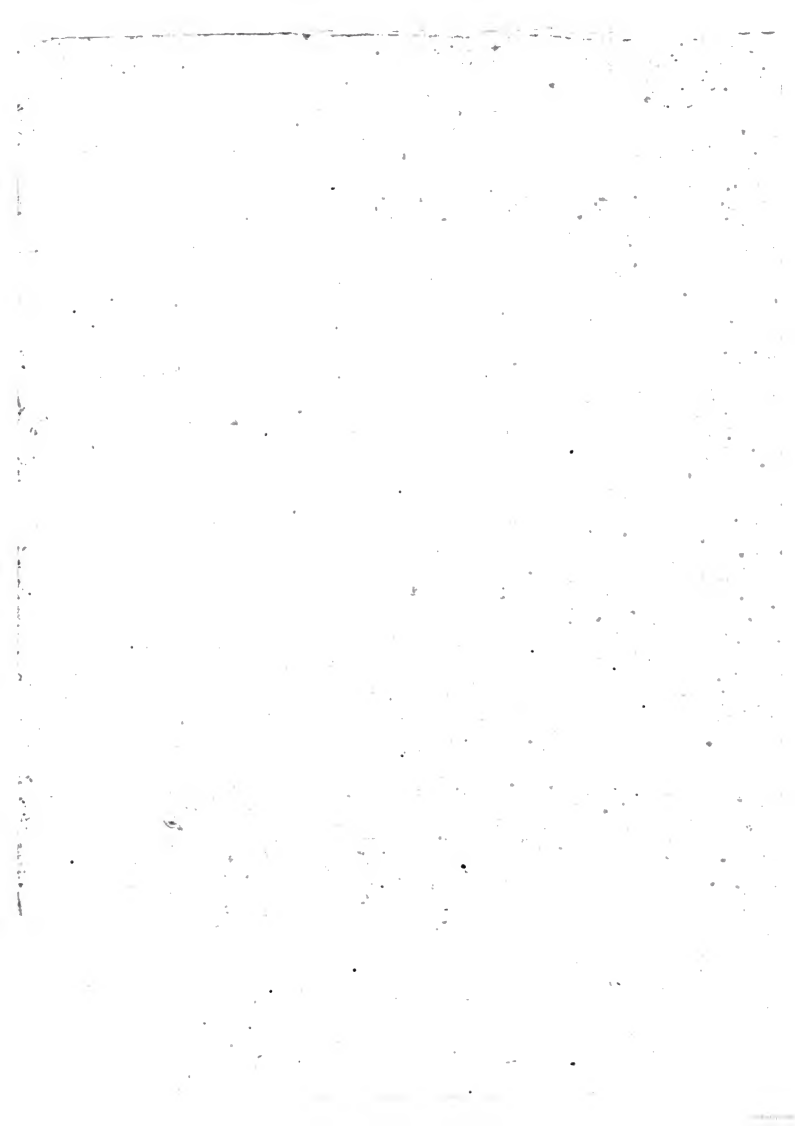

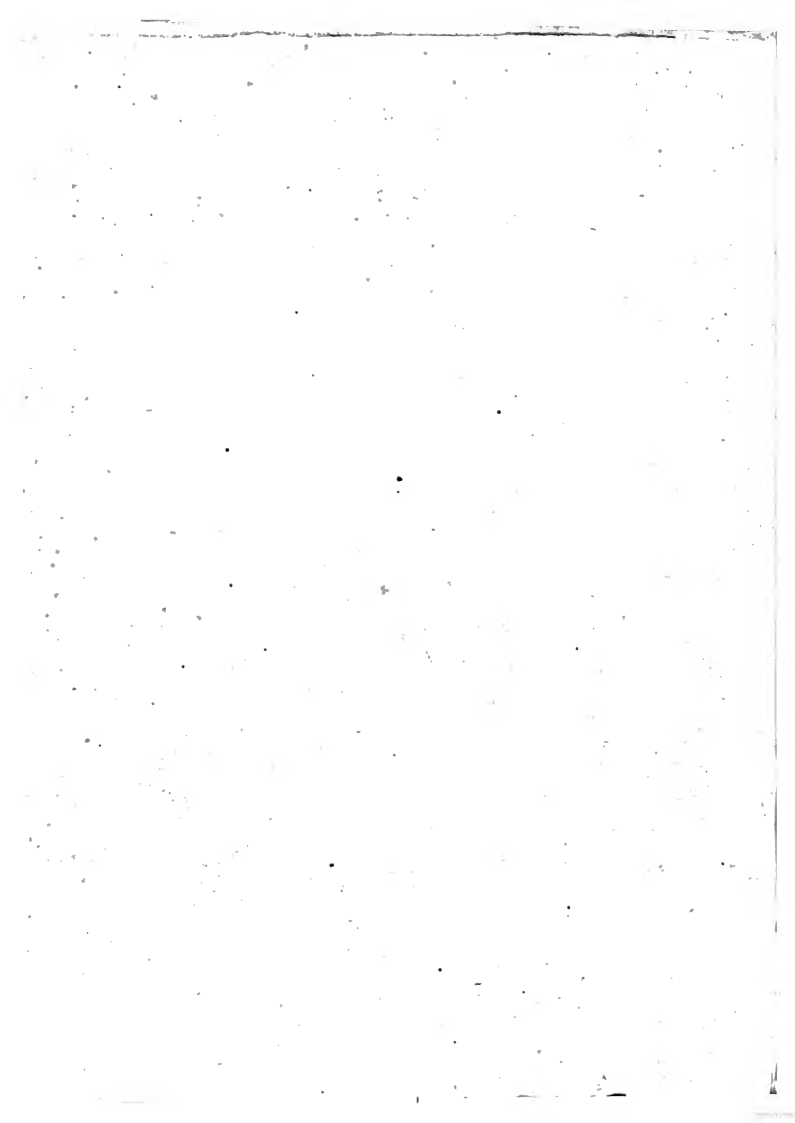
5C.21.P1.6

Rev. 1496

PRÆLECTIONUM
THEOLOGICARUM
HONORATI
TOURNELY

Continuatio, five Tractatus

DE UNIVERSA

THEOLOGIA MORALI
TOMUS SECUNDUS,

UBI AGITUR

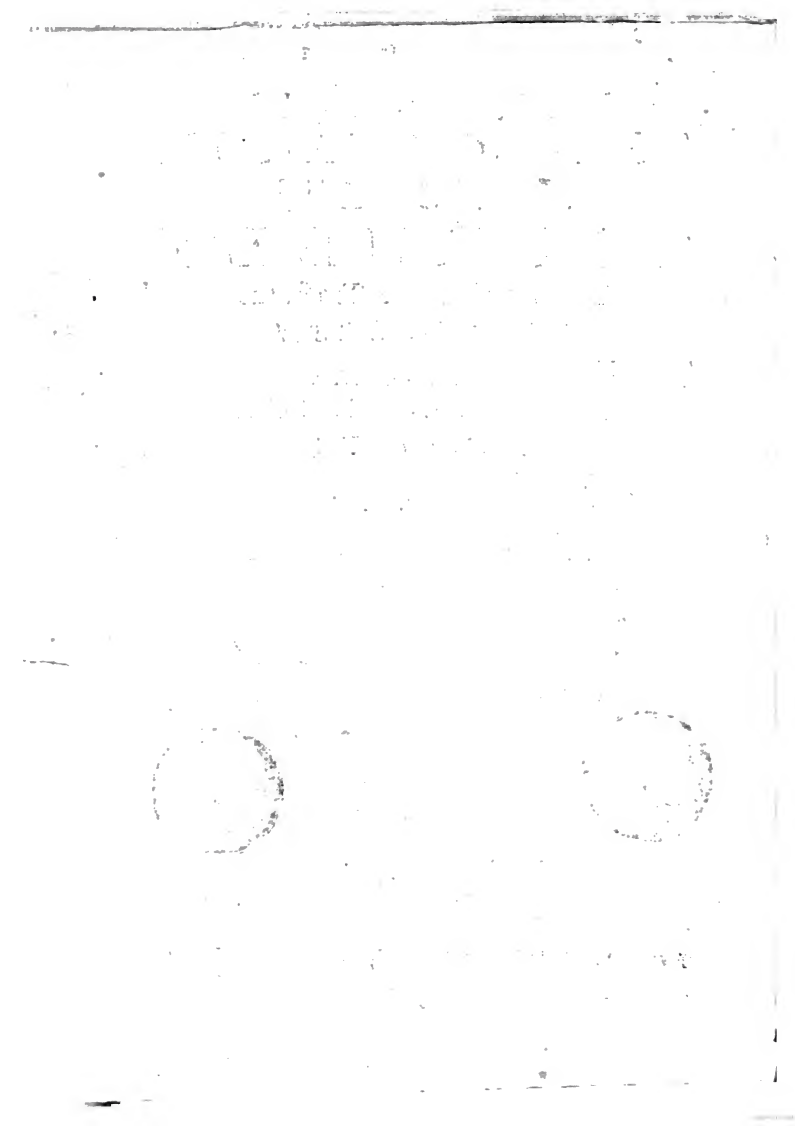
-
- I. DE LEGIBUS.
 - II. DE PECCATIS.
 - III. DE CENSURIS.
 - IV. DE IRREGULARITATIBUS.
 - V. DE DISPENSATIONIBUS.

VENETIIS,
Apud NICOLAUM PEZZANA.

M DCC XLVI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INDEX TRACTATUUM.

TRACTATUS

De Legibus.

CAPUT I. <i>De lege in communi.</i>	Pag. 1
ARTICULUS I. <i>De nomine, essentia & existentia legis.</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De causis legis.</i>	7
ARTICULUS III. <i>De effectibus & conditionibus legis.</i>	11
ARTICULUS IV. <i>De divisione legis.</i>	12
CAPUT II. <i>De lege aeterna.</i>	13
CAPUT III. <i>De lege naturali.</i>	21
ARTICULUS I. <i>An & quid sit.</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>Quae praecipiantur lege naturali.</i>	24
SECTIO I. <i>Quenam praecepta sint de lege naturae.</i>	ibid.
SECTIO II. <i>An virtus & virtutis modus cadant sub legem naturae.</i>	27
ARTICULUS III. <i>De affectionibus legis naturalis.</i>	32
SECTIO I. <i>An lex naturalis sit una, & indelebilis.</i>	ibid.
SECTIO II. <i>An lex naturae sit mutabilis.</i>	34
SECTIO III. <i>An dispensatio locum habeat in lege naturali.</i>	38
APPENDIX. <i>De jure gentium.</i>	45
CAPUT IV. <i>De lege divina.</i>	47
ARTICULUS I. <i>De lege divina ut sit.</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De lege veteri.</i>	49
SECTIO I. <i>An lex vetus bona fuerit.</i>	50
SECTIO II. <i>An lex vetus fuerit imperfecta.</i>	55
SECTIO III. <i>An lex Moysi per Angelos data fuerit.</i>	58
SECTIO IV. <i>De fine & materia legis veteris.</i>	60

INDEX TRACTATUM.

SECTIO V. Quinam lege veteri obligarentur.	62
SECTIO VI. An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata.	64
SECTIO VII. Quando lex vetus mortua sit.	69
SECTIO VIII. An lex vetus statim ut obligare desit, inutilis fuerit.	80
SECTIO IX. An lex vetus prius mortua fuerit quam mortifera.	82
SECTIO X. Quo præcise tempore lex vetus mortifera fuerit, & an Gentilibus priusquam Judæis.	98
ARTICULUS III. De lege Evangelica.	103
SECTIO I. De nomine & essentia legis novæ.	ibid.
SECTIO II. De causis legis novæ.	105
SECTIO III. De affectionibus legis novæ.	107
CAPUT V. De lege humana.	113
ARTICULUS I. De lege humana in genere.	ibid.
SECTIO I. De essentia & auctore legis humane.	ibid.
SECTIO II. De objecto seu materia legis humane.	121
SECTIO III. De subiecto legis humane.	126
SECTIO IV. De conditionibus ad legem humanam requisitis.	139
SECTIO V. De effectibus legis humane.	146
PUNCTUM I. Unde cognosci possit an legifer sub gravi peccato obliget.	148
PUNCTUM II. An ad peccatum mortale contra legem requiratur aut sufficiat contemptus.	152
PUNCTUM III. An uno actu pluribus obligationibus satisfieri possit.	155
PUNCTUM IV. An lex humana obliget cum gravi periculo, etiam mortis.	158.
PUNCTUM V. An peccet qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni legis.	164
SECTIO VI. De affectionibus legis humane.	167
ARTICULUS II. De variis legis humane speciebus.	173
SECTIO I. De lege punitiva.	ibid.
SECTIO II. De lege tributorum.	180
SECTIO III. De lege irritante.	182
SECTIO IV. De lege civili.	184
SECTIO V. De lege ecclesiastica.	186
CAPUT VI. De dispensatione.	189
SECTIO I. Quid, & quotuplex dispensatio.	ibid.
SECTIO II. An, & quis in lege humana dispensare possit.	191
SECTIO III. An legitima sit dispensatio sine causa.	195
SECTIO IV. De defectibus qui dispensationem irritare possunt.	199
SECTIO V. An, cessante dispensationis causa, cesset dispensatio.	207
CAPUT VII. De lege non scripta, seu de consuetudine.	210
CAPUT VIII. De lege favorabili, seu de privilegiis.	214
ARTICULUS I. De essentia & divisione privilegii.	ibid.
ARTICULUS II. A quo, cui, & qua de causa privilegium concedi possit.	216.
ARTICULUS III. De desitione privilegii.	218

TRACTATUS

De Peccatis.

PARS I. De peccato in genere.	221
CAPUT I. De natura peccati.	ibid.
ARTICULUS I. An peccatum ideo sit peccatum quia legi aeternae vel naturae repugnat.	222
ARTICULUS II. An essentia peccati consistat in privatione.	225
CAPUT II. De causis peccati.	229
ARTICULUS I. De subiecto peccati.	ibid.
SECTIO I. De subiecto mediato peccati.	ibid.
SECTIO II. De subiecto immediato peccati.	233
ARTICULUS II. De causa efficiente peccati.	238
SECTIO I. De ignorantia ut causa peccati.	ibid.
SECTIO II. De aliis interioribus peccati causis.	242
SECTIO III. De exterioribus peccati causis.	244
APPENDIX. De occasionibus peccati.	254
CAPUT III. De proprietasibus peccati.	258
ARTICULUS I. De unitate & distinctione specifica peccatorum.	ibid.
ARTICULUS II. De distinctione numerica peccatorum.	269
ARTICULUS III. An peccata omnia sint aequalia, & secum connexa.	272
CAPUT IV. De conditionibus ad peccatum requisitis.	275
ARTICULUS I. De aduententia ad peccatum requisita.	276
Solvuntur Objectiones.	279
ARTICULUS II. De consensu ad peccandum requisito, ubi de delectatione morosa.	282
CAPUT V. De effectibus peccati.	290
PARS II. De peccatis in specie.	297
CAPUT I. De peccato originali.	ibid.
ARTICULUS I. De existentia peccati originalis.	ibid.
ARTICULUS II. Quomodo peccatum Adae posteris ejus communicatur.	312
ARTICULUS III. In quo sita sit natura peccati originalis.	322
ARTICULUS IV. De subiecto peccati originalis.	327
ARTICULUS V. De partibus peccati originalis.	334
CAPUT II. De peccato mortali & veniali.	338
ARTICULUS I. De existentia peccati mortalis & venialis.	ibid.
ARTICULUS II. De regulis quibus peccatum mortale a veniali discerni potest.	342
ARTICULUS III. De affectionibus peccati venialis.	346
CAPUT III. De peccato commissionis & omissionis.	349
CAPUT IV. De reliquis peccati speciebus.	353
ARTICULUS I. De superbia.	ibid.
ARTICULUS II. De avaritia.	359
ARTICULUS III. De gula.	362
ARTICULUS IV. De invidia.	367
ARTICULUS V. De acedia, seu desidia.	369

TRACTATUS

De Censuris.

PARS PRIMA. De censuris in genere.	371
CAPUT I. Quid, & quotuplex censura.	372
CAPUT II. De causa efficiente censurarum.	380
ARTICULUS I. Quis instituerit, aut instituire possit censuras.	ibid.
ARTICULUS II. Quis possit ferre censuras.	383
CAPUT III. De conditionibus ad censuram requisitis.	386
ARTICULUS I. De conditionibus ex parte ferentis censuram.	ibid.
ARTICULUS II. Quam ob causam ferri possit censura.	389
ARTICULUS III. De subiecto censura.	393
ARTICULUS IV. De forma Censuræ.	405
SECTIO I. De monitione censuris prævia.	ibid.
SECTIO II. De iis quæ censuram comitantur.	417
SECTIO III. De denuntiatione.	421
CAPUT IV. De causis ab incurrenda censura impediens.	426
CAPUT V. De absolutione a censuris.	434
ARTICULUS I. Quis absolvere possit a censuris.	ibid.
ARTICULUS II. Quis absolvi possit a censuris.	451
ARTICULUS III. De forma & ritu absolutionis.	455
PARS SECUNDA. De censuris in specie.	456
CAPUT I. De excommunicatione.	ibid.
ARTICULUS I. Quid, & quotuplex excommunicatio.	ibid.
ARTICULUS II. De subiecto & forma excommunicationis maioris.	459
ARTICULUS III. De effectibus excommunicationis maioris.	460
SECTIO I. De privatione suffragiorum.	ibid.
SECTIO II. De privatione usus activi Sacramentorum.	467
SECTIO III. De privatione usus passivi Sacramentorum.	471
SECTIO IV. De privatione rerum sacrarum.	474
SECTIO V. De privatione habilitatis ad Beneficia.	478
SECTIO VI. De privatione jurisdictionis.	481
SECTIO VII. De privatione communicationis politice, & aliis effectibus per accidens.	483
ARTICULUS IV. De præcipuis excommunicationibus.	484
SECTIO I. De excommunicatione contra percussores Clericorum.	485
SECTIO II. De excommunicatione ad finem revelationis, seu de Monitoriis.	490
ARTICULUS V. De excommunicatione minori.	503
CAPUT II. De suspensione.	507
ARTICULUS I. Quid, & quotuplex suspensio.	ibid.
ARTICULUS II. De suspensionibus quæ ipso jure contrahuntur.	516
CAPUT III. De interdicto.	520
ARTICULUS I. De essentia & divisione interdicti.	521
ARTICULUS II. De effectibus interdicti.	526
ARTICULUS III. De ceteris ad hanc materiam spectantibus.	529
APPENDIX. De depositione, degradatione, cessatione a divinis, & violatione Ecclesiæ.	532

TRA-

TRACTATUS

De Irregularitatibus.

pag. 537

PARS PRIMA

De irregularitatibus in genere.

ibid.

CAPUT I. *De natura & divisione irregularitatis.*

ibid.

CAPUT II. *De causis irregularitatis.*

541

CAPUT III. *De effectibus irregularitatis.*

546

CONCLUSIO. *Irregulares sunt irregularitatis effectus, duo per se, tertius per accidens.*

ibid.

CAPUT IV. *De iis quæ ab incurrenda irregularitate excusant.*

552

CONCLUSIO I. *Ignorantia solius irregularitatis ab ea non excusat eum qui sciens & volens violat legem ecclesiasticam, cujus transgressioni annexa est irregularitas.*

553

CONCLUSIO II. *Neque etiam ignorantia legis ecclesiasticæ transgressorem illius excusat ab irregularitate.*

ibid.

PARS SECUNDA

De irregularitatibus ex defectu.

557

CAPUT I. *De irregularitate ex defectu natalium.*

558

CONCLUSIO I. *Illegitimi tam physice quam canonice, irregulares sunt; siue illegitimitas eorum occulta sit, siue publica.*

ibid.

CONCLUSIO II. *Legitimi sunt relative ad Ordines & Beneficia, i. qui nati sunt de matrimonio vero, siue in ratione Sacramenti verum sit, ut esse solet matrimonium quod contrahunt Fideles; siue solummodo verum sit in ratione contractus civilis, quale est matrimonium Infidelium, quorum filii adhuc essent legitimi, etiam si eorum parentes in gradibus ab Ecclesia prohibitis contraxissent, ut docet Innocentius III. cap. 15. Qui filii sint legitimi.*

561

CAPUT II. *De irregularitate ex defectu animi.*

566

CAPUT III. *De Irregularitate ex defectu corporis.*

574

CONCLUSIO I. *Corpore vitiatum per quatuor ad minus sæcula irregulare non fuere, ne ad Episcopatum quidem, nisi vitium corporis tale foret, ut eo laborans sacrarum functionum incapax efficeretur.*

ibid.

CONCLUSIO II. *A quinto Ecclesiæ sæculo & deinceps, vitium corporis irregularitatem induxit.*

ibid.

CONCLUSIO III. *Ille solum corporis defectus hominem facit irregularem, quo quis laborat; vel secure propter debilitatem, vel sine scandalo, seu notabili quadam indecentia quæ ministri adeoque & ministerii ipsius contemptum pariat, propter deformitatem, functiones suas exercere non potest.*

575

CAPUT IV. *De irregularitate ex defectu ætatis.*

580

CONCLUSIO I. *Varia sunt variis temporibus Ecclesiæ disciplina circa ætatem ad Ordines requisitam.*

ibid.

CONCLUSIO II. *Juxta præsentem quæ jam diu viget disciplinam, nullus*

ad

INDEX TRACTATUUM:

ad Subdiaponatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveri potest.	ibid.
CONCLUSIO III. <i>Jus commune & Gallicum non semper conveniunt in assignanda ætate ad Beneficiorum possessionem necessaria.</i>	581
CONCLUSIO IV. <i>Defectus ætatis irregularitatem inducit, tum quoad Ordines, tum quoad Beneficia.</i>	585
CONCLUSIO V. <i>In defectu ætatis solus nunc Papa dispensat, neque omnis ejus dispensatio valet in Gallia.</i>	ibid.
CAPUT V. <i>De irregularitate ex defectu libertatis.</i>	586
CAPUT VI. <i>De irregularitate ex defectu famæ.</i>	588
CONCLUSIO I. <i>Infamia saltem aliqua parit irregularitatem.</i>	590
CONCLUSIO II. <i>Nullum crimen quantumlibet grave & enorme, adeoque etiam si ex iis sit quæ in jure famosa seu infamantia dicuntur, infamiam & irregularitatem inducit, quamdiu manet occultum, exceptis paucis.</i>	ibid.
CONCLUSIO III. <i>Infames omnes, seu jure, seu facto etiam populariter tales sint, ab Ordinibus & Beneficiis arceri debent.</i>	591
CONCLUSIO IV. <i>Probabile est, infames, non solum infamia juris, sed & facti legalis, vere esse irregulares.</i>	ibid.
CONCLUSIO V. <i>Infamia multis modis auferri potest.</i>	593
CAPUT VII. <i>De irregularitate bigamie.</i>	595
CONCLUSIO. <i>Bigami, quocumque ex assignatis modis tales sint, sunt irregulares.</i>	596
CAPUT VIII. <i>De irregularitate ex defectu lenitatis.</i>	604
ARTICULUS I. <i>Statuntur principia generalia.</i>	ibid.
CONCLUSIO. <i>Irregularis est omnis & solus baptizatus, qui actu consummato & voluntarie hominem occidit vel mutilat, aut ad homicidium vel mutilationem proxime concurrat.</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>An irregulares sint qui occidunt ad defensionem vite &c.</i>	608
CONCLUSIO GENERALIS. <i>Qui, ut vitam suam ab injusto invasore tueatur, eundem mutilat vel occidit cum moderamine inculpate tutelæ, non fit irregularis.</i>	ibid.
ARTICULUS III. <i>De occidentibus ordine judicario.</i>	613
ARTICULUS IV. <i>De militibus & chirurgis.</i>	618

INDEX TRACTATUUM.

P A R S T E R T I A.

De irregularitatibus ex delicto.

613

CAPUT I. *De irregularitate ex homicidio.* ibid.

CONCLUSIO. Homicidium non est voluntarium, prout voluntarium opponitur casuali misto, quoties est contra intentionem agentis, etiam si ex tali opere non raro sed sepius, modo tamen non necessario & inseparabiliter sequatur. Econtra homicidium erit voluntarium, si ab agente intentum & præcogitatum fuerit, tametsi raro admodum ex aliqua actione sequatur. 624

ARTICULUS I. *De irregularitate ex homicidio voluntario.* 626

CONCLUSIO I. Homicidium simpliciter voluntarium gravissimam inducit irregularitatem. ibid.

CONCLUSIO II. Homicidii huius voluntarii ii omnes rei sunt, qui actione sive physica, sive morali, proximi mortem directe intendunt & procurant. ibid.

ARTICULUS II. *De irregularitate ex homicidio casuali.* 632

CONCLUSIO I. Qui vacat rei licite, & debitam adhibet diligentiam ad vitandum homicidii periculum, non contrahit irregularitatem, aliasve homicidii penas, etiam si ex facto ejus sequatur homicidium. 633

CONCLUSIO II. Qui dat operam rei illicitæ, sed non periculose, non nisi ex culpa lata, casualis homicidii irregularitatem incurrit: unde ab ea immunis est, si ad præcavendum homicidium eandem adhibeat diligentiam quam adhibere communiter solent homines qui vel similem, vel eandem actionem licite exercent. 635

CONCLUSIO III. Tenendum est in praxi, eum qui vacat rei illicitæ & non parum periculose, secuto homicidio irregularem fieri, licet sufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit. 636

ARTICULUS III. *An, & quis dispenset in irregularitate ex homicidio.* 638.

CONCLUSIO I. Potest Papa dispensare in qualibet irregularitate etiam ex homicidio voluntario procedente. ibid.

CONCLUSIO II. Episcopi non possunt dispensare in homicidio voluntario: iusto vel iniusto. ibid.

CONCLUSIO III. Episcopi dispensare possunt in irregularitate contracta ex homicidio casuali occulto. 639

CAPUT II. *De irregularitate ex iteratione Baptismi.* 640

CAPUT III. *De irregularitate ex mala Ordinum receptione.* 622

CONCLUSIO I. Qui Ordines recipiunt furtive, id est qui examen fraudulenter effugerunt, nec alias approbati aut admissi fuisse, sed per dolum, aut ignorante Episcopo immiscunt se ordinandis, sunt irregulares. ibid.

CONCLUSIO II. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sacrum cap. 10. n. 42. non sunt irregulares: sicut nec ii qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Episcopo recipiunt. 643

CONCLUSIO III. Incertum est an qui per saltum, seu omisso Ordine inferiori ad superiorem promotus est, sit irregularis. ibid.

CON-

INDEX TRACTATUM.

- CONCLUSIO IV.** Incertum quoque est, an incurrat irregularitatem, qui Ordines sacros recipit ab Episcopo qui dignitati suae, idest jurisdictioni & executioni Ordinis Episcopalis renuntiavit. ibid.
- CONCLUSIO V.** Neque etiam certum est, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam scienter, vel cum ignorantia affectata, vere & strictè irregularis sit. ibid.
- CONCLUSIO VI.** Qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato excommunicatione majori, suspensio, interdicto, deposito, vel degradato, peccat mortaliter, & est suspensus ab Ordinis suscepti executione, & aliquo modo irregularis. 644
- CONCLUSIO VII.** Qui durante matrimonio nondum etiam consummato, aliquem ex sacris Ordinibus praesumit accipere, nec in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines provehi potest, soluto etiam matrimonio. 645
- CAPUT IV.** De irregularitate ex malo Ordinum usu. ibid.
- CONCLUSIO I.** Ligatus majori excommunicatione, suspensione, vel interdicto, etiam si toleratus sit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo solemniter seu ex officio actum majoris Ordinis, nisi legitimam habeat excusationem. ibid.
- CONCLUSIO II.** Quisquis serio, scienter, & quasi ex officio, sacrum quem non recepit Ordinem, exercet, est irregularis. 646
- CAPUT V.** De irregularitate ex delicto haeresis. 648
- CONCLUSIO I.** Jure communi irregulares sunt haeretici, apostatae a fide, eorumque fautores ac defensores: unde nequidem post conversionem sunt ordinandi. ibid.
- CONCLUSIO II.** Haeticorum filii, usque ad primum & secundum gradum per paternam lineam, per maternam vero, ad primum dumtaxat, sunt irregulares. 649
- CAPUT ULTIMUM.** De dispensatione irregularitatis. 650

TRACTATUS

De dispensationibus in specie.

PARS PRIMA.

De dispensationibus ab impedimentis matrimonii.

656

CAPUT I. De impedimento erroris.	ibid.
CONCLUSIO. Impedimentum erroris circa personam, nec a Romano a Pontifice, nec ab ipsa Ecclesia dispensari potest.	659
CAPUT II. De impedimento conditionis.	ibid.
CONCLUSIO I. Impedimentum erroris circa conditionem servilem ab Ecclesia relaxari potest.	661
CONCLUSIO II. Impedimentum erroris circa conditionem, a solo Papa relaxari potest, nisi aliud ferat consuetudo locorum legitime prescripta.	662
CAPUT III. De impedimento voti.	663
CONCLUSIO. Ecclesia dispensare potest cum homine, qui solemnia vota emisit, ut valide matrimonium contrahat.	667
CAPUT IV. De impedimento cognationis, seu consanguinitatis.	668
ARTICULUS I. De cognatione carnali.	ibid.
CONCLUSIO I. Matrimonia consanguineorum in quolibet recta linea gradu, saltem jure Ecclesiastico illicita sunt & nulla.	674
CONCLUSIO II. Matrimonia consanguineorum in linea collateralis usque ad quartum gradum inclusive sunt nulla jure Ecclesiastico.	675
ARTICULUS II. De cognatione spirituali.	681
CONCLUSIO. Cognatio spiritualis jure solum Ecclesiastico matrimonium dirimit adeoque impedimentum hoc ab Ecclesia relaxari potest.	685
ARTICULUS III. De cognatione legali.	686
CONCLUSIO. Impedimentum a cognatione legali procedens, per Ecclesiam auctoritatem relaxari potest.	688
CAPUT V. De impedimento criminis.	ibid.
CONCLUSIO. Impedimentum criminis est dispensabile.	695
CAPUT VI. De impedimento disparitatis cultus.	696
CONCLUSIO. Impedimentum disparis cultus est dispensabile.	699
CAPUT VII. De impedimento vis, seu violentie.	ibid.
CONCLUSIO. Matrimonium gravi metu injusto initum, jure solum Ecclesiastico invalidum est, haud tamen impedimentum metus ab Ecclesia relaxari potest.	708
CAPUT VIII. De impedimento Ordinis.	709
CONCLUSIO. Calibatus eorum, qui sunt in sacris, est solum Juris Ecclesiastici, sicque in eo dispensari potest.	ibid.
CAPUT IX. De impedimento ligaminis.	711
CAPUT X. De impedimento honestatis.	713
CONCLUSIO. Impedimentum honestatis dispensabile est.	719
CAPUT XI. De impedimento amentie.	ibid.
CAPUT XII. De impedimento affinitatis.	720

CON-

INDEX TRACTATUUM.

CONCLUSIO I. <i>Impedimentum affinitatis in quocunque lineæ transverse gradu dispensabile est.</i>	725
CONCLUSIO II. <i>Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, siue orta sit ex copula illicita, siue ex conjugali.</i>	727
CAPUT XIII. <i>De impedimento clandestinitatis.</i>	735
CAPUT XIV. <i>De impedimento impotentie.</i>	746
CONCLUSIO. <i>Ecclesiæ dispensare non potest in impedimento impotentie.</i>	754
CAPUT XV. <i>De impedimento rapus.</i>	ibid.
CAPUT XVI. <i>De impedimentis prohibentibus, eorumque dispensatione.</i>	758
CAPUT XVII. <i>A quibus, & qualiter obtinendæ sint dispensationes matrimoniales.</i>	762
ARTICULUS I. <i>Unde, & quomodo obtinenda Romæ dispensatio.</i>	ibid.
ARTICULUS II. <i>De executione dispensationis.</i>	772
ARTICULUS III. <i>Quid in impedimentis matrimonialibus possint Episcopi.</i>	781

PARS SECUNDA.

De ceteris dispensationibus remissive.

787

FINIS INDICIS.

TRACTATUS DE LEGIBUS.

DUplex est morum regula, interior scilicet, seu conscientia, de qua superiori Tomo dictum est; & exterior, nimirum lex de qua nunc differendum: quod ut distincte fiat, præsentis hujus Tractatus octo erunt Capita. Primum aget de lege in communi. Secundum, de lege æterna. Tertium, de lege naturali. Quartum, de lege divina, tum veteri, tum nova. Quintum, de lege humana, sive civili, sive ecclesiastica. Sextum, de dispensatione. Septimum, de lege non scripta, seu de consuetudine. Octavum denique, de lege favorabili, seu de privilegio.

CAPUT PRIMUM.

De Lege in communi.

Dicendum hic 1. de nomine, essentia, & existentia legis. 2. de causis ejus. 3. de ejus conditionibus. 4. demum de ipsius divisione.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine, essentia, & existentia legis.

Legis nomen varie derivant Authores. Alii a *legendo*, quia lex legi debet, sive in libris, si de legibus positivis agitur; sive in *cordibus*, si sermo sit de lege naturali, quæ in ipsis *scripta* dicitur ab Apostolo, Rom. 1. Alii ab eligendo: tum quia leges nonnisi cum prudenti electione ferri debent, tum quia quid eligendum sit, ostendunt. Alii demum a ligando, quia leges ad aliquid agendum obligant, unde sapius vinculorum nomine designantur in Scripturis, ut Psal. 2. v. 3.

S. Thom.
2. q. 90.

Tourn. Theol. Mor. Tom. II.

A

Lex

Lex multiplici sensu accipitur, v. g. pro libro legem continente, ut Lucæ 10. *In lege quid scriptum est?* aut pro Religione, quæ certis legibus utitur: sic dicimus legem novam, legem Christianorum. Item pro eo quod lege præscribitur, ut Joan. 7. *Nemo ex vobis facit legem*; sed in præsentī lex sumitur pro regula: atque hinc fit ut duplex adhuc sit legis acceptio, alia minus, alia magis propria. Lex minus proprie & latius sumpta, est mensura ac veluti regula secundum quam res omnis sive bona sive mala, sive rationalis sive non, inducitur ad operandum, vel ab operando retrahitur. Hoc sensu viri militares, homines mundani, belluæ, ac ipsa etiam corpora quæ sensu carent, leges suas habere dicuntur: sic Prov. 8, legitur quod Deus legem ponebat aquis, ne transirent *fines suos* &c. Lex proprie sumpta est regula morum; & hæc proinde nonnisi agentibus ratione præditis & intelligentiæ capacibus competit. Definitur autem: Præceptum commune, justum & stabile, ad bonum publicum ab eo, qui communitatis curam habet, promulgatum.

Dicitur 1. *præceptum*, quæ vox locum habet generis: præceptum enim latius patet quam lex, lex quippe omnis præceptum est, sed non e contra: sic mandatum occidendi filii Abrahæ datum, præceptum erat, non lex, quia ad privatum hominem, non vero ad communitatem ordinabatur. Lex porro quatenus præceptum, differt a consilio, quod, tametsi recta sit agendi regula, per se tamen non obligat, quia *ubi consilium datur, offerentis arbitrium est*; ubi præceptum, *neccitas servientis*, ait Hieron. L. 1. contra Jovinianum.

Dicitur 2. *publicum* seu commune, quia, ut mox dictum est, præcepta privata personæ imposita non sunt leges. Hinc L. *Jura* ff. de legib. *jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur*. Ad hoc tamen ut præceptum legis rationem habeat, necesse non est ut omnibus communitatis partibus cujuscumque conditionis sint, imponatur; sed sufficit quod generatim feratur sive pro qualibet, sive etiam pro certa conditione, modo non uni tantum personæ, aut etiam soli cuidam hominum ejusdem conditionis parti imponatur. Hinc apud nos non ea solum præcepta pro legibus habentur, quæ omnes Regis subditos afficiunt, sed ea etiam quæ pertinent ad certam conditionem, v. g. ad opifices, mercatores &c. imo nec desinere legis rationem habere, si conditio hæc una solum aut altera persona constaret, dummodo huic vel iis personis non in individuo & quasi personaliter imponerentur, sed modo generali qui præsentēs & futuros attingerent. Hinc leges esse possunt de Imperatore, de Rege, etiam si unus tantum mundo toti præflet.

Dicitur 3. *justum*: neque enim lex dicenda est quæ justa non fuerit, ut bene August. L. 1. de lib. arb. c. 5. Et vero triplex ex parte legislatoris considerari potest justitia, nempe legalis imperans, commutativa, & distributiva: atqui triplex hæc justitia in legibus occurrere debet. Legalis quidem, ut bono communi profit: commutativa, ut legislator pro iis solum leges ferat qui a se dependent, pro iis vero non plus statuatur quam statuere possit; inane enim est præceptum superioris, qui suam excedit potestatem: ac demum distributiva, ut inter subditos servetur proportio an onerum distributione, & si minus graventur qui minus habent facultatis.

ratis. Si tamen aliquos paucos plus æquo vexari contingat, non ideo lex statim cassa erit, sed ab iis servanda a quibus servari potest: qui vero injuste gravabuntur, quoad excessum injustum non obligabuntur nisi forte ratione scandali & perturbationis, quæ etiam cum proprii boni dispendio vitari debent. Ita Suarez in eximio suo de Legibus Tractatu. Addo tamen caute incedendum cum agitur de arguenda legis iniquitate, quia quæ privatis aliquibus duriora videntur, non raro gravissimis de causis statuuntur a Principibus. Tria hic annotanda, 1. legem non ideo esse injustam, quia mala quædam permittit: quædam enim sunt mala, quæ sine incommodo malis ipsis graviori impediri non possunt. 2. legem justam dici, non quia solos justitiæ actus præcipit, sed quia nihil præcipit, nisi quod licito modo ad bonum commune ordinatur. 3. in dubio de honestate vel justitia legis, legem servari debere; præsumptio enim est pro legislatore, cujus utpote possidentis conditio melior est, nec per inferioris dubium tolli potest. Unde solide S. Bernardus: *Delicata satis, imo nimis molesta est obediuntia, quæ non paret nisi cum parendum esse demonstraverit vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas.*

Dicitur 4. *Stabile*, seu perpetuum, quia lex semel lata durare debet quamdiu stabit communitas cui imponitur, nisi abrogetur, aut mutatis circumstantiis noxia vel inutilis fiat. Ratio est, quia finis legis est commune bonum: atqui commune bonum efficaciter procurari nequit per leges quæ firmæ non sint; mutatio enim frequens clamores communitatis & turbas ciere solet. Porro lex ut perpetua differt a *mandato*, quod non modo privato alicui, sed & toti etiam communitati imponitur ad certum tantum diem & tempus. Eo etiam differunt mandatum & lex, quod lex etiam mortuo legislatore perseveret, nisi a successore vel consuetudine abrogetur; mandatum vero finitur morte mandantis, *re integra*, seu nondum incepta. Hinc statuta Episcoporum, nisi ab ejus successore revocentur, post mortem ejus obligare pergunt, at vero mandata ejus per mortem ipsius expirant, nisi res jam incepta sit: unde si quis mandatum acceperit instruendæ litis, & jam partes citatæ sint, aut saltem lis contestata, potestas ejus per mortem concedentis non expirat. Imo rescripta quæ non sunt *justitiæ*, sed *gratiæ*, v.g. potestas absolvendi a peccatis & censuris, seu casibus reservatis, dispensandi in votis, aut impedimenti matrimonii, eligendi Confessarium, celebrandi in privato Oratorio, Ordines ab alieno Episcopo suscipiendi, hæc, inquam, & similia non extinguuntur morte concedentis, tametsi res integra sit, idest licet is cui facultas seu gratia concessa est, ea nunquam usus fuerit. Ita Pirhing. L. 1. tit. 29. sect. 7. Henricus a S. Ignat. pag. 613. Cabass. L. 4. c. 14. a quibus male recedit Pontas v. *Cas reservæ*, cal. 13. Sed de his alibi.

Dicitur 5. *ad bonum publicum*: lex enim nullo privato commodo, sed pro communi utilitate conscripta esse debet ex c. 2. dist. 4. Et vero legislatores ministri Dei sunt, nihilque habent potestatis nisi quod ipsis datum est de super: atqui Deus eam qua gaudent Principes potestatem non ipsis concessit ut privatis serviant commodis, sed ut subditorum, quos pro filiis habere debent, commoda procurare nitantur.

Dicitur 6. *ab eo qui curam habet communitatis*, seu, ut alii dicunt, a

A 2

Supe-

Superiore politico, idest habente potestatem, non quidem dominativam, ut domini in mancipia; aut proprietatis, ut proprietarii in bona sua, sed politicam & jurisdictionis, qua possit coercere refractarios, transgressores punire &c. quæ potestas non privatis in privatos, sed vel communiri soli, vel iis qui curam ejus habent, competit. Porro communitas duplex est: *perfecta*, quæ sufficit sibi ad assequendum finem ad quem instituta est, nempe ad conciliandam & servandam pacem ac tranquillitatem publicam, ut Ecclesia, Regnum, Provincia sui juris: & *imperfecta*, quæ per se solam finem hunc assequi non potest, ut familia, parochia &c. Sola communitas perfecta leges proprie dictas condere potest, non autem imperfecta, quæ se sola procurandæ earum executioni non sufficit. Lex ut perpetua, & a persona publica ad bonum publicum ordinata, rursus differt a præcepto, quod a persona singulari ad propriam mandantis aut mandatarii utilitatem imponi potest.

Dicitur 7. *promulgata*, idest enuntiata & intimata iis, a quibus servari debet; lex enim nisi innoscat, custodiri non potest. Sed de hoc infra.

Obj. 1. Dantur leges quæ non præcipiunt ut aliquid fiat, sed tantum id fieri permittunt: atqui ex leges non sunt præcepta; ergo non omnis lex est præceptum.

Resp. neg. min. Hæ enim leges virtualiter saltem præceptivæ sunt; quia eo ipso quo aliquid fieri permittunt, prohibent ne quis impedire audeat quominus illud fiat.

Obj. 2. Prohibitio comedendi fructus fuit vera lex respectu Adami: atqui tamen lex illa non fuit communis, non enim ad communitatem, sed ad singularem personam directa est; ergo falsum est quod ea solum sit proprie dicta lex, quæ pro communitate fertur. Et vero tam accidentale est ad rationem præcepti, quod præceptum uni vel multis imponatur, quam accidentale est orationi, quod ad unum vel plures dirigatur.

R. neg. min. Præcepta enim Adæ imposita tunc tantum fuere veri nominis leges, cum eidem non ut privato alicui, sed ut humani totius generis capiti imposita fuere; quo sensu non ad unum hominem, sed ad omnes qui futuri erant extendebantur. Atque hinc est quod licet præceptum Adæ soli indictum fuerit, priusquam formaretur Eva, hæc tamen per illud obligata est, ut patet ex cap. 3. Gen.

Ad id quod additur, fateor esse quidem accidentale præcepto ut pro uno aut pro multis feratur, sed nego id accidentale esse præcepto prout est lex. Tum quia conventum est ut ea solum præcepta nomine legis donentur, quæ pro communitate feruntur; tum quia lex perpetua esse debet & ad bonum publicum ordinari, quem scopum assequi nequit, nisi multis imponatur. Vid. Suarem, L. 1. c. 6.

Obj. 3. Particula definitionis allata, quæ requirit ut lex iusta sit, inducit ad seditionem; solent enim populi de legum iniquitate conqueri.

R. neg. ant. Non enim ex vulgi opinione, sed ex sapientum judicio pensanda est æquitas legum. Porro qui vere sapient, non male sic suspicantur de omni præcepto cuius causa latuerit, ut loquitur S. Bernardus: & hoc præcipue verum est de legibus Principum, quas niti plerumque oportet motivis admodum occultis, juxta id Tobiz 12. *Sacramentum Regis*

abscon-

abscondere bonum est. Adde quod, ut supra diximus, in dubio melior esse debet conditio Superioris, utpote qui sit in possessione regendi subditos.

At, iniquas, etiam saltem leges, quæ iniquæ vel superflue fiunt, non amplius debebunt observari; cessante enim fine legis, ipsa quoque lex cessare debet.

Resp. legem si superflua, & a fortiori si iniqua fiat respectu totius communitatis, jam amplius non obligare. Hac de causa lex ab Apostolis sancita ut Gentiles recens ad fidem conversi abstinerent a suffocato sanguine, ne scilicet Judæi, qui ab esu sanguinis abhorrebant, ab ineunda cum iisdem Gentilibus communione removerentur, hæc, inquam, lex, utpote jampridem inutilis, evanuit, & desit obligare. Verum si lex, quæ communitati utilis esse perseverat, quibuldam tantum privatis superflua fiat, hæc ab iis etiam, quibus inutilis est, servanda erit. Unde, inquit Habert, licet statutum, quo cavetur, ne Clerici extra peregrinationis calum comedant in tabernis, ut nempe vitentur gravia, quæ hinc oriri solent, scandala, licet, inquam, statutum illud videatur inutile respectu Clerici, qui a tabernario amico, forte etiam consanguineo invitatus, apud ipsum pranderet seculo scandalo & servatis temperantiæ legibus, illud tamen ab hoc etiam Clerico servari debet, quia finis ejusdem statuti in Diocesi tota subsistit, exigitque rectus ordo ut pars toti cohæreat, & privatus Clericus a communi disciplina non recedat. Quod si lex respectu privati alicujus non superflua solum, sed etiam injusta evadat, tunc ut in omnibus servetur ordo, petenda erit a Superiore dispensatio, quæ ab eo etiam erit concedenda.

Obj. 4. Lex vetus fuit vera lex, nec tamen perpetua fuit; ergo ad rationem legis non requiritur perpetuitas. Et vero quare præceptum a Principe pro communitate tota latum ad certum tempus, non esset vera lex?

R. dist. min. Lex vetus non fuit perpetua positive, C. negative, N. Lex dicitur perpetua positive, cum natura sua, vel per expressa verba fertur ut semper duret, nec unquam revocetur. Hoc sensu perpetua est lex Evangelica, quæ usque ad finem mundi mutari non debet. Lex est perpetua negative, cum indefinite fertur, & tamdiu duratura est, donec aut per se cesset, facta rerum mutatione, aut positive revocetur. Lex Mosaica hoc sensu perpetua fuit, quia posita est donec *Gal. 3. veniret semen* seu Christus, qui eam perfectioris legis institutione revocaret. Hæc posterior perpetuitas sufficit, ut patet in legibus humanis: at ea saltem requiritur; unde constitutio a Principe lata pro omnibus subditis esset potius præceptum quam lex, vel esset lex secundum quid & quasi analogice: eo fere modo quo visio Dei intuitiva alicui ad certum tempus concessa, etsi ejusdem conditionis foret cum visione, quæ est beatitudo, non esset tamen simpliciter beatitudo, quia hæc perpetuitatem necessario importat. Vide Suar. L. 1. c. 10.

Obj. 5. Si lex ad commune bonum referri debeat, vel ex parte operantis, seu legislatoris; vel ex parte operis seu legis ipsius: neutrum dici potest. Non primum, ut omnes fatentur. Non secundum; nam leges tributorum non cedunt in bonum commune. Idem dicendum de lege vitæ propriam conservandi; item de legibus in gratiam minorum, Cle-

ricorum &c. Et vero 1. Reg. c. 8. Samuel ea inter quæ ad jus Regis pertinent, multa recenset, quæ in publicum potius incommodum quam utilitatem, vergunt: Hoc, inquit, erit jus Regis.... filios vestros tollet, & ponet in turribus suis.... filias quoque vestras faciet sibi unguentarias.... agros quoque vestros & vineas & oliveta optima tollet &c.

Deut. 16.
v. 20.

R. ad 1. neg. min. & dico legem ut licita sit, debere ad bonum commune dirigi ex parte legislatoris, qui *juste quod justum est* facere debet; ut vero valida sit, eique obediri debeat, satis esse ut ex seipsa ad bonum commune tendat: neque enim mala Superioris intentio magis legi nocet, quam mala dispositio Judicis noceat sententiæ, qua hominem vere reum ex legitimo scripto condemnat. Hæc autem dispositio efficit quidem ut peccet Judex dum v. g. ex privato odio agit, non efficit tamen ut sententiæ ejus, quæ aliunde legitima est, resistendum sit.

Ad primam confirmationem dico, legem tributorum non quidem immediate, sed mediate ordinari ad bonum commune: quatenus Princeps ex tributis thesauros comparat, quibus & subditos cum opus fuerit ab invasoribus tueatur, & semetipsum in eo statu sustentet, qui decet Reipublicæ Caput. Quod si Princeps suam præcise non vero populorum utilitatem quaereret, is non tam Princeps esset quam Tyrannus, prout docet S. Basiliius, Hom. 12. in Proverb.

Ad 2. dico hujusmodi leges, licet proxime privatum in commodum referantur, remote tamen ad commune bonum ordinari, quatenus Reipublicæ interest 1. ut vita cujuslibet servetur immunis, ne civibus suis orbatæ communitas multum hinc patiatur dispendii. 2. ut pupilli, qui ob ætatis suæ imbecillitatem sibi satis providere non possunt, ab injuriis, quibus obnoxii forent, vindicentur. 3. ut qui de communitate bene merentur, ejusque obsequio sive temporali ut milites, sive spirituali ut Clerici, sese devoteant, & hunc in finem diei & æstus pondus portant, ad perseverandum accendantur.

Ad id quod objicitur ex 1. Reg. Respondent multi, Samuelem hic non loqui de jure legitimo, quod Regibus vere conveniat; sed de jure usurpato, quod sibi Reges arrogaturi erant, contra Dei ipsius voluntatem, qui reipsa eos punivit qui alienos agros & vineas tulere, ut patet exemplo Acab & Jezabel 3. Reg. c. 21. Ita SS. Clemens, Greg. & alii complures. Sentiant tamen nonnulli, jus de quo hic loquitur Samuel, fuisse legitimum, & ordinatum ad bonum commune, non quidem absolute, sed relative ad Judæos, qui cum duræ cervicis essent, despotice gubernandi ac perpetua quadam pœna mulcandi erant.

Ceteræ difficultates, quæ ad alias ejusdem definitionis partes pertinent, discutiantur infra Articulo tertio.

Rom. 4.
v. 15.

Quod spectat ad legis existentiam, hæc certissima est, tum ex sacris Scripturis, in quibus lex vetus & nova recensentur; tum ex omnium Gentium historiis quæ leges legumque conditores commemorant; tum ex ipsa peccati natura, quæ legem legisque transgressionem supponit, *ubi enim non est lex, nec prævaricatio* tum denique ex generali quæ gentibus etiam immanitate barbaris inest conscientiæ sensu, quæque efficit ut actiones facinorosas edituræ, tenebras quærant, bona vero aperta luce operentur.

ARTI-

De causis legis.

R Evocandum est quod alibi diximus, causam a Theologis quadruplicem distingui, efficientem nimirum, finalem, formalem, & materialem; materialem porro aliam esse circa quam, quæ idem est cum objecto, aliam in qua, quæ idem est cum subiecto. Ab hac ultima exordium ducemus.

Quæres itaque 1. quodnam sit proximum legis subiectum, an intellectus, an voluntas. Ut solvatur questio

Not. 1. legem considerari posse tum ut est in legislatore, a quo sancitur, tum ut est in subditis, quibus imponitur.

Not. 2. triplicem esse de hac controversia sententiam: alii legem, prout a legislatore fertur, solum esse intellectus; alii eandem solum esse voluntatis, alii demum eam utriusque facultatis esse contendunt. Qua de re

Dico 1. Lex præsuppositivè pertinet ad intellectum, formaliter vero ad voluntatem.

Prob. 1. pars: Illud præsuppositivè ad intellectum pertinet; quod præviam intellectus cognitionem requirit: atqui lex ex parte legislatoris præviam intellectus cognitionem requirit: debet enim legislator varia media, mediorumque utilitatem, & cum fine proportionem cognoscere. Ergo.

Prob. 2. pars 1. ex Scripturis, quæ legem nomine voluntatis exprimunt. Sic Psalm. 39. *In capite libri scriptum est ut facerem voluntatem tuam*, hoc est legem, ut ex verbis proxime sequentibus manifestum est: *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei*. Psalm. 102. *Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas*. 2. Machab. c. 1. *Det vobis cor omnibus ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem*, id est legem ipsius observetis.

2. Lex est actus imperans honesta, & inhonesta prohibens: atqui imperium & prohibitio sunt actus voluntatis: imperare enim est velle ut subditi certa ratione, certisque mediis ad assequendum finem utantur: velle autem solum est voluntatis.

Confirm. Lex est actus, quo legislator subditos obligat: atqui solus voluntatis actus subditos obligare potest. Eatenus enim legislator subditos obligat, quatenus imperat, præcipit, & vult aliquid fieri vel vitari: atqui non vult aliquid fieri aut vitari per solum intellectus cognitionem. Quantumcumque enim cognoscat aut judicet melius esse ad commune bonum ut hoc fiat, quam illud, nondum censetur legem ferre; sed tunc tantum cum districte præcipit, ut id quod bonum judicavit, a subditis executioni mandetur. Atque hinc est quod subditi dum legibus obtemperant, voluntati Principis obsequi dicuntur; ipse vero Princeps dum legem statuit, his utitur verbis, quæ voluntatis actum arguunt, non vero intellectus: *Sic volo, sic jubeo, &c.*

Obj. 1. Lex Psal. 4. & 118. sæpe vocatur *lumen super nos signatum, Lux, lucerna illuminans*: atqui hæc soli conveniunt intellectui.

R. dist. maj. lex relative ad hominem cui imponitur, considerata, est lumen, quod nempe homo sequi debet, C. considerata relative ad legis-

torem a quo imponitur, subdist. est lumen præsuppositivæ, quia multas intellectus cognitiones prærequirit, C. est lumen formaliter, N.

Inst. 1. Lex est formaliter rationis ordinatio ad bonum commune, &c. ex S. Thom. hic a. 4. atqui ordinatio rationis pertinet ad intellectum.

Resp. dist. maj. lex est ordinatio rationis, idest ordinatio a ratione directæ, seu rationi consentanea, C. idest ordinatio residens in ratione sumpta pro intellectu, N. hæc enim ordinatio nihil aliud est quam voluntas decernens ut aliquid fiat, vel omittatur; ergo intellectus pro subiecto habere non potest.

Inst. 2. Si lex nihil aliud sit quam voluntas, vel erit voluntas efficax, vel inefficax: neutrum dici potest. Non primum, alioquin divina lex suum semper haberet effectum, cum voluntas Dei efficax semper impleatur. Non secundum: si enim voluntas inefficax sufficiat ad constituendam legem, jam lex non distinguetur a consilio; qui enim consilium alii dat, vult saltem inefficaciter ut consilium illud impleatur.

R. neg. min. & dico ad legis constitutionem requiri efficacem voluntatis actum, non quidem de ipsa legis executione, alias divina lex semper impleretur, ut bene arguit obiectio; sed de subditorum obligatione: hæc autem subditos obligandi voluntas in iis, qui leges con-
dunt, reperitur.

Inst. 3. Si ad legem requiratur voluntas obligandi subditos, nulla erit lex, ubi nulla erit obligandi voluntas: atqui falsum consequens. Si enim Rex aliquis hæresi addictus, post certas pacis conditiones legem ferat qua Catholicis conscientie libertas relinquatur, lex ea vera lex censetur: atqui tamen Princeps ille nullam habebit obligandi voluntatem.

R. ad 1. & 2. neg. min. Vel enim Princeps nullam intus habebit præcipiendi intentionem, & tunc lex ejus non erit nisi lex exterior & simulata, cui, si præcise sumatur, nemo qui rem cognoverit, tenebitur obedire: vel habebit intentionem præcipiendi, & tunc reipsa habebit voluntatem obligandi, quia velle præcipere, nihil aliud est quam velle obligare; sicut velle votum emitte, nihil est aliud quam velle voto constringi.

Obj. 2. cum Juenin. Lex est idea cui actus nostri conformes esse debent: atqui idea est in intellectu, cum sit forma seu exemplar cui conformes esse debent voluntatis operationes.

R. ut supra dist. maj. lex in mente subditorum est idea, C. lex ex parte legislatoris, N. Lex enim est imperium decernens aliquid esse faciendum; imperare autem seu velle ut quis ad hoc vel illud faciendum obligetur, ipsius est voluntatis.

Conclusio nostra de legibus positivis, sive Dei sive hominum, præcipue intelligitur: an vero lex æterna & naturalis sint etiam voluntatis actus, ambigitur. Certe lex æterna quam Deus ipse consulere & sequi tenetur, prior videtur omni voluntatis actu; lex vero naturalis, potius est natura ipsa rationalis, quam actus voluntatis aut intellectus.

Dico 2. Lex prout est in subditis, ejusdem est facultatis cujus est cognitio & judicium.

Prob. Quia lex prout est in subditis duo videtur importare. 1. cognitionem eorum, quæ nobis præcipiuntur. 2. judicium practicum quod hac nobis

nobis exequenda sint: ergo lex prout in nobis existit idem habet subiectum quod cognitio & iudicium; siue iudicium ad intellectum pertineat, ut volunt Peripatetici; siue ad voluntatem, ut recentioribus Philosophis placet.

Quæres 2. quænam sit causa finalis legis, item quæ causa ejus efficiens.

R. Causam finalem legis esse bonum commune; efficientem vero eum esse omnem qui communitati perfectæ præest. Utrumque sequitur ex dictis, sed posterius fufius discutietur ubi de lege humana.

Quæres 3. quænam sit formalis causa ejusdem legis.

R. Eam allata ejus definitione contineri. Verum circa postremam ejusdem definitionis particulam enascitur quæstio in præsentia tractanda, an scilicet promulgatio legis sit de ejus essentia: cui ut satisfiat,

Not. 1. promulgatio legis est intimatio seu declaratio ejusdem, iis facta a quibus legislator eam adimpleri vult.

Not. 2. legem spectari posse vel in actu primo, prout aptitudinem habet ad obligandum; vel in actu secundo, prout reipsa & de facto obligat.

Not. 3. quæstionem huc moveri de legibus positivis; lex enim naturalis vel promulgatione non eget, vel per ipsam sui singulis hominum mentibus impressionem satis promulgata esse intelligitur. His positis,

Dico 1. promulgatio essentialis est legi, prout actu & de facto obliganti.

Prob. Illud est essentialis legi prout actu obliganti, sine quo lex nec esse, nec concipi potest ut actu obligans: atqui sine promulgatione... Lex enim ut obliget, debet innotescere: atqui lex non innotescit nisi per promulgationem, cum per eam solam eo intimetur modo, qui obediendi necessitatem inducit.

Confirm. ex S. Thoma hic art. 4. Lex imponitur per modum regulæ ac mensuræ, cui subditorum actiones conformari debent: atqui essentialis est tali regulæ ut iis innotescat, qui eidem se conformare tenentur; quamdiu enim in mente legislatoris subsistit, nullius actionis regula esse potest. Huc accedit tritum illud Augustini apud Gratianum, dist. 4. c. 3. *Leges instituantur, cum promulgantur.*

Prob. 2. Si lex aliqua sine promulgatione obligaret, maxime lex divina, quæ plus per se roboris habet quam quælibet hominum leges: atqui lex omnis divina ante semper promulgata fuit quam obligaret, lex quidem vetus per ministerium Moysis, lex vero nova ope Christi & Apostolorum.

Obj. 1. Illud non est de essentia legis quod legem jam constitutam supponit: atqui promulgatio legis supponit eam jam in esse suo constitutam. Lex enim est regula, promulgatio autem est ejusdem applicatio: atqui regulæ applicatio regulam jam constitutam præsupponit.

R. ad 1. neg. min. Non enim loquimur de lege prout est simpliciter imperium quoddam in mente legislatoris existens, & ex se habens virtutem obligandi quasi in actu primo; sed de eadem prout actu obligat & dirigit, quo sensu essentialiter necessarium est ut iis applicetur qui per eam dirigi & regulari debent. Unde patet solutio ad 2. lex enim in actu secundo non est solum regula, sed regula prout applicata iis, qui eandem sequi debent: ac proinde apud eosdem promulgata, cum nonnisi ipsa promulgatione applicetur.

Obj. 2.

Obj. 2. Si ad valorem legis necessaria sit ipsius promulgatio, si solum ad ejus executionem tenebuntur, qui notitiam illius habuerint : atqui falsum consequens . Suppono enim legem a Rege latam, qua irritetur contractus sine certa quadam formalitate factus : atqui contractus ille convalidus erit, etiamsi ab iis factus fuerit, qui nullam legis hujus notitiam habuerint. Ergo.

Suar. l. 2.
c. 10. Salmant. c. 1.
n. 74.

R. neg. maj. Aliud est enim promulgatio legis, aliud ejusdem divulgatio, ut notant post Suarem Salmanticenses. Divulgatio exigit ut lex per aures singulorum diffundatur; ad promulgationem vero satis est si lex communiter publicata fuerit, adeo ut subditi moraliter in ejus notitiam venire possint . Divulgatio necessaria non est, tum quia sine ea lex satis publica esse potest, quod ad rationem legis sufficit : tum quia alioqui leges omnes irritæ fierent, quia moraliter impossibile est ut lex singulis intimetur . Sufficit itaque promulgatio; qua, posita lege constringuntur sive qui eam norunt, sive qui ignorant, sed diversimode . Qui enim contra legem cognitam operantur, formaliter peccant, & ignorantiam prætexere non possunt; qui vero legem nesciunt, indigent quidem excusatione, (quod argumento est ipsos aliter obligari lege quam extraneos qui hic excusatione non indigent,) sed excusationem hanc in ipsa sua ignorantia, si inculpabilis sit, sufficienter habent . Si tamen lex aliqua contractum irritet, contractus post legem factus non subsistit, quia ignorantia excusat quidem a culpa, sed eos, qui ad actum sunt inhabiles, ad eundem habiles non facit. Pariter si lex gratiam aut privilegium aliquod indicat, neutrius participes erunt qui legem hanc ignoraverint : sic qui de Baptismo nihil audierunt, ab originali peccato non mundantur, nec vitam æternam obtinent .

Inst. Qui non sit reus transgrediendo legem, non obligatur lege : atqui ex concessis, ii, quibus lex proposita non fuit, non sunt rei eam transgrediendo.

R. neg. maj. Ut quis enim obligetur lege, sufficit ut vel actio ejus contra legem facta, eo ipso invalida sit; vel ut gratiam legis executioni obligatam non obtineat, vel demum ut sit reus materialiter; qui enim nullatenus constringitur lege, his inconvenientibus non subjacet: atqui actio illius, qui legem ignorat, non desinit esse invalida si legi repugnet, &c. Ergo lex eos etiam, a quibus ignoratur, obligat sub aliquo respectu, quatenus nempe & notitiam ejus comparare debent si possunt, & statim ut eam comparaverint, formaliter peccant si contra eam operentur; imo & inutiliter agunt, si contra eam etiam invincibiliter incognitam contrahant, & in aliis casibus materialiter delinquant: tamen si eos non sic obliget, ut peccatum formale vel pœnam incurrant, cum ignorantia laborant invincibili. An promulgationis necessitas ad leges etiam Pontificias extendatur, expendam agendo de legibus humanis, ubi etiam de acceptatione legum, earumque materia differetur.

ARTICULUS TERTIUS.

De effectibus & conditionibus legis.

Legis effectus hoc versu exprimi possunt:

Præcipit, ac prohibet, permittit, punit, honorat.

Ratio est, quia actus, qui sub legem cadunt, vel sunt boni, vel mali, vel indifferentes. Porro boni, si qui necessarij sunt, imperantur; mali vetantur, indifferentes permittuntur: id vero, per quod legislator ad legum observationem inducit, est timor pœnæ, & mercedum repromissio.

Ex his legis effectibus alij colligi possunt, atque hi inprimis quod lex obliget; quomodo autem, dicemus ubi de lege humana.

Quod spectat ad legis conditiones, ex Gratiano his exprimuntur verbis: *Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum patriam consuetudinem loco, temporisque conveniens, necessaria, utilis, manifesta quodque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate scripta*. Hæ omnes conditiones penetrata legis definitione, qualem Articulo primo dedimus, penetrantur, excepta ultima, cujus occasione queritur an lex scripturæ mandari debeat. Qua de re

Dico 1. Convenientissimum est legem scripturis mandari. Ratio est 1. Quia sic melius, firmitus, ac universalius cognoscitur quid lex ferat, facilisque redargui possunt qui eam transgrediuntur. 2. Quia saniores legum conditores eadem scribi voluerunt. Sic Deus ipse in tabulis lapideis, Romani in æreis, Carthaginenses in eburneis, Græci in ligneis leges suas inscripserunt.

Dico 2. Scriptura tamen non est necessaria legis conditio.

Prob. 1. Ex jure tum canonico, juxta quod *leges constituuntur, cum so-* *Sup. c. 3.*
lemniter promulgantur, quod etiam sine scriptura fieri potest; tum civili, ubi veræ esse leges dicuntur *ea etiam quæ sine scripto populus probavit*. *L. 32. ff. de legib.*
Ergo *scripta ne sint leges an non scripta, interesse nihil videtur*, ait Philosophus 10. Ethic. c. 9.

Prob. 2. Illud non est necessaria legis conditio, sine quo lex obligare potest: atqui lex etiam non scripta potest obligare. An enim non obligabitur populus, si Princeps mandatum justum promulgari jusserit, nec voluerit ipsum litteris designari?

Obj. Lex a consuetudine differt, quod consuetudo sit jus non scriptum; ergo lex debet esse jus scriptum. Prob. ant. tum ex c. 3. dist. 1. ubi *lex est constitutio scripta*; tum ex Instit. l. 1. tit. 2. §. 3. & 9. ubi *jus scriptum dicitur lex*, jus vero non scriptum consuetudo.

R. 1. apud nos consuetudinem, ut aliquid roboris habeat, scriptam esse debere, ut alibi diximus. Ergo ex hac parte legem inter & consuetudinem nihil est discriminis. *Tom. 1.*

R. 2. legem distingui a consuetudine, quod hæc usu solo statuatur, illa expressa superioris voluntate; unde fit ut consuetudo vel serius vel numquam scribatur, lex vero statim scribi soleat. Hoc ergo legis & consue-

suetudinis discrimen accidentale est : porro multa sunt , quæ ex accidentibus , non autem ex primariis rerum rationibus in jure a se invicem distinguuntur .

ARTICULUS QUARTUS.

De divisione legis .

LEX communiter dividitur in æternam , naturalem , divinam , & humanam ; quas leges in Tractatus decursu sigillatim definiemus .

Quæritur 1. an hæc divisio legitima sit .

Resp. affirmative cum S. Thom. qu. 91. Tot enim admitti debent in præsentī statu leges , quot necessariae sunt ut foveantur variae relationes , seu societates , quas habet homo : atqui ut eæ relationes foveantur , quatuor opus est legibus modo recensitis . Duplex enim est hominis commercium ac societas , alia quidem hominis cum Deo , alia hominis cum homine : atqui duplex hæc societas sine prædictis quatuor legibus foveri non potest .

1. Quidem ut foveatur societas hominis cum Deo , necessaria est in Deo lex æterna , & in homine lex naturalis : æterna quidem in Deo , secundum quam velit , ut homo numquam ab ordine aberraret , malum fugiat , bonum amplectatur ; naturalis vero in homine , qua ipsi intimetur & nota fiat hæc Dei voluntas , qua item bonum a malo discernat , &c. Cum autem homo non naturalem tantum , sed & supernaturalem communionem cum Deo habeat , necessaria fuit lex supernaturalis , qua ad finem supra intellectus & voluntatis suæ vires positum dirigeretur interiorius & exteriorius ; & hæc est lex quam divinam vocamus .

2. Ut foveretur hominis cum homine societas , debuit id omne averti quo pax ea perturbari posset . Ergo necessum fuit ut obviam iretur dolis & fraudibus , ut certæ contractibus apponerentur conditiones , ut pravaricatores poenis non arbitrariis punirentur , ut imperitus vulgus in casibus obscuris fixa quadam ratione gubernaretur : atqui ad hoc necessariae erant humanae leges ; lex enim naturalis hæc omnia non præscribit modo saltem evidenti & qui ab omnibus percipi facile possit . Ergo .

Quæritur 2. an lex fomitis pro vera lege admitti debeat .

Not. cum Silvio hic q. 91. a. 6. Occasionem huic dubio fecerunt hæc Rom. 7. Apostoli verba , *Video aliam legem in membris meis , repugnantem legi mentis meae* . Est enim lex fomitis , juxta S. Thomam , propensio appetitus sensitivi in ea quæ sensibus placent , etiam repugnante ratione : & hæc propensio dicitur esse in membris , sive quia est in toto homine prout sensitivo ; sive quia præsertim se quibusdam in membris exercit , puta iis qui generationi deserviunt . Eadem sensualitas dicitur etiam fomes , quia vitiorum fomentum ac materiam subministrat . His præmissis ,

R. Legem fomitis non esse veram ac proprie dictam legem 1. Quia lex est aliquid rationis , seu aliquid rectæ rationi consentaneum : atqui fomes repugnat *legi mentis* , seu rectæ rationi . 2. Quia lex est obligatoria ;

ria, ita ut peccent qui eam non sequuntur : atqui non peccat qui non sequitur membrorum legem, inio peccat qui eam sequitur.

Quod si lex sumatur latius pro eo quod ad aliquid inducit & inclinat, fomes potest hoc sensu lex dici; quia, ut alibi loquitur S. Thomas, sicut lex inducit ad bonum faciendum: ita fomes inducit ad peccandum. Verum hæc legis acceptio admodum impropria est & metaphorica.

Lex a quibusdam adhuc dividitur 1. in æternam & temporalem. 2. In naturalem & positivam. 3. In divinam & humanam. Verum hæc divisio eadem est cum præcedenti.

CAPUT SECUNDUM.

De lege æterna.

Difficile admodum est ut de lege æterna congrue loquamur, quia naturam Dei, cui lex æterna identificatur, nonnisi obscure capimus. Varias tamen quæ circa legem hanc in Scholis proponuntur quæstiones expediemus, quia cum homines simus finiti & limitati conceptus, hoc unum exigi a nobis debet quod homines præstare possunt.

Not. itaque 1. Per legem æternam non hic intelligimus legem omnem quam Deus ab æterno sancire voluerit, etiam libere, alioqui lex Mosaica esset lex æterna; sed eam intelligimus quæ tam necessaria sit quam ipse Deus, quæque ipsi inexistere, tametsi nulla creatura exterius producenda unquam fuisset. Unde lex æterna concipi debet ut actus quo Deus necessario velit regulari creaturas, si quas e nihilo educere decernat.

Not. 2. Legem æternam spectari posse vel in ordine ad creaturas, vel in ordine ad Deum ipsum: ut enim creatura certis subjacet regulis, sic & Deus summa quadam ratione dirigi concipitur a qua discedere non potest: sic fieri non potest ut Deus canem homini præponat, aut hominem justum odio prosequatur. De lege æterna sumpta utroque hoc sensu, sed priori potissimum, nempe in ordine ad creaturas, hic disputamus. Quæres itaque 1. quid lex æterna, & an existat.

R. 1. Lex æterna non inepte definitur a S. Augustino lib. 22. contra Faustum, cap. 27. *ipsa ratio vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans*: vel ut loquitur S. Doctor lib. 1. de lib. arbit. *Ratio qua justum est ut omnia sint ordinatissima*; seu, quod in idem recidit, Actus divinæ mentis dictans quid sequi aut fugere debeat creatura, cum voluntate eam obligandi.

Prob. In re obscurissima ea potest definitio admitti, quæ satis aperit in quo lex æterna cum aliis legibus conveniat, in quo etiam differat tum ab iisdem, tum a nonnullis Dei actibus quibuscum posset confundi: atqui talis est allata definitio. 1. Enim explicat id quod lex æterna cum aliis legibus commune habet, id nimirum quod sit actus rectæ rationi conformis,

mis, bonum universæ naturæ intendens, eamque in finem suum per legitimam media ordinans. 2. Explicat id quo lex æterna a ceteris legibus distinguitur. Hæc enim lex, prout est divinæ mentis actus, distinguitur a lege naturali, quæ, quatenus talis, est humanæ mentis modificatio, eaque soli creaturæ rationali competens, cum lex æterna ad creaturas etiam irracionales extendatur, easque suos in fines dirigat. 2. Eadem lex differt tum a lege humana, ut per se evidens est, tum a lege divina positiva. 1. Quia lex omnis positiva multa præcipit quæ ex se necessaria non sunt, ut circumcisionem apud Judæos, & Baptismum apud Christianos; item multa prohibet quæ ex se nihil mali habent, ut certam alimentorum speciem apud Hebræos, &c. lex vero æterna id solum præcipit quod ex se & necessario bonum est, nec prohibet nisi quod intrinsece malum est. 2. Quia lex æterna omnino immutabilis est, lex autem positiva nonnisi ex Dei voluntate habet ut non mutetur; unde lex vetus abolita est, lex vero nova post finem mundi desinet. Denique per eandem definitionem distinguitur lex æterna, sive ab ideis Dei, sive ab ejus providentia. Ab ideis quidem, quia ideæ versantur circa res ut repræsentandas, lex vero circa easdem ut gubernandas; a providentia vero, quia providentia respicit singulos diversimode, alia Petrum, alia Paulum; lex vero respicit universos, quia est commune præceptum. Unde ut bene notat Mag. Grandin, *idea Dei hac vel simili mentis actione exprimitur, Homo id agere debet, id vitare; providentia vero sic, Hinc & illi homini hoc agendum est, hoc & illo medio*. Haud tamen diffitendum est providentiam inter & legem æternam plurimum esse affinitatis, quatenus utraque res creatas suos in fines ordinat; quamquam providentia videtur id exequi in tempore, quod lex æterna præscripsit ab æterno.

R. 2. Existit lex æterna.

Prob. 1. Lex æterna ex dictis est constans & necessaria voluntas res omnes suos in fines ordinandi secundum ideas quas Deus mente gerit: atqui hæc voluntas in Deo admitti debet; vult enim Deus omnia esse ordinatissima, ordinemque in omnibus servari. Hinc Boetius Deum sic alloquitur: *O qui perpetua mundum ratione gubernas; & Sap. 3. Attingit a fine ad finem fortiter; &c.*

Prob. 2. Si non esset in Deo lex æterna, numquam constare nobis posset de bonitate legum humanarum, quæ ex se & natura sua sunt defectibiles: atqui falsum consequens. Minor. patet, prob. maj. Ut de legis ex se defectibilis bonitate constet, debet hæc cum regula & mensura quæ indefectibilis sit comparari, ut videatur an cum ea quadret necne: atqui sublata lege æterna nulla præsto esset regula indefectibilis; imo nulla foret lex naturalis, quia eadem lex quæ in Deo est æterna, naturalis dicitur cum hominum cordibus inscribitur. Ergo.

Quæres 2. an omnia subiaceant legi æternæ. Quæstio est 1. de Deo 2. de creaturis, tum ratione præditis, tum ratione carentibus.

R. 1. Si certo quodam rigore loqui velis, Deus non subijcitur legi æternæ.

Prob. 1. Lex quælibet est regula vim habens obligandi: atqui Deus nul-

nulli potest regulæ subiacere quæ vim habeat illud obligandi. Qui enim obligat, superius est ei qui obligatur: atqui lex æterna non est aliqual Deo superius, quia est quid realiter idem cum Deo: ergo.

Prob. 2. Lex rigorose sumpta est regula quæ respicit aptos in finem dirigi, & in actionibus suis ex se suaque natura defectibiles; quod enim est de re prorsus invariabili, dici quidem potest exemplar & idea, non vero proprie præceptum & regula: atqui nec de Deo, nec de divina voluntate dici potest quod ab alio dirigi possint in finem suum, multo minus quod sint defectibiles: ergo.

Prob. 3. Quæ subjiciuntur æternæ legi, Dei quoque gubernationi subjiciuntur; lex enim est ratio gubernationis rerum: atqui nec Deus, nec ejus attributa concipi possunt quasi ulli gubernationi subiecta: ergo.

Prob. 4. Si Deus æternæ legi subiceretur, profecto legi æternæ jam existenti, jam latæ, jam obliganti; atqui nec concipitur lex ante Deum existens, nec ab alio lata, nec consequenter obligans: ergo.

R. 2. Improprie saltem dici potest, quod Deus legi æternæ subiaceat.

Prob. Qui seipsum negare non potest, qui semper agit secundum id quod est; qui semper sequitur eam agendi rationem quæ attributorum suorum characterem præferat, ille aliquo sensu legem sequi dici potest: legem, inquam, sibi non superiorem, sed sibi perfecte identificatam: atqui Deus.... Potest ergo Deus ad extra agere vel non; sed si agat, in eo gloriam reponit suam ut operetur secundum id quod ipse est.

Obj. Qui tenetur non mentiri, stare promissis suis, & iustis in bono perseverantibus gloriam rependere, ille subjacet proprie legi; subjacet enim sicut & ipse homo: atqui Deus tenetur non mentiri, &c.

R. dist. Qui tenetur propter aliquam legem Superioris obligantem, quæ ipsi imperet, C. qui tenetur propter suæ voluntatis perfectionem, N.

Dici itaque potest quod Deus non sit sine lege, quia ipsa voluntatis ejus rectitudo, quia ipse sibi lex est; sed minus proprie legi subijci diceretur; quia nec Superiorem habet, nec deficere potest.

R. 3. Creaturæ, sive, ut dicunt alii, contingentia tum naturalia, id est irrationalia, tum libera legi subjacent æternæ.

Prob. 1. pars. Contingentia naturalia ea sunt quæ nec cognitione polent, nec libertatis usu fruuntur: atqui hujusmodi creaturæ legi æternæ subjacent. Ea enim legi subjacent æternæ, quibus Deus certos præscripsit limites extra quæ non feruntur, quæ faciunt verbum Dei, id est voluntatem ejus, qua Deo cum timore obsequuntur: atqui hæc omnia præstant creaturæ irrationales ex Scriptura, Psalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.* Proverb. 8. *Quando mari circumdabat terminum suum, & legem ponebat aquis ne transirent fines suos.* Baruch 3. *Qui emitit lumen: & vadit: & vocat illud, & obedit illi in tremore.* Job 38. *Dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Ergo.

Nota creaturam legi æternæ duplici modo subiacere posse, vel ut est directiva, vel ut est præceptiva. Lex ut præceptiva supponit subiectum præcepti capax, id est quod & præceptum intelligere valeat, & ipsum exequi ex rationis dictamine; lex vero ut directiva non exigit subiectum quod

quod directionem intelligat, sed quod dirigi possit. Porro creatura etiam sensu destituta dirigi potest, & de facto dirigitur seu per quamdam impressionem sibi a Deo iuditam, seu per ipsum Deum immediate: ergo.

§. 19. n. 4.

Confirm. ex D. Thoma, Lex æterna est ratio divinæ gubernationis: ergo quæcumque gubernationi divinæ subduntur, ex legi æternæ subijci necesse est: atqui res omnes sive rationales sint sive non, divinæ subjacent gubernationi. Ea enim divinæ subjacent gubernationi, quæ Deus impressione continua in suos fines movet & regit: atqui Deus omnia in fines suos regit & movet, cum a se ipsis modo ordinatissimo moveri non possint: ergo.

Prob. 2. pars nempe quod contingentia libera subint æternæ legi, non solum prout est directiva, sed etiam prout est obligatoria. Probat, inquam: Contingentia libera sunt actiones humanæ morales: atqui actiones morales æternæ legi subijciuntur. Triplicis enim generis distinguere possunt actiones morales, aliæ bonæ, aliæ indifferentes, aliæ malæ: atqui nullæ ex iis divinæ legi subtrahuntur. Non bonæ: quæ enim ex Dei directione & motu sunt, quæ ideo formaliter bonæ sunt, quia legi æternæ sunt conformes; quæ a lege æterna necessario præcipiuntur, & actiones æternæ legi subjacent: atqui actiones bonæ ex Dei directione & impulsu sunt, & ideo bonæ sunt, quia cum lege æterna congruunt sive immediate, sive mediate. Non actiones indifferentes, seu, ut hic debet intelligi, ex quæ non cadunt sub præceptum. Quæ enim actiones ex hypothesi quod fiant, recte & propter legitimum finem fieri præcipiuntur, & e contrario prohibentur ad malum referri finem, ex quoque a lege æterna reguntur & ordinantur: atqui tales sunt actiones de quibus loquimur; unde si non cadunt sub præceptum quoad substantiam seu quoad exercitium, quatenus omitti possunt, vel non omitti, cadunt sub præceptum æternæ legis. 1. Quatenus tali vel tali modo fieri debent. 2. Quatenus non debent contemni. 3. Quia parati esse debemus ad eas eliciendas prout vel gloria Dei, vel salus nostra postulaverit. Non demum malæ. 1. Quia ex omnes æterna lege prohibentur. 2. Quia ex actiones multum cum æterna lege relationis habent, propter quas dum peccator voluntatem Dei jubentem fugit, incidit in voluntatem ejus iustissime punientem: atqui.... Unde S. August. de Angelis apostatis ait: *Refugientes ejus bonitatem qua beati fuerunt, non potuerunt ejus effugere judicium, per quod miserrimi effecti sunt.* Et lib. 5. Conf. c. 2. *Fugerunt ut non viderent te videntem se, atque execrati in te offenderent subtrahentes se lenitati tuæ, & offendentes in reſtitudinem tuam, & cadentes in asperitatem tuam.* Huc etiam attinet quod ibidem habet S. Doctor: lib. 1. cap. 12. *Jussisti Domine & sic est, ut pœna sua sibi sit omnis inordinatus animus.*

Dices: Si res ita sit, Beati in cælis, & in inferis reprobi legi æternæ subjacent: atqui fallum consequens. Si enim soli subijciuntur legi æternæ, qui meriti demeritique capaces sunt: atqui nec Sancti in cælis merendi, nec reprobi in inferis demerendi capaces sunt.

R. ad 1. neg. min. Sentiunt enim Beati id omne quod agunt divinæ rationi plene esse consentaneum, & contrarium experiuntur reprobi: ergo utrique divinæ legi subjacent.

Ad 2.

Ad 2. neg. maj. Ex eo enim quod Sancti & reprobi nec meriti nec demeriti capaces sint, sequitur quidem eos aliter æternæ legi subiacere quam eidem subiaceant viatores, idest non libere : at non inde colligendum est eos legi huic omnino subtrahi ; sed potius eos legi huic necessario conformes esse aut diffformes. An autem plena sit & ineluctabilis hæc necessitas, alibi expendant Doctores.

R. 4. Lex æterna non est proprie dicta lex respectu creaturæ irrationalis.

Prob. Lex quæ præcipuum circa creaturas irracionales effectum suum non potest fortiri, non est lex vere & proprie dicta: atqui lex æterna... Quippe præcipuum legis effectus est vis obligandi: atqui lex æterna non habet vim obligandi creaturas irracionales. Ea enim obligari non possunt, quæ nec legem cognoscunt, nec materialiter etiam peccant contra legem agendo: atqui tales sunt creaturæ sensus expertes: ergo.

Confirm. ex S. Paulo, qui 1. Cor. 9. postquam hanc retulit legem, *Non ligabis os bovi trituranti*, addit: *Numquid de bobus cura est Deo?* Atqui cura illa quam Deus de bobus non habere dicitur, optime cum glossa intelligi potest de cura legislativa: non enim intelligi potest textus ille, quasi qui providentiam ad boves extendi neget; hæc enim non ad boves modo extenditur, sed & ad volatilia cæli, quæ, ut dicitur Matt. 6. a Patre cælesti pascuntur: ergo.

Quare 3. an lex æterna sit vera & proprie dicta lex.

R. Legem hanc semper fuisse veram legem, saltem in actu primo.

Prob. Lex in genere definitur: Præceptum justum stabile ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis promulgatum; vel etiam cum S. Thoma, *Rationis ordinatio &c.* atqui hæc definitio legi æternæ competit. 1. Est præceptum justum, seu ordinatio rationis. Quæ enim decernit quid agendum sit, aut omittendum ut creaturæ ad suum finem perveniant, ea merito dicitur præceptum justum: atqui lex æterna decernit.... 2. Ad bonum commune. Commune enim universi bonum est pax & ordo, qui ordo cum ex S. Aug. sit *parium dispariumque sua cuicque tribuens dispositio*, efficit ut unaquæque res suo sit in situ: atqui lex æterna communi illi rerum omnium paci studet. 3. Ab eo qui curam habet communitatis, Deo nempe qui & rerum creator est, & earum gubernator, resque omnes ad fines sibi convenientes dirigit & movet: ergo.

Confirm. Si quid deesset legi æternæ quominus esset vera lex, maxime promulgatio: atqui promulgatio quæ est essentialis legi in actu primo spectatæ, reperitur in lege æterna; hæc enim promulgatio est tantum possibilis, non autem actualis: atqui lex æterna semper promulgari potuit, quia semper possibles fuerunt creaturæ, pro tempore quidem, non pro æternitate, quia repugnat creatura æterna.

Quia tamen lex æterna ante creaturarum existentiam vere & stricte obligans non fuit, cum nihil esset ad extra quod ea obligaretur, palam est rationem plenam & completam legis tunc tantum ei competere potuisse, cum extiterunt creaturæ quibus intimata fuit ac promulgata, aut saltem quæ impressione ipsius ordinari ac moveri cœperunt.

Quæres 4. an lex æterna sit omnibus nota.

R. 1. Legem æternam in seipsa sumptam viatoribus perfecte notam non

esse. Lex enim æterna secundum se sumpta est ipsa Dei ratio, est ipse Deus: atqui ipsa Dei essentia viatoribus perfecte cognita non est; eorum enim respectu Deus habitat lucem inaccessibleem.

R. 2. Legem æternam aliquomodo in effectibus suis, puta cognitione veritatum, vel eorumque fieri postulat ordo, dici posse omnibus notam.

Prob. 1. Illud omnibus notum dici potest, cujus ipse conscientia sensus jugiter admonet: atqui de lege æterna jugiter homines monet ipse conscientia sensus. Quippe ex Apost. Rom. 2. hominem accusant aut defendunt propriæ ejus cogitationes, sive conscientia, prout vel bene, vel male se gessit: atqui non alia de causa advertit homo se male vel bene egisse, quam quia monetur interius hoc vel illud recte & æternæ rationis dictamini congruere vel adversari, quod dictamen ab ipsa lege æterna dimanat: ergo.

Prob. 2. Ea lex dici potest omnibus nota, quæ in omnibus per imperfectam sui communicationem reperitur: atqui lex æterna... Ea quippe est ipsa veritas incommutabilis: atqui veritas incommutabilis in omnibus reperitur per imperfectam sui communicationem; nullus enim est qui veritatem saltem secundum communissima morum principia non intelligat, v. gr. quod bonum agendum sit, & malum vitandum. Hinc S. August. qu. 67. in Exod. *Legem hanc, inquit, consulunt omnes pie mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel velent, secundum quod in illa incommutabili veritate perceperint.*

Quæres 5. Utrum lex humana ab æterna derivetur.

Nota. Lex qualibet a lege æterna duobus modis derivari potest. 1. Formaliter. 2. Virtualiter. Ea lex ab æterna derivatur formaliter, quæ præcipit aut vetat idipsum quod jam antea lex æterna præcipiebat aut vetabat, v. gr. mendacium, furtum; unde lex omnis humana non pure humana, sed quæ præcipit aliquid essentialiter bonum, aut vetat aliquid essentialiter malum, ab æterna formaliter derivatur. Tunc vero lex ab æterna lege derivatur virtualiter, cum consideratur vel ratione auctoritatis per quam posita est, quæ auctoritas venit a Deo in quo est lex æterna; vel ratione veritatis & æquitatis suæ quam participat ex veritate & æquitate quæ est in lege æterna. His positis,

R. 1. Lex humana derivatur a lege æterna saltem virtualiter.

Prob. Tunc lex dicitur a lege æterna virtualiter derivari, quando & potestas obligandi quæ est in lege, & ipsius æquitas, a Deo ejusque lege æterna dimanant: atqui omnis legum potestas, earundem justitia & æquitas, a Deo & æterna ejus lege dimanant. 1. Quidem potestas seu leges ferendi, seu per leges obligandi est a Deo. Tum quia ut habetur Rom. 3. *Non est potestas nisi a Deo*; tum quia hæc potestas in se justa est, ac proinde fluit a lege æterna quæ est justitiæ totius fons & origo. 2. Humanæ legis æquitas est quoque a lege æterna. Ab ea enim lege fluit humanæ legis æquitas, quæ est justitiæ cujusvis legis fons, regula, & mensura: atqui lex æterna fons est, regula & mensura justitiæ cujusvis legis humanæ. Earum quippe legum regula & fons est lex æterna, quæ ideo justæ sunt, quia judicant secundum incommutabile æternæ legis præscriptum, quarum tota bonitas in eo est quod faciant, ju-

jubeant aut vetent secundum quod in illa incommutabili veritate perceperint: atqui ex S. Aug. leges temporales ideo justæ sunt, quia in judiciis suis sequuntur incommutabile legis æternæ præscriptum; earumque tota bonitas in eo est quod faciant, jubeant, aut vetent secundum quod in illa incommutabili veritate perceperint. *Simul etiam*, ait S. Aug. l. 1. de lib. arb. c. 6. *te videre arbitror in illa temporali lege nihil esse justum atque legitimum, quod non ex hac æterna sibi homines derivaverint.* Idem dicit q. 67. in Exod. supra: ergo.

Utramque hanc rationem involvit brevis iste textus: *Per me reges regnant*, idest a me suam habent auctoritatem & potentiam leges condendi: & *legum conditores iusta decernunt*, idest in tantum iusta præcipiunt, in quantum legi meæ sese conformant.

R. 2. Lex humana, quatenus humana, seu prout vetans aliqua, quæ ex se mala non sunt, non derivatur ab æterna lege formaliter.

Prob. Ut lex humana qua talis derivaretur a lege æterna formaliter, necesse foret ut lex æterna jam præcepisset aut vetuisset quod vetat aut præcipit lex humana ut humana: atqui lex æterna non præcepit.... Idem enim fit iudicium de qualibet lege humana, ac de ea quæ vel tale tributum præcipit a subditis reddi, vel vetat extra regnum transvehî pecuniam: atqui lex æterna neutrum præcepit aut vetuit, alioqui utrumque esset peccatum, saltem certo tempore, etiam independentè a lege Principis, quod falsum est: ergo.

Dices 1. Jam vetita est per legem æternam hæc argenti transportatio: ergo.

Prob. anteced. Nam ideo vetatur a Principe, quia tali tempore noxia foret subditis, aut etiam injusta: atqui lex æterna vetat id quod injustum est aut noxium, saltem pro eo tempore pro quo est noxium: ergo.

R. dist. Vetita est consequenter ad legem positivam Principum, quia Deus voluit ab æterno subditos parere potestati legitimæ nihil injustum exigenti, C. vetita erat antecederet, subd. ex hypothesi quod tunc injusta & per se noxia futura esset, C. si solum futura erat indifferens, & ideo mala quia prohibita, N. Potest autem res indifferens aut minus bona, vel præcipi vel vetari a Principibus, eaque tunc ideo mala est quia prohibita: non enim semper id vetant quod in se noxium est, sed illud etiam unde nonnihil mali imminere putant, quod quidem malum quandoque non contingeret, etiamsi nullam ferrent legem.

Dices 2. Si lex humana derivaretur ab æterna, obligaret jure divino, non humano solum: atqui falsum consequens.

R. 1. neg. sequelam: ex enim solum leges jure divino obligant, quas Deus per se & immediate tulit.

R. 2. dist. maj. Obligarent jure divino mediate, quatenus potestas eas condendi, & per eas obligandi venit a Deo, C. immediate, N. Itaque leges humanæ quatenus tales obligant immediate quia feruntur ab hominibus, a quibus si non ferrentur, nihil circa eas esset obligationis, quia supponitur Deum eas per se non tulisse: obligant tamen mediate ex parte Dei, quia qui eas ferunt, hanc a Deo potestatem recipere. Idem de

Lege Mosaica dici non potest, hæc enim etsi ab homine promulgata fuerit, a Deo immediate sancita est.

Dices 3. Si leges humanæ deriventur ab æterna, vel ut ejus conclusiones, vel ut ejus determinationes; atqui neutrum potest dici. Neque enim cognoscimus vel connexionem quam habet lex humana cum æterna, vel quando lex æterna determinari possit.

R. neg. min. Ex legibus humanis quadam ab æterna lege derivantur ut conclusiones ab ea elicite, ut lex qua Princeps fornicationem vetat; nisi dicere malis, legem talem non tam in æterna lege contineri ut conclusionem, quam ut principium. Aliæ vero ab ea dimanant ut ejus determinationes, ut lex qua hanc vel illam in fornicatores poenam decernit legislator: si enim lex æterna supplicium jubet, at non certe supplicii genus.

Quæres 6. An etiam dici possit quod lex naturalis ab æterna derivetur.

Nota, legem naturalem sumi posse, vel pro judicio seu dictamine rectæ rationis monentis hoc vel illud esse faciendum; vel pro aliquo quod concepiatur antecedere judicium illud, sive sit ipsa rerum natura, sive aliquid aliud.

R. 1. Lex naturalis priori sensu sumpta, derivatur a lege æterna.

Prob. Duplici modo potest lex una ab æterna lege derivari, formaliter, & virtualiter, ut notatum est: atqui lex naturalis utroque modo ab æterna lege derivatur. 1. Quidem formaliter, quatenus vetat id quod vetat lex æterna, v. g. homicidium, furtum, & similia: hæc enim licet jam in se mala, non desinunt ab æterna lege prohiberi, imo necessario prohibentur quia jam mala sunt; unde ut in hoc casu lex naturalis ab æterna formaliter derivetur, satis est ut hujusmodi mala utraque lege necessario prohibeantur. 2. Virtualiter, quia quidquid habet justæ lex naturalis, quidquid roboris ad obligandum, hoc habet a lege æterna quæ est lex per essentiam.

R. 2. Si lex naturalis sumatur pro aliquo antecedente dictamen rationis, puta pro ipsa rerum natura, non derivatur a lege æterna. Ita Gamach. Grandin, &c.

Prob. Illud non derivatur a lege æterna, quod antecedit id omne in quo consistere potest lex æterna: atqui lex naturalis sumpta pro ipsa v. g. rerum natura, pro relatione & habitudine terminorum, qui exigunt essentialiter hoc vel illo modo disponi, antecedit id omne in quo lex æterna potest consistere. Nam lex æterna vel est actus intellectus inæcreati, vel actus voluntatis: atqui utrumque hunc actum antecedit odium rerum. Nam etiam si Deus per impossibile nec vellet, nec intelligeret, bonum esset reddere unicuique quod suum est, malum vero alteri nocere; hæc enim ex se, suæque naturæ bona sunt vel mala, alioqui non necessario præciperentur a Deo; sed libere, ac proinde odium Dei potuisset esse medium ad ejus possessionem, quia Deus odium sui, utpote ex natura rei non malum, sed indifferens ad bonum vel malum, præcipere potuisset, quod repugnat. Adde quod inde sequeretur nullam esse æternam legem, nisi eo sensu quo Lex Mosaica dici potest æterna, quod admitti nequit: ergo.

CAPUT TERTIUM.

De lege naturali.

ARTICULUS PRIMUS.

An sit & quid sit.

Lex naturalis concipitur ut radius quidam legis æternæ, hominum animis impressus, ordinem servari iubens, perturbari vetans, unde a multis dicitur; Dictamen rationis ad bonum movens, a malo avocans, seu præscribens quid agendum sit, quid fugiendum: vel, Rationis ordinatio in bonum ab Auctore naturæ nobis impressa.

Dico: Existit lex naturalis omnium mentibus ingenta.

Prob. 1. ex Script. Illa lex in nobis existit, ad quam Deus hominem officii sui monens, cum revocat, tanquam ad interius tribunal iudicio ferendo idoneum; quam vult nos sequi ut actuum nostrorum regulam; quæ hominem vel absolvit vel damnat, nullum vanis ejus excusationibus locum faciendo: atqui Deus hominem revocat ad legem naturalem, &c. Isaia 6. *Redite prævaricatores ad cor*, Luc. 19. *De ore tuo tu iudico, serve nequam*, id est prout te judicat cor tuum. Matt. 7. *Quicumque vultis ut faciant vobis homines, facite illis*. Inde est quod Apostolus Gentiles qui legem scriptam non habebant, ex eo condemnet quod legem quam in cordibus scriptam gerebant, neglexerint. Cum gentes, inquit, *que legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddentes illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus*.

Probari 2. posset eadem veritas, non solum ex Patribus, sed & Ethnicorum testimonio: verum in re tam evidenti sufficiat adduxisse S. Augustinum. Sic ille, lib. 2. Confess. n. 9. *Furtum certe punit lex tua, Domine, & lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur? Idem in Psal. 57. docet hanc in cordibus nostris Creatoris manu scriptam esse veritatem: Quod tibi fieri non vis, ne facias alteri. Hoc, inquit, & ante quam lex daretur nemo ignorare permissus est, ut esset unde judicaretur & quibus lex non esset data: sed ne sibi homines aliquid defuisse quærentur, scriptum est & in tabulis quod in cordibus non legebatur: non enim scriptum non habebant, sed legere volebant. Unde juxta S. Doctorem, si non esset lex naturalis, non esset unde judicaretur aut damnarentur impii; ii quippe vel bonum fugiendo, vel non deviando a malo, id efficere quod nulla inclinatione, nulloque impulsu sibi constaret omitti aut fieri debere: atqui est unde iustissime judicentur impii, & iustissime damnentur: ergo &c. Plura videris apud Fen, t. 2. p. 7.*

Prob. 3. Deus homini non deest in necessariis, neque minusei providet quam animantibus brutis: atqui Deus brutis ipsis instinctum & impressiones indidit, quibus suos in fines dirigantur: ergo a fortiori dedit

Town. Ibeol. Mor. Tom. II.

B 3

ho-

homini legem eidem longe magis necessariam quam brutis qua suum ad finem se dirigeret : hæc autem lex naturalis vocatur & ergo.

Dices: Si adulterium & similia naturali lege prohiberentur, Deus ea non prohibuisset lege positiva, cum nihil frustra faciat: atqui tamen hæc positiva Dei lege prohibita sunt.

R. neg. maj. Inanis enim non est lex positiva, quia per eam legerunt homines in tabulis, *quod in cordibus... legere volebant*, ut supra aiebat S. August. Adde quod homines ad legis naturalis transgressionem proni, poenarum metu coerceri debuerint; has autem poenas in specie non lex naturalis sed positiva præscribit.

Inst. Saltem necesse non erat ut certæ Adamo leges, v.g. de non comedendo fructu vitæ imponerentur; is enim in lege naturali id omne, quod officii sui erat, legere potuisset.

R. Legem hanc Adæ fuisse impositam ut commendaretur ejus obedientia, ut majori merito locus fieret, ut disceret creatura rationalis utile sibi esse non suam sed ejus a quo creata est facere voluntatem. Ita S. August. lib. 14. de Civ. Dei c. 12. & 13. Præterea quis neget iis legibus, quarum cognitio a natura homini indita est, alias a Deo superaddi posse, quibus summum quo in creaturas suas pollet dominium exhibeat?

Quod spectat ad essentiam legis naturalis, mirum est quanta quamque futilis sit ea de re Theologos inter disceptatio. Alii legem naturalem reponunt in iis ipsis actibus quibus Deus aliquid præcipit aut prohibet. Alii docent legem hanc esse ipsammet naturam rationalem secundum se, quantum ratione essentia suæ talis est, ut ex actionibus nostris quædam ei moraliter convenient, & sic honestæ sint; quædam vero ei repugnent, & sic sint malæ. Ita Valsg. disp. 15. c. 3. & Meratius disp. 2. sect. 1. Alii legem naturalem reponunt in habitu congenito, qui ipsum est lumen intellectuale prout in actu primo spectatur, & est vis discernendi ea quæ moraliter turpia sunt & honesta. Ita Alensis 3. p. q. 27. & S. Bonaventura in 2. dist. 39. art. 2. Alii demum legem hanc reponunt in actu seu simpliciter ostendente quid bonum aut malum sit, ut volunt Gabriel & Almainus, seu non simpliciter ostensivo, sed vere præceptivo, ut Thomisti placet. Nos rem quæ per hujusmodi disputationes obscurior efficitur, paucis expediemus.

Dico itaque: Lex naturalis in actu primo, ac velut in genere habitus spectata, est vis a Deo menti creatæ impressa, *imperative dictans*, seu potius nata dictare quid sit faciendum vel omittendum ut consentaneum aut dissentaneum legi æternæ. Eadem vero lex in actu secundo spectata est actuale dictamen præcipiens quid hic & nunc fieri debeat aut omitti &c.

Prob. Illa sufficiens est legis naturalis definitio, quæ essentiam ejus per genus & differentiam propriam exprimit: atqui talis est nostra definitio. Per eam enim lex naturalis convenit cum ceteris legibus, quæ etiam præcipiendo dictant, quid faciendum sit, aut fugiendum: per eandem vero hæc ipsa lex a quibusvis legibus distinguitur. Et quidem 1. a lege æterna quæ Deo inexistit, cum lex naturalis, utpote mentibus creatis impressa, eandem habeat pro subiecto, & consistat in impressione quæ est æternæ legis participatio, quæ proinde ab ea distinguitur ut effectus a causa, & rivulus a fonte. 2. A legibus positivis, sive Dei, sive ho-

mi-

minum; tum quia hujusmodi leges non sunt menti inditæ a natura, sed quasi adventitiæ aut extrinsecæ; tum quia leges positivæ multa præcipiunt aut prohibent quæ ex natura rei nec conveniunt æternæ legi, nec ab ea discrepant.

Obj. 1. Lex naturalis est unum & idem cum lege æterna: ergo. Prob. ant. Lex, quæ omnes habet legis æternæ proprietates, non distinguitur a lege æterna: atqui lex naturalis habet.... Lex enim quæ est lex ipsius Dei, quæ est cælestis, sancta & invariabilis, habet omnes divinæ legis proprietates: atqui lex naturalis est *lex Dei*, ex August. lib. 2. Confess. cap. 4. *sancta est & cælestis*, ex Lactantio, lib. 2. Instit. cap. 8. denique invariabilis est ex omnium confesso: quæ enim prohibet aut præcipit, semper mala sunt, ut fornicatio, aut semper & necessario bona, ut reddere unicuique quod suum est.

R. ad 1. neg. ant. Lex enim naturalis est vis, seu motio & impressio nobis indita; atqui hæc motio a lege æterna dimanat: ergo ipsius effectus. Ad 2. neg. min. Ad 3. dist. Lex naturalis dicitur lex Dei, quia a Deo dimanat; dicitur etiam sancta & cælestis objective, quia id quod præcipitur lege naturali, idem est quod præcipitur lege æterna; C. lex naturalis est sancta & cælestis per essentiam, & subjective, N.

Obj. 2. Posita nostra definitione dicendum erit legem naturalem consistere in dictamine quo non solum ostenditur quid boni sit aut mali, sed vere præcipitur ut unum fiat, alio neglecto: atqui falsum consequens.

R. neg. min. 1. quia lex naturalis est vera lex: porro lex vera non solum ostendit quid fieri debeat, sed & illud quoque fieri præcipit. 2. Quia lex naturalis est quædam legis æternæ participatio, ut docet S. Thomas hic q. 91. art. 2. atqui lex æterna non est ostensiva solum, sed vere præceptiva: ergo.

Inst. Si lex naturalis verum includat præceptum, vel præceptum illud erit hominis ad alium hominem: vel hominis ejusdem ad seipsum; vel Dei ad hominem: atqui nullum ex his dici potest. Non primum, quia præceptum hominis ad hominem est lex humana, non naturalis. Non secundum, quia præceptum est superioris ad subditum: idem porro respectu sui superior & inferior esse non potest. Non tertium, præceptum enim Dei ad hominem pertineret ad legem æternam: lex autem æterna distinguitur a lege naturali, ut supra fatebamur.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. dico præceptum quod in lege naturali includitur, esse præceptum quo Deus dicit homini ut legi æternæ se conformet, v.g. colendo parentes, nemini damnum inferendo &c. unde præceptum illud ex parte Dei est lex æterna, & se habet ut *quod*: ex parte vero hominis est lex naturalis & se habet ut *quo*: non quidem ut quo homo sibi metipsum præcipit, sed ut quo Deus homini præcipit. Unde duo sequuntur. 1. Legem æternam & naturalem a se distingui. 2. Legem naturalem legitimo sensu dici posse præceptivam.

Non desunt tamen Theologi qui contrarium sentiant; & ii fatentur quidem legem omnem, prout est in superiore, esse præceptivam, non vero prout est in subdito, quia tunc, inquit, potius est indicativa præcepti a superiore lati, quam vere præceptiva: porro lex naturalis

formaliter sumpta, consideratur tantum prout est inferiore: ergo necesse non est ut sit præceptiva. Hæc expositio admitti potest, tuncque ex assertionem nostram tollenda erit vox *imperative*.

Quæres, an & quomodo distinguantur lex naturalis, conscientia, & synteresis.

R. Hæc tria a Theologis distingui solent. 1. Quia conscientia potest esse erronea, non autem lex naturalis; quia lex eo ipso quo lex est, errori obnoxia esse nequit. 2. Quia lex naturalis, sicut & quælibet alia, non respicit, nisi ea quæ facienda sunt; conscientia vero non solum est de futuris & præsentibus, sed etiam de præteritis: unde eos qui male egerunt, remordet & accusat conscientia. 3. Quia conscientia spectat ea quæ in particulari seu hic & nunc agenda sunt, lex vero naturalis est universalis regula, quæ præscribit quid agendum sit aut vitandum in communi: quamquam non video cur negari possit hoc vel illud homicidium in specie per naturæ legem prohiberi. Differt etiam synteresis a lege naturali, quod hæc ordinem dicat ad legislatorem, non vero synteresis quæ concipitur tamquam generalis primorum bene vivendi principiorum cognitio absque alia ulla relatione. Hæc discrimina quæ satis metaphysica sunt, non impediunt quominus lex naturæ, synteresis, & conscientia sæpe confundantur. Sic synteresis a S. Basilio vocatur lex, naturalis scilicet. Sic Apostolus, Rom. 6. legem in cordibus gentium scriptam esse probat ex testimonio quod iisdem perhibet conscientia.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ præcipiuntur lege naturali.

Alias legis naturalis causas omittimus, quia nihil habent difficultatis: constat enim efficientem legis hujus causam esse Deum; finalem vero esse ipsum, tum cujuslibet sigillatim hominis, tum totius humani generis bonum, quod prospere succedet, si privatus quilibet legem sibi ab Auctore naturæ inditam sequatur. Loquimur de causa materiali, seu de his quæ naturali lege præcipiuntur. Hic porro triplex moveretur difficultas: prima est de principiis, secunda de virtutibus, tertia de virtutum modo. Quæ ut distinctius solvatur, sit

SECTIO PRIMÆ.

Quanam præcepta sint de lege natura.

NOt. 1. multas esse propositiones practicas, seu præcepta ad mores spectantia: alia enim spectant cultum Deo debitum, alia pietatem parentibus exhibendam &c. Docent porro Theologi, sicut unum est in speculativis principium a quo cetera fluunt, puta istud, *Impossibile est idem esse & non esse*; aut istud, *Quidquid in idea clara &c.* sic & in practicis unum esse generale principium ad quod alia omnia reducuntur, & a quo dimanant; hoc autem principium illud esse volunt: *Decli-*

na a malo & fac bonum: tum quia per se nullum est eo universalius a quo dependeat; tum quia ab eo derivantur omnia principia quibus homo indigere potest, sive prout est animal, sive prout est rationalis. Ut enim est animal, tenetur ad sui conservationem, tum ad speciei suae propagationem, nisi quid melius obstat: ut autem est quid rationale, tenetur ad certam sive cum Deo, sive cum aliis hominibus societatem per variarum virtutum exercitia: atqui omnia hæc hominis officia inde facile colligi possunt, quod bonum expetendum sit, malum vero respuendum; ergo.

Not. 2. inter principia quibus homo practice dirigi potest, alia esse primaria, alia vero secundaria. Primaria ea sunt quæcuiusvis attendenti facile innotescunt, & ex sola terminorum notitia intelliguntur & approbantur: tale est istud: Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Secundaria ea sunt, quæ ex primariis colliguntur, sive admodum evidenter, sive non ita evidenter; sive per unam, sive per plures consequentias. Sic ex hoc principio: Alteri ne feceris, quod tibi factum doleas, evidenter inferet unusquisque; ergo non est occidendum, non est furandum: sed non ita facile colliget: ergo ne divitibus quidem danda est pecunia ad usuram. His præmissis, quæritur quænam principia practica sint de jure naturali, an primaria solum, an etiam secundaria.

Dico: Non tantum prima principia practica per se nota, sed conclusiones etiam omnes, quæ ab iis necessario derivantur, sunt totidem legis naturalis præcepta: unde non solum præcepta Decalogi (excepto tertio de Sabbati sanctificatione, quod tantum ad determinationem temporis, est legis divinæ positivæ) sed alia bene multa pertinent ad legem naturalem.

Prob. 1. Ea sunt vera legis naturalis præcepta, ad quæ ex natura rei obligamur, & independenter a quacumque lege positiva: atqui non modo ad ea quæ prima propositione practica continentur, sed & ad ea etiam quæ aliis propositionibus ab ista necessario deductis continentur, obligamur ex natura rei, & independenter a quacumque lege positiva. Si enim ad ea non obligaremur ex natura rei, atque ex ipsa creaturæ rationalis constitutione, sed solum per liberam Dei vel hominis voluntatem, sublata vel mutata hac voluntate possemus obligari ad oppositum: atqui implicat hominem obligari posse ad aliquid oppositum conclusioni, quæ e primariis juris naturalis propositionibus necessario colligitur: alias enim conclusio hæc necessario sequeretur a lege naturali, & simul libere: necessario quidem, ut supponimus; libere vero, quia alia plane opposita colligi, aut saltem practice teneri posset; ergo.

Prob. 2. Ideo conclusiones magis remotæ non essent de lege naturali, quia per discursum eliciuntur ab aliis: atqui hæc ratio nulla est. Ad obligationem enim legis impertinens est quod ea percipiatur per discursum sive unum, sive multiplicem. Si enim hæc propositio, *Non furaberis*, sit de lege naturali, licet ab hoc deducatur principio, *Alteri ne feceris*, &c. quidni hæc propositio, *Usuram non exercebis*, dicatur esse de lege naturali? secus ac contendit Herminier, quia, ut alibi probatum est, per plures discursus eruitur ex ista: Non exiges id quod exigendi jus non habes, seu, quod idem est, non furaberis. Atque id confirmari potest ex Apost.

L' Herminier, p. 454. A. 1. 15. 39.

qui Rom. 1. recenset multa adversus legem naturæ peccata; ut im-
munditiam, avaritiam, & alia id genus, quæ nonnisi per discursum e
principiis eruantur. Idem videre est Rom. 13. ubi Paulus præcepta
hæc, *Non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium fe-
res, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instaurari
ait: Diliges proximum tuum sicut te ipsum;* ergo supponit conclusiones,
quæ minus aut magis remote ab aliis conclusionibus ad legem naturæ
pertinentibus eruantur, ad eandem legem non minus ac ipsa princi-
pia pertinere.

Obj. cum citato l'Herminier. Illud proprie loquendo non pertinet ad
legem naturæ, quod non est omnibus notum ut rectum, quodque non
censetur obligare nisi vi alicujus legis positivæ: atqui tales sunt veri-
tates, quæ remote solum eruantur a primariis legis naturæ principiis,
ut quod usura sit per se mala, hoc enim multis populis incognitum est.

R. neg. maj. Neque enim requiritur ut id quod ad legem naturæ per-
tinet, sit omnibus notum: sufficit ut notum sit sapientibus, & iis qui
sufficientem neque viribus humanis majorem attentionem impediunt.
Imo fieri potest ut aliquid ad jus naturale pertinens invincibiliter igno-
retur, uti docet ipse l'Herminier, in Tract. de Actib. humanis. Ratio
est, quia principia juris naturæ non ideo talia sunt, quia sunt ab om-
nibus cognita, sed quia tam necessariam habent cum primis ejusdem
juris naturalis principiis connexionem, ut independenter ab omni le-
ge positiva, & ex natura rei vera sint, sive interim eorum veritas fa-
cile aut difficile cognoscatur.

Inst. 1. Eodem modo principia practica pertinent ad jus naturale, quo
speculativa ad intelligentiam; atqui ea solum principia ad intelligen-
tiam pertinent, quæ sunt immediata & omnibus nota.

R. neg. maj. quia inde sequeretur eas etiam conclusiones, quæ proxi-
me & evidenter eruantur a primis morum principiis, non pertinere ad
legem naturalem; nam conclusio omnis eo ipso quæ eruitur per discursum,
non est immediata, cum habeat medium illud vi cujus eruitur e
principio. 2. quia lex naturalis eandem habet in practicis extensionem,
quam in speculativis intelligentia & scientia simul sumptæ: atqui scien-
tia & intelligentia versantur circa omne prorsus objectum speculativum,
sive illud sit conclusio, sive principium; ergo.

Inst. 2. Lex naturalis ea tradit præcepta, quorum notio omnibus in-
genita dicitur a Patribus: atqui si lex naturalis aliud haberet objectum
in practicis quam intelligentia in speculativis, & versaretur circa conclu-
siones etiam remotas, jam præceptorum ejus notio non esset omnibus
ingenita; cum multæ sint ex hisce conclusionibus, quæ in dubium ab
ipsis etiam eruditissimis revocantur.

R. notionem præceptorum legis naturalis dici ingenitam, vel quia ge-
neraliora ejus principia naturaliter ac sine difficultate cognoscimus; vel
quod nobis a natura indita sit vis, quam a primorum principiorum co-
gnitione ad conclusionem ex iis dimanantem notitiam assurgamus; non
quod nullum sit ex iis præceptis cujus cognitio tam evidens sit, quam
evidens est, totum esse sua parte majus.

Obj. 2.

Obj. 2. ex Gratiano dist. 1. c. 1. *Jus naturale* illud est quod in lege & Evangelio continetur : atqui in lege & Evangelio non continentur ea solum ad quæ ex rei natura obligantur homines.

R. Sensus Gratiani non est ea omnia quæ lege & Evangelio continentur, pertinere ad jus naturale; lex enim præcipit v. g. ut Deus potius colatur die Sabbati, quam alio quocumque, quod non præcipit jus naturale; sed sensus ejus est ea quæ lege naturali præcipiuntur, lege Moisaica & Evangelica iterum præcipi, atque illud in primis *quo quisque jubetur alii facere, quod sibi vult fieri, & prohibetur alii inferre quod sibi nolit fieri*, ut ibidem loquitur Gratianus.

SECTIO SECUNDA.

An virtus & virtutis modus cadat sub legem naturæ.

NOt. 1. aliquid sub legem naturæ dupliciter cadere posse 1. ita ut lege naturali jubeatur aut prohibeatur. 2. ita ut non jubeatur quidem lege naturali, sed naturæ maxime congruat.

Not. 2. per modum virtutis nihil aliud intelligi quam certas quasdam conditiones quæ actui virtutis inesse debent, ut actus ille bene & perfecte eliciatur. Eæ vero conditiones vel sunt extrinsecæ, ut quod actus virtutis cujuslibet eliciatur ex motivo charitatis; vel intrinsecæ, ut quod qui virtutis alicujus actum elicit, eundem eliciat 1. sciens. 2. volens vel eligens, & propter hoc eligens, idest propter peculiarem virtutis honestatem. 3. firmiter & immobiliter. His positis

Dico 1. Actus omnium virtutum possunt aliquo sensu dici pertinere ad legem naturæ; sed non hoc sensu quod omnes naturali lege præcipiantur.

Prob. 1. pars: Quæ naturæ maxime congruunt, & creaturam rationalem perficiunt, possunt hoc sensu dici cadere sub legem naturalem: atqui actus virtutum omnium naturæ maxime conveniunt; & licet ex his multæ sint ad quas natura sibi relicta inclinationem non habet, ut sunt virtutes supernaturales, certum tamen est naturam nostram iis maxime perfici; ergo hoc saltem sensu dici potest quod cadant sub legem naturæ.

Dices: Non magis virtutes omnes dici possunt esse secundum naturam, quam peccata omnia sint contra naturam: atqui non omnia peccata sunt contra naturam.

R. neg. min. Est enim ea peccata contra naturam dici soleant, quæ sunt contra consuetam sexuum commissionem; alia tamen non desinunt esse contra naturam, eo sensu quod naturæ rationali adversentur. Ita Sanctus Thomas.

Prob. 2. pars. Eæ solum virtutes lege naturali præcipiuntur, quarum exercitium non potest sine peccato omitti: atqui multæ sunt virtutes, ut virginitas, paupertas evangelica, quæ sine peccato possunt omitti; & quæ in omni statu locum non habuissent. Item multi sunt actus qui nonnisi a lege positiva habent quod virtuosè & laudabiliter fiant, ut abstinentia a carnibus, & similia; ergo.

7. 94. c. 3.

Dices:

Dices : Lex naturæ præcipit id omne quod ex natura sua & necessario bonum est : atqui omnis virtus eo ipso quo virtus est, est ex se & necessario bona.

R. dist. maj. Lex naturæ præcipit id omne, quod est ex natura sua bonum, idest quod bonum est independenter ab omni lege positiva, & quod non potest sine peccato omitti, C. idest quod bonum est vel dependenter solum a lege positiva, vel ita ut non sit pro quocumque statu necessario bonum, N. Porro multa sunt quæ a legibus solum humanis habent quod laudabiliter fiant, ut abstinentia a carnibus : multa item quæ in omni statu locum non habuissent, ut exterior corporis modestia quæ protoparentibus nec necessaria nec cognita erat ; ergo mirum videri non debet, si dicamus hujusmodi virtutes non sic esse de lege naturali ut ea præcipiantur.

Quæres an omnes actus vitiosi lege naturali prohibeantur.

R. ex actibus vitiosis alios esse tales quia sunt prohibiti, ut certis temporibus carnes comedere ; alios vero prohibitos esse, quia sunt ex se vitiosi, ut blasphemia. Secundi lege naturæ necessario prohibiti sunt : primi vero, utpote qui nonnisi a lege positiva & arbitraria vitiositate suam habeant, per se non prohibentur lege naturali ; nisi hoc sensu quod prohibeantur lege, cui lex naturalis obsequi nos jubet.

Dico 2. Modus virtutis ut quis sciens, & volens operetur, cadit sub præceptum affirmativum legis naturæ.

Prob. quia cum lex præcipit ut aliquis virtutis actus exerceatur, a fortiori præcipit ut exerceatur actus humanus : atqui ut exerceatur actus humanus, necesse ut qui operatur, agat sciens & volens ; ergo modus virtutis, ut quis sciens & volens agat, cadit sub præceptum legis tum naturalis, tum positivæ ; ratio enim nostra pro utraque concludit.

Obj. Si res ita sit, sequeretur eum non satisfacere præcepto elemosynæ, vel restitutionis, qui in ebrietate positus stipem erogaret pauperi, aut qui invitus solveret debitum : atqui falsum consequens ; neuter enim tenetur vel de novo sublevare pauperis egestatem, vel de novo restituere.

R. neg. min. quia enim neuter libere fecit id quod fecit exterius, neuter vere & proprie præcepto fecit satis : ambo tamen immunes sunt hic a restitutione, ille ab elemosyna, quia subtrahita est utriusque materia, verumque est jam redditum esse proximo id quod ei sive ex charitate, sive ex justitia reddendum erat. Illud autem in allatis casibus ebrium inter & invitum esset discriminis, quod invito animo debitum solvens peccet, quia in voluntate alterius bona retinet ; ebrius autem non peccet, nisi quatenus exposuit se periculo nullum ex actione sua fructum coram Deo referendi ; quod quidem peccatum in ebrietate voluntaria satis involvitur.

Dixi modum virtutis cadere sub præceptum affirmativum ; aliter enim loquendum est de præceptis negativis, seu prohibentibus. Cum enim hæc eo tantum spectent, ut ne quis sciens & volens operetur id quod prohibitum est, certum est, inquit vulgo Theologi, iis satisfieri statim, ut quis non facit sciens & volens id quod per ea prohibetur : unde qui non occidit, sive quia de occidendo non cogitat, sive quia de occidendo cogita-

gitare non potest, ut dormiens, tam implet præceptum non occidendi, quam qui vigilans & cogitans non occidit. Ita Meratius, pag. mihi 69. & alii communiter. Juxta hunc explicandi modum, lex non præcipit omissionem humanam actus mali, sed tantum ne quis sciens & volens actum malum ponat.

Quia tamen satisfacere præcepto importare videtur aliquid positivi & meritorij, & implicat ut homo nec sciens nec volens agat & mereatur, mallem dicere eum, qui nec scit nec vult, non esse violati præceptum, quam dicere eundem præcepto satisfacere; alioqui dicendum erit hominem, qui dormit tot implere præcepta quot non committit peccata, quod satis ridiculum videtur.

Quæres, an præcepto satisfaciatur qui sciens & volens elicit actum præceptum, sed eum non elicit ut præceptum. Triplex hic fingi potest suppositio. 1. audit quis Missam die festa, sed ex devotione, non autem ut obediatur Ecclesiæ, quia diem hanc festam esse nesciebat. 2. audit quis Missam die quam festivam esse noverat, sed non vult præcepto satisfacere, quia vult eidem satisfacere, aliam, puta solemnem, Missam audiendo. 3. demum audit quis Missam, sed positive vult non satisfacere præcepto.

R. in primo casu impleri præceptum. Qui enim pie & devote eum exercet actum quem religio vult exerceri, ille præcepto facit satis: sed qui audit Missam in loco aut in die, qua eam ex præcepto audiendam esse nesciebat, exercet pie, ut supponimus, & devote actum religione imperatum: non enim probari potest id a religione exigi ut actus eliciatur tanquam præceptus, sed solum ut eliciatur. Hæc opinio communis est, & traditur a S. Thom. 2. 2. q. 104. a. 3. ad 2. ut notat Henricus a S. Ignatio. Atque id ipsum docet communis Fidelium praxis, qui licet expresse non habuerit adimplendi præcepti voluntatem, ab eo immunes se credunt cum rem præceptam executi fuere. Ratio est, quia in iis qui sic agunt reperitur generalis, confusa & interpretativa satisfaciendi intentio, ultra quam nihil aliud requirit Ecclesia.

Obj. Qui obligatus ad restituendum pauperibus certam pecuniæ summam, hanc ipsam erogaret nihil de obligatione sua cogitans, teneretur ad restituendum de novo, prout alibi docuimus; ergo a pari.

R. neg. consequ. Ratio est, quia actus præceptus ei qui pauperibus restituere debet, est restitutio: sed qui gratis donat, ut donat qui restituere non intendit, non ponit actum restitutionis, sed liberalitatis; ergo adhuc manet obnoxius restitutioni. Crederem tamen, ait Habert, * Clericum qui non advertens se quosdam Beneficii fructus non fecisse suos, largas interim Ecclesiæ vel pauperibus fecit elemosynas, ea mente quod Beneficiarii ex justitia teneantur dare superfluum pauperibus, a restituendo immunem fieri: is enim vere restituit omne quod debet, supposito quod elemosynæ, quas fecit, adæquent id quod debebat ratione fructuum male perceptorum. Addo eum qui intenderet non donare gratis sed restituere, si forte aliquid debeat quod sibi exciderit & memoria, non videri ad novam restitutionem obligatum, quia quod donat re ipsa datur per modum restitutionis (saltem conditionatæ: hic autem sufficeret intentio generalis, neque necesse foret ut ea toties renovaretur, quo-

Tom. 1.
De Just.
p. 272.

Tom. 5.
Quest. 5.

quoties homo aliquid donaret. Huic decisioni favet rigidus Auctor Æthicz amoris, n. 160.

L. 5. Cod. De legibus Gr.
R. 2. in tertio casu non satisfieri præcepto. Nam ex regula communi, *In legem delinquit qui verba legis amplexus contra legislatoris mittitur voluntatem* & intentionem: sed qui vult præcepto non satisfacere in præsentī casu, agit contra voluntatem & intentionem legislatoris. Is enim et si non exigit ut ponatur actus reduplicative prout a se præceptus, vult tamen ut nemo legi suæ positive resistat, sive ex pertinacia, sive ex contemptu, sive ex simili motivo.

Confirm. Non satisfit præcepto, nisi per obedientiam & subjectionem saltem interpretativam respectu legis & legislatoris; nam obedientiam ubique exigit Scriptura: sed qui expresse vult non satisfacere, hanc obedientiam non habet; alioqui consistere posset obedientia cum expresso actu nolendi obedire, & cum formali contemptu legis & legislatoris, quod licet admiserit Sanchez, haud tamen videtur admittendum.

R. 3. in secundo casu, de quo major est difficultas, non videtur præcepto satisfecisse, qui Missam auditit nolens satisfacere, sed alii adesse volens, cujus auditione satisfaceret. 1. quia *actus hominis ultra intentionem ejus non operantur*, ex communi effato: atqui ex hypothesi homo ille non habet intentionem satisfaciendi; ergo revera non satisfacit. 2. ideo qui de præcepto Ecclesiæ non cogitat, satisfacit ponendo actum ab Ecclesia præceptum, quia affectum saltem interpretativum habet legem adimplendi: atqui repugnat in terminis, ut qui vult expresse non satisfacere, affectum hunc habeat. 3. qui ad Sacrum audiendum tenetur ex voto, non satisfacit voto, si velit non satisfacere; ergo qui ex præcepto Ecclesiæ ad idem Sacrum tenetur, haud etiam satisfacit, si velit non satisfacere. Antecedens admittitur a Lessio, Suare, Vasquez, Valentia. Prob. consequentia contra eosdem. Ideo, inquit, qui votum emisit, eidem non facit satis si nolit, quia ipsi liberum est prorogare voti obligationem: atqui non minus liberum est homini prorogare obligationem legis cum eidem per alterius Missæ auditionem satisfacere potest. Qui enim non tenetur ad satisfaciendum hac potius quam illa auditione, ei liberum est legis obligationem protrahere: atqui non tenetur homo... Nec ullum exhibeti potest Ecclesiæ præceptum, quo obligetur quis ad satisfaciendum legi de audienda Missa, de annua communione, per primæ cui aderit Missæ auditionem, per primam quam faciet tempore paschali communione. Et vero quare negaret mihi Ecclesia solatium satisfaciendi præcepto suo in ipso Paschatis die?

Obj. cum Mag. Grandin, Lex non exigit ut eliciatur actus tanquam præceptus, sed tantum ut eliciatur, alias non satisfieret præcepto cum non adest intentio eidem satisfaciendi, quod est contra primam respon- sionem: ergo.

R. neg. conseq. Ideo enim lex exigit solum ut ponatur actus qui præceptus est, quia supponit eos qui actum hunc ponunt, sic affectos esse ut legi parere velint, si eam cognoscerent: sed sic affecti non sunt qui expresse volunt legem non implere. Aliud enim est: Non intendo expresse implere legem, quia de ea non cogito; aliud: Volo expresse non imple.

implere legem, etsi existentia ejus mihi cognita sit. Primum comparatur cum interpretativo affectu legem implendi, secundum affectui huic positive repugnat.

Hic duo addenda. 1. qui utcumque renitens actum lege præceptum exequitur, non semper est transgressor præcepti, ut patet in pueris qui Missam pie audiunt, quam non audissent, nisi parentum minis coacti. 2. qui præceptum aliquod implevit v. g. Clericus qui officium recitavit, sed minus pie quam optasset, quique novam Horarum recitationem sibi proponit ut præcepto satisfaciat; si postea suo vel alieno consilio novæ recitationis voluntatem abjiciat, non peccat, quia cum tempore recitationis interpretativam saltem satisfaciendi voluntatem habuerit, revera satisfecit, novumque ejus propositum nihil in actu præcedente immutare potuit.

Dico 3. Modus virtutis ut quis agat propter honestum finem, cadit sub præceptum legis naturæ.

Prob. Lex naturæ ita præcipit virtutis actus, ut omni ex parte boni esse debeant: sed actus virtutis ex omni parte boni esse non possunt, nisi fiant propter bonum finem. Si enim fiant propter finem malum aut indifferentem, eo ipso mali sunt, ut superiori Tomo ostensum est: unde qui ob vanam gloriam erogat stipem mendico, ponit quidem materiam præcepti, sed non desinit peccare, saltem contra eam legis partem quæ præcipit ut bonum bene fiat. Porro si contingat ut actus virtutis, temperantiz v. g. aut misericordiæ, non propter ipsam harumce virtutum honestatem, sed propter honestatem virtutis alterius, puta religionis aut charitatis eliciatur, actus ille non desinet esse bonus, nisi quid aliud obstat.

Dico 4. Modus ut quis constanter & firmiter operetur, non cadit sub præceptum.

Prob. Modus ut quis constanter & firmiter operetur, habitum supponit: atqui ad satisfaciendum præcepto non requiritur, ut quis agat ex habitu. Si enim id requireretur, qui semel malus est nunquam posset habitum bonum comparare; habitus enim bonus per repetitionem actuum malorum comparari non potest: atqui actus omnes, qui habitum præcederent, essent mali; cum nullus ex hypothesi esset actus bonus qui ab habitu non procederet; ergo ad satisfaciendum præcepto non requiritur ut quis agat ex habitu, seu, quod idem est, ut constanter & firmiter operetur.

Confirm. Si modus operandi ex habitu caderet sub præceptum, peccaret homo etiam invitus & nolens, & poenam mereretur pro iis quæ in sua potestate non habet; non enim pro libito ex habitu agere possumus: atqui &c. Ita Gamachæus.

Obj. illud Apostoli, *Non ex tristitia & necessitate, bilarem enim datam rem diligit Deus*. Unde sic: Tenetur homo ex ea dispositione agere quæ tristitiam & necessitatem excludit: atqui nisi agat ex habitu, non agit cum tali dispositione.

R. neg. min. Quia multi habitum habent justitiæ, qui tamen magnas in agendo difficultates experiuntur. Non ergo docet Apostolus, neminem bene operari, nisi facile & cum delectatione agat: sed docet eos male, aut

aut minus bene operari, qui misericordiæ alteriusve virtutis opera aut inviti, aut fere inviti exercent; & id nemo nostrum negaverit.

Dico 4. Modus charitatis non cadit sub præceptum pro quocumque virtutis actu, ita ut peccet saltem venialiter qui ex charitatis propriæ dictæ motivo non agit. Sequitur ex dictis Tom. 2. p. 665.

ARTICULUS TERTIUS.

De affectionibus legis naturalis.

SECTIO PRIMA.

An lex naturalis sit una, & indelebilis.

Certum est legem naturalem, licet plura contineat præcepta, esse tamen multipliciter unam. Est enim una 1. unitate finis, quia universa ejus præcepta in id unum tendunt ut servetur ordo, & unaquæque creatura suum attingat finem secundum propensionem sibi a natura inditam. 2. una est unitate principii, quia ab uno auctore, Deo scilicet dimanat. Difficultas est, utrum eadem lex apud omnes una sit, tam quoad cognitionem, quam quoad rectitudinem; seu an ejus principia ab omnibus cognoscantur ut vera, & habeantur ut recta & justa. Quibus præmissis,

Dico: Lex naturalis tam quoad rectitudinem quam quoad cognitionem apud omnes est una, si spectetur quantum ad prima & generaliora principia; secus si spectetur quantum ad principia remotiora, idest quantum ad præcepta quæ ex principiis communibus educuntur tanquam conclusiones.

Itic q 93. Prob. 1. pars 1. quia, ut bene Silvius, prima principia practica sunt, similia primis principiis speculativis, nec majori quam ista, sed nullo, vel facili discursu indigent, & ad simplicem fere terminorum notitiam intelliguntur; atqui prima principia speculativa ab omnibus rationis usu præditis cognoscuntur, & judicantur vera; ergo & practica. Hinc c. 7. dist. 1. *Jus naturale est commune omnium nationum, eo quod ubique instinctu naturæ, non constitutione aliqua habetur.*

2. Lex naturæ homini indita est ut ad societatem natus, societatem fovere possit: atqui ad societatem hanc fovendam inutilis, imo & noxia foret ea lex, quæ in variis hominibus varia foret. Lex enim, quæ inter homines perpetua esset jurgiorum & contentionum origo, ad societatis conservationem noxia foret: atqui talis esset lex quæ non una in singulis, sed varia in omnibus foret, quia varias omnibus inclinationes ac contraria desideria largiretur.

*Vid. lib. 6.
Cõment.
Ces. de
belli Gal-
lico, Plu-
tarchum
Cõc.*

Prob. 2. pars. Si lex naturæ apud omnes una foret, etiam dum spectatur quoad principia remotiora, omnes omnino homines de eorum veritate & justitia convenirent: atqui falsum consequens. Ut enim omittam veteres Germanos qui furtum, Lacedemonios qui adulterium, Antropophagos qui carnis humanæ comestionem licita esse putaverunt, ex passione, seu consuetu-

suetudine quæ non excusabat a peccato, ut docet hic S. Thomas, certum est ne ipsos quidem Ecclesiæ Doctores, semper inter se consensisse de re-motioribus legis naturæ consecrariis, unde eorum quidam id damnave-re quod aliis nihil habere mali visum est. Quapropter alibi probavimus remotiores juris naturalis conclusiones invincibiliter ignorari posse.

Ut solvatur secunda difficultas de legis naturalis deletionem, revo-candum est quod supra dixi, legem naturalem spectari posse vel in actu primo, vel in actu secundo. Unde

Dico 1. Lex naturalis sumpta in actu primo, seu, ut alii dicunt, fundamentaliter, non potest in humanis cordibus aboleri.

Prob. Lex naturalis hoc sensu sumpta est ipsamet natura rationalis pro-ut vim accepit a Deo, qua bonum a malo discernat, & judicet unum re-jecto alio teneri debere: atqui quandiu homo sanæ mentis est, tandiu hanc bonum a malo discernendi vim habet, quantumvis omni vitiis cœno immerfus sit; sicut semper vim habet veritates speculativas in-telligendi, quantumvis ignorantia tenebris involutus supponatur; ergo.

Confirm. ex S. August. L. 8. de Genesi ad litt. c. 23. Sic ille: *Nunquam ita punit Deus voluntatem malam, ut naturæ perimat dignitatem*: atqui peri-meretur funditus humanæ naturæ dignitas, si nulla in ea remaneret impressio dictans quid agi debeat, quid devitari; ergo.

Dico 2. Lex naturalis in actu secundo seu formaliter sumpta non deletur quoad principia generaliora, deleri potest quoad minus gene-ralia & obscuriora.

Prob. 1. ex S. August. Lib. de spir. & litt. c. 28. ubi de Gentilibus qui maxime corrupti erant, sic loquitur: *Non usque adeo in anima humana imago Dei terrenarum affectuum labe detrita est, ut nulla in ea velut lineamen-ta extrema remanserint, unde merito dici possit etiam in ipsa impietate vitæ suæ facere aliqua legis vel sapere*. Et Confess. L. 2. c. 4. *Lex tua Domine..... scripta est in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur?* Unde S. Prosper

*Nam quis erit modo, non pecus agri aut bellua ponti,
Qui vitis adeo stolidè oblectetur apertis,
Ut quod agit velit ipse pati? Mendacia fillax,
Furta rapax, furiosum atrox, homicida cruentum
Darnat, & in machum gladios distringit adulter.*

Unde sic: Si in aliquibus deleterentur penitus primaria legis naturæ principia, maxime in impiis & atheis qui vitam per omnia solam agentes, projectæ aut nullius sunt conscientia: atqui ex Augustino, ne in his quidem penitus extincta sunt legis naturalis principia; cum vitium quod ipsi perpetrant, in aliis detestentur; virtutem, quam non colunt, laudent; inio aliquam legis partem nonnunquam impleant; ergo lex naturæ potest obumbrari, quia non est Deus: extingui non potest, quia a Deo est, ait Tertull. de anima c. 41.

Prob. 2. Non magis prima morum principia e corde deleri possunt; quam a mente deleri queat cognitio primarum veritatum, v. g. quod totum sit sua parte majus; par enim est utrobique ratio: atqui hæc non possunt deleri; ergo nec illa.

Obj. Sap. 2. quidam esse dicuntur quos excacavit malitia eorum. Et Rom. 3. Non est intelligens, non est requirens Deum &c. Sed qui excacati sunt, qui nihil intelligunt, ne prima quidem morum principia cognoscere valent; ergo.

R. neg. min. Hæc enim non sic accipienda sunt, quasi flagitiosi homines omnem boni & mali notitiam exuerint, cum graves aliquando patiantur conscientia remorsus, & teste S. Paulo, *justitiam Dei* cognoscant, etiam cum in omnia scelerum genera proruunt; sed quia eo tandem deveniunt ut conscientia murmur quantum in se est, comescant, & *frontem* gerant mulieris meretricis, unde nolunt erubescere. Erubescerent ergo si vellent, sed præ malitia sua nolunt. Nullum, ait sanctus Augustinus, *vitium ita contra naturam est, ut natura deleat etiam extrema vestigia*. Sed multa sunt vitia quæ tam graves exhalant nebulas, ut non discernatur serenitas dilectionis a caligine libidinis, prout de seipso dicit S. Doctor, Lib. 2. Confess. c. 2.

Prob. 2. pars. Legem naturalem in cordibus deleri quoad principia remotiora, nihil est aliud quam quædam admitti ut bona quæ ex natura rei mala sunt, & vicissim; sive hoc fiat culpabiliter, ex passione aut prava consuetudine, ut iis contingit a quibus non solum non putatur esse peccatum, id quod grande peccatum est, sed etiam putatur vel Dei donum, vel certe suave, blandum & licitum, ut loquitur S. Augustinus; sive hoc fiat inculpabiliter, ut cum Ecclesiæ Doctores circa quædam moralis disciplinæ capita in varias opiniones scinduntur incerti: atqui docet experientia & historia non raro evenisse, atque etiamnum evenire, ut quæ quibusdam mala videntur, hæc ab aliis admittantur ut bona & licita; ergo.

Serm. 4.
de verb.
Apost.

SECTIO SECUNDA.

An lex naturæ sit mutabilis.

Mutatio legi alicui multis modis accidere potest. 1. per *additionem*, cum ei nova lex superadditur. 2. per *interpretationem*, cum explicatur aliquod ejus præceptum. 3. per *subtractionem*, cum aliquid quod prius erat de lege, de ea esse definit. Hæc autem subtractio multipliciter contingit. 1. per *derogationem*, cum pars legis tollitur, altera vim suam retinente. 2. per *abrogationem*, cum lex omnino tollitur, sive per desitionem materiz, sive per revocationem superioris, vel consuetudinis contrariæ præscriptionem. 3. per *irruptionem*, cum lex necdum perfectæ obligans aboletur. 4. per *dispensationem*, cum obligatio legis relaxatur respectu personæ particularis, ex causa quæ sola non sufficeret obligationi tollendæ, alias foret interpretatio legis. De dispensatione dicemus Sectione sequenti.

Dico 1. Lex naturæ mutari potest per additionem.

Prob. Ea lex per additionem potest mutari, cui de facto additæ sunt variaz leges: atqui legi naturali de facto superadditæ sunt multæ leges; scilicet lex vetus & nova, leges tum canonicæ tum civiles, quibus multa imperantur aut vetantur quæ lege naturali nec vetita erant nec imperata; ergo.

Obj.

Obj. Lex naturæ per additionem mutari nequit, si nemo prohibere possit id quod permiffum est lege naturali, aut præcipere id quod eadem præceptum non est: atqui res sic se habet. Inferior enim legislator prohibere non potest id quod supremus permittit: atqui auctores legum canonicarum & civilium, sunt inferiores respectu legis naturalis, quæ est legis æternæ rivulus, imo & aliquo sensu a Deo independents; ergo.

R. neg. min. Ut enim possit inferior ea prohibere quæ a superiore permiffa sunt, satis est ut superior non modo non impediat ne inferior ea prohibeat, sed hæc eo ipso prohibita esse velit quo ab inferiore prohibebuntur: atqui sic se habet supremus legislator. Et id eo verius est, quod leges ab inferioribus non ferantur, nisi ad promovendam legis supremæ, æternæ scilicet & naturalis, executionem; alioqui leges esse desinent; ergo.

Dico 2. Interpretatio aliqua cadit in legem naturæ, aliqua non cadit.

Nota igitur: Interpretatio duplex, alia simplex, alia quæ dicitur per *exemplum*. Prima est vera legis explicatio, cuius necessitas oritur ex ignorantia subditorum qui legitimum legis sensum assequi non possunt, nisi explicentur ejus termini. Secunda est emendatio legis, quæ in aliquibus casibus quos legislator non prævidit, sine malo servari non posset. His positis,

Prob. quod primum interpretationis genus in quamcumque legem, & in ipsam naturalem cadat. Interpretatio simplex est expositio terminorum legis: atqui legis ipsius naturalis termini quandoque exponi debent. Idem enim fit de aliis legis naturæ præceptis judicium ac de istis. *Non occides, Redde unicuique quod suum est &c.* atqui termini quibus constant istæ leges, explicari debent. Exponendum enim est quid occisionis nomine intelligatur, ut constet non eam intelligi quæ sit auctoritate publica, sed quæ privata; lex quoque, quæ depositum reddi jubet, eget explicatione, ne ad eos extendatur casus, in quibus depositi redditio esset contra justitiam vel charitatem.

Circa utramque hanc thesim, quæ pariter a Theologis admitti solet, duo notata velim. 1. mutationem quæ fit additione vel interpretatione, non esse nisi mutationem impropriad; lex enim quæ pergit id esse quod semper fuit, proprie non mutatur: porro lex cui vel aliæ adduntur, vel accedit expositio terminorum sine legis ipsius diminutione, pergit id esse quod hæcenus fuerat; ergo nonnisi improprie mutari dicitur. 2. nec rectius dicitur legem naturæ explicari, ipsa enim semetipsam satis explicat. Lex enim naturæ non dicit generaliter, *Non occides*; sed dicit: *Non occides auctoritate privata, vel extra casum justæ defensionis &c.* ergo minus recte dicitur quod interpretatio cadat in legem naturæ, quasi lex naturæ ambigua sit, ejusque ambiguitas ab hominibus explicari debeat.

Prob. 2. pars: nempe quod in legem naturalem non cadat epikeja. Epikeja enim non est simplex legis interpretatio, sed quædam ejus correctio, quia cum universaliter lata sit, non potest juste & rationabiliter servari in quibusdam casibus, quos tamen rigorose accepta comprehendere videtur: atqui nullus est casus in quo lex naturæ non possit & non debeat servari; quia id omne quod prohibet est necessario malum, ut odium Dei, adeoque & in omnibus casibus malum est; ergo.

Prob. 2. Ideo in legibus humanis locum habet epikeja, quia legislator non potuit prævidere casus omnes, in quibus inutilis aut nociva foret suæ legis observatio: atqui hæc ratio nec in divinam nec in naturalem legem cadere potest; ergo.

Obj. Lex naturalis præcipit ut votum & juramentum libere facta adimpleantur: atqui præcepta hæc necessario admittunt epikejam; nam votum & juramentum de re illicita vel impossibili servari non debent.

R. legem naturæ non præcipere simpliciter ut votum omne & juramentum adimpleatur, sed tunc tantum cum adimpleri possunt: non possunt autem nisi cum sunt de materia licita & possibili, prout alibi docuimus, ergo nec in hoc nec in similibus punctis lex naturalis ulla indiget emendatione.

Inst. Si lex naturalis non recipiat epikejam, neque eam recipiet lex humana; falsum consequens &c. Prob. maj. Ideo juxta nos lex naturalis non patitur epikejam, quia in nullo casu deficere potest, quatenus qui eam legem nobis indidit omnes prævidit circumstantias, voluitque ut id quod generaliter prohibitum videbatur, v.g. alterius hominis occisio, non esset in certis quibusdam circumstantiis prohibitum, puta cum agitur de necando malefactore, vel de vitæ suæ conservatione: atqui pariter legislator humanus noluit ut lex suæ locum haberet in omnibus circumstantiis. Si enim Princeps prohibuerit ne arma noctu deferantur, lex hæc hunc sensum evidenter habet: Non deferentur arma, nisi forte urbem invadat hostis qui armorum ope propelli debeat, & sic de aliis casibus; alioqui lex hæc manifeste injusta foret, & ideo non esset vera lex; ergo.

R. Optime dici potest ad sensum objectionis, nec ipsam legem humanam epikejæ subjeci, quia non fuit lata ut obligaret in iis circumstantiis, in quibus sine detrimento observari non posset. Si autem lex illa non sit pro talibus circumstantiis, ergo in iis non subiacet epikejæ, quia quod nihil est, pro eo tempore quo nihil est, epikejam non capit. Dicitur tamen satis communiter epikejam locum habere in legibus humanis, quia leges illæ universaliter feruntur, & legislator circumstantias omnes non prævidit. Unde qui ob circumstantiarum mutationem, legem servare nec possunt nec debent, etsi contra legislatoris intentionem non agant, videntur tamen contra legis verba agere, quod non contingit in lege naturali. Lex enim naturalis non dicit universaliter, Non occides, sed ipsa exceptiones suas apponit: lex vero Principis generaliter dicit: Non gestabis arma noctu, nec ullam apponit exceptionem; qui vero in quibusdam circumstantiis exceptionem apponere tenentur, dicuntur uti epikeja.

Dico 3. Lex naturæ per subtractionem mutari non potest.

Prob. Si lex naturæ per subtractionem mutari posset, vel ab intrinseco, vel ab extrinseco: atqui neutrum dici potest. Non primum. Ea enim lex ab intrinseco mutari dicitur, quæ vel ex rationabili & utili sit noxia, vel pro certo tantum tempore lata, ipso expirante, ipsa quoque per se extinguitur: atqui neque fieri potest ut lex naturalis evadat noxia, neque ut temporum successu expiret. Lex enim quæ est imago quædam legis æternæ & incommutabilis; lex quæ non prohibet, nisi quod ex natura sua malum est, quæque vel necessaria tantum principia, vel conclusiones cum illis necessario connexas continet; lex denique quæ homini quatenus homo est,

& ani-

& animal ad societatem natum, absolute necessaria est, ea lex, inquam, nec ex utili noxia fieri, nec post certum tempus definire potest: atqui talis est lex naturæ, ut ex iis quæ hæcenus dicta sunt evidens est, & expresse tradit S. Augustinus L. 1. de lib. arb. c. 3. ubi docet adulterium, (idem dicendum de ceteris quæ lege naturali vetantur) *non sane ideo malum esse quia vetitum lege, sed ideo vetitum esse quia malum est*; ergo.

2. Neque etiam ab extrinseco mutari potest lex naturæ. 1. quia nulla auctoritas efficere potest, ut quæ sunt essentialiter mala, mala esse desinant. 2. quia si mutaretur lex naturæ, vel per abrogationem, vel per derogationem, vel per irritationem &c. atqui nullum ex his dici potest. Non primum. Mutari enim per abrogationem est definire quoad omnes sui partes: atqui lex naturalis quoad omnes sui partes tolli nequit, cum communia illius principia, ut, Bonum est agendum, malum vero fugiendum, & conclusiones cum iis necessario connexæ, tam necessario vera sint quam ipsa lex æterna, a qua tanquam rivuli a fonte dimanant. Non secundum, quia mutari per derogationem est mutari quoad aliquam sui partem: porro nulla est ratio cur lex naturæ potius ex una parte tolli possit quam ex alia, cum necessaria sit secundum omnes sui partes: Non tertium, quia mutatio per irritationem est ea qua fit ut cessent vis & obligatio legis antequam perfecte stabilita sit: porro lex naturæ & semper viguit, & æquidem ex Dei dispensatione in vigore suo retardari potest, ut paulo post dicemus.

Obj. Ab actu ad posse legitima est consecutio: atqui lex naturæ de facto pluribus in punctis mutata est. Nam 1. investa est ab hominibus bonorum divisio; hæc autem repugnat legi naturali, quæ volebat ut omnia forent communia. 2. homo jure naturali liber est, adeo ut peccasset contra iustitiam, qui, nascente mundo, alium hominem sibi servum effecisset: atqui tamen homo per leges humanas excidit a libertate. 3. jure naturæ valet matrimonium ex solo viri & mulieris consensu initum: atqui jus illud nunc mutatum est, cum testes exigantur. 4. idem dicendum de jure testamenti condendi, donandi res suas &c. quæ non licet pro arbitrio suo facere, sed cum certis formalitatibus quas certe non præscripsit lex naturalis.

R. neg. min. quam exempla in objectione adducta non probant, unde

Ad 1. Omnia eo tantum sensu sunt jure naturæ communia, quod natura promiscue omnibus bonorum communionem initio mundi concesserit, non autem quod vetuerit ne unquam fieret bonorum divisio; imo pro statu naturæ ut nunc est corruptæ, divisionem hanc vehementer suadebat lex naturalis, ut alibi diximus. Quapropter bonorum communitas potest quidem dici esse de jure naturæ negative, quia jure hoc non prohibetur; non vero positive, quasi præcipiat lex naturalis ut bona non aliter quam in communi possideantur.

Ergo, inquires, bonorum communio jure naturæ indifferens est: atqui hoc posito lex naturæ vere mutata est. Tunc enim mutatur lex naturæ, cum aliquid de se & ex natura rei indifferens evadit bonum & necessarium: atqui bonorum communio, ac proinde divisio erat ex se & ex natura sua indifferens; ergo si divisio nunc bona fit, jus naturæ mutatum est.

R. ad 1. dist. min. Lex naturæ mutata est per additionem; C. per subtractionem &c. N. Supra fatebamur, positivis legibus factum fuisse ut multa, quæ lege naturali nec imperata nec prohibita erant, bona evaserint aut mala, prout iisce legibus præcepta fuere vel prohibita: verum simul advertimus non ideo intrinsece mutatam fuisse legem naturæ, quia nihil unquam ab ea periit intrinsece. Et certe ut mutaretur lex naturæ, dum id quod secundum ipsam est indifferens, fit bonum, deberet id quod est indifferens vel recipere aliquid secum incompatible, vel amittere aliquid sibi essentialiter annexum: atqui non ita se res habet cum aliquid ex indifferenti bonum aut malum redditur per legem positivam. Quod enim indifferens est ad bonum aut malum, neutrum excludit vel includit, sed abstrahit ab utroque, donec inferiorum legislatorum potestas quæ jure naturali firmatur, ab eoque dimanat, & proprie nonnisi in res indifferentes exerceri potest, rem ex se prius indifferentem vel effecerit bonam præcipiendo, vel malam prohibendo, vel ex bona simul & libera necessariam.

Ad secundum exemplum e libertate petitur, dist. homo jure naturali liber est moraliter, seu est actuum suorum dominus, esto; neque enim hic vacat inquirere an Deus possit hominem sine libero arbitrio condere: liber est civiliter, subd. liber est si res spectentur prout fuissent durante innocentie statu, C. liber est pro quocumque statu, N. Potest enim homo vel libertatem suam vendere se Superiori subjiciendo, vel ea ex justa Reipublicæ sententia pro criminibus suis spoliari: si enim vita privari potest, quanto magis libertate?

Ad tertium valet quidem jure naturæ matrimonium solo partium consensu initum, sed jus naturæ liberam reliquit legislatoribus facultatem exigendi testes, si id expedire judicarent: unde non mirum est si nunc non valeant matrimonia quæ olim valuissent. Et vero jus naturale id omne permittit, vel potius suadet & quodammodo exigit, quo melius ac firmitus ordo servari potest: atqui ex eo quod matrimonia, contractus, testamenta sine certis solemnitatibus fieri non possint, melius ac firmitus servatur ordo, sic enim innumeris occurritur fraudibus, ut docet experientia. Hinc patet solutio ad quartum.

SECTIO TERTIA.

An dispensatio locum habeat in lege naturali.

Dispensatio in Scripturis sumitur pro cura rerum domini alicujus, unde dispensatores iidem sunt ac œconomi, qui rem alienam curant: sic Luc. 12. dicitur: *Quis putas est fidelis dispensator, quem constituit Dominus supra familiam suam &c.* Non ab simili sensu loquitur Paulus 1. Cor. 4. *Sic vos existimet homo ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*, qui nempe res sacras caute tractare debent, & pensare quibus, quomodo, & quantum eas erogari & distribui oporteat. Verum apud Canonistas dispensatio sumitur pro quadam legis venia, seu juris communis relaxatione, qua aliquis ab oneribus legis eximitur, tamen ejusdem le-

gis obligatio respectu aliorum perseveret. Quæritur itaque, an sicut legislator a lege positiva quam tulit, dispensare possit, ita possit saltem Deus hominem a legis naturæ vinculo absolvere, adeo ut is non peccet vel ea faciendo quæ lege naturali prohibentur, vel ea omittendo quæ eadem lex fieri præcipit. Qua de re varix sunt Theologorum opiniones.

1. enim existimant aliqui omne peccatum contra legem naturalem ideo esse peccatum, quia a Deo libere prohibitum est: unde cum Deus præcepta quæ libere posuit, libere tollere possit, sequitur eum in omnibus prorsus legis naturæ præceptis dispensare posse, imo aliquid legi ut nunc est naturali, contrarium præcipere, v.g. odium sui, & similia. Pro hac sententia citantur Ocham in 2. q. 19. Petrus de Alliaco in 1. dist. 14. Gerson in Tract. de vita spirituali Lect. 1. & alii apud Suarem L. 2. c. 15. Gonetum, L'Herminier &c.

2. Alii distinguunt inter præcepta primæ tabulæ, tria nempe quæ circa Deum versantur, & præcepta secundæ tabulæ, septem scilicet quibus circa proximum & creaturas dirigimur. Hæc dispensabilia esse volunt, non illa, nisi tertium excipias prout involvit circumstantiam Sabbati, quam reipsa abrogatam fuisse nemo Christianus negat. Ita Scotus in 3. dist. 37. & alii plures quos citat & sequitur Frassen tom. 2. disp. 2. Henno tom. 3. disp. 1. q. 5. 2. 3. Quanquam Scotus non tam asserit præcepta naturæ esse dispensabilia, quam negat præcepta secundæ tabulæ pertinere ad legem strictam naturæ, ad quam si non pertinent, haud mirum est si sint dispensabilia.

3. Alii quædam secundæ tabulæ præcepta indispensable esse volunt, puta hæc, *Non machaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices*: in quibusdam vero dispensari posse docent, ut in hoc, *Non occides*. Ita ex parte Major in 2. dist. 37. q. 10.

4. Communior longe est aliorum opinio, quæ absolute & simpliciter docet omnia Decalogi præcepta esse indispensable, etiam per potentiam Dei absolutam. Ita multi, quos refert & sequitur Suares ibid. His præmissis,

Dico: Nulla sunt legis naturæ præcepta, in quibus Deus dispensare possit.

Prob. 1. Dispensare aliquem a lege naturali, est eidem permittere ut faciat aliquid quod lege naturali prohibitum est: atqui Deus nemini permittere potest... Quod enim lege naturali prohibitum est, essentialiter repugnat rectæ rationi: atqui Deus concedere non potest ut aliquis id faciat quod rectæ rationi essentialiter adversatur. Jam enim actio hæc, quam Deus contra rectam rationem fieri concederet, esset simul recta & non recta secundum se totam. 1. esset recta, quia fieret ex Dei dispensatione, quæ non potest esse rectæ rationi disformis. 2. tamen recta non esset, quia esset essentialiter mala, cum lex naturæ id solum prohibeat quod essentialiter malum est.

Confirm. Duplicis sunt generis in lege naturali præcepta, alia affirmativa, alia vero negativa; atqui nec hæc nec illi dispensationem capiunt. Si enim ab iis vel in toto vel in parte dispensare posset Deus, maxime quia, ut Ochamo placuit, quod præcipitur præceptis affirmativis, bonum non est nisi quia præceptum est; quod vero prohibetur negati-

gativis, ideo malum est, quia vetitum: atqui hoc evidenter falsum est, ut jam pluries declaravimus. Quæ enim antecederent ad quodlibet præceptum Dei liberum congruunt cum attributis tum Dei, tum creaturæ rationalis, ea ante omne præceptum liberum bona sunt: atqui ante quodlibet liberum Dei præceptum, quædam sunt quæ conveniunt necessario cum attributis tum Dei, tum creaturæ rationalis. Etsi enim nullam positivam legem tulisset Deus, veracitas in verbis quæ mendacium excluditur, congrueret cum veracitate Dei, essetque creaturæ rationali bona: a contrario mendacium eidem Dei veracitati repugnaret, nec proinde congrueret creaturæ rationali, cujus perfectio tota in eo est, ut Deum quam propius fieri potest, referat.

Confirm. iterum. Si mendacium non repugnat essentialiter Deo, sed sit quid ei indifferens, quidni possit Deus ipsum præcipere? quidni possit ipse mentiri? quidni supponatur de facto mentitus in iis quæ per Scripturas revelavit? Jam verò si horrenda hæc suppositio non repugnat, certum est nihil esse quo nobis de mysteriorum veritate constet: hæc enim non cognoscuntur nisi ex Scripturis, quæ ex hypothesi ut verum, sic & falsum proponere poterunt.

Prob. 2. ex Apost. Rom. 13. ubi sic loquitur: *Non occides, non machaberis, &c. in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Quibus verbis docet S. Paulus præcepta hæc intrinsece & ex natura rei connexa esse cum amore proximi; instaurari enim, idem est hic ac intime & summatim comprehendi: atqui amor proximi pertinet ad legem naturæ, nec dispensari potest, cum sine eo natura humana nec in ordine debito, nec in suo esse conservari possit; ergo & alia ejusdem tabulæ præcepta ad legem naturalem pertinent, nec in iis dispensari potest.

Obj. 1. Deus dispensavit non semel in lege naturali; lex enim naturalis vetat ne occidatur insons: atqui Deus Abrahamum ab hac lege dispensavit.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. Lex enim naturalis non vetat simpliciter & absolute ne occidatur insons, sed ne occidatur auctoritate privata. Porro qui alium occidit auctoritate Dei ipsius, qui vitæ & necis dominus est, eundem non occidit auctoritate privata. Ergo non magis agit contra legem naturalem, quam contra eandem agat tortor qui jubente Magistratu scarium necat; nec magis jussio filium immolandi Abrahæ imposita dispensationis nomine vocari potest, quam jussio suspendendi homicidam a Magistratu facta vocetur dispensatio: non vocatur autem, alioqui homines in lege naturæ dispensarent, quod nemo admisit.

R. 2. cum aliis dist. Deus dispensavit cum Abraham dispensatione improprie dicta, C. proprie dicta, N. Dispensatio proprie dicta est relaxatio legis in casu, in quo manentibus iisdem circumstantiis & eadem materia lex alioqui vigeret, & de facto obligat eos omnes qui in iisdem sunt circumstantiis. Sic si qua lex prohiberet ne Christiani recte valentes vino uterentur per Quadragesimam, & hoc tempore daretur alicui recte valenti licentia bibendi vinum, is a lege communi dispensatus diceretur, prout inculpate faceret, id quod alii, quibus eadem exemptio concessa non esset, sine peccato facere non possent. Dispensatio improprie dicta est remissio legis, vel potius est ejus non obligatio, ob mutatio-

tionem materiæ vel circumstantiarum, in quibus neminem obstrinxit aut obstringere potuit. Sic in hypothesi mox allata, qui vinum in aquam conversum biberet, nec peccaret contra legem, nec proprie ab ea dispensatus diceretur, quia legislator, vini usum prohibendo, censi non potest prohibuisse usum aquæ undecumque veniat. Esto itaque Deus dispensaverit dispensatione improprie dicta cum Abraham, quia eo ipso quo hominem occidi iussit, mutavit materiam præcepti *Non occides*, quo ea solum vetatur homicidii species, quæ sit auctoritate privata; at certe non dispensavit dispensatione proprie dicta, quia non iussit nec approbavit homicidium in iis circumstantiis in quibus lege naturali prohibitum est. Hoc enim, ut toties dixi, prohibitum non est, nisi cum sit a non habente potestatem: porro implicat ut, cui Deus aliquid præcipit, ejusdem exequendi potestatem non habeat: ergo.

Dixi, *Esto dispensaverit dispensatione improprie dicta*; negari enim posset ullam hic intervenisse dispensationis speciem. Sicut enim posita hac lege, nemo nisi infirmus utetur vino per Quadragesimam, qui vere infirmus est, vino uti potest absque eo quod etiam improprie a lege dispensatus dicatur, quia nempe lex lata non fuit generaliter, sed cum exceptione: sic etiam cui a Deo præceptum est ut alium hominem occidat, ne improprie quidem dispensatus dici debet; quia lex naturalis non dicit simpliciter, non occides; sed addit, non occides, nisi Deus, vel iusta & legitima potestas, vel vitæ propriæ servandæ necessitas id exegerint.

Inst. 1. cum Frassen: Ille proprie dispensat in præcepto non occidendi *Tom. 2. p. 468.* innocentem, qui auctoritate sua licitam facit occisionem, quæ alias foret illicita: atqui Deus jubendo infontem occidi, licitam fecit auctoritate sua occisionem, quæ alias fuisset illicita.

R. dist. maj. Ille proprie dispensat qui facit licitum id quod alias illicitum foret, idque facit in casibus per legem non expressis, C. qui facit licitum id quod alias esset illicitum, sed id non facit nisi in casibus lege expressis, itaut auctoritas ejus se solum habeat per modum conditionis sine qua non, N. Itaque ad dispensationem non sufficit ut ex alicujus actione licitum fiat id quod alias illicitum foret, alioqui qui hominem ex sano ægrum facit, dici posset cum dispensare a lege jejunii: item Judex qui tortori præcipit ut alium laqueo suspendat, cum eo dispensaret in præcepto non occidendi, quod repugnat opinioni adversariorum contentendum ne ipsum quidem Papam in præceptis legis naturæ dispensare. Ut ergo quis dispense, necesse est ut legem quæ generaliter fertur, & ex se exceptionem non habet, in certis circumstantiis restringat, ubi obligare deberet: atqui lex de non occidendo, etsi satis generaliter in Decalogo expressa, hanc tamen, prout est a lege naturali, exceptionem secum fert, nisi Deus, vel homines legitima instructi potestate jusserint: ergo cum Deus aliquem occidi jubet, non magis dispensat, quam dispense Judex dum idem jubet. Unde auctoritas Dei se solum habet ut conditio sine qua non occurreret casus particularis in quo lex naturæ homicidium fieri permittit; non autem ut vera legis exemptio, quia lex nunquam lata fuit ita universaliter, ut in iis etiam circumstantiis vigeret in quibus, qui vitæ & mortis arbiter est, aliquid sive reum sive infontem e vivis aut per se aut per alium tollere vellet.

Inst. 2.

Inst. 2. cum eodem. Ideo Princeps aliquis censetur dispensare in lege a se posita, & Pontifex in comestione carnis die jejunii, quia uterque auctoritate sua facit ut actus ille sit licitus iis in circumstantiis in quibus alias foret illicitus: ergo Deus etiam dispensare dicendus est, cum facit ut actio alias illicita, licita evadat.

R. Vel casus in quo Princeps & Pontifex dispensare dicuntur, suam in ipsorum lege exceptionem habet, vel non. Si primum, non dispensant proprie, cum lex proprie non relaxetur in casu pro quo non est lata. Si secundum, dispensant quidem, verum nihil inde contra nos, quia hæc suppositio suppositioni nostræ similis non est, cum casus, in quo legitima occurrit hominem occidendi auctoritas, expresse excipiat a lege quæ quempiam occidi vetat.

Suar. l. 2.
c. 15.
Martini-
non. disp.
25. m. 48.

Confirm. Quia, ut notat post Suarem Martinus, dispensatio proprie dicta in eo consistit, quod legislator pure ut legislator restringat legem eadem potestate qua ipsam tulit, & personam aliquam subducit legi, ceteris quæ in eodem casu fiunt, remanentibus lege obligatis: atqui 1. fieri nequit ut Deus pro nutu legem naturalem restringat, cum hæc non magis a Deo dependeat quam lex æterna cujus est rivulus. 2. Fieri etiam non potest ut quis in casu Abraham constitutus, lege homicidium vetante constrictus remaneat: ergo in hocce casu locum non habet dispensatio.

Obj. 2. Furtum, usura & fornicatio prohibentur jure naturali: atqui tamen in his dispensavit Deus: in primo, permittendo Judæis ut Ægyptiorum bona auferrent, Exod. 11. in secundo, permittendo iisdem ut pecuniam suam darent alienigenis ad usuram, Deuteronom. 23. in tertio demum, præcipiendo Osee ut fornicarie ad meretricem accederet, Osee 1.

R. neg. min. Argumentatio hæc usque adeo infirma est, ut eam confutet vel ipse Frassen. Ad 1. igitur dico actionem qua Hebræi Ægyptios spoliaverunt, furtum dici non posse: quod enim ii rapuerunt non alienum erat, sed suum, tum titulo *donationis* sibi factæ a Deo, qui ratione supremi sui domini in bona temporalia, hæc pro nutu dividit, atque ab aliis in alios transfert; tum titulo *mercedis*, continuis quibus oppressi erant laboribus debita, nec hætenus reddita ab Ægyptiis; tum denique titulo *iusti belli*: nam bellum hoc Israelitis ut miserrimis hostibus indixerant Ægyptii; hæc autem est belli conditio, ut victores victos sive vi, sive astutia bonis spoliare possint.

Ad 2. eadem est pene solutio: iniqui non erant Judæi aliquid supra sortem recipiendo, sive quia hoc ipsis a Deo donatum erat, sive quia hoc recipiebant ab hostibus suis, quibus non fortunas modo, sed & vitam eripere potuissent. Vid. tom. 1. Moralis nostræ p. 611.

Ad 3. nego Oseam esse fornicatum. Nam fornicari est accedere ad eam, in cuius corpus verum & legitimum dominium non habeas: atqui verum & legitimum habebat Oseas dominium in corpus illius ad quam accessit. Accessit enim, tum ex voluntate Dei, cuius sunt omnia; tum ex suo & ipsius mulieris consensu. Ita docet S. Hieron. in hunc locum: *Quanto illa sordidior est, ait, tanto Propheta patientior qui talem duxit*

uxorem. Et S. August. lib. contra Secundin. c. 21. *Quid inimicum fidei Christianæ: si meretrix relicta fornicatione in castum conjugium commutetur?* Ergo Oseas ad eam accessit quæ vere conjux sua erat.

Inst. 1. Voluit Deus ut Propheta faceret filios fornicationum, quia, inquit, *fornicans fornicabitur terra a Domino*. Hinc cap. 2. filii isti filii fornicationum sunt, quia fornicata est mater eorum, confusa est quæ concepit eos &c. Atqui, ait Henno, filii fornicationum non essent, qui e legitimo matrimonio procreati fuissent.

R. Filios hujus mulieris vocari filios fornicationum, vel quia præcepit Deus Propheta ut filios ab illa muliere fornicaria genitos adoptaret: favent hebræi, græci, & latini multi Codices, qui non legunt, *Fecisti tibi*, sed simpliciter, *Sume tibi uxorem & filios fornicationum*: vel quia nati sunt ex muliere, quæ ante fuerat fornicata; sæpe enim evenit in Scripturis, ut res exprimitur nomine sibi ob aliquod præteritum conveniente: sic serpens ex Moysis virga productus vocatur virga, Exod. 7. sic corpus Christi etiam post consecrationem dicitur panis: vel demum quia Osee filii a Deo recesserunt Idolis sacrificaturi, quod scelus fornicationis nomine exprimitur præsertim apud Oseam, & alibi, ut Psalm. 72. *Malédicti qui fornicantur abs te*.

Vid. Calmet hic, & Sdv. l. 2. q. 100 n. 8.

Inst. 2. Atqui ipsa Propheta commissio cum muliere de qua agitur vere fuit fornicaria: ergo. Prob. ant. quia alioqui mulier hæc representare non potuisset mysteria, quorum figura erat. Hæc enim mysteria erant ipsa Christi unio cum natura humana omni criminum genere inquinata: atqui unio hæc male representaretur per unionem cum legitima uxore.

R. ad 1. & 2. neg. ant. ad 3. 1. neg. maj. Hujusmodi enim mystici sensus sunt arbitrarii: unde optime dici potest voluisse Deum ut Oseas ex meretrice procrearet filios, quibus representaretur spiritualis generatio filiorum ex Ecclesia olim gentili, quæ ante suam cum Christo unionem in omni criminum spurcitie volutabatur. Ut vero Ecclesia, quando Christo unita est, immaculata evasisit, & non habens rugam; ita quæ prius scortum fuerat, per suam cum Propheta & viro fideli unionem sanctificata est. Unde etiam patet minorem posse negari; unio enim Christi cum Gentilibus olim corruptis, optime exhibetur per unionem Prophetae cum uxore olim corrupta: imo accuratior erit ac plenior comparatio, si mulier quam assumpsit Oseas, fornicaria esse desierit, ut desit mala esse Gentilitas Christo conjugata.

Obj. 3. Lex naturæ vetat 1. conjugium fratris cum sorore. 2. Polygamiam, quæ cum pace familiarum & bona liberorum educatione componi non potest. 3. Matrimonii dissolubilitatem. Atqui tamen tria hæc a Deo permixta sunt: nam initio mundi fratres sororibus suis copulati sunt; lapsu temporum Patriarchæ multas duxerunt uxores, ac tandem concessum fuit iis qui uxoribus suis contenti non erant, easdem, dato repudiij libello, propellere.

R. neg. maj. & dico nullum ex his legi naturæ adversari, saltem cum eadem occurrunt circumstantiæ in quibus tria hæc in usu fuerunt, idest Dei mandatum, aut permissio, & necessitas sive absoluta, sive Dei ipsius

sius iudicio vere sufficiens. Cum enim propagari deberet humanum genus, nec plures Deus mares aut feminas condidisset, necesse fuit ut sorores fratribus commiscerentur. Pariter cum juxta consilia Dei multiplicari deberet gens Israelitica, licitum esse debuit uni marito plures simul uxores ducere, præsertim cum Deus incommodis, quæ inde exoriri poterant, satis mederetur. Denique nec lex naturalis obstat quin Deus qui supremus est corporum dominus, matrimonium dissolvere possit. Verum de his quæ fusiori indigerent discursu, & multis difficultatibus obnoxia sunt, consulendus est D. Tournely in Tractatu de Matrimonio.

Obj. 4. S. Bernard. qui lib. de præcept. & dispens. c.2. n.4. triplex distinguunt præcepti necessarii genus, scilicet *stabile, inviolabile, & incommutabile*. *Stabile* dixerim, ait, quod ita est necessarium ut non cuilibet hominum illud mutare fas sit, nisi dispensatoribus mysteriorum Dei, idest Præpositis, ut Regule SS. Basilii, Augustini, Benedicti. Et c.3. Necessarium quod inviolabile nominari, illud intelligo, quod non ab homine traditum, sed divinitus promulgatum, nisi a Deo qui tradidit, mutari omnino non patitur, ut v. g. Non occides, non moechaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legiscita quæ etsi nullam prorsus humanam dispensationem admittunt, Dominus tamen horum quod voluit, quando voluit solvit, sive cum ab Hebræis Egyptios spoliari, sive quando Prophetam cum muliere fornicaria misceri præceptis quorum utique alterum quid nisi grave furti facinus, alterum quid flagitii surpitu reputaretur, si non excusasset utrumque factum auctoritas imperantis? Et n.7. Jam vero necessarium incommutabile quid accipi velim? Equidem nihil congruentius quam quod divina ita constet & æterna ratione firmatum, ut nulla ex causa possit vel ab ipso Deo aliquatenus immutari. Sub illo genere est quidquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, ceterisque virtutibus tam in novo quam in veteri Testamento spiritaliter observandum traditur. Unde sic: Necessarium quod S. Bernardus in*violabile* appellat, omnia complectitur secundæ tabulæ præcepta, quæ juxta nos sunt de lege naturali; atqui in hoc necessario dispensavit Deus ex eodem S. Bernardo.

R. 1. Hoc argumentum nimis probat, ideoque nihil. Sanctus enim Bernardus de omnibus secundæ tabulæ præceptis indistincte loquitur: atqui tamen ex iis præceptis unum est in quo ne Deum quidem dispensare posse fatentur adversarii, illud nempe, *Non loqueris falsum testimonium*: ergo ipsimet a S. Bernardo recedere coguntur.

R. 2. dist. min. Deus in hoc necessario dispensavit dispensatione improprie dicta, C. proprie dicta, N. Itaque putat S. Bernardus Deum in quibusdam legis naturæ præceptis dispensare, sed improprie tantum, quatenus efficit ut materia quæ præcepto subiacebat, eidem subjacere desinat, & sic aliquo modo mutetur, quæquidem mutatio quia fit ex peculiari Dei dominio, & præter ordinarias providentiæ leges dispensatio dicitari solet: at veronecesse non est ut dicatur S. Bernardum existimasse Deum etiam proprie in hisce præceptis dispensare, quia exempla quæ affert de furto Israelitarum, & de commercio Osee cum fornicaria, optime intelligi possunt de dispensatione improprie sumpta. Id quidem negat Frassen, sed in hoc aperte sibi contradicit, cum ipsemet probationes a quibusdam Scotistis ex his exemplis duci solitas confutet, ut jam animadverti.

At,

At, inquit Frassen., dispensatio de qua loquitur Sanctus Bernardus in objecto loco, ea est de qua expresse agit Sanctus Doctor in toto illo opere; agit autem de dispensatione proprie dicta. Deinde dispensatio hæc potest quidem a Deo concedi, sed non ab hominibus, juxta sanctum Doctorem: atqui dispensatio improprie dicta ab ipsis etiam hominibus concedi potest.

Verum hæc facile solvuntur. 1. Enim mirum non est quod qui ex professo agit de dispensatione ut sic, aliquando loquatur de dispensatione minus stricte sumpta. 2. Etsi homines improprie dispenfent, longe tamen major est Dei quam hominum potestas, & ad plura se extendit; unde Deus licitum facere potest in multis casibus, quod homines nonnisi in paucis licitum reddere possunt: sic v.g. potest quis permittendo furi ut oves suas auferat, impedire ne is peccet; at idipsum circa alterius oves concedere nequit: Deus vero illud in omnibus omnium bonis potest, quia quidquid possidet homo Dei bonum est. Idem adhuc evidentius est in exemplo matrimonii, potest enim pro nutu Deus consensum mutuum in duobus operari, aut pro sua summa potentia supplere, saltem ut quibusdam videtur; id vero nemo mortaliū potest: ergo textus S. Bernardi necessario intelligi non debet de dispensatione proprie dicta.

Inst. S. Bernardus discrimen hoc constituit inter necessarium inviolabile, & necessarium incommutabile, quod prius a Deo mutari possit, non posterius: atqui ruit illud discrimen si Deus in præceptis secundæ tabulæ nonnisi improprie dispenfet; sic enim & in primæ tabulæ præceptis dispenfare potest.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. ant. Nam ex S. Doctore necessarium incommutabile habet materiam quæ nullatenus pendet a Deo, atque ab ipso mutari non potest: sic nullo modo nullaque materiæ mutatione fieri potest, ut Idolum colere, aut pejerare liceat: ergo cum in aliis quibusdam præceptis fieri possit materiæ mutatio, longum inter hæc præcepta subsistit discrimen, quod cum S. Bernardo satis agnoscimus.

Appendix de jure gentium.

TRia hic inquiri solent. 1. Quid sit jus gentium. 2. An ad jus naturale revocari debeat, an ad positivum. 3. An mere concessivum sit, an non potius præceptivum. Quæ ut solvantur,

Dico 1. Jus gentium est illud quod usu exigente & humanis necessitatibus, gentes humana sibi constituerunt.

Prob. Tum ex Inst. lib. 1. tit. 1. §. 2. ubi hæc nostra definitio totidem verbis continetur; tum ex Decret. dist. 1. c. 9. ubi jus gentium inde sic appellatum dicitur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur. Ideo autem utuntur, quia exigente necessitate uti coactæ sunt.

Ad jus gentium pertinet Sedium occupatio, edificatio, munificatio, bella, captivitates, servitutes, possidimonia, fœdera, paces, inducie, legatorum non

vio-

violandorum religio, connubia inter alienigenas prohibita. Item manumissiones, verum divisio, commercia, contractus venditionum, & alia similes. Ita habetur ff. de just. & jure, & Instit. unde supra.

Dico 2. Jus gentium reduci debet ad jus positivum, non autem ad jus naturale.

Prob. Ex dictis jus gentium est illud quod exigente usu, & suadente ratione homines sibi constituerunt, & quo omnes fere gentes utuntur: atqui tale jus positivum est, non naturale. Jus enim naturale non constituitur ab hominibus, sed ipsis a natura inferitur; aliunde non solum fere apud omnes gentes, sed apud omnes prorsus gentes etiam immanitate barbaras viget ejus cognitio & exercitium, nisi obsint passiones: ergo.

Prob. 2. Quidquid præcipitur jure naturali, tam indispensabile est, ut omitti sine peccato non possit: atqui non ita est de eo quod jure gentium inducitur; nam manumissiones, servitutes, contractus venditionis, bonorum divisio, ab humana voluntate pendent, possentque absolute omitti sine peccato: ergo.

Obj. 1. L. 2. ff. supra, Religio erga Deum, pietas erga patriam & parentes, dicuntur esse de jure gentium: atqui tamen hæc pertinent ad jus naturale.

R. Objectam Legem ex hac parte minus esse accuratam; amor enim Dei & parentum non potest recenseri inter ea, quæ homines exigente usu sibi constituerunt, sed inter ea quæ ante quamcumque hominum conventionem necessario sunt exercenda.

2.2 qm. 95.
a. 4.

Obj. 2. S. Thomas docet ad jus gentium pertinere ea quæ derivantur ex lege naturæ, sicut conclusiones ex principiis, ut sunt, inquit, justæ emptiones, venditiones, & alia hujusmodi, sine quibus homines ad invicem convivere non possunt, quod est de lege naturæ, cum homo naturaliter sit animal sociale: sed quæ derivantur ex jure naturæ, ad jus naturale pertinent: ergo quæ sunt de jure gentium, sunt etiam de jure naturæ, adeoque jus gentium ad jus naturale revocari debet.

R. dist. maj. Quæ pertinent ad jus gentium derivantur ex lege naturæ secundum quid, C. simpliciter & absolute, N. Ea ex jure naturali simpliciter, & absolute derivantur, quæ ex ejus principiis necessario colliguntur; ea vero ex eodem jure secundum quid derivari dicuntur, quæ licet non necessario ex ejus principiis sequantur, ita tamen cum natura nostra congruunt, ut in ipsa multum propendeamus. Hoc posteriori sensu quæ ad jus gentium pertinent, ex naturali jure derivantur. Sic ad agrorum divisionem vehementer inclinatur natura, ex hypothesi, quod non omnis ferat omnia tellus, & sint homines nimis multi, qui seclusa hac divisione, tanquam fuci incertes aliorum laboribus vescerentur. Unde bonorum divisio aliquatenus ex naturæ principiis colligitur; non tamen necessario, neque enim peccassent homines, si omnia habuissent communia.

Inst. S. Thomas in exemplum juris gentium adducit justas emptiones, venditiones &c. atqui hæc ad jus naturale stricte & necessario pertinent.

R. Quod quamvis juris naturæ sit ut venditiones ac emptiones quæ sunt, justæ fiant; non tamen juris est naturæ ut venditiones & emptiones fiant inter homines diversarum nationum, nisi hoc juris naturæ esse di-

di-

dicatur, quatenus ad id a natura plurimum inclinamur. Vid. Silvium hic, Suarem lib. 2. de legib. c. 19. & Mag. Grandin p. 52.

Dico 3. Jus gentium non est simpliciter concessivum, sed vere præceptivum. Ita Suares ibid. c. 18. contra Vasquem disp. 157. c. 3.

Prob. 1. Quia vera lex non est mere permissiva, sed etiam præceptiva: atqui jus gentium est vera lex. Nam S. Thomas legem humanam dividit in jus gentium, & civile; Jurisconsulti vero jus triplex assignant, naturale scilicet, gentium, & civile.

Prob. 2. Si jus gentium non esset vere præceptivum, non peccaret quis ipsum violando: atqui falsum consequens. Nam receptio legatorum, & libertas celebrandi commercia, pertinent ad jus gentium, eo-que solo, non jure naturali, sunt introducta: sed qui legatos non reciperet, aut laderet libertatem commercii, posito communi Regum & populorum consensu, tum de receptione legatorum, tum de libertate commercii, vere peccaret, justitiæque & honestatis legibus contradiceret, eique juste bellum indiceretur: ergo.

CAPUT QUARTUM.

De lege divina.

Dicemus 1. De lege divina in genere. 2. De lege Mosaica. 3. De-
mum de lege Evangelica.

ARTICULUS PRIMUS.

De lege divina ut sic.

Lex divina positiva de qua hic loquimur, sumitur dupliciter. 1. Late, quo sensu significat id omne quod in libris divinis continetur, adeoque non præcepta sola, sed consilia etiam, minas, promissiones, & cetera quæ ad Religionem spectant: sic accipitur Rom. 10. ubi ait Apostolus, *Finis legis christus*. 2. Sumitur proprie pro peculiaribus præceptis ad finem supernaturalem spectantibus: sic sumi videtur Levit. 18. *Custodite leges meas atque judicia, quæ faciens vivet homo in eis*. Lex divina sic accepta definitur: Decretum Dei præscribens hominibus modum quo ad finem supernaturalem pervenire possint. Circa legem hanc quæstiones aliquas proponemus & solvemus cum S. Thoma hic qu. 91. art. 4. & 5.

Quæres itaque. 1. An necessaria fuerit lex divina præter naturalem & humanam.

Respondet S. Doctor affirmat. 1. Quia homo creatus est ad æternam beatitudinem, tanquam ad finem ultimum: atqui ad hunc finem dirigi non potuit sine lege divina. Si enim homo ad finem supernaturalem dirigi potuisset sine auxilio legis divinæ, vel per legem naturalem, vel per hu-

humanam, vel per utramque simul: atqui nullum ex his dici potest; lex enim naturalis & humana, sive solitarie, sive conjunctim sumptæ, nullam habent cum fine supernaturali proportionem.

2. Quia homo cujus judicia crebris erroribus obnoxia sunt, dirigi debuit per legem quæ errare non possit: atqui errare non posse, aut saltem finem errore & erroris metu intelligi, soli divinæ legi competit; ipsa enim lex naturalis, etsi de se errori obnoxia non sit, sæpe tamen errorem omnem non abigit ob humanæ mentis tenebras, passiones &c.

Hæc tamen S. Thomæ rationes, & aliæ quas adducit, non invicte probant necessarium fuisse simpliciter & absolute ut Deus legem aliquam positivam ferret; poterat enim homo cum auxilio gratiæ, abque ulla exteriori lege ad felicitatem æternam conduci. Et de facto potuerunt homines salvari siue lege Mosaica antequam daretur, & Gentiles etiam post eam datam abque ejus observatione, ut norant Silvius hic ad qu. 98. a. 4. & Suarez l. 9. c. 5. Ergo divinæ legis necessitas fuit solum ex suppositione Synagogæ vel Ecclesiæ, non ex suppositione finis supernaturalis, ad quem homines ordinarentur. Ita Suarez l. 1. c. 3. n. 15.

Quæres 2. Quomodo dividatur lex divina.
R. Eam dividi 1. in legem pure positivam, & non pure positivam. Prima, ea præcipit aut vetat quæ ex se sunt indifferentia, ut circumcisionem, & abstinentioniam a carne suilla. Secunda, ea præcipit aut vetat quæ jam ante jure naturali præcipiebantur, aut prohibita erant, ut adulterium; & hæc non differt a lege naturali, nisi quantum ad modum quo intimatur.

2. In veterem seu Mosaicam, & novam seu Evangelicam, de quibus infra.

An autem divisio hæc adæquata sit, necne, disputant Theologi. Alii eam inadæquatam esse putant, quia, inquit, extitit lex divina ante Mosaicam. 1. Enim prohibuit Deus Adæ ne fructu quodam vesceretur: hoc autem præceptum non fuit personale, ut vult Martinon, sed capitale, idest impositum Adamo prout erat generis humani parens & caput, unde non minus obligabat Adæ posteros quam ipsum Adam, si cet ei soli immediate intimatum fuisset. Hinc Eva ad quam Deus locutus non erat, vere dixit Gen. 3. *Præcepit nobis Deus ne comederemus &c.* Ita Suarez l. 9. c. 1.

2. Quia etiam si diceremus præceptum abstinendi a certo quodam fructus genere, ad solum Adam ejusque uxorem pertinuisse, certum est plura hominibus ante Mosaicam legem imposita fuisse a Deo præcepta. Sic v. gr. docent communiter Theologi, post Adæ peccatum, præcepisse Deum ut homines aliquo uterentur Sacramento, quo adulti & ipsi infantes ab originali noxa purgarentur. Sic etiam probabile est ex Gen. 7. animalia quædam jam ante diluvium munda fuisse, quædam immunda, dicente Deo ad Noe: *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena... de animantibus vero immundis duo & duo.* Si enim animalia omnia tunc ejusdem fuissent æstimationis & usus, locum non habuisset diversus ille præcipiendi modus; atque hinc ulterius colligitur Deum tunc aliquas sacrificandi leges tulisse, quia munda & immunda animalia non

non distinguebantur, nisi in ordine ad sacrificia. Denique alias leges exhibet Scriptura lege veteri antiquiores, etsi posteriores diluvio. Sic Gen. 9. dicit Deus: *Carnem cum sanguine non comedetis*. Et Gen. 17. *Circumcidatur ex vobis omne masculinum*. Unde Joan. 7. v. 20. dicitur: *Moses dedit vobis circumcisionem, non quia ex Moyse est, sed ex patribus*, Abraham scilicet, Isaac & Jacob, quibus imposita erat a Deo lex circumcisionis: ergo datur lex divina a lege tum nova tum veteri distincta.

Retineri tamen potest communis divisio: quod ut fiat dicendum est per legem antiquam intelligi præcepta omnia, quæ Deus sive ante Moysen, sive post Moysen usque ad Christum populo suo tradidit verbo aut scripto, præsertim cum præcepta Noë, Abraham & aliis qui Moysen præcessere Patriarchis data, in Moysis libris conscripta sint, & fuerint quædam legis Mosaicæ primordia: unde patet quæstionem hanc totam esse de nomine.

Quæres 3. an epikeja cadat in legem divinam.

R. Aliquo sensu cadere, aliquo non cadere. 1. Cadit hoc sensu, quod lex divina verbis tam generalibus concipiatur, ut propter universalitatem hanc in aliquo casu particulari deficere videatur. Sic lex quæ generatim vetat, ne die Sabbati fiat opus ullum servile, hanc patiebatur interpretationem, nisi necessitas aliud fieri postulet. Unde Matthæus & ejus amici prudenter sanxerunt pugnandum esse adversus hostes in ipsa Sabbatorum die, ne plebs omnis hac die ab hostibus interfectioni daretur. 1. Adæ. 2.

Quoniam vero per epikejam sæpe intelligitur emendatio legis in certis casibus quos legislator non prævidit, ideo dicendum est epikejam hoc sensu non cadere in legem divinam; quia licet noluerit Deus exceptiones omnes legibus suis apponere, optime tamen prævidit casus omnes in quibus futurum erat ut restrictione indigerent: cur vero lex divina vulgo non obliget in extrema necessitate, in qua tamen obligare posset Deus si absoluta potestate uti vellet; ratio hæc merito affertur quod Deus qui suaviter omnia disponit, & omnium miseretur, infirmitati nostræ accommodare se voluerit, & eum legislatoribus humanis exhibere modum quem in condendis suis legibus subsequi debent.

ARTICULUS SECUNDUS.

De lege veteri.

PER veterem legem, eam hic intelligimus, quæ populo Israelitico data est, & per Moysen promulgata; atque hæc triplici nomine vocatur: *vetus*, ut distinguatur a lege Evangelica; *Mosaica*, quia Moysi data est & per eum promulgata; & *lex simpliciter*, quod juberet aut prohiberet, sed per se gratiam non conferret. De hac lege multa quærantur a nobis expedienda, puta an bona fuerit, an Deum habuerit auctorem &c. Unde sit

SECTIO PRIMA.

An lex vetus bona fuerit.

*Vid. Nat.
Alexand.
ad scd. l.
c. 11.*

Legem veterem malam fuisse & a malo Deo traditam, hæresis fuit quorundam qui duo distinguebant omnium rerum principia, bonum alterum, alterum vero malum, cui tribuebant non solum mala omnia & peccata, sed etiam corporum creationem. Hujus opinionis auctor fuit Simon Magus. Eidem errori adhære Cajani, Cerdoniani, Marcionitz &c. sed præ ceteris palestram tenuere Manichæi, contra quos disputat Augustinus in libris contra Faustum, contra Adimantum Manichæum &c.

Aliter, teste S. Epiphan. Hær. 33. in hoc erravit Ptolomeus quidam, dicens auctorem illius legis non fuisse unum, sed tres, & nullum eorum fuisse Deum. Nam partem legis dicebat fuisse datam ab opifice mundi, quem non Deum, sed Numen secundum esse dicebat; aliam partem a Moysæ, aliam vero a senioribus, quod ultimum nullo nititur fundamento: in libris enim Moysis nihil est unde conjici possit legem per alium seniore quam per Moysen datam fuisse; tamen ei nonnullæ humanæ leges additæ fuerint, qualis est lex judicialis quæ habetur 1. Reg. c. 30. *Æqua pars erit descendenti ad prælium & remanenti ad sarcinas, & similiter dividens. Et factum est hoc ex die illa, & deinceps constitutum & præstatum, & quasi lex in Israel usque in diem hanc.* Vide etiam Ester 9. & 1. Mach. c. 4. His præmissis,

Dico: Lex vetus bona est, & a Deo orta. Pars posterior prioris probatio est.

Prob. 1. pars. Ea lex est bona, cujus sanctitatem ubique celebrat Scriptura, quam viri pietate insignes utriusque Testamenti executioni mandaverunt, quæ omnia præcipit virtutum genera, nullum vero non prohibet peccatum & scelus; quæque sancta fuit in fœdus Deum inter & homines: atqui tales sunt legis veteris caracteres.

1. Quidem dicitur recta Psalm. 18. v. 8. & 9. *Lex Domini immaculata convertens animas &c.* Rom. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum*: 1. ad Tim. 1. v. 8. *Bona est lex, si quis ea legitime utatur.* Hinc Deuter. 4. v. 7. *lex ut singulare Dei beneficium commendatur: Non est alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus adest cunctis observationibus nostris, v. 8. Quæ est alia gens sic inclita, ut habeat caeremonias iustaque judicia & universam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros?* Hinc varix illæ quas exegit Deus dispositiones ut lex susciperetur Exod. 19. v. 10. scilicet Moysis jejunium & secessus per dies 40. vestium mutatio, accedentium ad montem reverentia & tremor &c.

2. Eam implevere quotquot in utroque Testamento florere viri religione ac pietate commendabiles. In veteri, Patriarchæ, Prophætæ, Moyses, Samuel, Salomon, quos inter eminet David qui continuo psallebat:

psal. 118, Lex tua meditatio mea est: legem tuam non sum oblitus: testimonia tua ex-
qui-

quisivi. Ipsam executioni mandavit Christus, qui de se ait Matth. 5. v. 17. *Non veni solvere legem, sed adimplere*; quique voluit circumcidi, Sabbathum servare, celebrare Pascha, & leprosos a se mundatos remisit ad Sacerdotes, quorum erat lepram a lepra secernere. Hanc implevit B. Virgo Luc. 2. v. 22. *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus Mariæ secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem ut fierent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini.*

3. Lex eadem genus omne bonorum præcipit, malorum vetat. Quæ enim in eo tota est, ut homines ad Deum adducat, & a falsis avertat numinibus, cui nihil est antiquius quam ut honorentur parentes, serventur æquitatis regulæ, non adhibeatur mensura & mensura; quæ variis pœnis a peccato retrahit, variis promissionibus ad Deum sollicitat; ea bonum omne suadet, malum omne quantum in se est, tollit; atqui &c. ergo.

4. Lex antiqua sancita est in fœdus Deum inter & homines initum. Deuter. 26. v. 17. *Dominum elegisti hodie, ut sit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & custodias ceremonias illius, & mandata, atque judicia, & obedias ejus imperio.* Deuter. 31. v. 26. *Tollite librum istum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium*: ergo.

Obj. 1. Ea lex mala erat, cujus præcepta bona non erant: atqui... juxta id Ezech. 20. *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivunt.*

Respondent 1. quidam cum S. Hieronymo, textum illum intelligi debere non de lege veteri, sed de iniquis Gentilium præceptis, quæ a Deo data dicuntur, quia Deus gentes tradiderat desideriis suis propter peccata earum. Confirmatur, quia Deus ibidem leges suas opponit præceptis quæ vocantur præcepta non bona: *Dedi eis præcepta mea... quæ faciens homo, vivet in eis.* Et Exod. 9. *Dedisti eis judicia vestra, & legem veritatis, ceremonias & præcepta bona.* Posset quoque textus intelligi pro futuro juxta phrasim Hebræis familiarem, ita ut dedi, idem sit ac dabo, idest permittam ut sub leges idololatrarum cadant.

R. 2. cum S. Augustino, dist. Præcepta non bona, idest quæ per se non sufficiebant ad justificationem, ideoque erant imperfecta, C. non bona, idest quæ quidpiam haberent rationi disforme, N. Forte, inquit S. Doctor epist. 82. n. 14. *propterea non dixit mala, sed tantum non bona, idest non talia ut illis homines boni fiant, aut sine illis boni non fiant.* Et ista quoque est solutio S. Gregor. lib. 28. Mor. cap. 9. qui docet legem veterem dici non bonam, non absolute, sed comparate ad legem novam: *Bona, inquit, quasi bona non sunt comparatione meliorum*; idque probat ex eo quod Ezech. 16. sic Deus amare carpit Israel: *Ergo & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens ab eis, & justificasti sorores tuas Sodomam & Samariam in omnibus abominationibus tuis quas operata es: neque enim justificata erat Sodomam in se, sed comparata cum Israel.*

Inst. Ea lex fuit absolute mala, quæ ideo cessavit quia culpa non vacabat: atqui Heb. 8. *Si illud prius Testamentum culpa vacasset, non utique secundi locus inquireretur.*

R. dist. Non vacavit culpa improprie sumpta, idest defectu qui peccata-

tum non erat, quia nempe deficiebat a perfectione novæ fidei, ut umbra a veritate, C. culpa proprie dicta, N. *Quid ergo dicemus*, ait Apost. Rom. 7. *Lex peccatum est? absit....* Eatenus igitur culpa erat in lege veteri, vel quia culpas & animæ peccata non sanabat; vel quia erat peccati occasio, quatenus nitimur in vetitum. Hinc S. Paulus, *Occasione accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam*.

Inst. 2. In ea lege fuit culpa proprie dicta, cui deerat id quod est in lege præcipuum, nempe ut sit salutifera; quæque econtra mortifera erat & fecunda peccatorum seges: atqui ex Apost. Rom. 7. *Cum venisset mandatum, peccatum revixit, ego autem mortuus sum*. Cap. 5. *Lex intravit ut abundaret delictum*. 2. ad Cor. 3. *Littera occidit, spiritus autem vivificat*. 1. Eiusdem. 3. *Lex dicitur ministratio mortis, ministratio damnationis*. Rom. 7. *Lex mortis*: ergo.

R. dist. Lex fecit ut abundaret delictum, occidebat, erat mortis ministratio, occasionaliter, & quidem occasione sumpta ex parte hominis, C. ex instituto legis & fine legislatoris, quasi cupiditati fomenta præberet, hominemque terrenis amoribus implicaret ex professo, atque a Deo averteret, N. Eorum igitur malorum lex fuit occasio, sicut quotidie superiorum mandata peccati occasio sunt, quatenus nempe concupiscentiam frangi impatientem irritant; non autem quasi hominem de se ad peccatum impellant. Adde quod hominibus sub lege veteri constitutis non deesset gratia, quæ licet per legem non daretur, una tamen cum lege conferebatur, prout docet S. Thomas 1. 2. qu. 98. art. 2. his verbis: *Ad quartum, dicendum quod quamvis lex vetus non sufficeret ad salvandum hominem, tamen aderat aliud auxilium a Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant; scilicet fides Mediatoris, per quem iustificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos iustificamur: & sic Deus non deficiebat hominibus quin daret eis salutis auxilia*. Hinc plane impium est quod docet Jansenius, *gratiam supernaturalem repugnasse scopo legis; statum veteris Testamenti non attulisse Judæis gratiam sufficientem, sed potius impediens; adeo ut non modo lex non offerret iustitiæ facilitatem, sed potius eam difficiliorem fecerit, & quasi muro quodam interposito impossibilem*. Quæ errorum portenta pie renovavit Quenellus Prop. 6. & 7.

Inst. 3. Ea lex vere & per se erat peccati causa & mortis ministratio, cujus præcepta pietati adversabantur, quæ concupiscentiam fovebat, & illud permittebat quod leges sanctissimæ merito prohibent: atqui lex vetus..... 1. Pietati adversa erat, cum vetaret ne mortuis redderetur officium sepulturæ, & præciperet immundum esse eum, qui tetigisset hominis mortui cadaver, de quo vid. Num. 19. 2. fovebat concupiscentiam, cum vindictam permetteret, & oculum pro oculo, dentem pro dente erui sineret; unde Christus Matth. 5. eam abrogavit: *Audistis quia dictum est, dentem pro dente &c. ego autem dico vobis non resistere malo. Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum &c.* 3. Permittebat quod jure vetant leges sapientissimæ Principum, ab æterna lege derivata, puta permittebat heris enecare servos suos Exod. 21. v. 20. *Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, & mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit* & v. 21. *Sin autem uno die, vel duobus*

L. 3. de Gr.
Christi c.
1. & 7.
ibid. l. 1.
c. 8.

supererixeris, non subiacebit pœna, quæ pecunia illius est; quæ lex ordini aperte repugnat, utpote quæ homines cum jumentis & bobus exæquet, nec magis aut fere magis in unius quam alterius morte peccati agnoscat, dignitatemque hominis cum pecunia qua emptus est metiatur: ergo.

R. neg. min. ad 1. sunt qui putent eos qui mortui tentorium ingrediebantur, immundos quidem fuisse, sed tunc tantum cum nulla erat vel tentorium illud ingrediendi, vel mortui cadaver tangendi necessitas; posita vero necessitate, nihil impuritatis contractum fuisse contendunt; idque, inquit, colligitur ex historia Tobie, cujus pietatem sic celebrat sacer contextus: *Esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, & mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.* Tob. 1. 2. a. Quod humanitatis officium sic commendavit Angelus Raphael cap. 12. *Quando orabas cum lacrymis & sepeliebas mortuos. . . . ego obtuli orationem tuam Domino: ergo nedum talis actio homines faceret immundos, efficiebat Deo acceptissimos.* Hinc Moyses tulit secum ossa Joseph, eo quod Joseph adjuvasset filios Israel dicens, *Visitabit vos Deus, efferte ossa mea hinc vobiscum.* Exod. 13. 19. An enim Moyses toto eo tempore immundus fuisset? Ita Pontas in opere cui titulus, *Sacra Scriptura sibi ubique constans.*

Alii vero ex necessitate contrahendi immunditiam legalem nihil contra legis antiquæ sanctitatem colligi posse respondent, tum quia immunditia hæc peccatum non erat; tum quia per opera etiam justa & necessaria contrahi poterat, sicut nunc a Judicibus reum morti addicentibus contrahitur irregularitas, tametsi sententia mortis contra reum, opus sit sanctum & justum; tum denique quia immunditia illa non vacabat mysteriis. Inde enim colligere erat. 1. Vitandose esse peccatores, quorum mortui verè sunt imagines. 2. Eos ad sacrificia Deo exhibenda inhabiles esse, qui immunditiam spirituales quæ per exteriorem significabatur, gererent: ergo immunditia legalis, Mosaicæ legis sanctitatem arguit, nedum injustitiam probet.

Ad 2. neg. ant. Ea enim lex concupiscentiam non fovebat, quæ vindictæ & furoris, *non fomes sed limes* erat: talis porro erat ex Augustino lex talionis de qua agitur in objectione; prohibebat enim ne qui læsus ab alio fuerat, asperiori uteretur vindicta. Unde, ut notat Janfenius, erat is legis sensus. Non injuste vindicabis; sicque per eam rudi populo primus lenitatis gradus constituebatur. Addit Tertullianus lib. 2. contra Marcion. c. 18. inde refrænata fuisse aggrediendi cupidinem, adeo ut commissio injuriæ, metu vicis statim occurrente repalearetur, & licentia retributionis prohibitio esset provocationis. Ceterum lex illa locum non habebat nisi ubi personæ æqualis erant dignitatis; neque enim licitum erat servo par pari referre, cum a domino percussus erat.

Quod additur, lege Moysis præceptum fuisse odium inimicorum, plane falsum est, cum illud expresse prohibeatur Levitici 19. his verbis: *Non quæres ultionem, nec memores injuriæ civium tuorum;* & Exod. 23. Quod vero dicit Christus: *Audistis quia dictum est &c.* non debet intelligi de lege Mosaicæ, quasi hæc odium inimicorum præscriberet, sed de iniquis Phariseorum traditionibus, qui ex eo quod sæpe in Scripturis præcipiatur amor in amicos, male colligebant ibidem præcipi odium inimicorum. Hæc & alia plura videris apud Calmet in cap. 5. Evang. secundum Matthæum.

Ad 3. nego permissam fuisse heris servorum occisionem. Equidem heris nulla pœna constituta erat, quia consulendum erat ipsis in quos plerumque insurrexissent servi, nisi pœnarum mortisque ipsius metu compressi fuissent: at non ideo proprie ipsis licitum erat servos occidere; alioqui cur reus habitus fuisset dominus, in cujus manu sub virgis exspirasset servus? immunes quidem erant a pœna domini, cum servi uno tantum aut altero die post flagella exspirabant; sed quia tunc censcebantur domini non habuisse animum servos occidendi, bene vero corrigendi. Ita notat D. Fleury in Libro de moribus Israelitarum, ubi addit legis hujus asperitatem duplici ex capite fuisse mitigatam. 1. Quia lege alia præceptum erat ut Judæi proximis diligerent; inter proximis autem non infimum habent locum, qui vicinitatis servitutivæ titulo nobis conjunguntur. 2. Quia domini suis consulere commodis non poterant, quin servorum quoque saluti consulentes quos sua sibi pecunia pepererant, quia servi herilis boni pars magna erant.

Dico 2. Lex vetus secundum omnes sui partes est a Deo vero Patre Domini nostri Jesu Christi, cui proinde Christus non fuit adversus.

Prob. 1. pars contra Cerdonem. Illa lex Deum habet pro auctore, quæ vocatur mandatum Dei; quæque continetur in Libris a Spiritu Sancto dictatis: atqui talis est lex vetus. *Matt. 5. Christus Phariseos alloquens ait: Iratum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Luc. 1. Benedictus Dominus Deus Israel... sicut locutus est per os Sanctorum. Et rursus: Sicut locutus est ad patres nostros. Heb. 1. Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis. Similia habentur 2. Petr. c. 2. &c.*

Confirm. ex Conciliis. Concilium Tolet. I. sic in Manichæorum errorem insurgit: *Si quis dixerit vel crediderit alterum Deum esse præcæ legis, alterum Evangeliorum, anathema sit. Tridentinum sess. 4. in Decreto de canonicis Scripturis: Omnes, inquit, Libros tam novi quam veteris Testamenti, cum utriusque unus Deus sit auctor, Ecclesia catholica pari pietatis affectu ac reverentia suscipit & veneratur.*

Prob. 2. pars contra Ptolomæum. Illa lex secundum omnes sui partes est a Deo, quam Moyses non pro arbitrio, sed ex Dei jussu populo dedit; quæ simpliciter dicitur lex Dei, quam qui violat, non in hominem peccat, sed in Deum: atqui talis est lex vetus, Deuter. 4. *Scitis, ait Moyses ad Israelitas, quod docuerim vos præcepta atque justitias sicut mandavit mihi Dominus meus. Et cap. 6. Hæc sunt præcepta & cærimonæ, & judicia quæ mandavit mihi Dominus Deus vester. Huc redeunt probationes superius allatæ.*

Et vero Ptolomæitarum sententia omnem veteris Testamenti libris fidem detrahit, cum definiri non possit quænam eorum partes Deo, aut Moyfi, aut Senioribus tribui debeant.

Prob. 3. pars contra Marcionem. Ea lex lata non fuit a Deo cui Christus adversatus fuerit, quam Christus semper implevit, ex qua divinitatis suæ argumenta eruit, in qua se divinitus præfiguratum fuisse ostendit: atqui Christus... *Matth. 5. Non veni solvere legem sed adimplere. Luc. ultimo, Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me. Joan. 5. Si crederetis Moyfi, crederetis for-*

tan & mibi, de me enim ille scripsit. 1. Corint. 10. Omnia in figura contingebant illis &c.

Obj. 1. Deuteron. 32. *Dei perfecta sunt opera*. Et Ecclesi. 3. *Didici quod opera omnia quæ fecit Deus perseverent in perpetuum* : atqui lex Mosaica nec perfecta erat, nec in perpetuum perseveravit : ergo lex illa Dei opus non fuit.

R. Legem Moysis esse quidem imperfectam si cum Evangelii lege comparetur, sed addo eandem suo in genere perfectam fuisse : conveniebat enim statui infirmitatis in quo versabantur Judæi, quos peccatorum metu retrahebat a malo, & quos uti pædagogus ad Christum conduxit tanquam ad verum justitiæ doctorem, ut ex fide ejus justitiam consequerentur. Gal. 3. v. 24.

Quod spectat ad textum Ecclesiastæ, certum est ea solum Dei opera in perpetuum permanere, quæ eo fine producta sunt ut in perpetuum maneant : porro lex Evangelii sola sic condita est, ut ad usque mundi finem permanere debeat.

Obj. 2. Scriptura quasdam habet leges quæ Moysis scætus sunt, quasdam quæ a Senioribus conditæ fuerunt. Matt. 19. Christus Judæos alloquens : *Moses, inquit, ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*. Ibid. c. 15. Pharisei Christum sic compellant : *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum?* ergo.

R. ad 1. Non magis ex objectis verbis colligi potest Moysen auctorem esse legis de repudio, quam ex istis quæ Marci 7. leguntur, *Moses dixit : Honora patrem tuum*, colligi liceat Moysen auctorem esse legis de colendis parentibus : atqui posterius nemo colliget : ergo ideo leges illæ Moysi attribuantur, quia earum promulgator fuit, non quia earum institutor fuerit. Vide Silv. q. 98. a. 2.

Ad 2. Traditiones de quibus loquebantur Pharisei, humana erant commenta, quæ inter Scripturæ partes recenseri non poterant.

SECTIO SECUNDA.

An lex vetus fuerit imperfecta.

Res dupliciter imperfecta dici potest, ut notat Suarezius lib. 9. c. 18. privative scilicet, & negative. Illud imperfectum dicitur privative, cui deficit aliqua perfectio eidem secundum speciem debita vel maxime conveniens : illud vero dicitur imperfectum negative, cui deest aliqua perfectio cujus vel capax non est, vel quæ saltim ipsi secundum statum suum nec debita est, nec conveniens. Prior imperfectio est in re secundum se spectata ; posterior vero in re cum alia perfectioni comparata. Quibus positis,

Dico 1. Lex vetus imperfecta fuit negative.

Prob. Illa lex imperfecta erat negative, quæ multis caruit perfectionibus, quæ in lege nova concurrunt : atqui lex vetus Lex enim quæ in Scriptura vocatur inutilis, infirma, ad salutem insufficiens, multis caruit perfectionibus, quæ legi novæ non desunt ; atqui lex vetus 1. voca-

tur infirma & inutilis. Galat. 4. *Quomodo iterum convertimini ad infirma & egena elementa?* Heb. 7. *Reprobatio fit precedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem.* 2. Lex vetus erat ad salutem insufficiens, quia per se non dabat vires ad assequendum finem suum, neque ad præcipuos suos actus. Unde Gal. 2. ait Apostolus: *Scientes quod non justificabitur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi, & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi & non ex operibus legis, propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro.* Heb. 7. *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Rom. 8. *Lex spiritus vite in Christo Jesu liberavit me a lege peccati & mortis quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnum &c.*

Atque id passim docet Augustinus, sed aperte tract. 3. in Joan. n. 14. *Lex, inquit, minabatur, non opitulabatur; jubebat, non sanabat; languorem ostendebat, non auferbat, sed illi præparabat medico venturo cum gratia & veritate, tanquam ad aliquem quem curare vult medicus, mittat primo servum suum, ut ligatum illum inveniat. Sanus non erat, sanari volebat, & ne sanaretur sanum se esse jactabat: missa est lex qua ligavit eum, invenit se reum, jam clamat de ligatura, Venit Dominus, curat &c.*

Joan. 1. Confirmatur inductione. 1. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est:* ergo nova ratione promulgatoris superat antiquam. 2. *Ratione subditorum;* lex enim Evangelica pro omnibus lata fuit, *Itte docete omnes gentes,* Matth. ult. *lex Mosaica nonnisi pro Judæis,* ut patet ex ejus præmio, *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti,* Exod. 20. 3. *Ratione durationis,* lex vetus propter transgressiones posita est donec veniret semen; lex Evangelica usque ad mundi finem consistet, Matth. 26. *Hic est Calix sanguinis mei, novi & æterni Testamenti.* Ibid. cap. ult. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* 4. *Ratione modi,* lex Mosaica in lapidibus descripta est, lex nova in hominum cordibus inscribitur. 5. *Ratione materiz,* lex vetus tantam complectebatur præceptorum multitudinem, ut vocetur ab Apostolorum Principe, *jugum* quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus; lex nova pauciora habet, eaque longe faciliora.

Obj. 1. *Lex quæ multos habuit & peperit justos, sterilis & egena dici non potest: atqui lex vetus multos habuit & fecit justos; unde proscrip-ta est hæc Quenelli propositio n. 65. Moyses, Prophetæ, Sacerdotes & Doctores legis mortui sunt, absque eo quid ullum Deo dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.*

R. dist. maj. *Lex quæ per se habuit & peperit justos egena non est. C. lex quæ non per se, sed per fidem & merita Mediatoris venturi justos peperit, egena non est, N. Porro Justii qui sub lege vixerunt, non per ipsam legem, sed per merita Christi justitiam consecuti sunt: Bæbant illi de spiritali consequente eis petras; petra autem erat Christus.* Eadem ergo fides & nostra & illorum fuit; quoniam hoc illi crediderunt futurum quod nos credidimus factum, unde dicit Apostolus, *Habentes eundem spiritum. fidei: non diceret autem eundem spiritum fidei nisi admonens etiam antiquos justos habuisse ipsum spiritum fidei, hoc est incarnationis Christi.* Ita docet S. Augustinus epist. 157. n. 14.

Nec nocet censura propositionis 65. hæc enim merito damnata fuit, quia

quia licet lex neminem per se iustificare potuerit, certum tamen est collatas cum ea fuisse gratias non timoris solum quo mancipia fierent, sed & amoris quo constituerentur Israelitæ, homines & filii Dei. 1. quia timor ipse quo Moyses & Prophetæ Judæos adimplebant, ad iustitiam conducebat, juxta id Eccl. 1. *Qui timent Dominum, sanctificabunt animas suas.* Et Isaïa 26. juxta 70. *A timore tuo concepimus & peperimus spiritum salutis,* qui sane spiritus proprie spectat ad filios Dei. 2. quia Prophetæ ita docebant homines, ut ex diaboli servis filii Dei efficerentur: *Docebo, ajebat Psaltes Regius, iniquos vias tuas, & impii ad te convertentur.* 3. qui juxta Augustinum timor in veteri Testamento ita dominabatur, ut amor eadem non omnino deficeret: *Utrumque* (amor & timor) *in utroque Testamento est,* ait S. Doctor Lib. de mor. Ecclesiæ. Unde rursus Lib. de pecc. orig. sic loquitur: *Erant & legis tempore homines Lei, non sub lege terrene ... sed sub gratia delectante, sanante, liberante & tunc ergo ista gratia Mediatoris Dei & hominum erat in populo Dei.* Ergo falso docet Quenellus Moysen & Prophetas nonnisi servos effecisse per timorem.

At, inquis, non ipse Moyses, sed gratia Dei filios pariebat. Ita sane; Sed quid inde? An legis novæ doctores Deo filios ex semetipsis & sine gratiæ & charitatis auxilio parturiunt? nequaquam profecto: unde hæc quorundam Quenelli defensorum evasio plane ridicula est. Damnant nobiscum eos, qui contendunt negata fuisse a Deo Judæis auxilia quibus salubriter rimerent, & amarent, & nihil inter nos supererit controversiæ.

Obj. 2. Indignum est Deo quod legem imperfectam & inutilem tradat; ergo.

R. dist. quod tradat legem imperfectam & inutilem simpliciter, & quoad omnia, C. imperfectam secundum quid tantum, N. Ut intelligatur solutio

Dico 2. Lex vetus in suo ordine & gradu perfecta fuit. Ita S. Thom. qu. 98. art. 2. ad 1.

Prob. 1. quia legis alicujus perfectio non absolute considerata est; sed cum proportionem ad eos, quibus lex imponitur; unde, ut notat S. Thomas, lex quæ puero præciperet ea, quæ virorum propria sunt, perfecta non esset: atqui lex vetus iis quibus imponebatur, proportionata erat; siue spectentur ut homines, præcipiebat enim quidquid ad cognitionem & cultum veri Dei necessarium est; siue spectentur ut talis populus, quia complectebatur ea omnia, quæ ad rectitudinem vitæ tam moralis quam humanæ & politicæ desiderari possunt: aliunde multa importabat præcepta, quia populus ille duræ cervicis gravi præceptorum sarcina indigebat; ergo.

Prob. 2. inductione. 1. quia hujus legis ope Judæi præ ceteris Gentilibus magnitudinem & sapientiam Dei edocti sunt: Psal. 147. *Qui annuntiat verbum suum Jacob.... Non fecit taliter omni nationi.* Rom. 3. *Quid ergo amplius Judæo est, aut qua utilitas circumcisionis? multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.* 2. quia lex non solum prohibebat omne peccatorum genus, sed omnes virtutes præcipiebat, præcipue vero dilectionem Dei, quod tenere nimis & absurde a quibusdam negatum est: sic Deut. 10. v. 11. *Et nunc Israel quæ Domi-*

nus Deus tuus petit a te, nisi ut diligas eum? 3. quia si lex vetus non omnino fuit lex amoris, fuit saltem timoris, *Initium autem sapientie timor Domini*. Eccl. 1. 4. quia homines per eam legem de infirmitate sua convicti ad Mediatorem Christum recurrerant &c.

SECTIO TERTIA.

An lex Moyfi per Angelos data fuerit.

Duplex est ea de re Patrum ac Theologorum opinio. Prima, quam tuiti sunt Patres Augustino antiquiores, docet vel Angelum qui cum Moyse colloquebatur, ipsum fuisse Dei Verbum, cui Angeli nomen inditum fuerit, quia gerebat vices Angeli seu nuncii; est enim Angelus officii nomen, non naturæ: vel Angelum quidem sub specie corporea apparuisse immediate, sed in quo Verbum specialiter assistens, per corpus ipsi circumdatum voces idoneas ad conceptus exprimendos efformaret, coque tanquam instrumento uteretur ad excitanda tonitrua, fulgura, clangorem tubæ, fumum, ignem &c. Hanc sententiam amplexi sunt & recentioribus multi, qui, ut Verbi divinitatem potentius contra Socinianos astruant, ostendunt Jehovah nomen, quod nulli creaturæ competit, ipsi tamen Verbo in Scripturis attribui. Ita inter alios Bullus, Presbyter Anglicanus, in defensione fidei Nicænæ sect. 1. §. 10. & 11. Vvital. de Trin. p. 216. Tournely ibid. p. 351. Secunda opinio quæ propugnatores, & juxta multos, patrem habuit Augustinum, quem exinde multi subsecuti sunt, censet legem per Angelum merum Moyfi traditam fuisse. Atque hæc opinio probatur.

1. Ex Act. 7. ubi qui apparuit Moyfi vocatur *Angelus*, & quidem a Deo missus. Et infra: *Accepistis legem in dispositione seu opera Angelorum*: atqui vox Angelorum de multitudine quidem dici potest, non de solo Verbo.

Idem tradit S. Paulus Gal. 3. *Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est ordinata per Angelos in manu Mediatoris*. Urget multo magis quod habet idem Apostolus in Epist. ad Hebr. ubi legem novam eo nomine antiquæ legi præfert, quod hæc nonnisi per Angelos, illa per ipsum Dei Filium annuntiata fuerit. c. 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime dubus illis locutus est nobis in Filio &c.* Et c. 2. *Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit justam mercedis retributionem, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata est?* Atqui, ait l'Herminier, hoc argumentum Apostoli nullius plane roboris erit, si lex antiqua non secus ac nova, ab ipso Dei Verbo data sit hominibus: jam tum enim inter utramque nihil erit hac in parte discriminis; ergo &c.

3. Quia, ut discurret S. Thomas, congruum erat ut lex minus perfecta daretur per minus perfectos: atqui lex vetus minus perfecta erat.

His non obstantibus censent, ut jam dictum est, multi, cum qui legem dedit,

dedit, & veteribus Patriarchis apparuit, ipsum persæpe fuisse Dei Filium qui Incarnationi suæ præludebat. Probant autem 1. quia ita sensit primæva antiquitas, contra cujus torrentem Scripturas interpretari non licet. S. Irenæus L. 4. adversus hæreses c. 11. *Qui, inquit, a Prophetis adorabatur Deus vivus, hic est vivorum Deus, & Verbum ejus, qui & locutus est Moysi.* Tertul. L. contra Judæos c. 9. *Qui ad Moysen loquebatur, ipse erat Dei Filius, qui & semper videbatur.* Et Lib. adversus Prax. c. 14. *Deus in terris cum hominibus conversari alius non potuit quam Sermo, (idest Verbum) qui caro erat futurus.* Ediscebat autem ut nobis fidem sterneret, ut facilius crederemus Filium Dei descendisse in sæculum; si & retro tale quid gestum cognosceremus. Idem docent apud Bullum Justinus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Chrysostomus, Ambrosius, & ipse aliquando Augustinus.

Probant 2. quia hæc Patrum traditio cum Judæorum traditione seu cabala apprime consentit, ut ostendit idem Bullus. Sic Philo Deum, qui Adamo post peccatum, qui Moysi in rubo, qui Abraham sapiens apparuit, Verbum esse dicit, & primogenitum Dei Filium, universo mundo superiorem. Vid. Lib. de agricult. & de mundi opificio. Si auctor libri Sapientiæ qui apud nos sacer & est canonicus, apud Socinianos testis autem esse debet, loquens de Angelo qui Moysi sæpe apparuit, Ægyptiorum primogenitos delevit per noctem, *Cum, inquit cap. 18. quietum silentium contineret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens Sermo tuus de celo a regalibus sedibus stans replevit omnia morte, & usque ad calum attingebat stans in terra:* Atqui his verbis non Angelus aliquis & minister inferior designatur, ut Grotio visum est, sed persona divina: Verbum enim, seu Sermo de quo hic agitur, vocatur omnipotens, regia ipsi sedes attribuitur in cælis, eaque est ejus magnitudo & potentia, ut vim suam in cælo & in terris exerceat; ergo.

Probant 3. quia licet S. Augustinus ideo a Veterum explicatione recesserit, ut facilius revinceret Arianos, qui Filium Dei meram esse creaturam probare conabantur, ex eo quod olim instar creaturæ ad Patriarchas missus est, certum tamen est eadem S. Doctoris opinione convelli præcipuum Divinitatis Filii argumentum. Unde sic in forma: Ea opinio sine gravi necessitate (quæ in præsentī nulla est) admitti non debet, quæ posita vix subsistunt argumenta præcipua, quibus Filii Divinitatem astruimus: atqui posito quod is qui Antiquis apparuit, simplex sit Angelus, vix subsistunt &c. Invidete enim Filii Divinitatem probamus, ex eo quod characteres & nomina quæ soli Deo competunt, omnipotentia, v.g. omniscientia, cultus latræ, nomen Jehovah, quæ totidem sunt supremæ divinitatis appendices, de Christo prædicentur: atqui si is qui Veteribus apparuit, simplex sit Angelus, jam augusta hæc nomina non uni Deo, sed simplici etiam creaturæ accommodari possunt; nam Angelus ille Deum se vocat, omnipotentiam, & alia Dei attributa sibi attribuit; ergo eadem de Verbo dici potuerunt absque eo quod esset verus Deus; ergo labefactatur magna Verbi Divinitatis probatio.

Probant 4. quia vel is qui legem Moysi dedit est Deus, vel Dei legatus: atqui hoc non. Legatus enim loquitur quidem regis nomine, sed ea quæ

quæ regis sunt insolenter non usurpat; unde dicit quidem: Hæc loquitur, hæc vult rex; quæ formula frequens est apud Prophetas qui Dei nomine loquebantur, sed non dicit: Ego sum rex, multo minus, Ego sum Deus, mihi debetur adoratio &c.

Nec nocent prioris opinionis momenta. Ad 1. dist. qui apparuit Moyse erat Angelus *magni consilii*, ut de Filio Dei loquitur Isaias, C. Angelus inferior, subd. Angelus in quo esset Dei Filius, vel quia eam imitabatur rationem, in qua Angeli hominibus apparebant, qua de causa Angeli ipsi aliquando vocantur viri, ut Gen. 18. C. Angelus simplex, N. Hæc objectio nihil habet roboris contra nos: non enim negamus eum, qui Moyse apparuit immediate, fuisse Angelum corpore visibili indutum; sed contendimus cum Patribus antiquis in eodem Angelo specialiter adfuisse Dei Filium, qui ope corporis ab ipso assumpti, ea perfecit quæ exterius videbantur. Solutio est S. Athanasii: *Qui apparuit*, ait S. Doctor, Orat. 4. contra Arianos, *Angelus quidem erat, sed Deus in ipso loquebatur*. Imo & idipsum alicubi admittit S. Augustinus: sic Lib. 3. contra Maximin. *In Angelo*, inquit, qui Moyse apparuit in rubo, *Deum fuisse quis dubitat?* Hanc sententiam adstruunt ipsi sacri Codices. Sic Exod. 23. Deus Moysen alloquitur. *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te: observa eum, quia est nomen meum, idest Verbum meum, in illo*. Favet ipse qui objicitur Actuum textus; sic enim pergit S. Stephanus: *Moses autem videns admiratus est visum, & accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini dicens: Ego sum Deus &c.* ergo apparebat quidem Angelus unus aut multiplex, sed Deus solus loquebatur.

Ad 2. textum qui petitur ex Epistola ad Galatas, eadem est responsio.

Ad 3. dico in nostro etiam systemate legem novam ex parte promulgationis præstare veteri. Lex enim vetus a Filio quidem Dei data est, sed in creatura sibi hypostatice non unita: porro, ut solide, licet minus eleganter, loquitur Ludovicus de Tena, in apparitione Verbi incarnati, de qua loquitur Apostolus his verbis: *Novissime locutus est nobis per Filium, non mediat aliquod suppositum creatum, neque corporeum, neque angelicum; sed Verbum divinum immediate immediate suppositi loquebatur hominibus, cum iis familiariter conversabatur, dubia eorum excipiebat & solvebat &c.* in veteri autem lege inter fulgura & tonitrua cum apparatu ita terribili loquebatur, ut Moyses ipse dixerit, *Extremus sum & tremebundus*. Heb. 12,

Tena in
cap. 1. Ep.
ad Heb.

SECTIO QUARTA.

De fine & materia legis veteris.

SUUS est unicuique sigillatim præcepto finis, id nempe quod præcipit aut prohibet, de quo hic non loquimur. Solum querimus quis fuerit legis antiquæ generatim sumptæ finis sive proximus, sive remotus, circa quod.

Dico 1. Finis proximus legis fuit institutio populi Israelitici in iis, quæ spectant ad rectitudinem naturalem, ad cultum Dei, & ad politiam civilem.

Prob.

Prob. quia triplex apud Judæos erat genus præceptorum, alia erant moralia, alia cæremonialia, alia demum judicialia: atqui moralia ad rectitudinem naturalem, cæremonialia ad cultum Dei, judicialia ad politicam administrationem spectabant; adeo ut per hæc tria simul sumpta homo convenienter ordinaretur circa seipsum, circa Deum, & circa proximum; ergo.

Dico 2. Finis a Deo magis principaliter in legis concessione intentus; *Vid. Zib. 3. de gr. Chr. c. 5.* fuit spiritalis & supernaturalis felicitas ejusdem populi tum in hac vita per morum sanctitatem, tum in altera per beatitudinem æternam. Ita ceteri contra Janfenium, juxta quem *lex data est sine ulla gratia sufficiente aut adjuvante*, adeo ut gratia illa repugnaret scopo legis.

Prob. Eum præcipue finem habuit Deus, quem distinctius exprimunt Scripturæ: atqui quod Deus gentem electam in hac & altera vita vere & supernaturaliter beatam reddere voluerit, est quid in Scripturis ubique expressum. Homines enim in utraque vita beati efficiuntur, cum declinant a malo, justitiam sectantur, æternam damnationem fugiunt, æternam vitam adipisci nituntur: atqui hæc omnia a Judæis præstari voluit Deus, cum legem ipsis concessit; unde lex illa vocatur Psal. 18. *immaculata, & convertens animas*. Ibidem. *In custodiendis illis mandatis retributio multa*, eaque non temporalis solum, sed & æterna, juxta id Tobie c. 2. *Fili Sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo*. Et Daniel. 7. *Suscipiant regnum Sancti Dei altissimi, & obtinebunt regnum usque in sæculum & sæculum sæculorum*. Cum autem qui vult finem velit & media ad ejus consecutionem necessaria, pro certo tenendum est Deum gratias, quibus utrumque hunc finem obtinere possent, nunquam denegasse Judæis, prout latius docent Theologi in Tract. de gratia.

Duo hic sponte confitemur unde objectiones solvi possunt. 1. populum carnalem sæpe ad bonum boni temporalis intuitu accensum fuisse, a malo autem supplicii metu revocatum. 2. gratias quæ Judæis sub lege positæ concedebantur, parciore fuisse quam quæ dantur Christianis, easque non vi legis, sed ob merita Christi aliquando venturi fuisse collatas. At ne-tiquam inde colligendum est Judæos non aliis quam temporahbus motivis ad bonum inductos fuisse, nisi negata fuisse auxilia supernaturalia quibuscumque pie & salubriter bonum operari, & a malo declinare possent.

Quod spectat ad materiam legis, hic præcipue quaritur, an ipsi etiam actus interni hac lege præciperentur, cui quæstioni ut satisfaciat,

R. affirmat. 1. quia lex illa præcipebat quæcumque erant necessaria ad vitam æternam, quæ ipsius erat finis, ut modo dictum est; & colligitur ex Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*: atqui ad justificationem & vitam æternam, actus interni sunt maxime necessarij; ergo.

Confirm. Lex vetus præcipebat actum amoris Dei ex toto corde, tota anima, & tota fortitudine, Deuter. 6. item dolorem de peccatis, Levit. 16. prohibebat quoque odium proximi, concupiscentiam uxoris aut rei alienæ, Levit. 19. Exod. 20. atqui ii actus sunt maxime interni.

Dices: Hinc sequitur actus fidei, spei, & charitatis lege veteri præceptos fuisse: atqui hoc falsum est. Si enim hos & similes actus præcepisset lex

lex Mosaica, jam fuisset perfecta, & par justificationi conferenda: atqui hoc repugnat Apostolo Rom.3. *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro.* Et ad Galat. c.2. *Si ex lege est iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.*

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. Licet enim lex præciperet actus fidei quibus crederentur ea quæ a Deo revelata erant, v. g. futurus Messias adventus, Deuter. 18. & Genes. ultimo; item actus spei & charitatis quibus Deus speraretur ut *merces magna nimis*, & ut talis super omnia diligeretur, non desinebat tamen esse imperfecta. 1. quia hujusmodi actus non eliciebantur per ipsas legis vires, sed per gratiam Christi. 2. quia lex illa carebat Sacramentis quæ iustitiam ex opere operato conferrent. Neque ideo tamen lex vetus jubebat impossibilia, quia aliunde, quamvis non ex vi legis, concedebatur hominibus gratia necessaria, emendicata quodammodo a lege nova & a Christo ejus auctore, ob cujus fidem conferebatur. Hoc sensu dicit Apostolus, neminem justificari coram Deo ex legis operibus, utique solitarie sumptis, ac præcis a fide in Christum, uno verbo vi ipsius legis. Ita Martinon disp. 26. de legib. sect. 3.

SECTIO QUINTA.

Quinam lege veteri obligarentur.

LEx vetus tria præceptorum genera complectebatur, moralia, ceremonialia & judicialia, juxta illud Deut. 5. *Loquar tibi mandata mea, & ceremonias, & judicia.*

Præcepta moralia sunt ea quæ potissimum spectant ad mores juxta justitiæ regulas componendos. Hujusmodi præceptorum summam complexus est Deus in Decalogo. Decalogus dicitur, quasi decem verba quæ in duabus tabulis ad regimen populi descripta fuerunt, ut memoriæ facilius mandarentur. Legatur caput 20. Exodi: præcepta hæc, tametsi sint de lege naturæ, legi veteri ascribuntur, quod in ea renovata fuerint.

Præcepta ceremonialia, sunt ea quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præscribuntur: dividuntur in sacrificia, sacramenta, & festivitates.

Sacrificia triplicis potissimum generis erant. Nempe *holocausta*, cum in agnitionem divinæ majestatis tota comburebatur victima, ab igne siue supposito, siue calitus emissio: *pacifica*, quæ vel ad petendam pacem, aut sanitatem, vel pro iis jam obtentis in gratiarum actionem fiebant, & ideo Eucharistica nuncupabantur; & *propitiatoria*, quæ pro expiandis hominum peccatis, erroribusve aut immunditiis offerebantur. Immolabantur e pecudibus boves, oves, capræ; ex avibus columbæ, turtores, passerres; de fructibus terræ, panis, vinum, sal & thus. Vide Introductionem ad S. Scripturam, auctore P. Lamy cap. 9.

Sacramenta alia erant omnibus communia, ut circumcisio; alia propria Sacerdotum, ut eorum consecratio.

Festivitarum genus apud Judæos triplex: aliæ ordinariæ erant, Sabbatum nempe & Neomenia; aliæ singulis annis revertebantur, ut Pascha, Pen-

Pentecostes, festum tubarum, expiationum, scenopegia seu tabernaculorum, sortium & dedicationis; aliæ nonnisi post plures annos, ut annus Sabbaticus & Jubilæus Levit. 23. & 25. Lamy c. 12.

Præcepta judicialia, sunt ea per quæ publica & politica res administrabatur. Alia erant Principum ad subditos, alia subditorum ad se invicem, quadam populi Israelitici ad extraneos, alia ad suos domesticos. In unaquaque Tribu vir erat primarius a quo illa regeretur, qui propterea dicebatur princeps Tribus. Lamy cap. 5.

Certum est omnes populos, præceptis moralibus, non præcisè quatenus legis veteris, sed quatenus legis naturalis erant, fuisse subditos. Inde est quod peccaverint graviter Gentiles, qui *legem* Mosaicam non habentes, ipsi sibi erant *lex*, quique nedum Deum glorificarent, quod solò naturæ lumine faciendum esse noverant, exarserunt in desideriis suis. Et vero homines ad ea semper obligati fuere, quæ recta ratio præscribit; ratio autem præscribit ea quæ in Decalogo continentur, aut quæ ad ipsa reducuntur. Quæstio est, an etiam ceteri præter Hebræos populi, caeremonialibus & judicialibus præceptis subjacerent.

Dico: Lex Mosaica quantum ad præcepta caeremonialia & judicialia solos obligabat Judæos.

Prob. Lex utpote in imperio posita non obligat, nisi eos quibus imponitur: atqui lex vetus non erat imposita ceteris præter Judæos populis. Hinc Deus in ferenda lege soli loquitur populo Israel. Deut. 1. *Hæc sunt verba, quæ locutus est Moyses ad populum Israel.* Et c. 5. *Audi Israel... Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Horeb.* Hinc Rom. 7. *Quid ergo amplius Judæo est? multum quidem per omnem modum. Primum quia credita sunt ei eloquia Dei.* Deut. 4. *Quæ est alia gens sic inclita, ut habeat caeremonias ac iusta judicia?* Psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi.*

Confirm. 1. Si lex Mosaica omnes obligasset, nemo tunc temporis sine illius observatione salutem suam potuisset consequi: falsum consequens, ut patet exemplo tum Job, qui certe Israelita non erat; tum Naaman Syri 4 Reg. 5. qui veri Dei cultor, nec tamen Mosaicæ legis sectator evasit.

Confirm. 2. Si Gentiles Mosaica lege obligati fuissent, contra eam peccassent, quoties contra legem naturæ peccaverunt: atqui falsum consequens, ex S. Paulo Rom. 2. *Quicumque, ait, sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege Mosaica peccaverunt, per legem judicabuntur.*

Obj. 1. quod quicumque subduntur Regi, subduntur & legi quam tulit. 2. quod si lex vetus solos obligaverit Judæos, Gentiles qui sine ea salvari poterant, melioris fuerint conditionis quam Judæi, qui intolerabili legis iugo obreabantur.

R. ad 1. eos qui subduntur Regi, ejus quoque legibus subjacere, cum eæ pro omnibus feruntur, secus si pro familiaribus quibusdam institutæ sint. Porro lex vetus pro populo Dei solo instituta est, ut patet ex Deut. c. 4. supra.

Ad 2. neg. maj. pejor enim conditio non est repetenda a præceptorum multitudinem, sed ab impedimentis quæ a salute remoyent; hæc vero impedi-

pedimenta longe majora in Gentilibus fuere quam in Judæis quos lex arctius conjungebat Deo, & ad Christum uti pedagogus conducebat. Et vero Clerici & Religiosi melioris sunt conditionis quam laici & sæculares, ut ait hic D. Thomas art. 5. tametsi ad multa plura obligentur quam laici; ergo a fortiori melior fuit Israelitarum quam Gentilium conditio, ac proinde lex vetus pro singulari beneficio haberi debuit.

Ergo, inquires, fuit in Deo acceptio personarum, cum Judæos præ reliquis mundi populis elegit.

R. neg. ant. ut enim bene docet S. Thomas hic art. 4. non est acceptor personarum, qui ex liberalitate de suo dat uni, & non alteri; sed si esset dispensator bonorum communium, & non distribueret æqualiter secundum merita personarum, esset personarum acceptor.

SECTIO SEXTA.

An lex vetus abroganda fuerit, an de facto abrogata.

Circa utrumque erraverunt Cerinthus & Ebion, qui legem Mosaicam perpetuo duraturam, & una cum Evangelio servandam esse, suscipiendamque circumcisionem docuerunt, ut tradunt Epiphanius & Augustinus Lib. de hæresib. Idem sensere Nazaræi quidam, qui ex ipso Christi ejusque discipulorum exemplo legis perpetuitatem astruere conabantur: pro eodem errore pugnant acriter omnium temporum Judæi. Nec majoris momenti, ait Theologus quidam, nec difficilior occurrit in hoc Tractatu, quam ista de abrogandis & abrogatis Mosaicis ritibus disceptatio, quia de lege Deo agitur, cujus violationem ne simulare quidem ac fingere voluerunt Judæorum sapientissimi, etiam si de capite ageretur, ut videre est in Eleazaro sene, 2. Machab. c. 6. Inde capitale odium quo Judæi S. Paulum, etsi miraculis insignem, prosequabantur, quod discessionem a lege doceret. Qua de re

Dico: Lex vetus abrogari debuit, & de facto abrogata est.

Prob. 1. pars. Ea lex abrogari debuit, cujus abrogationem prædixerunt Propheta: atqui Propheta: ... Illi enim legem Moydis abrogandam esse prædixerunt, qui polliciti sunt fœdus antiquum rescissum iri, & novum sacrificium abjectis veteribus instituendum esse; *translato enim Sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat*: atqui hæc prædixerunt Propheta: Jerem. c. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel & domui Juda fœdus novum, non secundum pactum quod pepigi cum Patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Ægypti sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in visceribus eorum.* Idem dixerat Isaias cap. 2. *De Sion; inquit, exibat lex, & verbum Domini de Jerusalem: projecisti enim populum suum domum Jacob.* Porro dicendo novum fœdus, veteravit prius: quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est, ut bene ratiocinatur Apostolus Hebr. 8. Nec minus evidenter prophetaverat Malachias futurum ut cessarent veteris legis sacrificia, iisque, quæ nonnisi intra Hierosolymæ mœnia offerri poterant, successurum aliud quod in orbe toto offer-

ren-

tendum erat: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus*, & munus Malac. 1. non suscipiam de manu vestra: ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. Huc facit quod dicitur Danielis 9. *In medio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium.*

Prob. 2. pars, simul & confirmatur prima. Ea lex de facto abrogata est, quam vel ipsi acerrimi ejus zelatores abrogatam esse fateri coacti sunt: atqui legem Moysis abrogatam esse fateri coacti sunt vel ipsi acerrimi ejus zelatores; Judæi nempe, qui licet ad Christum conversi, eandem perpetuo observandam esse crederant. Patet id ex variis Actuum textibus. C. 10. *In veritate*, ait Apostolorum princeps, comperi quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum acceptus est illi, sive Judæus sit, sive Gentilis. Et cap. 11. ut compescat murmur eorum: qui offensi erant quod introisset ad viros præpentionem habentes, id est quod cum Gentilibus commercium haberet, narrat quo pacto Spiritus sanctus in Gentiles descenderit: *His auditis*, ait sacer textus, tacuerunt & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus penitentiam dedit Deus ad vitam. Renovata deinceps Antiochiæ pro iisdem servandis legis antiquæ ritibus contentio, Concilii quod Hierosolymis habitum est auctoritate compressa est. Igitur, Act. 15. convenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc, an nimirum legalium observatio continuari deberet; & re sollicitè discussa, hoc tandem decretum emiservunt: *Visum est spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, a quibus custodientes vos bene ageris.* Totus in ea astringenda veritate fuit S. Paulus, præsertim in Epist. ad Galat. c. 4. *Quomodo, inquit, convertimini ad infirma & egena elementa?* c. 5. *Nolite iterum iugo servitutis contineri.* Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit &c.

Esti unica mutationis hujus ratio sit suprema Dei voluntas, ratione tamen suaderi potest. 1. quia opere constructo rejicitur exemplar tanquam inutile; accedente realitate vanescit figura, sicut fulgente solis radio desinunt umbræ: atqui lex vetus erat futurorum figura, exemplar, & umbra. *Umbra habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum*, ait Apost. Heb. 10. Et 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis.*

2. Lex instituta fuit instar pædagogico quo Judæi ad Messiam adducerentur, Galat. 3. atqui jam advenit Messias ille, prout fufius in Tract. de Incarn. probatum est; ergo jam inutilis est lex; ergo reprobati debuit propter hanc inutilitatem, ut late probat Apost. in Epist. ad Hebr.

Obj. 1. Lex in æternum duratura, nec abrogata est, nec abrogari debuit: atqui lex vetus ... Prob. min. ex Baruch c. 4. *Hic est liber mandatorum Dei, & lex quæ est in æternum.*

R. ad 1. neg. min. Ad 2. vox æternum multipliciter accipitur in Scripturis. 1. pro duratione quæ finem nunquam habitura sit, sic dicitur Deus esse æternus. 2. pro duratione valde longa, etiamsi non sit absque fine, ut cum colles dicuntur æterni. Hoc posteriori sensu lex dicitur æterna. Quanquam lex multiplici sensu æterna dici potest. 1. ratione

præceptorum moralium, quorum viget semperque vigebit obligatio. 2. ratione rerum quæ per veteris legis Sacramenta & caremonias figuratz sunt, & quæ in perpetuum duraturæ sunt. Ita fere Silvius hic qu. 103. art.3.

Obj. 2. Si lex vetus abrogata fuerit, vel formaliter a Christo ipso; vel virtualiter, quatenus stabilita lege nova, veterem definire oportuit: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia Christus eam non abrogavit legem quam non venit *solvere*, sed *adimplere*, ex Matth. c.5. Non secundum, quia observantia legis antiquæ cum novæ legis observantia conciliari facile potest; ergo.

R. ad 1. neg. min. & dico. 1. legem antiquam ab ipso Christo abolitam fuisse. *Ipse est enim*, ait Apost. Ephes.2. *qui fecit utraque unum*, & *medium parietem macerie solvens ... legem mandatorum decretis* * Evangelicis *evacuans, ut duos populos Judaicum & Gentilem condat in semetipso ...* & *reconciliat* &c.

* Ita
Chrysost.
Hieron.
&c.

Ad id quod additur ex Matth.5. dist. Christus non venit *solvere* legem, idest eam dum vigit ejus obligatio, violare; hanc enim quamdiu fuit in usu stricte observavit, etsi ea, utpote Dei Filius minime teneretur, C. non venit *solvere*, idest abrogare, subd. non venit abrogare quoad præcepta moralia secundum se sumpta, imo hanc potius adimplevit, & accuratius a suis adimpleri fecit, eam bene interpretando, gratiam qua servari posset, & servaretur largiendo ea, quæ in lege promissa erant exhibendo: unde sapienter Tertullianus, *Plus, ait, lex quam amisit, invenit*. Et August. L.x. de Serm. Dom. in monte: *Qui docet ut non irascamur, non solvit legem ne occidamus*, C. non venit abrogare quoad judicialia & caremonialia, N. Quamquam & hanc sic abrogando simul adimpleverit, ut apposite explicat Theophylactus similitudine pictoris, qui inchoatæ & quibusdam tantum lineamentis adumbratæ imagini dum extremam apponit manum, & colores superinducit, priorem imaginem abolet; non tam dissolvendo quam perficiendo.

Dico 2. legem antiquam cessare debuisse, sive cum nova composibilis foret, sive non, eo ipso quo ipsam cessare voluit Christus, & Christi tempore cessaturam prædixerunt Prophetæ. Addo quod utraque lex aliquo modo incomposibilis foret. 1. quia Sacramenta novæ legis a Christo instituta sunt, ut ad salutem plane sufficientia; non sufficeret autem si cum legalium observantia conjungi deberent. 2. quia antiquæ legis caremonia eo præsertim institutæ erant, ut futurum Christi adventum ac mysteria præsignificarent: Christum autem nunc significare ut venturum, ejusque mysteria, ut deinceps instituenda, esset significare falsum. 3. quia Sacerdotium legis veteris translatus est; ergo cetera quæ in lege longe minora erant, ac proinde totam legem transferri necesse fuit. *Abstine ergo ut in illam damnatam heresim incidamus, quæ perperam asseribat legem cum Evangelio, & circumcisionem cum Baptismo servandam*. Ita Innoc. III. cap. *Majores 3. de Baptismo* &c.

Obj. 3. Lex abrogata non fuit, nisi quatenus figura erat & umbra futurorum; ergo lex ex omni parte abrogata non fuit. Antecedens patet ex dictis: prob. conseq. Lex quoad præcepta judicialia non erat figura

futu-

futurorum, sed tantum ordinabatur ad politicam populi gubernationem; ergo lex quoad præcepta judicialia abrogari non debuit.

R. neg. ant. Lex enim non ideo solum cessavit, quia futurorum umbra erat & figura, sed aliis plurimis de causis. 1. quia ita placuit legislatori, ut ex allatis textibus patet; & hæc ratio quæ indefinita est & generalis, peremptoria est. 2. quia posito quod per Christum sublatus sit Judaica Reipublicæ status, cessare debuerunt leges quæ ad politicum ipsius regimen ordinabantur: atqui per Christum sublatus est Judaica Reipublicæ status. Is enim status erat status populi Deo peculiariter accepti, & ad Messiam suscipiendum præparandi: atqui status ille desiiit post Christum; nunc enim totus quodammodo mundus, seu Ecclesia Christi & catholica, facta est populus Dei: & si quis a populo illo excluderetur, maxime Judæi qui Christum in propria venientem non receperunt, & semetipsos æternæ vitæ indignos judicaverunt; ergo cum mutato principali, desinat accessorium, desinente populo Dei, desinere debuerunt leges quibus ipsum servare & custodire voluerat Deus. Atque id videtur de fide certum, ait Suares Lib. 9. c. 11. Unde sequitur Julium II. valde dispensasse cum Henrico VIII. ut Catharinam Arrurii fratris sui viduam duceret; quia lex Moysis quæ tales nuptiæ irribantur, jam non subsistit.

Major est difficultas an lex vetus quoad moralia præcepta desierit. Certum est præcepta moralia, quatenus legis naturalis præcepta sunt, abrogari non potuisse, quia lex naturæ indispensabilis est, uti supra probatum fuit. Sed quæritur an etiamnum observari debeant, non solum vi legis naturæ, sed insuper vi legis Mosaicæ. Affirmant aliqui, ut Bellarmin. Lib. 4. de justit. c. 6. & alii apud Suarem; negant multiplices, ex quibus aliqui oppositam opinionem erroneam aut hæreticam judicant.

*Ubi sup.
nn. 11.*

Dico: Lex vetus desiiit etiam quoad præcepta moralia.

Prob. 1. quia sine necessitate distingui non debet, ubi non distinguit Scriptura: atqui cum Scriptura de veteris legis abrogatione loquitur, non distinguit inter hanc vel illam ipsius partem; sed dicit simpliciter legem desuisse ubi *venit plenitudo temporis*, & postquam *venit semen cui promiserat Deus*; ergo.

*Gal. 4.
Ibid. 3.*

Prob. 2. ex Apost. Gal. 3. *Lex pædagogus noster fuit in Christo at ubi venit fides jam non sumus sub pædago.* Unde sic: Lex, quæ fuit Judæorum pædagogus, cessavit, alioqui adhuc essent sub pædago: atqui lex fuit pædagogus, non solum quoad præcepta caeremonialia, sed etiam multo magis quoad moralia. Nam pædagogi ratio magis ei congruit qui commissos sibi rudes pueros de rebus scitu dignioribus, magisque necessariis erudit: atqui lex per moralia præcepta Judæos de rebus dignioribus, & magis scitu necessariis erudiebat. Quid enim magis necessarium homini, quam ea cognovisse quæ vel intrinsece bona sunt, vel intrinsece mala, & quorum executio Deo præcipue placet? ergo.

Prob. 3. Præcepta moralia legis Mosaicæ quæ talis non obligabant Gentiles sive fideles; sive infideles; ergo nunc nec Infideles obligant neque Christianos. Antecedens patet ex dictis: prob. consequentia de Christianis. Christiani vel sunt ex Gentilibus oriundi, vel ex Judæis: atqui, neu-

tros obligat lex vetus. Non eos qui ex Gentilibus oriundi sunt; nullibi enim declarat Scriptura, vel Ecclesia Scripturæ interpres, eos qui Christi fidem amplectuntur ad Decalogi observantiam teneri vi legis Mosaicæ, imo potius contrarium docet, cum communior Theologorum sententia legem veterem penitus obsolevisse contendat. Non etiam eos qui sunt ex Judæis: omnium enim Christianorum præcise qua tales sunt, una eademque est obligatio, neque hi magis, illi minus obligantur. Et certe obligatio inutilis admitti non debet: atqui inutile est quod Christiani ad legis naturalis observantiam vi legis Mosaicæ obligari dicantur; plane enim sufficit obligatio tum legis ipsius naturæ, tum legis Evangelicæ, qua eadem obligatio confirmata est; ergo.

Valg. diff.
100. c. 3.

Dices cum Valque: Lex vetus revera ipsos etiam Gentiles obligabat; ergo. Prob. ant. Lex quam Deus tulit ut auctor naturæ creatæ cui necessario convenit, non minus obligabat Gentiles quam Judæos: atqui lex vetus prout moralia præcepta complectebatur, lata est a Deo ut auctore naturæ.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. Nam legem ferri a Deo quatenus auctore naturæ, est eam ferri non circa ea quæ homini necessaria sunt, sed eam ferri necessario; sic Deus dicitur hominem corpore & anima donare quatenus naturæ auctor est, quia hæc homini negare nequit: atqui lex Mosaicæ eo ipso quo est positiva, necessario lata non fuit; ergo lex Mosaicæ male dicitur a Deo tanquam auctore naturæ lata. Et vero lex vetus erat lex non naturæ solum, sed favoris, juxta id, *Non fecit saltem omni nationi*; ergo uni cuidam populo dari potuit, etsi non daretur ceteris. Hinc Rom. 3. Judæos præ reliquis gentibus exaltat Apostolus, eo quod Deus ipsis eloquia sua crediderit.

Inst. Præcepta de rebus necessariis sunt immutabilia: atqui præcepta moralia legis antiquæ sunt de rebus necessariis.

R. dist. maj. Sunt immutabilia, cum feruntur lege æterna, cujus Deus dominus non est, C. cum feruntur lege positiva, N. Lex enim positiva sicut libere sancita est, sic potuit libere post certum tempus revocari.

Inst. iterum: Ex dictis Christus non venit abrogare legem quoad præcepta moralia; ergo.

R. dist. ant. Non venit abrogare quoad præcepta moralia materialiter & secundum se sumpta; adulterium enim non minus, imo strictius in nova lege quam in veteri prohibitum est, & semper prohibitum erit, C. quoad præcepta moralia formaliter sumpta, idest prout veteri lege imperabantur, N. Uno verbo præcepta moralia semper vigent, sed nunc non vigent vi legis Mosaicæ, sed vi legis naturalis & Evangelicæ. Contra vero præcepta cæremonialia viguere quidem dñi vixit Christus, sed nunc nullatenus vigent, quia nec ex natura rei obligabant, nec Evangelica lege confirmata sunt.

Inst. 3. Si lex Mosaicæ non vigeret quoad præcepta moralia, comminationes & promissiones ejus nullam nunc vim haberent; ubi enim lex cessat, cessant poenæ transgressoribus impositæ, sicut & merces observatoribus ejus proposita: atqui falsum consequens. Hæc enim lex, *Honora patrem tuum*, cui in veteri lege annexa erat ista promissio, *Ut sis longævus super*

Ecod. 10.

super terram, cum eadem promissione in novo Testamento durat, ut patet ex Apostolo Ephes. 6. dicente, Honora patrem tuum.... quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & sis longævus super terram.

R. neg. min. & dico promissionem pietati erga parentes alligatam, si eadem sit cum promissione facta in lege veteri, non ab illa lege habere vim suam, sed a lege nova in qua confirmata est. Ceterum promissio in veteri lege facta, non videtur eadem esse cum promissione de qua loquitur S. Paulus in textu citato. Illa enim temporalis erat, ut patet ex his verbis, *Ut sis longævus super terram quam Dominus Deus tuus daturus est tibi*; hæc vero potius est spiritalis; promittit enim bene esse, seu esse virtutis & sanctitatis, & longævitatē non in terra promissionis, sed in bono, quæ in presenti sæculo habetur per perseverantiam in vita gratiæ, in futuro autem per gloriam ipsam. Ita Cajetanus & Suares ibid. n. 3.

S E C T I O S E P T I M A.

Quando lex vetus mortua sit.

LEx mortua dicitur cum desit obligare: quæritur an legis Mosaicæ obligatio cessaverit ante Christi mortem, an in ejus morte, vel aliquanto post.

Supponimus 1. legem non ante fuisse mortuam quam Christus in carne nasceretur, quia data fuit *donec veniret semen*, Galat. 3. Supponimus 2. quæstionem hanc non habere locum, nisi respectu Judæorum, quia cum lex vetus nunquam Gentiles obligaverit, assignari non potest tempus quo eos obligare cessaverit. His positis,

Dico: Lex vetus non desit obligare ante mortem Christi. Ita ceteri Theologi contra Scotum & Gabrielem, qui censent aut censere dicuntur * præceptum circumcisionis obligare desisse statim ac Christus Baptismum instituit.

* Vid.
Suar. l. 9.
c. 12.
Vasq. disp.
181. c. 5.

Prob. 1. Illa lex non cessavit ante mortem Christi, quam Christus servavit, & servari usque ad mortem præcepit: atqui Christus... Minor patet 1. ex Matth. 5. *Non veni solvere legem, sed adimplere*. 2. ex Matth. 8. ubi præcepit Christus ut leprosus quem mundaverat, se se ostendat Sacerdoti, & munus lege præscriptum offerat. 3. Matth. 23. *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: omnia ergo quæcumque dixerint vobis facite*; ergo necdum extincta erat virtus Sacerdotum. Denique pridie quam pateretur Christus, ait Lucas c. 22. *Venit dies ænigmorum in qua necesse erat occidi Pascha*. Id autem necesse non fuisset, si Christus Moysis legem jam abrogasset.

Atque hinc colligitur præceptum circumcisionis ante Christi mortem sublatum non fuisse, etiamsi jam tunc institutum fuerit Baptisma, ut communiter docent Theologi. Si enim sublata esset ante Christi passionem circumcisio, tota lex simul abrogata fuisset, quia cetera Mosaicæ legis præcepta non nisi in lege circumcisionis fundabantur, juxta illud Apostoli, *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ*. Et certe circumcisionis præceptum nec explicite abrogatum est

Galat. 5.

a Christo, nec implicite, quia nulla res a Christo posita fuit, unde sequatur circumcisionem statim cessare debuisset, ut statim patebit.

Prob. 2. Heb. 7. *Translatio Sacerdotio necesse est ut & legis translatio fiat* : ergo a contrario non translato Sacerdotio necesse est ut lex perseveret, alioqui daretur Sacerdotium sine lege, quod implicat, quia Sacerdotium & sacrificia sunt præcipui legis actus: atqui Sacerdotium legis Mosaicæ non fuit translatum ante Christi mortem; prius enim, sed vetus Sacerdotium translatum non est, nisi cum a novo veteratum est, secundum id Apostoli Heb. 8. *Novum veteravit prius*: atqui novum non veteravit prius ante Christi mortem, quia novum non est confirmatum, nisi ipsa Christi morte, juxta illud ejusdem Apostoli, *Testamentum in mortuis confirmatum est, alioquin nondum valet dum vivit qui testatus est*.

Heb. 9.

Garnach.
t. 2.
Boudart.
t. 2.
Simonet.
t. 5.

Hinc colliges ante mortem Christi viguisse simul Evangelium & legem antiquam, ita tamen ut lex esset in præcepto, & Evangelium in consilio; unde obligabat circumcisio, nondum autem Baptismus. Quare si tunc Judæus quispiam prolem baptizasset, infans quidem salutem consecutus fuisset, sed pater peccasset contra præceptum circumcisionis: si vero Gentilis infantem baptizasset, necesse non fuisset ut eum circumcidi curavisset, quia Gentiles legis antiquæ præceptis non subiacebant.

Tom. 2.
p. 327.

Sed Gentilis tenebaturne tunc saltem Baptismus suscipere? Non tenebatur, inquit Garnachæus, baptizari, aut Evangelicam legem observare ex præcepto, usque ad Christi mortem, sed solum ex consilio, fatique erat ut is crederet quæ a Christo dicebantur; tunc enim non minus poterat salvari quam ante Christi adventum.

Dices: Non magis vigere potuit circumcisionis præceptum, stante Baptismi consilio, quam posito virginitatis consilio, vigere possit matrimonii necessitas; atqui &c.

R. neg. maj: & paritatem. Virginitas enim & matrimonium quo ipsa perimi solet, simul, ordinarie loquendo, subsistere non possunt, ut satis evidens est: at vero circumcisio & Baptismus simul servari possunt, quia eorum effectus non sunt absolute impossibiles: Est enim supponamus circumcisionem in remedium peccati originalis institutam fuisse; quod multi * negant, alius tamen ejusdem erat effectus, isque, quantum opinor, primarius, nempe consignatio populi Dei, ejusque a cæteris populis discretio: hunc autem effectum Baptismus supplere non poterat, quia Baptismus nunquam institutus fuit ut esset janua legis Mosaicæ quæ tunc adhuc vigeat; ergo circumcisio ad hunc saltem effectum assumenda erat. Hinc circumcisi sunt ii etiam qui peccato originali infecti non erant, ut Joannes Baptista in utero matris justificatus, Christus Dominus, & infantes qui ante diem octavum remedio legis naturalis, non autem circumcisione propter mortis periculum sanctificati, nihilominus postquam ex morbo convalescerant, debebant circumcidi juxta præscriptum legis.

* Vid.
Tournely
de Sacram.
in
gen.

Confirm. Tenebatur Judæus filium primogenitum in Templo offerre, & reliquas legis caeremonias exercere circa ipsum, ut docet Christus citatis verbis, *super cathedram Moysi &c.* atqui hæc fieri non poterant, nisi præsupposita circumcisione; lex enim non obligabat nisi circumcisos.

Hinc

Hinc si quis vellet celebrare Phasē Domini, prius circumcidendum erat *Exod. 12. omne masculinum ejus*; ergo cum Pascha usque ad Christi mortem celebrandum fuerit, circumcisio usque ad eandem mortem vigere debuit, fuitque necessaria, non quidem necessitate medii, cum peccatum originale sine ea deleri posset, sed necessitate præcepti.

Inst. Umbra vanescit præsentē re cuius est umbra: atqui circumcisio figura fuit Baptismi, ejusque umbra.

R. dist. maj. Umbra vanescit quantum ad effectum quæ producit realitas per umbram præfigurata, C. quantum ad alios effectus quos realitas non producit, & qui adhuc manent in præcepto, N. Solutio patet ex dictis. Circumcisio erat janua legis Mosaicæ ejusque Sacerdotii, quæ usque ad novi Sacerdotii institutionem vigere; ergo cum hunc ejus effectum supplere non posset Baptismus, circumcisio permanere debuit.

Dices 2. Colere Deum signis intrinsece falsis malum est: atqui instituto Baptismo, circumcisio signum erat omnino falsum; significabat enim futurum id quod jam præsens erat. Idem de aliis dicendum cæremoniis.

R. 1. Objeçtio hæc nimis probat, legem scilicet ante mortem Christi, non mortuam solum, sed insuper mortiferam fuisse: quod ne adversarii quidem asserere audent.

R. 2. dist. min. Circumcisio aliæque legis veteris cæremoniæ signa erant falsa, si sumerentur ut signa quæ annuntiarent ut futurum id quod jam completum erat, quomodo nunc passim sumuntur a Judæis qui Messiam ut aliquando venturum expectant, C. si sumptæ fuerint secundum alias veras significationes quæ nunquam defuere: v. g. circumcisio, prout significabat spirituales circumcissionem, vel resurrectionem, ut vult S. Cyprianus Epist. 59. N. Adde quod cæremoniæ illæ sumi possent ut significantes mysterium secundum se, & sine habitudine ad tempus futurum: v. g. circumcisio, quatenus significabat ipsam Baptismi substantiam, non vero tempus quo institutus fuit vel instituendus.

Dices 3. *Lex & Prophetæ usque ad Joannem*, Lucæ 16. ergo saltem in Baptismate Joannis lex mortua est.

R. neg. conseq. Sensus enim objecti textus est, vel quod ad Joannem usque Prophetæ prædixerint Christum ut deinceps venturum; Joannes vero ipsum præsentem indicaverit dicens: *Ecce Agnus Dei*, quod clarius indicat Matthæus cap. 11. dicens: *Lex & Prophetæ usque ad Joannem prophetaverunt*; vel quod lex Joannis tempore ægrotare cœperit paulo post moritura; quia tunc incipiebat prædicari Christus novæ legis auctor futurus; unde ibidem habetur: *Lex & Prophetæ usque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur &c.* Eodem modo explicatur illud Apostoli . . . *Lex posita est donec veniret semen*, idest Christus. Sensus enim non est in ipso adventus Christi puncto cessasse legem, sed voluisse Deum ut lex usque ad Christi adventum in robore foret; Christo adveniente quasi ægrotaret, & completis quæ de Christo ejusque Evangelio prænuntiata erant, tandem moreretur. Quapropter lex posita non fuit donec veniret Christus præcise & simpliciter, sed donec veniret ut redemptor Jacob; novi fœderis institutor, & largitor gratiæ; quæ omnia ante Christi mortem perfecta non fuere.

Supereſt ut explicemus, an lex vetus in ipſo mortis Chriſti puncto ceſſaverit. Ceſſatio hæc dupliciter intelligi poteſt. 1. ita ut lex abolita ſit tum in ſe, tum quoad vim obligandi. 2. ita ut lex in ſe quidem abolita ſit, nondum tamen obligare deſerit, quia nondum promulgata erat ejus mutatio. Legem tum quoad ſe, tum quoad vim obligandi, in ipſa Chriſti morte abolitam eſſe cenſent Durandus, Major, Valquez diſp. 181. Maratius diſp. 18. ſect. 2. quos ſequitur Gonet diſp. 11. a. 4. idem docet Domin. Soto Lib. 2. de juſt. q. 5. a. 4. cum eo tamen diſcrimine, quod Chriſti mortem non præciſe & mathematice ſumi velit, ſed moraliter, ita ut includat totum triduum mortis. Oppoſitam ſententiam tuentur Suares Lib. 9. c. 13. Martinon diſput. 26. ſect. 6. Fraſſen & alii plures, quibuſcum

Dico: Lex vetus abrogata eſt ſecundum ſe in ipſa Chriſti morte; ejus tamen obligatio non ceſſavit in morte aut reſurrectione Chriſti, ſed paulo poſt ſimul ac lex Evangelica ſufficienter promulgata fuit.

Prob. 1. pars. Tunc ceſſavit lex vetus, quando ceſſavit ejus Sacerdotium: ſine Sacerdotio enim nulla lex, nulla Religio conſiſtere poteſt; unde Apoſtolus, *Translato Sacerdotio, neceſſe eſt ut & legis translatio fiat*: atqui Sacerdotium Aaronicum ceſſavit in morte Chriſti. Tunc enim ceſſavit Sacerdotium vetus, cum inſtitutum eſt novum, & Chriſtus complete Sacerdos fuit: atqui hoc contigit in morte Chriſti; tunc enim Chriſtus præter poteſtatem ſacerdotalem quam ſemper habuit completam, corporis ſui ſacrificium obtulit Patri ſuo, & *una ſui oblatione conſummarvit in ſempiternum ſanctificatos*, ut ait Apoſt. Heb. 10.

Prob. 2. ex eodem Apoſt. Heb. 9. ubi docet novum Teſtamentum in morte Chriſti confirmatum eſſe. *Ubi teſtamentum eſt, inquit, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris: teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt, alioquin nondum valet dum vivit qui teſtatus eſt*. Unde ſic: Teſtamentum prius deſinit & revocatur per poſterius, ſtatim ut poſterius valorem ſuum habet, ſi condatur ad revocandum prius: ut patet in humanis, a quorum ſimilitudine argumentatur Apoſtolus: atqui poſterius teſtamentum ſuum habuit valorem in morte Chriſti. Non enim confirmatum eſt in morte Chriſti, niſi quia in hac morte vim habuit teſtamenti validi; aliunde vero novum Teſtamentum conditum fuit ut per ipſum revocaretur prius, uti fatentur omnes, & docet idem Apoſtolus Heb. 10. *Auferit primum ut ſequens ſtatuat*. Et cap. 8. *Dicendo novum Teſtamentum, veteravit prius: quod autem antiquatur & ſeneſcit prope interitum eſt*.

Dices cum Soto: Lex non deſiit, niſi tum impletæ ſint figuræ omnes: atqui figuræ omnes in ipſa Chriſti morte completæ non ſunt, ſed ſolum in reſurrectione, quæ etiam præfigurata fuerat.

R. neg. min. Nam Chriſti in cælos aſcenſus, deſcenſus Spiritus ſancti, vocatio gentium ad fidem in lege veteri præfigurata erant; imo & ipſa ultima hominum reſurrectio: non ergo neceſſe fuit ut figuræ prorsus omnes implerentur, ſatis fuit ſi implerentur quæ de præcipuis myſteriis erant; alioqui ne nunc quidem deſiſſet lex antiqua: neque hoc ſolum attendi debet, ſed maxime promulgatio ad legis novæ introductionem, & veteris excluſionem neceſſaria.

Prob.

Prob. 2. pars. Nempe quod obligatio Mosaicæ legis non cessaverit in ipsa morte Christi. Prob. inquam, quia lex vetus non ante desit obligare, quam obligare cæperit lex nova: atqui lex nova non obligavit statim in ipsa Christi morte. Major evidens est, quia sicut generatio legis unius est alterius corruptio, sic generatio obligationis legis Evangelicæ, sola potest esse corruptio obligationis legis antiquæ. Atque id diserte adstruit Apostolus, qui ut reciproca conjungit, antiquæ legis cessationem, & introductionem novæ, *Novum*, inquit, *veteravit prius*. Et rursus: *Reprobato sit præcedentis mandati seu legis, introductio vero melioris spei &c.* Prob. itaque minor: Lex Evangelica non obligavit, nisi postquam sufficienter promulgata est: atqui lex Evangelica non fuit sufficienter promulgata in morte Christi. Idem enim de ceteris ejus præceptis est judicium, ac de præcepto Baptismatis, quod cum Ecclesiæ novæ janua sit, debuit præ ceteris promulgari: atqui præceptum Baptismi non magis in morte aut resurrectione Christi promulgatum est quam in ejus vita; nullibi enim ante Pentecosten reperitur hæc Baptismi tanquam necessarii promulgatio: ergo.

Confirm. Quia, ut optime notat Suares, si lex Baptismi jam a Christi morte vere obligasset, utique obligasset universos homines, cum Baptisma pro omnibus institutum sit, & nulla sit ratio cur alii citius alii serius obligati fuerint, præsertim in systemate adversariorum, qui negant promulgationem legis novæ necessariam fuisse: atqui absurdum plane consequens; tum quia impossibile erat obligationem illam toti mundo innotescere in instanti; tum quia in eodem temporis puncto abrogatum fuisset remedium originalis peccati datum pro infantibus sive Judæis, sive Gentibus, quod de divina misericordia credi non potest, quia periissent innumeri, quibus nec Baptismo utpote nondum promulgato succurri potuisset, nec remedio quocumque alio, utpote jam inutili; cum Baptismi necessitas remedii cujuscumque utilitatem statim exclusisset; & remedium penitus abrogatum, nullum parere possit effectum. Hæc ratiocinatio tora est Sancti Bernardi in Epistol. ad Hugonem.

Suar. l. 10
c. 4. 9. 10.

Confirm. 2. Abrogatio legis Mosaicæ quoad obligationem & operationem, sine dubio facta est prudenter & utiliter: atqui si facta esset in ipsa Christi morte, nec utiliter facta esset, nec prudenter. Abrogatio enim invincibiliter ignorata, nec utilis est, nec prudens: nocet enim, quia remediis antea validis effectum suum aufert; non prodest vero, quia qui legis abrogationem invincibiliter ignorat, ea semper tenetur: atqui abrogatio in morte Christi facta, invincibiliter ignorata fuisset, tum a Judæis per totum orbem dispersis, tum a Judæis vicinioribus quibus a nemine annunciari poterat, cum id prohibuisset Christus his verbis, *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto*; tum ab Apostolis ipsis, qui nedum e veteri Testamento colligerent legem Moyse in morte Christi omnino cessaturam, ab eo post resurrectionem quærebant num in promptu restitutus esset regnum Israel.

Luc. 24.

Obj. 1. Secunda pars assertionis nostræ pugnat cum prima: lex enim quæ abrogata est non obligat, & lex quæ obligat, abrogata non est: er-

go si lex vetus una cum Sacerdotio suo in ipsa Christi morte defierit, non potuit deinceps obligare.

R. neg. ant. cujus falsitas patet ex civilibus. Licet enim lex in Consilio Principis abrogata sit secundum se, servat tamen vim obligandi, & eisdem parit effectus, donec abrogatio promulgata sit: ergo fieri potuit ut lex vetus secundum se defierit, aut si malis cum aliis ita loqui, defierit radicaliter, fundamentaliter, & quasi in actu primo, non defierit autem quoad effectum, quia tamdiu permanet legis prioris effectus, quamdiu abrogatio ejus non est publice denunciata. Et vero lex nova ejusdem est conditionis ac novum Testamentum, imo ab ipso non distinguitur: atqui Testamentum quantumvis confirmatum, non potest eos quos respicit dirigere, quamdiu clausum manet, sed prius aperiri debet quam operetur; non aperitur autem, nisi cum sit ejus promulgatio. Eo modo, ait Parisiensis Theologus, si quis populus non aliis legibus quam testamentis suorum Principum regeretur, moriente rege Principe, prædecessoris Principis testamentum interiret secundum se; tamdiu tamen obligare perseveraret, donec apertum esset postremi hujus Principis testamentum, quia Respublica bene ordinata omni prorsus lege carere non debet.

*Grandin.
p. 75.*

Inst. 1. Testamentum etsi longo post mortem testatoris tempore apertum, censetur per fictionem juris in ipsa ejus morte apertum, adeo ut ejus effectus ad ipsam mortis diem retrahatur: ergo testamentum Christi censeri debet ipsa Christi morte apertum & promulgatum.

R. dist. ant. Censetur per fictionem juris apertum quoad bona in quæ succedit hæres, unde testatoris redditus a die mortis ipsius pertinent ad hæredem, C. censetur apertum quoad præcepta & obligationes, N. Quapropter si velit testator, ut quod ante mortem suam fiebat in gratiam familiæ suæ, jam amplius non fiat, sed loco ejus fiat aliquid novi, apertio testamenti quæ hodie fit, efficere non potest ut id quod hacce dispositione testamentaria præcipitur, ante diem hodiernam fieri debuerit. Porro bona quæ ex novo Christi Testamento nobis redeunt, non habentur nisi per præcepta, quæ ut impleantur cognosci debent, ut cognoscantur promulgationem supponunt.

Inst. 2. Saltem lex vetus post Christi mortem obligavit solum ex conscientia erronea, quia nempe necdum cognoscebatur lex nova: atqui lex quæ ex conscientia solum erronea obligat, vere non obligat: ergo.

R. neg. maj. 1. quia ea solum conscientia circa legis obligationem erronea dicitur, quæ privata est, non autem quæ publica; alioqui populus omnis in errore esse diceretur, cum legem a Principe secreto conditam & necdum promulgatam ignorat, quod nemo dixerit. Nescire enim quod sciri non potest, non est errare, imo nec ignorare, si strictè loqui velis: atqui omnibus ignota erat revocatio veteris Testamenti, antequam promulgaretur, eaque in Christi morte promulgata non est: ergo nulla hic erat erronea conscientia. 2. Quia Dei voluntas erat, ut lex vetus, etsi fundamentaliter everfa, obligare & operari pergeret, donec lex nova promulgaretur: ergo ejus obligatio in erronea conscientia non fundabatur.

*Vid. tom.
2. Moral.
p. 526.*

At-

At, inquires, nonne melius & clarius loquuntur qui dicunt legem veterem non prius revocatam fuisse secundum se, quam desierit obligare?

R. Ita quidem loqueremur si lex nova (idem de veteri dici potest) non esset simul lex, & testamentum; sed quia lex Christi simul est testamentum, & testamentum illud quod per se & ex natura sua veteris expulsum est; in morte Christi confirmatum fuit: hinc verius dicimus legem veterem in ipsa Christi morte desisse, quia in illa morte incepit lex nova, novumque testamentum. Addimus tamen legem hanc non desisse obligare in morte Christi, quia ejus abrogatio non nisi post mortem Christi publice promulgata fuit.

Obj. 2. S. Paulus Rom. 7. sic loquitur: *An ignoratis fratres, quia lex in homine dominatur quanto tempore vivis? Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro obligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit.* Unde sic: Ex Apostolo tam lex vetus soluta est in morte Christi, quam lex maritalis respectu mulieris solvitur in morte ejus mariti: atqui hæc ita solvitur in morte mariti, ut nullatenus deinceps obliget.

R. neg. maj. Nam dicit quidem Apostolus Judæos lege mortua eidem amplius obligatos non fuisse, sicut mortuo viro, mulier lege maritali non tenetur amplius: utrum vero lex in ipsa Christi morte statim omnino mortua fuerit, non discutit; nec potest id colligi ex his verbis: *Et vos mortificati estis legi per corpus Christi: quia per corpus Christi non idem est ac in morte Christi, sed idem est ac quando incorporati & insiti fuistis corpori Christi: unde sequitur, ut sitis alterius, nempe Christi, qui ex mortuis resurrexit.* Porro Judæi non statim in morte Christi Christo incorporati sunt, sed eo tempore quo promulgato Evangelio credere cœperunt: ergo ex Apostoli textu sequitur quidem Judæos non amplius veteri lege obligatos fuisse, cum Christi fidem amplexi sunt, sed non sequitur eos lege veteri in ipso mortis Christi puncto nullatenus restrictos fuisse. Juxta alios *per corpus Christi*, idem est ac per veritatem Evangelicam substitutam figuræ legis Mosaicæ; vel *per corpus Christi*, idest per virtutem & passionem corporis Christi. Ex eo autem textu sic. exposito, ut certe eum exponi non repugnat, nihil contra nos colligi potest.

Respondent alii, legem mortuam esse per corpus Christi, fundamentaliter, & dispositive, quia mors Christi lethale vulnus impegit legi; non autem actu & formaliter, quia non statim mori debuit quoad operationem. Vid. Snarem cit. cap. 13. n. 8. ubi obscurum hunc S. Pauli locum fuscè & profunde pertractat.

Instat Gonetius. Communis est Sanctorum opinio legem in ipsa Christi morte mortuam esse, atque id ex æquo supponebant SS. Hieronymus & Augustinus in celebri sua circa legalium observantiam controversia: atqui si lex vetus non desisset quoad obligationem, non posset dici mortua.

R. dist. min. Non posset dici mortua quoad obligationem & operationem; C. mortua secundum se, N. Et certe lex illa penitus mortua dici ne-

Dist. 11.
n. 61.

Augustin.
Ambrosius.

nequit, per cujus operationem justificabantur infantes: atqui fatēri cogitur adversarius, etiam post Christi mortem, Judæorum infantes, eosque qui legem hanc bona fide observabant, mundatos & justificatos fuisse: ergo quod dixerunt aliqui Patres, legem, cum velum Templi scissum est, dissolutam fuisse, & mysteriorum Synagogæ prophanationem declaratam, non stricte & ad litteram urgeri debet, alioqui & ipsis adversariis noceret, sed ad sensum Conclusionis nostræ intelligendum est.

Quæres quo igitur præcise tempore desierit antiqua legis obligatio.

R. Ut quæstioni huic satisfaciat, attingi debere quæstionem aliam proximè annexam, quando scilicet inceperit obligatio legis novæ. Quæ ut solvatur,

Not. 1. Non hic agitur de lege nova prout gratiam confert; hæc enim ante Christum incepit, & in æternum duratura est, quia gratia semper collata est, & semper usque ad mundi finem conferretur, intuitu meritorum Christi.

Not. 2. novam legem statim ac instituta est, utilem fuisse iis qui ipsa usi sunt. Sic Baptismus ab ipso institutionis suæ exordio vim habuit sanctificandi; idem dicendum de Eucharistia. Hæc extra dubium sunt: tota difficultas est de obligatione legis Evangelicæ, circa quam

Dico: Lex Evangelica cœpit obligare per modum legis publicæ a die Pentecostes, cum in urbe regia ac veluti metropolitana Judæorum, facta est illius promulgatio, præsentibus Judæis qui ex variis mundi partibus Hierosolymam confluerant. 2. Hæc obligatio non cœpit simul & eodem instanti pro toto terrarum orbe, sed successive, prout sufficiens promulgatio ad varias nationes humano modo pervenire potuit. 3. Denicquam promulgatio hæc non tam cito apud Gentiles quam apud Judæos facta est. Tres sunt partes, ex quibus facile colligere est quo tempore promulgata sit legis Judaicæ abrogatio, & consequenter quando lex illa obligare desierit.

Prob. 1. pars. Tunc solum obligare cœpit lex nova, quando communitati sufficienter proposita est, & promulgata; obligatio enim quæ per legem imponitur, est obligatio moralis qua superior subditos obstringit humano atque morali modo, quod sine legis cognitione fieri non potest: atqui non ante Pentecosten promulgata est lex evangelica, sed in ipsamet festi hujus solemnitate.

1. Enim promulgata non est ante Pentecosten. Nam ut obiter repetamus quæ paulo ante diximus, triplex solum est tempus quo lex nova ante Pentecosten promulgata dici possit, nempe vel ante passionem Christi, vel in ipsa Passione, vel tempore Passionem inter & Pentecosten medio: atqui nullum ex his dici potest. 1. Non fuit ante Passionem promulgata; tum quia lex nova novum est testamentum, quod ante Passionem aperiri non potuit, quia in *motibus* confirmandum erat ex Apost. tum quia non decebat ut cetera novæ legis præcepta prius imponerentur quam præceptum Baptismi, qui professionis evangelicæ janua futurus erat: atqui Baptismi præceptum nonnisi post resurrectionem Christi impositum est; cum Christus e terris statim discessurus dixit Apostolis;

Matth. ult. *Ite docete omnes gentes, baptizantes eos*, quod nonnisi post descensum Spiritus

sancti

tus sancti exequendum erat, cum præcepisset Christus ut Apostoli sederent in civitate quoadusque induerentur *virtute ex alto*.

2. Non etiam promulgata fuit in Passione, quia dispersæ erant oves gregis, pastore percussio; fuga sibi consuluerant præcipua Ecclesiæ capita; aberat Petrus, quem ut Ecclesiæ principem promulgationi huic interesset necessum erat. Luc. 14.

3. Nec eo tempore quod Passionem inter & Pentecosten medium effluxit: tum quia nullus est textus unde promulgatio hæc inferri possit; tum quia conveniens non erat legem prius promulgari quam tota lex instituta esset: atqui lex tota non fuit instituta nisi ad tempus Ascensionis proximum; circa illud enim tempus institutum fuit Pœnitentiæ Sacramentum, concessa est Apostolis vera in corpus Christi mysticum potestas qua ligant vel solvunt in foro tum interiori tum exteriori; creatus S. Petrus Ecclesiæ caput & rector, quo hæc tanquam rupes fundanda erat, juxta promissionem factam Matth. 16. *Ego dico tibi quia tu es Petrus &c.* impletam vero Joan. 21. cum eidem Petro dictum est: *Pasce agnos meos.... oves meas &c.* ergo lex nova non ante Pentecosten promulgata est.

Vid. Trid. sess. 14. c. 1.

Dices: Fides in Christum unum est e præceptis novi Testamenti, & quidem præcipuum: atqui fides in Christum obligavit ante mortem Christi: Judæi enim Christi sermonibus credere tenebantur, & excusationem non habuerunt dum credere renuerunt: ergo lex nova ante Christi mortem obligavit.

R. dist. maj. Fides unum est e præceptis novi Testamenti simul & antiqui, C. novi Testamenti præceptum proprium, N. Fides in Mediatorem omni tempore necessaria fuit: unde quod per fidem credimus olim impletum fuisse, hoc Prophetæ & Patriarchæ aliquando implendum esse crediderunt: ergo fides in Christum novo Testamento antiquior est, adeoque inter ejus præcepta numerari non debet. Imo, ut bene notat Suares l. 10. c. 4. præceptum credendi Christo non est positivum, sed naturale, supposita revelatione; statim enim ac loquitur Deus, nemo est qui jure naturali non teneatur ad eundem credendum.

Inst. Baptismi præceptum promulgatum est Joan. 3. his verbis, *Nisi quis renatus fuerit &c.* atqui Baptismo initiati omnibus legis evangelicæ præceptis astringuntur; unde S. Augustinus l. 1. de origine animæ c. 9. dicit: *Ex quo illud a Christo dictum est, nemo fit membrum Christi sine Baptismo aquæ vel sanguinis.*

R. neg. maj. Citata enim Christi verba quæ privatim dicta sunt, non induxerunt actualem Baptismi suscipiendi necessitatem, sed ad tempus quo præceptum Baptismi imponendum erat, referebantur; ut & hæc verba, *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, non significabant Eucharistiæ susceptionem actu necessariam fuisse, cum necdum instituta foret, sed eam aliquando necessariam futuram esse. Unde Matth. 19. juveni interroganti, *Quid boni faciam ut habeam vitam æternam?* Christus solum respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, statimque recenset præcepta Decalogi, nulla habita mentione Baptismi, quem certe non tenuisset, si jam ad salutem fuisset necessarius.

Ergo pro certo tenendum est legem novam in ipso Pentecostes die fuisse

se promulgatam. Ita Theologi omnes, e quibus nemo est qui primam legis novæ promulgationem ulterius differat. Et certe tunc nova lex promulgata fuit, quando præsentem ingenti hominum multitudinem *ex omni natione quæ sub cælo est*, repleti Spiritu Sancto Apostoli sic Dei magnalia loqui ceperunt, ut simul fidei in Christum ac Baptismi necessitatem declararent: atqui hæc omnia contigerunt, *cum compleretur dies Pentecostes*: unde cum multi ad Petri prædicationem *compuncti corde*, quærerent quid sibi faciendum esset, non iis injungit Apostolus Mosaicæ legis observantiam, sed novam prædicat legem in verbis, *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum*. Statim vero additur eos qui sermonem hunc susceperunt, *perseverantes fuisse in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis*, seu Eucharistiæ: ergo.

Confirm. Omnia in figura contingebant Judæis: ergo sicut apud Judæos lex Mosaica die Pentecostes promulgata fuerat, ita apud Christianos eadem die promulganda erat.

Prob. 2. pars, nimirum quod obligatio novæ legis non simul cæperit pro toto orbe. Lex enim quæ sufficienter promulgata non est, non obligat: atqui lex uno instanti pro toto orbe sufficienter promulgata non fuit. Nam ad sufficientem legis promulgationem, necesse est ut ejus notitia humano modo possit ad eos pervenire qui ipsa obligandi sunt: atqui in ipso Pentecostes die notitia hæc humano modo pervenire non potuit ad ultimos usque mundi fines: ergo licet hæc obligatio in illa die pro Hierosolyma locisque vicinis inceperit, non tamen pro locis omnibus incepit.

Nec obest quod tunc Hierosolymis adessent Judæi & Proselyti ex omni natione quæ sub cælo est. Nam 1. ut apposite notat Martinon, diuturno opus fuit tempore ut illi ad suos redirent. 2. Non omnes credere, quia non omnes ad vitam præordinati erant; unde si quæ viderant narraverint, non narraverunt ut vera; qui vero crediderunt, non satis credibile fecerunt id quod narrare. 3. Et ipsa fidei prædicatio longum ex parte prædicatoris tempus postulat: exponenda sunt dogmata quæ annuntiat, confirmanda est miraculis verborum veritas, solvenda sunt objectiones. Adde quod cum dicitur ex omni natione quæ sub cælo est, id debeat moraliter intelligi de multis quæ ibi recensentur.

Prob. 3. pars, quæ etiam sequitur ex dictis. Lex enim evangelica prius eos obligavit, ad quos prius pervenit, aut humano modo potuit pervenire: atqui prius pervenit ad Judæos. Ad eos enim citius pervenit, quibus ante alios annuntiata fuit: atqui Judæis præ Gentibus annuntiata est. Judæos alloquebatur S. Petrus Act. 3. cum legem Christi publice prædicans, agebat: *Vos estis filii Prophetarum... vobis primum Deus suscitans Filium suum, misit eum* &c. cap. 10. Obstupere Judæi ad fidem conversi, quod Spiritus Sanctus in Gentiles perinde ac in Judæos descenderet: & cap. 11. qui didicerant Cornelium Gentilem a Petro baptizatum fuisse, hoc pene eidem Petro vertunt crimini, nec acquiescunt nisi cum ostendit Petrus a Deo sibi per visionem præceptum esse ut Gentiles a fidei gratia non arceret, & id quidem mirati sunt Judæi dicentes: *Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*. Quin & hanc fuisse Dei voluntatem ut Apostoli Judæis primum annuntiarent legem Christi, patet ex c. 13. ubi sic loquitur Paulus: *Vobis*

oper-

oportebat primum loqui verbum Dei : sed quoniam repellitis illud , & indignos vos iudicatis vita aeterna , ecce convertimur ad gentes : hic enim praeceptum nobis Dominus &c. Rom. 11. illorum Judaeorum delictio, solus est gentibus &c.

Nec nocet. quod Christus indistincte dixerit Apostolis: *Ne docete omnes gentes &c.* Nam 1. aliud est Apostolos potuisse simul Gentilibus & Judaeis praedicare; aliud eos utrique simul praedicasse Evangelium: Judaeos enim Gentilibus praepositos fuisse, patet tum ex citato 1. Actuum capite, tum ex cap. 11. v. 19. ubi discipuli qui sub persecutione S. Stephani dispersi fuerant, *perambulaverunt usque Phoenicem, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Judaeis.* 2. Non prohibuit Christus ne Apostoli praedicationis suae exordium ducerent a Judaeis: tum quia ipsis primum factae erant promissiones; tum quia alioqui Apostoli avertissent a fide Judaeos, qui ex Scripturis Gentiles contemnere edocti, in Christi fidem acrius insurrexissent si Gentilibus statim communicata fuisset; tum denique quia exigebat charitas, ut Apostoli praeter ceteris eos inquirerent, qui Christo sibi que cognati erant.

Dices: Act. 9. ut primum Paulus Jerosolymam advenit, *loquebatur Gentilibus & disputabat cum Graecis : illi autem quaerebant occidere eum : ergo Gentibus simul & Judaeis praedicatum est Evangelium.*

R. 1. neg. conseq. Non enim negamus legem Christi Gentilibus aliquando simul & Judaeis praedicatam fuisse; sed comparamus communitatem, ut ita loquar, Gentilium cum Judaeorum communitate, & dicimus iis citius quam illis generaliter loquendo annuntiatum fuisse Evangelium, quod ex dictis patet. Ceterum si quibusdam e Gentilibus prius annuntiata sufficienter fuerit lex nova quam Judaeis, haud dubium est quin ea prius quam Judaei obligati fuerint. Vid. Suar. l. 10. c. 4. n. 22.

R. 2. Vox haec *Gentibus*, deest in Graeco, & apud Chrysostomum & Bedam, & multa e latinis exemplaribus. Ita Fromondus hic. 2. Gentiles illi poterant esse profelyti, idest Religionem Judaicam professi; per Graecos autem intelligi possunt Graecizantes, idest Judaei inter Graecos nati; qualis erat ipse S. Paulus. 3. Etsi supponatur hic agi de Gentibus Religione & origine, non dicitur hic Paulus ipsis Evangelium praedicasse, sed cum iis locutus fuisse ac disputasse: fieri autem potuit ut Paulo adversus Judaeos disputante, audierint Gentiles aliquid erroribus suis dissonum, unde nata sit Pauli cum ipsis disceptatio. Et vero ibidem evidens est Paulum aliorum Apostolorum ordinem secutum esse: Continuo, ait sacer textus, *in synagoga praedicabat Jesum*: quod & ipse testatus est Act. 13. *Vobis oportebat primum loqui &c.*

Hunc ergo, quantum conjicere licet, in Evangelii promulgatione ordinem servarunt Apostoli quem praeceperat ipsis Christus Act. 1. *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judaea, & Samaria, & usque ad ultimum terrae.* Atque id ex Apostolorum historia evinci facile potest. Act. 2. Judaeis Evangelium praedicant. Act. 8. Discipuli dispersi Samaritanos edocent, ad quos etiam mittuntur Petrus & Joannes. Ibid. mittitur Philippus ad Eunuchum Candacis Reginae Aethiopum, qui ab eo baptizatur, & profelytus esse poterat, ut suadet tum ejus in Scripturam quam perolvebat veneratio, tum Templi Jerosolymitani frequentatio in quod

venit;

venerat adorare. Act. 13. Judæis legem novam rejicientibus Apostoli convertuntur ad gentes.

SECTIO OCTAVA.

An lex vetus statim ut obligare desit, inutilis fuerit.

Quæstio non movetur de præceptis moralibus; hæc enim utiliter quovis tempore impleta sunt, si non quatenus lege veteri, saltem quatenus lege naturali & Evangelica imponebantur.

Quæstio etiam non est an præcepta sive caeremonialia, sive judicialia legis Mosaicæ ex opere operantis utilia fuerint, quamdiu non fuere mortifera; si enim res etiam indifferentes utiliter fieri possint, cum nempe sunt ad gloriam Dei, a fortiori opera, quæ ex se honesta erant & religiosa, utiliter exerceri potuerunt. Quæstio igitur est an in hypothese eorum, qui aliqua legis veteris Sacramenta ex opere operato gratiam contulisse putant, ut non pauci de circumcissione docent, an, inquam, eadem perseveraverit iis in signis efficacia, postquam promulgata sufficienter Christi lege, cessavit eorum obligatio; qua de re

Dico: Lex vetus inutilis fuit, seu nullum deinceps habuit effectum, cum desit obligare.

Prob. Lex vetus desit obligare cum lex nova sufficienter promulgata est, tunc enim novum testamentum debuit veterare prius: atqui lex vetus debuit esse inutilis, cum lex nova satis promulgata fuit. Lex enim nova esset necessaria, statim ut sufficienter promulgata est: atqui lex vetus facta est inutilis cum lex nova necessaria evasit, neque hæc necessaria fuisset & in præcepto, si illa perinde ac antea suam servasset efficaciam: ergo.

Idem strenue docet S. Bernardus in tract. de Baptismo, &c. seu Epistola 77. ad Hugon. Victorin. ubi confutans aliquem qui contendebat obligasse Baptismum, ex quo dictum fuit Nicodemo, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* sic loquitur: *Sed nec obligavit, quando Apostolis palam injunctum est, Ne docete omnes gentes, &c. sed ex eo tempore tantum tumque capis antiqua observatio non valere, &c. non baptizatus quisque novi præcepti reus existeret, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam: sane parvulis... tamdiu credendum est antiqua valuisse Sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse conspiceret. An vero ultra, penes Deum est, non meum definire. Hæc posterior pars in qua dubitare videtur S. Doctor, num circumcisio, aut fidei professio etiam nunc valeat parvulis, quorum parentes nihil audierunt de Evangelio, jam defendi non potest: certum est enim tum ex communi Theologorum consensu, tum ex definitione Concilii Trid. neminem post Evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut ejus voto a peccato originali mundari posse.*

Ex dictis colliges cum Suare, remedium quod ante Christi tempora contra peccatum originale sive a Judæis, sive a Gentilibus usurpabatur, non simul inutile pro universis hominibus factum esse, sed successivo prout lex gratiæ introducebatur, & obligare incipiebat.

Obj. I. Si lex vetus inutilis fuerit, statim ac desit obligare, desuit mul-

Tam. 2.
Opusc. 10.
edit. Ma-
bil.

Suar. 1.9.
c.2. n.4.

multis remedium adversus peccatum originale, quia multi legem Baptisti etiam publice promulgatam ignorare potuerunt: atqui hoc pugnat contra misericordiam Dei.

R. Remedium illud iſſe temporibus deſuiſſe, ſicut nunc noſtro tempore deſt illis qui nihil de lege Evangelica audierunt: nunc autem deſt per acciſens, aut ex deſectu cauſarum ſecundarum; non autem per ſe, & ex intentione Dei; Deus enim Baptiſmum inſtituit pro omnibus, eumque omnibus applicari vult vere & ſincere. Unde Deus in inſtitutione Baptiſmi ſe habet ut rex qui captivos redempturus pretium propriæ redemptionis in propria cujuſque manu omnibus opportune & importune vocatis & invitationis conſignaret; pretium vero infantulorum patribus aut aliis committeret: atqui etiamſi contingeret ut aliquis parentum vel ex negligentia, vel propter aliquod acciſens, pretium illud non reciperet, aut receptum ſolvere & applicare noller, non deſineret ſincera eſſe regis de omnium redemptione voluntas: ergo idem dicendum in propoſito caſu. Verum accuratior huiuſce difficultatis indagatio pertinet ad tractatum de gratia. Unum eſt quod hic cum Suare notatum velim, ſcilicet in hac materia attente diſtinguendum eſſe inter ignorantiam provenienteſem ex deſectu promulgationis, ſeu temporis ad promulgationem hanc requiſiti; & ignorantiam provenienteſem ex aliis impedimentis, non obſtante promulgatione jam facta. Prior ignorantia eſt ex parte legis ipſius, inducitque impotentiam, qua neceſſario tollitur legis obligatio; alia vero ignorantia eſt per acciſens, qua nunquam legis ullius obligationem abſtulit.

Vid. Tourneſy de Gr. n. 2. p. 632. Suar. ib. n. 7.

Obj. 2. Ea lex inutilis cenſeri non debet, quæ eoſdem nunc ac ante Chriſtum effectus parit apud Judæos: atqui lex vetus matrimonia enim apud Judæos nunc contracta in gradibus lege veteri prohibitis, omnino nulla ſunt: ergo ſubiſtit lex vetus quoad præcepta judicialia, nec proinde inutilis eſt.

R. ad 1. neg. min. Si quæ enim matrimonia ſecundum jus naturæ ſed contra legem Moſaicam contracta, nunc invalida ſunt, id non contingit quod aliqua præceptis judicialibus virtus inſit, qua matrimonia hæc irritentur, ſed quod Judæi hiſce legibus vivere velint, & vivere permittantur a Principibus in quorum territorio manent. Unde ſequuntur duo 1. matrimonia in hiſ gradibus contracta non eſſe invalida jure divino, ſed humano ſolum, prout invalida forent ſi leges illas adoptaſſet Eccleſia, & contra eas contrahere quis præſumeret. 2. Leges judiciales quæ aliquid Judæis permittebant, ut repudium, & a Chriſto revocata ſunt, nunc iſdem Judæis prodeſſe non poſſe; quia nec proſunt vi, ut ita loquar, divina, cum a Chriſto abrogata ſint; nec vi humana, cum quæ a Deo irritata ſunt vim nullam ab hominibus accipere poſſint. Unde conſequens eſt matrimonium inter Judæos infideles contractum, non poſſe nunc dato repudii libello diſſolvi, ideoque matrimonium cum alia deinceps contractum, nullum eſſe. Quapropter ſitalis vir convertatur ad fidem, ſeparandus erit a ſecunda conjuge, & ad primam reducendus, ſi tamen hæc converti velit: nam ſi nolit, jam ex alio capite diſſolvetur matrimonium, licebitque viro aliam ducere, quæ Chriſtiana ſit, de quo cap. 8. de divortiiſ.

Ceterum quod diximus legem veterem, ſtatim ut obligare cæpit lex

SNAR. c.
21. n. 4.

nova, inutilem factam esse, præcipue intelligitur de præceptis cæremonialibus; quod enim ad præcepta judicialia pertinet, probabilissimum est quod docet Suarez, illa vim suam servasse donec extincta fuerit Synagoga post consummatam Evangelii prædicationem. Quia quamdiu Judæorum Respublica statum suum retinuit, judicialia præcepta, quibus regebatur, debuerunt subsistere, ideoque obligare, irritare, &c. Porro Judæorum Respublica tamdiu statum suum retinuit, quamdiu Synagoga ejus extincta non est; tunc enim cæremoniis suis, licet jam inutilibus, uti poterat sine peccato. Ergo lex non fuit mortua quoad judicialia, nisi cum fuit mortifera quoad cæremonialia, idest cum jam satis promulgato Evangelio, penitus tandem desit Judæorum Respublica.

SECTIO NONA.

An lex vetus prius mortua fuerit quam mortifera.

Lex dicitur mortua, cum jam nullam habet vim obligandi; mortifera vero, cum sine peccato observari amplius non potest. In primo casu lex definit quasi privative, quatenus tollitur imperium ejus & obligatio; in secundo lex revocatur quasi contrarie, quatenus prohibetur id quod antea præceptum erat, vel præcipitur id quod antea prohibitum erat.

Certum est apud omnes 1. præcepta moralia ne nunc quidem mortifera esse aut mortua cum quisquis vult ad vitam ingredi, eadem servare debeat.

Certum est 2. præcepta judicialia, licet nunc mortua sint, haud tamen esse mortifera: nam ex iis præceptis quædam in lege Evangelica retinentur ut sunt aliqua impedimenta matrimonii, decimæ, fructuum, &c. Ratio est, quod præcepta judicialia non ordinarentur nisi ad politicam utilitatem: ergo ad eundem usum acceptari possunt ab iis qui potestatem habent.

Certum est 3. præcepta cæremonialia jamdudum esse mortifera, unde cum S. Hieronymus in Epistola S. Augustini legisset licere Judæis ad fidem conversis legales cæremonias servare, ad eum scribere ausus est se in Epistola ejus aliquid legisse quod hæreticum sibi videbatur. Non negavit Augustinus esse id hæreticum, sed verba sua mentemque interpretatus est de illo dumtaxat tempore quo primum gratia fidei revelata est. Quæstio igitur est an statim ac lex vetus quoad præcepta cæremonialia inutilis ac mortua evasit, evaserit etiam mortifera, itaut circumcisio v. gr. eo ipso quo inutilis fuit, jam non potuerit sine peccato observari.

Vid. SNAR.
l. 9. c. 14.

Aug. edit.
nov. tom.
2. ep. 28.
48. 72. 75.
81.

Gravis olim super illo negotio Augustinum inter & Hieronymum exarsit controversia, quæ ut melius intelligatur, notandum est utrumque S. Doctorem in quibusdam convenisse, in quibusdam vero dissensisse. Consentiebant ambo, quod ex æquo agnoscerent. 1. Observationem sive fidam sive seriam legalium aliquo modo post Christi mortem fuisse licitam, modo tamen legalia non observarentur quasi vim aliquam aut efficaciam habentia, multo minus quasi ad salutem necessaria, aut ut signa Christi aliquando adventuri. 2. Observationem hanc mortiferam fuisse statim ut Evangelium sufficienter promulgatum est. Dissentiebant vero 1. in eo quod Hieronymus contenderet legalia statim post mortem Christi fuisse mortifera iis a quibus in Dei cultum serio observabantur; unde inferebat, Aposto-

los

los iisdem usos fuisse non sincere, & ut cultum Deo exhiberent, sed simulatorie, dispensatorie, & ne Judæis scandalum forent: Augustinus econtra legalia post passionem Christi mortua quidem fatebatur, sed negabat statim mortifera fuisse, unde ea ab Apostolis observata fuisse ajebat, *non Ep 40. & mentientis affectu, sed compatiens affectu, nec simulatione fallacia, sed compassio-* 75.
ne misericordiae, qua fiebat ut Apostolus vere diceret: Factus sum Judæis 1. Cor. 9.
tanquam Judæus, ut Judæos lucrificarem. 2. Quod Hieronymus post Orige- Hieron.
 nem, Didymum, Joannem Chrysostomum & alios illustres viros, existima- apud Au-
 ret Petrum nullius omnino peccati aut culpæ reum fuisse cum Antiochiæ gust. epist.
 gentes Judaizare coegit; Augustinus vero post Cyprianum & Ambrosium 75. n. 7.
 doceret eundem Petrum venialiter errasse, defectu attentionis ad scandalum quod ex suo legalium usu oriturum esse prævidere debuit. 3. Quod Hieronymus vellet Petrum nonnisi simulatorie reprehensum a Paulo; Augustinus autem eundem serio correptum esse putaret, eo quod re ipsa reprehensibilis esset, nec ad Evangelii veritatem recte ambularet.

Ex his patet tria hic a nobis esse discutienda. 1. An legalium observatio eodem tempore mortua simul & mortifera evaserit. 2. An Apostoli sincere legalia observaverint. 3. An Petrus a Paulo vere reprehensus fuerit, an tantum ex pacto & consensu utriusque, ut Hieronymo placuit. Qua de re

Dico 1. Lex vetus ante fuit mortua quam mortifera; unde legalia post Christi mortem, & postquam cessavit Mosaicæ legis obligatio, inculcate observari potuerunt.

Prob. Ea observatio non potest censeri mortifera, quæ nulla lege prohibita erat, imo quam sua agendi ratione permittebant Religionis Christianæ magistri, iidemque libertatis Evangelicæ vindices: atqui talis erat legalium observatio, etiam post Christi mortem & ablatam legi Mosaicæ vim obligandi. 1. Quidem nulla lege prohibita erat. Ea enim lex vel divina fuisset vel Ecclesiastica; porro nec divinam nec Ecclesiasticam legem citavit unquam aut citare potuit Hieronymus. 2. Legalium observationem ipsa sua agendi ratione comprobant Apostoli; & inter alios SS. Petrus, Paulus & Jacobus Ecclesiæ Hierosolymitanæ Antistes. 1. Quidem SS. Petrus, cum enim cecidisset super eum mentis excessus, seu extasis, vidit cælum apertum, & descendens AA. 10.
vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli, ac proinde animalia multa quæ juxta Judæos immunda erant. Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. At autem Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum. Ergo Petrus hæcenus abstinebat a cibis per legem vetitis: vox enim *absit*, non simulationem, sed realem ex animo abstinentiam denotat. 2. S. Paulus Timotheum filium mulieris Judeæ fidelis, patre gentili.... circumcidit propter Judæos qui erant in illis locis; ne scilicet Judæi qui sciebant omnes quod pater Timothei erat Gentilis, conquererentur quod Paulus virum gentilem sibi adscivisset in socium: Paulum autem scelere quodam ac perversa simulatione Judæos voluisse de-mereri, non cogitabit qui hæc ipse ponderavit verba, *Si hominibus place-* Gal. 1.
rem, Christi servus non essem. 3. Si Jacobus auctor fuit Paulo ut cum quatuor AA. 21.
 viris Nazareatus votum habentibus, abrafo capite sisteret se coram Sacer-

dote Levitico: *Sanctifica te cum illis... & scient omnes quia quæ de te audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.* Atqui si legalium observatio vel levissimam habuisset nubeculam peccati, neque eam Paulo fuisset Jacobus, nec suadenti Jacobo acquievisset Paulus. Ubi obiter nota legalium observantiam, licet Jacobo maxime licita visa fuerit, ab eorum pro necessaria ad salutem habitam non fuisse, ut patet ex iis quæ ibidem subiiciuntur: *De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus iudicantes nihil ab iis exigendum esse, quam ut abstineant ab idolis, immolato, & sanguine & fornicatione.* 4. Demum Apostoli omnes in Concilio Hierosolymitano congregati, statuerunt ut Christiani ad tempus abstinerent a sanguine & suffocato: atqui abstinentia a sanguine & suffocato una erat ex caeremoniis legalibus: ergo Apostoli non iudicarunt mortiferam esse observantiam legis antiquæ, statim ac mortua fuit vis ejus & obligatio.

Confirm. Ea legalium observantia pro licita haberi debet, quæ primis hisce temporibus quasi necessaria erat: atqui observantia legalium primis illis temporibus quasi necessaria erat. Illud enim quodammodo necessarium est, sine quo juxta solitas Dei leges gravissima incommoda vitari non possunt: atqui sine legalium observatione gravissima incommoda vitari non poterant. Nam remotio Judæorum a fide, & contemptus sacrorum veteris Testamenti rituum, gravissima sunt incommoda: atqui hæc incommoda quasi necessario sequebantur ex præcipiti & omnimoda legalium abrogatione. An enim ad Religionem Christianam, quam vix pati poterant, facile adduci potuissent Judæi, si jam a primo passu deferenda omnino fuisset lex vetus, cujus Deum esse auctorem merito existimabant, & qua tam cito rejecta, Deus ipse rejici videbatur? An non in animum sibi induxissent Gentiles, Moysis legem nihil habere sacri, cum Christiani ab ea non minus quam a nefariis Gentilium superstitionibus recederent? Ergo ut suaviter ostenderetur Judaicos ritus non rejici ut per se malos, imo Deum habuisse auctorem, utque conciliarentur Judæorum animi, eorum ritibus aliquandiu utendum fuit, donec Judæi ipsi consideratis legalium onere & inutilitate, ab iis sensum sine sensu avocarentur.

Obj. 1. Quod tollit fructum mortis Christi, & evacuat a Christo, mortiferum est: atqui legalium observatio... Minorem probabat S. Hieronymus ex c. 5. Epistolæ ad Gal. ubi sic habetur: *Eccæ ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Et infra: *Evacuati estis a Christo qui in lege iustificamini: a gratia excidistis.* Ergo observatio legalium mortifera fuit, eaque non ex animo sed fide ab Apostolis impleta sunt.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. textum Apostoli. Christus nihil prodest iis qui circumcidentur ea intentione qua circumcidebantur Galatæ, existimando scilicet salutem sine circumcisione haberi non posse, C. qui circumcidentur alio fine, quo v. g. Paulus circumcidit Timotheum, ut nempe Synagoga cum honore sepeliretur, utque ostenderetur legem Moysis malam non esse, N. Isigitur Galatarum error erat, quod a judaizantibus quibusdam male edoctis, circumcisionem non necessariam minus in nova lege quam in veteri existimarent. Errorem hunc merito proscribit Apostolus, ut Christi redemptionis eversum: at nec damnavit, nec damnare unquam potuit sapientem œconomiam qua identidem observabantur ritus Mosaici, ut

CO-

cognoscerent Judæi fallum omnino esse quod malevoli quidam evulgarant de præcipuis Evangelii præconibus, eos nimirum ritus Moysis non minus detestari quam Gentilium abominationes.

Responsio hæc tota est Augustini, qui alia vi Hieronymi opinionem Ep. 82. confutat: ostendit enim, juxta hæc Apostoli verba, *Si circumcidamini &c.* n. 19. non magis licitum esse simulate circumcidi, quam sincere. Non enim distinguit Apostolus inter circumcisionem simulatam, & veram, nec dicit: *Si circumcidamini veraciter, sicut nec fallaciter, sed sine ulla exceptione dicit, Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit... Illos itaque arguit qui se justificari in lege credebant, non qui legitima illa in ejus honorem a quo mandata sunt observabant, intelligentes & qua prænuntiandæ veritatis ratione mandata sint, & quousque debeant perdurare.*

Objicies 2. Non licebat eos usurpare ritus qui vel ipso usu falsi erant: atqui legalia seu ritus Mosæici, vel ipso usu falsi erant. Nam ritus illi Christum venturum significabant: atqui mortuo Christo falsi erant ritus qui illum venturum significabant.

R. dist. min. Ritus illi vel ipso usu falsi fuissent, si iis usi essent Judæi ad significandam Christi mortem ut nondum impletam, sed implendam aliquando. C. si alio fine & quidem legitimo iis uterentur, N. Porro Apostolorum finis erat ut Judæos lucrificerent, ut Synagogam cum honore sepelirent, ut ostenderent sibi persuasum esse Judaicam Religionem toto cælo a profanis Gentilium cæremoniis differre; ne si ab illa sicut ab istis pariter defecissent, lex Moysis improbata potius quam terminata videretur, ut advertit Augustinus.

Objiciebat insuper Hieronymus. 1. Legalium observantiam Christo, ejusque morti, quasi ad salutem non sufficeret, esse injuriosam. 2. Si olim legalia bono fine post Christi mortem observari potuerint, nunc quoque posse observari. 3. Deum non posse per eas cæremonias coli quas reprobaverat: porro per Christi mortem reprobatio facta erat præcedentis mandati.

Verum hæc tria nihil difficultatis habent. Non primum, ritus enim Mosæici non servabantur ut necessarii, sed ut Synagoga honorifice sepeliretur, & ut palam fieret ritus ejusdem a Deo ipso institutos fuisse. Non secundum, nunc enim mortifera sunt legalia, quia jam pridem sepulta est Synagoga, & nulla exigit aut exigere potest necessitas ut ritus ejus nunc observentur. Non tertium, cæremoniæ enim legis non reprobatae sunt ut illicitæ, sed ut inutiles ad justificationem; quod autem nullam habet vim justificandi, aliquando ad certum tempus aliis de causis retineri potest.

Dico 2. Apostoli non fiste sed sincere legalia observarunt.

Prob. Ex textibus supra citatis, qui demonstrant nullum in tota Apostolorum agendi ratione deprehendi posse simulationis vestigium. Hoc manifeste evincit narratio Lucæ referentis consilium quod dedit Paulo Jacobus, quodque die postera post maturam deliberationem executioni mandavit Paulus. En sacri Scriptoris verba, *Dixerunt Paulo Jacobus & seniores: Hoc fac quod tibi dicimus: sunt nobis viri quatuor votum habentes secundum se. His assumptis, sanctifica te cum illis... & scient omnes quia quæ de te audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem... Tunc Paulus assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in Templum, annuntians ex-*

ad. 21.

plationem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio: atque in hoc textu ne levissima quidem detegi potest simulationis nebula. Non dicit Jacobus, finge, simula, sed, fac quod tibi dicimus: addit Jacobus, & sciunt omnes. Porro, ut subtiliter notat Augustinus, Epist. * 82. n. 10. si Paulus legalium observantiam tantum simulaturus erat, non diceret ei Jacobus: Et scient omnes; sed diceret. Et putabant omnes, quoniam quæ de te audierunt falsa sunt. Denique aliis uti verbis non potuisset facer Scriptor, si rem serio & sincere gestam exprimere voluisset.

Prob. 2. Ea simulatio Apostolis imputari non potest quæ mendacium includit; quæ fallæ Religionis professionem involvit, quæ grave in animis Christianorum scandalum peperisset, atque ii fuissent caracteres simulationis quam Apostolis imputabat Hieronymus. 1. Quidem simulatio hæc verum fuisset mendacium, Tunc enim quis mentitur, cum signis exterioribus & falsis opinionem propriæ suæ persuasioni contrariam in aliorum mentibus ingenerat; nam ut in verbis, sic in factis reperiri mendacium docet S. Th. 2. 2. q. 111. a. 1. in corp. atque in hypothesi S. Hieronymi, Apostoli usi essent signis exterioribus ut in animis Judæorum opinionem propriæ suæ persuasioni contrariam ingenerarent. Adhibuissent scilicet externam legalium observantiam, Sacramenta & sacrificia legis Mosaicæ, ut Judæis persuaderent se per hæc cæremonias religiose Deum colere, licet tamen eum colere non intenderent, cum nemo pius possit intendere cultum Dei per exercitium rei in se malæ, quales erant cæremoniæ Judæorum in mente S. Hieronymi. 2. Eadem simulatio veram includit fallæ Religionis professionem. Non enim magis licuit Apostolis, posito quod legalia inter res malas & mortiferas recenserent, eadem etiam cum restrictione & simulatione exequi, quam licitum fuerit Martyribus idola exterius tantum & simulate colere: atque hoc postremum nunquam licuit, quia manifestam complectitur irreligionem: ergo nec prius licitum esse potuit in systemate S. Hieronymi. Et vero si licuisset Apostolis uti simulatorie supersticioso Judæorum cultu, ut eos facilius converterent, licuisset iis similiter uti superstitionis Gentilium ritibus ut eos lucrarentur; idem quoque nunc licitum esset, ut recte contra Hieronymum arguit Augustinus: etsi enim ritus Ethnicorum contineant superstitionem magis culpabilem, veram tamen superstitionem continebant ritus Judaici juxta S. Hieronymum; omnis autem superstitio, eo ipso quo talis est, verum est peccatum. 3. Demum simulatio hæc grande scandalum peperisset. Ibi enim est scandalum, ubi qui aliis exemplo præesse debet, eodem exemplo invitat ad faciendum quasi licitum, id quod in corde suo malum esse judicat: atque si valeat Hieronymi sententia, hæc fuit Apostolorum conditio. Nam juxta Hieronymum, perniciosum fuit legalia post Christi mortem observare: atque tamen Apostoli exemplo suo docebant ea observari posse; Judæi enim qui Apostolos legalia observantes videbant, e duobus alterutrum judicare debuerunt, aut bona adhuc esse legalia, cum ab Apostolis observarentur; aut Apostolos Judaica teneri perfidia, qui ritus jam malos observare pergerent. Prima judicii species falsissima erat in mente Hieronymi, secunda non minus exitialis: ergo. Vid. Suar. lib. 9. cap. 17.

Prob. 3.

Prob. 3. Quia, ut bene Maratius, si legem Mosaicam licet in se mortiferam Apostolis simulatorie implere licitum fuerit, nunc quoque licet: atqui falsum consequens ex Hieronymo: ergo, &c. Prob. maj. Tam nunc liceret servare legalia quam tunc licuerit, si nihil nunc obstat magis quam temporibus Apostolorum, etsi nunc eadem suppetere possint causæ quæ tunc suppetebant: atqui 1. nulla magis hodie obstat causa quam Apostolorum temporibus: nam legalia non minus illis temporibus mortifera erant quam hodie, unde sentiebat Hieronymus Augustini sententiam in hæresim Nazaræorum præcipitare. 2. Rationes quibus ad fictam hanc observationem movebantur Apostoli, etiamnum vigere possent; ideo enim Apostoli legalia fide & in speciem observabant, ut Judæos facilius lucrarentur: atqui etiamnum utilis esse posset simulata hæc observatio ad Judæos lucrificandos.

Obj. 1. Si ex sententia Hieronymi sequitur Apostolos mendacii reos fuisse, idem sequitur ex sententia S. Augustini. Prob. sequela. In illius sententia Apostoli mendacii rei fuerunt, in cujus sententia vera usi sunt simulatione non minus periculosa: atqui in Augustini sententia Apostoli usi sunt simulatione non periculosa minus quam in sententia S. Hieronymi. Nam ex Augustino Apostoli legalia observarunt animo colendi Deum, ex æconomia, &c. non autem ex animo servandi legem tanquam adhuc obligantem: atqui tamen Apostoli simulabant se legem observare quasi adhuc obligantem, idque a Judæis judaizantibus credi permittebant. Minor patet ex Act. c. 21. *Sanctifica te cum illis... & scient omnes quia quæ de te audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.*

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. & dico quod in factō Apostolorum juxta Hieronymi mentem intellecto, vera fuerit & exitialis simulatio, nulla vero in eodem factō secundum Augustini mentem intellecto. Prima pars patet, quia in systemate Sancti Hieronymi, Apostoli legalia observabant non intentione colendi Deum quem per rem malam colere non poterant, sed intentione simulandi se colere: atqui hæc agendi ratio perniciosum simul & officiosum mendacium complectebatur. Perniciosum quidem, quia tunc perniciose mentitur aliquis, cum exterius contra mentem suam ostendit se non habere pro mortifero, seu pro peccato, id quod intus tale judicat: atqui is erat in opinione Hieronymi Apostolorum ritus; quocumque enim motivo ducerentur, emitebant externam falsæ fidei professionem, adeoque committebant peccatum irreligionis, quæ in eo posita est, quod quis ritus falsæ Religionis assumat ea intentione ut credant alii se non habere ut malam, eam Religionem quam reipsa malam esse judicat. Idem mendacium simul officiosum erat: fiebat enim ut Apostoli tum propriis, tum Judæorum commodis servirent; porro nihil tale in Augustini sententia animadverti potest. Unde

Ad 3. neg. min. Judæi enim non calumniabantur dumtaxat Paulum quod legem non servaret, vel eam jam cessasse prædicaret, sed etiam quod illam quasi malam rejiceret, ideoque separationem & apostasiam ab ea doceret, ut innunt hæc verba, *Audierunt de te quod discessionem doces a Moyse.* Ut autem calumniam hanc refutaret Paulus, non necesse

fuit ut legem exequeretur quasi adhuc obligantem, satis fuit si eam exequeretur ut nondum mortiferam.

Præterea, ut non exercebant Apostoli legalia quasi vim obligandi conservantia, sic nec simulabant se ea observare quasi adhuc obligatoria. Ratio est, quia nihil obstat quominus quis ex libera voluntate faciat, quod alii sola præcepti necessitate ducti efficiant: porro qui libere facit quod alii necessario faciunt, aut sibi necessario faciendum esse putant, non ideo simulat se id facere quasi sibi necessario faciendum; alioqui, ut bene notat Maratius, Christus nullum legis præceptum sine simulatione implere potuisset, quia legis præceptis nullatenus subiacebat: lex enim puris hominibus instituta erat, non homini Deo; qui ut *sabbati*, sic & reliquæ legis dominus erat ex Matth. 12.

Instat Suarez contra primam solutionem quam ipse suggerit, & sic urget. Judæi quorum animos lenire voluit Paulus, eum calumniati non fuerant quod legem quasi malam rejiceret: ergo Paulus non servavit legem ut ostenderet se eam non habere pro mala, sed ut simularet se ea obligari.

Prob. ant. Judæi de quibus agitur, erant Judæi fideles, ut patet ex his Jacobi ad Paulum verbis, *Vides, frater, quot millia sunt in Judæis qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis, audierunt autem de te quod discessionem doces a Moyse*: atqui Judæi fideles Paulum non calumniabantur: ergo non putabant eum docere discessionem a lege tanquam mala, sed tanquam non habente amplius vim obligandi: ergo cum conformiter eorum sensui observaverit legalia, ea observavit ut adhuc obligantia.

R. Ratiocinationem hanc, si quid probet, probare Paulum sin minus verbis, at: saltem factio mentitum esse. Ut enim verbis mentitus esset si palam dixisset: Existimo legem Moysei necessario esse servandam; sic factio mentitus erit, si factio & usu hanc Mosaicæ legis necessitatem professus fuerit.

R. 2. Agendi rationem Pauli idoneam fuisse compescendis Judæorum infidelium calumniis, & murmuribus Judæorum fidelium, e quibus multos per iniquas priorum accusationes fuisse deceptos probabile est. Si enim legalia palam observabat Paulus: ergo falsum erat eum a lege Moysei abhorre, sive ut mala, sive ut quæ promulgato semel Evangelio observari amplius non posset. Neque inde colligere poterant Judæi fideles, Paulum legem quasi adhuc obligatoriam observare, cum ipsi nossent in Concilio Hierosolymitano definitum fuisse, nullam exinde superesse Mosaicæ legis observandæ necessitatem. Et si enim Concilium illud solos Gentiles ab observantia legalium eximere videatur, ipsos tamen Judæos ab iis etiam liberos esse indirecte astringit, ut ex D. Chrysostomo docet Fromondus ad verbum 11. capitis 15. & ex ipso contextu satis evidens est.

Obj. 2. Ille simulatorie implevit legalia, qui factus est Judæis tanquam Judæus: atqui S. Paulus ex 1. Corint. 9. *factus est, &c.*

R. neg. maj. Si enim Paulus simulate legalia licet mortifera observasse dicatur, quia Judæis tanquam Judæus factus est, dicendum erit eum impios Gentilium ritus observasse, quia ibidem addit se *omnia omnibus* factum esse. Quapropter Judæis hoc sensu Judæus factus est Paulus, quod lege

lege nondum mortifera legalia observabat; *his qui sub lege erant*, tanquam fuisset sub lege, quia erroneam eorum conscientiam ferebat patienter; *his qui sine lege erant*, Gentilibus nempe, tanquam sine lege, quia cum ipsis disputans nec Moysen nec Prophetas citabat, sed Poetarum carmina, inscriptiones ararum, ut Act. 17. uno verbo factus est Apostolus omnibus omnia, *non mentientis actu, sed compatiens affectu, non simulatione fallacia, sed compassione misericordiae*, ut loquitur August. *si enim tanquam agrotus qui ministrat aegroto, non cum se febris habere mentitur, sed cum animo condolentis cogitat quemadmodum sibi serviri vellet, si ipse agrotaret.*

Epist. 40.
n. 4. n. 5.

Ergo, inquires, legalia etiam nunc servari poterunt, eo modo quo primis illis temporibus, ab Apostolis servata fuere.

R. neg. sequelam: ideo enim legalia tunc temporis inculpate servari potuerunt, quia nondum erant mortifera, & quia Synagoga cum honore sepelienda erat; nunc autem & legalia mortifera sunt, & Synagoga, dilatata Evangelii face, cum honore sepulta est. Ita S. Augustin. Epist. 82. n. 16. *Sicut, inquit, defuncta corpora necessariorum officiis deducenda erant quodammodo ad sepulturam, nec simulate sed religiose i non autem deferenda continuo, vel inimicorum obreclationibus tanquam canum morsibus projicienda: proinde nunc quisquis Christianorum, quamvis sit ex Judæis, similiter ea celebrare voluerit, tanquam sopitos cineres evrens, non erit pins deductor, vel bajulus corporis, sed impius sepultura violator.*

Dico 3. S. Paulus Cepham non fide ac simulate, sed vere & ex animo reprehendit.

Prob. 1. ex simplicifacili narratione, prout habetur cap. 2. Epist. ad Galatas. *Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem recessit, quia reprehensibilis erat i græce, reprehensus, sive ab aliis fratribus quos jam offendisset ejus agendi ratio, sive a veritate Evangelica cui factum hoc adversabatur, seu quia participium pro nomine posuerit Paulus, ut asolent Hebræi, qui pro laudabili laudatum, pro diligibili dilectum dicunt, ut Psal. 83. Quam dilecta tabernacula tua, idest quam amabilia. Priusquam enim venirent quidam a Jacobo, cum gentibus edebat: cum autem venissent subtraherebat & segregabat se timens eos, qui ex circumfissione erant: & simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cepha coram omnibus: Si tu cum Judæis sis, gentiliter vivis, & non judæice, (vixerat enim gentiliter qui cum Gentilibus non profelytis, cibos sine distinctione manducaverat) quomodo gentes cogis judicare? Idem, quomodo exemplo tuo quod verbis potentius esse solet, cogis & impellis Gentiles ad fidem conversos, ut credant legalia adhuc servari debere, dum temetipsum vident judaizantem, & ab eorum mensa, juxta Moysis præceptum, recedentem?*

Atqui si S. Paulus simulate tantum, & dispensatorie, ut Hieronymo placuit, Cepham reprehendisset, falsa esset hæc D. Pauli narratio a capite ad calcem. Supposito enim pacto quod Paulum inter & Cepham intercessisse volebat Hieronymus, jam Cephas nullatenus reprehensibilis erat, jam falsum erat quod non recte ambularet ad Evangelii veritatem, &c. Ita

S. Au-

S. Augustinus Epist. 82. num. 7. Si, inquit, hoc fecit Petrus quod facere debuit, mentitus est Paulus, quod eum videris non recte ingredientem ad veritatem Evangelii: quisquis enim hoc facit quod facere debet, recte utique facit: & ideo falsum de illo dicit, qui dicit eum non recte fecisse, quod eum non facere debuisset.

Confirm. 1. Quia si tota ea res, ex communi Pauli ac Cephæ consensu peracta esset, S. Paulus a gravi in Cephæ calumnia vix excusari posset; neque enim sine gravi injuria scribere potuit Paulus Cephæ publica reprehensione dignum fuisse, eumque aberrasse a veritate Evangelii, & Gentiles ad judaizandum malo exemplo coegisse, si nullum ex his verum fuerit.

Confirm. 2. Quia Paulus non minus finem suum assequebatur scribendo ad Galatas, Cephæ nonnisi dissimulante & in speciem reprehensum fuisse. Adde quod si Paulus non alia quam mendacii via finem suum potuisset assequi, non ideo tamen viam hanc amplecti tuto potuisset, cum non sint facienda mala ut eveniant bona.

Probatur 2. ex Patribus qui ante Augustinum scripserant, & quorum auctoritate, Origenis aliorumque qui sibi ab Hieronymo objiciebantur, auctoritatem frangebatur Augustinus. Tertullianus lib. 5. contra Marcion. cap. 3. Paulus reprehendit Petrum, non recto pede incidentem ad Evangelii veritatem. Plane reprehendit Petrum, non ob aliud tamen quam ob inconstantiam visus . . . non ob aliquam divinitatis perversitatem, de qua & alius in faciem restitisset, qui de minori causa conversationis ambigunt Petrus ipsi non pepercit. Idem docet L. de Præsc. c. 23. S. Cyprianus Epist. 71. Nam nec Petrus, inquit, quem primum Dominus elegit, & super quem edificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcisione disceptaret depexit Paulum &c. Addit ibidem Petrum patientiæ exemplum tribuisse. Quamnam vero ea fuisset patientia, si reprehensio hæc ex utriusque pacto facta esset?

Suffragatur ipse S. Hieronymus, qui palinodiam cecinisse videtur, & a priori sententia recessisse. Nam Lib. 1. contra Pelagium c. 8. inter alia testimonia, quibus probat nullum esse Episcopum qui reprehendi non possit, proferit Petri exemplum: Si, ait, ipse Apostolus dicas de Petro quod non recto pede incesse in Evangelii veritate, & in tantum reprehensibilis fuerit, ut & Barnabas adductus fuerit in eandem simulationem: quis indignabitur id sibi denegari quod princeps Apostolorum non habuit? Eadem Hieronymi retractatio colligitur, ut notat Estius, ex Libro 3. Apologiæ adversus Rufinum. Atque hanc S. Doctoris mutationem observavit Augustinus Epist. 180. ad Oceanum scripta an. 416. Hieronymus, inquit, in Opere recentissimo, quod sub nomine Crinobuli adversus Pelagium modo edidit, eandem de ista re gesta dictisque Apostolicis sententiam tenuit, quam beatissimi Cypriani etiam nos secuti sumus. Omitto alios Patres quos videris apud Nat. Alexand. disert. 11. in Histor. Eccl. sæculi primi.

Obj. 1. Qui nonnisi specie tenus Petro restitit, ille non vere sed simulate Petrum reprehendit: atqui S. Paulus specie tenus solum restitit Petro. Prob. min. ex lectione græca, quæ ubi Vulgata legit, in faciem, legit, secundum faciem: atqui resistere secundum faciem, est resistere specie tenus & fictè; idque præsertim verum est in stilo Apostoli. Sic 2.

Cor. 1.

Estius in
Paul. hic

Cor. 5. eos qui simulate gloriantur, gloriari dicit *in facie*, & non *in corde*. Et cap. 10. *Quæ secundum faciem sunt videte*, idest quæ foris apparent. Ita ferme S. Hieronymus post S. Chrysost.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ut enim valeret objectio, verba illa, *secundum faciem*, idem semper apud Apostolum significare deberent ac ista, *foris*, *exterior*, *in specie*: si enim sensum hunc necessario & semper non efficiunt, non efficiunt in textu præsentis, in quo ambiguitas eorum si qua sit, tollitur tum per lectionem vulgatam, tum per traditionem: atqui nemo dixerit verba hæc, *secundum faciem*, semper idem esse ac in specie; nam in aliis plerisque Apostoli textibus, ly *secundum faciem*, idem est ac *coram*, & in *præsentia*. Sic citato cap. 10. 2. ad Corinth. *In facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis: in facie*, seu, ut habet græca lectio, *secundum faciem*, idem est ac *præsens* & *coram*, opponitur enim *absenti*. Sic etiam Act. 25. *Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentis*, græce, *secundum faciem*, habeat accusatores suos. Ergo in textu quem expendimus, eodem sensu intelligi debet ly *in faciem*, aut *secundum faciem*, præsertim cum Apostolus ipse sibi videatur interpretis esse cum ait, *Dixi Cephæ coram omnibus*.

Inst. 1. Ex ipso contextu manifestum est, ly *in faciem*, idem esse ac *fiste* & *disseminare*; nam S. Paulus dicere non vult se in Petri reprehensione omnino iniquum fuisse: atqui si S. Paulus Petrum serio reprehendisset, jam in hac reprehensione omnino iniquus fuisset. Minor probatur ex duplici capite. 1. quia Paulus non servasset correctionis fraternæ leges quæ exigunt ut publice & palam non arguatur, nisi qui jam antea *Matth. 18.* privatim & inutiliter reprehensus est. 2. quia iniquus est qui in alio reprehendit quod ipsemet facit libere: atqui si S. Paulus Petrum reprehendisset ex animo, in eo arguisset quod ipsemet non semel fecerat: nam S. Paulus observabat legalia, cum id expedire judicabat: sic circumcidit Timotheum, & caput sibi Nazaræorum more totondit, seque purificavit cum Judæis; ergo.

R. ad 1. neg. ant. ad 2. neg. min. & dico S. Paulum nec iniquum dici posse ex violatis correctionis fraternæ legibus, nec in Petro arguisse culpam cujus ipse reus existeret. 1. quidem Paulus leges quas in fratrum nostrorum emendatione servari iussit Christus, non violavit: tum quia non prohibuit Christus ne publice argueretur qui publice delinquit, præsertim cum ex ejus culpa nascitur malum quod publica tantum reprehensione coerceri potest, ut in casu præsentis, in quo Cephæ dissimulatio vel ipsi Barnabæ perniciofa erat: tum quia haud dubium est quin Paulus ad Cephæ reprehensionem impulsus fuerit speciali S. Spiritus instinctu: absit autem ut qui Spiritu Dei agit & agitur, ejus leges violasse credatur. 2. Paulus non reprehendit in Cephæ culpam quam ipsemet admisisset. Ut enim Paulus ob legalium observantiam nullatenus culpari possit, satis est ut ea observaverit sine periculo veritatis Evangelicæ, & in circumstantiis in quibus observatio hæc nullum Gentilibus scandalum parere poterat, Petrus vero non ita: atqui res sic se habet. Paulus enim inter Judæos legalia usurpavit, ut iis persuaderet se Mosaicam legem non habe-

re ut malam; neque ob hoc se se subduxit a convictu Gentilium, unde nullam dedit eis ansam suspicandi, quod necessaria esset ad salutem legis observatio. At S. Petrus minus prudenter se gessit, quia in civitate quæ Gentilium erat, non Judæorum, cum Gentilibus manducabat priusquam Judæi Jerosolymis huc advenissent, sed statim post eorum adventum a Gentilium mensa se subduxit prout jubebat lex Moysis, sicque priorem suam agendi rationem corrigens, occasionem præbuit Gentibus existimandi necessarium adhuc esse servare legem quæ Judæos a Gentilium convictu abstinere jubebat. Ergo longa est inter utriusque Apostoli agendi rationem disparitas, petita scilicet a diversitate circumstantiarum, e quibus actionum humanarum bonitas & malitia æstimari solent. Hanc solutionem tradit S. Augustinus Epist. 82. Ergo Paulus, ait, & Timotheum circumcidit propterea ne Judæis, & maxime cognationi ejus maternelæ, sic viderentur, qui ex Gentibus in Christum crediderant, detestari circumcisionem sicut idololatria detestanda est, cum illam Deus fieri præceperit, hanc Satanas persuaserit: & Titum propterea non circumcidit, ne occasionem daret eis qui sine ulla circumcissione dicebant credentes salvos esse non posse, & ad deceptionem Gentium, hoc etiam Paulum sentire iactarent. At vero Petrus & qui simulationi ejus consenserunt, legalia servarunt in circumstantiis in quibus servari non poterant quin verum esse crederetur id quod dicebant judaizantes, qui sine circumcissione præputii, atque aliis observationibus quæ erant umbra futurorum, putabant credentes salvos esse non posse.

Inst. 2. Ideo S. Petrus reprehendi potuit, quia legalia servavit in circumstantiis in quibus Gentes judaizare cogebat exemplo suo: atqui non minus S. Paulus Gentiles judaizare coegit. Ut enim Paulus Gentiles judaizare coegerit sicut & Petrus, satis est quod Gentiles tam ex ejus quam ex Petri agendi ratione inferre potuerint legis observationem Gentilibus conversis esse necessariam: atqui hoc inferre potuerunt Gentiles ex agendi ratione Pauli. Si enim hoc collegerint ex eo quod Petrus a Gentilium convictu abstinerit secundum legem, quanto magis id colligere debuerunt ex eo quod Paulus, cujus actio Gentiles latere non potuit, circumciderit Timotheum, qui licet ex matre Judæa progenitus, erat tamen ex patre Gentili, adeoque Gentilis ipse; nec proinde circumcidi poterat, quin crederetur circumcisionem adhuc esse necessariam?

R. ad 1. & 2. neg. min. & dico Gentiles nunquam habuisse legitimam rationem existimandi legalia juxta sanctum Paulum adhuc esse necessaria: aliud enim est, ut apposite monet Theologus Parisiensis, legem aliquam simpliciter, & sine affectata quadam religione observare; aliud ipsam implere scrupulose. S. Paulus legalia quidem non semel observavit, sed absque ulla prorsus affectatione, neque magis ex ipsius agendi ratione colligi poterat legis observationem esse necessariam, quam ex eo quod quippiam feriali die interfit sacro sine affectatione, concludi possit necessariam esse hac die Missæ auditionem. Equidem Timotheum semi-Judæum circumcidit, sed quia ejus auxilio usurus erat ad conversionem Judæorum qui nequidem cum recepissent, si circumcissus non fuisset: at nullum inde ingenerari potuit scandalum Gentilibus, qui cum nossent Paulum nusquam

quam adduci potuisse ut Titum, aut alium quemvis pure Gentilem circumcidi permitteret, noverant & nosse debebant circumcisionem ab eo necessariam non judicari. Verum alia fuit Cephæ agendi ratio, qui cum recessit a mensa Gentilium quibuscum antea vescebatur, prius suum factum corrigere affectavit, sicque hominibus adhuc in fide infirmis, & quos multi ad judaizandum impellebant, tacite persuasit Judæis prohibitum esse omnem cum Gentilibus convivium; & hac Petri simulatio tam infelicem habuit exitum, ut Judæi omnes qui cum eo erant, in eandem inciderint, imo & Barnabasa torrente cum aliis traheretur. Solutio est ad mentem D. Thom. 1.2.q. 103.a.4.

Inst. 3. Culpandus non fuisset S. Petrus si a Gentilium mensa sese in occasione hac non subduxisset; quamvis inde offendendi fuissent Judæi; ergo nec culpari debet eo quod subduxerit se a mensa Gentilium, etsi contigerit ut inde Gentiles offenderentur. Consequentia evidens est, probatur antec. Paulus non subduxit se a convivio Gentilium, etiamsi Judæi inde offendi potuerint; ergo Petrus non debuisset reprehendi, si se pariter ab eorum convivio non subduxisset.

R. neg. conseq. Ratio disparitatis est, quod si Petrus a Gentilium mensa non recessisset, nullam legitimam offensionis & scandali causam dedisset Judæis, qui didicerant ex historia Cornelii, & Concilio Jerosolymitano, licitum esse Judæis conversis introire ad viros præputium habentes, & cum illis. At idem Petrus a Gentilium mensa recedens vera erat perturbatio & scandali causa Gentilibus, quibus posterius illud factum, retractatio & emendatio prioris videbatur, & ut loquitur Nat. Alexand. animata quædam prædicatio qua docebatur legem esse servandam.

Adde cum Estio, quod simulatio Petri nihil obesse poterat ne Judæi paterentur illud scandalum quod ab iis avertere conabatur; Judæos enim latere non potuit Petrum cum Gentilibus comedisse; cum enim id secreto factum non esset, Judæi alii qui eodem tempore Antiochiæ degebant, sine dubio id retulerunt Judæis a Jacobo missis; ergo dissimulatio Petri & Gentilibus noxia erat, & Judæis proficere non poterat, & utroque hoc nomine reprehensionem merebatur.

Obj. 2. Qui simulate tantum a Gentilium mensa recessit, simulate tantum & ex compaño reprehensus est: atqui S. Petrus simulate tantum a Gentilium mensa... Hoc testatur ipsemet S. Paulus, & simulationi ejus, inquit, consenserunt ceteri Judæi, ita ut Barnabas, duceretur ab eis in illam simulationem.

1. ad 1. neg. min. & ad 2. diconomine simulationis hic intelligi exemplum quod Barnabæ & aliis dedit Petrus, quod quidem non immerito simulationem vocavit Paulus, quia Petrus ita se gerebat ac si cum Judæis cibos discerneret, & a commercio Gentilium abhorreret, quod interius & ex animo non faciebat. Inde tamen non sequitur simulatam fuisse increpationem qua in eum usus est S. Paulus, quin potius propter simulationem hanc quæ ab omni culpa non vacat, Petrum vere reprehendit, quia vere reprehensibilis erat, adeoque nulla prorsus fuit ex parte D. Pauli simulatio.

Obj. 3. Opinio Hieronymi auctoritate Patrum primævæ antiquitatis suffulta est: eam docuerunt Origenes, Didymus, Apollinaris, Alexander,

Euse-

Eusebius Emiffenus, Theodorus Heracleotes, & S. Chryfoftomus : atqui opinio tam gravibus nixa testimoniis deferi facile non poteft.

Respondet Nat. Alexand. ex his Patribus quatuor priores ab ipfo Hieronymo hærefis nomine fuiſſe notatos, ut animadvertit S. Auguſt. citata Epift. 82. aliis vero opponi poſſunt & debent Patres ſupra a nobis laudati, præcipue vero S. Paulus qui jam ab exordio Epiftolæ ſuæ ad Galatas dicit : *Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior.* Porro ſi verum eſt hac in Epiftola, ſicut & in Scriptura ſacra nihil falſi contineri, verum eſt Petrum merito reprehendiſſe fuiſſe, & vere a Paulo reprehenſum. Hæc & alia plura videris apud eundem Nat. Alexandrum.

Obj. 4. Apoſtoli poſt acceptam Spiritus Sancti gratiam die Pentecoſtes non peccaverunt : atqui ſi Petrus vere fuiſſet reprehendiſſibilis, vere peccaſſet.

R. Apoſtolos poſt Pentecoſten non amplius peccaſſe mortaliter, quia fuerunt confirmati in gratia ; ceterum peccare potuiſſe venialiter, quia non fuerunt confirmati in bono. Porro peccatum S. Petri fuit *veniale converſationis vitium, non doctrinæ*, ut loquitur Tertullianus Lib. 4. contra Marcion. cap. 3. An vero ab omni culpa etiam veniali excuſari poſſit Petrus, non ſolum in ſententia Hieronymi, ſed etiam ſinceram litteræ expoſitionem ſuſtinendo, diſputant Doctores, quos inter pro parte affirmativa pugnant Baronius ad an. 51. Vaſquez 1. 2. diſp. 182. c. 7. Videri poteſt Suares Lib. 9. c. 20. n. 23.

Quæres an Cephas ille, quem reprehendit D. Paulus, fuerit idem cum S. Petro.

R. duplicem a prioribus Eccleſiæ ſæculis ad noſtra uſque tempora fuiſſe ea de re opinionem. Prima, quæ ſemper fuit communior, Petrum a Cepha non diſtinguit : ſecunda Cepham hunc alioquem e Chriſti Diſcipulis eſſe propugnat. Præcipua utriuſque opinionis momenta referemus quam ſincere licebit.

Prima opinio probatur 1. ex unanimi Patrum conſenſu, quos citant *Snp. p. 155* & acriter ſequuntur Suarez Lib. 9. c. 15. ubi diſtinctionem Cephæ a Petro frigidam evaſionem vocat ; Calmet, diſſert. in hunc locum, & alii, qui merito animadvertunt Patres qui pro diſtinctione Petri a Cepha pugnant, vix ullius eſſe momenti, ſi comparentur cum iis qui diſtinctionem hanc rejiciunt. Præter Tertullianum, Cyprianum, Auguſt. Chryſoſt. hom. 61. citari poſſunt ii quorum pluriſ intererat diſtinctionem hanc admittere, qui tamen vel eam proſuſ nescierunt, vel non cognoverunt, niſi ut impugnarent. Sic Hieronym. in c. 2. Epift. ad Galat. *Sunt, inquit, qui Cepham, cui hic in faciem Paulus reſtitiſſe ſe ſcribit, non putent Apoſtolum Petrum, ſed alium de ſeptuaginta Diſcipulis iſto vocabulo nuncupatum. Quibus primum reſpondendum, alterius nescio cujus Cepha nescire nos nomen, niſi ejus qui & in alijs Pauli Epiftolis, & in hac quoque ipſa modo Cephas, modo Petrus ſcribitur.* Idem expreſſe tradit S. Gregorius Magnus, S. Petri, ſuæque Sedis prærogativarum ſtudioſus aſſertor. *Sunt nonnulli, inquit, qui non Petrum Apoſtolorum Principem, ſed quemdam alium eo nomine, qui a Paulo fit reprehenuſus, accipiunt : qui ſi Pauli ſtudioſius verba legiſſent, iſta non dicerent.*

Prob. 2. Quia uſque adeo certum erat prioribus Eccleſiæ ſæculis Cepham, quem Paulus reprehendit, a Petro non diſtingui, ut multi primæ antiqui-

tiquitatis codices in Pauli textu pro Cepha quem nunc legimus, legerent Petrum. Ita olim legerunt Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Magnus &c. Ita etiamnum ferunt vetustis optinæ notæ codices, præsertim Claromontani, & San-Germanensis.

Prob. 3. quia characteres quos Cepha attribuit Paulus, nonnisi Apostolo Petro competunt: sic v. 9. *Cum cognovissent gratiam quæ data est mihi Jacobus & Cephas & Joannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis*: id est nos ut Evangelii comministros, & in Apostolatu socios agnoverunt, & ut tales receperunt: atqui hæc soli Petro, non autem ignoto cuiquam Discipulo convenire possunt. An enim Discipulus ille diceretur columna Ecclesiæ? An eo nomine cum Jacobo & Joanne præcipuis Christi Apostolis recenserem posset? An satisfuisset Paulo si ostenderet se in Apostolatus societatem receptum fuisse ab aliquo qui ipse non erat Apostolus?

Respondent secundæ opinionis patroni, momenta hæc plus habere speciei quam soliditatis. Quod enim ad primam probationem attinet, esto, inquit, plerique Patres Petrum a Cepha non distinxerint; quid inde? Quis nesciat Patres in hujusmodi factis quæ ad dogma non pertinent, decipi posse, & reipsa nonnunquam deceptos fuisse? An quia Patres unanimi fere consensu docent Antichristum e Tribu Dan oriturum esse, non ideo licebit ab hac opinione aut recedere prorsus, aut eam nonnisi ut probabilem tenere cum Bellarmino? An quia, & hæc quæstio longe alterius est momenti, an quia Patres pene omnes docuere Christum pridie mortis legale cum Discipulis Pascha celebrasse, eos, quasi avitæ fidei desertores, censura notabit Calmetus qui cum Patre Lamico dicent: *Cette question, si J. C. N. S. mangea l'Agneau Pascal la dernière année de sa vie, n'est pas un point qui se doit décider par la Tradition?* ut quid ergo opinionem hanc renovavit & ambabus ulnis amplexus est ipsemet P. Calmet?

Vid. Calmet. Dissert. in Antichr. c. 5.

Addunt cum P. Harduino, opinionem quæ Petrum a Cepha discernit, esse opposita antiquiorem, eam enim expresse tenuit S. Clemens Alexandrinus, qui teste nec ullatenus improbante Eusebio, L. I. Hist. Eccl. c. 12. ait *Cepham a Paulo reprehensum, unum fuisse ex 70. Discipulis, Petri Apostoli cognominem*. Atqui Clemente Alexandrino nemo unus proferri potest antiquior, qui Petrum affirmet ibi intelligi oportere: Tertullianus enim Clementi æqualis moram facere non debet, quem Hieronymus scribens adversus Helvidium, *Ecclesiæ hominem fuisse negat*. Esto liber ille Clementis hodie omnino perierit: quid tum? An ideo genuinus non est textus quem ex eo citavit Eusebius, qui tot legerat veterum Opera quæ temporum lapsu evanuerunt? Idem sæculo quarto docebat Dorotheus Tyri; & hi quidem duo in Oriente scribebant, hoc est iis in locis ubi certior haberi, transmittique ad posteros ejus diffidii memoria potuit. Eandem opinionem ætate sua admissam fuisse, testes sunt ii etiam quibus minime probata est, ut Chrysostomus, Hieronymus, Gregorius Magnus; eamque persuasibilem ac probabilem esse fatebatur Occumenius sæculo decimo, sive, ut alii malunt, undecimo.

Secunda probatio facilius adhuc eliditur: nam præter vulgatam lectionem quæ ab Ecclesia approbata est, innumeris melioris notæ codices, præsertim

Traité de la Pasque 2. p. c. 2.

sertim vero Alexandrinus, annis 1300. antiquior, Cepham habent, non Petrum; atque lectio hæc genuina est, ut aperte fateatur P. Calmet.

Tertia probatio, quæ præcipuum est opinionis hujus fundamentum, nec ipsa omni exceptione major est: quod enim hic dicit S. Paulus de Cepha, de insigni aliquo Discipulo intelligi potest, nec forte de Apostolo Pétro bene intelligeretur.

*Psalm. in
par. Do-
nar.*

An enim accurate satis de S. Petro, super quem ædificata est Ecclesia Christi, quique *petra* est illa quam non vincunt superbiæ inferorum portæ, ut loquitur Augustinus, an inquam, de tali ac tanto Apostolo accurate satis diceretur, quod *videbatur* columna esse, aut, ut habetur v. 2. quod *videbatur esse aliquid*? Profecto vox imminutiva *videbatur*, multo melius convenit alicui non infimi nominis Discipulo, qui cum magnam Antiochiæ existimationem haberet, columna videri potuit & dici. Et vero Cephas tanti æstimabatur, ut Corinthii eum ac Apollo viderentur S. Paulo æquiparare, cum dicerent: *Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero cepha*: ubi cum Cephas legatur post Apollo * qui simplex Discipulus erat, manifestum est per Cepham aliquem a Petro diversum intelligi, imo aliquem non Paulo solum sed & Apollo minorem, aut ad summum ipsi æqualem, cum pergat Paulus, *Ego supraavi, Apollorigavi*: ubi S. Paulus vir ubique modestus se se bis primo loco nominat, ut significet se Apollo & Cepha potiorum a Corinthiis existimandum esse, quippe qui plantaverit, cum Apollo tantum rigaverit, Cephas autem nec planta verit, nec rigaverit, aut certe dumtaxat rigaverit. Hæc & alia plura videris apud Harduinum quæ subtiliter saltem & ingeniose excogitata sunt. Adde quod Corinthii de iis gloriarentur, a quibus jam Baptismum acceperant, aut ad fidem conversi fuerant: porro fateantur interpretes Petrum Corinthi nunquam prædicasse; ergo Cephas ille qui tot & tanta Corinthi operatus erat, alius est ab Apostolo Petro.

Neque vero satis est iis qui Cepham a Petro distinguunt, adversariorum suorum momenta & rationes convellere, pugnant insuper rationibus propriis. Unde opinionem suam probant 1. quia antiquior est opposita, ut supra dictum est.

Probant 2. quia magis cohæret cum Apostoli textu. Sic ille cap. 2. v. 7. cum vidissent quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicuti & Petro circumcissionis: qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcissionis, operatus est & mihi inter gentes. Et cum cognovissent gratiam quæ data est mihi, Jacobus, & Cephas & Joannes, qui videbantur columnæ esse, &c. Atqui incredibile est 1. quod Paulus scribens ad Galatas, qui ab ipso longis locorum intervallis diffusi erant, & quibus proinde nihil ambigui scribendum erat, eundem Apostolum ter Petri nomine expressum, statim Cepha nomine expresserit, præsertim cum Petrus hoc nomine nunquam donatus fuerit ab iis qui hæcenus Evangelium scripserant. 2. Nec credibile est, S. Petrum, qui ubique propter primatum primo loco ab Evangelistis recensetur, nonnisi post Apostolum Jacobum, imo post fratres Domini, qui Apostoli non erant, à Paulo appellatum fuisse, quod tamen dicendum est in sententia eorum qui Cepham confundunt cum Petro. 3. Nec satis credibile est Paulum, tam vivide, tam acriter, & publice superiorem suum, & totius Ecclesiæ principem reprehendisse, quem tot aliis modis ob exi-

miam

*Vid. 1. Cor.
6. 9. v. 5.*

iniam ipsius humilitatem, ad veritatis viam reducere poterat. 4. Nec probabile est, eum Petrum, qui tot ab hinc annis cum Gentilibus palam & aperte in ipso Judææ medio manducaverat, Act. 10. quique viriliter responderat id a se jussu divino factum esse, eo usque veritum fuisse Judæos aliquot, ut cum Gentilibus Antiochiæ comedere ausus non sit; & quos, quæso, Judæos? Judæos a Jacobo minore, Jerosolymæ Episcopo missos, coram quibus centies fecerat S. Petrus in ipsis Jerosolymis, id quod adversarii supponunt eum Antiochiæ facere ausum non fuisse.

Probant 3. Quia Petrus Antiochiæ non erat, cum Paulus Cepham reprehendit; & hoc quidem si satis adstrui possit, ait P. Calmet, necessum est ut corruant argumenta omnia, quibus Petri & Cephæ identitatis probari potest. Sic autem probatur Petrum tunc non fuisse Antiochiæ. Vel Cephas a Paulo reprehensus est paulo ante Concilium Jerosolymitanum, de quo Act. 15. vel paulo post illud: atqui neutro illo tempore Petrus Antiochiæ erat. Major certa est, tum ex confesso eorum omnium qui de celebri hac disputatione tractaverunt, tum ex initio capituli 2. Epistolæ ad Galatas, ubi diffidium Paulum inter & Cepham refertur ad annum decimumquartum a conversione S. Pauli, aut saltem a primo ejus itinere in Jerusalem; quo quidem anno decimoquarto habitum esse Jerosolymitanum Concilium fatentur omnes. Prob. itaque minor. 1. quidem Petrus Antiochiæ non erat eo tempore quod Concilium Jerosolymitanum præcessit, (quo tamen tempore Cepham a Paulo reprehensum fuisse credidit Augustinus & alii non pauci cum ipso) Ille enim Antiochiæ tunc temporis non erat, ad quem Jerosolymæ cum aliis Apostolis commorantem ascenderunt Paulus & Barnabas, ut eos super orta Antiochiæ de legalibus controversia consulerent: atqui ex Act. 15. *Paulus & Barnabas ascenderunt ad Apostolos*, ideoque ad Petrum, ut etiam patet ex v. 7. ut eos *super hac legalium questione* consulerent; ergo Petrus Antiochiæ a Paulo redargui non potuit; si diffidium Pauli & Cephæ ante Synodum Jerosolymitanam evenit, ut evenisse docet Augustinus, & clare satis ostendunt, caput 15. Actuum Apost. & caput 2. Epistolæ ad Galatas, ex quibus secum collatis sequitur Paulum Jerosolymam ascendisse occasione gravis jurgii circa legalia, quod jurgium nihil aliud esse potest, quam disceptatio Antiochiæ habita cum Cepha aliisque Judæis, qui partes ejus amplexi erant.

2. Neque etiam post Concilium Jerosolymitanum adfuit Antiochiæ S. Petrus, ut a Paulo reprehenderetur. Sic enim habetur Act. 15. *Illi Saulus, Barnabas, Silas, & Judas, a Concilio, legatorum instar dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudo tradiderunt Epistolam Judas autem & Silas facto ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos Post aliquot autem dies Paulus profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus.* Non potuit certe, ait Harduinus, ea Cephæ reprehensio fieri illo aliquanto tempore, quo commorati sunt Antiochiæ Judas & Silas dimissi a Petro ex urbe Jerosolymitana ad Antiochenos, ut ad hos perferrent decretum Concilii, Act. 15. v. 33. nam eo profectum fuisse Petrum, toto illo aliquanto tempore negat conceptis verbis Lucas loco citato: siquidem docet exacto illo aliquanto tempore Judam & Silam remissos fuisse *ad eos qui miserant illos*, idest ad Petrum &

Vid. Har-
duin §. 4.

Jacobum qui proinde tunc adhuc erant Jerolymis. Atqui post legato-
rum ex urbe Antiochia discessum vix egit Paulus Antiochiæ dies decem :
nam ibidem dicitur *post aliquot dies* Antiochia discessisse, nec illuc rediit,
nisi post annos tres & eo amplius, (quod in tempus differri nequit repre-
hensio Cephæ, nam Barnabas hujus reprehensionis tempore Paulo comes
erat; porro Barnabas jam post Concilium Jerololymitanum recesserat a
Paulo, Act. 15. v. 39.) Atqui hac loquendi formula, *post aliquot dies*, vix
plures quam decem dies intelligi possunt, saltem apud Lucam: siquidem
Act. 1. 5. *non post multos hos dies*, quod idem valet, atque *post aliquot dies*, de-
cem omnino dies sunt: ut e diverso, Act. 13. v. 30. ubi Christus Dominus
per multos dies visus fuisse dicitur, dies sunt quadraginta. Ergo Paulus an-
te discessit Antiochia, quam ad eum Petrus pervenire posset, etiam si statim
a legatorum reditu profectus diceretur, quod utique gratis diceretur.

Reponit P. Calmet, probabilius quidem esse Petrum nonnisi post legato-
rum reditum Jerolymis profectum esse Antiochiam: at eo, inquit, die-
rum ad summum quindecim spatio pervenire potuit; cum Antiochia non
distet Jerolymis nisi 125. leucarum gallicarum itinere.

Hæc responsio, ut ingenue aperiā quod sentio, diffcultate minor &
infirmior videtur. Ut enim demus Petrum jam provectum ætate, vecturis
destitutum, Fideles in itineribus obvios confirmantem, adhortantem In-
fideles, &c. tam modico tempore confecisse iter cujus nulla apparet neces-
sitas; certum est narrationem Pauli, ejusque cum Cepha diffidium, longe
plures quam *aliquot dies* requirere. Cephæ enim cum Gentibus comede-
bat: deinde post adventum eorum qui a Jacobo venerant a Gentilium convitū
secessit: postea simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ita ut & Barna-
bas ipse tandem in illam simulationem abduceretur, &c. Quis hæc omnia
intra *aliquot dies* evenisse credat, nisi ob sistematis sui necessitatem credere
cogatur? Adde quod textus Pauli subindicit, quantum videtur mihi, eum-
dem Antiochia abfuisse cum illuc accessit Cephæ. An enim qui Judæos a
Jacobō venientes timuit, & idcirco recessit a Gentilium mensa, Paulum qui
unus multis Judæorum millibus potior erat, quique tam acriter Gentilium
partes & libertatem tuebatur, non timuisset, si Antiochiæ adfuisset? An
præsentē Paulo Barnabas individuum hæcenus Pauli comes in nefariam dissi-
mulationem abductus fuisset? hæc profecto fidem & probabilitatem superant:
atqui si Petrus post Concilium Jerololymitanum Antiochiam advenisset,
ibidem reperisset Paulum: ergo reprehensio Cephæ præcessit Concilium il-
lud, nec proinde Cephæ cum Petro confundi potest, ut supra dictum est.

Hæc sunt præcipua partis utriusque momenta, circa quæ unusquisque in
sensu suo abundet, modo fides & charitas maneat integra.

S E C T I O D E C I M A.

*Quo præcise tempore lex vetus mortifera fuit, & an Gentilibus
prius quam Judæis.*

Certum est apud Catholicos omnes, legem veterem nunc esse morti-
feram: de hoc conveniebant inter se Augustinus & Hieronymus, id-
que

que expresse definiit Innocentius III. cap. *Majores*, de Baptismo. Quæritur quo tempore id evenerit. Fatentur omnes præcise & mathematicè definiri non posse diem, mensem, vel annum: videndum ergo an non probabiliter saltem & confuse tempus illud determinari possit. Qua de re

Dico probabilius videri legem evasisse mortiferam quadagesimocirca Christi anno, cum everlum fuit Templum Jerosolymitanum.

Prob. Eo potissimum tempore lex vetus debuit fieri mortifera, quo & lex nova sufficienter promulgata erat, & nulla jam erat necessitas utendi condescensu & indulgentia erga Judæos tamdiu divinæ vocationi rebelles: atqui circa excidium Templi Jerosolymitani 1. sufficienter promulgatum erat Evangelium. Ita expresse docere videtur Apostolus, Rom. c. 10. *Sed dico: Numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exivit sonus eorum.* Et Coloss. c. 1. v. 6. *Evangelium pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est; & v. 23. immobiles a spe Evangelii quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura quæ sub celo est.* 2. Nulla jam erat necessitas œconomiz cum Judæis servandæ; totus enim hujus œconomiz finis erat ut Synagoga cum honore sepeliretur: atqui everso funditus Templo, nullus debebatur honos Synagogæ; hæc enim jam extincta erat, dispersi erant & confusi totum per orbem Judæi, capta arca, trucidati Sacerdotes, &c. atque memorabilis hæc ruina quasi quoddam fuit divinæ voluntatis antiquam legem reprobantis argumentum. Unde vetus auctor Epistolæ ad Philip. quæ falso Ignatio Martyri ascribitur, *Vetera transferunt*, inquit, *& ecce facta sunt omnia nova. Si enim nunc usque, secundum legem Judaicam & circumcisionem carnis vivamus, negamus nos gratiam accepisse.*

Hinc colligit Maratius, remedium legis naturæ eodem tempore mortiferum evasisse: tum quia nullum est tempus quo commodius dici possit mortiferum evasisse; tum quia sicut circumcisioni sic & remedio legis naturæ successit Baptismus; ergo quo tempore mortua & mortifera evasit circumcisio, eodem mortuum & mortiferum fieri debuit legis naturæ remedium. Addunt aliqui vix credi posse Judæos in eo quod ad infantium justificationem attinet, deterioris fuisse conditionis quam Gentiles: fuissent autem, si dum uterque populus Baptismi remedium habebat, Judæi licite uti non potuissent circumcisione, potuissent vero Gentiles naturæ remedio uti. Sed hæc tertia probatio ab iis admitti non potest qui censent remedium naturæ Judæis & Gentilibus commune fuisse.

Obj. Si post sufficientem Evangelii promulgationem lex vetus mortifera evasisset, Apostoli ab omnibus ejus caeremoniis abstinuissent: atqui ne dum abstinuerint, quædam ex ipsis renovaverunt. Prob. min. ex celebri decreto quod in Concilio Jerosolymis habito emiserunt Apostoli: *Visum est*, inquit Act. 15. *Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, ut abstinereis vos ab immolatis simulacrum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione:* hoc autem decretum & hætenus rigide servatur a Græcis, & in Ecclesia Latina pluribus sæculis observatum est. *Satis est*, ait S. Augustinus, L. de bono conj. c. 16. *mori fame*

G 2 quam

quam idolothytis vesci. S. Leo Papa, Epist. 129. c. 5. graviter in eos invehitur qui cibis immolatis vesciebantur, *sive hoc terror extorserit, sive famem suaserit*. Concilium Aurelian. II. an. 533. habitum hæc habet canones 20. Qui cibis idolorum cultibus immolatis . . . utuntur, ab Ecclesiæ catibus arceantur: similiter & hi qui bestiarum moribus extincta, vel quolibet modo aut casu suffocata vescuntur. Eadem disciplina apud Germanos sæculo nono erat in usu, ut patet ex can. 64. Concilii Vormatiensis *, quo præcipitur, ne quis comedat animalia quæ a lupis seu a canibus lacerantur, aut aves & alia animalia si in retibus strangulantur.

Respondent aliqui neg. min. & hi contendunt decretum Jerosolymitanum non cadere in cæremonias legales quæ renoventur, sed in res jure naturali prohibitas, quæ de novo prohibeantur. Atque, inquit, id patet, 1. de fornicatione, quæ licet per se mala, ibi prohibetur ob errorem Philosophorum Gentilium, quibus licita videbatur, ut docet Hieronymus in cap. 5. Epist. ad Ephesios. 2. de idolothytis, quæ quatenus in honorem idolorum comedebantur, lege naturali vetita erant; & hic sub hoc solo colendi falsi numinis respectu prohibentur, quomodo etiam prohibentur ab Apostolo 1. Cor. 10. his verbis, *Quæ immolant Gentes, diis immolant, & non Deo; nolo autem vos socios fieri demoniorum*. Ceterum idolothyta quasi materialiter comedere, nec per se malum est, inquit iidem Theologi, nec ab Apostolis prohibitum, alioqui id licitum non fuisset etiam secluso scandalo, quod falsum est, ut patet ex eodem capite, ubi dicit Apostolus: *Omne quod in macello vanit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam*; id est non inquirentes an idolis immolatum sit, necne. 3. de sanguine, quia, inquit, non præcipitur ibi abstinencia ab esu sanguinis belluarum, sed ab iniqua sanguinis humani effusione. Porro nonnulli ex responsionis hujus auctoribus, præceptum abstinendi a suffocatis rejiciunt, quia, inquit, vox a suffocatis in textum intrusa est, ut ex eo patet quod ipsam non legerint Tertullianus, Irenæus, & Ambrosiaster, qui explicans Epistolam ad Galatas, notat vocem hanc insertam fuisse a Græcorum Sophistis, qui Scripturam sacram adulterant. Alii vero voculam a suffocatis admittunt: tum quia reperitur in exemplaribus græcis & latinis antiquioribus; tum quia Concilium Trid. vulgaram lectionem secundum omnes sui partes approbavit: & hi nihilominus censent esum carnis suffocata vel sanguinis effusi prohibitum fuisse ab Apostolis, non præcepto mere cæremoniali, sed quia speciem habebat ethnicae superstitionis, quo sensu jure naturali jam vetabatur. Quod autem speciem hanc malam haberet, probant, quia inter pretiosa sacrificia, quæ diis offerebantur, computabantur carnes suffocatae & ipse sanguis quibus immolantes vesciebantur, ut probat Vasques ex Origene, Strabone & aliis: nimirum quia sic totum animal, ne substracto quidem sanguine, diis consecrabatur. Unde suffocata & sanguis non propter habendum aut habitum Synagogæ honorem, & Mosaicæ legis observantiam, ab Apostolis, ac deinceps ab Ecclesiis pluribus vetita sunt, sed ut Christiani ab omni superstitionis specie abstinerent, & ne Discipuli Christi in dæmonum societatem accedere dicerentur, si ex Judæis essent; aut in ea remanere, si ex Ethnicis ad fidem fuissent adducti. Vid. Suarem L. 9. c. 25. n. 12.

Vasquem disp. 182. cap. 9. Martinon. disp. 26. sect. 8. Feud. p. 69. &c. sed quia solutio hæc difficultate non caret.

R. 2. dist. maj. Si lex vetus mortifera evasisset, Apostoli ab ejus cæremoniis abstinuissent, idest nec eas renovassent in quibus sita erat summa Religionis Judaicæ; nec eas quas renovabant, vi legis Mosaicæ observari voluissent, C. idest nullas omnino adoptare potuissent, N. Itaque Apostoli non potuerunt eas Moyfis cæremonas servare, quibus servatis ipsam Moyfis Religionem servari necesse erat: unde sacrificia & Sacramenta Moyfis restitui non possunt, quia in Ecclesia Christi non nisi unum esse potest sacrificium, sicut unus est Sacerdos, nec plura esse possunt Sacramenta, quam quæ instituit Christus. 2. Tamen nihil obstat quominus quidam ritus apud Judæos, imo etiam apud Gentiles usurpati, ab Apostolis adoptarentur, v. gr. vestes, vasa, & alia id genus: verum hæc non debebant servari vi legis Judaicæ, quæ abrogata est, sed vi novæ Pastorum Evangelicorum constitutionis; atque hunc tenere modum Apostoli, cum prohibitiones aliquas a Moyse factas, ad tempus acceperunt. 1. enim Religionem ejus radicitus convellebant, cum circumcisionem, quæ legis totius janua erat, auferrent. 2. consequenter ostendebant obligationem ab immolatis & sanguine abstinendi, non referri debere in legem Mosaicam, quæ jam nulla erat, sed in decreti ab ipsis emissæ auctoritatem. 3. ex eorum agendi ratione, manifestum erat decretum illud non poni nisi ad tempus, cum satis probabile sit quod docet Martinon, edictum Apostolicum multis in locis promulgatum non fuisse, præsertim vero apud Corinthios; cum eos, lege hac non obstante, hortetur Apostolus ut omne quod in macello venit, indistincte manducant, non discutientes idolisne immolatum sit, an secus. Nota fateri omnes cum Baronio, Epistolam primam ad Corinthios, sex aut saltem pluribus annis post Concilium Jerosolymitanum scriptam esse.

Quæres 1. an lex vetus Gentilibus conversis priusquam Judæis mortifera facta sit.

R. negat. Ita ceteri contra Salmeron, qui negat circumcisionem ab ullo Gentili converso licite recipi potuisse.

Prob. Illud Gentilibus sicut & Judæis licitum erat, cujus observatio non magis Gentibus quam Judæis perniciosa erat: atqui legalium observatio nullo unquam tempore Gentibus magis perniciosa fuit quam Judæis. Si enim perniciosa fuisset, vel quia eisdem prohibita fuisset, vel quia eis fuisset intrinsece mala: atqui neutrum cum fundamento dici potest. Non primum: tum quia nullum apparet hujusce prohibitionis vestigium, tum quia Christiana Religio tam stare poterat cum legalibus in Gentilibus conversis, quam in Judæis. Non secundum: ea quippe non erant intrinsece mala, quæ continebant cultum ab ipsomet Deo approbatum, & per se Evangelii veritati non repugnantem: atqui tales erant legales cæremoniæ, quamdiu Judæis mortifera non fuerunt; ergo.

Confirm. 1. Quia si alicubi prohibita fuisset Gentibus legalium observantia, utique in Concilio Jerosolymitano, ubi ex professo tractatum

est de legalium usu, respectu Judæorum: atqui nulla ibi facta est prohibitio; id unum declaratum est, observationem hanc necessariam non esse aut fuisse Gentilibus: *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, &c.* Porro qui onus non imponit, non dicit acceptationem ejus esse prohibitam.

Confirm. 2. Quia non permisit quidem unquam Apostolus ut observatio hæc admitteretur quasi necessaria, at voluntariam ejus professionem pro illo tempore nullibi reprobavit.

At, inquit Salmeron, S. Paulus Timotheum quidem ex parte Judæum circumcidit, Titum vero utpote ex utroque parente Gentilem nunquam circumcidi permisit; ergo non censuit Apostolus legalia a Gentilibus observari posse.

R. neg. conseq. Imo contrarium colligitur ex circumcissione Timothei, qui licet ex matre Judæa, Gentilis tamen erat, cum patrem haberet Gentilem, & a patre, non autem a matre genus æstimetur, præsertim apud Judæos, apud quos materfamilias non facit familiam. Porro nihil mirum quod Eunice Timothei mater Gentili non profecto nupisset, tunc enim cultus disparitas matrimonium non irritabat; sic Esther nupserat Assuero, sic Salomon filiam Pharaonis Regis Ægypti in matrimonium duxit.

Huic solutioni aperte favet S. Augustinus in expositione Epistolæ ad Galatas. Nam expendens hæc verba, *Sed neque Titus qui mecum erat compulsus est circumcidi*, sic loquitur: *Quamvis Titus Græcus esset, & nulla eum consuetudo aut cognatio parentum circumcidi cogeret, sicut Timotheum; facile tamen etiam istum circumcidi permisisset Apostolus: non enim tali circumcissione dicebat salutem auferri, sed si in ea constitueretur spes salutis, hoc esse contra salutem ostendebat, &c.*

Inst. Ideo permissum est Judæis ut aliquandiu legalium observationem protraherent, quia his a juventute assuefacti erant, neque ab iisdem sine vi multa distrahi potuissent: atqui hæc rationes locum non habebant pro Gentilibus.

R. alias fuisse causas quæ licitam fecerint Gentilibus legalium observantiam, atque hæc præsertim omni exceptione major est, quod Gentiles ante Evangelii prædicationem legalia observare potuerint: atqui probari nequit potestatem hanc ipsi prædicato semel Evangelio ademptam fuisse, quamdiu legalia observari potuerunt a Judæis; nulla enim citari potest lex, aut legalium cum Christi fide incompatibilitas, qua licentia hæc revocata fuerit.

Duo hic addenda. 1. legalium observationem per accidens ante Gentilibus mortiferam esse potuisse quam Judæis, quia cum nimis onerosa forent, præsertim vero circumcisio, facilius potuissent Judæis ansam præbere existimandi durum hoc & grave legis onus non portari nisi ab iis qui necessitatem ejus agnoscerent: quo in casu a legalibus abstinentum erat ob imminens scandalum periculum. 2. probabile admodum esse Gentiles conversos in legalium observantia secutos esse exemplum Apostolorum, quos ut vitæ duces ac magistros venerabantur, ita ut aliquando, prout exigebat pietas, Judæorum infirmitati indulgerent, quan-

quandoque vero eorumdem resisterent errori; & ita se gessit S. Paulus, qui Timotheum, non vero Titum, circumcidit. Ita Suares, Martinon, Grandin, &c.

Quæres quo jure lex vetus facta sit mortifera.

R. præcipua saltem legis Mosaicæ capita jure divino mortifera facta esse. Illa enim jure divino mortifera sunt, quæ lex Evangelii per se excludit, & quæ cum ipsa servari non possunt: atqui lex Evangelica præcipuos Moysis ritus excludit, ut patet in Aaronis Sacerdotio & sacrificiis, quæ cum unico Christi sacrificio ubique offerendo compati non possunt. Idem patet quoad ritus judiciales: nam permissio vel dandi libellum repudii, vel plures simul uxores ducendi stare non potuit cum restitutione matrimonii in pristinum statum, & cum lege quæ Christus vetuit ne quis uxorem suam dimitteret. Unde longe probabilius videtur quod contra Suarem docet Martinon, nimirum hujusmodi leges judiciales non durasse quamdiu duravit Reipublicæ Judaicæ status, & donec lex vetus cœpit esse mortifera. Quare dicendum, has & similes leges quæ Evangelio directe repugnabant, promulgata sufficienter Christi lege, mortiferas evasisse; ceteras vero leges quibus specialiter per Evangelium non derogabatur, durasse quamdiu duravit Judaicæ Reipublicæ status, ut jam supra dixi.

Suar. l. 9.
c. 21.

Sup. pag. 1

Quod spectat ad alias cæremonias minus principales, dici potest eas jure solum Ecclesiastico abrogatas fuisse: unde vasa, vestes, & similia, quæ in lege veteri usurpabantur, in nova admitti possent saltem ex parte; non quidem vi primæ institutionis quæ cessavit, sed vi auctoritatis ipsius Ecclesiæ.

ARTICULUS TERTIUS.

De lege Evangelica.

Res erunt hujus Articuli Sectiones: Prima legis novæ nomen & S. Thom. essentiam expendet. Secunda causas ejusdem investigabit. Tertia 1. 2. q. 106. c. 2. demum de affectionibus differet.

SECTIO PRIMÆ.

De nominis & essentia legis novæ.

Lex Christi multis donatur nominibus. Dicitur 1. lex nova, vel ab effectu, quia hominem per gratiam renovat; vel a tempore, quia est ultima lex a Deo data quæ veterem antiquavit. Ita Joan. 3. *Mandatum novum do vobis*. 2. Vocatur *lex fidei*, Rom. 3. *lex Spiritus vitæ*, Rom. 8. *lex gratiæ*, vel simpliciter *gratiæ*, Joan. cap. 1. *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est*. 3. *lex libertatis*, &c. 4. novum Testamentum, quia adveniente Christi lege omnia innovata sunt, secundum id Apost. 2. ad Corinth. c. 5. *Vetera transferunt, ecce facta sunt omnia nova*, 5. lex Evangelica, quia, ut ait Auctor Operis imperf. in

G 4 Matth.

Matth. Evangelium est bonum nuntium: bona autem hominibus nuntiantur, quando promittitur eis beatitudo cælestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, immortalis vita, &c.

Lex nova definiri potest: Lex a Christo data & ab Apostolis promulgata, quæ conjunctam sibi gratiam supernaturalem habet.

Dicitur 1. lex. Existimavit quidem Lutherus Christum nullam legem novam tulisse, sed solum a lege veteri nos liberaſſe, ut patet ex his ejus verbis, *Luther. de libert. Christian.* Nullo opere, nulla lege homini Christiano opus est, cum per fidem sit liber ab omni lege. Et in cap. 2. Epist. ad Galat. Sola fides necessaria est ut iusti simus. Idem sensit Calvinus: sic enim in cap. 4. ejusdem Epist. ad hæc verba: *Misit Deus filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, sic, inquam, novæ legis assertores compellat: O perniciosum errorem prædicantium Christum tanquam novum legislatorem! quasi veterem Judæorum legem abrogaverit, ut novam Christianis hominibus legem imponeret.* Sed hæc utriusque Novatoris opinio, a qua nunc abhorrent plerique recentiorum sectariorum, error est evidens verbo Dei aperte contrarius. Nam 1. Isaïæ c. 33. Christus promittitur ut Dominus Judex, Dominus legislator; & c. 2. dicitur; *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem:* atqui hæc verba in sensu proprio & obvio intellecta, clare exprimunt novam legem a Christo ferri debuisse: ergo. 2. Ibi est vera lex, ubi vera imponuntur præcepta ad bonum communitatis ordinata, & in perpetuum servanda: atqui Christus hujusmodi præcepta suis imposuit. Joan. c. 3. Nisi quis renatus fuerit, &c. Ibid. c. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, c. 14. Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit, Matth. 28. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos ... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. 3. deum accedit ratio theologica. Christus enim rex est Ecclesiæ, juxta id Psalmi 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion: atqui rex regno suo de legibus ad bonum ipsius regimen necessariis providere debet. Ergo merito Lutheri & Calvinii errorem reprobavit Synodus Trid. sess. 6. can. 19. his verbis: Si quis dixerit nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem, cetera esse indifferentia, neque præcepta, prohibita, anathema sit.

Dicitur 2. a Christo data, &c. quæ vox locum habet differentia: lex enim vetus per Moysen data est, gratia & veritas Evangelii per Jesum Christum, Deum & hominem cum hominibus amice conversantem facta est.

Dicitur 3. conjunctam sibi gratiam habens, &c. lex enim Christi virtus Dei est in salutem omni credenti, Judæo primum & Græco, ait Apostolus, Rom. 1. in quem locum sic scribit S. Anselmus: Virtus est, quia gratiam præstat per cujus auxilium valeamus facere quæ præcepti, Quod quia lex Moisaica non fecit, infirma fuit.

Obj. 1. cum Novatoribus: Si Evangelium esset vera lex præceptiva, Christiani essent sub lege: atqui falsum consequens, ex Apostolo Rom. 6. Non estis sub lege, sed sub gratia.

Confirm. Quia ex eodem Apostolo 2. ad Cor. 3. ubi Spiritus Domini, ibi libertas, scilicet ab obligatione legis: atqui Fideles habent Spiritum Domini, ex eodem Apostolo; ergo Evangelium esse quidem potest lex directiva, non vero præceptiva.

R. dist. maj. essent sub lege Christi, C. sub lege Moysis, N. Ait quidem Apo-

Apostolus Christianos jam non esse sub lege, sed eam hic legem intelligit quæ timoris erat non amoris, quæ innumeris referta erat cæremoniis & sanctionibus: at non negavit Apostolus Christum vera dedisse præcepta, stabilia & perpetua quibus Christiani obedire teneantur; imo præcepta hæc Domini ubique commendat.

Ad confirmat. eadem est responsio: ubi Spiritus Domini, ibi quidem libertas, idest exemptio a lege Mosaica quæ erat lex cogens & terrens, accusans & damnans: sed non ideo ibidem est immunitas ab omni lege, cum vera filiorum Dei libertas in prompta & alacri mandatorum executione consistat. Quamquam & id cum S. Chrysostomo dici potest, *Chryso?*
filios Dei tam sponte, tam liberaliter Dei mandata adimplere, ut potius supra legem esse videantur quam sub lege. *in 1. cap. 1. Timot.*

Obj. 2. Discrimen legis Christi desumi non potest ex eo quod ipsi commune fuit cum antiqua lege: atqui gratiam habuisse sibi annexam, commune fuit etiam antiquæ legi: ergo.

R. neg. min. Etsi enim gratia non defuerit sive Patriarchis sive Judæorum vulgo, cum alii per eam salutem consecuti fuerint, alii potuerint consequi, jure tamen & merito legis utriusque discrimen ex parte gratiæ desumitur. 1. Quia longe parcior erat mensura gratiæ in veteri Testamento, nunc autem multo diffusior. 2. Quia gratia Judæis concessa, non fuit data vi hujusce status, in quo nondum solutum erat redemptionis nostræ pretium, sed pertinebat ad legem novam ejusque auctorem Christum, a quo & per cujus merita conferebatur.

SECTIO SECUNDA.

De causis legis novæ.

Dico 1. Causa efficiens legis novæ est Christus, isque solus.

Prob. 1. pars ex iis quæ mox dicta sunt contra Lutherum & Calvinum.

Prob. 2. pars contra eos qui Joannem Baptistam novæ legis auctorem esse contenderunt: prob. inquam, quia nec ex Scriptura nec ex Traditione ostendi potest ullam a Joanne latam esse legem quæ apud nos vigeat: nam Baptismus ab ipso institutus erat potius dispositio ad Baptismum Christi, quam Sacramentum quod Fideles suscipere tenerentur.

Dico 2. Causa materialis seu materia novæ legis sunt præcepta tum moralia tum cæremonialia.

1. Quidem lex Christi multa continet præcepta moralia. Præcepta enim moralia ea sunt quæ spectant ad mores secundum veri & æqui regulas dirigendos: atqui lex Christi multa hujusmodi præcepta continet, tum in ordine ad Deum, tum in ordine ad proximum. Nam 1. in ordine ad Deum præcipit fidem, Matth. ult. *Qui non crediderit, condemnabitur*; charitatem, Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* 2. In ordine ad proximum; omnia legis naturalis erga ipsum præcepta paucis his verbis complectitur, *Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis* Matth. 7.

homines, & vos facite illis. Hinc alibi prohibet usuram, ut Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*; adulterium, furtum & similia, Matth. 19. Ergo lex nova non unum fidei præceptum continet, ut falso prædicant pseudo-reformati, sed multa præcepta, quorum alia sunt juris naturalis, ut amor Dei & proximi; alia juris positivi divini, ut fides Trinitatis & Eucharistia, cujus prædicatio fuit ex voluntaria Dei dispositione. Vid. Suarem, lib. 10. c. 2. n. 6.

2. Lex Christi præcepta habet caeremonialia. Præcepta enim caeremonialia ea sunt quæ ad externum Dei cultum, Sacramenta, & Sacrificium pertinent: atqui lex Christi continet ejusmodi præcepta. Sic præcipit ut Baptismus cum aqua & sub certa verborum forma confecturatur; ut Eucharistia in pane & vino, atque cum talibus verbis conficiatur, &c.

At Christus judicialia sicut Moyses præcepta non dedit; sed Principibus temporalibus liberum reliquit, ut ea statuerent quæ ad publicam tranquillitatem potiora ipsis viderentur, modo contra fidem & mores nihil sancirent. Et vero præcepta judicialia ordinarentur ad regimen Reipublicæ Christianæ, vel prout est communitas civilis, vel prout est communitas spiritalis. Porro Christus civilem Republicam condere noluit, quia nec regnum suum de hoc mundo esse voluit: hinc ad eum qui postulaverat, *Dic fratri meo, ut dividat mecum hereditatem*, respondit: *Homo, quis me constituit judicem inter vos?* Et si vero in Ecclesia Christi, prout est communitas spiritalis, necessariæ sint aliquæ leges judiciales quibus exterius dirigatur, has tamen ferre per semetipsum noluit, sed curam hanc & potestatem Pastoribus commisit, quia leges judiciales pro temporum & occasionum varietate mutari sæpe expedit, non expediebat autem ut leges à Christo latæ mutarentur. Unde leges Ecclesiæ judiciales non sub lege divina, sed sub canonica computantur, & apud varios variæ sunt, & sapius variæ esse debent: quia lex Christi ad omnes extenditur mundi populos, quorum diversa sunt ingenia & mores; lex vero Moysis soli imposita erat familiæ Jacob, quæ ut unius moris erat, & limitibus satis angustis conclusa, iisdem legibus facile poterat contineri.

Causa formalis legis novæ ipsa ejus definitione continetur: sed hic queritur an & quomodo lex nova tradita fuerit.

Communis & vera sententia est legem Mosaicam in eo differre ab Evangelica, quod illa scripto tradita sit in tabulis lapideis; hæc vero per Spiritum sanctum in hominum cordibus insculpta sit. Ita expresse docet S. Augustinus, lib. de spir. & litt. c. 17. *Ibi, inquit, in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hic in cordibus humanis. Ibi lex extrinsecus posita est qua injusti terreverunt: hic intrinsecus data est qua justificarentur.* Quod confirmat S. Doctor his Apostoli verbis 2. Cor. 3. *Epistola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.*

Verum hic subest difficultas; quia utraque lex scripto tradita fuit, vetus quidem, ut nemo ambigit; nova vero ab Apostolis & Evangelistis.

Resp.

Resp. ex D. Thoma, qu. 106. art. 1. legem novam duo complecti. 1. Et præcipue gratiam & charitatem in cordibus diffusam, qua impellimur & juvamus ad bene operandum. 2. Præcepta & externas bene operandi leges. Lex nova quoad primum non tradita fuit, sed insculpta, præcipue in solemnî ejus promulgatione facta in die Pentecostes: tunc enim tanta in Discipulorum mentes effluit gratiæ copia, ut vi illius nova lex sine scripto tota conservari potuisset, prout docet Irenæus, lib. 3. contra hæreses c. 1. Quod spectat ad secundum, lex nova scripto quidem tradita est, sed per accidens, ut ita loquar, non per se, ut lex vetus. Enim vero lex Mosaica non ante data est populis quam scripta, priusque, juxta Dei ordinationem, scribi debuit quam dari: contra vero lex Christi ante data est, sive viæ vocis oraculo, sive in die Pentecostes, quam scripta, cum nec statim, sed aliquot post Christi mortem annis, ab Evangelistis in lucem edita fuerit; nec *per se*, si ita loqui fas est, scripta fuerit, sed quasi per accidens, quatenus ad Fidelium preces scribenda fuit Christi vita, & contra Corinthi & Ebionis hæreses agendum fuit. Ergo lex nova, nec secundum potissimam sui partem quæ est gratia, nec secundum præcepta sua scripto per se tradita fuit, ut tradita est lex Mosaica. Ita Suarez, lib. 10. c. 3. Martinon, disp. 27. sect. 3. Frassen & Gonet.

Duo hic observanda sunt. 1. Legem novam aliter nobis esse inditam, quam legem naturalem: hæc indita est ut aliquid quod ad hominis naturam pertinet; illa ut supernaturale donum, non solum indicans quid agendum sit; sed adjuvans ad implendum, ut loquitur S. Thomas hic art. 1. 2. legem novam sapius simpliciter dici inditam quam scriptam, quia gratia quæ interius sola inditur, est pars præcipua legis novæ; porro denominatio sumitur a nobiliori parte. Atque inde est quod lex nova ab aliquibus definiatur, Gratia per Spiritum sanctum indita, qua juvamus ad credenda & amanda ea quæ Christus verbo tradidit. Hæc autem gratia, ajunt iidem, lex dici potest, non metaphorice solum, ut concupiscentia quæ cum sit contra rationem & ad malum ferat, nec obligatoria esse, nec proinde legis nomen mereri potest; sed vere & proprie, quia non minus, imo multo magis quam lex naturalis, est ordinatio in bonum naturæ rationali maxime consentanea.

Causa finalis legis novæ manifesta erit ex iis quæ paulo post de ejus effectibus dicenda sunt.

SECTIO TERTIA.

De affectionibus legis novæ.

Varias legis novæ affectiones discutiunt Theologi: sic expendunt quando dari debuerit, quando data fuerit, quousque duratura sit, &c. hæc nos paucis expediemus, quod ut fiat

Quæres 1. An conveniens fuerit ut lex nova non daretur ab initio mundi.

R. Af-

R. Affirm. cum S. Thoma, 1. Quia gratia naturam imitatur; atqui natura non statim a principio aliquid ad perfectum adducit, sed temporis progressu. Sic homo prius est puer quam sit vir. 2. Quia expediebat ut homo sibi relictus infirmitatem suam agnosceret. 3. Quia lex nova principaliter est ipsa S. Spiritus gratia in nos abunde effusa: atqui non decebat ut hæc gratiæ abundantia conferretur, antequam redemptionis nostræ per Christi passionem in temporum plenitudine adimplenda, consummaretur, juxta id Joan. 7. *Nondum erat spiritus datus, in tanta nimirum plenitudine, quantam in novæ legis statu dari decebat, ait Silvius hic, quia Jesus nondum erat glorificatus.*

Quæres 2. Quando incepit lex nova, & quamdiu duratura sit.

R. ad 1. Legem novam si sumatur secundum præcipuam sui partem, scilicet gratiam, incepisse ab initio mundi. Ratio est, quia ab initio mundi collata est gratia tum electis, tum aliis etiam qui electi non sunt, ut docetur in Tractatu de gratia: atqui gratia hæc pertinet ad legem novam, quia debetur meritis Christi qui novæ legis auctor est. Hinc Augustinus, lib. 3. ad Bonifac. c. 4. *Hi pertinent ad Testamentum novum filii promissionis, & regenerati a Deo patre & libera matre. Hujus generis fuerunt antiqui omnes iusti, & ipse Moyses Testamenti minister veteris, hæres novi; quia ex fide qua nos vivimus una eademque vixerunt, Incarnationem, Passionem, Resurrectionem Christi credentes futuram, quam nos credimus factam.* Unde, juxta eundem Augustinum, Patriarchæ nondum nomine, sed reipsa fuerunt ante Christiani.

Et quia gratia quæ sanctis cum Deo regnantibus confertur, datur etiam per merita Christi; hinc est quod lex nova secundum præcipuam sui partem sumpta, per totam æternitatem duratura dicitur.

R. 2. Legem novam non uno tempore secundum omnes sui partes incepisse: nam Baptismus v. gr. ante Eucharistiam, Eucharistia ante Pœnitentiam instituta est. Porro unaquæque legis novæ pars, statim ac instituta erat, utilis erat, etsi nondum necessaria.

R. 3. Legem novam obligasse cum & qua proportionem satis promulgata est, idest in Pentecoste, & tempore subsequenti, ita ut communiter loquendo Judæos prius, deinde Gentiles obligaverit. Patet hoc ex iis quæ diximus Articulo præcedenti, sect. 7.

R. 4. Legem novam, si sumatur prout est præceptiva, duraturam esse ad finem mundi, non ultra.

Prob. 1. pars. Quia si lex nova ante mundi finem desitura esset, deberet ei succedere lex alia & quidem præstantior; hæc enim de causa lex nova successit veteri: atqui nulla lex lege nova præstantior eidem succedere potest. Neque enim præstantior esse potest, vel ex auctore qui ipse est unigenitus Dei Filius; vel ex sacrificio, quia nullum Eucharistia dignius institui potest; vel ex Sacramentis, quia nostra fecundissimi sunt salutis fontes; vel ex gratia, quia nobis abundantissime confertur, nec probati potest Deum alias abundantiores futuris temporibus collaturum esse; nec demum ex fine, quia nihil est sublimius æterna vita quam lex nova proxime attingit, & in quam definit.

Prob. 2.

Prob. 2. pars 1. quia lex nova non est data, nisi pro hominibus viatoribus in Ecclesia militante; atqui Ecclesia militans non durabit post finem mundi, tunc enim desinent viatores, & ipsa consequenter Ecclesia quæ ex iisdem constat. 2. quia Matth. 28. *Ecce ego, ait Christus ad Apostolos suos, eorumque legitimos successores, vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Ergo post sæculi consummationem nulla jam erit Ecclesia; porro desinente Republica, & deficiente ejus statu, cessat etiam lex quæ pro illo statu constituta erat. Vide Suarem Lib. 10. c. 7. & Silvium q. 106. a. 4.

Quares 3. an dispensatio cadere possit in legem novam. Non quaeritur an Deus in lege hac prout positiva est dispensare possit: ut enim eam libere tulit, sic & ab ea quosdam prout eximere posset, quos ab æterno eximere decrevisset. Verum dispensatio hæc non præsumitur, nisi miraculis aut alia via non minus efficaci probetur, ut docet Innoc. III. c. 12. *De hæreticis.*

R. neminem mortalium in lege divina dispensare posse. Ita Suarez & alii multi, quos citat cap. 6. contra nonnullos Canonistas, qui crediderunt concessam esse a Deo Papæ potestatem in quibusdam legis novæ punctis dispensandi.

Prob. Inferior dispensare non potest in lege superioris, nisi specialem ab eo dispensandi potestatem receperit; ex hoc enim potestatis defectu factum est ut nemo in lege veteri dispensare posset: atqui nemini concessa fuit a Christo hæc potestas, nequidem S. Petro, ut statim patebit.

Confirm. Præcepta legis novæ vel sunt de rebus secundum se necessariis, ut est amor Dei; vel de rebus quæ nonnisi ex instituto Christi necessariæ sunt, ut Baptismus, & alia Sacramenta: atqui nulla est hominum potestas quæ in his dispensare possit. Non in primis, præcepta enim de rebus per se necessariis, sunt præcepta legis naturalis in lege Christi confirmata: in his autem ne ipse quidem Deus dispensare potest. Non in secundis, præcepta enim legis novæ de rebus per se non necessariis, sunt præcepta de actu fidei, de Sacramentis vel aliquando recipiendis, vel taliter administrandis: atqui nec Pontifex, nec Ecclesia dispensare possunt, ut quis alia utatur materia, quam quæ instituta est a Christo, v. g. aqua in Baptismate; aut ut quis non teneatur ad iis credendum quæ a Christo revelata sunt; ergo.

- Obj. 1. Hæc Christi verba Matth. 16. *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in calis, &c.* continent potestatem dispensandi in lege divina, nam generaliter dicta sunt, & nihil excipiunt; atqui verba hæc ad Petrum ejusque successores pertinent.

R. neg. maj. & dico verba hæc licet generaliter prolata, cum exceptione tamen intelligenda esse, prout ab Ecclesia ipsa, & usu perpetuo, qui optimus est legum interpretes, semper intellecta & recepta sunt. Et certe si nulla ibi admittenda foret exceptio, omnia legis novæ puncta solvi possent, sicque posset Ecclesia dissolvere matrimonium ratum & consummatum inter Christianos, posset mutare vel tollere sacrificium a Christo institutum, posset mutare Sacramentorum substantiam, contra Tridentin. sess. 21. c. 2. & Apostolum qui 2. Cor. 10. docet potestatem a Christo Apostolis concessam non fuisse in destructionem, sed in edificationem.

Obj. 2. Papa dispensat in multis quorum obligatio juris est divini: ut 1. in votis

votis. 2. in juramentis. 3. in matrimonio rato non consummato quod dissolvit, licet jure divino indissolubile sit, juxta id Matt. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* 4. in materia sacrificii Eucharistici, quod sine vino confici permisit Innocentius VIII. 5. in ministro Confirmationis, qui licet ex institutione Christi Episcopus esse debeat, aliquando tamen per Apostolicæ Sedis dispensationem simplex fuit Sacerdos, ex Concilio Florentino.

R. neg. antec. Ad 1. & 2. fateor quod Papa & sæpe Episcopi dispensant in votis & juramentis, non improprie solum & interpretative, explicando dumtaxat votum in his & illis circumstantiis non obligare, quia non est acceptum Deo; sed vere & proprie, relaxando vice Dei promissionem Deo faciã in casibus in quibus alioqui staret obligatio voti. At non ideo dispensant Papa aut Episcopi in lege seu naturali seu divina servandi votum, sed mutant materiam, eamque mutatione hac subtrahunt divinæ legi, quæ non obligat ad servandam Deo promissionem, cui Deus per se aut vicarium suum renuntiavit. Se igitur habet Papa in hisce casibus non ut princeps & legislator, qui qua auctoritate legem condidit eandem revocat, non ut Deus ipse, qui si per semetipsum vota aliqua relaxaret, non diceretur dispensare, bene vero irritare; sed ut aliquis qui promissioni sibi ab alio factæ, & juramento vel aliter confirmatæ renuntiat; is enim non dispensat in lege naturali quæ fidem datam servari jubet, & quæ prorsus indispensabilis est, sed relaxata promissione materiam mutat, eamque legi subtrahit: vel, si malvis, tollit conditionem sub qua sola lex obligabat. Lex enim non obligat absolute ut promissio quævis servetur; sed conditionate, nimirum ut servetur, nisi promissarius aut qui vices ejus gerit, eidem renuntiet.

V. Tour-
nely de
Matrim.
p. 348.

Ad 3. Verba Christi apud Matthæum, juxta aliquos, non cadunt in matrimonium dumtaxat ratum, sed in illud quod consummatum est, & per quod conjuges fiunt una caro; unde, ajunt idem, prius dissolvi potest Ecclesiæ auctoritate, posterius non item.

Ad 4. Dispensatio hæc Innocentii VIII. mera est fabula, ut latius docent Theologi in Tract. de Eucharistia.

Ad 5. Episcopus non ita Confirmationis minister a Christo institutus est, ut ministerium illud nunquam simplici Presbytero committi possit; sed ita ut ei nunquam, nisi a Papa, gravibusque de causis conferri possit; ergo cum Pontifex illud simplici Sacerdoti committit, gravibus de causis, ipsam Christi ordinationem sequitur. De his vide quæ in propriis Tractatibus dicta fuere.

Quæres 4. an interpretatio cadat in legem novam.

R. Non cadit interpretatio per epikejam, seu proprie dicta; cadit vero interpretatio improprie dicta seu doctrinalis. Prima pars probatur, quia lex Christi in omnibus obligat casibus in quibus eam Christus obligare voluit; nec ullus est hominum, qui casus in quibus Christus obligare voluit, ab obligatione eximere auit. Secunda pars probatur: tum quia sæpius explicant SS. Patres sensum & verba legis novæ; tum quia exponunt Doctores quo tempore & quibus in circumstantiis obligent quædam novæ legis præcepta: sic v. g. alii præceptum Confessionis, prout divinum est, post commissum mortale peccatum, alii nonnisi in articulo mortis, alii sæpius aut rarius obligare interpretantur.

Quæ-

Quæres 5. an, & quæ sint legis novæ a veteri discrimina.

R. 1. Utramque legem non distingui quoad substantiam, sed tantum penes accidentia.

Prob. 1. pars. Quia illæ leges non differunt quoad essentiam, quæ habent eundem auctorem, eundem finem, & eadem præcepta primaria: atqui lex vetus & nova 1. eundem habent auctorem, Deum scilicet qui *Patribus in Prophetis, novissime vero locutus est nobis in Filio*, 2. *Reb. 1.* eundem finem, tum proximum, nempe cultum Dei, & cordis puritatem; tum remotum, scilicet vitam æternam, 3. eadem præcepta primaria, fidei scilicet per charitatem operantis, quæ est *legis plenitudo*, Rom. 13. Ita fere Habert.

Prob. 2. pars 1. quia lex vetus imperfectior erat, & quasi pædago- Gal. 3. & gus quo Judæi tanquam parvuli dirigebantur, 2. quia secundaria legis 4. utriusque præcepta plurimum discrepabant, ut patet in præceptis ad Sacramenta & sacrificia pertinentibus, 3. quia lex vetus nonnisi Judæos, lex Evangelica orbem totum obligat, 4. quia fidei mytheria, Trinitatis v.g. Incarnationis &c. clarius in nova lege quam in veteri proponuntur, 5. quia spiritus legis antiquæ, timoris erat, novæ vero amoris, 6. quia major est in nova lege præcepta implendi facilitas quam in veteri, 7. quia lex nova justificat, vetus non item. Circa duas posteriores differentias

Quæritur 1. an reipsa lex nova sit facilior veteri.

Respondet S. Thomas qu. 107. art. 4. legem veterem esse Evangelicam graviorem, 1. si solum habeatur ratio actuum exteriorum, 2. si lex Evangelica spectetur ut spectari debet secundum præcipuam sui partem, quatenus lex est gratiæ & amoris, 3. legem Evangelicam esse graviorem veteri, si lex Evangelica spectetur prout extendit se ad interiores motus animi, qui expresse in veteri lege non prohibebantur, & prohibentur in nova.

Prob. 1. pars. 1. ex Act. 15. ubi lex vetus exhibetur ut jugum im- portabile, 2. ut ait S. Thomas, *lex vetus ad plures actus exteriores obligabat in multiplicibus caeremoniis, quam lex nova, quæ præter præcepta legis naturæ paucissima superaddidit*. Ubi notat S. Doctor ex Augustino Epist. 55. alias 119. cap. 19. eos a Christi scopo aberrare, qui *Religionem nostram, quam in manifestissimis & paucissimis celebrativum Sacramentis Dei voluit misericordia esse liberam, servilibus premunt oneribus*; adeo ut tolerabilior sit conditio Judæorum, qui legalibus Sacramentis, non humanis præsumptionibus subi- ciuntur.

Nec nocet quod præceptum Confessionis, prohibitio polygamiz, matrimonii indissolubilitas, sint onera adeo gravia ut propterea multi Infideles a Religione nostra deterreantur.

Nam 1. præcepta hæc per abundantiam gratiæ facilia redduntur, prout prædixerat Isaias cap. 10. *In die illa auferetur onus ejus de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo & computrescet jugum a facie olei*, 2. pondus legis non expenditur ab uno aut altero præcepto, sed ex tota præceptorum collectione. Porro quis neget sexcenta circiter legis Mosaicæ præcepta, e quibus multa erant quorum transgressores morte plestebantur, gra-

graviora esse lege Christi, quæ pauca admodum præcepta continet, & quibus vix tria aut quatuor quæ nonnihil habent difficultatis, ut Confessio, tantum aliunde pacis afferunt & solatii, ut pœna iis annexa pro nihilo ferme debeat computari.

Prob. 2. pars. Quia, ut vere loquitur gratiæ & charitatis doctor Augustinus, *Nullò modo onerosi sunt labores amantium, sed etiam ipsi delectant, sicut venantium, negotiantium, ludo aliquo sese oblectantium; nam in eo quod amat, aut non laboratur, aut si laboratur, labor amatur: atqui lex nova secundum præcipuam sui partem, lex est amoris: ergo legis hujus mandata gravia non sunt, ait idem S. Doctor: quomodo enim grave, cum sit mandatum dilectionis?*

*L. de bono
viduit. c.
21.
L. de nat.
et grat.
c. 69.*

Nec nocet quod spiritus dilectionis in paucis Christianis vigeat; inde enim tantum sequitur multos esse qui gratiam Christi in vacuum recipiunt, & Spiritui Sancto resistunt; non vero sequitur vel iis a Christo negari gratias quarum ope diligere possint, vel eos, si talibus uterentur gratis, non gustaturos quam suavis sit lex Domini iis qui eam ex amore adimplent.

Tertia pars responsionis suam secum probationem affert: si enim lex vetus interiores animi motus non prohibebat, ergo lex nova quæ eosdem prohibet, lege veteri hac in parte gravior esse videtur.

Verum hæc opinio difficultatem habet. Nam 1. lex vetus id omne prohibebat quod prohibet lex naturalis, cujus nova erat confirmatio, & propositio: atqui lex naturæ id omne quod essentialiter malum est, prohibet, sive exterius sit, sive interius, 2. lex vetus omni ex parte bona erat & sancta: talis autem non fuisset, si non attingisset peccata cordis, quæ ceteris graviora esse solent: ergo dicendum interiores animi motus ab ipsa etiam lege veteri fuisse prohibitos.

Queritur 2. an lex nova præcise vi præceptorum iustificet.

R. negat. Si enim a præceptis legis novæ separaretur gratia, nihil magis posset lex Evangelica, quam vetus; & nihilominus quam ista esset littera occidens. *Doctrina qua mandatum accipimus, ait Sanctus Augustinus lib. de spir. & litt. cap. 4. littera est occidens, nisi adsit vivificans spiritus.* Porro per litteram hic intelligitur qualibet scriptura extra homines existens, etiam moralium præceptorum, qualia continentur in Evangelio, ut docet S. Thomas qu. 106. art. 2. Vid. Suarem lib. 10. cap. 5. & Martinon disp. 27. sect. 4.

CAPUT QUINTUM.

De lege humana.

DUO erunt hujusce Capituli Articuli : primus erit de lege humana in genere; secundus, de variis ejusdem speciebus.

ARTICULUS PRIMUS.

De lege humana in genere.

DE lege humana ut sic multa expendenda sunt. 1. Quid sit, & a quo condi possit. 2. Quodnam sit ejus objectum. 3. Quod subjectum. 4. Quæ conditiones. 5. Quinam effectus. 6. Quæ affectiones.

S E C T I O P R I M A.

De essentia & auctore legis humanæ.

LEX humana est præceptum commune justum & stabile, ab homine, vel hominibus, qui curam vel politicæ, vel Ecclesiasticæ communitatis habent, promulgatum. Hujus definitionis explicatio desumenda est ex iis quæ ab initio de lege in universum dicta fuere.

Certum est ex toto corpore Juris tum civilis tum canonici existere leges humanas; sed controvertitur, an juste conditæ sint. Negarunt id olim VValdenſes, VVicleſſus, & cum iis Lutherus, & cum lib. de captiv. Babylon. sic loquitur : Clamo fidenter christianis nihil ullo jure posse imponi legum, siue ab hominibus, siue ab Angelis, nisi quantum volunt, liberi enim sumus ab omnibus. Idem innuit Melancthon * in defensione Confess. August. art. de Traditionibus, & de potestate Ecclesiæ. Calvinus quæstionem, De potestate in legibus ferendis versat lib. 4. Instit. c. 10. sed adeo ambigue, ut vix quid sibi velit, satis intelligi queat. En summa doctrinæ Novatoris, ex propriis ejus verbis desumpta. Usus obtinuit, ait num. 1. ut traditiones humanæ vocentur quæcumque de cultu Dei præter ejus verbum profecta sunt ab hominibus dicta. Contra has nobis est certamen, non contra sanctas & utiles Ecclesiæ constitutiones quæ vel ad disciplinam, vel bonitatem, vel pacem conservandam faciunt. Et infra : Hoc unum contendo, necessitatem imponi conscientis non debere in quibus rebus a Christo liberantur. Et num. 2. in fine : Hujus generis ergo constitutiones hic impugnare animus est, quæ in hoc feruntur ut animas intus coram Deo ligent, & religionem injiciant, ac si de rebus ad salutem necessariis præciperent. Et num. 3. Hæc quæstio plerisque ideo impedit, quod inter externum, ut vocant, & conscientia forum non satis subtiliter discernunt. Præterea difficultatem augeat quod Paulus obediendum esse Magistratui præcipit, non pænæ solum metu, sed propter conscientiam : unde sequitur politis quoque legibus obstringi conscientias : quod si ita esset, caderet quidquid proximo capite diximus,

Town. Theol. Mor. Tom. II.

H

ac

ac jam dicturi sumus de spirituali regimine. Et num. 20. contendit geniculatorem qua sit dum solemnes habemur precationes, sic esse traditionem humanam, ut simul sit divina, quia quidam est præcepti divini determinatio, unde infert eam pro nutu non posse rejci vel negligi. Ex quibus hæc colligi posse videntur, Calvinum existimasse certas ab Ecclesia leges condi posse, sed solum in materia per legem divinam generaliter præscripta; ceteras vero leges vel pene omnes rejci debere, ut eas præcipue rejcit, quæ jure pontificio continentur, vel ad summum in foro exteriori, non autem in conscientia obligare. An crediderit Gersonius leges humanas prout humanæ sunt, in conscientia non obligare, fuisse expendit l'Herminier, & Academiæ Parisiensis Cancellarium ab errore tam gravi liberum esse contendit. His præmissis,

L'Herm.
p. 619.
edit. 2.

Dico: Superiores tum civiles tum Ecclesiastici possunt condere leges, quæ conscientiam obligent circa ea etiam quæ jure divino præcepta non sunt. Conclusio est de fide quoad leges ecclesiasticas; quoad civiles vero ad minus est proxima fidei, ait Suar. l. 3. c. 21.

Prob. 1. pars de Superioribus secularibus, 1. ex Script. Luc. 20. *Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari*: ubi Christus legem de tributis ab ethnico Principe latam, in materia quæ jure divino præcepta non erat, servari mandat, eamque in robore fuisse supponit. Rom. 13. *Omnis anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas, nisi a Deo Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Unde sic: Leges de quibus in hoc textu agitur, latæ erant ab Imperatoribus paganis, qui nec de oneranda subditorum conscientia, nec de renovandis veri Dei legibus cogitabant: atqui tamen leges illæ obligabant etiam in conscientia, ita ut qui ipsi resistebant, Deo ipsi resisterent, & idcirco damnationem sibi acquirerent æternam, ut pater tum ex contextu, tum ex unanimi Patrum consensu, ut videre est apud Bellarminum tom. 1. Controv. p. 1. lib. 3. c. 2. ergo falsa est opinio tum Novatorum, tum aliquot Catholicorum, qui cum Thoma Hurtado existimant leges civiles non obligare in conscientia, nisi cum legislatores expressam hanc intentionem habent.

2. Idem docet unanimis Patrum traditio; quapropter Sanctus Justinus Christianorum omnium nomine compellans Imperatorem Antoninum, confidenter ajebat: *Vestigia sane & cellationes eis qui a vobis sunt ordinati exactoribus, præ omnibus ubique inferre intendimus, quemadmodum ab eo sumus instituti.* Ceteros omitto, quia traditionem spernunt Novatores.

3. Idem evincitur ratione. Nulla enim lex sine essentia sua vel proprietate consistere potest: atqui obligare in conscientia, vel est pars essentia, vel saltem proprietas legis. Lex enim omnis præceptum est: atqui, ait S. Augustinus, lib. de sancta virginitate c. 15. *illud est præceptum cui non obedire peccatum est: consilium, quo si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrans*: ergo &c. Quid de poenalibus legibus sentiendum sit, dicemus infra.

Prob. 2.

Prob. 2. pars de Superioribus Ecclesiasticis. Id nunc potest Ecclesia quod olim potuit; potestas enim quam Ecclesiæ suæ concessit Christus, non ad unum tempus coarctatur, sed ad omnia sæcula se extendit: atqui Ecclesia potuit olim condere, & de factio condidit leges multas circa ea quæ in lege divina non continebantur. Nam 1. in Concilio Jerosolymitano, de quo Act. 15. edita est ab Apostolis lex qua gentes ad fidem conversæ, iussæ sunt abstinere a suffocato & idolotytis: atqui lex illa obligabat in conscientia, quidquid contradicat Calvinus: tum quia veram obligationem important hæc verba, *Visum est Spiritui Sancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria*; quod enim non obligat, non imponitur ut onus necessarium: tum quia lex eadem ibidem recensetur inter præcepta Apostolorum & seniorum quæ Paulus custodiri præcipiebat. An autem & quare lex illa Corinthios non obligaret, ex iis colligi potest quæ supra diximus. 2. Paulus legem condidit qua vetitum est ne bigami & neophyti ad Episcopatum assumerentur. 3. Idem Apostolus sanxit 1. ad Tim. 5. ne accusatio adversus Presbyterum recipiatur, aliter quam sub duobus aut tribus testibus.

1. ad Timoth. c. 3.
& ad Timoth. c. 1.

Eadem veritas patet, tum ex constanti agendi ratione Ecclesiæ, quæ diversas diversis temporibus, prout expedire iudicabat, leges sanxit; iisque usque adeo Fideles teneri persuasum habuit, ut a communione sua eos removerit, qui obtemperare recusabant. Sic indixit Ecclesia jejunium quadragesimale, communionem paschali tempore faciendam, Pascha cum Judæis non celebrandum, eosque qui secus facerent, gravissimis mulctavit pœnis quæ gravissimum peccatum supponunt.

Denique idem confirmat ratio. Ecclesia enim est perfecta societas: atqui societas perfecta potestatem legislativam habere debet. Ubi enim est perfecta societas, ibi esse debet potestas gubernandi subditos; ubi enim non est gubernator, corrumpitur populus, Proverb. 11. atqui potestas gubernandi, potestatem ferendi leges importat: occurrendum enim est abusibus qui sensim irrepunt, mali sunt coercendi exterioribus pœnis, quia inferi pœnæ longius distant quam ut potenter carnales homines retrahant a malo &c.

Obj. 1. Ex potestate humanas leges condendi hæc sequuntur. 1. Aliquid divinis mandatis ab homine addi posse. 2. Eos qui hominum mandatis obsequuntur, laude dignos esse, nedum vituperio. 3. Christianos alium a Christo legislatorem habere posse. 4. Christianum alterius hominis servum fieri posse. Atqui hæc quatuor repugnant Scripturis. Primum quidem, nam Deut. 12. ait Deus: *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito; nec addas quidquam nec minuas*. Secundum, quia Christus eos qui nova imponebant præcepta graviter redarguit. *Sine causa, inquit, colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum*. Tertium, Jacobi enim 4. unus est legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare. Quartum denique, nam Apostolus 1. Corint. 7. *Prelio, inquit, empti estis, nolite serva fieri hominum &c.*

R. neg. min. cujus probatio manifesto Scripturarum abusu nititur. Unde ad 1. præcipit Deus, ut nihil legi suæ addatur, id est nihil ei contrarium, & quo ipsa corrumpi & labefactari possit. Hoc sensu S. Paulus anathema dicit iis qui aliquid prædicaverint præter, id est contra id quod ipse

prædicaverat, ut patet tum ex contextu, ubi ii refelluntur qui Christi legi legem Moysis sociari volebant; tum ex ipsa Apostoli agendi ratione, qui non paucas instituit leges, ut statim dixi. Hoc sensu intellecta a Judæis fuisse Moysis verba patet ex praxi; neque enim existimarent se reos fore si quasdam identidem divinæ legi leges adderent: sic Machabæus instituit festum sortium, Esth. cap. 9. sic Judas statuit . . . ut ageretur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab anno ad annum per dies octo, quæ certe lex gravis erat momenti.

1. Mac. 7.

Adde quod etsi Judæis illicitum fuisset novas leges condere, non idem continuo Christianis prohibitum censeretur. Tot enim legibus ac caeremoniis onerati erant Hebræi, ut novis vix indigerent: at vero Christus tam pauca dedit præcepta, ut Pastoribus plenam relinquere debuerit potestatem ea singulis in locis lanciendi; quæ necessaria judicarent.

Ad 2. Solutio est in textu, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*: ubi evidens est, eas tantum reprobari a Christo Phariseorum traditiones quibus irritum faciebant mandatum Dei. Has & nos toto corde rejicimus.

Matth. 19.

Ad 3. Unus est legislator primarius qui suprema sua auctoritate occidit & vivificat: at legislator ille potestatis suæ partem aliquam inferioribus ministris communicat, juxta id Prov. 8. *Per me reges regnant &c.* unde qui hominis legem violat, legem æternam & divinam simul transgreditur.

Ad 4. Non verat Apostolus ne servi dominis, aut subditi Regibus obediant, qui hoc alibi expresse præcipit; sed id unum prohibet, ne Christiani quos Filius Dei sanguine suo redemit, ita cujuspiam servitio se dedant, ut se a Christi obsequio subtrahant. Quo sensu idem Apostolus alibi vitio vertit si quis hominibus placeat: *Si hominibus placerem, inquit, Christi servus non essem.* Gal. 1.

Obj. 2. Non magis potest Ecclesia aliquid præcipere sub pœna peccati quod in lege naturali vel divina non contineatur, quam aliquid definire ut fide credendum, quod in verbo Dei non includatur: atqui hoc non potest: ergo nec illud.

R. neg. maj. Nam proponere aliquid ut credendum de fide est necessario aliquid proponere ut a Deo revelatum, & idcirco in verbo ejus contentum: verum præcipere aliquid quod in conscientia obliget, non est semper præcipere id quod jam a Deo præceptum fuerit; quia multa sunt pro loco & tempore utilia quæ Deus non præcepit, sed ab hominibus præcipi permittit.

Obj. 3. Obligatio divinæ legis strictior esse debet quam humanæ: atqui si lex humana obligaret etiam sub mortali, jam strictior non esset unius quam alterius obligatio.

R. dist. maj. Debet strictior esse, quatenus Deo magis obediendum est quam hominibus, C. debet strictior esse, quasi Deus semper sub graviiori obliget quam homo, N. Aliquando enim lex humana ob materiæ gravitatem obligat sub mortali, lex vero divina ob ejusdem materiæ levitatem, sub veniali tantum. Ceterum non tam obligat homo quam ipse Deus, qui vult ut superioribus obediatur, juxta illud: *Qui vos audit, me audit &c.*

Luce. 10.

Inft. 1. Ille solus hominis conscientiam obligare potest, qui eum potest gra-

gratia privare : atqui nemo hominum hominem alterum potest gratia privare ; hæc enim non hominis sed Dei solius donum est.

R. dist. min. Homo hominem gratia spoliare non potest, per se, primario, & independenter a voluntate Dei, C. secundario & occasionaliter, N. Ad hoc enim sufficit ut Deus velit eos omnes qui in materia gravi superiori legitimo jussu præcipienti resistent, non peccare contra hominem solum, sed contra Deum ipsum: atqui hæc est voluntas Dei, ut docet S. Petrus 2. Epist. c. 1. & ipse Christus: *Qui vos spernit me spernit.* Luc. 10.

Inst. 2. Judex inferior non potest inducere obligationem in foro judicis superioris : atqui legislator humanus Judex est inferior.

R. dist. maj. Non potest inducere obligationem in foro superioris, præter, aut contra voluntatem superioris, C. secundum voluntatem superioris, & ordinem ab eo constitutum, N.

Inst. 3. Ligare conscientiam est actus jurisdictionis spiritualis: atqui Deus nullam Principibus secularibus jurisdictionem spiritualem concessit,

R. Principes sæculares indirecte solum & quasi occasionaliter ligare conscientias, prout aliqua præcipiunt quæ sine peccato non omittuntur: porro jurisdictio spiritualis iis solum necessaria est qui animam directe ligant.

Inst. 4. Ille solum ligare potest, qui potest solvere : atqui laici Principes, ne indirecte quidem solvere possunt conscientias.

R. neg. maj. Homo enim multis modis ligare se potest: v. g. per peccatum, per vota &c. nec tamen potest se solvere. Adde quod Principes sæculares etsi non possint peccatum, cum semel commissum est, solvere, possunt saltem impedire ne contrahatur, sive legem abrogando, sive in ea dispensando. Ideo autem peccatum semel commissum non potest a laicis relaxari, quia peccatum hoc non tantum contra hominem pugnat, sed & contra Deum; qui non nisi poenitentia ministris ejusdem remittendi potestatem concessit.

Quæres 1. quis leges civiles ferre possit.

R. 1. Potestatem ferendi leges nulli privato competere ex natura rei, & independenter ab omni vel Dei, vel hominum instituto. Ratio est, quia ex natura rei, nullus particularis habet jus in alterum: qui ergo leges condere possunt, vel hoc habent ex Dei voluntate, ut Saul quem Deus in Regem instituit; vel ex hominum conventionem, qui uni vel multis supremam potestatem contulerunt; hæc enim potestas ex natura rei pertinet ad communitatem, quæ non potest in unum corpus politicum convenire, absque eo quod varias possit condere leges quibus singula membra dirigantur. Cum autem potestas suprema satis male administraretur a multitudine, hinc nobilioribus quibusdam membris mandari solet, & ii jurisdictionem in ceteros habere dicuntur. Unde

R. 2. Reges, Imperatores, Principes supremi qui superiorem non agnoscunt, vel qui agnoscunt quidem superiorem, sed ob gradum dignitatis, aut vi consuetudinis, jurisdictionem habent, possunt leges condere. Idem dicendum de Regina, quæ hæreditario jure talis est; ea enim sive a matrimonio soluta sit, sive non, potestatem vere regiam habet, ideoque legislativam, quam sæpe in maritum transferre non posset, quia reclamarent populi. Quapropter in hoc casu vir ita erit caput uxoris, ut hæc

illi quoad matrimonium & familiæ regimen subjacere debeat; tametsi maritus uxori in administratione politica obsequi teneatur.

Quæres 2. an summus Pontifex & Imperator ferre possint leges civiles quæ totum orbem obligent.

R. negat. Prima pars patet, quia Papa nihil potest, sive in Infideles, utpote qui non sint ex ovibus Christi; sive in Fideles ipsos qui ex ejus ditione non sunt: tum quia nullibi potestas civilis Papæ ut tali concessa est a Christo; tum quia alii Principes supremam suis in regnis ac ditionibus potestatem habent, quæ talis esse deberet, si ab alio pro ejus nutu coerceri aut irritari posset.

Secunda pars non minus evidens est, quia Imperator nullam certe in Gallia, aliisque multis regionibus jurisdictionem habet; imo ne in iis quidem quæ aliquando Imperii membra fuerunt: eæ enim jure belli, præscriptione legitima, aliisque justis titulis ad alios Principes devenire potuerunt.

Hinc colliges jus Cæsareum seu commune nullam per se in Galliis vim habere; unde sicubi obligat, ut in Occitania, non vi auctoritatis imperatoris, sed quia a populis illis receptum est. Ceterum jus illud usque adeo excellens est, ut decisiones ejus sequi, cum propriæ locorum deficiunt, convenientissimum sit, tametsi nulla lege sancitum sit, ut deficiente jure proprio ad Romanum recurratur.

Quæres 2. cujus sit Ecclesiasticas leges condere.

R. 1. Potestatem hanc non competere Laicis. Iis enim solum competit, quibus a Christo concessa est: atqui concessa non est a Christo, nisi iis qui oves Domini pascere debent, & regere Ecclesiam quam acquisivit sanguine suo: ergo sicut Ecclesiastici ut sic non possunt civiles leges condere, sic nec Laici ecclesiasticas.

Quemadmodum tamen Ecclesia civilium legum executionem pro viribus procurare nititur, cum id necessarium est; sic & Principes sæculares Ecclesiasticarum constitutionum observantiam pie & sancte procurant. Unde tot laudibus cumulati fuerunt Constantinus Magnus, Theodosius, alique Principes qui suam Ecclesiæ definitionibus submissionem in alios transmittere satagebant; idque Ecclesiæ Principes summopere commendarunt, nedum vituperio verterent. Sic S. Leo epist. 75. ad Leonem Imperatorem: *Debes, inquit, incunctanter advertere regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem his quæ sunt turbata restituas.*

R. 2. Multi sunt qui leges ecclesiasticas ferre possint, & quidem 1. S. Pontifex: tum quia data est S. Petro potestas ligandi, atque adeo obligandi; ut patet ex his verbis Matth. 16. *Tu es Petrus... quodcumque ligaveris super terram &c.* tum quia ei competit potestas ferendi leges, cui data est potestas Ecclesiæ gubernativa: atqui hæc data est S. Petro ejusque successoribus, Joan. 1. *Pasce oves meas.*

2. Episcopus leges seu statuta in Episcopatu suo ferre potest: Episcopus enim est ordinarius Ecclesiæ rector & princeps, atque ex eorum numero quos posuit Spiritus sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei: ergo particula-

culares quibus Diœcesis sua aliquando indiget, leges edere debet. Hinc jure communi potest Episcopus indicere jejunia, festa præcipere cum Clero & populo, ait Gregorius IX. idest de utriusque consensu, ut notat Piring in cap. 5. *De feris*. In Gallia necessum est ut Episcopi obtineant regium diploma, idque verificatum a Parlamento, cujus intra jurisdictionis fines versantur, de quo vide Pontas cap. 5. v. *Felles*: ubi etiam probat hunc esse Ecclesiæ spiritum, ut potius minuatur quam augeatur festorum numerus. Ceterum potestas ferendi leges extenditur jure communi ad Episcopum electum & confirmatum, quamvis nondum consecratum. In Gallia, etsi Episcopus qui Bullas suas recepit & nondum consecratus est, possit id omne exequi quod a jurisdictione pendet, ut censuras ferre, visitare, jurisdictionem delegare &c. hæc tamen non potest, nisi postquam Episcopatus sui possessionem sive per se, sive per procuratorem iniiit: alioqui perseverat jurisdictio Capituli, ut Sede adhuc vacante. Vide D. de Hericourt *De legibus ecclesiasticis*, in responsione ad observationes D. Duperrai.

Quod de Episcopis dictum est, idem dicendum de Patriarchis & Archiepiscopis, qui & ipsi Episcopi sunt, & subditis suis, si quos habent, leges imponere possunt. Neutri tamen pro tota cui præstant Provincia leges ferre possunt *sine consilio & voluntate omnium comprovincialium Episcoporum*: alioqui gradus sui periculo subjacebunt, & quod egerint *irritum & inane* habebitur. Ita sanxit Calistus cap. 7. caus. 9. q. 3. Et vero cum eæ Dignitates quatenus Episcopis superiores, non sint nisi de jure ecclesiastico, hoc tantum possunt quod iisdem jure ecclesiastico concessum est: porro nullo jure iis concessum est, ut pro tota sua Provincia leges condant abque consensu Episcoporum comprovincialium, imo hoc iisdem expresse vetitum est, ut patet ex citato Canone.

3. Legati S. Pontificis in territorio Legationis suæ, Cardinales in Ecclesiis titularum suorum, Abbates, & inferiores Prælati qui jurisdictionem episcopalem habent, leges condere possunt. Ratio est, quia potestati quasi episcopali quibus ii omnes fruuntur, annexa est potestas leges condendi: qui vero jurisdictionem quasi episcopalem non habent, aut habent quidem sed jure aut consuetudine ligatam, nullas leges condere possunt. Nec obstat, ut etiam notat Juvenin, quod in Conciliis suam sententiam ferant: aut enim id concessum est eis ex privilegio, ut Ordinum Præpositis Generalibus, aut suffragium ferunt, non quidem nomine proprio, sed Episcoporum quorum vicarii sunt & procuratores. Hic obiter notandum hanc esse Regni Gallicani praxim, ut Legati huc non mittantur, nisi de licentia Regis; nec quidquam statuere possint, nisi prius obtento ejusdem Regis diplomate, quod sub certis modificationibus a supremo Senatu agnosci & in publicas tabulas referri solet. Vide de Hericourt cap. 7. n. 6. 7. &c.

4. Concilia generalia, nationalia, provincialia, aut diœcesana leges ferre possunt. Sequitur ex dictis: si enim Episcopus solus leges ferre possit; a fortiori id possunt vel Episcopi plures, vel idem Episcopus cum Clero suo. Verum privata Concilia nihil sancire possunt quo aliz Nationes, Provinciæ aut Diœceses necessario constringantur: imo nec ge-

neralis ipfius Concilii leges ubique obfervantur, ut in ipfa Synodo Tridentina patet, quæ licet a Catholicis omnibus admittenda fit in iis quæ ad fidem pertinent, non tamen ubique admittitur pro iis quæ ad difciplinam fpeñant.

Quæres quid fentiendum de Collegio Cardinalium.

R. 1. Illud non poffe leges ferre dum vivit Papa; quia Cardinales, ut tales, ordinariam iurifdiñionem non habent: unde declarationes Cardinalium, licet non minimi ponderis effe debeant, eo quod ipfarum conditores, interpretandis Concilii Tridentini dubiis, S. Pontificis auctoritate præpofiti fint, per fe tamen non funt veræ leges, nifi eas pro legibus habendas effe decreverit S. Pontifex.

R. 2. Idem Collegium non poffe condere leges Sede vacante. Ita ftatuit Clemens V. cap. 2. *De eleñione*, & merito, ut nempe Cardinales unice vacent novi Pontificis eleñioni. Si tamen iidem Cardinales ab eleñione per vim majorem impedirentur, poffent decreta provifionalia ad ecclefiafticæ difciplinæ defenfionem condere. Cardinales quippe Cleri Romani locum tenent: at Clerus Romanus Ecclefie providere debet, cum ipfi aliquod imminet periculum. Hinc poft mortem Fabiani Papæ, ftatuit Clerus Romanus ut lapfi, in cafu mortis, abfolutione & Euchariftia donarentur, etfi necdum impositos fibi pœnitentiæ labores adimpleviffent.

Quæres 2. quid dicendum de Capitulo Sede vacante.

R. Capitulum Ecclefie Cathedralis (non autem Collegiatæ) ferre poffe ftatuta tamdiu duratura donec ab Epifcopo revocentur. Ita communiter Theologi. Ratio eft, quia Capitulum fuccedit in iurifdiñionem Epifcopi, ex cap. unico *de majorit. & obed.* in 6. ergo id omne poteft quod Epifcopus, nifi id fibi fpecialiter prohibitum fit: atqui condere leges eft de Epifcopi poteftate, neque Capitulo fpecialiter prohibitum invenitur; ergo.

Confirm. Tum quia hæc Capituli poteftas & Ecclefie prodeffe poteft, & Epifcopo futuro non nocet. Primum patet, quia non raro contingit ut quidam certis in locis abufus graffentur, qui pœnalibus ftatutis fine mora debeant coerceri. Secundum non minus evidens eft, quia fi Capituli ftatuta futuro Epifcopo non placeant, ab eodem vel ex parte, vel omnino poterunt revocari: ergo in praxi fequenda eft opinio nofta, nifi forte alicubi contrarium teneat confuetudo: hæc enim femper fervanda eft, quia & poteft dare iurifdiñionem, & eam auferre. Ita Suares lib. 4. *de legib.* c. 6.

Dices: Caput 1. *Ne Sede vacante*, ftatuit, *Sede vacante nihil debere innovari*: fed leges vel novas condere, vel ab Epifcopis pofitas revocare, magna foret innovatio. Deinde caput 2. eodem, negat *quod capitulum vacante Sede fungatur vice Epifcopi in collationibus Præbendarum*: ergo falſum eft Epifcopi iurifdiñionem devolvi ad Capitulum.

R. ad 1. ibi quidem prohiberi ne quid innovetur in bonis ad Ecclefiam pertinentibus, puta ne bona hæc, communiter loquendo, alienentur, donentur, aut aliter diftrahantur; non prohiberi vero ne quid in materia legum innovetur: imo neque id fatis confulto prohibitum fuiſſet, cum exigere poffint locorum circumftantiæ ut novis malis per novas leges occurratur.

R. ad

R. ad 2. ibi statui ut beneficia, quæ vacant, Episcopo reserventur pro nutu ejus conferenda, quia collatio libera computatur ut fructus quidam; fructus autem Episcopo * reservantur jure communi: sed non inde sequitur nullas a Capitulo leges sanciri posse, ut per se evidens est. De potestate Capitulorum Sede vacante, vjde Institutionem ad Jus Ecclesiasticum D. Fleury 1. p. c. 16. & Librum cui titulus, *Notes sur le Concile de Trente*, nota in cap. 10. sess. 7. pag. 158.

* Vid. T.
2. Moral.
p. 357.

Quod spectat ad Capitulum vivente Episcopo, certum est apud omnes ipsum, jure saltem communi, nullas leges conficere posse, quæ Dicoecesi obligent: potest tamen de minoribus ad se pertinentibus condere statuta, quibus singula Capituli membra obligentur, adeo ut Canonici, qui ea transgressi fuerint, decretis contra transgressores poenis subjaceant. Ratio est, quia Capitulum etiam sine Episcopo spectatum, est integrum corpus, Decano, aut alio quovis Præposito tanquam capite, ceterisque Canonicis ut membris constans; ergo rationem habet communitatis satis perfectæ, ut quibusdam legibus se regat. Idem de communitatibus inferioribus dicendum est.

SECTIO SECUNDA.

De objecto seu materia legis humane.

Certum est 1. legem omnem humanam versari in materia honesta; lex enim quæ aliquid præciperet inhonesti, eo ipso vera lex non esset. Haud tamen necesse est, ut legis materia sit intrinsece honesta, sufficit ut sit honesta extrinsece, idest ut ad finem honestum, scilicet bonum commune, referri possit. Hinc lex humana non solum virtutis, v.g. temperantiæ actus imperare potest, sed & multa præcipere quæ de se sunt indifferentia, puta ut arma certo tempore ferantur, vel non, quia armorum gestatio, vel depositio ad publicæ rei bonum conducere potest.

Hinc ruit Machiavelis, aliorumque ejusdem farinae Politicorum opinio, qui id omne quod ad Reipublicæ utilitatem inservire potest, etiamsi injustum sit, humanæ legis materiam fieri posse putant; quasi vero lex naturalis & divina, quæ peccatum omne prohibent, cuicumque hominum legi præponi non debeant. Ad hujusmodi ergo Politicos constanter dirigenda sunt hæc Apostolorum verba, *Si justum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate*: hæc item Augustini Lib. 1. de Civ. Dei cap. 24. *Felices Imperatores eos dicimus si juste imperant, si suam potestatem ad Dei cultum maxime dilandum, majestatis ejus famulam faciunt.*

Certum est 2. non omnem materiam honestam humana lege præcipi. Virginitas enim, jejunium in pane & aqua, etsi materia sint admodum laudabilis, imprudenter tamen omnibus præciperentur, quia essent jugum quod plerique homines portare non possent: lex autem humana debet iis omnibus, quibus imponitur, esse moraliter possibilis. Atque hinc colligere solent Doctores, legislatorem politicum omnia vitia prohibere nec posse, nec debere, saltem sub pœna coactiva: omnia enim mala cavere non omnium est, non etiam multorum, sed perfectiorum, ut docet S. Augustinus;

2. 2. q. 10.
a. 11.

stinus; unde S. Thomas, *Humanum regimen*, inquit, *derivatur a divino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamvis sit omnipotens & summe bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quæ prohibere posset, ne eis sublatis majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Vid. Pontas v. Loi, cas 4. Hæc tamen non impediunt, quin certis in Communitatibus plura quam in aliis prohiberi possint: sic in Religione multa prohibentur, quæ alio in statu licita sunt.*

Certum est 3. propriam civilium legum materiam esse res temporaneas, propriam vero legis canonicæ materiam esse res spirituales: quia nec Principibus laicis concessa est potestas Ecclesiæ dirigendi, licet eam & sanctas ipsius leges omni ope tueri & protegere debeant, nec Ecclesiæ Pastoribus præcise sumptis datum a Christo est regna moderari: unde S. Bernardus Lib. 2. de Consider. cap. 6. sic Eugenium alloquitur: *Disce sarculo tibi opus esse, non sceptro, ut opus facias Propheta.* Et iterum: *Esse ut alia quacunque ratione hæc, aurum, & argentum, potestatemque terrenam tibi vindices, sed non Apostolico jure. Nec enim tibi ille Petrus dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesiæ, numquid dominationem?* Hoc disertè docuit S. Athanasius in sua ad Constantinum Apologia: *Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ Ecclesiæ concedidit. Et quemadmodum qui suum imperium malignis oculis capis, contradicis ordinationi divinæ, ita & tu cave ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias.*

Non me fugit multos extitisse Principes, qui varia emiscent decreta ad spirituale Ecclesiæ regimen spectantia: at nihil inde contra nos. 1. quia a facto ad jus non valet illatio, certumque est Principes multa sæpe sæpius sibi arrogasse jura quæ ipsis non competebant. 2. quia statuta ab iis circa res spirituales emissæ, eatenus aliquid roboris obtinere, quatenus expresso vel tacito Ecclesiæ consensu confirmata sunt: inde Zenonis Henoticon, Euthesii Heraclii, Typus Constantis, palam rejiciuntur, quia nunquam ab Ecclesia approbata, imo reprobata sunt. 3. quia religiosi qui variis temporibus florere Principes, id unum, decreta hæc condendo, intendebant, non ut Ecclesiæ leges indicerent, sed ut latas ab eadem Ecclesia, & servarent ipsi, & a suis servari curarent; quod nedum ipsis vitio verti possit, magnæ e contra laudis argumentum est: unde S. Leo Leonem Augustum monebat Epist. 75. *ut adverteret regiam potestatem sibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiæ præsidium esse collatam.*

His, quæ apud omnes inconcussa sunt, præsuppositis, duo hic disputari solent. 1. an lex humana ad actus internos se extendat. 2. an actus præteriti ejusdem legis materia esse possint. Non loquor de actibus externis, aut de actibus futuris; ii enim ex omnium confesso sunt humanæ legis materia, cum omnium maxime dirigi & coerceri possint. Ut solvatur prima difficultas de actibus internis,

Nor. 1. Actus interni dupliciter cadere possunt sub legem: directe, cum præcipiuntur aut prohibentur per se & ratione sui; & indirecte, dum non prohibentur quidem aut præcipiuntur ratione sui, sed ratione actus externi cui conjunguntur.

Not. 2.

Not. 2. Actus interni, vel cum externis conjuncti non sunt, ut oratio pure mentalis, vel cum iisdem conjuncti; & ii bifariam conjuncti esse possunt. 1. *per se*, cum scilicet actus internus, vel est causa actus externi, & sic volitio efficax furandi connectitur cum furto exteriori; vel est conditio necessaria ad actum exteriorem in genere moris consideratum, & sic attentio connectitur cum oratione vocali, dolor internus cum confessione, intentio baptizandi cum externa actione baptizantis. 2. *per accidens* tantum, cum actus externus ab interno separatus, non definit humanus esse aut moralis: sic intentio orandi Deum ad obtinendam castitatem, accidentaliter est orationi, quæ sublata hac intentione non defineret humana esse & moralis. His positis,

Dico 1. Lex humana actus internos indirecte præcipere aut prohibere potest.

Prob. 1. Lex humana præcipere potest actus, qui humani sint, honesti, & in tali genere honestatis: sic quotidie præcipiunt Prælati ut Fideles Deum exorent ad obtinendam pacem: atqui hoc præcipiendo indirecte præcipiunt actus internos. Actus enim non potest esse humanus, & in tali genere honestus, nisi a voluntate & quidem bene disposita, & in talem effectum tendente proficiscatur: atqui voluntatis exercitium, bona ejus motio, desiderium hunc vel illum finem obtinendi, sunt actus vere interni; ergo

Respondet D. l' Herminier, actus internos qui orationem comitari debent, ipso divino jure præcipi. Sed 1. quid inde? An non res eadem duplici lege imperari potest? 2. cum indicit Episcopus orationem ad certos fines, aliquando præcipit id quod Deus non præcipit; unde non peccasset ante præceptum, qui hunc orationi suæ finem sibi non proposuissent.

Prob. 2. Si Ecclesia actus internos præcipere nun posset, qui actum simpliciter exteriorum, ac, si ita loqui fas est, operis virtuosum cadaver poneret, ille satisfaceret Ecclesiæ præcepto: atqui falsum consequens. Nam damnata est ab Alexandro VII. propositio hæc, *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ*: hæc item ab Innocentio X. *Præcepto communionis annuæ per sacrilegam corporis Domini manducationem*: hæc quoque a Clero Gallicano anno 1700. *Præcepto de Horis canonicis satisfacit, qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat*. Atqui censura harumce propositionum supponit Ecclesiam præcipere posse actus interiores, quibus seclusis actus externi non valent in genere moris: si enim per confessionem voluntarie nullam, per materialem Officii recitationem &c. non impleantur præcepta Ecclesiæ; ergo ut hisce præceptis satisfiat, necessaria est contritio, devotio, attentio, adeoque multi actus interiores.

Nec dicas propositiones eas damnatas solum fuisse quatenus divinum de confessione & communione præceptum interpretabantur, non vero quatenus Ecclesiæ legem continebant. Nam 1. in propositione quæ loquitur de confessione voluntarie nulla, sermo est de Ecclesiæ præcepto, quod Papa ab iis non impleri declarat qui confessionem invalidam emittunt. 2. propositiones illæ a variis laxioribus Casuistis defendebantur, ut declarant prædicti Pontifices in Decretis suis: atqui nemo extitit unquam, qui dixerit

rit divino de communione præcepto satisfieri per sacrilegam corporis Domini manducationem; ergo propositionum harumce defensores ideo solum proscripti sunt, quia falso docebant actus externi positionem satis esse ut Ecclesiæ præceptum adimpleatur.

Confirm. ex Bulla *Vineam Domini*, ubique acceptata, quæ definiit eos dumtaxat Apostolicis contra Janseñum Constitutionibus facere satis, qui ex animo & interius, famosas quinque Propositiones in ipso Janseñi sensu condemnant.

Dico 2. Valde etiam probabile est, actus mere internos præcipi posse vel prohiberi lege pure Ecclesiastica, idest versante in materia quæ non sit juris naturalis nec divini. Ita Silvius 2. 2. q. 104. 2. 5. Henricus 2. S. Ignatio c. 16. de legibus, & alii multi contra multos. Assertio nostra intelligitur de lege prout directiva, non autem prout coactiva: an enim actus mere interni censuris obnoxii sint, alibi perpendemus.

Prob. 1. ex textibus sæpe citatis, *Qui vos audit, me audit*, Luc. 10. *Quodcumque ligaveris super terram, &c.* Matth. 16. *Obedite præpositis vestris*, Heb. 13. atqui verba hæc generalia sunt & illimitata, neque distinguunt inter actus internos & externos; ergo de utrisque generaliter intelligi debent, præsertim cum sensus generalis, utpote Ecclesiæ favorabilis, extendi debeat, nedum restringi.

Prob. 2. Superiores ad id præsertim subditos obstringere possunt, quod maxime in istorum potestate est, quodque ita pertinet ad rectitudinem vitæ & virtutis, ut ad actus externos plurimum disponat: atqui actus interiores maxime sunt in subditorum potentia, & ad rectitudinem vitæ pertinent, non solum prout externis conjunguntur, sed prout etiam in mente latent, sic enim hominem ad actus externos habilem & promptum efficiunt.

Prob. 3. Si Ecclesia actus internos præcipere non possit, præcipere non poterit superior silentium, quod est cessatio ab omni actu externo; vel meditationem mysterii alicujus singularis: atqui hæc repugnant experientiæ. Sic Nicolaus IV. in Regula tertiæ Ordinis S. Francisci a Leone X. confirmata injungit quotidie Fratribus examen conscientie, qui actus mere est interior: sic præcipit Ecclesia ut qui subdiaconatu donari volunt, castitatis votum emittant: sic, ut bene docet Silvius, possit Ecclesia cæco & muto de eadem bene merito, beneficium conferre, aut antea collatum relinquere, injungendo ut in compensationem Horarum, preces quasdam mentales effunderet.

Obj. 1. De iis Ecclesia leges ferre nequit, de quibus judicare non potest: atqui non potest Ecclesia judicare de actibus mere internis, quia non judicat de occultis, ex Innoc. III. c. 33. *De simonia* & eique datum est de manifestis tantummodo judicare, ibid. cap. 34.

R. dist. min. Ecclesia non judicat de internis & occultis, judicio forensi & cum strepitu judiciali, C. non judicat directive expendendo an secundum se bona sint, ut præcipiantur; an mala, ut prohibeantur. N. Itaque de occultis non judicat Ecclesia, ea agitando in foro exteriori, testes citando, partes audiendo: nihilominus tamen expendere potest Ecclesia an occulta quædam ita bona sint aut mala, ut imperari debeant aut prohiberi,

beri. Atque hoc patet 1. quia actus exteriores occulti (de quibus, non autem de pure internis loquuntur objecti canones) vere prohibentur ab Ecclesia, & quidem sub pœna censuræ juxta plurimos: etsi de iis Ecclesia in exteriori foro judicare non possit. 2. Sicut Deus dare potuit Ecclesiæ potestatem ferendi leges quæ obligent in conscientia, tamen nemo hominum de conscientia judicare possit; sic & ei dare potuit potestatem ferendi leges de actibus internis, tamen nemo hominum de iis judicare possit judicio coactionis. 3. Si Ecclesia actus internos non punit pœna per sententiam in foro exteriori incurrenda; at eos aliquatenus punit æterna pœna per Christum, qui ejusdem Ecclesiæ sponfus est, infligenda: quanquam & pœnam actibus in mente consummatis imponit Ecclesia in foro pœnitentiæ, ubi non puniuntur actus illi prout exteriores, cum humilis eorum manifestatio peccatum exterius non conficiat, sed ut actus præcise interni, idest in corde solo consummati.

Inst. Id de quo Ecclesia in foro exteriori judicare non potest, non subjacet ejusdem directioni: atqui Ecclesia de actibus internis judicare nequit in foro exteriori. Minor est ex concessis; prob. maj. Ut id, de quo exterius judicare nequit Ecclesia, ejusdem directioni non subiaceat, satis est ut vis legis directiva a coactiva non separatur: atqui res ita est. Lex enim debet esse medium ad bonum commune, non solum optimum, sed & efficacissimum: atqui lex talis non esset, si vis ejus directiva posset separari a coactiva; lex enim in hoc casu inermis omnino foret & infirma; neque magis superior cogere posset subditos ad obsequium, quam subditi superiorem.

R. ad 1. neg. maj. Ecclesia enim de actibus externis, qui omnino occulti sunt, in foro contentioso & cum strepitu judicare non potest; & tamen ii actus Ecclesiæ directioni subjacent, imo contra eos decerni possunt pœnæ, etsi nemo sciat, an & quis eas incurrerit. 2. Actus interiores, qui cum externis conjuncti sunt, ab Ecclesia præcipi possunt, ut patet ex assertionem prima: atqui tamen non magis Ecclesia de iisdem in foro contentioso judicare potest, quam si pure interni forent.

Ad 2. & 3. neg. min. lex enim non desinit esse medium efficax, ex eo quod vim omnem suam in omnibus casibus non exerat; quotiens enim sunt actus etiam externi & manifesti, quinnulli a Deo aut homine exterioribus in hac vita pœnis mulstantur? Itaque ut lex efficax dicatur, sufficit ut vel transgressores exterius punire possit; vel iis pœnam a Deo comminari; vel demum homines ad id, quod æquum est & justum, dirigere.

Obj. 2. Potestas ferendi leges, involvit jurisdictionem; atqui Ecclesia nullam habet jurisdictionem in actus internos: Jurisdictio enim Ecclesiæ respicit societatem Fidelium ut visibilem; atqui societas Fidelium visibilis non est ratione actuum interiorum.

R. jurisdictionem quamlibet cadere immediate in personam, in actum vero mediante persona. Ergo eo ipso quo persona sensibilis est, actus etiam insensibiles eidem præcipi possunt, præsertim cum præcipiuntur auctoritate spiritali, qualis est Ecclesiæ auctoritas. Et verò si Ecclesiæ potestas ad pœnam spiritualem, sive censurarum, sive æternæ damnationis se extendat, quidni ad actus etiam mere spirituales se extendere possit?

Quid

Quid hac de re senserit S. Thomas, videris apud Henricum à S. Ignatio, & Sylvium.

Ut solvatur secunda difficultas, an actus præteriti legis materia esse possint, not. 1. legem dupliciter considerari posse. 1. ut est *constitutiva*, idest prout jus novum constituit, & obligat ad aliquid ad quod nulla lex antea obligabat. 2. ut est *declarativa*, idest prout declarat quid secundum jus antiquius fieri vel non fieri debuerit: lex hoc secundo sensu sumpta, non tam est lex quam doctrina. Notandum insuper tres distingui posse legis effectus, scilicet obligationem in conscientia, cui respondet culpa in transgressione legis: poenam quæ sæpe annexa est transgressioni; & irritationem quæ aliquando sequitur legem etiam sine peccato violatam, quibus positis,

Dico: Lex ut constitutiva non extenditur ad actus præteritos, obligando.

Prob. 1. parsex cap. ult. *De constitutionibus*, ubi declarat Gregorius IX. *leges & constitutiones dare formam futuris, non autem ad præterita facta trahi*. Et vero lex proprie dicta seu constitutiva, est essentialiter regula operandi, & præceptum: atqui regula operandi non potest ad actus præteritos extendi, qui, cum facti sint, infecti esse nequeunt. Pariter præceptum non datur de eo quod a nobis non pendet, quale est id quod præteritum est; ergo.

Dixi, *obligando*, quia etsi legislator nunquam efficere possit ut actus qui sine culpa factus est, fiat per legem postea latam culpabilis, potest tamen facere 1. ut poena improprie dicta pro actu præterito imponatur: sic cum lata est lex, qua filii illegitimi constituebantur irregulares, irregularitatem contraxere qui ante legem illegitimi erant. 2. absolute potest legislator ob commune bonum aliquos actus secundum leges omnes quæ tunc vigeant factos adeoque validos, lege subsequenti irritare; sed licet id non omnino repugnet, moraliter tamen loquendo vix unquam evenit, ut notat Suares, l. 3. c. 14. quem consule.

Dixi insuper, *lex ut constitutiva*, quia lex declarativa ad actus præteritos extenditur, ut cum definiunt Pastores, eum, qui talem culpam commisit, censuram tali canone latam incurrisse: sic olim declaravit Innocentius II. Clericos in sacris, & Religiosos professos qui nupserant, debere ab uxoribus separari, quia *copulationem hanc quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse certum est*. Fieri tamen potest, ut in casibus satis intricatis, & circa quos divisi sunt Doctores, peccaverit quis solum materialiter, ideoque a poena contra eos lata qui formaliter peccassent, per ignorantiam suam immunis evadat.

C. 40. in
lex 27.
§. 1.

SECTIO TERTIA.

De subjecto legis humane.

Subjectum humanæ legis dicitur quisquis eidem obedire debet. Porro multi sunt de quibus dubitari potest an lege humana, sive civili, sive Ecclesiastica teneantur, v. g. pueri, amentes, infideles, legislatores ipsi, &c.

Quæres

Quæres itaque 1. an legislator suis ipse legibus obligetur.

Not. 1. duplex est genus legislatorum: alii sunt absoluti, qui per se solos leges ferre possunt absque communitatis consensu, ut Rex in regno suo, Episcopus in sua Diocesi; alii non sunt absoluti, qui eadem potestate non gaudent, sed indigent communitatis auctoritate, ut Dux Venetorum inter Senatores, Metropolitanus inter Episcopos, Prælatus in Capitulo. Sunt tamen aut esse possunt Principes aliqui, qui licet in ferendis legibus Magnatum aut Comitiorum suffragia expectare debeant, non magis legibus suis subditi censentur, quam si eas soli tulissent; & de istis idem sentiendum quod de prioribus.

Not. 2. Legis materia aliquando Principi cum subditis communis est, ut cum in Ecclesia præcipitur annua confessio, & communio paschalis; aut cum in civili regimine taxantur pretia rerum, &c. aliquando materia legis subditis convenit, sed Principis statui & decentiæ accommodata non est, ut si lege cautum sit ne quis stipatus incedat, aut arma gestet.

Not. 3. triplicem esse vim legis: dirigit enim, cogit per pœnas, & actus contra sui tenorem factos irritat.

Certum est Principem non absolutum teneri legibus quas una cum communitate, aut præcipua ejus parte sanxit. Ratio est, quia leges illæ supponuntur latæ ab aliqua communitate, quæ est supra qualcumque ejusdem partes singulariter spectatas, & cui consequenter omnes ejusdem partes obedire tenentur. Certum est etiam, Principem non teneri legibus, quarum materia ad eum non spectat. Res ex terminis evidens est: unde questio movetur de ceteris. Quare

R. Principem etiam absolutum teneri propriis legibus quoad vim directivam, non autem quoad coactivam.

Prob. 1. pars, tum ex jure canonico, ubi statuitur, ut quod quisque *C. 6. de* juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo, juxta id Catonis: *Patere legem Constitut.* quam ipse tulit; tum ex jure civili, juxta quod, *digna vox majestate re-* gnantis est, legibus alligatum se principem profiteri: tum denique ex Patri- *L. 4. c. de* bus, quorum instar sit Ambrosius, qui Epist. 32. sic alloquitur Valen- *legib.* tinianum: Quodcumque præscripsisti aliis, præscripsisti etiam tibi: leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat.

Prob. 2. tum quia superior, quisquis ille sit, pars est communitatis: atqui pars toti se conformare debet, quando potest: *turpis enim omnis pars est, suo universo non congruens*, ait S. August. Lib. 3. Confess. cap. 8. tum quia leges non feruntur nisi ad bonum commune: atqui Princeps non minus tenetur ad promovendum illud bonum, quam subditi; porro non promovent commune bonum qui dicunt, & non faciunt, sed plus nocent exemplo, quam verbis profunt.

Ceterum communior opinio tenet superiorem lege propria non teneri directe, quasi ipsa lex humana per se aliquid possit in eum a quo lata est; sed indirecte, quatenus lex naturæ præcipit, ut cui boni communis procurandi cura incumbit, ceteris præcat exemplo; ne, ut bene Ambrosius ibidem, *familia status nutet, si quod inquiratur in corpore, non inveniatur in capite*. Cum autem obligatio, quæ naturali lege imponitur, non minor sit obligatione humanæ legis, hinc sequitur Principem qui proprias leges tran-

*Vid. Silv.
hic q. 96.
a. 5.*

transgreditur in materia gravi, mortaliter peccare, ut docent Vasquez, Silvester, Silvius & alii. Et hoc verum est, non solum ratione scandalii, damni, aut injuriæ in tertium redundantis, sed etiam quando hæc omnia absunt; quia naturalis æquitas notabiliter violari non potest sine peccato mortali: hanc autem æquitatem violat, qui in materia sibi cum aliis communi, gravia aliis onera imponit, quæ ne ipso quidem digito movet. Unde colligere graviter peccare Pontificem, si non jejunet in Quadragesima, si saltem semel in anno peccata non deponat, &c. item Episcopum, si in die, quam festam instituit, sacro non interfuit.

*Hic q. 96.
a. 3. ad 3.*

Prob. 2. pars 1. auctoritate S. Thomæ, quicum docere solent Theologi legislatorem non teneri legibus suis quoad vim coactivam. 2. ratione. Tum quia omnis pœna imponitur invito, & a superiore: atqui legislator respectu sui ipsius nec invitatus nec superior esse potest. Tum quia legislator, qui ipse non exequitur quod aliis præcipit, non peccat proprie nisi contra legem naturalem; lex autem naturalis non decernit pœnas, quæ legibus positivis non decernuntur.

Hinc certo colligit Episcopum qui sub pœna suspensionis ludum aleæ, aut ingressum tabernæ prohibuit, peccare quidem, si ludum hunc aut tabernas frequentet, non autem incurrere pœnas quas aliis indixit. Ita Herbert, Juenin, cum ceteris. An autem Clericus qui cum tali Episcopo luderet, suspensionem incurreret, controversatur. Affirmant Valentia & Bonacina, nisi Episcopus vim legis suæ suspendat; negant alii, quia supponunt Episcopum in hoc casu semper dispensare cum eo, quem ad ludendum invitavit. Eo nixus principio docet Suarez Principem qui scienter contrahit sine solemnitatibus juris, valide contrahere, quia secum ipse dispensat; unde valeret testamentum Regis etiam non servatis formalitatibus factum: at vero, si alius sine iisdem formalitatibus in ipsius Regis gratiam testamentum condidisset, illud jure communi invalidum esset, quia non peccasset regia dispensatio; unde, ajunt Salmanticenses tract. 11. c. 3. n. 44. non posset Princeps hæreditatem vel legatum accipere. Idem docet Suarez, l. 3. c. 35. idque expresse habetur *L. Ex imperfecto, c. De testamentis*.

Quæres 2. an Infideles Ecclesiæ legibus teneantur.

R. Infideles nunquam baptizati, ut Turcæ, Evangelicis legibus, non autem Ecclesiasticis; baptizati vero, ut Pseudo-reformati, utrisque tenentur. Tres sunt partes.

Prob. 1. pars, quia lex Evangelica omnibus omnino hominibus imposita est a Deo, cui omnes prorsus subditi sunt. Ergo infideles tenentur lege Baptismi, imo & Eucharistiæ, non quidem tempore ab Ecclesia determinato, sed aliquando, quia susceptio ejus juris est divini, non Ecclesiastici. Non peccant tamen, quamdiu ignorantia invincibili laborant, sicut non peccat subditus Regis, qui facit contra legem ejus quam inculpabiliter ignorat.

Prob. 2. pars, quia Infideles foris sunt, id est extra Ecclesiam, in quam non intratur nisi per Baptismum: porro de iis qui foris sunt non judicat Ecclesia, ex Apost. 1. Corinth. 5. atque hoc expresse docet Innocentius III. c. 8. *De divoritiis*. Hinc non peccat, neque censuris subjacere potest Infidelis, qui in die prohibita vescitur carnibus aut non jejunat; atque id extendit Bonacina ad Cathecumenos, quia necdum sunt de Ecclesia:

clesia: unde colligit cum Azorio & Sanches, eos qui carnes ministrant Infidelibus in die jejunii, non peccare; quia nullius peccati causæ sunt, cum non peccet Infidelis non servando legem qua non obstringitur: idem docent Salmanticenses. Haud tamen credidero immunem fore a peccato Christianum qui carnes porrigeret Infideli iisdem vescenti in contemptum Ecclesiæ, quod sæpe contingere potest.

Prob. 3. pars, quia omnes baptizati eo ipso sunt Ecclesiæ subditi, neque magis a legibus ejus eximuntur quam subditi contra legitimum Principem rebelles.

Quæres 3. quid sentiendum de infantibus, amentibus, & ebriis.

R. 1. pueros ante usum rationis, & perpetuo amentes nullis subijci legibus.

Prob. Lex est præceptum, præceptum autem non imponitur nisi subditis obedientiæ capacibus: atqui infantes, & perpetuo amentes, licet Ecclesiæ subditi sint per Baptismum, non tamen obedientiæ capaces sunt. Opponuntur tria. 1. infantes tempore interdicti Ecclesiastica privari sepultura. 2. eisdem ad Baptismum obligari. 3. demum eos puniri si quando male agunt.

Sed hæc non nocent. Ad 1. itaque, infantes non privantur Ecclesiastica sepultura quasi legibus Ecclesiæ obnoxii sint, sed vel in pœnam aliorum, vel ob incapacitatem loci, in quo post interdictum nemo sepeliri debet.

Ad 2. debent quidem infantes Baptismum recipere, quia Baptismus medium est ad salutem necessarium, sicut cibi corporales ad vitæ conservationem; non autem quia subjacent præcepto Baptismi. Unde longa est disparitas infantem inter & adultum, qui Baptismum suscipere negligit: is enim non solum damnatur quia remedio necessario caruit, sed quia inobediens fuit præcepto; ille vero nullum inobedientiæ peccatum admisit.

Ad 3. puniuntur infantes eo fere modo quo verberantur belluæ, ut verberum metu, ab hac aut illa via quasi mechanice arceantur.

Hinc colliges non peccare pueros qui ante septennium, vel potius ante usum rationis, quæ aliis serius, aliis ocius advenit, Missæ non interfunt, aut carnes manducant diebus prohibitis; item nec peccant qui iis carnes præbent. An vero sicut non peccant infantes qui ante rationis usum, Monasterium domos ingrediuntur, ita etiam non peccent Moniales quæ eos apud se introducunt; an item immunes eæ sint ab excommunicatione lata contra introducences in claustra personas alterius sexus, controversitur. Negant multi hic quidquam subesse mali, ideoque nec ullam pertimescendam esse censuram volunt: ita Navarrus, Barbosa & alii quidem, quorum opinio probabilior videtur Bonacinae disp. 1. q. 1. punct. 6. alii vero pueros etiam lac sugentes, intra Monasterii septa, sine peccato, annexaque ei excommunicatione, vel a Monialibus, si mares sint; vel a Religiosis viris, si puellæ, recipi non posse contendunt. Atque id probant, tum ex periculo hujusmodi ingressuum; nam & ipsos alterius sexus infantes tenere deosculari, ut tunc sapius contingit, periculi plenum est; & cum illa ætate, sermonis ac

Comitrol. infra.

septa Monasterii recipiunt. Ita Comitulus lib. 6. Resp. moral. q. 22. cui satis consonat Pontas V. *Monasterium* cas 9. & apud eum Sambovius tom. 3. cas 131. Quod dictum est de parvulis, a fortiori locum habet in amentibus pubertatem natis, quorum presentia majoris mali causa esse posset: non peccarent tamen ipsi, quia ob rationis defectum infantibus æquiparantur.

Peccant etiam qui amentes ad jurandum provocant: tum quia lenter audire blasphemias quæ ab aliis evomuntur, peccatum est; tum quia blasphemia intrinsecam habet deformitatem, quæ licet materialis sit in fatuo, formalis est in eo qui alium ad eam inducit, & ipsi tanquam principali agenti attribuitur. Eadem ratio adhuc efficacior est pro parvulis qui hujusmodi actibus non sine animarum suarum periculo assuescerent. Non peccarent vero, ait Boudart, qui perpetuo amentem ad opera servilia diebus festis inducerent, quia hæc nec in se mala sunt, nec perpetuo amentibus prohibita.

Dixi, pueri *ante rationis usum*: alii enim lege naturali, divina, & Ecclesiastica obligantur; quia cum utantur ratione, legibus dirigi, ac proinde ligari possunt: unde peccata confiteri semel in anno, Missam audire, carnibus prohibitis abstinere tenentur. Sunt tamen quædam Ecclesiæ leges tam arduæ, aut tanti momenti, ut iis non teneantur pueri etiam rationis usum adepti. Sic non tenentur ad jejunium ante virilem ætatem, idest, ut vulgo interpretantur, ante annum 21. sic etiam ad sacram Sinaxim non admittuntur ante decimum aut duodecimum annum: an vero impuberes leges Ecclesiæ violando, censuras incurrant, dicemus ubi de censuris.

R. 2. ebrios, & qui ad tempus delirant, non debere subjici Ecclesiæ legibus.

Ratio est, quia & subditi sunt legislatori, & per se loquendo, legem ejus intelligere possunt eique obsequi, licet per accidens id non possint: atqui hoc sufficit ut ejus legibus teneantur; sicut & iisdem tenentur qui eas ignorant, etsi non peccent, cum ignorantia invincibili laborant. Hinc peccant qui ebrio carnes apponunt, quia licet ebrius ob rationis defectum a peccato excusari possit, non tamen qui actioni ejus cooperantur. An autem peccent qui homini ad tempus insanienti cibos lege vetitos ministrant, controversari potest. Negant Bonacina & alii, quia amentes etiam ad tempus, iis indigent alimentis, ne humor melancholicus incrementum capiat: tuto agat qui periti piique medici fidem interrogabit & sequetur. Certe ut non eadem est amentium omnium conditio, sic nec eadem est omnium Ecclesiæ juniorum ratio, plusque requiri videtur ut quis a jejunio hebdomadæ sanctæ, quam ut ab aliis quibusdam jejuniiis solvatur.

Quares 4. an Clerici legibus civilibus obligentur.

R. obligari, salvo tamen ipsorum privilegio. Ratio est, quia singulæ partes Reipublicæ, aliis partibus in iis quæ statum suum non dedecent, debent se conformes exhibere: atqui Clerici sunt partes Reipublicæ; sunt enim veri cives, quibus sicut aliis præest Princeps politicus. Hinc generaliter dixit Apostolus: *Omnis anima præstantibus sublimioribus subdita sit*; quem in locum sic scribit Theodoretus: *Et Sacerdos, & Antistes, & monasticam vitam professus, iis debent parere quibus demandati sunt principatus.*

Dices

*Vid. Sup.
p. 17.*

Rom. 13.

Dices cum quibusdam hæreticis, *Lex iusto non est posita, sed iniusta*, 1. Timoth. 1. atqui Clerici præsertim iusti sunt.

R. sensum Apostoli esse, quod iusti non pœnarum metu, sed virtutis amore legem amplectantur, non autem quod a legis obedientia immunes sint; alioqui & ipsi laici, e quibus multi pietatem & iustitiam colunt, politicis legibus subtraherentur.

Dixi, salvo ipsorum privilegio: nam *immunitas Ecclesiæ & personarum Ecclesiasticarum, Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constituta est*, docet Synodus Trid. sess. 25. de Reform. c. 20. hujus autem immunitatis forma non eadem est in singulis Orbis Christiani regionibus. Præcipua Clericorum immunitas est exemptio a vectigalibus & tributis, qua non obstante, Clerici de Ecclesiæ bonis nonnihil conferunt Principibus, tum ut ea Cleri subventionem pauperes vectigalibus, quibus solvendi impares sunt, saltem ex parte liberentur; quo in casu, nimirum ut subleventur egeni, ipsa etiam vasa sacra vendi voluerunt sanctissimi quique Ecclesiæ Præfules; tum ut Principes hostibus suis, quorum triumphus Ecclesiæ ruina esse solent, bellum feliciter indicant: Principes autem non alium in finem redditus sibi ab Ecclesia concessis uti possunt. Ita apud Christianissimum Regem perorabat an. 1701. Emin. Card. Noallius post generalia Cleri Gallicani Comitia. De immunitatibus seu privilegiis Clericorum vid. Fleury Instit. ad Jus Ecclesiast. 1. p. c. 29. vide & librum cui titulus: *Maximes du Droit Canonique de France*, tom. 1. p. 2. c. 4. pag. 219.

Quæres 5. an Monachi & Religiosi legibus Episcoporum obligentur.

Not. Religiosorum duplex est genus: alii sunt exempti ab Episcopi jurisdictione, alii non. De posterioribus nulla est difficultas: tum quia nullus est canon, quo Monachi qua tales ab observandis Episcoporum legibus dispensentur; tum quia jura antiqua præcipiunt ut Monachi Episcopis pareant, & ab iis corripiantur, ut patet ex cap. 17 & 19. caus. 18. q. 2. unde S. Thomas, ut unicuique quod suum est reddat, ait in 2. dist. 44. *Monachum teneri ad obediendum Abbati plusquam Episcopo in illis, quæ ad statum regule pertinent: in iis autem quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, magis teneri Episcopo quia in his Episcopus est superior Abbat.* Quæstio est de Exemptis.

R. Religiosos exemptos non teneri legibus Episcoporum, nisi in casibus in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Ita Innocentius IV. in Concilio Lugdun. c. 1. *De privileg.* in 6. Quinam vero ii sint casus in quibus Monachi Episcoporum jurisdictioni subsunt, difficile est definire: hos enim alii extendunt, alii infra justos limites coarctant. Auctor Ethicæ amoris & familia Carmeli, & alii communiter cum ipso, fatentur Religiosos exemptos, e quorum numero sunt Mendicantes, teneri Diocesani legibus, non solum quoad festa indicta, sed & quoad jejunia, publicas preces, & similia. Idque probat, tum quia Religiosi illi sunt pars communitatis legibus illis subiectæ; pars autem toti se conformare debet: tum quia in his materiis nullo modo probantur exempti; tum denique quia vix ac ne vix quidem aliis discordare possent sine scandalo; ex quo sequitur, exemptos, si non vi legis humanæ, saltem vi legis naturalis

*Ethica 1.
2. c. 25.*

ad hæc omnia teneri; ea ratione qua Principem propriis suis legibus adstringi supra dictum est.

Typis Cl. Jombert Græ. Paris. an. 1715. Hinc inferes cum auctore libri cui titulus, *Traite des droits des Evesques sur les Regulars exempts*, cap. 20. peccare Religiosos qui hisce diebus festis in interiori domo, hortis v.g. serviliter laborarent, aut a domesticis suis, vel commensalibus servilia opera exerceri permitterent. Addit idem scriptor, Regulares teneri ad celebrandum *fratrum* Patroni principalis loci in quo degunt *cum officio ejusdem*, licet ad octavam non teneantur: tum dedicationis Ecclesiæ Cathedralis: in aliis vero festis ritum sibi proprium retineant quoad *Missas celebrandas*, & cetera divina officia tam publice quam privatim ab ipsis Regularibus in eorum Ecclesiis persolvenda. Ita statutum est a S. Congregatione Rituum, &c.

Sess. 25. c. 13. de Regul. Vult quoque Synodus Tridentina 1. ut *exempti omnes*, etiam *Regulares & Monachi*, ad publicas processiones vocati, accedere compellantur, etiam per centum idem, ut multis placet: *his tantum exceptis, qui in striciori clausura perpetuo vivunt*, aut qui longius ab urbe distant. 2. ut *cenfura & interdicta etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, a Regularibus in eorum Ecclesiis prædicentur, atque ferventur*. Hinc, juxta auctorem Collat. Andegav. in Gallia receptum est, ut Religiosi sub poena cenfuræ, post Monitorii promulgationem, revelare teneantur. Hæc fusius non prosequimur, tum quia vix uno volumine caperentur; tum quia libri qui de Regularium privilegiis tractant, omnium manibus feruntur.

Quares 6. quid dicendum de peregrinis, advenis, & vagis.

Not. Peregrini, advenæ, & vagi inter se differunt. Peregrinus is dicitur, qui extra locum domicilii sui moratur ad tempus, cum animo ad sua redeundi. Advena, qui extra patriam suam domicilium fixit. Vagus, qui nullum habet domicilium fixum, sed hic hodie, cras alibi moratur, ut milites.

R. 1. peregrinos non teneri legibus patriis dum e proprio territorio absunt; unde non peccant eas non servando, nisi absint in fraudem, aut fictione juris conseantur ipsas in proprio territorio transgredi.

Prob. 1. ex cap. 2. de Constitut. in 6. secundum quod *Statuto Episcopi, quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diocesim committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*.

Prob. 2. ex S. Augustino, qui anceps an Mediolani jejunaret sabbato juxta Romanæ Ecclesiæ morem, S. Ambrosium ea de re consuluit, a quo hoc accepit responsum, quod oraculi loco semper habuit: *Cum Romam venio, jejunio sabbato; cum hic (Mediolani) sum, non jejunio*. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, morem illius serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Hinc prodire duo hi versiculi:

*Cum fueris Romæ, Romano vivito more.
Cum fueris alibi, vivito sicut ibi.*

Prob. 3. Qui legibus aliquem ligat, debet in ipsum habere jurisdictionem: atqui legislator extra proprium territorium nihil habet jurisdictionis; juris-

Sess. 25. c. 13. de Regul.

Ibid. c. 12.

Tom. 1. de cens. pag. 504. 2. edit.

Epist. 54. m. 3.

jurisdictio enim nonnisi mediante territorio personas afficit: unde lex in Jure civili dicitur *jus proprium civitatis*, & differt a præcepto quod immediate personas ligat.

Dixi 1. *nisi absint in fraudem*. Nam, juxta effectum ab omnibus receptum, & ubique obligans, *nemini fraus jus patrocinari debet*. Unde qui e territorio suo ubi jejunatur, aut agitur festa dies, in aliud ubi neutrum viget, eo animo se transfert ut carnibus vesci, aut servile opus exercere possit, peccat mortaliter, & censuris, si quæ contra transgressores latæ fuerint, subjacet: & vero qua ratione servari posset ordo, si cuique licitum esset Ecclesiæ leges, fugiendo eludere?

Dixi 2. *aut nisi consensuant eas in proprio territorio transferri*: Hinc peccant & censuris obnoxii sunt, 1. Clerici qui fruuntur Beneficio residentiam exigente, & tamen residere nolunt, sed in alia Diocesi manent. 2. Canonici qui ad Capitulum vocati, accedere recusant. 3. qui contra loci sui leges in aliud territorium frumenta transferunt, aut locum peste infectum frequentant. 4. qui ubicumque sint, contra legitimum suum Principem armaferunt. Ratio est, quia delicta quæ contra hæc leges fiunt, in proprio territorio consummari censentur; sive quia ibi quis delinquere videtur, ubi non facit id quod debet; sive quia actio quæ territorio nocet & damnum infert, in ipso vere peragitur. Unde qui contra Regni legem, alio frumenta aut arma transfert, se habet, ait Suares, *Lib. 3. de legib. c.* ut qui corpore existens extra territorium, emissâ sagitta hominem in territorio suo positum interimit; is enim homicida, cum alterius territorii injuriam inferat, in eo peccatum consummare censetur, & sic censuram, si in eo lata esset, incurreret. 32.

Ex conclusione nostra sequitur 1. eum qui bona fide egreditur Parisiis, ubi diebus sequentibus jejunium erit & dies festa, sequæ Carnutum transfert, ubi neutrum in usu est, nec jejunii, nec Missæ audiendæ legibus teneri; atque id verum esset, etiamsi lex jejunii esset Ecclesiæ penæ totæ communis: unde qui transit Mediolanum, ubi primis quatuor Quadragesimæ diebus non jejunatur, non tenetur ad jejunium. 2. Gallum qui clandestine matrimonium contraheret iis in locis in quibus receptum non est Concilium Tridentinum, valide tamen contracturum esse, nisi quid aliud obstaret. 3. immunem quoque a proprii territorii legibus esse eum qui in loco localiter exempto commoratur. Ratio est, quia locus ille non est in territorio, nisi materialiter, non autem formaliter, ut locus legi subiectus. Quod si locus non esset exemptus localiter, & secundum se, sed tantum ratione personarum quæ ibi degerent, ut esse solent Monasteria Religiosorum exemptorum, qui ibidem existerent, non desinere territorii legibus subjacere. Ita Henno.

Sed quid dicendum de eo qui Versalis. ubi viget festi vel jejunii lex, egreditur, paulo post adventurus in Diocesim Carnutensem, ubi neutra lex viget?

R. eum teneri ante discessum, Missam audire si possit, & prævideat se alibi non auditurum. Ratio est, quia præceptum quod actu obligat, actu impleri debet, si postea impleri non possit. Unde docent saniores Theologi, eum qui prævidet futurum ut vel Horas recitare non possit, si ma-

ne non recitet; vel annum confessionem facere nequeat, nisi ante solitum tempus confiteatur, puta quia proficiscitur in locum ubi Confessarii copiam habiturus non sit, teneri illum quidem ad recitandum mane, hunc vero ad confessionem antequam proficiscatur; atqui præceptum audiendi Missam actu obligat in loco ubi festa dies habetur; ergo actu impleri debet, sicut ad primam Missam tenetur, qui videt se impeditum iri ab auditione secundæ Missæ.

Confirm. quia ex dictis alibi, opinio tutior simul & probabilior, vel saltem æque probabilis, in praxi teneri debet: atqui hæc nostra opinio talis est; nihil enim solidi adversus eam objici potest, aut saltem tam facile adversariorum argumenta solvimus, quam adversarii nostra.

At, inquirunt, qui in die festo mane prævidet se ante ultimam Missam accepturum esse dispensationem ab auditione Missæ, non utique tenetur ad audiendam Missam: sed qui in aliud territorium ubi festa dies non agitur, iusta de causa paulo post transire debet, similis est ei qui dispensationem accipere debet; reipsa enim solvi debet ab obligatione legis, quæ extra territorium suum non ligat.

R. neg. min. ideo enim qui dispensationem ante ultimam Missam certo expectat, hujus ultimæ Missæ tempus non prævenire debet, quia prævidet dispensationem ex voluntate dispensantis extendendam esse ad totum diem; alioqui enim dispensatio frustranea foret, cum a nullo onere eximeret. Verum qui e loco, ubi Missa audiri debet, discessurus est, contrahit Missæ audiendæ obligationem, a qua solvi non potest; nisi ex Ecclesiæ voluntate, quæ dispensationi æquivalet: atqui probari non potest hanc esse Ecclesiæ voluntatem, ut sola in aliud territorium, ubi festum non est, commigratio, obligationem hanc tollat; imo contrarium colligitur ex saniorum Doctorum consensu.

Instant: Qui prævidet futurum ut sequenti Cinerum die jejunare non possit, non tenetur jejunare die præcedenti; ergo a pari.

R. neg. parit. Nam, ut scite notat Henricus a S. Ignatio, dies præcedens Cineres non est dies jejunii; dies autem discessus ex hoc territorio, est dies festa, ut supponitur: hæc ergo similitudo solum probat discedentem e territorio, non teneri audire Sacrum die præcedenti non festiva, si prævideat se impotentem fore ad illud audiendum die sequenti festiva.

Dixi, si possit: tum quia evidens est neminem ad impossibile teneri; tum quia hujusmodi lex cum gravi incommodo non obligat, de quo infra. Interim notandum est, aliam esse conditionem incolæ loci ubi festum celebratur, aliam viatoris, qui hunc in locum advenit. Prior longe gravior tenetur, & in eum cadunt quæ mox diximus; posterior vero, si v. g. proficisci quotidie solet hora quinta aut sexta, non tenetur moram trahere longiorem v. g. ad horam usque nonam, licet prævideat se in loco ad quem pergit, non auditurum esse Missam. Discrimen inter utrumque sumitur ex communi hominum existimatione, secundum quam ad plus tenetur incola quam viator, quia incola territorii sui legibus permanenter adstringitur, viator vero nonnisi transitorie. Et vero viator non tenetur ad permanendum in loco illo, sed solum supposita præsentia ad implendam legem, quæ tunc impleri potest: unde, quod ait P. Antoine tom.

r.c. 4. in fine, viatorem, si sufficienti tempore moretur in loco ubi festum servatur, aut si in eo loco pernoctaverit, aut usque ad meridiem in eodem loco iter acturus sit, sacro interesse debere, falsum videtur pro secunda parte: nam pernoctasse in loco unde itineris tui ratio bona fide ordinata, te aliquot, antequam Missa celebretur, horis advocat, non videtur sufficere ut Sacro interesse tenearis; atque ita sentit Habert, Casuista non laxior. Oppositum insinuat Pontas v. *Fetes* cas. 1. sed nullam affert rationem. Etsi autem fateamur peregrinum non teneri, sive ad audiendam Missam, sive ad exequenda alia hujus generis præcepta affirmativa, quæ iter ejus nimium retardaret; non negamus tamen cum teneri præceptis negativis quibus aliqui actus prohibentur, ut *efus carniæ*, opus servile, & similia. Nempe vero eadem ratio non urget in hisce casibus; hæc enim præcepta in transitu servari possunt, nec ullam injiciunt moram. Ita idem Habert.

Dixi 2. si prævideat se alibi non auditurum. Vere enim, quidquid dixerint nonnulli, præcepto Missæ audiendæ satisfacit, qui eam audit etiam in loco ubi festum non agitur. Ratio est, quia ponit actum quem præcepit Ecclesia. Quod autem dicunt contrariæ opinionis patroni, legislatoris præceptum non minus affixum esse loco quam diei, plane falsum est, alioqui qui unica, quæ in Parochia festum agente celebrata est, Missæ interesse non potuit, non teneretur ad eam audiendam in vicina Parochia, quæ a festo vacat, quod penitus absurdum est.

At, inquiunt, Parochus S. Mederici nullam habet jurisdictionem in Parochiam S. Severini. Ita prorsus: sed quid inde? Ergo non potest præcipere Parocho S. Severini ut celebret Missam cui interesse possim, en tota conclusio quam sponte admittimus: verum an non ideo parochianis suis præcipere potest, ut secundum antiquam loci consuetudinem, Missæ interfint, ubicumque interesse poterunt? En quod erat probandum, & quod probari non potest cum repugnet quotidianæ timoratorum praxi, qui, nemine Pastorum reclamante, censent se præcepto Ecclesiæ fecisse satis, etiamsi Missæ interfuerint in loco profesto. Eadem de causa, qui Sacrum audit apud se ubi festum non erat, non tenetur ad aliud audiendum, dum ad aliam accedit Parochiam ubi festum Patroni celebratur.

Quod spectat ad secundam quæstionis partem, de homine qui e proprio territorio ubi est jejunium, paulo post transmigrare debet in aliud ubi licita est carniæ comestio, tutior & sanior opinio docet eum non modo non posse vesci carnibus, ut pauci quidam contenderunt, sed nequidem jentare, nisi aliunde excusetur ob longitudinem vel molestiam futuri itineris. Ratio est, quia quilibet tenetur legibus territorii quamdiu in eo est: unde sicut immunis es a jejunii lege, etsi ab uno & minus quadrante ingressus sis in territorium ubi non jejunatur; ita & eadem non manducandi lege teneris, etsi uno post quadrante discessurus sis e territorio ubi viget jejunii lex.

At, inquiunt Diana, Villalobos & alii quidam, qui jejunii lege tenentur, nonnisi unicam refectionem sumere potest: sed qui perventurus est in territorium ubi non jejunatur, pluries in die refici potest; potest enim prandere etiam in loco jejunii ubi prandent qui jejunant; poterit etiam

cœnare, & manducare carnes in loco ad quem deveniet, & ubi supponimus non jejunari.

R. verum quidem esse, eum qui e territorio suo transit in aliud ubi non jejunatur, posse sub medium diei prandere, eo modo quo loci incolæ, & sub noctem cœnare: at non ideo in loco unde proficiscitur jentare potest, quia jejunium hoc, etsi pro omni loco absolute institutum non sit, & ideo non omni in loco obliget, saltem institutum est pro toto territorii loco, unde in hoc loco nonnisi unica refectio sub meridiem sumi potest, adeoque ante illud tempus non licet manducare, nisi ex rationabili causa.

R. 2. peregrinos, advenas, & vagos teneri legibus locorum per quæ transeunt.

Prob. 1. quia qui sentit commodum, debet & onus sentire: atqui peregrini &c. sentiunt commodum, quatenus a patriis legibus immunes sunt; ergo & onus sentire debent, obsequendo legibus locorum in quibus actu degunt.

Prob. 2. ex August. qui in citata ad Januarium Epist. 54. ubi de consuetudinibus quæ per loca terrarum, regionesque variantur, sicuti est quod alii jejunant sabbato, alii non, sic mentem aperit suam: *Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere videris Ecclesiam ad quam forte deveneri.* Neque id meri instar consilii habendum est; verum enim important præceptum alia hæc S. Doctoris verba Lib. 3. Confess. cap. 8. *Quæ contra mores seu usus hominum sunt flagitia, pro morum diversitate varianda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum, nulla civis aut peregrini libidine violetur; turpis enim omnis pars est suo universo non congruens: ubi violatio legum territorii alieni, ad flagitium, libidinem, & turpitudinem revocatur.*

Prob. 3. Ut peregrini & vagi subjaceant legibus locorum in quibus actu degunt, satis est ut legislator sufficientem in eos jurisdictionem habeat: atqui hanc habet. Si enim non habeat, vel quia non vult, vel quia non potest: atqui vult & potest. 1. vult: vult enim sapiens legislator, qualis præsumi debet etiam in dubio, quisquis fert leges; vult, inquam, id quod plurimum conducit ad pacem, ordinem, & commune territorii sui bonum: atqui, quod locorum leges servantur ab iis qui moram earumdem observationi proportionatam his in locis faciunt, non parum conducit ad pacem & ordinem territorii. Quantæ enim forent in territorio turbæ, si advenæ frumentum contra Principis voluntatem e territorio exportare possent, aut huc advectum carius vendere, quam lex permittat! aut in hoc loco diutius commemorari, quam legibus sancitum sit! Hæc autem incommoda, quæ Theologos impulere ad docendum peregrinos teneri locorum legibus quæ ad contractus spectant, in aliis etiam materiis contingere possunt, ut si peregrini laborant, aut epulantur, cum incolæ precibus vacant aut jejunio. 2. potest: ideo enim non posset, quia brevis per locum transitus non sufficit, ut quis alterius subditus fiat: atqui hoc falsum est: Nam ad subjectionem transitoriam sufficit transitoria præsentia, sicut ad transeuntem a patriis legibus exemptionem sufficit brevis & transiens absentia; ergo quod dicunt aliqui neminem alteri fieri subditum, nisi ratione originis, domicilii, aut delicti,

*Diff. 8. c.
3. Quæ
contra.*

Si, verum quidem est, si de subjectione permanenti intelligatur, non autem si intelligatur de subjectione transitoria.

Prob. 4. Specialiter de vagis, qui si locorum per quæ transeunt, legibus immunes sint, quasi exleges erunt, nullumque habebunt superiorem saltem particularem; quod absurdum est, & in Ecclesia quæ singulis Christi ovis generaliter & specialiter invigilat, locum habere nequit.

Obj. 1. S. Aug. Epist. 54. mox citata, docet ea quæ per loca terrarum variantur, liberas habere observationes: sed quæ liberas habent observationes, possunt omitti a peregrinis.

R. dist. Docet ea liberas habere observationes, idest libere instituta fuisse, neque necessario omnibus in locis esse observanda. C. idest pronu admitti posse vel omitti iis in locis ubi semel sufficienti auctoritate instituta sunt, N. Eo loci distinguit S. Doctor duplex observationum genus: aliæ ab Apostolis ipsis, aut a tota Ecclesia institutæ sunt, & hæ etiam ab initio ab omnibus populis servari debent; aliæ ab ipsis aliquando privatis institutæ sunt, ut quod quidam *jejunant sabbato*, & hæ initio quidem non admitti potuerant, sed ubi semel in legem evaserunt, jam ab omnibus non incolis solum, sed & forensibus servari debent: nam S. Doctor non magis de advenis loquitur quam de incolis; unde Glossa quæ hujusmodi observationes advenis liberas fecit, loci hujus sensum assecuta non fuit, & ideo rejicienda est.

Gloss. in
c. 11. dist.
12.

Obj. 2. Qui in hoc territorio puniri non possunt, hujus territorii legibus non subjacent: atqui peregrinus in territorio ubi peregrinus est puniri non potest.

R. neg. min. cujus falsitas patet 1. ex Jure canonico. *Ibi causa agitur*, ait Hadrianus, *ubi crimen admittitur*. 2. Ex Jure civili, sic enim habetur art. 18.

19. Edicti Caroli IX. dati an. 1563. *Si le delinquant est pris au lieu du delit, son procès sera fait & jugé en la Jurisdiction où le delit aura été commis sans que le Juge soit tenu de le renvoyer en une autre Jurisdiction dont l'accusé ou le prisonnier se prétendra domicilié*. Hinc inferes cum Pontas v. Official cas. 3. Presbyterum Parisiensem qui Aurelia transiens, ibidem peccat, illic ab Ordinum executione suspendi posse; & id expresse docet S. Thomas 2. 2. q. 67. art. 1. ad 3. de Religioso etiam exempto, quem ab Episcopo cujus in Diocesi delinquit; corripere posse ostendit, nisi forte delinquat in re aliqua exempta, puta in administratione bonorum alicujus Monasterii exempti.

Obj. 3. Si peregrini locorum per quæ transeunt legibus subjacerent, 1. Sacerdotes Græci per Occidentem transeuntes, deberent consecrare in pane azymo, ut Latini; & Latini qui per Græciam transeunt, uti deberent pane fermentato. 2. Clerici iis in locis ubi versantur, indenderent a proprio Episcopo Ordines suscipere possent: atqui utrumque falsum est.

R. neg. maj. Ratio est, quia ad servandam in Ecclesia Orientali & Occidentali pacem, sancitum est a Patribus Florentinis, ut unusquisque ubicumque degeret Ecclesiæ suæ ritum sequi posset: unde etiam Romæ fermentato pane utuntur ii e Græcis qui in hac urbe domicilium suum fixerunt. Imo Græcus qui celebrat in Ecclesiâ apud Latinos sita, sed ad Græcos pertinente; non potest licite consecrare in azymis; sicut

Vid Tre-
lat. de
Enchar.

sicut nec Latinus, si apud Græcos celebret in Ecclesia quæ Latinorum sit, non potest fermentato uti; quia libertas azymum aut fermentatum adhibendi non concessa est, nisi peregrinis; & iis quidem qui Ecclesiam ritui suo appropriatam non habent.

Quod ad Ordinationem spectat, jampridem constitutum est, ut nullus sine proprii Episcopi consensu ab alio Episcopo ordinari possit. Hæ porro exceptiones regulam confirmant, & ostendunt in aliis casibus peregrinos locorum, per quæ transeunt, legibus obligari.

Obj. 4. Episcopus peregrinorum vota relaxare non potest: ergo neque illos legibus suis alstringere.

R. 1. antecedens a quibusdam negari, nec sine causa: si enim Episcopus per se, vel per delegatos suos peregrinorum confessiones excipere possit, quidni & vota eorum, si quæ dispensatione indigent, relaxare?

R. 2. neg. conseq. Disparitas est quod votorum relaxatio nihil in territorium confert boni; at vero quod leges loci ab omnibus servantur, multum conducit ad pacificum territorii regimen.

Præter casus supra discussos, quidam hic proponi solent. Quæritur itaque 1. an qui tota die versatus est in Diœcesi ubi non jejunatur, & sub noctem accedit in aliam ubi jejunium viget, possit cenare.

R. negat. & dico eum sola cœnula, seu, ut ajunt, collatione quæ sumitur diebus jejunii contentum esse debere. Ratio est, quia fit subditus legi loci, eamque saltem ex parte potest implere. Hinc a contrario colliges eum qui e loco jejunii sub noctem accedit in locum ubi carnibus vesci licitum est, posse ibidem carnes manducare.

Quæritur 2. an qui peracto Parisiis jejunio quadragesimali accedit Londinum, ubi ob veterem quem sequuntur styllum nondum absoluta est quadragesima, teneatur cum incolis loci jejunare.

R. affirmative, tum ob rationem mox allatam, tum quia qui potest sentire commodum, debet & onus sentire: porro fieri potest ut homo ille qui ultra tempus lege præscriptum, quadragesimam continuat, anno sequenti minus jejundet quam lege constitutum sit, puta si Londino ubi necdum jejunium incepit, adveniat in Galliam ubi jam a diebus quindecim jejunatur. Hinc colligo eum qui Parisiis jejunavit in vigilia S. Matthæi quæ die sua contigit, adhuc teneri ad jejunandum sabbato in Diœcesi Carnotensi, in qua festum hujus Apostoli in Dominicam proxime sequentem transfertur: ea tamen lege ut si anno sequenti Carnuti vivat, cum Parisiis jejunatur, & postea Parisios adveniat, ab omni jejunio immunis sit. Ita P. Henno, & P. Paulus a Lugduno, alique qui plus æquo rigidi non sunt.

Quod addit P. Henno Petrum in cujus territorio hodie jejunatur, posse tamen si extra illud ad prandium carniū invitatur, illud acceptare, modo etiam acceptaturus fuisset, si jejunii lex non viguisset in ipsius territorio; nec tutum satis, nec satis certum videtur: sola enim necessitas, non autem voluptas mera, a jejunii lege dispensare potest; neque æquum videtur, ut cum hinc Ecclesia ad jejunium invitat, inde vero amici ad epulas; istorum voci non sine aliqua illius offensione obediatur; ita Silvius.

SECTIO QUARTA.

De conditionibus ad legem humanam requisitis.

Suppono 1. conditiones quas ad legem in genere necessarias esse diximus, ad legem humanam requiri, quia quod essentialiter competit generi, & in specie locum habere debet. Sup. p. 18

Suppono 2. legislatoris intentionem ita esse animam legis, ut quantumcumque five verbis, five signis aliquid proponat faciendum, lex adhuc futura non sit, nisi ad hoc vel illud obligare velit: lex enim est necessario actus quo legislator vult aliquid a subditis suis fieri; is vero actus sine vera intentione subditos ad aliquid obligandi concipi non potest. Unde lib. 5. Cod. *De legibus*, dicitur: *Non est dubium in legem committere eum qui verba legis amplexus contra legislatoris naturam voluntatem*. Hinc licet communiter legislatoris mens ex verbis legis interpretanda sit, si tamen comperta foret legislatoris intentio, & plus aliquid aut minus ea contineretur quam verbis, tunc verba per intentionem interpretanda forent.

Suppono 3. verba legis debere esse præceptiva; alias non erit lex, sed consilium: hinc verba hæc, *hortamur*, *monemus*, non sufficiunt ad legem; bene vero hæc, *Præcipio*, *jubeo*, *mando*: hæc item, *Volumus*, *decernimus*, *intendimus*; isthæc quoque, *Obligantur omnes*, *teneantur*, *debent*, *oportet*, *neccesse est*. Ira vulgo Theologi contra aliquos, qui voces, *debeo*, & *oportet*, ad debitum honestatis, & aliquid imperio minus restringunt. Hæ voces, *prohibeo*, *veto*, *interdico*, *nemini liceat*, *nemo possit*, *caveant omnes*, *abstineant* &c. ad legem negativam sufficiunt; si tamen quædam ex iis usurpentur in regulis quæ nullatenus obligant, non tam legem quam exhortationem continent.

Suppono 4. ex iis quæ supra dicta sunt, legem non prius obligare quam promulgata fuerit: quæ autem in promulgatione forma necessaria sit, pendet ex locorum usu. Jure Romano Constitutiones imperatoris in unaquaque Provincia promulgari debent, neque ante obligant; quam duo menses effluxerint: Regum Francorum Statuta quæ dicuntur *Constitutions*, gallice *Ordonnances*, cum a Rege ad Magistratum privatorum preces & rationes conceduntur; *Edicta*, cum proprio Principis motu efferuntur; *Declarationes*, cum leges jam ante conditas restringunt, amplificant, aut quomodolibet interpretantur; hæc, inquam, omnia non ante obligant quam in supremis Curiis verificata fuerint, ait Ferriere. Sup. p. 15.

Duo supersunt inquirenda. 1. an ipsæ Pontificiæ leges non prius in singulis mundi partibus obligent, quam ibidem promulgatæ fuerint. 2. an, & quæ lex Romana indigeat acceptari. Introd. à la pratig. v. Ordonnances.

Circa primum duplex est Theologorum opinio. Alii, præcipue vero Itali, ad hoc ut lex Pontificia obliget satis esse putant si in Curia Romana evulgetur, & affigatur in acie Campi Floræ, valvis Basilicæ S. Petri, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis. Fatentur tamen iidem cum Cajetano, Suar. l. 4. c. 15.

rano, Suare & aliis, eos qui Pontificiam legem, ob Pastorum incuriam ignorant, non peccare formaliter si contra fecerint. Alii vero, iique omnes fere Galli, Germani, & Hispani qui quaestiones istam attingerunt, necessariam esse per singulas Provincias legis ecclesiasticae publicationem contendunt, ait Illustr. de Marca lib. 2. de Concordia Sacerd. & Imperii cap. 15.

Dico: Leges Pontificiae non ante obligant quam singulis in Provinciis promulgatae fuerint.

ad. 15.

Prob. 1. Pontifices in legibus condendis eam sequi debent formam quam ab initio secuta est Ecclesia, & quam semper in usu fuisse docet constans & perpetua ejusdem Ecclesiae praxis: atqui ab initio, & temporum decursu, leges suas non in eo solum loco ubi conditae sunt, sed aliis in locis ubi servandae erant, Ecclesia promulgari curavit. Nam 1. statim ut Apostoli in Concilio Hierosolymitano sanxerunt Gentiles ad Christum conversos Moisaica lege non obstringi, decretum hoc per Judam & Silam viros primos in fratribus miserunt ad eos qui erant Antiochia, & Syria, & Cilicia. 2. Zephirinus Papa edictum quo mœchis poenitentia functis Ecclesiae pacem reddi volebat, ad omnes Orbis Christiani partes misit, & ubique publicari curavit, ut aperte colligitur ex Tertulliano lib. de pudicit. c. 1. 3. Synodus Arelatenfis, quae an. 314. ex omnibus fere Occidentis Provinciis collecta est, post damnatos Donatistas, viginti duos canones constituit: at iis non ante Clerum aut plebem teneri credidit, quam promulgati fuissent; & hujus publicationis curam Silvestro summo Pontifici commisit: Placuit etiam, inquit Patres, a te qui majores Diaeceses tenes, per te potissimum omnibus insinuari. 4. Idem expresse docet agendi ratio quam servaverunt Patres Ephesini, ut Episcopos, Presbyteros, Diaconos & universum populum certiores facerent de iis quae adversus Caelestii, Pelagii quae haeresim constituta erant: ea enim ubique promulgari voluerunt, quoniam oportebat absentes a Synodo, morantesque in urbibus & Provinciis hæc non ignorare. Alia mitto exempla quae apud eundem Illustr. de Marca prolixè referuntur; sed nefas fuerit expressa duo hac de re Conciliorum generalium statuta prætermittere. Primum est Concilii Lateran. IV. sub Innoc. III. ubi Patres sic loquuntur contra Medicos, qui infirmos non movent ut quam primum in morbo ad spirituales animarum medicos recurrant: Si quis autem Medicorum, hujus nostrae Constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor exiiterit, tamdiu ab Ecclesiae ingressu arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Secundum est Concilii Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. in fine, quo matrimonia clandestina irritans, Ordinarius omnibus præcipit, ut cum primum potuerint, current hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum Diaecesium Parochialibus Ecclesiis; atque ibidem decernitur ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post 30. dies habere incipiat, a die primae publicationis in eadem Parochia factae numerandos.

Prob. 2. Ea ad ecclesiasticae legis valorem necessaria est conditio, cujus defectu multae sunt Ecclesiae leges quae certis in locis non vigent: atqui defectu promulgationis multae sunt leges quae in Gallia, Germania, aliisque ditionibus non vigent. Sic celebris Bulla In Cana Domini, & multae Tridentini Concilii constitutiones, quae ad disciplinam pertinent, nihil in

Gal.

Gallia roboris habent, quia nusquam ibi publicatæ sunt: sic matrimonia clandestina, etiam post Synodum Tridentinam, valent iis in locis in quibus nunquam promulgata sunt ejusdem Synodi decreta.

Prob. 3. Leges civiles pro iis sancitæ ditionibus quæ ex pluribus Provinciis constant, non ante obligant quam in hisce Provinciis promulgatæ fuerint, ut docent Jurisconsulti ex Novella 66. Imperatoris Justiniani: ideo autem promulgari debent, vel quia in subditorum notitiam venire non possent, vel quia si eas a subditis cognosci contingeret, arbitrari possent Principis mentem non fuisse ut omnes Imperii sui Provincias obligaret: atqui hæ rationes evidenter astruunt necessum esse ut Ecclesiæ leges promulgentur; imo magis concludunt pro ecclesiastica quam pro civili lege, quia cum Ecclesia latius pateat quam mundi Regna sigillatim sumpta, fieri potest, ut quæ uni populo conveniunt, non convenient ceteris, adeoque pro iis solum condita esse credantur, quibus intimata sunt.

Confirm. Regimen ecclesiasticum civili suavius esse debet, minusque dominationem sapere, juxta Christi, *Jugum meum suave est*; & rursus: *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non sic*: atqui contrarium contingeret si legem statim ac Romæ promulgata est, in Gallia, Hispania, extremisque Christianarum Gentium partibus ratam statim, fixam & promulgatam censeri oporteret, cum plus vererentur Principes mundani subditos suos inquietari & turbari, quam id timerent Ecclesiæ Principes: ergo.

Obj. 1. Decretum Gratiani, Decretales Gregorii IX. & aliæ quæ Jus novum canonicum constituunt, vim legis habent in Gallia, nec tamen ibi promulgatæ sunt: ergo.

R. eas solum e Decretalibus vim legis habere apud nos, quæ vel promulgatæ sunt, vel longo usu & judiciorum consuetudine probatæ; unde alias e Decretalibus sequuntur Galli, alias rejiciunt, sed eas quidem quæ Regis potestati, Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus, & consuetudinibus in Regno constanter observatis adversantur. De auctoritate Juris Pontificii pauca quædam dicemus art. 3. hujus Capituli: hic obiter notandum, auctoritatem hanc colligi non posse ex eo quod Jus canonicum in variis Galliæ Scholis prælegatur, & frequenter apud summa Curiarum Tribunalia laudetur a Causidicis. *Non putat aliquis, aiebat Philippus Pulcher, in Epistola qua Academiz Aurelianensi nonnulla privilegia concessit, nos recipere, vel progenitores nostros recepisse consuetudines quaslibet sive leges, eo quod in diversis locis & studijs Regni nostri per Scholasticos legi finiantur multa namque eruditioni & doctrinæ proficiunt, licet recepta non fuerint.*

Obj. 2. Papa est supremus Ecclesiæ Rector; adeoque leges quæ Orbem totum obligent condere potest: sed si leges ejus promulgatione indigeant, jam inanis erit hæc potestas.

R. magnam dubio procul esse R. Pontificis auctoritatem, sed prudentiæ, discretionis & justitiæ regulis temperatam: unde nec intendere potest, ut Regna quæ probatas habent consuetudines, ab iis discedant; nec exigere ut leges etiam præ iis in locis promulgentur ubi confusionem & turbas parerent, nedum malo mederentur.

Obj. 3. Romæ dijudicantur lites variarum mundi regionum, juxta leges

ges quæ extra Romam promulgatæ non sunt : ergo pro certo habent Romani promulgationem Romæ factam sufficere.

R. neg. ant. Nam 1. etiam Romæ pro validis habentur matrimonia clandestina quæ iis in locis contracta sunt, ubi lex ea irritans necdum publicata fuit. 2. Plura negotia Romæ non judicantur, sed committuntur in Provinciis secundum praxim quæ hisce in Regnis viget. Adde quod sicuti non sequimur in Gallia leges etiam Romæ promulgatas, quia eas apud nos non vigere credimus defectu promulgationis: sic fieri potest vel ut Romani qui promulgationem hanc necessariam non esse putant, judicent secundum leges nonnisi Romæ promulgatas; vel ut pro ea qua pollent æquitate & sapientia, existiment leges illas extra Italiam fuisse promulgatas.

Obj 4. Si ad vigorem legum ecclesiasticarum necesse sit eas promulgari, Canones fidei qui in Conciliis determinati sunt, poterunt ab iis non admitti apud quos nondum promulgati fuerint: pariter ii qui a R. Pontifice Sanctorum fastis adscripti sunt, poterunt pro Sanctis non haberi donec eorum canonizatio publicata fuerit: atqui utrumque falsum est; alioqui non eadem esset ubique fides, non eadem de Sanctis existimatio, quod repugnat.

R. neg. maj. Ratio est, quia quod semel ad fidem pertinere declaratum est, ubique bonum est, ubique necessario tenendum ut verbum Dei, unde ei adhærendum est statim ac certo cognoscitur, siue promulgationis via, seu alia quacumque ratione cognoscatur. Idem proportione servata de iis dicendum qui inter Sanctos referuntur: verum alia est legum ad disciplinam spectantium conditio; eæ enim non eodem modo locis omnibus conveniunt, nec necessario pro locis omnibus feruntur: ergo tamdiu incertum est, an pro hac vel illa Provincia ferantur, donec ibi cum ordinariis solemnitatibus promulgatæ sint.

C. 14 dist. 16. Obj. 5. Nicolaus I. Photii, qui se Canonibus Sardicensibus non obligari contendebat, excusationem respuit inde petitam, quod Canones illos ignoraret: ergo censuit legem necdum promulgatam obligare.

De Mar. c. 111. R. neg. ant. Imo pro nobis stat Nicolaus; non enim docet Photium Canonibus etiam sibi ignotis obstructum fuisse, sed negat Canones Sardicensis Concilii eidem fuisse ignotos: non fuisse autem ignotos inde probat, quod in eo continerentur Canonum Codice quo Græci quotidie uterentur. Vide Epistolam ipsam Nicolai, non lacerum ejus fragmentum quod exhibet Gratianus.

Inst. cap. 1. De potest. Prælat. statuit Innocentius III. excommunicatos esse vitandos per omnes Provincias, etsi excommunicationis sententia in una tantum Diœcesi fuerit promulgata: ergo.

Ivo Epist. 66. Obiit an. 1115. Tria reponit Illust. D. de Marca. 1. Jure antiquo non ante necessum fuisse ut abstentus seu excommunicatus vitaretur, quam de lata in eum sententia certiores facti essent Episcopi per litteras illius qui sententiam tulerat: quin & is erat usus tempore Ivonis Carnot. ut ab uno Episcopo quælibet pro injuriis Ecclesiasticis excommunicatum, vicini quoque Episcopi excommunicarent. 2. Legem hanc quæ jure novo constituta est, ad summum esse quasi exceptionem qua regula generalis confirmatur; & quæ ideo trahenda non est ad consequentiam. 3. Demum Innocentii verba, si recte capi-

plantur, nostras partes tueri: ait enim necessarium non esse cum *confitutio* solemniter editur aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum *antibus* per speciale mandatum aut litteras inculcari: id porro fatemur, & dicimus satis esse si lex in Provinciis variis juxta locorum consuetudinem publicetur, unde alibi promulgationem ab evulgatione distinximus.

Sup. p. 16.

Quod spectat ad secundum, an lex ut obliget, debeat acceptari.

Not. 1. quæstionem de lege pure humana moveri: lex enim, siue naturalis siue divina, non indiget acceptatione, quia neutra talis est, ut vel acceptari possit vel repudiari.

Not. 2. certum est apud omnes sufficere si lex a saniori parte acceptetur; alioqui vix ulla foret lex valida, cum nunquam desint flagitiosi & contumaces, qui omnem quantum in se est disciplinam abjiciunt: sed queritur, an hæc acceptatio necessaria sit. Quod ut magis pateat,

Not. 3. Multiplex est status: Monarchicus, in quo unus imperat, ut apud Francos; Aristocraticus, in quo soli Optimates dant iura, ut apud Venetos; Democraticus, in quo rerum summa penes populum est; Monarchico Aristocraticus, in quo Princeps una cum Primatibus præest. Certum est in iis locis in quibus ligata est Superioris potestas, & a quorundam v.g. Primatum consortio pendet, non valere leges quæ ab uno ferrentur inconsultis aliis. De his quæ ad nos non pertinent non loquimur; sed querimus, an qui vel populis imperat, ut Monarcha; vel communitatem habet sibi immediate subditam, ut Episcopus, possit ferre leges quæ sine consensu sanioris partis communitatis obligent.

Not. 4. quadruplex est ea de re opinio. Alii nullam legem, siue civilis sit, siue ecclesiastica, obligare volunt, nisi acceptetur; alii utramque independentem ab acceptatione obligare putant. Alii legem ecclesiasticam acceptari debere docent, non civilem; alii ecclesiasticam independentem ab acceptatione obligare contendunt, non civilem. Quid sentiam paucis indicabo. Itaque

Dico: Lex humana non indiget populorum acceptatione.

Prob. 1. Ea lex non pendet ab acceptatione, quæ ad sui acceptationem obligat: atqui lex humana... Lex enim hæc essentialiter est præceptum: atqui nisi ad sui acceptationem obligaret, jam non esset præceptum, sed consilium quoddam, aut mera boni propositio.

Prob. 2. Si lex indigeret acceptari, jam potestas legislativa plus esset penes subditos quam penes Principem: is enim tribueret quidem materiam legis, eo fere modo quo Consilarii Regii suggerunt quæ ad Status regimen expedire judicant: subditi vero approbatione sua tribuerent legi vim obligandi, in qua consistit ejus essentia; unde qui nunc legibus jamdiu factis obediunt, dicere possent se non ideo parere legi quia eam tulit Princeps, sed quia hæc a majoribus suis acceptata fuit.

Prob. 3. ex censura hujus propositionis quam notarunt Alexander VII. & Clerus Gallicanus an. 1700. *Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.* Præiverat Facultas Parisiensis cum hanc Lutheri propositionem, ut seditiosam ac in fide & moribus erroneam damnavit an. 1521. *Neque Papa, neque Episcopus, neque ullus hominum habet jus unius syllabæ super Christianum hominem, nisi id fiat ejusdem consensu.*

Vid. Hæc. amot. c. 6.

Obj. 1.

Obj. 1. ex Can. 6. dist. 4. *Leges instituuntur cum promulgantur: firman-
tur, cum moribus utentium approbantur*: ergo.

R. neg. conseq. Nam leges per ulum firman-
tur, non quia ex usu ha-
bent ut obligare incipiant, cum ipsa sua promulgatione institutæ sint,
ut ibidem dicitur, adeoque jam veræ sint leges obligatoriæ; sed quia
per ulum eximuntur a periculo abrogationis: leges enim quæ non ser-
vantur, vel in defuetudinem abeunt ex se ipsis, vel a Principe ob
nimiam populi resistentiam relaxantur.

Obj. 2. Si lex non pendeat ab acceptatione, poterit esse vera lex cui tota
communitas repugnat: atqui falsum consequens. Lex enim essentialiter est
ad bonum commune: atqui lex cui repugnaret tota communitas, non
esset ad bonum commune, sed potius ad tumultum, rebellionem &c.

R. ad 1. & 2. neg. min. Fieri enim aliquando potest, ut populus ma-
gna ex parte repugnet legi quæ ad bonum commune ordinetur: sic
Israelitæ plerumque contra Dei leges, ut quæ sibi duriores esse videren-
tur, obmurmurabant: ergo lex quæ contradictionem magnam experie-
tur, non desinet esse vera lex. Supponimus enim eam ferri de rebus
quæ ad bonum Reipublicæ conducunt; ideoque poterit Princeps ejus
transgressores pœnis coercere, intuitu utilitatis quæ ex eadem lege se-
quetur, victa populi contumacia: & hæc quidem contumacia, cum ex
parte populi rebellis se teneat, non legis sed populi ipsius vitium est.

Si tamen prævideret Princeps legem suam, habita ingeniorum ratio-
ne, plus allaturam mali quam commodi, satius, imo, ut docet Mæra-
tius, aliquando necessarium foret executionem ejus non urgere, & Deum
ipsum imitari qui quadam Judæis permisit, v.g. libellum repudii, pri-
mæ institutioni mitius consentanea; tunc autem lex invalida fieret
non defectu acceptationis populi, sed voluntate Principis qui pacis amo-
re, eidem legi derogaret.

Obj. 3. Qui potestatem nonnisi a populo habent, populum cogere non
possunt: atqui legislatores humani suam accepere potestatem a popu-
lis, qui initio rerum quasdam familias ad regimen publicæ rei libere
vocaverunt.

R. 1. neg. ant. Nam ut omittam Judæorum Reges, qui a Deo ipso con-
stituti erant, & Ecclesiæ Principes e quibus Christus dedit quosdam quidem
Ephes. 4. *Aposolos... alias autem Pastores & Doctores*, certum est electionem eorum
qui rebus politicis præficiuntur, non tam oriri ab arbitraria populorum
voluntate, quam ab ipsa lege naturali, quæ aliquem, qui ceteris præsit,
institui jubet, juxta id S. Thomæ, *Homo naturaliter est animal sociale: socialis
autem vita multorum esse non posset, nisi aliquis præsideret, qui ad bonum com-
mune intenderet*: ergo populi ex Dei ipsius ordinatione præficiunt sibi
Principes, qui proinde suam a Deo ipso potestatem recipere censendi
sunt, juxta id Rom. 13. *Non est potestas nisi a Deo*. Ita Habert.

R. 2. dato antec. neg. conseq. Cum enim populus potestatem legislati-
vam in unum aliquem transtulit, in eum etiam transferre debuit id
omne quod ad perfectam gubernationem necessarium est: atqui ad hanc
gubernationem necessaria est potestas multitudinis per leges cogendæ ad
id quod commune bonum promovere potest. Ecqui enim regi posset mul-

multitudo, si quod displicuerit sibi, pro nutu rejicere queat? Certe in hac hypothesi non regeretur sed regetur.

Præterea, ut bene notat Habert, qui sponte se alterius obsequio addixit, ex eo contractu legibus ejus obsequi tenetur: pariter qui sponte militiæ nomen dedit, is, irruente etiam periculo, stationem deserere suam non potest: ergo qui voluntarie sibi Principem elegit, eidem obsequi tenetur.

Inf. Populus non se submisit Principi ut ab eo per fas & nefas, sed ut juste regeretur: ergo ex jure naturali habet populus ut videre possit an Princeps juste regat, ac proinde facultatem habet examinandi leges Principis, utpote ab auctoritate fallibili profectas: unde sic in forma. Illa lex pendet ab acceptance populi, de qua populus ex jure naturali judicat: atqui populus a jure naturali habet ut de lege Principis judicet. De ea enim lege judicat populus quam examinare potest, ut videat an rectæ rationi congruat necne: atqui populus leges Principis examinare potest &c.

R. ad 1. dist. maj. de qua populus judicat, idest quam pro libito approbat aut repudiat, C. idest quam comparat dumtaxat cum recta ratione, vel bono publico, N. Hæc enim comparatio non impedit quominus lex per se obliget, sed tantum efficit, ne id, quod injustum foret, loco legis subrepat.

Confirm. 1. Certum est apud omnes legem Christi non pendere a Gentilium acceptance: atqui Gentilis qui de amplectenda fide cogitat, legem Christi cum recta ratione comparare potest ut videat an ei quadret, & saltem confuse cognoscat legem hanc nihil habere quod lumini naturali adversetur; dicitur enim ratio etiam Gentilibus non omni spiritui credendum esse. Equidem Dei loquentis auctoritas, ne a Gentilibus quidem in dubium vocari potest: at explorare possunt an hæc vel illa auctoritas sit auctoritas Dei; non enim cæcum est, sed rationabile obsequium quod ab ipsis exigitur. Sic Pontificum Bullas accipiunt Ultramontani, qui Papam esse infallibilem putant: nihil quidem dubitant de Constitutione Pontificia, sed ea ne Constitutio a Papa dimanaverit an non, examinant, eandem cum Traditione & Scripturis comparando.

Confirm. 2. Si obligandi vis penderet a libera populi acceptance, posset populus legem hanc etiam juste latam, & cognitam ut talem rejicere, quando non est de re per legem Dei aliunde præscripta, neque eam sic rejiciendo peccaret, quia nihil aliud tunc ageret quam jure suo uteretur: atqui falsum & seditiosum consequens; tum quia alioqui populus injuste puniretur a Principe, quod nemo dixerit; tum quia non licet resistere Potestati a Deo ordinatæ, quæ potissimum exerit se per legum positionem; tum denique, quia, ut supra dictum est, jam non Princeps, sed populus foret legislator.

Nec dicas Principem adhuc fore legislatorem, quia populi acceptatio erit mera conditio sine qua non, sicut & promulgatio juxta multos non est nisi conditio.

Nam veram legis ferendæ potestatem non habet qui eam ferre nequit, nisi dependenter a conditionibus quarum ipse dominus non est: atqui tunc Princeps dominus non esset acceptanceis populi, quia eam teneretur liberam relinquere; unde ruit instantia: promulgatio enim a Principe pendet, ab eo autem non penderet acceptatio.

Posset quoque negari minor, quia multæ sunt Principis leges, etiam in

speciem injustæ, de quibus populus judicare nequit: sic Princeps etiam tempore pacis tributa magna urgere potest, vel quia monitus fuerit de tacitis hostium consiliis, vel quia meditatur recuperationem eorum, quæ ab hostibus usurpata sunt, quod ne subditi quidem odorari debent, ne hoste rumoribus publicis monito, corrumpant Principis consilia & apparatus.

Obj. 4. Consuetudo potest legem abrogare: atqui non acceptatio æquivalet consuetudini; cum consuetudo quæ legem abrogat nihil aliud sit quam quædam legis jam obligantis non acceptatio.

R. dist. maj. Consuetudo legitime præscripta potest legem abrogare, C. consuetudo quævis, N. Porro ideo consuetudo legitime præscripta legem abolet, quia Princeps tunc consentit ut lex sua in defuetudinem abeat: nihil autem mirum est si lex non obliget cum Princeps eam tacite revocat.

Moram non facit c. 32. ff. de legibus, in eo enim non agitur de legibus a supremo & absoluto Principe latis, sed a legislatore qui pendebat a consensu populi legum approbationem sibi reservantis, prout eam sibi reservabat populus Romanus durante Reipublicæ statu, imo & sub Imperatoribus suis ad tertium usque sæculum, ut multi sentiunt.

Ex Conclusionem nostram sequitur peccare eos qui sine legitima causa legi promulgatæ resistunt, quia resistunt legitimæ Potestati. Non peccant tamen 1. si legis executionem differrent, quia Principi repræsentassent incommoda ex lege secutura. 2. si legislator inobservatæ legis conscius, transgressiones quas facile coercere posset, dissimularet, quia qui tacet, consentire videtur; atque optimi Principis est relaxare obligationem ex cuius impositione sequitur evidens boni publici detrimentum. 3. si incio etiam Principe lex a majori & saniori parte communitatis non servetur post legitimam præscriptionem, quod expendimus cap. 7. 4. neque lex obligat cum non servatur a majori parte, & ideo nec a minori parte sine gravi incommodo servari potest. Hinc Barbitonsor diebus etiam Dominicis artem suam exercere potest, si in eo sit loco ubi homines ejusdem professionis & laxioris conscientiæ, clientes ei suos abriperent, non sine gravi familiæ suæ incommodo. Pontas v. Dimanches, cas 7. Ex quibus apparet sæpius evenire, ut qui legem primi transgrediuntur graviter peccent, immunes vero sint ab omni culpa qui eam postea negligunt.

SECTIO QUINTA.

De effectibus legis humane.

PRæcipuus legis effectus est obligatio, de qua hic pluribus disputandum: sed prius quædam statuere juvat principia, ex quibus, quæ dicenda sunt, clarius intelligentur.

Certum est 1. aliquas a Principibus sive laicis, sive Ecclesiasticis ferri posse leges quæ obligent sub peccato: sequitur ex dictis supra pag. 106.

Certum est 2. nullam esse legem quæ non obliget sub pœna vel sub culpa disjunctive: si enim sub neutro obliget, intelligi nequit qua tandem ratione obliget, nec tam pro lege habenda erit quam pro consilio, quod aliquando lex vocatur.

Cer-

Certum est 3. non omnem legem obligare sub mortali; quod sic de lege divina verum est, a fortiori in humana verum esse debet.

Certum est 4. Legem intrinsece malam, sive ex parte rei quæ præcipitur, sive ex parte præcipientis, non obligare; quia in primo casu res quæ præcipitur, est per se mala aut contraria bono communi, in secundo autem res etiam bona supponitur præcipi ab eo qui jurisdictionem non habet: hinc leges tyranni, qui alienam ditionem injuste occupat, non obligant, nisi toleretur; si enim toleratur, censetur Respublica licet invita ab eo petere leges quibus gubernetur, ideoque & ipsis se subicere. Quod si lex extrinsece solum mala sit, puta quia legislator malum finem sibi proponit in condenda lege, quæ de se ad bonum tendit, tunc legem servari necesse est: sic si Prælati ut Principis gratiam aucupetur, preces indicat pro regiis exercitiis, haud dubie obediendum. In dubio de justitia legis, præsumendum est pro legislatore, ideoque lex ejus servanda est.

Certum est 5. legem in præsumptione fundatam aliquando obligare, aliquando non: quod ut intelligatur, distinguenda est cum Suare duplex præsumptio, alia periculi moralis, alia facti. Præsumptio periculi moralis ea est qua legislator præsumit in tali actu esse aut fuisse aliquid repugnans substantiæ ejusdem actus, v.g. dolum, timorem, defectum consensus aut judicii, quia plerumque ita accidit in tali casu. Præsumptio facti ea est qua præsumitur actus tali modo factus, quo reipsa factus non est.

Lex fundata in præsumptione periculi obligat & suum habet effectum, etiamsi id quod timeri poterat, non intervenerit in particulari casu. Unde, ait Snæres, lex quæ irritat professionem ante annos sexdecim emissam, obligat etiamsi puer professus esset doli capax. Pariter lex quæ statuit, ut votum a filio impubere factum possit a patre ejus irritari, vim suam habet etiam in conscientia, etsi constet puerum perfectum hac in ætate judicium habuisse. Idem dicendum de lege quæ matrimonia clandestina irritat, ne sponsus, relicta uxore clanculum ducta, ad alias nuptias convolet. Ratio est 1. quia hujusmodi leges non tam fundantur in simplici præsumptione periculi, quam in judicio certo periculi ut sæpe aut aliquando contingens: atqui judicium hoc semper verum est: semper enim verum est matrimonia clandestina plena esse periculi; semper verum est professionem ante tempus factam a puero, quem forte post aliquot annos status sui poenitebit, gravibus obnoxiam esse incommodis. 2. ut eæ leges vere obligent, sufficit ut legislator velit & velle possit eas obligare iis etiam in casibus ubi non intervenit malum quod timetur: atqui legislator hoc vult & velle potest. Nam legislator vult & velle potest id sine quo malum quod timetur, efficaciter removeri nequit: atqui nisi lex generaliter omnes, & in quibusvis casibus obliget, efficaciter removeri non potest malum quod timetur: nemo enim est eorum præsertim qui aliquid vivide desiderant, qui facile & falso sibi non persuadeat periculum quod aliis imminet, sibi non imminere; adeoque multi, imo plerique existimarent legem aliis esse latam non sibi, unde paulo post omnia redirent incommoda quæ ad legem hanc ferendam impulerant. Ex his principiis alibi collegimus quid sentiendum de testamentis, donationibus, & aliis hujusmodi contractibus in quorum celebratione omisæ sunt formalitates legis requisitæ.

Moral.
tom. 1.
pag. 481.
751. 761.
Crc.

Verum si lex fundetur in præsumptione facti, quod reipsa factum non sit, dicendum est eam non obligare. Ratio est, quia tunc tollitur fundamentum legis; neque superior intendit obligare, cum nulla est obligandi ratio. Hinc si aliquis ex falso allegatis ad restituendum obligatus sit a superiore, non tenetur ad restituendum, secus si scandalo. Pariter si Judex Ecclesiasticus, etiam interposita excommunicatione, sponsam quæ matrimonii sui nullitatis conscia est cum viro habitare præcipiat, debet hæc potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale, ex cap. 44. De sent. excomm. His præsuppositis, seorsim tractanda sunt cetera quæ ad hanc materiam pertinent. Sit itaque

PUNCTUM PRIMUM.

Unde cognosci possit an legis sub gravi peccato obliget.

HAc de re sit regula unica: Judicari debet legem obligare sub mortali, cum materia ejus gravis est & graviter præcepta. Ratio est 1. quia in hoc casu nihil deest legi, sive ex parte rei præceptæ, sive ex parte præcipientis, qui in materia gravi graviter obligare potest, & potestate sua uti præsumendus est, cum nulla adest contrarii præsumendi ratio. 2. quia lex humana divinam imitari solet; lex autem divina graviter obligat in materia gravi, leviter in levi.

Porro materia censetur gravis 1. non solum quando talis est in se, sed etiam quando etsi de se levis sit, gravis tamen est in ordine ad circumstantias. Hinc Protoparens graviter peccavit comedendo fructum vetitum, quia comestio hæc, etsi in se levioris momenti foret, magni tamen ponderis erat in ordine ad hominem & Deum qui creature tantis donis cumulatæ obedientiam experiri, ejusque subjectionis recognitionem, & homagium, ut ajunt, recipere volebat. Hinc graviter prohibitum est Clericis ne tabernam ingrediantur, arma deferant, habitus induant sæculares, quia aliter agendo grande statui Ecclesiastico dedecus inurunt. Hinc demum graviter peccat, & ultimis quandoque suppliciis afficitur miles, qui e castris uno temporis puncto egreditur, quia militarem disciplinam quæ summi est momenti, malo, quod alii statim sequerentur, exemplo labefactat. 2. materia censetur gravis, cum pro tali habetur sive ex communi prudentum judicio, sive ex consuetudine bene fundata; unde si in hac vel illa communitate lex quæpiam a viris timoratis & doctis spectetur ut gravem inducens obligationem, judicandum est eam sub mortali obligare.

Jam vero materia censetur graviter præcepta. 1. cum legislator utitur verbis quæ magnum & grave præceptum exprimunt, ut si quid præcipiat sub indignatione omnipotentis Dei, aut Sancti alicujus; sub interminatione divini judicii, vel maledictionis æternæ; in virtute obedientiæ quæ sibi promissa sit, aut voto vel juramento confirmata. 2. cum graves pro transgressionem poenas, sive spirituales, censuras v. g. depositionem &c. infligit, aut comminatur (nam gravis poena etiam incurrenda, gravem culpam præsupponit) sive temporales, ut cum lex fertur sub poena mortis, mutilationis, servitutis, exilii, damnationis ad triremes, infamiæ,

amif-

amissionis magnæ summæ; nam tales pœnæ ab æquo Judice pro levis culpis decerni non possunt. Minueretur quidem culpa si certo constaret hæc pœnæ non serio sed ad terrorem legibus adjunctas esse: sed in dubio præsumendum est Judicem velle pœnam exequi. 3. Communia etiam verba quibus uti solent legislatores, ut *injungimus*, *mandamus*, *sancimus*, *ordinamus*, sub mortali obligare possunt, sed materia tunc attendenda est: hæc vero *firmius*, *districte* præcipimus, materiam gravem & serio præceptam indicare solent, nisi obsit consuetudo & legitima in contrarium interpretatio, quod vix alibi contingit quam in Religionibus, in quibus id solum sub mortali præcipi solet, quod præcipitur in vim obedientiæ, aut sub pœna gravis censura.

Quæres an legislator possit rem reipsa levem præcipere sub mortali.

R. negative. 1. Quia talis lex injusta foret, nec proinde vera lex. Lex enim hominis justa non est, nisi prout legi divinz congruit: atqui tunc non congrueret legi divinz, cum hæc res leves sub reatu peccati mortalis non prohibeat, ut patet de furto levi, mendacio jocososo. Hinc alibi diximus votum de re levi, v. g. de una salutatione Angelica, sub levi solum obligare.

Tom. 2.
Moral. p.
174

2. Si lex civilis rem levem sub pœna capitis prohiberet, non solum injusta, sed & ridicula foret: ergo a fortiori injusta esset ea humana lex, quæ sub æternæ damnationis pœna rem levem imperaret.

At, inquires, potest utique legislator humanus Deo se conformare: atqui Deus esum pomi, rem sane levissimam, sub peccato mortali prohibuit.

Confirm. Quia leges humanæ sub gravissima tremerium pœna prohibent, ne columbæ occidantur.

R. 1. Deum, utpote absolutissimum humanæ voluntatis dominum, plura posse quam hominem; unde ex ejus potentia ad hominis potestatem non valet illatio.

R. 2. Esum pomi rem quidem fuisse in se & præcisè circumstantiis levissimam; sed magnam fuisse in ordinem ad finem a Deo intentum, prout dictum est.

Idem dicendum de legibus humanis quæ sub gravibus pœnis quædam in speciem levia prohibent: v. gr. ne columbæ occidantur, ne in bello rusticorum olera rapiantur, ne Religiosi colloquia cum mulieribus habeant: hæc enim non ita exilia sunt, quin gravem bonis & honori dominorum, militari disciplinæ, & sanctis Religionum Institutis injuriam faciant. De columbarum occisoribus vid. tom. 1. Moral. p. 57.

Quæres 2. an tale præceptum saltem obliget sub veniali.

R. id esse probabile; qui enim intendit obligare plus quam potest, vult ad minus obligare quantum potest. Nec dicas præceptum hoc esse injustum: non enim tale est ratione materiæ, quæ honesta esse supponitur, & capax obligationis sub veniali; sed solum ratione excessus pœnæ, quæ idcirco suos ad limites restringi debet, ut utile per inutile non vicietur.

Quæres 3. an legislator in re gravi possit sub veniali tantum obligare.

R. affirmat. cum Suare lib. 3. c. 27. Martinon disp. 29. sect. 5. aliisque pluribus. Prob. 1. quia multæ constitutiones Religiosæ a summis Pontificibus approbatæ, ad peccatum solummodo veniale obligant in materia alioqui

gravis peccati capaci, qualis est auditio Missæ, plurium jejuniorum praxis &c. atqui constitutiones illæ sunt veræ leges ex omnium consensu; easque imitari potuisset Ecclesia, Missæ auditionem festis diebus, saltem quibusdam, & jejunii observantiam sub venialis tantum peccati pœna præcipiendo.

Prob. 2. Lex cujus obligatio tota pendet a legislatoris voluntate, non obligat nisi prout vult legislator; actus enim agentium, non operantur ultra voluntatem eorum: atqui legis humanæ obligatio tota pendet a legislatoris voluntate; alias enim vel vis & gradus hujusce obligationis a jure naturali repeti deberent, quatenus licet, ut ait Vasques; penes superiorem sit leges condere, vel non, iis tamen positis, vis obligandi oritur a jure naturæ; vel repeti deberent ab ipsa materiæ gravitate: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia lex naturalis docet parendum esse superiori quantum præcipit superior: atqui superior non præcipit tunc, nisi secundum eum gradum qui peccatum veniale efficit: ergo nec tunc jus naturale ad mortale obligabit; quia, ut bene notat Suares, jus naturale non operatur, nisi mediante superioris voluntate, eique efficaciam dando, non contra illam. Non secundum, nam materia quantumlibet gravis non obligat, nisi prout est ad finem necessaria; hic enim materiæ gravitas in se præcise spectata nihil facit ad obligationem: atqui materia non est necessaria ad finem, nisi secundum eum necessitatis modum quem legislator ipsi imponit; ex se enim non est necessaria, aliqui etiam ante præceptum superioris fuisset amplectenda necessario, non ex pura convenientia, quod falsum est. Hinc licet materia illa eo sensu gravis sit, quod gravis obligationis sit capax; non tamen eo sensu quod gravis sit ejus habitudo ad finem.

Confirm. Quia legislator materiam illam sub veniali solum proponere potest, quam potest sub consilio solum proponere, vel etiam sub pœna: atqui legislator materiam hanc posset aut sub consilio solum, aut sub pœna mera, non autem sub ulla culpa proponere: ergo potest eam solum sub culpa veniali proponere, quæ & timoratas conscientias pun- gat, & tamen in gravis lapsus discrimen non adducat.

Prob. 3. Tam potest homo non obligare subditos, etiam in gravi materia, nisi sub veniali; quam possit semetipsum non obligare, nisi sub veniali in voto de materia etiam gravi; est enim votum privata lex quæ leges publicas imitatur: atqui ex communiori sententia potest vovens se sub culpa solum levi in materia gravi obligare, ut diximus tom. 2. pag. 276. Posset etiam, ait Mag. Grandin p. 139. aliquis a peccato eximere furem, quamvis rem subriperet quæ ad peccatum mortale sufficeret; ut si pater furtum boni sui filiis suis prohibens, expresso declararet nolle se eos quidquid furentur, unquam incurrere mortale peccatum: atqui ideo hac in hypothesi filii non peccarent mortaliter, quia pater iisdem condonaret id quod excederet materiam peccati venialis, sicque furtum intra eum modum prohiberet qui ad peccatum veniale sufficit & requiritur: ergo.

Prob. 4. Vel possibilis est lex quæ sub veniali solum obliget in materia gravi, vel impossibilis est. Si primum, vera est assertio nostra: si secundum,

dum, eo ipso lex de qua loquimur, invalida erit, quia eam facere vult legislator & non aliam: vult ergo impossibile, adeoque nihil omnino faciet; sicque falsum erit quod contendit Maratius, legem quacumque de gravi materia, velit, nolit legislator, obligare sub gravi.

Obj. 1. Obligatio sub veniali vel sub mortali ab opere solo, seu a sola materia pendet, non autem a legislatore: ergo. Prob. ant. Ab eo non pendet, ut peccatum in quacumque materia grave sit vel leve, a quo non pendet, ut lex in materia gravi restringatur ad mensuram peccati venialis: atqui non pendet. . . Si enim ab intentione legislatoris penderet, ut lex sua in materia gravi vel ad peccati mortalis lineam ascenderet, vel ad peccati levis mensuram restringeretur, jam remanente vera obligandi intentione, sed sublata intentione obligandi sub veniali vel mortali, legislator nullatenus sub peccato obligaret: atqui falsum consequens ex confesso omnium, qui in hoc casu materiæ gravitatem statuunt pro regnâ gravitatis obligationis.

R. ad 1. neg. ant. Nam eatenus peccatum contra voluntatem alicujus leve est vel grave, quatenus per ipsum læditur graviter vel leviter jus superioris: atqui potest efficere legislator, ut jus suum magis aut minus lædatur: nam legislator libere jure suo utitur, adeo ut ipsum pro nutu relaxare possit: ergo non præcise a materia repeti debet peccati gravitas, sed a gravi vel levi præcipientis imperio: sic potest quis circa rem gravem quæ a sua voluntate pendet, levem per votum obligationem sibi imponere.

Ad 2. neg. min. ad 3. neg. maj. communi enim omnium consensu receptum est, ut leges modo materiæ gravitati proportionato obligent, nisi legislator obligationem earum expresse limitet. Scilicet vult superior ut quod sine restrictione præcipit, sine restrictione fervetur: atqui cum legislator obligare volens de peccato veniali aut mortali non cogitat, non limitat obligationem legis suæ: ergo tunc lex ejus secundum totam materiæ capacitatem obligat.

Obj. 2. cum Maratio: Si legislator sub veniali solum in materia gravi obligare possit, poterit nunc sub majori peccato veniali, nunc sub minori, in eadem materia prorsus invariata obligare: atqui falsum consequens; alioqui facere posset legislator ut non magis reus sit qui cum plena advertentia legem transgreditur; quam qui cum minima; qui cum actu intensissimo, quam qui actu remissione: atqui hoc repugnat. Non enim potest legislator legem ferendo, id quod legi naturali legem omnium exemplari repugnat: atqui legi naturæ repugnat quod actus intensissimus contra legem, non majus inducat peccatum quam remissior; nam lege naturali magis reus est qui intente, quam qui remisse peccat.

R. ad 1. neg. min. Tam enim potest legifer in eadem materia sub peccato veniali nunc majori nunc minori obligare, quam potest vel non obligare simpliciter, vel obligare sub peccato, aut obligare sub pœna leviori aut graviori: atqui potest legislator non obligare simpliciter; potest aliquando vel pœnam imponere leviolem, qualis est suspensio ad tempus, vel majorem, qualis est suspensio perpetua, modo materia sit pœnæ gravioris capax.

Ad 2. neg. maj. si propositio intelligatur ut intelligi debet de una eademque lege: etsi enim qui actu parum intenso alea ludit Annecii, ubi aleæ ludi sub gravibus censuris prohibentur, gravius peccare possit, quam qui actu longe intensiori luderet Parisiis, ubi idem ludus sub veniali solum peccato prohiberetur, semper tamen verum erit e duabus personis uni eisdemque legi subiectis eam gravius peccare quæ actu intenso, quam quæ remisso legem transgreditur, ut ex se evidens est.

Obj. 3. Lex Dei in materia gravi graviter obligat: atqui lex humana legem divinam secum habet.

R. dist. min. Secum habet legem divinam, cujus obligationi præsit obligatio per legem humanam determinata, C. legem divinam quæ contra hominis legiseri voluntatem obligat, N. Itaque vult Deus ut subditi superioribus obediant, sed non vult ut gravius obedire teneantur, quam ipsimet superiores velint: ergo si superiores nonnisi leviter subditos suos obligari velint, Deus non strictius eos obligari volet.

At, inquires, non potest subditus in materia levi graviter obligari: ergo nec leviter in gravi.

R. neg. conseq. Disparitas est, quod gravis materia sit levis obligationis capax; levis vero gravem obligationem suscipere nequit. In postremo casu legislator vellet aliquid supra vires suas positum: in priori vero, potest quidem imprudenter velle, non tamen vult invalide, quia nihil vult quod potestatem suam excedat, imo vult quod infra est.

PUNCTUM SECUNDUM.

An ad peccatum mortale contra legem requiratur, aut sufficiat contemptus.

DUO hic queruntur: an scilicet ad peccandum mortaliter, contemptus vel requiratur in materia gravi, vel in materia levi sufficiat, quæ ut solvas,

Not. 1. cum Martinon disp. 29. sect. 7. Contemptus duplex est: alius bene ordinatus, quo res vel persona parvi fit, quia parvi fieri meretur; alius inordinatus, de quo hic agitur, & qui definiri potest; Actus mentis quo quis scienter & positive rem vel personam minoris æstimat quam exigit ejus meritum & dignitas.

Dixi, *scienter & positive*: quia si quis vel negative se gerat, neque aspernando, neque æstimando, præsertim cum ad positive æstimandum non tenetur, vel bona fide alterius meritum minoris æstimet, quam in se sit, non censetur contemptor: unde contemptus prout hic sumitur, est actus injustitiæ, quia qui alium contemnit, jus ipsius violat, ex ejus æstimabilitate detrahendo. Huic autem injustitiæ peccato admisceri potest peccatum aliud contra religionem; si Deus contra pietatem; si parentes contra reverentiam & observantiam; si Prælati contemnuntur.

Not. 2. Contemptus inordinatus duplex distinguitur: alter materialis seu virtualis, quo quis rem vel personam aliis quidem postponit, sed absque eo quod alterum cum altero compareret, aut præferre intendat; quo
cen-

sensu ajunt post D. Thomam Theologi, Deum mortali quolibet peccato contemni: alter formalis, quo quis directe & expresse rem aut personam minoris æstimat aut æstimare velle videtur, quam eam æstimari debere cognoscit. Unde infert Van-roy, legem ex contemptu proprie dicto non violari, nisi cum quis eam transgreditur eo fine ut lex, vel legislatoris auctoritas in contemptum veniat.

Not. 3. Contemptus formalis, alius cadit in personam legislatoris, alius in rem ab ipso præceptam, alius in ipsam ejus legem; quamquam lex vix aliter contemni potest quam in ordine vel ad rem quæ præcipitur, vel ad eum qui præcipit; porro qui præcipit contemni potest vel formaliter, ut legislator & superior; vel materialiter, ut quidam homo.

Not. 4. Contemptus personæ pugnat contra justitiam, etsi contra alias virtutes pugnare possit, ut dictum est. Contemptus vero rei præceptæ pertinet ad speciem vitii oppositi virtuti præceptæ: v. gr. contemptus orationis ad speciem irreligiositatis: contemptus elemosynæ ad speciem immisericordiæ; contemptus jejunii ad speciem intemperantiæ.

Dico 1. Ad peccatum mortale contra legem non requiritur contemptus formalis, si lex sit in materia gravi.

Prob. Ad peccatum mortale duo sufficiunt, materiæ gravitas, & plena voluntatis consensus: atqui hæc sæpe reperiuntur sine contemptu formali; ut cum quis præ negligentia semel in anno peccata non confitetur, aut confitendo unum aliquod reticet præ timore: hinc censuræ ab iis etiam incurri possunt, qui ex contemptu prævaricati non fuerint, ut docet Silvester v. *Obedientia*.

Obj. S. Bernardus sic loquitur Lib. de præc. & disp. c. 11. *Mandatum peccato obnoxium facit, non tamen magno, si contemptus defuerit*; ergo.

R. S. Bernardum nomine mandati, ut vocat, scilicet, quod transgressores levi peccato obnoxios facit, intelligere leviora quædam Religionis statuta, quibus v. g. risus interdicitur, aut indicitur silentium: hæc enim affert exempla S. Doctor: sed nunquam negavit S. Bernardus ab iis mortaliter peccari, qui etiam sine contemptu graviora legis mandata violant, cum doceat eos gravis esse peccati reos, qui ipsa per negligentiam transgrediuntur.

Dico 2. Transgredi legem ex contemptu formali rei præceptæ, vel legislatoris præcise ut hominis & prout aliquos habet defectus, non semper est peccatum mortale.

Prob. 1. pars. Ad peccatum mortale requiritur gravis deordinatio: atqui gravis hæc deordinatio non necessario reperitur in contemptu rei minimæ; unde non videtur graviter reus, qui ex quodam contemptu, silentium non servat, aut leve mendacium profert; tunc enim materiam parvi æstimat, non quia præcepta est, sed quia parva est. Ita Salmanticenses Tract. 11. c. 2. num. 39.

Duo tamen hic cavenda sunt. 1. ne ex contemptu rei ad contemptum legislatoris deveniatur. 2. ne contemptus rei gravem quemdam in doctrina errorem involvat. Sic, ait Snares, graviter peccaret qui jocum mendacium contemneret, quia arbitraretur peccatum veniale nullam apud Deum penam mereri, aut Deo non displicere. Porro haud necesse est,

ut in

ut in hisce erroribus versetur qui mentitur jocosè; sæpe enim mentis præcipitatio, quædam abstractionis species mentem alio advocans, occasionum necessitas ad mendacium impellunt eos etiam quibus persuasum est a mendacio abstinendum esse.

Prob. 2. pars. Ideo contemptus legislatoris peccatum mortale in re etiam levi aliquando inducit, quia eo contempto censetur contemni auctoritas ejus prout a Deo est: porro qui legislatorem non ut talem contemnit, sed ut hominem defectibus suis obnoxium, non ideo auctoritatem ejus contemnit, ut supponimus: sed tantum quamdam circa eum animi amaritudinem ostendit, ut a Cajetano notatum est: hæc autem dispositio licet mala, non videtur in materia levi, nisi leve peccatum; ergo etiam si legem ejus ex hocce contemptu omittat, non peccat mortaliter, si lex sit de re levi.

Dico 3. Transgredi legem etiam in re levi, mortale est si fiat ex contemptu legislatoris ut talis.

Prob. 1. ex S. Thoma, qui 2.2. q. 186. a. 9. ad 3. sic habet: *Tunc committitur aliquis vel transgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit subjeci ordinationi legis vel regulæ, & ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel regulam*: atqui nolle aliquid facere ex eo quod illud lege vel regula præcipiatur, gravis est deordinatio.

Prob. 2. ex S. Bernardo, unde supra: *Contemptus*, inquit, *in omni specie mandatorum pari pondere gravis & communiter damnabilis est*. Et infra: *Convertit in crimen gravis rebellionis, culpam levis transgressionis*.

Prob. 3. Legislator vel est Deus, vel homo: atqui neuter præcisè ut legislator contemni potest sine gravi peccato. Non Deus, ut per se patet, cum in omni Dei contemptu, sive interno, sive eo quo quis aliis manifestaret se modicam de Deo existimationem habere, sit semper gravis deordinatio, & quoddam Dei odium, quod a mortali nunquam eximi potest, etiam si agatur de levibus præceptis, aut etiam de consiliis. Non etiam homo, quia cum homo contemnitur ut legislator, contemni videtur ut vices Dei gerens, ut fungens legatione pro Deo, ut partem auctoritatis divinæ exercens; ergo qui legem ejus hoc modo violat, etiam in materia levi, v. g. qui ex contemptu silentii legem violat, graviter peccat, non præcisè ratione inobedientiæ quæ solum venialis est, sed ratione irreverentiæ quæ mortalis est.

Ex dictis colligi potest errare eos qui ex contemptu peccari dicunt, cum peccatur ex scientia & sine passione, quasi peccatum contemptus sit quoddam malitiæ peccatum. Nam contemptus formalis facit ut peccatum solum veniale ratione sui, fiat mortale: atqui nec carentia passionis, nec scientia efficiunt ut peccatum de se leve, mortale fiat, tametsi malitiam ejus augere possint: unde mendacium jocosum, etiam a sciente & volente commissum, non erit peccatum grave, si in ejus materia sistat.

2. Falluntur ii quoque qui peccatum ex consuetudine, eo ipso censent esse ex contemptu: hoc enim dupliciter intelligi potest. 1. itaut consuetudo sit adæquata contemptus causa, quasi contemptus ex sola consuetudine oriri possit; & id manifeste falsum est: nam contemptus ex superbia, indignatione, aliisque similibus casibus produci potest. 2. itaut consuetudo,

do, licet ad contemptum non necessaria, sit tamen unus ex modis peccandi per contemptum; & id pariter falsum est: nam contemptus ex se consistit in uno actu, sed consuetudo vel dicit habitum, qui actus esse nequit, vel multos actus. Adde quod actus, qui consuetudinem pariunt, sint inter se similes; ergo si eorum primus, licet fuerit legis transgressio, non tamen fuerit contemptus, ita nec secundus nec tertius; ac proinde designari non posset quando quis vi consuetudinis inciperet legem transgredi ex contemptu. Doctrinam hanc paucis tradit Angelicus Doctor, qui post adducta superius verba sic pergit: *Quando quis propter aliquam particularem causam, puta concupiscentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis vel regulæ, non peccat ex contemptu, sed ex alia aliqua causa, etiamsi frequenter ex eadem causa, vel alia simile peccatum iteret frequentia tamen peccati dispositive inducit ad contemptum, secundum illud Prov. 18. Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

PUNCTUM TERTIUM.

An uno actu pluribus obligationibus satisfieri possit.

Certum est apud omnes unico actu satisfieri non posse pluribus obligationibus, quæ titulo iustitiæ contractæ fuerint, nisi alicujus earum remissio facta fuerit. Hinc si Titio centum aureos debes ex contractu, & alios centum ex delicto, non sufficit si semel centum solvas: quia iustitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem; hæc autem æqualitas non servatur ab eo, qui ducenta debens, nonnisi centum solvit.

Dixi, *nisi fiat remissio*: nam propter hanc remissionem aliquando contingit, ut qui duo debet, satisfaciatur non reddendo, nisi unum. Sic qui duo habet Beneficia, non tenetur, nisi ad unius Officii recitationem; contra vero qui duas habet Capellanas, quarum unicuique annexa est obligatio semel in hebdomada Missam celebrandi, non satisfaciatur, si unam dumtaxat Missam celebrari curet, quia Ecclesia obligationem bis celebrandi per se, vel per alium, ex communi omnium estimatione non condonat. Pariter Capellanus qui ratione foundationis Missas aliquot, unaquaque hebdomada, celebrare tenetur, pro iisdem Missis stipendium accipere non potest, etiamsi Fundator nihil statuerit circa Missarum applicationem; quia, ut habet Regula 45. Juris in 6. *inspicimus in ob-* Cabass. l.
2. c. 28.
Pontas v.
Melle, cas
34.
scuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit; porro veri magis simile est Fundatorem intendisse ut Missæ sibi applicarentur, ea enim esse solet Fundatorum intentio; ergo nulla hic supponi potest condonatio. Tota difficultas est de obligationibus legalibus, quæ, cum a sola legislatoris voluntate dependeant, nunc unum pro pluribus obligationibus actum, nunc plures exigere possunt. Qua de re

Dico: Tunc solum pluribus præceptis & obligationibus uno actu satisfieri potest, cum vel impossibile est plures actus eo tempore poni quo plura urgent præcepta, vel uno actu posito tollitur alterius præcepti causa, vel superior eodem actu pluribus præceptis satisfieri concedit. Hæc regula per se evidens est: nemo enim tenetur ad impossibile; nemo obli-

obligatur ad actum cum deest causa ob quam solum actus ille pro tunc præceptus est; nemo demum plus vi legis facere tenetur, quam velit legislator.

Hinc 1. Si vigilia quæ per se annexam habet jejunium, incidat in jejunium Quatuor temporum, unico jejunio satisficit utrique legi. Pariter si voveris jejunare per Quadragesimam, eodem jejunii actu, & voto tuo, & præcepto Ecclesiæ satisfacies, quia bis eadem die jejunare non potes: secus dicendum si simpliciter vovisses jejunium, nec diem ab Ecclesiâ præceptum determinasses; tunc enim & voto & Ecclesiæ præcepto diversis diebus satisfacere posses.

Hinc 2. qui eleemosynam vovit, si occurrat pauperi extrema necessitate laboranti, eique ut voto suo faciat satis, eleemosynam conferat, ad nihil amplius obligatur, quia prior eleemosynæ largitio tollit extremam necessitatem, adeoque & materiam præcepti naturalis. Nec nocet quod ante omnia satisfaciendum sit præcepto naturæ, utpote quod magis urgeat quam privata voti lex: nam præceptum quod magis urget tunc quidem alii præferendum est, cum utrumque simul impleri nequit; non autem necessario alteri præferendum est, si unius adimpletio alterius adimpletionem ponat, ut contingit in casu præsentis.

Hinc 3. si Confessarius alicui injungat, ut diebus singulis Sacro intersit; ei satis erit si unicam Dominicis & Festis diebus Missam audiat; quia legitime præsumitur Confessarii intentionem esse, ut poenitens uno actu duplicem impleat obligationem. Quod si regulam, qua hæc Confessarii intentio dignoscatur, generalem quæras, hæc videtur afferri posse: Tunc Confessarius præsumi potest concedere ut poenitens uno actu & Ecclesiæ & ipsius Confessarii præceptum adimpleat, cum poenitentia satis adhuc longa remanet, ut peccato proportionata videri possit; & hoc locum habet in casu innox proposito: tunc vero obligationem ab obligatione aliunde imposita diversam iungere censendus est, cum alioqui nullam aut fere nullam poenitentiam imponeret. Hinc si voveris recitationem Rosarii pro singulis diebus, & Confessarius unam Rosarii recitationem tibi imponat, teneris ad bis recitandum. Pariter si voveris, aut si præceperit Confessarius, ut aureos decem pauperi tribuas, non sufficit si pauperi reddas id quod ei ex contractu aut delicto debes. Ratio ulterior est, quia legis interpretatio fieri debet ex communiter contingentibus: porro intentionem mox expositam communiter habent Confessarii, eamque ita interpretari solent Doctores.

Hic duo notanda ad pleniorē rei totius intelligentiam. 1. nunquam satisfieri posse per actum unum pluribus præceptis, nisi quando hæc simul concurrunt. Unde merito proscripta est ab Alexandro VII. propositio hæc, *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis & crastino.* 2. cum qui multis præceptis simul concurrentibus non potest unico actu satisfacere, si unipotius quam alteri satisfacere non intenderit, censendum esse satisfecisse; vel graviori, si unum aliis gravius sit, vel omnibus pro rata, si eadem sit omnium gravitas. Ita aperte colligitur ex l. 97. ff. *De solutionib.* Quod si uni præ aliis satisfacere intenderit, huic non aliis satisfecisse judicandus est, nisi cum expressa voluntate implendi unum, simul habuerit interpretativam voluntatem eamque majorem implendi aliud; sic qui vovit auditionem Missæ, eique interfuit die quam festam esse nesciebat, satisf.

satisfecit Ecclesiæ præcepto, non autem voto, nisi expressam habuerit voluntatem non satisfaciendi Ecclesiæ præcepto. Confer quæ supra dixi pag. 49.

Quæres, an possit quis per plures actus simul satisfacere pluribus præceptis. Supponendum est, actus illos non esse incompatibiles, & præcepta hæc non esse diversis temporibus affixa.

R. affirmative cum omnibus fere Doëtoribus quos citat Sanches, L. i. Moral. c. 14. & sequitur Henricus a sancto Ignatio, qui inde colligit eum præcepto audiendæ Missæ facere satisqui in die festo, dum Missam audit, simul recitat Horas canonicas, aut alias preces ad quas ex voto vel injuncta pœnitentia tenetur: quia, inquit, attentio ad auditionem Missæ & Officii recitationem, non est attentio ad verba, sed ad Deum resque divinas, ut communiter tradunt Doëtores cum S. Thoma 2. 2. q. 83. art. 13. porro ad Deum resque divinas attendit, qui Missam audit & Officium recitat. Idem eadem de causa extendit ad eum qui Missæ tempore conscientiam examinat: secus vero cogitat de eo qui peccata per hoc Missæ præceptæ tempus confiteretur, aut qui historias etiam spirituales legeret.

Ego quidem principium lubens admitto, & fateor per plures actus, (si tamen attentio v.g. ad Missam & Officium plures actus importet) pluribus præceptis satisfieri posse, cum actus illi incompatibiles non sunt: verum non ita mihi constat de consequentia, nec certum videtur eum qui ad Horas, ut aliis temporibus solet, attendit, ad Missam sufficienter attendere, & plane compatibilem esse attentionem ad unum cum attentione ad alterum. Certe tam facile absolverem rusticum, qui per Missæ tempus historiam legit spiritualem qua crebro ad Dei amorem accenditur, quam Beneficiarium qui sæpe absque causa ulla Officium Missæ tempore persolvit. Ut ut sit, si hunc condemnare non ausim ob momenta tum intrinseca tum extrinseca hujus opinionis, unicuique semper auctor ero, ut per tempus Missæ, spiritum & preces Ecclesiæ eo meliori modo sequatur, quo sequi poterit. Vide Tom. 2. Moralis nostræ pag. 122.

Quæres 2. an præcepto de audienda Missa satisfaciatur, qui plures Missæ partes simul audit a diversis celebrantibus, v.g. ab uno initium Missæ usque ad consecrationem, ab alio autem Missæ Canonem, usque ad finem ipsius.

R. negat. 1. quia Innocentius XI. hanc damnavit propositionem, *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor, simul a diversis celebrantibus audit.* 2. quia Ecclesiæ præcipit auditionem Sacri, per modum totius successivi, & actionis continuæ.

Quæres 3. an præceptum quod totum impleri nequit; impleri debeat quoad partem quæ possibilis est.

R. affirmat. Unde qui tempore Præfationis venit ad Sacram, nec alterius copiam habet, tenetur residuam singularis illius Missæ partem audire, ut docent Sanchez, Suares, & alii communiter. Pariter qui semiquadrante ante mediam noctem, meminit se Officium non legisse, tenetur ad recitandum quidquid potest ante duodecimam noctis. Item qui Breviario caret, Psalmos, quos memoriter tenet, recitare debet, etsi ad Capitulum, Lectiones, & alia quæ nescit non obligetur. Ratio est, quia cum obligatio

gatio quæpiam est divisibilis, ea ejus pars necessario impleri debet, quæ impleri potest. Hinc damnata fuit ab Innocentio XI. hæc Dianæ propositio, *Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad mibi tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.* Et vero qui vaccam & vitulum promissit, si vaccam dare nequeat, quia mortua est, vitulum debet quem dare potest.

PUNCTUM QUARTUM.

An lex humana obliget cum gravi periculo, etiam mortis.

Triplex est ea de re Theologorum opinio. Alii simpliciter negant dari posse humanam legem, aut divinam positivam, quæ obliget cum periculo mortis, aut gravi damni, puta famæ, mutilationis, amissionis bonorum, gravissime infirmitatis. Ita Almainus, Major, Silvester, quibus adjungunt Valentiam Salmanticenses, quamquam Valentia non negat dari posse leges humanas quæ tam stricte obligent, sed potius eas *de facto* non existere contendit. Alii ex adverso censent, legem omnem vere justam semper obligare, etiamsi immineat periculum vitæ. Ita Cajetanus 1. 2. q. 96. a. 4. & 2. 2. q. 125. a. 3. qui opinionem suam adversam errore notat. Alii per mediam, quæ securior esse solet, viam incedunt, & docent hominem legibus humanis aliquando teneri cum vitæ dispendio, sæpius vero non teneri. Dico igitur 1. Lex humana non semper obligat cum periculo vitæ, aut gravi incommodi.

Prob. 1. Strictior non est obligatio legis humanæ quam divinæ, sed e contra: atqui lex divina positiva non semper obligat sub periculo gravi. Nam lege divina veteri prohibitum erat, ne quis vel panes propositionis comederet, exceptis Sacerdotibus, vel die sabbati serviliter laboraret; item lege nova præcepta est integra peccatorum confessio: atqui eæ Dei ipsius leges non obligarunt sub gravi periculo. Nam potuit David in casu necessitatis comedere panes sanctos, teste ipso Christo, qui Matth. 12. Discipulos suos vellentes spicas hoc tanti Prophetæ exemplo excusavit: potuerunt Machabæi pugnare die sabbati; semperque licitum fuit Judæis eadem sabbati die serviliter operari, ut tumentum e fovea, in quam forte decidisset, extraherent: potest denique quis in confessione ob mortis periculum, peccatum aliquod reticere, tuncque confessio ejus, etsi materialiter dimidiata, integra est formaliter, ut alibi docent Theologi.

Prob. 2. Idem de ceteris legibus humanis esto judicium, ac de lege jejunii, aut Missæ diebus festis audiendi: atqui eæ leges non obligant cum periculo vitæ, aut incommodi longe minoris quam ipsa mors, ut docet timoratorum omnium praxis, & expresse Innocentius III. c. 2. *De observ. jejunior. cum*, inquit, *non subiaceat legi necessitas.* Ratio ulterior est, quia ut lex obliget, debet condi ab aliquo qui velit, aut saltem qui possit obligare non obstante quacumque necessitate: atqui legislator humanus nec vult obligare in tali casu, quia alioqui lex ejus moraliter impossibilis foret, & hoc sensu imprudens, quod præsumi non debet; vel etiam nisi vellet, re ipsa non potest. Nam superior non potest præcipere, nisi id quod ad bonum commune necessarium est.

est :

Valentia
disp. 7. q. 5.
junct. 6.
Salmant.
enc. tract.
11. c. 2.
junct. 7.

2. Mach. 2.

Vid. Suar.
1. 4. c. 30.

est: porro ad bonum commune non est semper necessarium, ut subditus servet legem quam sine gravi damno servare nequit: v. gr. ut Missionarius a Pyratibus captus, Officium suum coram iisdem recitet, a quibus idcirco in mare projiciendus sit; imo id communi bono plurimum noceret. Ceterum quod lex divina in hujusmodi casibus non obliget, non oritur ex defectu potestatis: Deus enim ut supremus creator suæ arbitrio, potuisset suis nos altringere legibus in quocunque casu; sed ex defectu voluntatis, quatenus misericordia Dei in omnibus ejus viis primas sibi partes vindicat.

Obj. 1. Lex humana obligat sub peccato, ex dictis: atqui lex obligans sub peccato, obligat sub periculo vitæ, quia potius moriendum est, quam peccandum etiam venialiter.

R. dist. maj. Lex humana obligat sub peccato, extra casum gravis periculi, C. obligat semper in hoc casu, N. Fatemur quod stante legis obligatione non liceat ire contra legem, etiam cum imminet capitis discrimen; sed contendimus in hoc necessitatis casu sæpius fieri, ut lex nequidem sub peccato veniali obliget, secundum regulam hanc Juris, *Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.*

Obj. 2. Tenetur quilibet bonum commune bono sui privato præferre: atqui si possit homo legem transgredi ut mortem vitet, bonum commune cedet bono privato; lex enim quævis ad bonum commune lata est. C. 4. De regul. Juris.

R. dist. maj. Tenetur quilibet privato sui bono bonum commune præferre, cum commune bonum non potest aliter procurari; unde, ut statim dicemus, tenetur miles stationem suam non deferere, quia civitati aliter consuli non potest; C. tenetur, cum bonum commune sufficienter obtinetur per ordinariam legis observationem, N. Porro, etiam si non recitem Officium, aut non jejunio, cum graviter ægroto, non desinet Ecclesia obtinere finem quem ex jejunio vel Horarum recitatione sibi proposuit obtinendum; imo pessime sibi consuleret Ecclesia, si hujusmodi legum executionem tam acriter urgeret; multi enim non parerent, multi parendo se se eo in statu constituerent, ubi nihil amplius obsequii Ecclesiæ præstare possent.

Obj. 3. Jure solum positivo vetitum est 1. ne quis consanguineam ducat in uxorem. 2. ne communicet cum excommunicato. 3. ne celebret absque vestibus sacris, aut calice consecrato. 4. ne Moniales exeant e claustro; etiam si certum sit eas intus remanere morituras esse. 5. ne Carthusiani carnes manducant: atqui tamen nullum ex his licitum est ne in casu quidem gravis periculi.

R. ex his similibusque casibus hoc unum sequi, quasdam esse humanas leges, quæ cum ipsius vitæ dispendio impleri debent; id porro fatemur, negamus solum omnes sic se habere.

Ceterum non convenit inter omnes, an urgente gravis damni metu servandæ sint leges mox objectæ. 1. enim concedunt aliqui licitum esse cuiquam cum consanguinea contrahere ex mortis metu, modo non habeat animum consummandi, quia consummare matrimonium invalidum, esset fornicari, quod lege naturali prohibitum est. Ita Suares & Salmantic. supra n. 132. Alii melius censent id esse illicitum, quia qui contrahit cum consanguinea, vel tentat facere Sacramentum, & tunc sacrilegus est, quia Sacramentum facit

facit invalidum; vel non tentat, & tunc mendacium mortale admittit, quia sic agitur in re gravi. Ita P. Simonet. 2. communius docent Theologi posse aliquem communicare cum excommunicato, modo supponatur abesse contemptus & scandalum. Caput 5. *De his quæ vi*, quo nituntur oppositæ opinionis patroni, explicari solet vel de metu levi, qui non sufficit, ut cum excommunicatis communicetur; vel de communicatione in crimine, propter quod excommunicatus censuram incurrit, in quo nequidem ob mortis periculum communicari potest. Ita Van-roy, Pirhing in hunc titulum *De his quæ vi*, & alii apud ipsum. 3. ideo non licet sine vestibus sacris celebrare, etiam propter metum mortis, quia metus ille incuti non solet Sacerdoti, nisi in odium Religionis, aut Sacrificii derisionem: unde si quis ex indiscreta devotione, aut ex persuasione quod talis celebratio nihil haberet mali, mortem minaretur Sacerdoti, nisi celebraret, posset is celebrare, juxta Suarez & alios plures, sicut eadem de causa potest aliquando sacrificium mutilare. 4. permittit Pius V. * Monialibus, ut e claustro exeant 1. in casu incendii domus, ad quem reducitur inundatio, vel incurfus hostium, maxime Infidelium. 2. si qua ex iis sit infecta lepra, aliove morbo contagioso, unde aliis periculum imminet. 3. si pestis per Monasterium grassetur: unde inferunt Salmanticenses, Moniales in aliis casibus fractæ clausuræ reas esse, etiam si non exeant, nisi quia aliter mortem ex morbo imminenter vitare nequeunt. Notat tamen Pontas v. *Religiose* cas 18. hanc Bullæ Pianæ partem nunquam in Galliæ regno receptam fuisse: unde colligit cum Silvio, Monialem in tantæ ægritudinis casu constitutam, posse a Superiore ad aliud ejusdem Ordinis & clausuræ Monasterium transmitti. Ceterum Episcopi auctoritas necessaria est, ut Monialis etiam exempla e Monasterio suo egrediatur: censent tamen Abbates Ordinis Cisterciensis, sibi solis competere facultatem Moniales ejusdem Ordinis in alia Monasteria justis de causis transmittendi, atque hæc Abbatum possessio tribus jam Arestis confirmata est, ut monet idem Pontas ibid. cas 16. Quod si in aliquo Sanctimonialium Ordine usus vigeret, ut nequidem in casu morbi e domo sua exire possent, tunc idem de iis esset dicendum, quod de Carthusianis proxime dicemus.

Dico 2. leges humanæ aliquando obligant cum vitæ periculo.

Prob. Respublica sive ecclesiastica eam a Deo potestatem accepit sine qua conservari nequit: atqui nonnunquam contingit, ut quævis Respublica conservari nequeat, nisi leges ejus cum gravi etiam vitæ periculo observentur. Idem enim de aliis legibus sit judicium, ac de ea qua certis hominibus præcipitur, ut hostes aggrediantur, ut stationem non dimittant; aut de ea qua præciperet Episcopus, ut Vicarius, mortuo Parocho, populo peste infecto Sacramenta administraret: atqui si leges illæ non obligarent, etiam in gravi periculo, jam Respublica tum civilis tum ecclesiastica conservari non posset, hæc in ordine spirituali, illa in ordine politico.

At, inquit, lex naturalis unumquemque obligat ad propriam vitæ conservationem; ergo lex humana contrarium præcipere non potest.

R. legem naturæ præcipere, ut unusquisque vitam suam servet hoc sensu, ut nemo vel directe sibi mortem inferre possit, vel sese mortis periculo absque causa exponere; non autem quasi nunquam licitum sit membro sese

pro

* Bulla
Decorii
an. 1569.

pro salute totius periculis objicere; imo præcipit tunc lex naturæ, ut bonum publicum privato anteponatur.

Inst. Ergo quod tunc homo teneatur hoc vel illud præstare cum vitæ periculo, non oritur a lege humana, sed a naturali, adeoque falsa est assertio nostra.

R. id oriri tum a lege naturali, quæ præcipit ut pars objiciat se pro toto, ut dictum est; tum a lege humana, quæ determinat quamnam pars pro aliis objicere se debeat: neque enim præcipit jus naturale, ut Joannes se potius pro salute patriæ devoteat, quam alius quilibet; unde lex naturæ obligat subditos in communi, lex vero humana obligationem hanc ad has vel illas personas applicat: hæc autem applicatio præceptum proprie dictum importat, & veram præcepti hujus ferendi potestatem supponit.

Quæres unde cognosci possit quando lex humana (idem proportionem servata dicendum de lege divina) in conscientia obliget, etiam cum vitæ periculo. Supponit quæstio rem lege prohibitam non esse malam ab intrinseco, ab hac enim semper abstinendum est, quidquid malorum imminere possit.

R. Lex humana, etiam cum vitæ periculo obligat. 1. cum utilius est bono communi hic & nunc servari legem, quam servari privati hominis vitam. 2. cum lex humana violari nequit absque contemptu Dei, Religionis, fidei, aut potestatis legislativæ. Regulæ hujus veritas exemplis aliquot demonstrari potest. Sic 1. si Princeps præcipiat ut defendas portam urbis, in qua majus imminet periculum, teneris obsequi, quia satius est aliquos homines mori quam gentem totam perire; si superior jubeat te fratribus peste infectis opem ferre, teneris ex obedientia, licet non tenereris ex officio, nec excusari potes te non magis quam alios ad subeunda hæc pericula obligari: si enim valeret hæc excusatio, jam superior bono communi providere non posset. Sic 2. si in contemptum fidei, vel Ecclesiæ aut superiorum exigat quis, ut in loco profano celebres, ut diebus prohibitis carnibus vescaris, aut serviliter labores, potius moriendum est quam obediendum, imitandusque est Eleazarus ille senex, qui nequidem simulare voluit usum carnis porcine, quæ Judæis interdicta erat. Addit De Lugo eum excusatum non iri, qui declararet se non vesci carnibus in contemptum Ecclesiæ, sed solum ad vitandam mortem. An autem Catholicis inter Hæreticos versantibus licitum sit diebus prohibitis carnes manducare, ne ab Hæreticis agnoscantur, & agniti, morte aut gravi poena plestantur, latius expendunt Theologi in Tractatu de fide; & ut ferme accidit in arduis, divisi sunt inter se. Alii id licitum esse putant cum De Lugo disp. 14. sect. 9. n. 104. Alii vero & melius id illicitum esse censent cum Valentia tom. 2. disp. 2. q. 5. p. 6. §. 4. Silvio in 2. 2. q. 3. a. 2. concl. 3. & aliis pluribus contra non paucos. Ratio est, quia esus carniū, etsi de se non sit signum falsæ Religionis, iis tamen in locis ex Hæreticorum usu accipitur ut signum Religionis falsæ; quam licet non aperte significet (multi enim e Catholicis carnem etiam sine necessitate manducant, non ex infidelitate, sed ex gula) saltem æquivoce significat, cum Hæretici hac carniū comestione significant, & ab aliis significari credant Ecclesiæ Romanæ contemptum, & legum ejus irrisum. Porro usurpare signum æquivocum (sectæ falsæ, est contra fidem, cum In-

1. Mach.
c. 6.

fideles illud in sectæ suæ significationem intelligunt, & Fideles prævident illud ab ipsis ea in significatione intellectum iri. Ita Henricus a S. Ignatio Tract. de fide cap. 15.

Duplex hic movetur difficultas præcedentibus affinis. 1. nempe, an scienter liceat comedere idolothyta, non ut talia, & ut carnes Idolis immolatas, sed ut cibos communes ad sedandam famem, & subveniendum necessitati. 2. quid sentiendum de lege quæ Carthusianis quocumque sint in statu carnis usum prohibet.

R. ad 1. quæstionem hanc videri a S. Paulo resolutam. Sic ille 1. Cor. 10. Si quis vocat vos Infidelium ad mensam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, etiam idolothyrum, ut patet ex contextu, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam... Si quis autem dixerit, Hoc immolatum est Idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, ne scilicet ei scandalum præbeatis, & propter conscientiam... non tuam, sed fratris tui. Et vero licentium est cibo de se indifferenti uti, præsertim cum gravis urget necessitas: atqui idolothyrum est cibus de se indifferens, cui idolum, quod nihil est, nihil immunditiæ communicare potest; ergo.

*Etius hic
& al. i.*

1. Cor. 8.

Quod ergo ait S. Augustinus L. de bon. conjug. c. 16. *satius esse mori famem quam idolothyti vesci*, pro iis intelligendum est circumstantiis in quibus idolothytorum manducatio, ex infirma manducantis conscientia reputatur pro quadam cultus Idolorum approbatione, prout Augustini tempore vulgo reputabatur. Et certe S. Doctor in Epistola 47. ubi quæstionem hanc refricat, monet nihil amplius de idolothyti esse observandum, quam quod præcepit Apostolus: porro Apostolus non prohibet usum idolothytorum, nisi fiat cum infirma conscientia, vel aliorum scandalo. Ita, licet ægre, Henricus a S. Ignatio, cui sponte assentimus.

Quod spectat ad Constitutionem quæ Carthusianis omnem esum carniū, & omnium quæcumque ex carnibus quomodolibet constant, sive per modum cibi, sive per modum potionis aut sorbitionis sumantur, abjiciunt, & statuunt ut quicumque ejusdem Ordinis professus hujus tam laudabilis institutionis transgressor extiterit, carnes videlicet comedendo, seu alicui personæ Ordinis ministrando, aut comedentibus, vel ministrantibus consentiendo, vel non prohibendo cum potuerit prohibere, vel qui intra domus suæ clausuram quibuscumque personis carnes ministraverit, seu ab aliis permiserit ministrari, nec prohibuerit, prohibere cum valebit, si Prior, vel Vicarius aut Procurator hoc fecerit, ipso facto tanquam ipsius suæ professionis calumniator & transgressor obedientiam perdat, & vocibus ac locis debitis, & ceteris obedientiis Ordinis careat in æternum.

R. 1. Carthusianum cui nulli alii suppeterent cibi, teneri ad utendum carnibus.

Prob. 1. Quia alioqui sequeretur Carthusianum tunc damnatum iri ad pereundum famem; imo & sui homicidam esse futurum, secundum id Ambrosii, *Pace fame morientem: si non parvisi, occidisti*. 2. Quia cum duæ leges simul servari nequeunt, major præferenda est minori, quin & minor tunc non est vera lex: atqui in hoc casu urget lex naturæ quæ vult ut unusquisque vitam suam servet, cum nulla occurrit gravis & honesta causa quæ exigat ut eam prodigat homo, prout nulla occurrit in præsentī; quid

quid enim hic exoriri posset scandali, acceptum esset, non datum. 3. Quia citata constitutio non exprimit casum de quo agitur, nec proinde ad eum extendi debet, cum edia conveniat restringi. Atque legem hanc hoc sensu intelligunt Carthusiani, ut tradit Gersonius in tractatu de non usu car-
Tom. 2. pag. 721. edit. nov.
 nium Carthusiensium. Interrogati, inquit, eorum aliqui excellentes viri per me-
 ipsum, quid agerent ubi in deserto aliquo vel carcere nihil haberent præter carnes
 ad vescendum. Responderunt se comesturos sive absque omni scrupulo. Tum sub-
 dit historiam Carthusiani, qui dum equitaret, in tantam semel famem & sitim
 incidit, quod de sanguine equi sui bibebat, ne periret, & qui tamen a fratri-
 bus suis, ob necessitatis casum innoxius judicatus est. Quod si, ait ibid.
 Gersonius, diceret constitutio illa, quod in nullo casu, etiam cujuscumque neces-
 sitatis extreme, liceret comedere carnes sub mortali peccato, nescirem fateri con-
 stitutionem istam ab iniquitate vel imperitia defendere.

R. 2. Carthusianum qui ex medicorum judicio novit se moriturum nisi carnem comadat, non teneri ad vescendum carne. Ita Vasquez disp. 162. Silvius r. 2. q. 96. a. 4. & alii, quibus aperte favet Gerso ubi supra, contra Medinam, Almainum, & alios quos sequitur l' Herminier.

Prob. 1. Tunc lex aliqua cum mortis periculo obligat, cum pluris interest eam servari, quam servari vitam privati alicujus: atqui talis est allata lex Carthusiensium; in qua si semel dispensetur, facile teperceret totius Ordinis disciplina, & sanctus Ordinis rigor paulatim laxatus, tandem funditus evanesceret, sine spe ulla remedii, quia, ut bene Gerson, semel
Pag. 726.
 lapsa Religio, ut experti scripserunt, nunquam aut vix reparari potest; nova fa-
 cilis a fundamentis conderetur. Et hoc, inquit, evidens est ex multis Reli-
 gionibus, quæ ab initio summæ disciplinæ fuerunt, sed per licentias & laxatio-
 nes primitus modicas, deinceps majores, in hanc tandem effrenationem corruerunt,
 ut nihil plus absterneant a secularibus; nulla in silentio, in jejuniis, usu carnum
 & aliis disciplinis diversitas invenitur, &c. Si ergo Carthusianis carnis esus
 ob morbum concedatur ad judicium medicorum, statutum Ordinis
 qui tot sanctos edidit, infringeretur primo in casibus periculosis: dein-
 de eadem relaxatio traheretur ad omnes graves morbos; postmodum
 vero cum medici sæpe inveniant morbos quibus curandis vel utilem
 vel etiam necessarium judicant esum carnum, Carthusienses passim in
 infirmariis vescerentur carnibus. Atque hoc de facto contigisse testan-
 tur * gravissimi hujus Ordinis Religiosi, qui ajunt, cum aliquando in-
 troducenda fuisset licentia in hac regula dispensandi propter ægritudinis
 necessitatem, non levem inde captam occasionem hujus regulæ etiam
 extra tempus necessitatis periculum negligendæ.
** Apud Martinon disp. 29. sect. 10.*

Prob. 2. Si teneatur Carthusiensis ad vescendum carne, cum id necessa-
 rium esse judicat medicus, tenebitur ob idem medici judicium, infirmus æ-
 rem & patriam mutare; tenebitur paterfamilias gravi morbo decumbens,
 magni pretii remedium comparare, morbo huic pellendo aptissimum;
 tenebitur dives delicatis ac pretiosis alimentis occurrere morbis pauperum
 alioqui probabiliter moriturorum; tenebitur qui castitatem vovit, voti
 sui dispensationem petere, cum nonnisi matrimonii usu a certis quibus-
 dam morbis expediri potest, secus ac fecit S. Casimirus; tenebitur quis
 molliora stramenta pati pro cinere, secus ac fecit S. Martinus; tenebitur
Gerson. ibid.

demum vino saltem parco uti, ne aqua in hydropem vertatur juxta medicorum sententiam, secus ac fecit S. Paula, quæ ad hunc vini usum, nunquam adduci potuit etiam a SS. Jeronymo & Epiphanio.

Obj. 1. Carthusianus qui nullos præter carnem cibos habet, tenetur vesci carnibus: sed qui sine carnibus sanitatem recuperare non potest, in rei veritate nullos præter carnem cibos habet. Alii enim cibi, utpote corpori inutiles, perinde sunt ac si non essent; vel fortè se habent ad hujus hominis morbum, sicut alimenta venenosa ad vitam alterius.

R. neg. min. Alii enim cibi, ait Silviu, ex se valent ad sustentationem vitæ, & ad hoc serviunt ut ægrotus non moriatur fame, etiamsi fortassis moriatur ex morbo: præterea inhumanum est abstinere ab omni cibo usque ad mortem; non autem tali genere cibi ex quo sequitur ut quis breviori tempore, naturali morbo moriatur, atque si paterfamilias hoc cibi genus magnis sumptibus comparare non teneatur, sed ab eo abstinere possit, quidni à carnibus abstineat Carthusiensis, qui plus Religioni suæ noceret iisdem utendo, quam filiis suis pater fortunas suas in pretiosa quæque alimenta aut remedia impendendo? Et vero quis medicorum tuto asserere ausit moriturum hominem jam carnibus non asuetum, nisi carnem manducet? Certe, ait idem Gersonius, *asserentem audirei unum de Carthusiensibus, virum plane doctissimum, quod plures numero morentur in eorum Religione, si carnibus uterentur.*

Ob. 2. Lex naturæ jubet suam ab unoquoque vitam servari: atqui Carthusianus vitam suam non servaret in casu proposito.

R. dist. maj. Jubet, idest vetat ne quis directe sibi mortem inferat, C. idest vetat ne fiat aliquid unde præter agentis intentionem vita minuatur, subd. vetat hoc cum nulla boni majoris ratio contrarium exigit, C. secus, N. solutio patet ex dictis.

Difficilius est definire an Carthusianus qui nemine prorsus conscio, adeoque sine fratrum offensione & regulæ periculo, carnibus uti posset, id posset facere, si sciret se alioqui ex morbo esse moriturum. Ego quidem ut eum vituperare, sic nec magnis extollere laudibus audeam.

PUNCTUM QUINTUM.

An peccet qui non tollit, aut ponit impedimentum executioni legis.

Sensus quæstionis est, an qui legem implere non poterit si aliquid faciat, ab eo faciendo abstinere teneatur: cui quæstioni ut satisfaciat Not. 1. paulo aliter discurrendum esse de lege naturali & divina, quam de humana, hæc enim non tam graviter obligat quam illa.

Not. 2. Præceptum aliud est negativum quo prohibetur aliquid mali, v.g. *non concupisces*; aliud affirmativum quo præcipitur actio bona, v.g. *dare elemosynam*. Porro præceptum positivum, vel versatur in materia justitiæ, vel in materia quæ ad alias virtutes pertinet.

Not. 3. Impedimentum quod obstat executioni præcepti, vel est actus alterius virtutis, vel est aliquid indifferens, vel est peccatum, vel denique

nique peccandi occasio, & hæc vel præsens est vel absens; absens vero vel remota est vel proxima, quæ fufius alibi prosequemur. His positis,

Dico 1. Impedimentum obftans executioni præcepti negativi tolli debet, quoties impedimentum illud confiftit in occasione vel præfenti, vel abfenti quidem, fed proxima.

Ratio primæ partis eft, quia refiftendum eft occafioni quæ ad malum actum & de factum invitat: fed refiftere huic occafioni eft eandem tollere, quantum fcilicet tolli poteft. Ratio secundæ partis eft, quia *qui amat periculum peribit in illo*: occasio autem eo ipfo quo proxima eft, plena eft periculi. Hinc fi quoties in mulierum cætu verfaris, confentias concupifcentiæ, teneris vi præcepti *non concupifces*, a mulierum confortio recedere: fecus fi ita affectus es, ut malo confenfurus non fis.

Dico 2. Si impedimentum obftat executioni legis quæ in materia iuftitiæ verfetur, tolli absolute debet quoties aliquid ex officio faciendum eft; fi vero tolli non poteft, cedendum eft officio: cum autem aliquid folvendum eft, aut reftituendum, tolli debet fi poteft. Res probabitur exemplis. Titius magistratum gerit, debet is vel fcientiam ad munus fuum neceffariam comparare, vel cedere officio. Cajus parochiæ rector, furdus evafit, debet pastorale munus exuere, (nifi forte jamdiu Ecclefiæ laborem fuum impendiffet, ejusque defectus poffet per Vicarium fuppleri) idem dicendum de avvocato & confeffario. Quod fpectat ad folutionem debiti, vel refitutionem, impotentia, quæ folum eft quod hic occurrere poffit impedimentum, tolli debet parcimonia, labore aliave qualibet via, quæ nimium difficilis & ardua non fit. Vid. tom. 1. Moralis noftræ pag. 274.

Dico 3. Si impedimentum obftet impletioni præcepti fpectantis ad aliam quam iuftitiæ materiam, aliquando tollendum eft, aliquando non. Sic tollendum eft 1. quoties eft per fe peccatum: hinc qui prævidet ex ebrietate futurum ut votum fuum implere nequeat, debet ab ebrietate abftinere, non folum propter temperantiam, fed etiam propter votum. Sic 2. tollendum eft, etiam cum eft actus virtutis, fed non præceptus: hinc qui parentem indigentem adjuvare non poteft, fi erga amicos liberalis efle pergat, a liberalitate hac abftinere debet. Sic 3. tollendum adhuc eft, cum etiam eft actus virtutis præceptum, fi actus ifte impleri nequeat fine omiffione gravioris præcepti: hinc fi patri fimul & alii pauperi opem quam ifti deftinaveras, ferre non poffis, illi præ ifto fuccurrendum eft. Sic 4. tollendum non eft, cum non poteft fine magna difficultate tolli, nifi forte actus imperatus tanti fit momenti, ut propter eum obices quicumque tollendi fint: fic communiter non teneris cum vitæ tuæ periculo proximum a morte liberare: plura tamen propter ejus vitam conari debes, quam in cafu minoris momenti.

Dico 4. Impedimenta proxima, quæ legis humanæ executioni obftant removeri debent, nifi vel neceffaria fint, vel tam utilia, ut melius fit ea non tolli quam legem fervari.

Prob. 1. pars. Qui præcipit finem, cenfetur præcipere & media quæ ad ejus confequutionem moraliter loquendo neceffaria funt; atqui removere impedimenta proxima, eft medium ad legis executionem neceffarium;

aliunde vero nulla est ratio quæ postulet, ut impedimenta hæc non removeantur, cum supponantur minime necessaria.

Hinc 1. peccant contra præceptum audiendæ Missæ, qui ludo vacant, aut inebriant se, cum urget, vel paulo antequam urgeat præceptum audiendæ Missæ; imo qui multo antequam urgeat præceptum illud se inebriarent, prævidentes inde futurum ut Missam audire nequeant, quidquid contra sentiant multi: quod enim impedimentum proxime vel remote ponatur, nihil ad rem facit, cum est & prævidetur futurum esse omissionis præcepti causa; tunc enim indubie malum est in ordine ad omissionem illam, adeoque vi præcepti quod postea urgebit, tolli debet: unde si Sacerdos navigationem orsurus, Breviarium in mare projiciat, nihil interest an illud viginti diebus ante navigationem, an ipso inceptæ navigationis momento projiciat, quia quod diu ante facit, non minus Officii recitationi obest, quam quod postea.

Peccant 2. qui venationi aut ludo pilæ absque necessaria causa incumbunt, prævidentes ita se defatigatum iri, ut ad jejunium inhabiles fiant; unde intoleranda videtur doctrina Salmanticensium, qui Tract. 11. De legib. c. 2. nu. 161. asserunt eum contra jejunii præceptum non peccare; qui sua culpa incidit in infirmitatem, etiamsi prævideret per eam impediri ab obligatione jejunii, ut si quis iter assumat ad invisendam amaram, aliorum pravo fine, & hinc vere defessus sit.

Peccant 3. qui simul jejunare & iter pedibus facere non valentes, peregrinationem in aliud tempus non differunt, si tamen, ait S. Thomas, commode differri possit, id est, sine incommodo satis gravi, ut explicant Interpretes. Si autem peregrinatio commode differri non potest, vel quia tempus jejunii h. minem in via præoccupat, vel quia dies festus imminet ad quem pergere cupit homo, potest cum dispensatione superioris, omnia prædicta pensantis, peregrinari & jejunium solvere. Ita alibi idem S. Doctor: Nec obstat quod præceptum jejunii debeat præponi consilio, seu actui devotionis, qualis est peregrinatio; quia intentio præceptum hujusmodi de jejunio dantis, non est alias pias & magis necessarias excludere: pia autem peregrinatio, in qua quis v. g. peccata deponit, communicat, indulgentias lucratur, sæpe utilior esse potest quam jejunium. Ita fere Silvius supra, Pontas v. Jeune, cas 6.

Peccant 4. operarii non jejunantes, si jejunando possunt competenter vitam pro sua persona habere, & pro familia sua, sive quia alias divites sunt, sive quia de eo quod minori labore fit, qui secum jejunium compatitur, lucrari sufficientis possunt. Ita S. Thomas in 4. sent. unde tales operarii non excusant intentio majoris lucri non necessarii: lucrum porro censetur necessarium, cum quis prævidet se, v. g. post Quadragesimam reperturum non esse laborandi occasionem. Ita & Pontas ibid. cas 8. & 10.

Peccant 5. qui operarios conducere nolunt, nisi tali pacto ut jejunium solvant, nisi forte sit causa necessaria quæ satisfactionem operis exposcat. S. Thomas ibid.

Peccant 6. excommunicati, qui prænegligentia sibi non comparant absolutionem ad communicandum in Paschate, aut ad Sacrum festi Dominicæ

2. 2. q. 147.
a. 4. ad 3.
Silvius
ib.

In 4. dist.
15. q. 3. a.
2. &c.

niciſſe diebus audiendum. Ratio eſt, quia impedimentum huiusmodi tolli debet ſi poteſt; poteſt autem, ut ſupponimus.

Prob. 2. pars, quia evidens eſt legem humanam non adeo ſtriſſe urgere, ut ad eam implendam tolli debeant impedimenta etiam neceſſaria, aut valde utilia. Sic. 1. cum ingruit neceſſitas opitulandi ægroto quo tempore urget Miſſæ præceptum, Miſſa potius omitti debet quam ægroti ſubſidium. Sic 2. qui jejunium ſervare non poteſt, & concionari, aut confeſſiones excipere, non tenetur opera illa pietatis, quæ per ſe jejunio meliora ſunt, omittere, ut jejunet. Ita communiter Theologi poſt S. Thomam, qui cit. q. 147. a. 4. ad 3. docet, quod *neceſſitas multum laborandi vel propter conſervationem vitæ corporalis, vel propter aliquid neceſſarium ad vitam ſpiritualem*; puta, ait Henricus a S. Ignatio tom. 2. lib. 11. cap. 9. propter conciones habendas, confeſſiones audiendas, & ſimilia, a jejunio diſpenſat. Ceterum, eſſi qui multas eadem die conciones habere debent, vix jejunare poſſint, ſapius tamen qui unam tantum habent moralem jejunandi impotentiam, quæ ſola a jejunio excuſat, non experiuntur: aliud enim eſt difficultas utcumque magna, aliud impotentia moraliſ; ſed de his conſulendus eſt vir pius & expertus, ejusque judicio facile acquieſcendum.

Quinam humana lege teneantur, patet ex dictis ſupra de ejuſdem legis ſubjecto.

S E C T I O S E X T A.

De affectionibus legis humanæ.

P Ræcipua legis humanæ affectio in ejus ceſſatione reponitur: lex enim; eſſi de ſe immutabilis, utpote perpetua, variis tamen de cauſis ceſſare poteſt, ut 1. per ceſſationem finalis cauſæ illius. 2. per abrogationem. 3. per interpretationem. 4. per diſpenſationem. 5. per privilegium. 6. per conſuetudinem, quæ tria ultima, quia ſpeciales habent difficultates, extra ordinem ſuum ad eakem huiusce Tractatus, ſingula ſingulis capitibus quam breviter licebit, diſcutientur; cetera hic expendimur, quod ut fiat,

Quæres 1. an ceſſante fine legis, lex ipſa quoque deſinat.

R. affirmat. modo tamen finis legis ceſſet adæquate, in perpetuum, & reſpectu totius communitatis. Ratio eſt, 1. quia tunc lex deſinit, cum ſit inutilis communitati. Lex enim quæ ſit inutilis communitati, eo ipſo deſinit eſſe ad bonum commune, ideoque jam amplius lex eſſe non poteſt: atqui lex ſit inutilis cum adæquate ceſſat finis illius; ſit, inquam, inutilis ſaltem relative ad id quod intendebat legislator. Confirm. quia lex non obligat, niſi quatenus materia ejus a legislatore judicatur & præſcribitur ut conveniens bono communi: atqui ceſſante in totum cauſa ob quam lata eſt lex, ceſſat judicium hoc legiſlatoris. Ita D. Thomas 1. 2. q. 103. a. 4. ad 3. & alii apud Salmanticenſes Tract. 1. c. 4.

Dixi 1. modo finis legis ceſſet adæquate: lex enim non ceſſat 1. cum legislator eam ob plures fines extrinſecos tulit, quorum unus deſicit alio adhuc durante: ſic ſi jejunium ab Epifcopo inſtitutum ſit ad obtinendum finem belli & aeris ſerenitatem, non ceſſat lex perfeverante bello, licet ob-

tenta aeris serenitate. 2. neque etiam cessat lex, cum cessat finis extrinsecus; is nempe quem in ferenda lege sibi libere proposuit legislator, modo permanet finis intrinsecus, ipsa scilicet, quæ rei præceptæ inest honestas; qui finis semper a legislatore intenditur, quando lex ejus cadit in actus qui præcisa lege sunt actus virtutis: unde cum finis intrinsecus jejunii sit actio temperantiæ, finis vero extrinsecus, carnis maceratio, jejunii lex obligare non desinet, etsi ex eo carnis maceratio non sequatur. Si tamen certum sit finem intrinsecum non intendi a legislatore, nisi ut medium consequendi finem alium extrinsecum, tunc obtento fine extrinsecum, aut sublata ejus habundantia, cessabit lex, etsi permaneat finis intrinsecus: sic si instituitur jejunium ad obtinendam Delphini valetudinem, cessabit jejunium, si ipse vel extremam clausit diem, vel pristinum in statum restitutus fuerit.

Dixi 2. *in perpetuum*: si enim finis legis non cesset nisi ad tempus, obligatio legis pro eo solum tempore desinet pro quo lex inutilis erit, unde lex non tam cessabit, quam suspendetur: imo nequidem suspendetur lex, si cessante causa propter quam lata est, superveniat alia similis; unde non cessabit obligatio solvendi vectigalia, si desinente causa propter quam imposita sunt, alia similis suboritur: Ita Bonacina disp. 1. q. 1. punct. ult. Quod si una lex res multas simul præcipiat, & causa nonnisi respectu rei unius cesset, lex adhuc servanda erit quoad alias partes, quarum causa necdum cessavit.

Dixi 3. *respectu totius communis*. Prohibuit v. g. Ecclesia vel Episcopus ne legantur Hæreticorum libri, propter periculum subversionis: ii libri nequidem legi possunt ab eo qui tam avitæ fidei tenax est, ut certo sciat se mala hac lectione non esse pervertendum. Ratio a priori est, quia nunquam vere cessat aut cessare potest finis legis adequatus in particulari, quamdiu subsistit finis legis in communi: nam finis legis mox allata v. g. non est prohibere lectionem librorum hæreticorum ob subversionem de facto eventuram, novit enim Ecclesia futurum ut multi non subverterentur; sed ob periculum subversionis, quod sæpe sæpius imminet in tali lectione. Et certe si cum cessat, vel potius cum cessare videtur causa finalis legis in casu particulari, lex obligare desineret, jam finis legis efficaciter obtineri non posset, unusquisque enim facile sibi blandiretur se eo in casu non esse, ubi lex obliget. Sic si Princeps armorum gestationem vetuisset, ut vitarentur rixæ, duella, & homicidia, nemo ab armis ferendis abstineret: diceret alter se senem esse, alter se esse indolis a natura mansuetæ; hic se abhorreere a rixis; ille se de omnibus bene meritum, nullos habere quos vereri possit inimicos; ergo ut hæc quæ legem in irritum duccrent, vitentur, merito jubet Princeps id quod lege imperatum est, ab omnibus servari. Ita Salmanticenses ibid. nu. 7. & alii apud ipsos. Ceterum lex quæ alicui inutilis fieret, non solum privative, ut in casibus præsentibus, sed etiam contrarie, quatenus materia ejus vel mala, vel admodum difficilis fieret, non obligaret, ut patet ex dictis.

An autem ut cesset lex cujus causa motiva omnino desit, expectanda sit legislatoris declaratio vel abrogatio &c. controversatur. Negant plures & nos cum ipsis, quia statim, ut mihi certo constat de omnimoda & generali legis inutilitate, certum mihi est eam non amplius obligare posse.

Quæ-

Quæres 2. quid sentiendum de abrogatione legis humanæ.

R. 1. legem abrogari posse, quia per quæcumque causas res nascitur, & per easdem dissolvi potest: atqui lex ex libera legislatoris voluntate nata est: ergo & per eam dissolvi potest. Si tamen lex abrogatur sine causa, abrogatio quidem valida erit, ob rationem mox allatam, sed simul erit illicita: lex enim quæ sine causa abrogatur, erat ante abrogationem utilis; lex autem utilis nonnisi illicite abrogatur: imo gravis requiritur causa ut lex semel iuste condita tollatur, puta *maxima & evidentissima utilitas*, aut *maxima necessitas*, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 97. a. 2.

R. 2. legem abrogari non posse, nisi vel ab ipso legislatore, vel a successore ejus, vel ab ejus superiore. Ratio est, quia ex Clementina 2. *De electione &c. lex superioris per inferiorem tolli non potest*: inferior autem est quoad potestatem legis hoc in loco ferendæ, qui nec superior est, nec legislator, nec successor.

Sed potest-ne Episcopus Constitutiones in Synodo Diocesana factas abrogare? Potest sane, quia eæ leges reipsa nonnisi ab Episcopo latæ sunt; ceteri enim Clerici qui Synodo Diocesana interfunt, non habent vocem decisivam, sed consultivam, ut ex Barbosa tradunt Salmanticenses, qui tamen merito annotant raro expedire, ut Statuta in Synodis condita ab Episcopis abrogentur. Quod ad Archiepiscopos attinet, certum est eos Episcoporum qui sibi subjacent leges abrogare non posse; quia licet ampliores sint & digniores, veram tamen in illorum Diocesibus jurisdictionem non habent.

*Salmant.
tic. supra
n. 18.*

R. 3. leges inferioris, si a superiore confirmatæ sint, aliquando posse ab inferiore abrogari, aliquando non. Possunt quidem, si confirmatio facta sit in gratiam legislatoris, ut nempe legi ejus splendor quidam & honos accederet; & hæc confirmandæ legis ratio dicitur accidentalis: non possunt autem, si confirmatio vel essentialis sit, cum nimirum lex, ejus a quo confirmata est auctoritate obligat, & non aliter; vel hanc aut similem contineat clausulam, *si quidquam contra legem hanc fiat, careat robore*.

R. 4. legem abrogari multis modis. 1. quidem desuetudine faciendi res lege præceptas. 2. consuetudine: sic lex non manducandi nisi semel, idque sub diei finem, in diebus jejunii, per consuetudinem sumendæ refectionis quam *collationem* vocant, abrogata fuit. 3. voluntate Principis, sive aliquam ferat legem præcedenti oppositam; sive nullam novam legem ferat: quo in casu æquum est & conveniens, ut Princeps manifestet suæ non esse intentionis ut lex amplius observetur, ne subditi contra legem quam revocatam nesciunt, facientes, ex erronea conscientia peccent.

Ceterum duo hic notant Canonistæ. 1. vitandam esse legum correctionem quoties earum contrarietas excusari potest, quia legum mutatio, utpote publicæ rei damnosa præsumi facile non potest; quapropter lex posterior non censetur priori derogare, nisi cum inutilis fieret, nisi ei derogaret. 2. legem generalem, aut etiam specialem quæ in jure communi continetur, abrogari lege posteriori sive generali sive speciali contraria, quamvis lex posterior sit sine clausula derogatoria; legem vero specialem, quæ scilicet comprehendit speciales locorum consuetudines, statuta & privilegia,

*Vid. Summ.
lib. 6. c. 27*

gia, non abrogari lege posteriori etiam generali, sed hanc potius secundum illam limitari, nisi posterior expresse deroget priori: unde si feratur aliqua lex quæ generaliter vetet ne extrema animalium certa die comedantur, semper licebit ea comedere in regnis ubi usum hunc invexit antiqua locorum consuetudo, nisi lex nova expresse dicat, *Non obstante quacumque consuetudine, aut lege particulari*. Ratio decisionis hujus quæ habetur cap. 1. de *Constitut.* in 6. est quod legislator probabiliter credatur ignorare specialia locorum statuta, adeoque nec censetur iis derogare velle, dum tamen sunt rationabilia; contra vero idem legislator non præsumitur ignorare jus commune, adeoque cum novam statuit legem quæ cum priori subsistere non potest, censetur priorem revocare, quia alioqui posterior lex esset inutilis.

Quæres 3. quid de ejusdem legis interpretatione dicendum.

R. 1. legem humanam obnoxiam esse interpretationi, tum simplici, cum verbis constet aliquando ambiguis quæ indigent explicatione; tum per epikojam, cum aliqui sint casus quos legislator aut noluit, aut non potuit lege sua comprehendere: ii vero casus præcipue contingunt 1. cum lex sine peccato servari nequit: sic sine peccato reddi non potest enfis furioso. 2. cum legis observatio nimis onerosa est, & moraliter impossibilis: sic excusatur ab auditione Sacri mulier quæ honoris aut rei familiaris jacturam timet, 3. demum cum manifestis constat indiciiis legislatorem noluisse casum aliquem, etsi licitum & non ita difficilem, lege sua comprehendere. In his autem casibus, etiamsi res moram patiatur, ad superiorem recurrere necesse non est, quia in manifestis non est opus interpretatione, ut ait S. Thom. 2.2. q. 120. art. 1. ad 3. Quod si dubium sit an legislator hunc casum comprehendere voluerit, oportet, ait idem S. Doctor 1.2. q. 96. art. 6. vel superiorem consulere, si res moram patitur; vel si res tantam moram non patitur, secundum verba legis agere, cum scilicet omnibus rationibus utrinque consideratis manet adhuc dubium, an lex hoc vel illud imperet: si vero non manet omnino dubium, sed satis apparet quid legislator hic & nunc fieri intenderit, tunc, ait Silvius in hunc locum, licet agere juxta ejus intentionem verisimiliter præsumptam neglectis verbis legis; quæ sponte admiserim, si hoc intelligantur sensu, quod in hisce dubiis tenenda sit semper pars tutior, si vel probabilior sit opposita, vel æque probabilis, prout latius dixi in Tract. de actibus humanis cap. 7. art. 4. & 5.

R. 2. interpretationem simplicem qua verus legis sensus explicatur, triplicem distinguere. Prima dicitur *authentica*, quæ eandem habet vim ac ipsa lex, si debite promulgatur; & hæc fieri non potest, nisi vel a legislatore ipso, vel ab ejus successore, aut superiore, quia ii soli leges, aut aliquid legibus æquivalens condere possunt. Sufficit autem ut isti explicent sensum in quo lex deinde recipienda sit, non requiritur ut personalem legislatoris sensum attingant, quia cum legi justa de causa derogare possint, eam tam stricte interpretari non tenentur. Secunda dicitur *usualis*, quæ fit per usum & consuetudinem populorum; usus autem & consuetudo in interpretandis legibus plurimum valet, juxta leg. 37. ff. de legib. ubi dicitur: *Si de interpretatione queratur, in primis inspicendum est quo jure civitas retro in ejusmodi casibus usa est; optima enim legum inter-*

interpres consuetudo, qua de re infra. Tertia demum dicitur *doctrinalis*; eaque fit per explicationem peritorum. Hæc interpretatio admodum licita est, quia vix ullæ sunt leges quarum applicatio in singulis qui occurrunt casibus fieri facile possit; inde tot dubia de quibus peritos consuli necesse est. Interpretatio doctrinalis vim legis ex se non habet, quia non emanat ab hominibus qui iurisdictionem habent: fatendum tamen est eam magni esse debere momenti, imo & in conscientia obligare, cum Interpretes omnes scientia, pietate & studio commendandi, atque ab extremis opinionibus perinde remoti in unum conspirant sensum: tum quia vix ulla solida ratione niti potest, qui opinionem oppositam teneret; tum quia moraliter certum est eum a vero legis sensu recedere, qui eam eo intelligit modo quo a nemine intelligitur.

R. 3. varias esse regulas quibus inhærere debent qui leges interpretantur: potiores refero.

1. In omni lege spectanda est verborum proprietas, & *in re dubia* L. 1. de
exercit.
§. 20. *melius est verbis edicti servire* si nihil obstat, idest si nec sensus fiat absurdus, vel lex inutilis reddatur & illusoria; tunc enim a verborum proprietate recedendum esset. Cum autem duplex sit verborum proprietas, alia *naturalis*, quæ verbis & nominibus ex primæva institutione competit, ut mors ex prima institutione mortem naturalem significat; alia *civilis* seu *iuridica*, quæ per juris fictionem & quamdam paritatem verbis quibus premitus non competebat, afficta est, ut nomen mortis in iure significat etiam professionem religiosam quæ mors est civilis. In legis interpretatione sequenda est naturalis verborum proprietas; tum quia ex recepto axioma, *Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*; tum quia cum legem claram esse & distinctam oporteat, præsumendum est legislatorem eo loqui sensu quo verba communiter accipiuntur.

2. Lex favorabilis, ea præsertim quæ nulli præjudicium affert, extendi debet, & ad sensum etiam civilem ampliari, juxta vulgatum id, *favores ampliandi*: unde quod de filiis dicitur, ad nepotes etiam, item ad filios legitimatos & adoptivos pertinet, nisi aliquid obstat, quia nepotes, legitimati, & adoptivi, etiam filiorum nomine intelliguntur. Lex vero odiosa, strictæ, quantum tamen verba sinunt, intelligi debet, juxta illud, *odia convenit restringi*; unde per filios in onerosis intelligi non debent filiæ, licet filiorum nomine filiæ etiam sæpe exprimantur. Excipe nisi rationis identitas persuadeat eandem de omnibus fuisse legislatoris intentionem, de quo statim. Prima pars secundæ hujus regulæ quædam est præcedentis modificatio. Vid. Suar. lib. 6. c. 2. Layman lib. 1. tract. 4. c. 18.

Sed hic cum Haberto notandum est, inter favores qui ampliari debent, male recenseri ea quæ cupiditati privatorum favent, at pugnant contra leges & bonum commune: unde, inquit, strictæ interpretanda est dispensatio, quia per eam plaga infertur legibus; quapropter id solum pro favore haberi debet, quod ita uni prodest, ut alteri non noceat.

3. Si de mente legislatoris constet, ei standum est, etiamsi verba legis aliud significant, quia *non sermoni res, sed rei debet esse sermo subiectus*, ut ex S. Hilario ait S. Thomas. Consent vero Salmanticenses & alii apud eos, ne ipsius quidem legislatoris declarationi standum esse, si extra le-

gem loquens, dicat se talem habuisse intentionem, quæ cum verborum proprietate non cohareat: nullus enim præsumi potest improprie locutus, & aliquando evenit ut qui nunc hoc aut illud statueret, aliud olim statuisse voluerit.

2. 2. q. 46.

4. 3.

4. Ponderet legis interpretres hæc Angelici Doctoris verba: *Prudentia consistit circa particularia operabilia, in quibus cum sint quasi infinita diversitates, non possunt ab uno homine sufficienter omnia considerari..... unde in his quæ ad prudentiam pertinent, maxime indiget homo ab alio erudiri..... frequenter ergo & reverenter applicet animum suum documentis majorum, non negligens ea propter ignaviam, nec contemnens propter superbiam.* Unde colligere est quid de iis sentiendum sit Sacerdotibus, qui cum leges ignorent, & nesciant quomodo ex a probatis auctoribus intelligantur, statim ex proprio cerebro & intrepide respondent, *Ita sentio, sic mihi videtur, ita fac, ne verearis:* duces plane cæci, qui cæcis ducatum præstant, cum iis in foveam casuri. Quod autem dicunt in pagis & villulis non ita difficiles casus occurrere, omnino falsum est, cum qui majorem rei hujus experientiam habent, fateantur innumera soluta difficillima in pagis reperiri.

5. Denique generaliter loquendo lex ad casum in ea non comprehensum extendi non debet ob similitudinem vel identitatem rationis: quia licet par, eadem, aut major ratio movere potuerit legislatorem ad statuendum in uno casu quod in alio simili statuit, non sequitur quod id de facto statuerit: potest enim legislator de uno disponere, non de alio, sive quia non vult, sive quia non expedit ut omnia prohibeantur, aut præcipiantur, unde tritum id axioma. *In jure positivo non licet argumentari a paritate rationis.* Quare male quis diceret, Excommunicatus est qui Clericum percussit: ergo a fortiori qui patrem interemit: arcendus est a Prælatu hujusce Conventus Religiosus alterius Ordinis, *ne homines dispersis habitus vel professionis eodem in loco socientur*, Clement. 1. *De electione*: ergo, cum eadem militet ratio, arcendus est ab Episcopatu.

Dixi, generaliter loquendo; nam ob rationis paritatem ab uno ad aliud legitime aliquando concluditur, ut 1. in correlativis, uti colligitur ex L. 3. Cod. *De indicta viduit.* Unde quia vir & uxor, sponsus & sponsa correlativi sunt, si eximitur vir ab obligatione reddendi debitum uxori adulteræ, uxor etiam eximitur ab obligatione illud reddendi viro adultero: si sponsa ob sponsi absentiam sine licentia sua, a sponsalium obligatione liberatur, eadem de causa liberabitur sponsus. 2. in æquiparatis: unde quia electio, postulatio, præsentatio parificantur in jure, lex quæ aliquid circa unam statuit, idem censetur statuere circa aliam in his in quibus æquiparantur. 3. in connexis; atque etiam in iis quæ sub altero continentur, ut pars sub toto, imperfectum sub perfectio: unde quibus lex permittit ut testamentum, iisdem etiam concedit ut codicillum faciant; quibus prohibentur ova, iisdem etiam laetificinia prohibentur, quia eadem est prohibitionis ratio, nimirum quod a carnibus ortum ducant. Ceterum generalis est regula, quod in pœnalibus & odiosis a casu in lege expresso ad alium in eadem non expressum, non valeat illatio: unde, inquit Salmanticenses post Cajetanum, etsi excommunicentur Moniales quæ nubunt, & qui iisdem

dem nubunt, non tamen excommunicantur Monachi qui uxores accipiunt, quamvis eadem ratio currat. Addo quod licet lex ob rationis similitudinem non extendatur ad casus in illa non comprehensos, si tamen Judex sententiam ferre debeat, debet a similibus ad similia procedere, juxta hoc Jurisperitorum axioma, *Casus similis expresso, non est omisus a lege, & casus non expressus potest decidi per legem casus expressi.* L. 12. ff. De legibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De variis legis humanæ speciebus.

Dividitur lex humana 1. in scriptam, & non scriptam, quæ dicitur consuetudo. 2. in legem simpliciter dictam, quæ fertur a supremo Principe, ut Rege; & statutum, quod fertur ab inferioribus Principibus, ut Episcopis. 3. in civilem, & canonicam. 4. in favorem, quæ primario prodest aliquibus, siue aliis secundario noceat, siue non: quomodo Canon, si quis suadente, quamvis percussori poenam infligat, est tamen favorabilis, quia primario Clericis favet & Monachis; & odiosam, aut onerosam, quæ primario poenam vel incommodum continet, etsi in boni communis commodum redundet, ut lex tributorum. 5. lex favorabilis vel est publica, quæ cedit in commodum communitatis; vel privata, quæ in privatorum utilitatem vergit, ut privilegium: privilegium tamen odiosum est, si ita quoddam eximat a lege, ut alios gravet. Lex odiosa vel est poenalis, vel tributum imponens, vel irritans factum aut contractum; quamquam lex irritans eo possit sensu esse favorabilis, quod fraudibus occurrat, ut patet in lege quæ professionem religiosam ante legitimum tempus, aut contractus sine debitis formalitatibus factos irritat. Præcipuas harumce legum species enucleare juvat.

SECTIO PRIMÆ.

De lege poenali.

Lex poenalis ea est quæ poenam imponit: in quo distinguitur a lege moralis, seu mere præceptiva aut prohibitiva, quæ sic aliquid præcipit aut vetat ut nullam transgressoribus poenam indicat: nullam, inquam, in foro hominis, nam aliud est in foro Dei, ut ex dictis patet.

Lex poenalis alia est mixta, alia pure poenalis. Prima ea est quæ simul præcipit aut prohibet, & poenam in transgressores decernit: hæc autem poena decerni dupliciter potest, vel copulative, ut cum dicitur, Nemo triticum extra Provinciam transtuehat, & qui contræfecerit solvat decem nummos; vel disjunctive, ut si dicatur, Nemo triticum e regno evehat, vel si evexerit, solvat centum nummos. Hæc lex non nisi in speciem distinguitur a lege pure poenali: lex autem pure poenalis ea est quæ sic poenam statuit in eos qui aliquid fecerint vel omiserint, ut tamen nec præcipiat illud fieri, nec illud omitti vetet; talis esset ista lex, Qui frumentum e regno exportaverit solvat centum nummos.

Lex poenalis iterum dividitur in eam quæ est ferenda sententia, & eam

eam quæ est latæ sententiæ : de qua distinctione latius dicam ubi de censuris. His positis ,

Quæres 1. an ab aliquo condi possit lex pure pœnalis , quæ nullatenus obliget sub peccato.

R. affirm. Prob. 1. Non repugnat quod Princeps velit , non quidem absolute , ut aliquid fiat a subditis , sed sub hac conditione , ut , si contra fecerint , certam subeant pœnam : atqui talis lex erit mere pœnalis. Minor patet , prob. major. Qui potest aliquid vel præcipere , vel non præcipere , potest illud sub ea qua voluerit conditione non mala præcipere : atqui Princeps multa præcipit , quæ posset non præcipere : ergo ea præcipere poterit sub qua conditione volet , modo non mala : porro conditio solam apponens pœnam transgressionis legis , nihil habet mali , nihil iniqui , imo hoc habet commodi quod animarum salutem consulat , & tollat periculum peccandi ; unde multa sunt Religionum statuta quæ hoc modo obligant , ut de Religione Prædicatorum testatur S. Thomas 2. 2. q. 168. a. 9. ad 1.

Confirm. Non minus liberum est legislatori subditos obligare sub pœna dumtaxat , quam liberum sit alicui vovere se nunquam lusurum , vel si luserit , se talem pauperibus eleemosynam erogaturum ; est enim votum privata lex , legi publicæ non absimilis : atqui hoc ultimum fieri potest ; unde qui sic vovit , non peccat , si post ludum , pactam stipem pauperibus dividat.

Prob. 2. Ideo adversarii nolunt admittere leges mere pœnales , quia putant pœnam omnem propter culpam infligi : atqui hoc falsum est , ut patet ex hac Reg. 23. Juris in 6. *Sine culpa , nisi subsit causa , non est aliquis puniendus* : ergo datur pœna quæ aliquando ob causam a culpa diversam infligitur. Et vero quidni discernatur pœna ob simplicem , nec peccaminosam legis transgressionem , cum id Reipublicæ bono expediat , & placet Principi , qui supremus est hac in parte arbiter ?

Obj. 1. Leges mere pœnales , non sunt veræ leges , sed consilia . Prob. Ibi non est lex , ubi non imponitur obligatio agendi : atqui ubi lex est mere pœnalis . . . si enim imponeretur vera agendi obligatio , jam ea lex sine culpa violari non posset.

R. ad 1. neg. ant. tam enim leges non obligantes sub culpâ sunt veræ leges , quam votum non obligans nisi ad pœnam , est vere votum : atqui votum non definit esse vere votum , eo quod solum obliget sub pœna : ergo . Ad 2. neg. min. ibi enim vera imponitur agendi obligatio , ubi coercetur ea non agendi libertas quæ erat ante præceptum : atqui posita legi pœnali coercetur ea libertas . Nam ante præceptum præstibat in voluntate libertas agendi impune & inculpate , quia actio nec absolute , nec disjunctive , idest sub pœnæ conditione præcipiebatur : atqui posita lege non eadem remanet libertas agendi impune , licet maneat agendi inculpate : ergo.

Obj. 2. Ea lex non est pure pœnalis , quæ sub peccato obligat ad subeundam pœnam : atqui lex de qua agitur obligat ad subeundam pœnam , sicut & lex voti de qua statim.

R. dist. maj. Non est pure pœnalis , si spectetur remote , idest penes pœnam quam decernit , quia pœna hæc in conscientia solvi debet , C. si spe.

si spectetur proxime, idest penes actum qui proxima est ejus materia, N. Ex ea enim parte lex pure pœnalis est, ex qua non obligat sub culpa, sed solum sub pœna: atqui ex parte actus qui proxima est legis materia, lex solum obligat sub pœna; cum non obliget absolute ut fiat actus, sed solum ut, nisi fiat, hæc vel illa pœna subeat: etsi autem fatemur legem ex hac secunda parte non esse pure pœnalem, non ideo fatemur eam esse moralem ex parte actus qui prima est ejus materia: lex enim moralis sub culpa obligat ad actum qui prima est ejus materia, quia actus ille non disjunctive solum, sed absolute præcipitur aut prohibetur: ergo lex pœnalis a morali distinguitur ex parte primi ejusdem legis objecti, quod unice contendimus.

Inst. 1. Lex pœnalis obligat sub pœna: atqui non potest obligare sub pœna, nisi prius obliget sub culpa; tum quia pœna & culpa sunt relativæ; tum quia alioqui lex illa iusta non esset, pœna enim ut pœna soli culpæ debita est, juxta id S. Augustini lib. 1. Retract. cap. 9. *Omnis pœna si iusta est peccati pœna est, & supplicium nominatur.* Ita Bellarminus.

R. ad 1. neg. min. vel dist. Non potest obligare sub pœna stricte sumpta, nisi prius obliget sub culpa, C. sub pœna late & minus proprie sumpta, nisi obliget sub culpa, subdist. sub culpa vel theologica, vel juridica, politica, aut civili, C. sub culpa necessario theologica, N. Pœna duplex stricte sumpta, quæ supponit aut annexum habet defectum coram Deo vere culpabilem, & hæc correspondet culpæ theologicae, quæ dividitur in mortalem & venialem; de hac intelligitur objectus Augustini locus: Alia est pœna latius sumpta, quæ onus est quoddam & incommodum lege vel usu impositum, ut vel ipsius metu inducamur ad agendum, vel imposterum aliquid evitemus. Hæc pœna supponit quidem culpam, sed aliquando solum juridicam, quæ coram Deo culpa non est, & reatum non inducit; idque patet ex Reg. Juris superius adducta. Vide quæ Tomo 1. hujus Moralis dicta sunt ubi de præscriptione, & alibi.

Inst. 2. Omnis humana lex est essentialiter actionum humanarum directiva: atqui regula directiva obligat in conscientia. Illud enim obligat in conscientia, a quo qui discedit, revera deficit: sed qui a regula directiva discedit, eo ipso deficit.

R. dist. Regula absolute directiva, obligat, C. directiva conditionate, subd. obligat ad pœnam luendam, C. ad actum qui proxima est ejus materia, N.

Quæres 2. an lex quæ pœnalis est, simul adhuc in conscientia obligare possit.

R. affirmat. Nemo quidem dubitavit unquam quin pœnales Ecclesiæ leges, puta ex quibus decernuntur censuræ, obligent in conscientia. Verum aliter sensit Navarrus de legibus civilibus quæ pœnam verberum, infamiæ, mutilationis membrorum, atque ipsius mortis imponunt; hæc autem particularis opinio Navarri refellitur.

1. Quia non magis repugnat legem humanam simul esse pœnalem & præceptivam, quam id repugnat de lege divina: atqui lex divina simul pœnalis esse potest & præceptiva. Minor patet vel ex ipsa prima lege qua Deus protoparentibus prohibuit ne comederent de ligno scientiæ

Tom. 1.
pag. 83.
C. 147.

tiz boni & mali, tum sub pœna mortis corporeæ, tum sub culpa gravissima. Major non minus evidens est, neque enim jus naturale vel ratio declarant legem humanam magis quam divinam, eximere a culpa, eo ipso quo ad pœnam condemnat.

2. Quia si lex civilis aliquid simpliciter prohiberet nullam imponendo pœnam, lex ea vere præceptiva esset, ut fatetur Navarrus: ergo adhuc erit præceptiva seu obligans in conscientia, etsi ei deinceps adderetur impositio pœnæ. Illa enim lex non desineret in conscientia obligare, cujus vim præcedentem novæ pœnæ impositio non frangeret aut debilitaret: atqui nova pœnæ impositio non frangeret neque infirmaret vim, quæ huic inerat legi ad obligandum. Vis enim obligandi tota petitur e legislatoris voluntate: atqui legislator vim legis suæ non minuit, sed potius confirmat, cum eidem pœnas superaddit: ergo lex illa non desinit esse præceptiva: quare ergo præceptiva non esset, si legislator jam ab initio pœnam in legis suæ violatores sanxisset?

3. Quia lex quæ aliquid absolute præcipit, obligat in conscientia: atqui lex humana etiam pœnalis potest tam absolute quidpiam præcipere, quam si nullam apponeret pœnam.

4. Quia opinio Navarri nulla satis firma ratione nititur. Ait nempe 1. odia restringi debere. 2. consuetudinem sic interpretari leges pœnales, ut eæ in conscientia non obligent. 3. Principem qui fert leges pœnales, nihil curare an eæ obligent sub culpa. Atqui momenta hæc se ipsis contruunt. Nam 1. etsi odia restringi debeant, non sic tamen, ut eorum restrictio voluntati & verbis legislatoris manifeste repugnet. 2. consuetudo directe militat contra Navarrum, ut patet ex communi Doctorum & Interpretum consensu. 3. Principes, etiam ethnici, qui de culpa non cogitant, obligant quantum possunt; adeoque obligant sub culpa, cum sub ea obligare possint. Et vero si sub culpa non obligarent, cum de culpa non cogitant, non obligarent quoque sub pœna cum pœnam non decernunt, sicque daretur lex quæ nec sub culpa nec sub pœna obligaret, quod Navarrus non admittit.

Quæres 3. quomodo lex simpliciter pœnalis possit ab aliâ distingui.

R. id a sola legislatoris voluntate pendere, qui vel absolute, vel sub sola pœnæ conditione obligare potest. Porro intentio legislatoris cognosci potest 1. ex ejus verbis, si nempe declaret se nolle obligare sub culpa, quod satis observant Superiores Communitatum in constitutionibus suis. 2. ex ipsa legis forma, nempe si disjunctive feratur, ut, nemo frumentum effera; vel solvat centum libellas; aut, Qui arma portaverit, ea amittat. Si tamen lex gravissimas imponat pœnas, capitis v. g. infamiæ, treremium &c. longe probabilius est eam obligare sub culpa, etiamsi præceptum non contineat, quia tantæ pœnæ pro gravi solum culpa rationabiliter assignari possunt. 3. ex materia; lex enim quæ ad bonos Reipublicæ mores, ejusque pacem necessaria est, merito præsumitur præceptiva. In dubio an lex sit mere pœnalis judicandum est eam esse præceptivam; tum quia id tutius est, tum quia, ut bene notat Habert, quod lex aliqua non obliget ad culpam, est quædam exceptio a generali regula, juxta quam oportet subditos parere superioribus, non solum propter iram, sed & propter conscientiam; exceptio autem non est amplianda, sed restringenda. Unde colliges eos gra-

viter peccare qui infringunt leges 1. de non evahendis extra vel intra regnum aut civitatem nonnullis mercibus, sub gravi pœna exilii, incarcerationis &c. prohibitis: non modo quia cum tanto se discrimini obijciunt, contra charitatem sibi debitam peccant, sed etiam quia pœna gravis inflictio gravem in transgressione culpam indicat; & aliunde ad minus dubium est an ex leges sint mere pœnales. 2. de non ducendis animalibus ad aliena pascua, licet caulentur se paratos esse ad solvendum impositam multam si deprehendantur. 3. de justis vectigalis aut tributi solutione, ut statim dicemus. Hinc etiam inferes, nullas a Regibus nostris ferri leges quæ certo judicari possint esse mere pœnales.

Quæres 4. an pœna per legem imposita sit statim exolvenda ab eo qui legem transgressus est. Ut intelligatur responsio quæ magni est momenti,

Not. 1. Pœnæ aliæ sunt *latæ sententiæ*, quæ ipso facto, idest sola peccati commissione infiguntur per legem; aliæ sunt *ferendæ sententiæ*, quas lex de facto non imponit, sed per Judicem imponendas minatur. Item duplex est sententia Judicis, alia *condemnatoria*, per quam reus a Judice condemnatur ad certam pœnam; alia criminis *declaratoria*, per quam Judex declarat aliquem incidisse in crimen, propter quod pœna ipso facto incurritur, adeoque ipsum pœnam hanc ipso facto incurrisse. Cum sententia est declaratoria, pœna retrahitur usque ad diem commissi criminis; unde alienatio bonorum ab eo tempore facta, post eam sententiam rescinderetur, secus si sententia esset solum condemnatoria.

2. Pœnæ aliæ sunt passivæ, quæ nullam rei actionem requirunt, ut quod quis sit excommunicatus, irregularis, privatus voce activæ & passivæ, inhabilis ad aliquid faciendum, aut recipiendum. Aliæ vero seu positivæ sint, seu privativæ, non possunt executioni mandari sine aliqua transgressoris actione; & hæ triplicis sunt generis. Quædam irritant actum qui fit contra legem, v.g. matrimonium clandestine contractum, aut reum inhabilem faciunt ad eundem actum, v.g. simoniacum ad Beneficium acquirendum. Quædam legibus constitutæ sunt ut conditiones ad acquirendum necessariæ: sic qui sua culpa ad Sacerdotium intra legitimum tempus non promovetur, ipso facto privatur Beneficio parochiali, sine alia monitione, ex cap. *Licet, de elect.* in 6. aliæ demum privant jure jam acquisito, vel acquiri cepto, v.g. Beneficio jam legitime possessio.

3. Pœnæ quæ actionem requirunt, vel sunt leves, ut penitentia Monasteriorum; vel sunt graves, ut renuntiare Beneficio, bonis omnibus cedere, exulem abire &c. His positis,

R. 1. reum non teneri ad pœnas ferendæ sententiæ, donec ad eas fuerit a Judice condemnatus, Ratio est, quia lex de facto tales pœnas non imponit, sed imponendas minatur.

R. 2. pœnas passivas quæ nullam transgressoris actionem postulant, ut sunt censuræ ecclesiasticæ, irregularitas, privatio vocis activæ & passivæ & similia, incurri ante ullam Judicis declarationem: unde occulti legum violatores vere sunt excommunicati, suspensi &c. & ab iis quæ excommunicatis vetita sunt, abstinere debent quantum possunt: quod addo, quia ad vitandam sui diffamationem aliquando tenentur se gerere quasi excommunicati non essent. Pariter irregulares sunt qui aliqui sub irregularitatis

pœna prohibitum etiam clanculum admifere : excipienda tamen est, ait Habert, irregularitas quæ oritur ex infamia; nullus enim censetur jure infamis, nisi post sententiam Judicis declaratoriam.

R. 3. Pœnæ quæ vel irritant actum lege prohibitum, ut matrimonium clandestinum, vel reum reddunt ad aliquid inhabilem, ut Beneficiarium ad percipiendos Beneficii fructus, si Horas non recitet, effectum suum sortiuntur ante sententiam declaratoriam : unde clandestine conjuncti separari debent ; simoniacus Beneficium dimittere debet, & fructus perceptos restituere &c. quia actus illi plane invalidi sunt, utpote facti contra legem qua irritati erant. Idem dicendum de pœnis, quæ non tam pœnæ sunt quam conditiones ad aliquid acquirendum necessariæ ; unde qui tempore debito ad Sacerdotium non promovetur, Beneficio suo excidit actu & de facto.

R. 4. Pœnæ quæ jure jam acquisito privant, vim non habent ante Judicis sententiam saltem declarativam criminis, etiam si lex fecerat eas pœnas ipso facto & non expectata Judicis sententia incurri. Unde quod statuit Innocentius IV. in Concil. Lugd. cum qui *quempiam christianorum per assassinos interfecit fecerit*, ipso facto Dignitatibus suis & Beneficiis privari, locum non habet, nisi posita sententia criminis declarativa. Idem dicendum tum de constitutione Pii IV. quæ qui simoniam confidentialem committunt, Beneficiis ante obtentis ipso facto privantur, tum de Decreto Concilii Tridentini sess. 24. c. 18. quo examinatores simoniam in examine committentes, suis quoque Beneficiis privantur ; unde sequitur Parochum qui admisit crimen cui annexa est ipso facto privatio Beneficii, valide absolvere pœnitentes, & fructus facere suos, modo Beneficii munera exequatur. Ita omnes Theologi, ait Henricus a S. Ignatio ; ita etiam Habert, & alii quos citat & sequuntur Salmanticenses. Ratio est, tum quia id approbat mater Ecclesia, ut conscientiarum quieti consulari ; tum quia ex Ecclesiæ leges non aliter receptæ sunt ; tum quia alioqui leges ex in detrimentum boni publici vergerent, utpote quas nemo aut fere nemo in praxi sequeretur. Si tamen consuetudine receptum esset, ut quædam pœnæ ante Judicis sententiam jure jam acquisito privarent, huic consuetudini obsequendum esset : hinc conjunges debiti petitione privantur statim ac incestum cum alterius consanguineo commiserunt.

R. 5. Pœnæ quæ propriam rei actionem requirunt ante quamlibet Judicis sententiam subiri debent, si sint moderatæ, nec ita difficiles, ut recitatio precum aliquarum, moderata corporis castigatio, jejunium : secus si earum executio sit admodum acerba & difficilis, ut venenum haurire, & alia de quibus supra. Ratio primæ partis est, quia leges hujusmodi nihili præcipiunt quod non sit homini moraliter possibile. Ratio vero secundæ partis est, quod hæc leges tam duræ, tam inhumanæ, tam naturæ propensione adversæ sint, ut moraliter possibles censeri non debeant : & certe communi usu receptum est, ut qui ob crimen aliquod bonis omnibus ipso facto privati dicuntur per legem, non ante bona sua abdicare teneantur quam ad id fuerint a Judice condemnati. Hinc cum Bonifacius VIII. omnia Hæreticorum bona *confiscata esse ipso jure* sanxisset, hanc tamen pœnam non ante executioni mandari voluit, quænam

per

C. 1. de
homic. in
6. Vid. r.
2. Moral.
p. 493.

Ethi. 4.
mor. c. 11.
Salmant.
c. 6. 2.
p. 3. 4.

per Episcopum loci, aut aliam personam ecclesiasticam sententia super eodem crimine fuisset promulgata.

Ergo, inquit, pœna illæ quæ ipso facto incurri dicuntur, non discrepant a pœnis ferendæ sententiæ.

R. neg. ant. Nam ubi lex pœnas imponit ipso facto incurrendas, legislator per semetipsum, reum bonis spoliatur quantum de se est, sub ea tamen conditione ut declaratio fiat: ubi vero pœna est ferendæ sententiæ, non privat, sed remittit Judici ut priver; unde in primo casu donationes post crimen factæ, per Judicis declarationem rescinduntur; non autem in secundo. Præterea possunt hæredes conveniri ad solvendum id quod debebat defunctus vi pœnæ ipso facto contractæ; secus si pœna esset solum ferenda. De ceteris vide Salmantic. ubi supra.

Quæres 5. an ignorantia reum excuset a pœna legis.

R. 1. Ignorantia excusans ab omni culpa, excusat a debito pœnæ. Ratio est, quia pœna, ut pœna, supponit peccatum: qui autem ex ignorantia invincibili fecit contra legem, non peccavit: ergo pœnam legis non pure pœnalis, quæ non nisi pro peccato infligitur, subire non debet: ergo ulterius, si a Judice condemnietur, quia ignorantiam suam probare non potest, potest subtrahere se pœnæ, modo id fiat sine resistentia & scandalo.

R. 2. Ignorantia excusans a gravi culpa, non autem a veniali, excusat a gravi pœna, non autem a levi. Ratio est, quia culpa levis levem meretur pœnam, non gravem, juxta id Deuter. 25. *Pro mensura peccati, erit & plagarum modus.*

R. 3. Ignorantia quæ non excusat a gravi culpa, sæpius non excusat a gravi pœna, nonnumquam tamen excusat. Ratio primæ partis est, quod ignorantia quæ non tollit culpam, non tollit causam pœnæ, nec ipsam proinde pœnam. Ratio secundæ partis est, quod lex aliquando pœnam iis solum infligit qui *scienter*, vel *temere* aliquid faciunt, qui facere *presumunt*: ergo lex illa certum requirit modum, quo sublato, qui eam transgreditur, non subiacet pœnæ. Quod si quis ex ignorantia affectata, legem transgreditur, haud dubium est, quin pœnam mereatur, quia hæc ignorantia scientiæ æquiparatur, & peccatum adauget, ut dixi tom. 2. p. 528.

R. 4. Ignorantia etiam invincibilis solius pœnæ, non excusat per se a pœna, nisi lex contumaciam requirat. Ratio est, quia tunc incurritur pœna, cum tota ponitur pœnæ subeundæ causa: sed qui violat legem, nesciens pœnam lege impositam, ponit totam pœnæ subeundæ causam: hæc enim causa non est pœnæ cognitio, sed culpa.

Dixi, non excusat *per se*: quia excusare potest *per accidens*, ut si quis non cognoverit legem obligare sub mortali, & id cognita pœna ejusque gravitate cogniturus fuisset.

Dixi iterum, *nisi lex contumaciam requirat*: quia contumacia requiritur, ut quis incurrat censuras; hæc autem contumacia in eo consistit, juxta multos, quod quis non obstante pœnarum cognitione legem transgrediatur.

Sed quid si quis noverit quidem hoc vel illud lege naturali vel divina prohibitum, sed proflus ignoret legem humanam qua id prohibitum est?

Respondent Scotus & alii complures, eum adhuc subiacere pœnæ per legem expressæ; quia, inquit, qui legem condit, non suæ tantum, sed

etiam divinæ naturalisve legis transgressionem punire intendit; unde qui cum impedimento dirimente quod ignorabat, contrahit, invalide contrahit. Hoc quidem exemplum & alia id genus non pauca facile admisero, sed de omnibus perinde pronuntiare non ausim, quia res ab intentione legislatoris pendet. Ut ut sit, fatentur iidem Theologi, excipiendas esse ab hac regula censuras, quas admittunt non incurri, nisi quis contra Ecclesiæ legem sibi cognitam peccet: non negant tamen iidem irregularitatem ex delicto contrahi ab iis qui v. gr. rebaptizarent, & non cognoscerent id lege ecclesiastica esse prohibitum, modo non nescirent prohibitionem divinæ legis. Sed de his, ubi de censuris, dicemus.

SECTIO SECUNDA.

De lege tributorum.

Tributi nomen alii derivant a tribubus, quia olim vectigalia tributum solvebantur, alii a verbo tribuo. Tributum definitur: Pensio publica, quæ ad regios sumptus, & communes Reipublicæ operas a populo persolvitur.

Tributum aliud est *reale*, quod pro rebus immobilibus & fructibus earum quotannis solvitur: aliud *personale*, quod ratione bonorum mobilium personæ, ac industriæ ejus exigitur; & sæpe vocatur *capitatio*, de quo passim intelligunt Interpretes id Matth. 22. *Licet dare censum Cæsari?* aliud *missum*, quod pro rebus & personis solvitur. Tributum quod pro rebus in urbem vectis, aut ex illa vectis præscribitur, vocatur *vectigal*; quamvis & hoc nomen pro quovis tributo usurpetur: si solvitur tributum pro rebus quæ transferuntur per pontes & flumina, dicitur *portorium*; si pro transeuntibus per viam seu locum, idque ad viarum custodiam & refectionem, *pedagium*; si pro personarum operis, puta pro iis qui excubias agerent, dicitur *angaria* &c. His positis,

Quæres 1. an lex tributorum sit mere pœnalis ex genere suo.

R. negat. Vel enim lex tributum diceretur pœnalis, quia imponeretur in pœnam; vel quia obligaret sub pœna ad solvendum tributum: atqui lex tributum neutro sensu est ex genere suo pœnalis. Non priore, quia tributa nec communiter sunt pœnæ, nec supponunt culpam quæ ipsis puniatur, sed imponuntur instar justî stipendii quod Regibus debetur, ut aliquid onerosum quidem, sed vere necessarium. Non posteriore, tum quia lex tributum ferri potest sine addita pœna; tum quia, etsi sub pœna ferretur, non minus esset moralis & præceptiva, quam leges mixtæ, de quibus supra.

Non nego tributa imponi aliquando posse in pœnam criminis alicujus v. gr. rebellionis, nego tantum ea sic communiter imponi; unde dixi, ea ex genere suo non esse pœnalia.

Tom. 1.
not. p.
8.

Hinc colliges verum esse quod alibi docuimus, subditos in conscientia teneri ad solvenda tributa. Atque id præter probationes ibidem al-latas colligitur 1. ex Matth. 12. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* 2. ex Rom. 13. *Idcirco necessitate subditi estote, non solum propter iram sed etiam propter*

con-

conscientiam: ideo enim & tributa præstatis: ubi tributis solutio argumentum est & confessio subjectionis, ad quam subditi in conscientia tenentur: si autem tributis solutio necessaria non esset in conscientia, jam non posset esse argumentum & confessio subjectionis in conscientia obligantis. 3. ex ratione quæ clare demonstrat subditos teneri ad suppeditanda ea quæ necessaria sunt, sive ad publicæ rei præsidium, sive ad decentem Principis sustentationem: unde sequitur eos, qui vestigalia iusta defraudant, teneri ad restituendum ante Judicis sententiam; atque, id in Gallis, ut alibi, verum est, tametsi ea sit Regni hujus consuetudo, ut tributa non solvantur, nisi ab exactoribus petantur: aliud enim est non dare quod a te non petitur, aliud per dolum efficere, ut nec petatur, nec peti possit; unde rejiciendum est quod docent aliqui apud Suarez lib. 5. cap. 18. licitum esse occultare venditionem, aut per invia loca transire, ne gabella petatur.

Quæres 2. an in dubio num iusta sit nec ne lex tributis, sit ejus solvendi obligatio.

R. 1. tributum vere & certo injustum a subditis non deberi. Ut autem tributum sit reipsa justum, tria requiri solent. 1. quidem potestas imponendi tributum, quæ per se soli supremo Principi competit, aliis vero non nisi ex illius concessione. 2. legitima causa, ut nempe ob bonum publicum imponatur, ut ex ejus definitione liquet. 3. proportio tributum inter & causam tributis, adeo ut parvum pro causa mediocri, temporale pro temporali necessitate imponatur. Requiritur etiam proportio ad personas, ut nimirum plus exigatur ab eo qui plus potest, minus ab eo qui minus habet facultatum: quare graviter peccant, & pauperibus quorum læsionis causa fuerunt, restituere debent viri illinobiles, qui cum bona possideant plebeja *biens roturiers*, tributis obnoxia, ab iisdem tamen sese eximunt; unde fit ut divitum onera in pauperes refundantur. Ita casum hunc sibi propositum solverunt Doctores Sorbonici triginta, qui & supposita facti notorietate, hujusmodi homines ad Sacramenta admitti non posse definierunt, prout refert auctor Collationum Parisiens.

Tom. 4.
de usura
pag. 265.

R. 2. in dubio de justitia tributis, illud solvendum esse, nisi rationes quæ contra legem tributis pugnant, sint longe graviiores oppositis. Ratio est, quia in dubio æquali aut pene æquali, præsumendum est in favorem Principis possidentis facultatem præcipiendi. Decisio hæc sequitur ex iis quæ dicta sunt de probabilitate.

Quod si dubium non cadat in motiva quibus innititur Princeps ut tributum exigat, sed in potestatem ipsius; id est si dubitetur an huic Principi competat jus tributum exigendi, censent plures nullam incumbere solvendi hujus tributis necessitatem, eo quod libertas certa civium incerto hominis juri prævaleat. Quia tamen hæc difficultas locum habere non potest, nisi in Principibus non supremis, crederem ego in hoc casu interrogandum esse Principem supremum, an potestatem hanc Principi subalterno concesserit; imo si huic faveat consuetudo, sileatque Princeps supremus, qui, cum sua læduntur jura, non silet, eo ipso jus illud inferiori Principi concessum fuisse arbitraretur.

SECTIO TERTIA.

De lege irritante.

L Ex irritans ea est quæ actum aliquem cui certæ defunt conditiones, nullum & invalidum facit. Certum est dari posse, imo de facto dari leges quæ certas in actibus aut contractibus requirunt conditiones, quarum defectu iidem actus in irritum abeunt: sic Jure civili irritatur testamentum sine sufficienti testium numero factum; & Jure canonico, matrimonium clandestinum. Hæc autem irritandi potestas Reipublicæ necessaria est, cum sine ea fraus, dolus, aliaque gravia incommoda vitari non possint.

Irritatio multiplex est. 1. enim altera incurritur ipso jure, & ante Judicis sententiam, quo sensu irritum est se ipso matrimonium clandestine celebratum; altera non nisi post Judicis sententiam incurritur, ut contractus in quo quis ultra medietatem justii pretii deceptus est, irritari debet a Judice. 2. Alia est explicita, quæ distinctis & explicitis verbis exprimitur: v.g. *Si res aliter fiat non valet, careat omni robore &c.* alia implicita, quæ sit verbis æquivalentibus, ut si præscribitur forma quæ in contractu necessaria debeat servari. 3. Alia est pœnalis, quæ inducitur in odium personæ & actionis ejus, ut cum irritatur electio ad Beneficium propter simoniam, aut matrimonium contrahentis cum ea qua polluit per adulterium sub spe futuri matrimonii; hoc enim non solum fit ad cavendam hujusmodi adulteria inter personas spe futuri matrimonii, sed etiam in pœnam adulterii; alia legalis, quæ non fit in pœnam peccati, sed in bonum privatæ personæ, aut communitatis, ut cum irritatur professio ante annum decimum sextum expletum, in bonum utique tum profitentis, tum Religionis; item matrimonium inter consanguineos & affines ob decentiam, & testamenta minus solemnia, & donationes pupillorum &c.

Quæres 1. an lex irritans obliget in conscientia.

R. 1. legem ipso jure irritantem hoc sensu obligare 1. quod non liceat uti actu per legem irritato, quasi validus esset. 2. quod nequidem actum illum exercere liceat, si vel id materia legis postulet, vel legislator satis significet velle se ut ab eo actu absterneatur.

Prob. 1. pars. Non licet actu aliquo tanquam valido uti, cum actus ille revera non valet: atqui actus qui ipso jure invalidus est, revera non valet, cum lex qua irritatur, ipsum privet omni robore & firmitate: ergo eo uti non licet: atque id evidens est in matrimonio clandestine contracto, quo uti non licet; aut in fructibus Beneficii qui cum a non recitante Breviarium percepti sunt, retineri non possunt, quia perceptio hæc Jure canonico irrita est. An etiam jure naturali irrita sit, nihil ad rem, quia restitutio facienda esset, tamen si sola occurreret irritatio legis positivæ.

Excipiunt aliqui casum in quo actus irritatio in alicujus favorem facta est; is enim, inquit, actu per legem irritato uti potest, licet ad id non obligetur: sic minor qui contraxit, potest, si velit, stare contractui cum major factus est. Hæc tamen exceptio, ejusque probatio parum habent fir-

mita-

mitatis, quia contractus a minoribus facti, non tam ipso facto irriti sunt absolute, quam pro minorum nutu, si rescire volent, irritandi.

Prob. 2. pars. Ab eo actu omnino abstinendum, quem lex non irritat solum sed & prohibet: atqui tales sunt actus quidam per leges irritati; atque id patet allato matrimonii clandestini exemplo, quod ne attentare quidem licitum est. Porro non omnes actus qui lege irriti sunt, simul prohiberi: etsi enim irrita sit renuntiatio paternæ hereditati facta a filia quæ dote sua contenta est, non tamen peccat puella quæ hereditati suæ renuntiat; unde valeret renuntiatio hæc, si juramento confirmata esset, & tamen juramentum peccati vinculum esse non potest.

R. 7. Lex quæ ipso facto actum non irritat, sed eum solummodo præcipit irritari, non obligat ante sententiam Judicis. Ratio est, quia irritatio actus est proprius publicæ potestatis: ergo si non sit per legem, fieri debet per Judicem; cui soli lex illam præcipit. Judicis autem nomine ii etiam aliquando intelligi possunt qui præstunt familiis: sic patri aliqua filiorum vota irritare permixtum est, ut dictum est tom. 2. p. 257.

Quæres 2. an lex eo ipso sit irritans, quo est prohibens.

R. negat. quia ex cap. 16. *De regularib. multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent firmitatem.* Et vero aliud est prohibere, aliud irritare; unde nec quod irritatur semper prohibitum est, ut modo dixi; nec quod prohibetur, semper est irritum, ut patet in matrimoniis quæ post emissum simplex castitatis votum contrahuntur. Nec nocet Regula 64. Juris in 6. cum hæc intelligi debeat de iis quæ sunt contra leges quæ statuunt formam substantialem actui, & sine qua proinde actus validus esse non potest.

Quæres 3. quænam impediane ne lex actum ipso facto irritans, habeat effectum suum.

R. 1. Si lex non irritet actum, nisi in vindictam culpæ, irritatio impeditur per omnem causam quæ excusat a culpa. Ratio est, quia sublata causa totali, effectus quoque tolli debet: ergo si per ignorantiam oblivionemve inculpabilem tollitur culpa, tollitur & irritatio: hinc qui ex oblivione mere naturali omittit Horas, facit fructus suos, licet extet lex qua irritatur fructuum acquisitio ab iis facta qui officium omittunt.

Ergo, inquit, qui simoniæ nescius Beneficium per alterius simoniam acquisivit, illud retinere potest. Non sequitur: ignorantia enim tua non impedit ne alter culpam commiserit emendo tibi Beneficium: ergo nec impedit causam propter quam irritatur talis Beneficii collatio.

R. 2. Qui invincibiliter ignorat actum aliquem irritari per legem, sed legem qua actus prohibetur non ignorat, subjacet irritationi, quamvis hæc in solius culpæ vindictam statuta fuerit. Unde Beneficiarius qui novit Horarum recitationem per Ecclesiæ legem imperari, nescit autem fructuum receptionem ab eo factam qui non recitat, esse irritam, non facit fructus suos. Ratio est, quia ignorantia poenæ non tollit causam irritationis, idest culpam: ergo nec irritationem ipsam tollere debet.

R. 3. Ignorantia etiam inculcata legis irritantis, non impedit actus irritationem, si irritatio immediate facta sit propter bonum commune. Ita omnes. Patet hoc tum in testamento sine legitimis solemnitatibus condiri;

tum in matrimonio quod quis bona fide absente Parocho celebrasset. Ratio est 1. quia leges maximi momenti, & quæ bono communi maxime necessariae sunt aut utiles, effectum suum prorsus habere debent, quia hoc absolute intendit & intendere debet legislator. 2. quia, ut alibi dictum est, leges illæ non fundantur in præsumptione facti, sed in præsumptione vel potius in certa scientia periculi, ne quid fiat contra bonum commune: ergo cum periculum hoc semper existat, lex semper vigere debet.

Quod spectat ad irrationem quæ per Judicis sententiam fieri debet, hæc multis modis impediri potest. 1. cum actus manet occultus, adeo ut in judicio probari non possit: si quæ tamen in actu irritabili illata esset injuria, omnino reparanda esset: sic qui vendidit ultra dimidium pretii iusti, tenetur ante Judicis sententiam excessum emptori restituere. 2. cura post actum licet publicum partes inter se sine vi & fraude consentiant; jus enim non prohibet ne partes sibi invicem consentiant. 3. cum actio illius qui irrationem prosequi poterat, legitimo tempore præscribitur. De his plura videris apud Suarem.

Vid. Suar.
Lib. 5. c. 21
Grandis
p. 208.

SECTION QUARTA.

De lege civili.

PARTEA admodum dicemus de lege civili, quia præcipuas, quæ circa ipsam moveri possunt, difficultates supra tractavimus. Ut vero pauca hæc moribus nostris congruant, ea e Jurisconsultorum nostrorum libris deducemus.

Vid. Per-
vire v.
D. 20.

Jus Gallicum, seu jus quod in Gallia vim & auctoritatem legis habet, dividitur in scriptum & non scriptum. Jus scriptum aliquando sumitur pro omni lege quæ scripta est, & tunc Juris scripti nomine intelliguntur 1. regiarum Constitutiones, quæ sunt generales Regni leges. 2. Consuetudines ipsæ, quæ etiam scriptæ sunt. 3. Jus Romanum. 4. Pragmaticæ Sanctiones, Concordata &c. Jus scriptum sic intellectum distinguitur ab iis consuetudinibus quæ locorum usu introductæ sunt, & auctoritate publica scriptæ non sunt. Jus scriptum sæpius sumitur pro Jure Romano, quod in certis Galliæ Provinciis viget; quæ ideo Provinciæ Juris scripti dicuntur; ad discrimen aliarum Provinciarum quæ suas sequuntur consuetudines: & ideo consuetudinariæ vocantur, prout jam dictum est tom. 1. p. 29.

Et si Jus Romanum in Provinciis consuetudinariis vim legis non habeat, plenis tamen oculis legi, pleniorique animo comprehendere debet ab iis etiam qui hisce in Provinciis jus dicunt; quia cum deficiunt, ut sæpius evenit, locorum consuetudines, ad jus commune & Romanum confugimus, non quidem ut ad legem necessariam, sed ut ad æqui & recti normam, prout notat Mornac in L. 9. ff. De just. & jure. Et vero tanta est Juris Romani varietas, ut ad omnes pene, qui inter homines suboriri possunt, casus sese extendat; tanta judiciorum sagacitas, ut omnium gentium suffragia meruerit; tanta in sermone facili dignitas; ut Imperii majestatem spiret, vixque unquam pluribus dicat quæ paucioribus dici possunt.

Juris civilis corpus, ut nunc est, quatuor constat collectionibus. 1. ni-
mirum.

mirum quatuor *Institutionum* libris, qui Justiniani Imperatoris jussu editi sunt in gratiam adolescentium Jurisprudentiæ studioforum, & Juris civilis epitomen continent. 2. quinquaginta libris *Digestorum*, seu *Pandectarum*, sic nuncupati, eo quod cunctas pene Veterum leges meliori ordine digestas complectantur. 3. duodecim libris *Codicis*, & hic quidem Codex qui Justiniani dicitur, eo quod Justinianus eum ex tribus Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano, amputata prolixitate compilari jussuisset, vocatur etiam repetitæ prælectionis Codex, quia prima ejus editio in multis de ejusdem Principis mandato emendata est. 4. 168. Constitutionibus ejusdem Justiniani, quæ *Novellæ* dicuntur quasi *novæ Constitutiones*, & post *Codicem repetitæ prælectionis*, promulgata, ut loquitur Cujacius. Volumen quo *Novellæ* continentur, vocatur *Authenticum*, idest plurimum valens, quia hæc est posterius legum conditio, ut pluris valeant quam antiquæ, quibus sæpe derogant. *Authenticum* & *Authentica* caute secerni debent; Authenticum enim ipsa est *Novellarum* collectio, ut modo dixi; Authentica vero sunt summaria quædam ex *Novellis* circa an. 1130. ab Irnerio quodam natione Germano, extracta, & variis *Codicis* legibus, ad quas relationem habent subnexa, minutiori caractere, ita ut statim intelligi possit, an & quatenus *Novellæ* derogent Juri in *Codice* contento, ipsumve modificent aut interpretentur. De his omnibus consule librum cui titulus, *Histoire du Droit Romain*, auth. Cl. Josepho de Ferriere.

Nunc videndum quomodo citentur leges Juris civilis. Libri Juris dividuntur in titulos; tituli in leges; leges in paragraphos. Cum lex aliqua citanda est, assertur primum legis verbum, deinde indicatur qua ex collectione lex illa desumpta sit; demum additur titulus sub quo lex continetur. Quia vero hæc per abbreviationem fieri solent, exempla quadam proponemus.

Leges e *Digestis* sic citantur. Lege *creditor*, *Digestis De pignoribus*; vel brevius *L. creditor*, vel *L. 23. D. aut ff. De pignoribus*. Leges e *Codice* eodem citantur modo, nisi quod pro *Digestis* indicatur *Codex*, ut, *L. Properandum*, vel *L. 13. Codice*, vel *Cod. aut simpliciter C. De iudiciis*. Si citetur *Authentica*, exprimitur primum ejus vocabulum, & adducitur titulus *Codicis* sub quo eadem *Authentica* posita est: ut *Authentica*, vel *Auth. Sed cum testator*, *C. ad legem Falcidiam*. Institutiones per paragraphos & titulos laudari solent: paragraphi hæc exprimuntur nota si quæ est & græcum depravatum, ut §. 2. *De interd. lictis*, apud Justinian. vel, in *Instit.* vel, ita Justinian. §. 2. *De interd.* *Novellæ* tum suis, tum capitibus & paragraphi numeris citantur, ut *Novel. 105. c. 2. §. 3.* & quia *Novellæ* dividuntur in collationes, quæ in titulos & capita subdividuntur; hinc fit ut *Novellæ* aliquando per collationes, titulos, capita & paragraphos citentur hoc modo: In *authentico*, vel, in *Auth. collat. 9. tit. 43. cap. 2. &c.* De methodo acquirendæ Juris civilis notitiæ, consule citatum Opus Cl. Josephi de Ferriere.

Quod spectat ad jus pure Gallicum, summopere optandum est, si non necessarium, ut Confessarii aliqualem ejus ideam sibi comparent, ne multa admittant quæ privatis Regni legibus prohibita sunt; saltem igitur legant *Instit.*

Institutiones ad jus Gallicum D. Argou, nec non & locorum in quibus versantur consuetudines; deinde vero peritiores sive Confessarios, sive Jurisperitos frequenter interrogare non vereantur.

S E C T I O Q U I N T A.

De lege ecclesiastica.

Quinam ecclesiasticas leges ferre possint, quæ sit earum materia, quæ conditiones ut obligent, diximus agendo de lege humana ut sic. Quare ut pauca de Jure civili, sic & de jure canonico pauca loquemur. Jus canonicum derivatur a canone, qui idem est apud Græcos quod apud Latinos regula: hinc Jus canonicum definitur a Lancelotto, *Jus quod civium, Christianorum scilicet; actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit: porro Jus id constat in primis divinæ legis præceptis, consuetudine & constitutionibus; idest statutis sive Conciliorum generalium & particularium, sive Rom. Pontificum.*

*Lancelot.
Instit. ju-
ris canon.
tit. 1.*

Jus canonicum dividitur in vetus & novum. Neutrum sic dicitur quasi vel leges veteris nunc nullæ subsistant, vel leges novi, nullæ a prioribus sæculis in usu fuerint, sed quia variaz variis temporibus fuerunt Juris hujus collectiones, variaz itidem leges labentibus Ecclesiæ sæculis editæ sunt, quibus priores aliquando confirmatæ, aliquando abrogatæ sunt. Qui aliquam collectionum quibus constabat Jus antiquum, notitiam habere volent, consulant librum cui titulus, *Histoire du Droit canonique*, auctore J. Donjat, aut saltem pervolvant caput 2. lib. 1. theoriæ & praxis Juris canonici, auctore J. Cabassutio Congreg. Oratorii Presbytero. Nobis sufficiet, si Juris canonici, prout nunc omnium manibus teritur, levem ideam subministremus.

Jus illud partibus sex constat, Decreto scilicet, Decretalibus, Sexto Decretalium, Clementinis, Extravagantibus communibus, & Extravagantibus Joannis XXII.

Decretum, prout hunc extat, collectum est a Gratiano Clusii, nunc Chiufi, in Etruria nato, & Religioso Ordinis S. Benedicti, in Monasterio SS. Felicis & Naboris in urbe Boloniensi, qui opus suum edidit an. 1151. sub hoc titulo, *Concordia discordantium Canonum*, quia non solum Canones Conciliorum, & Pontificum Decreta colligere, sed & secum invicem sibi contraria videbantur, conciliare voluit, quod tamen ubique non fecit, ut notat Doujatius. Cum autem tria sint, quæ totale Juris canonici, perinde ac civilis, objectum efficiunt; *personæ* scilicet, *actiones* seu judicia, & *res*, hinc Decretum tres in partes dividitur, quarum prima de personis ecclesiasticis præcipue differit; secunda, de actionibus, nempe de materia & forma judiciorum; tertia, de rebus sacris. Pars prima continet Distinctiones centum & unam: unaquæque Distinctio dividitur in canones, seu capita; sic autem citatur: canone, aut capite *Luxuriam*, dist. 35. vel brevius & melius, can. aut cap. 7. dist. 35. Dixi & melius, quia norunt omnes qui Jus canonicum aut civile pervolvunt, facilius a Juvene juris studioso inveniri quadraginta leges aut canones; cum per numeros arithmeticos citantur, quam quatuor aut quinque cum per primum legis aut canonis voca-

vocabulum indicantur. Pars secunda continet causas triginta sex; trigesima autem tertia causa septem habet Distinctiones de pœnitentia. Quia vero causæ in quæstiones, & quæstiones in capita dividuntur, sic citantur hujus secundæ partis decreta, can. *Clericum*, vel Can. 47. 11. (supple. causa) q. 1. Tractatus autem de Pœnitentia sic citatur: Can. *charitas*, vel Can. 2. Dist. 2. de *Pœnitentia*. Pars tertia, quæ de Ecclesiarum consecratione, de Altaribus, Eucharistia &c. disserit, quinque habet Distinctiones, quæ ut ab aliis primæ & secundæ partis Distinctionibus secerni possint, inscribuntur de consecratione, sic vero citantur, Can. *In Christo Petrus*, vel Can. 82. Dist. 2. de *consecrat.*

Secunda pars, seu, ut ajunt, secundum volumen Juris canonici, continet Decretales, quæ vel a Gratiano omissæ, vel ab ejus ævo usque ad Gregorium IX. editæ erant. Eas hujusce Pontificis jussu collegit, & an. 1230. juris publici fecit S. Raymundus de Pennafort, Ordinis Prædicatorum, & in quinque libros divisit, quorum quid unusquisque tractet, indicat hic versiculus:

Judex, Judicium, Clerus, sponsalia, crimen.

Dicuntur autem Decretales, quia decernunt, & decidunt quid variis in casibus sentiendum aut agendum sit. Sic olim citabantur, Cap. *Novit*, extra, vel, apud Gregor. de *judiciis*. Particula *extra*, denotat id quod citatur reperiri in Decretalibus Gregorii IX. quia Decretales sunt extra Decretum Gratiani, quod est antiquum volumen Juris canonici. Nunc autem usus invaluit, ut vel nomen solum capitis, vel primum ejus verbum cum titulo cui subjacet, citare sufficiat, ut cap. 13. vel cap. *Novit*, de *judiciis*.

Tertia pars constat ex Decretalibus Bonifacii VIII. quæ vocantur, Liber sextus Decretalium, quia additæ sunt quinque libris Decretalium Gregorii IX. Sextus ille liber in quinque libros dividitur, in quibus idem servatur materiarum ac titulorum ordo, qui in Decreta Gregorii servatus est. Prodiit hoc opus an. 1298. & continet præcipue Decretales, quæ post Gregorii collectionem ad Bonifacium usque editæ erant. Citatur Sextus perinde ac Decretales, nisi quod additur, apud Bonifacium, vel, in *Sexto*, ut, cap. 3. seu cap. *Fili*, de *Hereticis in 6.* vel, apud Bonif.

Quarta pars continet Clementinas, sic dictas a Clemente V. qui tum proprias, tum Viennensis Concilii, cui an. 1311. præfuerat, Constitutiones colligi jussit. Eisdem mortuo jam Clemente promulgavit an. 1317. Joannes XXII. Dividuntur etiam in quinque libros, & citantur ut Decretales, addita hac voce, in *Clementinis*, ut, cap. 1. vel, cap. *Cum secundum*, de *pœnitentia*, in *Clementinis*; vel *Clementina cum secundum*, de *pœnitentia*.

Quinta pars complectitur Decretales, quas prioribus Pontificatus sui annis emisit Joannes XXII. eæque Extravagantes dicuntur, quia vagantur extra corpus Juris hætenus editum.

Sexta demum continet alias tum ejusdem Joannis XXII. tum aliorum ante ipsum Pontificum Decretales, quæ prioribus collectionibus insertæ non fuerant; unde eæ Decretales Extravagantium communium nomine donantur. Extravagantes Joannis XXII. sic citantur: Cap. 2. seu, Cap. *Ad Apostolatus*, de *concessione Præbende*, in Extravag. Joannis XXII. Communes

nes vero sic: Cap. *Et Prælatorum*: vel, Cap. 2. *De majoritate, & obedientia*, in Extravag. communib.

An vero & qualis sit Pontificii hujus Juris in Galliis auctoritas, nec inter ipsos etiam Gallos convenit; aliis nullam ei auctoritatem attribuentibus, aliis aliter sentientibus.

Certum est 1. eas Juris canonici Sanctiones quæ cum usibus in Regno receptis, antiquis Ecclesiæ nostræ moribus & libertatibus & suprema Regum nostrorum auctoritate male coherere, nullius in Gallia esse momenti.

Certum est 2. Decretum Gratiani, quod etiam post ipsius emendationem Romæ factam, mendis non caret, non aliam habere auctoritatem quam habeant Canones, aut Patrum textus, ex quibus Decretum illud coalescit. Et vero Gratiani Decretum non magis a Romanis Pontificibus confirmatum est, quam Burchardi Vormatiensis, Ivo- nise Carnotensis Decreta & Collectiones; nec ulla est Ecclesia quæ se Decreti hujus legibus astrinxerit.

Certum 3. videri debet Jus Canonicum, quod præsertim in Decretalibus Gregorii IX. & Clementinis continetur, magni apud nos ponderis esse debere. 1. quia evidens est Gallos quidquid pene Juris canonici habent circa electiones, postulationes, matrimonii impedimenta, & omnes fere censuras, ex Jure Pontificio desumpsisse: si autem ex Jure illo principia desumpsimus, an non æquum est ut ejus decisiones circa casus & principia consecrarios teneamus? 2. pleraque Decretalium statuta, & generalibus Conciliis Lateranensibus, & Lugdunensibus, & Viennensi, aut a Pontificibus Romanis, qui profundam canonici Juris notitiam habebant, excerpta sunt: quidni ergo ea sequeremur in his quæ aliunde moribus nostris non repugnant? 3. si unusquisque Decretales pro nutu rejicere poterit, jam nihil circa eas quæstiones fixi & determinati habebimus, adeoque quot erunt capita, tot erunt Jurisprudentiæ, quod quam rectæ rationi adversetur nemo non intelligit. Ita sèrme D. de Hericourt, in Præfatione Tractatus de Legibus ecclesiasticis pag. 14. Addit Doujatius in Historia Juris canonici 2. part. cap. 15. apud ipsos Angliæ & Germaniæ Protestantes, causas quæ ad jurisdictionem ecclesiasticam spectant, non ex civilium legum præscripto, sed ex Jure in Decretalibus contento, dirimi.

Et si ob jurgia Bonifacium inter octavum & Philippum cognomento Pulchrum exorta, minor fuerit Sexti quam aliarum Juris partium auctoritas in Gallos, major tamen Constitutionum ibi contentarum numerus in hoc Regno observatur, juxta eundem Doujatium ibid. cap. 17. Quæres quid sint Libertates Ecclesiæ Gallicanæ.

R. eas definiri, Jus constanter sequendi receptos universalis Ecclesiæ Canones, & antiquas Regni consuetudines, quidquid de novo in contrarium decernatur.

1. Sunt *jus*: Ecclesia enim particularis jus habet id sequendi quod primitus ab Ecclesia universali sancitum est, aut quod hæc ipsa particularis Ecclesia a multis retro sæculis laudabiliter & intemerate servavit: hinc Libertates Gallicanæ non sunt privilegia, quia a nemine revocari possunt.

2. Sunt *jus sequendi receptos Ecclesiæ Canones*: falluntur ergo & turpiter aberrant, qui Libertates Gallicanas reponunt vel in potestate faciendi quod libue-

libuerit, vel in summa a Romano Pontifice independentia, quasi Sedis Apostolicæ nomen nihil aliud sit quam magni nominis umbra. Imò vero exigit Jus antiquum, cui ob Libertates nostras insistimus, ut Papam habeamus pro Pastorum omnium primo, pro Ecclesiarum omnium capite, pro Rectore universali, qui nempe in omnes Ecclesias, singulosque ipsarum Pastores jurisdictionem habet, secundum Evangelii & Traditionis leges exercendam. Esi vero antiquorum primitivæ Ecclesiæ Canonum amorem spirent Galli, haud tamen negandum multas apud eos invaluisse consuetudines antiquo Juri contrarias, v. g. resignationes in favorem Beneficiorum per præventionem, & alia id genus non pauca.

*Vid. Hæri-
court. 1.
part. 6. 17.*

3. & antiquæ Ecclesiæ nostræ consuetudines, quæ cum Gentis genio & moribus congruant, sine magno pacis & tranquillitatis publicæ detrimento mutari non possent.

4. quidquid de novo &c. Unde Galli ea Sedis Apostolicæ Decreta libenter amplecti debent, quæ nec legitimis Regni consuetudinibus, nec antiquæ disciplinæ adversantur.

Fundamentum Ecclesiæ Gallicanæ Libertatum duplex. 1. quod nec Papa, nec alii quilibet Ecclesiastici Superiores quidquam possint in temporale Regnum Franciæ. 2. quod Papæ auctoritas in iis etiam quæ ad spirituale Regni bonum pertinent, ex Canonum & Regni consuetudinum præscripto moderanda sit, juxta id Zozimi Can. *contra*, 25. q. 1. *Contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec hujus quidem Sedis Apostolicæ potest auctoritas*. Ex his principiis mirum est quot fluant consecraria, quæ cum in variis de hac materia tractatibus ubique obviis, fusc evolvantur, moram hic ciere longiorem non debent.

CAPUT SEXTUM.

De Dispensatione.

Dicemus 1. de essentia & divisione dispensationis. 2. de causa efficiente dispensationis. 3. de conditionibus requisitis ut legitima sit. 4. de defectibus qui dispensationem irritant. 5. de causis propter quas cessat dispensatio.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quæduplex dispensatio.

Dispensatio definitur, Relaxatio legis, legitima auctoritate facta quibusdam personis in aliquo casu in quo lex alioqui obligaret. Dicitur 1. *relaxatio*, seu exemptio, eaque vox locum habet generis, quia per eam dispensatio convenit cum alia quacumque vinculi legis ablatione, siue fiat per abrogationem, siue per privilegium. 2. *legis*, quo nomine intelliguntur etiam

etiam statuta, & aliz leges quæ in Jure communi non continentur, ut notat Suares lib. 6. cap. 10. 3. *legitima auctoritate facta*; dispensatio enim actus est jurisdictionis, ut ex dicendis patebit, & eo nomine differt ab epikeja, quæ non est jurisdictionis actus, sed doctrinæ & prudentiæ, prout ex dictis colligi potest, 4. *quibusdam personis*, sub quibus non privati solum comprehenduntur, sed & Congregationes, Conventus & similia, quæ sunt personæ fictæ. 5. *in aliquo casu &c.* Unde rursus differt dispensatio tum ab epikeja, quæ iis solum in casibus locum habet, ubi lex judicatur non obligare; tum a licentia seu permissione, qua non relaxatur obligatio legis, sed permittitur ut aliquid fiat contra modum a lege præscriptum; sic Superior Religionis permittere potest Monacho ut aliquid donet, nec tamen in paupertatis voto dispensare potest. Adhuc aliqui, *iusta ex causa*; sed alii melius omittunt, quia dispensatio sine causa nonnunquam valida est.

Dispensatio dividitur 1. in *totalem*, quæ omnino aufert obligationem legis, ut cum irregularis dispensatur ad omnes Ordines; & *partialem*, quæ solum ex parte obligationem relaxat, ut si irregulari sola minorum Ordinum susceptio permittatur.

2. In *necessariam*, seu *debitam*; & *voluntariam*, seu *permissam*. Dispensatio necessaria ea est, quæ iis a quibus petitur negari non debet, ut contingit 1. cum commune bonum aliter procurari, aut commune scandalum aliter vitari non potest. 2. cum aliqui periclitaretur spirituale bonum postulantis. 3. cum a *lege*, vel ab *homine* constitutum est, ut dispensatio in tali casu concedatur, puta si lex statuatur, ut existente tali causa concedatur dispensatio, quod maxime fieri solet in dispensationibus circa pœnas post condignam satisfactionem, aut si Superior mandet Ordinario aut discreto Confessori, ut dispensent cum postulante, si preces veritate nitantur. 4. cum licet causa dispensandi non inducat debitum iustitiæ, inducit tamen debitum misericordiæ; opus enim misericordiæ aliquando debetur, cum nempe proximus graviter indiget, & sine dispendio sublevari potest. Quia tamen iniustitia Superioris non tollit legis vinculum, hinc qui dispensationem etiam debitam non obtinet, tenetur ad observationem legis, nisi lex ei tam nociva fiat, ut cum tanto discrimine non obliget, prout alibi dictum est. Dispensatio voluntaria est ea; quæ, licet iustam habeat causam, non est tamen debita, quia nullum ex modo recensitis urget incommodum.

3. in eam quæ justificatur ex causa intrinseca, ut si lex alicui fiat nimis gravis & onerosa, lex v.g. jejunii, ei qui valetudine tenuiorioritur; & eam quæ iusta est ab extrinseco, seu quæ conceditur ob rationes extrinsecas, quas inter recensentur personæ scientia, morum honestas, bona fama, imo & nobilitas; quia hæc Ecclesiæ utilia esse possunt, eorumque remunerationi in Ecclesiâ utilitatem redundat. Vide S. Thomam 2. 2. q. 63. a. 2.

4. in *expressam*, quæ verbis vel signis Superioris voluntatem satis manifestantibus conceditur. Verba, quibus uti debeat dispensator, nulla in Jure determinantur, neque necesse est, ut dispensatio detur in scriptis, nisi id Jure cautum sit. Dispensatio *expressa* esse potest, absque eo quod materia ejus specificè declaretur, unde sufficere potest verbum generale, ut, *Dispen-*

so tecum in quacumque irregularitate, vel in impedimento, si quod habes. Ita

Sua-

Suares ibid. cap. 13. & *tacitam*, quæ licet in se & directe non concedatur, conceditur in alio quod sine dispensatione fieri non potest: sic Superior qui scit me actu esse irregularem, præcipiendo ut Ordines suscipiam, censetur in irregularitate dispensare. Verum hic duplex movetur difficultas. Prima est, an ad dispensationem sufficiat ratihabitio de futuro, idest præsumpta voluntas, seu dispensatio Superioris, qui probabiliter judicetur dispensaturus si sciret, vel gratum habiturus cum sciet, etsi nec sciat, nec velit, quo tempore ille qui dispensatione indiget, contra legem operatur. Secunda est, an cum Superior, qui dispensare potest, videt aliquem e subditis suis contra leges agentem, tacetque nec contradicit, cum facile & absque incommodo contradicere possit, an, inquam, talis Superior censeatur virtualiter dispensare in lege.

R. ad 1. ratihabitionem non sufficere. Obligatio enim legis non cessat donec per voluntatem Superioris auferatur: atqui tunc non auferatur obligatio per voluntatem Superioris; voluntas enim futura non tollit actu vinculum, sed illud solutura creditur; ergo &c. Confirm. 1. quia voluntas præsumpta præcipiendi, non imponit obligationem actu obediendi; ergo nec voluntas præsumpta tollendi vinculum, vinculum actu solvit. Confirm. 2. ut illegitimus ordinetur, ut consanguineus cognatam ducat, ut Sacerdos valide absolvat, haud satis est ut præsumatur, licentiam hæc faciendi a Superioribus concedendam esse si peteretur; quia aliud est, concederem, aliud, reipsa concedo; ergo a pari &c.

R. ad 2. Divisi sunt hic Theologi. Alii quos sequuntur Salmanticenses cap. 5. n. 15. existimant silentium illud esse virtuale quamdā dispensationem: tum quia ex reg. 43. Juris in 6. *Qui tacet*, cum ex officio tenetur loqui, *consentire videtur*; tum quia præsumendum non est Superiorem velle ruinam subditi, cui procul dubio consentiret, si videns eum contra legem peccare, vel non resisteret cum potest, vel dispensationem qua peccatum tolleretur, non concederet. Alii tamen apud Sanchez l. 8. de matrim. disp. 4. censent tale silentium pro dispensatione haberi non posse: tum quia ad dispensationem requiritur voluntas concessiva, nec sufficit permissiva, qualis in eo esse videtur qui solum tacet; tum quia sæpe fieri potest, ut Prælati silentium oriatur ex negligentia, nimiave pusillanimitate; adeoque licet superior non excusetur a culpa, non ideo præsumi debet dispensare. Certe qui aliquem dispenseret ob solam ejus in legis transgressionem audaciam, non minus delinqueret, quam qui transgressionem ejus videret, nec contradiceret. Adde quod hæc secunda opinio & altera tutior sit, & non minus probabilis.

ARTICULUS SECUNDUS.

An, & quis in lege humana dispensare possit.

Certum est in lege humana dispensari posse, atque id constat 1. ex unanimi legislatorum & subditorum consensu, quorum illi se certis in casibus dispensare posse, hi vero secum dispensari posse semper crediderunt. 2. ex Jure canonico, ubi plurima dispensationum exempla referuntur,

r. q. 7.
cap. 16.

tur, & approbatur id S. Cyrilli Alexandrini ad Gennadium, *Dispensationes nonnunquam egiunt parum a debito exire*. Et in P. Dec. *Dispensationis modus nulli sapientum displicuit*. 3. ex Conciliis, præsertim autem ex Tridentino sess. 25. c. 18. ubi ostenditur dispensationes aliquando necessarias esse. 4. demum ratione: quia qui legem in toto vel in parte tollere potest respectu totius communitatis, a fortiori eandem respectu unius aut alterius relaxare potest. Legatur ea de re Fr. Florentis Præfatio de dispensationibus ecclesiasticis. tit. 1. p. 324. & seq. ubi sic concludit: *Expediissimum foret innumera fere dispensationum exempla circa disciplinam, de Scripturis, de Conciliis & Historiæ Ecclesiasticæ scriptoribus depromere circa neophytos, bigamos, ætate minores, natalibus lesos, non tantum in Clerum allectos, sed & ad Episcopatus summam dignitatem contra præceptum Apostoli, contra Canonum rigorem, vel propter singularem præficiendorum pietatem... vel propter postulantium populorum aut Principum desiderium & studium*. Quæritur quibus competat hæc dispensandi facultas. Ut solvatur quæstio, notandum est potestatem dispensandi aliam esse ordinariam, quæ nempe alicui convenit ratione officii sui atque muneris; & delegatam, quæ convenit ex concessione illius qui habet ordinariam. De utraque loquimur. Itaque

Dico 1. Legislator tum in suis, tum in prædecessorum suorum & inferiorum legibus dispensare potest. Ratio primæ partis est: quia lex non obligat, nisi ex voluntate legislatoris: ergo sublata hac voluntate, ut per dispensationem tollitur, lex obligare desinit. Ratio secundæ partis est, quia superior parem cum prædecessoribus suis potestatem habet, neque ii successorum manus ligare possunt. Ratio tertiæ partis est, quia superior inferiorum leges approbare aut abrogare potest; adeoque & in ipsis dispensare.

Silv. in 1.
2 q. 97. a.
4.

Ex his sequitur, ait Silvius, Romanum Pontificem dispensare posse in omnibus quæ Juris sunt mere canonici, in legibus suorum prædecessorum, in decretis Conciliorum etiam generalium, imo etiam in legibus quas Apostoli auctoritate humana condiderunt. Confirmatur: tum quia si in legibus Conciliorum generalium dispensare non possit S. Pontifex, neque id alii poterunt Episcopi, adeoque recurrendum erit ad Concilium universale ut obtineatur dispensatio, quam sine mora concedi aliquando necesse est; tum quia patet ex Historia Ecclesiastica sæpius dispensatum fuisse cum neophytis & bigamis, quos tamen ab Episcopatu arceat S. Paulus. Ceterum multi sunt casus, in quibus vult ipse Papa, ut rescripta sua executioni non mandentur, ut patet ex cap. 10. *De rescriptis*, imo & in quibus, ne ipso quidem volente, rescripta hæc exequi licitum est, ut docet Pirhing hoc tit. sect. 4. n. 124. pagina mihi 82.

Clem. 2.
De electione.

Dico 2. Inferiores non possunt ordinarie in superioris sui legibus dispensare. Ratio est, quia dispensatio est ex dictis actus jurisdictionis: atqui inferior, eo ipso quo talis est, nullam habet jurisdictionem in leges superioris; ergo in iis dispensare nequit: & id docet Clemens V. his verbis, *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*; idest nec modificari, nec dispensari, ut ibid. additur.

Dixi, *ordinarie*, quia non desunt casus in quibus inferior legem superioris dispensando relaxare potest, ut 1. si Jus id permittat, sive expresse, ut cum Tridentinum sess. 24. c. 6. concedit Episcopis ut dispensent in *irregularibus*.

rua.

ritatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario &c. sive etiam implicite, seu non designato dispensatore, quia verba quibus permittitur dispensatio, necessario diriguntur ad Episcopum; alioqui enim superflua forent, cum non dirigantur ad Papam, qui hac licentia non indiget ad dispensandum. Ita Cajetanus, Silvester, Silvius &c. Quod si alibi post concessam dispensandi potestatem exprimentur Episcopi, id non ex necessitate fit, sed majoris explicationis gratia. 2. cum obtinuit consuetudo ut inferior dispense in lege superioris; nam dispensandi facultas, ut aufertur consuetudine legitime præscripta, sic & eadem acquiri potest: consuetudo enim dat jurisdictionem, & Juri positivo derogat, si nihil includat mali, & legitime sit præscripta, ut docent omnes ex cap. 11. *De consuetud.* Hinc aliqui ex Galliarum Episcopis in tertio & quarto consanguinitatis gradu, alii in quarto solum, alii nonnisi cum pauperibus dispensant, alii vero neutriquam dispensare possunt; de quo vide Collationes Andegav. tom. 2. de matr. pag. 77. edit. novæ. Hinc etiam Parochi cum ovibus suis dispensant in jejuniis ecclesiasticis & festorum observatione, etiam si facilis sit ad Episcopum recursus, non autem in aliis præceptis. Hinc demum Episcopus potest in sua Diocesi dispensare in legibus Concilii Provincialis (modo reservata non sint) etsi ipse Archiepiscopus iisdem legibus subiaceat quoad vim coactivam, utpote inferior Concilio. 3. cum vel levis est materia, quæ ad peccatum mortale non obligat; nimis enim molestum esset in minimis semper recurrere ad superiorem; vel sæpe recurrit dispensandi necessitas: unde possunt Episcopi dispensare non solum in jejuniis, esu cibi vetiti, festorum observatione, sed etiam in votis simplicibus non reservatis, in recitatione Officii divini, non quidem in perpetuum, sed ex causa transeunte. 4. potest etiam Episcopus dispensare in generalibus Ecclesiæ legibus, sive sint de irregularitatibus, sive de votis Papæ reservatis, sive de impedimentis dirimentibus matrimonii non solum contracti, sed etiam contrahendi, (licet hoc ultimum rarius contingat) cum Pontifex, aut qui vices ejus gerit, nonnisi difficillime adiri potest, sive ob locorum distantiam, sive ob paupertatem eorum qui dispensatione indigent, & est periculum in mora, sive infamiae & scandali, sive gravis alterius mali: sed de his pluribus agunt Theologi ubi de matrimonio. Vide Salmantic. tract. 9. c. 14. punct. 1. Cabassut. l. 3. c. 27. Collationes Andeg. tom. 2. p. 158. & Collat. Paril. tom. 3. l. 5. collat. 2. 5. censent Cajetanus, & Valentia & Salmanticenses, Episcopum dispensare posse in legibus Pontificiis, quæ pro Provincia sola, civitate aut communitate, non autem pro tota Ecclesia feruntur; sed hoc dubium est, ut notat post Suarem Silvius, meliusque negatur quam asseritur.

Quæres an inferior dispensare possit in lege, quam superior sibi expresse non reservavit. Affirmant S. Antoninus 1. p. tit. 17. n. 8. & alii non pauci: verum ut securior, sic & probabilior est communis sententia negans, ajunt Salmant. Ratio est, quia inferior superioris jura mutare non potest, nisi ex ejus consensu: sed superior facultatem hanc inferiori concessisse non censetur eo ipso quo eandem sibi non reservavit. Qua de causa Honorius III. ostendit peccasse Episcopum qui eadem die plures sacros Ordines contulerat, quia

hæc dispensatio ei a canone minime permiffa erat, adeoque prohibita: unde etiam multæ sunt irregularitates & inhabilitates in quibus Episcopi dispensare non possunt, quia id eis Jure permiffum non est, licet nec id eis sit prohibitum. Atque id non obscure docet S. Thomas his verbis: *in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille a quo lex auctoritatem habet, vel is, cui ipse commiserit*. Nec nocet quod quilibet absolvere possit ab excommunicatione eo ipso quo reservata non est: tum quia in iis quæ ab hominum voluntatependent, non valet argumentatio a pari; tum quia absolutio a censuris plane necessaria est ad Sacramenta recipienda, aliorumque spiritualium bonorum consecutionem, unde facultas eam concedendi facilius dari debuit: at vero facultas dispensandi in legibus extra casus assignatos, non est omnino necessaria; nec iisdem subjacet incommodis qui manet ligatus lege, quam qui manet excommunicatus. Nec nocet iterum, quod aliquando superior legis dispensationem sibi reservet; hoc enim fit ad majorem cautelam; abundans autem cautela non nocet, nec ex ejus defectu quidquam colligi potest. Nec denique nocet quod Episcopus vi officii sui in Diœcesi sua possit dicatur, quidquid potest Papa in tota Ecclesia, nisi potestas ejus limitetur: nam axioma illud nec in Jure canonico habetur, nec nititur firma ratione: imo veritati repugnat, si generaliter accipiat ut verba sonant: alioqui enim posset Episcopus ponere impedimenta matrimonium dirimentia, confirmandi potestatem simplici Presbytero committere, approbare Religiones, novos Episcopatus instituere, quæ omnia falsa sunt & inaudita. Citatum igitur axioma hoc solum sensu verum est, quod Episcopus ea in Diœcesi sua possit quæ ad ordinariam ejus gubernationem necessaria sunt, cum debita tamen canonicis legibus subordinatione. An in dubio num casus occurrens dispensatione indigeat, possit inferior dispensare, colligi potest ex iis quæ dixi agendo de voto: ut enim votum non reservatur Papæ si dubium sit, sic nec lex in dubio, eidem reservatur, adeoque in ipsa dispensare potest Episcopus. Ita ii etiam qui Papæ jura minus limitant: unum addo, eum scilicet qui in lege aliqua dispensat, posse una cum dispensatione jungere commutationem, & aliquod pium opus imponere quod loco actus per legem præscripti exerceatur: sic ei qui a jejunii lege dispensatur, imponi potest eleemosyna; modo non per modum stipendii quod dispensator percipiat, hoc enim vetat Tridentinum sess. 25. cap. 28. de reformat.

Tom. 2.
pag. 193.

Quod spectat ad potestatem delegatam dispensandi, hæc de ea communiter traduntur. 1. qui potestatem dispensandi ordinariam habet, eam aliis delegare potest ut ipsa utantur juxta formam ab ipso præscriptam: potestas enim dispensandi, est potestas jurisdictionis; hæc autem cum ordinaria est, alii committi seu delegari potest. 2. delegatus si potestatem pure delegatam habet, non potest eam subdelegare, quia potestatem hanc non accipit ut dominus, sed ut simplex executor. Excipitur delegatus Papæ, & cujuslibet Principis superiorem non agnoscantis, qui in his quæ sibi a superiore prohibita non sunt, potest alium subdelegare, C. final. *De officio & potest. delegatis*; non sic tamen ut huic concedat potestatem subdelegandi. Excipitur iterum delegatus ad universitatem causarum in aliquo genere vel loco; unde Vicarius foraneus, seu Decanus ruralis, aut quilibet alius, etiam

ab officio ad Episcopi nutum amovibilis, cui omnium certi generis causarum, v.g. decimarum & matrimonialium, vel omnium prorsus, sed in certo loco, cognitio & examen commissâ fuerint, potest unam alteramve causam, non tamen ipsam causarum universitatem alii committere. Excipitur tertio delegatus cui permiserit expresse aut tacite delegans ut alium subdeleget, quia tunc subdelegatus non accipit jurisdictionem a delegato, sed ab ipso Ordinario. De his longe plura videbis apud Piringh ad tit. 29. lib. 1. Decretalium.

Quæres quinam a legibus dispensari possint.

R. dispensationem, utpote jurisdictionis actum, nonnisi in subditos exerceri posse. Verum hic gravis movetur difficultas, an legislator & quilibet alius qui cum alio in lege, voto, aut juramento dispensare potest, secum ipso dispensare possit, sive in lege propria, sive in lege prædecessoris æqualis in potestate. Pendet hæc quæstio ab alia quam supra agitavimus, an scilicet legislator vi legis suæ ad ejusdem observantiam teneatur. Qui negant eum teneri, negant idcirco eum proprie secum dispensare posse, quia non potest tolli proprie vinculum legis ubi non est. Ergo, inquit Martinon disp. 32. sect. 2. legislator secum nonnisi improprie & interpretative dispensare potest, explicando casus in quibus non tenetur vi legis naturalis conformare se membris communitatis in servanda lege quam tulit. Nec nocet, ait idem Theologus, quod Pontifex sibi sicut & aliis indulgentias applicet, ac vota a se Deo facta relaxet: nam non applicat sibi indulgentias per viam jurisdictionis, sed tantum per modum suffragii, sicut applicat defunctis in quos nullam habet jurisdictionem: vota vero sua non relaxat sibi juridice, sed Deo per ipsum renuntiante promissioni sibi factæ in casu quo aliorum promissionibus æque renuntiaret.

Qui vero censent legislatorem legibus suis vi ipsarum teneri, docent eumdem secum dispensare posse, non solum *indirecte*, nempe vel dispensando cum communitate cujus est pars, & qua dispensata manet ipse dispensatus; vel tribuendo alteri facultatem ut cum eo dispense; verum etiam *directe*, quia, inquit, non repugnat aliquem in seipsum exercere actum jurisdictionis voluntarie: licet enim, addunt iidem, distinctionem personarum petat, tum jurisdictio coactiva, quia nemo seipsum cogere potest, quandoquidem non cogitur, nisi invitus; tum jurisdictio contentiosa, quæ inter partes fieri debet, cum nemo in sua causa iudex esse possit; tum denique jurisdictio quæ est in actu sententiæ, quia Juxta a reo distingui debet, unde nemo se a censuris, aut peccatis absolvere potest; eam tamen distinctionem non petit jurisdictio pure voluntaria, cujus dispensatio est actus; ergo unusquisque jurisdictionem hanc in seipsum exercere potest, secumque in his in quibus cum aliis dispensare potest.

ARTICULUS TERTIUS.

An legitima sit dispensatio sine causa.

AD dispensationem plene legitimam duo requiruntur, nempe potestas ex parte dantis: & causa sufficiens ex parte impetrantis: sed dispo-

tatur 1. an dispensatio sine causa sit semper illicita. 2. an sit aliquando valida; quæ ut explicentur,

Dico 1. Dispensatio sine causa est illicita, tum ei qui concedit, tum ei cui conceditur.

Prob. 1. pars. Quia talis dispensatio est in destructionem, non in adificationem, superiores despectui exponit, pacem turbat, imprudens est & irrationabilis, prout a communi onere eum eximit qui non est eximendus, adeoque includit vitium acceptionis personarum, & alios qui sub lege gemunt, querelis exponit: uno verbo, non tam est dispensatio, quam *crudelis dissipatio*, ut vivide loquitur S. Bernardus l. 3. *De confid.* c. 4. ergo sine peccato concedi non potest. Est autem peccatum illud ex genere suo mortale, si materia gravis sit: quia peccatum illud grave censeri debet, quò quis agit contra officium proprium, bonum commune, & charitatem, præbendo occasionem peccandi bene multis, qui putant idem sibi licere quod aliis, quos absque ulla speciali causa ab observandis legibus abstinere vident. Si vero legis materia levis sit, nempe si obligatio ejus tantum sit sub veniali, peccatum, per se loquendo, solum veniale erit. Ita Suares l. 6. c. 18. Cajetan. Valentia, quos sequitur Silvius in 1. 2. q. 97. 2. 4. Addo cum Martino, eum qui dispensationem male datam non revocat quoad usum futurum, peccare quamdiu non revocat: sicut ille qui furatus est, peccat quamdiu non restituit.

At, inquires, quotidie a tribus & amplius sæculis dantur in Curia Romana dispensationes quæ dicuntur sine causa; ergo.

R. Pontificem in harum dispensationum concessione, hac formula uti solere, *Ex certis rationabilibus causis, animum nostrum moventibus*: unde sequitur eas dispensationes in rei veritate non concedi sine causa. Et vero qui hujusmodi dispensationes obtinent, notabilem pecuniarum summam Cameræ Apostolicæ solvunt: hæc autem summa transit in partem causæ, quia S. Pontifex ipsam impendit in usus Reipublicæ Christianæ necessarios, aut summe utiles, v. g. ut puellas castitate periclitantes maritet, ut bellum contra Infideles sustineat, ut Principibus Christianis opituletur, ut indictis Missionibus fidem extendat; ex ergo dispensationes non immerito per Ecclesiæ consensum receptæ sunt, ut notat Illust. de Marca. Et verò si nobilitas ad obrinendam dispensationem inserviat, quidni eundem in finem inservire possit copiosa elemosynarum largitio?

Prob. 2. pars: qui enim sine legitima ratione dispensationem obtinet, peccat 1. eam petendo, quia alium inducit ad peccatum. 2. eam etiam ultrò oblatam acceptando, quia peccato superioris cooperatur. 3. ea utendo, etiam cum valida est: etsi enim tunc legem humanam non violet, quia ea ligari desit; violat tamen legem naturæ, quæ præcipit ut pars omnis cum suo toto consentiat; cum nullam ab eo discordandi rationem habet; hujus autem peccati gravitas a materiæ gravitate repetenda videtur, ut docet Silvius ibid. Non peccat tamen, sive qui bona fide existimat se legitimam habere petendæ dispensationis causam; sive qui dubius, an sufficientem habeat causam, totum ejus examen superiori relinquit, & ejus judicium expectat.

Dico 2. Dispensatio sine causa valida est, si concedatur a legislatore in pro-

propria lege, aut ab ejus superiore vel aequali: invalida vero est, si concedatur ab inferiore in lege superioris, v.g. a Papa in votis, juramentis, Episcoporum residentia, quæ sunt de jure divino; aut ab Episcopo in impedimentis matrimonii, quæ sunt leges universalis Ecclesiæ, cui inferiores sunt Episcopi. Hæc secunda pars patet, tum ex D. Thoma 2.2.q.88. a. 12. & communi Theologorum sensu; tum quia superior non censetur dare inferiori potentiam dispensandi ad beneplacitum, imprudenter & absque ratione: nam superior sine causa non est damnandus peccati; ergo dispensatio in lege superioris si detur sine causa, non valet, nisi, ait Martinon, constet, quod vix ac ne vix quidem constabit unquam, superiorem permisisse inferiori ut ad nutum & sine causa dispense: quo sensu non minus valeret dispensatio inferioris sine causa, quam superioris ipsius. Inferior autem qui scienter dispensat sine causa, peccat mortaliter si lex natura sua obliget ad mortale; nec minus graviter peccat qui sciens & volens dispensationem sine causa sollicitat: imo et si dispensor, qui bona fide dispensationem concedit sine causa, ob eandem bonam fidem a peccato excusari possit, haud tamen excusatur subditus qui sciens se nullam habere causam dispensationem petit, quia nemini licet alterum inducere ad peccatum etiam materialiter sumptum. His, quæ nihil aut fere nihil difficultatis habent, præmissis, probatur prima pars quæ magis controvertitur.

Prob. autem, quia lex vim suam a legislatoris voluntate totam habet; ergo sicut legem non condere potuit, aut eam abrogare sine causa, aut ab initio decernere, ut hos solum non illos obstringat, ita valide poterit etiam sine causa, quos voluerit, ab ejus vinculo eximere.

Obj. 1. cum Garzia, Mendosa & aliis: Legislator non potest secum dispensare valide sine causa, alioqui lege sua non obligaretur, cum obligatio quæ ad nutum & sine causa tolli potest, non sit veri nominis obligatio; ergo neque cum aliis dispensare potest sine causa.

R. Vel legislator directe legibus suis tenetur, & tunc secum dispensare potest valide etiam sine causa, nec tamen desinet peccare contra naturæ legem, quæ vult ut quis cum potest, patiatur legem quam ipse tulerit: vel non tenetur legibus suis vi ipsarum, & tunc mirum non est si secum dispensare non possit in lege cui re ipsa non subjacet.

Obj. 2. Peccat subditus qui utitur dispensatione quam obtinuit sine causa: atqui non peccat, nisi quia lege tenetur non obstante dispensatione: si enim Missam non audiat, vel Officium non recitet, peccat contra religionis virtutem; non peccaret vero contra virtutem hanc, nisi eadem qua alii lege constrictus maneret. Nec est quod dicas eum peccare contra legem naturæ, quæ vult ut omnia ejusdem communis membra uniformitatem servent: nam lex naturæ non præcipit uniformitatem, nisi inter eos qui ad eam obligantur; porro ad uniformitatem non obligantur, qui valide dispensati sunt.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ideo enim injuste dispensatus contra eandem peccat virtutem contra quam peccant ii qui dispensati non sunt, quia lex naturæ vult, ut qui nullam habent ab aliis dissentendi rationem, ab iis non discordent, sed eisdem virtutis actus exercent: porro qui sine causa dispensati sunt, nullam revera rationem habent ab iis abstinendi ad quæ alii

vi legis humanæ tenentur; injusta enim dispensatio, non est justa causa legem omittendi. Quapropter obligatio rem lege præceptam exequendi, respectu dispensati oritur remote & occasionaliter a lege humana omnibus imposita, & quæ erga alios perseverat; proxime autem & per se oritur a lege naturali, quæ prohibet ne quis sine causa communibus operibus subtrahatur: respectu vero aliorum quibuscum dispensatum non est, obligatio legem servandi proxime oritur a lege humana, & remote a lege naturali, quæ uniformitatem præcipit. Unde non dispensati legem violando gravius peccant, quia duplicem obligationem negligunt; dispensati vero sine causa, ceteris paribus minus peccant, quia non nisi unicam obligationem violant; cum autem legem humanam non violent, censuras aut pœnas per ipsam inflictas non incurrunt. Ita ferme Martinon.

Obj. 3. Dispensatio sine causa facta a delegato nulla est, quia delegatus non accepit a delegante potestatem dispensandi sine causa: atqui superiores non acceperunt a Deo, a quo tota eorum potestas dimanat, potestatem dispensandi sine causa.

R. dist. min. Non acceperunt potestatem dispensandi sine causa, in legibus Dei ipsius, C. in legibus propriis, subdist. idest non permittit Deus ut licite dispensent sine causa, C. ut valide, N. Si enim permittit Deus, ut valide utantur potestate sua cum leges bono communi maxime utiles aut non ferunt, aut latas abrogant sine causa, quidni dicatur permittere, ut etiam valide sine causa dispensent? Vid. Suar. l. 6. c. 19.

Quæres 1. quænam sint legitimæ dispensationis causæ.

In 1. 2. q.
97. a. 4.

R. cum Silvio, non posse una aliqua generali regula definiri quæ, vel qualis causa requiratur aut sufficiat ad dispensationem; sed habendam esse rationem temporis, utilitatis, necessitatis, pietatis, meriti & conditionis personarum. Quædam tamen hic pro certis supponi possunt 1. dispensandi causam non debere esse tantam, ut per se sufficiat ad tollendam legis obligationem, quia sic non esset opus dispensatione, sed tantum declaratione, aut interpretatione. 2. causam justam non consistere in indivisibili; adeoque superioris esse quibusdam totum legis onus remittere, quibusdam partes oneris, quibusdam aliud onus imponere, minus tamen ipso legis onere, alioqui non esset dispensatio, sed commutatio. Ita Silvius. 3. causam dispensandi eo debere esse graviolem, quo gravioris est momenti lex in qua dispensatur: unde causa quæ sufficit ut Canonici a residentia eximatur, non sufficit ut ab ea eximatur Episcopus. Sic quoque ob circumstantiarum diversitatem, urgentior exigitur causa, ut dispensetur in Diocesi, ubi in certo quodam genere, v. g. Beneficiorum permutatione, nunquam dispensatum esset, quam ut dispensetur in alia ubi commutationis usus invaluit: gravius enim est rimam malis aperire, quam mali cursum pati. 4. unanimis est Sanctorum doctrina, per dispensationem infligi vulnus legi, adeoque necessum esse ut vulnus illud alterius boni accessione compensetur, *Detrahendum est aliquid severitati*, ait Augustinus Ep. p. 13. 50. *ut majoribus malis sanandis charitas sincere subveniat*. Idem docet S. Bernardus cap. 2. de præcept. & dispensat. *Novi fidelis servus & prudens ibi tantum usurpare dispensationem, unde bonam possit habere recompensationem*. Hinc illud S. Leonis magni, quod ibidem refert Doctor mellissimus: *Ubi*

necef-

necessitas non est, nullo modo ss. Patrum constituta violentur. Et alibi: ubi necessitas urget, excusabilis; ubi utilitas provocat dispensatio laudabilis est: utilitas dico communis, non propria. Ratione necessitatis dispensatur a jejunio, qui sine gravi incommodo jejunare non potest; ratione pietatis & utilitatis dispensatur ab irregularitate, qui Ordines recipere intendit, & Ecclesiæ officium præstare potest. Porro id propter communem utilitatem, non autem simpliciter privatam factum censetur, quod ita sit ob rationabile bonum privatæ personæ, ut in aliorum damnum non cedat. Ratio est, quia exigit bonum commune, ut superior privatorum bonum procuret, quantum id fieri potest absque jactura boni communis.

Quæres 1. an valeat dispensatio cum causa dispensandi sufficiens adest, sed incognita dispensatori: v.g. dispensat quis mala fide, judicans non subesse causam, quæ tamen subest, valet-ne dispensatio?

R. 1. Valet, si detur a superiore in lege sua; quia superior valide dispensare potest sine causa, ut mox dixi; ergo valide etiam dispensare potest sine cognitione causæ. An vero valeat si ab inferiore detur, controverti potest. Negant alii, quia facultas dispensandi non videtur inferioribus commissæ, nisi servato juris ordine; ordo autem juris requirit cognitionem causæ: & vero cum causa non moveat, nisi in quantum cognoscitur, qui dispensat sine cognitione causæ, censetur dispensare sine causa. Alii affirmant. 1. quia dispensatio quæ ad sui valorem requirit causam, qualis ea est quæ ab inferiore conceditur, non dependet a causæ cognitione, sed ab ipsa causæ existentia; ergo valet ea dispensatio, etiamsi non cognoscatur causa, sicut valet electio capæ & digni ad Beneficium, licet elector non cognosceret capacitatem ejus, ut colligitur ex cap. 44. *De electione*, ubi cum dicatur *deiciendum esse a Beneficio indigne promotum*, supponitur eum qui dignus erat ejici non debere. 2. quia jus non requirit cognitionem causæ ad hoc ut valida sit dispensatio, sed solum ut sit licita, ut hinc patet quod jus cognitionem causæ requirat pro superiore ipso, qui tamen sine ea valide dispensat. Ad probationem in contrarium, dici potest superiorem exigere in delegato cognitionem causæ, quemadmodum & eam in ipso superiore exigit jus, nec sic tamen ut velit nullam esse dispensationem, quæ homini justam habenti causam conceditur.

SECTIO QUARTA.

De defectibus qui dispensationem irritare possunt.

PRæcipui dispensationis defectus sunt subreptio, & obreptio. Subreptio est subcentia veritatis alicujus, quæ exponi debet juxta legem Canonicarum regulas & stylum, nam stylus jus facit, ex cap. 6. *De crimine falsi*: obreptio vero est narratio falsi: unde patet dispensationem subreptitiam eam esse quæ obtenta est per subcentiam veri; obreptitiam vero quæ obtenta per narrationem falsi. Sæpe tamen in jure confunduntur dispensatio subreptitia & obreptitia, quia eadem est utriusque conditio; sed notandum causam obtinendæ dispensationis duplicem esse: alia est *motiva*, seu finalis, quæ principaliter movet ad concessionem dispensationis, ita ut illa subla-

ta, dispensatio vel nullo modo, vel nonnisi cum quibusdam conditionibus aut limitationibus concederetur; alia *impulsiva*, quæ licet principaliter & quasi ab intrinseco non determinet dispensatorem, efficit ut facilius concedatur dispensatio, quæ tamen eodem pacto & forma, licet multo difficilior concessa fuisset. Si vir infirmus & doctus a jejunii lege eximi velit, infirmitas est causa motiva, doctrina vero & pietas causæ sunt impulsivæ. His positis,

Dico 1. Non quæcumque falsitatis expressio, vel suppressio veritatis dispensationem facit obreptitiam vel subreptitiam; sed tunc solum cum taceatur veritas, quæ jure, stylo vel consuetudine debet exprimi, aut allegatur falsum, cujus expressio est causa finalis ob quam superior dispensare intendit, alias non.

Prob. 1. pars. Quia multa sunt, quæ si exprimerentur, vel retardarent Pontificem a concessione gratiæ, vel eum prorsus averterent, ut quod petens sit alicui vitio deditus, quod inimicus &c. Multa item sunt, quæ si supprimerentur, Pontifex non semper concederet, ut quod petens sit vir doctus, pius, prudens: atqui tamen ex omnium confesso, nec hæc nec illa vitiant dispensationem.

Confirm. Qui dat eleemosynam ei quem credit devotum & pium, alias non daturus si impium cognosceret, vere ei dominium tribuit, modo reipsa pauper sit, quia pietas non est causa motiva eleemosynæ, sed solum impulsiva, paupertas vero non est causa impulsiva solum, sed finalis; ergo a pari in proposito. Ratio ulterior est, quia quod non tollit simpliciter voluntarium in concedente, nec valorem concessionis ejus auferre potest: atqui multi sunt casus in quibus veritas dissimulata, aut falsitas expressa non tollunt voluntarium simpliciter; puta cum veritas aut falsitas extrinsece tantum & accidentarie se habent ad rem postulatam. Etsi enim aliud vellet dispensator si omnia nosset, actu tamen & de facto hoc vult non aliud; hæcque actualis ejus voluntas per habitualement ejus dispositionem non tollitur: alioqui, ut post Sanchez notat Piringh. l. 1. tit. 3. n. 106. non valeret Beneficii impetratio a Papa, si petens taceat alium ipsi valde familiarem mox illud petiturum, quia si id sciret Papa, illud petenti denegaret.

Nec obstat quod in omni rescripto vel exprimatur, vel tacite subintelligatur ea conditio, si preces veritate nitantur: hæc enim conditio intelligi debet de veritate principali & substantiali, nimirum causæ motivæ; non autem de veritate accidentali, & secundaria, seu causæ impulsivæ, quæ non absolute movet ad concedendum, sed solum ad facilius concedendum, & sine qua absolute, licet forte difficilior, voluisset Princeps eodem modo concedere. Ita Piringh. ibid. n. 104.

Prob. 2. pars. Dispensatio non est valida, nisi adsit consensus illius qui dispensat: atqui cum supprimitur id quod de jure exprimendum est &c. deest consensus dispensantis, qui non vult dispensare, nisi res hoc vel illo modo se habeat; sine quo dispensatio vel nullatenus, vel saltem tali forma non conceditur.

Prob. 2. ex celebri capite *Super litteris*, 29. De rescriptis, quod Interpretum ingenia mire torquet & exercet. N° 67, ait Innocentius III. inter

eos qui per fraudem vel malitiam, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras a nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem adhibendam, ut hi qui priori modo falsitatem expriment, vel supprimunt veritatem, in sue perverſitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur: ita videlicet quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat. Inter alios autem qui posteriori modo litteras impetrant, duximus distinguendum quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa. Nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occulta, quæ quamvis fuisset tacita vel expressa, nos nibilominus saltem in forma communi litteras dedissemus, delegatus non sequens formam in litteris appositam, secundum ordinem juris in causa procedat. Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratae, quæ tacita vel expressa nos nullas proſus litteras dedissemus, a delegato non est aliquatenus procedendum, nisi forsitan extenuis ut partibus ad suam præſentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat, ut sic in utroque casu eadem ratio quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; & ubi delegans suas litteras denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenus interponat.

Circa hunc textum quædam notanda. 1. loquitur solum de resccriptis justitiæ, quæ scilicet dantur vel ad explicandum seu declarandum jus, vel ad lites expediendas cum causæ cognitione inter partes; non autem de resccriptis gratiæ, quæ nempe ex gratia seu liberalitate Principis procedunt, sive ad collationes, resignationes, aliasque dispositiones de Beneficiis ecclesiasticis faciendas, sive ad operandum præter aut contra legem, ut sit in privilegiis, dispensationibus &c. 2. extenditur tamen ab universis Interpretibus ad resccripta gratiæ, imo in his magis locum habet, quia resccripta gratiæ magis sunt odiosa, magis ambitiosa, ideoque facilius redduntur nulla & irrita, ut docent Fagnan, Gonzales, Piringh & alii in hunc locum: unde resccripta gratiæ dolose obtenta, ipso jure & facto vitiantur; resccripta vero ad lites, juxta multos, regulariter per subreptionem etiam dolosam, non infirmantur ipso jure, sed tantum ope exceptionis, idest valida sunt, donec is contra quem sunt impetrata, opponat ea esse subreptitia. 3. ergo regulæ instar habendum est, expressiorem falsi dolosam, vel subreptionem veri vitare resccriptum, etiamsi quis per fraudem hanc id obtinuerit, quod alias obtenturus erat. Ita Fagnan n. 33. & Piringh n. 95. qui ambo hoc limitant, nisi quid suppressum sit, quod per se & intrinsece ad causam commissam non pertineat. Ut si quis v.g. in possessionem Beneficii evidenter intrusus sit absque titulo etiam colorato, & alius Beneficium illud impetret, etiam scilicet, nullâ mentione factâ injustæ hujus possessionis, talis taciturnitas non vitiat resccriptum, quia non est causa concessionis; imo Papa, si id expressum fuisset, facilius gratiam concessurus erat. Piringh. n. 96. Fagnan n. 34.

Ex hisce principiis, tametsi passim recepta videantur; tam varia & variis deducuntur consecutaria, ut vix unum sit aut alterum quod unanimiter ab omnibus admittatur. Nos in hac rerum caligine quædam proponemus, quæ judicavimus in praxi secura esse.

Quæres itaque 1. an valeat dispensatio, si dispensans in rescripto erraverit, & v.g. nomen Titii expresserit pro nomine Caji.

R. valere, si de persona certo constet, quia error in nomine nec mutat

tat intentionem dispensantis, nec ullam cum dispensatione intrinsecam connexionem habet. Ita multi apud Bonacinam, tom. 2. disp. 1. qu. 2. punct. 4. Sambovius tom. 2. cas. 13. auctor Collat. Andegav. de matrim. tom. 2. p. 107. Collat. Parisiens. tom. 3. p. 470. Pontas v. *Dispense de mariage* cas. 15. contra Pyrrhum Corradum lib. 7. Praxis dispensat. Apostolic. c. 5. n. 3. cujus tamen magna hñce in materiis est auctoritas.

Quæres 2. an idem dicendum sit, si error profectus sit ab oratore, qui nomen suum occultare voluerit, ne cognosceretur a Pontifice, quem aliqui sciebat dispensationem negaturum, propter odium, aliamve similem causam.

Affirmat idem Bonacina, quia tunc nihil tacetur quod connexionem habeat cum materia dispensationis; & certe talis dolus saepe aliquid habet boni, quatenus impedit ne superior ex odio procedat, adeoque non debet confundi cum eo de quo loquitur Innocentius III. cap. cit. *Super litteris*.

Quæres 3. an valeat dispensatio si erratum sit in nomine Diœcesis, ut si Titius quicum dispensatur, dicatur Diœcesis Ambianensis, cum sit Boloniensis.

R. affirmat. cum Pontio, Diana, Bonacina & aliis quibus accedit citatus auctor Collat. Andeg. Ratio est, quia in rescriptis non tam verba quam intentio Papæ spectari debent: atqui hæc esse solet Papæ intentio, ut rescriptum suum ad petentis Ordinarium dirigatur: ergo Ordinarius petentis, rescriptum illud executioni mandare potest. Aliter sentit Pyrrhus Corradus, & Ducasse p. 2. c. 4. n. 10. qui tamen n. 11. insinuat opinionem nostram in praxi tutam esse. Si oratores duarum sint Diœcesum, erit utraque explicanda ex inconcussio stylo Datarie & Cancellarie, cujus mens est ut litteræ dispensationis semper committantur Ordinario oratoris. Ita Pyrr. Corrad. ibid. n. 15. Ducasse supra.

Quæres 4. an vitietur rescriptum, si scriptor Brevis ex errore unum impedimentum pro alio v. gr. tertium affinitatis gradum, pro tertio consanguinitatis gradu scripserit.

R. cum Layman, Bonacina & aliis valere hoc rescriptum, modo reipsa constet veritatem superiori expressam fuisse. Ratio est, tum quia rescriptum vim habet a voluntate Pontificis; tum quia c. 6. *De rescriptis* in 6. dicitur verba rescripti stricte explicanda esse, nisi de intentione mandantis aliud appareat expresse. Quod si petens dispensationem, ex inadvertentia, loco affinitatis expresserit consanguinitatem, non valet dispensatio, quia, etsi facilius dispensasset Pontifex in affinitate quam in consanguinitate, reipsa tamen non dispensavit in eo quod ipsi propositum non fuit; inadvertentia autem excusat quidem a culpa, sed non facit ut validum sit id, quod de se invalidum est: idem dicendum si quis loco voti expresserit juramentum. An autem valeat dispensatio, si per errorem scripseris te esse consanguineum in secundo gradu, cum esses in tertio, disputant Theologi. Alii affirmant, quia qui dispensat in majori, dispensat in minore, saltem cum minus continetur in majori. Alii negant cum Pyrrho Corrado, Æthica amoris, Van-Espen &c. quia Papa id solum vult concedere quod ab eo postulatur. Prima opinio videtur in praxi tuta, eamque sequitur Pontas v. *Dispense de mariage* cas. 12. Si enim, inquit, petieris quis dispensationem ad Beneficium quod deinceps agnovit simplex esse, non autem duplex, ut enumeraverat,

rat, quis cum ad Beneficium simplex inhabilem pueri? Favet hæc Juris regula, in eo quod plus sit, & semper inest minus. Hæc item, Non debet cui plus licet, & minus non licere. L. 110. & 21. ff. De divers. reg. Juris.

Quæres ulterius 4. an valeat dispensatio iis concessa, quorum unus est in tertio gradu, alter in quarto, & qui gradum propinquiorem non expresserunt.

Negat auctor Collat. Andegav. sed asserunt Panormitanus, Toletus, Pyrrhus Corrad. l. 7. c. 7. n. 65. Silvius, Nat. Alexander, & Pontas ibid. cas. 13. Ratio est, quia Pius V. Constitutione sua quæ incipit, *sanctissimus*, & an. 1566. data est, *Statut. & ordinavit quod de cetero in quibuscumque dispensationibus ... consanguinitatis & affinitatis ... gradus remotior attendatur, ita utque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere*, excepto solum primo gradu, cum in eo Sanctitas sua nunquam dispensare intendat. Vult tamen idem summus Pontifex, ut is quicum sic dispensatum est, obtineat litteras declaratorias super gradu propinquiore: verum notant Silvius & Salmanticenses tract. 9. de matrim. c. 14. has litteras non requiri, nisi timeatur scandalum vulgi, quod sæpe existimat gradum propinquiorem debere computari; imo si absolute non peterentur, non desineret dispensatio esse valida. Hæc resolutio præsertim verà est in Galliis, ut notat Habert, & probat ex Senatusconsulto an. 1672. Vid. Ducasse 2. part. cap. 4. in fine.

Vid. Sanchez, lib. 8. disp. 24. n. 26. Habert De legibus c. 11. in fine.

Quæres 5. an dispensatio concessa affinibus aut consanguineis, qui in petitione prævium incestum non expresserunt, sit valida.

R. negat. Nam postulat Romanæ Curie stylus 1. ut exprimaturn incestus, etiam commissus cum ignorantia impedimenti. 2. ut exprimaturn cum impedimenti cognitione commissus fuerit. 3. an commissus sit spe facilius consequendæ dispensationis; tunc enim negari solet dispensatio, ne spe ipsius homines ad peccandum alliciantur. Ita Pyrrhus Corradus lib. 8. prax. dispensat. c. 1. auctor Collat. Andegav. t. 2. p. 116. Æthica amoris de legib. c. 36. Docet idem Pyrrhus Corradus, apcriendum etiam esse commercium carnale, si quod fuerit eos inter qui ab impedimento cognationis spiritualis, aut honestatis publicæ dispensari postulant: an autem semel vel sæpius repetita fuerit copula carnalis, aperire necessum non est.

Sed quid si post dispensationem Romæ obtentam, partes commercium carnale habere inceperint?

R. cum Ducasse & aliis post Pyrrhum Corradum, non valere dispensationem hanc: nam dispensatio, ut nunc in forma commissoria datur, non tam est actualis dispensatio, quam *mandatum de dispensando* ad Officiale loci directum, ut inquirat an res eo se habeant modo quo expressæ fuerunt: atqui verificationis tempore, jam verum non est nullam inter partes copulam præcessisse. Favet praxis Romanæ Curie, & declaratio S. Congregationis Concilii Tridentini interpretis: ergo obtinendæ sunt litteræ quas vocant *perinde valere*. Si vero partes ante ipsam dispensationis petitionem rem turpem habuerint & expresserint, ac in idem scelus relabantur, distinguendum est: vel enim relabuntur ante fulminationem dispensationis, & tunc valet dispensatio, quia necesse non est, ut crimen exponatur quoad numerum; * vel nonnisi post fulminationem dispensationis, & tunc valent inter se Theologi. Alii nova dispensatione opus esse putant; ita factis

**Vid. Pen-tas ibid. cas. 10.*

tis aperte Habert c. 13. de legib. Alii vero communis id negant, ut Sanchez l. 8. c. 25. n. 4. Silvius, Pyrrhus Corradus atque omnes Romani canonistæ, ait auctor Collat. Paris. tom. 3. Collat. 4. §. 5. quia copula dispensationem subsequens, jam non est incestus, cum incestus non dicatur, nisi ubi est commissio inter consanguineos & affines absque dispensatione matrimoniali, ut post Cajetanum, Vegam & alios docet idem Sanchez l. 7. disp. 67. n. 9. tum quia, etiamsi ea copula incestus foret, incestus ille matrimonii diremptivus censeri non deberet; incestus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput *Si quis, de eo qui cognovit &c.* contraria consuetudine abrogatum est.

Quæres 6. an valeat dispensatio cum plures allegantur causæ, quarum una falsa est, alia vera est talis, ob quam, etiamsi sola exposita fuisset, summus Pontifex dispenseret, v. g. Titius dispensationem obtenturus exponit 1. se cum Livia rem turpem habuisse. 2. gravem commercii hujus suspicionem exortam fuisse, adeo ut oratrix, nisi matrimonium contraheretur, remaneret diffamata, scandalaque inde exoritura essent. Ex his causis, secunda quæ ad dispensationem sufficere solet, vera est; prima vero falsa: quid juris?

Certum est 1. si ex pluribus causis una causa sufficiens integratur, non valere dispensationem: quia cum ex causis pluribus una sufficiens integratur, quælibet ex se insufficiens est: ergo si una ex iis falso proponitur, corrumpit fundamentum cui innititur voluntas dispensantis.

Certum est 2. si ex pluribus causis quæ proponi possent, una solum proponatur, quæ falsa sit, irritam esse dispensationem, quia Pontifex non intendit dispensare, nisi ob hanc causam, quæ re ipsa nulla est. Quod si ex pluribus causis quarum unaquæque sufficiens erat, quædam falso proposita sit, ut in casu allato, dissentiant Theologi. Alii dispensationem sic obtentam valere putant: ita Sanchez l. 8. disp. 21. Salmanticenses tr. 9. c. 14. n. 36. Silvius resol. var. v. *Dispensatio*, & plures apud eum; atque hinc colligit Sanchez, valere dispensationem impetratam ex falsa relatione initi & consummati matrimonii inter consanguineos, cum tamen consummatum non esset. Ratio eorum est, quod infamia oratricis, & scandali vitandi necessitas, potentius movere solent Papam ad dispensandum quam copula ipsa, quæ cum sit incestus crimen, potius averteret quam accerferet gratiam Pontificis. Alii tamen eandem dispensationem censent invalidam esse: ita Corduba, Manuel & Vega apud Sanchez. Idem sentit Pontas ibid. cas. 11. præcipue ob auctoritatem Pyrrhi Corradi, qui cum unus esset e præcipuis Romanæ Cancellariæ ministris, & dispensationum materiam apprimè intelligeret, magni in hisce casibus momenti esse debet. Hæc posterior opinio eo saltem nomine præferenda est priori, quod si tutior sit, & Curia stylo qui legem facit, consentanea, ut ex Pyrrho discimus.

Nota obiter, irritam esse dispensationem ei concessam qui vinculum cujus relaxationem petit, v. g. votum castitatis, proponit ut dubium, cum sit certum; etsi interim alleget veram causam, v. g. carnis stimulos. Ita Sanchez ibid. n. 40. Talis enim error est in substantia rei, cum Pontifex non dispensaverit in voto certo, sed in dubio: ergo non valet dispensatio hæc, sicut non valeret remissio debiti obtenta, allegata vera paupertate, & falsa debiti dubitatione. Quod si quis veram alleget causam, eamque probet fal-

falsis testibus, sive qui ejus conscii non erant, seu qui eam putarent falsam, dispensatio semper valida est, quia subsistit causa ob quam datur, & preces veritate nituntur, Sanch. lib. 8. disp. 21. n. 3. Bonac. disp. 1. q. 1. p. 3. n. 11. secus si falsa sit in causa, & probetur a testibus qui eam existiment esse veram.

Quæres 7. an valeat dispensatio, cum qui eam obtinuit non expresse eandem sibi jam negatam fuisse; aut cum nullam præcedentis dispensationis mentionem facit.

R. ad 1. affirmat. 1. quia nec jus ullum, nec stylus aut consuetudo id exprimi requirunt. 2. quia valet ea dispensatio, quæ obtinetur a superiore qui vult & potest eam concedere: atqui res sic se habet in præsentī casu; unde valet dispensatio concessa ab Episcopo, quam vel prædecessor ejus, vel Vicarius denegaverat. An autem possit inferior dispensationem a superiore denegatam concedere, controvertitur. Affirmant Bonacin. ibid. punct. 7. n. 5. Grandin p. 183. de legib. Habert & c. quia inferioris facultas ex superioris negatione restricta non est; sed negat Sanch. l. 8. disp. 14. n. 5. quia cum Pontifex v. g. negat alicui dispensationem, judicat causam ex qua petitur insufficientem esse: ergo videtur aliis auferre facultatem in hoc casu dispensandi, cum iis permittere non possit, ut ex causa insufficiente dispensent: ergo nisi nova ipsis proponatur causa, quæ superiori proposita non sit, dispensare non possunt: ergo saltem dubium erit, an dispensatio ab inferiore concessa sit valida. Porro, etsi existiment aliqui dispensationem cujus validitas dubia est, pro valida haberi debere, melior tamen videtur opinio contraria quam tenent Petrus de Ledesma, Molina tom. 1. tr. 2. disp. 173. tum quia peccatum est, rem dubiam, dubium v. g. matrimonium, attentare, tum quia cum impedimentum certum est, dispensatio vero dubia, possessio stat pro impedimento; tum quia in dubio pars tutior tenenda est.

R. ad 2. dispensationem absque mentione præcedentis obtentam, aliquando validam esse, aliquando non. Valet 1. cum vel utraque dispensatio ad res plane diversas pertinet: ut si qui olim dispensationem in voto castitatis obtinuit, nunc dispensationem petat in jejuniis; aut qui hanc pro Quadragesima anni præcedentis petiit, eandem pro Quadragesima anni currentis postulet, aut qui dispensationem obtinuit, ut consanguineam unam aut affinem duceret, ea usus non est, vel si ea usus est, mortua est consanguinea quam duxerat. Ita Sanch. disp. 22. n. 13. & Bonac. ibid. punct. 9. n. 6. quibus tamen repugnat Suares, quem vide de legib. l. 6. c. 23. Valet 2. etiam in eadem causa; si prior dispensatio nulla fuit: tum quia ex reg. 52. Juris in 6. non præstat impedimentum, quod de jure non fortitur effectum; tum quia nullum est jus, nulla ratio, unde satis probetur invalidam esse dispensationem quæ sine præcedentis invalidæ mentione obtinetur.

Non valet vero, cum primæ dispensationis obtentio moraliter valde adauget difficultatem concessionis secundæ, adeo ut omīssa primæ dispensationis mentione, dispensans vere non intelligat, an causa sibi proposita qualitatem & quantitatem gratiæ adæquet; quam regulam tradit Suares l. 6. de legib. c. 23. n. 12. Hinc 1. non valet dispensatio ad secundum Beneficium, nisi exprimaturn primum etiam modicissimum, ex C. Ad aures, de rescriptis, & C. Si motu proprio, de Præbend. in 6. 2. dispensatus super residentia ad quin-

quinquennium, subreptitie dispensatur ad aliud quinquennium, nisi prioris dispensationis mentionem fecerit. 3. qui impetravit dispensationem super impedimento criminis, v. g. uxoricidii, & in idem scelus relabatur, debet prioris dispensationis meminisse, si novam in eodem genere impetrare velit, quia jure sancitum est, ut *remissionem veniæ, crimina, nisi semel commissa non habeant* L. 3. Cod. De Episcop. audientia &c.

Quares 8. an duplici ligatus impedimento teneatur utriusque mentionem facere in obtinenda dispensatione.

R. 1. id non esse necessarium cum dispensatio ad diversum finem obtinetur: unde qui vult dispensari in voto castitatis, non debet exprimere se irregularem esse ex defectu natalium. Ratio est, quia necessitas omnia exprimendi impedimenta in casu præsentis, nec jure ullo, nec stylo, nec ratione probari potest.

R. 2. Si dispensatio ad eundem finem tendat, v. g. ad unum matrimonium, faciendam esse mentionem omnium impedimentorum: 1. quia sic usu & stylo Curia receptum est. 2. quia alioqui decipitur Pontifex in re intrinseca dispensationis, & qua cognita vel dispensationem non concederet, vel non eadem forma. Et vero quis credat validam esse dispensationem concessam homini, qui octo impedimentis dirimentibus laborans, octo scorsim dispensationes petiit? Addit Sanchez, non referre scienter ne an ignoranter quis unum impedimentum tacerit: tunc enim verum est id suppressum fuisse, quo cognito vel negata fuisset dispensatio, vel non eodem modo concessa; hinc si quis castitatis aut religionis voto ligatus contrahere velit cum consanguinea, debet utrumque impedimentum in eadem *supplicatione* exprimere. Qui tamen prius a Papa aut ab Episcopo voti castitatis, aut non nubendi dispensationem obtinisset, velletque postea consanguineam ducere, nova super voto suo dispensatione non indigeret, nec teneretur ad faciendam mentionem dispensationis prius obtentæ. Ita Sanchez.

Porro nostra hæc doctrina de necessitate omnia simul impedimenta apeririendi, v. g. votum simul & juramentum de eadem re, hæc, inquam, doctrina limitatur. 1. nisi impedimentum unum alia quam dispensationis via auferri possit: unde si quis consanguineam ducere velit, & castitatis votum emisit ante pubertatem, non tenetur voti hujus meminisse cum dispensationem petiit, secundum eos qui votum ante pubertatem emissum, & post eam non ratificatum, a parentibus irritari posse putant. 2. nisi unum impedimentum sit occultum: tunc enim satis est si dispensatio impedimenti publici petatur a Papa, occulti vero a sacra Pœnitentiaria, cui tamen Pœnitentiariæ explicandum est ex stylo & praxi ejus, petitam esse aut petendam a Pontifice publici impedimenti dispensationem; tunc enim expendere potest Pontifex, an concurrente duplici hoc impedimento, dispensare expediat, necne, idque sine ulla supplicantis infamia, quia in obtinenda apud Pœnitentiariam dispensatione non exprimuntur petentium nomina. Circa hanc rem monet Pyrrhus Corradus illud dumtaxat impedimentum dici occultum, de quo nullus est timor quod aliquo modo possit fieri publicum in futurum; alias enim Major Pœnitentiarius remitteret supplicationem ad Datariam, ut oratores petant secum dispensari in utroque foro, quia non occultum, sed manifestum dicitur quod potest probari, lib. 7. c. 7. n. 12.

SECTIO QUINTA.

An cessante dispensationis causa cesset dispensatio.

CAUSA dispensationis duplex hic distingui potest, motiva, & efficiens; de utraque paucis loquimur.

Quæres itaque 1. an cessante causa motiva corruat & ipsa dispensatio: an v.g. Petrus, qui dispensationem petiit, ut Mariam sibi affinem duceret, ne ob defectum dotis innupta maneret, eamdem ducere possit, posito quod ea ante matrimonium initum, pinguem recipiat hereditatem.

R. 1. validam esse dispensationem, si causa, qualis est in præsentia casu paupertas futura sponsæ, vera sit tempore fulminationis seu executionis litterarum, licet tempore impetrationis illarum non esset vera: & ita practicatur, ait Pyrrhus Corradus l. 7. c. 6. n. 25. & ibid. c. 2. n. 31. ac post eum Ducaſſe 2. p. c. 4. sect. 1. n. 3. contra Sanchez aliosque complures. Ratio est, quia dispensationes hodie dantur in forma commissoria, non ut antiquitus in forma gratiosa: ergo non sunt veræ dispensationes, nisi cum executioni mandantur: ergo sufficit si executionis tempore preces veritate niti deprehendantur. Quod si preces veræ esse desinant, cum Officialis ad executionem procedit, jam nulla ab eo concedi potest dispensatio, ut a contrario patet. Si oratores falso allegassent copulam carnalem, & inde subsequens infamiæ periculum, & consulto copulam habuissent carnalem, ut preces executionis tempore verificarentur, perperam cum iis dispensaretur, quia nemini dolus patrocinari debet. Pyrrhus ibid. n. 33.

R. 2. valere adhuc dispensationem, si post ejus fulminationem & ante contractum matrimonium puella fiat dives. 1. quia ex reg. 73. Juris in 6. *factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inhiberi*. 2. quia obligatio semel absolute extincta non reviviscit: atqui impedimentum de quo agitur legitima auctoritate extinctum est, idque absolute, nec ulla unquam visa est dispensatio, ut bene notat Silvius, in qua expressum fuerit eam cessationem cessante causa. 3. quia ex omnium confesso, si irregularis ad Ordines dispensetur ob suam aut parentum paupertatem, ea etiam desinente valebit dispensatio: ergo idem dicendum in præsentia casu, aliisque omnibus in quibus actus ad quem datur dispensatio, non habet tractum successivum: si enim haberet, ut jejunium Quadragesimæ, & carniurn comestio, in quibus dispensatio quæ datur est virtualiter multiplex, haud dubie dispensatio non valeret pro eo tempore quo tolleretur ipsius causa. Pro hac sententia stant Silvester, Covarruvias, Silvius, auctor Collat. Paris. tom. 3. l. 5. Ducaſſe, Ethica amoris, Habert &c. Favet Pyrrhus Corradus l. 7. c. 2. n. 28. ubi docet sufficere ut dispensationis causæ tempore verificationis sint veræ, licet postea deficient: imo si causæ tempore verificationis pro veris haberentur, nec tamen veræ essent, non ideo semper annullaretur dispensatio; unde si oratrix quo tempore dispensationem petebat paupertatis causa, instituta fuisset hæres, & id ob locorum distantiam cognoscere non potuisset, valeret dispensatio, etsi hereditatem acceptaret: secundum dicendum, si nondum fulminata Pontificis dispensatione, hæres institueretur.

tueretur, & ne gratia careret, repudiaret hereditatem; talis enim renuntiatio vera est donatio & alienatio; qui autem donat, pauper censeri nequit. Ita Pyrrhus Corradus ibid. n. 25. post Sanchem disp. 19. n. 27.

Pyrrh. Corrad. l. 8. c. 1. Hac occasione nota plerumque subreptitias & nullas esse dispensationes quæ conceduntur in forma pauperum, quia sæpius sub hac forma petuntur ab iis qui satis divites sunt, ut compositiones, aliquæ Officialium Curiz Romanæ jura solvere possint. Ii autem ex Curiz stylo in forma pauperum dispensari possunt, qui ambo adeo pauperes & miserabiles existunt, quod ex labore & industria sua tantum vivunt, & aliter vivere non possunt, ait ibid. Pyrrh. Corrad. in Jure pauper dicitur qui minus quam quin-

Pyrrh. ibid. n. 18. *Pontas Dispense de mar. c. 4. 20.* quingenta aureos habet in bonis, l. 10. ff. de accusat. Addit Pontas cum posse pauperem censeri, qui nonnisi mille in bonis nummos habet: neque ab hoc recedit auctor Collat. Andeg. cum inter pauperes eos recenset, qui aliquem quidem habent redditum, sed sustentationi suæ & oneribus matrimonii imparem, nisi accedat labor & industria. Ubi notandum velim cum Pontas, eos inter qui ex labore & industria vivunt, multos esse qui in forma pauperum dispensari non possint, cum multi hac arte magnas opes comparent: unde tutius est, ut cum dubitatur an quis satis sit pauper, omnia nude & simpliciter Pontifici declarentur, ut vel absolute in forma pauperum dispensetur, vel levem multam imponat, Pyrrh. Corrad. ibid. n. 23. Pontas &c.

Sed quid, si filia parentes divites habet, quorum in bonis succedere debet? eritne pro paupere habenda, quia nihil actu possidet, aut quia pater eandem dotare non vult? Affirmarunt aliqui, me præsentem, de puella, quæ matrem habet divitem; coprætextu quod filii quorum parentes vivunt, nihil quod suum sit, habeant. Sed neque ratio hæc, nec dispensatio propter eam obtenta, valent, ut docent saniores Jurisconsulti apud Pontas ibid. cas. 23. quia, ut ait Fagnan in cap. 1. De magistris &c. n. 6. *divitia patris arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis &c.* Suffragatur Pyrrhus Corradus l. 7. c. 2. n. 13. *Parum refert, inquit, quod juxta præsentem statum nihil habeat, illa quæ jus habet succedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam statim juxta ipsius oratrici qualitatem..... quod procedit, etiam si pater ob aliquam causam recusaret illam dotare &c. unde in hoc casu desinendum habetur pro facto.* Si tamen frater aut quicumque alius puellam dotare intendat i dummodo nullum præcesserit dotandi pactum, per quod dictæ oratrici jus irrevocabile queratur, vel etiam si fuerit pactum dotandi, sub conditione ut nuptas consanguineo suo, puella, cum nullum jus habeat ad dotem, dicitur vere pauper, non obstante certitudine quod a fratre dotanda erit, & sic servatur in praxi. Id. n. 14.

Quares an dispensatio cesset per mortem dispensatoris.

R. adhuc valere dispensationem, si ve prodierit a Penitentiaria, quia hujus Officium semper vivit, & non extinguitur morte Pontificis; si ve a Dataria, etsi ea expiret cum S. Pontifice. Prob. 1. ex constanti praxi, juxta quam rescripta gratiæ, etiam mortuo Papa, quotidie executioni mandantur, ut docent Duasse c. 4. n. 2. Rebuffus, Cabasutius, Pontas ibid. cas. 29. quæ ratio sola sufficit. 2. ex c. 36. De Prabend. in 6. juxta quod concessio (quam cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram)

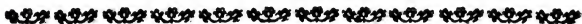
non

non expirat etiam re integra per obitum concedentis. 3. quia vel rescripta Pontificis sunt *attributiva*, idest tribuunt potestatem Ordinario, quam ex natura rei non habet, itaut Ordinarius sit simplex executor; vel sunt *excitativa*, idest excitant solum ordinariam ejus potestatem ad conferendam gratiam: si sint excitativa, ut vulgo creditur in Galliis, gratia non potest per obitum Papæ expirare, quia id unum Ordinario necessarium erat, ut potestas ejus excitaretur, quod factum est per ipsam rescripti concessionem; si vero sint attributiva, gratia ab ipso Pontifice facta est, solumque Ordinario mandatum est ut eam exequeretur cognita precum veritate; adeoque non liberum est Ordinario gratiam non exequi.

Dices: Universim recepta est hæc regula l. 15. C. *Mandati vel consta. Mandatum re integra, domini morte finitur.*

R. hanc regulam non intelligi, nisi de mandato ad litteras justitiæ exequendas, quod morte mandantis expirat cum res adhuc est integra, idest cum delegatus necdum uti cœpit jurisdictione: tum quia rescriptum justitiæ non est favor vel gratia, sed mandatum de justitiâ faciendâ; tum quia per talem delegationis actum non transfertur efficaciter jurisdictione in delegatum donec ea cœperit uti, ut expresse habetur cap. *Quamvis, de officio deleg. in 6.* & hæc quidem regula sic intellecta multas habet limitationes, quas vide apud Sanchez l. 8. disp. 28. n. 42. & Piring. ibid. n. 186. Verum eadem regula locum non habet in rescriptis; quibus vel gratia actu conceditur, vel jus certum ad eam acquiritur. Unde * Cabassutius, * L. 4. qui distinctionem vulgo receptam inter gratiam *factam* & *faciendam*, ut 14. nihil clari, nihil solidi habentem explodit, merito infert 1. facultates illimitate concessas extra contentiosam jurisdictionem, ut sunt litteræ dimissoriae, facultates audiendi confessiones, absolvendi a reservatis, dispensandi vel commutandi vota vel juramenta, licentiam non residendi studiorum causa, aut celebrandi Missas in domo privata, aut in loco non benedicto, aliasque id genus gratiosas concessionem non expirare obitu concedentis; quod quidem intelligit non solum de potestate generali delegata, v.g. audiendi confessiones omnium qui sese sacro tribunali sistent, quæ gratia a multis dicitur *facta*, quia cedit in favorem illius qui conceditur, quamvis ulterius in aliorum commodum cedat; sed etiam de concessione particulari, quæ alicui tribuitur in gratiam tertiæ particularis personæ, quæque cum non censeatur esse in gratiam delegati, sed in gratiam illius propter quem specialiter fit delegatio, vocatur *gratia faciendâ*. Etsi enim bene multi hujusmodi gratiam per concedentis mortem expirare putent, contrarium tenet citatus Cabassutius cum Suare, Majolo, Fillucio & aliis: tum quia præsumendum est Ecclesiam quæ poenitentibus favet, non plus revocare velle id quod uni, quam quod multis prodesse potest; tum quia subtilior distinctio gratiam inter *factam* & *faciendam*, nullibi legitur in toto corpore Canonum. Allegatur quidem cap. *Si cui nulla*, 36. *De præbend. in 6.* ubi vult Papa, ut si cui, nulla *facta* personarum expressione, sit *gratiosè concessa facultas, ut auctoritate apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia.... Beneficia conferre....* hujusmodi concessio non expiret etiam re integra per obitum concedentis; secus si personæ sint expressæ. Verum hinc solum sequitur, privilegia quæ sunt odio-

sa expirare per obitum concedentis, non autem quæ sunt favorabilia: porro favorabilia sunt privilegia quæ concedunt ut Beneficia quorum collatio ad Apostolicam Sedem pertinet, conferantur personis idoneis: odiosa vero, quæ præcipiunt ut eadem, cum vacabunt, non nisi certæ personæ conferri possunt: tum quia sic alii sæpe magis idonei excluduntur; tum quia vetuit Concilium Lateranense sub Alexandro III. ne Beneficia *promittantur ante quam vacent*, cap. 2. *De conc. præbendæ*: ergo rejecta gratiæ in factam & faciendam divisione, omnia feliciter explicantur.

CAPUT SEPTIMUM.

De lege non scripta, seu de consuetudine.

Quæres 1. quid sit consuetudo.

*Ad titul.
4. lib. 1.
De reuel.*

R. Consuetudo definitur a S. Isidoro, *Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, ubi deficit lex*. Dicitur 1. *jus*, in quo convenit cum lege, & differt a more, seu usu, qui nihil aliud est, quam repetitio actuum, quæ potius est causa consuetudinis quam consuetudo, licet vocetur consuetudo *facti*, ut distinguatur a consuetudine *juris*, quam nunc definimus. 2. *institutum moribus*, id est ea actuum repetitione, quæ, ut modo dicebam, vocatur consuetudo *facti*. Consuetudo, ut moribus instituta differt tum a lege, quæ ex sola Principis voluntate pendet; tum a stylo Curiæ, qui vim legis habet in his præcipue quæ judicia concernunt, cum consuetudo certam materiam non respiciat. 3. *quod pro lege suscipitur*, quia inveterata consuetudo pro lege custoditur, ex L. 33. ff. *De legib. & non minus quam ea quæ scripta sunt jura servatur*, ex L. 35. ff. *cod.* 4. *cum lex deficit*: nemque enim hic sermo est de consuetudine *facti*, quæ legem tantum confirmat, & novum jus non inducit; sed de consuetudine *juris*, quæ vel statuit ea quæ lege scripta definita non sunt, vel legem scriptam limitat, obscuramve interpretatur, vel veterem legem abrogat, ideoque contrarium jus inducit, prohibendo id quod antea licitum erat, aut permittendo id quod non licebat.

Quæres 2. quotuplex consuetudo.

R. 1. Alia est *secundum legem*, alia *præter legem*, alia *contra legem*. Prima, nihil aliud est quam executio legis præexistentis: talis est consuetudo audiendi Missam diebus festis; eaque, ut evidens est, non est *juris*, sed *facti* tantum: unde per eam non inducitur novum jus, sed vetus observatur; quapropter abrogata lege, abrogaretur simul consuetudo: Secunda ea est per quam jus novum introducit, & quæ supra definita est. Tertia ea est quæ legem antecedentem abrogat, facitque licitum id quod alias illicitum erat, licet nullam ejus faciendi necessitatem imponat: talis est consuetudo quæ in Castella viget vescendi die sabbati extremis & intestinis animalium; & in quibusdam Galliæ Diocæsibus comedendi carnes singulis sabbatis a Nativitate Domini, ad festum

rum Purificationis inclusive. 2. dividitur in rationabilem, & irrationabilem, quæ potius est corruptela. 3. in canonicam, & civilem. Prima locum habet in materia spirituali seu ecclesiastica, & hæc etiam a laicis introduci potest, ut consuetudo servandi tale festum, aut tali die jejundandi; secunda non versatur, nisi circa materiam temporalem, eaque a Clericis induci potest. Vid. Salmantic. tract. 11. cap. 6.

Quæres 3. quot requirantur conditiones, ut consuetudo vim legis habeat, aut legem abroget.

R. requiruntur quinque, & quidem 1. consuetudo esse debet rationabilis. Ita habetur cap. fin. *De consuetud.* Ea autem consuetudo sola censetur esse rationabilis, quæ talis est ut iusta putaretur & obligaret, si pro lege statuta esset: unde honesta esse debet, utilis, nec juri naturali, divinove aut religioni contraria, etsi contraria esse possit legi positivæ.

Verum inde nascitur difficultas: quomodo enim iusta & rationabilis esse potest consuetudo *contra legem*, quæ eo ipso quod est lex, semper iusta est? Sed dicendum quod licet lex ea sit rationabilis, occurrere tamen possunt circumstantiæ in quibus magis expediat ipsam non observari, unde lex illa poterat auferri per novam legem: hujus autem novæ legis vices tenet consuetudo contraria, quæcum populi moribus usque ad certum gradum increvit, jam rationi consonum est & Reipublicæ expediens, ut legislator legem suam revocet, ne multitudo aliud agere assuefacta, semper peccet contra legem, cujus ob usus contrarios, observantia nonnisi difficilis & ardua videri potest: Hinc sæpe peccant qui consuetudinem contra leges introducunt, etsi non peccent qui eam sequuntur, cum lex jam per eam abrogata est: unde hic valet illud Vincentii Lirinensis, *Condemnantur magistri, absoluntur discipuli.*

2. Consuetudo debet esse præscripta, idest continuata per illud temporis spatium quod ad legitimam præscriptionem requiritur. Quantum vero debeat esse id tempus non consentiunt Canonistæ. Alii censent id determinatum non esse, sed pendere ab arbitrio prudentum, qui illud pro circumstantiarum varietate porrigere aut limitare debent: minus enim, inquit, requiritur temporis ad inducendam consuetudinem jejunii, aut carnes comedendi singulis sabbatis quæ unaquaque hebdomada recurrunt, quam in vigilia Sancti alicujus quæ nonnisi semel in anno occurrit. Alii vero, quibus melius est assentiri, docent 1. ad inducendam consuetudinem præter aut contra legem civilem, decennium requiri & sufficere; quia jura ad hoc requirunt longum tempus: sed decennium, continuatum scilicet, non interruptum, est longum tempus, L. ult. Cod. *De præscriptionibus*: ergo consuetudo præscribitur, vel potius contra legem præscribitur decennio; quod intelligi solet, etiamsi Princeps absit, aut ignoret: si enim Princeps vel adsit, vel absens consuetudinem quæ grassatur, non ignoret, & non contradicat, cum facile contradicere potest, spatium etiam decennio minus ad hanc præscriptionem sufficit, quia tunc jus novum non inducitur ipsa præscriptione, sed tacito Principis consensu, de quo pro circumstantiarum varietate, aliquando longiori, aliquando breviori tempore constare potest. 2. docent iidem requiri & sufficere decennium ad introducendam consuetudinem præter jus

canonicum, quia nulla est lex quæ majus requirat temporis interval-
lum ad invendum aliquid præter jus canonicum, quam ad invenien-
dum aliquid præter, vel contra jus civile. 3. demum docent nonnisi
spatio annorum 40. præscribi contra legem canonicam vel ecclesiasti-
cam usu receptam. Ratio est, quia lex ecclesiastica est jus quoddam,
sive res immobilis Ecclesiæ: atqui res & jura immobilia Ecclesiæ non
præscribuntur, nisi annis 40. ut patet ex cap. 4. 6. 15. *De præscript.*
quod si lex canonica moribus utentium nondum recepta sit, annorum
decem spatio abrogari potest. Vid. Piring. ad tit. 4. lib. 1. Decretal.
Salmanticenses, Suarez lib. 7. *De legib. &c.*

3. Actus, qui consuetudinem inducunt, debent esse 1. *positivi*, quia ne-
gatione actus non instituitur consuetudo. 2. *liberi & humani*, quia con-
suetudo non minus quam lex voluntaria esse debet, cum non minus obli-
ger: quapropter si populus per vim, metum, aut errorem aliquid faciat,
& repetat, nulla inde nascetur consuetudo, quia vel nulla, vel suf-
ficiens hic libertas non reperitur. Idem dicendum si consuetudo intro-
ducatur vel ex ignorantia, vel ex falsa suppositione legis alicujus, aut
alterius rei: unde si populus aliquid sæpe faciat, nesciens id lege prohi-
bitum; aut aliquid sapius omittat, v.g. usum lactis certa die, credens
id veritum esse; aut aliquid ex falsa causa operetur, puta singulis annis
piam habeat peregrinationem ad locum, ubi Sancti alicujus reliquias esse
falso credit, nulla ex hisce actibus induci potest consuetudo. 3. *publici &
notorii*: actus enim clam exerciti nec satis indicant populi consensum, nec
possint habere rationem promulgationis, quæ ad legem non scriptam,
qualis est consuetudo, requiritur. 4. *frequentes*: mores enim quibus insti-
tuitur consuetudo actuum frequentiam dicunt. Quoties vero actus de-
beant esse repetiti, ut inducatur consuetudo, generatim definiri non po-
test, sed id prudentum judicio relinqui debet; quorum est pendere
an talis sit actuum frequentia, ut populi consensum satis exprimat.

4. Actus consuetudinem inducentes, debent a populo frequentari ex
animo & intentione se obligandi. Ratio est, quia consuetudo accipitur
pro lege: sed ad legem requiritur voluntas obligandi. Hinc actus qui
ex devotione solum, ex urbanitate, gratitudine diutissime frequentati
sunt, ut sumptio cinerum in capite jejunii, salutatio angelica ad pulsus
campanæ &c. non ingerunt jus consuetudinarium. Porro dignoscitur con-
suetudinem inducendam esse animo obligandi. 1. cum qui eam violant pu-
niuntur a superioribus, aut serio redarguuntur. 2. cum iidem scandalum
dant populis, & uti transgressores habentur a timoratis. 3. cum materia
bono communi plurimum utilis est; & a majori populi parte uniformi-
ter observatur; neque enim tam stricte servantur quæ solum ex devo-
tione fiunt. In dubio an consuetudo ex animo se obligandi incepta
fuerit, judicandum est non cœpisse, quia lex non præsumitur, nisi pro-
betur; & nemo, nisi manifeste constet, præsumitur velle sibi onus im-
ponere. Ita Suarez lib. 7. cap. 15. Salmanticenses, Grandin, Habert &c.

5. Consuetudo debet investita esse a majori & saniori parte: tum quia
mos privati unius aut alterius non facit nisi consuetudinem privatam,
tum quia si populi esset legem ferre, pauci privati ad id non sufficerent:
quod

quod si consuetudo a sapientibus & timoratis rejiceretur ut mala, non esset habenda pro vera consuetudine, quæ est morum regula.

6. Requiritur consensus Principis: is enim si resistat, consuetudo prevalere non potest; sed sufficit consensus vel tacitus, quo Princeps non contradicit cum potest; vel iudicis, quo consuetudo etiam a Principe ignorata, vim legis habere censetur, cum invaluit per illud temporis spatium, quod secundum jus a Principe approbatum, sufficit ut consuetudo obliget.

Quæres 4. quot, & quales sint consuetudinis effectus.

R. 1. Consuetudo *preter legem* potest obligare in conscientia; pœnas imponere, & irritare actus contra ipsam factos. Prob. 1. pars, tum ex S. Augustini Epistola nunc 36. ubi hæc habet: *Mos populi Dei, & instituta majorum pro lege sunt tenenda; & sicut prævaricatores legum divinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt*: tum quia consuetudo vim habet legis: ergo sicut & ipsa lex, gravior in materia gravi, leviter in levi, aut etiam in gravi, si ita introducta sit, obligare potest. Prob. 2. pars: nam consuetudo idem potest quod lex: ergo potest esse mortalis, pœnalisve, aut mista sicut lex: ergo rursus potest actus contra ipsam factos invalidare; idque patet ex cap. 6. *De Clericis conjug.* & ex cap. 3. *De cognat. spiritual.* ubi irritatur matrimonium contra loci consuetudinem celebratum.

R. 2. Consuetudo *contra legem* potest legem humanam abrogare. Habetur cap. ult. *De consuetud.* & sequitur ex natura consuetudinis, quæ utpote vim legis habens, id potest facere quod ipsa lex; lex autem lege contraria tollitur. Quod si Princeps legem statuendo prohibuisset, ne ulla unquam contra eam prevaleret consuetudo, lex non abrogaretur sola consuetudine, quia Princeps perpetuo resistere censetur. Ceterum, ut consuetudo legem abroget, necessaria est bona fides per decennium quo continuantur actus contrarii legi: consuetudo enim per actus malos continuata nec rationabilis esset, nec legitime præscripta. Verum in inchoanda hac consuetudine, nec requiritur, imo nec reperitur bona fides; quia cum inchoatur, lex adhuc viget, neque abrogationi ejus consentit Princeps.

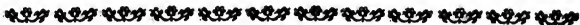
R. 3. Consuetudo *secundum legem*, eandem interpretatur; atque id patet ex c. 8. *De consuetud.* ubi consuetudo optima legum interpretas dicitur.

Quæres 5. an lex possit abrogare consuetudinem.

R. posse, quia lex non minus efficax est contra consuetudinem, quam consuetudo contra legem; sed meminerit superior multa licere quæ non expediunt. Quare 1. si consuetudo sit vere utilis, lex contra eam lata, non erit vera lex, utpote communi bono contraria. 2. si consuetudo superflua sit, aut minus utilis, toleranda erit non tollenda; quia, ut notat S. Augustinus Epist. 54. *ipsa mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*: unde S. Doctor ibidem censet cœremonias quasdam Religioni Christianæ minus consentaneas ferri potius debere, quam cum offensione populorum tolli. Quapropter graviter arguendi sunt Parochi, qui receptos Parochiæ ulus re ipsa non noxios, subvertunt majoris boni prætextu, & sic Parochorum odia, obloquutiones, detractiones, aliæque id genus Parochiæ exitia mala concitant. 3. si consuetudo legi

L. de ve-
land. vir-
gin. c. 1.

Dei repugnet, tunc non minus fortiter quam prudenter insequenda est, juxta id Cypriani dist. 8. cap. 9. *Neque hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem*. Et cap. 5. *Advertendum quod Dominus dixit, Ego sum veritas: non dixit, Ego sum consuetudo*. Idem expresse asstruunt famosa hæc Tertulliani verba, *Veritati nemo præscribere potest: non spatia temporum, non patrocinia personarum, non privilegia nationum*. Imo si consuetudo quamvis non rei per se malæ, nec Evangelio prohibetæ, noxia tamen evadit, & abusibus periculosis viam aperit, contraria lege abrogari potest & debet; id tamen sollicitè & anxie cavendum est, ne superior dum colligit zizania, simul & triticum eradicet.

CAPUT OCTAVUM.

De lege favorabili, seu de privilegiis.

Ad titul.
33. lib. 5.
Decretal.

DE privilegio quæremus 1. quid sit, & quotuplex. 2. a quo, cui, & quomodo concedi possit. 3. quando extinguatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De essentia & divisione privilegii.

Privilegium aliquando sumitur pro Rescripto & Bulla, seu instrumento in quo gratia seu indulgentia Principis continetur; sæpius autem & magis proprie pro gratia ipsa seu beneficio quod alicui concessum est a Principe: unde privilegium definiri potest. Lex privata speciale aliquod beneficium vel favorem concedens, sive præter, sive etiam contra jus commune. Dicitur 1. *lex* quia legis instar obligat communitatem, ne eos, quibus concessum est privilegium, in ejusdem usu perturbet. Quamquam & privilegium eo differat a lege 1. quod lex communitatem totam respiciat, privilegium vero aliquando personas singulares. 2. quod lex de se perpetua sit, privilegium non item. 3. quod privilegium per se non obliget privilegiatos, cum in eorum gravamen non cedat. Dicitur 2. *lex privata*, unde & nomen sortitum est, sicque distinguitur a lege; lex enim tendit ad bonum publicum, privilegium ad bonum privilegiati, quamquam & eo sensu privilegium ad bonum commune ordinetur, quod conveniens sit ut majoribus cumulentur gratiis qui majora publicæ rei officia contulerunt. Dicitur 3. *concedens aliquid speciale*: ut enim habetur cap. 16. xxv. qu. 1. privilegia non dicerentur, si præter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. Dicitur 4. *ultra vel contra jus commune*: nam privilegia alia sunt solum præter jus, quæ aliquid juri addunt, ut sunt privilegia absolvendi, dispensandi, quibusdam personis concessa; alia contra jus, ut privilegia quibus Religiosi ab Ordinariorum jurisdictione eximuntur.

Pri-

Privilegium dividitur 1. in reale & personale, juxta id Juris, *Privilegia L. 19. §. quædam cause sunt, quædam personæ.* Privilegium *personale*, proxime confertur personæ in favorem illius, & ratione ipsius personæ, puta ob privatam ejus excellentiam, scientiam aut sanctitatem; *reale* vero proxime ac directe confertur rei, loco, muneri, dignitati, v. g. prædio, Ecclesiæ, Monasterio &c. licet ejusdem privilegii utilitas consequenter & ultimate in personas refundatur. Privilegium reale coheret rei, & durat quamdiu res permanet; *et ideo cum re ad heredem transmittitur: personale vero sequitur personam, & cum eadem extinguitur.* Privilegia quæ certo personarum generi conceduntur, v. g. privilegium restitutionis in integrum concessum minoribus an. 25. Senatusconsulti Vellejani concessum feminis, ne ex fidejussione obligentur &c. ea item quæ corporalia dicuntur, quia conceduntur corpori sive communitati, v. g. Academiæ, Collegio &c. magis realia sunt quam personalia, nec cum personis singularibus extinguuntur, sed ad successores transeunt. In dubio, an privilegium personale sit, necne, censendum est reale, si sit favorabile, & meram gratiam continens, quia *debet concessum a Principe beneficium esse mansurum: si vero odiosum sit, quia est contra jus commune, vel in aliorum præjudicium cedit, censendum est personale, quia strictè intelligendum est; ut potius temporale damnum inferat quam perpetuum.* Piring t. 5. sect. 1. post Suarem c. 3. L. 19. §. De div. reg. Jur. ibid. Reg. 16. Jur. 176.

Dividitur 2. in *perpetuum*, quod absolute & absque limitatione temporis conceditur, adhæretque rei ex se perpetuæ, v. g. Ecclesiæ alicui, Ordini Religioso: dicitur autem perpetuum, non quod amitti non possit, sed quia ex se durat donec revocatum fuerit; & *temporale*, quod vel singulari personæ conceditur, & ea moriente expirare debet, ideoque etiam *vitale* nuncupatur; vel datur ad certum tempus, v. g. ad decem annos, vel sub certa conditione, quæ temporis lapsu finitur, ut, Do tibi hoc privilegium *donec decessero*, vel *ad beneplacitum meum*, vel *dum mihi placuerit* &c. cum enim consensus, voluntas, beneplacitum definat morte concedentis, definit & privilegium quod ab his dependet, si res sit integra. Piring. ibid. Cabassut. l. 4. c. 14. n. 6. Suar. l. 8. c. 5. Si autem dictum fuerit, *Donec revocavero*, non definit privilegium obitu concedentis, nisi vivens revocaverit. Cabassut. ibid. Ex his patet privilegium temporale aliquando esse reale, aliquando personale.

Dividitur 3. in privilegium *ex motu proprio*, in quo exprimitur tale privilegium ex proprio concedentis motu datum esse, etsi aliquando contingat ut petatum fuerit; & privilegium *ad instantiam partis*, in quo non exprimitur illud motu proprio concessum esse. Privilegium ex motu proprio ceteris paribus, favorabilius est: tum quia excludit præsumptionem subreptionis; tum quia in eo non nocent reticentiæ, quæ in alio nocerent; unde Beneficium motu proprio concessum ei qui jam aliud habet, valide collatum censetur, etsi nulla in rescripto mentio fiat prioris Beneficii; secus si motu proprio non conferatur.

Dividitur 4. in *favorabile*, quod ita uni prodest, ut nemini noceat, quale est privilegium audiendi Missam tempore interdicti, comedendi ova per Quadragesimam, laborandi in die festo; & *odiosum*, cujus favor ita uni inservit, ut alteri pariat incommodum: tale est præsertim privilegium

gium ad lites, quia favor concessus auctori premit reum, vel diminuit Judicis potestatem. De ceteris vid. Suarem l. 8. *De legibus*.

ARTICULUS SECUNDUS.

A quo, cui, & qua de causa privilegium concedi possit.

Dico 1. ille solus privilegium concedere potest, qui potest legem ferre; nam privilegium vel est contra jus, vel præter jus: atqui si sit contra jus, ab eo solum concedi potest, qui potest jus condere, includit enim dispensationem a lege, quam nemo nisi legis conditor, ejusve superior aut æqualis impertiri potest: si vero sit præter jus, qui ipsum concedit talis esse debet, ut alios per modum legis cogat, ne privilegii usum impediunt: ergo in utroque casu ab eo solum concedi potest qui potest legem condere.

Ergo privilegium legis dispensativum, nonnisi propriis subditis dari potest a Principe, quia iis solis imponi possunt leges quæ per privilegia relaxantur. Si vero privilegium sit facultatis alicujus concessivum, etiam non subditi sunt ejus capaces, sicut & capaces sunt donationis a Principe factæ: unde Rex tam exteris quam subditis multa permittere potest, quæ aliis prohibita sint, ut v.g. cibos & alia e Regno suo extrahant. Ita Salmanticenses tract. 18. c. 1.

Dico 2. ut privilegium licite concedatur, requiritur causa, non ut valide, Privilegium enim vel relaxat legem, & tunc non minor ad ipsum requiritur causa quam ad dispensationem; vel est purum Principis beneficium, & tunc ad ipsum quoque requiritur causa, quia Princeps sine causa dispensans esset prodigalis, acceptionis personarum aliisque turbarum & invidiæ fomitem ministraret. Porro quæ causæ ad licitam privilegii concessionem requirantur, ex iis colligi potest quæ dicta sunt de causis dispensationis. Quod autem privilegium, etiam sine causa valide conferatur, ex ibidem dictis patet: sicut enim Princeps legem sine causa suppressere potest, sic & per privilegium potest aliquos ab ejusdem vinculis eximere.

Quares 1. an qui privilegium accepit, eo uti teneatur.

R. negatur quia ex c. 6. *De privileg. liberum est unicuique suo juri renunciare*: tum quia ex reg. 61. *quod ob gratiam alicujus conceditur non est in ejus dispendium retorquendum*. Excipe 1. nisi privilegium detur ad aliquid aliunde præceptum: sic cui permissa est Missæ auditio tempore interdicti, eidem diebus festis interesse debet, quia id præcipit Ecclesia. 2. nisi ex non ulu privilegii sequatur grave vel privilegiati ipsius, vel aliorum detrimentum: sic qui morte damnaretur, nisi ostenderet privilegium, privilegio uti debet. Pariter qui ex privilegio immunis est a decimis, debet eas non solvere, si solvendo creditoribus satisfacere nequeat.

Quares 2. an, ut privilegium conferat jus aliquod privilegiato, requiratur ejus notitia.

R. vulgo requiri. 1. quia ex c. 17. *De præbendis* in 6. Beneficium collatum non acquiritur absenti, donec illud ratum habuerit. 2. quia gratia qualis est privilegium, non datur invito, sed volenti: atqui ut velit quis gratiam

acceptare, praequiratur ejus notitia. Hæc autem responsio nostra intelligitur de privilegio quod superior concessit motu proprio, vel ad instantiam alterius quam privilegiati: si quis enim per procuratorem petat privilegium, valet statim ac superior votis annuit, etiam si necdum id rescierit orator; quia ad valorem gratiæ sufficit mutua petentis & concedentis consensio. Ita Piringh. *ibid.* n. 127. Peccaret tamen privilegiatus, qui necdum habita concessi privilegii cognitione, eo uteretur, quia exponeret se periculo faciendi contra legem. Hinc valide simul & illicite contraheret, qui post petitam & obtentam Romæ dispensationem, matrimonium contraheret, licet necdum sciret gratiam esse concessam. Sanchez, *Æthica amoris* c. 38.

Quæres 3. an quis uti possit privilegio extra territorium concedentis.

R. non posse si privilegium sit locale; si vero personale sit, posse aliquando, aliquando non. Prob. 1. pars, quia privilegium locale datur primario propter locum, eique annexum est; ergo eo extra locum uti non licet: unde si Episcopus in quibusdam locis a mari remotis ovorum usum permisit ob piscium penuriam, non licebit ei qui ad loca mari viciniora se transfert, ovis vesci. 2. pars longe plus habet difficultatis; eaque ut expediatur, notandum est, privilegium personale vel concedi contra jus commune, ut cum alicui ob infirmitatem conceditur ut in diebus jejunii carnes comedat, aut non jejUNET; vel concedi contra speciale statutum territorii alicujus, in quo quis pro tempore moratur. In primo casu satis receptum est privilegium valere extra Diocesim v.g. Episcopi a quo concessum est: tum quia nimis durum esset ut viator qui diebus singulis territorium mutat, ubique explicaret rationes aliquando secretas propter quas obtinuit privilegium manducandi carnes; tum quia tale privilegium, cum sit juris communis relaxatio, conceditur ab Episcopo per facultatem quam a Pontifice vel ab Ecclesia ipsa accepisse censetur: porro dubium non est, quin ubique carnibus vesci possit cui id ab Ecclesia vel Pontifice concessum esset. Atque id, ni fallor, probat praxis timoratorum, qui accepta a Parocho suo licentia comedendi carnes, iidem in alia Parochia absque nova Parochi loci hujus permissione vescuntur. Ita Suares l. 8. c. 26. Layman l. 1. tract. 4. c. 23. Azorius, Piringh. n. 128. Major est difficultas, an privilegium locum habere possit in alieno territorio contra privatas ejusdem territorii leges: an v.g. is cui Parisiis permillum est libros prohibitos legere, possit, si menses aliquot in Diocesi Senonensi transigat, non solum legere libros jure communi prohibitos, quod satis sequitur ex iis quæ modo dicta sunt, sed & eos etiam qui speciali Ordinarii lege prohiberentur. Affirmant Doctores mox appellati, excepto Suare, quia, inquit, privilegium personale sequitur personam, eique adhæret quocumque ierit. Sed melior videtur opinio Suaresii: tum quia advenz subjacent privatis locorum in quibus degunt legibus; tum quia concipi nequit quomodo quis jurisdictionem suam in alieno territorio exercere possit, quam tamen exercere videtur qui permittit alteri id quod secundum privatas loci leges eidem illicitum est; tum denique quia punctum hoc posterius non est receptum ut prius.

Hic quædam quæ fusius ab aliis tractantur, paucis perstringam. 1. privilegium valet, etiam si scriptum non sit, quia nullum est jus quo scriptura generatim requiratur, præterquam in quibusdam casibus, ut in facultate ingrediendi

diendi claustra Monialium; quod utrum in usu sit, dubitari potest &c. 2. privilegium debet promulgari tum iis qui gratiam privilegiario servare debent, quia lex non obligat nisi cognita; tum iis qui per ipsum jure suo privantur, quia non præsumitur Princeps aliquem incertum jure suo privare. 3. privilegium favorabile, quod nimirum nec juri communi nec tertio nocet, late interpretandum est, stricte vero si odiosum sit, idest si juri communi derogat. Utrumque ex iis quæ passim dicta sunt colligi potest.

ARTICULUS TERTIUS.

De definitione privilegii.

Privilegium octo modis amittitur: & quidem 1. si sit personale, perit per mortem illius cui concessum fuerat, juxta illud, *Corruptis nobis, corrumpuntur ea quæ sunt in nobis*; atque id expresse docet reg. 7. Juris in 6. *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona*: privilegium vero reale una cum re aut officio transit ad hæredem aut successorem, qui in defuncti jura succedunt. Quando autem censeri debeat privilegium personale aut reale, hæc afferri solet regula, ut personale sit si solum exprimitur nomen personæ cui facultas datur, v.g. *Committimus Joanni*; reale si sola exprimitur dignitas, ut, *Committimus Episcopo Morinensi*: si vero nomen & dignitas exprimentur, censent Covarruvias, Sanchez, & alii quos sequitur Bonacina, dignitatis nomen contrahi & limitari a nomine personæ, tanquam genus a specie, quia alioqui personæ nomen inutiliter apponeretur: unde privilegium hoc personale est, & cum persona extinguitur. Ex dictis colliges 1. non requiri ut dignitas & officium permaneat, ad hoc ut rescriptum executioni mandari possit, si cum dignitate expressum fuerit nomen proprium, quia tunc privilegium personale est. 2. requiri ut permaneat dignitas, si sola dignitas expressa fuerit, quia tunc privilegium dignitati non autem personæ concessum est. Etsi autem Vicarius & Officialis Episcopi proprie & stricte dignitatem non habeant, usu tamen & consuetudine receptum est ut commissio ipsis data ad eorum successores transeat, ne sumptus in novis expeditionibus multiplicentur, & ne conscientia multorum diu periculosis vinculis alligata permaneant. Ita Panormitanus, Sanchez, & alii, quos sequitur Bonacina d. 1. q. 3. p. 8. §. 1.

2. Cessat privilegium per mortem concedentis in quibusdam casibus, quod quidem facile intelligitur ex iis quæ supra dicta sunt de dispensatione.

3. Privilegium finitur lapsu temporis, aut cessante tota causa sub qua concessum fuerat; quia privilegii virtus a sola concedentis voluntate pendet: porro noluit superior privilegium concedere, nisi ad tale tempus, aut sub tali causa: hinc privilegium Canonicis indultum, ut in absentia Præbendarum fructus recipiant, cessat si accepta licentia transferant se ad villas, nec studiis incumbant.

4. Privilegium gratis alicui subdito concessum amittitur per revocationem, quia superior noluit spoliare se jure eos subijciendi legibus quos ab ipsis aliquando eximere voluit. Quod si privilegium sit onerosum, aut remuneratorium, revocari nequit nisi gravis interveniat causa, & fiat compen-

pensatio : tum quia superior non potest alterum privare rebus suis, vel ei debitis, sine gravi necessitate, iustave causa ad commune bonum spectante; tum quia remuneratio data & acceptata non videtur revocari posse, etiam ex gravi causa, sine compensatione, nisi forte revocatio fiat ob culpam ejus qui remunerationem acceperat; vel fructus jam percepti ex privilegio quo tempore revocandum est, sufficienter adæquant id per quod meritum fuerat privilegium. Si vero privilegium alicui non subdito concessum fuerit, & ab eo acceptatum, non potest regulariter loquendo revocari, nisi tanta rerum mutatio suborietur, ut privilegium hoc non possit sine gravi Regni Regisve præjudicio conservari: privilegium enim hujusmodi transiit in pactum & contractum; hæc autem est contractus & pacti natura, ut tamdiu servari debeant, quamdiu possunt.

5. Amittitur per renuntiationem voluntarie factam a privilegiario, & acceptatam a concedente. Ratio est, quia ad privilegium duo concurrunt, voluntas concedentis, & recipientis; ergo si hæc tollantur, ut in casu renuntiationis acceptatæ tolluntur, necesse est ut corruat privilegium. Si tamen renuntiatio hæc per dolum & metum extorqueretur, non subsisteret, quia renuntiatio est donatio quædam; donatio autem nisi libera sit, firma censeretur non debet. Duo hic notanda. 1. nos hic loqui de privilegiis quæ in solius renuntiantis commodum cedunt; si enim cedant in bonum commune, renuntiatio non valet: hinc Clericus & Monachus privilegio Canonis vel Religionis renunciare non possunt. 2. nos etiam loqui de privilegiis quæ tractum successivum habent, & quæ consistunt in potentia faciendi vel omittendi aliquid in futurum, qualis est facultas audiendi confessiones, non solvendi decimas; non autem de iis quæ momentaneum effectum habent, statimque ac obtempa sunt operantur, ut dispensatio in impedimentis matrimonii, in irregularitatibus: hæc enim renuntiari non possunt, cum v.g. illegitimus, statim ab irregularitate solutus est, ad eandem reverti non possit.

6. Privilegium amittitur per non usum, si cedat in aliorum gravamen; sive affirmativum sit, quo conceditur alicui facultas aliquid faciendi, v.g. exigendi tributa; sive negativum, quo conceditur facultas non faciendi aliquid, v.g. non solvendi tributa: secus si in aliorum gravamen non cedat. Ratio primæ partis est, quod privilegium cedens in aliorum gravamen, est vera servitus: atqui servitutes tam reales quam personales præscribuntur decennio inter præsentis, & vicennio inter abesentes; præsertim ubi adest tacita renuntiatio, quæ colligitur ex non usu, quamquam contra Ecclesias & loca pia requiruntur anni 30. vel 40. de quo vid. Felinum in cap. 8. *De constit.* Suarem l. 8. c. 34. n. 20. Ergo & tale privilegium eodem temporis spatio præscribetur, sive in totum, si nulla ejus pars fuerit in usu; sive ex parte, si solum pars ejus aliqua exercita fuerit: quod intellige si quis privilegio usus non fuerit sciens & potens uti, ait Bonae. hic §. 5. Ratio secundæ partis est, quod quando privilegium nemini nocet, nemo est qui rationem habeat de eo conquerendi, adeoque cui concedi potuerit ut contra illud præscribat.

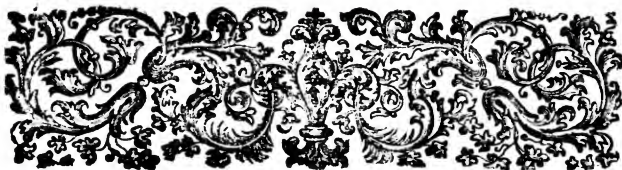
7. Amittitur per actum contrarium; qui enim sciens & volens actum privilegio directe contrarium exercet, puta solvendo decimas a quibus immunis

Vid. Pirring. ibid. n. 213.

munis erat, sistendo se tribunali Ordinarii a cujus jurisdictione exemptus erat, præsumitur in foro exteriori renuntiare privilegio suo. Sed si agitur de privilegiis, quæ nemini præjudicant, v. g. non jejunandi tempore Quadragesimæ, non recitandi Breviarium, certum est ea per actum contrarium unum aut plures non tolli; quia potest quis velle jejunare, non quasi privilegio suo renuntiare velit, & de novo subijci legi a qua exemptus est, sed ex devotione tantum, vel ob alios fines. Suares l. 8. c. 34. Layman &c.

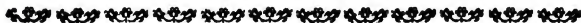
8. Qui privilegio abutitur, sive per excessum, ut si quis privilegio utatur ultra ejus limites, aliove tempore aut loco; sive sumendo ex eo delinquendi occasionem, ut si exemptus alii injuriam faciat spe impunitatis ex privilegio concepta; sive directe agendo contra finem ob quem privilegium concessum est, ut si Beneficiatus a residentia immunis ob studia, tempus in otio terat, qui, inquam, privilegio sic abutitur, *privilegium meretur amittere*, ex c. *Ubi*. 7. dist. 74. & aliquando eo privatur ipso facto, si in privilegio vel in jure habeantur verba indubitanter privationem ipso facto; quanquam regulariter non tenetur privilegiarius abdicare a se privilegium ante sententiam saltem declarationem criminis, juxta ea quæ supra diximus.

TRACTATUS DE PECCATIS.

Vere dixit, qui nihil nisi verum loqui potest: *Quasi a facie co-* *Eccli. 21*
iubri fuge peccatum: dentes leonis dentes ejus, interficientes ani-
mas hominum: quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ il-
lius non est sanitas. Quis ergo, quis revelabit faciem ejus? ...
portas vultus ejus quis aperiet? idest, quis peccati naturam &
horrores, detestata larva omnibus palam faciet? is utique qui propria
infirmittatis sibi conscius, id unum edocere conabitur quod tradiderunt *Luc. 1. 2.*
nobis, qui ab initio ... ministri fuerunt sermonis. Ea viam præmonstrante *Petr. 1.*
lucerna quæ lucet in caliginoso loco, profundum peccati puteum investigabi- ** S. Greg.*
mus, quod ut penitius fiat, præsentem Tractatum duas in partes di- *26. Moral.*
videmus, quarum altera de peccato in genere, altera de variis pec- *c. 24.*
cati speciebus disleret.

PRIMA PARS.

De peccato in genere.

CAPUT PRIMUM.

De natura peccati.

TRia sunt quæ virtuti contrariantur, ait hic S. Thom. a. 1. vitium scilicet, peccatum, & malitia, quæ licet aliquando confundantur, reipsa tamen distinguuntur. Vitium enim est habitus inclinans subiectum, cui inest, ad actus moraliter malos, sicque opponitur virtuti prout ea est habitus: peccatum est actio moraliter mala, & sic opponitur actui virtutis: malitia demum ipsa est inordinatio seu difformitas actus, & sic

S. Thom.
1. 2. a. 9.
71. ad 9.
89.
 oppo-

opponitur bonitati actus virtuosus, sicut malum opponitur bono. Hic de solo peccato loquimur.

Varia profertur peccati definitiones, ex quibus quia multa non omni peccato conveniunt, hac præcipue admittitur S. Augustini l. 22. contra Faustum c. 27. Peccatum est *factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra legem Dei æternam*. Hæc definitio, si bene intelligatur, legitima est: constat enim genere & differentia, convenit omni peccato, nihil in ea redundat. Nam 1. ex voces, *factum vel dictum &c.* habent se per modum generis ad actus bonos & malos; per eas tamen distinguuntur peccatum a vitio, quod non est peccatum, sed inclinatio ad illud. 2. ex voces, *contra legem æternam*, quæ est esse debet actuum moralium regula, differentia locum habent, & peccatum a quocunque actu non peccaminoso distinguunt. 3. eadem definitio omni peccato convenit; sive mortali, ut per se patet; sive veniali, quia & hoc etiam æterna lege prohibitum est; sive omissionis, quia affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur: unde per *dictum, factum, &c.* intelligi debet ommissio dicti, facti, ut monet S. Thomas hic a. 6. ad 1. hinc dicimus quod quis male faciat, cum non facit id quod debet, non respondet ei cui respondere tenetur, & non amat quæ amanda sunt: sive peccato originali quod potest dici factum & voluntarium voluntate primi parentis, quæ non solum erat voluntas privata personæ, sed & omnium communis hominum quorum Adam caput erat, ut alibi dicemus: sive peccato habituali, quod ipsummet est actuale peccatum antea commissum, non quidem actu existens, sed moraliter perseverans: sive demum peccato quod fit contra legem humanam, cum hæc violari non possit, quin simul violetur lex æterna, quæ præcipit

Rom. 13. ut *omnis anima potestatibus* supra se positis *subdita sit*. 4. demum nihil est in hac definitione quod redundet: si quid enim redundaret, maxime duæ istæ voces, *dictum & factum*: atqui ex superfluis non sunt. Etsi enim dictum vel factum eo ipso & non aliter peccatum sit, quod concupitum est contra legem Dei, satius tamen fuit has voces claritatis causa in peccati definitione apponi, ut intelligeretur dicta & facta contra legem Dei, veram includere malitiam, etsi ab interiori cordis malitia specificè indistinctam, ut alibi dictum est. Unde definitio Augustini confutat errores tum eorum qui cum Phariseis actus interiores pro peccatis non habent, tum eos qui cum Petro Abailardo, actus externos nihil habere mali credunt. Ita Silvius hic a. 6.

Vid. Tom. 2. Moral. p. 705.

Saltem, inquit, allata definitio eo vitiosa est, quod nullam faciat mentionem liberi, quo tamen sublato tollitur peccatum. R. non fieri quidem in hac definitione explicitam mentionem liberi; fieri tamen implicitam, quia lex non imponitur nisi agenti libero, nec facit contra legem, nisi qui libere facit.

Si cui tamen ob difficultatem hanc & alias quas tacite solvimus, minus placeat hæc definitio, is aliam quæ satis recepta est admittere poterit, secundum quam peccatum dicitur, Transgressio legis libera: ea enim ita explicat naturam peccati, ut omni & soli conveniat peccato, sive commissionis, sive omissionis; sive mortali, sive veniali &c. Ut autem utraque definitio penitus intelligatur, duo hic discutienda veniunt. 1. an peccatum eo pec-

catum

catum sit quod legi æternæ aut naturæ hominis adverfetur : 2. an eſſentia peccati conſiſtat in aliquo poſitivo, an in mera privatione.

ARTICULUS PRIMUS.

An peccatum ideo ſit peccatum quia legi æternæ vel naturæ repugnat.

HUic quæſtioni locum fecit mox explicata S. Auguſtini definitio, in qua peccatum per ſuam cum lege æterna oppoſitionem deſcribitur : inde enim quæri cœpit, an hæc cum æterna lege oppoſitio ita ſit quid primum in aſu malo, ut is per eam in ratione peccati conſtituatur. Ubi notandum non quæri an peccatum ſit ſemper contra legem aliquam ; de hoc enim nemo dubitat : peccatum enim vel eſt tale quia eſt prohibitum, ut eſus carniſum die Veneris, & hoc eſſe contra legem qua prohibetur, ex terminis evidens eſt : vel eſt prohibitum quia eſt tale, ut odium Dei, & hoc quoque eſt contra legem æternam, quæ neceſſario prohibet quidquid intrinſece malum eſt. Unde S. Auguſtinus conc. 25. in Pfalm. 118. *Si prævaricantes, inquit, ſunt, ut docet Pfaltes, omnes peccatores terræ, nullum eſt utique ſine prævaricatione peccatum : nulla autem eſt prævaricatio ſine lege ; nullum eſt igitur niſi in legem peccatum.*

Circa quæſtionem hanc duplex eſt opinio. Prima vult peccatum non eſſe peccatum, niſi quia repugnat legi æternæ, ita ut odium Dei antecedenter ad hanc legem ſpectatum, ſit quidem fundamentaliter & initiative malum, non vero formaliter & aſu ; quomodo ſi omnes artis regulæ deſtruerentur, nullum eſſet formaliter malum in genere artificiali, quia in hoc genere non naſcitur malum & defectus, niſi ex oppoſitione ad regulas artis, quæ tunc nullæ eſſent. Ita Gonet diſp. 1. a. 4. Juenin &c. Secunda vult peccatum *in priori* ad æternam legem vere & formaliter eſſe peccatum. Ita D. l' Herminier, Grandin &c. Verum, meo quidem iudicio, tota hæc quæſtio videtur de nomine, pendetque ab idea & notatione legis æternæ, quam alii aliter definiunt. Unde

Dico : Peccatum non ideo peccatum eſt, quia pugnat contra legem æternam, ſi nomine legis æternæ intelligatur, ut intelligi ſolet, aſus quo Deus iudicat aut præcipit aliquid agendum vel omittendum.

Prob. Quia aſus ille Dei vel eſt liber, vel neceſſarius : atqui non eſt liber ; alioqui potuiſſet Deus nec iudicare blaſphemiam eſſe illicitam, nec eam prohibere, quod abſurdum eſt ; ergo ille Dei aſus, in quo reponitur lex æterna, neceſſarius eſt : atqui eo ipſo quo neceſſarius eſt, ſupponit peccatum antecedenter ad legem æternam ſic ſumptam, eſſe intrinſece malum. Quod enim Deus neceſſario iudicat eſſe malum, & ut tale prohibet, non eſt malum, quia iudicatur aut prohibetur ut malum, ſed tale iudicatur quia tale eſt ; unde non niſi tale iudicari poteſt : atqui quod iudicatur malum quia tale eſt intrinſece, eo ipſo ante iudicium in ſe & intrinſece malum eſt, alioqui poſſet non iudicari malum, nec ut tale prohiberi ; ergo peccatum reiſſa & intrinſece malum eſt ante legem æternam ſumptam pro aſu Dei iudicantis aliquid eſſe malum, aut ipſum prohibentis.

Con-

Confirm. Antequam Deus ab æterno judicet actum charitatis esse moraliter bonum, jam actus ille moraliter bonus esse intelligitur, nec judicatur talis, nisi quia talis est; ergo a contrario, in priori quam judicet Deus actum odii Dei malum esse, eumve ut talem prohibeat, actus ille ex se moraliter & intrinsece malus est; ergo uterque actus moralitatem suam habet ex convenientia vel oppositione cum aliqua regula quæ prior esse intelligitur quam lex æterna sumpta pro actu quo Deus judicat aut præcipit ut aliquid fiat vel omittatur.

Si vero per æternam legem intelligatur summa hæc Dei ratio quam Deus ipse necessario consulit, & in judiciis suis sequitur, quæque Deum ipsum ita dirigit, ut ab ea recedere nequeat, sive hæc sit ipsa Dei essentia, prout fons & radix totius boni moralis; sive consistat in ideis divinis, quatenus Deo judicanti & volenti prælucent; sive demum consistat in singulis perfectionibus quas qui lædit, in certo genere peccat, puta qui mentitur, peccat in primam veritatem, qui furatur, in justitiam Dei &c. optime dici potest peccatum per hoc esse peccatum, quia æternæ legi sic intellectæ adversatur; si enim peccatum necessario sit transgressio legis, utique legis æternæ sic intellectæ qua nihil prius concipi potest.

Quod spectat ad alteram quæstionis partem, an peccatum eo nomine peccatum sit, quod sit contra naturam, certum est peccatum omne esse contra naturam hominis, qua homo est. 1. quia illud est contra naturam hominis, quod pugnat contra rationem ejus, & destruit virtutes quæ hominem qua rationalis est maxime perficiunt: atqui tale est peccatum, cui *error, tenebræ*, & quæcumque mentem obruere possunt mala *concreata sunt*. 2. quia virtus omnis, etiam supernaturalis, est secundum naturam, non quidem eo sensu quod naturaliter acquiri possit, sed quod naturam plurimum deceat atque exornet; ergo a contrario peccatum omne contra naturam est. Quod non impedit quominus peccata quædam dicantur naturalia, quia magis congruunt inclinationi partis sensitivæ, ut gula & fornicatio; alia vero contra naturam, quia invertunt ordinem, finem & modum ad quem facultates homini prout est animal, a natura concessæ sunt, ut mollities, & bestialitas. His quæ communia sunt suppositis, quæritur, an peccatum non solum ut est malum creaturæ, sed etiam ut est offensivum Dei, ideo sit peccatum, quia naturæ rationali repugnat; seu, quod idem est, an eo ipso repugnet legi æternæ quo repugnat rectæ rationi; qua de re,

Dico: Peccatum quocumque sensu ideo peccatum est, quia naturæ rationali repugnat. Prob. Peccatum spectari potest, vel ut est malum creaturæ, vel ut est malum Dei ipsius: atqui utroque hoc sensu ideo peccatum tale est, quia pugnat contra naturam. Patet id 1. de peccato, prout est malum ipsius hominis, quia ex S. Augustino, *vitium*, ac proinde peccatum, *non aliunde malum est, nisi quia naturæ adversatur ipsius rei cuius vitium est*. Idem 2. patet de peccato, prout Dei ipsius malum est. Nam peccatum ideo est malum Dei, quia est offensivum Dei: atqui est offensivum Dei prout repugnat naturæ rationali. Nam peccatum prout repugnat naturæ rationali, repugnat rectæ rationi: atqui per hoc quod repugnat rectæ rationi, est offensivum Dei; recta enim ratio quædam est supremæ Dei rationis participatio, quæ proinde violari nequit quin ipsemet Deus lædatur.

A R.

ARTICULUS SECUNDUS.

An essentia peccati consistat in privatione.

QUÆSTIO hæc primæ est antiquitatis, si Goneto habeatur fides. Gonet. disp. 3. a. 1.
 Refert enim S. Clemens in *Recognitionibus Apostolicis*, S. Petrum Romanæ disputantem ab eo interrogatum fuisse, an peccatum natura aliqua *positiva* esset, an solum *privatio naturæ*; respondisse vero Petrum his verbis: *Non præcepit nobis Dominus requirere naturam peccati, sed docere quomodo fugiendum sit.* Vera quidem responsio, sed quæ Petro ob solam *Recognitionum* auctoritatem attribui non possit, cum certum sit opus illud non esse S. Clementis, nullamque mereri fidem, ut quod fabulis & erroribus refertum sit, & a S. Athanasio atque a Gelasio Papa, ac deum a Criticis omnibus nunc explosum sit, ut videre est apud Tillamontium. Ut intelligatur quæstionis status, Tom. 2. ad S. Clementis. p. 162.

Not. 1. In actu peccaminoso duos spectari solent. 1. *materiale*, idest physica entitas actus, quæ quia materiæ instar est quid bono & malo commune, materiale nuncupatur; & *formale*, idest ipsa actus oppositio & repugnancia cum lege æterna, seu actus ipse non simpliciter, sed prout est contra legem. Certum est apud omnes, materiale peccati esse ens positivum; dictum enim, *factum* & *concupitum* aliquid positivi significant: sed quia ly *contra* legem, significare potest aliquid positivi per modum contrarietatis, sicut calor esse dicitur contra naturam aquæ; vel per modum privationis, sicut mors est contra naturam viventis; hinc oritur difficultas, sit-ne formale peccati aliquid reale, an mera privatio. Nemo quidem dubitat quin in omni peccato reperiatur privatio multiplex, puta gratiæ, conversionis ad Deum, conformitatis cum lege: sed quæritur an privatio hæc, potissimum tertia, sit quid primum in peccato, ejusque constitutivum; an non potius peccatum antecedenter ad eam constitutum sit per aliquid positivi quod formaliter malum sit in genere entis moralis.

Not. 2. Quæstio hæc restringi solet ad peccatum commissionis, quia supponere solent Theologi peccatum omissionis in mera privatione consistere. Rectius tamen, ut bene animadvertit D. l'Herminier pag. 471. quæstio moveretur de omni prorsus peccato, quia cum in omni peccato reperiatur ex S. Thoma ratio actus humani mali, in omni peccato esse debet aliquid quod materiale & formale dici potest; ac proinde eadem de peccato omissionis moveri potest difficultas, quæ movetur de peccato commissionis.

Not. 3. Duplex est præsertim ea de re Theologorum opinio. Prima quæ communior est, essentiam peccati reponit in mera privatione, meraque carentia rectitudinis actui morali debitæ, ita ut actus eo præcise & formaliter malus sit in genere moris, quod caret aliquo ex iis quæ ad bonitatem actus requiruntur. Ita Alensis, Bonaventura, Suares tom. 1. *Metaphys. disp. 11. sect. 1.* Maratus, & communiter recentiores, ut Contenson, l'Herminier, Juenin &c. Secunda directe opposita docet peccatum formaliter constitui per aliquod positivum, nimirum per tendentiam realem actus humani ad obiectum regulis morum difforme; seu, quod in idem recidit, per dif-

convenientiam cum lege æterna aut natura rationali. Ita Cajetanus, Medina, Canus, Zumei & alii, quos citat & sequitur Martinon disp. 15. sect. 7. Gonet ibid.

Not. 4. quæstionem hanc metaphysicam nec ex scriptura, nec ex Patribus definiri posse, ut sapienter monet l'Herminier, & paulo infra dicemus; itaque ratione sola dimicandum.

Dico igitur. Probabile est id per quod peccatum formaliter constituitur, esse quid positivi, non meram privationem.

Prob. 1. Per illud constituitur peccatum in ratione peccati, per quod constituitur in ratione actus mali moraliter: atqui peccatum constituitur in ratione actus mali moraliter, per aliquid positivi, quod prius est omni privatione. Nam ante privationem rectitudinis, intelligitur, saltem in peccato commissionis, imo & in quolibet alio, tendentia positiva in objectum legi rationique dissonum; quandoquidem tendentia hæc fundamentum est omnis privationis quæ peccato inesse concipitur: atqui tendentia hæc *proprio* ad privationem est mala moraliter. Nam tendentia hæc prout antecedit privationem cuius est causa, est formaliter in genere moris, adeoque sub aliqua moralitatis specie continetur: atqui non est in specie boni moralis. Minor constat, prob. major. Illud est in genere moris, quod prius est omni operante libere cum subiectione ad morum regulas, & in ordine ad objectum lege prohibitum: atqui tendentia hæc oritur a voluntate operante libere &c.

Argumentum hoc a Juenino & l'Herminier nequidem tactum, gravissimum esse fatetur Contensonius §. 6. disert. 2. eique varias offert solutiones quibus confutandis non immoror, quia unicuique attendenti patet iis non solvi difficultatem.

Prob. 2. peccare peccato homicidii v. g. est scienter & libere facere id quod directe & immediate prohibetur hoc præcepto, *Non occides*: atqui facere id quod directe prohibetur per hoc præceptum, nihil est aliud quam ponere ipsum homicidii actum. Quid enim directe magis opponitur præcepto non occidendi, quam ipse homicidii actus? Ergo peccare peccato commissionis, est facere actum ipsum qui prohibetur; ergo ille ipse actus peccatum est.

Prob. 3. Ideo præcipue negant adversarii peccatum esse quid positivi, quia Deus alioqui esset auctor peccati, utpote qui sit entis cuiuscunque auctor: atqui etsi peccatum mera privatio esse supponatur, non minus Deus erit illius auctor, quam si sit ens positivum; qui enim causat fundamentum privationis reduplicative ut tale, causat consequenter ipsam rectitudinis privationem, quantum ab agente ullo causari potest. Nam privatio, utpote nihil, non magis a creatura quam a Deo causatur per se & directe, sed indirecte & per accidens, quatenus resultat ad positionem fundamenti: atqui Deus, velint nolint adversarii, causat fundamentum privationis qua tale. Nam juxta ipsos Deus causat quidquid est positivi: atqui fundamentum privationis, qua tale, est quid positivi; privatio enim super alia privatione vel negatione fundari nequit; alias privationis istius privatio alia pro fundamento assignari deberet, sicque daretur progressus in infinitum.

Reponit Contenson, fundamentum qua tale non esse a Deo, quia ut sic importat voluntatem prout deficientem, quæ qua talis non pendet a Deo,

Deo, sed est sibi prima deficiendi ratio: unde, inquit, fundamentum quatale, est quidem aliquid positivi secundum id quod dicit in recto, non autem secundum id quod connotat in obliquo, nempe defectum, qui, ut docet S. Thomas, hic q. 79. a. 2. est a creatura, non a Deo.

Verum solutio hæc re ipsa nihil solvit. Non enim queritur an actus qui fundamentum est privationis, connotet in obliquo privationem quæ positi-
vum non est; bene vero utrum idem actus sit a Deo non simpliciter, sed prout hic & nunc necessario connotat privationem. Si enim res ita sit, Deus causat fundamentum peccati quatenus tale, adeoque perinde auctor est peccati, sive peccatum mera sit privatio, sive non: atqui fundamen-
tum privationis est a Deo, prout eam necessario connotat. Nam accessus liber ad non suam, necessario connotat privationem rectitudinis: at-
qui accessus ad non suam est a Deo, etiam prout est commercium cum non sua; ergo actus ille est a Deo non simpliciter, sed prout connotat privationem. Et vero accessus ad non suam, est formaliter id quod Deus prohibet his verbis, *Non machaberis*: atqui id quod Deus prohibet, necessario connotat hic & nunc privationem rectitudinis; ergo.

Obj. 1. multos Scripturæ & Patrum textus, quid dicunt peccatum nihil esse. Amos 6. peccatores dicuntur latari in nullo. Joan. 1. *Sine ipso factum est nihil*, hoc est peccatum ab ipso factum non est. *Quid est malitia*, ait S. Ambrosius lib. de Isaac c. 7. *nisi boni indigentia*? Et Augustinus lib. 12. de Civ. Dei cap. 6. *Nemo querat causam efficientem male voluntatis: non enim est efficiens, sed deficiens, quia nec illa affectio est, sed defectio*. S. Damascenus lib. 2. de fide c. 4. *Neque aliud est malum, quam boni privatio*. Omitto alios Patres, qui hac oppressi difficultate, cur Deus qui omnium auctor est, non sit causa peccati, non aliter ab ea se expediunt, quam dicendo peccatum nihil esse, nec proinde posse a Deo produci.

R. 1. Patres per id quod cum peccato necessario conjunctum est, & Chris-
tianis notius peccatum describere voluisse, potius quam ex ipsa ratione formali. Porro peccata omnia conjunctam sibi habent quandam privatio-
nem gratiæ, & rationis, cujus expositio plus Fideles movet quam meta-
physica & subtilis rerum indagatio, quam hic adhibent Theologi; unde bona fide fatetur l'Herminier controversiam hanc non Patrum auctori-
tate, sed ratione esse finiendam. Vid. Vasquem disp. 95. c. 11. n. 57. qui solutionem hanc solide confirmat. 2. Patres peccatum vocant nihil, vel
sensu quodam morali, quia homines cum peccato nihil sunt, id est nullius
momenti, nullius pretii, minora jumentis insipientibus, juxta id Psalm. 14. *Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus*; vel eo sensu quo san-
ctus Paulus ait idolum nihil esse, quia non est id quod esse creditur. Et
vero Patres aliis in locis non obscure significant peccatum non esse merum
nihil: sic Augustinus peccatum definit *dictum & factum*, quæ certe non
sunt mera privatio; & alibi, *Peccatum*, inquit, *est voluntas retinendi vel
consequendi id quod justitia vetat* &c. ea porro voluntas an nihil reputari
potest? Sic Hieronymus in cap. 2. Micheæ non diffitetur eos qui peccati
malitiam nihil esse dicunt, rethorice magis quam vere & proprie loqui.
3. sæpe quidem dixerunt SS. Patres peccatum non habere causam efficien-
tem, sed deficientem: hoc & nos dicimus; sed quia causa dupliciter de-
ficere potest, vel privative per puram debitæ perfectionis carentiam; vel

S. August.

1. Cor. 8.

V. Marti-
non ibid.
scil. 10.

contrarie per indebitam dispositionem, tam intelligi possunt de defectu contrario, quam de privativo : imo fateamur eos saepe locutos esse de defectu privativo, non ut in eo essentiam peccati reponerent, sed ut ex eo peccatum per appendicem ipsi necessario connexionem describerent. 4. demum Patres qui dixerunt peccatum nihil esse, plerique Manichæorum hæresim impugnabant : undè peccatum dicebant esse nihil, prout nihil opponitur substantiæ : idest contendebant nullam esse substantiam ex natura sua malam; non vero negabant actus creaturæ esse quid positive mali. Patet id ex lib. *De perfectione iustitiæ*, * ubi quærenti Cælestio quid sit peccatum, *actus, an res?* quia si res est, auctorem habere debet Deum, præter quem nemo rei cuiusquam auctor esse potest : unde, inquit, *necesso est peccatum omne actum esse, non rem*; respondet Augustinus, *peccatum quidem actum dici & esse non rem* : qui textus satis ostendit quò sensu aliquando negare visus sit S. Doctor peccatum aliquid esse positivi. Porro eo ipso quo peccatum nihil erat rei & naturæ, evidens erat illud a Deo oriri non posse, quantumvis aliquid positivi foret, quia nullus defectus moralis a Deo esse potest; nec valde probassent Patres Deum peccati auctorem non esse, eo solo quod peccatum mera sit privatio : statim enim iis responsum fuisset, vel hominem ipsum non esse auctorem peccati, quandoquidem nihili nulla est causa; vel Deum eo modo esse nihili huius auctorem quo homo ipse; ergo negare Deum esse peccati auctorem, eo quod peccatum nihil sit & mera privatio, non est difficultatem solvere, sed cludere; ergo Patres alio plane sensu sunt intelligendi.

Obj. 2. De fide est Deum non esse auctorem peccati, ut constat ex Conc. Trid. sels. 6. can. 6. atqui si peccatum sit ens reale, jam Deus proprie & simpliciter erit auctor peccati; ens enim omne reale efficienter producit a Deo.

R. 1. Deum non minus peccati auctorem fore, etiamsi peccatum constituitur in mera privatione. Qui enim non minus quam creatura concurret positive ad actum materialiter malum, ex quo necessario sequitur privatio peccati constitutiva, non minus quam creatura peccati auctor esse debet: atqui sic se habet Deus juxta adversarios; ergo.

R. 2. ad 1. neg. min. ad 2. dist. ant. Ens omne, idest substantia omnis producit a Deo, C. ens omne, idest actus vel motus omnis, subd. producit a Deo prout est ens simpliciter, & subjacet efficientiæ seu causalitati divinæ, C. prout est quid vel morale, vel difforme rectæ rationi, N. Itaque ens sumptum pro substantia, semper producit a Deo, quia nulla est mala natura cuius productio Deum bonum dedecet, prout delirabant Manichæi. Rursus ens omne secundum præcisionem rationem entis a Deo producit, quia ut sic subjacet operationi divinæ, & per actionem ejus directe & immediate attingitur: verum non ideo quidquid est ens sub quocumque respectu, a Deo produci debet aut potest, quia actus creaturæ, ita sunt creaturæ sub certis respectibus, ut sub iisdem Dei esse non possint. Sic vitalitas, prout est vitalitas, non petitur ex efficientia Dei, sed ex eo quod voluntas in tali actu exercendo vitaliter se moveat, & tendat in objectum: idem dicendum de deformitate quæ actui contra legem elicitio inest; hæc enim tota pendet a voluntate contra legem scienter operante, & in eam solam refundi potest, ut alibi dicam. Quapropter nihilo

* Ratio-
sin. c. 9. n. 4

lo validior est obiectio proposita, quam ista, *Anima est causa omnium motuum & actionum vitalium animalis: sed claudicatio tibiæ curvæ est aliquis motus hic q. 79. & actio vitalis animalis: ergo anima est causa claudicationis tibiæ curvæ.* Sicut a. 2. Sicut ergo motus omnis ut motus, est ab anima, seu a virtute motiva, & tamen claudicatio, quæ est motus aliquis, non in animam, sed in tibiæ curvam refunditur; ita licet ens ut ens præcise sit a Deo, & peccatum sit aliquid ens, in ipsum tamen Deum non magis refundi potest, quam in animam claudicatio, quia sicut hæc est extra casualitatem animæ, sic illud est extra sphaeram activitatis divinæ. Atque quidem si peccatum, prout necessario importat deformitatem, quæ juxta nos est quid positivi, esset efficienter a Deo, sicut est a creatura; idem peccatum prout necessario importat rectitudinis privationem, non minus esset a Deo quam a creatura: hoc enim in præsentis nobis dumtaxat probandum est, Deum non magis esse peccati auctorem, etsi peccatum aliquid sit positivi, quam si peccatum in pura privatione constituatur. Cur autem in neutro systemate Deus sit peccati auctor, expendam Cap. sequenti, A. 2. Sect. 3.

CAPUT SECUNDUM.

De causis peccati.

Peccati causas eo ordine hic percurramus quem supra in aliis materiis adhibuimus. Dicemus itaque 1. de causa materiali, seu subiecto peccati. 2. de causa ejus efficiente.

ARTICULUS PRIMUS.

De subiecto peccati.

Subjectum peccati duplex: immediatum, quæ ipsa est facultas & potentia quæ peccatum committit, seu, ut ajunt, in qua proxime *subjecatur* peccatum; & mediatum, quod ipsum est agens peccati capax. De utroque dicendum.

SECTIO PRIMÆ.

De subiecto mediato peccati.

Dico: Omnis & sola creatura rationalis, non tamen in omni statu, est subiectum peccati.

Prob. Tum quia *omnis homo mendax*, Psalm. 115. tum quia nulla est creatura rationalis quæ non sit libera, libertate etiam contrarietatis, ut alibi probatum est; ubi autem talis extat libertas, ibi est potentia ad malum ut & ad bonum.

Dixi: *Non tamen in omni statu*: nam peccare non possunt 1. Beati, quos visio beatifica quæ perfectissime inebriantur, ab omni prorsus peccato retrahit. 2. nec animæ Purgatorio detentæ, quæ licet Deum non videant,

• Thom. Theol. Dtor. Tom. II.

P 3

tanto

tanto tamen ejus videndi desiderio tenentur, & tam gravia levibus pro peccatis supplicia luunt, ut ab omni peccato abhorreant. 3. nec peccavit unquam etiam venialiter B. Virgo, ut docet Conc. Trid. sess. 6. can. 23. & innuit S. August. l. de nat. & grat. c. 36. ubi ait sanctissimos quosque viros fuisse obnoxios peccato, *excepta tamen S. Virgine Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi volo questionem.*

Nec est quod dicant Hæretici, B. Virginem 1. incredulam fuisse verbis Angeli, cum dixit Luc. 1. *Quomodo fiet istud?* 2. negligentem, cum perdidit Filium, ibid. c. 2. 3. ambitiosam, cum Joan. 2. in nuptiis Cana miraculum perit, ideoque his Filii sui verbis emendata est, *Quid tibi & tibi mulier?* Hæc enim non obstant. Non primum: nam Virgo non dubitavit de veritate prædictionis & promissi Angelici, sed sollicita fuit de modo, *Quomodo fiet istud*, ut quæ virginitatem vovi, mater evadam? Ergo, ait sanctus Augustinus l. 16. de civ. c. 24. credidit id futurum ejus modum inquirebar. Secus fuit de Zacharia, qui dicens, *Unde hoc sciam?* ibid. v. 18. significabat se non crediturum, nisi videret miraculum quo de prædictionis veritate certior fieret. Non secundum: nam 1. fieri potuit ut uterque parens crederet filium cum altero reverti; vel eum, quod forte sapius contigerat, in comitatu cognatorum & amicorum esse, ut satis indicat Lucas ibid. Ideo autem eum tam anxie quaesierant, non quia eum perditum suspicarentur, quem Deum esse noverant; sed ne forte, ait Origenes, *recessisset ab eis, ne relinqueret eos ad alia transmigrasset, & quod magis putato, ne revertisset ad caros* aut ne in Archelai Herodis infanticidæ filii manus incidisset, ut ait S. Antonin. His vero verbis v. 49. *Quid est quod me quaeritis?* non reprehendit Christus curam quæ legitima erat, sed reprehendentis specie ostendit se in iis quæ ad missionem suam spectabant, soli æterno Patri subditum esse. Non tertium: nulla enim in his nuptiis fuit ambitio Mariæ, sed summa charitas. Christus autem, ait Justinus, *non verbo objurgavit, quod facto honoravit*; ejusque verba, etsi paulo duriora videntur, eo potuerunt vultu & tono proferri qui amore exhiberent, non iram, ut bene Menochius. Adde quod Christus non matrem, sed nos docere voluerit, in rebus Dei nec parentes quidquam habere juris, nec eas ex eorum affectibus, sed ex Dei nutu & imperio pertractandas esse.

Non loquimur hic de Christo, qui, utpote homo Deus, nec peccavit nec peccare potuit; neque etiam de damnatis, circa quos consule tom. 2. Compendii D. Tournely pag. 1058. & seq.

5. Thom. Quæres 1. cum S. Thoma, an homo in statu innocentie potuerit peccare venialiter.

1. 2. q. 89.

4. 3.

R. 1. potuit absolute, Qui enim mortaliter peccare potuit, potuit absolute loquendo & venialiter peccare: atqui Adam &c. Et vero potuit Protoparens otiosum verbum loqui, potuit & comedere fructum sub veniali prohibitum: atqui hæc & similia non fuissent mortalia, etiam respectu Adæ: nam summa personæ peccantis dignitas poterat quidem peccatum aggravare, non tamen illud aliam in speciem transferre.

R. 2. Si voluerit Deus hominem quamdiu innocens foret ab omni poena liberum servare, ut voluisse docent SS. Augustinus l. 14. de Civ. c. 10. & 16. & Thomas ubi supra, non potuit primus homo peccare venialiter.

dia-

nialiter. 1. quia cuilibet peccato debetur aliqua pœna: atqui nihil potuit esse pœnale in innocentie statu, posita hac Dei ordinatione; ergo non potuit Adamus peccare aliquo peccato per quod ejiceretur ab illo integritatis statu: porro peccatum veniale non mutat statum hominis; ergo. 2. magis repugnabat culpa qualibet etiam levissima sanctissimo innocentie statui, quam pœna qualibet aut ægritudo corporalis; hæc enim minus est malum quam prima: atqui statui huic felicissimo repugnabat ægritudo qualibet; ergo a fortiori & culpa. 3. quia aliqui potuissent Adam repetitis venialibus peccatis vitiosos habitus status humane pulchritudinem dedecentes comparare, quod repugnat.

Quæres 2. an solum veniale peccatum possit cum originali consistere. Hæc quæstio aliam includit; an scilicet infans statim ac attingit usum rationis, tam arte teneatur ad Deum ut ultimum finem se ordinare per amoris actum, ut nisi fecerit, peccet mortaliter. Quæstio hæc de infantibus baptizatis, perinde ac de iis qui baptizati non sunt, moveri potest. Ut autem quædam tollantur difficultates,

Not. 1. tunc puerum censeretur ad usum rationis pervenisse, cum expeditam habet facultatem discernendi bonum inter & malum morale, honestum inter & inhonestum. Quo autem tempore id contingat, certo definiri nequit: ad hoc enim plurimum inserviunt, tum opportuna organorum dispositio, tum sedula infantum educatio. Censent Silvius & Gonet, eos ætatem hanc obtinuisse videri, qui, ut malum quid perpetrent, quærunt latebras, aut erubescunt si detegantur. Quæ regula haud scio an satis vera sit, cum infantes ante rationis usum ob aliquod male factum percussi, ab eo palam faciendo abstineant deinceps, ut bruta quæ verberum metu, palam facere non audent quæ clanculum faciunt.

Not. 2. instans illud quo obtinetur rationis usus, non dici unum physicæ, quasi plura temporis instantia non includat, cum eam complectatur durationem qua indiget puer ut bonum honestum a sensibili discernat; sed dici unum moraliter, quia discursus qui ad hanc discretionem requiritur, brevissimus est, licet nonnulla requirat instantia. Ceterum sæpe fit ut pueri satis apte discurrant in physicis, puta cum cibos quærunt, casulas ædificant &c. & nihil tamen discursus & discretionis habeant in genere morum. His positis,

Duplex est ea de re opinio. Prima, quam tuerentur Durandus, Ricardus, & recentiores multi quos sequitur Martinon disp. 18. sect. 8. negat infantem sub pœna peccati ad hanc in Deum conversionem teneri. 1. quia nemo est timoræ etiam conscientie, qui sollicitus sit an illud præceptum impleverit, nemo qui de ejus omissione se accuset, nemo qui ea de re pœnitentem interroget; ergo ipsa omnium hominum vox clamat obligationem hanc esse commentitiam. 2. quia opinio S. Thomæ, nec bonitatem Dei decet, nec ullo nititur fundamento. An enim bonitatem Dei decet, ut illud infantibus præceptum imponat, ex cujus omissione quotidie contingeret, ut maxima puerorum baptizatorum pars a gratia baptismali excideret? An alicubi Scriptura vel Tractio hanc ad Deum se statim in primo rationis instanti, convertendi necessitatem imponit? Imo, ait Gonet, Deus Zachariæ 1. dicit, *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, nullum autem est tempus quo præceptum illud magis urgeat, quam cum homo mundum moraliter

Gonet to.
5. disp. 9.
De con-
trit. 4. §.

ingreditur. Sed 1. præceptum illud dirigebatur ad adultos, non originali sed actuali peccato infectos; ergo nihil ex eo præcise colligi potest, siue pro, siue contra infantes. 2. præceptum illud non afficeret gravius infantes quam adultos: atqui adulti qui peccarunt non tenentur statim ad Deum converti, juxta eundem Gonet; & qui eos ad actum contritionis, quam primum eliciendum obligant cum Juenino, eos a mortali peccato excusare solent, si ad tempus solum breve contritionis actum differant. Denique fieri potest, ut infans in primo rationis usu aliquali rapiatur passione, quæ obstat, ne eam habeat attentionem quæ ad peccatum mortale necessaria est. Fieri potest ut legitime ad aliud feratur objectum, puta ad succurrendum fratri juniore, ad obediendum parentibus: atqui tunc mirum est si mortaliter peccet; ergo. Adde præceptum hoc inutile futurum esse: si enim ab eruditis plerisque invincibiliter ignoretur, a fortiori ignorabitur ab infantibus.

Secunda opinio est S. Thomæ pluribus in locis, eamque tam acriter tenent ejus discipuli ut quisquis secus senserit, Thomistæ nomine gloriariqueat, prout notat Gonet disp. 9. De peccat. 2. 6. Verum si Thomistæ unanimiter fateantur necesse esse ut infantes omnes in Deum convertantur, at non unanimiter hujus conversionis naturam explicant. Alii cum Capreolo censent eam ad Deum ut auctorem supernaturalem referri debere, idque colligunt ex his S. Thomæ verbis hic 2. 6. Si puer usum rationis nactus, seipsum ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Alii tam sublimem conversionis modum vix infanti possibilem esse rati, censent cum Cajetano satis esse, si infans in bonum honestum se convertat; quia, inquit, in hac conversione implicite & virtualiter continetur conversio in Deum ut finem ultimum. Ita Gonet ibidem. Ut aperiam quod sentio in hac rerum caligine,

Dico: Infans qui pervenit ad usum rationis videtur alicujus peccati reus, si ad Deum se non vertat secundum naturam & modum luminis ac gratiæ quibus pro tunc donatur; seu, ut ait S. Thomas, secundum quod in illa ætate est capax.

Prob. 1. quia peccat qui legi sibi intimatæ & actu urgenti non obsequitur: atquicum datur infanti gratia qua ad Deum se convertere incipiat, eo ipso lex conversionis hujus eidem intimatur, eaque lex de facto urget, cum gratia nonnisi ad ejus executionem tribui supponatur. 2. quia infans tenetur cum potest, & eodem modo quo potest, se, actusque suos omnes ad Deum referre; nullienim ejus actus indifferentes esse possunt, licet facilius a gravi culpa excusetur ob inadvertentiam: atqui hæc ad Deum relatio fieri non potest sine aliquali in Deum conversione. 3. si infans cum primum a Deo illuminatur, ut in ipsum se convertat, non peccet illuminationem hanc rejiciendo, non peccabit etiam secundo instanti, nec tertio &c. quod tamen absurdum est. Imo, inquit, peccabit ob rationis gradum majorem. Sed attende 1. nos loqui de puero qui vere habeat usum rationis. 2. præceptum se ad Deum convertendi, non tam ex rationis usu metiendum esse, quam ex gratia sine qua præcepta supernaturalia impleri non possunt. 3. parciorem rationis mensuram a tanto excusare, non a toto. 4. denique durum esse penitus discedere a sententia S. Thomæ, qui primitivam hanc infantis ad Deum conversionem semper inter præcepta, non inter mera consilia recensuit.

Obje-

Objectiones partis alterius parum nos movent. 1. quia non audemus mortalitatis peccati reos arguere infantes qui huic officio defunt. 2. quia novimus opinionem oppositam multis videri probabiliorem, adeoque ab ipsis in praxi teneri posse, ut notat Gonet, & alibi diximus. 3. credimus præceptum hoc minus a pueris ignorari quam ab aliis, quia pueris ab Auctore naturæ pro illo instanti præctice & in actu exercito proponitur a Deo.

Gonet
Pag. 500.

S E C T I O S E C U N D A.

De subiecto immediato peccati.

Varias easque satis inutiles difficultates hic movent Theologi, quæ ut unico verbo refecentur, dicimus peccatum omne esse in voluntate, velut in subiecto, vel ut in primo movente, ut sæpe loquitur Sanctus Thomas. Ratio est, quia peccatum omne debet esse voluntarium: atqui ut voluntarium sit, debet vel elici a voluntate, & tunc in ea proxime subieciatur; vel saltem ab ea imperari, & tunc voluntas prima est peccati radix, sive aliz facultates peccati subiectum dicantur, sive non: hinc tritum illud Augustini: *Voluntas est qua peccatur, & recte videtur.* His ergo neglectis ad graviora properemus.

Vid. Silv.
l. 2. §. 74.

Lib. 1. Reg.
traç. 6. §.

Quæritur itaque 1. an, & quale peccatum sit aut esse possit in sensualitate.

Not. 1. Sensualitas idem est cum appetitu sensitivo, ut notat Polman; unde definitur. Naturalis animæ facultas hominem inclinans ad prosecutionem boni sensibilis, juxta præviam sensum perceptionem: unde sensualitas non hic accipitur pro appetitu secundum quod corruptus est & ratione rebellis, sed sensu latiori. Porro sensualitas vel in objectum tendit ante quemlibet consensum, vel nonnisi ex consensu formali vel interpretativo voluntatis.

Not. 2. Circa præsens punctum triplex est opinio. Prima Hæreticorum, hæretica, quatenus docent concupiscentiam quæ manet in renatis verum esse peccatum, quod nobis imputari a Deo possit ad damnationem, licet intuitu meritorum Christi non imputetur. Ita Kemnitius, Lutherus & alii apud Bellarmin. lib. 5. de amissi. grat. cap. 5. Secunda est Cajetani, & aliorum quorundam quos sequitur Gonet disp. 5. art. 2. qui in motu sensualitatis, etiam seposito voluntatis consensu, non nihil libertatis esse putant quod ad peccatum veniale sufficiat. Tertia est ceterorum, qui nullum prorsus peccatum esse posse putant in appetitu sensitivo, seclusa omni motione voluntatis. Ita multi, etiam Thomistæ, ut Medina, Alvares, & alii quibuscum.

Dico: Sensualitas seu concupiscentia præcise & solitarie sumpta non est peccatum mortale aut veniale.

Prob. 1. peccatum omne coinquinat hominem: atqui ex Christo Dominus es solum coinquinant hominem quæ exeunt de corde, seu quæ libere fiunt, & ex voluntate nascuntur, ut in hunc locum scribit S. Jeron. alique Interpretes. Confirm. ex c. 1. Epist. S. Jacobi: *Unusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illeclus: deinde peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem:* atqui, ut scite discurrit S. Augustinus lib. 6. contra Julian. c. 5. in his verbis *partus a pariente discernitur: pariens enim est concupiscentia, partus peccatum: sed concupiscentia non parit nisi conceperit, non concipit nisi illexerit, hoc est ad malum*

lum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum; ergo concupiscentia secluso voluntatis consensu peccatum non habet.

Prob. 2. ex Patribus: S. Chrysostomus Hom. 19. ad pop. Antioch. ultra medium: *Concupiscere, inquit, naturales; male vero concupiscere, jam voluntatis.* S. August. lib. 5. contra Julian. c. 3. *Frustra, inquit, dictum est, post concupiscentias tuas non eas, si jam quisque reus est quod tumultuantes, & ad mala trahere nitentes sentis eas.* Plures congerere superfluum fuerit, cum Calvinus, qui S. Doctorem melius quam ceteros hoc in puncto sensisse docet, de eo sic loquatur: *Augustinum inter & nos hoc discrimen est, quod ipse quidem concupiscentiam morbum, peccatum vocare non audet: sed ... tum demum fieri peccatum docet, ubi vel opus, vel consensus accedit: nos autem longe sapientiores illud ipsum pro peccato habemus, quod aliqua omnino cupiditate homo titillatur.*

Prob. 3. ratione. 1. quia nullum est peccatum sine libertate: atqui motus sensualitatis non sunt secundum se liberi. Si enim essent secundum se liberi, adhuc liberi forent, etiam reluctante voluntate, cum adhuc procederent a sensualitate aequaliter secundum se libera: atqui falsum consequens, ut ratio ostendit, & docet Trident. sess. 5. decret. de peccat. orig. can. 5. ubi ait *manere in baptizatis concupiscentiam ... quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus non valet.* Nec est quod dicant Hæretici, sensualitatis motus liberos esse voluntate primi hominis. Nam primi hominis voluntas ad peccatum actuale posterorum ejus non sufficit, quia peccatum actuale propriæ voluntatis consensum requirit, ex Augustino: atqui sensualitatis motus peccata forent actualia: ergo ut culpabiles sint, debent propria uniuscujusque hominis voluntate liberi esse. Et vero actus phreneticorum & stultorum, utpote qui ab originali peccato profuunt, non minus liberi sunt quam indeliberati concupiscentia motus: atqui tamen inter peccata recenserit nequeunt: ergo. 2. quia lex Dei non est impossibilis, sed *jugum suave*, Matth. 11. atqui hominibus etiam justis impossibile est non experiri varios concupiscentiæ motus, nisi speciale adsit privilegium quod ipsi S. Paulo deerat, ut patet ex Rom. 7. & 2. Cor. 12. 3. quia Novatorum opinio subvertit merita Christi; si enim concupiscentiæ verum sit peccatum, & maneat in homine etiam justificato, Christus non vere sed imputative tantum redemit, & a peccatis liberavit, adeoque plus nocuit delictum quam profuerit donum, quod Scripturis ac Christi mediationi repugnat.

Ex his colliges 1. sensualitatis motus rationem prævenientes non etiam esse peccata in iis qui baptizati non sunt, quia non magis in eis quam in baptizatis propria ipsorum voluntate liberi sunt. 2. idem dicendum de aliis motibus sive intellectus sive voluntatis, quales sunt motus infidelitatis, odii, & similes, qui omnem voluntatis consensum anteverunt, & ideo motus primo primi dicuntur. Ratio est eadem, quia ubi omnimoda deest libertas, ibi peccatum esse nequit.

Obj. 1. Rom. 6. dicit Apostolus, *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*: atqui peccatum de quo hic loquitur S. Paulus, ipsa est concupiscentia, ut patet ex sequentibus, *ad obediendum concupiscentiis ejus.*

R. concupiscentiam dici peccatum, sed improprie, quia a peccato est, & præcipue quia ad peccatum inclinatur, ut pluries docet Augustinus. Hæc autem solutio non est violenta, ut clamat Lutherus, sed fundam-

Lib. 1. de
pecc. mor-
tit. 6. 35.

damentum habet in Scripturis, in quibus peccatum aliquando sumitur pro culpa, aliquando pro pœna, vel causa peccati. Sic Deuteron. 9. *Peccatum vestrum quod feceratis, idest vitulum, igne combussis* ubi vitulus dicitur peccatum, quia effectus fuit & causa peccati. Thren. 4. *Completa est iniquitas tua*, idest pœna iniquitatis tuæ, *filia Sion, non addet ultra Dominus ut transmigret te*. Et Osee 4. dicuntur Sacerdotes peccata populi comedere, quia comedunt oblationes pro expiatione peccati: ergo vox peccati ambigua est, adeoque de peccato improprie dicto intelligi debet, si absque fidei & rationis periculo aliter intelligi non possit: non potest autem, ut patet ex probationibus nostris.

Inst. Pergit Apostolus ibid. cap. 7. *Peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces*. Unde sic: Transgressio legis peccatum est proprie dictum: atqui concupiscentia est transgressio legis.

R. dist. min. Concupiscentia sumpta pro actu voluntario concupiscendi, est transgressio legis, C. sumpta alio quovis modo, puta pro primis motibus quibus mens resistit, vel pro ipsa ad illos motus pronitate, N. Porro loquitur hic Apostolus de voluntariis concupiscentiæ motibus, quos Judæi non putabant peccata esse, nisi foris erumperent, ut patet ex Matth. 5. & ex Josepho lib. 12. Antiquit. cap. 13. Vide Estium hic, & Bellarmin. ibid. cap. 10.

Obj. 2. S. Augustinus in ea etiam cui resistitur concupiscentia peccatum agnoscit. Sic enim lib. 1. de nupt. c. 23. loquitur: *Si non sit quod scriptum est, Non concupiscas, fiat saltem quod alibi legitur, Post concupiscentias tuas non eas*. Et Serm. 5. de verbis Apost. *Si concupiscis quidem, quod lex vetat quæ dicit, Non concupisces, servas tamen aliud quod item lex jubet, Post concupiscentias tuas non eas*. Lib. 4. de Civ. Dei c. 10. *Neque enim nullum peccatum est ea quæ lex Dei prohibet, concupiscere*. Unde sic: iis in locis loquitur S. Augustinus de concupiscentia cui non consentitur, cum supponat servari illud, *Post concupiscentias tuas non eas*: atqui concupiscentia hæc peccatum est ex Aug. Quod enim lex Dei prohibet peccatum est: atqui ex Aug. lex prohibet ne quis concupiscat, & hanc legem transgreditur, etiam qui servat legem de non cundo post concupiscentiam suam: ergo.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. cum Silvio: Quod lex prohibet, ut peccatum & proprie dictam transgressionem, C. quod lex prohibet ut defectum & aliquid repugnans perfectioni ad quam lex tendit, N. atqui ... Pariter dist. min. & nego conseq. Itaque ex mente Augustini, lex quidem vetat concupiscentiam, quia scopus legis est ut homo ad eum perveniat vitæ statum in quo nullos patietur concupiscentiæ motus: verum non ideo colligi potest concupiscentiam ex Augustini mente peccatum esse. Id enim ut probaretur ostendendum esset posse hominem vel nullis concupiscentiæ motibus concuti, vel eum peccare dum iis motibus non consentit: atqui contrarium patet ex S. Augustino; nam juxta eum, neque homini possibile est omnes concupiscentiam insultus vitare. Lex, inquit Epist. 20. *posuit, Non concupisces; non quod hic valeamus non concupiscere, sed ad hoc quod perficiendo tendamus*. Rursus ex eodem S. Doctore, non peccat qui concupiscentiæ motus reprimat: Ipsa, inquit, *concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illius opera non consentiunt*: ergo.

Inst.

Silv. p. 243.

Lib. 1. de nupt. cap. 23.

Inst. 1. S. August. lib. 6. contra Julian. cap. 8. *Neque, inquit, nulla est iniquitas cum in uno homine vel superiora inferioribus surpiter serviunt, vel inferiora superioribus contumaciter reluctantur, etiamsi vincere non finantur: atqui iniquitas peccatum est proprie dictum, ut patet ex 1. Joan. 3.*

R. dist. min. Iniquitas quam facit homo peccatum est, C. iniquitas quam patitur homo, etiam nolens, peccatum est, subdist. peccatum est effective, quatenus ad peccatum inclinatur, C. formaliter, N. Iniquitatem enim latius aliquando sumi liquet ex S. Ambrosio in Apologia David cap. 13. sumitur enim non raro pro eo omni quod inordinatum est ac vitiosum; hoc autem sensu concupiscentia merito vocatur iniquitas.

Inst. 2. Si concupiscentia formaliter peccatum non esset, non noceret eis qui eidem non consentiunt: atqui concupiscentia, cui etiam non consentitur, nocet ex S. Augustino lib. 4. contra Julian. cap. 2.

R. dist. maj. Non noceret ut peccatum, C. non noceret quatenus miserabilem habet pugnam, & spirituale mentis gaudium minuit, N. Solutio est in eodem loco.

Inst. 3. Atqui S. Augustinus concupiscentiam nocere docet ut verum peccatum. Prob. sub. ex lib. 5. contra Julian. c. 3. n. 8. ubi sic loquitur: *Sicut cæcitas cordis... & peccatum est quo in Deum non creditur, & pœna peccati quæ cor superbum digna animadversione punitur, & causa peccati... ita concupiscentia carnis, adversus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis, & causa peccati est defectione consentientis vel contagione nascentis.* Unde sic arguo cum Kemnitio: Concupiscentia quæ ita pœna peccati est ut sit peccatum, sicut cæcitas cordis peccatum est; licet ipsa sit peccati pœna, vere & proprie peccatum est: atqui ex S. Augustino concupiscentia peccatum est ut ipsa cæcitas.

R. dist. min. Concupiscentia peccatum est sicut cæcitas cordis, cum annexum habet consensum voluntatis, C. concupiscentia simpliciter sumpta peccatum est secluso consensu, subd. peccatum est, idest, aliquid inordinati, vitiosi, & minime laudandi, secus ac sentiebat Julianus, C. peccatum est proprie dictum, N. Itaque concupiscentia quæ vel mentis dominatum evertit, vel saltem ipsi imperfecte prævalet, peccatum est proprie dictum ex Augustino & ex nobis: sed nunquam asseruit S. Doctor concupiscentiam, cui etiam resistitur, peccatum esse proprie dictum; neque paradoxum hoc probare intendit Augustinus, ea quam ex cæcitate cordis desumit comparatione: hac enim utitur solum, ut probet concupiscentiam peccatum esse posse, licet sit peccati pœna, quod negabat Julianus, ajens concupiscentiam, si sit pœna peccati, esse sceleris ulticem & Dei ministram, adeoque laudari debere, non vituperari. Ridiculam hanc ratiocinationem insectatur Augustinus, usus comparatione tum Dæmonum, per quos malis pœna infligitur; tum Saulis, qui & ipse pœna fuit peccantium; tum cæcitatibus humanæ, quæ pœna est peccati: atqui neque Dæmones, neque Reges impii, nec cæcitas & incredulitas cordis laudari debent: ergo quod pœna peccati est, peccatum esse potest, nec laudari debet. En tota Augustini ratiocinatio; qui aliud ex verbis ejus eruere nititur, S. Doctoris mentem omnino pervertit.

Inst. 4. Juxta eum concupiscentia verum est peccatum, juxta quem di-

mit-

mittitur in Baptismo, non ut non sit peccatum, bene vero ut non imputetur in peccatum: atqui ex S. Augustino concupiscentia dimittitur in Baptismo ... Sic enim loquitur S. Doctor lib. 1. de nupt. & concup. c. 15. n. 28. *Si autem quaeritur quomodo ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo universorum facta est remissio peccatorum ... aut certe si in parente potest esse, & peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit: ad hæc respondetur dimitti concupiscentiam carnis in Baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur: ergo.*

R. nego min. Docet quidem Augustinus dimitti concupiscentiam non ut non sit, cum certissime remaneat ad agonem; sed non dicit eam exterius tegi & remanere ut peccatum proprie dictum, quod non imputetur: tum quia supponit eam esse peccatum in prole, non in parente baptizato; tum quia dicit in Baptismo universorum factam esse remissionem peccatorum; tum quia verbis sequentibus dicit solvi reatum ejus seu culpam: licet supersit infirmitas quæ in hac vita tolli non potest: *Reatu suo jam soluto, inquit, manet tamen, donec sanetur omnis infirmitas nostris proficiente renovatione interioris hominis de die in diem.*

Inst. 5. Docet ibidem Augustinus cap. 26. reatum concupiscentiæ ad ipsam se habere concupiscentiam, sicut reatus adulterii ad ipsum se habet adulterium: atqui adulterium ratione actus sui non potest unquam esse sine peccato: ergo nec concupiscentia.

R. nego totum, quia totum falsum est. 1. nego maj. Neque enim concupiscentiam comparat Augustinus cum adulterio, ut ostendat esse in concupiscentia reatum perpetuum, sicut in adulterio, bene vero ut ostendat concupiscentiæ reatum distinguere a concupiscentia, & ea remanente reatum posse non remanere, sicut non remanente actu adulterii reatus ejus remanere potest: *Manent ergo, inquit, pristina peccata, nisi remittantur: sed quomodo manent si præterita sunt, nisi quia præterierunt actu, manent reatu; sic itaque fieri & contrario potest ut etiam illud concupiscentia maneat actu, prætereat reatu.*

R. 2. nego min. Manent quidem præterita peccata, sed nisi remittantur, inquit Augustinus. Ergo cum remissa sunt, non manent: ergo nec manet reatus concupiscentiæ cum per Baptismum remissus est.

Plura paraveram de mente S. Thomæ, qui in sensualitate peccatum veniale admittere videtur, sed hæc omittere cogor, ne alia magis utilia omittam. Unum dixisse sufficiat: nempe ideo facultates a voluntate distinctas pro peccati subjecto haberi a S. Thoma, quia vel a voluntate moventur, vel non reprimuntur per voluntatem. Neque tamen juxta subtilem S. Thomæ Philosophiam, sensualitas esse potest subjectum peccati mortalis, quia peccatum mortale consistit in aversione a fine ultimo, in quem ordinat ratio, non autem sensualitas: unde quoties est aversio a fine, toties peccatum non tribuitur sensualitati, sed rationi. Vide Estium in 2. dist. 24. §. 20. ubi ab hac S. Thomæ sententia recedit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De causa efficiente peccati.

Causa efficiens peccati, si proprie loqui velis, una est voluntas, quam supra vocavimus causam peccati subjectivam. Sed hic latius sumitur

S. Thom.
qu. 75. &
S. 1^a 2^a.

tur nomen causæ, nempe pro eo omni quod causa est cur homo peccet: hinc duplex distinguitur peccati causa; interior, quæ in ipso homine est, & exterior, quæ est extra ipsum. Causa interior triplex; ignorantia ex parte intellectus, concupiscentia & passio ex parte appetitus, & malitia ex parte voluntatis. Causa exterior triplex est, vel potius fingi potest; Deus una cum voluntate ad peccatum concurrens, Dæmon ad illud excitans, homo peccatum suum alteri homini communicans, de quo ultimo infra dicam, ubi de peccato originali.

S E C T I O P R I M A.

De ignorantia ut causa peccati.

QUatuor hic inquiri solent. 1. an ignorantia reipsa sit causa peccati. 2. an ipsa sit peccatum. 3. an ea peccatum tollat ex toto, aut saltem imminuat. Quæ ut intelligantur, repetendum est ex Tractatu de Actibus humanis, quid sit ignorantia, quotuplex sit, quamam faciat aut tollat voluntarium: his enim positis, tota pene questio resoluta est.

Tom. 2.
Moral.
148. 526.

Dico igitur 1. Ignorantia potest esse causa peccati, idque per accidens.

Prob. ex Script. Act. 3. Scio fratres, quia per ignorantiam fecistis. 1. Cor. 2. Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent: atqui tamen peccaverunt Dominum crucifigendo: ergo peccatur per ignorantiam, seu, quod idem est, datur ignorantia, quæ est causa peccati.

Dixi, per accidens: quia cum ignorantia sit privatio, non potest positive influere in peccatum, sed indirecte tantum, & quatenus removet prohibens, idest tollit scientiam, quæ si adesset, peccatum non poneretur.

Obj. Si ignorantia sit causa peccati, quia removet scientiam quæ peccatum prohiberet, Deus etiam erit causa peccati, quia denegat auxilia, quæ si adessent, impedirent peccatum: atqui falsum consequens.

R. nego maj. Disparitas est quod Deus non teneatur dare auxilia quæ denegat; homo vero teneatur scientiam adipisci qua peccatum evitet: aliunde Deus sufficientia auxilia homini concedit.

Quæ vero ignorantia sit causa peccati, facile definiri potest ex iis quæ alibi dicta sunt. Unde 1. ignorantia invincibilis, licet sit causa operis, quia ea seclusa non poneretur opus, non est tamen causa peccati formaliter sumpti, quia tollit omne voluntarium respectu peccati: patet hoc in Jacob, qui ad Liam accessit, ratus eam esse Rachelem. 2. neque etiam peccati causa est ignorantia concomitans si sit invincibilis. Ea enim ignorantia non causat peccatum, quæ impedit ne actio cognosci possit ut mala: atqui ignorantia concomitans hoc impedit, ut patet in eo qui hostem quem quærebat interfecit, bona fide existimans se occidere feram. 3. superest ergo ut ignorantia quæ causa est peccati, sit ignorantia consequens & vincibilis, si ve affectata sit, si ve non. Ratio est, quia ea ignorantia est peccati causa, quæ causa est cur ponatur actus formaliter malus, qui tamen ea sublata non poneretur: atqui ignorantia vincibilis 1. causa est cur ponatur actus formaliter malus; quia ignorantia illa cum potuerit & debuerit tolli, non tollit absolute voluntarium. 2. tamen eadem ignorantia sublata non poneretur actio; alioqui enim si quis ita affectus esset, ut adhuc poneret actionem, jam ignorantia ejus non esset consequens, sed concomitans.

Dico

Dico 1. Datur ignorantia quæ peccatum est.

Prob. 1. ex Script. Psalm. 24. *Ignorantias meas ne memineris*. Osee 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te*. 1. Cor. 4. *Si quis ignorat, ignorabitur*. Heb. 9. Sacerdotes veteris legis dicuntur obtulisse sanguinem pro sua & populi ignorantia.

Prob. 2. Non minus ignorantia eorum quæ quis tenetur & potest scire, peccatum est, quam omissio eorum quæ quis tenetur & potest facere, peccatum sit: atqui omissio hæc peccatum est.

Obijciuntur multa. 1. peccatum omne est in voluntate; ignorantia autem est in intellectu. 2. peccatum omne tollitur per pœnitentiam; per eam tamen non tollitur ignorantia. 3. si ignorantia esset peccatum, qui ex ignorantia furaretur, duo admitteret peccata, unum ignorantie, alterum furti. 4. si ignorantia sit peccatum, quod quis in ebrietate facit mali, peccatum erit, quod falsum est. Sed hæc non nocent; unde

Ad 1. Non omne peccatum est in voluntate tamquam in subiecto, licet omne peccatum sit in voluntate tamquam causa: ipsa enim voluntas aliis animæ facultatibus imperat, etiam intellectui; ac proinde aliarum facultatum actus sicut & defectus sunt in potestate voluntatis, & sic voluntarii. Ad 2. ignorantia per pœnitentiam non tollitur secundum quod est privatio scientiæ, sed tollitur secundum quod importat negligentiam, sine quæ ignorantia peccatum non esset. Ideo autem ignorantia secundum hanc negligentiam rationem tollitur, quia pœnitens sibi proponit eam omnem adhibere diligentiam, quæ ad expulsiōem ignorantie necessaria est; si autem non adhibeat ut debet & potest, ignorantia sit denuo vincibilis & peccatum, ut notat Silvius hic in fine art. 2. Ergo, inquires, ignorantia non ratione sui, sed propter negligentiam peccatum est. R. Ita docet S. Thomas q. 76. a. 2. in corp. & ante eum S. Augustinus his verbis: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras*. Et vero, ut post Cajetanum discurrit Gonet disp. 6. a. 1. n. 16. sicut scire non est secundum se actus moraliter bonus, sed solum ut est elicitus aut imperatus ab ea virtute quæ *studiositas* vocatur; ita nescire non est secundum se malum, sed prout oritur a vitio studiositatis opposito. Addit Gonet, quod sicut omissio Missæ quæ in somno contingit, & in ipso indirecte volita est, non in causa solum, sed etiam in se ipsa peccatum est, quamvis non id habeat a se, sed a causa; ita a pari, ignorantia vincibilis est in se formaliter peccatum, licet id non habeat a se, sed a negligentia voluntaria sciendi ea quæ scire tenemur. Negligentia tamen & ignorantia non sunt, ait ibid. Silvius, duo peccata, sed unum; sicut actus internus & externus, imperans & imperatus, ambo non nisi unum efficiunt peccatum: ignorantia enim se habet ut aliquod imperatum a negligentia. Ad 3. fatetur Silvius eum qui peccat ex ignorantia juris quod potest & scire debet, revera duplex admittere peccatum, aliud quidem ignorantie, aliud vero furti v. g. alteriusve generis cuius est præceptum quod transgreditur: quia, inquit, ignorantia per se peccatum est, etiam si nullum aliud peccatum committatur, imo nec subsit periculum peccandi. Si vero ignorantia sit solum facti aut circumstantiæ particularis, ut si quis non jejundet, quia culpabiliter ignorat hac die jejunandum esse, non videtur duo peccata committere, quia noticia huius jejunii ei necesse

necessaria non erat, nisi ad vitandum hoc particulare peccatum. Hæc tamen solutio difficultate non caret, quia sicut cognitio jejunii necessaria non est, nisi ut vitetur transgressio legis jejunii; ita cognitio malitiæ furti non videtur necessaria, nisi in ordine ad furtum evitandum: unde si quis eo in loco esset ubi furari non posset, actualis ignorantia malitiæ furti eidem non videretur vertenda in crimen. Quapropter alii Theologi aliter ab eo nodo se expediunt, & docent 1. ignorantiam practicam, idest quæ impedit ne amplectamur quæ amplectenda sunt, aut vitemus quæ vitanda, non esse peccatum distinctum ab ipso opere quod ex ea sequitur, quia obligamur ad exuendam ignorantiam, ne actum imperatum omittamus, vel ponamus actum prohibitum. 2. ignorantiam speculativam, eorum nempe quorum scientia per se imperatur, esse peccatum speciale, quia talis ignorantia est contra speciale præceptum: v. g. ignorantia mysteriorum fidei & Symboli, pugnat non semper practice contra fidem, sed contra studiositatem; potest enim quis esse bene affectus ad credendum mysteria fidei, & tamen negligens esse & male affectus ad adhibendum studium quo discat quæ sint fidei nostræ mysteria. Ita Vasquez disp. 119. n. 7. ad 4. quæ sunt in ebrietate non sunt peccata, nisi prævisa sint, aut prævideri debuerint; alias qui aliquod crimen committeret, reus esset omnium criminum quæ ex eo sequi possunt, furti v. gr. homicidii: si vero prævisa sint, aut debuerint prævideri, sunt peccata, quia satis sunt voluntaria.

Dico 3. Ignorantia invincibilis & antecedens excusat a toto peccato; consequens, nisi affectata sit, excusat a tanto; concomitans nec excusat, nec accusat. Prob. prima pars. Ignorantia antecedens tollit omne voluntarium: ergo & omne peccatum: unde Christus Joan. 15. *Si non venissem & eis locutus non fuisset, peccatum (infidelitatis in me) non haberent*. Porro ignorantia censetur invincibilis, cum nec directe nec indirecte volita est, estque vel ejus rei quam quis non tenetur scire; vel si tenetur scire, sufficientem adhibuit diligentiam, nec tamen scire potuit. Quanta porro adhiberi debeat diligentia, ut ignorantia sit invincibilis, facile definiri non potest, ut notat Silvius ibid. haud tamen necessarium est; ut quis diligentiam simpliciter summam adhibeat, hoc est ut faciat plane totum quod in se est; sed sufficit si id faciat quod communiter viri pii ac prudentes efficere solent, & eo modo quo solent. Sic Jacob accedens ad Liam non tenebatur vel adhibere lumen, vel eam ad loquendum provocare, ut veritatem exploraret: neque enim id pii facere solent; sed satis erat quod nullam habens fraudis suspicandæ causam, eam susciperet quæ sibi offerebatur.

Quæres an in omni casu ignorantia invincibilis excuset a culpa.

Not. 1. Quæstio præcipue movetur de ignorantia facti.

Not. 2. Conveniunt omnes eum qui dat operam relicitæ, semper a peccato excusari ob ignorantiam invincibilem; sed controvertitur an idem dicendum sit, si quis operam dando rei illicitæ, aliquid faciat cum illa re connexum, quod in se novam habeat deformitatem quæ invincibiliter ignoretur. V. g. Genes. 38. ingressus est Judas ad nurum suam, putans esse scortum, sed plane nesciens esse nurum, est-ne ab incestu excusandus? Negant aliqui, sed alii plures probabilius affirmant; quia circumstantia invincibiliter ignorata, non minus efficit ut actus respectu ejusdem sit involuntarius

rius quando vacatur rei illicitæ, quam cum vacatur rei licitæ: unde juxta S. Thomam hic, excusatur a parricidio, non tamen ab homicidio, qui percutiens aliquem, scit quidem ipsum esse hominem, non tamen scit eum esse patrem. Hinc colligit Silvius, cum qui die festo culpabiliter non adesset Missæ Parochiali, in qua denuntiaretur præceptum celebrandi festum aliquod novum & insolitum, peccatum quidem non audiendo Missam hanc, non autem omitendo celebrationem hujus festi. Quamvis enim inquit, teneretur ad Missam ire, non tenebatur tamen ire ad audiendam publicationem novi & insoliti festi, de quo neque scire, neque cogitare poterat: aliter dicendum de festis quæ unoquoque anno recurrunt, quia de iis poterat & debebat cogitare. Ex iis principiis sequi videtur censuras non incurri ab eis qui violentas manus injiciunt in aliquem, quem invincibiliter ignorat esse Clericum, de quo ubi de censuris.

Prob. secunda pars. Quod minuit voluntarium, minuit peccatum: atqui ignorantia vincibilis minuit voluntarium; minus enim voluntarium est quod solum indirecte volitum est, quam quod directe. Hinc Christus Luc. 12. *Servus qui non cognovit voluntatem domini sui, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*: ergo ignorantia hæc minuit peccatum. Sed ita-ne minuit, at veniale facit id quod alioqui esset mortale? R. tale esse peccatum quod sequitur ex ignorantia, quale est peccatum negligentia ex qua sequitur ignorantia: hinc si negligentia sit gravis, ut esse solet, etiamsi non sit summa: peccatum non definit esse mortale. Certe enim mortaliter peccaverunt Judæi qui Dominum crucifixerunt, & Apostolos ejus persecuti sunt, tamen id fecerint *per ignorantiam*, alii majorem, alii minorem. Peccant etiam mortaliter Judices, Advocati, Confessarii, Superiores, Medici, Opifices &c. qui ex gravi, licet non omnium maxima negligentia, scientia sibi necessaria destituti sunt. Si vero negligentia sit tantum venialis, & imperfecte voluntaria, sicut est cum quis aliquam, sed non satis magnam, adhibuit diligentiam; tunc ita minui potest peccatum ut non sit mortale. Atque id in casu perjurii ex veniali negligentia & ignorantia contingere posse docent Navarrus & Sylvester, quos sequitur Valentia de peccat. disp. 6. q. 6. punct. 3. An mollities seu pollutio a peccato excusari possit sub prætextu ignorantia, dubitant aliqui; negant plures, & melius, juxta Pontas v. *Ignorance* cas. 1.

Dixi, nisi sit affectata: hæc enim potius auget peccatum. Ignorantia enim quæ non interpretativum dumtaxat, sed formalem legis ac legislatoris contemptum includere videtur, peccatum auget, nedum minuat: atqui talis est ignorantia affectata, cum eorum sit qui Deo dicunt: *Recede Job a nobis, scientiam viarum nostrarum nolumus*, quique nolunt intelligere ut bene agant. Unde S. Isidorus lib. 2. sentent. c. 17. *Voluntatem proprii domini velle nescire, quid aliud est quam velle dominum superbiendo contemnere?* ergo.

Prob. tertia pars. Eatenus ignorantia actum aliquem excusat a peccato, quatenus actus ille non fieret sublata ignorantia: atqui actus qui sit ex ignorantia concomitante, adhuc fieret, & quidem libentius ea sublata: ergo hoc sensu ignorantia hæc non excusat a peccato. Quia tamen actus ignorantia concomitanti conjunctus, neque directe neque indirecte volitus est, ideo hoc sensu ignorantia concomitans non excusat: unde p. 363.

TOMEN, Theol. Mor. Tom. II.

Q

qui

qui putans se feram occidere, occidit inimicum, non est reus homicidii, nec subiacet poenis contra homicidas latis.

Quod de ignorantia dictum est, idem dicendum 1. de inadvertentia, quæ est carentia attentionis actualis. 2. de inconsideratione, quæ privatio est debitæ inspectionis. 3. de oblivione, qua quidpiam fugit e memoria: hæc enim, cum quædam sint debitæ actualis cognitionis privationes, ad ignorantiam merito revocantur, & ejusdem cum ipsa conditionis sunt. Unde inadvertentia, idem dic de aliis, excusat a toto si invincibilis sit, ut esse solet in iis qui habituales habentes cognitionem officii sui, alio nefcii & inviti rapiuntur: non excusat vero, nisi a tanto, si debuit & potuit vitari, quia tunc non tollit voluntarium indirectum. Hinc culpabilis est inadvertentia. 1. in se ipsa, cum sentit homo id quod aggreditur plus mereri considerationis, nec tamen vult amplius ad rem attendere. 2. in alio, ut cum quis vult aliquid quod cum seria rei faciendæ consideratione coherere non potest; aut cum non exiit se defectu quodam qui advertentiam tollit, v.g. præcipitatione in agendo, negligentia in attendendo &c.

SECTIO SECUNDA.

De aliis interioribus peccati causis.

CAUSÆ eæ sunt passio & malitia, de quibus qui plura volet, consulat S. Thomæ Interpretes hic ad q. 77. Nos paucis rem exequemur.

Quæres 1. an detur peccatum ex passione.

R. affirmat. Passio enim est *appetitus sensitivi motio, quæ extraordinariam corporis mutationem producit*: atqui motio hæc esse potest & sæpius est causa peccati, juxta id Daniel. 13. *Concupiscentiam subvertit cor*. Et Roman. 7. *Passiones peccatorum operantur in nobis ad fructificandum morti*. Porro peccatum ex passione dicitur peccatum infirmitatis: quia sicut corpus tunc dicitur infirmum, cum propter humorum intemperiem, ab operatione sua bene exercenda impeditur; sic anima dicitur infirma, cum inordinatis appetitus sensitivi motibus ita distrahitur & retardatur, ut operationes suas juxta dictamen rationis exercere non valeat. Unde Da-

Psalm. 6. Vid. Misereere mei, quoniam infirmus sum.

Quæres 2. an passio minuat vel augeat peccatum.

R. 1. Passio antecedens minuit peccatum, sed prorsus non tollit, nisi omnino sit involuntaria 1. quidem minuit peccatum: nam passio antecedens dicitur quæ præcedit motum voluntatis, eamque trahit vel inclinat ad assensum: ergo passio hæc minuit liberum. Quod enim ex ejus impulsu & inclinatione fit, non potest tam esse liberum, quam quod sine illo impulsu efficitur: atqui eo ipso quo minuit liberum, minuit & peccatum. Et vero passio antecedens impedit & perturbat usum rationis: atqui ratio perturbata minus habet libertatis, quia minus expendere potest singula in quibus est actio: ergo &c. Quia tamen passioni antecedenti resisti potest & debet, hinc addidi eam non tollere peccatum, & id patet ex duobus textibus modo citatis: imo nec, loquendo communiter, ita minuit, ut ex mortali veniale faciat in motibus deliberatis, quia tunc nec deest materia gravis, nec consensus sufficiens ad peccatum mortale, quia
& pec-

& peccare potest mortaliter qui passionem quam advertit, non repellit positive, licet nec positive consentiat, ut alibi dicemus.

Sed quid si passio plane auferat usum rationis, sicut involuntaria?

R. Vel est involuntaria, tum in se, tum in sua causa, ut cum quis in phrænesi, vel in ebrietate involuntaria constitutus percutit matrem, & tunc dubio procul ab omni peccato excusatur: vel licet actu involuntaria sit, fuit tamen a principio voluntaria, ut cum quis ex voluntario amore carnali incidit in insaniam, & tunc, ait Silvius, non excusatur a peccato quod fuit prævisum, vel quod ex ejusmodi amore per se sequitur. *Hic q. 77. a. 7.* Ratio est, quia insania se habet ut ebrietatis, quæ est brevis quædam amentia: atqui ex S. Thoma, cum aliquis de sero se inebriavit, & non potest surgere ad Matutinas ut debet, omisso hæc incipit imputari ad culpam, non eo tempore quo se applicuit ad actum ebrietatis, cum officii recitatione impossibilem, sed quando fuit tempus operandi, seu dicendi Matutinas. Unde dato quod ebrius excitaretur per violentiam, & iret ad Matutinas, non omitteret, seu reus non esset omissionis, nec consequenter obnoxius censuræ, si qua adversus omittentes lata foret, sed solum reus ebrietatis: ergo vid. Æthicam amoris tom. 1. lib. 10. par. 1. n. 238.

R. 2. Passio consequens, seu quæ sequitur motum voluntatis, & quam quis excitat in se ut tanto vehementius agat, non minuit peccatum, sed potius auget, vel signum est magnitudinis ejus; quia vel voluntarium auget, vel est signum voluntatis vehementioris. Peccatum ex passione consequenti, non dicitur ex infirmitate, sed potius ex malitia, ut notat ibidem Silvius.

Quæres 3. an detur peccatum ex malitia.

R. affirmat. Nam peccatum ex malitia est illud quod scienter & libere committitur, quodque nec ex ignorantia, nec ex passione antecedente procedit: atqui constat aliquos esse qui scientes & volentes malum eligunt, non ex ignorantia vel passione. Tales ii sunt qui quasi de industria recesserunt a Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt: tales & ii qui letantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis: tales ii servi qui domini sui voluntatem cognoscunt & non faciunt. *Joh. 34. Psal. 51. Luc. 12.*

Hic quædam observanda. 1. peccatum ex malitia omnium est gravissimum ex genere suo, quia omnium maxime est voluntarium, peccatum vero ex infirmitate gravius est quam peccatum ex ignorantia non affectata; peccatum autem quod vel ex ignorantia affectata, vel ex passione libere excitata prodit, vel est peccatum ex malitia, vel ei æquivaleret. 2. peccatum ex malitia non semper oritur ex peccato præcedenti, quia primum peccatum aliquando est ex malitia, ut in Angelis patet & in Protoparentibus, qui cum nec ex passione nec ex ignorantia peccaverint, ex malitia peccasse videntur, ait Silvius, 3. eadem de causa non omnis, qui peccat ex malitia, peccat ex habitu, quia fieri potest ut voluntas illius qui nullum habet habitum prævium ex seipsa ad malum moveatur, quod est peccare ex malitia, 4. tamen quicumque peccat ex habitu, peccat ex certa malitia, ut hic docet S. Thomas, quia qui peccat ex habitu, peccat ex majori voluntatis propensione; & vere, licet cito & quasi imperceptibiliter, determinatur ad malum, quod ei quodammodo connaturale evadit, prout consuetudo & habitus vertitur in naturam. Unde colligere est

quam insipienter aliqui peccata sua inde excusare velint, quod a consuetudine oriantur, cum consuetudo minime retractata malitiam adaugeat.

Circa consuetudinem malam mortaliter peccandi, docent non pauci eos qui ea implicantur, obligari sub mortali ad eam retractandam. Quisque enim, inquit, sub mortali tenetur removere occasionem proximam, ac periculum morale mortaliter peccandi; alioqui censetur vel le interpretative peccatum, quia vult id unde sequitur peccatum: atqui consuetudo est prima peccandi occasio, & morale quoddam periculum, vel potius moralis quardam peccandi necessitas, quatenus, ut docet S. Augustinus, *dum consuetudini non resistitur, fit necessitas*. Addunt iidem consuetudinarium toties actu peccare quoties ad pravam, qua ligatur, consuetudinem advertens, non proponit efficaciter eam corrigere, quia vult saltem interpretative id quod respectu ipsius proximum est peccandi periculum, hoc autem velle, novum est peccatum. Verum hæc questio ad eum pertinet Tractatus Pœnitentiæ locum, ubi discutitur, an quis sub pœna mortalis peccati teneatur quamprimum elicere actum contritionis de peccato quod admisit.

L. 3. Cont.
lib. 1. c. 5.

SECTIO TERTIA.

De exterioribus peccati causis.

Dicemus primo de Deo, deinde de Dei hoste diabolo. Quod spectat ad Deum, Bellarminus* multos recenset Hæreticos, qui Deum peccati auctorem fecerunt. Hoc dogma a Sectariis quibusdam qui Libertini dicebantur, renovatum acriter impugnavit Calvinus; qui tamen quod una manu convellere, idipsum altera astruere visus est: sic enim negat Deum esse peccati auctorem, ut hec entes scribat Deum velle, decernere, præcipere peccatum; adeo ut illud non permittat solum, sed ad ipsum incitet & compellat. Ajunt, inquit loquens de Catholicis, hoc, peccatum & execrationem, Dei tantum permisso, non etiam voluntate fieri: ipse vero Deus palam se facere pronuntians, effugium illud repudiat. Et infra: *Abaddon incestu coitu patris torum polluens, detestabile scelus perpetrat, Deus tamen hoc opus suum esse pronuntiat &c.* Errorem hunc proscripsit Synodus Trident. sess. 6. cap. 6. his verbis: *Si quis dixerit mala opera ita ut bona Deum operari, non permissis solum, sed etiam proprie & per se, adeo ut sit ejus proprium opus non minus proditio Juda quam vocatio Pauli, anathema sit.* Unde

Dico: Deus non est peccati causa, quasi velit, præcipiat, aut operetur peccatum, hominemve ad illud excitet & impellat.

Prob. 1. Qui non vult iniquitatem, sed eam odit & abominatur, peccatum velle; præcipere & operari non potest: atqui ex Scriptura Deus non vult iniquitatem... Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Psalm. 44. *Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem.* Ezechiel. 18. *Numquid voluntatis mee est mors impii, dicis Dominus? Veller autem Deus impii mortem, si eum ad peccatum excitaret, impelleret, ac per ipsum & in eo peccatum operaretur.*

Reponunt Calvinistæ, Deum non velle quidem peccatum voluntate signi, quandoquidem illud lege sua prohibet; idipsum vero velle voluntate beneplaciti, quæ sola vera est & proprie dicta voluntas. Sed quis

præ-

præter Calvinum sibi persuadeat Deum intus velle quod palam asserit & jurat se detestari? *Nemo*, ait Scriptura, cum tentatur, dicat quoniam a Deo tentatur, Deus enim neminem tentat. Et alibi: Nemini mandavit im- *Jacobi 1.*
pie agere; unde Jeremix 19. peccata hominum dicuntur non ascendisse *Ecclesi. 15.*
in cor Dei, quia ea intus improbat: atqui admisso semel impio Calvini systemate, Deus hominem tentat, eidem impie agere præcipit, & interius vult peccatum ejus.

Prob. 2. ex S. Augustino cujus præcipue auctoritate gloriantur Novatores. Epist. 194. alias 105. ad Sixtum: *Nec obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam.* Et infra: *Iniquitatem damnare novit ipse, non facere.* Lib. 12. de Trinit. cap. 12. distinctionem apud Catholicos tritam, quam Calvinus vocat *effugium*, adoptat S. Doctor. *Modus*, inquit, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri jusserit, sed quod tantum permiserit. Lib. 2. de peccat. meritis cap. 17. n. 27. *Nullus culpæ humanæ in Deum referas causam*, cap. 18. num. 29. *Nefas est dicere quod Deus auctor sit malæ voluntatis.* Lib. 10. de prædest. SS. cap. 10. *Præscire potens est quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata.* Concinit S. Prosper magistri sui fidus interpret: *Detestanda*, inquit, & abominanda opinio quæ Deum cujusquam malæ voluntatis, aut malæ affectionis credit auctorem ... Non ergo ... malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut excitavit, aut suavit, aut impulsit ... *judicium Dei futurum omnino non esset, si homines Dei voluntate peccarent.* Unde sic: Qui hominis iniquitatem permittit quidem, sed nec eam facit, nec fieri jubet, nec suadet, nec excitat, quique non nisi impie dici potest malæ voluntatis auctor, ille nullo Calvini sensu peccati causa dici potest: atqui Deus &c.

Resp. ad
10. objectionem.

Prob. 3. ex Concilio Trid. cujus verba supra laudavi. Præiverat Concilium Arausicanum II. can. 25. his verbis: *Aliquos ad malum divina potestate prædestinatos non solum non credimus, sed etiam si sunt qui tantum malum credere velint, illis cum omni detestatione anathema dicimus.*

an. § 29.

At, inquis, negat sæpe & aperte Calvinus Deum esse peccati auctorem.

R. Calvinum reipsa astruere id quod fateri erubescit. Nempe vero ubique gentium receptum est, ut ille peccati alicujus, homicidii v. gr. auctor & quidem primarius judicetur, qui suavit, & a fortiori qui præcepit homicidium illud: ergo eo ipso quo Deus, juxta Novatorem, peccatum mandat & præcipit, auctor peccati censeretur debet: imo ita auctor, ut quemadmodum scite notat hic Bellarminus, peccatum soli Deo, homini neutiquam imputari possit. Ei enim soli peccatum imputari debet, qui libera est transgressionis causa: atqui Deus solus, non autem homo, libera est transgressionis causa: cum solus Deus sit liber, hominis vero libertas sit *titulus sine re*, juxta Novatores, unde qui peccant non possunt aliter velle quam peccatum, ut loquitur Beza apud Bellarminum ibid. cap. 6.

Prob. 3. ratione a priori. Si Deus sit peccati auctor, vel quia illud permittit cum impedire posset; vel quia ad ipsum concurrat, cum posset non concurrere: atqui neutrum dici potest. Non primum: qui enim permittit malum quod non tenetur impedire, non censetur ejusdem mali causa;

fic herus qui permittit sibi aliqua a famulo surripi quo fidelitatem ejus magis exploret, non dicitur causa furti, quia furtum hoc impedire non tenetur, sed e contra jus habet explorandi fidem famuli sui; sic etiam mulier quæ elegantem a natura formam accepit, non tenetur domi remanere, aut sedare vultum, ne corruptus adolescens ex ejus conspectu ad amorem accendatur; pariter qui urgente necessitate, vel mutuum petit ab usurario quem videt in exigendis usuris peccaturum; vel Sacramenta a Parocho quem scit ea in peccato administraturum, cum ea ab alio commode accipere nequit, neutiquam peccat, quia nempe non tenetur usurarii malive Sacerdotis peccatum impedire, sed potius utitur jure suo: atqui Deus non tenetur hominis lapsum impedire, sed jus habet explorandæ ejus fidelitatis, satisque est si vires ei tribuat quibus peccatum vitare possit. Non secundum: ideo enim Deus ob concursum, peccati auctor diceretur, quia concurrat ad entitatem malæ operationis; non quomodo cumque, sed in tali loco, tempore, aliisque circumstantiis, quibus positus actio non potest non esse mala: atqui Deus ob hujusmodi concursum nec est nec esse potest auctor peccati. Qui enim ordinate concurrat, etiam dum homo inordinate operatur, ille concursu suo nec est nec esse potest auctor peccati: atqui Deus ordinate concurrat; postulat enim ordo & recta ratio providentiæ universalis, ut Deus qui creaturas fecit & facere potuit liberas, ideoque boni & mali capaces, iisdem non neget concursum sine quo immotæ manerent ut stipites, & neutram in partem se movere possent. Quod autem creatura concursu hoc abutatur, in Deum refundi non potest; sicut quod arbor quæ nonnisi ex solis influxu fructus parit, amarus fructus pariat, non est vitium solis qui bene calefacit, sed arboris ipsius vel terræ cui implantata est; aut quod optimus scribendi artifex qui incommodo calamo, vel in mala papyro scribit, male scribat, non scriptoris defectus est, sed calami vel membranæ: ergo actionis ad quam cooperatur Deus, malitia & deformitas non in Deum sed in hominem refundi debent.

Confirm. Quia actionis deformitas inde solum oritur, quod quis scilicet & libere contra debitum operetur: atqui Deus concurrendo non agit contra debitum, imo implet debitum causæ universalis. Verum quidem est potuisse a Deo eligi alium rerum ordinem in quo nusquam ad mali actus entitatem concurreret; sed hunc præ alio possibili elegit, ut beneficeret etiam de malo. Nam occasione peccati quod permittit Deus multa elucet ejus attributa: neque tam eximie manifestaretur vel justitia ejus, nisi essent qui punirentur; vel misericordia, nisi essent quibus venia indulgeretur; nec boni velut aurum probarentur in fornace, nisi malis admisti viverent; nec triumphassent martyres, nisi sævisset tyranni.

Dices: Ex eo quod Deus concurrendo ad entitatem peccati, non operetur contra debitum, sequitur quidem eum non peccare, & hoc sponte fatentur Calviniani; sed non inde sequitur quod non sit peccati causa; imo vero licet non peccet, necessario erit causa peccati, si peccati entitatem ponat; sicut licet non mereatur, necessario est causa meriti, eo quod meriti entitatem operetur.

R. neg. antec. & parit. Deus est meriti causa, quia ex intentione sua & influxu speciali, prima est totius actionis meritorie causa, adeoque ip-

lam

V. Gonet
de Actib.
human.
disp. 1. 4.
3. nu. 40.

Vid. S.
Aug. c. 11.
C. 2. En-
chir.

Vasquez
disp. 129.
c. 5. n. 16.

sam operatur, & secundum substantiam, & secundum eam quam habet cum suprema ratione conformitatem; non meretur tamen, quia ad meritum non sufficit ut quis bene moraliter operetur, sed aliz requiruntur conditiones, quarum non semper capaces sunt qui cooperantur merito: sic ad meritum requiritur status viz, & promissio mercedis a Deo facta, quæ duo in solum hominem cadunt. At vero nec peccat Deus, nec est peccati causa, quia quidquid hominis actio habet moraliter mali, ibidem est præter intentionem Dei, nec ejus influxui subjacet; quemadmodum si sol esset agens diaceticum, quidquid amaritudinis habet fructus, soli attribui non posset. Adde quod si Deus causa esset peccati, peccaret de facto, quia fieri nequit ut quis peccatum operetur & non peccet.

Obj. 1. Qui est causa mali cujuscumque, causa est peccati quod certe malum est: atqui Deus ... Amos 3. *Si fuerit malum in civitate quod non fecerit Dominus.* Isa. 45. *Ego Dominus ... faciens pacem & creans malum.*

R. dist. min. Deus est causa mali pænæ, C. mali culpæ, N. Malum pænæ est afflictio quævis & calamitas; malum culpæ est rebellio contra legem. Deus prioris auctor esse potest, quia justus est; posterioris vero causa esse nequit, quia sanctus est, & idem prohibere simul & præcipere non potest. Porro malum hoc loco Amos, *sed pœna intelligenda est*, ait S. Augustinus, *contra Alimant.* c. 26. idque evidenter astruit series textus: *Visitato*, ait ibid. Deus, *super vos omnes iniquitates vestras*, idest puniam & castigabo; non puniret autem quod præciperet fieri. Idem est sensus verborum Isaïæ, quod vel ipse Lutherus fateri coactus est, & expresse docet Hieronymus in hunc locum.

Inst. 1. Ille est causa mali, etiam culpæ, qui impios creat ut peccent, peccantesque puniantur, & sic manifestandæ Dei justitiæ subserviant: atqui Deus impios creat Proverb. 16. *Omnia propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Rom. 9. *An non habet potestatem signulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? eodem igitur modo vult vas in contumeliam quo vas in honorem.* Ibid. *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam.*

R. neg. min. cujus probatio manifesta est corruptio Scripturæ. Non enim creat Deus quemquam eo fine ut impius fiat & damnetur, cum severe peccatum prohibeat, & impios ipsos ad pœnitentiam reverti velit, ne peccant; sed eos creat quos impios fore prænoscat, ut eorum impietate quam non facit, sed præcitat, ad gloriæ suæ & justitiæ manifestationem utatur. Solutio est S. Augustini q. 32. in Exodum. *Novit Dominus, ait S. Doctor, uti malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiam creat, sed eos perferri patienter ... utendo eis ad admonitionem, vel exercitationem bonorum:* ergo non creat Deus homines ut mali sint, sed eos creat quamvis malitiam eorum præcitat, & ea ad bonorum exercitationem utitur.

Inst. 2. Ille malos creat ut mali sint, qui homines creat ut quosdam ex ipsis induret, & confirmet in malo; Deus enim ab æterno intendit id quod exequitur in tempore: atqui Deus ... Exod. 7. 8. 9. *Induravit Dominus cor Pharaonis.* Deut. 12. *Induraverat Dominus spiritum Sehn.* 1. Reg. 2. *Non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos.* Isaï. 63. *Indurasti cor nostrum, ne timeremus te.* Vid. Joan. 12. & Rom. 1. ubi non ideo indurantur homines, quia nec Deum timerunt, nec ei crediderunt; sed indurantur, ne Deum timeant, eique credant.

Q 4 R. dist.

R. dist. Creat Deus homines quos induret negative, idest quorum minus miseretur, C. quos induret positive, idest vel impertiendo malitiam, vel ad eam excitando, N. Solutio est S. Augustini pluribus in locis: sic tract. 53. in Joan. *Sic excæcat Deus, sic obdurat, deferendo non adiuvando*. Confirm. 1. quia si Deus positive hominem induraret, jam homo veram haberet excusationem, & culpam suam rejicere posset in Deum a quo induratus esset: atqui tamen indurati *excusationem non habent de peccato suo*, ut dicitur Joan. 15. Confirm. 2. quia si indurati a Deo positive excæcarentur, jam Deus nec ullam eis gratiam largiretur, nec eos ab indurationis statu resiliire vellet: quomodo enim qui positive & efficaciter vult & operatur in homine statum indurationis, eundem ab hoc statu emergere velit? atqui Deus etiam induratis gratias confert quibus resipiscere possint.

Nam indurati utique erant ii de quibus sermo est Joannis c. 12. atqui tamen iis non deerat gratia quæcumque; ii enim illi ipsi sunt quos redarguens Stephanus, ait: *Vos semper Spiritui sancto resistitis*.

Inst. 3. Actio Dei indurantis est actio Judicis priora peccata punientis, aliamque agendi rationem servat Deus cum iis quos indurat, quam cum iustis v. g. quos in peccatum labi permittit: atqui hoc non esset, nisi Deus induraret positive. Nam 1. Judex non mere permissive se habet, sed positive punit. 2. Deus permissive se habet ad iustos quos peccare finit; ergo majus aliquid præstat erga induratos.

. R. neg. min. & dico 1. hominem severe a Deo puniri cum eum permittit Deus in omnium scelerum genera prorueri; cumquecum in præteriti peccati pœnam veluti in medio hostium agmine nudum & inermem, iusto, sed terribili judicio relinquit. Hæc utique Dei agendi ratio per se sat incutit tremoris, absque eo quod severitas ejus per impium Calvinii systema aggravetur. Dico 2. Deum, licet quoad induratos sicut & quoad alios qui cadunt, se solum permissive habeat, non eandem tamen erga eos omnes agendi rationem servare, cum induratis minus conferat gratiæ, & amiciorem porrigat manum iis qui necdum indurati in malo, ad eum juvante gratia recurrere festinant. Addo hanc Novatorum ratiocinationem in ipsos retorqueri posse, cum juxta eos Deus non minus ad peccatum impellat eum qui ut S. Petrus nonnisi semel lapsus est, quam qui ut Judas scelera sceleribus cumulavit.

Inst. 4. Ille non permissiva solum sed & positiva peccati causa est, cum juxta positivo & efficaci decreto committitur peccatum, qui crimen mandat & fieri præcipit, qui Reges populosque seducit &c. atqui hæc omnia præstat Deus juxta Scripturas. Gen. 45. Joseph crimen fratrum suorum a quibus venditus erat, in Deum ut in principem causam refundit: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum*. Et cap. 50. *Nohte timere, num Dei pissimus resistere voluntati?* Act. 4. Herodes alique qui Christum cruci affixere, id unum fecerunt quod *manus Dei & consilium ejus decreverunt fieri*: unde ibid. c. 2. Christus dicitur interemptus *desinito consilio & præsentia Dei*. L. 2. Reg. c. 24. *Addidit furor Domini contra Israel, commovitque David in eis dicentem, Vade numera Israel*; quæ populû diminueratio fuit peccatum superbiæ. Ibid. c. 16. *Dominus præcepit, non simpliciter permisit, Semei, ut malediceret David*. 3. Reg. c. 22. Mittit Deus

Deus spiritum nequam qui decipiat Achab, & ait, *Decipies & prævalebis, egredere & fac ita &c.*

R. neg. min. & dico citatis textibus id unum colligi posse 1. Deum permittere ut impii multa mala perpetrent. 2. Deum iis impiorum malis uti in bonum finem; adeo ut Deus malis voluntatibus *non dei corruptionem, sed ordinem*, quatenus illas quæ propria electione malæ sunt, sic flectit, temperat & torquet, ut ad unum potius quam ad aliud malum se ferant, non quasi Deus eas in malum trahat, sed quia in malum ruentes non retinet; unde *nec illis auctor est ruendi, sed incedendi ordinator*, ut post Hugonem Victorinum docet Bellarminus. Hac posita solutione non magis Deus auctor est peccati, quam is furti causa sit, qui, conspecto homine ad furtum paratissimo, januam suam claudit, unde fit ut fur vicinam in domum, cujus ostia patent, se transferat, eamque deprædetur. Quod autem hæc solutio admittenda sit, patebit ex brevi singulorum, qui objecti sunt, textuum examine.

Ad 1. In malis operibus, ut in venditione Josephi, & Christi occisione, duo sunt valde diversa, actio quæ mala est, & Passio quæ est optima. Passio ex efficaci Dei consilio & voluntate prodit, & ad ejus gloriam plurimum confert; sed actio ipsa quæ immane est scelus, a Deo non efficitur, sed permittitur in tempore ex prævifa mala hominis voluntate, unde nec in Deum ut efficientem causam rejici potest; atque id satis insinuant verba hæc Josephi, *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum* *lib. 2. c. 50*. Actio ergo mala erat & ab hominibus, sed effectio optima erat & a Deo; ex ea autem fratres suos consolatur Joseph, neque enim parva est consolatio ei qui peccavit, & quem jam pœnitet peccati, si videat scelus suum ingenti cuiuspiam bono occasionem præbuisse. Hæc vero verba, *Num Dei possumus resistere voluntati?* longe alium habent sensum quam præferre videantur: non enim significant, fratres Josephi ineluctabili Dei voluntate ad ipsius venditionem impulsos esse, sed ipsum Joseph non posse non eis ignoscere, quia hæc erat Dei voluntas ut ipsis parceret; & id patet ex textu hebræo, qui sic verti potest, *Nolite timere, nam sub Deo sum ego*; vel ut reddiderunt Septuaginta, *Nolite timere, Dei ego sum*. Quamquam & hæc verba, si de ipsa fratrum Josephi actione intelligerentur, hunc solummodo haberent sensum qui Calvinio non favet, *Nolite timere, absit ut eos ego pœna afficiam, quorum scelus Deo permittente & ordinante mihi tam feliciter cessit*. Etsi vero resisti possit voluntati qua Deus malum permittit; at non ei qua Deus malum ordinat in bonum; neque enim prohibere poterant fratres Joseph, quominus ad supremum gloriæ apicem extolleretur. Hæc solutio textui Actuum applicanda est.

Ad 2. Is qui Davidem commovit ad enumerationem populi, non fuit Deus, sed diabolus, ut patet ex Lib. 1. Paralip. cap. 21. ubi dicitur: *Sathan incitavit David ut numeraret Israel*. Hæc tamen incitatio etiam Deo tribuitur, quia dæmon non potest, nisi quod ipsi a Deo conceditur. Idem fere dicendum de maledictione Semei, quam permisit Deus, non autem fieri proprie jussit: Si enim Semei in hoc *jubenti Deo obtemperasset, laudandus potius quam puniendus esset*, ait S. Augustin. Quamquam & hoc sensu causa fuit Deus ut Semei malediceret David, quia voluntati ejus ad malum paratæ, viam ad aliud malum præcluserat, hancque solum aperuit qua adversus afflictum Regem progrediretur, ut ait Bellarminus.

Vid. Bellarmin. c. 13.

lib. 2. c. 50

L. de gen. c. lib. 2. c. 20.

Ad 3. Textus ille non rigide & ad litteram intelligi debet, quasi significet Deum per se & efficaciter voluisse deceptionem Achab; sed hoc sensu quod Deus permittere voluerit ut spiritus nequam, qui ex se semper ad malum omne paratissimus est, deciperet Achab, quasi diceret, *Egrederere*, permitto; & *fac ita*, seu non prohibebo quominus malum quod semper meditari, executioni mandes: unde Theodoretus visionem Michæ vocat *prophopetiam permissionis*. Confirmatur hæc solutio. 1. quia quod dicitur per modum imperativi, non est semper præceptum, sed aliquando mera prædictio futuri, ut fatentur omnes. 2. quia si visio Michæ ad vivum execraretur, dicendum esset Deum indigere consilio ut exploret qua ratione homines perdat: porro *quis consiliarius ejus fuit?* Ergo ut hanc textus partem limitat Calvinus, sic & nos eam quæ obijciatur, benigne possumus & debemus interpretari. 3. qui alium vult efficaciter decipere, cum utique deceptionis suæ, & infidiarum quas eidem struit, non admonet: atqui admonet hic Deus Achab per Michæam, deceptionis spiritus nequam, ut ex contextu patet: ergo nedum cum per pseudoprophetas decipi vellet, imo quantum in se erat, deceptionem avertere conabatur. De ceteris vide Bellarminum.

Obj. 2. S. Augustinus pluribus in locis docet Deum esse auctorem peccati. Enchiridii c. 100. *Non fit, inquit, præter voluntatem Dei, quod etiam contra ejus sit voluntatem, quia non fieret, si non fieret: neque utique volens finit, sed volens*. Sed qui non finit peccatum nisi volens, vult peccatum.

Vid. Bellar. c. 16.

R. dist. min. Vult peccatum, idest vult ipsum permittere, C. idest vult ut fiat, & ad id impellit, N. Itaque Deus erga hominis peccatum non se habet mere negative, quasi homines eo plane invito peccent; unde non peccat homo, nisi quia vult Deus actu positivo permittere ut peccet, non enim *volens finit, sed volens*: at non ideo vult peccatum, cum certum sit peccatum omne contra ejus voluntatem fieri, ut ibidem docet Augustinus.

Inst. 1. S. Aug. ibid. c. 101. sic pergit: *Aliquando bona voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult; & rursus fieri potest, ut hoc velis homo voluntate mala, quod Deus vult bona*. Unde sic: Id quod vult homo voluntate mala est peccatum: atqui id ipsum vult Deus voluntate bona, ex 3. Doctore.

R. dist. maj. Est peccatum respectu hominis, C. respectu Dei, N. Solutio est in textu: *Si enim malus filius velis mori patrem*, hoc utique vult voluntate mala: si vero *velis hoc etiam Deus*, vult voluntate bona, nempe ne vel ex justo injustus fiat, vel ex injusto injustior, & sic gravius in inferis torqueatur; ergo peccat quidem filius, Deus vero nullius peccati auctor est.

L. de gr. & lib. arbit. c. 20. O 23.

Inst. 2. Ille vere & positive vult peccatum, qui hominum voluntates ut ad bona, sic & ad peccata inclinat: atqui ex S. Augustino Deus operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, *five ad bona pro sua misericordia, five ad mala pro meritis eorum*.

R. dist. min. Inclinat ad bona & mala, sed diversimode, C. eodem modo, N. Nam Deus voluntates hominum inclinat ad bonum, faciendo ut ex nolentibus bonum, fiant volentes, ut sæpius docet S. Doctor: at non sic inclinat ad malum, neque enim vel malitiam inserit, vel corda ad bonum inclinata pervertit, sed inclinata proprio vitio ad malum in genere, quasi inclinat ad tale malum, impediendo ne ferantur in aliud, & non impediendo

do ne ferantur in hoc, ut jam dixi post Hugonem Victorin. sic hominem fornicari volentem, & in scelus ruentem impedit ne peccet cum Titia quam subtrahit, non autem ne peccet cum alia. Atque id facile colligitur ex ipso qui obijcitur loco: sic enim loquitur Augustinus cap. 20. *Quomodo dixeris Dominus huic Semei, maledicere David, quis sapiens & intelliget? Non enim iubendo dixit, ubi obedientia laudaretur, sed quod ejus voluntatem proprio vitio suo malum in hoc peccatum inclinavit.* Ergo Deus non præcipit homini malum; ergo nec malum operatur in hominis voluntate, quæ jam alioquin non proprio vitio, sed vitio Dei mala foret; ergo hoc solum sensu inclinatur ad malum, quod occasionem peccati unius demat, non alterius.

Inst. 3. Atqui Deus eodem prorsus modo ad malum inclinatur quo ad bonum, adeoque non deferendo solum & permittendo. Prob. sub. ex celebri textu l. 5. contra Julian. cap. 3. n. 10. ubi sic adversarium suum compellat S. Doctor: *Quæris inaniter quomodo intelligendus sit Deus tradere homines in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt, multum laborans ut ostendas eum tradere, deferendo.* Et infra n. 13. *Quid est autem quod dicit, Cum desiderijs suis traditi dicuntur, relictæ per divinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccatum compulsi: Quasi non simul posuit hæc duo idem Apostolus, & patientiam, & potentiam, ubi ait: Si autem volens Deus offendere iram & demonstrare potentiam &c.* Et infra post relatum Ezechieli locum, in quo dicit Deus se seducere Prophetam qui errat; *An & hic disturus es, ait, verbum hoc Dei, Seduxi Prophetam illum, intelligendum esse, deserui, ut pro ejus meritis seductus erraret? Unde sic: Si Deus positivo sui influxu non inclinaret ad peccatum, verba Scripturæ in quibus dicitur Deus tradere homines in reprobum sensum, Prophetas seducere &c. de mera Dei desertione explicari possent: atqui non patitur Augustinus verba hæc de mera desertione intelligi.*

R. dist. min. Non patitur Augustinus hæc verba intelligi de mera desertione ad sensum Juliani, C. ad sensum ipsius Augustini & nostrum, N. Ut intelligatur solutio, notandum est existimasse Julianum, nec concupiscentiam quæ nobis inest, nec ullum peccatum peccati alterius præcedentis pœnam esse. Ratio ejus hæc erat, quod quidquid peccatum puniat, non solum vituperandum non sit, sed etiam laudandum, cum non puniat, nisi id quod puniri meretur. Absurdam hanc opinionem totis viribus, & magna exemplorum textuumque e Scripturis peritorum multitudine confutat Augustinus, ostenditque in iis qui excæcati fuerunt & in reprobum sensum traditi, traditionem hanc & excæcationem, scelorum prius commissorum pœnam fuisse. Sensit Julianus vim hujusce responsionis, nec ab ea aliter expedire se potuit, quam dicendo Deum non sic quemquam desiderijs suis, & in reprobum sensum tradere, quasi peccatum prius puniat, sed quia permittit ut quis in desiderijs malis, quibus jam tenebatur, hæreat: unde, juxta Julianum, Deus mere negative se habebat, & ita patiebatur hominem in nova prorucere peccata, ut nullo actu positivo vellet priora peccata posterioribus punire. Evasione hanc convellit Augustinus, ostendendo Deum non simpliciter permittere ut homo in peccatis hæreat, sed id propter priora hominis demerita permittere. En totus S. Doctoris scopus, quem ut assequatur, necesse non est ut Deum faciat auctorem peccati, sed sufficit ut ostendat Deum postea

Rom. 1. 18

Juliani.

Rom 2. 12

Ezech. 14

Ibid. n. 8.
& 9.

Ibid. n. 11.

rius

rius peccatum permittere, ut prius puniat. Quod autem is sit Augusti-
ni sensus patet, 1. ex iis quæ millies inculcat, Deum scilicet homines in
peccata tradere per meram gratiæ subtractionem: sic c. 23. l. de nat. &
grat. Hic nunc iste dicat, Non debuit sic vindicari peccatum, ut peccator per
vindictam plura committeret. Fortasse respondet Deum ad ista non cogere, sed di-
gnos deserti, tantum deferere: si hoc dicit verissime dicit: deserti quippe, ut dixi,
luce justitiæ ... quid pariant aliud quam opera semelbrarum? 2. ex ipso quibj-
citur loco: neque enim ibi arguit Julianum præcise quod dicat peccare
hominem, quia a Deo deseritur, sed quia negat eum ad nova peccata
deseri in vindictam præcedentium. Multum laboras, inquit, ut ostendas
Deum hominem tradere deserendo sed quomodolibet tradat, propter hoc tra-
didit, propter hoc deseruit, nempe ut priora peccata puniret.

Inst. 4. Qui docet hominem in reprobum sensum tradi non per patien-
tiam, sed per potentiam, supponit Deum non nuda permissione, sed actu
positivo influere in peccatum: atqui Augustinus docet &c:

R. neg. maj. Potentia enim quam in Deo hominem desideriis suis tradente
agnoscit Augustinus, non cadit in ipsum peccati actum quem Deus velit, sed
1. in actum quo vult positive permittere ut qui peccavit, vetera peccata
cumulet. 2. in finem obdurationis qui ipsa est peccati punitio; nam Deus
potentiam suam in submersione v. g. Pharaonis indurati eximie ostendit.
3. in ordinatione malæ voluntatis; qui enim non facit voluntates malas, uti-
tamen iis, ut voluerit. Hæc explicatio potentiam quam in peccatis puni-
endis exercit Deus, tota habetur in textu unde petita est objectio.

Inst. 5. Ille per potentiam vult ipsum peccati actum, qui per potentiam
compellit homines in peccatum: atqui hoc facit Deus ex S. Augustino.

R. neg. min. Hæc enim verba, non per potentiam in peccatum compulsi,
non sunt Augustini, sed Juliani, qui ei invidiam creare volebat, quasi
doceret homines a Deo in peccatum compelli. Quod autem S. Doctor
non queratur de hac Juliani calumnia, inde factum est, 1. quod ex-
presse ibidem & alibi contrarium doceret, dicens Deum non facere vo-
luntates malas. 2. quod quæstionem in eo sitam, an peccatum peccati
alterius pœna foret, alio divertere noller, ut ex iis liquet ejus verbis,
Vides ejus traditionem quamlibet, & quomodolibet intelligas. Et iterum: Sed
quomodolibet tradat, propter hoc tradidit.

Obj. 3. Ille est causa peccati, qui sciens & volens est causa actionis cui
annexa est deformitas, & quidem sæpe inseparabiliter: atqui Deus...
De ceteris enim idem esto judicium, ac de actu mendacii & odii Dei:
atqui Deus hujusmodi actionum causa est, quia causa est omnis entis,
prout est ens, ut docent Theologi cum S. Thoma; ab iis autem actio-
nibus inseparabilis est deformitas, actus enim mendacii, & odii Dei
nullo modo bene fieri possunt.

R. dist. maj. Qui est causa actionis deformis, in quantum deformis est, C.
qui est causa actionis in quantum simpliciter est ens, subd. qui est causa par-
ticularis, C. universalis, N. Sic distincta min. neg. conseq. In actu peccati
duo occurrunt, nempe ipsa actus substantia, & ejus deformitas; quæ, ut
aiunt Thomistæ, substantiæ huic subternitur, eique annexa est, sive de-
formitas hæc aliquid sit positivi, sive non. Deus est quidem auctor actus se-
cundum substantiam & materialiter spectati, quia imprimit agentibus crea-
tis

huc 9. 79.
n. 2.

Illarm.
p. 191.

tis motum quo agunt & sine quo non agerent: verum non ideo causa est deformitatis quæ huic actui inest; deformitas enim non oritur a causa universali, cum ea nec peccatum velit, nec concurret ea mente ut fiat aliquid rectæ rationi difforme, nec teneatur concursus negare, imo potius eum tribuere debeat: ergo tota refundi debet in creaturam, quæ bonam primi agentis motionem quasi particulas & determinat ad malum, ut loquitur S. Thomas l. 3. contra Gentiles c. 66. *motus enim primi moventis non recipiunt uniformiter in omnibus mobilibus, sed in unoquoque secundum proprium modum*, ut alibi dicit S. Doctor: proprius autem creaturæ peccantis modus, non magis a Deo est, quam claudicatio, ut est motus deficiens, sit a virtute motiva, prout ibidem & alibi sæpius loquitur Angelicus Præceptor. q. 3. de malo a. 2.

Inst. Qui gladium præbet ei quem scit illo male usurum, sine dubitatione peccat, etiamsi illo gladio bene uti potuerit; ergo peccabit Deus, si concursus suum ei præbeat, quem scit eo male usurum.

R. neg. conseq. Ideo enim qui gladium præbet, peccat, quia tenetur cum potest, proximi malum avertere; at Deus mala quæ præscit, impedire non tenetur: tum quia summus est provisor, tum quia ex malis bona elicere novit; tum quia si Deus mala omnia prohibere vellet, plurima mundo bona deessent, cum nullum fere sit bonum quod multis peccati causa non sit. Hæc & alia multa vide apud Bellarminum. Hic unum cum eodem addere lubet; Deum, etsi admissio, ut hic admittimus, concursu indifferenti, peccati auctor esse non possit, esse tamen & merito dici auctorem boni, non solum supernaturalis, quod ab ipso & speciali ejus gratia potissimum profluit, sed etiam moralis: tum quia Deus actiones bonas suadet, imperat, & ad eas hortatur; tum præcipue quia non dat auxilium generale, nisi ut eo bene utamur, & ad vitam secundum actionis lumen traducendam, quamvis eo nos abuti permittat. ubi supra l. 2. c. 18

Nunc paucis videndum, an dæmon sit causa peccati. Ante omnia porro certum est quod *diabolus ab initio peccat*. 1. Joan. 3. ideoque causa est peccatorum quæ ipse committit; sed quaeritur an, & quo sensu causa sit peccatorum quæ ab homine committuntur. Qua de re,

Dico: Diabolus est aliquo modo causa peccati, non tamen directe, sed indirecte & per accidens. Prob. prima pars. Qui ad peccatum sollicitat, & quantum potest, inducit, ille aliquo modo causa est peccati: atqui sic se habet dæmon, ut patet ex historia tum Evæ quam decepit, tum S. Job quem decipere conatus est: unde id Petri 5. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circumit querens quem devoret*. Vid. c. 6. Epist. ad Ephes. v. 12. Prob. secunda pars. Ut quis sit directe causa peccati, necesse est ut vel physice ac realiter moveat voluntatem, actum ejus in ea interiori operando; vel sic ei objectum proponat, ut eam necessario trahat ad illud: atqui diabolus neutrum efficit. Monet enim S. Petrus in eodem loco, ut dæmoni *foris in fide* resistamus: atqui inanis foret hæc monitio, si dæmon quocumque modo voluntatem irresistibiliter ad malum moveret. Prob. tertia pars. Ille indirecte & per accidens est causa peccati, qui sæpe peccatum exhibet homini ut aliquid suave & jucundum, efficitque ut id homo amplectatur: atqui hoc potest dæmon, cum id possit homo respectu alterius hominis; & sæpius facit, ut docet S. Petrus verbis modo citatis. Conclusionem hanc secundum se totam docent omnes Patres. *Diabolus*, ait Hic-

Hieron. in cap. 5. Matth. *adjutor & incensor malorum cogitationum potest esse, auctor esse non potest. Diabolus*, ait Beda in cap. 4. Matth. *qui omnes cadere vult, persuadere potest, precipitare non potest.*

Silv. ad q. 80. a. 2. Ceterum abs re non est annotare cum Silvio, *dæmones variis admodum modis posse homini illudere, non tantum in sensibus ejus externis, sed etiam in internis, puta ipsum voluptate mirabili afficiendo, apparitiones revelationesque simulando, colloquia de rebus divinis, quæ etiam cum Christo haberi credantur fingendo: cujus deceptionis plura exempla videris in Opere cui titulus, Lettres Théologiques aux Ecritains, vains défenseurs des Convulsions, & autres prétendus miracles du tems. Quia l. 10. de ergo Satanas.... sicut de Proteo dictum est, formas se vertit in omnes; hosti- Cir. c. 10. liter insequens, fallaciter subveniens, utrobique nocens, æquum est ut ad artes ejus detegendas, Confessarii magna discretionem, poenitentes vero dæmonis insidiis expositi, magna submissione & humilitate utantur.*

A P P E N D I X.

De occasione peccati.

Occasio peccandi est illud omne quod ex natura sua vel circumstantiis inducit ad peccatum mortale aut veniale. Occasio dividitur in proximam, quæ ex natura sua, vel ex circumstantiis, propinque inducit ad peccatum; & remotam, quæ remote inducit. Occasio proxima subdividitur in proximam *per se*, & *per accidens*. Proxima *per se*, ea est quæ sic nata est inducere peccatum, ut attentam communi hominum fragilitate, illud proxime inducat: proxima *per accidens*, illa est, quæ, quamvis ex se & absolute homines proxime ad peccatum non inducat, hunc tamen aut illum inducit attentam speciali fragilitate ipsius. Utraque vel voluntaria est, quæ facile vel sine gravi incommodo relinquì potest; vel involuntaria, seu necessaria, quæ physice aut moraliter deferri non potest.

Conveniunt omnes voluntariam peccati occasionem, si proxima sit, vitandam esse, negandamque absolutionem ei, qui ab ipsa non recesserit. Et id quidem aperte docet tum Scriptura his verbis, *Qui amat peccatum, peribit in illo* & rursum, *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum &c.* tum praxis & judicium Ecclesiæ, quæ hanc per Innocentium XI. propositionem damnavit, *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest & non vult omittere.* At non ita conveniunt, quænam occasio proxima debeat appellari. Alii proximam eam occasionem dicunt, in qua peccatur *semper* vel *sepe* semper; alii in qua *plurimumque seu ordinarius*; alii eam in qua *frequenter*, alii in qua si decies versatus fuerit homo, quinquies, aut septies lapsus sit; contra quos,

Dico: Occasio proxima ea est, quæ sive de se, sive attentam peccantis dispositionem, exponit hominem morali sive probabili peccati periculo; non autem ea solum in qua semper, aut fere semper, aut frequenter, aut frequentius peccat.

Prob. 1. quia antiqui & præstantiores Magistri qui ante exortas laxitates scripserunt, non eam solum occasionem sub gravi culpa vitandam cen-

tuc-

fuerunt, in qua quis semper, aut fere semper, aut quod pene idem est, certo moraliter, peccat; sed & eam quoque quæ probabiliter includit peccandi periculum. Sic S. Thomas, *Infirmi in fide*, inquit, *de quorum salute probabiliter timeri potest, prohibendi sunt ab Infidelium communione*; ergo juxta S. Doctorem, ut quis ab aliqua occasione recedere teneatur, sufficit ut probabiliter timeri possit, ne eadem occasio sit ruina causa. Adrianus VI. in 4. requirit in penitente ad hoc ut absolutionis capax sit, *propositum rejiciendi omnem occasionem, unde verisimiliter ad mortaliū culpam sit pertrahendus*. Toletus l. 3. c. 18. *Probabiles occasiones sunt omnino extirpandæ*. S. Carolus Borrom. in Instruct. Confess. p. 2. c. 13. & 16. vetat ne absolutio iis impendatur, qui peccatorum mortalium occasiones vitare non proponunt. Porro, inquit, *sub occasionem peccati mortalis omne illud cadit, quod peccandi mortaliter causam subministrat, eo quod ... vel per se ad peccatum inducat; vel ejus occasione confitens usque adeo ad peccatum allicitur, ut certe Confessarius metuere possit, quod ex perverso quem diu induit habitu, posterum non magis abstinebit quam prius, a peccato, si in iisdem occasionibus versetur*; ergo ad occasionem proximam per se, sufficit ut per se ad peccatum inducat. Ad occasionem vero per accidens, de qua vulgo nonnisi ex præteritis lapsibus judicari potest, sufficit ut vere metuere possit Confessarius, ne penitens in eadem quæ admisit crimina, relabatur.

Prob. 2. Ille est in occasione proxima peccati, adeoque jam peccati reus, cui sic constituto peccatum est in causa voluntarium: atqui ut homini peccatum sit in causa voluntarium: non requiritur ut sæpe ex eadem causa peccaverit, sed sufficit ut cognoscat, aut cognoscere possit & debeat peccatum ex hac causa probabiliter subsecuturum esse. Prob. min. ex c. ult. *De injuriis*, ubi docet Gregorius IX. probabile periculum sufficere ad imputationem homicidii: *Nec ignorantia*, inquit, *te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter, seu probabiliter, posse contingere*; ergo. Ita Henricus a S. Ignat. part. 1. de peccat. c. 29. & ex eo P. Antoine De Pœnit.

Prob. 3. Si occasio proxima ea solum diceretur in qua quis semper, aut fere semper, aut plerumque, aut ordinarie cadit, aut sæpius peccat, quam non peccat, qui decies in mense cum ancilla peccavit, non esset in occasione proxima, quia nec fere semper, nec sæpius peccasset &c. atqui hoc plane absurdum est, ut bene Henno.

Addo fieri posse 1. ut proxima reputetur occasio, ea quæ semel tantum in anno ad peccatum induceret; ut si plurium annorum experientia constet, aliquem toties peccare, quoties visitat cognatam suam, quam semel tantum in anno visitat: talis enim occasio inducit probabile peccati periculum iis qui in ipsa versantur; cum ex præteritis judicari possit de futuris. 2. ea in qua quis nunquam peccaverit, sed quæ tam lubrica sit, & quæ ex se tam vividas pariat tentationes, ut probabile peccati periculum includat: unde merito notata est doctrina Gobati, qui negabat recusandam esse absolutionem puellis quæ nudæ nudum procum in idem lectum admittebant per aliquot horas. Hinc Cardinalis Denhossius in Instr. Pastor. quæ ab aliis Prælatiis admissa est, inter occasiones proximas non eas solum recenset quæ semel iterumve non ita pridem ad peccatum permoverunt, sed & eas etiam quæ fortes pariant tentationes, tamen si nondum in crimen pellexerint. Idem agnoscit cum aliis P. Henno disp. 7. de Pœnit. Et vero

Prov. 6. numquid potest homo abscondere ignem in sinu suo ut vestimenta ejus non ardeant? aut ambulabit super prunas ut non comburantur plantæ ejus? Quis porro eos ignem in sinu suo abscondere neget, qui in iis occasionibus non trepidant, ubi trepidarunt sanctissimi quique viri, licet carnem jejuniis

Epist. 62. ac vigiliis debilem & exhaustam circumferrent? Quapropter S. Cyprianus cum collegis suis Cæcilio, Victore, Sedato &c. sensit virgines quæ in eodem lecto pariter cum masculis manserant, & asseverabant se integras esse, sensit, inquam, eas in occasione proxima fuisse. Nemo, inquit, dum tuus est, periculo proximus: atque id probat non ex earum lapsu quem negabant, sed ex gravi aliorum plurimorum ejusdem conditionis ruina; in his enim circumstantiis legitima est ab uno ad alterum illatio. His tanquam legitimo fundamento præsuppositis, quasdam regulas in praxi necessarias proponemus.

Reg. 1. Si occasio proxima sit præsens, & dimitti possit, non debet ordinarie absolvi pœnitens, nisi eam dimiserit, cum dimittere potest. Ratio est, quia absolvi non potest, nisi qui firmum habet & efficax propositum non peccandi, vel saltem qui non habet, nisi propositum de quo dubitari potest an serium sit: atqui talis est conditio pœnitentis qui ab occasione præsentis recedere non vult; imo talis pœnitens censetur amare peccatum, cum amet periculum peccandi, quod qui amat, peribit. Hinc qui concubinam habet domi, non ante absolvi debet quam eam ejecerit (nisi forte mors tam proxime imminet, ut absolutio differri nequeat, donec eam ejecerit) & quamvis ploret, promittat, juret, se statim ut domum intraverit, concubinam ejecturum, flecti non debet Confessarius, sed cum D. Thoma de Villanova acriter dicere, *Dimitte lacrymam, solve catenam, alias non credo lacrymis*. Addit Henno pœnitentem hunc, etsi de vero ejus proposito certus esset Confessarius, absolvendum non esse, sive quia ei qui pluries fidem fregit, fides haberi non debet; sive quia sola concubinæ præsentia, vox sola, solæ lacrymæ vel ipsius Sampsonis vim ac virtutem in icu oculi labefaciunt. Porro per concubinam non intelligitur ea solum cum qua quis fornicari aut adulterare solet, sed ea etiam quam impudice tangit, aut osculatur. Eadem de causa absolvi non debent simoniaci, nisi Beneficio simoniace accepto valedixerint; magi, nisi pacto cum dæmone inito renuntiaverint; boni alieni detentores, si usque ad tempus Confessionis illud restituere noluerint, etsi exterius aut interius moniti. Addit auctor theoriæ & praxis Sacram. pag. 407. pœnitentem aliquando arcendum ab iis occasionibus in quibus graviter tentatur, etsi necdum cesserit tentationi. Unde ancilla vivide ad peccatum sollicitata, ab hero discedere debet; matrona quæ graviter occasione domestici tentatur, eandem expellere tenetur, compensando quidquid is inde pati potest detrimenti. Ratio est, quia qui libere in eo commoratur loco ubi tam periculose ad malum allicitur, rationabiliter sperare non potest extraordinaria gratiæ auxilia, sine quibus tamen tentatio hujusmodi non superatur.

Reg. 2. Si occasio proxima sit præsens, sed physice dimitti non possit, ut cum duo qui simul peccant, in eodem carcere detinentur, aut eadem ligantur catena, ut in triremibus, pœnitens absolvi non debet, nisi se corde ab occasione separaverit, & occasionem de proxima remotam fecerit,

rit, per emendationem vitæ. Ratio est, quia qui corpore separari non possunt, saltem corde separari debent. Idem dicendum de iis qui per habitum pravam, v.g. pollutionis, sibi metipsis facti sunt proxima peccandi occasio; ii ergo non ante absolvendi sunt quam tempore notabili se a peccato continuerint, & vim prævæ consuetudinis superaverint: unde qui quotidie peccabat, & bis adhuc aut ter in mense relabatur, absolvi non debet, quia dubitare debet Confessarius an sincera sit ejus contritio; porro in dubio an præsto sit sufficiens Sacramenti materia, Sacramentum extra casum necessitatis, confici, vel potius tentari non debet.

Reg. 3. Si occasio sit præsens, sed moraliter, idest sine gravi scandalo, murmure, aut damno temporali, dimitti non possit, puta si frater cum sorore peccet, aut filius familias cum ancilla quam ejicere non potest, aut famulus cum hero ad cujus obsequium contractu obstrictus est, Chirurgus artem suam exercendo, Confessarius hæc adhibere debet remedia. S. Carol.
Borrom.

1. absolutionem differat donec certa sincera emendationis videat indicia. Quod si absolutionem differre non possit, quin pœnitentem exponat gravi infamie periculo tum si contritum certis quibusdam notis eum videat, aut ita mente affectum, ut ad omnia remedia paratus sit, quæ ad ejus emendationem necessaria judicaverit prudens Sacerdos; tunc ei præscribet quæ aptiora & efficaciora judicaverit; puta ut solus cum sola nunquam conveniat: imponet & preces, & corporis macerationem aliquam & in primis frequentem Confessionis usum, similiaque exercitia, quæ si pœnitens lubenter acceptet, Confessarius eum absolvet potest. Quod si jam adhibita hæc aut a se aut ab alio diligentia, pœnitens tamen emendatus non fuerit, absolvi non debet donec ab ea occasione recesserit, etiam si ab ea recedere nequeat sine bonorum, famæ, & status jactura; quia tunc urget illud Christi præceptum, Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Magna tamen tunc opus est prudentia, ne quem ab uno periculo liberare conamur, in aliud gravius conjiciamus. Interim suaderi potest fratri qui cum sorore peccavit, ut studii, peregrinationisve, aut artis ediscendæ prætextu, copiam obtineat e paternâ domo discedendi; sorori item ut in domum Religiosam ad tempus se recipiat, aut cognatas adeat &c. imo in hisce tam arduis casibus Episcopus aliquando consuli potest, celato personarum nomine, ut tradit ibidem S. Carolus Borrom.

Reg. 4. Si occasio vel non ita urgens sit, vel non præsens, sed ex earum numero quas pœnitens extra se domumque suam queritare cogitur, mitius aliquando cum eo agi potest: potest enim nonnunquam absolvi, si nempe & habitum peccandi nondum contraxerit, & ab occasione omnino aversus videatur. Ita S. Carolus his verbis: Quod spectat ad alias occasiones (quæ ita non urgent, aut præsentibus non sunt) quales sunt aleæ, vacatio, conversationes, aspectus & gestus minus pudici; pœnitens absolvi non debet, nisi sincere promittat se ab iis abstinendum; quod si jam alias id promiserit, nec emendatus fuerit, differenda est absolutio donec aliqua pœnitentis emendatio appareat.

Reg. 5. Cum iis qui sunt in occasione sibi per accidens exitiosa, eodem fere modo agendum est ac cum iis qui versantur in occasione proxima per se. Ratio est, quia utraque occasionis species æqualiter iis qui in ipsa versantur perniciofa est; neque enim interest an quis veneno confectus moriatur, an pane quem stomachus ejus dirigere non potest: unde Chirur-

qui artem exercendo, libidini suæ consentiunt; mercatores qui fraudem ac perjurium in commercio adhibent; ænopolæ qui vinum iis quos ebrios vident, negare non audent; Canonici qui Chorum non frequentant, non ante sunt absolvendi, quam a sua quisque professione recesserit.

Dixi, *ferè*; occasio enim per accidens reipla in quibusdam differt ab occasione *per se*. Nam 1. qui in occasione *per accidens* versatur, non censetur esse in occasione proxima, cum ter solum aut quater in ea peccavit, unde Advocatus qui causas injustas semel & iterum defendit, non statim ab officii sui exercitio removendus est; contra vero aliquando in occasione proxima esse censendus est, qui in ea versatur occasione *per se*, in qua semel tantum peccaverit. Sic puella quæ semel cum hero, aut domestico fornicata est, judicari debet esse in occasione proxima; jam enim fracti sunt pudoris limites, nihil est quod impune exigi non possit; jam timor ne si quidpiam denegetur proco, ille repulsæ impatiens, crimen commissum divulgat, sufficit ut iteretur culpa ad quam de se proni sunt hominis sensus. 2. plura tentari debent remedia antequam cogatur quis renuntiare occasione *per accidens*, quæ ut plurimum sine gravi incommodo relinqui non potest, quam ut relinquitur occasio *per se*, quæ sæpius absque iisdem incommodis deferri potest. Plura videris apud citatum auctorem theoriæ & praxis Sacramentorum tom. 2. p. 393. & sequent. & alios passim citatos.

CAPUT TERTIUM.

De proprietatibus peccati.

S. Thom. **P**ER proprietates peccatorum intelliguntur 1. eorumdem unitas & distinctio, sive specifica, sive numerica. 2. inæqualitas, & connexio.
cap. 5. 72.

ARTICULUS PRIMUS.

De unitate & distinctione specifica peccatorum.

Seff. 14. cap. 5. 72. **C**UM ex doctrina Concilii Tridentini necessarium sit ut pœnitentes numerum, speciem, & circumstantias speciem mutantem in Confessione declarent, de his omnibus hic serio tractandum est. Porro tunc peccata specificè differunt, cum malitia eorum est rationis essentialiter diversæ; tunc autem numero solo discrepant, cum eorum malitia, sive deformitas & oppositio cum lege, ejusdem est naturæ: unde furtum & adulterium penes speciem distinguuntur, sed duo furti penes numerum differunt. Varias varii distinctionis hujus causas assignant, eas rejiciam quæ falsæ videntur, sequar quæ veriores apparent. Unde

Dico 1. Oppositio legi æternæ notabiliter diversa non inducit distinctionem specificam inter peccata.

Prob. Si ad specificam peccatorum distinctionem sufficeret oppositio notabiliter diversa cum lege, quælibet circumstantia notabiliter aggravans, mutaret speciem peccati: atqui hoc falsum est. Prob. min. 1.

ex S. Thoma, juxta quem tollere alienum in magna vel parva quantitate, non ^{l. 2 q. 18.} diversificat speciem peccati, & tamen potest aggravare vel diminuire peccatum: ^{q. 11.} atque id agnoscunt omnes pene Theologi, secundum quos magis & minus, intensum & remissum &c. minuant vel aggravant peccatum intra eandem speciem, sed ipsum aliam in speciem non transferunt. 2. quia nulla est ratio cur majus & minus &c. potius diversificent speciem morale in moralibus, quam physicam in physicis: atqui hæc non diversificatur per majus aut minus; calor enim intensus ut octo non differt essentialiter a calore intenso solum ut quatuor; ergo a pari furtum aurei unius non differt essentialiter a furto decem aureorum; ergo duo hæc furta specificè non differunt.

At, inquires, furtum unius nummi superadditum furto unius assis; diversificat specie hoc furtum, cum illud de veniali faciat mortale; ergo furtum alterius nummi superadditum furto nummi prioris; & quodcumque aliud augmentum notabile, specificè distinguit hæc furta: cum enim posterius augmentum non minus notabile sit quam primum, non minus diversificare debet speciem quam primum.

R. neg. consequ. Nam furtum nummi superadditum furto assis non ideo specificè distinguit furtum posterius a furto priori, quod notabile augmentum afferat, sed quia furtum nummi prohibitum est sub privatione divinæ charitatis, sub qua prohibitum non est furtum unius assis: hæc autem ratio locum non habet cum furtum unius pluriumve nummorum superadditur furto prioris nummi, quia utrumque furtum prohibetur sub privatione divinæ amicitiae; adeoque ex hoc solum capite fieri non potest ut hæc furta specificè discrepent.

Dico 2. Distinctio specifica peccatorum non desumitur e diversitate præceptorum, si præcepta hæc eandem numero materiam & sub eodem motivo attingant. Ita S. Thomas hic q. 76. a. 5. Prob. Quia qui usuram aut simoniam committit, nonnisi unum specie peccatum committit ut fatentur omnes: atqui tamen usura diversis specie præceptis prohibita est, cum prohibeatur jure naturali, divino &c. ut alibi diximus.

Hinc colliges 1. eum qui die Dominica in quam incidit festum S. Petri v.g. Sacrum omittit, nonnisi unum specie & numero peccatum admittere. Idem dicendum r. de eo qui jejunium violat feria quarta temporum in quam incidit vigilia S. Matthæi. 2. de eo qui frangit votum quod multoties renovavit. 3. qui facit contra præcepta quorum transgressioni diversæ diversis a superioribus pœnæ impositæ sunt, puta qui committit blasphemiam quæ aliter lege civili, aliter lege ecclesiastica prohibetur. Ratio est, quia licet præcepta & leges quibus peccata hæc vetantur, sint materialiter diversa, formaliter tamen & ex communi sapientum judicio, unum morale præceptum constituunt, quo res una uno eodemque motivo & intuitu præcipitur aut prohibetur: sicut ergo multos virtutis actus non elicit qui rem unam a multis superioribus eadem de causa præceptam exequitur; si nec multa committit peccata qui rem eandem non facit.

Colliges 2. Patrem Minimum qui die veneris carnes comedit, duplex specie peccatum admittere. Idem sentiendum de pœnitente, qui ex Confessarii præcepto obligatus ad jejunandum sabbato, carnibus vesceretur. Ratio est, quia sive Minimum sive pœnitens ad abstinentiam tenetur ex

motivo duplici specificè diverso; Minimus quidem motivo Religionis, ratione voti; & pœnitens ex motivo pœnitentiæ, ratione obligationis sibi per Confessarium impositæ; uterque vero ex motivo abstinentiæ per legem ecclesiasticam imperatæ. Major est difficultas an Religiosi, qui ut Franciscani, vi regulæ suæ simul & præcepti ecclesiastici, sub mortalitate tenentur ad abstinentiam feria sexta, peccent duplici specie peccato. Negat Henricus S. Ignatio, quia supponit eos vovere quidem obedientiam secundum regulam, non autem observantiam regulæ. Idem docet Henno tom. 2. p. 63. sed alii plures reclamant.

Dico 3. Specifica peccatorum distinctio repetenda est ex oppositione speciei diversæ cum lege. Prob. Peccatum in esse peccati constituitur per suam cum lege oppositionem; ergo cum oppositio hæc specificè & essentialiter diversa est, peccatum essentialiter seu specificè diversificari debet. Quia tamen regula hæc, utpote generalior, facile in praxi applicari non posset,

Dico 4. Tunc peccatum oppositionem cum lege specificè diversam habet, cum actio mala adversatur 1. diversis virtutibus 2. diversis ejusdem virtutis officiis 3. eidem virtuti, contrario modo; denique eidem virtuti, diverso modo, licet non contrario. Hinc 1. infidelitas, desperatio, odium Dei, & superstitio, sunt peccata specie diversa, quia diversis adversantur virtutibus, fidei scilicet, spei, charitati, & religioni: sic quoque furtum in loco sacro, effusio sanguinis in eodem loco, percussio Clerici, parricidium, & similia, licet uno actu consumuntur, plures tamen specie malitias continent, quia pluribus virtutibus specie diversis adversantur, puta justitiæ, quæ prohibet ne alterius bonis aut personæ damnum inferatur, & religioni aut pietati, quæ vetant ne loca sacra profanentur &c. Hinc 2. idololatria & superstitiosus cultus, blasphemia & sacrilegium specie differunt, quia diversas ejusdem virtutis, religionis nempe functiones lædunt: vetat enim religio ne alius a vero Deo colatur, contra quod facit idololatria; & ne Deus illegitimo cultu honoretur, contra quod facit superstitio &c. Pariter hæresis & omissio actus fidei, odium Dei, & omissio charitatis, essentialiter distinguuntur, quia diversa fidei charitatisque officia lædunt: fides enim non solum exigit ut nihil divinæ revelationi contrarium credatur, sed etiam ut aliquando positivos assensus nostri actus eliciamus; charitas vero & excludit odium Dei, & expressum ejus amorem imperat. Hinc 3. prodigalitas & avaritia, præsumptio & desperatio, diversæ sunt naturæ, quia licet uni solum opponantur virtuti, liberalitatis scilicet, vel spei, ab ea tamen duobus modis contrariis, ac proinde specie diversis recedunt, per excessum scilicet & defectum. Hinc 4. fortium, rapina, detractio, homicidium, specificè differunt, quia eandem justitiæ virtutem impugnant diversimode: alia enim est ratio exercendi justitiam servando bona alterius, alia servando famam aut vitam, ob speciales quæ circa hoc occurrunt difficultates; ergo alia quoque est ratio eandem justitiam violandi nocendo bonis, famæ aut vitæ.

Ex dictis sequitur, speciem peccati sæpe per solas circumstantias mutari, quæritur quo pacto cognosci possit an circumstantia speciem mutet: quod ut intelligatur, Not. 1. Circumstantiæ nihil aliud sunt quam accidentia quædam actus humani, sine quibus actus ille secundum essentiam esse & concipi potest, unde circumstantiæ dicuntur, quia actum circumstant. Sic quia

furtum

furtum concipi non potest sine acceptione rei alienæ, sequitur acceptionem illam non esse circumstantiam, sed ipsam essentiam furti; quia vero furtum concipi potest absque eo quod cogitetur de loco sacro vel profano, de tali vel tali quantitate, sequitur & locum, & hanc vel illam quantitatem, esse accidentia seu circumstantias respectu furti. Not. 2. Septem numerari solent actus humani circumstantiæ hoc expressè versu;

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Has sic exponit Polman. *Quis*, denotat personæ operantis qualitatem & conditionem accidentariam, conferentem aliquid bonitatis vel malitiæ actui humano morali, v. g. quod operans Sacerdos sit voto obstrictus, Beneficiarius, conjugatus, ad aliquid ex officio vel iustitia obligatus. *Quid*, denotat objecti qualitatem aut quantitatem accidentariam, v. g. an persona quæ læsa est sit Superior, pater, vel Sacerdos; an res furtiva sit sacra, an sit magnæ aut modicæ quantitatis; an pauperi erepta sit; an ea quæ est objectum luxuriæ consanguinea sit, affinisve, aut voto castitatis, vel vinculo conjugii obstricta; an ex detractioe damnum sit subsecutum &c. *Ubi*, denotat conditionem loci, v. g. quod in loco sacro effusus sit sanguis aut semen; quod in loco publico scandalose peccatum sit; quod Missa in loco profano vel profanato celebrata sit; quod infans extra Ecclesiam baptizatus sit. *Quibus auxiliis*, denotat personas, media, instrumenta aliæque id genus accidentia quibus quis usus est ad operandum, v. g. an quis ope demonis aut malefici, veneno, instrumento prohibito aut periculoso usus sit ad occidendum hominem, aut inspirandum amorem sui; an Missam celebraverit absque calice consecrato, & ornamentis benedictis; an alios iussu vel consilio furti sui socios effecerit. *cur*, denotat non extrinsecum finem operis, qui ex opere satis intelligitur, sed intrinsecum operantis, v. g. quod elemosyna data sit ad vanam gloriam, quod furtum commissum sit ad moechandum &c. *Quomodo*, denotat accidentalem actus modum, v. g. quod actus sit commissus intente vel remisse; sponte vel coacte; scienter aut ex ignorantia; motu primo, vel secundo primo; plena vel semiplena deliberatione; contra vel secundum dictamen conscientiæ; occulte vel cum scandalo &c. *Quando*, denotat accidentariam temporis conditionem, v. g. an frequentata sit taberna die festo, tempore divini Officii, an manducatæ carnes die jejunii; an detractio brevi vel longo tempore perduraverit &c. Not. 3. Duplex est circumstantiarum genus; aliæ mutant speciem peccati, aliæ peccatum minuunt aut aggravant intra eandem speciem. Circumstantia *mutans speciem*, prout de ea hic agitur, quatenus nempe in Confessione aperiri debet, ea est quæ actioni morali addit malitiam mortalem specie distinctam a malitia vel a substantia actus præcise & solitarie sumpti. Dico, *malitiam mortalem*, quia si addat malitiam solum veniale, hæc circumstantia non mutabit speciem ad mentem Concilii Tridentini, nec erit necessario confitenda; unde si quis duellum ineat propter aliquem gloriolæ motum, circumstantia *cur* in confessione retineri potest, ut notat idem Polman. Dico iterum, *specie distinctam*, non quidem semper specie physica, aut morali absoluta, furtum enim mortale & veniale, neutro modo differunt, cum convenient in ratione furti;

sed saltem specie morali demeritoria, quatenus furtum mortale meretur privationem gratiæ & gloriæ, leve non item. Dico denique, *a malitia vel substantia*: quia circumstantia mutans speciem aliquando addit malitiam malitiæ, ut patet in furto rei sacræ; aliquando addit malitiam actui obiective bono, ut videre est in elemosyna quæ puellæ datur ad corruptionem ejus pudicitiam. Circumstantia *notabiliter aggravans peccatum*, ea est quæ peccati malitiam mortalem in eadem specie plurimum adauget, faciens nempe ut unicum peccatum pluribus & saltem duobus mortalibus æquivalet, sive ratione quantitatis materiæ, ut si quis tres aureos furetur; sive ratione durationis, ut si quis delectationi morosæ per plures horas indulgeat; sive ratione summæ intensiōis, ut si quis æternam damnationem optet inimico suo. Circumstantia *minuens*, si *proprie* sumatur, ea est quæ aliqui adimit de gravitate peccati in sua specie relictæ, ut si quis ex metu mortis fidem neget; eadem vero circumstantia *improprie* sumpta, ea est quæ ita minuit peccati gravitatem ut mutet speciem illius, sive peccatum de mortali faciendo veniale, ut si quis in homicidio invaloris leviter excedat moderamen inculpatæ tutelæ; sive tollendo prorsus peccatum, ut si quis eum quem invincibiliter feram esse credit, occidat; sive unam malitiam tollendo relictæ alia, ut si quis Clericum quem bona fide putat esse Laicum, interficiat. Non loquimur de hac postrema circumstantiarum specie quæ de necessitate aperienda non est: superest igitur ut tradamus regulas unde cognosci possit quandonam peccati species penes circumstantias diversificetur, qua de re conformiter ad principia superius stabilita,

Dico: Circumstantia mutat speciem peccati, quoties in actu ponit specialem cum lege repugnantiam, quam actus præcindendo ab illa circumstantia non habet: porro toties circumstantia specialem hanc cum lege repugnantiam actui communicat, quoties efficit ut actus impugnet vel virtutes diversas, vel diversa ejusdem virtutis officia &c. sequitur ex dictis. Ut autem regula hæc singulis septem circumstantiis applicari facilius possit, eas sigillatim percurramus.

1. Itaque circumstantia *quis*, seu personæ, mutat peccati speciem in triplici casu. 1. in quacumque materia, cum persona speciali vinculo voti v.g. juramenti promissionisve, obligatur ad rem aliquam quæ aliunde jam vel ipsi soli vel omnibus aliis præcepta erat. Patet id exemplo illius qui ex voto privato obligatus ad jejunandum, quo tempore vel alii Fideles ad jejunium obligantur, vel ipse jam ex Confessarii præcepto obligatus erat, jejunium omittit. Hac de causa omnia Christianorum peccata a Paganorum peccatis specificè quodam sensu distinguuntur, ob
Magist. 4. dist. 38. Ser. 254. de Temp. *votum commune quod Christiani omnes in Baptismo faciunt, cum spondent renuntiare diabolo & pompis ejus: unde juxta Augustinum, Pagani anima; fornicaria est; Christiani mali, adultera.* Hæc tamen circumstantia cum per se omnibus Confessariis nota sit, in Confessione non exprimitur. 2. in materia charitatis erga proximum, si persona sit publica, aut ad aliquid ex officio teneatur: unde Parochus qui Sacramenta non administrat, Magistratus qui bonis & saluti civium non consulit, non charitatem modo sed & justitiam lædunt, ut alibi dixi. 3. in materia castitatis, si persona multis titulis ad castitatem teneatur, ut qui sacris Ordinibus initiati sunt, qui conjugii, consanguinitatisve legibus obstringuntur. Duæ
posse:

posteriores regulæ ad primam facile reducuntur; ideo enim qui v. g. consanguineam cognoscit, peccata duo specie diversa committit, quia speciali vinculo, consanguinitatis scilicet, tenetur ad abstinendum a concubitu aliunde illicito. Ceterum nemo est qui non animadvertat peccatum sæpius notabiliter aggravari ex conditione personæ; gravius enim peccat Sacerdos aut Religiosus se inebriando, quam simplex Laicus.

2. Circumstantia quid, sive objecti, speciem mutat, 1. cum objectum sive omnibus, sive aliquibus ratione specificè diversa prohibitum est. Hac de causa qui Religiosam, aut consanguineam in uxorem ducere attentat, crimen a fornicatione diversum committit; idem dic de furto rei sacræ, de percussione Clerici, de commercio cum conjugata, aut etiam juxta multos simpliciter desponsata, de parricidio aut uxoricidio. 2. cum ex positione actus circa aliquod objectum, sequitur aut sequi potest positio alterius actus circa aliud objectum sub diversa ratione prohibitum. Hinc duo specie peccata committit, 1. qui furatur & furando exponit se manifesto vitæ discrimini. 2. qui venatur contra jus alterius, & segetes conculcat. 3. qui tempus inutilibus in colloquiis terendo, exponit se vel alium proximo peccandi periculo. 4. qui actione sua dat proximo scandalum & occasionem ruinæ spiritualis. De scandalo agunt Theologi ubi de charitate. Hic obiter dicam, in scandalo non solum *directo*, quo quis intendit spirituales proximi ruinam, sive ex desiderio ipsius ruinæ, quod diabolicum est & rarum, sive ad satisfaciendum suis passionibus, quod commune est; sed etiam *indirecto*, quo quis aliquid agit unde prævidet securam proximi ruinam, licet eam non intendat, duplicem reperiri malitiam, quarum prior opponitur charitati debitæ proximo, posterior vero opponitur virtuti ad cujus violationem inducitur proximus. Unde qui se inebriat aut mœchatur, non solum ea intentione ut alios in eadem scelera præcipitet, sed etiam prævidendo eos exemplo suo præcipitandos esse, etsi id non intendat, peccat & contra charitatem, & contra temperantiam aut castitatem; adeoque non sufficit ut accuset se de dato scandalo ut sic, sed de tali specie scandali, dicendo v. g. Turpiter egi, vel locutus sum coram sex personis, quarum altera conjugata erat, altera habebat votum castitatis. Ita Diana, Layman, & alii quos sequuntur Salamanticenses tract. 6. de Pœnit. cap. 8. n. 92. Hinc quoque contra charitatem simul & castitatem peccant, qui imagines aut nudas statuas faciunt vel palam exponunt; qui cantilenas turpes, libros amoris prophani plebæ imprimunt, vendunt, recitant, aliis communicant; feminae item quæ nudo pectore se ostentant &c. etsi interim dicant se nihil in his cogitare mali; satis enim est ut aliis sint aut esse possint ruinæ causa.

Circumstantia parvæ vel magnæ quantitatis aut intensioris, notabiliter aggravare aut minuere potest peccatum, ut patet in furto & odio; sed nisi peccatum e veniali mortale faciat, non mutat speciem, ut colligere est ex dictis.

Circumstantia ubi seu loci, mutat peccati speciem. 1. in furto etiam rei non sacræ in loco sacro; quia, ut docet Joan. VIII. *sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro.* Hæc autem verba, *non sacrum de sacro*, cum sint in favorem Ecclesiæ, ample intelligi debent, non autem restringi ad ea quæ Ecclesiæ in custo-

diam, pignusve aut depositum commissa sunt; præsertim cum in fine ejusdem Capituli inter sacrilegos numerentur ii, qui *Monasteria & Ecclesias infringunt, & deposita, vel alia qualibet (nota bene) inde extrahunt*. 2. in homicidio & pollutione voluntaria etiam occulta, quæ ne in loco sacro fiant, speciali lege * humana prohibitum est, ait Navarrus in Manuali c. 6. n. 3. & Card. de Lugo disp. 16. de Pœnit. sect. 10. Idem dicendum de tactibus, aspectibus aut verbis impudicis, etiamsi hæc fiant sine periculo pollutionis; quia mortalia hæc peccata tam graviter opponuntur reverentiæ debitæ locis in quibus vel ipsi Angeli contremiscunt, ut seclusa quacumque Ecclesiæ prohibitione, novam, eamque gravem malitiam inducere videantur. Imo censent aliqui reverentiam templis debitam violari per copulam conjugalem quæ belli tempore a conjugibus ibidem absconditis haberetur, etiam propter incontinentiæ periculum: ita Navarrus apud Æthicam amoris. Ratio est, quia hi conjuges alia habent media quibus huic periculo obviare possunt, eamque quibus uti deberent si conjugum alter vel gravi infirmitate decumberet, vel diu ob negotia abesset: aliunde vero certum videtur conjuges tantum locis sacris debere reverentiæ, quantum sibi invicem debent sobrietatis & misericordiæ dum infirmantur.

Gravior, eaque ob rei frequentiam, majoris momenti est quæstio, an omnia prorsus peccata in Ecclesiis commissa specialem contrahant malitiam ratione loci sacri. Communior sententia negat, si sermo sit de aliis peccatis præter furtum, homicidium & copulam aut pollutionem, quia, inquit, hæc solum crimina speciali Ecclesiæ præcepto in locis sacris vetita sunt. Fatendum tamen regulam hanc, juxta quam ea sola peccata contrahunt malitiam sacrilegii ratione loci, quæ specialiter prohibentur ab Ecclesia ob ejus reverentiam, non videri universaliter veram. Quis enim a gravi sacrilegio eos excusare auit, qui in Ecclesiam equos & jumenta inducunt ut in stabulum? qui in ipso sanctuario sacrificia Idolis offerrent? qui ibidem mercatum profanum, nundinasve, & a fortiori lascivas comedias haberent? ergo in his saltem aliisque ejusdem generis casibus, ratio sacrilegii non ab extrinseco, seu ab Ecclesiæ præcepto repetenda est, sed ex ipsa loci sanctitate, cui gravis infertur injuria. Atque hinc est quod Medina, & alii quidam affirmant circumstantiam loci sacri in quocumque peccato mortali, sive externo, sive interno esse necessario explicandam. 1. quia innumera sunt peccata quæ non minus adversantur reverentiæ locis sacris debitæ, quam furtum. 2. quia jus naturale quo prohibetur irreverentia in sacris locis; nec distinguit inter irreverentiam internam & externam, nec inter peccata externa & interna. 3. quia communis sensus indicare videtur magis esse impium, ut ubi peccatorum venia postulanda, ibi deprehendantur peccata committi, ut loquitur Gregorius X: 4. si Christus tanto cum ardore semel & iterum ejecerit e Templo, vel potius ex atrio Templi, eos qui columbas & animalia Deo offerenda vendebant, quid faceres, ait Beda, & cum eo ceteri Patres, si vixis dissidentes, si stabulis vacantes, si visu dissolutos, vel alio quolibet scelere reperiens irretuitos? Ergo supponunt iidem Patres peccata, quæ sacris in locis perpetrantur, aliis longe graviora esse: atqui gravitas hæc ad speciem sacrilegii pertinere debet; non enim apparet, ait ipse Lugo, cui virtuti opponatur, nisi religioni: ergo &c. Habet hæc opi-

* Cap. 5.
De con-
sect. Ec-
cles. &c.
Cap. 20.
De con-
sect. disp.
20.

Heurt. 21.
Joan. 20.

Beda in
e. 20. Joan.

opi-

opinio 1. quod tutior sit. 2. quod saltem æque probabilis sit ac opposita. 3. nec tam difficilis est in praxi quam prima fronte videri potest: satis enim est ad hujusmodi circumstantias explicandas, ut penitens post unamquamque peccatorum classem, interrogetur an quintam sextamve horumce peccatorum partem in Ecclesia commiserit. Addo quod Pontas v. Juge cas 23. illicitum esse & invalidum judicium quod in locis sacris, puta cæmeteriis fertur. *Processus judicum secularium, ac specialiter sententie in eisdem locis prolatae, omni careant robore firmitatis*, ait idem Gregorius X. in Concilio Lugdun. ann. 1274. An nomine loci sacri comprehendantur claustra vel habitatio Regularium disputatur, negat Lugo, quem consule.

Circa circumstantiam ubi seu temporis, quam hic propter suam cum præcedenti affinitatem jungimus, duplex etiam est Theologorum opinio. Prima quam passim tenent recentiores, negat circumstantiam temporis sacri esse necessario explicandam in peccato mortali, nisi forte in quibusdam casibus, ut si quis committat peccatum enorme feria sexta Parasceves, aut ea ipsa die qua Eucharistiam recepit; item si quis die festa Idola coleret, demonem invocaret &c. Secunda censet crimen quodcumque novam malitiæ speciem contrahere ex eo quod scienter committatur die Dominica vel festa. Hæc opinio quam non pauci, nec ignobiles tenent, ut notat idem Lugo citat. disp. 16. de Penit. n. 515. probabilior videtur, sive ab extrinseco, sive ab intrinseco. Et quidem 1. eam tenent S. August. tract. 3. in Joan. *Spiritualiter*, inquit, *observat sabbatum christianus abstinens se ab opere servili. Quid est ab opere servili? a peccato: & unde probamus? Dominum interroga: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati*: ergo sicut qui serviliter laborat die festo, circumstantiam hanc aperire tenetur, ita ex Augustini mente, eandem circumstantiam confiteri tenetur, qui peccat die festa. 2. idem docet S. Gregorius Nyssen. hom. 7. in Ecclesiast. *Quærendum est quid sibi velis præceptum otii sabbati? ut nihil agamus illorum quorum opus est vitium*. Omitto alios Patres & Concilia, juxta quæ gravius peccat, qui peccat in die festo, puta qui furatur, aut fornicatur, quam qui in aliis diebus hoc facit. Consule Merbessum in Summa Christ. p. 1. q. 75. & Natal. Alexand. lib. 4. c. 5. a. 6. reg. 5. 3. idem præter Alexandrum Alensem, Nicolaum de Lyra, & alios quos refert de Lugo, docet S. Bonaventura in Opusculo cui titulus, *Confessionale* c. 2. partic. 20. ubi tradit, interrogandum esse penitentem de tempore quo peccatum perpetravit, utrum videlicet in die festivo vel non festivo. S. Thomas his verbis: *Opera quæ dicuntur servilia primo & secundo modo (prima autem servitus, juxta S. Doctorem, ea est qua homo servit peccato) contrariatur observantia sabbati & quia magis homo impeditur a rebus divinis per opus peccati, quam per opus alias licitum, quamvis sit corporale, ideo magis contra hoc præceptum agit qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit ... Non tamen qui peccat venialiter in sabbato contra hoc præceptum facit, quia peccatum veniale non excludit sanctitatem*. Unde sic: Magis contra tertium præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit: atqui peccatum hujus ex natura sua mortale est: ergo & illius mortale erit, & magis mortale. S. Antonin. *Peccatum mortale*, ait, *commisum die festo, est multo gravius, quam alia die: nam ultra propriam deformitatem; puta furti vel fornicationis, habet specialem deformitatem ex illa circumstantia temporis sacri quæ festum*

Cap. 1. de
immun.
Ecclesi. in
8. Lugo
d. 1. 20.
de Euch.
se 2.

Concil.
Lingon.

2. 2 q. 12.
a. 4. ad 3.

festum violatur: unde talis non solum agit contra unum præceptum, v. gr. Non mœchaberis ... sed etiam contra illud de sanctificatione sabbati.

2. Eadem nostra opinio ut auctoritate sic & ratione prævalet. Nam 1. diebus festis omne opus servile prohibitum est: atqui, ut supra docebant Patres, nullum est opus servile magis quam opus peccati. Si enim actio qua homo homini manualiter servit, servitus nuncupatur, quanto magis servitus dicenda est actio qua quis servit dæmoni? Quis putet eum qui per horas duas aut quatuor ligna colligit die sabbati, hoc solum æternam mereri mortem, & eam non mereri qui per tres aut quatuor horas vino, luxuriz, detractioni, ludisve furóre & blasphemia plenis indulget? hæc sane fidem superant. 2. præceptum sanctificandi dies festos, naturale est, eo nempe sensu quod tempus aliquod cultui divino specialiter deputandum sit: ergo hisce diebus Christiani ab iis operibus ferri debent, quæ præcipue impediunt ne cultui divino vacent: atqui nihil est quod di-

*Lugo ib.
n. 520.*

vino cultui magis obstat quam peccatum: ergo. 3. vix adversarii ullam pro opinione sua rationem afferunt, nisi quod Confessarii de hac temporis circumstantia pœnitentes interrogare non solent; & quod multiplicatio festorum plus noceret Fidelibus quam prodesset: atqui momenta hæc tam exigua sunt, ut leviora esse nequeant. Nam 1. non desunt etiamnum Confessarii qui de hac circumstantia interrogent. 2. certum est interrogationem hanc Majorum nostrorum temporibus omisam non fuisse, cum tot veteres Theologi, & inter alios S. Bonaventura, eam faciendam esse docuerint. 3. si pœnitentes id omittunt, utique defectu instructionis; instruuntur ergo, & facile ad hanc adducentur viam quæ aliis tutior est & fundatior. Ceterum si festorum multiplicatio nocet, id non Ecclesiz, sed malis Christianis imputandum est. Certe, fatente de Lugo, negari non potest quod circumstantia temporis dei peccato malitiam specialem sacrilegii, saltem levem: an ergo festorum multiplicatio hinc reprobanda erit, quod gravius tunc temporis peccent Christiani? Hæc igitur nunc pensent tum Confessarii, tum præcipue discipuli illi Christiani, qui quidquid meditantur criminis, suas v. gr. comestiones, ebrietates, & alia etiam peiora in festivos dies velut ex condito reservant. Circumstantia loci publici sæpius affert actioni novam malitiæ speciem, scandali v. gr. aut injustitiæ, eo majore quo quis coram pluribus peccat.

Circumstantia quibus auxiliis, etsi raro, quibusdam tamen in casibus mutat speciem peccati: ut 1. si quis usus sit instrumento specialiter & graviter prohibito, aut cuius usus specialem habeat cum aliqua virtute repugnantiam: si quis v. g. cum oleo sancto, vel aqua benedicta aliquid facinus perpetraverit. 2. si quis aliorum operam aut quæsierit aut adhibuerit ad malum finem: nam alium ad peccatum inducere, peccatum est scandali specie diversum a peccato quod a te ipso in eadem materia fieret, ut notat Delugo ibid. sect. 11. unde qui precibus & persuasionibus rem venerem extorquet a puella, alias ad crimen non parata, circumstantiam hanc confiteri debet, ait Ethica amoris. 3. si quis ope dæmonis expresse vel tacite invocati aliquid consequi voluerit; hæc enim cum dæmone societas, novum est crimen.

Hac occasione quæres quid sentiendum de virga bifurcata, quam divinationem, seu divinatoriam vocant, & cuius ope homines quidam abditos in ter-

*Æthic. 1.
20. p. 1. n.
76.*

ra thesauros, latentem pecuniam, metalla, aquarum fontes in terræ viscibus absconditos, transpositos agrorum limites, fures & præsertim homicidas inquirunt & detegunt. Virgam hanc inter alios famosam fecit dives quidam rusticus in pago S. Verani in Delphinatu natus an. 1662. die 8. Septembris, nomine Jacobus Aymar, qui ænopolæ cujusdam, die Julii 5. an. 1692. cum uxore sua apud Lugdunum interfecit, occisores quocumque, terra & aqua transierant, * Bellicardum usque insecutus est, ubi unum ex ipsis paulo ante conjectum in carcerem, duodecim inter incarceratos discrevit; & is quidem confessio crimine luit pœnas, eodemque anno crurifragio vitam absolvit. Triplex fuit ea de re opinio. Alii virgæ conversionem physice explicare conati sunt: ita D. D. Chauvin & Garnier Doctores Medici, quorum Opus approbarunt Parisienses quidam Theologi. Alii usum virgæ hujus omni ex parte malum esse ob implicitum cum dæmone pactum crediderunt. Ita P. Malebran. & P. Lebrun, & alii quos iste refert in Opere infra citando. Alii licet aquas & metalla per virgam detegi posse crederent, ejus tamen usum ob circumstantias penitus vitiosum esse censuerunt. Atque hæc opinio in praxi tenenda est. 1. quia si virga hæc naturaliter & physice in quorundam manibus volvitur & movetur, intentio interior hominis nihil ad motum hunc confert, eumque nec operatur, nec operari potest: atqui falsum consequens. Nam virga immota remansit in manibus eorum in quibus antea movebatur, postquam ii a Deo enixe petierunt ut conversio hæc & motus desinerent, si forte hic aliquid esset mali, & aliquid cum dæmone pactum; cujus rei plura exempla refert P. Lebrun. Rursum vero eadem virga moveri cœpit in manibus eorundem, cum absolute eam moveri optarunt, abstrahendo bonum ne id esset, an malum. 2. quia lapis ex hominum instituto ad constituendum agri limitem designatus, nihil habet physici quod non habeat alius lapis: ergo impossibile est ut virga quæ non movetur circa secundum, moveatur naturaliter circa primum. 3. quod agit physice, eodem modo in iisdem circumstantiis agit: atqui virga divinatoria eodem modo non agit in iisdem circumstantiis: aqua enim, pecunia latens, & metalla virgam rotare & movere nata sunt: si tamen qui virgam gerit, aquam querat & non metalla, virga non movebitur cum ad metalla, sed solummodo cum ad aquam ventum erit, & vicissim: ergo virgæ conversio & motus ab intentione pendet, adeoque physica & naturalis esse non potest. Vid. Librum cui titulus, *Histoire critique des pratiques superstitieuses qui ont séduit les Peuples*, Parisiis apud viduam Delaulne an. 1732.

Circumstantia cur seu finis, triplici modo contingere potest. Nam 1. aliquando fit, ut actio de se bona ad finem mortaliter malum referatur, ut si quis stipem erogat mendico, ut eum ad furtum inducat; tunc vero haud dubium est quin circumstantia hujus finis speciem mutet, quia actum ex bono facit mortaliter malum. Imo tunc, ut notat Delugo, malitia furti non tam erit circumstantia, cum non supponat actum aliunde malum, quam totum objectum tribuens primam malitiam peccati. 2. aliquando contingit ut tam actio quam finis propter quem fit, habeant mortalem malitiam. Ea vero vel est diversæ speciei, ut si quis furetur ad se inebriandum; vel est speciei ejusdem, ut si quis furetur scalas unius, ut altius pecuniam furetur. Utraque in Confessione exprimi debet: prima qui-

* Ben-
caire.

Lebrun
tom. 3.
pag. 375.

quidem, quia mutat speciem peccati, quatenus furto v.g. ebrietatem conjungit; secunda vero, quia licet speciem non mutet, aggravat tamen notabiliter, ut suppono, vel malitiam ejusdem speciei multiplicat. 3. demum saepe fit ut finis ex se mortaliter malus non sit, actio vero quæ propter eum sit sit mortaliter mala, ut si quis Sacrum aut Breviarium omitat, quo studio vacare possit. An autem in hoc casu exprimi debeat non solum medium, sed & finis, disputant Theologi. Probabilior videtur opinio negans, quam post Lugotenent Boudart, Henricus a S. Ignatio, alique rigidiores. 1. quia ubi unum non est malum nisi ob aliud, ibi unicum est malum; unde qui furatur ut det eleemosynam, vel ut debita sua solvat, non duo, sed unum peccatum facit: atqui in casu proposito studium non est malum, nisi quia causa est omissionis Sacri. 2. quia probabile non est eum gravius peccare qui Missam omittit propter studium, quam qui eam omittit ex mera negligentia: sed qui Missam ex pura negligentia omittit, non nisi unius peccati reus est: ergo a pari.

Circumstantia modi sæpius peccatum intra eandem speciem minuit aut aggravat: gravius enim peccat qui cum plena, quam qui cum semiplena advertentia peccat; aut qui ex malitia & scienter, quam qui ex ignorantia, passione, metu, aut precibus; item qui intente agit quam qui remisit. Hæc tamen peccata ejusdem sunt speciei, quia multum & parum, magis aut minus non mutant speciem, nisi cum peccatum ex veniali faciat mortale. Non raro tamen evenit ut circumstantia modi speciem mutet. Sic 1. modus violentiæ injuriosa constituit rapinam in furto, & stuprum in fornicatione. 2. modus detrahendi coram ipsa persona cui detrahitur, addit detractioni malitiam contumeliæ. 3. modus peccandi ex contemptu formali, ex odio, invidia, inobedientia &c. addit peccato propriam contemptus, odii & similibus malitiam. Secus si hæc expresse & specialiter non intenduntur; alioquin enim non erunt nisi generales circumstantiæ quæ cuilibet peccato accidunt, cum contemptus v.g. divinæ legis, ingratitude & similia in omni peccato reperiantur.

Disputant Doctores, an qui peccat gestando Sanctorum reliquias collo appensas, modum hunc Confessario explicare debeat. Ego sane, ait Lugo ibid. sect. 12. non excusarem a gravi peccato contra religionem, eum qui Eucharistiam portans, actum venereum exerceret. Atque hoc contra ipsum Delugo ad detractionem, contumeliæ, & alia id genus peccata facile extenderim. At non credo eum qui alicujus Sancti reliquias secum portat, eo solo tam reum fieri dum peccat, ut circumstantiam hanc aperire teneatur; alioqui satius esset ab hoc pietatis actu abstinere, cum nemo sit, qui sæpius non cadat saltem venialiter, & qui consequenter levia hæc peccata non adaugeret. An explicare debeat pœnitens se divinæ inspirationi restitisse, dubitari potest: circa quod dicendum est, circumstantiam inspirationis vehementis quæ neglecta fuit, exprimi debere, quia talis neglectus peccatum notabiliter adauget.

Disputant etiam, an modus durationis, seu actus diuturnitas explicari debeant. Fatentur Salmanticenses exprimi debere, si forte contingat peccata propter durationem quoad numerum mortaliter multiplicari, scilicet si peccata inde non multiplicentur. Alii durationem, si notabilis sit, exprimendam esse censent, etsi, quod rarum est, peccata per eam mul-

Lug. n.
79. E.
thica nm.
79.

Salm. tr.
6. c. 8. n.
112.

multiplicentur. Quæ autem duratio ita sit notabilis ut exprimi debeat, facile definiri non potest.

ARTICULUS SECUNDUS.

De distinctione numerica peccatorum.

EX iis quæ jam diximus constat numericam peccatorum distinctionem scitu esse necessariam, tum Confessariis, tum poenitentibus, qui numerum peccatorum mortalium confiteri debent: at cognitio hæc non minus difficilis est quam necessaria, cum tot sint ea de re opiniones quot capita. Nos quæ tutiora videntur, & veritati magis consona proponemus. Imprimis pro certo tenendum est 1. peccata quæ differunt specie, a fortiori differre numero. 2. malitiæ specie diversas, licet in uno eodemque actu reperiantur, numero etiam multiplicari, saltem æquivalenter. Ratio est, quia in iis quæ essentialiter differunt, unum non est aliud: ubi porro unum non est aliud, ibi multiplicatur numerus: ergo distinctio specifica distinctionem numericam necessario importat. Tota igitur quaestio est de peccatis ejusdem speciei, quando scilicet peccata hæc, licet penes speciem seu naturam indistincta, penes numerum distinguantur. Difficultas ex eo potissimum oritur, quod in uno actu plura quandoque peccata concurrere videantur; quandoque vero in multis actibus nonnisi unum reperiatur peccatum. Unde duplex hic statuenda est regula, quarum prior ostendat an & quando actus physice unus plures numero malitiæ complectatur; posterior vero, an & quando ex multis actibus unum vel multiplex peccatum exurgat. Prior regula erit de uno actu relative ad plura objecta, posterior de multis actibus relative ad unum objectum.

Dico itaque 1. In uno actu plures numero malitiæ aliquando continentur; idque contingit quoties una eademque virtus violatur relative ad plura objecta, quæ licet ejusdem sint rationis, non tamen se habent per modum unius. Alii aliter loquuntur, sed nostra loquendi ratio videtur accuratior.

Prob. prima pars. Non minus actus physice unus, potest esse numero multiplex in genere moris, quam actus physice unus esse possit specie multiplex in eodem genere moris: atqui actus physice unus potest esse specie multiplex in genere moris, ut supra probatum est. Confirm. Ideo actus physice unus, est aliquando specie multiplex, quia jura specie diversa lædit, puta jus religionis & justitiæ in furto rei sacræ: atqui pariter actus physice unus jura numero distincta lædere potest; puta si quis detrahat de decem hominibus, quorum unusquisque proprium habet jus in famam suam.

Prob. secunda pars. Tunc multiplicatur malitiæ cum multiplicentur læsiones juris: jus enim late sumptum pro jure sive charitatis, sive justitiæ aut pietatis, est ratio & mensura offensæ; cum offensa nulla esset, si nullum jus læderetur: atqui læsiones juris tunc numerice multiplicantur, cum violatur virtus eadem relative ad plura objecta materialia, quæ non habent se per modum unius, sed seorsim complete & adæquate intelliguntur; tunc enim jus unius numerice distinguitur a jure alterius.

Hinc colliges 1. eum qui uno actu duos homines odit, de duobus detrahit, duos occidit, aut occidere meditatur, Missam, Breviarium aut jejunium

nium omittit aut omittere vult duobus diebus, morose delectatur de copula cum duabus aut pluribus habita, duo aut plura peccata committere. 2. eum qui uno actu centum nummos centum personis eripit, centum committere peccata, licet si eisdem centum nummos uni personæ fureretur, nonnisi unum faciat peccatum, gravitate tamen æquivalens centum furtis unius nummi: quia in priori casu centum numero jura lædit, sicut qui uno ictu centum homines occidit; in posteriori non lædit nisi jus unicum. 3. eum qui blasphematur contra duodecim Apostolos, aut qui familiæ duodecim personis constanti mortem aut infamiam parat, duodecim peccatorum reum esse. Nec refert quod dicunt aliqui cum Navarro & Bonacina, unam familiam, vel Collegium, in jure unam reputari personam; etsi enim plures ejusdem familiæ personæ una censeantur personæ fisione juris, sunt tamen revera plures in esse moris, neque considerantur per modum unius in foro pœnitentiæ: tum quia, juxta communem omnium æstimationem, non minus sex homicidia commississe censetur, qui sex ejusdem familiæ personas occidit, quam qui sex occidit diversæ; tum quia si quis occidisset omnes ejusdem familiæ personas, in qua essent pater occisoris, ejusdem uxor, Sacerdotes & Laici, haud dubium est quin reus esset parricidii propter patrem, uxoricidii propter sponfam, sacrilegii propter Clericos; quare ergo duodecim ejusdem speciei peccata non commiserit, si duodecim ejusdem conditionis personas occidit?

Addo eos ex adversariis qui sanius sentiunt, fateri eum qui contra duodecim Apostolos blasphemavit, circumstantiam hanc aperire debere, quia peccatum ejus, etsi juxta ipsos numero unicum, duodecim peccatis æquivalet: quo posito, jam controversia levis est momenti.

Colliges 4. Sacerdotem in malo statu tot peccata committere, quot vel audit confessiones, vel pœnitentes absolvit, vel baptizat infantes, vel adultis Eucharistiam, aliave Sacramenta administrat. Ratio est, quia administratio uni facta, tam moraliter distincta est ab administratione facta alteri, quam occisio unius & alterius successive facta uno iracundiæ impetu, moraliter distincta sint. Dubitant quidem aliqui de administratione Eucharistiæ pluribus facta, quia censetur administratio unius & ejusdem convivii, adeoque una moraliter actio: hæc tamen ratio non videtur satis efficax, quia convivium illud, prout singulis administratur, est actio integra, & ab alia independens. Ut ut sit, fatentur iidem eum qui pluribus Eucharistiam porrexit, eorum numerum exprimere debere, vel si numeri non meminit, exprimere debere tempus per quod administravit. Disputatur etiam, an Sacerdos qui in malo statu Missam celebrat, plura numero peccata faciat cum consecrat panem & vinum, ac utrumque recipit: alii affirmant, alii negant, quia licet consecratio duplex, & communio, multæ sint actiones physicae, ex iis tamen unica exurgit actio, unumque mysterium. Verum his discutiendis non immoror, quia gravitas hujus peccati satis intelligitur, eo ipso quo quis se malo in statu celebrasse confiteatur. Addo certum esse, eum qui tres continenter Missas celebrat die Natali Christi, tria committere peccata, si sit in statu peccati mortalis.

Colliges 5. conjugatum qui alterius uxorem cognoscit, hac una actione duplex numero adulterium committere, quia duo violat jura, nempe & jus quod habet uxor ipsius ne alteri commisceatur, & jus mariti conjugatae

tāquam cognoscit. 6. qui bis aut ter successive se polluit aut fornicatur, toridem committit peccata numero distincta, quia qualibet pollutio vel fornicatio est opus integrum ab altero ejusdem generis scelere adæquate distinctum. 7. cum actus physice distincti sunt, & ad actum principalem ordinantur, atque ex ejus intentione fiunt, tunc unum numero peccatum constituunt cum actu principali, quia moraliter spectantur ut ejus inchoatio & præparatio: unde qui ex intentione fornicandi puellam sollicitat, impudicis oculis respicit, osculatur, tangit, & completo crimine de eodem gaudet, ei sufficit si actum fornicationis exprimat, quia cetera ex usu totius Ecclesiæ satis intelliguntur per regulam a communiter accidentibus: ita cum aliis Henricus a S. Ignatio. Quod si actus præambuli non fierent ex intentione actus principalis, sed ob propriam eorum delectationem, deberet pœnitens eos separatim ab actu principali confiteri, etiamsi postea ad copulam devenit sit, quia unum cum ea crimen non conficerent. Ita P. Henno p. 69. & ipse Diana. An autem tactus & similia quæ copulam consequuntur in continenti, sint peccata ab eadem moraliter distincta, & ut sic seorsim explicanda, disputatur. Satis conveniunt Doctores hæc novum esse peccatum, si ad novam copulam aut pollutionem ordinentur, sive pollutio & copula sequantur, sive non, atque id sequitur ex dictis: sed major est difficultas cum crimina hæc ex novæ pollutionis intentione non fiunt. Censent multi ea hoc in casu non esse, nisi præcedentis copulæ appendices & complementa; sed tutior est opinio contraria quam tenent Suares, Vasquez, Silvius &c. quia crimina hæc nec sunt partes copulæ præcedentis, utpote jam ultimo consummata; nec magis ejus sunt appendices, quam sequens copula vel pollutio ad quam ex natura sua disponunt. Idem post Suarez & Silvium dicit Ethica amoris de complacentia copulam subsequente, quod falsum puto de ea saltem complacentia quæ proxime sequitur, quæque naturalis quidam est commissi criminis effectus. Addunt Navarrus, Vasquez, Silvius & Henricus a S. Ignatio, eum qui uno quodam impetu venero, unaque carnalis delectationis intentione, se vel alium decies cum aliqua interruptione tangit, unum moraliter peccatum constituere, quia hæc censetur una moraliter actio, sicut censetur una moraliter comestio ejus qui plura successive fercula manducat. Idem dicunt de eo, qui uno rixæ impetu pluries successive eundem percutit, vel plura in eundem jacit convicia ejusdem rationis, v.g. eum furem vocando. Quod si quis alium contumeliis specie diversis continenter afficiat, puta cum furis, adulteri, hæretici vel aliis nominibus impetendo, tunc diversa erunt specie peccata, quia diversæ sunt specie læsiones; cum læsus in honore propter furtum, adulterii porus censi possit. Probabile tamen est quod dicunt aliqui, eum qui plures in alium evomit injurias quibus nemo fidem habet, quia norunt adstantes ea falso imputari, & procedere ab animo irato, quidquid in buccam venerit eructante, ut mulierculis contingit, probabile, inquam, est eum nonnisi unius peccati reum esse: tum quia totalis harumce injuriarum effectus, is tantum fuit ut alter ad iracundiam excitaretur; tum quia qui sic agunt, aliorum honori non nocent, sed semetipsos omnium ludibrio obiectant. Hæc, ut opinor, ex circumstantiis æstimanda sunt.

Colliges denique eum qui bibliothecam multis libris constantem, magnum pecorum gregem, aut frumenti acervum furatur aut furari vult; mili-

militer qui uno actu pecuniam viatoris, equum & vestes aufert, domumve in qua multa sunt cubicula comburit, unam tantum malitiam contrahere, quia hæc objecta habent se per modum unius, explicanda tamen est rei quantitas, vel quia ea se habet instar circumstantiæ nobiliter aggravantis, vel quia ad ipsam actus substantiam pertinet. Sed quia contingere potest ut actus qui circa idem versantur objectum, plures habeant malitias, idcirco nova hic opus est regula quam supra promissimus.

Dico itaque 2. Actus qui circa idem objectum versantur, habent malitias numero distinctas, cum moraliter distincti sunt &, ut ajunt, discontinuati. Censentur autem moraliter distincti & interrupti, 1. cum prior voluntas revocatur per voluntatem contrariam. 2. cum voluntas libere cessat ab actu, ut se alio convertat. 3. probabiliter etiam cum ab actu involuntarie & quasi naturaliter cessat.

Prob. prima pars. Quia tot sunt peccata, quot sunt actus humani moraliter mali: atqui tot sunt actus humani moraliter mali, quot sunt actus voluntatis moraliter distincti & interrupti. Moralis enim interruptio facit ut actus non sint inter se moraliter connexi; sicut moralis continuatio facit ut actus licet physice multiplices, sint unus moraliter actus: atqui actus qui inter se moraliter connexi non sunt, totidem sunt actus moraliter mali, cum pugnant contra rationem; ergo.

Prob. vel potius explicatur secunda pars, quoad tria quibus constat capitula. 1. itaque actus mali, moraliter interrupti censentur, adeoque & multiplicantur peccata, cum prior voluntatis actus per contrariam voluntatem retractatur. Ratio est, quia retractatio hæc efficit ut posterior actus non possit cum priori in unum moraliter actum coalescere; moralis enim discontinuatio non minus morale unitatem impedit, quam physica physica. Hinc si quis furari velit, & postea voluntatem hanc abjiciat, atque eam, brevissimo licet interposito tempore, resumat, duo numero peccata committit: unde patet angusto temporis spatio decem & amplius peccata committi posse. Hæc regula eo difficilis videtur, quod retractatio peccati fictitia & illusoria, non possit impedire ne prior voluntatis actus cum posteriori in unum coalescat. Porro quis seriam eam putet retractationem qua quis in instanti A. vult peccatum, in instanti B. odit, statimque ad idem revertitur, & sic deinceps? Sed quidquid sit, ab ea opinione apud omnes pene recepta discedendum non est. 2. multiplicantur numero malitiæ per voluntariam celsationem ab actu, ejusque iterationem. Ratio est, quia prior voluntas hoc ipso quod libere dimissa fuit, non fuit moraliter continuata; alias moraliter dimissa fuisset & non fuisset: hinc qui, visa puella, eam male concupiscit, & postea ab ea libere se divertit, ut alia cogitet, statimque ad priorem delectationem revertitur, duo admittit peccata; quia prior voluntas neque moraliter, neque virtualiter perseverat. 3. tandem probabile est malitias multiplicari per celsationem ab actu, etiam involuntariam & naturalem, v.g. per somnum etiam brevem; per distractionem & inadvertentiam naturalem, saltem si hæc satis longa sit, ut juxta prudens judicium prior actio cessasse, & altera incepisse censeatur. Ita multi, quorum hæc est ratio, quod actus qui nihil habent in quo uniantur, actus qui nec in se nec in ullo effectu suo continuantur, actus denique qui secum invicem connexi non sunt, non possunt morali-

raliter censeri unus idemque actus: atqui ubi est interruptio sive voluntaria, sive naturalis, jam actus interrupti nihil habent in quo uniantur. Neque enim hic sermo est de actibus qui in effectu externo perseverant; ii enim propter hanc continuationem in aliquid moraliter unum coalescere censentur: unde qui ex voluntate occidendi inimicum mane consurgit, arripit gladium, proficiscitur, hostem inquit, & post plures horas repertum aggreditur, pluries vulnerat, & tandem occidit, etsi de aliis rebus cogitaverit in itinere, confabulatus fuerit cum aliis, aliquid legerit, & saepius occidendi voluntatem renovaverit, unum moraliter peccatum committit, eo tamen gravius, quo pluries occidendi voluntatem renovavit: tum quia prior voluntas in illa actuum externorum serie perseverat & continuatur; tum quia interruptio physica unitati morali non nocet, ut patet in prandio quod unicum censetur, licet per colloquium aliquod, aut epistolæ lectionem interrumpatur. Ita vulgo rigidiores Casuistæ.

Dixi, *probabile est*: censent enim aliqui per interruptionem quæ oritur ex somno, aut inadvertentia, actus physice multiplicari, non moraliter. Numquid enim, inquit, Missa non est una eademque actio moraliter, licet per eam aliquanto dormiat Celebrans, dum habetur concio? Numquid somnus brevis magis actus multiplicare potest, quam brevis distractio & inadvertentia, quibus tamen, nisi diu durent, actus non multiplicantur, ut insinuat *Æthica amoris* p. 529. Numquid qui per horam legit, tam amittere potest homicidii ad quod graditur, cogitationem, quam qui divertit a via qua inimicum insequitur, ut aliquod superveniens negotium exequatur? & tamen negat P. Antoine peccatum in priori casu multiplicari, quod in posteriori multiplicari contendit; ergo allata regula non caret difficultate. Sed quidquid tandem de ea sit, in praxi dicendum est 1. cum P. Henno & aliis qui tertiam hanc regulam propositam partem rejiciunt, circumstantiam durationis, si modum ordinariam excedat, in Confessione esse exprimendam, etiamsi supponatur varia peccandi proposita, quæ saepius iterata fuerunt, nonnisi unum moraliter peccatum conficere; quia duratio hæc plerumque est circumstantia notabiliter aggravans: v. g. Perseveravi per hebdomadam in odio, per plures horas in delectatione venerea. Dicendum 2. cum iis qui eandem regulam partem recipiunt, melius esse & tutius si poenitens exprimat an sepe vel raro, & quoties (si fieri potest) actus peccati sui renovaverit: tunc enim declaratur numerus eo modo quo declarari moraliter potest, & per modum unius confusæ multitudinis in tali mora inclusæ.

ARTICULUS TERTIUS.

An peccata omnia sint equalia, & secum connexa.

Sensit olim cum Stoicis Jovinianus, peccata omnia esse equalia: unde docebat *convitium & homicidium, raca & adulterium, otiosum sermonem & impietatem uno supplicio repensari*, prout ei exprobat S. Hieronymus, l. 2. contra ipsum c. 17. Qua de re,

Dico: Non omnia peccata sunt equalia: est de fide, Prob. autem 1. ex Script. Matth. 5. *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fra-*
Tourn. Theol. Mor. Tom. II. § tri

tri suo, vaca, vens eris concilio. Qui autem dixerit, fasces vens eris gebenne. Ibid. c. 12. Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei. 1. Joan. 5. fit mentio peccati quod est ad mortem, & peccati quod non est ad mortem. Dantur ergo peccata quorum alia graviolem merentur pœnam, aut difficilius remittuntur quam alia: atqui res non ita esset, si omnia forent quæ alia. Idem

Joan. 16. expresse docet Christus his verbis, Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

Prob. 2. Tum quia ex peccatis quædam venialia sunt, quædam mortalia, ut alibi dicemus; tum quia quædam plus adversantur rectæ rationi, ut homicidium, quam alia, ut læsio famæ alienæ; tum demum quia si ex virtutibus quædam aliis sint nobiliores, ut theologicæ, ex peccatis quædam aliis graviora esse debent, quæ nempe virtuti præstantiori adversantur, aut eandem gravius lædunt. †

At, inquires, peccatum est privatio: atqui privatio una non est alia major, v. g. mors morte.

R. 1. neg. maj. cujus falsitas patet ex dictis. 2. neg. min. Etsi enim privatio per se & ratione sui non sit alia major aut minor, potest tamen esse minor aut major ratione perfectionis qua privat, cum hæc non consistat in indivisibili. Patet id in tenebris, quæ licet dicantur privatio lucis, aliæ tamen aliis densiores sunt & majores. Porro perfectio qua quis per peccatum privatur, non consistit in indivisibili, sicut vita: unde licet mors alia morte major non sit, peccatum alio majus esse potest. Et vero licet mors morte alia major non sit, major tamen est, seu majoris perfectionis privatio, quam cœcitas, & cœcitas quam furditas.

Non expendo unde petatur peccatorum inæqualitas, nam ex dictis patet eam repeti 1. ex parte objecti. Quare gravius peccatum dicitur ex genere suo, quod majori bono virtutis opponitur. Hinc peccata quæ sunt in Deum, ut blasphemia & infidelitas, sunt gravissima. Inter peccata vero in proximum, tanto aliqua sunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur: unde inter hæc gravius est homicidium, deinde adulterium, fornicatio; & post hæc furtum & rapina. 2. ex conditione actus, qui quo liberior est & intensior, eo magis displicet Deo: unde alibi dictum est peccata ex malitia aliis graviora esse. 3. ex conditione personæ quæ peccat: tum quia facilius possunt resistere peccato, majores qui excedunt in scientia & virtute;

ad. Ibid. tum propter ingratitudinem: quia omne bonum quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, cui homo sit ingratus peccando; tum propter specialem repugnantiam actus peccati ad magnitudinem personæ, sicut si Princeps justitiam violat, qui ponitur justitiæ custos; & si Sacerdos fornicatur, qui castitatem fovit; tum denique propter exemplum sine scandalum, quia Gregorius dicit in Pastoralis: In exemplum culpæ vehementer extenditur, quando pro reverentia gradus peccator honoratur. Ad plurimum etiam notitiam perveniunt peccata magnorum, & magis homines ea indigne ferunt. Hinc monet Trident. ut clerici levia etiam delicta, quæ in ipsis maxima essent, effugiant. 4. ex conditione personæ contra quam peccatur, quia persona offensa induit rationem objecti. Hinc major est offensa in Deum, & in personas Deo propinquiores, quales sunt personæ Deo sacræ, quam in ceteras. Gravius quoque peccat, qui seipsum, aut personam sibi conjunctiorem interimit, quam qui remotiorem; gravius qui personam publicam, quam qui privatam, lædit. Quare quod

quod arguit S. Jacobus c. 2. eos qui divites magis honorant quam pauperes, non intelligitur de honore qui exhibetur ratione status, sed de honore in actionibus christianis, ut est Sacramentorum administratio &c.

Quæres an peccata omnia sint secum connexa.

R. negat. tum quia si connexa essent, qui reus est mendacii, reus esset adulterii, quod ridiculum est; tum quia quædam sunt peccata quæ ita sibi contraria sunt, ut simul coherere non possint, ut avaritia & prodigalitas.

At, inquiunt, S. Jacobus cit. cap. sic habet: *Quicumque totam legem servaverit, offendet autem in uno, factus est omnium reus.*

R. sensum Apostoli hunc esse, vel quod qui mortaliter peccant in uno, æternam incurrunt damnationem, etiamsi legem in aliis studiose adimpleant; vel quod charitatem lædant, quæ est tota Lex & Propheta.

Quæres iterum, an peccatum ita opponatur virtuti, ut cum ea consistere nequeat.

R. 1. peccatum veniale cum charitate, adeoque & cum aliis virtutibus infusis consistere posse.

R. 2. peccatum mortale non posse consistere cum charitate & virtutibus eidem connexis, quia fieri nequit ut idem simul sit amicus Dei & inimicus: alix vero virtutes quæ necessariam cum charitate connectionem non habent, cum peccato mortali subsistunt: unde fides per infidelitatem, spes per desperationem amittitur, non per alia peccata, prout docet Concil. Trident. his verbis: *Si quis dixerit amissa per peccatum gratia, simul & fidem semper amitti, aut fidem quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva: aut eum qui fidem sine charitate habet, non esse christianum, anathema sit.* Hinc patet quam mala sit hæc Quenelli propositio 58. *Nec Deus est, nec religio, ubi non est charitas.* Sess. 6.
can. 27.

R. 3. peccatum mortale cum virtutibus acquisitis consistere posse; ex enim ut per plures actus acquiruntur, sic raro perduntur per unum: unde vir temperans, si semel in intemperantiam mortalem ceciderit, non statim omnem temperantiæ habitum deperdit.

Ex secunda responsione inferes quam merito Clerus Gallicanus ann. 1700. reprobaverit impiam opinionem D. Bourdaille, contentam in libro cui titulus, *Theologie morale de S. Augustin* pag. 582. &c. secundum quam poterat quis in aliquod grande scelus abripi, eique per aliquod tempus consentire, & tamen non excidere ab habitu charitatis, quia habitus per actum transitorium non deperditur. Vid. librum qui inscribitur, *Le véritable esprit des nouveaux disciples de S. Augustin*, Epist. 36. & 37. & *Æthicam amoris* tom. 2. ad sextum Decalogi præceptum.

CAPUT QUARTUM.

De conditionibus ad peccatum requisitis.

QUandoquidem peccatum est actus moralis, certum est ad ipsam necessario requiri advertentiam ex parte rationis, & consensum liberum ex parte voluntatis: at non ita evidens est cujus generis esse debeant consensus ille & advertentia, quod ut intelligatur, sit

TRACT. DE PECCATIS. PARS I.
ARTICULUS PRIMUS.

De advertentia ad peccatum necessaria.

Notandum multiplicem esse advertentiam. Nam *r. ratione objecti*, alia est ad actum materialiter sumptum, ut cum quis v.g. advertit quidem se carnem comedere, sed non advertit id fieri a se die jejunii; alia est ad actum & ad malitiam ejus, ut cum quis reflectit se carne vesci die jejunii. 2. *ratione modi*, alia est formalis & expressa, cum quis actionem ponit actu advertens eam esse viticam; alia virtualis seu implicita, quæ etiam interpretativa dicitur, dum scilicet adest dubium, vel scrupulus, vel suspicio peccati aut periculi ejus, vel prævisio saltem confusa actus mali in sua causa; aut cum negligentia culpabilis facit ut peccatum ejusve periculum nec cognoscantur nec advertantur. Hæc inadvertentiæ virtualis definitio ante ponderanda est; est enim, ut patet, bipartita: unde fieri potest ut duo qui advertentiam virtualement ad peccatum requirent, verbo magis quam re convenient, ut statim intelligitur. 3. *rationis perfectionis*, alia est plena, cum agens ita sibi præsens est & sui compos, ut rem consideret aut considerare possit, quantum satis est; alia semiplena, cum somnus, aliudve impedimentum efficit, ne homo satis sui compos sit, ut rem quantum sufficit considerare queat. Fatentur omnes ubi nulla est advertentia saltem virtualis, nullum esse peccatum; quia sublata advertentia tollitur voluntarium, quod sublato tollitur peccatum: unde pluries diximus, motus qui primo primi dicuntur, a peccato immunes esse, quia omnem rationis advertentiam præcedunt. Sed acriter disputatur, an ad peccandum formaliter necessaria sit actualis & expressa cognitio, seu advertentia & cogitatio, vel saltem actuale dubium, & scrupulus de malitia actionis; an vero satis sit si quis actionem quæ mala est ponat, cum advertere potest ad malitiam ejus, ad quam tamen non advertit, sive ob habitum aut passionem quibus rapitur, sive quia attendit ad alia quæ cum advertentia hac non compatiuntur.

Circa quæstionem hanc duas in partes abierunt Theologi. Alii affirmativam tenent; atque huic ipsorum opinioni, affinis est opinio alia de peccato, ut ajunt, philosophico seu mere morali, quæ in thesi Divinae an. 1686. propugnata Præsidi P. Francisco Mulsnier, his proponebatur verbis: *Peccatum philosophicum seu morale, est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: theologicum vero & mortale, est transgressio libera divinae legis. Philosophicum quantumvis grave, in illo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum: sed non est offensiva Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna poena dignum.* Quam propositionem Alexander VIII. die 24. Augusti an. 1690. declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam. Huic Apostolicæ Sedis judicio præverant Jesuitæ Parisienses, testatique fuerant se prædictæ propositionis doctrinam detestari velut hæreticam. Idem expresse docent Comitolus, Thyrsus Gonzales Societatis Præpositus, & alii passim, quibuscum

Dico: Ad peccandum formaliter non requiritur actualis advertentia, vel dubitatio, aut scrupulus, ne actui morali malitia inexistat; sed sufficit

scit advertentia interpretativa, hoc sensu intellecta quod quis animadvertere poterit & debuerit.

Prob. 1. Dantur peccata ignorantia: atqui peccata ignorantia sunt sine actuali advertentia, vel actuali dubio, aut scrupulo. Major, ut ex dictis constat, est de fide: unde cum alios inter errores hunc quoque tenuisset Abailardus, nullum ex ignorantia peccatum committi, acriter in eum S. Bernardus insurrexit Epist. 77. ad Hugonem. *Is forsitan, inquit, qui asserti non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantibus deprecatur, sed potius Prophetam irridet deprecantem, & dicentem: Delicta juventutis meae & ignorantias meas ne memineris*. Et infra: *Si ignorantia nunquam peccatur, quid ergo causamur adversus occisores Apostolorum? quandoquidem non solum malum esse nescierunt, interficere illos, sed insuper quoque id faciendo, arbitrati sunt obsequium se prestare Deo*. Itaque probatur minor. Ille solum ex ignorantia peccat, cujus peccati causa est ignorantia: sed in eo qui actu vel attendit, vel dubitat de malitia peccati, ignorantia peccati causa esse non potest. Eatenus enim ignorantia peccati causa est, quatenus removel prohibens, idest quatenus tollit cognitionem, qua posita non poneretur peccatum: sed quod tollit cognitionem, peccati, actuale ejusdem notitiam, dubiumve, aut scrupulum non supponit: ergo qui peccat ex ignorantia, actuale peccati notitiam non habet. Et certe qui actuale habet peccati cognitionem, ejusdem ignorantiam habere non potest: ergo nullum est ignorantia peccatum, si nullum sit peccatum sine actuali ejusdem peccati notitia, vel dubio &c.

Prob. 2. Dantur peccata ex errore culpabili, seu ex conscientia culpabiliter erronea; in multis enim offendimus omnes, ait Aug. lib. de Spir. & litt. c. 36. *dum putamus Deo, quem diligimus, placere, vel non displicere quod facimus*. Talia erant eorum peccata ex S. Bern. qui cum Apostolos occiderent, arbitrabantur obsequium se prestare Deo. Hinc illud Apost. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: quod idem est*, inquit S. Basiliius Constat. Monast. c. 2. *ac si diceret, Multa delicta committo, quae committere me non intelligo. Propter hanc causam Propheta ait, Delicta quis intelligit*. Atqui peccata quae sunt ex erronea conscientia, sunt absque cognitione, vel dubio de malitia peccati. Ibi enim non est cognitio, aut dubium de malitia peccati, ubi mens non modo non cognoscit se peccare, verum etiam, ut loquitur Gonzalez, certo existimat se bene agere: atqui sic se habet mens quae ex erronea conscientia operatur. Idque praesertim patet in iis qui nativitate conditione in haeresi nutriti, hanc veluti cum lacte persuasionem fuxerunt, unam esse, quae vera sit, Religionem quam renent; & circa hoc nihil unquam remorsus patiuntur, quoadmodum de se testati sunt eorum aliqui ad meliorem frugem reversi.

Prob. 3. Ideo contendunt adversarii necessariam esse ad peccandum formaliter actuale malitiae peccati notitiam, quia ea sublata peccatum esset quidem voluntarium in ratione actus, non autem in ratione peccati: atqui peccatum in ratione peccati voluntarium esse potest sine actuali malitiae advertentia, dubiove, aut scrupulo. Nam sine actuali advertentia ad peccatum ut tale, quae peccatum formaliter & actu voluntarium facit, consistere potest voluntarium virtuale & interpretativum: atqui voluntarium virtuale & interpretativum sufficit, ut peccatum qua pec-

catum satis volitum sit. Nam voluntarium virtuale annexam habet virtutalem peccati qua talis notitiam, quæ in eo sita est, ut homo possit & debeat cognoscere: atqui ad peccandum formaliter sufficit virtutalis illa cognitio: tum quia posse ac debere scire, & scire de facto, æquiparantur apud Jurisperitos; tum quia, ut loquitur S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 7. ad 3. *non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi; sed solum consideratio actualis in particulari operabili: & tamen hoc ipso est voluntarium, secundum quod voluntarium dicitur, quod est in potestate voluntatis, ut non agere, & non velle similiter & non considerare; tum quia sicut qui potest & debet avertere injuriam proximo allatam & non avertit, censetur ei virtualiter consentire, licet actu non consentiat, imoliceat actu nolit; ita qui potest & debet notitiam habere, & eamdem habere negligit, aut impedit voluntarie ne eam habeat, licet de facto ea careat, censetur virtualiter scire, & perinde peccat ac si sciret & nosceret: ergo, ut verbis S. Thomæ concludam, * Si ipsa ignorantia reputatur voluntaria, cum homo eam non vult vitare, sicut tenetur, consequens est quod nec illud quod per huiusmodi ignorantiam fit, involuntarium judicetur. Hinc colligit S. Doctor 1. 2. q. 74. a. 7. ad 2. quod ratio dicatur consentire (peccato) siue cogitet de lege æterna, siue non quia cum cogitat de lege Dei actu, eam contemnit; cum vero non cogitat, eam negligit, per modum omissionis cuiusdam.*

At, inquires, in hoc quod quis possit & debeat scire vel advertere, necessario includitur aliqua cognitio saltem confusa: si enim agens nullam, ne confusam quidem huiusmodi cognitionem habuisset, excitari non potuisset ad diligenter animadvertendum, & inquirendum; si vero ad id excitari non potuisset, omissio ejus & involuntaria foret & inculpabilis.

R. 1. Si res ita sit, tota quæstio erit de nomine; & jam fatebuntur adversarii, reum esse peccati eum qui potuit & debuit advertere, quia eo ipso quo potuit advertere, advertit saltem confuse.

R. 2. confusam hanc cognitionem non bene intelligi, sed videri plane fictitiam. Nam cognitio hæc deberet pro objecto habere ipsam actus malitiam, ex adversariis saltem multis: sed qui peccant ex ignorantia, aut ex conscientia erronea, ipsam actus sui malitiam nequaquam cognoscunt; quandoquidem ex hypothesi non agerent, si cognoscerent, juxta id Apostoli 1. Cor. 2. *Si cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.*

Prob. 4. Si ad peccandum requiratur actualis ad malitiam peccati attentio, Athæi, Neronæ, Caligulæ, Sardanapali, ceterique quorum Deus excæcavit oculos, & induravit cor, ut non videant oculis, & non intelligant corde, non peccabunt, immania quæcumque peccata, abjectione Dei & hominum timore, sine scrupulo, imo tranquilla conscientia perpetrando, vel saltem, si necdum merta sit apud eos synderesis, cum ita per habitus pravorum, & repetitos passionum æstus impedita sit, ut vix audiri possit, tanto minus peccabunt, quanto minorem peccando remorsum patientur, & similes se reddent equò & mulo quibus non est intellectus: atqui doctrina hæc & repugnat Scripturæ, secundum quam magis abominabilis est & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem; & rationi adversatur: cum æquum non sit ut peccatores per voluntariam sui excæcationem acquirant privilegium formalis impeccabilitatis, aut impeccabilitatis tanto majoris quanto minus de Deo, & peccati malitia cogitantur: ergo.

Idem

* Lect. 3.
in c. 5. l. 3.
Ethic.

S. Bern.
L. de con-
sid.

Job 195.

Idem efficacius probant exempla Idololatrarum & Hæreticorum, qui innumera in gratiam Religionis suæ, velut *legitima terræ* exercent, quæ non modo mala esse actû non sentiunt, sed optima esse arbitrantur. Sic Sinenses infantes suos necant moti pietate, ut eos e vitæ miseriis liberent; sic filii ibidem parentes languentes occidunt &c.

Prob. 5. Ea opinio rejici debet, ex qua sequitur ubique proscrip-ta Philosophismi, seu peccati philosophici opinio: atqui Philosophismi opinio sequitur ex opinione quæ ad peccati formalis rationem requirit notitiam malitiæ ejusdem peccati. Nam cognosci actû non potest malitia præcipua peccati, quin actû peccatum cognoscatur ut offensa Dei: sed qui actû ad malitiam peccati non attendent, actû non cognoscent ipsum esse Dei offensam: ergo philosophice peccabunt ad summum, non vero theologicè.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. varios Scripturæ textus. Joan. 9. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum.* Joan. 15. *Si non venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent.* Rom. 5. *Usque ad legem peccatum erat in mundo, sed peccatum non imputabatur, cum lex non esset.* Unde sic: Illud necessarium est ad peccatum, quo sublato peccatum non habetur, nec imputatur: atqui sublata scientia, seu, quod idem est, posita cæcitate & ignorantia peccatum non imputatur, nec habetur; ergo.

R. neg. min. Certum enim est dari peccata cæcitatibus, & ignorantia; cæci enim & cæcorum duces erant Pharisei, qui Christum morti addixere: atqui tamen hæc Abailardi propositio, *Non peccaverunt qui Christum ignoranter crucifixerunt*, ab Innoc. II. tanquam hæretica condemnata est; ergo.

Ad textum ex Joan. 9. desumptum, dist. cum August. in hunc locum: *Si cæci essetis, idest si vos cæcos adverteretis . . . & ad medicum curreretis, non haberetis peccatum*, quia veni ego auferre peccatum, C. si cæci essetis, idest præcise quia cæci estis, non habetis peccatum, N. Si enim, ait ipse Christus, cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

Ad secundum dist. sublata cognitione juris positivi, v.g. legis evangelicæ, non habetur peccatum, unde infidelitas mere negativa, peccatum non est; C. sublata cognitione malitiæ peccati quam quis non habet, quia habere non vult, N.

Ad tertium dist. Peccatum non imputabatur ut transgressio, quia ubi *ibid. c. 4.* non est lex, nec prævaricatio, C. non imputabatur absolute, N. Itaque peccatum ante legem positivam non imputabatur, vel ab hominibus ad pœnam, cum nulla per leges quæ non erant, peccatis constituta forent supplicia, vel a Deo ad culpam tam grandem, etsi enormia quædam scelera ultricibus diluvii undis puniisset: re ipsa tamen ad culpam licet minorem imputabatur, ut docet S. Thomas lect. 4. in cap. 5. Epist. ad Rom. & ipse Apostolus initio ejusdem Epistolæ, ubi fortiter inculcat Gentiles ac Judæos omnino inexcusabiles esse. Et vero si ante legem peccatum non imputabatur, ergo justî erant omnes & beati, juxta id Psalm. 31. *Beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum.*

Obj. 2. S. Aug. lib. 3. de lib. arb. cap. 19. ait: *Peccatum quod proprie*

vocatur peccatum, libera voluntate ab sciente committitur: ergo ad peccatum formale requiritur scientia, seu cognitio.

R. dist. conf. Ad peccatum requiritur cognitio vel formalis & actualis, vel virtualis & interpretativa, C. actualis semper N. Itaque S. Doctor ad peccatum eo modo requirit cognitionem, quo requirit voluntarium: atqui non requirit voluntarium formaliter voluntate peccati, sed facti, cui, etiam præter intentionem explicitam, licet non præter intentionem virtualem, annexum est peccatum. Rem diserte tradit S. Doctor lib. 1. Retract. c. 15. Quia voluit ergo fecit, etiam si non quia voluit peccavit, nesciens peccatum esse quod fecit: ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati: quod tamen factum, peccatum fuit: hoc enim factum est quod fieri non debuit: Et vero juxta S. Doctorem, necesse est ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat: quod non debet facit. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur, Delicta juventutis meæ, & ignorantia mea ne memineris.

Obj. 3. S. Thom. quodlib. 3. art. 8. sic loquitur: Cum aliquis nescit fornicationem esse peccatum, voluntarie quidem facit fornicationem, sed non voluntarie facit peccatum: atqui ex S. August. lib. de vera Relig. cap. 14. usque adeo peccatum voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc ita manifestum est, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat.

R. dist. Non facit voluntarie voluntario formali & directo peccatum, C. virtuali & interpretativo, seu voluntario per accidens, ut loquuntur alii, N. Itaque in hypothesi S. Thomæ, fornicatio est voluntaria formaliter voluntate facti: verum licet voluntate peccati formaliter voluntaria non sit, voluntaria tamen est voluntate virtuali, eaque ad peccatum sufficiente; quia, ut ait August. ad cuius doctrinam manifeste alludit Angelicus Doctor loco objecto, factum est, quod fieri non debuit. Et vero juxta S. Thomam 2. 2. q. 154. art. 2. ad 1. apud Gentiles formatio simplex non reputabatur illicita (sicut nec latrocinia & peccata contra naturam, ait idem S. Doctor 1. 2. q. 97. a. 6.) idque propter corruptionem naturalis rationis: atqui corruptio hæc voluntaria erat; ergo & peccata inde provenientia.

L. 2. Oper.
imperf. 2.
105.

Æthica
1. 2. 721.

Obj. 4. Nullum est peccatum, nisi sit vel in se, vel in sua causa voluntarium, ut patet ex allato Augustini textu: atqui sine cognitione, vel saltem dubio de malitia peccati, peccatum nec in se, nec in causa sua voluntarium esse potest. Illud enim peccatum non est voluntarium etiam in causa, quod qui committit, non consentit objecto malo: sed qui nec cognitionem, nec dubium habet, non consentit objecto malo.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. Non consentit formaliter & actu, C. virtualiter, N. Ille enim virtualiter saltem consentit, qui, ut loquitur Augustinus, id facit quod facere non debet; quodque a se fieri non debere, culpabiliter non animadvertit: atqui homo etiam de malitia nihil actu dubitans, id facit quod facere non debet, idque animadvertet, si vellet, ut velle potest.

Inst. 1. Ut quis consentiat virtualiter, & laboret inadvertentia culpabili, necessarium est ut advertentia malitiæ quam virtualiter velle dicitur, sit ipsi possibilis; nemo enim tenetur ad impossibile: atqui advertentia malitiæ non est possibilis ei qui nullam habet cogitationem aut etiam dubium de ipsa. Nam 1. ut ait Augustin. lib. de spir. & lit. Quia

mesclat

nesciat non esse in hominis potestate quod sciat? 2. ut optime differit Suares De censuris disp. 4. sect. 8. mens hoc vel illud considerare non potest, nisi, voluntate sic iubente, ad ejus considerationem se applicet: atqui voluntas velle non potest ad aliquid considerandum se applicare, nisi præviam habeat ejus cognitionem, vel naturaliter, vel aliunde; ignoti enim nulla cupido.

R. ad 1. neg. min. Alioqui dicendum erit scelestos eos qui *tibunt quasi aquam* iniquitatem, & vix unquam actionum suarum malitiam percipiunt, laborare inadvertentia invincibili; quod sane absurdum est.

Ad 2. distinguo utramque probationem: Mens non potest scire, non potest considerare, quando non potest tollere impedimenta, passiones v. g. distractiones, & similia quæ impediunt ne eas habeat cognitiones, quibus positis actionis suæ nequitiam adverteret, C. si impedimenta hæc tollere possit, N. Itaque, ut intra veri & iusti limites gradum sistamus, existimamus eum qui ita non advertit ad peccati malitiam, ut vel naturali raptus distractione, vel ob similem causam, advertere non possit, peccato non teneri: sic excusabitur Sacerdos pius, cui ita excidit ab animo recitatio alicujus Horæ, ut eam vel eo quo par est tempore non recitet, vel etiam penitus omittat: idem dicendum de poenitente qui injunctam præfixa die poenitentiam præ oblivione non implet. Verum aliter dicendum de innumeris actionibus quas quotidie eliciunt aut omittunt viri terrenis rebus absorpti, passionibus suis qua data occasione servientes, assueti ut nequidem cogitent se non cogitare: tunc enim, ut supra dicebat S. Thomas non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili &c.

Inst. 2. Ut advertentia saltem in causa tolli possit, ideoque in causa voluntaria sit, necesse est ut prævisa sit in specie, vel in genere, distincte vel confuse; voluntarium enim procedere debet ab intrinseco cognoscente singula in quibus est actio: atqui sine scrupulo vel dubio inadvertentia prævisa esse non potest; ergo.

R. dist. maj. Necesse est ut prævisa sit formaliter aut virtualiter, C. formaliter absolute, N. Porro illud virtualiter prævidetur, quod prævideri potest & debet, quodque ne prævideatur propria hominis culpa efficit: atqui talis est inadvertentia de qua loquimur.

Inst. 3. Tam inadvertentia ad malitiam actus, actum facit ad malitiam hanc involuntarium & inimputabilem, quam inadvertentia ad actum, actum hunc facit involuntarium: atqui inadvertentia ad actum &c.

R. dist. min. Inadvertentia ad actum nec directe nec indirecte volita, actum facit involuntarium, C. non volita directe, N. Sic occiso illius qui hominem sagitta configit, putans se feram configere, censetur indirecte volita, si venator ea, qua par est, diligentia usus non fuerit; hæc tamen occiso non semper directe volita est, puta cum quis amicum occidit.

An quoties peccat homo, gratiam habeat qua a peccato abstinere possit; an gratia hæc sit motio quadam semper sensibilis, an consequenter ex hac parte homo nunquam peccet sine quadam ad peccati malitiam advertentia aut dubio &c. alibi expendunt Theologi.

Dico 2. Advertentia imperfecta non sufficit ad peccatum mortale, etiamsi materia gravis sit. Ita omnes.

Prob. 1. Peccatum mortale est quid gravissimum, quod dissolvit amicitiam Dei cum homine, eumque æternis suppliciis obnoxium facit: atqui ad malum tam grande non sufficit imperfecta consideratio; eadem enim requiritur quæ in rebus maximi momenti necessaria est, in his autem non sufficit consideratio similis ei quam habent semi somnes, aut qui mente pene omnino distracta, vix ad actionem suam attendunt. Er vero nemo est tam pater quam Deus: atqui bonus pater non deiceret filium ab hereditate ob peccatum quod ex sola animi inconsideratione commisisset; ergo nec id faciet Deus, cujus natura est bonitas.

Prob. 2. Tenuitas materiæ sæpe impedit ne peccatum sit mortale, ut videre est in furto levi; ergo idem efficere potest tenuitas advertentia, cum sine dubio, ceteris paribus, eo levius sit peccatum, quo levior est aut esse potest advertentia.

At, inquires, qui imperfecte considerat, posset perfectius considerare; ergo cum ex dictis ad peccatum mortale sufficiat ut quis advertat, aut advertere possit, non desinet grave esse peccatum, ubi levis erit advertentia.

R. sæpe fieri ut tanta sit subreptio, ut vix ac ne vix quidem possit mens hic & nunc amplius attendere; & quamvis attendere posset, potentia illa plenius considerandi tam levis tamque modica esse potest, ut ad mortale peccatum non sufficiat. Patet hoc in viris piis, iis præsertim qui studio, aut negotiis implicatis incumbere tenentur, quique licet Officium attente recitare velint, tam profunde distrahantur, ut sæpe dubitent an & quid recitaverint. Li-ne igitur mortalis culpæ rei crederent hoc prætextu quod perfectius attendere debuerint? Prima igitur assertio nostra hoc sensu intelligenda est, quod qui non attendunt, cum penes eos stat ut attendant, non desinant peccato subiacere.

Circa quod not. 1. tale esse peccatum, qualis est malitia quæ advertitur, aut adverti posset & deberet: unde peccatum lethale est, sive gravis advertatur malitia, ubi levis est; sive levis advertatur ubi gravis est, & gravis adverti posset & deberet cum ordinariis rationis vel gratiæ auxiliis. Hinc a peccato immunes sunt 1. Infideles, qui de Christo nihil audierunt, cum Evangelii legibus non obsequuntur. 2. Fideles, qui absque negligentia culpabili non jejunant die jejunii, quia nequidem eorum mentem subit cogitatio jejunii. 3. Doctores qui post serium examen quædam docent remotioribus juris naturalis principiis opposita: etsi enim in errore versantur, at non culpabiliter. Impudici vero, blasphemæ, perjuri, & alii id genus qui obscæna & mendacia verba sine consideratione, sine remorsu, plenis faucibus effundunt, perperam sua sese inadvertentia excusare conarentur, eum subreptio hæc prævideri & caveri possit, & aliunde voluntaria sit in causa. Qui tamen malam qua ligatur consuetudinem retractavit per pœnitentiam, & remedia a prudenti Confessario injuncta, orationes, v.g. elemosynas, fugam occasionum, adhibendo, serio ac diligenter incumbit ne habitus erumpat in actum, reus non est, si quid sibi incauto contra legem excidat; quia talis actus nec voluntarius est in causa, utpote retractata, nec in se, utpote qui ex oblivione quadam naturali contingat.

Not. tamen rursus pœnitentes qui in actus ex objecto graves, blasphemias v.g. aut obscæna verba prolapsi sunt, 1. hæc confiteri debe-

re. 2. non levem iis pœnitentiam imponi debere, tametsi asserant se eas actiones sine ulla prorsus advertentia commississe. Ratio est, ut notat Theologus Piscav. tum quia in re tam gravi non est facile credendum pœnitentibus qui sæpius sibi blandiuntur; tum quia vix contingere potest ut quædam non adfuerit advertentia, vel advertendi negligentia; tum denique quia vix ulli certo constare potest quod sufficientem ad coercendos malæ consuetudinis actus diligentiam adhibuerit.

Quod de advertentia dictum est, de consensu dici debet. Unde certum est 1. consensum plenum ad peccatum mortale sufficere. 2. non requiri ut consensus ille feratur in rem ut malam; satis esse si feratur in rem quæ mala est, & ut talis adverti potest & debet. 3. nonnunquam fieri ut peccatum etiam in materia gravi defectu sufficientis consensus non sit nisi veniale. Verum his, quæ fusiori discursu non egent, omisissis, alia graviora, quæ ad consensum pertinent, investiganda sunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De consensu ad peccandum requisito, ubi de delectatione morosa.

Consensus sic dictus, quasi sit actus voluntatis idem cum intellectu sentientis, definiri solet; Acceptatio & complacentia voluntatis in eo quod ab intellectu proponitur. Consensus multiplex. 1. alius *positivus*, quo voluntas expresse approbat objectum ab intellectu propositum; alius *negativus*, quo voluntas, etiam supposita sufficienti intellectus advertentia, nec positive approbat, nec positive dissentit, etsi dissentire possit. 2. alius *directus*, qui directe fertur in objectum a voluntate propositum, ut cum quis vult pollutionem; alius *indirectus*, quem alii virtualem & interpretativum vocant, cum quis licet rem aliquam in se non velit, vult tamen aliquid in quo res ea continetur, aut unde sequitur: ut cum quis non vult turpes corporis motus, sed vult lectionem librorum amorem spirantium, ex quibus tales motus excitantur. 3. alius est *perfectus & plenus*, alius *imperfectus*, prout voluntas aliquid acceptat cum plena aut semiplena advertentia vel approbatione. 4. alius *absolutus*, cum quis vult absolute rem malam; alius *conditionatus*, cum quis vult rem malam, sed v. g. supposito quod mala non esset, ut vellem fornicari, nisi Deus prohiberet. 5. alius demum *efficax*, cum voluntas ita malum approbat, ut ejus executionem intendat, sive eam ponat, sive non; alius *inefficax*, cum voluntas delectatur quidem circa opus malum, v. g. circa fornicationem, sed sine ulla exequendi operis intentione: atque is actus complacentiæ in malo absque mali exequendi desiderio, vocatur delectatio morosa. Dicitur autem morosa, ait Silvius, non a mora temporis, cum peccatum mortale uno temporis instanti perfici possit; sed a mora seu deliberatione rationis, quæ delectationem hanc, postquam eam sensit, repellere non curat, sed vel in eam consentit, vel eam non cohibet ut potest & debet: tunc enim ratio est in mora, ut ii in mora esse dicuntur, qui officio suo non funguntur, statim ut fungi possunt & debent. His positis, multa ad praxim valde necessaria proponemus cum Silvio, & solvemus pro virili.

Silv. 1. 2.
9. 74. a 6.

Quæres

Quæres itaque 1. an delectatio morosa, qua quis de re illicita delectatur, sit semper peccatum.

R. 1. Delectatio de sola cogitatione rei illicitæ, aliquando ab omni peccato immunis est: sic Confessarii & Medici, qui de rebus venereis consuluntur, possunt eas animo volvere & meditari: ideoque de earum cognitione delectari: modo tamen absit omnis affectus ad res aut actiones illicitas, & periculum consentiendi motibus sensualitatis, qui ex illa delectatione exurgere possent. Ratio ulterior est, quod qui sic delectantur, non tam de re illicita delectantur, quam de occasione ejusdem. Eadem de causa non peccat qui a furto abhorrens, delectatur de singulari modo & industria qua fur crumenam abscondit, nisi forte sic alios excitet ad experiendum an & ipsi quoque fures industrii esse possint. Qua de causa reprehendit Augustinus in Psalm. 147. eos qui venatorem cum feris pugnantem in amphitheatro cum delectatione spectabant, quia hunc ad periculosa hæc certamina plausibus suis incitabant. Neque etiam peccat qui de hæreditate sibi proveniente ex parentum obitu delectatur, modo de morte ipsa non gaudeat. Hoc sensu Ecclesia de redemptione Christi consequenter ad Adæ peccatum peracta lætatur dum canit: *O felix culpa, quæ talem ac tantum meritis habere redemptorem!* Ceterum iis assentiri nequeo, qui a peccato excusant delectationem de opere ipso, non quidem simpliciter, sed prout causa est talis effectus, v. g. de morte patris prout est hæreditatis causa; multo enim probabilius est opus per se & intrinsece malum nullo fine & motivo cohonestari posse, & consequenter nunquam licitum esse, etiam inefficaciter amare mortem proximi, & de ea gaudere, quia quædam inde bona nobis proveniunt; sed de hoc adhuc infra dicemus.

Dixi delectationem de sola cogitatione rei illicitæ aliquando ab omni peccato immunem esse, ut ostenderem eam aliquando obnoxiam esse peccato, sive veniali, quia sine causa in rerum inutilium cogitatione occupare, peccatum est veniale curiositatis, ait Silvius; sive mortali, quia si quis in hujusmodi cogitatione se occupet cum periculo consentiendi in rem seu actionem mortaliter malam, peccat mortaliter, nisi forte periculum sit adeo tenue, ut a mortali excusare queat. Ita idem Silvius.

R. 2. Delectatio libera de re cogitata, est peccatum mortale, si res quæ cogitatur sit mala mortaliter, etiam si nulla sit operis perficiendi voluntas. Ita constanter sanctus Thomas aliique antiquiores & recentiores Scholastici, ut notat Silvius. Prob. 1. ex Script. Proverb. 15. *Abominatio Domini cogitationes malæ.* Sap. 1. *perverse cogitationes separant a Deo:* atqui delectatio, seu complacentia in re mortaliter mala, mala est & perversa cogitatio. 2. ex S. Augustino lib. 12. de Trin. c. 12. *Nec sane, inquit, cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem discernens esse faciendæ, tenens tamen & volvens libenter quæ statim ut attigerunt animum, respici debuerant, negandum est esse peccatum . . . totusque damnabitur homo, nisi hæc quæ sine voluntate operandi, sed cum voluntate animum talibus oblectandi, solum cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur;* quæ assercionem nostram toridem verbis continent. 3. ratione: Nullus enim delectatur, nisi in eo quod est conforme appetitui ejus, idest quod amat, & cui delectabiliter inhæret & immoratur: sed amare rem illicitam, eique cum gaudio inhære, est peccatum: mortale quidem, si res amata sit mortalis,

talis, ut fornicatio; veniale autem, si sit venialis, ut leve proximi malum. 4. auctoritate Cleri Gallicani, qui an. 1700. propositionem hanc damnavit, *Consensus qui præbatur suggestionibus pravæ, cum tendit ad delectationem cogitandi tantum de re illicita, puta de ulciscenda injuria, secundum S. Augustinum non est aliud quam veniale peccatum, licet ipse ultionis actus, ejus cogitationis animus delectatur, sit pessimus, & certissimum mortale peccatum.* Hæc propositio, ait Clerus Gallicanus, quaslibet cogitationes & delectationes quas *morosis* vocant, regulariter impulsans peccato veniali tantum, *falsa est, temeraria, scandaloſa, in praxi pernicioſa.... & injurioſa S. Augustino*, qui, ut vidimus, contrarium expresse docet. Quamvis enim ibid. S. Doctor dicat pro illis cogitationis peccatis Orationem dominicam recitandam esse, non sequitur quod venialia dumtaxat illa existimaverit: tum quia docet ibidem hominem totum pro iis, nisi penitentiam egerit, damnatum iri; tum quia pro mortalium etiam remissione, quæ Ecclesiæ clavibus subjecta sunt, Orationem dominicam dici testatur Enchiridii cap. 7. & 71. ut notant Nat. Alexand. tom. 2. l. 3. de pecc. p. 249. Silvius & alii post S. Thom. q. 15. de verit. a. 4. ad 1.

Quod dicitur de delectatione in re mala, eadem de causa dici debet de displicentia in re bona: unde qui libere tristatur de bono proximi, de virtutis exercitio, vere peccat, quia vere bonum odit, ut malum amat qui sibi in eodem complacet.

Quæres 2. an qui post sufficientem advertentiam non reprimat pravos concupiscentiæ motus, aut delectationem circa illicita, sed negative se habet, non consentiendo aut dissentiendo, peccet.

R. consensum hunc negativum sufficere ad peccatum mortale, non solum quando imminet periculum probabile consensus in delectationem de re mortaliter mala, sed etiam secluso tali periculo, nisi tamen justa causa excuset.

Prob. prima pars, tum ex unanimi Theologorum sensu, qui, ut loquitur Azorius, *uno ore fatentur omnes lethalem committi culpam, quando imminet probabile periculum expressi consensus in hanc delectationem*; tum quia qui sciens & volens sese conjicit in proximum mortaliter peccandi periculum, aut in eo manet, mortaliter peccat, etiamsi non succumbat periculo.

Prob. secunda pars contra Angelum, Silvestrum, Cajetanum & nonnullos alios. 1. quia ille mortaliter peccat, qui voluntarie sentit delectationem de re mala: sed qui delectationem habet circa illicita, eamque plene advertit, nec tamen ei repugnat, eam voluntarie sentit. Ille enim voluntarie delectationem sentit, quicam sentit cum potest & debet non sentire: sed qui negative se gerit erga hujusmodi delectationem, eam sentit 1. cum potest non sentire, quia nulla est legitima causa quæ obstat quominus resistat. 2. cum non debet, tum quia, ut supra aiebat S. Augustinus, hujusmodi cogitationes statim ut attingunt animum, respui debuerant; tum quia delectatio objective turpis & illicita ex se animum allicit, sollicitat, & peccandi periculo exponit: valde enim difficile est, ut qui se sic delectari sinat, absque legitima ratione, delectationi positive & formaliter non consentiat, nisi resistat ut par est. Supponimus quidem in hac secunda responsionis parte, eum qui negative se habet, non versari in probabili consensus periculo: sed præterquam suppositio hæc quasi metaphysica est, haud negari potest quin concupiscentiæ motus, & prava de-

Prov. 4.

lectatio ex se vehementer inclinent & disponant ad actum mortalem; v.g. ad effusionem feminis, & similes misérias. Ergo non sufficit ut voluntas indifferens & suspensa remaneat, sed requiritur ut tentationem removeat per formalem actum displicentiz, & observetur verbum hoc Spiritus sancti, *Omni custodia serva cor tuum*: imo nec quavis displicentia sufficit, ut notat Mag. Grandin p. 25. sed efficaciter conandum est, ut motus ii vel delectatio expellantur; in primis vero deferenda est actio unde nascuntur, nisi iusta causa obstet.

Porro iusta causa est auditio confessionum v.g. equitatio, studium casuum conscientiz respectu Confessarii, vel quarundam corporis partium respectu Chirurgi; modo tamen, ait Habert, absit periculum consensus, si enim adesset, ab iis omnino abstinendum esset. Iusta itidem est causa, ait idem Theologus, si quis propter magnam animi contentionem & attentionem ad opus honestum, non resistat positive. Item si quis legitime vereatur ne ex majore resistentia augeantur illi motus, aut iis depulsis insurgant graviore, quo pacto muscæ quædam quæ viatorum capiti imminent, quo plus propelluntur, eo frequentiores & pertinaciores insistant; aut demum, ne propter quamdam naturæ vel imaginationis infirmitatem, sese in eo statu constituat in quo ab omnibus objectis moveatur.

Sed quid si quis per lectionem curiosam, aut otiosam confabulationem det occasionem hujusmodi motibus? peccabitne si positive resistat? Respondent Silvius, Habert, & alii, hominem hunc reum fore peccati venialis, quia otiosum verbum a peccato non vacat. Non peccaret tamen mortaliter, dummodo delectationem non intendat, sed ei repugnet, nec subsit grave consentiendi periculum, quale est in aspectu objecti valde obscæni, quem Theologi communiter peccati mortalis accusant, etiamsi ex sola curiositate proficiatur, quia talis aspectus sic provocat ad libidinem & delectationem veneream, ut hominem coniciat in evidens consentiendi periculum.

Hinc colligunt Corduba, Vasquez, & alii communiter, quos sequitur Grandin, eum qui suscipit opus ex se indifferens aut venialiter malum v.g. aspectum paulo curiosiorem, comestionem aliquanto excedentem, non peccare mortaliter, etsi prævideat inde secuturos motus, modo eos non intendat, nec subsit periculum consentiendi. Rationem afferunt: tum quia ex motuum causæ non nisi difficillime vitari possunt a viris etiam timoratis; tum quia motus illi adhuc remoti sunt, ut supponimus; tum quia non sunt adeo mali objective, neque malitiam habent tam consummatam.

Addit P. Antoine p. 292. teneri hominem sub mortali, actiones, etsi leviter turpes, ut sunt visus, locutio, lectio rerum leviter obscenarum ex sola curiositate, dimittere statim atque in eo excitant pollutionem aut delectationem veneream vehementem. Est autem delectatio venerea, ea quæ sentitur circa partes venereas ex commotione spirituum genitalium, seu generationi inservientium.

Ego quidem in materia tam lubrica edoceri malim quam docere: ut tamen simpliciter dicam quod sentio, sic distinguerem. Motus pravi corporis, 1. vel vehementes sunt aut erunt, vel leviores. 2. vel præsentis sunt vel futuri. 3. vel sunt probabiliter futuri, vel potius incerti & quasi mere possibiles. His positis, crederem cum Sylvio & Haberto, eum venialis solum

solum peccati conscium esse, qui per actionem inutilem, motibus levibus occasionem præbet, sive ii præsentis sint, sive certo futuri, modo tamen adsint restrictiones supra allatæ. Crederem 2. cum P. Antonio, eum peccare mortaliter, qui non dimittit actionem, etsi venialiter malam, ex qua pollutio, vel vehemens delectatio venerea sequitur, aut certo secutura est, præsertim extra somnum. Crederem 3. cum Toletio, eum qui ponit actum de quo dubitat an pollutionem producturus sit, v. g. qui vescitur cibo, dubitans, non autem *probabiliter cognoscens*, an effectum hunc habiturus sit, peccare solum venialiter: imo nec venialiter peccare, si iustam habeat actionis huius faciendæ causam. Unde *qui ex eo quod sic accumbit, advertit futurum ut sequatur pollutio, si aliter non potest dormire, non tenetur aliter accumbere*, ut post Sotum ait idem Toletus. Ex porro decisiones non tam ab ipsis rei visceribus erunt, quam ex communi sapientiorum iudicio: si quid tamen in his vel durius sit vel mollius, jam nunc pro revocato habeatur.

Tolet.
Inst. Sa-
cerd. l. 3.
q. 13.

Quæres 3. an delectatio morosa speciem sumat ab objecto circa quod versatur.

R. affirmat. Ideo enim cogitatio illa est mala, quia habet objectum illicitum, v. g. fornicationem; ergo si objectum sit pejus, ut incestus aut adulterium, cogitatio quoque pejor est censenda: ergo objectum in confessione explicari debet, nec objectum modo, sed & circumstantiæ ei annexæ, & quæ non ignorantur huic objecto inharere. Ita S. Antoninus & alii, quos sequitur Silvius quæsto 7. & fassus Æthica amoris tom. 2. p. 182. ubi notat poenitentem qui his oblectatus est, exprimere debere an conjugatus sit, an voto ligatus.

Quæres 4. an, & qualiter peccent qui de opere aliquo delectantur, quod olim sibi licitum erat, aut deinceps licitum erit, sed hic & nunc illicitum est, ut, si vidua delectetur de actu conjugali prius exercito, aut sponsi de eodem delectentur actu, prout exercendus est cum legitimo matrimonio conjuncti erunt. Tria docet Silvius, 1. eos peccare mortaliter, sive cum sese periculo pollutionis aut mali consensus exponunt, quod ex dictis abunde patet; sive cum de actu illo oblectantur tanquam præsentem, quia tunc delectatio illa est de objecto lethaliter malo; opus enim conjugii iisdem pro præsentem prohibitum est sub peccato mortali, adeoque & prohibita delectatio de illo velut præsentem. 2. eos non peccare mortaliter si de actu illo delectentur, non prout placet secundum carnem, sed propter emolumentum aliquod (hæreditatem v. g. aut sanitatem) inde subsecutum aut subsecuturum; quia motivum huius delectationis, vel malum non est, vel saltem nihil habet quod graviter sit inordinatum. 3. denique si solum delectentur viduus aut sponsus de opere conjugali præterito, vel futuro, gaudentes quod eum exercuerint, aut exercituri sint, absque eo quod illud concipiant ut præsentem, & ullam admittant corporis vel sensualitatis commotionem, vel non peccant, ait Silvius, vel non nisi venialiter peccant, quia nihil approbant, nisi quod & quatenus eis fuit aut erit licitum. Idem sentiunt Navar. Silvest. a quibus non recedit Habert; qui tamen addit huiusmodi cogitationes, cum vix sine delectatione venerea esse possint, nec accersendas esse, nec retinendas cum mentem subeunt, sed statim abjiciendas esse.

Hinc

Hinc colliges probabilius esse ipsos etiam conjugatos, qui etiam sine periculo pollutionis, veneream in carne sua delectationem in absentia compartis voluntarie excitant, cogitando & se delectando de actu conjugali praterito vel futuro, lethalis peccati conscios esse. Quia venerea hæc delectatio eatenus a culpa immunis esse potest, quatenus a matrimonio permittitur: atqui matrimonium eam non permittit, nisi prout conjugaliter exercetur; jam vero non exercetur conjugaliter, nisi dum percipitur vel ex actuali matrimonii usu, vel in ordine ad ipsum; neutrum autem fit absente comparte. Idem dicendum de impudicis proprii corporis tactibus, etiam intuitu solius delectationis carnalis, quos uni conjugum, altero absente, graviter esse illicitos merito docent Vasquez, Diana ipse & alii, quia tales actus reipsa conjugales non sunt; de quo vide Æthicam amoris ibid. p. 181.

Quæres 5. an liceat delectari opere, quod cum sit ex se mortale peccatum, commissum tamen est sine culpa, v.g. in amentia, aut in somno.

R. 1. Licitum est delectari tum de inculpabilitate hujus operis, quia hæc delectatio est de re bona; tum de effectu qui infeliciter secutus est, puta quod lites sopitæ sint ex homicidio casuali, quod ex pollutione nocturna imminutus sit tentationis æstus. An autem de actione ipsa, prout causa fuit talis effectus, delectari licitum sit, controversatur. Negant Medina, Azor, Silvius, Habert, & alii plures. 1. quia objectum hujusce delectationis malum est in se, licet qui illud nescienter posuit, immunis sit a peccato; ergo & malum est voluntarie de illo delectari. Prob. antec. tum quia opus illud ex natura rei, rectæ rationi disforme est; tum quia si malum non esset, liceret illud scienter velle & procurare. 2. quia non licet opus objective malum propter bonum finem desiderare. Quis enim putet licitum esse virgini desiderare, ut cum ipsa erit in somno, aut mentis impos, ab aliquo corrumpatur, ut evadat e manibus tyranni qui eam corruptam a se abjiciet? ergo nec de eodem opere, etiam cum inculpate peractum est, gaudere licet. 3. quia damnatæ sunt ab Innocentio XI. propositiones istæ, 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis: quia nimirum obveniret ei pinguis hereditas.* Et 15. *Licitum est filio gaudere de parricidio a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutas.*

Major est difficultas de pollutione, circa quam magis dividuntur Theologi; hanc enim & appeti posse antequam veniat, & de ipsa cum inculpate venit, ob bonum finem, gaudium haberi posse docent magni nominis Theologi, ut Cajetanus, Navarrus, Toletus & alii quibus præit S. Antonin. 2. p. tit. 6. c. 5. *Appetere, inquit, habere pollutionem propter alleviationem naturæ tantum sine peccato, id est sine hoc quod det operam, sed via naturali, non est peccatum.* Favet S. Thom. in 4. dist. 9. 2. 4. quæst. 1. ad 5. ubi de pollutione nocturna inculpabili, ait: *Si autem placeat ut naturæ exoneratio, vel alleviatio, peccatum non creditur.* Adde quod pollutio via naturali proveniens non sit actus voluntati humanæ subiectus, sed evacuatio quædam naturalis, sicut sudor: secus de fornicatione & homicidio, quæ non sunt actus naturales, sed sua natura liberi. Ita etiam P. Antoine, vir æquo rigidior. Ego quidem duo statuo. 1. verioremi videri opinionem oppositam, quam tenent Soto, Medina, Azor & Silvius in 2. 2. q. 154. 2. 5. quia pollutio est obje-

objective mala, cum nulla sit, quæ sine peccato voluntarie haberi possit; ergo non magis eam, aut appetere, aut de ipsa gaudere licitum est, quam de homicidio inculpate facti, quo pertinent aliæ probationes mox adductæ; 2. non statim arguendum est peccati mortalis eum qui pollutionem desideraverit ut alleviationem naturæ; quia fieri potest, ut quis invincibiliter ignoret desiderium hoc aliquid habere mali, cum hoc ignorent tot & tam præstantis notæ Theologi, quorum aliquot citavimus.

Quares 6. an peccet qui cuperet de re mala delectari, nisi hæc mala foret.

R. Fieri potest 1. ut nullatenus peccet, 2. ut peccet venialiter. 3. ut peccet mortaliter. 1. quidem nullatenus peccabit, si ita delectari vellet posito quod res mala non esset, ut tamen actu & de facto nullatenus de ea delectetur, sed eam potius refugiat. Et hoc præcipue contingit cum objectum conditionati hujus desiderii non est malum, nisi, quia vel omnibus, vel certo cuidam statui prohibitum est: unde non peccat qui die jejunii utcumque ægrotus dicit, Vellem carnibus vesci, nisi aliud vellet ecclesia; aut qui voto castitatis ligatus, & sollicitatus ad matrimonium, respondet, Nubere, nisi obstringeret voto, sed ob votum nubere nolo. Ratio est, quia conditio hæc omnem ab objecto malitiam separat; neque vis malum, cum legem quæ prohibitum est reverearis & observes, sed vis id quod malum non esset, nec necessario malum est. 2. fieri potest ut venialiter peccet, quia pleraque hujus generis desideria, vanæ sunt & otiosæ cogitationes: unde qui dicit, Vellem occidere hominem hunc, nisi id illicitum foret, sed nolo occidere, quia illicitum est, non est immunis a culpa veniali, ut docent Silvius & Habert. 3. tandem peccabit lethaliter in triplici præcipue casu. 1. si conditio quam volitioni suæ opponit, non omnem ab objecto malitiam tollat, ut si quis dicat, Vellem fornicari, nisi essem sacerdos; etsi enim Sacerdos non esset, haud licitum tibi esset fornicari. 2. si eadem conditio non tollat æqualem affectum & complacentiam in actu intrinsece malum, si quis enim fornicationem sibi repræsentet, eaque delectando dicat, Si non esset illicitum, fornicarer: peccat utique non quidem desiderio, quod excludit, sed affectu & complacentia quam non excludit. 3. si quis optet ut quod per se malum est, malum non esset; puta ut malum non sit furari, vel fornicari: nam optare ut quæ per se mala sunt, bona sint & licita, est ordinem naturalem invertere; imo est quid deterius quam simpliciter legem naturæ transgredi: minus enim peccat qui Principis legem non implet, quam qui eum vellet spoliari Principatu suo, & præcipiendi auctoritate. Ita Silvius ibid.

Silvius.
2. q. 74. a. 8.
Habert.
c. 9. de
pecc.

Quares tandem quibus indiciis cognosci possit in dubio, an quis peccato consenserit.

R. Quatuor offerri solent regulæ. 1. præsumendum est eum non consensisse peccato, qui Deum timet, & ita habitualiter dispositus est, ut mori malit quam sædari: unde si quam forte in repellenda dæmonis suggestionem admisit negligentiam, hæc non tam ad voluntatis consensum, quam ad mentis distractionem revocari debet. Aliter judicandum de homine peccatis assueto, & qui iniquitatem parvipendit. Ratio regulæ est, quod in dubio prudens præsumptio petitur a consuetis & communiter contingentibus: porro communiter evenit, & ut vir pius malo non consentiat

advertentia atque remorsu, quæ impediunt ne dubitet de consensu, & ut vir pravus non resistat sine pugna, quæ non finit ut dubitet de resistentia. 2. qui dubitat vigilans ne an dormiens, sui compos an impositus, quidpiam fecerit, iudicatur non satis advertisse aut consensisse; qui enim vigilat, satis sentit se vigilare. 3. qui facile malum quod cogitat, exequeretur si vellet, potius censetur non consensisse, quam qui malum exequi non potuit. 4. qui loquitur, tangit, oculos in eundem locum non fortuito sed iterum conjicit, securius præsumitur consensisse, quam qui diu cogitationem volvit animo, aut corporis motus persensit: exteriores enim motus liberi non fiunt a renitente, interiores plerumque advertentiam antecedunt. Quia tamen hæ regulæ non sunt omni exceptione majores, & nonnunquam deficere possunt, idcirco qui dubitat num consenserit peccato, dubium hoc confiteri tenetur.

CAPUT QUINTUM.

De effectibus peccati.

PRæcipui peccati effectus sunt quatuor, macula animæ, injuria & offensa Dei, reatus poenæ, poena ipsa. Quæ breviter explicamus.

Quod spectat ad maculam, fide constat eam per omne peccatum contrahi. Josue 22. *Peccastis in Beelphegor, & ... macula hujus sceleris in vobis permanet.* Eccli. 31. *Beatus dives qui inventus est sine macula.* Jerem. 17. *Si laveris te niro ... maculata es in iniquitate tua &c.* sed non ita facile explicatur in quo consistat hæc macula. Alii eam reponunt in ipso reatu, & male. Nam 1. hanc 54. Baji propositionem damnavit S. Pius V. *In peccato duo sunt, actus & reatus: transeunte autem actu, nihil remanet nisi reatus, sive obligatio ad poenam:* ubi macula vel nihil est, vel idem est cum reatu. 2. sublato peccato, non semper tollitur obligatio ad omnem poenam; & vicissim sublata poena, ut a Deo tolli potuisset in alio rerum ordine, non tolleretur reatus. 3. ideo quis deputatur ad poenam, quia infectus est macula peccati; ergo deputatio ad poenam, sive reatus, non est ipsa peccati macula, sed ipsam prius saltem natura supponit. Alii maculam constituunt in ipsa Dei injuria, quod etiam falsum est; tum quia ut virtutis actus, in se ante bonus est & honestus quam Deum honorificet; ita actus peccati antea maculam habet, quam Deum offendat; tum quia macula & offensa Dei aliter & aliter concipiuntur, macula enim se tenet ex parte animæ, injuria vero Deum connotat. Alii maculam peccati reponunt in privatione nitoreis antea animæ inexistentis, non simpliciter, sed cum respectu ad actum peccati præcedentem qui privationis hujus causa fuit. Hæc opinio ceteris potior videtur. 1. quia sicut corpus maculatum dicitur, cum caret nitore sibi debito; ita & anima censetur maculata esse, cum munditie sibi antea inexistente privata est. 2. quia anima per id maculata dici debet, per cuius oppositum constituitur immaculata; denominationes enim oppositæ, a rationibus oppositis repetendæ sunt: atqui anima censetur immaculata cum primævum nitorem servat; ergo per ejus privationem, aut si mavis per formam nitorei huic oppositam, censeri debet formaliter macula.

culata : 3. quia posita hac nostra opinione, facilius explicantur multa, quæ ab aliis vix explicari possunt. Nam 1. in statu naturæ puræ, ubi homo gratia sanctificante donatus non fuisset, & tamen peccare potuisset, potuisset contrahi macula, non quidem per privationem gratiæ, quæ in hoc statu nulla fuisset, sed per privationem nitoris cuiusdam naturalis, quo Creator animam donasset. 2. cum multiplicantur peccata, multiplicantur maculæ, ut eadem multiplicantur in veste candida, cui novæ accedunt luti impressiones, quia magis e pristino nitore receditur : animæ enim nitor licet in gratia sanctificante potissimum consistat, non tamen in ea sola situs est, sed etiam in lumine naturali, in flexibilitate ad bonum, in minori oppositione cum Deo, in majori fervore; unde etiam peccatum veniale maculam inducit, quatenus fervorem hunc imminuit. Plura videris apud Silvium 1. 2. q. 86. a. 1. Gonet disp. 8. &c.

Quod spectat ad offensam, ea nihil est aliud quam injusta supremæ dignitatis, auctoritatis, vel amicitie violatio, hinc orta quod peccator a Deo se avertat, & se convertat ad creaturam. Queritur an offensæ hæc malitiam habeat infinitam. Quod ut solvatur,

Not. 1. peccatum spectari vel ut malum hominis, quem recto rationis ordine, charitate & gratia, ac Dei ipsius possessione spoliatur; vel ut est malum Dei quem lædit. 2. peccati malitiam dupliciter posse dici infinitam : intrinsece scilicet & simpliciter, si in se & ratione sui infinita sit; & extrinsece seu objective, quatenus persona quam lædit infinita est dignitatis & perfectionis.

Certum est apud omnes, peccatum, prout est malum hominis, non habere malitiam intrinsece infinitam, quia malum non est majus bono quo privatur atque bonum quo privatur peccatum, simpliciter finitum est, si non in se, saltem prout participatur ab homine : unde cum participatio Dei quæ privatur peccator, finira sit ad modum recipientis, bonum quo privatur homo, finitum censeri debet.

Certum est 2. peccatum, prout est injuria & malum Dei, esse saltem objective & extrinsece infinitum, quia lædit ens infinite perfectum; sed controversatur an intrinsece infinitum sit. Affirmant Cajetanus, Medina, Alvarez & alii quos sequitur Gonet disp. 9. de peccat. a. 6. Negant Suarez, Vasquez, & quidam e Thomistis, quibuscumque

Dico : Peccati malitiæ non est intrinsece infinita.

Prob. 1. Illud finitum est, non solum in genere entis, sed etiam in genere injuriæ Deo illatæ, quod in hoc genere summum non habet gradum; infinitum enim non agnoscit majus se, in eo genere in quo infinitum est : atque peccatum in genere malitiæ Deo injuriosa summum non habet gradum. Injuria enim quæ in infinitum crescere potest, & quæ inferitur ab homine qui Deum non tantum odit, quantum odisse potest summum non habet gradum : atque injuria quæ Deo per peccatum inferitur, crescere potest in infinitum, nec quiquam est qui Deum oderit, quantum odisse potest, sicut nemo est qui Deum infinitum amet quantum amare potest; alioqui enim esset omnis peccati ratio quantum ad infinitatem injuriæ, sicque peccata omnia ratione sui æqualia essent in demerito, quod sane dici non potest.

Respondet Gonet pag. mihi 495. gravitatem offensæ non sumi solum a

persona laesa, sed & ab objecto, ab intensione actus, a circumstantiis: unde, ait, aequalis quidem est in omni peccato mortali gravitas personalis, seu quæ petitur ex parte Dei offensi; sed inæqualis est gravitas ex parte objecti & circumstantiarum desumpta. Quemadmodum valor *personalis* actionum Christi, simpliciter infinitus erat, & ideo æqualis; valor vero *objectivus*, qui ex objecto & circumstantiis petebatur, nec infinitus erat, nec aequalis.

Verum solutio hæc non valet; peccatum enim non est peccatum, nisi quia est offensivum Dei: unde intensio & circumstantiæ actus non tribuunt majorem aut minorem gravitatem peccato, nisi quia ex iis magis minusve offenditur Deus; ergo posito quod peccatum in ratione injuriæ infinitum sit, nullum erit peccatum alio gravius, sicut nullum est infinitum altero majus. Aliud est de valore actionum Christi, qui a sola Christi persona non repetitur.

Prob. 2. Si peccati malitia sit simpliciter infinita, vel extensive, vel intensive: atqui neutrum dici potest. Non primum: nam malitia extensive infinita, ea diceretur quæ omnes ceterarum peccati specierum malitias contineret: atqui nullum est peccatum cujus malitia aliorum peccatorum malitias contineat, cum malitia prodigalitatis ab avaritiæ malitia penitus distincta sit, eamque *preformaliter* contineat, ut patet, nec eminenter, cum ejus causa non sit. Non secundum: illud quippe solummodo infinitum est intensive, cujus quantitas quasi intensiva & quoad gradum, non potest suscipere magis & minus: atqui nullum est peccatum cujus quantitas non possit suscipere magis & minus in ratione injuriæ Deo factæ. Si enim peccatum non posset magis & minus suscipere in ratione injuriæ, hoc haberet vel ab operante, & a conatu ejus, vel ab objecto quod offendit: atqui 1. nec id habet ab operante, nec a conatu ejus: tum quia operans finitus est & finite conatur; tum quia licet peccator summum malum velit Deo, quem vel annihilaret si posset, vel infinita afficeret tristitia, si hoc pateretur conditio divinitatis, is tamen peccatoris affectus cum Deo extrinsecus remaneat, eumque in semetipso non afficiat, nunquam potest esse intrinsece infinitus. 2. neque etiam peccatum intensivam infinitatem habet ab objecto quod laedit, quodque per peccatum deprimi censetur: nullus quippe actus intensiorem suam ab objecto habet, cum intensio sit aliquid intrinsecum, objectum vero aliquid extrinsecum. Adde, & hæc quidem ratio fundamentalis est, adde quod objectum non communicat actui totam vel bonitatem vel malitiam quam potest, sed juxta mensuram actus, quia eam non communicat formaliter, sed tantum terminative: unde sicut intensio visionis Dei, licet ad Deum terminata, formaliter finita est, imo necessario finita, quia Deum non includit, sed connotat; ita & peccati intensio eadem de causa formaliter finita esse debet.

Obj. 1. Quod crescit pro dignitate personæ infinitum est cum persona est infinita: atqui gravitas offensæ crescit pro dignitate personæ; offensa enim quædam est personæ depressio, eoque gravior quo dignior est persona, quæ deprimitur.

R. dist. min. Gravitas offensæ crescit geometricè pro dignitate personæ, C. crescit arithmeticè, N. Itaque offensa crescit quidem geometricè, idest secundum proportionem pro dignitate personæ, quia major est offensa

uni factæ præ offensa alteri injusta gravitas, ut major est unius præ altero dignitas: sed non crescat arithmetice, alioqui tanta esset peccati intrinsece indignitas, quanta est dignitas Dei, sicque injuria Deo illata, eadem æqualitate superaret injuriam Angelo illatam, qua Deus Angelum superat, quod admitti non potest. Inde enim sequeretur visionem Dei eadem etiam æqualitate superare visionem Angeli, qua Deus Angelum superat, ita sicut quo dignior est persona quæ offenditur, eo gravior est offensa, quia quo præstantius est visionis objectum, eo perfectior est visio: atqui licet pro Dei dignitate geometricè crescat visionis dignitas, non tamen eadem æqualitate, alioqui visio Dei simpliciter & intrinsece in se infinita foret, quod Theologis omnibus repugnat.

Confirm. Quia gravitas offensa non petitur ex sola persona, sed ex majori etiam vel minori cognitione circa personam cui fit injuria: atqui Deus nonnisi finito modo a nobis cognoscitur; ergo

Obj. 2. Pœna proportionatur culpæ: atqui pœna peccati est infinita, cum nullum habeat, aut nunquam habitura sit finem.

R. dist. min. Pœna peccati est infinita intensive, N. infinita quoad durationem, subd. infinita extrinsece, C. intrinsece, N. Itaque pœna peccati est quidem infinita quoad durationem, quia semper duratura est: at inde colligi non potest peccatum esse simpliciter infinitum. 1. quia alioqui puniri deberet pœna, non solum quoad durationem, sed & quoad intensiorem infinitam, quæ scilicet in infinitum crederetur & intenderetur; hæc enim possibilis est, & sola malitiæ infinitæ commensuratur. 2. quia pœna quoad durationem infinita non competit peccato intrinsece, sed extrinsece tantum, quia tamdiu quisque puniri debet, donec cum pœniteat peccati, aut peccatum ipsi condonetur: porro nemo est & reprobis quem peccati sui pœniteat, & in inferno nulla est redemptio; ergo pœna peccati extrinsece solum est infinita: porro ex duratione pœnæ extrinsece solum infinitæ, colligi non potest intrinseca culpæ infinitas; sicut ex mercede justorum operibus reddita, licet æterna, colligi non potest intrinseca operum illorum infinitas.

Obj. 3. Satisfactio ita crescit pro dignitate personæ satisfaciens, ut cum hæc infinita est, illa quoque infinita sit; ergo a pari gravitas offensa ita crescit ad dignitatem personæ læsæ, ut cum hæc infinita est, & eam quocumque infinitam esse necessum sit.

R. neg. conseq. Disparitas manifesta est; persona enim satisfaciens non se habet mere objective ad actiones per quas satisfacit, sed subjective & in ratione proximi suppositi: unde cum actiones intrinsece sequantur naturam suppositi a quo procedunt, infiniti valoris esse debent; cum a supposito infinito eliciuntur; at vero persona læsa se solum habet objective & extrinsece ad injuriam per quam læditur, ac proinde non formaliter, sed extrinsece tantum eidem gravitatem communicat.

Obj. 4. Illud est infinitum malum, quod infiniti boni destructivum est: atqui tale est peccatum; peccatum enim quantum de se est Deum destruit, cum ab eo tollat rationem finis ultimi, & illum infinite contristaret, si fieri posset.

R. ad 1. neg. min. Non enim magis peccatum ex natura sua destructivum est Dei, qui destrui non potest, quam ignis ex natura sua cale-

factivus sit Angeli, qui caloris capax non est. Habet quidem peccator virtualem quendam Dei destruendi affectum, quia vellet Deum non esse: at inde non sequitur peccati malitiam infinitam esse simpliciter, sed objective dumtaxat, quia vult Deo summum malum; sicut ex eo quod charitas Deo velit summum bonum, non sequitur charitatem esse bonitatis formaliter infinitam.

Quod ad reatum attinet, reatus est obligatio sive debitum ad penam ob proprium peccatum subeundam. *Debitum* morale quod a peccatore contrahitur: *ad penam*, unde reatus est quid medium penam inter & culpam, habens penam pro termino, & culpam pro radice: *ob proprium peccatum*, unde poena & poena reatus penitus discrepant; Christus enim obnoxius quidem fuit poenae, non tamen reus fuit, seu reatum non habuit, quia pro alienis non pro suis peccatis passus est. Certum est de fide reatum pro peccatum contrahi; hoc enim expresse docet Scriptura, praesertim Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo, falue, reus erit gehennae ignis*. An autem reatus sit relatio realis, an rationis solum, subtilius expendunt alii quam utilius. Vide Gonet disp. 8. a. 4.

Circa penam hæc scienda sunt. 1. pena est malum seu incommodum contrarium naturæ vel voluntati ut culpa puniatur. 1. est *malum*, ejus scilicet qui patitur; nam bonum est respectu ejus qui punit, cum puniendo justitiæ vindictivæ actum exerceat. 2. *contrarium voluntati vel naturæ*: aliquando utrique simul, ut poenae quas inviti patimur; aliquando naturæ, non autem voluntati, ut mortificationes libenter susceptæ, quas etiam cum probat voluntas, refugit natura; peccatum item quod sapius alterius peccati poena est, & dum voluntati placet, naturam vitiat.

2. Poena quæ peccato rependitur duplex est: alia præsentis vitæ, ut morbi, bella &c. alia vitæ futuræ, quæ vel in purgatorio luitur vel in inferno, eaque iterum duplex est, alia damni, alia sensus. Poena damni est privatio visionis Dei; poena sensus est cruciatus ignis & tormentorum quæ corpus & animam affligunt: quia enim quæ hominem cruciant, potissimum sensibus percipiuntur, inde poena sive ad animam, sive ad corpus spectet, poena sensus appellari solet.

Circa hanc penam quaeritur 1. an æterna sit. Negavit Origenes l. 1. Periarchon c. 6. verum is ejus error facile refellitur 1. ex Script. Isaïæ 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*, quo textu usus est Christus Marci 9. Nec valet quod reponit Origenes, ignem quidem æternum fore, sed non combustionem; hoc enim expresse refutavit ipse Christus his verbis, *Ibunt hi in supplicium æternum*, seu, ut legebat S. Augustinus, *in combustionem æternam, justi vero in vitam æternam*; ubi combustio reproborum non minus æterna est quam Sanctorum felicitas: unde Apocal. 14. *reprobi dicuntur cruciandi igne & sulphure in secula sæculorum*. 2. ex Patribus. Origenes, ait August. *hæc in re misericordior professio fuit, qui & ipsum diabolum atque angelos ejus post graviora pro meritis atque diuturniora supplicia, ex illis cruciatibus eruendos, atque sanctis Angelis sociandos credit; sed illum propter hoc reprobovit Ecclesia*. Idem sentiunt alii Patres quibus perperam opponitur S. Hieronymus: cum enim dicit S. Doctor, *Christianos si in peccato præventi fuerint, salvandos esse post penas*; vel ex aliorum sententia, non autem propria loquitur: vel lo-

quitur

Matth. 15

L. 11. de

Civ. 6. 17.

quitur de Christianis qui in gratia decedunt, sed moriuntur antequam peccata sua sibi quoad pœnam dimissa sint, unde non ante recipientur in cœlum, quam eadem per pœnitentiam expiaverint. Vid. Simonnet. disp. 4. a. 3. de peccat.

Dices 1. Scriptura nomine æternitatis sæpius non intelligit nisi longam durationem, ut Genes. 17. *Dabo tibi . . . terram hanc in possessionem æternam*; ergo ex eo quod reproborum pœnæ dicantur æternæ, nihil concludi potest.

R. neg. conseq. Sensus enim Scripturæ determinatur tum ex ipsis ejusdem textibus, in quibus pœnæ inferni eodem modo dicuntur æternæ, ac Sanctorum beatitudo quæ vere æterna erit; tum ex Ecclesiæ judicio & Traditione Patrum, juxta quos incunctanter *verum est, quia sicut finis non erit gaudii bonorum, ita finis non erit tormento malorum.*

S. Greg. 1.
4 Dialog.
c. 44.

Dices 2. Deus punit citra condignum, & a fortiori non punit ultra condignum: atqui punire ultra condignum, si pœnam infligeret æternam pro peccato quod sæpe in instanti commissum est. Quæ enim peccati tam rapide transeuntis proportio cum pœna sempiterna?

R. Deum punire citra condignum, quia minus graves reprobis pœnas infligit, quam meriti sint. Non definit tamen in æternum punire, imo aliquatenus debet in æternum punire, quia æternæ averfioni a Deo, par est æternam decerni pœnam: atqui hominis peccare & in peccato mori volentis averfio a Deo est æterna; quia, ut profunde discurrit S. Thomas, qui propter aliquod bonum temporale averfus est ab ultimo fine, qui in æternum possideretur, prapofuit frustionem temporalem illius boni temporalis æternæ frustioni ultimi finis: unde patet quod multo magis voluisset in æternum illo bono temporali fini: ergo secundum divinum judicium ita puniri debet ac si æternaliter peccavisset: nulli autem dubium est quin pro æterno peccato æterna pœna debeatur. Confirm. 1. quia deordinatio de se irreparabilis æterna pœna puniri debet; manente enim causa manere debet effectus: atqui deordinatio peccati mortalis de se est irreparabilis; tollit enim gratiam quæ est principium vitæ spiritualis, sicut mors naturalis tollit principium vitæ naturalis. Confirm. 2. quia, ut ait S. Thomas hic q. 87. a. 3. ad 1. in nullo judicio requiritur ut pœna adæquetur culpæ secundum durationem: non enim quia adulterium vel homicidium in momento committitur, propter hoc momentanea pœna punitur, sed quandoque quidem perpetuo carcere vel exilio: quandoque etiam morte, in qua non consideratur occisionis mora, sed potius quod in perpetuum auferatur a societate viventium.

L. 3. cons.
gens. c.
144.

Quæres 2. quænam pœna peccato veniali debita sit.

R. æternam pœnam ei non deberi. 1. quia non impedit ne homo dignus sit gloria æterna: qui autem ea dignus remanet, æterna pœna dignus esse non potest. 2. quia peccatum veniale non repugnat irreparabiliter ordini, cum non tollat principium vitæ spiritualis. Verum disputant Theologi, an peccatum veniale non puniatur per accidens pœna æterna, cum nempe conjunctum est mortali peccato in quo quis mortuus est. Hæc quæstio moveri potest, vel de peccato veniali in hac vita quoad culpam remisso, non autem quoad pœnam; vel de peccato veniali quoad culpam & pœnam in inferis permanente. Unde

Dico 1. *peccatum veniale quoad culpam permanens, in eo qui decedit cum*

mortali, æterna pœna punitur: ita S. Thom. q. 5. de malo a. 2. ad 8. Ratio est, quia tamdiu manet effectus, quamdiu manet causa: atqui peccatum veniale quod in hac vita dimissum non est, semper manet in altera, si conjunctum sit mortali: tum quia existenti in termino non datur remissio peccati quoad culpam; tum quia remissio peccati non fit sine aliqua Christi meritorum applicatione: Christus autem sua damnatis merita non applicat, quia nec ejus membra sunt, nec pro iis ut in tali statu positus mortuus est.

Obj. cum Scoto, Almaino &c. Animæ existentes in purgatorio sunt extra statum viæ, & tamen ipsis remittuntur quoad culpam peccata venialia; deinde pœna finita, potest finito tempore solvi: atqui pœna peccato veniali debita, finita est; ergo post certum tempus finiri debet, non quidem per satisfactionem, cujus reprobi sunt incapaces, sed per satisfactionem.

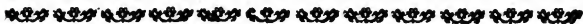
R. ad 1. animas, ut ajunt, purgantes, esse secundum quid in viâ, cum & habeant fidem & spem, quæ sunt viatorum virtutes, & nondum plane pervenerint ad terminum; secus est de reprobis, qui absolute sunt in termino; ergo peccata venialia per ignem purgatorium dimittuntur, quia pœna illa aliqualiter voluntaria, prout lubenter acceptata, virtute gratiæ habebit vim expiandi culpam omnem quæ simul cum gratia flavescit: Nulla vero peccata per ignem inferni remitti possunt, quia remanente culpâ, non potest pœna per satisfactionem remitti, præsertim si perseveret affectus formalis, aut virtualis ad culpam: atqui culpa semper manet in reprobis, iique cum in malo obdurati sint, nullam habent peccati sui displicentiam quæ moraliter bona sit, & a fortiori quia idem peccatum deleri possit; ergo. Hinc patet solutio ad 2.

Dico 2. Probabile est peccatum, sive mortale sive veniale, in hac vita quoad culpam, non autem quoad pœnam dimissum, non puniri in inferno, nisi pœna temporali. Nec propter hoc sequitur quod sit in inferno redemptio, quia pœna solvitur, non redimitur; nec est inconveniens quod quantum ad aliquid accidentale pœna inferni minuatur usque ad diem Judicii, sicut etiam augetur. Ratio est, quia nihil obstat quominus peccatum jam remissum quoad culpam, remittatur quoad pœnam per inferni dolores, qui licet ad satisfactionem non sufficiant, cum sponte acceptati non sint, ad satisfactionem tamen sufficere possunt. De ceteris ad hanc materiam pertinentibus vid. Gonet, disp. 8. Silv. & alios S. Thomæ interpretes ad q. 87.

P A R S S E C U N D A.

De peccatis in specie.

Peccatum aliud est originale, quod communi primi parentis voluntate contrahitur; aliud personale, quod propria peccantis voluntate commissum est. Personale duplex est: actuale, quod est actus, vel omisso actus legi difformis; & habituale, quod ipsum est actuale peccatum moraliter perseverans, a quo non tam peccantes quam peccatores denominamur. Actuale vel mortale est, vel veniale; utrumque vero vel est omissionis, vel commissionis; item vel est contra Deum, vel contra seipsum, aut proximum. Rursusque vel est carnale, quod in materia sensibili perficitur, ut gula, luxuria &c. vel spirituale, quod intus consummatur, & internam solum delectationem habet, ut superbia. Unde iterum peccatum aliud est cordis, ut odium; aliud oris, ut detractio; aliud operis, ut homicidium. Peccatum denique aliud est capitale, quod non solum per se peccatum est, sed & aliorum peccatorum radix; & non capitale. De his seorsum quantum patientiæ rerum angustia differendum est.

CAPUT PRIMUM.

De peccato originali.

Circa peccatum originis hæc quærentur. 1. an existat. 2. in quo *S. Thom.* sita sit ejus natura. 3. quo pacto ab Adam ad ceteros homines *7. 81.* traducatur. 4. an homines omnes ejusdem conscii nascantur. 5. quanam sint ejus effectus.

ARTICULUS PRIMUS.

De existentia peccati originalis.

Multis apud Augustinum nominibus exprimitur peccatum originale, *L. 8. contr.* vocatur enim *hereditarium malum, alienum peccatum, debitum paterni* *Julian. c. chirographi &c.* Quæritur an existat ejusmodi peccatum. Negarunt Pelagius, ejusque discipuli Cælestius & Julianus. *6. &c.* Afferunt, ait Augustinus, parvulos sine ullo peccati originalis vinculo nasci; unde eos propterea baptizari dicunt, ut regeneratione adoptati admittantur ad regnum Dei, de bono in melius translati, non ista renovatione ab aliquo malo obligationis veteris absoluti. Nam etiamsi non baptizentur, promittunt eis extra regnum quidem Dei, sed tamen eternam & beatam quamdam vitam. Hinc quinque erant hujusmodi hæresis capita. 1. Adam mortalem factum, qui sive peccaret, sive non peccaret, fuisset moriturus. 2. peccatum Adæ, ipsum solum læsisse, & non genus humanum, nisi quatenus malum peccandi exemplum præbuit. 3. infantes qui nascuntur, in eo statim esse in quo Adam fuit ante prævaricationem. 4. nec per *De heres. sub. har. 88.* mor-

mortem Adæ omne genus hominum mori, nec per resurrectionem Christi omne hominum genus resurgere. 5. infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam; ita Marius Mercator in Commonit. Errorem hunc quem, ex eodem Mario Mercatore, ante Pelagium tuitus erat Theodorus Mopsuestiæ Episcopus, temporum lapsu renovarunt Armeni, Albanenses circa an. 769. Albigenes an. 1178. Anabaptistæ an. 1540. ac deinceps Sociniani, quibus id propositum fuisse videtur, ut diversas omnibus retro sæculis hæreses in se colligerent. Contra hos omnes,

Dico 1. Existentia peccati originalis est certa ex Scripturis.

Prob. 1. ex Job 14. v. 4. ubi sic legit editio vulgata: *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Unde sic: Immunditia de qua loquitur Job, homini inest ab ipsa ejus conceptione: atqui immunditia hæc non est corporea, ut perperam respondent Sociniani, sed spiritualis, seu ipsa est peccati immunditia. Nam a corporali immunditia mundari homo etiam ab homine potest: atqui ab immunditia, quæ impuro hominis semini inhæret, solus Deus mundare potest, ex citato textu; ergo immunditia hæc ipsum est peccatum, quod sæpius in Scripturis immunditia appellatur, ut Isaïæ 64. *Fusti sumus ut immundi omnes, & tanquam pannus menstruæ omnes justitiæ nostræ.*

Idem textus juxta versionem septuag. Interp. non minus efficax est; sic enim vertunt, & cum iis legunt antiqui Patres: *Nemo mundus a sordibus, nec infans cujus est unius diei vita super terram.* Porro si ne infans quidem unius diei mundus sit a sordibus, seu peccato, necesse est ut admittatur quoddam peccatum quod nobis omnibus ab ipsa conceptione inhæret; infantes enim actualis peccati capaces non sunt.

2. ex Psal. 50. ubi sic loquitur David: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea:* hebraice, *Ecce in peccato & iniquitate conceptus sum*, prout etiam S. Jeronymus & alii fere omnes reddiderunt, ut notat * Bellarminus; atqui peccatum in quo conceptus est David, non potuit aliud esse quam peccatum originale. Non enim fuit peccatum parentum ejus, ut delirant Sociniani: tum quia David ex sancto & legitimo conjugio natus erat; tum quia in id unum incumbit David in hoc loco, ut propriam suam miseriam Deo repræsentet, ejusque misericordiam alliciat: atqui si de sola parentum iniquitate, non sua loqueretur, jam nec miseriam suam Deo exhiberet, nec misericordiam ejus alliceret: nam eo quidem venia & indulgentia dignus est homo, quod animam peccato & miseris vitiis sortitus a natura, sæpius tentationibus cedat, non autem quod ex alterius crimine conceptus sit. Non etiam fuit peccatum illud, actuale Davidis peccatum, ut aliis Sociniani placet; etsi enim graviter peccaverit David contra Uriam, haud tamen eo in peccato conceptus est a matre sua. Denique posito quod David loquatur de primæva iniquitate in qua conceptus sit, jam non crimen sui proprium, sed culpam toti mundo communem expressit: unde enim sciret se conceptum esse in peccato, nisi sciret homines omnes peccato obnoxios nasci? ergo peccatum de quo loquitur Rex Propheta, ipsum est originale peccatum quod Vulgata in plurali expressit, sive quia numerus pluralis sæpe usurpatur pro singulari, sive quia in Adæ peccato multiplex iniquitas concurreret, superbia scilicet, inobedientia, gula &c.

* Tom. 4.
A. 4. C. 5.

3. ex Rom. 5. ubi dilerte ait Apostolus: *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et infra: *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi;* unde sic: Astruit eo loco Apostolus peccatum quod omnes homines infecit; & morti obnoxios reddidit: atqui peccatum hoc, ipsum est originale peccatum, non actuale. Nam peccatum actuale non reperitur in infantibus: atqui peccatum de quo loquitur Apostolus, reperitur etiam in infantibus. 1. quia reperitur in omnibus, *in quo omnes peccaverunt.* 2. quia reperitur in iis qui morti obnoxii sunt, cum mors post illud peccatum intraverit: atqui ipsi infantes ante quodcumque peccatum actuale, morti obnoxii sunt, & sæpe moriuntur.

Respondent Pelagiani, peccatum in mundum introisse non propagatione sed imitatione; unde id, *in quo omnes peccaverunt*, sic explicant, *propter quod Adæ peccatum omnes peccaverunt.* Verum hæc responsio stare non potest. 1. quia peccatum quod describit Apostolus, ad ipsos infantes pertinet, ut modo dixi: atqui in infantibus esse non potest peccatum per imitationem. 2. juxta Apostolum, peccatum est causa mortis, ut Adam fuit causa peccati quod in mundum intravit, prout ostendunt hæc verba, *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors:* atqui peccatum non est causa mortis per imitationem dumtaxat & per accidens; ergo nec Adam causa fuit peccati per imitationem solum, occasionaliter & per accidens. 3. si peccatum per imitationem solum transierit in mundum, qui spiritualiter mortui sunt, ob delicta sua mortui sunt, non ob peccatum alterius: quare ergo omnes dicuntur mortui unius delicto? 4. si peccatum in mundum introierit sola imitatione, utique non in omnes homines pertransiit; cum tot sint qui nihil unquam de peccato Adæ audierunt, tot qui etsi lapsum ejus cognoscant, nunquam de eo inter peccandum cogitant; atque ideo tot qui peccando exemplum ejus non sequuntur, nec proinde peccant eum imitando. Vid. Bellarm. l. 4. c. 3.

Obj. 1. ex Ezech. cap. 18. *Anima qua peccaverit ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris:* atqui in hypothesi peccati originalis filius portat iniquitatem patris.

R. dist. maj. Filius non portat iniquitatem patris, si illius particeps non sit, C. si particeps sit, N. Porro participes sumus omnes peccati Adæ, quod unicuique nostrum proprium factum est, non quidem *propriate actionis*, sed *contagione propaginis*, ut loquitur August. unde non moritur anima cujuslibet peccati expers, sed ea solum quæ saltem in alio peccavit, in eo nempe *in quo omnes peccaverunt*, quoniam *quando ille peccavit, in illo erant omnes*, ait August. Quia vero non eodem modo sumus in iis a quibus proxime nascimur, ad fuimus in primo hominum omnium parente, ideo licet hujus iniquitatem portemus, vere dictum fuit filium non portare iniquitatem patris, quia actualia patrum peccata nobis quantum ad gratiæ privationem non imputantur: imputantur tamen quantum ad damnum temporale; unde patet Ezechielis textum ab ipsis etiam Pelagianis cum limitatione esse intelligendum. *Cui enim, ait Augustinus, peccatis Chæm & in ejus filium Chanaan vendita prolata est?* Cui

L. 6. cont.
Julian.
c. 9.

Nid. c. 15

pro

pro peccato Salomonis filius ejus diminutione regni punitus est? . . . Ut quis legitur in sanctis Libris, Reddens peccata patrum filius usque in tertiam & quartam progeniem?

Possit etiam negari minor: nam infantes aliquam portant iniquitatem seu iniquitatis pœnam, puta cum moriuntur; ergo cum Deus dicat filium non portare iniquitatem patris, sequitur eos non mori propter solum Adæ peccatum, sed propter suum. Ita fere Maldonat. tract. 3. de pecc. origin.

Obj. 2. Si ex aliquo Scripturæ textu probari possit peccatum originale, maxime ex cap. 5. Epist. ad Rom. atqui ex eo textu nihil probari potest. Ex eo enim textu nihil colligi potest, in quo non agitur nisi de peccato actuali: atqui in hoc loco solum agitur de peccato actuali. Prob. min. ex ipso contextu v. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit &c.* v. 13. *Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.* Unde sic: Peccatum de quo sermo est v. 12. idem est de quo sermo fit v. 13. neque enim peccatum sensu plane diversum sumitur in duobus versibus qui se proxime tangunt, & unam sermonis seriem constituunt: atqui peccatum de quo sermo est v. 13. non potest aliud esse quam actuale. Nam peccatum de quo sermo est v. 13. illud est quod ante legem Moysis non imputabatur, sed post eam imputatum est: atqui hoc peccatum est necessario actuale, non originale, quod sive ante sive post legem imputatum esse contendimus.

R. ad 1. & 2. neg. min. ad 3. 1. neg. maj. dici enim potest Apostolum v. 12. loqui de peccato originali, cujus existentiam probat duplici ratione. Prima desumitur ex peccato actuali, quod etiam ante legem erat in mundo, licet passim non imputaretur, sive ab hominibus, qui peccata multa relinquebant inulta; sive a Deo, qui vel mitius agebat cum peccatore, nisi in immania quædam scelera prorueret, ut contigit Caino & Sodomitis; vel falso existimabatur* non punire peccata, quasi hæc ad eum nihil attinerent. Secunda desumitur ex morte quæ regnavit ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem pravaricationis Adæ, infantes scilicet qui propria voluntate non peccaverunt, ideoque ob solum Adæ peccatum peccatores & mortales effecti sunt. Hac posita explicatione vanescit tota difficultas: porro explicatio hæc nihil habet violenti. Ponit enim Apostolus conclusionem quod peccatum Adæ omnes homines infecerit: hanc autem probat. 1. ex peccatis actualibus quibus abrepti sunt homines. 2. ex morte qua ipsi etiam infantes affliguntur, quod non contigisset si protoparens servasset innocentiam suam; tunc enim posterius ejus nec peccassent, nec mortui essent.

2. neg. min. Potest enim versus 13. intelligi de peccato originali, quod ante legem erat quidem peccatum, sed non deputabatur, idest vix ac ne vix quidem æstimabatur, quis non cognoscebatur per legem enim cognitio peccati, non actualis solum, sed & originalis; ita sanctus Augustinus.

Inst. Pergit Apostolus v. 15. *sed non sicut delictum, ita & donum: si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei . . . in plures abundavit.* v. 19. *Sicut per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam justis constituentur multi.* Unde sic: Plures sunt ex Apostolo qui gratiam Christi receperunt, quam qui mortui sunt per peccatum; atqui si loqueretur Apostolus de peccato originali, plures non essent

Vid. Job
11. v. 14.

I. 6. cont.
Julian.
c. 4.

essent gratia donati, quam mortui per peccatum, cum omnes per peccatum originale mortui supponantur.

R. neg. maj. Vox enim *multo magis*, non significat multitudinem eorum qui gratia Christi participes sunt, quasi plures ea ditati sint, quam Adæ peccato infecti; sed significat plura nobis per Christi gratiam conferri bona, quam infecta sint per Adæ peccatum mala. Nam Adæ peccatum nobis quidem vitam abstulit, Christus vero perseverantiam in iustitia, immortalitatem, abundantem S. Spiritus donorum copiam, virtutesque multas quæ in statu innocentie non fuissent, patientiam, v. g. martyrium, virginitatem &c. nobis promeruit; nosque non a peccato solum originali, sed & a ceteris quæ voluntate propria commissæ erant, delictis liberavit, ut habet v. 16.

Inst. 2. Saltem non plures per Adæ peccatum constituti sunt peccatores, quam per Christi obeditionem iustificati fuerint: atqui non omnes per Christi obeditionem iustificati sunt; ergo nec omnes per Adæ peccatum constituti sunt peccatores. Certe si vox *multi*, necessario limitanda sit, cum agitur de justificatione Christi, necessario etiam limitanda est cum agitur de morte per Adamum hominibus illata.

R. neg. maj. quam qui proponunt, Apostoli mentem non assequuntur: sensus enim is solum ejus est, neminem esse ex iis qui peccatores sunt, qui per Adæ peccatum peccator constitutus non fuerit; sicut ex iis qui iustificantur, nemo est qui per Christi gratiam non iustificetur; sive interim omnes iustificentur, efficaciter aut sufficienter, sive non, quod Apostolus eo loci non expendit: unde patet vocem *multi*, generaliter intelligi in utraque propositionis parte, in hunc modum: Sicut omnes qui nunc peccant, habent ab Adamo quod peccent; ita & omnes qui nunc iustificantur habent a Christo quod iustificentur. Quamquam, ut notat Bellarminus, vox *multi* non proprie minus usurpata fuerit ab Apostolo, quam vox *omnes*; quia licet omnes qui nascuntur ab Adam sint peccatores, illi tamen sunt multi non omnes simpliciter. Heva enim & Christus non sunt per Adam peccatores. Et similiter: omnes qui renascuntur in Christo, constituuntur iusti, & hi multi sunt; non omnes simpliciter, quia non omnes renascuntur in Christo. Similis est locus Gen. 17. *Patrem multarum gentium posui te*. Et c. 22. *In semine tuo benedicentur omnes gentes*; ubi qui promittuntur Abraham in filios hunc omnes, nunc multi dicuntur, quia omnes sunt in quodam genere, & tamen non omnes simpliciter, sed multi.

Inst. 3. Si Apostolus loqueretur de peccato quod in mundum intrasset per generationem, non diceret illud intrasse per unum hominem, sed per duos; generatio enim duos requirit; atqui tamen ex Apostolo. *peccatum per unum hominem intravit in mundum*.

R. neg. maj. Potuit enim Apostolus dicere peccatum per unum hominem intrasse in mundum. 1. quia vir & mulier connubio juncti, non sunt duo, sed una caro, ut dicitur Matth. 19. 2. quia Adam, non Eva, primaria est originalis peccati causa, sive quia non Evæ, sed Adami peccatum traducitur in posteros; sive quia *initium generationis a viro est: priorem vir seminat, ut femina pariat*, ait Augustinus lib. 2. Oper. imperf. Addo Scripturam ut Pelagianorum querelis obviam iret, utrumque dixisse, per unum,

unum, & per unam: nam Rom. 5. ait, *Per unum hominem*; & Ecclef. 15. ait, *A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur.*

Obj. 3. 2. Corinth. 5. ait Apostolus: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum*; ergo quisque propter proprium, non autem propter alterius peccatum judicatur.

R. Vel eo in textu sermo est de solis adultis, qui soli capaces sunt boni, vel mali actualis, & tunc objectio hæc est extra rem; vel sermo est de ipsis etiam infantibus, tunc dicendum est eos licet nihil mali fecerint voluntate propria, fecisse tamen aliquid mali voluntate aliena, sicut aliquid fecerunt boni voluntate aliena, dum per alterum, patrem scilicet aut sponsores crediderunt in Baptismo, solutio est S. Augustini l. 6. cont. Pelag. c. 10.

R. Bellar.
ibid. c. 8.
Nat. Alex.
xand. diff.
21. ad Jac.
9.

Dico 2. Dogma peccati originalis certo constat ex Traditione.

Prob. Illud dogma certo constat ex Traditione; quod semper tenuerunt Ecclesiæ Doctores, sive ante Pelagium, sive ejusdem tempore, sive post ipsum: atqui Ecclesiæ Doctores Et quidem 1. nulla est difficultas de temporibus Pelagii, cum ab an. circiter 412. usque ad an. 413. quo habita fuit Synodus generalis Ephesina, id est spatio non amplius quam novemdecim annorum, habita sint viginti quatuor Concilia, in quibus statutum est, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit eos nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expiatur anathema sit, verba sunt Concilii Cartagin. an. 418. unde Marius Mercator Common. cap. 3. de Pelagianis ait, quod non solum imperialibus legibus, sed etiam Sacerdotalibus statutis depositi atque exautorati sunt. 2. nec ulla esse potest difficultas de temporibus quæ Pelagium subsequuta sunt, tunc enim plena erat & ubique recepta peccati originalis fides, quam confirmarunt Patres Trid. sess. 5. can. 2. his verbis: *Siquis Adæ prævaricationem sibi soli & non ejus propagini asserit nonuisse ... anathema sit.* Totæ igitur quæstio movetur de Patribus Augustino antiquioribus: atqui Patres illi peccatum originale asseruerunt neque eorum est quicquam qui contraxerit. Minor sigillatim probanda est.

Florus
an. 150.
Obit an.
167.

1. Itaque S. Justinus Martyr in dialogo cum Triphone, ait, Christum in Jordane baptizatum fuisse non propter se, sed propter genus humanum quod per Adam in mortem & fraudem, seductionemque serpentis conciderat, ut interim, inquit, propriam pro se maligne agentis cuiusque culpam taceat: atqui peccatum illud in quod genus humanum per Adamum a serpente seductum conjectum est, quodque a propriis uniuscujusque peccatis distinguitur, nihil est aliud aut esse potest quam peccatum originale.

Obit an.
201.

S. Irenæus Lugdunum missus an. 157. l. 3. adversus hæreses c. 20. ait Christum nobis salutem præstitisse, ut quod perdidideramus in Adam, id est secundum imaginem & similitudinem esse Dei, hoc in Christo Jesu reciperemus ... quia sine Christo impossibile erat ut salutem perciperet, qui sub Adæ peccato ceciderat. Et infra: Quemadmodum per inobedientiam unius hominis qui primus de terra rudi plasmatus est, peccatores facti sunt multi, & amiserunt vitam: ita oportuit & per obedientiam unius hominis qui primus de virgine natus est, iustificari multos, & præcipere salutem; ergo agnovit Irenæus peccatum Adami nobis communicatum esse, ita ut per illud amiserimus vitam quæ non ab alio

aliò quam a Christo nobis reddi poterat : atqui peccatum hoc ipsum est de quo loquimur originale peccatum.

S. Clemens Alexandrinus ab eodem dogmate non recessit . 1. quia nequidem ejus patrocinio uti ausi sunt Pelagiani . 2. quia ex ejus Schola prodiit Origenes eximius originalis peccati assertor . 3. quia facile intelligi nequit viro tantæ eruditionis ignotum fuisse dogma illud capitale, unde pendet redemptionis mysterium.

Tertullianus l. 3. de testimonio animæ, sic loquitur : Adam in morte *Florus an. 200. Obiit circa an. 345.* datus, exinde totum genus de suo semine infectum, suæ etiam damnationis tradidit . Et lib. de anima c. 40. ita, inquit, omnis anima eo usque in Adam censetur, donec in Christo recenseatur : tandiu immunda donec recenseatur : peccatrix autem quia immunda, recipiens ignominiam ex carnis societate . Unde sic . Ille agnovit peccatum originale, qui docet totum genus humanum, de Adami semine infectum, ejusdem damnationis particeps evasisse ; quique contendit animam omnem in Adamo immundam fieri & peccatricem ex societate carnis ejus : atqui docet Tertullianus &c.

Origenes pluribus in locis catholice de peccato originali locutus est, ut ostendit doctissimus Huetius lib. 2. Origenian. pag. 122. Sic Homil. 12. in Levit. Omnis, inquit, qui ingreditur hunc mundum, in quadam contaminatione effici dicitur . Propter quod & Scriptura dicit : Nemo mundus a forde, nec si unius diei fueris vita ejus. Hoc ipso ergo . . . quod materiam corporis ab origine paterni seminis sumis, in patre & matre contaminatus dici potest . . . Omnis ergo homo in patre & in matre pollutus est, solus vero Dominus Jesus meus . . . in matre non est pollutus . Hom. 3. in Cant. Cantic. Serpens, inquit, qui seduxerat Evam ; peccati in eam venena diffundens, omnem posteritatis sobolem contagio prævaricationis infecti . Lib. 5. in Epist. ad Rom. Si Levi qui generatione quarta post Abraham nascitur, in lumbis Abrahæ fuisse perhibetur, multo magis omnes homines qui in hoc mundo nascuntur & nati sunt, in lumbis erant Adæ, cum adhuc esset in paradiso . . . & ideo per Adam ex quo omnes mortales originem ducunt, dicitur introisse peccatum, & per peccatum mors . Lib. 4. contra Celsum : In Adamo omnes moriuntur & damnati sunt in similitudinem prævaricationis Adami : nec tam de uno quopiam quam de toto humano genere Scriptura divina loquitur ; nam maledictio quæ Adamo inflicta dicitur, communis est omnium &c. Unde sic disputo contra Catholicos nonnullos, qui non ita pridem scripserunt Cyprianum fuisse e Patribus primum qui de peccato originali clare locutus sit : Qui agnovit infantibus unius etiam diei, contaminationem ab Adami semine profectam, vi cujus in omnes homines transit maledictio, mors, peccatum & damnatio, ille dubio procul originale admisit peccatum, quale & nos admittimus : atqui Origenes hæc omnia agnovit.

S. Chrysostomus in Epist. ad Olympiam, quæ a sancto Augustino contra Pelagium citata est, sic loquitur : Quando Adam peccavit, illud grande peccatum omne genus hominum in commune damnavit : atqui peccatum quod omnes in communi homines damnat, aliud esse non potest ab originali nota . Homil. 9. in Genes. Ab initio timebant & tremebant bestie, & venerabantur dominum : ubi autem per inobedientiam, fiduciam & gratiam apud Deum amisimus, etiam principatus noster mutilatus est . . . ubi peccatum intravit, abacta est hæc potestas & dignitas. Unde sic : Peccatum de quo hic loquitur S. Chry-

S. Chrysostomus, est peccatum proprie dictum, cum per ipsum gratia & fiducia amittantur: atqui peccatum illud omnibus commune est ex S. Chrysostomo, prout ponderabat S. Augustinus. Nam peccatum illud iis commune est, quorum in bestias principatus mutilatus est, quosque nunc non amplius venerantur belluæ: atqui omnium prorsus hominum, ne exceptis quidem infantibus, principatus in belluas mutilatus est, nec plus iis parcunt feræ quam aliis hominibus. Idem S. Doctor Homil. 10. in Epist. ad Roman. hæc verba, *Per unum hominem peccatum intravit in mundum*, sic explicat: *Non ipsum peccatum quod a legis transgressionibus ortum est, sed illud quod ab Adami inobedientia est ... omnia perdebat, & quænam rei hujus probatio fuerit? nempe quod homines ante legem interirent.* Et infra: *Ut cum tibi Judeus dixerit, Quo pacto uno recte agente Christo, universus Orbis salvus factus est? possis illi respondere: Quo pacto uno non obediente Adam, universus Orbis condemnatus est.* Et iterum. *Quod ait Apostolus, Si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei in multos exuberavit, hunc habet sensum: Si tantum voluit peccatum, & hominis unius peccatum, gratia Dei quomodo non superavit magis? hoc enim multo rationabilus. Alterum enim alterius peccato puniri, non admodum æquum esse videtur; at alterum propter alterum servari, & decentius multo & rationi magis consentaneum.* Unde sic: Peccatum quod non est actuale, nec ortum a transgressionibus legis; peccatum quod omnes perdit, quod Orbem universum condemnat; peccatum quod grande est mysterium, quodque ratio sibi relicta æquum non esse credit, hoc, inquam, peccatum, aliud non est a peccato originali: atqui id ipsum est quod admisit S. Chrysostomus; falso igitur ejus auctoritate gloriabantur Pelagiani. Omitto ceteros Patres, quos fusius recensent Bellarmin. & Nat. Alexand.

Obj. 1. S. Clemens l. 3. Stromat. agens contra Basilidianos & similes Hæreticos qui nuptias damnabant, ait: *Dicant ergo nobis ubi fornicatus est infans natus? vel quomodo sub Adæ cecidit execrationem, qui nihil est operatus: Restat ergo eis, ut videtur, ut dicant malam esse generationem, non solum eam quæ est corporis, sed etiam quæ est animæ &c.* Unde sic: Ille negat peccatum originale, qui negat infantes cecidisse sub execrationem Adæ: atqui S. Clemens.

Respondent aliqui neg. min. & dicunt hæc verba non esse S. Clementis, sed Julii Cassiani, & aliorum qui generationem docebant esse malam, & ideo damnabant nuptias, quos confutat S. Doctor hoc fere modo: *Si juxta vos malæ sunt nuptiæ, quia aliqui explicari non potest quomodo infans sub Adæ execrationem ceciderit, restat ergo ut dicatis malam esse generationem; non eam solum quæ est corporis, sed etiam quæ est animæ: atqui tamen non admittitis malam esse generationem animæ, licet eam quæ corporis est admittatis malam esse; quia duplex admittitis principium, aliud quidem malum a quo corpus, aliud vero bonum a quo est anima; ergo nec generationem, nec nuptias damnare debetis.*

R. 2. dist. min. Negat S. Clemens infantem cecidisse sub execrationem Adæ, ad mentem adversariorum qui existimabant ipsam corporis humani substantiam per se esse malam; utpote a malo principio productam, C. ad sensum Catholicorum, N. Quod enim originale peccatum admisit S. Clemens, prout illud admittunt Catholici, patet 1. quia dogma illud

in Ecclesia Alexandrina constanter assertum est, illudque ut continuam hujus Ecclesiæ traditionem tenuerunt S. Athanasius & Origenes ipsius S. Clementis discipulus. 2. quia sic loquitur S. Clemens lib. 1. *Pædagog* cap. 6. *Tincti, seu baptizati, illuminamur; illuminati, in filios adoptamur; adepti, perficimur; perfecti, immortales reddimur. Multis autem modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum & lavacrum: lavacrum quidem, per quod peccata abstergimus &c.* ergo infantes quibus Baptismum conferri non ignorabat S. Clemens, morti & peccato obnoxii erant, & ab iis nonnisi per eundem Baptismum immunes reddebantur.

Addunt alii S. Clementem negasse solum infantes fuisse actuali peccato maculatos, secus ac sentiebant Basilidiani, qui animas ante corpora creatas fuisse asseriebant, & in illa anteriori vita peccasse, propter quod peccatum easdem torqueri volebant in præsentī vita, sive honorifice per martyrium, si electæ forent; sive miserabiliter per alias pœnas, si electæ non essent. Hanc fuisse Basilidis sententiam constat ex lib. 4. *Stromatum*.

Inst. 1. Ille non agnovit peccatum originale, qui textus quibus probamus originale peccatum, alios in sensus detorquet: atqui S. Clemens hos Scripturæ textus, Job 14. *Nullus mundus est a sorde*, Psalm. 50. *In iniquitatibus conceptus sum*; Jerem. 20. *Execranda dies in qua natus sum*, alios in sensus detorquet.

R. dist. maj. Qui hos detorquet textus ut neget originale peccatum, C. ut acrius bellum effugiat, N. Fateor S. Clementem non eodem plane sensu visum fuisse interpretari citatos Scripturæ textus, quo eos interpretari solent originalis peccati assertores; sed ita egit non quia peccati originalis existentiam negaret, bene vero ut omnem mali triumphum, novarumque objectionum occasionem adimeret Basilidianis: ii enim statim respondissent suum de generationis pravitate systema, non magis absurdum esse quam systema Catholicorum, qui infantes in peccato concipi docent. Objectionem hanc quæ simplicibus fucum fecisset, remouet sanctus Clemens hac sua minus obvia, minusque naturali citatorum textuum expositione, quæ tamen cum nostra non repugnat, ut ostensum est. Methodum hanc aliquando secuti sunt SS. Patres: sic Augustinus eos Scripturæ textus, quibus generalis salvandorum hominum voluntas astruitur, restricto quodam sensu intelligere videtur, ut facilius Pelagianis silentium imponat.

Inst. 2. Ille ut originale peccatum neget, Scripturæ textus quibus utuntur Catholici, alios in sensus flectit, qui explicans hæc Psalms verba, *In iniquitatibus conceptus sum*, expresse docet Davidem in peccatis conceptum non fuisse: atqui S. Clemens ... sic enim pergit ibid. *Quando dixit David, In peccatis conceptus sum, dicit propheticè quidem matrem Evam: sed Eva fuit mater viventium; & si in peccatis fuit conceptus, sed non ipse in peccato; neque vero ipse peccatum &c.*

R. dist. min. Docet S. Clemens Davidem non fuisse conceptum in peccato, quod esset ipsa generatio aut vitium matris, ut volebat Cassianus, C. in peccato originali, N. Imo vero ille peccatum originale astruit, qui verba hæc, *In iniquitatibus conceptus sum*, sic negat de propria Davidis matre esse intelligenda, ut ea velit intelligi de matre Eva, in cujus iniquitate concipiantur omnes: atqui S. Clemens sic negat ... Quid enim aliud

sibi volunt hæc verba, David dicit prophetice matrem Evam, cum dicit in peccatis conceptus sum?

Obj. 2. Tertullianus sic loquitur lib. de Baptismo cap. 18. *Veniant infantes ad Baptismum, cum christum nosse potuerint: quid festinat ætas innocens ad remissionem peccatorum?* Unde sic: Tertullianus pueros vocat innocentes: atqui per innocentes non eos solum intelligit qui sunt ab actuali peccato, sed etiam qui a quocumque sunt immunes: nisi enim eos ab omni prorsus peccato immunes credidisset, non conquestus esset quod ad Baptismum festinanter deferrentur; atque postulanti quare *innocens ætas festinat* ad Baptismum, responsum fuisset, quia revera innocens non est, sed mortali Adæ peccato constricta.

R. ad 1. reg. min. Nam Augustinus ipse & nos etiam, parvulos vocamus innocentes; neque tamen negamus eos originali noxa vitiatos nasci. Ad 2. dist. maj. Non conquestus esset absolute, C. non conquestus esset secundum quid, & ratione majoris boni quod omitti existimabat, N. Itaque Tertullianus credebatur melius esse ut differretur Baptisma, tum ut petentibus datum videretur; tum ut magis ponderarentur ejus onera & obligationes. Hunc esse ejus scopum declarant sequentia verba: *Novim qui baptizantur petere salutem, ut presenti dedisse videaris. Non minori de causa innupti quoque procrastinandi, in quibus tentatio preparata est... donec aut nubant, aut continentia corroborentur. Si qui pondus intelligant Baptismi, magis timebunt consecrationem quam dilationem;* ergo Tertullianus non credidit infantes ab omni peccato immunes esse, eo quod judicaverit Baptismum non statim iis esse conferendum; sicut nec virgines aut viduas ab omni labe immunes esse credidit; eo quod Baptismum iis differri voluerit. Hic obiter notandum, hanc Tertulliani de differendo infantium Baptismo sententiam, in frequenti Africanæ Ecclesiæ Concilio, cui præerat S. Cyprianus, improbatam fuisse; ut patet ex Epistola Cypriani ad Fidum.

Inst. Tertull. lib. de anima c. 39. sic habet: *Nulla ferme nativitas munda est utique Ethnicorum; hinc enim & Apostolus ex sanctificato alterutro sexus sanctos procreari ait, tam ex seminis prærogativa quam ex institutionis disciplina.* Unde sic: Per peccatum originale quale a nobis admittitur, omnis homo jam ab ipsa nativitate constituitur immundus; atqui Tertullianus solos Ethnicos a nativitate immundos agnovit, non autem filios Fidelium; cum istos ex parentum sanctitate sanctos procreari contendat.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. Tertullianus contendit filios Fidelium procreari sanctos, idest destinatos sanctitati, ac per hoc etiam saluti, ut loquitur Tertullianus, C. sanctos ex natura rei, & ante susceptum Baptisma, N. Itaque juxta Tertullianum nativitas Christianorum multis titulis potior est nativitate Ethnicorum: hi enim cum idololatria obsetrice nascantur; jam in partu, Lucine Dianæque... devorantur; illi vero sanctitati & saluti quasi ipsa seminis conditione destinantur: at non ideo censuit Tertullianus Christianorum filios intrinsece sanctos esse. Qui enim indigent Baptismate, qui animam habent peccatricem & immundam, illi ante Baptismum sancti non sunt: atqui ex Tertulliano ipsi etiam Christianorum filii... sic enim ibidem Tertullianus: *Meminerat Apostolus, cum filios Fidelium per parentes sanctificari dixit, Dominicæ definitionis, nisi quis nascatur ex aqua*

& spi-

& spiritui, non introibit in regnum Dei, id est non erit sanctus. Ita omnis anima eo usque in Adam censetur; donec in Christo recensatur &c. ut supra.

Obj. 3. Origenes l. 5. Commentar. in Epist. ad Rom. per mundum in quem peccante Adamo, peccatum intravit, intelligit terrenos quosque *in terrena conversatione permanentes*: atqui si per mundum in quem peccatum intravit, intelligantur homines terreni & carnales, jam ab hoc mundo excluduntur infantes qui nec terreni sunt, nec esse possunt; ergo juxta Origenem infantes rei non sunt. Pag. 343. col. 2.

R. cum doctissimo Huetio, Origenem iis in locis non loqui stricte & dogmatice, sed allegorice. Norunt omnes quantum amet Origenes fecunditatem suam in assignandis variis Scripturæ sensibus exercere: *ii vero non omnes ad vivum urgeri debent, alioqui Origenes sæpe sæpius non Ecclesiæ solum, sed sibimetipsi contradiceret; quod ergo alibi obscurum est aut allegoricum, per id quod alibi pressius est & magis dogmaticum interpretari necesse est.* L. 2. Origen. P. 122.

Inst. 1. Sic pergit Origenes: *Mors quæ ab Adam usque ad Moysen regnavit est mors peccati quæ per prævaricationem primi custodis irrepserat, & quæ regnabat super omnes illos qui ad eum simili ut ille prævaricatione declinaverunt.* Unde sic: *Qui mortem per Adamum invecit, vult non esse mortem corporis, sed animæ, quæ quidem animæ mors in eos solum cadat qui Adæ prævaricationem imitantur, ille peccatum originale nec agnovit, nec agnoscere potuit: atqui Origenes in citato textu &c.* Pag. 341. col. 2.

R. neg. min. Origenes enim sic verba sua temperat, ut quamvis Apostoli textum de animæ morte intelligat, non tamen neget eum de corporis etiam morte intelligi debere: unde præcisive loquitur, non exclusive; imo ibidem docet condemnationem de qua loquitur S. Paulus, *esse communem hanc mortem quæ omnibus venit, & veniet, etiamsi iusti esse videantur*: hac autem communis mors, quæ etiam infantibus advenit, est ipsa corporis mors; ergo cum Origenes Apostoli verba interpretatur de morte animæ, non negat, sed potius agnoscit ea de corporis etiam morte esse intelligenda.

Quod addit, mortem animæ de qua loquitur Origenes, in eos solum cadere qui Adæ prævaricationem actualiter peccando imitantur, omnino falsum est. Origenes enim duplicem distinguit prævaricationis similitudinem; alteram quæ est *ex institutione suscepta*, alteram quæ est *ex semine*: prima iis solum competit qui peccant actualiter; secunda competit omnibus qui *ex Adam prævaricatoris nati sunt*, adeoque ipsis etiam infantibus, qui consequenter Adæ prævaricatoris imitatores sunt, juxta phrasim Origenis, *et si actualiter non peccaverint*. Pag. 345. col. 1.

Inst. 2. Si mors & peccatum in omnes prorsus homines transirent ex Origene, non multi solum, sed omnes homines unius delicto peccatores efficerentur: atqui ex Origene, *multi, & non omnes*, unius delicto peccatores constituti sunt. Pag. 348. col. 1.

R. neg. maj. Quia apud Origenem aliud est, *peccasse*; aliud, *peccatorem esse* omnes enim potest fieri ut peccaverint quia nemo mundus a sorde, nec si unius diei fuerit vita ejus peccatores autem facti non omnes, sed multi: ergo juxta Origenem, omnes quidem peccaverunt in Adamo pro omnibus peccante; & tamen non omnes sunt effecti peccatores, quia is solum, in mente Origenis, peccator est, qui voluntate propria peccavit.

Inst. 3. Juxta eum non omnes peccaverunt, juxta quem plures per Christum redempti sunt, quam per Adamum mortui: atqui ex Origene.

R. neg. maj. Ideo enim ex Origene plures Christus reducit ad vitam, quam Adam ducit ad mortem, quia etiam ipsum Adam & Evam revocavit ad vitam: ergo plures per Christum redempti sunt, quam perierunt per Adam, licet omnes Adæ filii per eum perierint.

Tom. 9. p. 523. edit. 1807. Obj. 4. S. Chrysostomus pluribus in locis. Sic Hom. 10. in cap. 5. Epist. ad Rom. expendens hæc Apostoli verba, Sicut enim per inobedientiam unius &c. ac videtur quidem, inquit, dictum illud non parvam inferre questionem: si quis vero studiose attenderit, illa facile solvetur. Quanam igitur illa questio est? Nempe dicere, Per inobedientiam unius, multos efficit peccatores: quod enim illo peccante & mortali facto qui ex illo orti sunt, tales efficiantur, id a verisimili non abhorret: quod autem ex inobedientia illius alter peccator fiat, id quam consequentiam habuerit? invenietur quippe ille non parvas debere, nisi ex se peccator fuerit. Quid igitur hic significat illud peccatores? mihi quidem videtur supplicio obnoxios & ad mortem damnatos. Gemina sunt & parallela quæ

Ibid. p. 519. habet S. Doctor sub initium ejusdem Homil. Quid porro, inquit, sibi vult, quatenus omnes peccavimus? illo lapsa, & in item qui de ligno non comederunt effecti sunt ex illo tempore omnes mortales. Unde sic: ille negat peccatum originale, qui homines non alio sensu contendit in Adam peccatores esse, quam quia in eo mortis rei constituti sunt: atqui S. Chrysostomus contendit homines in Adam non alio sensu peccatores esse, quam quia in eo mortis rei constituti sunt; unde inter peccatum ejus & posterorum nullam vult esse consequentiam.

R. neg. min. Dum enim docet S. Chrysostomus homines peccasse in Adam, quatenus supplicio obnoxii & ad mortem damnati sunt, non excludit culpam, sed præsupponit, quia ex S. Doctore non est obnoxius supplicio, nisi qui reatum culpæ habuerit; unde hic Chrysostomus ab effectu causam intelligit, tametsi eam ibi non exprimat, quia alibi satis expressit, ut ex probationibus supra allatis manifestum est. Ita Silvius & Bellarmin. tom. 3. p. 220.

Tom. 10. p. 130. Inst. 1. S. Chrysost. Hom. 17. in Epist. ad Cor. Quid ergo, inquires, faciam ego? Propter illum ne peream? non sane propter illum. Neque enim tu sine peccato mansisti: sed si non ipsum peccatum, aliud nique admisisti, alioquin autem a punitione non damnum accepisti, sed lucratus es. Et Homil. 39. in eamdem Epist. expendens hæc verba, Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. Quid, omnesne, dic, quaeso, moriuntur in Adam morte peccati? Quomodo ergo Noë justus in generatione sua? Quomodo Abraham? Quomodo Job? Quomodo alii omnes? Quid vero dic, rogo? Omnes ne vivificabuntur in Christo? Et ubi sunt qui abducuntur in gehennam? Nam si hoc quidem dictum est de corpore, fiat quod dicitur: fin autem de justitia & peccato, nequaquam. Unde sic: Si homo nasceretur originali labe infectus, jam propter Adam periret, etiamsi nullum aliud admisisset peccatum: atqui ex S. Chrysost. certe non perit homo propter Adamum; ergo.

R. dist. min. Homo propter Adamum non perit necessario, quia peccatum Adæ eluere, imo & aliquid emolumenti ex eo percipere potest, C. non perit, id est non nascitur peccato Adæ obnoxius, N. Itaque baptizati, de quibus loquitur S. Chrysostomus, ideo preceunt, non quia peccaverunt in Adam,

Adam, cum ab ejus peccato per Baptismum mundari sint, sed actualia admiscere peccata, a quibus opitulante gratia abstinere poterant, ut ab iis abstinerunt Noe, Abraham, & alii, qui in generatione sua iusti fuerunt. Hoc unice intendit S. Chrysostomus. *Vis scire, inquit, quomodo corpus mortale non laeserit, sed etiam juvet? audi quanta hinc lucraris si vigilas... sed ad fornicationem, inquis, trahit? non corpus, sed incontinentia.* Ergo S. Doctor de iis agit, qui & originalis noxae remissionem fuerant consecuti, & virtutis exercitio aliquid boni ex ipso suo statu lucrari poterant.

Inst. 2. Qui negat hominem esse mortuum in Adam morte peccati, negat eundem ullo modo perire in Adam: atqui ex Homil. 39. negat S. Chrysost.

R. dist. min. Negat esse mortuum morte finali & irreparabili, quomodo per peccatum suum mortui sunt Angeli, C. negat mortuum esse eo sensu quo nunc rem expendimus, N. Intentum S. Doctoris probant exempla iustorum quibus utitur; si enim ii iusti fuerint, consequens est ut irreparabile non sit Adæ peccatum. Verum eadem exempla probant non negatum fuisse a S. Chrysostomo peccatum originale simpliciter: ut quid enim aliquorum dumtaxat exempla afferret, cum generatim dicere debuisset, nullos prorsus homines in Adam mortuos esse?

Inst. 3. Ille negat hominem modo ullo spiritali mortuum esse in Adam, qui hæc Apostoli verba, *Omnes in Adam moriuntur*; de sola corporis morte vult intelligi: atqui S. Chrysostomus... sic enim ibidem loquitur: *Si hoc quidem dictum est de corpore, Rat quod dicitur: sed autem de iustitia & peccato, nequaquam.*

R. neg. maj. & min. eadem de causa. Vult quidem Chrysostomus Apostoli verba de sola morte intelligi, hoc sensu quod mors corporis a nemine vitari possit, cum a morte animæ multi revixerint, ut patet exemplo Noe; non vult autem ea de sola corporis morte intelligi hoc sensu, quod aliam animæ mortem penitus excludat.

Inst. 4. Ille quamcumque animæ mortem exclusit, qui iustos de quibus loquitur, dicit in generatione sua iustos fuisse; atqui Chrysostomus, ut patet ex citato textu.

R. neg. maj. Vox enim, *in generatione sua*, farnitur a Chrysostomo, ut in Scripturis: porro in Scripturis vox ea non significat Noe iustum fuisse in ipso natiuitatis exordio, bene vero in posteritate sua, vel in toto vitæ decursu; de quo alibi.

Moram non faciet celebris textus Homilæ ad Neophytos, qui sic citatur: *Baptizamus infantes cum non sint conquinati peccato.* 1. quia sufficit responsio S. Augustini, qua textum hunc * interpretatus est de peccatis actualibus. 2. quia consent eruditi multi Homiliam hanc non esse S. Chrysostomi. 3. quia, ut notat Silvius hic q. 81. a. 4. editiones multæ legunt, *ut non sint conquinati peccato.* Ex textu autem tam incerto, tam vexato, quid colligi potest?

Dico 3. Peccatum originale, licet rationi plurimum repugnare videatur, ab ea tamen, sive per fidem adjuncta, sive sibi soli relicta, invictè confirmatur.

Prob. strictim delibando argumenta theologica quæ fuscæ & nervosæ prosequitur Augustinus contra Pelagianos. 1. itaque *pro omnibus mortuus est*

L. de pec-
cat. m. c.
v. l. c. 24.

Christus, isque Salvator est omnium; ergo mortuus est etiam pro infantibus, eorumque Salvator est. Quis enim audeat dicere non esse Christum infansium Salvatorem ac redemptorem? ait Augustinus: atqui non est unde salvos eos faciat, si nulla in eis est originalis peccati agritudo: non est unde eos redimat, si non sunt per originem primi hominis venundati peccato; ergo.

2. Baptisma omnibus etiam parvulis necessarium est, ut intrent in regnum celorum; ita docet tum Christus Joan. 3. tum consans praxis Fidelium, qui semper solliciti fuere de procurando filiis suis Baptismo, saltem cum de vita periclitarentur; tum denique ipsimet Pelagiani, qui nunquam Baptismi necessitatem impugnare ausi sunt: atqui solum peccatum arcere potest ab ingressu regni celorum; ergo omnes infecti sunt peccato: atqui non actuali, cum multi moriantur ante usum rationis; ergo originali.

Serm. 294
alias 14.
de verb.
Apost.

Respondabant Pelagiani, baptizari parvulos propter regnum celorum, non autem propter vitam æternam, quæ ipsis utpote innocentibus debita erat. Sed evasione hanc confutat Augustinus: tum quia novum & in Ecclesia prius inaudum est, esse vitam æternam propter regnum celorum, esse salutem æternam præter regnum Dei: adeoque frivola est distinctio hæc regni celorum a vita æterna; unde si infantes regno celorum nonnisi per Baptismum digni efficiantur, consequens est eos Baptismo etiam indigere ut vitam æternam consequantur; tum quia qui a regno celorum excluditur, profecto magno buno fraudatur. Quid vero offendit parvulus non baptizatus: nullam habens culpam nec suam, nec de parente tractam. At non intret in regnum celorum? ergo ne ipsi quidem Pelagiani explicare poterant cur infantes a regno celorum excluderentur.

174. Ca-
lest. in 1.
Epist. ad
Gal. c. 14.

3. Ceremoniæ quæ etiam in parvulorum Baptismo usurpantur, exorcismus nempe, & exufflatio quibus immundus spiritus a parvulis baptizandis abigitur, antiquissimæ sunt, & ubique usurpatæ ante tempus Augustini; unde nec eas negare, nec reprehendere ausi sunt Pelagiani, ut patet ex lib. 6. cont. Julian. c. 2. atqui ceremoniæ illæ clare indicant Ecclesiam semper credidisse parvulos ante Baptismum esse sub dæmonis potestate. Jam vero sub dæmonis potestate non sunt, nisi ob peccatum aliquod cuius conficii sint; quod quidem peccatum actuale esse non potest.

4. Homo omnis nascitur immani concupiscentiæ, morbis, duræ miseriarum cohorti, ac morti ipsi obnoxius; atque illud est grave jugum super filios Adæ a die exitus de ventre matris eorum usque ad diem sepeliuræ, de quo loquitur Eccli. c. 40. atqui densa hæc miseriarum communium nubes communem culpam indicat & supponit; Deus enim ab initio creavit hominem inextinguibilem, Sap. 2. ergo nisi peccasset, nullis subjacuisse miseriis; ergo cum ipsi infantes & penis & morti subjaceant, necessum est ut alicuius culpæ rei censeantur non actualis; ergo originalis.

Lib. de
verapelig.
c. 14.

Obj. 1. Omne peccatum est voluntarium, ex Augustino: atqui peccatum originale non potest voluntarium esse in infantibus, utpote qui rationis & libertatis usu careant.

R. dist. maj. Peccatum personale & actuale est voluntarium. C. originale, subd. est voluntarium moraliter & voluntate aliena, C. physice & voluntate propria, N. Itaque infantes nullum habent aut habere possunt peccatum personale; ob rationem in objectione allatam: at habere possunt & habent peccatum originale, quia habuerunt moralem libertatis usum in primi paren-

parentis voluntate, quæ fuit moraliter voluntas eorum omnium qui ab ipso seminaliter nascituri erant, non quidem quantum ad omne præceptum, sed quantum ad præceptum abstinendi a certo fructu. Justum ergo est ut malum a capite electum impuretur membris in eo moraliter inclusis; sicut justum est ut pacta conventa serventur a civibus, celsi non eorum, sed Majorum voluntate celebrata fuerint, ut docet Augustinus, l. 4. Oper. imperf. c. 90. Fateor id ægre admodum intelligi, sed non ideo negandum est, quia plerumque verum est quod comprehendere & explicari nequit. Unde Augustinus postquam confessus est *peccato originali* *nihil ad intelligendum difficile*, Julianus importune sciscitanti, quo tandem modo noxa originalis transfunderetur, aiebat: *Quid a me queris quo sit factum modo, cum factum constet aliquo modo, si Apostolo credis nullo modo, qui mentiri potuit nullo modo?*

L. de morib. Eccl. c. 22.

Inst. 1. Voluntarium debet esse a principio intrinseco cum cognitione: atqui peccatum originale non est a principio intrinseco cum cognitione: sed est a principio extrinseco, nempe ab Adam, idque sine ulla parvuli cognitione.

R. ut statim dist. maj. Voluntarium est a principio intrinseco cum cognitione, vel in se & physice, vel moraliter & in alio, C. in se necessario. N. Peccatum eo modo est a principio intrinseco, quo est voluntarium: porro peccatum originale non in nobis & physice, sed in Adamo & moraliter est voluntarium; ergo sufficit ut in Adam sit a principio intrinseco, quamquam & respectu nostri sit etiam a principio intrinseco, hoc sensu quod Adam sit nostrum omnium caput, non naturale solum, sed & morale, in quo nostra voluntas continetur, quomodo pupilli voluntas ita continetur in voluntate tutoris, ut quod ab hoc factum est, ab illo approbatum censeatur.

Inst. 2. Ut Adam sit morales hominum caput, itaut quod per ejus voluntatem factum est, ceteris hominibus voluntarium censeatur, necesse est ut iidem homines suam Adæ voluntatem commiserint quoad conservationem vel amissionem justitiæ originalis: atqui homines, qui nondum existerant, non potuerunt suas vices committere Adamo.

*Genes 425
Frass. 359.
Aug. de
corrupt.
& grat. c. 14.*

R. neg. maj. Sufficit enim ut Deus qui magis habet in sua potestate hominum voluntates quam ipsi suas, in Adamo, quem nostrum omnium caput morale constituit, nostras quoque voluntates moraliter constituerit. Hoc autem ita a Deo constitutum est, ut videbimus articulo sequenti.

Obj. 2. Illud dogma non debet admitti quod ad Manichæismum conducit: atqui dogma peccati originalis Illud enim dogma ad Manichæismum conducit, quo posito peccat quisquis utitur matrimonio: atqui posito originalis peccati dogmate peccat quisquis utitur matrimonio. Peccat enim quisquis eum elicit actum, cui necessario annexum est peccatum: atqui actui matrimoniali necessario annexum est, in præsentem saltem statu, peccatum originale scilicet; ergo.

R. ad 1. & 2. neg. min. ad 3. dist. maj. Peccat qui elicit actum cui secundum se sumpto, & vi propria vel etiam ex intentione agentis annexum est peccatum, C. defectu alterius quem nec debet nec potest impedire, N. Atqui: pariter dist. min. & neg. conseq. Itaque peccatum originale non oritur ex ipso per se generationis actu, tanquam a causa proxima: tum quia alioqui ubicumque esset generatio, ibi semper esset aut fuisset peccatum,

V 4 quod

quod falsum esse ex ipso innocentie statu liquet; tum quia Deus concurrens ad actum qui cum certis in circumstantiis elicitur, non potest non esse malus, juxta Pelagianos ipsos fuisset peccati causa; sed sequitur peccatum illud ex ipsa Adami prævaricatione, quæ causa est cur invitis etiam parentibus, tota ejus posteritas vitata nascatur; ergo ut verbis Augustini utar, *Non sunt nuptie causa peccati quod trahitur a nascente & expiatur in renascente; sed voluntarium peccatum hominis primi, originale est causa peccati*. Ita Silvius p. 404. Martinon p. 275. Becan. p. 288. & Gonetusp. 424. qui addit non teneri hominem semper ab actione aliqua ob prævisum alterius malum abstinere, cum & justam habet juris sui prosequendi rationem, & malum vi actionis ejus non consequitur. Quapropter, inquit, cum humanæ naturæ bonum in ejus propagatione a Deo etiam præcepta consistat, necessarium non est ut ab eo abstineat generandi actu, unde prolis malum secuturum esse prænovit.

Inst. Atqui ut actui generationis attribuat peccatum originale, satis est ut ei etiam per accidens annexum sit, ut nunc est, ergo. Prob. subf. Qui cum facit actum unde sequitur alterius scandalum, aliudve peccatum, quantumvis ipsum nolit, peccati hujus causa est, si possit ab eo actu abstinere. Hinc sanctus Paulus 1. Corint. 8. 13. Si, inquit, *esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem*: atqui homo generans cum ponit actum unde sequitur peccatum in altero.

R. ad 1. neg. subf. ad 2. neg. maj. quæ si vera sit de scandalo infirmis dato, de quo consule Estium in citatum Pauli locum, de aliis peccatis falsa est; alioqui bonum tuum ab eo repetere non posses, quem nosti ira exarsurum si repetas, quod falsum est: porro jus habet unusquisque, & is præsertim qui a Deo vocatur ut nubat, & nuptiis utatur.

Inst. Saltem semper peccabit Adamus, utpote ex cujus actu præterito sequatur peccatum in infante qui generatur.

R. nego seq. Quia, ut notat Silvius, originalis peccati in eos qui nascuntur traductio, jam Adamo libera non est.

Obj. 3. Prævaricatio Adæ non est efficacior redemptione Christi: atqui redemptio Christi non prodest iis qui non credunt; ergo nec Adæ peccatum iis nocet qui actu non peccant.

R. Quod sicut Christi gratia prodest parvulis baptizatis, licet non per se, sed solum in aliena persona credant; ita & eisdem nocet Adæ peccatum, licet non per se, sed in eo solo peccaverint.

Obj. 4. cum Juliano apud Augustinum, *Non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat Deus qui condidit, per quas igitur rimas tot inter præfida ingredi potest peccatum?*

R. cum August. *Quid quæris latentem rimam, cum habeas apertissimam januam? Per unum hominem, ait Apostolus; per unius delictum, ait Apostolus: per inobedientiam unius hominis &c. Quid quæris amplius? Quid quæris apertius &c.*

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo peccatum Adæ posteris ejus communicetur.

Quis hic hæreere non debeat, ubi hæsit Augustinus, cum urgenti ^{L. 5. cont. Julian.} Juliano humiliter respondit: *Hic libentius disco quam dico, nec audeo docere quod nescio?* Et * alibi, *elegantè dictum esse narratur, quod huic rei satis apte convenit. Cum quidam ruiisset in puteum accedit alius, & eo viso admirans ait, Quomodo huc cecidisti? At ille, Obsecro, inquit, cogita quomodo hinc me liberes, non quomodo huc ceciderim quæras.* Itaque quoque fatemur, & fide catholica tenemus de reatu peccati, tanquam de puteo, etiam parvuli infantis animam Christi gratia liberandam: satis est ei quod modo quomodo salva fiat noverimus, etiamsi nunquam quomodo in malum illud devenerit, noverimus. Quia tamen itineris tam ardui emetiendi necessitatem nobis fecerunt infidelitas & hæresis, idcirco varia quæ hic proponi consueverunt systemata exponemus. Quod ut fiat, investiganda est ipsa animæ origo, circa quam septem præcipuæ recensentur opiniones.

Prima est Gnosticorum & Manichæorum, qui post Stoicos contendebant humanas animas, quasdam esse divinitatis portiones, quæ proinde nec crearentur ex nihilo, nec tradicerentur ex parentibus, sed a Deo inspirarentur. Hæc opinio jam pridem damnata est, tum in Concilio II. Bracarensi * an. 563. tum a S. Leone Epist. 15. ad Turribium c. 5. & merito. 1. quia intrinseca Dei portio, si ita loqui licet, Deus est. 2. quia anima humana est variabilis; & ex bona fieri potest per peccatum mala; quod autem Dei est, nec mutari nec vitari potest. ^{Vid. Aug. de h. ref. c. 6. 46. & 70. * Tom. 5. pag. 818. edit. Lab.}

Secunda est Origenis, qui l. 1. de principiis c. 7. post Platonem docuit omnes animas & nihilo quidem creatas fuisse, quo tempore creati sunt Angeli; sed ob peccata quæ in hocce statu commiserunt, a Deo immixtas fuisse in corpora ut in carceres. Hæc opinio sicut & præcedens damnata est, tum a citato Concilio c. 6. tum a S. Leone ibid. c. 10. eamque manifeste falsam esse patet. 1. quia Rom. 9. dicitur: *Cum nondum nati essent, nec aliquid boni egissent, aut mali.* Et 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, sicut gessit, sive bonum, sive malum; ex quibus sequitur, nihil unquam ab anima mali peractum esse priusquam corpori uniretur.* 2. quia alioqui malo prorsus consilio præcepisset Deus ut necarentur malefici, & insontes conservarentur; cum detineri in corpore supplicium sit, & e corpore educi, beneficium.

Tertia & quarta sententia eorum est qui senserunt animas jam alicubi existentes in corpora nascentium vel mitti divinitus, vel sua sponte labi. Hujus opinionis defensores in eo convenire videntur cum Origene, quod animas omnes ab initio mundi cum Angelis creatas esse censent: ut ab eodem in hoc differunt, quod non asserant animas peccasse, & in peccati penam in corpora detrudi. Hæc opinio qua parte docet animas sponte propria, & quasi sine Dei consilio in corpora labi, plane intelligibilis est, qua vero parte docet easdem animas a Deo mitti in corpora, iisdem ferme subjacet incommodis, quibus obnoxia est sententia quotidianæ animarum creationis, de qua statim.

Quinta opinio eorum est qui credunt animas esse ex traduce, seu ex propa-

v. S. Eucherius Lug. in c. 3. Goss. Aug. Ep. 190. alias 157. *propagatione, itaut sicut caro nascentium ex carne patrum, sic anima ex animabus procreantur, sicque * incorporeum semen animæ, sua quadam occulta & invisibili via seorsum ex patre currat in matrem, cum sit conceptus in semina.* Hæc opinio, etsi nunquam ab Augustino pro indubia habita fuerit, eadem tamen probabilior videbatur, & quasi necessaria ad refellendos Pelagianos peccati originalis impugnatores; ea enim posita facilius utcumque intelligi credebatur Augustinus, quo præto hominis nascentis anima peccato infecta sit, cum ea sit veluti portio quædam ex anima peccatrice decisa. Ego, ait S. Doctor in Epistola ad Optatum recens. edita a

n. 6. in f. ne.

R. P. Jacobo Martin Congreg. S. Mauri Monacho, *adhuc, fateor, non inveni quemadmodum anima & peccatum ex Adam trahatur ... & ipsa ex Adam non trahatur.* Ea tamen opinio duplici potissimum de causa rejici debet. 1. quia concipi non potest. Nam, ut bene arguit Bellarminus cit. lib. 4. c. 11. si anima filii sit ex anima patris vel ex tota, vel ex parte: si ex tota, igitur, vel parens caret deinceps anima, quippe qui totam transfudit in filium, vel tota manet in patre & filio: atqui utrumque evidenter falsum est; cum certum sit & patrem qui generavit anima non destitui, & filium non unam eandemque cum patre animam habere: sin autem non ex tota, sed ex parte animæ patris existit anima filii; ergo anima partibilis est, ac per hoc corporea, ut deliravit Tertullianus. 2. quia peccatum originale, ob quod solum animæ originem tam avidè inquirunt Theologi, non facilius explicatur in hoc systemate quam in alio; anima enim Adæ jam ab originali peccato per poenitentiam mundata erat, cum Adam filios suos genuit: porro ex anima secundum se totam mundata propagari non potest anima peccatrix; ergo systema propagationis & suas patitur difficultates proprias, & alias non solvit.

Novis 4. 5. 9. p. 82.

Ut ab his difficultatibus utcumque se expedirent alii Theologi, sextam de origine animæ sententiam aperuerunt, juxta quam animæ omnes simul cum anima Adæ, in ipso Adamo creatæ sunt, ab eo in hos ejus filios qui generationi destinati sunt, transmittendæ, non ut pars seminis, sed una cum semine. Supponit hæc opinio simultaneam rerum omnium creationem, quæ licet a quibusdam recentioribus censura notata sit, aliis tamen magni nominis scriptoribus probata est, ut fuse ostendit Cardinalis Norisius in Vindiciis Augustinianis. Nova hæc animarum originis explicandæ ratio utcumque placere videtur citato R. P. Jac. Martin. sed pace viri eruditi, mihi quæ tenera jamdudum necessitudine conjuncti, dicere liceat opinionem hanc nec satis fundatam esse, cum textus Scripturæ quibus simultanea rerum creatio astrui videtur, facile solvi queant, nec minuendæ difficultati de communicatione noxæ originalis inservire posse. Vel enim animæ quarum congeries Adamo inserta fuisse supponitur, in eo, cum peccavit, intelligentes erant, ac volentes, ejusque peccato consentientes, vel non. Si primum, habemus quidem animam peccato infectam, sed actuali, neque jam verum est quod dixit Apostolus, regnasse mortem, *etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*, quandoquidem in Adamo existentes secundum animam, in similitudinem ejus, propriæ voluntatis consensu peccaverimus. Si secundæ, tota redit difficultas, unde enim peccato infecta est anima, quæ puta exiit e manibus Dei, nec alieno unquam peccato consensit?

Septi-

Septima opinio, quæ nunc ubique prævalere videtur, contendit animas quotidie creari, & in corpora cum satis formata sunt infundi. Circa eam quatuor inquiri possunt. 1. an eam rejecerit Augustinus. 2. quas contra eam difficultates proposuerit S. Doctor. 3. an ei velut articulo fidei adhaerendum sit. 4. quomodo ea supposita explicari possit peccati originalis communicatio.

R. ad 1. Augustinus ad mortem usque dubitavit de origine animarum, & credidit non posse quidquam ea de re sine temeritate definire. Patet id 1. ex lib. 10. de Genes. c. 21. ubi sic loquitur: Ego, inquit, adhuc inter utrasque has opiniones ambigo, & moveor aliquando sic, aliquando autem sic. 2. ex lib. 3. de lib. arb. c. 21. n. 59. Harum quatuor de animæ sententiarum, utrum de propagine veniant, an in singulis quibusque nascentibus nova fiant, an in corpora nascentium jam alicubi existentes, vel mittantur divinitus, vel sua sponte labantur, nullam temere affirmare oportebit. Epist. 190. *Novis ib. d. 3.* ad Optatum eos arguit qui propaginem animarum inconsiderata temeritate defendunt, non ut systema quotidianæ creationis adoptet, sicut Bellarmino visum est, cum ibidem se adhuc dubitare declaret, sed quia ubi res naturaliter obscura nostrum modulum vincit, & aperte divina Scriptura non subvenit, temere hinc aliquid definire præsumptio est. Denique in libris Retract. quos an. 426. & 427. scripsit, nec tum sciebam, inquit, animæ originem, nec adhuc scio, l. 1. c. 1. n. 3.

R. ad 2. Gravia sunt momenta quæ contra quotidianam animarum creationem urgebat Augustinus: hæc vero sunt, 1. quia nec concipi nec explicari potest quomodo anima, quæ ante suam cum corpore unionem nihil mali admisit, meruerit detrudi in corpus in quo & statim contrahere peccatum, & innumeris obnoxia esse miseris debet. Rationem hanc sæpius proponit S. Doctor l. 1. de anima cap. 6. n. 6. lib. 3. cap. 7. n. 9. tom. 10. edit. nov. 2. quia concupiscentia non in carne, sed multo magis in anima residet; qui igitur fieri possit ut caro quæ per se peccatum non habet, hoc peccato animam de se puram statim inficere possit? Huic objectioni quid respondere queant qui animas novas non de parentibus tractas corporibus derivant, nondum me audisse, vel uspiam legisse fateor, ait Augustinus l. 10. de Gen. ad litt. n. 27. t. 3. Denique omnes prorsus creaturas, adeoque & animas omnes simul ab initio mundi creatas esse pro certo habebat Augustinus, ne Scripturæ Genesios contradicatur, ubi apertissima legitur consummasse Deum omnia opera suas; nam & quod eum requiescisse scriptum est, utique a creandis novis creaturis intelligendum est, non a gubernandis. Epist. 166. c. 5. n. 11.

R. ad 3. Duplex est etiamnum ea de re sententia. Alii incertam habent esse animæ originem, & in S. Augustini dubitatione hærendum esse. *Apud Bell. ibid. l. 4. c. 10.* Alii consent: alii iis qui de quotidiana animarum creatione dubitant, temeritatis, aut etiam erroris notam incurrunt. Ratio priorum triplex est. 1. quia, ut S. Augustinus ostendit in Epist. 166. alias 28. ad Hieronymum, nullus fortasse est Scripturæ locus in quo perspicue doceatur animas non fieri ex propagine, sed creari; atque id cum Bellarmino agnoscunt plures ex iis qui pro communi opinione certant. 2. quia nihil etiam ex Patribus colligi potest. Si enim ex iis non pauci, quos citat Bellarminus, novas quotidie animas creari dixerint, alii vel traducem admiserunt, ut Tertul- *Bell. ibid. c. 11.* lianus, Apollinaris, & maxima pars Occidentaliū, prout refert S. Hiero- *mus*

Tom. 4.
p. 612.
an. 523.
Apud
Aug. tom.
10. Ap-
pend. col.
156.
L. 7. Epist.
53.

mus Epist. 78. alias 81. ad Marcellinum; vel quaestionem hanc omnino insolubilem esse crediderunt, non tantum Augustini tempore, sed & multis post eum saeculis. Sic Episcopi sexto * saeculo in Sardinia exules: *Quaestionem animarum, aejbant in Epistola synodica, aut tacitam debemus relinquere, aut sine contentione tractare; quia siue ex propagine veniant, siue novae singulis corporibus fiant, quod sanctarum Scripturarum auctoritas non manifeste pronuntiat, cum cautela debet inquiri.* Sic saeculo septimo S. Gregorius Papa: *De origine animae inter sanctos Patres requisito non parva versata est; sed utrum ipsa ab Adam descenderit, an certe singulis detur, incertum remansit; eamque in hac via insolubilem fassi sum esse quaestionem; gravis enim questio est, nec vales ab homine comprehendere.* Uterius progressus est eodem saeculo S. Ildorus Hispanensis, qui inter alias opiniones quas de fide credendas proponit, hanc recenset, quod incerta sit anima origo. Itane vero, ait Norisius, errori vertetur dubitatio quam Apostolica Sedes, Synodi & Patres plenis suffragiis subscripserunt, quamque totum unus doctrina ac pietate illustris, de fide populus credendam proposuit? Eadem dubitatio perseveravit tum saeculo nono, quo Prudentius Tricassinus scribebat: *Nascitur de carne caro; sed utrum & anima similiter de anima nascatur, magna questio est... absque certa definitione relicta.* Hugo Victorinus qui an. 1130. florebat, etsi probabilius esse putaret animas ex traduce non esse, fatebatur tamen quod nulla unquam ratio siue auctoritas in tantum prevalere potuit, ut dubietatem tolleret quaestionis.

L. de grad.
c. 164

J. 1. de
sacr. part.
7. c. 30.

Non desunt qui postremis hisce temporibus putent nihil ea de re definitum esse ab Ecclesia, nec futuros laetæ fidei reos qui de ea dubitent. Ita Estius in 2. sent. dist. 17. §. 14. ita etiam Pamelius apud Tertull. pag. 50. & alii apud Noris p. 69. Urget quidem Bellarminus auctoritatem S. Leonis in Epist. ad Turribium c. 10. & Concilii Lateran. sub Leone X. sess. 8. verum neutra auctoritas praesentem quaestionem attingit, ut probant Norisius & Jacobus Martin. Nam sanctus Leo impetit Priscillianistas, qui volebant animas quæ humanis corporibus inferuntur, in caelesti habitatione peccasse; atque ob hoc a sublimibus ad inferiora delapsas; quod ut hæresim semper rejecit Augustinus: Concilium vero Lateranenſe condemnat & reprobat asserentes animam intellectualem mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus; quod Catholicus nemo admisit.

Conc.
Labbe, c.
14. p. 187.

Posteriores Doctores iis nituntur rationibus quibus virum Theologum cedere necesse est. 1. quod sententia quæ animas infundendo creari contendit, jam pene ubique in Ecclesia Catholica a quinque circiter saeculis recepta sit. 2. quod eadem sententia tempore S. Hieronymi, ab omnibus teneretur Orientalibus; opposita vero licet apud Occidentales satis communis, haud tamen ab omnibus recepta esset. 3. effatum istud Magistri Sent. *animæ creando infunduntur, & infundendo creantur*, ita nunc invaluit, ut non aliquorum dumtaxat, sed Fidelium omnium sensum exprimere videantur. Hac ergo ambabus ulnis admitta, quaritur quo pacto peccati originalis dogma eidem possit accommodari.

V. Epist.
28. nunc
166.
L. 3. de
pac. meris.
c. 4.

R. cum Augustino 1. modum transfusionis peccati esse mysterium inefabile, unde melius est cum sancto & humili Doctore incertiam suam profiteri, quam multas congerere solutiones quæ potius originalis peccati fidem labefaciunt, quam astringunt. Liceat ergo cum eodem dicere: *Etiamsi resellere contraria argumenta non valeam, video tamen inherendum esse iis quæ*

in Scripturis sunt apertiſſima. R. tamen 2. cum eodem Auguſtino, animam *L. 4. cont.*
in corpore tanquam in vitio vafe corrumpti, ubi occulta juſtitia divina le- *Jul. c. 4.*
gis includitur. Sicut ergo ſi ſlos in loco ſœtido ſeratur, quantumvis na-
tura ſua ſit pulcher & elegans, vitium quoddam inde labemque con-
trahit; & ſicut anima ſi corpori vulnerato, vel flammis ardenti con-
jungeretur, mox doleteret; ita cum infunditur corpori in quo germen
eſt quoddam peccati, quia propagatum eſt ab Adamo, & ſit pars ho-
minis ex Adamo progeniti, in quo ut in capite continebamur, inſici-
tur peccato. Ita Nat. Alexand. p. 301.

Verum nova hic exoritur difficultas, an ſcilicet anima ob ſuam cum
corpore corrupto unionem corrumpatur ex natura rei, quo pacto liquor
vitio vafi commiſſus, eo corrumpitur quaſi per ſe & ex natura rei;
an vero corruptio hæc non ſit ex natura rei, ſed dependenter a con-
ſtitutione Dei, qui protoparentem ita conſtituerit morale omnium ho-
minum caput, ut eo peccante, filii ejus peccato infecti natiſcitur eſſent.
Hæc quaſtio inſervire poteſt ad explicandum qua ratione Adæ pecca-
tum nobis voluntarium ſit, circa eam vero dividuntur Theologi.

Prima opinio eorum eſt qui in omnibus Adæ poſteris voluntatem admit-
tunt interpretativam, vi cujus cenſentur cauſam ſuam Adamo in malum
æque ac in bonum agendam commiſſiſſe, itaut ſi tunc exiſtiſſent omnes,
vel ſimiliter fuiſſent pactum a Deo cum Adamo initum tranſgreſſuri, vel
omnibus ejusdem pacti conditionibus libenter acquieturi.

Vid. Silu.
q. 81. a. 1.
Martinus
diſp. 20.
n. 62.

Reſellitur. 1. quia, ut bene notat Martinon p. 293. gratis aſſeritur
omnes Adæ poſteros cauſam ſuam tam plene ei commiſſuros, ut eo pec-
cante peccare vellent, & ſalutem ſuam ab ejus voluntate ſuſpendere. Non
deſunt ſane in præſens qui contrarium mallent; & vero, licet quiſquis ex
jure præſumatur in id quod ſibi bonum eſt conſenſurus, non ita præſumi-
tur in malum conſentire. 2. quia Deus imputat quidem in culpam id quod
aliquis de facto vult; non autem id quod tantum velle. Ecquod, bone
Deus, crimina nobis imputari poſſent, qui ſi his aut illis occaſionibus ex-
poneremur, tam ſœde aberraremus? 3. reprobant tum Auguſtinus in
Epiſt. 194. & in lib. de prædeſt. SS. cap. 12. tum S. Proſper in Epiſt. ad
Auguſtinum, eorum opinionem qui parvulos ideo exiſtimabant rapi
ante Baptiſmum, quia ſi victuri diutius fuiſſent, multa admiſiſſent cri-
mina; ergo reprobanda quoque eſt eorum opinio qui homines in Adam
peccaſſe docent, quia ſi tunc exiſtiſſent, in eodem peccaſſent.

Secunda opinio eorum eſt qui docent, ſecluſo quocumque pacto, pec-
catum originale transfundi per libidinem ſeu concupiſcentiam ſeminali
generationi naturaliter adjunctam, ex natura, aut quaſi ex natura rei;
quomodo cæcitas, podagra, & alia id genus, ſeu corporum ſint, ſeu
animorum affectiones, in liberos a parentibus transfunduntur. Hanc ſen-
tentiam poſt Lutherum & Calvinum vivide tueretur Janſenius, & ex ea
concludit, quod ſi Adamus concupiſcentiam illam bene vivendo tollere
potuiſſet, nullum in poſteros fuiſſet peccatum tranſmiſſurus; queniad-
modum illud nunc non tranſmiſſeretur cui omnis a Deo per miraculum
tolleretur concupiſcentia. Huic Janſenii ſententiæ acriter quoque adhæ-
ret * Henricus a S. Ignatio.

Janſ. d. 1.
de ſtat.
nat. lap.
c. 6. q. 1.
c. 21. ſub
fin.
** Reſ. l. 10.*
part. 3. c.
6.

Tertia opinio eorum eſt qui credunt 1. hic interceſſiſſe aliquam Dei
con-

constitutionem, per quam Adamus morale omnium caput institutus fuerit, itaut in ejus voluntate posterorum omnium voluntas & fortuna constitueretur, unde velut omnium nomine præceptum Dei vel servaret, vel pro libito transgrederetur. 2. existimant iidem absolute necessarium non fuisse, ut hæc Dei constitutio Adæ innotesceret, quia etiam ignorans constitui potuerit persona publica; & quomodo potest Respublica jus suum conferre in aliquem, & velle ut ratum habeatur ab omnibus quod ille statuerit, quamvis hoc ipse nesciat. 3. tamen addunt tale pactum Adamo reipsa innotuisse. 1. quia id exigebat suavis Dei providentia, ut protoparens consultius in re tam gravi de suo, totiusque posteritatis statu decerneret, atque a peccando magis averteretur. 2. quia postulat rectus ordo, ut in negotiis adeo gravibus officium ac debitum suum intelligant, qui omnium personam ac sortem gerunt. 3. quia peccatum Adæ gravius fuit, prout peccavit ut caput, quam si peccasset ut particularis persona, uti docet S. Thomas 3. p. q. 1. a. 4. atqui major hæc gravitas imputari ei nequit, nisi sit voluntaria, nec voluntaria esse potest nisi circumstantia hæc ei nota fuerit; si enim ullo modo prævisa sit, jam imputari non potest. Itæ Silvius, Martinon ibid. n. 63. Gonet. p. 426. His positis,

Dico peccatum Adæ non ex natura rei; sed dependenter a libera quadam Dei constitutione transfunditur in ejus posteros.

Prob. 1. quia falsum est quod scribit Iprensis, nullam esse apud Patres pacti hujus seu constitutionis mentionem. Nam 1. Augustinus lib. 16. de Civ. cap. 27. in hæc Gen. verba, *Delebitur anima illa de populo suo; quia pactum meum irritum fecit: Parvuli, inquit, secundum communem generis humani originem, omnes in uno illo testamentum Dei dissipaverunt, in quo omnes peccaverunt. . . . testamentum autem primum quod factum est ad hominem primum, profectio illud est, Qua die ederetis, morte moriemini.* 2. Hieronymus in hæc c. 6. Osee, *Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum meum, ibi peccaverunt in me, sic habet: Imitati sunt Adam, ut quod ille in paradiso fecerat, pactum meum, legemque præteriens, isti in terra facerent.* 3. Apost. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum intravit in mundum. . . in quo omnes peccaverunt;* quia, inquit Aug. lib. 3. de peccat. merit. *omnes unus ille fuerunt:* atqui omnes non fuerunt ille unus physice, quatenus is omnium progenitor erat; sic enim filii omnes unum sunt. in patribus, & ideo peccata eorum portare debent; ergo vi divinæ institutionis, quæ Adamum constituerat morale omnium caput.

Prob. 2. Si peccatum Adæ ex ipsa rei natura transfunderetur in posteros, quia summa libertate commissum est, in filios quoque transfundi deberent peccata parentum, qui ex malicia & summa libertate peccant; falsum enim est quod docet Jansenius, hominem hunc non nisi ex necessitate prementis concupiscentiæ in peccatum labi.

Prob. 3. quia intelligi non potest quomodo Adæ peccatum, tam altum humano generi vulnus infligat physice & ex natura rei. Peccatum enim, utpote actus voluntatis in ipsa immaniens, brevi tempore transit, & physice existere desinit: sed actus qui physice nihil est, vim habere tantam non potest ut physice humanum genus corrumpat; ergo. Quod attinet ad actum peccati externum, esum scilicet pomi, erat is ex se indiffe-

differens, & a præcepto Dei nonnisi extrinsecam habebat denominationem; ergo non erat in eo vis physice generis humani corruptrix.

Prob. 4. Si libido generationis esset causa peccati originalis, ubi foret hæc libido, ibi peccatum originale foret; ubi vero non esset, ibi nec esset peccatum: atqui falsum utrumque consequens. Primum quidem, quia, ut loquitur Concilium Trid. sess. 6. cap. 3. *homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti*: atqui etiam si ex Adæ semine non procrearentur, non procrearentur tamen sine libidine & concupiscentia, quia hæc ex naturali hominis temperamento exurgit, & sane fuisset in statu naturæ puræ. Falsum quoque est quod si carerent parentes libidine in generando, eorum filii non contraherent originale peccatum; quia semper descenderent ab Adamo, ac proinde nisi singulari privilegio eximerentur a peccato, in illo peccarent in quo omnes peccaverunt. Ita docet S. Thom. q. 83. a. 4. & agnoscit Henricus ipse a S. Ignatio. Accedit quod si libido transfundendi originalis peccati causa foret, plus ille contraheret peccati, qui majori libidine ardore conciperetur; causa enim necessario & naturaliter operans, majorem in subiecto apto effectum producit: atqui non plus contrahit peccati originalis unus quam alter; est enim peccatum illud in omnibus aquale, ut docet S. Thomas q. 82. a. 4.

Prob. 5. quia, ut bene notat Mag. Grandin p. 79. eo modo traduxit Adamus originale peccatum in posteros, 1. quo traduxit cetera incommoda, puta terræ tribulos, bestiarum rebellionem &c. cur enim aliter de his quam de illo sentiremus? 2. quo traduxerat justitiam, si non peccasset. 3. quo Christi passio gratiam producit; docet enim Apostolus simili modo nobis novisse Adam inobedientia sua ad inducendum peccatum originale, quo Christus obedientia sua nobis prodest ad obtinendam justificationem: Sicut, inquit, *per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*: atqui Adam cetera incommoda moraliter traduxit; justitiam vero originalem nonnisi moraliter traducturus fuisset; sicut & sanctificationem non ex rei natura, sed moraliter & ex libera Dei voluntate traducit Christus; ergo peccatum Adæ non ex rei natura, sed ex Dei constitutione transmittitur in Adæ posteros.

Confirmatur: quia si Principes subditorum suorum voluntates in voluntate alicujus includere possint in ordine ad aliquos effectus morales, ut factum est in pupillis, quorum voluntas in tutorum voluntate jure civili posita est relative ad quosdam effectus, potuit a fortiori Deus, qui magis hominum voluntates in sua habet potestate, quam ipsi suas, easdem includere in voluntate Adami relative ad observationem vel transgressionem præcepti; unde sequebatur amissio aut conservatio justitiæ originalis, prout ea donum erat totius naturæ. Quod autem Deus id fecerit actu & de facto, probatur 1. quia contrarium nulla efficaci ratione ostendi potest. 2. quia constitutio hæc plus nobis favebat quam nocebat: tum quia facilius erat Adæ tot gratis instructo justitiam nobis conservare, quam eam sibi & nobis deperdere; tum quia in hypothesi peccati Adæ præparaverat nobis Deus redemptorem, quem forte denegasset iis ejus posteris qui in accepta ab eo justitia originali non perseverassent;

tum

tum denique quia nulla alia suppetit ratio qua commodius explicari possit quomodo peccante Adamo peccaverint ejus posterii.

Obijcit Henricus a S. Ignatio p. 620. Pactum quod est fabula mera, admitti non debet: atqui pactum cuius voluntates nostræ in ipsa Adæ voluntate moraliter contentæ supponuntur, est fabula mera, ut loquitur Dominicus Soto. Pactum enim illud est fabula mera, cujus Augustinus, cui de peccato originali divinitus differere datum est, nusquam meminit, etiam cum usus ejus maxime ipsi necessarius esset ad refellendam Juliani objectionem; imo quod tunc clare satis subvertit: atqui S. Augustinus pacti hujus, etiam cum eo opus maxime habuisset, nunquam meminit, ut Juliani objectionem convelleret. Hæc enim erat Juliani objectio: dixerat S. Augustinus, per unius Adæ voluntatem malani, omnes in eo peccasse, quando omnes unus in illo fuerunt. Contra hoc sic arguit Julianus: si omnes in illo unus fuerunt, quomodo omnes per ejus voluntatem malam peccaverunt, cum illi omnes quos in illo fuisse dicit, sua potuerunt voluntate peccare? . . . Habuerunt ergo parvuli voluntatem, non solum antequam nascerentur, verum antequam proavi eorum generarentur. Hic si alicubi ad pactum recurrere debuerat Augustinus, ut nunc recurrerent adversarii; nedum porro recurrat Augustinus, ipsum plane subvertit, sic enim ibid. loquitur: Secundum originem omnes in illo uno erant, & hi omnes unus ille erant, qui in seipsis nulli adhuc erant. Secundum hanc originem seminalem etiam Levi tunc decimatus ostenditur, non in seipso, sed in illo in cujus fuit lumbis: nec voluit, nec noluit decimari, quoniam nulla ejus voluntas erat. . . . & tamen secundum rationem seminis, non mendaciter, nec inaniter dictum est, quod ibi fuit, & decimatus est. Eo itaque modo fuerunt in Adam posterii ejus, & idcirco peccaverunt, quo Levitæ fuerunt in Abraham cum Melchisedech Sacerdoti decimas dedit, & idcirco decimati sunt: atqui non ratione pacti alicujus, sed ratione seminis solius, hoc est ex rei natura, neque volentes, neque nolentes, Levitæ in Abrahamo fuere, & idcirco jam in lumbis ejus decimati sunt: ergo a pari.

R. ad 1. neg. min. ad 2. neg. maj. pro priori parte. Potuit enim Augustinus tunc non meminisse pacti, ne novis sese difficultatibus implicaret; pactum enim admittimus quia verum, non quia omnem difficultatis nodum refecans. Satis est igitur ut illud S. Doctor non negaverit; neque enim Augustino necessarium fuit, sicut nec ipsi necessaria fuit adversariorum opinio; quam certe ab eo admissam fuisse non probant. 2. neg. min. pro secunda parte. Nego scilicet docuisse Augustinum, Adæ posteros peccato ejus ex rei natura infici: nego proinde pactum omne a S. Doctore, ut ipsi volunt, penitus rejectum fuisse.

Ad textum Augustini dist. Eo modo quantum ad aliquid fuerunt in Adam posterii ejus, quo in lumbis Abrahæ fuit Levi, C. quantum ad omnia, N. Itaque longa est peccati inter & decimationis imputationem disparitas: cum enim decimari, denominatio sit extrinseca quæ nihil immutat, nihil mirum est si posteris ratione patrum ex rei natura imputetur; nihil enim vetat quominus filii propter patres aut nobilitentur, aut infamentur, quia hæc ab hominum opinione pendent: verum peccati denominatio ab interno animæ statu petitur, adeoque ob participatam ab altero existentiam, ex rei natura imputari nequit; alioqui cur unum solum, soliusque & unius primi

primi parentis peccatum imputaretur? Hanc porro disparitatem non negat S. Augustinus, sed affert exemplum Levi in lumbis Abraham decimati, ut ostendat Adæ filios in Adæ lumbis peccasse: an vero hoc physice, & ex rei natura, an moraliter solum contingat, nequidem tangit sanctus Doctor.

Obj. 2. Si Deus voluntates nostras in Adamo contineri voluerit, vel hoc voluit independenter ab Adamo, vel non.

R. probabilius videri Deum hoc voluisse independenter ab Adamo; id enim & supremum Dei dominium decet, & fieri potuit per decretum Dei, quo Deus & iustitiam originalem Adamo pro se suisque posteris dedit, & voluntatem ipsius haberi voluit pro posterorum ejus voluntate: hoc autem decretum Adæ innotuisse supra probavimus.

Obj. 3. Si Deus in Adæ voluntate posterorum ejus voluntates sic incluserit, jam peccatum illud Deo potius quam nobistribuendum est.

R. neg. maj. neque enim ea fuit intentio Dei ut peccaret Adam & nos in ipso, sed ut eo præceptum Dei observante, iustitia originalis ad omnes ejus posteros transiret, sive interim Adæ posterius nunquam ea iustitia spoliandi essent, sive ab ea per peccatum actuale excidere possent.

Obj. 4. Deus voluntates hominum in Adamo collocare non potuit, quin pactum aliquod iniret cum eo & ejus posteritate in ipso: atqui pactum hoc fictitium est.

R. dist. maj. Quin iniret pactum virtuale, C. formale, N. Pactum duplex: formale, quod consistit in expresso duorum aut plurium consensu: & hoc necessarium non fuit Deo, qui potest de omnium hominum voluntatibus, ut supremus arbiter, disponere: aliud virtuale, quo Deus efficaciter decernit ut aliquod fiat, quia illud fieri, potentia ipsius & gloriæ, ac hominis etiam utilitati consonum est. Tale pactum cum Adamo initum fuisse nihil vetat; quia ad hoc sufficit ut Deus constituerit Adamum ut caput morale quo representaretur genus humanum in observatione vel transgressione præcepti de non comedendo fructu: atqui hoc Deus facere potuit sine iniustitia, sicut potest Respublica civium sapientissimo sortem suam committere; præsertim cum Deus primum hominem tot scientiæ virtutumque omnium donis præmuniverit, eique rem omnino facilem præceperit, & abundanti gratiæ auxilio eundem adjuverit.

Quæres, an homines peccatum originale contraxissent si sola Eva peccasset.

R. cum S. Thoma, negative. 1. quia de facto Adam suæ propagini nocuit, nec sibi solum sed & nobis iustitiam amisit, ut docet Trident. Hic 9. 88.
sess. 5. atqui si peccatum ab Eva sola transfundendum erat, jam nobis a. 5.
non nocuit Adam, neque nobis sanctitatem perdidit, cum eam jam totam perdidissemus per Evam quæ ante Adamum peccavit. 2. quia soli p. siiv.
Adæ ut capiti generis humani impositum est præceptum de non come- hic.
dendo fructu, Evæ autem solum ut singulari personæ, neque enim mulier caput omnium constituta est; ergo peccante Eva sola, non nasceremur rei, peccante vero solo Adam nihilominus nasceremur filii iræ.

Quæres. 2. an si nec Adam, nec Eva peccassent, peccasset vero aliquis posterorum, transmisisset peccatum originale.

R. negat. quia solus Adam, utpote caput posteritatis suæ, iustitiam sibi nobisque conservandam acceperat. Ita Bellarm. l. 4. c. 12. Silvius ibid.

Curiosas id genus quaestiones reperire est apud Theologos, quas consulto omittimus, quia de iis nihil certi scire possumus, sed conjecturaliter solum opinari, ut notat idem Silvius.

ARTICULUS TERTIUS.

In quo sua sit natura peccati originalis.

Suppono 1. contra quosdam quos indigitare videntur Magister Sent. l. 2. dist. 30. & Hugo Victorinus tract. 3. cap. 11. peccatum originale non esse denominationem mere externam, aut solam poenae obnoxietatem, sine interiori mentis macula. Haec enim opinio, vel potius error, 1. funditus tollit peccatum originale sicut Sanctis revera iustitiam adimunt, qui eam docent dumtaxat externam esse. 2. aperte repugnat Apostolo secundum quem *peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors*; ubi peccatum originale est mortis causa, ac proinde ab ea distinguitur, ideoque in poenis quibus obnoxii nascimur, reponi non potest. 3. nec minus adversatur Conciliis, Arausicano II. can. 2. quod *peccatum, quod mors est animae, per unum hominem in omne genus hominum transisse docet*; & Trid. quod definit sess. 5. can. 5. in Baptismate *totum id quod veram & propriam peccati rationem habet*, ubi necessario supponitur peccatum originale esse veri nominis peccatum.

Suppono 2. in peccato originali sicut & in peccatis nostris actualibus, duo posse considerari. 1. actum illum quo Adam, ut caput morale generis humani, transgressus est Dei legem, per comestionem quae & ipsius erat, & eorum omnium qui ab eo seminaliter propagandi erant. 2. labem seu maculam quae Adae transgressionem subsecuta est. De hac sola praesens movetur disputatio, quariturque in quo demum ea consistat. Circa difficile hoc punctum varias in partes abeunt tum Heterodoxi, tum Catholici.

Prima opinio est Matthiae Illyrici, qui, renovata Manichaeorum infania, contendit peccatum originale non esse aliquod accidens, sed substantiam malam a demone creatam. Refellitur. 1. quia omnis substantia est a Deo, quandoquidem *omnia per eum facta sunt*, Joan. 1. atqui ex Apost. 1. Timoth. 4. *omnis creatura Dei bona est*; ergo & omnis substantia bona est: jam vero substantia quae esset peccatum, bona non esset. 2. quia delirium Illyrici toti Traditioni repugnat. *Malum*, ait August. l. 7. Confess. cap. 12. *non est substantia, quia si substantia esset, bonum esset*. Hinc tam severe reprobatum est Manichaeorum error. 3. in Baptismo tollitur ab homine totum id quod peccati rationem habet: atqui nulla tollitur hominis substantia; ergo.

Obijcit Illyricus 1. quod peccatum iis exprimitur nominibus quae substantiam sonant; vocatur enim caro, cor induratum, *corpus peccati*, Rom. 6. 2. peccatum est id omne quod pugnat cum lege Dei: atqui totus homo, ut nunc est corruptus, pugnat cum Dei lege. 3. Ipsa hominis substantia erat imago Dei; ergo imago diaboli ex quo nascimur peccatores, juxta id Joan. 8. *Vos ex patre diabolo estis*; haec, inquam, imago debet esse substantia mala.

R. ad 1. iustitiam, sanctificationem & similia exprimi etiam nominibus quae substantiam sonant; vocantur enim cor carneum, novus homo, ho-

mo cœlestis: atqui tamen iustitia & sanctificatio non sunt totidem substantiæ, sed accidentiæ quæ substantiæ inhaerent, & ab ea separari possunt; ergo idem de peccato dicendum, ac proinde nomina hæc non stricte & litteraliter, sed metaphorice intelligenda sunt.

Ad 2. dist. Homo ratione corruptionis suæ pugnat contra legem Dei, C. per seipsum & ratione substantiæ, N.

Ad 3. Ipsa quidem animæ rationalis natura est imago Dei, quia mens nobis a Deo indita, intellectu & voluntate prædita est ut Deus; at nulla est in nobis substantia quæ sit imago diaboli. Peccatores enim non sunt filii diaboli per naturam, sed per imitationem: atqui imitatio diaboli non est substantia quædam, sed modus substantiæ; ergo.

Secunda opinio apud Protestantes communis, contendit peccatum originale esse concupiscentiam, seu propensionem illam qua ad peccandum irabimur, verba sunt Melanctonis apud Bellarminum. Refellitur 1. quia si peccatum originale formaliter sit ipsa concupiscentia, vel actualis, vel habitualis: atqui neutrum dici potest. Non primum; nam in parvulis est vere peccatum originale: atqui tamen in iis non est nec esse potest concupiscentia actualis. Non secundum; nam peccatum originale per se & ratione sui homines facit dignos morte: atqui concupiscentia sive actualis, sive habitualis, neminem per se facit dignum morte, sed solum cum ei consentitur; ergo. 2. in Baptismo tollitur totum id quod peccatum est: atqui tamen non tollitur concupiscentia, cum ipsa maneat in baptizatis ad agonem; ergo. 3. ex Apost. Rom. 8. *Nihil damnationis, seu damnatione dignum est is qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant*: atqui tamen iis inest concupiscentia quam etiam Apostolus sentiebat; ergo concupiscentia vel non est peccatum, vel datur peccatum mortale, quod damnationem non meretur.

Dices: Ex Trid. concupiscentia in renatis non est peccatum; ergo eadem est peccatum in non renatis; valetque hic argumentum a contrario sensu, quomodo ex eo quod ibidem dicatur, *In renatis nihil odit Deus*, bene sequitur; ergo Deus aliquid odit in non renatis.

R. neg. conseq. Dum enim PP. Tridentini negant concupiscentiam in renatis esse peccatum, nec asserunt nec insinuant eandem esse peccatum in iis qui nondum regenerati sunt; unde non hic magis quam alibi valet argumentum a contrario sensu. Verum quidem est Deum aliquid odisse in non renatis; sed id non sequitur ex eo quod Deus nihil odit in renatis; hæc ergo consequentia vera est ratione materiæ, ut ajunt, non ratione formæ: unde plura afferri possent exempla in quibus argumentatio hæc falleret. Sic male quis diceret, In confirmatis nihil odit Deus; ergo aliquid odit in non confirmatis. Sic etiam, Si homo in puris naturalibus creatus esset, & in eo statu, Baptismo, pro Dei voluntate, subiectus, vere dictum esset. In renatis concupiscentia non est peccatum, neque hinc tamen inferri potuisset; ergo in non renatis concupiscentia est peccatum. Vid. tum Silvium, & melius P. Simonnet de peccat. p. 554. & seq. tum quæ supra dixi p. 402.

Tertia opinio, quæ prima est Catholicorum, essentiam peccati originalis reponit in duplici qualitate morbida, alia quidem carnis, alia vero animæ, inter quas is est ordo, ut prior sit posterioris causa, quate-

nus caro per peccatum vitiata, vitium suum animæ cum sibi unitur; communicat. Refellitur: quia ex multis dictis tollitur in Baptismo id omne quod peccati rationem habet: atqui non tollitur morbida ea qualitas carnis & animæ; hæc enim nihil aliud est quam grandis ad peccatum proclivitas, quæ etiam in renatis manet. Et certe essentia peccati originalis non consistit in aliquo quod eodem peccato posterius sit: atqui mala hæc carnis & animæ qualitas, posterior est peccato originali, quærenti enim quare Adamus qualitatem hanc sibi nobisque contraxerit, merito responderetur, quia peccavit, & nos in ipso. Non nego Patres sæpius dixisse animam in corpore tanquam in vase vitiato corrumpi: at id dixerunt, ut quadantenus explicarent quo pacto communicetur peccatum originale non ut præcisam ejus essentiam exponerent.

Vis. Bell.
c. 20.
Herm.
p. 100.

Jann. tom.
7. p. 681.

Quarta opinio eorum est qui peccatum originale quoad materiale constitunt in concupiscentia, quoad formale vero in reatu. Refellitur quoad primam partem: quia concupiscentia, utpote quidam animæ languor qui etiam in baptizatis remanet, est effectus peccati originalis: atqui effectus rei non potest se habere ut ejusdem rei materia; cum materiale rei sit primum in re, & concipiatur ut aliquid prius ipso formali. Refellitur quoad secundam partem: quia si formale peccati originalis sit reatus, vel pœnæ, vel culpæ: atqui neutrum dici potest. Non primum, ut fatetur Juénin; reatus enim pœnæ est obligatio ad pœnam: atqui obligatio ad pœnam posterior est culpa, eamque præsupponit; quod autem re aliqua posterius est, ejusdem constitutivum esse nequit. Non secundum; reatus enim culpæ est ipsa formaliter culpa, seu est ipsum formale peccati: atqui ridiculum esset & nugatorium dicere peccatum originale constitui in ratione peccati per id quod in eo culpæ & peccati rationem habet. Sicut quærenti in quo sita sit hominis essentia, nugatorium esset respondere eam consistere in humanitate; ut enim non quæro an homo talis constituatur per humanitatem, quod jam probe noveram, sic non quæro an culpa originalis constituatur per culpam sive reatum. Ut solvantur objectiones, quas ex Augustino congerunt adversarii, fatendum est S. Doctorem sæpe dixisse peccatum originale esse concupiscentiam, non quidem ratione sui, sed ratione reatus; sed simul dicendum est S. Doctorem hic non expendisse metaphysice in quo sita esset peccati originalis natura, ut expendunt Scholastici: unde aliquando peccatum ineffabiliter grande expressit per effectus cum eo connexos, aliquando per verba synonyma quæ naturam ejus satis non declarant, & quorum profundior indagatio Theologos manet.

Quinta opinio eorum est qui peccati originalis essentiam collocant in privatione justitiæ originalis, vel potius in jactura ejusdem justitiæ. Cum autem justitia originalis sumi possit vel pro gratia Adæ infusa, & posteris ejus, si non peccasset, infundenda; vel pro debita voluntatis ad Deum subjectione, fatentur opinionis hujus defensores, peccatum originale non consistere in privatione justitiæ priori sensu acceptæ: tum quia privatio hæc non est proprie peccatum, sed pœnæ peccati; tum quia Adam, citra peccatum, justitia hac, utpote gratuita, spoliari potuisset a Deo; tum denique quia in statu naturæ puræ, homo justitia hac caruisset, nec tamen fuisset peccator. Itaque justitia cujus privatio peccatum originale constituit, sita est in subjectione ad Deum, unde sequitur peccatum ori-

ginale

ginale consistere formaliter in habituali aversione a Deo, quæ ipsa est privatio debitæ subjectionis ad Deum. Hæc opinio quæ docetur a S. Anselmo, iidem subiacet in commodis ac præcedens, nempe vero peccati originalis essentiam constituit per aliquid ipso posterius: ideo enim Adam iustitia originali privatus est, quia peccavit; ergo prius fuit peccare quam privari iustitia. Unde S. Thomas pluries docet quod *substractio originalis iustitiæ habet rationem pænæ*: porro pænâ peccati peccatum constitutum præsupponit. Nec est quod adversarii nobis objiciant Patres; ii enim cum peccatum originale per iustitiæ privationem, per mortem animæ &c. expresse-^{1. 2. q. 85. a. 5.} runt, primarium peccati effectum qui notior est, non rationem formaliter constitutivam assignaverunt.

Sexta opinio, pro qua citari solent Pighius & Catharinus, contendit peccatum originale esse ipsum Adæ peccatum nobis extrinsece tantum imputatum, unde sequitur, *proprium peccatum nullum reperiri in parvulis*, ac proinde peccatum in uno Adam fuisse, non in nobis; verba sunt Pighii in controversia de peccato originali quam primam habuit in Comitibus Ratisponensibus. Hæc opinio rejici solet, & merito, quia per eam subverti videtur dogma peccati originalis. Quisquis enim vere Catholicus est, agnoscere debet cum Apostolo, 1. non solum pœnas peccati, sed & ipsum peccatum per unum hominem transisse in mundum. 2. cum Syno-^{Trid. sess. 5. can. 3.} do Trid. peccatum illud transfusum omnibus esse unicuique proprium: atqui admissio Pighii systemate, nec peccatum vere transit in nos, cum nobis extrinsecum sit, nec unicuique proprium est, ob eandem rationem, quod etiam expresse fatetur Pighius.

Confirm. 1. quia si peccatum Adæ nobis exterius solum imputetur, jam in nobis vere non deletur, quod repugnat primis fidei elementis.

Confirm. 2. quia eo modo peccatores sumus in primo Adam, quo justificati in secundo: atqui non extrinsece solum, sed vere & formaliter justificamur in Christo.

Septima opinio vult peccatum originale nihil esse aliud quam ipsum Adæ peccatum, prout singulis hominibus in eo moraliter contentis vere & proprie communicatum. Pro hac sententia citantur Hugo Vidorin. Tapperus, Vega, Herinx, & alii, quos sequuntur Martinon disp. 20. sect. 5. Frassen disp. 3. p. 365. Henno p. 108. l'Herminier p. 229. atque hæc tenenda videtur. 1. quia alii non satisfaciunt, ut modo probatum est. 2. quia hæc magis congruit Apostolo & Concilio Trid. Ex iis enim Adæ peccatum in hunc mundum intravit, itaut omnes per unius inobedientiam peccatores constituti sint, quapropter hoc Adæ peccatum, quod origine unum est & propagatione, omnibus inest unicuique proprium: atqui peccatum originale non esset unum in Adam & in nobis, si peccatum nostrum non esset ipsum Adæ peccatum, nobis intime communicatum. 3. Illud est peccatum originale quod ab Adamo transfunditur ad ejus posteros: atqui ipsummet Adæ peccatum transfunditur ad ejus posteros, ex citato Concilii Trid. canone. Nec respondeas Concilium dicere ibidem, quod etiam transfundantur mors & corporis pœnæ, quæ tamen non sunt mors ipsa, aut ipsæ Adami pœnæ, sed similes: nam, ut subtiliter notat Martinon, dicit Concilium hoc Adæ peccatum transfundi, non autem dicit hanc Adæ mortem transfundi, aut has pœnas corporis, idest, eandem numero quas Adam passus est.

est. Et facile quidem fuit transfundi penas similes tantum & distinctas: at peccatum proprie sumptum non potest transfundi distinctum & simile peccato Adami; nisi committatur culpa similis culpæ Adami, quod in parvulis rationis usu destitutis impossibile est. 4. peccatum omne, etiam originale, usque adeo voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium, ut docet Augustinus: atqui ratio voluntarii nullatenus competit peccato originali, nisi peccatum illud sit illa ipsa transgressio, quæ a protoparente, ut capite omnium, & omnium nomine agente commissa est; ergo. Plura videris apud Theologos statim citatos.

Obj. Si peccatum originale sit ipsum Adz peccatum, peccatum originale erit actuale; saltem consequens.

R. neg. maj. Ut melius intelligatur responsio, notandum est Adz peccatum dupliciter considerari posse. 1. ut actuale, quo sensu nihil aliud est quam actio singularis ab Adamo, prout omnium hominum personam sustinente, contra Dei legem physice elicitæ. 2. ut habituale, prout nempe est status quidam deordinationis, ex actu physice præterito permanens in homine, donec ipsi a Deo condonetur. Inter peccatum Adæ & nostrum, si habitualiter spectentur, nihil est discriminis, quia scditas Adamo inexistens in nos transfunditur: at non ita est de eodem peccato prout actuali, quia actualis Adz transgressio, fuit Adz physice, nostrum vero moraliter dumtaxat; unde cum peccatum non sit actuale, nisi prout est actio vel omisio singulariter & physice volita, consequens est peccatum originale non esse vere actuale respectu nostri.

Obj. 2. Ex Concilio Tridentino peccatum originale per propagationem ab Adamo transfunditur in ejus posteros, omnibus inest, est unicuique proprium: atqui ipsum Adæ peccatum nec transfunditur, nec omnibus inesse potest, ut uniuscujusque proprium. Peccatum enim Adz est quid omnibus commune: sed quod omnibus commune est, non est proprium uniuscujusque, sicut essentia divina, quia tribus personis communis est, nullius est propria.

R. ad 1. neg. mini. Quod enim omnes Adz posteros vere & intrinsece afficit, vere omnibus inest, & uniuscujusque eorum proprium merito nuncupatur: atqui tale est peccatum Adæ.

Ad 2. dist. min. Quod est commune omnibus, non potest esse unius proprium, idest, non potest ita convenire uni, ut aliis non conveniat, C. idest, non potest vere & proprie convenire cuilibet, quamvis eidem singulariter & privatim non conveniat, N. Peccatum originale ergo simul & commune est omnibus, quia ad omnes extenditur, & uniuscujusque proprium est, quia nemo unus est cui tota ejus ratio non conveniat. Nec nocet exemplum ex essentia divina desumptum; ea enim non est moraliter & æquivalenter in tribus personis multiplex, unde nec potest ab una tolli & manere in alia; secus de peccato originali, ut per se evidens est.

Obj. 3. Admitti non debet opinio quæ posita peccatum nonnisi moraliter transmittitur: atqui res ita se habet in sententia nostra.

R. dist. min. In sententia nostra peccatum non transfunditur nisi moraliter, quoad modum transmittendi, C. quoad rem transmissam, N. Itaque si peccatum ratione sui moraliter solum transfundi diceretur, esset periculosa ea locutio, quæ insinuare posset peccatum nobis non intrinsece communi.

municari: at in sententia nostra peccatum originale intrinsece propagatur, licet aliunde nonnisi moraliter communicetur, quatenus, ut dictum est Artic. 2. transfunditur ab eo in quo moraliter ut in capite continebatur.

ARTICULUS QUARTUS.

De subjecto peccati originalis.

Non loquimur de proximo peccati originalis subjecto; parvi enim refert an peccatum illud immediate resideat in anima, an in potentiis ejus. Ex iis tamen quæ hæcenus dicta sunt, inferri potest originale peccatum suam in voluntate ipsa sedem habere: si enim a nobis contractum sit, quia nobis aliquo sensu voluntarium fuit; ergo & eodem sensu in voluntate ut in subjecto proximo constitui potest. Sed his omisiss, videndum est ad quos, & an ad omnes perveniat peccatum originale, circa quod duplex est difficultas. Prima Catholicorum cum Hæreticis, qui contendunt peccatum originale vel non communicari, vel saltem non imputari filiis Fidelium, cum eos ante Baptismum & sanctos, & membra Ecclesiæ esse doceant: secunda est Catholicorum inter se, quorum aliqui contra ceteros B. Virginem labe originali infectam fuisse propugnant. Circa quæ Dico: Filii Fidelium sicut & alii contrahunt peccatum originale, quod ipsis sicut & aliis imputatur, nisi ab eo mudentur per Baptismum.

*Vid. Bel-
larm. l. 4.
c. 24.*

Prob. 1. Ut Fidelium filii non secus ac alii peccato originali obnoxii nascantur, sufficit ut peccatum originale ab illis solis & omnibus contrahatur, qui naturali generationis via descendunt ab Adamo; nisi ii speciali privilegio a lege pro omnibus constituta eximantur: atqui ex textibus Scripturæ quos supra ad probandam peccati originalis existentiam adduxi, certum est omnes qui ab Adam propagantur, originale peccatum contrahere, quia omnes in illo peccaverunt, nec ullibi excipiuntur filii Fidelium.

Prob. 2. David & S. Paulus erant filii Fidelium; David enim natus erat de Jesse viro iusto, ut ait hunc in locum Ruffinus; Paulus vero erat Hebræus ex Hebræis, non ex Gentibus peccator: atqui tamen David in peccato conceptus erat, & ipse Paulus; ambo vero erant naturæ filii iræ, sicut & ceteri; ergo peccatum originale iisdem sicut & ceteris imputabatur.

*Philipp. 3.
Gal. 3.*

Prob. 3. ex Patribus, quorum instar sit August. qui lib. 2. de pecc. orig. c. 40. sic habet: *Sive reus infidelis, sive absolutus fidelis, non generat absolutos uterque, sed reos. Quomodo non solum oleastri, sed etiam olea semina, non oleas generant, sed oleastros.*

Prob. 4. tum ex sollicitudine qua Fideles filiis suis periclitantibus Baptismum procurare semper festinarunt; tum ex cæremoniis in eorum Baptismo constanter adhibitis, ex quibus sequitur semper in Ecclesia Dei persuasum fuisse, eos nisi ex aqua renascerentur, ut & alios, ab ingressu cælorum excludi.

Obijciunt 1. quod Deus cum Abraham & semine ipsius pactum sempiternum statuerit, ut sit Deus ejus: atqui per illud pactum, cujus Christus nos participes fecit, Fideles omnes eorumque filii, ad Deum pertinent, ejusque amici constituuntur; ergo & per illud vel ab originali peccato mundi sunt, vel certe peccatum hoc eis non imputatur. 2. Sap. 8.

Gen. 17.

Soritus sum animam bonam, ait Salomon, ... *& veni ad corpus incoinquinatum*: atqui ubi anima a nativitate bona est, & corpus incoinquinatum, nullum est aut esse potest peccatum. 3. 1. Cor. 7. *fili Fidelium sancti sunt*, non autem immundi; nec mirum, cum *si radix sancta est*, & rami sancti esse debeant. 4. nemo dat quod non habet; atqui Fideles jam peccatum originale non habent.

R. ad 1. Filii Fidelium pertinent ad Deum, si pacti leges servant, aut saltem si in iis servantur, C. secus, N. Porro una e pacti conditionibus erat pro Judæis etiam infantibus Circumcisio, pro Christianis vero Baptismus. Unde August. l. 1. de peccat. merit. c. 27. *Quoniam, inquit, de omnibus Christi esse non incipiunt parvuli, nisi per Baptismum, profecto si non accipiunt, peribunt.*

Ad 2. Sensus est, Salomonis animam a Deo præclaris dotibus instructam fuisse, eumque cum magis bonus esset, seu crescente magis ac magis pietate, consecutum esse corporis munditiam. Ita Menochius & alii passim; sed quid inde contra nos?

Ad 3. Filii Fidelium sancti sunt, idest, sanctificati quasi ab ortu destinati, C. sancti per se & præcise ratione nativitatis, N. Itaque filii Fidelium etiam cum Infidelibus matrimonio conjunctorum sancti sunt, quia convivente Infideli, facile parentis Fidelis fide & diligentia sanctificari, baptizari, & christiane educari possunt: at ratione præcise nativitatis suæ sancti non sunt, sicut nec præcise Infidelis sanctus est ob suam cum Fideli conjunctione. Idem fere est Apostoli sensus Rom. 11. vult enim Judæos sanctos dici in spe & causa probabili, ac in quadam præparatione, quia consentaneum est, ut qui e patribus sanctis, quales erant Patriarchæ, ortum habent, sanctitatem eorum velut hæreditariam conservent: at non ideo sensit Apostolus Judæos omnes esse sanctos, ut in sententia Novatorum sancti esse debuerant, cum a sanctissimis viris ortum dicerent, quandoquidem in hac Epistola totus est ut reprobet omnes si-
ve Gentiles, si-ve Judæos esse *sub peccato & inexcusabiles*.

Ad 4. Dant parentes id quod non habent in se & actu, sed non dant id quod non habent virtute & ratione primæ originis, cum ex ea omnes trahant radicem peccati. *Potuerunt ergo parentes*, ait Augustinus, *transmittere quod ipsi minime habuerunt, non solum sicut frumenta paleam, & præputium circumcisorum, sed etiam quod & vos dicitis, Fideles infidelitatem in posterum transmitti.* Ratio ulterior est, quia parentes non transmittunt peccatum originale per modum causæ, sed per modum conditionis, quam sequitur peccati originalis transmissio, non quidem ex natura rei, sed per accidens; hæc autem conditio est generatio naturalis.

Ex Conclusionem nostram sequitur 1. Christum sine peccato originali conceptum fuisse: tum quia *apparuit ut peccata nostra tolleretur, & peccatum in eo non est*; tum quia fuit ab initio Filius Dei; tum quia non ex semine virili, sed ex purissimo B. Virginis sanguine, operante S. Spiritu conceptus est; unde quod dicitur Rom. 1. *factus ex semine David*, nihil aliud est quam conceptus ex muliere quæ Davidis filia erat. 2. Evam, si ex Adæ costa prodiisset post ejus peccatum, non ideo sedandam fuisse peccato, quia, ut ait Trident. sess. 6. c. 3. *homines nisi ex semine Adæ propagati nascerentur, non nascerentur injusti.* Unde, ajunt serio Henricus & S. Igna.

S. Ignatio & Henno, puer ille formatus in femore viri prope Dixmudam in Flandria an. 1330. ut constat, inquirunt, ex registro Parochiæ, monumento patris ejusdem infantis, & incolarum traditione, non incurrit originale peccatum. Debit tamen baptizari, tum ut familiæ Christi annumeraretur, tum ut reciperet gratiam sanctificantem; imo debuit morbis & morti obnoxius esse, ut revera fuit, quia miseriæ illa non necessario supponunt peccatum, fuissentque in statu naturæ puræ.

Quod spectat ad B. Virginem, triplex circa conceptionem ejus distinguitur opinio. Prima eorum est qui absolute pronuntiant eam in peccato originali conceptam fuisse. Ita, ait, l' Herminier, post S. Anselmum l. 2. *Cur Deus homo*, c. 16. & S. Bernard, in Epist. ad Canonicos Lugdun. S. Thomas, & deinceps plerique ac fere omnes Thomistæ, de quo infra. Secunda est eorum qui B. Virginem ab omni labe semper immunem fuisse contendunt; & hi duas in classes dividuntur. Alii Virginem nec quoad actum, nec quoad debitum, noxam originale contraxisse volunt: alii longe plures Mariam quoad debitum, licet non quoad actum, idem peccatum contraxisse putant, quibuscum

Dico 1. B. Virgo peccati originalis debitum contraxit. Prob. 1. Peccatum originale contrahere quoad debitum, nihil aliud est quam debere illud contrahere, nisi speciale Dei privilegium ab illo eximeret: atqui B. Virgo Maria, originale peccatum non secus ac alii Adæ posterii contrahere debebat, Lex enim peccati originalis lata est contra eos omnes qui naturali via propagantur ab Adamo: atqui B. Virgo hac naturali via ex Adamo procreata est; ergo. Prob. 2. Maria vere redempta est a Christo, qui omnium redemptor constitutus est: atqui vere redimi non potuit, si non fuerit peccatrix, vel re, vel saltem debito, cum Christus pro nullo homine nisi peccatore mortuus sit, ut docet August. l. 6. contra Julian. c. 1. & insinuat Apostolus, cum peccatum saltem in debito extendit ad eos omnes ad quos pertinet vivificatio Christi. Prob. 3. Docent Patres neminem pati mortem, nisi ratione peccati, quod vel ad ipsum pertineat, vel debeat ab eo tolli: atqui B. Virgo mortua est, nec mortua est ut peccatum mundi tolleretur, quod solius est Christi; ergo non actu quidem & in se, sed in Adamo mortis meritum habuit, id est peccatum cujus *stipendia mors*, Rom. 6. Prob. 4. B. Virgo præservata fuit a peccato originali *ex morte Filii sui prævisa*, ut docet Oratio quam in festo Conceptionis ante Pium V. canebat Ecclesia, quæque ex decreto Pauli V. & Gregor. XV. eidem Officio restituenda est; ergo B. Virgo, nisi Christus pro ea præservanda mortuus esset, contraxisset peccatum originale; ergo ejusdem peccati contrahendi debitum habuit ut filia Adæ; alioqui nec illud contraxisset, etiamsi Christi mors decreta non fuisset. Prob. 5. Qui negant Mariam peccati originalis debitum contraxisse, supponunt incarnationem ante prævisum Adæ peccatum decretam esse, & statim cum Christo decretam Virginem, quæ perinde antecederet ad peccatum decreta fuerit: atqui hæc opinio repugnat D. Thomæ, & communiori sententiæ Theologorum, qui docent Christum non decretum fuisse nisi ut redemptorem mundi, adeoque post prævisum peccatum originale.

• Obijciunt duo. 1. quod B. Virgini tribui debet quidquid excellentiæ & dignitatis competere potest puræ creaturæ; ab ea vero removeri quod nonnihil deformitatis habet & indecentiæ: atqui nequidem peccati debet

V. Aug. l. 4. *contra duas Ep. Pelag. c. 4.*

to subjacuisse, magnæ est commendationis &c. 2. quod B. Virgo statim gratia præventa fuerit: atqui gratia abunde præveniens ipsum peccati debitum expungit.

R. ad 1. id solum B. Virgini tribui posse, quod eidem tribui patitur Scriptura; sicut & ab ea id solum removeri debet quod sine Traditionis dispendio ab ea removeri potest. Porro Scriptura & Traditio, quæ generaliter & sine restrictione pronuntiant omnes homines in Adam peccasse, saltem exigunt ut B. Virgo peccati debitum habuisse censeatur: unde Vasquez, Cajetanus, Bellarminus, & alii quidam, licet Mariæ devotissimi, opinionem contrariam aut periculosam, aut fidei minus consentaneam pronuntiare non verentur. Et vero major quædam esset B. Virginis gloria & laus, non nasci ex parentibus peccato maculatis, & quorum aliqui fuerunt reprobi: atqui tamen voluit Deus matrem suam ex iis nasci.

R. ad 2. neg. min. Gratia enim opponitur peccato actu contracto, non autem debito; quia, ut intelligatur debitum, satis est ut B. Virgo peccatum incurrisset, nisi per gratiam fuisset præventa, quod verum est: fatendum tamen, post gratiæ collationem ne ipsum quidem remansisset debitum, quia debitum remissione extinguitur.

Dico 2. Pro certo tenendum est B. Virginem sine labe originali fuisse conceptam. Prob. 1. ex Cantic. 4. ubi sic habetur: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Unde sic: ut ex eo textu merito inferatur B. Virginem sine omni peccato conceptam fuisse, duo sufficiunt. 1. ut textus ille litteraliter de B. Virgine intelligatur. 2. ut idem textus pari efficacia maculam originalem ac actualem removeat ab ea de qua intelligi debet, atqui utrumque verum est. 1. quidem textus ille litteraliter intelligitur de B. Virgine, quam hic ut sponsam suam alloquitur Spiritus sanctus. Prob. min. quia articulus fidei, aut fidei proximus de immunitate B. Virginis ab omni peccato actuali etiam veniali, quem teste Trid. sess. 6. can. 23. tenet Ecclesia, is, inquam, articulus, fundatur in hoc textu, nec expressiorem Scripturæ locum asserre potuit S. Thomas 3. p. q. 27. a. 4. pro asserenda B. Virginis ab omni peccato etiam veniali immunitate: atqui textus sacer in quo fundatur articulus fidei aut fidei proximus, eundem in sensu litterali continere debet, ut docet S. Thomas 1. p. q. 1. a. 10. ad 1. ergo textus ille in sensu litterali debet intelligi de B. Virgine, cui eum applicat Ecclesia, & innumeri prope Theologi, quorum aliquot citantur a Theophylo Raynaudo, in opusculo cui titulus, *Pietas Lugdunensis erga B. V. immaculatè conceptam.* 2. textus ille ut actualem, sic & originale peccatum removet a B. Virgine: omnem enim prorsus maculam removet: ergo ut actualem sic & originalem, cum macula originalis tam vere & proprie macula sit, quam actualis.

Prob. 2. ex Patribus. Hieronymus in Psalm. 77. ait Dei matrem nunquam fuisse in tenebris, sed semper in luce. S. Augustinus l. de nat. & grat. c. 36. Excepta, inquit, S. V. Maria, de qua propter honorem Domini, nullam prorsus cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Inde enim scimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum quem constat nullum habuisse peccatum. Neque verum est quod aliqui dicunt, Augustinum hic solum loqui de peccatis actualibus, adeoque hæc dumtaxat, non autem peccatum originale excludere a

Dei-

Deipara. 1. quia eo in libro totus est S. Doctor, ut probet omnes homines cuiuscumque ætatis, etiam infantes, servos esse peccati; quod supponit eum loqui etiam de peccato originali. 2. quia generaliter & absolute pronuntiat se nullam velle habere quæstionem de B. Virgine cum de peccatis agitur: atqui peccatum originale non minus quam actuale sub peccatis comprehenditur, præsertim apud Augustinum. 3. quia S. Doctor B. Virginem a generali peccati lege excipit propter honorem Domini: atqui honor Domini non minus postulat ut mater ejus ab originali peccato immunis fuerit quam ab actuali, etiam veniali; nam B. Virgo per peccatum veniale facta non esset mancipium diaboli, bene vero per peccatum originale. 4. hæc orationis formula, *Dimitte nobis debita nostra*, tam generalis est ex S. Augustino quam ista fidei regula, *Ecce in iniquitatibus conceptus sum*, unde prior in posteriore fundatur: atqui S. Augustinus asserere non audet hanc orandi formulam B. Virgini præscriptam fuisse. 5. ex sancto Doctore nullus est hominum, præter ipsum Christum, qui peccata non habuerit infantilis ætatis exitu: atqui B. Virgo non continetur in priori comparationis membro, ut proficetur S. August. cit. lib. de nat. & gr. & tenet Ecclesia ex Trid. ergo nec in posteriori continetur. Et vero impotentia moralis quæ singulis hominibus inest, omnia & singula vitandi peccata, fundatur in peccato originali ex S. Augustino: atqui ex eodem S. Augustino B. Virgo huic impotentie obnoxia non fuit, cum ei gratia tanta collata fuerit, ut omni ex parte peccatum vicerit.

L. c. cont.
Julian.
c. 9.

Prob. 3. ex Concilio Basileensi, quod sess. 36. doctrinam de immaculata conceptione tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholice, rectæ rationi & S. Scripturæ ab omnibus Catholicis approbandam, tenendam & amplectendam definit, declaratque nulli de cetero licitum esse in contrarium prædicare & docere. Atqui hæc definitio, licet Concilii œcumenici auctoritatem non habeat, (quia tunc divisi erant Episcopi, quorum magna pars Eugenium IV. convenerat, qui aliud celebrabat Concilium Florentiæ) magni tamen ponderis esse debet. 1. quia Concilio huic intererant adhuc viri non pauci eruditione conspicui. 2. quia is Concilii articulus statim confirmatus est a Synodo Avenionensi, deinde ab Academia Parisiensi, quæ alumnos suos ad tenendam ejus doctrinam solemni juramento * adstrinxit per hoc Statutum: *Universi tertio congregati, post multam, gratam & maturam deliberationem, in ejus piissima doctrina, quæ benedictissimam Dei Matrem ab originali peccato, Dei singulari dono, fuisse præservatam affirmat, quamque jampridem veram credidimus, & credimus, defensionem ac propugnationem speciali sacramento conjuravimus nosque devotimus; statuentes ut nemo deinceps sacro huic nostro Collegio ascribatur, nisi se hujus religiosæ doctrinæ assertorem strenuumque propugnatorem semper pro viribus futurum simili juramento profiteatur. Quod si quis ex nostris: quod absit, ad hostes Virginis transfuga, contrariæ assertionis, quam falsam, impiam & erroneam judicamus, spreto nam nostra tantum, sed Synodi & Ecclesiæ, quæ procul dubio summa est, auctoritate, patrocinium quacumque ratione suscipere ausus fuerit, hunc honoribus nostris omnibus privatum atque exauctoratum a nobis & consorcio nostro, velut ethnicum & publicanum procul abiciendum decernimus*, 3. quia SS. Pontifices eundem articulum solemniter confirmarunt, nedum eidem resisterent. Unde

an. 1439.

* an. 1496

Prob. 4.

Prob. 4. auctoritate Sedis Apostolicæ. Sixtus IV. Constitutione *Grave nimis*, data an. 1483. sub pœna excommunicationis Romano Pontifici reservatæ, vetat ne quis asserere ausit eos qui tenent gloriosam & immaculatam Dei Genitricem absque originali peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare aut esse hæreticos: quam pœnam in eos etiam decernit qui oppositam opinionem hæreticos notant. Stabat tamen Sixtus IV. pro immaculata Conceptione, cum iis qui festum ejus devote celebrabant, & per ejus octavam, Officio intererint, tales tribuat Indulgentias quales consequuntur Christi Fideles in Corporis Christi solemnitate, ut patet ex Constitutione cum præexcelsa ibid. Has Sixti IV. Constitutiones innovavit Concilium Trid. cujus declarationem qui postmodum adjectam esse censent, eo quod in quibusdam editionibus desit, omnino falluntur. 1. quia declaratio hæc reperitur in editione quæ an. 1564. post absolutam Synodum facta est Romæ. 2. quia cum ea promulgatum est ubique Concilium, nemine ex iis qui eidem interfuerant, reclamante. 3. quia Calvinus hanc eandem Concilii declarationem ut genuinum ejus factum impugnât in Antidoto ejusdem Concil. an. 1547. edito. Sixti IV. judicio inhæserunt alii Pontifices, & in primis Gregor. XV. qui Bulla an. 1622. data prohibet, ne quisquam etiam in scriptis & sermonibus privatis audeat asserere quod B. Virgo in peccato concepta sit, exceptis quibus a Sede Apostolica fuerit hoc simpliciter indultum.

Prob. 5. Ea sententia ut vere pia teneri debet, quæ ex una parte nec Scripturæ, nec Traditioni repugnat; ex alia vero a quingentis circiter annis, ex quolisilla diligentius excussa est, ab innumeris omnium gentium & ordinum Theologis & Academicis cum plausu recepta est: atque talis est nostra præfens assertio. Nam 1. non repugnat Scripturæ, ut statim ostendamus. 2. innumeris probata est Theologis, ut patet ex Concilio Mariano Theophili Raynaudi, qui pro ea citat & adducit innumeros Antistites ac Theologos Italos, Gallos, Germanos, Polonos, Belgas, Anglos, Scotos, Hispanos, Lusitanos, Afros, & Orientales, quibus & addit Laicos Magnates, Imperatores videlicet, Reges, Principes supremos minores Regibus, ceteris majores, non quidem, inquit, ut sententiam dicant, quod a laicis alienum est, spectatque ad solos Antistites, neque ut discutiant quæstionem, quod est muneris theologi, sed ut auctoritate ac præsentia sua nobis suffragentur. 3. eandem sententiam Statutis suis obfirmarunt celeberrimæ quæque Universitates, Parisiensis, ut jam dixi quæ jam anno 1387. adversus Joannem de Montelono, ex Ordine Prædicatorum, suam de immaculata Conceptione B. Virginis sententiam promulgaverat & acriter defenderat; imo quæ anno 1575. die 15. Feb. in negotio Maldonati e Societate Jesu Theologi, declaravit de fide divina tenere se B. Virginem sine macula originalis peccati conceptam fuisse, omnibus Magistris, præter octo vel novem, ita pronuntiantibus; item Moguntina, Salmanticensis, Toletana, Complutensis &c.

Obj. 1. Non est vere pium quod veritati & Scripturæ repugnat: atque talis est opinio nostra; repugnat enim textibus supra adductis contra Pelagianos, in quibus generaliter & indistincte dicitur neminem mundum esse a sorde, omnes peccasse in Adam; quæ Pauli sententia & antiquos & recentiores, & nos & posteriores nostros complectitur, ut ait Augustinus.

R. ad

Extrav.
commun.
De reliq.
& vener.
SS. l. 3.
tit. 12.

Ubi supra
p. 278.

Ibid. p.
290.

L. de nat.
& grat.

R. ad 1. neg. min. Si enim opinio nostra Scripturæ repugnet, vel quia Scriptura alicubi particulariter asserit B. Virginem in peccato conceptam esse; & hoc dici non potest, ut fatentur adversarii: vel quia locationes, quibus asstruitur peccatum originale, adeo generales sunt, ut iis B. Virgo sicut & ceteri comprehendi debeat: atqui nec hoc dici potest. Nam ex locationes, quibus asstruitur generalitas peccati actualis, non est homo qui non peccet: omnis homo mendax: in multis offendimus omnes, sunt etiam generales: atqui tamen iis non comprehenditur B. Virgo; ergo nec illis comprehendendi censenda est, nisi quoad debitum, quod sufficit ut prædicti textus in sensu generali verificentur. Neque tamen ut nos Virginem eximimus ab originali labe, sic homines alios eximere licitum erit, quia rationes quæ pro B. Virgine militant, pro ceteris locum non habent.

Inst. 1. Ea a communi regula excipi non debet, quam SS. Patres in ipsa expresse concluderunt: atqui SS. Patres B. Virginem sub generali peccati originalis lege expresse comprehenderunt. Solus Christus, ait S. Irenæus lib. 5. contra hæres. sine peccato venit. Solus Christus, ait sanctus Ambrosius l. de arca Noe, parvus iustus in conceptione esse. Innumeros alios, qui non clare minus locuti fuere, citat Bandellus, Magister generalis Ordinis Prædicatorum.

R. neg. min. Ut enim omittam Bandellum plerosque quos citat textus corripisse, sapius inferendo; solus Christus, vel excepto Christo; Patres hoc unum voluerunt neminem esse præter Christum, qui vi generationis suæ immunis fuerit a noxa originali; ceteros vero qui ab Adamo naturaliter generantur, illam noxam contrahere, nisi ab ea speciali privilegio præserventur.

Inst. 2. Ex Augustino agnoscendum est excepta Christi carne, omnem reliquam humanam carnem, ac proinde carnem B. Virginis, esse peccati: sed ubi est caro peccati, ibi est peccatum. l. 5. cont. Julian. c. 15.

R. dist. min. Ubi est caro peccati, ibi est peccatum, nisi obstat gratia præservans, C. ibi est peccatum actu, semper & necessario, N.

Inst. 3. Idem S. Doctor, Juliano sic objicienti, Tu ipsam Mariam diabolo nascendi conditione transcribis, sic respondet: Non transcribimus diabolo Mariam conditione nascendi, sed ideo quia ipsa conditio solvitur gratia renascendi: sed quæ non nisi renascendi gratia a conditione peccati liberata est, concepta fuit in peccato; ergo.

R. neg. min. Gratia enim renascendi vel solvit peccatum quod jam contractum est, vel illud solvit impediendo ne contrahatur: hoc autem posteriori sensu solutum est Mariæ peccatum ex Augustino; alioqui S. Doctor non respondisset Juliano, sed id confessus esset quod sibi objiciebatur in ejus nomenpe sententia Mariam diaboli mancipium fuisse, quod tamen ipse diserte negat.

Obj. 2. S. Thomas sic loquitur: B. Virgo peccatum originale contraxit: idem tenet facer ejus Ordo, quis porro talem Scholam errare putet? 3. 2. q. 27. a. 2.

R. 1. dubitari forsitan posse de sententia S. Doctoris. 2. eum statuisse principia, quibus positus, immaculata conceptio penitus defendi debet, unde 3. sequitur eundem si diutius vixisset, nostrum futurum fuisse, si vere noster ante mortem non fuerit. 4. addo sacrum ejus ordinem potiore sui parte nobis suffragari. Hæc quatuor paucis probo, quia pluribus probare non licet. Itaque prob. prima pars. 1. quia in editione Romana ius-

su

fu Pii V. emaculata, & in editionibus Paris. an. 1529. & 1532. necnon & in Veneta anni 1555. sic loquitur S. Doctor in 1. dist. 44. q. unic. 2. 3. ad 3. Talis fuit puritas B. Virginis, quæ a peccato originali & actuali immunis fuit. 2. quia S. Thomas lect. 6. in c. 3. ad Gal. sic habet juxta antiquas lectiones: Mulierem ex omnibus non inveni quæ a peccato omnino immunis esset ad minus originali vel veniali; excipitur purissima & omni laude dignissima V. Maria, quæ omnino a peccato immunis fuit, originali & veniali. 3. idem olim legebatur in Opusc. 4. quod est in Salutationem angelicam; verum hi textus nunc passim corrupti sunt. Idem credi potest de textu objecto, ut probat Theo-

Rayn. pag.
292.

phylus Raynaudus ex tribus antiquis Codicibus. Prob. secunda pars; quia S. Thom. in objecto loco sic probat B. Virginis nativitate sanctam fuisse: Ecclesia celebrat nativitate B. Virginis: non autem celebratur festum in Ecclesia: nisi pro aliquo Sancto; ergo B. Virgo in ipsa sua nativitate sancta fuit. Subsumo: atqui Ecclesia celebrat festum conceptionis B. Virginis, non ut celebret sanctificationem ejus, sed quia credit ejus animam in primo instanti creationis, atque infusionis in corpus, fuisse speciali Dei gratia intuitu meritum Christi a macula peccati originalis preservatam, prout declaravit Alexander VII. an. 1662. Unde 3. sequitur S. Thomam devotum Virginis & Ecclesie filium, indubie pro Conceptione immaculata pugnatum fuisse, si festum ejus tanto cum plausu ubique gentium celebrari conspexisset. Probat quarta pars ex longo præcipuorum Ordinis S. Dominici catalogo, quem texiit auctor additionis insertæ aureo Libello quem pro immaculata Conceptione jam pridem exaravit Vincentius Justinianus Antistius e familia FF. Prædicatorum. Qua de re consule Raynaudum ibid. pag. 293. aut saltem Diarum Trevolt. sub mense Febr. anni 1709.

Obj. 3. S. Bernardum in celebri ad Canonicos Lugdun. Epistola. Verum Pater mellissimus saltem in animi præparatione noster fuit, cum expresse dicat: *Romane præsertim Ecclesie auctoritati atque examini totum hoc fides & cetera quæ ejusmodi sunt, universa reservo ipsius, si quid aliter sapio, paratus judicio emendare.* Moram non facit quod objiciunt alii, Christum omnium esse redemptorem, adeoque ipsius etiam B. Virginis: nam B. Virgo redempta est a captivitate, non in quam asserit & de facto incidit, sed in quam non poterat non incidere, nisi redemptoris gratia eam misericorditer præveniret. His ergo quæstionem nostram concludamus verbis, quæ, qui pie pronuntiant, centum annorum indulgentiam percipiunt * ex Decreto Gregorii XV. si fides sit Theoph. Raynaud: *Benedicta sis purissima & immaculata Conceptio B. V. Marie.*

* an. 1662.
23. April.
Raynaud.
P. 334.

ARTICULUS QUINTUS.

De penis peccati originalis.

Poenæ peccati originalis aliæ spectant corpus, aliæ animam; aliæ vitam hanc mortalem, aliæ futuram. Poenæ corporis sunt mors, quæ invidia diaboli intravit in orbem terrarum; morbi, aliæque miseriæ et quibus coalefcit jugum illud grave quod est super filios Adam, a die exitus de ventre matris &c. Poenas animæ paucis sed vere exprimit id Bedæ, Homo spoliatus est gratiis, & vulneratus in naturalibus: quod etiam indicavit Christus sub

sub parabola hominis qui descendens ab Jerusalem in Jericho incidit in latro-
 nes, qui etiam despoliaverunt eum; & plagis impositis abierunt semivivo relicto. Luc. 10.
 Unde S. Thomas docet quatuor vulnera per peccatum naturæ humanæ fuisse
 inflicta, scilicet ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, in-
 firmitatem in appetitu irascibili, & concupiscentiam in concupiscibili,
 quas quidem miseras, secundum aliquos, non in eodem gradu exportirentur
 homines in statu naturæ puræ, de quo alibi. Jam præcipua quaestio est
 de penis alterius vitæ: circa quam ante omnia certum est de fide, par-
 vulos sine Baptismo decedentes privari vitæ æternæ, idest intuitiva Dei Vid. Eth. amor. Haberi.
 visione, prout definit Concilium Trid. sess. 5. can. 4. cui præverat Syno-
 dus Florentina sess. ult. statuens, illorum animas qui cum actuali peccato,
 vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, penis tamen dispari-
 bus puniendas. Ratio est, quia ex Christo, nisi quis venatus fuerit ex aqua Joan. 3. 5.
 & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: sed qui excluduntur a
 regno Dei, excluduntur a vitæ æternæ; fictitia enim est distinctio quam
 inter regnum Dei & vitam æternam commenti sunt Pelagiani, cum id quod
 Christus citato versu vocat regnum Dei, ibidem v. 16. vocet vitam æter-
 nam his verbis, *Ut omnis qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternam.*
 Quid autem per vitam æternam, quam parvulis sine Baptismo
 decedentibus a regno cœlorum distinctam pollicebantur, intelligerent Pe-
 lagiani, facile definiri nequit; ambigua enim erant de ea re Pelagii ver-
 ba, quæ refert Augustinus l. de pecc. orig. c. 21. *Sine Baptismo parvuli mori-
 viantes, quo non eant scio, quo eant nescio.* Quia tamen fatebantur ii hære-
 tici parvulos per Baptismum adoptari ex filiis hominum in Dei filios, cen-
 sent multi eos per vitam æternam nihil intellexisse aliud quam felicitatem
 naturalem, non autem visionem Dei, quæ est paterna hæreditas
 solis filiis promissa. His præsuppositis, quaeritur quis tandem futurus sit
 horumque infantium in altera vitæ status.

*Apud
 Aug. l. 1. c.
 cont. duas
 Epist. c. 16.*

*pag. 114.
 &c.*

Multiplex est, ut in obscuris solet, ea de re Theologorum opinio. Pri-
 ma est eorum qui infantes pœna sensus cruciari contendunt. Ita Grego-
 rius Arimin. Driedo, Silvius, Patavius, Norisius, L' Herminier, Henri-
 cus a S. Ignatio &c. Secunda opinio infantes pœna sensus torqueri negat,
 sed simul credit eos aliquando amissa beatitudine (quæ est damni pœna)
 tristitiam, tanquam quæ sit pars privationis hujus, habituros esse. Ita
 Bellarmin. lib. 6. de amiss. gratiæ cap. 6. & 7. Tertia ceteris adhuc le-
 nior, parvulis concedit beatitudinem aliquam naturalem in naturali Dei
 cognitione & amore fundatam, imo & post diem judicii habitationem
 aliquam in paradiso quodam terrestri, virtutum moralium copiam, cre-
 bras & solatii plenas Angelorum visitationes. Ita Catharinus lib. de sta-
 tu parvulorum sine Baptismo decedentium, & novissime præ ceteris Car-
 dinalis Celestinus Sfrondatus, qui in Nodo prædestinationis dissoluto, ait
 parvulos beatos quidem non esse, non tamen perire, aut esse miseros, Pag. 114. &c.
 nullam ipsis esse dolendi aut conquerendi, sed magis gaudendi & gratias
 agendi causam: privatos quidem eos fore beatitudine supernaturali, sed
 aliquid ipsa melius accepisse, præservationem scilicet a peccatis actuali-
 bus, quæ sola, inquit, pluris valet, majorisque est meriti quam regnum
 ipsum cœleste. Hoc systema Pontifici Romano Innoc. XII. denuntiarent
 quinque Galliarum Episcopi, duce Em. Card. Noallio. Quarta demum
 eorum

eorum est qui infantes non intuitiva solum Dei visione, sed & beatitudine quacumque naturali privari, neque tamen doloris quidpiam ex hac privatione percipere putant. Ita Gonet post Mag. Sent. & S. Thom. in 2. sent. dist. 33. qu. 1. a. 1.

Dico 1. Parvuli post mortem nec fruuntur, nec fruuntur unquam beatitudine naturali. Prob. 1. ex S. August. *Non baptizatis parvulis*, inquit, *nemo promittit inter damnationem regnumque celorum, quietis vel felicitatis-cujuslibet, ... quasi medium locum: hoc enim eis etiam heresis Pelagiana promittit.* Sed qui excluduntur a quiete & felicitate qualibet, nulla etiam naturali beatitudine fruuntur. Et hoc eo magis verum est, quod, ut notat Bellarm. l. 6. c. 1. & jam supra dixi, Pelagiani nonnisi felicitatem naturalem hisce infantibus pollicerentur: atque hinc est quod opinionem Catharini fidei contrariam esse scribit idem Bellarminus ibid. c. 2. Prob. 2. Qui sunt & semper erunt in inferno cum diabolo, & in perditione, felices etiam in ordine naturali esse non possunt: atqui infantes illi 1. sunt in inferno, ut docet Synodus Florent. supra 2. ibidem sunt cum diabolo, *nec enim est nullus medius locus, ut possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo*, ut docet S. Augustinus. 3. sunt in perditione, cum a perditione nemo nisi per Baptismum liberetur, ut colligere est ex Concilio Carthag. apud August. Epist. 175. n. 6. 4. ibidem semper erunt: tum quia nulla est ratio cur inde liberentur; tum quia obstat id Eccles. 11. *Ubi cumque ceciderit lignum, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ibi erit.* Prob. 4. implicat esse felices qui sunt sub captivitate demonis: atqui sub ea semper erunt parvuli illi. Nam sub ea nascuntur propter peccatum originale: atqui ab ea nunquam liberabuntur, quia ab ea nonnisi per Baptismum liberari possunt. Prob. 5. Pejor est conditio infantis cum peccato originali decedentis, quam infantis qui in statu naturæ puræ moreretur: atqui pejor non esset si prior naturali beatitudine frueretur, cum eam solam posterior expectare posset; ergo infantes illi omni prorsus beatitudine carebunt.

Dico 2. Iidem infantes de hac felicitatis carentia tristabuntur, & vere dolebunt; ita multi contra multos. Prob. 1. quia ex Augustino non est promittendus parvulis quietis ac felicitatis locus: atqui, ut ponderat Bellarm. ib. c. 6. si nullo prorsus dolore, nulla tristitia corporis aut animi tangerentur infantes, certe magna & perfecta quiete fruerentur. Prob. 2. hac S. Augustini ratione: *Si exclusio a celesti gloria non erit infantibus: malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei? Si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum Dei, ad quod creati erant, nihil ne mali de hac separatione patientur?* Prob. 3. quia nulla hætenus ab iis qui contra sentiunt asserri potuit ratio qua efficaciter probaretur aut infantes non cognoscere beatitudinem a qua exciderunt, aut eos de ejusdem amissione non tristari, quod fuisse probat ibid. Bellarminus.

Dico 3. Incertum est an infantes illi pœna sensus puniantur. Prob. quia quæ a sola Dei voluntate pendent incerta sunt, nisi de iis constet ex verbo Dei scripto vel tradito: atqui fors infantum quoad pœnam sensus pendet a voluntate Dei, qui eos pœnæ huic subicere, aut pro nutu subtrahere potuit: aliunde vero hæc Dei voluntas nec in Scriptura nec in Traditione evidenter expressa est. Non in Scriptura, quia cum Scriptura duas solum facit classes eorum qui judicandi sunt, tunc vel de infantibus non lo-

qui.

quitur, sed de iis qui bene vel male vixerunt; vel etiam si infantes in eorum classe reponat, qui a sinistris erunt, non ideo tamen eos iisdem ac adultos pœnis subijcit, quia ad eos dici non potest, quod dicitur adultis: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare &c.* Non in Traditione, quia ut cer-
 ti aliquid eruatur e Patribus, necesse est ut inter se divisi non sint: at-
 qui Patres circa præsens punctum plane divisi sunt. Alii enim, ut S. Au-
 gust. S. Avitus Viennensis, S. Fulgentius, Episcopi in Sardinia exules,
 S. Gregorius magnus & alii non pauci satis aperte docent parvulos * qui * S. Ful-
 sine Sacramento sancti Baptismatis de hoc seculo transeunt, ignis æterni sempi-
 terno supplicio pumendos, ut ostendit Notis in Vindic. Augustin. c. 3. §. 5. & *gens. l. de*
 sponte fatentur plures ex oppositæ sententiæ patronis, ut Vasquez disp. 184.
 c. 3. Simonnet p. 578. & utcumque Bellarm. ibid. c. 5. Alii vero magni
 etiam nominis Patres contrarium tenent: sic S. Gregorius Nazianzenus
 vir avitæ fidei maxime tenax, loquens de infantibus, *Existimo*, inquit, * *Orat. 40.*
futurum ut ... nec cœlesti gloria, nec suppliciiis a iusto Iudice officiantur, utpote
qui licet Baptismo consignati non fuerint, improbitate tamen careant ... neque
enim ... quisquis honore indignus est, statim pœnam promeretur. S. Gregorius
 Nyssenus in Orat. de iis qui præmature abripiuntur, infantes a doloribus ac
 mœstitia eximit, quod saltem de mœstitia & dolore sensus intelligendum est.
 Verum quidem est quod opinio quæ parvulos pœna sensus affici putat, ab
 Augustini tempore plurimum invaluerit; at fere ubique in genere opinio-
 nis remansit, ut notat Estius: unde temporum lapsu, ac præsertim post
 sæculum 12. sic prævaluit altera, ut nulla ferme prioris sententiæ vestigia
 apud Scholasticos remanserint. Hinc sæc. 13. incunctanter agebat S. Tho-
 mas, quod, sicut communiter dicitur, peccato originali non debetur pœna sensus,
 sed solum pœna damni, quod desumptum est ex Innoc. III. Cap. *Maiores, de*
Baptismo. Idem docuit sanctus Bonaventura, qui oppositam opinionem
 paucorum esse dixit; idem & Mag. Sent. Scotus, & ceteri omnes moderni
 Doctores quorum scripta perlegi, ait Greg. Arim. in 2. dist. 33. q. 3. cujus hæc
 quæ adjungit verba plurimum mihi sapiunt, quia quæstionis hujus non vi-
 di partem aliquam ab Ecclesia expresse determinatam, & tremendum mihi vide-
 tur negare auctoritates Sanctorum; e contra etiam non est tutum contraire com-
 muni opinioni, & consensui Magistrorum nostrorum, idcirco neutri parti alte-
 ram præferens, dijudicationem earum beatorum relinquo.

Tria hic addenda puto. 1. eos qui S. Augustini sententiam de sensibili-
 bus parvulorum penis veriolem esse putant, ei abique ulla excessus formi-
 dine adhærere debere; quia, ut bene notat Bellarm. l. 6. c. 2. misericordia
 nostra erga parvulos defunctos nihil eis prodesse potest, sicut nec eis nocere
 potest sententiæ nostræ severitas, multum vero nobis obesset, si ob inuti-
 lem misericordiam pertinaciter aliquid contra Scripturam aut Patres defen-
 deremus. 2. cavendum tamen esse Clericis, ne Scholæ opiniones in Cateche-
 sibus proponant tanquam fidei dogmata; constat enim experientia, ut mo-
 net Habert, Fideles æge admodum audire eos qui infantes sine Baptismo
 mortuos æternis ignis inferni cruciatibus obnoxios faciunt. 3. posse nihilo-
 minus prudenter eisdem Clericis data occasione priori opinione uti con-
 tra matres quæ ex negligentia, fetus suffocant in utero, aut præmature
 effundunt; posteriorem vero adhibere ut levent eorum dolorem, quæ fi-
 lios suos absque regenerationis Sacramento extinctos acerbius lugeant.

CAPUT SECUNDUM.

De peccato mortali & veniali.

^{* Sup. pag. 379.} **P**eccato originali opponitur personale, quod est vel actuale, vel habituale; utrumque supra * definitum est: ad actuale potissimum spectant quæ initio hujusce Tractatus dicta sunt de peccato ut sic. Cum ^{Gon. pag. 455.} autem, ut a Goneto notatum est, peccatum habituale, & macula peccati, idem omnino sint, & solo nomine distinguantur, peccati habituales essentia repetenda est ex iis quæ supra * diximus de macula peccati. ^{* Sup. pag. 502.} Nunc ergo dicendum est de peccato mortali & veniali, circa quæ multa inquiri solent hic expedienda.

ARTICULUS PRIMUS.

De existentia peccati mortalis & venialis.

^{L. 3. Inst. c. 4. n. 18.} **D**uplex est Calvini error circa præsentem materiam. 1. enim rejicit distinctionem quæ peccata quædam venialia esse, quædam mortalia dicuntur: nos autem, inquit, peccati stipendium pronuntiamus esse mortem, & animam quæ peccaverit morte dignam. Idem docent alii Pseudoreformati: Omnis peccata, ait * David Hollazius, ex natura sua sunt mortalia, sive morte aeterna digna. Nullum peccatum, ait VVollebius in suo Compendio Theol. Christ. l. 1. c. 11. sua natura veniale est, seu tam leve ut damnationem non mereatur. Damnatur hoc axiomate error Pontificiorum &c. 2. docet idem Calvinus ibid. Fidelium peccata venialia esse, non quia mortem non mereantur, ^{* Rivet. Apol. discus. p. 217.} sed quia ... non imputantur. Unde, teste * Grotio, colligebat Beza Davidem, cum homicidio & adulterio pollutus esset, retinuisse spiritum sanctum, & perire se velle si doceret aliud. Posterius hoc punctum pertinet ad Tractatum de justificatione. Contra prius

Dico: Dantur peccata mortalia, dantur & venialia. Prob. prima pars. Peccatum mortale est illud quod animæ mortem infert, amicitiam Dei dissolvit, & hominem aeternæ pænæ reum constituit: atqui dantur hujusmodi peccata, quæ qui agunt, digni sunt morte, Rom. 1. & regnum Dei non consequuntur, Gal. 5. Prob. secunda pars. Peccatum veniale est illud quod nec hominem privat justitia, nec eum aeternæ pænæ obnoxium facit, sed tantum temporali: atqui multa facit homo peccata, quæ nec eum justitia spoliant &c. Nam 1. Prov. 24. septies cadit justus: sed qui justus est etiam dum peccat, non peccat mortaliter; neque enim potest quis esse justus ac mundus, & simul in statu peccati mortalis. Jacobi 3. In multis offendimus omnes: atqui non omnes peccamus mortaliter, cum multi justi sint ante Deum, ut dicitur Luc. 1. 2. celebris est peccati divisio in mortale & veniale, non solum apud Scholasticos, sed & apud Patres, v.g. Hieronymum. in cap. 2. Jerem. Ambros. l. 2. de Pœnit. c. 10. Aug. sapius in Enchir. c. 64. & 71. Nota sunt hæc S. Doctoris verba ib. c. 21. Peccatum ergo est mendacium pro salute alterius factum, sed veniale. 3. quia inter amicos non quævis offensa dissolvit amicitiam; ergo neque Deum inter & homines. Vid. Bellarm. l. 1. de amiss. grat. c. 9. & seq.

Obji-

Objicit Hollazius 1. Deut. 27. & Gal. 3. dicitur : *Maledictus omnis qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis* : sed qui peccatum quodcumque committit, non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis ; ergo ob peccatum quodcumque homo maledictus est . 2. *Jacob 2. Qui offendit in uno factus est omnium reus* : sed qui venialiter peccat, offendit in uno ; ergo omnium reus est : porro qui omnium reus est, ira & damnationis reatum incurrit. 3. *Qui solvit unum de mandatis minimis, & docuerit sic homines ; minimus vocabitur in regno cælorum* : sed qui committit peccatum veniale, solvit unum ex mandatis minimis ; ergo erit minimus, idest nullus in regno cælorum. 4. minimis operibus bonis meremur vitam æternam, v.g. dando calicem aquæ frigide ; ergo a contrario. 5. quisquis peccat, transgreditur primum & maximum mandatum, utique enim non diligit Deum ex toto corde ; ergo peccat mortaliter. 6. damnatio æterna minus est malum quam peccatum quod dicitur veniale : ergo non mirum est quod peccatum illud æterna morte puniatur.

R. ad 1. eos a Moyse, cujus verba citat Apostolus, maledictos dici qui non permanerint in omnibus quæ scripta sunt in libro *Legis hujus* ; unde maledictio illa refertur ad violatores mandatorum quæ in eo ipso loco tradita fuerant : id enim significat pronomen *hujus*. Porro mandata quæ ibidem tradidit Moyses, sunt gravissima, cum spectent ad fugam idololatriæ, incestus, homicidii, & similia ; ergo mirum non est si maledicti vocentur qui ea non servant.

Ad 2. Qui offendit in uno puncto capitali, v. g. qui mœchatur aut occidit (quæ exempla ibidem adducit S. Jacobus) factus est omnium reus, quia excidit a charitate, qua qui privatus est, Dei amicus esse nequit : at non quisquis in punctis etiam levioribus delinquit, ideo omnium reus est ; alioqui Jacobus ipse, & mundus totus, omnium reus esset, cum ibidem dicat, *In multis offendimus omnes*.

Ad 3. dist. Qui solvit unum de mandatis minimis, & simul docet alios, ea inculpate solvi posse, ut id docebant Pharisei, qui sic prædicabant amicorum dilectionem, ut odium inimicorum præciperent, ille minimus seu nullus erit in regno cælorum, C. qui solvit simpliciter, subd. qui solvit unum de mandatis, minimis quidem relative ad majora, sed in se tamen & absolute magnis, C. qui solvit unum de mandatis vere & simpliciter minimis, iterum dist. Qui solvit tale mandatum, minimus erit, idest inferiorem in cælo locum habebit, C. idest plane nullum, N. Itaque vel Christus eo loci plenam a regno cælorum exclusionem non comminatur, ut aliqui putant ; vel eam comminatur iis qui præcepta violant, quæ licet vel aliis minora sint, vel falso pro minimis a Phariseis haberentur, in se tamen magni sunt momenti. Nam etsi minus sit malum, concupiscere, quam revera mœchari, & dicere *fatue*, quam occidere, hæc tamen in se levia non sunt.

Ad 4. neg. conseq. 1. quia Deus de suo bonus & infinite misericors, ultra condignum remunerare potest ; de nostro vero justus non plus potest pœnæ rependere quam meriti sumus. 2. minimum opus bonum non meretur per se vitam æternam, sed ratione charitatis a qua profiscitur, & ex qua fit opus præstantissimum ; unde paria fere sunt omnia, cum peccatum ex ob-

vid. sup. p. 512. peccato leve, possit dignum fieri pœna æterna, si vel fiat ex contemptu, vel committatur ab homine qui jam est in statu peccati mortalis.

Ad 5. neg. conseq. Verum quidem est quod pœna quolibet minus sit minus quam peccatum veniale; nec mirum, cum enim pœna & culpa sint in genere penitus diverso, hæc Deo & rectæ rationi adversatur, illa naturæ incommoda est, & Dei justitiæ congruit: at non ideo quilibet culpa quamlibet meretur pœnam, quia exigit ordo, ut pœnam inter & culpam sit proportio, itaut levior culpa leviori pœna donetur. Et vero sicut quamvis minutissimum animal sit perfectius quolibet corpore inanimato, argentum tamen & aurum in magna quantitate, possunt esse pretium animali, v.g. ovicula majus; ita pœna æternæ possunt esse supplicium majus quam quod meretur culpa venialis.

Quares unde repetenda sit differentia peccati venialis a mortali.

R. 1. eam non repeti ex parte solius subiecti, ut somniarunt Novatores, secundum quos peccata leviora, sunt reprobis mortalia; graviora vero, nonnisi levia prædestinatis. Ratio est, quia protoparens cum fructum vetitum comedit, David cum se coinquinavit adulterio, Petrus cum ter Dominum negavit, Paulus cum blasphemus fuit & contumeliosus, atque Ecclesiæ persecutor, mortaliter peccaverunt, & exciderunt a Dei gratia; atqui tamen ii omnes erant prædestinati; ergo.

R. 2. eam non repeti ex parte solius divinæ voluntatis, *qua unum peccatum imputat ad pœnam mortis, & aliud non, itaut nulla offensæ Dei de se venialis sit*; prout male docet* Gerson, & cum eo Almainus & Rossensis.

**Tract. de vit. spirit. lib. 1.*

Ratio est 1. quia hæc opinio vel nullatenus vel non satis differt ab opinione Pseudoreformatorum, mox confutata. 2. quia si gravitas peccati a sola Dei voluntate repetatur, non possemus peccatum mortale a veniali discernere; semper enim dubitaremus an Deus hoc vel illud peccatum venia dignum judicaret. 3. quia Scriptura & Patres, cum de gravitate aut levitate peccati loquuntur, non recurrunt ad Dei voluntatem, sed vel ad defectum consensus, vel ad materiæ levitatem, & similia.

Rom. 4.

R. 3. neque etiam eam repeti ex eo quod mortale sit contra præceptum, & veniale contra consilium. Ratio est 1. quia peccatum omne est violatio alicujus obligationis & legis; *ubi enim non est lex, nec prævaricatio esse potest*: atqui consilium præcise ut tale, nec obligationem inducit, nec vim habet legis; sed proponitur ut aliquid libere amplectendum. 2. qui non servat celibatum, vel bona sua non vendit ut ea det pauperibus, facit contra consilium Christi & Apostoli: atqui tamen neuter peccat, ut patet ex 1. Cor. 7. & Act. 5. v. 4.

Eccle. 7. vid. Silv. in 1. 2. q. 88. a. 4.

R. 4. eam etiam non repeti ex eo quod mortale sit contra legem, veniale vero præter legem. Ratio est, quia peccatum omne, etiam veniale, rationi adeoque & legi æternæ adversatur: unde mendacium etiam leve prohibetur hoc præcepto, *Noli velle mentiri omne mendacium*; furtum etiam modicum hac Dei lege, *Non furaberis*. Verum quidem est S. Thomam pluries dixisse peccatum veniale esse præter legem: sed hoc dixit, quia peccatum veniale non ita est contra legem, ut finem legis evertat; *non enim corrumpit charitatem quæ est plenitudo legis*, ut loquitur S. Doctor q. 7. de mal. a. 1. ad 1. non ideo credidit sanctus Thomas peccatum veniale nulla lege prohiberi.

R. 5. neque eam repeti ex eo quod peccatum mortale versetur circa ultimum finem, veniale vero circa ea quæ sunt ad finem. Ratio est, quia peccata quædam mortalia versantur circa ea quæ sunt ad finem, ut adulterium, homicidium & similia; quædam vero venialia versantur circa ipsum finem, ut motus parum deliberati infidelitatis vel diffidentie de Deo, blasphemia in Deum ex subreptione procedens &c.

R. 6. Peccatum ergo mortale & veniale ex natura rei differunt, quatenus peccatum mortale gravis est transgressio legis, veniale vero transgressio solum levis. Tunc autem peccatum gravis est transgressio legis, cum per illud violatur lex omnino necessaria ad assecutionem finis: tunc vero peccatum non est nisi levis transgressio, cum non violatur lex ad finis ultimi consecutionem necessaria; aut saltem cum ea lex non violatur eo modo qui finis ultimi consecutionem impedire possit. Tres sunt hujus responsionis partes. Ratio primæ partis est, quia ea differunt ex natura rei, quæ differunt ab intrinseco: atqui peccatum mortale & veniale differunt ab intrinseco; cum eorum discrimen non possit repeti ab extrinseco, idest vel ex parte subiecti, vel ex parte divinæ voluntatis solum, ut dictum est; unde merito proscripta fuit hæc Baji propositio num. 20. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur penam æternam.* Ratio secundæ partis est, quod peccatum primario & essentialiter sit transgressio legis; ergo ubi transgressio illa gravis est, peccatum primario & essentialiter constitui debet in ratione gravis seu mortalis; e contra vero in ratione levis seu venialis, ubi eadem transgressio levis erit. Ratio tertiæ partis est, quod ille communi omnium sensu judicetur gravis transgressor, qui actum elicit adeo fini difformem & dissonum, ut excidat a jure suo in finem, eumque consequi non possit; contra autem is leviter transgressor existimetur, qui servat jus ad finem, & in eo statu remanet, in quo si moriatur, aliquando finem obtinere debet. Atque hinc patet a ratione mortalis deficere quidquid est intra lineam peccati venialis: triplex enim est peccatorum venialium genus; alia sunt *ex genere suo* venialia, ut mendacium jocum, verbum otiosum &c. alia venialia sunt *ex imperfectione operis*, quæ licet ex genere suo habeant quod gravia esse possint, reipsa tamen ob operis imperfectionem gravia non sunt: hæc autem operis imperfectio oritur vel *ex subreptione*, quando opus non est satis liberum, ut contingit in multis motibus infidelitatis & diffidentie; vel ex parvitate materiæ, cum materia tam exigua est ut legem notabiliter non violet, ut in furto unius oboli. Jam vero nullum est ex hisce peccatis per quod homo a suo in finem jure excidat; quia per priora non violantur leges ad assecutionem finis necessariae; per posteriora vero violantur quidem eæ leges, sed tam imperfecte, ut substantialis earum amor in corde dominari semper intelligatur: qui enim obolum furatur, simpliciter & absolute justitiæ contemptor non est, paratusque est ab omni furto magis quam a Deo recedere.

Ex his sequitur peccatum mortale distingui essentialiter in genere moris a veniali; quia in mortali reperitur contemptus Dei sufficiens ad dissolvendam ejus amicitiam, non autem in veniali. Dixi, *in genere moris*, quia peccatum mortale & veniale quæ idem habent objectum, & quæ solum distinguuntur penes plus aut minus materiæ vel advertentiæ, physice non distinguuntur, quia major aut minor quantitas non mutant specie

ciem physicam; nec refert quod mortale tollat charitatem: nam nimia comestio tollit sanitatem quam non tollit modica, & tamen nimia & modica comestio physice non discrepat.

Nota. Ex eo quod homo sciens & saltem interpretative volens, a suo in finem jure excidat per peccatum mortale, sequitur cum qui mortaliter peccat, ultimum suum finem constituere in creatura, quæ ejus Deus efficitur, ut docet Apostolus, & quam plus appreciative diligit quam Deum, cum propter eam rejiciat media ad Dei consecutionem necessaria. Vid. Gonet disp. 9. n. 48.

ARTICULUS SECUNDUS.

De regulis quibus peccatum mortale a veniali secerni potest.

QUamquam, ut more suo sapienter monet S. Augustinus, difficillimum est invenire, & definire periculosissimum quandam peccatum mortale sit, aut intra venialis culpæ limites remaneat, præsertim cum peccata quamvis magna & horrenda, cum in consuetudinem venerint, aut parva aut nulla esse credantur, quædam tamen ea de re proponemus regulas quæ sanioribus Theologis probatæ sunt. Aliæ porro extrinsecæ sunt, aliæ intrinsecæ. Extrinsecæ sunt 1. Scriptura sacra, a qua quidquid dicitur abominatio, dignum morte, Deo exosum, excludere a regno cælorum, cui item dicitur *Vae*, aut cui pari modo impropertur, mortale judicandum est, nisi excuset materiæ aut advertentiæ defectus. 2. Traditio Patrum, Ecclesiæ definitio, communis Doctorem consensus, a quibus recedere, respective vel impium est, vel summe periculosum. Intrinsecæ sunt ratio fide vel evidentiâ innixa, & materiæ gravitas, sive materiæ gravis sit in se, sive ex intentione legislatoris, sive ex circumstantiis præcepti, sive ex malitia insigni, aut contemptu peccantis: modo adsit sufficiens deliberatio, circa quæ duo notanda sunt. 1. deliberationem ad mortale sufficientem, quam consensu indirecto aut etiam negativo consistere posse, ut alibi dixi. 2. quædam esse peccata in quibus vel nulla, vel admodum rara est parvitas materiæ, ut statim dicam.

Ex his regulis colligitur, opera carnis, puta fornicationem, immunditiam, luxuriam, mollicitem, Idolorum servitutem, veneficia, iras, rixas, dissensiones, sectas, invidias, homicidia, ebrietates, comestiones, & alia id genus esse peccata mortalia, dicente Apostolo: *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. Idem dicendum 1. de simonia & confidentia, quia hæc ab Ecclesiâ gravissimis criminibus annumeratur. 2. de omissione auditionis Sacri in die festa, vel jejunii in Vigiliis aut Quadragesima, quia hæc ex communi Fidelium persuasione pro gravibus culpis habentur. 3. de administratione Sacramentorum in statu peccati mortalis facta a ministro ad id specialiter consecrato, quam Doctores omnes sentiunt esse peccatum mortale. 4. de peccatis quæ ex ratione dignoscuntur gravem Deo, proximo, aut ipsi operanti injuriam vel incommodum asferre: unde infidelitas, desperatio, odium Dei, læsio gravis alienæ famæ, vel fortunæ, ebrietas & similia per se sunt mortalia, nisi excuset defectus advertentiæ.

Quia vero oppositorum oppositæ sunt rationes, peccatum illud ex genere

L. 21. de
Civ. ult.
Enchir.
c. 80.

Sup. p. 493.

Gal. 5.
1. Cor. 6.
Ephes. 5.

nere suo veniale judicandum est, quod neque ex Scriptura, neque ex Ecclesie sensu &c. gravem cum lege Dei repugnantiam & oppositionem habere ostenditur. Sed hic caute notandum, discretionem peccati mortalis a veniali, quæ ex Scriptura sacra, Conciliis, & Summis Pontificibus desumitur, multo tutiorem esse quam quæ a ratione sola derivatur. Ut enim, ait Augustinus, Enchir. c. 78. *quæ sunt levia, & quæ gravia peccata, non humano sed divino pensanda sunt iudicio.* Et c. 79. *Sunt quedam quæ levissima putarentur, nisi in Scripturis demonstrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri suo, salve, venum gebennæ putaret, nisi veritas diceret, Reus eris gebennæ ignis?*

Ad pleniorē hujus materiæ intelligentiam proponi solet quæstio hic agitata, num scilicet peccatum veniale ex genere suo, possit fieri mortale, & vicissim. Pro cujus solutione not. peccatum esse mortale vel veniale duobus modis, *per se*, & *per accidens*. Peccatum mortale *per se*, seu *ex genere suo*, est illud cujus malitia ex objecto sumpta potest esse gravis *per se*, & sine intervenitu malitiæ alterius generis; seu, ut alii loquuntur, est illud, quod potest fieri mortale, non transiendo ad aliam speciem peccati. Sic furtum est ex genere suo peccatum mortale, quia licet non omnis fur mortaliter peccet, potest tamen quis mortaliter peccare manendo intra speciem furti, & ad peccatum alterius rationis minime declinando. Peccatum veniale *ex genere suo* est illud quod manendo intra propriam speciem & sine adventu malitiæ alterius rationis, nunquam potest esse mortale, ut mendacium jocosum. Et si enim mendacium illud ex circumstantiis fieri possit mortale, ut si is qui mentitur, grave inde scandalum praveat; tunc tamen ideo solum fit mortale, quia fit transitus ad speciem alterius peccati, nempe scandali, quod charitati graviter adversatur: unde in uno actu duo æquivalenter occurrunt peccata, quorum unum est mendacium leve, aliud vero scandalum, seu offensio proximi. Ita Van-roy. Peccatum mortale *per accidens*, est illud quod licet de se gravem Deo injuriam non inferat, eam tamen infert ratione alicujus sibi *per accidens* conjuncti, ut patet in exemplo mox allato; veniale *per accidens*, est illud cujus malitia, licet ex objecto gravis esse possit, de facto tamen ob alicujus circumstantiæ interventum gravis non est. His positis,

Dico 1. Peccatum ex genere suo mortale, potest *per accidens* fieri veniale idque triplici in casu. Prob. Ad peccatum mortale tria requiruntur, perfecta advertentia, perfectus consensus, & materia gravis; ergo deficiente quolibet ex his tribus, deficiet peccatum mortale. Defectu advertentiæ excusari solent a mortali, 1. infantes septennio minores qui dubitant an mortaliter peccaverint; tunc enim præsumuntur sufficientem rationis usum non habuisse. 2. semistulti, semidormientes: item qui dubitant an perfecte a somno excitati essent, an egerint in phrænesi &c. quia qui ex plena advertentia agunt, satis sciunt se a somno excitatos fuisse, ait Silvius, nisi forte mora temporis oblivionem induxerit. 3. qui vehementi objecti alterius meditatione detinentur, aut quibus gravis * animi perturbatio citra culpam irrepit, qualis, ait Henricus a S. Ignatio, accidit justo Lot, qui ita perturbatus fuit Sodomitarum impietate, ut inops consilii filias suas eorum libidini obtulerit: quod exemplum an recte afferatur, dubitabunt qui Sacii Commentarium legent. Hinc colliges, quod

* Vid. sup.
p. 417.
Eth. l. 10.
p. 1. c. 12.

sæpius dictum fuit, motus primo - primos qui ante omnem mentis advertentiam insurgunt, nec ullatenus a voluntate pendent, non esse culpabiles secundum se; motus vero secundo - primos, qui aliquam sed imperfectam habent advertentiam, sufficere quidem ad culpam venialem, non autem ad mortalem, motus denique secundo - secundos, quales sunt in vigilante & plene sui compote, non excusari a mortali, cum gravis est materia. Addo, ad hoc ut peccatum sit mortale, non requiri hanc advertentiam speciem quam aliqui *perfectissimam* vocant, & qua non tantum res, sed etiam ejus effectus, motiva, & media perspicue deteguntur, & diu ponderantur: si enim advertentia hæc necessaria foret, pauci admodum ex iis præsertim qui rudes sunt, aut agunt ex passione, vel præcipitanter, mortaliter peccarent; perfecta ergo requiritur & sufficit advertentia quam alibi descripsimus. Defectu pleni consensus excusantur a mortali, qui ab eo excusantur defectu advertentiam; hæc enim illius principium est. Imperfecti consensus signa & indicia supra exhibui. Defectu sufficientis materiam quædam peccata excusantur a mortali, quædam non. Quod ut intelligatur, notandum est peccatum mortale duplicis esse generis: aliud est *ex toto genere suo* mortale; aliud est mortale *ex genere suo, sed non toto*. Prius est illud cujus materia quoad omnes sui partes ita gravis est, ut nulla ex iis sine gravi deordinatione auferri & violari possit; posterius illud est cujus materia gravis non est, nisi sit in certa quadam quantitate. Peccata prioris generis ex imperfectione actus, advertentiam, scilicet & consensus, venialia esse possunt, nunquam autem ex parvitate materiam. Hinc 1. peccata quæ sunt immediate contra Deum, ut odium Dei, blasphemia, perjurium etiam in re levi, contemptus directus supremi Numinis, infidelitas, peccata contra spem theologicam, magia, superstitio expressum habens pactum cum dæmone, simonia, fractio sigilli Confessionis. 2. peccata quædam contra proximum, ut homicidium injustum, abscissio iniqua membri, duellum intentatum. 3. denique peccata quædam contra nos, ut ebrietas, delectatio venerea extra conjugium, pollutio & culpa venereæ; hæc, inquam, omnia ob materiam parvitatem nunquam excusantur a peccato mortali, quia in his omnibus semper occurrit gravis irreverentia contra Deum, proximum, aut seipsum: unde proscripta est ab Innocentio XI. propositio hæc, *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia propter quam velis aut possis damnare hominem*. Hæc item ab Alexandro VII. *Est probabilis opinio quæ dicit tantum esse veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis*.

Peccata mortalia ex genere suo, sed non toto, possunt ob materiam parvitatem fieri venialia. Verum ut prudenter judicetur, quæ materia gravis sit, aut levis: hæc non absolute tantum considerari debet, sed cum omnibus circumstantiis, & maxime cum relatione ad finem præcepti contra quod peccatur; vel cum *connexionem* quam habet cum materia præcedenti ejusdem rationis: hæc enim relatio sicut & connexio aliquando materiam ex levi gravem efficiunt. Hinc 1. Adam comedendo fructum veritum, mortaliter peccavit, quia licet hæc comestio in se aliquid esset levissimum, erat tamen aliquid gravissimum in intentione legislatoris, qui creaturæ suæ subjectionem hoc obedientiam actum significari volebat. Pariter mortaliter pec-

cat.

Sap. p. 476

Sap. p. 500

N. V. m.
p. 10.

cat sive qui aureum abripit proximo, sive qui cum voverit sedaturum pauperibus mille aureos, quinquaginta dare omittit: uterque enim graviter facit contra legis aut voti intentionem, quæ est ut non noceatur proximo per furtum, & ut sublevantur pauperes vi voti; neuter vero, propter rationem oppositam, communiter loquendo peccaret, si vel furaretur denarium, vel aliquot asses pauperibus dare omitteret. Hinc 2. graviter peccat qui sapius in die jejunii pauca comedit; qui sæpe in die festo per modica temporis spatia laborat; qui singulis unius alteriusve mensis diebus assensuratur, aut dare omittit, si ad id ex voto aut aliter obligetur: quia paucula illa moraliter connectuntur, atque in unam, ut ita loquar, summam totalem coalescunt, quæ cum gravis est, gravis peccati materia esse debet, prout * alibi dictum est. Idem dicendum cum P. Hen-

* *Temp. 1.*
Moral. p.
412.

nop. 80 de eo qui per modicos excessus in cibo aut potu sibi tandem graviter nocet; aut de eo qui alium sapius leviter percutiendo, tandem notabiliter ladir in corpore vel in fama, per plures fide plagas, sive detractiones, quæ licet sigillatim in se leves sint, unam tamen in genere moris grandem constituunt; aut demum de eo qui plures in Horis ejusdem diei versus omittit, ex quibus conjunctim sumptis oriatur notabilis quantitas; quia probabilis est, quod contra Lessium communiter tradunt Doctores, singulas Horas per modum unius Officii præcipi, non ut actiones plane diversas quæ a se invicem non dependeant. Hinc 3. a contrario venialiter solum peccat Clericus qui singulis diebus paucos ex Officio versus omittit; aut qui singulis Dominicis per quadrantem serviliter laborat, aut qui quotidie in Quadragesima panis frustulum comedit. Ratio est, quia præcepta recitandi Officium, non laborandi, jejunandi, singulos dies in particulari afficiunt, & una cum die expirant; unde qui hodie peccat, non transgreditur idem præceptum quod heri transgressus est. Eadem de causa non nisi venialiter peccaret qui qua die simul concurrerent præcepta Missæ audiendæ, recitandi Officii, jejunandi, & abstinendi ab opere servili, parum comederet, parum ex Missa vel Officio omitteret: quia præcepta hæc cum simul concurrunt, non magis inter se connexa sunt, quam si successive obligarent. Ita iidem Theologi.

Vid. Tom.
1. Moral.
pag. 137.

Dico 2. Peccatum ex genere suo veniale, potest per accidens fieri mortale. Prob. Quia ad hoc satis est ut actioni de se venialiter malæ, aut etiam indifferenti, addatur circumstantia mortaliter mala: atqui hoc fieri potest, & de facto quotidie contingit, in sex casibus. 1. ratione dispositionis actualis quam quis habet ad peccandum mortaliter: sive qui peccat ita sit actu affectus ut id quod facit, adhuc faceret, etiam si sciret illud esse peccatum mortale; sive ex erronea conscientia eredit id esse mortale quod solum veniale est. Error enim quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale, ut docet S. Thomas, & ante eum S. Paulus his verbis, Si manducaverit de idolothytis damnatus est, quia non ex fide. 2. ratione finis mortaliter mali quem venialiter peccans sibi proponit, ut si quis clavem levis pretii furetur, aut verba jocosa pronuntiet, ut virginem ad peccatum trahat. Ratio est, quia media imbibunt malitiam finis ad quem referuntur. 3. ratione gravis scandalii, quod quis ex peccato suo levi secuturum prævidet aut prævidere debet; ut si quis leviter alium irrideat, prænotens eum inde ad blasphemiam;

Quædlib.
9. 9. 7. a.
15.
Rom. 14.

miam aut iram gravem esse commovendum; aut si quis jocosa proferat verba prævidens alios inde excitandos ad verba inhonestæ. 4. ratione formalis contemptus regulæ, mandati, legis, * aut Superioris ipsius, qui enim Superiores spernit, Deum ipsum spernit; idem sentiendum de contemptu consilii divini. 5. ratione periculi proximi peccandi mortaliter, tale enim periculum quisquis sub gravi vitare debet: unde qui otiose colloquitur cum femina, satis expertus se ex hisce colloquiis sapius in mortale peccatum incidisse, hoc ipso convincitur velle ac proinde committere peccatum mortale; idem dic de eo cui ludus de se licitus, proxima est * occasio pejerandi aut blasphemandi. 6. ratione multiplicationis materiæ, quæ tandem coalescit in unum totum ad peccatum mortale sufficiens, ut patet in furto, & mox etiam diximus.

* Vid. sup.
p. 264.

* Vid. sup.
p. 437.

ARTICULUS TERTIUS.

De affectionibus peccati venialis.

Affectionum loco puncta sequentia expendi solent. 1. an ex multis venialibus possit fieri unum mortale. 2. an veniale disponat ad mortale. 3. an veniale causet maculam.

Hic q. 88. Dico 1. Ex multis venialibus non confatur unum mortale. Ita S. Thomas & omnes fere cum eo Doctores. Prob. 1. ex Trid. quod sess. 14. c. 5. docet 1. hominem per peccata venialia a gratia Dei non excludi. 2. eadem peccata citra culpam in Confessione taceri posse. Atqui neutrum generaliter & indefinite verum esset, si ex multis venialibus exurgeret aliquando peccatum mortale. Prob. 2. quia alioqui viri etiam timorati singulis diebus admodum anxii esse deberent, & semper solliciti an non repetitis venialibus, in quæ pluries cadit justus, ad peccati mortalis gravitatem pervenissent. Prob. 3. quia peccatum mortale & veniale diversi sunt generis & ordinis, mortale quidem ordinis superioris, veniale vero ordinis inferioris: atqui, ut bene Æthica amor. p. 547. entia inferioris ordinis, sola sui multiplicatione nunquam transeunt ad ordinem superiorem v.g. accidentia ad ordinem substantiæ, corporea ad ordinem spirituum. Prob. 4. quia, ut ait hic S. Thom. omnia peccata venialia de mundo, non possunt habere tantum de reatu, quantum unum mortale. Et hoc, ait hic Silv. patet 1. ex parte durationis; mortale enim habet reatum pœnæ æternæ, & veniale solum temporalis. 2. ex parte pœnæ damni; mortale enim meretur privationem visionis beatificæ, veniale non item &c.

Obj. 1. Quæ eisdem habent affectus formales, ejusdem sunt naturæ: atqui multa venialia eisdem habent effectus formales ac mortale. Nam peccatum mortale tollit gratiam sanctificantem: atqui eam etiam tollunt venialia multa. Unumquodque enim veniale tollit aliquam gratiæ sanctificantis gradum, cum ea non consistat in indivisibili, & ut augeri per bona opera, sic & per mala minui possit: atqui hoc fieri non potest quin tandem ex peccatis multis venialibus tollatur omnis gratiæ sanctificantis substantia.

R. ad 1. & 2. neg. min. Ad 3. Per peccatum veniale minuitur non ipsa gratiæ habitualis substantia, sed fervor charitatis: atque etiam si ipsa charitatis substantia minueretur, prius homo semper venialiter peccans

cans transiisset ad peccatum mortale, ad quod, ut statim dicam, disponit veniale, quam totam gratiæ justificantis substantiam amisisset per veniale: quia substantia hæc in infinitum minui posset; peccata vero venialia in infinitum multiplicari non possunt, quia eo usque perveniat homo ut mortaliter peccet.

Obj. 2. Multa furta levia efficiunt tandem furtum mortale; ergo & multa peccata venialia &c.

R. neg. ant. Multa enim furta venialia nunquam coeunt in unum furtum mortale; sed multa minorum furtorum objecta in unum peccati mortalis objectum convenire possunt; quia qui multa successively furatus est, vel complet injuriam quæ grave proximo detrimentum infert, ut aliqui volunt; vel, ut aliis placet, notabilis boni alieni detentor esse incipit, quod sine peccato mortali fieri non potest.

*Vid. Tom.
1. p. 414.
Tom. 3. p.
830.*

Obj. 3. S. August. sic loquitur tract. 1. in c. 1. Epist. Joan. *ista levia quæ dicimus, noli contemnere: si contemnis quando appendis, expavesce quando numeras: levia multa faciunt unum grande, multe guttæ implent flumen, multa grana faciunt massam.* Idem pluries alibi repetit S. Doctor; unde sic: Peccata quæ faciunt unum grande, sicut grana multa faciunt massam, & aquæ multe flumen, faciunt mortale non dispositive solum, sed adu & de facto: atqui ex Augustino levia multa &c.

R. 1. Censent aliqui S. Doctorem oppositam nostræ sententiam tenuisse; atque id sonare videntur hæc ejus verba, *Quid interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operistur & obruatur, an paulatim subrepat aqua in sentinam, & ... impleat navem atque demergat?*

R. 2. S. Doctorem benigne posse explicari, hoc sensu quod multa venialia, præsertim per negligentiam derelicta, disponant ad mortale, ut statim dicetur. Nec refert quod aqua sensim in navim irrepens, formaliter magnam adæquet aquæ quantitatem, & navim demergat: non enim necesse est ut hæc comparatio stet in omnibus, præsertim cum multe guttæ physice coeant, quod sufficit ad coequandam magnam quantitatem; multa vero venialia nec physice coeant nec moraliter, quod tamen esset necessarium. Et vero Augustinus hunc esse suum sensum his quæ habet alibi verbis indicat: *Dum homines negligentes despiciunt peccata sua quia parva sunt, crescentibus minutis peccatis adduntur etiam crimina, & cumulum faciunt: ubi peccata venialia non demergunt per se & formaliter, sed dispositive, quatenus eis superadduntur crimina ad quæ disponunt.*

*Serm. 88.
de Temp.*

Dico 2. Peccatum veniale non solum per accidens, sed & per se disponit ad mortale. Prob. 1. ex Eccli. 19. *Qui spernit modica, paulatim decedit:* quæ verba sic interpretantur Patres, ut qui venialia negligit, paulatim decedit in gravia. Prob. 2. ex textibus Augustini mox citatis, qui saltem significant peccatum veniale magnam esse ad mortale dispositionem. Idem docet S. Chrysost. Homil. 86. alias 87. in Matth. ubi ait peccatum veniale, *majoris esse peccati radicem, si negligatur.* Nota sunt hæc S. Bernardi verba, *A minimis incipiunt, qui in maxima prouunt. Nemo repente fit summus.* Prob. 3. veniale se habet ad mortale, sicut leviora vulnera se habent ad febrem: atqui leviora vulnera cum multiplicantur, ex se, non vero solum per accidens, disponunt ad febrem. Et vero, ut bene Silvius, peccata venialia minuunt fervorem charitatis, & obstaculum ponunt di-

*Tom. 7. p.
815. edus.
nov.*

vinis

vinis inspirationibus, per quæ homo roborari posset contra tentationes peccatorum mortalium: atqui hoc faciunt per se; ergo & per se ad mortale conducunt; siquæ differunt a bonis operibus, quæ non per se, sed

*S. Thom. per accidens possunt esse occasio peccati mortalis, quatenus superbia bonis
hic q. 88. operibus insidiatur, ut pereant, quemadmodum docent Sancti Patres.*

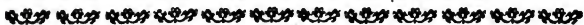
a. 3. ad 3.

Addit & fuse ac solide probat *Æthica* amoris p. 536. merito timendum esse, ne extra statum gratiæ sint, qui venialia sua peccata emendare, ab iisque abstinere parum vel nihil curant. 1. quia se conjiunt voluntarie in proximum peccati mortalis periculum, juxta id *Eccle. 7. Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua*: porro in timore Domini instanter se non tenent, qui parum solliciti sunt de continua ejus offensione. 2. quia ex *Jerem. 48. Maledictus*, ac proinde non justus, sed justitiæ desertor, *qui facit opus Dei negligenter*: sed qui venialia non cavet, & emendare negligit, valde negligenter facit opus Dei, quod cum timore & tremore faciendum est. 3. quia *Apocal. 3. dicitur: Quia tepidus es... incipiam te evomere ex ore meo*: id est, ut explicat *Dionysius Carthusianus*, quia *es piger, acediosus & negligens, incipiam te evomere, id est mea sententia reprobare... Nam quemadmodum aqua tepida cito vomitur, sic tepidi isti sunt Deo specialiter detestabiles*: unde sanctus Hieronymus, * *Tepidi, inquit, & dormientes pleni sunt furoris Domini*: atqui vere tepidi sunt qui peccata venialia quasi pro nihilo habent, & quasi per ludum operantur. Quales sunt 1. tot Sacerdotes, qui Missam corde arido facere consueverunt absque ulla, vel vix ulla præparatione anteriori, devotione, & post Missam gratiarum actione; qui tam indecore, tam præcipitanter, tam parum modeste mysteria nostra tractant, ut non videantur Dei præsentiam agnoscere, eoque se gerant modo ac si ab eo non conspicerentur. 2. tot Clerici divino Officio astricti, qui illud recitant in continua quasi distractione quam sua sibi culpa accerunt; sive quia mens eorum ante Officium fere semper dissipata est; sive quia toto pene Officii tempore elatos oculos quaquaversum circumferunt; sive quia tam cursim tamque festinanter pensum hoc sibi grave persolvere assueverunt, ut ad Deum loquantur eo modo quo vix ad famulum loqui velint. 3. tot vel juvenes, vel jam ætate satis proveci, qui in Religione non religiose vivunt, sed etsi conditione sua astricti sint silentio, solitudini, jugi Dei præsentia, sine scrupulo silentium violant, inutiliter huc & huc vagantur, otiose vivunt, tempus in colloquiis inutilibus, in facietis, in curiositatibus quæ ad rem non pertinent, misere transigunt, hoc lugendo prætextu quod eorum Constitutiones ne sub veniali quidem obligent. 4. tot adolescentes, atque utinam non Ecclesiastici, ad omnem compositioni molliem, calamistrati, otium & teporem spirantes, quos cum tandem Missæ aliquando interesse oportet, interfunt quidem, sed sedentes, oculos huc & illuc gyranter, garrientes identidem, jocofum aliquid, si non obscænum, insufurrantes, vix uno flexo genu adorantes victimam cum Sacerdotis manibus attollitur. An vero nimium dixerò, si hujusmodi non re sed nomine Christianos! vocavero tepidos, & ideo plenos furoris Domini? Hæc & alia magni momenti plurima videris apud citatum Theologum, quæ utinam, ut ista, sic & tota transcribere possem.

Quæres an peccatum veniale causet maculam,

R. ipsum

R. ipsum causare maculam secundum quid, non simpliciter. Prob. prima pars. Macula secundum quid est irreverentia quævis actus mali nondum retractati: atqui peccatum veniale hanc irreverentiam importat: unde iusti cum peccati huius remissionem consequuntur, dicuntur ablui & mundari, quæ ablutio & mundatio fit a macula. Prob. secunda pars. Macula simpliciter importat privationem nitoris qui oritur ex charitate: atqui nitor ille non tollitur per solum veniale; unde iusti, etsi peccent, vocantur nihilominus immaculati.

CAPUT TERTIUM.

De peccato commissionis & omissionis.

CUM alibi expenderimus præcipuam quæ hic ab aliis agitari solet quæstionem, an scilicet peccatum commissionis mera sit debita rectitudinis carentia, superest ut quædam statuamus circa peccatum omissionis. Suppono imprimis peccatum omissionis esse transgressionem præcepti affirmativi quo præcipitur actus bonus; commissionis vero, transgressionem præcepti negativi, quo prohibetur ne fiat aliquid mali: unde non audire Sacrum, non jejunare, sunt peccata omissionis; furari vero, mæchari, sunt peccata commissionis quibus violantur hæc præcepta, *Non occides, non furtum facies*. Hinc divisio peccati in peccatum commissionis & omissionis est adæquata, quandoquidem, ut docet Augustinus, *duobus modis constat esse peccatum, si aut fiant illa quæ prohibentur; aut illa non fiant quæ jubentur*. Hæc autem rei præcepta omisso nonnunquam a Patribus vocatur *delictum*, juxta id Levit. 7. *Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto*: unde Augustinus, *Fortassis, inquit, peccatum est perpetratio mali; delictum autem desertio boni*. Jam tria quærentur. 1. an dari possit omissio culpabilis sine omni voluntatis actu, seu, ut ajunt, omissio pura libera. 2. an actus qui causa est omissionis culpabilis, habeat malitiam ab ipsa omissionis malitia distinctam. 3. an qui voluntarie ponit causam omissionis, peccet non solum quando apponit causam hanc, sed etiam quando de facto omittit.

Dico 1. Non datur omissio culpabilis sine actu precedente qui sit causa vel occasio ejus; ita communiter Thomistæ. Prob. Ut omissio aliqua sit culpabilis, debet esse voluntaria in genere moris, prout fatentur etiam adversarii: atqui nulla omissio potest esse voluntaria, sine aliquo actu qui sit vel ejus causa, vel ejus occasio, seu, ut ajunt, sine actu precedente aut concomitante. Nulla enim omissio potest esse vere voluntaria in genere moris, sine aliquo libertatis exercitio: atqui ubi est exercitium libertatis, ibi necessario est aliquis actus. Minor per se patet. Prob. maj. Ante quodcumque libertatis exercitium, voluntas manet in actu primo; neque ab eo ad actum secundum transire potest, nisi id velit, adeoque nisi per exercitium libertatis: atqui voluntas prout manens in actu primo, nihil facit quod sit in genere moris; ergo.

Obj. 1. Fieri potest ut Sacerdos sciens & advertens omittat lectionem

Hora-

Horarum, & tamen nolit hanc omissionem; potest enim voluntas, utpote facultas libera, omnem prorsus actum suspendere: atqui tunc talis ommissio erit culpabilis, & sine omni actu; ergo peccabit ille Sacerdos, etiamsi voluntas ejus maneat in actu primo, quia non transit, ut potest & debet, ad actum secundum.

R. neg. maj. Ille enim positive vult omissionem recitationis Horarum, qui vult positive actum ad recitationem hanc necessarium suspendere: atqui talis Sacerdos vult positive suspendere unde querenti quare suspendat, respondebit, quia volo. Quapropter voluntas ejus non remanet in actu primo, sed libertatem suam exerit, non quidem transiendo ad actum recitationis, sed transiendo ad actum volendi suspensionem cujuscumque actus unde recitatio sequatur.

Obj. 2. Ut ommissio sit voluntaria & culpabilis, satis est ut quis possit, teneatur, & non faciat: atqui ut possit homo, teneatur, & non faciat, non requiritur actus positivus.

R. neg. min. Nam, ut bene Gonet, *ly non facere*, in hac phrasi non sumitur pure negative, & prout omnem actus negationem importat, sed privative & moraliter, & prout ommissio hæc est a voluntate, a qua cum esse non possit sine omni ejus actu, ut probatum est, per *ly non facere* non excluditur, sed subintelligitur actus voluntatis, quæ fertur in aliquid impossibile cum executione rei præceptæ, v.g. in ludum aut studium, aut actus cujuscumque cessationem, cum agitur de audienda Missa.

Dico 2. Actus ex se bonus aut indifferens, qui causa est vel occasio omissionis præcepti, non aliam habet malitiam quam quæ ipsi omissioni inest. Prob. Idem sit judicium de ceteris actibus bonis aut indifferenteribus qui omissionis malæ causa vel occasio esse possunt, ac de studio vel ludo, quorum amor & aviditas aliquem ab audienda Missa avertunt: atqui certum est 1. hoc studium licet de se bonum, tunc malum esse, quia ponitur contra legem Dei vetantem ne quis studio vacet quo tempore instat præceptum audiendæ Missæ. 2. totam ejusdem studii malitiam, eandem esse cum malitia omissionis Missæ; alioqui qui Missam omitteret amore studii, magis peccaret, quam qui eandem omitteret nihil prorsus faciendo; quod ridiculum est, ut alibi dixi. Et vero in hac opinione nunquam omitti posset Missa sine duplici peccato, quorum aliud esset ipsa ommissio, aliud causa vel occasio ejusdem omissionis: atqui consequens est falsum, & repugnat praxi Fidelium, qui nunquam explicant in Confessione cur Missam omiserint, nisi ratio hujus omissionis sit per se peccatum, quod in præsentī casu non reperitur.

Obj. Actus qui fit, cum fieri non debet, malus est per se & independentē a quocumque malo effectu: atqui actus studendi dum urget præceptum audiendæ Missæ, fit quando non debet; ergo per se malus est, seu propriam ex se malitiam habet, a malitia omissionis Missæ distinctam.

R. dist. maj. Actus qui fit, cum fieri non debet, malus est per se si independentē ab effectu fiat cum fieri non debet, C. si ab effectu solum habeat, quod fiat cum fieri non debet, N. Porro ideo qui studet in casu proposito, studet cum non debet, quia tunc debet aliud facere, hoc est interesse Missæ; ergo totum hujus studii vitium desumitur

mitur ab omissione quam causat; ergo rursus non aliam habet quam ipsius omissionis malitiam.

Inst. Si res ita sit, homo ille non peccabit, nisi contra virtutem religionis: atqui hoc falsum est. Qui enim Sacrum omittit ut studeat, peccat ex nimio studendi affectu: sed qui peccat ex nimio studendi affectu, violat etiam virtutem studiositatis, ad quam pertinet corrigere excessum in affectu studendi.

R. ad 1. neg. min. Ad 2. dico excessum in studio duplicem intelligi posse, alium quidem in propria studii materia, ut cum quis studet rebus vanis, prohibitisve, aut quæ propriam capacitatem superant; alium extra propriam materiam, ut cum quis rebus quidem optimis studet, sed huic studio tam impense vacat, ut alias officii sui partes non impleat. Prioris excessus emendatio ad eam spectat virtutem quam *studiositatis* vocant; posterioris vero correctio, ejus est virtutis cujus præceptum ob studium omittitur; ergo in præsentī casu in quo supponimus hominem rebus de cetero bonis studere, studii excessus per religionem curari debet, quatenus ea docet ut studium, ceteraque id genus exercitia omittantur, cum urgent ejusdem religionis præcepta.

Dico 3. Omissio quæ in causa culpabilis est, est etiam culpabilis in se, quo tempore omittitur præceptum, etiamsi tunc contingat hominem præ somno aut ebrietate, non esse compotem rationis. Ita communiter Thomistæ, ut Cajetanus, Medina, Sotus, Lemos, Godoy, Contenson, Goner, & cum ipsis Suares, Valentia, & alii contra Valquem, Amicum &c. Prob. 1. auctoritate S. Thomæ, cujus verba supra retuli p. 417. Prob. 2. ratione ejusdem S. Doctoris. Ut aliquid sit in se formaliter peccatum, sufficit quod indirecte & in causa sua liberum sit; alioqui qui in ebrietate voluntaria occideret Clericum non esset excommunicatus, contra quod sentiunt Glossa in cap. 6. *De sent. excomm.* Paludanus, Silvester, & alii complures: atqui omissio Sacri contingens in somno vel ebrietate in causa libera est; ergo non in causa solum, sed & in se peccatum est. Prob. 3. Non plus ad peccandum requiritur voluntarii quam ad merendum, aut conficiendum recipiendumve Sacramentum: atqui ad hæc sufficit voluntarium in causa. Unde 1. Martyr in instanti vel mortis, vel quo vulnus mortale recipit, martyrii aureolam meretur, etsi aliquando rationis usu per vulnera sua privetur. 2. Sacerdos qui animo celebrandi accedit ad altare, vere consecrat, etsi mente distractus, & sine advertentiis verba proferat. 3. qui habuit accipiendi Baptismi intentionem, postea licet in amentiam versus, fructuose baptizatur.

Obj. 1. Si omissio Missæ ob somnum sit peccatum in se, erit peccatum actuale: atqui talis omissio nec est nec esse potest peccatum actuale. Nam ad peccatum actuale requiritur libertas actualis: atqui in tali omissione nulla est libertas actualis; actualis enim libertas, actuale voluntatis exercitium requirit: atqui exercitium liberum voluntatis nec est nec esse potest in somno.

R. ad 1. neg. min. ad 2. dist. maj. Ad peccatum actuale requiritur libertas actualis vel in se, vel in causa, C. in se necessario, N. Etsi porro omissio in somno actu & in se libera non sit, cum jam libertatis potestati non subiaceat, est tamen voluntaria in causa; quæ quidem

dem voluntarietas refunditur in effectum, unde non causa solum, sed & effectus in Confessione aperiri debent.

Inst. Quod non est voluntarium in se, sed in causa solum, non est imputabile in se, sed solum in causa: ergo revera idem sentimus cum adversariis.

R. dist. ant. Non est imputabile in se, hoc est ratione sui solius, C. non est imputabile in se etiam dependenter a causa, N. Omissio Missæ v.g. non est mala per se præcisè; unde non peccat qui Missam omittit, quia nec voluit, nec velle potuit eam audire: at eadem omissio & in se & in causa mala est, quia ex mala causa factum est ut id positum non fuerit, quod poni debuerat.

Ergo, inquires, in hoc casu reperitur duplex specie peccatum, quod tamen multoties negavimus.

R. aliquando unum, aliquando multiplex esse peccatum in hujusmodi omissione. Unum quidem, si rem præceptam omittas ob rem de se bonam aut indifferentem; duplex vero si eam omittas ob rem de se malam, v.g. ob ebrietatem; etsi enim actus vel omissio exterior non adjungat malitiam essentiali actui interno, ut alibi * dixi; omissio tamen Missæ facile intelligitur addere aliquid ebrietati, quæ est ipsius occasio.

* Tom. 2.
p. 702.

Obj. 2. Ex hac doctrina sequitur 1. hominem mereri si in somno actum aliquem bonum in causa voluntarium exerceat. 2. eumdem consecrare in ebrietate, si ante ebrietatem habuerit intentionem consecrandi: atqui hæc totidem sunt absurda.

R. primum aliquo modo sequi, sed non esse absurdum: neque enim absurdum est eum v.g. qui Deo inspirante martyrii occasionem inquisit, & per somnum occiditur in odium fidei, martyrii corona donari, eo quod bona ejus voluntas moraliter perseveret; secundum vero absurdum esse, sed non sequi, quia Christus noluit ut Sacramenta ab homine mentis impote collata valerent, tum ob reverentiam quæ eis debetur; tum quia necesse est ut Sacramentum conficiatur cum certitudine saltem morali de presentia subjecti cui applicatur; hæc autem certitudo jam non inest homini ebrio aut dormienti. Ita Gonet, & cum eo Juenin.

Ex his sequitur pro praxi 1. eum qui non solum se commisit periculo omittendi, sed etiam reipsa omisit, debere id in Confessione exprimere, quia peccatum omissionis ipsa actuali omissione consummatur. 2. eum qui Baccho & Veneri nimium indulgens, ita fit infirmus ut posthac jejunare non possit, peccare non jejunando, donec eum facti sincere poeniteat. Eæ enim omissiones sunt, juxta nos, imputabiles quoad effectum; juxta adversarios vero nostros saltem plures, sunt saltem quoad affectum culpabiles, ut docet Henno p. 55.

Quæres 1. an omissio pariat habitum.

R. affirmat. quia ex dictis nulla est omissio sine actu: atqui actus sæpe repetiti producunt habitus. Et vero docet experientia, eum qui sæpius ludendi affectu Sacrum omittit, comparare facilitatem non solum ludi, sed & omissionis Missæ.

Quæres 2. an peccatum commissionis & omissionis specie differant.

R. differre specie, non solum physice, sed & moraliter. Nam odium Dei, v.g. alterius est speciei ab omissione charitatis: unde ei qui Deum odio habuit, non satis est ut in Confessione dicat se contra charitatem

peccasse : charitas enim aliter per odium Dei , aliter per omissionem amoris violatur . Si tamen peccatum commissionis sit omissionis fundamentum , utrumque ejusdem erit speciei , ut patet in eo qui furatur & non restituit ; qui facit injuriam & non reparat .

Quæres 3. an peccatum commissionis sit gravius peccato omissionis .

R. affirm. quia gravius est ad objectum contrarium , v.g. ad odium Dei abire , quam objecto debito non adherere , omittendo v.g. actum amoris Dei ; sicut gravius peccat miles qui transit ad partes hostium , quam qui simpliciter e castris recedit .

CAPUT QUARTUM.

De reliquis peccati speciebus.

QUæ ad alias peccati species pertinent , ex iis quæ passim dicta sunt , colligi debent . Sic ex eo quod admitti non debeat peccatum philosophicum , sequitur omne peccatum esse contra Deum , tamen si peccata quædam contra Deum esse specialiter dicantur , quia amor vel reverentia Deo debita specialiter opponuntur , ut hæresis & desperatio . Sic 2. ex dictis , ubi de delectatione morosa , sequitur dari cogitationes quæ per se & independentè ab actu exteriori , sunt veri nominis peccata ; imò alibi etiam probavimus actum exteriorem actui interno non superaddere malitiam essentialem &c. Superest igitur ut quædam dicamus de peccatis capitalibus , quæ sic vocantur , quia non solum per se sunt peccata , sed etiam aliorum complurium fontes & capita : ea vero septem numerantur a Theologis , superbia scilicet , avaritia , luxuria , ira , gula , invidia & acedia . De luxuria & ira commodius loquemur ubi de præceptis Decalogi : cetera hic prosequemur paucis , ita tamen ut explicemus uniuscujusque naturam , qualitatem , actus , filias seu peccata inde pullulantia , & remedia .

ARTICULUS PRIMUS.

De Superbia.

SUPERBIA , juxta Augustinum , est perversa celsitudinis appetitus seu , ut loquitur S. Thomas , inordinatus propriæ excellentiæ appetitus . Appetitus inquam , idest desiderium , complacentia vel amor . Inordinatus , tum quia superbus iis non vult subijci quibus debet , sicque peccat contra humilitatem ; tum quia præsumptuose appetit quæ supra conditionem suam sunt , sicque per excessum peccat contra magnanimitatem : si quis enim propriam perfectionem aut excellentiam , in Deo & propter Deum quærat , virtus erit magnanimitatis , non vitium superbiz . Excellentia , idest perfectionis quam quis habet , aut sibi inesse imaginatur . Propria : unde si mater nimium appetat excellentiam filiz , & vicissim , non est proprie superbia , sed quoddam vitium superbiz affine . Porro superbiz objectum est excellentia , tum respectiva , qua quis aliis præcellere vult , quod etiam

iam indicat nomen superbiæ, cum *superbire* idem sit ac *super* alios *ire* velle; tum absoluta, cum quis etiam de aliis non cogitans, vult excedere id quod sibi secundum regulam & mensuram divinam præfixum est. Vid. Silvium in citat. S. Thomæ locum.

Quæres 1. an superbia sit grave peccatum.

R. eam esse peccatorum omnium & primum, & gravissimum, & periculosissimum. 1. quidem est omnium primum, quia a *superbia* initium *sumpsit omnis perditio*: nam primi homines per *superbiam* peccarunt, volentes esse sicut dii scientes bonum & malum, Lucifer vero malorum Angelorum princeps de cælo cecidit, quia dicebat in corde suo, *In cælum conscendam, super altæra Dei exaltabo solium meum* &c. 2. est omnium maximum: tum quia fons est ceterorum omnium, juxta id Eccli. 10. *Initium omnis peccati est superbia*: unde S. Augustinus, *Magnum*, inquit, *hoc delictum est, & caput atque causa omnium delictorum*. . . . Hoc peccatum magnum, Christum de cælo deduxit, usque ad formam servi humiliavit, contumeliis egit; ligno suspendit. Tum quia, ut solide discurrit S. Thomas ibid. a. 6. licet *superbia ex parte contritionis ad creaturam, non sit maximum peccatum, quia celsitudo quam superbus inordinate appetit, secundum suam rationem non habet maximam repugnantiam ad bonum virtutis; ex parte tamen aversionis, habet maximam gravitatem: quia in aliis peccatis homo a Deo avertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujuscumque alterius boni: superbia vero habet aversionem a Deo ex hoc ipso quod non vult Deo & ejus regulæ subiacere: unde Boetius dicit, quod cum omnia vitia fugiant a Deo, sola superbia se Deo opponit*. Tum denique quia peccati illius fontem & radicem gerimus in nobis, primumque in nobis vivit, & ultimum moritur, ut docet * S. Augustinus. 3. demum *superbia omnium est vitiorum periculosissimum: tum quia alia quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant, superbia vero etiam bonis operibus insidiatur ut pereant*, ait Augustinus Epist. 211. unde *ruina omnium virtutum appellatur a Sancto Isidoro lib. 11. Sententiar, c. 38. tum quia superbia in homine dominans, signum est evidentissimum reprobationis*, ut docet S. Gregorius c. 41. in Job. Atque id evidens est 1. quia *Deus superbis resistit, nec nisi humilibus dat gratiam*. 2. quia *diabolus est rex super universos filios superbiæ*. Hinc ubique in Scripturis suam in superbos indignationem testatur Deus. Prov. 6. *Sex sunt quæ odit Dominus*. . . . *oculos sublimes*. Ibid. c. 8. *Arrogantiam & superbiam detestor*. Et c. 16. *Abominatio Domini est omnis arrogans*.

Quæres 2. quinam sint præcipui actus superbiæ, & an omnes sint peccatum mortale.

R. ad 1. Actus illi sunt quatuor. 1. cum *superbi bonum a semetipsis habere se æstimant*, vel ita se gerunt quasi æstimarent se a seipsis habere bona corporis vel animæ quæcumque ea sint. 2. cum *si bonum hoc sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, non autem gratuito*. 3. cum *jaçant se habere quod non habent*. 4. cum *despectis ceteris singulariter videri appetunt habere quod habent*, cum nempe id curant ut videantur aliis præcellere scientia, virtute, aliisque corporis vel animi dotibus. Ita S. Gregorius Magnus, & post eum S. Thom. ibid. a. 4.

R. ad 2. duos priores actus qui vocantur *superbia completa*, esse mortales

Tob. 4.

Gen.

Isaia 14.

Enar. 2. in

Ps. 18. n.

15.

* Serm. 1.

in Ps. 18.

n. 14.

Ep. 7a.

Job 41.

Job 41.

L. 23. mor.

ral. in Job

c. 4.

tales ex genere suo. Primus enim negat Deum esse boni cuiuslibet auctorem, contra id Apost. *Quid habes quod non accepisti?* secundus vero facit quidem Deum boni collati auctorem, sed ex debito: duo vero posteriores sunt etiam mortales, si adsit gravis proximi aut superiorum despectus vel detrimentum, alias veniales.

Hinc colliges cum Æthica amoris, eos peccare mortaliter, 1. qui finem suum ultimum in humana gloria constituentes, diligunt gloriam ^{581.} *dominum, magis quam gloriam Dei.* 2. qui se cum gravi proximi contemptu vel indignatione extollunt, Phenennam imitati, quæ Annæ Samuelis matri sterilitatem exprobrans, eamdem graviter affligebat. 3. qui propriam gloriam quarunt per iniquam eamque gravem proximi depressionem, detractionem, v.g. calumniam; aut qui de aliorum excellentia & bono notabili notabiliter tristantur. 4. qui ne solito victus & vestitus splendori quidquam detrahant, undeque pecuniam corrādunt, & debita viribus suis majora, non sine gravi proximi detrimento contrahunt. Idem dic de Principibus, qui, ut status sui gloriam amplificent, vicinos invadunt. 5. qui se quasi phœnices in aliqua scientia vel arte exhibendo, perniciofa consilia, scripta, præcepta suggerunt; & ii quidem ad restitutionem tenentur. 6. qui fidiis quas jactant qualitatibus, officiis, vel Beneficiis quæ non merentur, comparant; aut qui ementitis divitiis uxorem seipsum longe diuorem decipiunt & ducunt. Monet tamen S. Thomas id in superbis peccato contingere, quod in *ibid.* ^{4.5.} *aliis que sunt peccata ex genere suo mortalia contingit, ut nempe propter actus imperfectionem non sint nisi peccata venialia.*

Quæres 3. quæ & quot sint filia superbiz.

R. Tres recensentur, præsumptio scilicet, ambitio, & vana gloria. *Præsumptio* hic est appetitus inordinatus aliquid aggrediendi quod vires proprias & capacitatem superat: unde præsumptuosus dicitur, qui præsumit exercere aut quærere officium Confessarii, Superioris, Judicis, Medici, aut Theologiæ Professoris absque scientia sufficienti; aut qui ad veneræ proclivis solus manet cum puella juveni, aut impudica consortia frequentat, etsi peccare non intendat; item qui sine experientia navim per mare tumidum regit, equumque ferocem conscendit cum periculo sibi graviter nocendi; & in his casibus præsumptio peccatum est mortale: veniale vero solum, cum ex ea nullum, aut nonnisi leve imminet periculum injuriæ Dei, damni vel proprii vel aliorum. *Ambitio* est inordinatus appetitus dominandi seu extollendi se per dignitatem aut honorem præsertim indebitum; & hæc peccatum est mortale, 1. cum quis studio aliis dominandi, eos subtrahit sive ab obedientia Deo debita, ut fecit primus Angelus; sive ab obedientia legitimis Superioribus debita, ut sapius faciunt ambitiosi. 2. cum quis præminentiam quærit cum notabili dispendio honoris Dei, vel utilitatis proximi, ut ii faciunt qui a consecutione dignitatis impediunt alios qui multo plus Dei gloriam, & proximi salutem promovissent. 3. cum honor quæritur per media graviter illicita, v.g. Beneficium per simoniam, fraudem, detractionem de competitore. 4. cum ita quis erga dignitatem suam affectus est, ut mallet mortaliter peccare, quam eandem dimittere. 5. dum qui nullum habet honoris titulum, honorem sibi indebitum exigit, & exhiberi curat. Ceterum am-

- bitio viris ecclesiasticis præcipue pertimescenda, qui proinde utiliter meditaruntur id S. Thomæ, *presumptuosum videri, quod aliquis præesse appetat, etiam ad hoc quod subditis prosit, nisi manifesta necessitate imminente. Vana gloria est appetitus inordinatus manifestationis propriæ excellentiæ, seu inordinata, quam quis habet cupido, ut excellentia sua, sive vera, sive imaginaria, aliis manifestetur, & ab iis prædicetur. Quatuor sunt, juxta S. Thomam, casus in quibus vana gloria peccatum est mortale. 1. cum quis gloriatur de falso aliquo quod contrariatur divinæ reverentiæ, sive falsum illud sit contra Deum, ut cum Rex Tyri elevato corde dicebat Ezech. 28. *Deus ego sum*; vel cum quis de donis Dei gloriatur, ac si ea non accepisset; sive falsum illud sit contra veritatem fidei, ut si quis ex humanæ laudis desiderio, doceret ex professio aliquid ad fidem pertinere, quod tamen Ecclesia declaravit non pertinere. 2. cum quis bonum temporale de quo gloriatur præfert Deo, ut iis contingit qui quærunt laudari ut perveniant ad fornicationem, vel ad Prælaturam qua sunt indigni: item si quis gloriam quærat ex peccato mortali, v. g. ex duello, rebellionem. 3. cum quis præfert testimonium hominum testimonio Dei. Exemplum est, ait Æthica amoris, tum in Hæreticis, & quibuslibet pravaram opinionem auctoribus & doctoribus, qui propositiones hæreticas aut perniciosas, Ecclesia licet, seu Romano Pontifice, vel Episcopo jubente, ejurare renunt vel retractare, ne famæ suæ jacturam patiantur; tum in iis qui ne hominum probra incurrant, Deo ad meliora vocati resistunt. 4. cum quis intentionem suam refert ad gloriam, tanquam ad ultimum finem . . . pro quo consequendo non permittit facere etiam quæ sunt contra Deum, ut si quis fornicetur cum ea quæ minatur se cum diffamaturam, quasi violentum stupratorem, nisi consentiat. Item si Theologus, Confessarius, aut Medicus seminidustus, doctiores in materiis difficilibus consulere recuset, ne pro imperito habeatur; de quo hominum genere sic Deum alloquitur Augustinus: *Qui laudari vult ab hominibus, ut superante te, non defendatur ab hominibus, judicante te, nec eripietur damnan te*. Extra hos casus, ait Silvius, vana gloriæ amor fere semper non est nisi veniale peccatum, maxime tamen cavendum ob tria. 1. quia peccatum quamvis leve semper cavendi debet. 2. quia opus etiam optimum, si ex inanis gloriæ amore fiat, amittit vim merendi vitam æternam, etiam si illa inanis gloria non sit peccatum mortale. 3. quia inanis gloria ad gravia peccata trahit, quatenus efficit ut homo nimium de se confidens a Deo sensim deferatur, & paulatim excidat a bono quod habebat. Hinc non raro permittit Deus ut superbi in gravissima præsertim luxuriæ peccata labantur, juxta id S. Augustini Serm. 53. de verb. Dom. *Audeo dicere, superbis continentibus expedit cadere, ut in eo in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest cui inest continentia, si dominetur superbia?**
- Tametsi vana gloria sit filia superbix, & ipsa tamen suas habeat filias, quas septem enumerat S. Gregorius. Eæ vero sunt inobedientia, jactantia, hypocrisis, contentio, pertinacia, discordia, & novitatum presumptio. Inobedientia est peccatum quo violatur præceptum Superioris ex contemptu; eaque si formalis sit & perfecta, idest si inobediens ideo præceptum implere nolit quia præceptum est, semper est peccatum mortale, etiam cum levis est materia, ut supra dictum est pag. 264. Jactantia est propria

præ excellentiæ prædicatio per verba, sine necessitate; eaque est peccatum mortale; 1. cum derogat gloriæ Dei, ut derogabat Rex Tyri de quo supra. 2. cum graviter derogat charitati proximi, ut Phariseus, qui Luc. 18. tumide agebat: *Non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus.* 3. dum grave proximo præjudicium affert, ut si quis se in sanandis morbis peritum prædicet, cum non sit, ut pecuniam credulorum corrodar. 4. cum involvit saltem tacite & implicite approbationem culpæ mortalis, quam quis a se admissum jactat, ut, pro dolor! faciunt tot dissoluti juvenes, qui fornicationes suas, adulteria, rixas, pugnas & vulnera in ipsis inflicta, ebrietates in quas vel ipsi ceciderunt, vel alios ipsi projicere, & ipsa etiam quorum rei non sunt crimina, læti provalant. Unde sequitur in Confessione exprimi debere 1. non jactantiam solum, sed & speciem peccati de quo gloriatio captata est; nam jactantia de fornicatione v. g. non humilitati solum, sed & castitati repugnat. 2. peccatum diffamationis, si quæ jactantiam comitata fuerit, ut si quis jactaverit se rem habuisse cum tali femina bonæ famæ. 3. peccatum scandali, vel injustitiæ quod ex jactantia nasci potuit: unde qui alium præsentem de ejus fornicatione vel furto laudat, utriusque peccati speciem confiteri debet; quia eæ laudes veræ sunt exhortationes vel ad complacentiam in peccato, vel ad ejusdem peccati repetitionem: quod si alium de furto laudans, causa fueris cur de novo furatus sit, ad restitutionem teneris ut palpo vel ut consulens. *Hypocrisis* est peccatum quo quis simulat se vel justum esse cum non sit, vel justiore quam sit. Mortale est illud peccatum præsertim in triplici casu. 1. cum quis sanctitatem contemnit, eamque acquirere non vult, sed in peccatis permanere volens, solum curat sanctius apparere, sicut faciebant Pharisei, ob id toties & tam severe a Christo reprehensi, ut Matth. 23. 2. cum quis, etsi sanctitatem non contemnat, eam tamen simulat, ob finem qui graviter repugnat charitati Dei vel proximi, puta cum simulat sanctitatem, ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem qua indignus est, vel ut pauperum eleemosynas ad se attrahat, ut solebant Pharisei qui comedebant domos viduarum, orationes longas orantes. 3. cum hypocrita sic dispositus est, ut malit præceptum aliquod grave transgredi, quam excidere a bono nomine quod sibi per falsam devotionem comparavit, quod non ita rarum est quibusdam puellis. Si quis vero, ajunt Silvius & alii, sine sanctitatis contemptu, aut sine intentione graviter mala, vel ne alios scandalizet, vel ut iis bonum exemplum præbeat, simulet sanctitatem quam non habet, ordinarie solum est peccatum veniale; quia, ut ait ibid. S. Thomas, eadem ratio est de mendacio, & simulatione: porro non omne mendacium est mortale. Contentio est inordinata verborum contrarietas circa verum. Ad eam reduci potest discordia, quæ est contrarietas voluntatum in bono, in quo ex charitate convenire & consentire tenemur: utraque aliquando mortalis est, aliquando venialis juxta gravitatem aut levitatem mali quod inde nascitur. Sic peccat mortaliter 1. qui fidei vel morales Christianæ veritatem contentiose impugnât, sive sciens agat, sive ex ignorantia quæ plerumque vincibilis est, & auctoritati majori cedere deberet. 2. qui veritates quasdam ad pietatem, licet non ad fidem spectantes, ut immaculatam B. Virginis Conceptionem, non sine gravi audientium scandalo

S. Thom.
2.2. q. 111.

4. 4.
Silvius
hic.

Silvius.
S. Thom.
2.2. q. 37.
38.

impugnat. 3. qui, ut Advocati quidam & Procuratores, causam injustam dolose & clamose propugnant. 4. qui scienter & ex intentione dissentiunt a bono Dei vel proximi. Si quis vero ex ratione vere probabili dissentiat, puta quia existimat non esse bonum id quod vult alter, sed quod ipse; vel nullum est, vel nonnisi veniale peccatum. Idem dic si quis habet quidem animum contradicendi, sed in re quæ Dei honori, aut proximi bono graviter non adversatur. Hinc dissensio Pauli & Barnabæ, de qua Act. 15. non fuit peccatum, quia ambo bonis nitebantur rationibus quas Spiritus sanctus iis suggererat, ut invicem corpore dividerentur, atque ita uberius esset fructus prædicationis: dissensio vero Cephæ a Paulo culpam venialem non excessit. *Pertinacia*, qua quis melius intelligenti cedere nolens, proprio iudicio nimis adhæret, contra id Prov. 3. *Ne imitaris prudentiam tuam*, peccatum est periculi plenum, & non raro mortale, quia non raro vergit in Dei injuriam, Superiorum contemptum, aut grave proximi detrimentum. *Præsumptio novitatis*, qua quis inanis gloriæ studio nova excogitat, ut nomen inter homines sibi conciliet, peccatum est periculosissimum, utpote radix hæresion, & usum in vestibus aut ornamentis quæ modestiæ & castitati sæpe sæpius graviter repugnant. De vestium luxu, qui & ipse superbiz filia est, legatur c. 3. Isaia, & Instructio Confess. S. Caroli Borromæi.

Quæres 4. quænam sint superbiz remedia.

R. Hæc afferri solent. 1. notitia sui: vix enim fieri potest ut sibi metipsum non vilescat qui serio pensabit se innumera admisisse peccata, se item mille de novo peccandi periculis expositum esse, mille bene agendi difficultatibus anxium, mille suspicionibus obnoxium; primum ab adolescentia in malum, tardum & torpentem ad omne boni genus, fœdatur carnalibus, implicatum terrenis, vacuum virtutibus, adeo ut facti simus ut immundi omnes nos, & quasi pannus mensurata omnes justitiae nostræ. 2. attentio ad universas vitæ nostræ partes, quales nimirum essemus ante ortum, merum nihil; quales in ortu, sperma foetidum; quales in processu, congeries stercoris in corpore, iniquitatis in anima; quales in exitu, esca vermium, & forte ignis æterni. 3. consideratio propriæ indigentiae, quæ tanta est, ut quidquid nostrum est plenum sit ut plurimum mendacii & peccati; quidquid nobis bonum inest, sit a Deo. 4. consideratio item brevitatæ eorum quibus mens effertur solet, & petulantius superbire: Terra es, & in terram reverteris; *Dii estis*, & tamen ut infimi quique homines moriemini. Ubi nunc Alexander? Ubi Cæsares? ubi tot Philosophi qui laudantur ubi non sunt, torquentur ubi in æternum erunt? 5. frequens meditatio poenarum superbiz, cui Deus resistit, quam homines etiam superbi in aliis detestantur, quæ cordis paci inimica est, quæ nonnisi infelicem exitum habere solet, ut videre est in Lucifero, in Absalon, in Aman, in Herode illo, quem percussit Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo. 6. libens cum humilibus conversatio; crebra divinæ gratiæ invocatio, quæ si alicui necessaria est, certe cum agitur de comparanda humilitate, cujus exercitium ut necessarium, sic & corruptæ naturæ arduum est; ac denique propositio sæpius renovata sive exemplorum Christi, qui humilitatis semetipsum; sive horum ipsius verborum, *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde*. Et iterum, *Nisi esiciamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum*.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Avaritia.

Avaritia definitur a S. Thoma, amor inordinatus divitiarum. *Amor*, idest vel adhesio nimia iis quæ jam possidentur, vel nimia cupiditate ea, quæ nondum habentur, possidendi; unde sæpius avari sunt pauperes, qui dum carent facultate, ardent cupiditate. *Inordinatus*, sive relative ad proximum, cum vel nimis ab eo accipitur, vel ei fatis non datur; sive in ordine ad nosmetipsos, cum ardentius bonis terrenis inhaeremus, vel ea prosequendo, vel in iisdem complacendo: unde avarus non est qui divitias appetit quantum fatis est ut vitam honeste transigat, prolem educet, sustentet familiam, quia in hoc nihil est inordinati. *Divitiarum*, quo nomine intelliguntur bona quæcumque mobilia & immobilia, etiam parva, si ea nimium amentur. August. in Psalm 51

Quæres 1. quodnam peccatum sit avaritia.

R. eam esse mortalem ex genere suo, cum charitati vel iustitiæ adversatur; unde multum Christianis, maxime vero Clericis pertimescenda est. Prob. 1. ex Scriptura Eccli. 10. *Avaro nihil est scelerius, nihil est iniquius quam amare pecuniam: hic enim & animam suam venalem habet.* 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fures, neque avari regnum Dei possidebunt.* Ephes. 5. & Coloss. 3. *Avaritia vocatur Idolorum servitus.* Matth. 6. *Non potestis Deo servire & mammonæ.* Hinc tot Dei in avaros maledictiones Isai. 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, usque ad terminum loci: numquid habitabitis vos soli in medio terre?* Prob. 2. Quod adversatur præceptis per se obligantibus sub mortali, mortale est peccatum: atqui talis est avaritia de qua loquimur. Repugnat enim tum amoris appetitativo erga Deum, cum malit avarus pecuniæ servire quam Deo: tum charitati & iustitiæ proximo debitis, cum avari de quibus hic loquimur, pauperibus, domesticis, creditoribus negent id quod ipsis debitum est, aut ita dispositi sint, ut negarent, si possent; ergo talis avaritia semper est peccatum mortale, nisi forte actus imperfectio, aut levitas materiæ, vel nullum vel dumtaxat veniale peccatum efficiat, ait ex Sancto Thoma Merbesius 2. part. Sum. Christi. q. 23.

Dixi 1. cum adversatur iustitiæ &c. Si enim sumatur prout opponitur liberalitati, & in hoc sisat ut homo quamvis supersus divitias amet, non tamen præferat earum amorem amoris divini, ut si propter divitias non velis aliquid facere contra Deum & proximum, sic avaritia est peccatum veniale: secus erit mortale. Ita sanctus Thomas ibid. 2. 4.

Dixi 2. peccatum hoc Christianis, præsertim vero Clericis valde esse pertimescendum. Ratio generalis est, quia radix est omnium malorum cupiditas, ex qua, ut statim dicam, gravissima mala scaturiunt. Ratio specialis est, quia Clerici arctius tenentur Christi paupertatem imitari, aliosque ab avaritiæ vitio retrahere: unde Concilium VI. Paris. Can. 13. *Cavendum, inquit, summopere Sacerdotibus est, ut ab avaritiæ peste... & cupiditate se compescant: quoniam digne non possunt subditis prædicare, ut ab his se abstineant, cum ipsi his... se mancipaverint.* Vere Petrus

Blensensis: *In multis, inquit, notabilis est avaritia Sacerdotum, præsertim dum pro quaestu temporali faciunt se ordinari, dum spe vilissimæ oblationis sacramenta consueunt, de cadaveribus litigant, sepulturam & Baptismum vendunt, mibi gratias impendentes.*

Tom. 1.
pag. 187.

Ex his principiis infert ibidem Merbesius, eorum avaritiam esse mortalem, 1. qui opes & bona perfas & nefas acquirere parati sunt. 2. qui ultimum suum finem constituunt in divitiis, ita affecti ut potius fallant, pejerent &c. quam abstineant a lucro. 3. qui tam cupide retinent sua, etiam legitime parta, ut eorum jacturam vel imminutionem neque propter Deum, neque propter proximum pati velint. 4. qui ita opes congerunt, ut nullum iis congerendis modum statuunt; *Non est finis acquisitionis eorum*, ait Baruch c. 3. *exterminati sunt, ad inferos descenderunt*; cum e contra Christiani, *habentes alimenta & quibus regantur, his contenti esse debeant*, quæ verba non consilii solum, sed veri præcepti loci habenda esse censet cum Estio idem Merbesius: unde, quod hic expendere non vacat, mortalis peccati reos esse vult eos qui *concupiscunt plura quam hujus vite necessaria exigat, itaut discernere velint*. 5. qui emunt frumenta, recondunt, nec recludunt horrea, quin annona ad summum quo pervenire possit pretium pertigerit; ii enim & charitatem violant, & justitiam, prout* alibi dixi: unde Proverb. 12. dicitur, *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis*; atque maledictionem hanc exaudiet Deus ex cap. 4. Eccli. 6. qui eam quam habent scientiam salutarem, proximis communicare abnuunt, cum desunt alii per quos id rite fiat; unde apposite scribit S. Gregorius l. 3. Pastor. c. 26. *Admonendi sunt qui cum utiliter predicare possunt, immoderata tamen humilitate refugiant... quantum delinquant... Si populum famem attereret, & occulta frumenta ipsi servarent, auctores procul dubio mortis existerent. Quia itaque plebendi sunt poma considerent, qui cum fame verbi Dei anima pereant, ipsi panem perceptæ gratiæ non ministrant.*

* Tom. 1.
p. 584.

Quæres 2. quænam sint avaritiæ filiz.

R. cum S. Gregorio l. 31. Moral. c. 17. *De avaritiæ proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, & contra misericordiam obdurations oriantur*; furtum quoque, homicidium, simonia, usura, neglectus divinorum, & mala pene omnia. *Proditio est illicita manifestatio rei vel personæ in proximi detrimentum contra fidem ipsi debitam, explendæ avaritiæ causa*; eaque quadrupliciter contingit. 1. prodendo personam: sic Judas prodidit Christum, & Dalila Samsonem. 2. prodendo loca, ut cum quis arcem vel urbem ab aliquo legitime possessam hostibus tradit. 3. prodendo res mobiles, v.g. indicando latroni ubi quis pecuniam & vestes absconderit, ut hæc ablata tecum dividat. 4. prodendo alterius secretum, v.g. litteras ejusaperiendo, quod sine peccato sæpe mortali fieri nequit, cum litterarum sigilla communi fidei credita sint, & qui eas resignat iniquus sit tum in eum qui mittit, tum in eum qui recipit: venialiter tamen solum peccaret, qui aperiret litteras in quibus certosciret res nonnisi levis momenti contineri; imo a veniali immunis esset 1. qui exploratum haberet eum cujus sunt litteræ, boni consulturum si resignentur. 2. qui eas auctoritate publica resolvit. 3. qui non temere sed probabiliter judicat eas litteras, vel in proprium ipsius, vel in tertii cujuspiam, ac præsertim communitalis dampnum conscriptas esse: jure enim suo excidit qui eo ad al-

terius

terius perniciem abutitur. Ita Merbesius *ibid.* q. 27. Proditores quoque sunt qui alterius arcanum fidei suæ commissum in ejus detrimentum evulgant, ut aliquando faciunt Principum Ministri, Advocati, Procuratores, Medici, Chirurghi, qui dominorum suorum arcana, clientum secreta, pudendos sed occultos ægrorum qui suæ se fidei commiserunt morbos revelant; ii item qui momentosum arcanum sibi ab amico creditum, præter ipsius voluntatem alteri manifestant, ac præsertim dum probabiliter metuere debent, ne quid hinc in eum redundet mali. Excipe, nisi res sub secreto commissæ pertineant *ad corruptionem multitudinis, vel spirituales*, ut hæresis aut pravorum dogmatum disseminatio; *vel corporalem*, ut excidium patriæ, incendium pagi; *vel in grave damnum alicujus persone*, ut si quis insidiatur vitæ, famæ, vel bonis alicujus privati; in his enim casibus nemo præter Confessarium obligari potest per secreti commissum, quia in hoc frangeret fidem vel charitatem quam alteri debet, ei nempe cui injustæ insidiæ parantur. Si vero quæ sub secreto commissæ sunt alicui, non vergant in præjudicium tertii, tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto superioris, quia servare fidem est de jure naturali. Ita S. Thomas 2.2. q. 70. a. 1. & cum ipso Auctor *Æthicæ* a. moris p. 595. qui cum Cajetano, Navarro & aliis, addit eos qui ut arctius obligent ad secretum, signant se signo Crucis, & flectentes genua, ajunt se secretum committere sub Confessione, & tamen revera sacramentaliter non continentur omnia peccata sua cum intentione accusandi se in ordine ad absolutionem, non plus ligare quam ligent alii qui his formalitatibus non utuntur, quia tunc non committunt secretum in Confessione sacramentali, nec Sacerdoti ut Christi ministro, sed ut homini res suas aperiant; atque is propterea, ait hic Silvius, æque debet revelare si juridice requiratur; imo & quamvis non requiratur, si alioquin grave alicui etiam privato damnum imminet. Addit idem Silvius, per hunc secreti stipulandi modum, quamdam Sacramento Pœnitentiæ injuriam fieri, unde negat eum admitti debere. *Fraus* est astuta deceptio alterius *in facto*, v. g. in contractibus, tam ratione materiæ, quam ratione pretii, de quibus dixi Tom. 1. *Fallacia* est astuta deceptio *in verbo*, seu est dolosa verborum mendacium aut æquivocorum ad proximi deceptionem usurpatio, quæ si juramento confirmetur, vocatur *perjurium*, de quo dictum est Tom. 2. *Inquietudo* est nimia & anxia mentis attentio, ad acquirendas conservandasve divitias, cum timore ne futuram desint contra id Christi, *Nolite solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus?* Hac anxietate lacerati viri divitiarum, sunt miseri, quia divitiis cum labore acquisitas, cum metu custodiunt; sunt & servi, quia divitiis non sunt avarorum, sed avari sunt divitiarum. *Obduratio contra misericordiam*, est tenax rebus terrenis adhæsiō, quæ impedit ne cor miseriis pauperum emolliatur: unde fit ut violetur præceptum eleemosynæ, de qua alibi. Qui plura volet, consulat Merbesium.

Quæres 3. quæ sint avaritiæ remedia.

R. sex esse. 1. attendant avari omnia prorsus in morte quæ citius quam putent, instat, esse dimittenda, & relinquenda hæredibus sæpe ingratiss, sæpe dissipatoribus, sæpe inde damnationis occasionem sumpturis. *Stulte*, Luc. 12. ajebat Christus, *hæc nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem parasti, Eccle. 2. cujus erunt?* Unde Sapiens: *Delectatus sum*, inquit, *omnem industriam meam*

meam habiturus heredem post me quem ignovo utrum sapiens an stultus futurus sit. 2. perpendant, avaros nunquam contentos, nunquam satiatos esse: unde hydropico comparantur, cui *quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aqua*. 3. recolant avaros omnibus invisos esse & abominabiles; pauperibus quorum sanguinem sugunt, & patrimonium furantur; filiis quibus sæpe necessaria denegant; operariis quorum defraudant mercedem; domesticis quorum stipendium quoquo dato prætextu vel imminuunt, vel auferunt.

Matth. 10. 4. serio animadvertant, *quam difficile sit confidentes in pecuniis in regnum Dei intrare: facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei*.

Matth. 6. 5. sapius reflectant quam fatuum sit thesaurizare thesauros in terra, ubi ærugo & tinea demolitur &c. non thesaurizare vero in

2. Cor. 8. cælo ubi fures non effodiunt, nec furantur. 6. oculos mentis intendant tum in Christum, qui cum dives esset, propter nos egenus factus est; tum in tot Christi discipulos, qui vel omnibus cesserunt bonis, ut nudi nudam crucem sequerentur, prout fecerunt Antonii, Arlenii, Paulini, Francisci &c. vel in medio divitiarum sinu pauperatam amaverunt, ut tot nobilis profapiæ viri quorum memoria in benedictione est.

ARTICULUS TERTIUS.

De Gula.

Gula est inordinatus appetitus ususque cibi & potus; unde *gulosi* ii dicuntur qui cibo utuntur & potu, non ut necessitati satisfaciant, sed ut serviant voluptati quam ex esculentis poculentisque percipiunt. Non quod voluptas ipsa cibi & potus per se peccatum sit: non enim solum cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis, ait Augustinus, unde certam alimentorum usui delectationem adiunxit Deus, ut nemo ea refugeret: sed quia voluptas illa sapius efficit ut quis scienter excedat mensuram in edendo & bibendo, & hoc solum quidem, sed semper pertinet ad gulam ut docet S. Thomas, adeoque & semper peccatum est, prout definiit Ecclesia, cum hanc quorundam propositionem ad Epicuri scholam alegandam esse declaravit, *Comedere & bibere usque ad satietatem, ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non ob sit valetudini; quia licite potest appetitus naturalis actibus suis frui*.

Gula dividitur in comestationem seu crapulam, & ebrietatem. Hæc in immoderata potus, illa in immoderata cibi sumptione consistit. Circa utramque multa proponuntur.

Quæres itaque 1. an, quale, & quibus in casibus comestatio sit peccatum.

R. Comestatio ut ab ebrietate sejuncta, aliquando est peccatum mortale, aliquando veniale solum; ita S. Th. ibid. a. 2. Prob. 1. quia Apost. Gal. 5. *comestationes & ebrietates recenset inter ea quæ qui agunt, regnum Dei non consequuntur*. Et alibi: *li quorum deus venter est, id est qui omnia ad crapulam referunt, Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri*; adeoque sunt in statu mortalis peccati. Prob. 2. quia re ipsa multi sunt casus in quibus gula avertit a fine ultimo, ut ait S. Thomas, adeoque a gravi culpa excusari non potest. Unde peccant mortaliter 1. qui, ut loquitur hic Silvius, propter suum ventrem omnia faciunt, cibi & potus delicias quærentes plus quam

L. 4. cont.
Jul. c. 14.

2. 2. q. 148.
a. 1. ad 2.

Philip. 3.
Rom. 16.

quam cetera. 2. qui parati sunt mortaliter potius peccare, v. g. furari, debita quibus solvendis sunt impares contrahere, familiam suam ad egestatem adigere, valetudini corporis sui nocere &c. quam moderato viciu uti. 3. qui prævident crapulam sibi peccati, v. g. adulterii causam fore. 4. qui iis utuntur cibis, qui licet de se liciti sint, non tamen comedi possunt sine gravi proximi offensione; de quo Apostolus, *Si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum*. 5. qui ob solam voluptatem cibo se ad vomitum usque ingurgitant; hoc enim etiam seclusis scandalo & ebrietate, gravem continet deordinationem, ac lædendæ sanitatis periculum, graviterque reprehenditur ab Isaia c. 28. his verbis, *Mense eorum repleta sunt vomitu*. Contraria propositio laxior ab Academia Lovan. confixa est. 6. qui postquam multum comederunt, ad vomitum se excitant, ut de novo ob solam voluptatem comedant; hoc enim & naturam rationalem dedecet, & plusquam bestiale est, ut post Æthicam ait P. Antoine. 7. qui citra necessitatem carne hominis mortui vescerentur; id enim graviter illicitum esse dicitur horror ingenuus iis omnibus in quibus absorpta non est humanæ naturæ dignitas: unde carnes humanæ in usu non sunt, nisi ad populos qui sine lege, more pecudum vivunt. Haud tamen illicitum videtur in extrema necessitate hominis occisi aut mortui carnes comedere: ut enim licitum est corpus furis feris & avibus dilaniandum exponere in aliorum terrorem, sic & licitum videtur ad conservationem vitæ, hominis defuncti cadaver sepultura privare, non liceret tamen infontem occidere, quia hoc per se & ab intrinseco prohibitum est. Addit Henno, eum cui alii cibi non suppeterent, non teneri uti medio quod tantum incutit horrore: semper tamen licitum est uti carne humana in medicamentis, tunc enim adeo mutata est & alterata, ut dici non possit carnis humanæ sumptio. Quod spectat ad comestionem carnis crudæ animalium, hæc a veniali immunis non videtur, quia habet nescio quid feri & belluini: in casu tamen necessitatis, puta quia defunt aliz carnes, vel non est coquendi commoditas, aut etiam quia id exigat morbus, nullum est peccatum. Extra casus mox recensitos gula non est nisi peccatum veniale, ut docet sanctus Thomas.

1. Cor. 9.

Ibid 4.1.

Quæres 2. quot modis committatur gulæ peccatum.

R. committi modis quinque hoc versu contentis: *Præpropere, laute, nimis, ardentem, studiose*. Ita docet S. Gregor. 1. 30. Moral. c. 13. Peccant præpropere comedentes, & quidem mortaliter, si in die jejunii, absque rationabili causa, notabiliter præveniant tempus ordinarii refectiois, de quo alibi loquimur: venialiter autem aliis diebus, vel nimis mane, vel ante orationem, aut sæpius, quam deceat, ad patinas currant sine necessitate. Ita Henno, qui addit se eos peccati condemnare non audere, qui Dominicis festivæ diebus jentaculum auditioni Missæ præmittunt, si antea preces fuderint, & aliunde ordinarium tempus non præveniant: fatendum tamen cum eodem, laude dignos esse qui ante Ecclesiæ præcepto satisfaciunt quam corpori. Peccant laute vescendo, qui, ut ait S. Antoninus, *cibos nimis delicatos propter delectationem, ut capones, p. 2. tit. 6. phasianos, perdices vina solemnia inquirunt*. Hæc fuit iniquitas Israël. c. 1. s. 5. litarum, qui carnes præ manna de cælo plente, ut lautiores cibum expetierunt: adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super

Psal. 77.

per

per eos, & ex iis viginti tria millia consumpsit. Si quis tamen, ait Sanctus Antoninus, utatur cibariis delicatis propter infirmitatem, vel debilitatem hoc exigentem, aut generis nobilitatem, ut Princeps, aut temporis congruitatem, ut in nuptiis, & convivii discretis, & quibuldam solemnitatibus, potest esse hoc absque peccato. Neque enim, ait Sanctus Gregorius ibid. c. 14. cibis, sed appetitibus in vitio est: unde & lautiores cibis plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientia degustamus. Peccant nimis comedendo, qui, ut ait Sanctus Gregorius, mensuram moderate refectio- nis excedunt; quod, ut ex dictis liquet, aliquando mortale est: hac enim fuit iniquitas sodomæ, superbia, saturitas panis & abundantia; aliquan- do veniale: quia vero venter exactor est iniquus & vorax, frænum ei injici debet, attentata uniuscujusque complexione. Peccant ardentius co- medendo, qui voluptuose vel avide nimis in cibum etiam vilem pro- ruunt, ut Elau qui magno æstu desiderii vilem . . . lenticulam concupivit, S. Gregorius ibid. Peccant studiose edendo, qui innumeris condimentorum generibus & cupediis, cibi aviditatem irritant, unde comedunt non ut naturam sustentent, sed ut continuam excitando famem, con- tinuo comedere possint. Hodie, ait aliquis apud Antoninum, hoc gula vatium profundius se porrigit in Dominos & Prælatos, qui salmones, lucios, ca- terosque pisces aquipollenti generositate insignes, variis decoctionum cruciant mar- tyriis . . . ut multiformis saporis gratiam consequantur . . . sed magnam consien- tiam sibi debent facere tales, de tanto tempore quod amittunt, & faciunt mini- stros amittere, pro hujusmodi preparatione & expensis superfluis, quibus debe- rent pauperibus subvenire.

Quæres 3. quid sit ebrietas.

Leff. 3. in
c. 5. 1. ad
Cor. & 2.
2. q. 150.

R. est sumptio potus, seu excessus in potando usque ad violentam privationem usus rationis. *Sumptio potus*: hic enim ebrietatis nomine non intelligitur status nimiam potationem consequens, sed ipsa nimium po- tandi actio, usque ad violentam privationem rationis: ratio enim quæ natu- raliter aufertur per somnum in dormientibus, & per nimiam spirituum abundantiam in his qui febris laborant, violentè aufertur per iram ve- hementem, per excessum in potando. Addit Busembaum, sine iusta & gravi causa, & tantum ob ingluviem & voluptatem: unde infert eos pecca- ti ebrietatis reos non esse, qui ex iusta, ut putat, causa, v. gr. ex Medici præcepto, aut ex metu mortis &c. se inebriant; quod quam laxum sit, statim aperiemus.

Quæres 4. quale peccatum sit ebrietas.

R. cum S. Thoma, quod ebrietas ex suo genere est peccatum mortale, cum scilicet homo ex proposito inebriatur. 1. quia videtur præferre delectationem vi- ni integritati rationis. 2. quia ebrietas excludit a regno celorum, ut su- pra dixi. 3. quia Isaiam 5. dicitur: *Vae qui potentes estis ad bibendum. Vae autem in Scriptura æternum interitum nominat*, ait Beda in c. 23. Proverb. Deficeret me dies, ait Merbesius, si vellem hic proferre testimonia Pa- trum ebrietatem ceu peccatum lethale damnantium. Ratione vel occa- sione ebrietatis, nostro saniorumque Theologorum judicio peccant mor- taliter, 1. qui licet non expresse, interpretative saltem ebrietatem volunt, ut solent ii qui bibunt quantum possunt aut rogantur, non eurantes an ebrietas sequatur, nec-ne: item qui non interrogant quæ sit potus vis & gene-

generositas, quod sæpius contingit, ut notat Henno, ac demum ii omnes qui animadvertunt, aut animadvertere possunt, ebrietatem ex sua actione sequi posse. Qui vero *probabiliter* ignoraret, se per aliquem liquorem, ut vinum aut siceram inebriatum iri, non esset reus ebrietatis, utpote tunc involuntariæ; ita Merbesius. 2. qui etiam semel se inebriant. Quod enim dicit Augustinus, seu potius Cæsarius Hom. 8. ebrietatem si *assidua* sit, esse peccatum mortale, sic intelligendum est quod ebrietas semel commissa quandoque excusari potest a mortali ob ignoratam vini virtutem, nunquam autem excusari potest cum quis in eam frequenter incidit; non autem hoc sensu quod qui sciens & volens raro vel semel solum se inebriat, a gravi culpa immunis sit. 3. qui ex longa multum bibendi consuetudine, vel ex pharmaci cujuscumque aut pulveris usu, sic constituti sunt ut rationis usum vel nullatenus amittant, vel intra breviculum tempus recuperent; ii sunt enim strenui potatores, quibus exitium interminatur Isaias citatis verbis, *væ qui potentes estis ad bibendum*. Et certe cum alimenta sumi debeant ut medicamenta, prout se a Deo didicisse Augustinus dicit, inordinatum est quidquid ultra ordinem istum sumitur, & tanto major est inordinatio, quanto gravior excessus, siue rationis usum auferat, siue non: unde sicut gravis excessus in cibo mortale est, etsi rationem non perimat, sic & in vino. Et quomodo graviter non peccarent, qui, ut ait S. Cæsarius ubi supra, *peiores animalibus censendi sunt; cum animalia amplius quam eis opus est, bibere nolint, illi vero duplum & triplum quam eis expedit, potum accipiant*? Ita sentiunt Merbesius ibid. *Æthica* n. 197. Henno pag. 154. Fatentur tamen iidem & alii, determinari non posse quis præcise excessus mortalis sit, juxta id Sancti Antonini, *De quantitate cibi & potus non potest dari una certa regula omnibus secundum eandem mensuram; quia plus & minus exigitur secundum varietatem complexionum & fatigationum*; unde quod uni enorme est, alii non esse potest. At hæc incertitudo neminem movere debet ut facilius excedat; imo timendum est, ne qui leviter solum excedere putat, gravius excedat: ipsum enim solum gravis excessus periculum, grave peccatum inducere potest. Ceterum extra dubium est eos risu dignos esse qui ebrium a mortali exculant, nisi ebrietas ejus eo usque pervenerit, ut v. g. retrahere se nequeat a via, ne opprimatur a curru, aut equo prætereuntes: an enim necesse est ad ebrietatem, ut homo magis bellua evadat, quam ipsæ belluæ, quæ in hisce circumstantiis sibi fuga consulunt? 4. qui largiori quam par est vino ita cerebrum suum calefaciunt, ut perpetrent vel adeant periculum perpetrandi certa quædam crimina, in quæ se, cum in tali statu, incidere advertunt, aut advertere potuerunt; & hi quidem duplici nomine rei sunt, excessus scilicet in vino, & criminis in quod ex eo excessu pertrahuntur. 6. qui mero se ingurgitant cum gravi aliorum scandalo, ut patresfamilias, ac præsertim Sacerdotes, qui cum aliis subrietatis bonum deberent jugiter prædicare, non solum hoc non faciunt, sed etiam se, aliosque inebriare non erubescunt. Tales, ait Sanctus Cæsarius, si se noluerint emendare, quod de ebrietate quam de luxuria difficilius esse censent multi, *necesse erit eis æterna supplicia sustinere*. 5. qui tantum vini porrigunt amico, utcum inde ad ebrietatem perducum iri resciant; ii enim gravi peccato cooperantur. 6. caupones, i. cum potum ministrant iis

quos

Merb. n.
77. 143.
430.

S. Anton.
n. ubi
supra.

quos inde prævident aut æstimant inebriandos: si enim unusquisque teneretur proximi ebrietatem & aliud quodvis peccatum impedire quantum potest, a fortiori teneretur ebrietatis materiam non subministrare. 2. cum inscios de vini sui fervore admonere non curant, & ii enim ad eorum ebrietatem concurrunt. Ita Henno, Paulus a Lug. qui tamen excusant caupones, quos ad hanc largioris vini administrationem adigit gravioris incommodi imminens periculum. 7. & ii quoque mortaliter rei nobis videntur, qui vel ex Medici præscripto ad recuperandam sanitatem, vel ad vitandam mortem ab alio sibi intentatam, se se inebriant; *melius enim erat*, ait S. Cæsarius, *ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur*. Ratio est, quia ebrietas per se peccatum est, sicut & fornicatio; nunquam autem licet peccare ad conservandam vitam, patriamve aut civitatem. Unde 8. peccat quoque mortaliter, qui civitatis prodicionem aliter avertere non valens, proditorem inebriat, aut cooperatur ad hoc quod præter intentionem se inebriet, excitans nempe eum ad sumptionem vini cujus virtutem ignorat. Nec nocet quod licite possit homo sibi manum amputare, ut reliquum corporis conservet; neque enim inde sequitur quod inebriare se vel alium possit, ut suam vel viram, vel patriam tueatur: homo enim qui sibi manum abscindit, nihil contra naturæ suæ dignitatem facit, neque se in eo constituit statu in quo fiat similis aut pejor jumento, secus de eo qui se vel alium inebriat. Hic addere placet, ebrietatem, licet de se grave malum sit, majori tamen dignam esse vituperio 1. in puellis & mulieribus quæ majori se periculo exponunt. 2. in iis quibus aliorum cura incumbit, quales sunt Magistratus, Gubernatores, Patres familias. 3. in iis qui ad continentiam obligantur, nam *luxuriosa res est vinum*, in vino *luxuria*. 4. præsertim in Clericis, iis præcipue qui sacris Ordinibus initiati sunt, aut populis præfecti. Unde statuit Concilium Agathense, *eum quem ebrium fuisse confiterit, aut triginta dierum spatio a communione submovendum; aut corporali subdendum supplicio*.

Quares 5. quanam sint ebrietatis filiz.

R. quinque referuntur a S. Gregorio. 1. *inepta lætitia*, juxta id Exod. 32. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*; & vero cum corpus in refectionis delectationem resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur, ex eodem S. Gregorio. Incepta lætitia, cum, ut sæpius, movet ad actus turpes, choreas parum pudicas, obscenas cantiones & similia, mortalis est. 2. *scurrilitas & turpiloquium*. Ubi enim ebrietas, ibi diabolus, ibi turpia verba; ibi saturitas, illic demones choros agunt, ait sanctus Chrysostomus. Hinc tot in popinis cantilenz turpes, verba impudicitiz & æquivocationis plena. 3. *immunditia*: unde enim mollities, tactus impudici, periculosi affectus, nisi sæpe ex calore vini? Hinc S. Hieronymus: *In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia*. Et in c. 1. Epist. ad Titum: *Nunquam ego ebrium, castum putabo*. 4. *multiloquium* unde pullulant detractiones, colloquia omnibus etiam sublimioribus Potestatibus contraria. *Aurum donant ebrii, dispensant pecunias populis, civitates edificant, qui non habent unde cauponi potus sui pretium solvant*, ait S. Ambrosius c. 12. de Elia &c. 5. *hebetudo mentis*: nam ebrietas obtusum & crassum ingenium, hæc carnalem animam reddit: hæc cæcat intellectum; unde Christus, *Attendite*, inquit,

Prov. 20.

Eph. 5.

V. Moral.

Gratia.

non ad 6.

Decalog.

præcept.

Hom. 57.

Epist. 83.

quit, ne forte gravemur corda vestra in crapula & ebriitate. Hisce malis annexa sunt alia prope innumera, atque imprimis propriæ sanitatis læsio, juxta id Eccli. 19. *Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* 6. generalis neglectus officiorum Christiani, cujus vita ex Trid. *perpetua penitentia esse debet.* Neglecta item prolis & domesticorum cura, quod quantum sit scelus indicant hæc Apostoli verba, *Si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Profanatio quoque dierum festorum, qui cum sanctificari debeant, non solum auditione Missæ, sed & assistentia divinis aliis Officiis, Catechismis & Concionibus, toti pene transiguntur in popinis, ita ut Deus hac una die quæ cultui suo consecrata est, gravius quam reliqua tota hebdomade offendatur. Ex quibus colligit Confessarius, tamdiu negandam esse absolutionem & ebriosis, & iis qui popinas diaboli theatra, frequentare amant, donec pravam consuetudinem viriliter excutientes, ad meliorem frugem reversi sint.

Quæres 6. quæ gula remedia.

R. hæc sunt: 1. diligens attentio ad incommoda quæ gulam consequuntur, five ex parte animæ quam ebrietas aggravat, excæcat, quasi carnalem facit, & in æternum damnat, juxta id Job 21. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt,* quod & abunde demonstrat exemplum divitis epulonis; five ex parte corporis, cui innumeros morbos parit gula, ut calculum, podagram, capitis vertigines, viscerum adustionem & similia. 2. fuga five occasionum, five eorum qui ventri & vino devoti, ad id quod ipsi amant alios alliciunt: docet id Sapiens his verbis, *Noli esse in conviviis* Prov. 43. *potatorum.* 3. sectari assidue temperantiam, ita ut necessitatis gradus, sit cibi potulque mensura; imo sibi semper modicum aliquid in mensa subtrahere, & id præsertim quod palato magis sapit. 4. oculos conjicere tum in Christum, qui cruei affixus sitim acerbam pro nobis passus est; tum in Sanctos, qui nedum in epulis, sed *egentes, angustiiati, afflictii* vixere; tum Heb. 11. præsertim in S. Carolum Borromæum Cleri exemplar, qui, ut refert vitæ ejus Scriptor, in domo Dei, eo vixit modo quo canis in domo domini sui, pane & aqua contentus. 5. demum & hoc generale est remedium, temperantiam a Deo suppliciter exorare, quo docente id discimus quod Augustinus, *Ut quemadmodum medicamenta, sic & alimenta sumpturi accedamus.* De jejunio dicemus ubi de præceptis Ecclesiæ.

Lib. 10.
Confess.
c. 31.

ARTICULUS QUARTUS.

De invidia.

INvidia ex Augustino est *odium felicitatis alienæ*, seu, ut pressius loquitur Angelus Scholæ, est ** tristitia quedam de alienis bonis*, quatenus vel nostris similia sunt, vel iis majora. Ad invidiam revocatur gaudium de malo alieno, quatenus id invidenti bonum reputatur. Hinc invidia, neque est ille animi sensus quo quis de alieno meretur bono, quia eo caret, ipsoque potiri vellet, diciturque *amulatio*; neque dolor quo uritur, qui bona quædam ab indignis possideri videt, & dicitur *indignatio*; neque ea affectio qua quis de alterius bono, v.g. potestate tristatur, quia inde ali.

Lib. 11. de
Gen. ad
litt. c. 14.
* 2. 2. q. 36.

aliquod grande malum sibi imminere prospicit, hæc enim affectio est timor: invidia ergo is est sensus quo quis dolet de felicitate alterius sive digni, sive indigni, ita ut illum ipsa spoliari, eamque in se conferri ardentius expetiat; ita Merbescius q. 90. Quibus positis,

Dico 1. Invidia est peccatum ex genere suo mortale. Prob. 1. ex Script. quæ Galat. 5. reponit invidiam inter peccata a regno Dei excludentia; & Rom. 5. ii digni sunt morte qui pleni sunt invidia. Prob. 2. ex Patribus.

Rom. 40.
in Matth.

Tale malum est invidia, ait S. Chrylost. ut omnem malignitatem & nequitiam prætergrediatur Invidi sua invidia ita laniantur, ut nullum faciant peccandi finem, quod fuse & eleganter probat S. Doctor. Unde enim, inquit, Cain fratrem se cæde contaminavit? Unde Esau fratrem exagitavit? Quid Laban adversus Jacob? Quis Jacob liberos in fratrem suum Joseph inflammavit? &c.

Edit.
Pearl.

Idem docent SS. Cyprianus de zelo & livore p. 154. Gregor. mag. l. 5. Moral. in Job c. 31. & August. his verbis: Prior est in vitio superbia deinde invidia non enim invidet, nisi amor excellentiæ. Prob. 3. quia, ut bene S. Thomas, invidia secundum rationem sui objecti contrariatur charitati in qua est vita spiritualis animæ. Zelare enim in altero virtutem ejus, vel felicitatem, id est odisse in eo merita propria, vel beneficia divina, ait sanctus Cyprianus, ubi statim: atqui peccatum charitati tam adversum, necessario mortale est ex genere suo. Quia tamen, ut ibi notat S. Thomas, in quolibet genere peccati mortalis inveniuntur aliqui imperfecti motus, seu ratione sui, seu ratione materiæ, quæ solum sunt peccata venialia, ideo invidia in quibusdam casibus, non est nisi venialis.

Dico 2. Filia invidiæ sunt ex S. Gregorio l. 31. Moral. c. 17. odium proximi, detractio, de quibus alibi, susurratio, exultatio in adversis, & in prosperis afflictio. *Susurratio* est occulta mali de proximo narratio, ad finem seminandæ inter amicos discordiæ: hinc *susurro* & *detractor*, ambo pariter malum renuntiant de proximo; malum, inquam, sive reale, sive quod pro tali haberi possit: undè etiam a S. Thoma ambo dicuntur in materia convenire & forma, sive in modo loquendi sed differunt in fine, quia detractor intendit denigrare famam proximi *susurro* autem intendit amicos separare, & ideo id omne de proximo effundit, quod alterius animum contra eum commovere potest, juxta id Eccli. 28. *Susurro* ... maledictus, multos enim turbavit pacem habentes. Et Proverb. 6. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus ... eum nempe qui seminat inter fratres discordias. *Susurratio*, ut hinc patet, peccatum est mortale, detractioe gravius, non solum si *formalis* sit, cum nempe *susurro* notabili & injusta quam ferit discordia, amicos separare intendit; sed etiam cum *virtualis* est, seu cum *susurro*, etiam directe amicorum separationem hanc intendat, ea tamen dicit & refert quæ duorum amicitiam graviter labefactare nata sunt, si tamen *susurro* hoc vel præviderit, vel prævidere potuerit. *Susurro*, ait Navarrus in Manuzli, non debet absolvi, donec, quoad per eum fieri poterit, eos quos separavit, inter se reconciliet; aut, si id præstare non potest, damnis inde secutis iudicio boni viri satisfaciatur nostro tamen iudicio absolvendus est, modo id firmiter proponat: si tamen, addit Æthica n. 153. id ante pollicitus, verbo non steterit, absolvendus non est, nisi re præstiterit.

Nav. c.
18. n. 15.

Dico 3. Invidiæ remedia hæc sunt, 1. quidem animum habere liberum a
con-

concupiscentia carnis & oculorum, atque a superbia vitæ: qui enim nec superbus est, nec magni facit res caducas, honores, dignitatem, celebratam nominis; *qui nihil usquam humanum admiratur, huic procul dubio dominari invidia nullo modo poterit*, ait S. Basilius Hom. 11. de invid. 2. attente meditari nullum esse vitium quod nos similiores reddat diabolo, *cujus invidia mors intravit in Orbem terrarum, quemque imitantur qui sunt ex parte illius*. 3. id fixum habere animis, invidiam soli invidio nocere, qui & ea feraliter simul & inutiliter cruciatur: neque enim is cuius bonis invideo, iisdem idcirco spoliatur; neque si iis eum spoliari contigerit, idcirco iisdem meditari continget. 4. demum & id attendere, homines universos per naturam ac per gratiam fratres effici, quorum proinde esse debeat cor unum & anima una, adeo ut si quid patitur alter, ceteros compati; si quid gaudet, ceteros quasi de communi bono exultare conveniat.

ARTICULUS QUINTUS.

De acedia, seu desidia.

Acedia multipliciter sumitur. 1. pro quodam corporis torpore quo animus a suscipiendo labore retardatur: hanc virium hebetudinem præcipue experitur homo post sumptam refectioem, aut portatum pondus diei & æstus. 2. pro quadam salutis incuria, ita hominis mentem aggravante, ut nihil in ordine ad vitam æternam aggredi lubeat. Acedia hoc accepta sensu, alia est generalis, quæ est quodvis tadium & languor in exercitio virtutum, ob molestiam & difficultates earum acquisitioni vel custodiæ annexas; & hæc non tam est peccatum aliquod particulare, quam circumstantia cujuslibet vitii, cum omne vitium hominem retardet a virtute cui opponitur: alia est specialis, quæ defini solet. Tadium de bono nobis Dei lege præcepto, quo fit ut homo Dei amicitiam quasi comparatu molestam & difficilem obtinere non curet. Hæc distinctio acediam inter generalem & specialem, etsi apud Scholas trita, haud tamen multum fundata videtur, utriusque enim acediæ iidem videntur esse effectus, neglectus scilicet amicitiae divinæ, vel in se, vel in languore circa virtutem. Unde alii acediam definiunt, Tristitiam de bonis divinis ut ad nos pertinentibus, ut si quis doleat, quod Deus sit finis noster, salus nostra; eo quod finis hic & salus sine voluptatis fuga, & difficili virtutis exercitio obtineri non possit.

Acedia est peccatum ex genere suo mortale, ut docet S. Thomas, quia adversatur charitati, cum per eam parvi pendantur amicitia Dei & æterna beatitudo, atque indignæ reputentur quæ serio labore comparantur. Hujus desidiæ rei sunt, ait Catechismus Montispefs. qui quæ ad salutem, conditionemve suam sunt necessaria, edoceri nolunt; quive cum obstinatione ea detrectant officia ad quæ a legitimis Superioribus vocantur. 2. qui marcent ignavia, torpent otio, & tempus in ludis, visitationibus, inanibus colloquiis, aliisque id genus nugis & ineptiis terunt. 3. qui ad orationem legnes sunt, ad penitentiam ita tardi ut eam procrastinent, qui demum in virtute proficere nolunt, adeoque & deficere volunt, ut fusc docet S. Bernardus.

Epist. 154.
ad Gual-
terium.

Acediæ filiz sex sunt, ex S. Greg. l. 31. Moral. c. 17. malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, evagatio mentis ad illicita. *Malitia* est impugnatio voluntaria, derisio, & contemptus bonorum spiritualium, & hominum qui nos exemplis, doctrina, & consiliis ad pietatem accendere conantur. Hæc grande est impiorum crimen, qui idcirco timore horribili turbati in inferis, præ angustia spiritus gement, ut videre est Sap. 5. Rancor est indignatio adversus Superiores & Pastores, qui acediosos ad meliora compellunt, eaque grave est peccatum, juxta id Prov. 19. *Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus.* Pusillanimitas est vitiosa virium suarum diffidentia, qua quis Dei consilia aut præcepta ex animi timiditate omittit. Est peccatum mortale, cum quis ea quæ sibi a Superiore injuncta sunt, ob hanc animi parvitatem pertinaciter respuit. Neque hic excusat propriæ incapacitatis existimatio; hæc enim oritur a superbia, quæ proprium judicium judicio Superiorum præponit; ita S. Thomas, atque id evidens est exemplo servi inutilis, apud Matth. c. 24. Torpor est animi remissio, ex qua præcepta vel omittuntur, vel implentur negligenter. Torpor, aut mors, aut vicina morti labes est, ait S. Paulinus Epist. 36. nec mirum, cum Deus mandaverit mandata sua custodiri nimis, & tepidos ex ore suo evomat. *Evagatio mentis*, est cum anima præ tedio rerum spiritualium ad objecta exteriora evolat, ut ex iis gaudium percipiat quod ex rebus Dei percipere non potest.

Psalm. 118.

Joan. 9.

Acediæ remedia sunt 1. meditatio noctis illius æternæ in qua nemo potest operari. Unde Eccle. 9. dicitur: *Quodcumque facere potest manus tua, instanti operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quo tu properas.* 2. attentio ad tubam illam mirum canentem sonum, quæ negligentibus & desidiosis jam nunc æternam excisionem his comminatur verbis, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur. Servum inutilem projicite in tenebras exteriores. Succide illam: ut quid etiam terram occupas?* 3. id animo meditari, filios sæculi nihil laboris relinquere intentatum, ut ad corruptibilem coronam deveniant; nobis 2 fortiori quos manet merces magna nimis, viribus totis esse laborandum ut eam consequamur; præsertim cum momentaneum & leve defatigationis, æternum gloriæ pondus operari debeat in nobis. Plura vide apud Nat. Alexand. in fine Tract. de peccatis p. 502.

TRACTATUS DE CENSURIS,

Anta est illius, quem nunc de Censuris aggredimur, Tractatus utilitas, ut sine uberi ejus notitia, nec Episcopi difficillimam sui muneris partem, nec Confessarii potissimas ministerii sui vices tuto obire possint: id tamen, quisquis vel rudem rerum ut se habent experientiam comparaverit, sponte mecum fatebitur, vix ullam esse Theologiæ partem quæ profundius a plurimis ignoretur. Quæ prima sit tanti mali labes & origo definire non ausim; neque enim hac nostra ætate defunt Libri cum latina, tum vernacula lingua conscripti, e quibus plenior materiæ hujus cognitio hauriri possit. Habet quidem argumentum hoc difficultates suas, sed neque graviiores, neque frequentiores quam quæ in reliquis Theologiæ partibus occurrunt. Ut ut sit, nostrum hunc laborem, qui prolixiores inter & breviores de Censuris Tractatus, pene medius incedit, junioribus Candidatis utilem, si Deus volet, futurum esse confidimus, qui vero aquilæ sunt, aut esse se putant, ad eos recurrent fontes quos passim indicamus. Neque enim crebræ quibus turget Volumen nostrum, citationes, alio institutæ sunt fine, quam ut qui in Seminariis aliorum magistri esse incipiunt, plenius & abundantius apud Scholæ duces inveniant, quod a nobis compendiosiori via expediri necessum fuit. Dux erunt hujus Tractatus partes: prior aget de Censuris in genere; posterior de iisdem in specie consideratis disputabit.

P A R S P R I M A.

De censuris in genere.

Expendemus in hac prima parte, quid, & quotuplex sit censura; a quo, & in quem ferri possit; quæ in ea ferenda servandæ sint formalitates; quis eam tollere possit &c.

CAPUT PRIMUM.

Quid, & quotuplex censura.

Censuræ nomen sumitur 1. pro quovis iudicio de re aliqua, quo notatur quid in ea laude vel vituperio dignum sit, juxta id Ovidii 6. Fast. *Sic agitur censura, & sic exempla parantur.* 2. pro dignitate Cenforis, seu Magistratus illius qui Populi Romani moribus præerat, eorumque delicta emendare & plectere debebat. Hoc sensu, ait Plinius l. 14. c. 4. *Catonem triumpho & Censura insignem fuisse.* 3. pro ipsa Cenforis hujus sententia, qua reos coercerebat, ad quod alludit Juvenalis Satyr. 2. *Dat Juno veniam corvis, vexat censura columbas.* De censura ultimo hoc sensu sumpta, quatenus significat correctionem qua Ecclesia filios suos delinquentes castigat, agimus in præfenti. Quapropter

Censura definiri potest, Pœna spiritualis qua homini baptizato, delinquenti ac contumaci, quorundam spiritualium bonorum usus aufertur ab Ecclesia, donec a contumacia recedat. Est 1. *pœna*, cum sit magni boni privatio, unde nonnisi propter culpam infligi potest. Censura ut pœna distinguitur ab irregularitate, quæ ex ratione sua generica non est pœna supponens culpam, cum sæpe oriatur ex involuntario corporis vel animæ defectu. 2. *pœna spiritualis*, quia in animam cadit per se, non in corpus; unde differt a pœnis exterioribus quas decernit civilis potestas. 3. *qua homini baptizato*, ut significetur censuram in eos solum ferri posse qui Ecclesiæ subditi sunt, non autem in eos qui foris sunt, & ad Ecclesiam non pertinent. 4. *delinquenti & contumaci*; unde pœnæ quæ aliquando ab Episcopis in malos Sacerdotes, non tamen contumaces decernuntur, non sunt veri nominis censuræ. 5. *ab Ecclesia*, seu per Ecclesiæ potestatem; secularis enim potestas, censuram, utpote quæ sit pœna spiritualis, ferre non potest. Censura, ut pœna ab Ecclesia procedens, distinguitur a peccato mortali, quod privat quidem usu bonorum spiritualium, v.g. Sacramentorum, sed ut culpa, non ut pœna, ex rei natura vel lege Dei, non ex Ecclesiæ potestate. 6. *aufertur usus*; censura enim suspendit ac impedit usum rei, donec delinquens a contumacia recedat, sed rem ipsam, v.g. titulum Beneficii non tollit; in quo differt a depositione & degradatione, quæ de se non ad tempus, sed in perpetuum privant vel re ipsa, vel ejus usu, exercitio v.g. sacrarum functionum, & ideo dicuntur quantum est de se tollere facultatem eas exercendi. 7. *quorundam bonorum spiritualium*: bona enim spiritualia, alia sunt propria, ut fides, spes, gratia, virtutum actus; & in hæc nullam habet jurisdictionem Ecclesia, unde nec iis quemquam privare potest: alia sunt omnibus communia & externa, quorum dispensatio Ecclesiæ eredita est, quæque ab ipsa administrantur, ut Sacramenta, Beneficia, spiritualis jurisdictio, publica suffragia, quorum proinde usu activo vel passivo potest aliquos qui id merentur privare. 8. *donec a contumacia recedat*: id enim in censuris spectat Ecclesia, ut per eas hominum contumaciam contundat; eosque cogat ad obsequium: unde censura dicitur *medicinalis*, c. 1. *De sent. excomm.* in 6. adeoque perpetua non est, cum contumax statim ac-

resi-

resipuit, absolvi debeat; quo nomine adhuc distinguitur censura a depositione & degradatione quæ de se perpetuæ sunt. Prædicta autem definitio hinc intelligitur accurata esse, quod genere constet & differentia. Genus est *pœna spiritualis*, per quam censura convenit cum aliis pœnis ecclesiasticis, depositione v.g. & degradatione; infligi vero contumaci, donec a contumacia discedat, locum tenet differentia.

Obijciunt quædam, 1. quod Ecclesia non sit domina spiritualis boni Fidelium, adeoque non possit eos bono illo privare. 2. quod Ecclesia Fideles non solum privet bonis spiritualibus, sed etiam corporeis, v.g. ingressu Ecclesiæ, sepultura ecclesiastica, convictu cum aliis. 3. quod censura feratur in eos etiam de quorum conversione desperatur: unde falsum est eam imponi per modum pœnæ medicinalis, ad contumacis resipiscentiam; frustra enim ei porrigitur medicina, de cuius vita desperatur. 4. quod allata definitio conveniat irregularitati, quæ tamen censura non est. Verum hæc quatuor non nocent.

Ad 1. Ecclesia non est quidem domina bonorum spiritualium, sed quorundam est dispensatrix, quod sufficit ut contumaces iis privare possit. Privat autem, ut dixi, non iis bonis quæ propria sunt & privata, ut fides & charitas; imo nec iis bonis, quæ licet communia sint, resultant ex interna illa cognatione, quæ reperitur inter homines eadem fide & charitate conjunctos: licet enim Ecclesia cum aliquem censuris ferit, supponat eum jam ante, ob peccatum mortale, hujusmodi bonis communibus privatum; hunc tamen per se ipsam iisdem spoliare nequit: unde ut impedire non potest quominus excommunicati, ope contritionis charitatem recuperent, sic nec impedire potest quin interioris communionis Sanctorum participes facti, bona ex ea profluentia percipiant. Quapropter Ecclesia eos solum privat publicis illis externisque bonis quorum applicatio ex speciali ejus intentione pendet, & quæ cum ipsius nomine vel applicentur, ut sacrificium & suffragia, vel conferantur, ut Sacramenta, iis solum applicari aut conferri possunt, quibus applicari vel conferri permiserit Ecclesia. Ita Valentia tom. 4. disp. 7. q. 17. p. 1. Gibalin disp. 1. q. 1. Salmanticenses tract. 10. c. 1. n. 8.

Ad 2. Ingressus Ecclesiæ, sepultura ecclesiastica, & Sacramenta, sunt quid eo sensu spirituale, quod ad spirituale animæ bonum ordinantur: unde cum iis privat Ecclesia, vere privat bono spirituali. Addo quod Ecclesia *primario* privare possit bonis spiritualibus, & *secundario* bonis quibusdam temporaneis, v.g. fructibus Beneficii, & societate Fidelium etiam in civilibus: at hæc privatio semper tendit ad spirituale contumacis bonum, ut promptius resipiscat.

Ad 3. Regulariter loquendo tenetur Judex non ferre censuram excommunicationis quam scit reo profuturam non esse, ut docet *S. Thomas; exigere tamen aliquando possunt circumstantiæ, ut ipsi etiam induratissimi censura feriantur. 1. quia censuræ, licet de se ad emendationem ordinentur, sunt tamen pœnæ, & ideo per accidens ad solam punitionem ordinari possunt. 2. quia eadem censuræ ad hoc saltem inserviunt ut alii terreantur, & ab excommunicatis tam facile infici non possint. Hinc patet cur medicina, quæ pœnæ rationem non habet, ægro desperato porrigi non debeat, possit vero censura adversus hominem pene desperatum ferri.

Pro solutione quartæ difficultatis, quæritur quot admitti debeant censuræ. Alii septem admittunt, excommunicationem scilicet, suspensionem, interdictum, cessationem a divinis, depositionem, degradationem, & irregularitatem ex delicto. Ita Ledesma c. 1. concl. 3. Corduba &c. Alii ex hoc numero delent depositionem & degradationem, & sic quinque admittunt censurarum species. Ita Sotus, Bannes &c. quorum omnium hæc est ratio, quod definitio censuræ mox allata his omnibus Ecclesiasticis pœnis conveniat. Idem post Morinum * quem citat, sentire videtur Van-Espen tom. 2. p. 3. tit. 11. c. 2. ubi censuræ definitionem nunc communiter a Scholasticis admissam, per undecim sæcula Ecclesiasticis Auctoribus ignotam fuisse contendit: Hoc quidem ita esse potest, sed nihil inde concludendum est sive contra nuperos Canonistas, qui Jus novum, utpote quod solum nunc sit in usu, explicant, sive contra Pontifices qui Jus illud condendo, auctoritate sibi a Christo concessa usi sunt. Neque enim determinavit Christus modos omnes & formas quibus contumaces puniri oportuit, sed id Ecclesiæ suæ Rectoribus determinandum reliquit; qui idcirco pœnas olim usurpatas, ex toto vel ex parte abrogare, & novas inducere potuerunt. Fatendum tamen ad hoc inservire Morini observationem, ut non aberremus existimando excommunicationem, de qua sæpius in antiquis Canonibus aut Patrum monumentis agitur, semper accipiendam esse prout nunc accipitur: quod & præmonendum esse credidi. Nunc ad dubium propositum

Dico: Tres tantum sunt censuræ species, excommunicatio scilicet, suspensio, & interdictum. Est communis. Prob. 1. ex c. *Querenti* 20. *De verborum significat.* ubi sic loquitur Innoc. III. *Querenti quid per censuram ecclesiasticam debeat intelligi, cum ejusmodi clausulam in litteris nostris apponimus: respondemus quod per eam non solum interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valeat intelligi:* atqui si aliæ essent censuræ species præter tres modo recensitas, jam manca foret & mutila Innocentii III. responsio, ejusque responsioni similis qui consultus quid nomine Sacramenti intelligatur in Jure, responderet eo intelligi Baptismum, Pœnitentiam & Ordinem, quæ sane responsio incongrua foret & insufficient. Confirmatur 1. quia Innocentii responsio dogmatica est & doctrinalis: atqui propositio dogmatica & doctrinalis in Jure posita æquivalet universali; ergo cum tres censuræ species recenset Innocentius, idem est ac si diceret, *Omnis censura his tribus continetur*. 2. quia eadem responsio ponitur inter Decreta sub titulo, *De verborum significatione*: atqui in hoc titulo sumuntur verba secundum totam suam significationem & amplitudinem, ut notant Avila 1. p. dub. 5. & Bauny q. 3. de censuris. 3. quia argumentum negativum, etsi in metaphysicis non valeat, valet tamen in moralibus & in Jure, ut notant Navarrus c. 27. & Avila ibid. ergo a fortiori valebit in casu præsentis, ubi adhuc urgent rationes mox allatæ. 4. ut notant iidem, is est Curia Romanæ stylus, ut cui datur facultas absolvendi a censuris, ei non censeatur concessa facultas dispensandi in irregularitatibus, quod etiam docet Habert; ergo cum stylus Curia Romanæ jus faciat, ut colligunt Canonistæ ex c. 6. *De crimine falsi*, consequens est irregularitatem pro censura non haberi.

Prob.

* Lib. 6.
de Pœnit.
c. 25, n. 12.

Prob. 2. Censuræ non feruntur nisi in contumaces, ut ad Ecclesiæ obsequium revertantur, unde de se non sunt perpetuæ: atqui depositio & degradatio feruntur in perpetuum, neque auferuntur per rescissentiam; quapropter depositio temporanea, non est vera depositio, sed suspensio; ergo depositio & degradatio totam censuræ definitionem non suscipiunt, nec proinde sunt censuræ. Idem dicendum de cessatione a divinis; ea enim vel non est formaliter pœna, vel saltem non est pœna ad modum censuræ: pœna enim primario decernitur ad puniendos fontes; contra vero cessatio a divinis primario decernitur ad manifestandum Ecclesiæ dolorem; & licet Ecclesia tunc intendat ut reus exterioris hoc doloris apparatu commotus, rescipiscat, reipsa tamen nullam in eum exercet vindictam, neque eum singulariter ferit. Hinc grande est cessationem inter & interdictum etiam locale discrimen; hoc enim semper directe & specialiter afficit personas quæ interdictio causam dederunt, ideoque illas ubique arcet a divinis, unde & pro illis privilegia non valent. At vero cessatio a divinis cadit solum in loca, & non ligat specialiter personas quæ ipsi causam dederunt, nec eas ubique excludit a divinis: alibi enim, nisi aliqua excommunicatione ligentur, divinis interesse possunt, aut etiam ea celebrare, sicut & alii; ergo cessatio a divinis, licet accedat ad interdictum locale, ab ipso tamen distinguitur essentialiter, quia vel non est pœna, vel non est pœna ad modum censuræ quæ semper moraliter afficit personam aliquam, eamque ubique comitatur. Vide Suarem De censuris disp. 39. Martinon tom. 5. disp. 61. sect. 4. Collat. Andegav. tom. 2. edit. an. 1733. p. 458.

Idem denique dicendum de irregularitate etiam ex delicto. Nam 1. irregularitas omnis primario constituitur ut indecentia & inhabilitas, ut alibi dicam; censura autem primario constituitur ut pœna. 2. censura primario etiam decernitur ad corrigendos Fideles, non item irregularitas, in qua quis modo peccatorum suorum pœnitentiam agat, & absolutionem consequatur, humiliter permanere posset, imo, ut notat Gibert in Opere cui titulus, *Usage de l'Eglise Gallicane, concernant les censures*, Parisiis apud J. Mariette, dispensatio irregularitatis ei etiam denegari potest qui culpam suam expiavit. 3. censuræ per absolutionem, irregularitates per dispensationem tolluntur. 4. qui censura ligatus Ordinis sacri functiones ex officio exercet, irregularitatem contrahit quam non contrahit qui eandem exercet cum jam est irregularis.

Censura dividitur insuper in eam quæ est *ab homine*, & eam quæ est *a jure*. Etsi enim censura omnis sit ab homine, hoc sensu quod omnis sit ab humana potestate; etsi pariter censura omnis sit a jure, eo sensu quod censura omnis sit lex aliqua, seu jus aut præceptum, celebris tamen est hæc divisio, eique similis quæ fieri solet in gratiam gratum facientem & gratis datam, tamen si gratia omnis sit gratis data. Censura a jure ea est quæ per legem aut statutum (quæ de se perpetua sunt) fertur generaliter in omnes qui legem illam fuerint transgressi: talis est quæ decernitur in Can. *Omnis viriusque sexus*, adversus eos omnes qui Paschali officio functi non fuerint. Censura ab homine ea est quæ fertur a Judice per sententiam, aut mandatum seu præceptum transitorium & temporaneum: & hæc duplex est, alia *generalis*, quæ generatim fertur in omnes alicujus præcepti transgressores, v. g. in Clericos qui tabernam frequentaverint;

alia specialis, quæ fertur ex causa & facto particulari in certam ac determinatam personam, siue hæc Judici cognita sit, ut cum nominatim excommunicatur Petrus, nisi intra mensem restituat; siue sit incognita, ut cum dicitur, Excommunicatus esto qui in tali incendio quidpiam furtim abstulit, nisi id reddat intra triduum; vel qui talem incendiarium cognovit, nisi post ultimam monitionis promulgationem, eundem declaret. Censura generalis ab homine, non distinguitur a censura a jure, nisi per intentionem legislatoris, qui cum legem perpetuam ferre vult, vult quoque censuram ferre a jure. Si vero legem ferre nolit perpetuam, sed se vel suspenso vel morituro, suspendendam aut morituram, censetur ferre censuram ab homine: hæc autem intentio facile dignosci nequit. Conjici tamen posset legislatoris intentionem esse, ut legem perpetuam ferat, adeoque decernat censuram a jure, quoties Sedi suæ, seu successoribus suis absolutionem reservat; si vero eam Statuti speciem ferat, quam *Mandatum* appellet, censeri posset censuram ab homine tulisse, quia tunc intendit duntaxat decernere mandatum transitorium contra eos qui tale crimen admitterent. Utut sit, non multum laborandum est in investigandis characteribus quibus dignoscatur censura generalis ab homine a censura a jure, quia censure generales ab homine, non solum raræ sunt, sed prorsus extra usum, ut notat Gibert p. 17. Quapropter lectorem semel monitum volo, ea quæ passim in Tractatu decursu dicuntur de censura ab homine, de speciali semper esse intelligenda, nisi aliud exprimatur.

Censura ab homine & a jure in eo conveniunt; quod utraque cum semel contracta fuit, tamdiu durat, donec per absolutionem relaxetur; sed differunt, 1. quia censura a jure, fertur pro futuro, leges enim futura dirigunt: unde suspensiones quæ aliquando decernuntur pro peccatis præteritis in quibus non perseveratur, non sunt veri nominis censure: censura vero specialis ab homine, spectat præteritum & præsens, decernitur enim pro crimine præterito, & pro actuali in illo perseverantia, seu contumacia; ideo enim v. g. excommunicatur qui monitorio parere noluit, quia spernit Superioris mandatum, & in eo contemptu sciens & volens, perseverat. Nec dicas cum D. Gibert. p. 16. posse Episcopum duabus tribusve personis sub excommunicationis pœna prohibere, ne se invicem frequentent, quia aliquid inter eas mali suspicatur; quo in casu & censura est ab homine, cum feratur pro casu singulari, singularesque personas respiciat; & tamen spectat ad futurum; talis enim censura reipsa fertur ob aliquid præsens, nempe ob justam gravis mali suspicionem; neque ferri posset si abesset hæc suspicio, quia talem censuram ferre sine causa vel delicto actu existente, seu pro mere futuro, prohibitum est c. Romana 5.

* L. 5. *De sent. excommunic.* * in 6. his verbis, *caveant Prælati, ne tales sententias excommunicationis, siue specialiter, siue generaliter in aliquos pro culpis solum futuris, videlicet si quid tale fecerint... proferre præsumant... nisi... culpa seu offensa præcesserit*; quæ verba pertinent ad solas censure ab homine, ut cum aliis docet & probat * Pirhing. l. 5. ad tit. 39. n. 160.

* Tom. ult. p. 489. edit. an. 1722. Differunt 2. quod censura a jure sit perpetua, & duret donec lex illam decernens abrogetur; censura vero ab homine cessat per cessum, cessum aut amotionem illius qui eam tulit; non quod desinat ligatus esse cen-

cenfura qui eam incurrit ante mortem aut cefsum Superioris, fed quia eo femel mortuo aut poteflate fua fpoliato, jam non incipit ligare, nec potefl incurri: unde fi quis excommunicatus fit fub conditione, *nifi intra mensem refitueris*, aut *nifi intra fex dies revelaveris*, & Judex ante terminum elapfum moriatur, non incurrit cenfuram etfi non refituat. Ita Layman, Tannerus, Cabaffut. Pirhing. ibid. n. 9. Ratio eft, quia Superior cenfuram ab homine fert non ut legislator, fed ut Judex; porro Judicis auctoritas eo mortuo vel amoto aufertur.

Differunt 3. quod cenfura ab homine, fpecialis nimirum, femper refervata fit, non autem quæ eft a jure, nifi refervatio exprimitur, de quo infra.

Differunt 4. quod cenfura a jure, cum contineatur in generalibus Ecclefie aut Diocefeos constitutionibus vel ftatutis, facile ignorari poffit; quoti enim Ecclefie Canones nesciunt? cenfura vero ab homine vix ignorari poffit ab eo qui eam incurrit; tunc enim folum incurritur, cum quis vel nominatim percutitur cenfura, vel non revelat aut non refituit, confequenter ad monitorium, aut aliquid æquivalens: qui autem non revelat, aut non obfequitur præcepto ad fe vel nominatim, vel quafi nominatim directo, hoc vix ac ne vix quidem ignorare potefl.

Differunt 5. juxta multos, quod cenfura a jure eos etiam ligare poffit qui legislatori fubjecti non erant, quo tempore cenfura primum lata eft, cenfura vero ab homine, eos folum afficiat qui legislatori fubjecti erant quo instanti cenfuram tulit; & hoc quidem, fi intelligatur de cenfura generali ab homine, quæ ad ftatuti naturam accedit, falsum eft juxta Layman; fi vero de cenfura particulari, quam folum expendere volumus, intelligatur, non nihil habet difficultatis, de quo alibi.

Layman
tom. 1. tr.
5. p. 1. c. 2.

Dividitur 3. cenfura in eam quæ eft *latæ*, & eam quæ eft *ferendæ fententiæ*. Prior ea eft quæ contrahitur ipfo facto, feu fola criminis admiffione, abfque alia Judicis fententia, unde *fecum executionem trahit*, ut dicitur c. *Pastoralis* 53. De *appellationib.* Posterior, quæ etiam dicitur *comminatoria*, ea eft quam Superior comminatur infligendam, fed quæ ipfo facto non incurritur, nifi nova accedente Judicis fententia. Signa cenfuræ *latæ* fententiæ funt 1. particulæ iftæ vel fimiles, *ipfo facto, ipfo jure, eo ipfo, flatim, mox, illico, latæ fententiæ*. 2. verba præfentis aut præteriti temporis, v. g. *excommunicatur, fuspenditur, fuspendimus, fufpenfus eft, novis fe excommunicatum*. 3. verba temporis imperativi, ut *excommunicationi fubjaceat, fuspendatur*, nifi mandatum hoc ad inferiorem Judicem dirigatur, cui committatur officium aliquem cenfura percutiendi. In dubio an verbum fit imperativi vel optativi modi, habendum eft pro imperativo, quia ex jure lex imperat, non optat; unde hæc forma, *anathema fit*, videtur effe *latæ fententiæ*. Negat id quidem Navar. in Manual. c. 27. n. 12. eique confentit Auctor Collat. Andeg. fed contraria opinio probabilior videtur; hæc enim formula, *anathema fit*, in Conciliis, ac præfertim in Tridentino tam frequens, ufurpari folet contra Hæreticos, quorum errores ipfo facto cenfuræ fubjici voluit Ecclefia. Et vero celeberrimus Canon, *Si quis fudente diabolo* 29. XVII. q. 4. folum fert, ut fi quis Clericum percufferit, *anathematis vinculo fubjaceat*; & tamen fatentur omnes contra Gloffam, excommunicationem hanc ipfo facto incurri. Ita

pluri-

plurimi quos citant & sequuntur Salmanticenses tract. 10. n. 19. Quidquid sit, certum est in his spectandum esse usum, & intentionem legislatoris ut notat Sayrus l. 1. c. 7. Censuræ, ferendæ sunt sententiæ, 1. cum exprimuntur verbis futurum indicantibus, v.g. *excommunicabitur, noveris se suspensionis sententiam incursum*, nisi additum fuerit, ipso jure, vel ipso facto. 2. cum legislator hac utitur formula, *sub interminatione anathematis*. 3. cum alicui præcipi videtur ut censuram ferat, his aut similibus verbis, *jubeamus, volumus suspendi*: In dubio judicandum est censuram non esse nisi ferendæ sententiæ, quia ex Reg. 49. Juris in 6. *in pœnis benignior interpretatio facienda est*; unde infert Bonac. q. 1. punct. 1. n. 6. formam hanc, *Noveris te excommunicationem incursum*, ferendæ, non latæ, esse sententiæ.

Dividitur 4. censura in justam & injustam, validam & invalidam, seu nullam. Hæc divisio respicit solum censuras ab homine, ut notat Jacobus Eveillon c. 10. Omnis enim censura a jure seu a canone, semper justa est, utpote quæ sit vera lex, unde receptum est istud, *A pœna Juris non appellatur*: sed non ita est de censura ab homine, quæ (& hoc caute pensandum est, multi enim hic hallucinantur) aliquando justa esse potest, & tamen nulla, aliquando injusta esse, & tamen valida, ut ex legitima terminorum expositione apparebit. Censura *justa* ea est quæ undique legitime lata est, ita ut nihil ei qui ipsam tulit exprobari possit. Talis est censura omnis lata, 1. ab habente potestatem. 2. in hominem subditum. 3. ex causa sufficienter probata. 4. servato juris ordine substantiali & accidentali. Talis censura semper valida est in foro exteriori, sed aliquando potest nulla & invalida esse coram Deo, ut si feratur adversus eum qui juridice convictus fuit de crimine quod re ipsa non admisit. Censura *injusta* ea est quæ non est ex omni parte legitime lata, seu cui deest aliqua ex quatuor conditionibus mox enumeratis; & hæc duplex est, injusta valida, & injusta invalida. *Injusta valida*, ea est cui deest aliquid accidentale, nihil vero eorum quæ essentialiter requiruntur: talis ea est quæ fertur ab habente potestatem, ob sufficientem causam, sed ex malo motivo, aut neglecto juris ordine accidentali, ut si non præcesserit trina monitio canonica; vel una pro tribus, si sententia scripto lata non fuerit. *Injusta & simul nulla*, ea est cui deest aliquid essentialiter, sive ex parte Judicis qui careat jurisdictione, eamve habeat impeditam seu censura, seu privilegio rei, aut ejus legitima appellatione; sive ex parte subiecti, cujus culpa vel evidenter nulla sit, vel non sufficienter probata, sive ex parte juris, cujus ordo substantialis neglectus fuerit, ut si nulla præmissa sit monitio. Circa divisionem hanc, hæc in praxi tenenda sunt. 1. censura simpliciter injusta, seu, ut loquitur S. Thomas in 4. sent. dist. 18. a. 1. *injusta ex parte excommunicantis, qui v.g. ex ira vel odio excommunicat*, aut formalitates accidentales omittit, nihilominus habet effectum suum, & vere ligat; unde, ait Sayrus, qui in tali statu celebrat, *pœnas Canonum incurrit, & irregularis efficitur, ut communis omnium consensus testatur, nec de hac re dubium esse potest*. Et vero id expresse docuerunt antiqui Patres. S. Gregor. magn. Hom. 26. in Evang. 1s, inquit, *qui sub manu Pastoris est, ligari timeat, vel injuste*. Præverat S. Urbanus I. his verbis, *Valde enim timenda est sententia Episcopi, licet injuste liget aliquem, quod tamen summo opere prævidere debet*: unde manavit hoc Juris axioma xi. q. 3. c. 1. *Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est*. Quapropter Vve-
cilonis

P. 102.
edit. 1651
Eveillon
ibid.

Sayr. l. 1.
c. 17. n. 5.
p. 81. edit.
1621.

cilonis Archiepiscopi Moguntini, eos qui injuste excommunicati erant, absque reconciliatione prævia recipi posse contententis, opinio proscrip-
pta est in Concilio Quintileneburgensi an. 1085. his verbis can. 1. *Statu-
tum est ut quicumque ab Episcopo suo, nec officio nec communione privato, ex-
communicatus esset, etsi injuste, nullatenus tamen reciperetur ad communionem,
nisi absolutus ecclesiastico more.* Unde *Hosienfis: *Quantumcumque, inquit,
injusta sit sententia, dum tamen non sit nulla, tenenda est & timenda.*

Apud
Labb. 9.
10. p. 405.

* L. 5. de
sent. exc.

2. Censura injusta defectu causæ sufficientis ex parte excommunicati, quæ sic injusta est, ut vere sit nulla, aut est evidenter nulla, ut quan-
do lata est post appellationem legitimam, continet errorum intolerabilem, ut si
diceretur, *Excommunico te quia credis in Deum & in his duobus casibus, cen-
sura nec coram Deo ligat, ut evidens est, nec coram hominibus, quia
nullitas ejus a nemine in dubium revocari potest, utpote vel jam de-
monstrata ab accusato, vel aliunde notoria; unde tunc nulla absolutio-
nem opus est, ut docet Eveillon, & Anctor *Collat. Andeg. juxta id Ge-
lasi c. 46. xi. q. 3. Apud Deum & Ecclesiam ejus, neminem potest iniqua
gravare sententia. Ita ergo ea se non absolvi desideret, quæ se nullatenus perspi-
cit obligatum.* Vel hæc censura licet a parte rei nulla, non est tamen
evidenter nulla, & tunc is in quem lata fuit, tenetur sub peccato quæ-
rere alia juris remedia, idest aut appellare, aut ad Superiorem recur-
rere, alias peccat, non præcise quia non paret sententiæ invalidæ, sed
quia non paret Ecclesiæ, quæ præcipit ut sic censuratus utatur remediis
jure præscriptis. Ita Sayrus ib. n. 19. Quod si remedia invenire non pos-
sit, quia probatur nocens secundum allegata & probata, tunc debet r.
humiliter sustinere censuram, ut humilitatis meritum compenset excommunica-
tionis damnum; cavendumque ne elatiori spiritu insurgat in Superiores,
quia non est subduorum discutere sententias majorum & si contemnant etiam
injustas, graviter peccant, ut ait ibid. S. Bonav. atque fieri potest, ut ju-
sta mereantur ob contemptum suum censura percelli, qui injuste nonnun-
quam ligati erant, prout fusc ostendit Nicolaus I. in Epist. 10. Debet
saltem in foro exteriori abstinere ab iis omnibus quæ vere excommu-
nicatis prohibita sunt, quia alioqui, ut docet Cabassut. l. 5. Theor. &
praxis cap. 10. n. 12. vere ac juste puniri posset etiam apud Deum propter pec-
catum scandali quod palam exhiberet resistendo Superioribus, quorum senten-
tia vel haberetur pro justa, vel nondum iniquitatis juridice convicta est.

S. Bonav.
l. 4. part. 2
dub. 1.

Eveill.
pag. 109.
Tem. 1.
p. 152.

S. Th. ib

An autem possit hujusmodi homo contra quem censura materialiter in-
justa lata est, privatim, vel coram iis qui innocentiam ejus perspectam
habent, & seculo scandalo functiones suas obire, Missam celebrare, atque
adhibita eadem præcautione Sacramentum Pœnitentiæ administrare, non
certo inter auctores graves constat. Negant apud Sayrum n. 7. Canonistæ un-
decim, quibus ibidem favent Theologi quinque non minimi nominis, qui-
buscum, mirum dictu! sentire videtur D. Dupin, juxta quem per senten-
tiam injustam privatur homo Sacramentis, precibus, & aliis officiis quibus Chri-
stianam deservi par est; unde fit, inquit adducens S. Leonem, ut anima ejus
veluti sauciata & inermis quodammodo, exutaque omni munimine, diabolicis in-
curtibus... obiecta sit; ex quo sequi videtur hominem hunc irregularem
evasurum si celebret, quod etiam docet P. Antoine. Verior tamen ut &
communior est opinio contraria, quam tenent Suares disp. 4. num. 13.

De antiq.
Ecc. disc.
p. 301.

& alii

& alii quos citat & sequitur Sayrus, Bonacina, Cabassut. *Or.* Ratio est, 1. quia talis condemnatus, vere & coram Deo innocens est; ergo in eodem est status coram Deo, ac si non fuisset ab hominibus per malitiam aut errorem notatus. 2. quia non magis tenetur homo ille sententia contra se lata, quam teneatur quis ad solvendam alteri pecuniam, quam ipsi in rei veritate non debet, licet ad solutionem hanc in iudicio ex falsorum testimonio deponit condemnatus fuerit: atqui is non tenetur; ergo nec ille. 3. si quis, quod ante Tridentinum frequens erat, occulte duxisset uxorem, & deinde aliam publice, quæ in exteriori foro invictè probare potuisset eum esse suum, & excommunicatus fuisset nisi maneret cum secundæ; is tamen cum ista habitare non posset, quia talis excommunicatio defectu causæ vera non est; ergo a pari. Itaque, verba sunt Cabassutii ibid. tota ex occasione talis censuræ exurgens conscientiæ obligatio, versatur per accidens in fuga scandalii & contemptus Ecclesiæ, punibilis a Deo & hominibus; unde tamen per se non exurgunt canonicæ pœnæ, v. g. irregularitas, quia deest secundum rei veritatem canonicum fundamentum, nimirum iusta censuræ causa. Hinc inferes per hanc excommunicationem non privari hominem communibus Ecclesiæ suffragiis: tum quia non est verisimile potestatem hanc quæ in destructionem esset, a Deo Ecclesiæ fuisse concessam; tum quia hoc revera non intendit Ecclesia militans, cum nec ad bonum commune, nec ad bonum illius qui condemnatur, utile sit.

Dividitur denique censura in reservatam, & non reservatam, gravem, & minus gravem, de quibus infra.

CAPUT SECUNDUM.

De causa efficiente censurarum.

CAusa efficiens censurarum, vel eas instituit, vel eas fert, seu decernit. De utraque dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis instituerit, aut instituturo possit censuras.

DUO hic inquiruntur. 1. an Christus per se censuras instituerit. 2. an eisdem instituendi facultatem concesserit Ecclesiæ, & quibus ejusdem membris.

Dico 1. Christum nullam per se censuram instituit, unde nulla est censura de jure divino. Est communis. Prob. 1. Instituire censuras est præscribere in particulari modum talis pœnæ, idest determinare quando, & quibus bonis spoliari debeant hi aut illi peccatores; atqui Christus nihil unquam tale determinavit; neque assignari potest Scripturæ locus qui eum id præstitisse dicat. Prob. 2. Quia in censuris nihil est quod per Ecclesiæ potestatem mutari non possit, unde multa olim fuerunt in usu quæ nunc non sunt,

sunt, & vicissim: sed quæ jure divino constituta sunt, vel prorsus mutari nequeunt, vel nonnisi raro, & in casu aliquo admodum singulari, ut bene notat Suares disp. 2. sect. 1.

At, inquit, Christus excommunicationem instituit his verbis, *Si Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut atheneus*. Hic enim virtualiter præcipit ut Pastores Ecclesiæ contumaces foris abigant, & a Fidelium communionem excludant.

R. neg. ant. Nam 1. si Christus eo loci veram excommunicationem instituisset, omnes prorsus qui Ecclesiæ præceptis rebelles sunt, essent jure divino excommunicati, quod quam absurdum sit, nemo non videt. 2. non magis liceret cum peccatoribus qui Ecclesiam spernunt, communicare in divinis, quam cum æthnicis, quia lex a Christo instituta abrogari nequit ab hominibus: atqui tamen licitum est communicare cum excommunicatis, modo denunciati non sint, ut alibi dicimus. 3. addit ibidem Christus, *Quidquid ligaveritis super terram &c.* His autem verbis innuit Christus, se potius dare facultatem censuras instituendi, quam eas a se institui: unde præcipit non quidem in particulari, sed solum in generali, ut qui Ecclesiam non audierint vitentur ab aliis juxta gradum & modum separationis ab Ecclesia faciendæ; ergo ipse separationem hanc in tali gradu & modo per se non facit; ergo nec instituit censuras in specie. Suar. ibid. n. 5.

Inst. hæc Pauli verba, *Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem devota*; hæc item S. Joannis, *Si quis venit ad vos, & doctrinam non offert, nolite eum recipere in domum, nec Ave ei dixeritis*, veram continent excommunicationem; atqui talis excommunicatio utpote ab Apostolis dimanans, juris est divini.

R. 1. neg. maj. Citati enim textus intelligi possunt de obligatione naturali vitandi eos qui nobis damni causa esse possunt, quales sunt præsertim Hæretici, quorum sermo ut cancer serpit. Hinc idem Apostolus 1. Cor. 5. non minus acriter præcipit ut vitetur Christianus quisquis est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, & cum ejusmodi nec cibum sumere permittit: atqui tamen nemo dixerit peccatores pene omnes a S. Paulo excommunicatos fuisse. Idem est sensus verborum Joannis, ut patet ex iis quæ sequuntur, *Qui enim dicit illi, Ave, communicat operibus ejus malignis* quia vel iis consentire videtur, vel qui male sentiunt, in errore suo confirmat.

R. 2. neg. min. Quia quod est institutionis Apostolicæ, non ideo est institutionis divinæ; Apostoli enim multa fecerunt ut Prælati & Judices, quæ Christus per se & speciatim non instituerat. Sic S. Paulus 1. ad Timot. 3. bigamos vult esse irregulares, non quia irregularitatem hanc instituerit Christus, sed quia eam instituendi Apostolis facultatem concesserit.

Dico 2. Est in Ecclesia potestas instituendi & ferendi censuras. Conclusio quæ est de fide, est contra Albanenses, VViclef. Hus, Lutherum, juxta quem, ut constat ex propositione ejus 18. inter eas quas damnavit Leo X. an. 1522. excommunicationes sunt tantum externæ pænæ; nec privant hominem communibus spiritualibus Ecclesiæ orationibus &c. Prob. 1. ex his Christi verbis, *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*, quibus ad minimum promittitur Apostolis potestas ligandi. Idem habetur

tur Matth. 18. *Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis &c. Et v. 17. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus &c.* Unde sic: Eam habet Ecclesia potestatem quam ipsi Christus concessit: atqui Christus Ecclesiae concessit potestatem ferendi censuras. Nam censuræ poenæ quædam sunt quæ decernuntur in foro exteriori, & spiritualiter ligant: atqui Christus Ecclesiae potestatem dedit tales ferendi poenas. Ut enim tales ferendi poenas potestatem Ecclesia acceperit a Christo, satis est ut in textibus citatis agatur & de poenis, & de poenis fori contentiosi, & de poenis quæ animam ligent: atqui hæc omnia constant. Nam 1. agitur de poenis; agitur enim de vinculo quo quis ligatur. 2. agitur de poenis in exteriori foro decernendis; de iis enim agitur poenis quæ sequuntur denuntiationem Ecclesiae factam, & quæ ita publicæ sunt, ut qui eas incurrit, habendus sit ut *ethnicus & publicanus*. 3. agitur de poenis quæ animam ligant; poenæ enim quæ animam non ligarent, essent mere exteriores, nec proinde in celo ligarent: atqui poenæ de quibus agitur in citatis locis, ligant in caelis; ergo ibi agitur non de poenis mere exterioribus, sed de poenis reipsa spiritualibus: hinc S. Augustinus Epist. 75. *Spiritualis poena, inquit, qua fit quod scriptum est, Quaecumque ligaveritis in terra &c.*

Et certe verba hæc Christi, *Quaecumque ligaveritis*, utpote generalia, ad ea omnia extendi debent, ad quæ rationabiliter extendi possunt, ad ea nempe omnia quæ bono Ecclesiae regimini necessaria sunt: atqui potestas

1. Cor. 5. coercitiva, bono Ecclesiae regimini necessaria est; hinc Apostolus, *Jam judicavi... eum qui sic operatus est... tradere Satanæ in interitum carnis.*

Prob. 2. ex Patribus. Tertul. Apolog. cap. 39. postquam in conventibus Christianorum esse dixit *cenfuram divinam: summum*, inquit, *futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit ut a communicatione orationis, & conventus, & omnis sancti commercii relegatur.* S. Chrysostomus Hom. 4. in Epist. ad Hebr. *Nemo*, inquit, *contemnat vincula ecclesiastica: non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem fecit.* S. Augustinus l. de corr. & gr. c. 15. *Ipsa*, inquit, *quæ damnatio nominatur... quæ poena in Ecclesia nulla major est, potest si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere &c.* ergo certum est censuras ab Ecclesiae nascentis exordio semper in usu fuisse. Hinc Canon 30. inter Apostolicos, quo Simoniaci excommunicantur, notat Simonem magum his Petri verbis excommunicatum fuisse, *Non est tibi pars in sermone isto.* Hinc S. Paulus incestum Corinthi, Hymenæumque & Alexandrum vere excommunica-

Act. 8. 21.

1. Cor. 5.

1. Tim. 1.

vit, cum eos tradidit Satanæ.

Prob. 3. ratione jam tacta. Respublica Christiana eam habet potestatem, quæ politicis etiam Rebuspublicis non deest: atqui potestas privandi subditos bonis Reipublicæ communibus, nulli politicæ Reipublicæ deest, ergo nec Ecclesiae: jam vero talis potestas per censuras exercetur.

Obj. 1. Ecclesia eam non habet potestatem quæ ad destructionem est, non ad ædificationem: atqui potestas censuras ferendi quæ consistant in privatione bonorum spiritualium, est in destructionem; sic enim anima diabolicis incurfibus aperta foret. 2. ut recte arguit S. Chrysostomus Serm. de anathemate, *Aut anathematizatas viventem, aut mortuum: si mortuum, impie agis, quia jam sub jure humano non existit, sed Domino suo stat aut cadit: si vivum, impie etiam agis, nam enim qui ad bonum conversi po-*
118,

id est, abscondis. 3. in spiritualibus bonis, nemo læditur nisi a seipso; ergo iis per Ecclesiam privari non potest.

R. ad 1. neg. min. Hac enim potestas, neque est in destructionem Fidelium, cum ab iis, ut notat S. Ambrosius, sequestretur graviter lapsus, ne modicum fermentum totam massam corrumpat; neque in destructionem ipsius excommunicati, quia punitur ad coercendam ejus contumaciam, & ut *spiritus saluus fiat*: sic ægro subtrahitur panis, ut febris expellatur; sic poenitenti adhuc fluctuanti negatur absolutio, ut gratiæ impedimenta removeat.

Ad S. Chrysost. dist. Impie agit qui præscindit, vel sine potestate, vel non satis expectans ad poenitentiam, ut tunc passim fiebat, C. impie agit qui id facit cum debitis conditionibus, N. cum enim debite fertur censura, jam non est homo qui ligat, sed ipse Christus; ut ait S. Doctor.

Ad 3. dist. Nemo læditur nisi a seipso, hoc est, nisi voluntarie causam dederit, C. id est, ne is quidem qui justam excommunicationi causam dedit, privari potest bonis spiritualibus, subd. bonis quæ ab ipso penitus pendent, & pure interna sunt, ut fides, C. bonis exterioribus, N.

Dico 3. Potestas instituendi censuras residet in S. Pontifice, & in Concilio *vid. sup. p. 648.* *Est communis omnium Doctorum,* ait Mag. Grandin hic p. 8. Prob. 1.

1. Quia, ut bene Suar. disp. 2. sect. 2. censuræ sunt veluti generales quidam Ecclesiæ universæ ritus, quibus singuli Pastores contra contumaces subditos uti debent: atqui ritus tam generales non ab alio quam a R. Pontifice, aut Concilio generali institui possunt; sicut leges quæ in toto Regno obligent, a solo Rege condi possunt. Prob. 2. Quia in Ecclesia Dei, quæ est castrorum acies ordinata, nulla esse debet confusio; quanta vero foret, si singuli Pastores novas pro nutu & arbitrio censuras instituerent? Quo ex jure earum cognitio haberi posset? Quid certi de iis posset statui? Prob. 3. Quia si jus instituendi censuras unicuique Episcopo competeret, dubio procul eorum aliquis ipso usus fuisset; unde non tres solum, ut nunc sunt, sed innumeræ ferme essent censurarum species.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis possit ferre censuras.

NOT. Potestas ligandi & solvendi, a qua profluit potestas ferendæ censuræ, duplex est, alia ordinis, alia jurisdictionis. Potestas ordinis, est potestas respiciens Sacramenta conficienda vel ministranda; & pro præfenti, est potestas remittendi peccata quæ Sacerdoti, cum ordinatur, confertur incomplete & in actu primo: *incomplete*, inquam, quia cui confertur Ordo, non statim semper conferuntur subditi, in quos potestatem quam in ordinatione accepit, exerceat. Potestas jurisdictionis est potestas respiciens judicia, quæ actu & de facto exerceri potest in aliquos qui actu & de facto subditi sunt. Potestas jurisdictionis duplex est: alia *fori interni*, quæ primario versatur circa solvenda vel retinenda quoad culpam peccata; alia *fori externi*, quæ vel versatur circa liberales concessionem, dispensationes, absolutiones, rehabilitationes, in integrum restitutiones, collationes, ac Beneficiorum provisiones, & vocatur *gratiosa* seu *voluntaria* vel exercetur

Cab. off. cetur in invitos, aut inter partes contradicentes; seu, ut ajunt, in judicio contradictorio, & vocatur *contentiosa*. Utraque vel est *ordinaria*, quæ alicui ratione officii ipsius competit, & ab eo exercetur nomine proprio; talis est jurisdictio Papæ, Legati, Episcopi, vel Vicarii generalis, qui una est cum Episcopo persona; vel *delegata*, quæ confertur alicui ab habente ordinariam; vel *subdelegata*, quæ committitur alicui ab habente delegatam cum jure subdelegandi. Denique jurisdictio sive ordinaria, sive delegata, vel est in aliquo *de lege communi*, scilicet secundum quod fieri solet & expedit; vel *de lege speciali*, secundum speciale privilegium, & absolutam Ecclesiæ vel summi Pontificis potestatem. His positis,

Dico 1. Potestas ordinaria ferendi censuras de jure communi residet 1. in summo Pontifice, quia Ordinarius est super omnes mundi Christianos, & cuncta per mundum novit Ecclesia, quod sacrosancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat judicandi, ut ait Gelas. c. 17. 1x. q. 3. 2. in Legatis in sua Provincia, cap. 2. De offic. legati in 6. ubi videndum qui ferat locorum consuetudo. 3. in Episcopis, quo nomine intelliguntur Archiepiscopi & Patriarchæ. Ita passim habetur tit. De officio Judicis ordinarii. Porro, ut Episcopus censuras ferat, satis est ut electus sit, & a Papæ confirmatus, quia ferre censuras actus est jurisditionis, qui a simplici Clerico exerceri potest. Idem dicendum de Vicario generali, & de Abbate, qui licet necdum sint in sacris, censuras decernere possunt. Et hæc quidem vera sunt de jure communi, quia specialibus locorum statutis caveri potest, ne simplex Clericus Abbas sit, aut Vicarius generalis. 3. in Vicario Episcopi, quia unum est Episcopi & Vicarii tribunal; unde ex c. 2. De consuet. in 6. cautum est, ne ab Officiali Episcopi, idem dic de Vicario, ad eundem Episcopum valeat appellari; ne ab eodem ad se ipsum appellatio interposita videatur. Porro Vicarii generales cum censuras ferunt, non agunt ut delegati, sed ut Judices ordinarii. 4. in Vicariis aut Officialibus Capituli, cum Sedes vacat, aut captivus detinetur Episcopus; & hæc quidem potestas in instrumento eorumdem nominationis specialiter exprimi debet. 5. in Prælati Religionum, ut sunt Abbates, Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores: sed hoc procedit de jure communi; de facto enim attendenda est Religionum consuetudo, videndumque quid ferant specialia Monasterii Statuta, ut monent Salmantic. num. 31. 6. in Conciliis generalibus erga totam Ecclesiam, & Provincialibus erga Provinciam suam. 7. in iis qui jura habent episcopalia, ut Cardinales in propriis suis titulis. Ratio est, tum quia jura his omnibus permittunt ut censuras ferant; tum quia postulat eorum munus & dignitas, ut subditos suos adigere possint ad ea quæ partium suarum sunt adimplenda, quod aliquando sine censuris fieri non potest.

Quæres an Parochus possit de jure communi censuras ferre.

R. negat. est communis. Ratio est, quia censuras ferre pertinet ad jurisdictionem fori contentiosi, cum non ferantur sine cognitione causæ, & ferantur etiam in invitum, unde & ad eas ferendas requiritur strepitus judicialis: atqui simplices Curati forum contentiosum de jure communi non habent; ergo nec possunt ferre censuras. Atque id docent S. Thomas, Alexander de Ales, sanctus Bonaventura, & alii longe plures apud Sayrum l. 1. c. 6. n. 21. An autem aliquando potestatem hanc habue-

runt

rint Curati, disputatur. Affirmant aliqui, & inter eos Auctor Theor. & praxis Sacram. c. 2. idque eruit ex cap. *Nemo Episcopus*. II. causa 2. q. 1. & cap. 3. *De offic. Judic. ordin.* ubi loquitur Alexander III. de sententia excommunicationis vel interdicti, quam Plebanus S. P. in clericos, vel Laicos paræcios suos rationabiliter ferre potuit. Verum censent alii nihil ex his textibus colligi posse, quia in iis agitur de Plebanis, qui vel non uni solum, ut Parochi, sed multis aliquando prærant Ecclesiis, ideoque plus habere poterant auctoritatis quam simplices Curati; vel ex speciali concessione jus ferendi censuras adepti erant. Ut ut sit, fatetur citatus Auctor, Parochos ab ea censuras ferendi potestate (si quam olim habuerint) excidisse.

Dico 2. Ut quis de lege communi potestatem ferendæ censuræ ordinariam aut delegatam habeat, sufficit & requiritur ut sit rationis compos, viator, & Clericus. Ratio est, quia ferre censuras est actus jurisdictionis spiritualis, & quidem fori externi: atqui ut talis actus exerceri legitime possit, sufficiunt & requiruntur tres prædictæ conditiones; quilibet enim Clericus capax est jurisdictionis ecclesiasticæ, quæ forte Apostolis Matth. 18. concessa est, quo tempore nondum erant Sacerdotes.

Sayrus ea
5. n. 7.

Quæres 1. an Laico committi seu delegari possit facultas ferendæ censuræ.

R. Facultas hæc de lege speciali potest Laico a Papa concedi. Ratio est, quia facultas illa Jure solum pontificio requirit Clericatum: atqui Papa dispensare potest in eo jure. Minor patet: tum quia Jus canonicum est vere jus humanum; tum quia Papam in eo dispensare posse, expresse docet Innocentius III. c. 4. *De concess. Præbende &c.* his verbis, *Secundum plenitudinem potestatis, de jure possumus supra jus dispensare*. Prob. itaque major. Si quid præter statum Laici requireretur ad ferendas censuras, vel Clericatus, vel Sacerdotium: atqui neutrum requiritur jure divino: non Clericatus, quem a Christo nec institutum, nec proinde requisitum fuisse constat; non Sacerdotium, cum ubique etiam a non Sacerdotibus ferantur censuræ; ergo. Dixi, a *Papa* quia Episcopi Juri canonico, cui sunt subiecti, derogare non possunt: unde Episcopi Laicum in Vicarium assumere prohibentur c. 22 xvi. q. 7. atque id in Gallia viget, ut patet ex articulo 45. Edicti Blefensis.

Pontas w.
Excom-
muniatur
681 n.

Quæres 2. an eadem facultas Monialibus aut Abbatissis communicari possit.

R. Quidquid sit de jure extraordinario quod cuidam Abbatissæ Fontis Ebraldi a Clemente VII. concessum fuisse existimant; respondeo, inquam, neque conveniens neque decens esse, ut censurarum dispositio mulieribus committatur. Vid. Mag. Grandin. p. 10.

Quæres 3. an facultas censuras ferendi, acquiri possit præscriptione.

Sayr. l. 1.
c. 6. n. 30.

R. cum Sayro & Suare disp. 2. sect. 2. n. 12. &c. acquiri posse ab iis qui aliis aliqua ratione præsumunt, ut populis Parochi, Canonicis Præpositi, Porro qui facultatem excommunicandi præscripsisset, non ideo alias censuras ferre posset, quia in præscriptione non valet argumentum a simili. Ad hanc vero præscriptionem requiritur tempus 40. annorum cum titulo colorato, ut patet ex c. 15. *De præscript.* sine titulo autem tempus immemorabile, juxta cap. 1. hoc tit. in 6. Piring. l. 2. tit. 26. n. 28. eadem facultas etiam consuetudine acquiri potest, quia consuetudine acquiritur

jurisdictio: unde olim Archidiaconi quidam per se aut per Officiales suos censuras ferebant, ut patet ex cap. 5. & 7. *de sent. excom.* in 6. 3. demum acquiritur & privilegio, quale olim Canonicis Carnotensibus concessum erat, ut nemini liceret eos quos excommunicatione vel interdicto feriissent, absque præmissa ab iisdem congrua satisfactione absolvere; de quo vid. c. 23. *De verb. significat.* Ceterum nemini mirum accidere debet quod hisce modis comparatur potestas decernendi censuras; hæc enim ipsa tunc emanat a S. Pontifice vel Ecclesia, quæ permittit ut qui diu censuras tulit, aut easdem ferre consuevit, in hoc usu perseveret, ut firma & certa sit jurisdictio ecclesiastica.

Sunt, ib. Quæres 4. an possit quis finita sua delegatione ferre censuram; item an delegatio expiret morte delegantis.

R. ad 1. non valet censura ab eo lata ad quem pervenit delegatio-
nis suæ revocatio, quia jam caret jurisdictione. Quod si censuram fe-
rat antequam revocationis notitiam habere potuerit, valebit censura,
nisi delegans expresse contrarium intendat; quod, ait Avila, nisi aper-
te constet, nunquam præsumi debet.

R. ad 2. delegationem finiri per mortem naturalem, aut civilem de-
legantis, qualis est ejus captivitas, nisi res sit inchoata, saltem per ci-
tationem legitimam. Ceterum jure sancitum est ut delegatus alium de-
legare non possit, nisi id sibi a delegante concessum sit, vel generali
privilegio, quale concessum est omnibus S. Pontificis Delegatis, ut de-
legare possint, c. 34. *De offic. delegati*, vel speciali concessione.

CAPUT TERTIUM.

De conditionibus ad censuram requisitis.

EX his conditionibus aliæ requiruntur ut censura licita sit, aliæ, ut vali-
da. Rursus vero aliæ se tenent ex parte ferentis censuram; aliæ ex par-
te tum causæ, tum illius in quem fertur; aliæ ex parte formalitatum quæ in
censura ferenda servari debent. De iis omnibus figillatim agendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

De conditionibus ex parte ferentis censuram.

DICO 1. ut quis licite & convenienter censuram ferat, quatuor requi-
runtur. 1. ut ab omni pravo affectu liber sit; in iusta enim est cen-
sura, quæ odii aut vindictæ animo, potius quam disciplinæ intuitu de-
cernitur, ut supra dictum est. 2. ut immunis sit ab iis impedimentis,
quæ licet censuram non irritent, efficiunt tamen ut licite non feratur.
Sic excommunicatus occultus, penes quem est ut absolvatur, sed qui ab-
solutionem negligit, illicite fert censuram, & mortaliter peccat, nisi forte
eam ferat in favorem subditi, qui jure postulat ut aliquis alius excom-
municetur, modo tamen laboret ad obtinendam excommunicationis, quæ
ipse ligatur, absolutionem; ita Valentia. 3. ut servet formalitates, quæ
licet

licet essentielles non sint, jure tamen præscribuntur, & de quibus infra. 4. ut peccato non ita gravi, graviolem censuram non irroget: multa enim in rigore licent, quæ tamen non expediunt; neque semper damnandi sunt morte, qui absolute ea pleæi possunt.

Dico 2. Ut quis censuram valide ferat, quatuor præcipue desiderantur. 1. ut jurisdictionem habeat, eamque minime impeditam. Impeditur autem & ligatur jurisdictione. 1. appellatione legitima, de qua infra. 2. voluntate Superioris: unde in locis Inquisitioni obnoxiiis, Inquisitores in Episcopos censuram ferre nequeunt, ex cap. 16. *De hereticis* in 6. 3. captivitate Episcopi ab hostibus detenti; tunc enim non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si Sedes per mortem vacaret, jurisdictionem habet ex cap. 3. *De supplenda neglig. Prælati* in 6. 4. excommunicatione majori ejusdem, (minor enim jurisdictionem non tollit, ut notat Sayrus c. 5. n. 36.) & tunc nullæ etiam sunt censuræ delegati ejus aut subdelegati; ii enim, nisi res jam cœpta sit, jurisdictione spoliuntur, una cum eo a quo illam acceperant.

Sed hic gravis exurgit quæstio, an ut quis excidat a jurisdictione, sufficiat excommunicatio oeculta, & tolerata. Affirmant bene multi apud Sayrum ibid. n. 32. sed negant alii & melius, asseruntque censuras ab excommunicato etiam publico latas, validas esse, dummodo non sit denuntiatus. Huic opinioni adharendum est: tum quia fundatur in Extravag. Martini V. *Ad evitanda scandala*, de qua alibi, tum quia nunc ab omnibus pene Theologis recepta est.

1. Ad censuræ validitatem requiritur personarum distinctio, unde nec Capitulum se totum, nec Episcopus, aut alius quilibet seipsum censuræ ligare potest, ut sentiunt Doctores omnes. Ratio est, quia potestas censuras ferendi, nonnisi in subditum, & quidem per modum sententiæ coactivæ, exerceri potest: atqui nemo sibi propriæ subditus est, aut in se jurisdictionem habet, præsertim coactivam.

Obijciuntur tria. 1. quod Papa, utpote qui aliqui deterioris esset conditionis quam ceteri Fideles, possit sibi Indulgentias applicare, quæ tamen sine jurisdictione non applicantur. 2. quod Prælati communicans cum eo quem excommunicavit, incurrat minorem excommunicationem, ac proinde quod semetipsum liget. 3. quod non minus potest quis alteri committere ut se excommunicet, quam potest Confessarium eligere ut se absolvat: porro ipse Papa eligit hominem sibi necessario inferiorem a quo absolvatur. Sed hæc non nocent: unde

Ad 1. Vel Papa sibi non applicat Indulgentias per viam jurisdictionis, sed solum suffragii, sicut & eas applicat defunctis qui tamen ei subiecti non sunt; vel Deus ipsi eas immediate applicat, cum eadem facit quæ ab aliis Fidelibus fieri imperat: neutrum autem jurisdictionem præsertim coactivam postulat. Ad 2. Prælati cum homine a se excommunicato communicans, incurrit quidem excommunicationem minorem, sed a jure, non ab homine; quia jure communi sancitum est, ut qui cum excommunicato denuntiato communicat, excommunicationem minorem contrahat. Eadem de causa Episcopus qui rem sacram facit in loco a se interdicto, irregularis evadit, ut post Hugolinum notat Suarez, quia jus commune sub irregularitatis pœna prohibet, ne quis cele-

bret in Ecclesia quovis modo interdicta: porro nihil mirum est si Episcopus qui iuri communi subditus est, pœnas ipso præscriptas incurrat.

In addit. Ad 3. *Decendum* cum S. Thom. quod absolutio & ligatio in foro Confessionis, est quoad Deum tantum, apud quem . . . superior redditur inferior alteri tanquam ministro Dei, per peccatum: sed excommunicatio est in iudicio exteriori, in quo aliquis non amittit superioritatem ex hoc quod peccat: unde non est ratio similis de utroque foro. Addunt alii, quod quando agitur de iurisdictione voluntaria, qualis ea est quæ exercetur in dispensationibus, & in foro conscientiæ, possit idem esse superior & inferior, seu subditus sui ipsius.

Saimant.
c. l. n. 48.

Ex his colligunt Theologi, 1. Episcopum qui contra fures censuram tulerit, ei tamen obnoxium non fore, si furetur. 2. tamen huic censuræ obnoxium fore, si eam ipse non ferat, sed illam denuntiet tanquam a proprio suo Superiore latam, quia tunc non propriam, sed Superioris sui legem transgreditur. 3. æqualem ab æquali, & multo minus Superiorem ab inferiori, ligari non posse; quia duo v.g. Vicarii generales, alter in alterum iurisdictionem non habet: posset tamen æqualis vel inferior Superiorem excommunicare, modo accepisset potestatem ab aliquo qui Superioris sui superior esset.

4. Ad censuræ validitatem necessum est ut non solum non feratur in propriam personam, sed nequidem in propria causa. Ratio est 1. quia id sacris regulis prohibetur, ut dicitur cap. 17. xxxi. l. q. 4. 2. quia nullus unquam potest accusator simul esse & Iudex vel testis, ex c. 1. iv. q. 4. idem tamen esset hæc simul omnia, si in propria causa iudicium ferre posset: & vero magna hic esset inæqualitas, magnæque aliis inureretur injuria, si quis pro se contra alterum statueret quidquid vellet. Addit tamen Suares & alii cum eo, licitum esse propria in causa censuris uti, 1. si id fiat non per modum iudicii, sed per modum defensionis in eum qui violentiam infert, quia vim vi repellere licet. 2. ubi causa tam publica est ac manifesta, ut nec negari possit, nec ullo examine indigeat.

Vid. c. nar.
dis. 2.
fr. 1. q. 1. n. 8.

5. Requiritur intentio ferendi censuram: censura enim vel est lex, vel mandatum, aut sententia; hæc autem non obligant, nisi legislator, mandansve aut Iudex obligare velint, ad discrimen Sacramentorum, in quibus verba, juxta non paucos, absque intentione interna operantur. Hic autem duo notanda cum Suare. 1. eum qui alius est verbis, quæ satis expresse censuræ impositionem denotant, præsumi sufficientem habuisse intentionem, nisi ex materia aliisve conjecturis prudenter iudicetur, eum terrere solum & comminari voluisse. 2. speciem hanc fictionis qua utuntur Prælati quidam qui terrere volunt, non autem censuras ferre, omnino in præxi esse rejiciendam; quia fieri potest ut ea occasione simpliciores aliqui ex conscientia erronea graviter peccent; alii vero qui perspicaciores sibi videntur, interdum veras censuras contemnant.

Quæres an censura ex metu lata valeat. Sermo est de metu gravi; levis enim vel nihil, vel non satis libertatem minuit. Rursus sermo est de metu non ita gravi ut libertatem physicam tollat, cum ea libertas ad actionem humanam necessaria sit.

R. censuram hanc valere. Ratio est, quia actus ex metu gravi factus, jure naturali validus est, utpote qui simpliciter voluntarius sit; ergo validus ma-

manet, nisi jure positivo irritetur: atqui nullum est jus positivum quod irritet censuras a Judice per metum coactio latas. Si enim censuræ sic latae jure aliquo irritarentur, maxime cap. unic. *De iis quæ vi & metu &c.* in 6. ubi absolutio per vim & metum exorta non valet, ac proinde & ipsæ censuræ sic latae, cum jura ligandi & solvendi sint paria, & cap. 51. *De penit.* dist. 1. atqui hæc ratio qua sola nituntur Hugolinus cap. 2. §. 4. Sayrus l. 1. c. 16. & alii quidam nullius est momenti. 1. quia habuit Ecclesia rationes irritandi absolutiones, non autem censuras, ex metu prodeuntes; quia si sepius vis inferretur ad obtinendam censuræ absolutionem, quam ad ejus irrogationem; siue quia irritatio absolutionis ex metu datur, vergit in favorem ecclesiasticæ potestatis, cujus vis enervatur, si Judex censuram quam juste tulit, per vim auferre cogatur; non autem enervatur ecclesiastica potestas ex eo quod Judex, supposita causæ gravitate, cogatur ferre censuras, sed magis roboratur. 2. quia quamvis per se paria sint ligandi & solvendi jura, possunt tamen a se separari, cum validæ urgent rationes, quales ex sunt quas modo proposui. Sic Cap. *Tua nos.* 19. *De sent. excommunic.* incendiarius potest ab Episcopo nominatim excommunicari, & tamen sic nominatim excommunicatus a solo Pontifice Romano absolvi potest. Ita sentiunt Suar. disp. 2. sect. 5. Salmantic. n. 60.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quam ob causam ferri possit censura.

Censuræ causa materialis duplex: proxima, quæ est peccatum propter quod fertur censura; & remota, quæ ipsa est persona quæ subiacet censuræ. De hac dicemus postea; nunc de priori, circa quam quatuor queruntur, 1. an, & quam grave requiratur peccatum. 2. an debeat esse exterius. 3. an consummatum. 4. an proprium.

Dico 1. Ad censuram prærequiritur peccatum, grave quidem ad gravem, veniale vero ad leviolem. Prob. 1. quia censura est pœna ecclesiastica: atqui talis pœna supponit culpam; non enim jus habet homo infontes puniendi. Prob. 2. Censura pœna est & medicina: atqui pœna culpæ, & medicina morbo proportionari debent; postulat enim æquitas, & ut pro delicto sit plagarum modus, & ut difficiliora remedia gravioribus tantum morbis adhibeantur. Unde can. 41. xi. q. 3. dicitur: *Quia anathema est æternæ mortis damnatio, non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.* Quapropter etiam Synodus Trident. docet excommunicationis gladium, sobrie magnæque circumspectione extendendum esse.

Sess. 25.
c. 5.

Hinc colliges cum Suare disput. 8. sect. 4. Tolet. l. 1. c. 44. Bonacina. disp. 1. q. 1. punct. 3. Collat. Andegav. t. 1. p. 326. invalidam esse excommunicationem majorem v. g. ab Officio & Beneficio ad longum tempus; item interdictum grave, si pro culpa solum veniali, v. g. pro mendacio jocosio, pro verbo otioso pure & simpliciter sumptis ferantur: quia culpa venialis jure naturali tantæ pœnæ incapax est. Unde insuper deducit Bonacina, eum qui ex odio intendit graviter Clericum percutere, quem re ipsa non nisi leviter tangit, non subjacere excommunicationi; quia actus ille exterior qui solus censura puniri po-

test, non sufficit ad mortales: quod satis libenter admisero, modo concedatur actum exteriorem qui Clericum leviter tangit, posse tamen esse in ratione injuriæ gravem, & sic censuram mereri, prout docet Pontas, de quo infra.

v. Ex-
commu-
nication
cas 3.

Obijciuntur duo. 1. Excommunicatio minor gravissimum est malum, cum excludat a Sacramentorum participatione: atqui tamen ea incurritur ob peccatum veniale. 2. si pro levi culpa non posset gravis decerni censura, peccarent Prælati qui rem levem aut etiam indifferentem, v.g. ne quis comam nutriat, aut tabernam ingrediatur, sub excommunicationis pœna prohibent; atque adeo nihil illi prohibere possent, nisi quod jam jure divino aut naturali prohibitum est, sicque fallum esset quædam ideo esse mala, quia jure humano prohibita sunt: atqui hæc omnia prorsus absurda sunt; ergo dicendum est quod quoties Prælatus aliquid etiam leve sub pœna gravis censuræ vetat, eo ipso præceptum ejus obligat sub mortali: unde insuper sequitur, rem levem sub gravi pœna prohiberi posse.

R. ad 1. excommunicationem minorem pro pœna levi haberi, quia facile, & ab omni Sacerdote, etiam pro solis venialibus approbato, si quis sit, auferri potest. Ita Salmanticenses n. 125. 2. quia pœna admodum rara & contractu difficilis, pro minore habetur: porro excommunicatio minor raro admodum contrahitur, & in uno solum casu, cum nempe quis communicat cum excommunicato denunciato, Gibert p. 58.

Ad 2. Dico non posse Superiores rem quæ tum in se, tum inspectis omnibus circumstantiis levis est, præcipere aut prohibere sub gravi censura: secus si res ea licet alioqui in se levis, gravis fiat ob circumstantias, v.g. ratione scandali, aut periculi ne culpa levis viam sternat ad culpam graviorem. Sic comestio sanguinis & suffocatorum, licet de se indifferentis, graviter tamen ab Apostolis prohiberi potuit, nunc vero non posset, quia tunc suberat, quod nunc vix subesse potest, periculum scandali & offensionis. Idem dicendum de comestione pomi, quæ sub pœna mortis Adæ interdicta est. Hac de causa nutrire comam, popinam ingredi, & similia de se indifferentia, ab Episcopis sub gravi prohibentur, quia hæc multum conducunt ad Cleri regularitatem, qui finis est ab Episcopis intentus: difficilius enim ad peccatum trahuntur, quos ipsa habitus sui conditio a peccato removet; facilius vero qui vel laici exterioris apparent, vel ea loca frequentant, quæ, ut tabernæ, peccati, peccatorumque sedes esse solent.

Ex quibus sequitur, quoties a lege vel ab homine aliquid vetatur aut præcipitur sub graviore censuræ pœna, hanc legislatoris aut superioris esse intentionem ut transgressorem obliget ad mortale, etiam si alias res de se mortaliter mala non sit. Ratio est, quia qui vult aliquid, & illud velle censetur, sine quo fieri non potest id quod vult. Unde peccat mortaliter qui facit aliquid prohibitum sub pœna censuræ, sive hac ipso facto incurrenda sit, sive hæc licet solum comminatoria, hanc contineat clausulam, *ut a Judge applicari possit absque ulla nova monitione*, quo in casu ipsum præceptum, monitionis vices gerit, ut paulo post dicemus. Pœna enim gravis, quam quis actione sua solitarie sumpta promereri potest, gravem supponit culpam: atqui gravis censura, gravis est pœna; & eam tunc meretur homo singulari, quod contra legem facit, peccato, cum ea ipsi possit in-

Digi

fligi absque novo peccato contra monitionem, quæ supponitur non esse necessaria: Quod si censura sic exprimitur, ut infligi non possit absque prævia monitione, censent Avila 2. p. disp. 1. c. 5. dub. 3. & cum eo Salmantic. n. 135. eam non obligare sub mortali ante monitionem; quia, inquiunt, levitas materiæ, & novæ monitionis necessitas, satis ostendunt legislatorem nolle sub gravi obligare donec præcesserit monitio. Mihi tamen opinio opposita & tuior videtur, & probabilior, vel saltem æque probabilis, adeoque in praxi tenenda: tum quia, quod dicunt, legislatoris intentionem tunc esse ut leviter obliget, mera est imaginatio, solido fundamento destituta, tum quia illud grave cenferi debet quod legislator ad bonum commune graviter conducere iudicat: quis autem putet legislatorem pro re quam ad bonum commune quasi indifferentem iudicat, gravem censuram comminari? Nec nocet quod monitionem prærequirat: tum quia ea aliquando prærequiritur in culpis etiam gravissimis, ut patet ex Sess. 24. Conc. Trid. c. 8. *De reform.* ubi, prout ipse notat Avila, imponitur excommunicatio comminatoria adversus concubinos qui ter ab Episcopo moniti, non se separaverint; tum quia potest Superior monitionem præviam indidicere, ut suavius & minus periculose animos ad obsequium disponat.

Avila.
p. 45.

Quæres 1. an eorum qui vineam collectis ex ea racemis devastassent, itaut tamen eorum nemo tot abstulisset, quot ad peccatum mortale sufficerent, subiacere possint graviori censuræ, contra eos qui non restituerent latæ.

R. eos subijci posse censuræ graviori. 1. si uno consilio vineam depopulati fuerint, quia tunc singuli mortaliter peccarunt, cum scienter fuerint totalis causa damni notabilis. 2. etiam si non uno consilio, sed independenter a se invicem, grave illud damnum intulerint; modo gravitatis ejus notitiam habeant. Ratio est, quia Ecclesia id sub gravi præcipere potest, sine quo grave proximi damnum reparari non potest: atqui etsi singuli venialiter peccaverint, uvæ furando, verum tamen est grave illatum fuisse damnum proximo, quod quidem reparari nequit, nisi singuli restituant. Ita Mag. Grandin.

Quæres 2. an Titius qui acum abstulit sartori qui inde grave damnum passus est, incidat in censuram contra fures latam.

R. In hac materia, in qua termini rigide sumuntur, aliud est fur, aliud iniquus damnificator: unde si censura solum lata sit in fures, Titius cujus furtum non est nisi veniale, gravi censuræ non subiacebit; cui profecto subjaceret, si in damnificatores iniquos lata esset, quia gravis est & iniquus damnificator. Ita Suar. disp. 4. sect. 6. n. 12. Navar. c. 17. n. 4. Bonac. ibid. n. 11. qui inde concludit usurarium eidem poenæ contra fures latæ obnoxium non fieri. Ægre tamen ei consenserim: fur enim ille est qui rem alterius injuste apprehendit & aufert: atqui usurarius hoc facit; ergo si id in magna quantitate faciat, censuræ etiam gravi subijciendus videtur.

Dico 2. Probabilius est peccatum interdum ut tale, non esse censuræ materiæ. Ita Gibalin. Sayrus, Avila, & alii communius contra Adrian. quodlib. 8. q. 2. Pighium, Medinam & alios quosdam. Prob. 1. Ea tantum peccata censuris subijci possunt, de quibus Ecclesia judicare potest: atqui de internis judicare non potest Ecclesia: *Nobis*, inquit Innoc. III.

Cap. Tua nos. 34. *De simonia, datum est de manifestis tantummodo judicare:*

de internis vero iudicat qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum. Atque hinc, ut notat Suares, fluxerunt hæc juris axiomata: *Non habent latentia peccata vindictam*, cap. Christiana xxxii. q. 5. & *Cogitationis poenam nemo patitur*; cap. 14. dist. 1. De poenit. ergo Prob. 2. Poena exterioris fori, pro crimine solum exteriori decerni potest: atqui censura est poena exterioris fori; ergo. Prob. 3. Censura ad eum debet modum ferri quem indicavit Christus, cum ipsius ferendæ potestatem Ecclesiæ concessit: atqui indicavit Christus censuram pro exteriori solum culpa ferri debere; pro culpa nempe quæ Ecclesiæ delata fuisset, aut saltem deferri posset, quamque qui ejus reus esset, detestari nolens, ut æthniscus & publicanus haberetur; ergo.

Obj. 1. Si Ecclesia non posset actus interiores per censuras punire, excommunicari non possent qui hæretice sentiunt de aliquo fidei articulo: atqui excommunicari possunt, & de facto variis in Conciliis excommunicati sunt. Nam in Concilio Gangrensi sic habetur: *Si quis jejunia Ecclesiæ putaverit esse contemnenda, perfectam in sua conscientia judicans esse rationem, anathema sit*. In Concilio Toletano I. in confessione fidei, *Si quis dixerit, vel crediderit Christum innascibilem esse, anathema sit*: ubi actus interior credendi, contra exteriorē expresse distinguitur, & utrique decernitur anathema. In Concilio Constantiensi sess. 45. traditur forma juxta quam examinari debent Hæretici an credant hoc vel illud, ut si id confessi fuerint, puniantur; ergo, inquit Medina, hæresis etiam pure interior ab Ecclesia punitur. Vel enim Ecclesia hominem hunc punit, quod male credat, vel quod confiteatur ore quod mente tenet, prout præcipiunt Superiores: atqui non punitur homo, quia ad Superioris præceptum sincere fatetur se hoc vel illud credere; ergo punitur ob interiorē hæresim quam gerit animo. Concil. Basil. sess. 38. prohibet sub excommunicationis poena, ne aliquis libellum certum legat, eive quovis modo assentire aut credere auit. Plura hic congerere exempla superfluum fuerit.

R. ad 1. neg. min. Hæresis enim, contemptus, aut cogitatio quæcumque pure interior, vindictam non habent, nec subjacent anathemati, ut patet ex prima nostra probatione; nec nocent quæ opponuntur ex Conciliis. Nam 1. in Concilio Gangrensi non agitur de exstimatione pure interiori, quam nunquam cognovisset Ecclesia, sed de ea prout in actum exteriorē prodibat. Ibi nempe sermo est de Eustathianis Hæreticis, qui jejuniis ab Ecclesia imperatis certa quædam a se inventa jejunia præferabant; quod sine actu exteriori non fiebat. Patet illud ex alia eaque probata magis ejusdem Canonis lectione quæ sic habet: *Si quis . . . tradita in commune jejunia, & ab Ecclesiis custodita, superbiendo dissolvit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit*; ergo ibi sermo non est de mero contemptu, sed de contemptu cum fractione jejunii conjuncto. Ad Concil. Toletanum & Basileense, 1. dici potest particulam *vel*, sumi pro conjunctiva atque, quæ in aliis ejusdem Toletani Concilii anathematismis legitur in hunc modum: *Si quis dixerit, atque crediderit Deum Patrem esse Paracletum, anathema sit*. Ratio est, quia ut quis anathemam incurrat, sicut non satis est ut dicat, nisi credendo dicat, ita non satis est ut interior credat, nisi aliquo modo credulitatem ostendat. 2. dici potest hic damnari non eos solum qui verbis, sed & eos etiam qui factis docent & ritibus; hoc

hoc enim est credere in foro & facie Ecclesiæ. Eo sensu ibi damnantur qui astrologia existimant esse credendum. Et hæc responsio sufficit ad solvendam difficultatem e Concilio Constant. petitam; etsi enim non mentiatur qui quod mente tenet, profert ore, hæreticus tamen est, etiam exterius, qui cordis errorem, confessione hac profitetur.

Obj. 2. Omissio pura est actus interior: atqui quædam sunt omissiones quas sub censuræ pœna prohibent summi Pontifices. Sic qui non revelat fulminato monitorio, anathemati subiacet; ut & qui Clericum a percussione non defendit, cum potest & debet, puta Iudex, quia, inquit Pontifex, *facientes & consentientes pari pœna plectendos Catholica condemnat auctoritas*; ergo.

C. 37. De
sent. ex-
comm.

R. in omissione actus debiti duo reperiri, nempe actum interiorum qui omissionis causa est, & ipsam omissionem quæ exterius manifestatur. Omissio in se sumpta non punitur, sed prout exterius innoscit: unde si quis omittere vellet, & tamen non omitteret de facto; nullam pro mala hac voluntate censuram incurreret; sicut excommunicationem latam in Clement. *Multorum. De hæret.* adversus Inquisitores qui ex amore vel odio agunt, non incurrunt Inquisitor qui ex odio contra reum agens, legitimam in omnibus procedendi formam servat.

Obj. 3. Ideo non posset Ecclesia contra actus mere internos censuram decernere, quia in ipsos nullam habet jurisdictionem: atqui hoc vel falsum est, vel summopere dubium, ut patet ex iis quæ alibi diximus.

R. Ecclesiam, licet jurisdictionem directivam habeat in actus interiores, nullam tamen in eos habere jurisdictionem coactivam; quia illi actus sunt extra objectum potestatis vindicativæ, quæ cum a Christo societati sensibili tradita fuerit, non videtur alio quam sensibili modo exerceri posse, adeoque in res pure insensibiles cadere nequit. Addo fieri posse, ut peccatum mentale absolute loquendo esset materia censuræ, absque eo quod unquam de facto fuerit, aut futurum sit censuris obnoxium, cum Ecclesia declarans se non intendere ut quis cogitationis pœnam patiatur, ostendat se nolle censuris actus mere internos plectere.

Ex his principiis quidam possunt casus resolveri. 1. itaque censuras incurrunt, qui exterius, licet occulte, crimen aliquod sub censura prohibitum committit, v.g. clam legendo libros prohibitos; hoc enim peccatum nonnisi per accidens occultum est, atque ex se & ex natura sua habet quod manifestum fieri possit. 2. easdem censuras non incurrunt qui ponit actum quidem exterius malum, sed tamen ea carentem malitia quæ sub censura prohibetur. Unde qui ex necessitate laborat die festa, quod vetitum est in eo loco sub censura, a censura liber est: sic quoque qui exterius, five metu, five aliter profert hæresim, quam corde non tenet, non subiacet censuræ contra Hæreticos latæ; meretur tamen ea percellere, & eam re ipsa incurrunt, si lata fuerit contra eos qui hæretice loquuntur. * 3. nec incurrunt censura si actus exterior ab actu interiori malo procedat, sed cum non plene sed ambigue significet. Hinc qui manducat carnes die veneris, quia hæretice iudicat abstinentiam ab Ecclesia præcipi non potuisse, non subiacet censuræ contra Hæreticos latæ, nisi aliunde errorem suum manifestet: comestio enim carnis in die jejunii non est sufficiens hæreseos signum, ut per se patet. 4. demum nec in-

* *Pœna*
Excom-
munic.
C. 10.

curte-

curretur censura, si ponatur actus qui interiorem animi malitiam manifestat, sed imperfecte: unde qui animo hominem occidendi, eum percutit, sed non lethaliter, non contrahit censuram contra homicidas latam, etiamsi hominem hunc mori contingat, sed non ex vulnere. Ita Suares disp. 4. sect. 2. n. 20. Sayrus l. 1. c. 9. n. 7. & alii apud Salmantic. n. 142.

Dico 3. Ad incurrendam censuram requiritur effectus completus quem legislator intendit prohibere. Ratio est, tum quia lex non ligat, nec operatur ultra intentionem legislatoris, de qua ex verbis constare solet; tum quia odia restringi decet. Hinc 1. si lata sit censura contra homicidas, qui homicidium attentavit, sed non perfecit ob impedimentum aliquod, seu naturale, seu miraculosum, censuram non incurrit. Hinc 2. censura sub conditione lata, v. g. in eos qui Titii domum depradati sunt, nisi restituant intra mensem, nonnisi finito termino incurritur: incurreretur tamen hoc tempore, etiamsi reus forum mutet, quia per Iudicis sententiam praeventus est. Ita Sayrus l. 1. c. 11. n. 18. Hinc 3. si non solum actio, sed & conatus ejus sub censura prohibeatur, incurreretur censura, quia actio jam completa est quantum lex requirit. Sic in Dicepsi Parisiensi reservata est non modo sodomia & bestialitas consummata, sed & actus per se ad id ducente tentata; unde etiam ex Constitutione Clementis VIII. & Statuto Cleri Gallicani, qui ad duellum provocant, illudve acceptant, sunt ipso facto excommunicati, etiamsi non sequatur confictus. Hinc 4. non omnis censura ob quodlibet voluntarium etiam ad mortale sufficiens incurritur; plus enim requiritur voluntarii, cum lex ait, *Qui temere hoc fecerit, qui hoc ausus fuerit, qui scilicet, vel ex contemptu hoc egerit, anathemate obstrictus esto*, quam cum lex iis verbis non utitur, Suares, Avila, Bonac. ibid. punct. 4. n. 18.

Dico 4. Ad excommunicationem majorem requiritur peccatum proprium, vel committendum si censura sit a jure, vel jam commissum, & perseverans, si censura sit ab homine. Prob. 1. pars, quia excommunicatio est pena admodum gravis, & quidem de se medicinalis; ergo in innocentem & bene valentem ferri non potest. Unde prohibet Innoc. IV. c. 5. De sent. excom. in 6. in Universitatem vel Collegium proferri excommunicationis sententiam, propter delictum alicujus ex illis, ne contingat innoxios hujusmodi sententia irretiri. Suspendio vero & interdictum, quae poenae sunt excommunicatione longe minores, etiam infantes afficere possunt, non tamen personaliter, sed modo quodam generali, nec tam ut innocentium poena, quam ut poena delinquentium, qui ad meliorem frugem reducantur, videntes etiam innoxios propter se gravari, eo fere modo quo in bello iusto etiam innocentes occidi contingit. Ita Salmantic. ibid. n. 121. Prob. 2. pars, quia, ut jam alibi dictum est, lex futura dirigit; ergo censura a jure fertur pro peccatis quae in posterum committi possent, ut caveantur. Prob. 3. pars, quia censura ab homine nunquam ferri potest, nisi in contumacem: atqui non est contumax, nisi qui in peccato perseverat, idest qui praecipuum sibi a Superiore factum, ut vel damnum reparet, vel cesset a malo, contemnit & transgreditur; unde, ut dicemus infra, hujusmodi censura sine pravia monitione decerni non potest. Hinc qui officio Paschali defuit, excommunicari non potest, nisi culpa ejus traductum habeat successivum, puta nisi vel se emendare, vel

Robert.
Comitol.
l. 6. q. 18.

vel condignam adhibere satisfactionem recuset. Excipit Sayrus l. i. c. 9. n. 27. calum hunc unum, in quo quis coram Judice Ecclesiastico promittit se Petro soluturum id quod ipsi debet, intra mensem; consentitque, ut nisi tempore condicto promissis stet, ipso facto excommunicationem incurrat: tunc enim prædictum tempus accipit ut monitionem adeoque censura quam incurrit nonnisi in contumacem cadit.

ARTICULUS TERTIUS.

De subiecto censura.

Certum est apud omnes, solum hominem censuris obnoxium esse, quia censuræ finis est a contumacia retrahere, a qua nonnisi homo retrahi potest. Hinc interdictum locale, non tam in ipsum locum materiale cadit, quam in homines ejusdem loci: hinc etiam animalia quæ fructus devastant, non excommunicantur proprie, sed Ecclesiæ precibus abiguntur. Quia vero non omnis homo ab omni homine censura affici potest, ideo specialius agendum est de censuræ subiecto. Circa quod

Dico 1. Ut quis subijciatur censuris debet esse viator, baptizatus, & doli capax. Prob. 1. pars; quia ille solum censuris affici potest, in quem Ecclesia jurisdictionem habet, & quem a contumacia retrahere potest: atqui talis est solus viator: mortui enim nec secundum animam subsunt Ecclesiæ foro; nec secundum corpus capaces sunt emendationis. Hinc qui mandavit Titio ut Clericum occideret, non subiacet censuræ si Clericus ille nonnisi post mandantis mortem occisus sit. Prob. 2. pars; quia Ecclesia non judicat *de iis qui foris sunt*: sed qui necdum sunt baptizati 1. Cor. 5 foris sunt: est enim Baptismus janua per quam solam in Ecclesiam ingredi licet, ut docet Trid. sess. 14. cap. 2. Hinc Cathecumeni, & multo minus Judæi & Infideles, excommunicari non possunt; possunt vero Hæretici, quia ratione characteris in Baptismo accepti, subsunt Ecclesiæ jurisdictioni. Prob. 3. pars; quia is solum censuræ subijci potest, qui capax est delicti & obligationis: atqui talis est solus adultus doli capax. Hinc sequitur 1. adultum etiam impuberem valide ligari posse censuris, tum a jure, tum ab homine. De censuris a jure vix quisquam dubitat, & fule probat Comitulos lib. 6. Resp. moral. q. 19. 1. quia si Deus impuberum peccata quadam flammis ulciscitur sempiternis, quidni possit & aliquando debeat Ecclesia illos ipsos cum in certo genere peccant, justis suis legibus ulcisci, & censuris multare? 2. quia de facto agnoscit Gregorius IX. pueros qui ante pubertatem Clericos percusserunt, censuram incurrisse. Ibi tamen Canonis rigorem, *propter defectum ætatis in qua commissus fuit excessus*, temperat, permittendo ut *Episcopus Diæcesanus absolutionis*, quæ alioqui S. Sedi reservata est, beneficium possit impertiri. 3. quia constat impuberem interdicto ligari cum interdicatur populus. Paulo major est difficultas de censuris ab homine, quibus aliqui impuberes subdi non posse censent, quia ad illas requiritur ut in judicio compareant, ut citati defendant se, ac proinde ut ordinem judiciale agnoscant, quod in illa ætate raro invenitur. Verius tamen videtur impuberes hujusmodi censuris valide affici posse: tum quia nullum est

jus

Cap. 2. de
delict.
puer.

jus quo talis contra eos sententia irritetur; tum quia ab aliis instrui possunt de processu judiciali, aut saltem per tutorem aut procuratorem respondere. Quia tamen hæc plena essent difficultatum quas pia mater Ecclesia removel quantum potest, & aliunde in *pueris relinqui solet inul-tum* (idest non eodem modo ultum, ut explicant Interpretes) *quod in alus procelioris atavis . . . severius puniendum est*, ideo eorum opinionem teneri posse puto, qui docent impuberes, idest puellas minores annis 12. aut mares annis 14. minores, *de facto* non subjici censuris ab homine, adeoque non excommunicari, si consequenter ad monitorium non revelent. Ita censent Suares disp. 5. sect. 1. n. 19. Coninch. Salmanticenses n. 168. & apud eos plures alii ad quos accedere videtur Pontas in fine cal. 54. v. *Excommunication*, nisi tamen constaret aliam esse Superioris intentionem, ad quem recurrendum puto. In hac Diocesi Parisiensi nullum est peccatum reservatum, quando a pueris aut puellis committitur ante pubertatis annos.

Obj. 1. contra primam partem. Constat ex Concil. V. generali mortuos excommunicari posse: ibi enim sels. 5. fuse ostensum est velle Ecclesiam ut Episcopi qui *Hæreticus suas facultates reliquerunt*, etiam post mortem anathemati subjiciantur; item ut Hæretici excommunicentur, licet mortui essent. Et vero par est jus ligandi & solvendi: atqui Ecclesia mortuos absolvere potest; unde Innoc. III. cap. 28. *De sent. excom.* ait Ecclesiam certis in casibus ligasse mortuos & solvisse: quin & absolutionis tunc usurpandæ forma & ritus in Rituali Romano præscribuntur. Plura de hac re videris, tum apud Concilium V. loco citato; tum apud Eveillon c. 36. tum apud auctorem Collat. Andegav. tom. 1. q. 4.

R. dist. Mortui excommunicari possunt improprie & indirecte, C. proprie & directe, N. Excommunicatio proprie sumpta, ea est quæ hominem Christianum per se afficit, & interiori atque exteriori Ecclesiæ communionem privat; sumpta vero improprie & indirecte, ea est quæ non tam aliquem afficit in se, quam aliquid aliis circa ipsum præscribat. Itaque mortui indirecte & improprie excommunicari possunt, quia potest Ecclesia viventibus præcipere ut pro mortuis non orent, aut ut iis Ecclesiasticam sepulturam denegent; sive quia comperit Ecclesia eos dum viverent, propter hæresim aliudve delictum cui annexa erat censura, jam a Fidelium communionem fuisse seclusos; quo sensu Ecclesia non decernit excommunicationem, sed eam quæ contracta erat, denuntiat; sive quia atrociam quæ quis dum in vivis erat commisit crimina, etsi censuram annexam non haberent, merentur ut homo ille honore ceteris Fidelibus concessio privetur. Eo fere modo quo Respublica civilis fangi-re potest ut igne comburantur, aut ignominiose per vias trahantur corpora eorum qui sibi necem intulere, licet fieri aliquando possit, ut in extremo vitæ halitu tanti sceleris veniam penitendo consequi potuerint: in hoc autem casu animæ quæ in Purgatorio languerent, ob suffragiorum privationem diutius ibi detinerentur: verum hæc censura directe & proprie in ipsos mortuos non cadit; cum ii nec Ecclesiæ foro subsint, nec in eo sint statu in quo censura iis medicinalis esse possit. Hinc patet absolutionem non concedi mortuis nisi indirecte, quatenus finit Ecclesia, ut cum de eorum pœnitentia constat, Fidelium precibus juvari possint,

possint, ut patet ex citato cap. 28. *De sentent. excomm.* Ceterum monet ibidem Innocentius III. ut illius mortui absolutio a Sede Apostolica requiratur, qui cum viveret, ab eo fuerat absolvendus. Vid. Suar. disp. 5. sect. 1.

Obj. 2. contra tertiam partem: Amentes, furiosi & ebrii possunt censuras contrahere; & tamen non sunt rationis compotes.

R. amentes & alios tunc saltem rationis participes fuisse, cum admitterent crimen propter quod censura ligantur. Porro ad censuram non requiritur, ut quis actu compos sit rationis: unde qui Clericum interficere iussit, & in amentiam incidit quo tempore is interficitur, censuris subiacet; sicut & ille qui dormit aut culpabiliter ebrius est dum celebratur Missa cui sub poena censurae assistendum est, censuram incurrit eo instanti quo jam officio hoc fungi non potest. Addit Suarez ibid. n. 21. huic censurae obnoxium fore eum etiam qui in amentiam perpetuam incidisset: docet tamen homini huic concedendam esse absolutionem ex Ecclesiae benignitate, etiamsi nulla poenitentiae signa dedisset, quia quod censura ligatus maneret, nullius esset utilitatis, absolutus autem juvari posset Ecclesiae suffragiis. Unde sequitur peccatum iudicem, qui in perpetuo amentem, sententiam ab homine decerneret: ea tamen invalida non esset; tum quia subiectum absolute capax est, & ante amentiam contumax erat, ut supponimus; tum quia nullibi irritatur in iure.

Dico 2. Ille solum censuras incurrere potest, qui est subiectus ei a quo illae feruntur. Ratio est, quia ubi non est subiectio, ibi nec iurisdicção esse potest; cum iurisdicção & subiectio sint duo correlata: atqui censura sine iurisdicção ferri nequit; ergo nec incurrí sine subiectione, prout expresse docet Clemens III. c. 21. *De sent. excomm.* Hinc qui exempti sunt ab Ordinarii iurisdicçãoe per privilegium sibi a Papa concessum, quales esse solent Reges, Reginae, eorumque filii, ut docent Sayrus, Avila, & alii passim, ejusdem Ordinarii censuris non subiacent. Idem dicendum de Religiosis exemptis, qui in iis casibus in quibus exempti sunt, non contrahunt censuras, etiamsi Superior qui eorum privilegia nescit, eos ferire intendat: in aliis vero casibus non minus quam ceteri censuris obnoxii sunt, de quibus vide Concil. Trid. sess. 6. de reform. c. 3. sess. 7. de reform. c. 14. sess. 21. de reform. c. 8. & sess. 25. de Monialib. c. 14. & Collat. Andeg. p. 147. unde certum est Regulares, si absque Episcopi licentia predicare, saecularium Confessiones excipere, absolvere a casibus reservatis praesumant &c. censuris Episcopi obnoxios esse.

Quaeres an Superioris sui censura ligetur subditus, qui alieno in territorio, vel in loco exempto versatur. Locum exemptum conjungimus cum territorio, quia quantum ad iurisdicçãoem eadem est utriusque ratio: unde locus exemptus est in territorio, idest Diocesi aut Provincia, materialiter solum, ut ajunt; non autem formaliter, & in ratione loci subiecti.

R. 1. Subditus qui in proprio Episcopi sui territorio deliquit, censuris ejusdem ligatur, etiamsi in alienum territorium fugerit. Est communis. Ratio est, quia si homo ille plecti non posset in territorio in quo peccavit, crimen ejus maneret impunitum, cum plecti non possit in alieno territorio ad quod confugit, & ubi nihil admisit quod censura puniri possit, ut nunc supponimus; sique iurisdicção ecclesiastica saepius contemneretur, & defraudaretur. Ergo homo ille etiam in alieno territorio puniri

ri potest, five per censuram ab homine, quo in casu Judex loci delicti requirere debet a Judice loci in quem delinquens fugit, ut vel eum ciet ipse, vel remittat, adeo tunc demum plectatur si comparere nolit, five per censuram a jure; unde si Parisiis ipso facto incurreretur excommunicatio ab homicida, qui vulnus lethale infligeret. Titio, & statim in Dioecesim Carnotensem avolaret, censuram contraheret, quo instanti mors ex vulnere sequeretur.

Sed si lethaliter vulneratus Parisiis in aliam transferatur Dioecesim, ibique moriatur ex vulnere, quid juris?

R. adhuc incurri censuram, quia homicidium, non quidem quoad effectum, sed quoad actionem externam consummatum est, ubi sub censura prohibitum erat: verum quidem est quod ad censuram requiratur effectus, sed quod hic vel illic ponatur, plane accidentarium est. Eadem de causa qua Petrum lethaliter vulneravit in Ecclesia, incurrit censuram latam contra eos qui occidunt in Ecclesia, etiam si Petrus in domo sua mortuus sit. Ita Suares dist. 5. sect. 4. n. 10. Bonacin. disp. 1. q. 1. punct. 11. n. 12. Ex quo inferunt eum qui in Ecclesia positus hominem extra ipsam explosa catapultis interimit, non incurere censuram contra eos latam qui in Ecclesia occidunt, quam incurreret si extra Ecclesiam positus eum occideret qui erat in Ecclesia. Ratio est, quia delictum prioris consummatur extra Ecclesiam, posterioris vero intra. Eadem de causa immunis erit a censura qui ex hac Dioecesi ubi *exulatio templorum* prohibetur sub excommunicatione ipso facto, facit injecta templum alterius Dioecesis comburit.

Sed quid juris iterum, si quis crimen inchoet in loco ubi tale crimen subiacet censuræ, & illud consummet extra eundem locum, ubi non subiacet censuræ? ut si Mævius virginem rapiat Versaliis, & ea non abutatur, nisi postquam exiit e Dioecesi Parisiensis. Divisi sunt Theologi: alii, ut Sayrus l. 1. c. 6. n. 4. hominem hunc censuram incurere contendunt; alii negant, & hypothesis principii felicius stare videntur. Ratio est, quia talis censura non fertur contra eos qui utcumque delinquant, tactibus v. g. osculis; sed contra eos qui verum stuprum committunt: atqui stuprum vere commissum non fuit, nisi extra territorium Parisiense; ergo poterit quidem stuprator ab Archiepiscopo Parisiensi plecti secundum gradum delicti quod in ejus territorio commisit, sed non subiacebit censuræ quæ contra solos stupratores lata fuerit, Hinc

R. 2. subditos qui extra territorium Episcopi sui delinquant, censuris per ejus statuta latis non subiacere. Prob. ex c. 2. *De constitut.* in 6. ubi sic nodum solvit Bonifac. VIII. *Statuto Episcopi*, quo in omnes qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsam Dioecesim committentes minime ligari noscuntur, cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune, id est cum maneat impunitus qui non parat, seu qui legem transgreditur &c. ergo etiam si Episcopus eos e Dioecesis suis qui in alio territorio tale crimen commiserint, per statuta sua ligare intendat, revera non ligabuntur defectu subjectionis. Et vero idem non potest bis puniri in idipsum: atqui si homo ille obnoxius esset Episcopi sui censuræ, posset bis in idipsum puniri; adhuc enim puniri posset ab Episcopo in cujus territorio deliquit, quia *regulariter forum quis sortitur ratione delicti*, ut infra probabimus.

Cap. 20.
De foro
compet.

At,

At, inquit, Episcopus Bononiensis non desinit esse Pastor illius qui in Diocesi Audomarensi peccavit; unde & cum ibi absolvere posset; quidni ergo & cum ibi punire queat?

R. 1. absolutionem dari in foro conscientia: jus autem non subtrahit Pastori ovem alibi ad tempus commorantem pro conscientia foro; censura vero pertinet etiam ad forum exterius, jus vero sancit, ut qui alibi deliquit, ibidem in exteriori foro plectatur: quod si absolutio in exteriori foro danda esset, ea in alieno territorio dari non posset.

Hæc nostra secunda responsio non impedit quominus Religiosi ubicumque contra Superiorum suorum statuta deliquerint; censuras ab iis latas contrahant, quia Religiosi, licet quoad missionem limites habeant, non habent tamen quoad jurisdictionem, quia mundum habent pro territorio; aut saltem quia jurisdictionem non exercent ratione loci, sed ratione personarum quas idcirco quocumque insequi possunt.

2. nec impedit quominus qui in Beneficio non resident, aut qui ab Episcopo ad Synodum vocati, interesse renuant, & interim alio in territorio degunt, censuris contra absentes latis ligentur; quia in proprio suo territorio sunt fictione juris, secundum quam censetur quis peccare eo in loco ubi non facit; id quod ibidem facere debuit, ut constat ex L. 12 l. ff. De reg. juris.

3. nec impedit quin censuram contrahant qui contra legitimum Episcopi statutum, extra Diocesim, aut quod idem est, in locum exemptum, triticum exportant, quia deportatio hæc quatenus proprio territorio periculosa, in eodem perficitur saltem fictione juris. Unde etiam censuram contraheret qui contra Prælati legem accederet ad monasteria exempta; quia accessio fit & consummatur in proprio territorio. Quod si censura solum lata esset in eos qui loquerentur cum Monialibus, a censura liber esset qui cum ipsis in proprio eorum monasterio loqueretur. Ita Hugolinus, Avila 2. p. c. 3. disp. 2. dub. 5. Bonacina ibid. n. 9. 4. nec impedit quin homo ligetur censura condicionali propter delictum præteritum lata: unde si excommunicentur qui bona alicujus furati sunt, nisi restituant intra mensem, excommunicabuntur de facto, etiam si ante elapsum terminum exierint e territorio.

Major est difficultas, an censura per modum sententia: lata in aliquem subditum, v. g. *Petrus excommunicatus esto; si furetur, si contra matrem*, liget eum qui in alieno territorio delinquit. Jam notavi hujusmodi sententias pro culpis solum futuris prohiberi; quia tamen multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, videndum an talis censura vere liget absentem. Duplex est ea de re opinio: affirmat prima quam tenent Suares disp. 5. sect. 5. Sayrus l. 1. c. 7. Bonacina ibid. n. 14. quorum ratio tota hæc est: 1. quod statutum respicit territorium, ut scilicet pax & ordo in eo serventur, unde non ligat personas, nisi ratione territorii subdita sint; & proinde in eo versentur; sententia vero respicit privatam personam bonam, adeoque vim habere potest independentem a territorio. 2. quod subditus a Superiore suo censura percelli potest: atqui talis manet personaliter subditus; ergo. Probabilior tamen est opinio contraria, quam tenentur Cominch disp. 13. n. 61. Avila 2. p. cap. 3. disp. 2. dub. 2. Mag. Grandin p. 27. Prob. ex cit. cap. 1. De censuris ubi cum dixit Pontifex statuto Episcopi fures excommunicantis non ligari eos qui extra Diocesim furantur; non reddit rationem quod statutum non respiciat personas, sed territorium;

bene

Vid. ca.
12. Dep.
Cleric.
non re-
sult.

Sup. pag.
654.

bene vero quod extra territorium jus dicenti non pareatur impune : atqui siue Episcopus statutum ferat aut sententiam contra eum qui extra Diocesim suam existit, ibique peccat, jam vere jus dicit extra territorium; ergo. Confirm. quia sicut censura per statutum ita per se spectat primo territorium, ut personarum conditionem non excludat, unde nec delinquens censura ligari potest ubicumque sit, ob bonum territorii; sic censura per sententiam ita primo per se spectat personas, ut non excludat proprium territorium; adeoque nec hominem, quocumque in loco delinquat, ligare possit; ergo discrimen istud inter censuram a statuto, & censuram ab homine, quod gratuito adversariis concedimus, nihil tamen concludit. Alia quæ plus habent fundamenti, utriusque censuræ discrimina supra explicuimus. Hinc colligit Coninch falsum esse quod aliqui dicunt, Episcopum Clericis suis præcipere posse, ne Sacrum celebrent in aliena Diocesi; hoc enim, inquit, invalide faceret, nisi forte quatenus iusta de causa posset iis præcipere ne e Diocesi egrederentur, quo in casu non peccarent proprie faciendo alibi Sacrum, sed exeundo e Diocesi. Si tamen ex hac in aliena Diocesi Missarum celebratione contingeret ut propria Diocesis Missas non haberet, tunc nullus dubitat quin ii Sacerdotes censuris subicerentur, quia juris fictione in propria Diocesi delinquerent. Addit idem Theologus, Clericum qui Episcopi nomine legatione aliqua fungeretur, specialiter tunc & personaliter Episcopo suo subiectum iri; quia actiones ejus singulariter tunc cederent in honorem aut dedecus Episcopi: unde colligit eum in loco legationis suæ a proprio Episcopo ligari posse.

Quæres 1. an extraneus qui in alieno territorio deliquit, ibidem possit censuras incurrere.

R. 1. Extraneus in alieno territorio delinquens contra jus naturale aut commune, potest subijci censuræ, nisi satisfecerit. Est communis & certissima, ait Avila. Ratio est, quia ex cit. cap. ult. *De foro compet.* sortitur forum ratione delicti; ergo quamdiu in illa Diocesi remanet, legitime citari potest ab Episcopo ejusdem loci, & compelli ad satisfaciendum parti læsæ, & si contumax sit, etiam excommunicari. Ita Layman, Barbosa, Piring sect. 2. n. 29. Si tamen extraneus ille e territorio exierit antequam citatione præveniretur, censent Avila 2. p. c. 3. disp. 2. dub. 3. & cum aliis pluribus Salmanticenses c. 1. n. 36. eum jam censuræ subijci non posse. Illud enim, inquirunt, est discrimen inter subditum ratione domicilii, & subditum ratione delicti, quod prior, utpote absolute subditus, ubicumque commoretur a Pastore suo puniri possit; posterior vero, utpote subditus solum secundum quid, non possit puniri, nisi cum remanet in ipso delicti loco: nisi Judex loci in quem discessit, eum ad preces Judicis loci delicti citaverit, aut remiserit, ut facere tenetur.

R. 2. Extranei, vagi etiam & errantes ligari possunt censura per statutum lata, quamvis Diocesim ingressi non sint, nisi post tempus quo lata est censura: ita multi contra multos. Ratio est, quia tutior videtur & probabilior opinio quam alibi docuimus, extraneos teneri legibus locorum in quibus vivunt; si enim res ita sit, jam dicendum videtur eos obnoxios esse censuris quæ harumce legum violationi annexæ sunt, licet ob earundem ignorantiam, facilius quam loci incolæ, a censuris immunes judicari possint. Et vero, ut optime discurret Suares disp. 3. sect. 5. n. 14. lex, vel quod

vid. sup.
p. 235.

quod idem est, statutum & constitutio primo & per se datur pro ipso territorio, ut nempe qui in eo versantur, tali modo & ordine se gerant; atqui tale statutum ipsos etiam peregrinantes ligare debet; nisi enim ligaret, jam ii non tenerentur se conformare ceteris, sicque pax & ordo territorii plurimum turbarentur: unde quod huic statuto subditi sint, non oritur ex delicto, sed præcise ex actuali existentia & conversatione in tali territorio, & ex naturali quadam obligatione quam contrahit qui in aliquo loco versatur, ut ejusdem loci moribus se conformet, quamdiu ibidem remanet. Confirm. quia statutum illud cui annexa non esset censura, haud tamen violari posset sine peccato; utique enim peccaret qui in speciali loci alicujus jejuniis, carnibus vesceretur; ergo statutum illud per se obligat, adeoque si huic annexa sit censura, eam a transgressoribus incurri necessum erit. Si tamen certo constaret nolle Superiorem ut extranei qui in territorio suo versantur, sine animo ibidem per sex aut amplius menses commorandi, censuris a se latitis subja ceant (quod quidem de iis constare videtur qui opinionem nostræ contrariam sentientes & approbantes in Seminariis suis docere permittunt) tunc dicendum esset extraneos hujus censuris non subjacere, quia censura non operantur ultra ferentis intentionem.

R. 3. Si censura feratur per modum sententiæ, v. g. *Excommunicatus sit ipso facto, qui notitiam habet talis fuisse, nisi revelet*, non ligat eos qui territorium nondum ingressi erant, quo tempore lata est. Ratio asserri solet, quia talis sententia fertur per modum præcepti transeuntis: atqui præceptum transiens non cadit nisi in eos qui actu præsentis sunt. Unde docent Canonistæ sententiam vires sumere in continentis, hoc est simul & semel imponere quicquid potest obligationis; ergo, inquit, qui postquam talis sententia lata est, ingrediuntur territorium, etiam cum animo ibidem commorandi, censuræ per eam impositæ non subjacent, *Grandin* Opinio hæc, quidquid sit de soliditate probationis qua innititur, in *p. 28.* praxi tenenda est, quia usque adeo recepta est, ut credendum sit Episcopos, si forte possint extraneos de quibus loquimur, per sententiam ligare, nullam tamen habere eos sic ligandi intentionem.

Quod spectat ad extraneos qui jam in Diocesi essent, cum talis fertur sententia, alii eos a censura immunes putant, nisi huc accesserint animo ibidem per aliquod tempus commorandi; ita Grandin: alii insinuant eos si satis diu ibidem morentur ut commode revelare possint, ad revelandum teneri. Ita Gibert p. 389. & hoc lubens admisero, modo non intelligatur de iis qui quasi cursim transeunt, quia repugnat communis opinio, a qua sine gravibus causis recedendum non est.

Quæres 3. an subditi ligari possint censuris Prælati sui extra Diocesim existentis. Non agimus de censura per statutum lata; hæc enim sicut post interitum Prælati, sic & cum versatur extra territorium, ligat: neque etiam quarimus, an Episcopus Parisiis existens, ibi statuta condere possit, quæ cum in Diocesi sua promulgata erunt, etiam absente Episcopo, vim legis habent; hoc enim frequens experientia docet. Tota quæstio est de censura per sententiam, circa quam Resp. sacris Canonibus esse interdictum, ne quis Episcopus jurisdictionem in Diocesi exerceat aliena, ita habetur Clement. Quamvis. De foro compet. Ratio est, quia, ut ait Sairus l. 1. c. 6.

n. 47. ad ferendam censuræ sententiam requiritur causæ cognitio : at qui hæc haberi non potest sine tribunali : nemo autem extra territorium suum pro tribunali sedere potest ; jurisdictio enim cohæret loco, itaut Judex extra locum, ratione jurisdictionis contentiosa redigatur ad instar privati, ut habet lex final. c. *de offi.* Limitatur hæc responsio, 1. si consentiat Episcopus territorii alieni ; tunc enim Episcopus qui in ejus territorio versatur, pro tribunali sedere potest, & sententiam ferre, modo tamen partes consentiant ; partes enim invitæ extra territorium proprium trahi non possunt. 2. si Episcopus e territorio suo expulsus sit, tunc enim sententiam ferre potest *incuriatis*, vel *locis insignibus* suis Ecclesiis viciniorebus ; petita tamen imprimis, licet non obenta Ordiniorum loci licentia, prout habetur cit. cap. 3. si agatur de delicto notorio, quia notoria causæ cognitionem non exigunt : sed hæc limitatio non videtur habere locum in Gallia, ubi pro his non valet notorietas facti.

Quæres 4. an qui mandant aut consulunt crimen, subijciantur censuræ latæ contra ejusdem criminis executores.

R. 1. eos non subijci huic censuræ, nisi explicite vel implicite in lege contineantur. Est communis. Prob. 1. a priori, quia in pœnalibus, ut sunt censuræ, stricta debet interpretatio fieri, nec ab uno ad aliud valet illatio ; ergo cum is qui aliquid fieri mandat aut consulit, non dicatur strictè & proprie illud exequi, ut patet ex cap. *Si quis viduum*. dist. 50. ubi facere & mandare pro diversis habentur, pœna in unum lata, non statim ad alium extendenda est. Prob. 2. a posteriori, quia jus de mandantibus loquitur, cum eodem censuris subijcere vult ; ergo cum de iisdem non loquitur, eos eximere censetur. Dixi, nisi.... *implicite contineantur* ; si enim censura his aut similibus feratur verbis, *Quicumque fuerit causa talis delicti, qui mediate vel immediate, qui per se vel per alium fecerit, sit excommunicatus* ; tunc mandans & consulens satis exprimentur, ut censuram contraxisse judicentur.

At, inquires, facere dicimur, quod per alios facimus : atqui mandans & consulens per alium faciunt ; ergo facere dicendi sunt, adeoque obnoxii sunt censuræ, juxta id cap. 47. *De sent. excomm. Facientes & consentientes pari pœna plectendi sunt.*

R. Improperie solum id facere dicimur, quod facimus per alios, non autem proprie & strictè, quod in censuris necessarium est. Et vero quis dicat me indulgentiam iis qui jejunant concessam lucrari, ex eo quod alii præcipiam consulamve ut jejunent ? Fateor eos qui mandant, parum ac ii qui faciunt pœnam mereri : sed questio est, an ei de facto subjaccant cum non exprimentur, & hoc negandum est ; alioqui si consentirem ut quis excommunicatus in Sacello meo celebraret, eique vestes factas & vasa porrigerem, incurrerem, sicut & ipse incurrit, irregularitatem, quod tamen nemo dixerit.

R. 2. Mandantes etiam in lege contenti, non incurrunt censuram cum in effectum non influunt, nisi censura feratur adversus mandantes, independentè ab effectu. Ratio est, quia non incurrit censuram, nisi qui est causa operis prohibiti sub censura : sed mandans qui in effectum non influit, non est causa operis prohibiti sub censura, ut patet ex terminis ; ergo non incurrit censuram, nisi hæc lata sit primario contra mandantes, itaut ei vel solo mandato obnoxii fiant, quemadmodum cap. 1. *De homic. in 6.* excommunicatur ipso facto qui *quempiam Chri-*

flatus

Rianorum per assassinos non solum interfici fecerit, sed etiam mandaverit, quanquam mori ex hoc furitan non sequatur.

Hinc colliges innumum esse a censura, 1. eum qui mandatum revocavit, modo sufficienter revocaverit, & revocatio innotuerit mandatario; si enim non innotuerit, communior opinio tenet mandantem ligari censura. 2. eum qui bono animo consuluit aliquid mali, ut alium retraheret ad inferendum majori malo, puta qui volenti Clericum occidere, suavit solum percuteret; talis enim non influit culpabiliter in effectum sub censura prohibitum. 3. contra censuram obnoxius erit consulens qui malo suo consilio in effectum influxerit, ad quod sufficit, ajunt Bonacina & Salmanticenses n. 147. ut hominis jam ad crimen determinati, voluntatem auxerit, cumque impulerit, ut citius, ardentius & immobilius crimen exqueretur. Et hoc quidem cognosci potest, tum ex confesso illius qui consilium accepit, si tamen dignus sit fide; tum ex conjecturis, ut si criminis patrator jam omnia ad delictum necessaria parasset, nec ejus esset indolis ut verbis meis moveretur. Quid faciendum sit in dubio an consulens in effectum influxerit, alibi indicare conabimur. 4. nec revocatio consilii ei etiam cognita qui consilium accepit, liberat a censura; sed hæc intelligenda sunt juxta dicta Tom. 1. p. 186.

Quæres 5. an, & quatenus idem homo possit pluribus censuris ligari.

R. 1. posse eundem pluribus subiacere censuris, siue ejusdem, siue diversæ speciei. Ratio est, quia incurritur censura cum violatur lex cujus transgressioni annexa est censura: sed qui jam censura irretitus est, potest vel eandem, vel diversam transgredi legem cujus violationi alia & alia annexa sit censura; ergo potest plures incurrrere censuras. Unde si constet Titium ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantum unam in litteris quas super absolutione sua impetravit, semper habendum est pro excommunicato, donec secundam ab altera censura absolutionem obtinuerit. Ita resolvit Innoc. III. c. 27. *De sent. excom.*

R. 2. multiplicari censuras, prout moraliter multiplicantur numerice aut specificè transgressiones. Ratio est, quia unicuique transgressioni complexæ suæ alligatur censura; ergo cum multiplicantur transgressiones, multiplicantur censuræ: jam vero transgressiones aliz multiplicantur quoad numerum, aliz quoad speciem; ergo. Hinc 1. qui Clericum sæpius percutit, sine interruptione morali, unicam incurrit censuram: quia percussio, ut & furtum, cum certam & indefinitam extensionem non habeat, non censetur moraliter perfici uno aut altero actu, sed tandiu eadem numero reputatur, donec moraliter discontinuetur. Contra vero qui sæpius etiam sine interruptione fornicaretur cum eadem, plures contraheret censuras, quia fornicatio terminum habet definitum in quo consummatur, & qui proinde pluries poni nequit, quin plura numero peccata ponantur. Hinc 2. qui uno ictu tres occidit Clericos, tres incurrit censuras; duas vero qui furatur in Ecclesia, si censura lata sit in fures & in sacrilegos. Ratio est, quia in occisione trium, triplex numero peccatum; in furto autem rei sacræ duplex specie crimen occurrit, prout alibi diximus. Hinc 3. qui Sacerdotem verberat, qui utique una Subdiaconus est & Diaconus, haud tamen plures censuras incurrit; qui vero eum percutit qui simul Monachus est & Sacerdos, duabus irretitur.

Cc 2

Ratio

*Vid. sup.
p. 469.*

*Sup. p. 468.
p. 464.*

Suar. disp.
5. scilicet 3
Salmansiensis.
178.

Ratio est, quia Sacerdotis percussor unum formaliter peccatum admittit contra reverentiam statui clericali debitam, quod peccatum licet sit majus in percussore Sacerdotis, non tamen diversæ est speciei; quia Ordines omnes concurrunt per modum unius, & solum aggravant in eadem specie, quatenus lex spectat statum clericalem, non vero Ordinem quo quis initiatus est, ut post Hugolinum notat Bonac. disp. 1. q. 1. p. 5. n. 9. qui vero Monachum, eundemque simul Clericum percute, duplicem contrahit censuram, quia duas violat leges, aliam quidem qua præcipitur reverentia debita statui clericali, aliam qua præcipitur reverentia statui religioso debita; ratio enim Religiosi a ratione Clerici plane diversa est, cum alia Clerici, alia sit Religiosi consecratio.

R. 3. qui facit actum pluries vel ab eodem, vel a pluribus Superioribus eandem habentibus potestatem prohibitum, non incurrit plures censuras. Ita Sairus l. 1. c. 10. n. 11. Suares, Bonac. ibid. & alii communiter. Ratio est, quia censuræ non multiplicantur, nisi multiplicetur contumacia: contumacia vero non multiplicatur, nisi multiplicentur vel actus, vel leges; leges vero non multiplicantur, nisi nova imponantur jura: porro idem Superior, aut plures ejusdem ordinis Superiores nova non imponunt jura, sed unam eandemque legem constituere censentur; ergo. Hinc qui peccat contra legem sapienter ab eodem aut diversis Pontificibus renovatam, puta ferendo arma ad Infideles, unicam incurrit excommunicationem, quia eorum præcepta, licet materialiter diversa, formaliter tamen unum sunt, quatenus sunt moraliter una eademque auctoritas. Hinc a contrario qui violat legem a diversis potestatis Superioribus constitutam, tot incurrit potest censuras quot sunt diversi ordinis & gradus Superiores. Ratio est, quia multiplicatur censura cum multiplicatur contumacia: atqui multiplicatur contumacia cum resistitur diversis Superioribus, qui singuli rem eandem auctoritate sibi propria & diversa præcipiunt aut vetant; unde qui facit aliquid a Papa & ab Episcopo prohibitum sub censura, duplicem incurrit censuram, si Episcopum novum jus condere, novamque censuram ferre intenderit: quod tamen verum non esset, ait Mag. Grandin, si Episcopus prohibitionem hanc non ut suam, sed ut Sancti Pontificis legem promulgasset, sicut contingit.

At, inquit, qui unum committit peccatum, unicam incurrit censuram: sed qui plura etiam a diversis Superioribus violat præcepta, quæ eandem materiam, & sub eodem motivo attingunt, nonnisi unum committit peccatum, ut alibi dictum est.

Sup. p. 446

R. neg. maj. Censuræ enim non desumunt unitatem ab unitate peccati, sed ab unitate contumaciæ: atqui multiplex est contumacia in casu præsentis; ergo & multiplex incurri debet censura. Eæ tamen contumaciæ in unum coalescunt peccatum, juxta S. Thomæ doctrinam, quia carent fundamentis ex quibus peccata vel specifice, vel numerice distinguuntur: hæc autem fundamenta alibi explicuimus.

Sup. p. 447
464.

Quæres 6. an persona in quam censura fertur, esse debeat determinata. Censura dupliciter ferri potest indeterminate. 1. si quis dicat, *Excommunico e duobus unum*. 2. si tota Communitas, Collegium aut civitas indistincte censura feriatur.

R. 1.

R. 1. Censura quævis priori sensu indeterminata, stulta est & invalida: quia censura incerta & indefinita nullum parit effectum; sicut consecratio hostiæ unius ex duodecim, si hæc indeterminata sit, nihil operatur. C. 5. De sent. excom. in 6.

R. 2. Censura gravis, qualis est excommunicatio, in Universitatem vel Collegium proferri non potest; ita enim vetuit Innoc. IV. quia nonnunquam contingeret innoxios hac sententia irretiri. Quod si obijcias communitatem totam ob alicujus delictum suspendi aut interdici posse; ergo etiam & excommunicari, respondet S. Thomas quod suspensio non tanta pena est, quanta excommunicatio, quia suspensi non fraudantur Ecclesiæ suffragiis, sicut excommunicati: unde etiam aliquis sine peccato proprio suspenditur, sicut & totum Regnum ponitur sub interdicto pro peccato Regis; & ideo non est simile de excommunicatione & suspensione. An autem & quatenus, & cui licita aut valida esse possit excommunicatio in communitatem ab homine lata, de qua sola hic agitur, fusius expendunt Avila 2. p. c. 4. dub. 5. & seq. Bonac. disp. 1. q. 1. punct. 4. n. 11. & nos paucis infra. In Addit. 9. 22. q. 3. ad 2.

ARTICULUS QUARTUS.

De forma censure.

PER formam censuræ hic intelligimus ritus quosdam essentielles aut accidentales qui in ferenda censura servari debent. Ex iis vero alii præcedunt censuram, ut monitiones; alii comitantur, ut signa quæ censuram exprimunt; alii subsequuntur, ut denuntiatio. De iis seorsim agendum.

S E C T I O P R I M A.

De monitione censuris prævia.

NOT. 1. Monitio est declaratio & intimatio a Superiore facta, quod qui tali legi vel sententiæ non obedierit, talem penam incurrat vel incurere mereatur. Not. 2. magnum in hac parte esse discrimen excommunicationem inter & alias censuras: excommunicatio enim nunquam ferri potest, nisi ut censura, seu ut pena medicinalis, adeoque semper supponit contumaciam: suspensio & interdictum aliquando feruntur per modum penæ puræ; tunc autem non requirunt contumaciam, quia pena simplex non tam ordinatur ad resipiscentiam peccatoris, quam ad punitionem peccati, unde & infligitur pro peccato absolute præterito, ut patet in judiciis humanis. Ratio discriminis sumitur ex gravitate excommunicationis, quæ ultimum est quo Ecclesia uti possit remedium, adeoque nonnisi in contumaces adhiberi potest. Not. 3. nullam esse difficultatem de censuris quæ ipso facto a jure vel statuto decernuntur pro peccatis futuris. Ratio est, quia jus ipsum satis admonet; unde qui talem censuram incurrit, sese admonitum non fuisse conqueri nequit, quia lex semper loquitur, semper clamat. In his ergo casibus nulla monitio ab ipsa lege distincta requiritur, nisi lex novam monitionem præscribat, ut in Clem. unic. De statu Monach. excommunicantur ipso facto qui visitationes impedire præsumunt, nisi moniti resipiscant. Tota itaque quæ hic

movetur difficultas ad duo reducitur capita : primum est, an censura quæ fertur per modum sententiæ pro delicto præterito, decerni possit ipso facto incurrenda sine prævia admonitione; v.g. an valeat hæc sententia, *Excommunicamus eos qui furati sunt, qui habitum sexus sui mutaverunt*; an vero dicendum sit, *Excommunicamus prædictos, nisi restituant, nisi condigne satisfaciant*. Hæc questio, ut patet, eadem est cum ista, an censura ut talis infligi possit contra non contumacem; vel cum ista, an censura ferri possit pro crimine præterito sine ordine ad futurum. Secundum caput est, an cum lex censuram ipso facto non infligit, sed comminatur, possit censura ferri sine nova monitione. Not. 4. monitio quam facit ipsa lex vel statutum, vocatur a quibusdam *solemnis*; ea vero quæ fit ab homine, qua scilicet reus per sententiam, Superioris auctoritate, personaliter, seu determinate, seu indeterminate ut in monitoriis, admonetur ut a culpa respiciat, aut satisfaciat, nisi censuram incurrere velit, vel sit servatis juris formalitatibus, cum nempe vel est trina, vel una pro tribus, & tunc dicitur *canonica*; vel sit omisissis iisdem formalitatibus, & tunc dicitur *non canonica*. His positis

Dico 1. Ad censuras quæ pro delictis præteritis feruntur, essentialiter requiritur monitio; non tamen canonica. Ita ceteri contra Cajetan. 2.2. q. 69. a. 2. Cordubam, ad quos novissime accessit D. Gibert. Duæ sunt partes.

Prob. 1. pars. Ille ritus in ferendis censuris servari debet, quem præcipiunt aut graviter insinuant Scripturæ sacræ: atqui talis est monitionum usus. Nam Matth. 18. ait Christus: *Si Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut æthiopicus & publicanus*. Et c. 3. Epist. ad Titum ait S. Paulus: *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devota*: atqui ii textus clare insinuant, eos solum sicut æthiocos haberi atque devitari debere, qui ab Ecclesia moniti, eidem parere detrectant; imo hic præceptum verum saltem aliquo sensu agnovit antiquitas, ut patet ex Concilio Rothomagi. cuius hæc verba refert Gratianus, *Statuimus ut qui decimas dare recusant, secundum Domini nostri præceptum admonerentur semel, secundo, & tertio, qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur*.

Prob. 2. ratione fundamentali quam præbet Concilium Meldense his verbis, *Anathema est æternæ mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi*. Unde sic; Ut quis censura feriatur, necesse est ut sit contumax, & ita contumax ut aliter non possit corrigi: atqui seclusa monitione nemo potest censeri ita contumax & inemendabilis. Ille enim solum, omnino contumax & aliter inemendabilis judicari potest, cuius ad satisfactionem Ecclesiæ, omnia quæ peges se habet remedia adhibuit; quique ita Ecclesiæ claves spernit, ut ipsi obedire renuat: atqui cum Ecclesiæ nondum aliquem admonuit, nec omnia adhibuit remedia quæ penes se habet, nec ille ita Ecclesiam contemnit, ut eam audire renuat; unde sperari adhuc, & reipsa fieri potest ut suaviter ac fortiter admonitus ad obsequium revertatur, sicut tot aliis contingit; ergo. Quod hic dictum est de monitione anathemati præmittenda, valet pro aliis censuris: nam cap. *Reprehensibilis*. 26. *De appellat.* requiritur monitio etiam ad suspensionem, ad interdictum vero eadem præcipitur c. 13. *De sent. excom.* in 6. quamquam si questio sit

de

de interdicto toti civitati ob unius culpam imponendo, satis est ut monitio fiat ei qui interdicti futuri causa est.

Confirmatur & instauratur hæc ratio. Censura est pena medicinalis per se directa ad erundum hominem re statu peccati; unde essentialiter discrepat a penis puris quæ vindictæ rationem habent, & ideo iis etiam infliguntur quos peccati sui poenitet: quapropter nulla censura spem absolutionis aufert, statimque ut homo censura percussus, vere resipuit, absolvi debet, ut colligitur ex cap. *Qua fronte*. 25. *De appellat.* & melius ex unanimi Doctorum consensu: atqui, ut solide discurret Suares, si valeret censura sine monitione, jam non esset pena medicinalis eo quo exposuimus sensu, sed esset poena ut aliæ penæ; imo primario esset in vindictam, & per accidens solum tenderet ad erundum hominem re statu suo; quandoquidem valide decerneretur contra eum qui jam resipuisse, neque jam esset contumax; ergo.

Suarez.
disp. 4.
sect. 5.
n. 10.

Prob. 2. pars. Monitio canonica ea est quæ fit tribus vicibus distinctis, vel una saltem, sed expresse quod pro tribus valitura sit: atqui talis monitio necessaria quidem est, ut censura iuste & licite feratur, non autem ut valide: unde censura quæ aliter fertur, sapius dicitur injusta, nullibi vero invalida. Sic c. *Rom. Ecclesia*. 5. *De sent. excom.* Nec in specie, nec in genere, ait Innoc. IV. pro culpis & offensis præteritis excommunicationum sententias absque competentis monitione præmissa promulgant: & si contra præsumperint, injustas noverint illas esse. Non dicit, nullas, ut hic ponderant communiter Canonistæ: porro monitio competens, idem est cum canonica, canonica vero est trina monitio, ut ex jure notat Suares. Alibi quidem, nempe c. *Sacro* 48. eodem tit. talis sententia dicitur iusta, sed prout iustum importat æqualitatem penæ cum culpa, & opponitur invalido, non autem prout opponitur illicito. Unde in eodem cap. *Judex*, est hoc notandum, qui excommunicat non præmissa illa competenti admonitione, scire debet ingressum Ecclesiæ per mensem sibi interdictum esse: ex cuius penæ gravitate merito inferunt Soto & Navarrus Judicem hunc mortaliter peccare; idque verum est, etiamsi reus cederet juri canonice monitionis; jus enim illud institutum est in favorem publicum, non in privatum dumtaxat, ex c. *Contingit*. 45. eod. tit. porro juri publico, *paſſis privatorum* derogari nequit. *L. Jus publicum*. 38. ff. *De paſſis*.

Suarez.
disp. 3.
sect. 12.
n. 3.

Posset tamen invalida esse censura defectu canonice monitionis, si ita jure constitutum esset. Sic ex Decreto Bonifacii VIII. cap. 43. eod. tit. in 6. nullæ sunt excommunicationis majoris, suspensionis & interdicti sententiæ latæ contra participantes excommunicatis ea participatione, quæ solum minorem excommunicationem inducit, si decernatur monitione canonica non præmissa. Verum exceptio hæc, quæ in quibusdam solum casibus jure expressis locum habet, regulam generalem confirmat.

Hic duo obiter addenda. 1. excommunicationem ab uno Episcopo sine canonica monitione latam contra eos qui communicassent cum excommunicato ab alio Episcopo, non fore invalidam, quia Decretum Innocentii IV. quod innovavit Bonif. VIII. non præcipit monitionem canonicam, nisi eidem Judici a quo excommunicati sunt illi quibuscum alii participando, minorem excommunicationem incurrerunt. 2. invalidam fore excommunicationem a delegato latam sine monitione canonica.

* C. Statuimus
3 cod. tit.
in 6.

ca, si delegans eamdem monitionem fieri imperavit, quia delegatus nihil potest ultra intensionem delegantis.

Obj. contra primam partem, 1. si ad censuræ validitatem requiratur monitio, vel jure divino, vel ecclesiastico: atqui neutrum dici potest. Non primum; stando enim juri divino, non magis requiritur una monitio quam trina: atqui trina non requiritur jure divino. Minor constat ex concessis, prob. maj. Si aliqua monitio jure divino requiratur, ea certe quam præscripsit Christus Matth. 18. atqui ibi trina monitio præscribitur: ergo. Non secundum. 1. quia suffragia Ecclesiæ applicantur Fidelibus ex speciali Ecclesiæ dispositione: ergo si quem iis privari volet Ecclesia, is illico privatus erit. 2. censura quædam est Ecclesiæ pœna: atqui pœnæ inferri possunt sine monitione, neque pro injustis habendæ sunt modo culpam non excedant. Porro multæ sunt culpæ, quæ etiam si sine monitionum contemptu admittantur, longe tamen graviiores sunt, ut sodomia & bestialitas, quam aliæ culpæ quibus annexa est contumacia, puta quam nugantis alicujus Clerici percussio: & certe in gravibus hujusmodi casibus non deest omnis admonitio; satis enim reum admonet ipsa sceleris sui nequitia & enormitas.

R. ad 1. neg. min. & dico monitionem divino & ecclesiastico jure requiri, quia utroque requiritur contumacia; haud tamen requiritur monitio trina, qui trinam non expressit Christus ut essentialem, quod satis patet ex Ecclesiæ interpretatione. Sic præcipit Christus ut Christiani Eucharistia aliquando reficerentur, non tamen ubi utraque specie; etsi enim eam ipse sub utraque specie dederit Apostolis, non præscripsit tamen ut eadem forma aliis omnibus impenderetur.

Ad id quod additur, dico Ecclesiam disponere quidem de suffragiis publicis, sed juxta formam a Christo, a Traditione, & a Canonibus præscriptam, unde fit ut iis privare non possit; nisi in casibus sibi concessis. Porro non concessum est Ecclesiæ ut quemquam iis bonis priveret, nisi contumacem: unde censura est quidem pœna, sed contra contumaces; est item medicina, sed extremæ, ut ita dicam, necessitatis, & tunc tantum adhibenda cum alia remedia proficere nequeunt. Ex his corrui tota instantia.

Obj. 2. Constat ex innumeris Historiæ sacræ & ecclesiasticæ capitibus, excommunicationem pro præteritis peccatis absque prævia monitione inflictam fuisse. Nam 1. Sanctus Paulus incestuosum Corinthium ab Ecclesiæ communione ejecit, quem tamen qui prius admonitum fuisse dicunt, divinando dicunt. 2. S. Cyprianus excommunicavit Victorem mortuum, eo quod Faustinum Presbyterum, tutorem testamento suo declarasset: atqui nullum est, ait Gibertus, vestigium legis præcedentis, quæ sub excommunicationis ipso facto incurrendæ pœna vetaret ne quis Presbyteros oneret tutelis. 3. in Conciliis generalibus V. & VI. latum est anathema adversus Origenem & Honorium, propter errores quibus utrumque pertinaciter & ex animo adhæsisse probari nequit, imo qui nondum ab Ecclesia damnati erant cum Origenes & Honorius eos tuiti sunt. 4. cap. Duo sunt. 10. dist. 96. sic loquitur Gelasius Papa ad Imperatorem Anastasium: *Plerique Pontificum alii Reges, alii Imperatores excommunicaverunt . . . B. Innocentius Papa Arcadium Imperatorem, qui consensit ut S. Joannes a sua Sede pelleretur, excommunicavit; B. etiam Ambrosius . . . Theodosium magnum* excom-

excommunicans ab Ecclesia exclusit. Excommunicatio, de qua hic loquitur Gelasius, erat excommunicatio major & proprie dicta, cum ex ea supremam Ecclesiam in Principes potestatem commendat Gelasius: atqui excommunicatio hæc lata fuit sine prævia monitione, cujus nullum extat vestigium. 5. Silverius in exilium missus a Guikfario, eundem collectis Episcopis excommunicavit &c.

R. neg. ant. Ad 1. quod petitur ex agendi ratione sancti Pauli, 1. Græcorum pene omnium opinio est nihil aliud eo in loco significari, nisi quod incestuosus ab Apostolo traditus fuerit satanæ, crudeliter in corpore vexandus, idque probant ex iis præcipue verbis, *in interitum carnis.* Huic expositioni favent Ambrosius, Pacianus, Primasius, & inter alios Haimo, de quo vid. Estium hic. 2. posito quod textus Pauli intelligatur, ut vulgo & melius, de excommunicatione, duplex afferri potest responsio. 1. enim dici potest cum Estio, quod Apostolus non excommunicet incestuosum per se, sed per alios excommunicandum decernat, posita ejus contumacia, quæ colligitur, tum ex his verbis, *ita ut uxorem patris aliquis habeat*, seu retineat; tum ex istis, *ut spiritus salvus sis in die Domini*: si enim jam a peccato recessisset per poenitentiam, salvus fuisset in spe, juxta id Isaïæ 30. *Cum conversus ingemueris, salvus eris.* Porro Apostoli verba facile hoc sensu intelligi possunt, Ego, inquit, jam judicavi, idest jam statui, jam decrevi, *ut præsens, eum qui sic operatus est ... tradere satanæ.* Ita Estius, Fromondus & Menochius. Hoc autem ita statuit & decrevit Apostolus, ut non voluerit omitti monitiones, sed supposuerit ex Christi constituto faciendas: harum vero mentionem non fecit, quia necesse non erat, ut rei gerendæ ordinem aliunde satis cognitum præscriberet; neque magis ex ejus silentio concludi potest monitiones omittas fuisse, quam ex eo quod non dixerit excommunicationem hanc a Sacerdotibus ferendam esse, colligi possit cum Calvinianis, eam a tota multitudine latam fuisse. 2. si quis absolute contendat incestuosum ab ipso Paulo excommunicatum fuisse, dici potest eum admonitum fuisse, si non ab Ecclesia Corinthi quæ in hac parte negligentior fuit, saltem a piis quibusdam Fidelibus, qui monendi jus habebant; vel etiam, ait Estius, ab ipso S. Paulo vi Canonis hujus quem in alia quæ periiit Epistola inseruerat, *Scripti vobis in Epistola ne commisceamini fornicariis.* Et iterum, *Scripti vobis non commisceri: si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens ... cum ejusmodi nec cibum sumere.* *Ibid.* Quæ postrema Estii responsio necessario non est.

Ad factum S. Cypriani constat ex sola lectione Epistolæ ejus 65. in Africano Concilio statutum fuisse, *ne quis de clericis & Dei ministris, tutorem vel curatorem testamento suo constitueret ... ac si quis contra fecisset, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur.* *Ep. 1. edit. Pearson. p. 169. Ait. Lombert. 65. p. 122.* Nihil ergo mirum est si vetuerit Cyprianus, ne pro dormitione Victoris oblatio fieret, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentaretur.

Ad id quod objicitur de Origene & Honorio, dicendum nihil inde colligi posse: tum quia mortui directe & proprie excommunicari non possunt, nos autem de excommunicatione propria loquimur; tum quia mirum non esset eos sine monitione excommunicari, qui monitionis incapaces sunt; tum denique quia Origenis & Honorii personæ non respectu sui, sed

sed respectu scriptorum utriusque damnata sunt: hic autem agitur de censuris quæ cadant in personas, non in scripta, quæ cum per se mala sint aut scandalosa, semper in seipsis damnari possunt.

Ad id quod additur de excommunicatione ab Innocentio contra Arcadium lata, dico eam totam fundari in Epistolis Innocentii ad Arcadium in quibus sic loqui perhibetur Innocentius: *Ego minimus & peccator ... se-gre-go te & illam Eudoxiam a perceptione mysteriorum Christi*. Porro hæc litteræ quarum primus meminit Georgius Alexandrinus sæculi 7. scriptor, vir futilissimus & mendacissimus, ut notatum est a Photio, postea autem a Blondello & Petavio, spurix nunc judicantur ab omnibus: tum quia earum non meminerunt Scriptores coævi, Palladius, Socrates, Sozomenus, Theodoretus &c. tum quia si litteræ eæ veræ sunt, mors Eudoxiæ, quam hic ut viventem, & paulo post infelicitè morituram excommuni-cavit Innocentius, ad an. 407. differenda esset, ut a Baronio dilata est, adeoque Latini, Græci Scriptores in sædum triennii prochronismum inciderunt, cum ii omnes Eudoxiæ obitum Consulatu Honoriæ & Aristenæti, hoc est an. 404. alligent: Nec minus supposititiæ judicantur ab eruditissimæ binæ Arcadii ad Innocentium Epistolæ, quas e Glyca & Mss. Bibliothecæ Vaticanæ desumpsit Baronius. Vid. Pagi ad an. 404. n. 28. & 409. n. 7. Bagnag. ad eund. an. n. 21. P. Coustant tom. 1. Epistol. Rom. Pontific. p. 105. Addo eam Epistolæ Gelasii partem in qua sermo est de Arcadii & Theodosii excommunicatione, non haberi in genuina ejusdem Gelasii Epistola qualis habetur tom. 4. Concil. Lab. p. 1181.

Quod spectat ad Sanctum Ambrosium, R. 1. ex ejus erga Theodosium agendi ratione nihil posse colligi, quandoquidem quod Sacrificium præ-sente Theodosio offerre noluit, eumque a sacris abegit mysteriis, hoc Deo divinitus admonente fecit, ut diversè testatur Epist. 51. Deus autem in legibus & humanis & divinis positivis dispensare potest. R. 2. Theodo-sium non subjacuisse excommunicationi prout nunc sumitur, sed partiali-cuidam, cui obnoxii erant qui publicæ pœnitentiæ stadia decurrebant, (& huic quidem nec omnino subditus fuit.) *Voluit Deus*, ait S. Augusti-nus, *ut Theodosius ageret pœnitentiam publicam in conspectu populi*. Et alibi: *Ecclesiastica coercitus disciplina sic egit pœnitentiam, ut ... pro illo populus orans flet*. Confirm. Duplex eo tempore distinguebatur excommunicatio, ut videre Civ. c. 26. est apud August. *mortalis*, per quam homo, ut nunc, ab Ecclesiâ penitus abscindebatur, & *medicinalis*, per quam homo publicæ pœnitentiæ ad-di-cus erat: atqui neutra percussus fuit Theodosius. Non mortali, alio-qui non stetit principii suis Ambrosius. Juxta eum enim *cum dolore hom. 50. amputatur etiam quæ pertinet pars corporis, & diu tractatur, si sanari potest* 2. *si non potest, tunc demum a medico bono abscinditur*: atqui sanari aliter po-terat Theodosius quam excommunicationis mucrone, cum lubens humi-liter & absque mora pœnitentiam amplecteretur. Et certe ab iis qui mortaliter excommunicati erant, abhorrebant Fideles, cosque velut æth-nicos habebant: atqui post S. Ambrosii sententiam, nemo abhorruit a Theodosio: ergo certum videtur eum percussum non fuisse excommuni-catione mortali. Sed neque medicinali subiectus fuit; medicinalis enim erat ipsa publica pœnitentia ex Canonum præscripto decurrenda: por-to Theodosius cædis Thesalænicæ reus, pœnitentiæ pro tanto tamque multi-

multi-

Tom. 2.
nov. edit.
p. 1000.

iHom. 49.
inter 50.
3. nunc
Serm. 392.

L. 5. de

Civ. c. 26.

7. nov.

edit. p. 143.

Serm. 351.

n. 10. alias

hom. 50.

L. 2. de of-

fic. c. 27.

multiplici homicidio impositæ labores non subiit, neque cum ceteris poenitentibus stetit ad Ecclesiæ fores; sed Sacramentis & Ecclesiæ ingressu, aliquo tempore privatus est, quod non raro tunc temporis pro culpis minoribus in usu erat. En tota Theodosii excommunicatio, quæ ab ea, de qua nunc tractamus, essentialiter discrepat.

Ad factum Silverii, R. 1. eum non tam excommunicationis sententiam tulisse, quam declarasse excommunicationem quam incurrerant inimici ejus, ob injectas in R. Pontificem violentas manus. R. 2. Guilifarium fuisse contumacem, & indubie sæpius monitum, *Me*, inquit Silverius, *in exilium miserunt, in quo sustentor pane tribulationis, & aqua angustie*; per-severabat ergo adhuc Guilifarii seu Belisarii crimen. Quis autem putet eum a Silverio non fuisse monitum ut a tanto scelere abstineret?

Obj. 3. celebre caput *Reprehensibilis*. 26. *De appellationib.* ubi sic loquitur Alexander III. *Statuimus ut nec Prælati, nisi canonica monitione præmissa, suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subiectos, nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis, vel excommunicationis poenam inducat.* Unde sic: Dantur culpæ quædam, quæ ipso suo genere inducunt poenam excommunicationis, absque prævia monitione: ergo monitio non est semper necessaria.

R. difficultatem hujus Canonis consistere in his verbis admodum obscuris, nisi talis sit culpa quæ ipso suo genere ... poenam inducat, quæ varie a variis intelliguntur. Alii ly *ipso suo genere*, idem esse volunt ac *ipso facto*; & tunc sensus est non posse Prælatum sine monitione quemquam excommunicare, nisi cum excommunicatio ipso facto incurritur, quo in casu monitio necessaria non est. Hæc expositio novam parit difficultatem, quam attingemus conclusione sequenti. Alii ly *ipso suo genere*, idem esse putant ac *ex natura sua*; & tunc sensus est, quædam esse culpas tam enormes *ex natura sua*, ut excommunicatio propter eas decerni possit absque prævia monitione. Hæc expositio, licet in speciem textui maxime congrua, nobis tamen rejicienda videtur. 1. quia ea posita Decretum Concilii Lateranensis ex quo sumptum est caput *Reprehensibilis*, repugnat constanti Ecclesiæ praxi, quæ semper habuit censuras pro poenis medicinalibus, non nisi in contumaces decernendas, ut ex probationibus nostris constat. 2. quia si permiserit Concilium Lateranense, ut Episcopi sententias excommunicationis decernerent propter enormia quædam crimina, quæ poenam hanc ipso suo genere inducunt, idest mererent, ut explicat D. Gibert, non potuit mederi malo cui occurrere volebat: cum enim Concilium non definiat quæ culpæ ita graves sint, ut censuras statim & sine monitione infligendas inducant, tot, ut fieri solet, circa talem culpæ gravitatem fuissent sensus, quot capita: alii in certo casu, omissa monitione excommunicassent, alii suspendissent tantum, alii neutrum fieri posse credidissent, quia culpa quæ aliis gravis visa esset, aliis longe levior fuisset æstimata, adeoque continuasset malum de quo querebantur Patres Lateran. & quod auferre decreto suo conati sunt.

At, inquit, citatus Canon, Si quem, hunc certe sensum necessario habet: Prælati proferre possunt censuras sine monitione, si forte talis sit culpa quæ ipso suo genere &c. Quo autem pacto proferant Prælati censuras, si admittatur expositio nostra?

R. 1. Canonem sine violentia ad hunc sensum posse flecti: Prælati semper præmittunt monitiones censuris quas per sententiam & ab homine decernunt; si vero contra graves culpas censuram ipso facto incurrendam decreverint, tunc nulla opus erit monitione.

R. 2. Si quis vocem, *profirant*, urgere velit, hunc esse posse sensum Canonis: si quis talem fecerit culpam ob quam ipso facto incurratur excommunicatione, poterit Prælatum eum *declarare* excommunicatum abque monitione canonica; monitio enim non requiritur cum jam aliquis a jure excommunicatus est, sed sufficit citatio partis. Ita locum hunc intelligit Covarruvias.

vid. Vafq.
ad calcem
tom. 4 in
3 p. S Th.
p. 387.

Instat D. Gibert p. 245. Exceptio sumi debet ad sensum regulæ circa quam fit exceptio: atqui in regula nomen excommunicationis sumitur non pro declaratione aut denuntiatione, sed pro ipsa, ut fieri solet, excommunicatione.

R. exceptionem ad sensum regulæ sumendam esse, cum id fieri potest sine manifesta aliorum Canonum impugnatione: porro citatus Canon ad sensum Giberti explicari nequit, quin aliis Canonibus repugnare intelligatur. Quis autem ex Canone obscurissimo contra evidentia Juris principia argumentari præsumat?

Obijciunt iterum aliqui cap. Tania 24. dist. 86. ubi aliquis pro crimine præterito duobus mensibus excommunicatus manere debet. Verum hic non agitur de censura proprie dicta: tum quia hæc nunquam decernitur pro tempore definito, sed simpliciter donec fontes resipiscant; tum quia censura non tollitur nisi per absolutionem: poena autem de qua loquitur S. Gregorius, solo temporis præfiniti lapsu tolli debebat.

Dico 2. Probabilius videtur monitionem non esse necessariam, ut de facto feratur censura contra eum qui transgressus est legem censuræ comminatoriam. Prob. Ibi non requiritur nova monitio, ubi sufficiens reperitur admonitio ex parte Judicis, & sufficiens contumacia ex parte delinquentis: atqui ubi præcedit lex quæ censuram minatur, 1. reperitur monitio sufficiens ex parte Superioris: tum quia sufficienter admonitus est qui legem & poenam lege statutam cognoscit; tum quia secunda monitio nihil operari potest quod non abunde præstitit prima & continua legis comminatoriæ monitio. Quid enim efficiet legislator per novam admonitionem? declarabit se puniendum esse transgressorem, si sibi visum fuerit: atqui hoc jam satis declaraverat per legem a se constitutam. 2. reperitur sufficiens contumacia; satis enim contumax est, qui a lege continuo monitus, eidem non obtemperat.

Obijciunt iterum caput *reprehensibilis*, ex quo, inquiunt, sequitur canonicam monitionem requiri ad omnem censuram quæ non incurritur ipso facto, sed a Judice per sententiam infligitur: atqui censura de qua nunc loquimur, non incurritur ipso facto, cum sit ferendæ sententiæ; ergo ad eam requiritur monitio.

R. dist. maj. Requiritur ad omnem censuram monitio, nec tamen necessario requiritur ut hæc monitio a monitione ipsius legis distincta sit, C. requiritur monitio necessario distincta a monitione legis, N. Non nego requiri monitionem, nego requiri novam ab homine: unde tota oppositio quæ inter duas obiecti Canonis partes existit, inde desumenda est, quod in prima Canonis parte, ut feratur censura in eum qui gravem admisit culpam sub censura prius non prohibitam, requiratur monitio ab homine, qua

con:

contempta sit aliquis contumax; & hanc quidem monitionem non raro prætermittēbant Episcopi tempore Concilii Lateranensis, in quo decretum hoc conditum est; in secunda vero Canonis parte indicatur sufficere monitionem quæ sit per legem ipsam, itaut non requiratur nova monitio ab homine; sed sufficiat commissio culpæ quæ sub excommunicationis comminatione prohibita fuerat: talis enim culpa dici potest censuram inducere, sicut in iudicio sæculari dicitur crimen aliquod inducere pœnam mortis, non quasi eam ipso facto inducat, sed quod reum in eo constituit statu in quo potest Iudex adversus eum ferre mortis sententiam.

Obj. 2. Censura quam lex minatur, de facto non fertur a lege, sed ab homine; ergo debet præviam habere monitionem ab homine. Prob. consequ. Non potest quis a lege excommunicari ipso facto, nisi ob spretam legis monitionem, unde oriatur contumacia contra legem; ergo nec potest quis excommunicari ab homine, nisi ob spretam hominis monitionem, unde oriatur contumacia contra hominem.

R. neg. utramque consequ. Sicut enim spreta lege quæ censuram ipso facto incurrendam declarat, satis spernitur legislator, neque nova opus est monitione, ut quis contra eum contumax esse intelligatur; ita spreta lege quæ censuram comminatur, satis spernitur persona illius qui legem tulit.

Obj. 3. Censura ferri non potest ob crimen præteritum & emendatum: atqui si Iudex censuram ferendæ sententiæ exequeretur contra reum absque monitione, fieri posset ut ea ferretur propter crimen præteritum & emendatum. Quid enim si reum culpæ pœniteat, itaut pro ea satisfacere paratus sit? An tunc excommunicari poterit, qui si antea censuram incurrisset, ab ea potius absolvi deberet?

R. 1. Huic incommodo obviam iri per citationem, quæ, ut mox dicitur, fieri debet si potest.

R. 2. Si valeat hæc obiectio, nunquam excommunicari poterit qui monitorio non parer: quia semper timendum erit ne quo instanti pronuntietur excommunicatio præviis tribus monitionibus comminata, reus paulo ante contritus sit. Itaque dicendum, vel hanc esse Ecclesiæ voluntatem, ut qui non obtemperavit legi, & actu perseverat in rebellionē sua, censura subiaceat, secus si pœnitentia motus resipuerit, antequam fulminaretur excommunicatio; vel hominem hunc satis esse contumacem ut censura feriatur: censura enim non fertur ob perseverantiam in contumacia usque ad momentum quo ipsa sententia fertur; sed ob contumaciam consummatam eo tempore quo quis monitus erat ut Superiori se præsentaret, & se se præsentare noluit. Et vero licet homo ille coram Deo resipuisse supponatur, non resipuit tamen coram Ecclesia, donec se Superiori præsentaverit, & ostenderit se paratum esse ad exhibendam satisfactionem; ergo si antequam hoc faciat, ligetur a Superiore, ligatus manebit donec absolvatur. Hæc posterior opinio, ait Suares, in praxi sequenda est, licet res speculative dubia videatur. Et vero communiter admittitur eum qui lapidem projecit in Clericum, & ante percussione de hoc dolet incurrere tamen censuram; idem ergo dicendum in casu proposito.

Circa has conclusiones, quædam animadvertenda sunt ad uberiorem rei intelligentiam. Not. itaque 1. quod etsi quando præcessit lex quæ excommuni-

Disp. 4.
sect. 11.
n. 8.

2. p. c. 5.
diffinit. 1.
du. 5.

municationem minatur, possit licite Judex eam decernere sine monitione prævia, satius tamen sit si monitionem saltem unam præmittat; hæc enim agendi ratio suavior est, & charitati consentanea magis. Ita Covarruvias, Avila, & alii. Not. 2. quod etsi tunc monitio absolute omitti possit, necessaria tamen sit personæ delinquentis citatio, cui etiam aliquid temporis concedendum est ut se defendere possit; neque enim puniri potest, nisi qui crimen confessus est, aut confiteri renuens, convictus fuit. Ita colligitur ex cap. 12. caus. 2. q. 1. & cap. *Presbyter.* 2. xv. q. 5. Atque id adeo verum est, ut qui excommunicationem incurrit ipso facto, non possit excommunicatus a Judice declarari nisi post citationem; alioqui declaratio, juxta multos Doctores, nulla foret, ut notat Avila, qui tamen citationem hanc negat requiri cum de delicto notorio agitur. *Sed cum multa dicantur notoria quæ non sunt.* cap. *Consuluit.* 14. *De appellationib.* idcirco in Gallis quæcumque sit facti notorietas, citatio non est omit-
Coll. An-
des. t. 1. p.
122. tendenda, ut notat Gibert. p. 69. Quod si reus præscripto sibi tempore non comparuerit, damnari potest ut contumax.

Not. 3. quod licet Judex omittat citationem, non tamen subiaceat pœnis impositis contra eos qui canonicam monitionem omittunt, quia pœnæ non sunt ampliandæ. Ita Avila ibid. p. 50.

Not. 4. necessitatem faciendi monitiones ante censuras, pro præterito delicto, etiam locum habere, 1. in Prælati Religiosis erga inferiores suos. 2. in iis qui nonnisi in sui defensionem censuram ferrent. 3. etiam si censura de novo ob eandem culpam infligenda esset, in eum v. g. qui jam absolutus esset, sed male; sive absolutio fuisset concessa absolute, puta quia deceptus Superior credidit eum pœnitere criminis, qui perseverabat in crimine; sive conditionate tantum data fuerit, v. g. sub pœna reincidentia. Et ratio est, quia nullum est decretum quod Superiorem in his casibus eximat ab obligatione monitionum. In tertio autem casu si absolutio censuræ absoluta fuerit, nova requiritur monitio, quia nova decernenda est censura; si autem *conditionalis* fuerit, tunc ipsa conditionis implendæ, vel subeundæ de novo censuræ necessitas, est perpetua quædam monitio. Si tamen contingat ut Superior denuo censuræ subjiciat eum quem absolute absolverat, necessarium non est ut admonitio fiat personaliter, sed satis est si fiat ad domum excommunicandi, quod ex novis Rotæ decisionibus

Gibal. p.
 188.

colligit Gibalinus. 4. etiam necessaria est monitio, cum reus coram ipso Judice, antequam moneretur, declaravit se nunquam esse obediturum: tum quia seclusa monitione, esset quidem talis reus, contra Superiorem contumax, non contra censuram; tum quia præsumi debet eum si competenter admonitus fuerit, tandem obtemperaturum esse: utilis saltem erit talis monitio, ut jam appareat censuram ferri in vere contumacem. 5. nec iteratio censuræ a monitione excusat. Hinc qui jam excommunicatus est a jure propter Clerici percussione, non potest iterum propter idem scelus ab homine censura plecti, nisi ante fuerit monitus. Duplex enim pœna duplicem requirit culpam, & duplici censuræ duplex respondere debet contumacia: atqui in casu proposito multiplicatur pœna; ergo & culpa multiplicari debet; proindeque cum vetus contumacia satis per censuram a jure punita fuerit, ut nova accedat ab homine censura, novam accedere oportet contumaciam. Ita Gibalinus contra Panormita-

num,

Gibal. p.
 187.

num; Covarruviam, & alios qui pro se citant caput *Reprehensibilis*, in quo cum declaret Pontifex licitum esse monitionibus præviis non uti, cum talis est culpa ut ipso suo genere poenam excommunicationis inducat, supponere videtur cum qui talem admittendo culpam jam censura a jure percussus est, posse non declaratoria modo, sed & vere condemnatoria sententia ab homine, omiſſis etiam monitionibus petcelli. Verum licet hæc capitis hujus ita vexati explicatio, satis obvia sit, & probabilem faciat opinionem nostræ oppositam; quia tamen idem caput alium in sensum nec improbabiliſſe expoſuimus, nihil necesse est ut ab opinione nostra recedamus. Ut intelligantur cetera quæ huc referuntur,

Quæres 1. quomodo fieri debeat monitio.

R. Patet ex dictis, ut sit canonica, debere tribus vicibus, vel una saltem vice pro tribus fieri, expressio quod hæc pro tribus valitura sit. Sic Epheſini PP. ut *nihil ex his omnibus quæ ad Ecclesiasticum ordinem pertinent*, præmitterent, tribus distinctis vicibus Nestorum vocaverunt. Eodem modo citatus est a Concilio Chalcedon. Dioscorus *secundum consequentiam sanctorum Canonum*, inquit ab Francis Episcopus Philippopolitanus.

Tom. 8.
Cœc.
Lab. p.
457.
Ibid. t. 4.

Dixi, vel una saltem pro tribus; nam cap. *Constitutionem. 9. De sent. excomm.* in 6. sic habetur: *Statuimus, ut inter monitiones quas, ut canonice promulgetur excommunicationis sententia, statuunt jura præmitti, Judices sine monitionibus tribus utantur, siue una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla, nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda.* Etſi vero existiſſent aliqui mortaliter peccaturum Judicem qui una monitione pro tribus absque urgentissima causa uteretur, contrarium probabilius censerent Covarruvias, Navarrus, & Avila; atque id jam usu receptum est, etiam Romæ, ut notat Fevretus *De abusu* lib. 7. cap. 2. n. 34. & favet mox citatum caput *Constitutionem*, in quo canonica monitio exprimitur per tres monitiones, aut unam pro tribus.

Cell. An.
deg. t. 1.
p. 113.

Ex eodem capite patet aliquot, adeoque duorum saltem dierum intervallo, monitiones censuram præcedere debere. Sic in monitoriis, quæ verè sunt monitiones, non profertur excommunicatio, nisi aliquot ab ultima promulgatione dies effluerint: hæc tamen pendent a circumstantiis; fieri enim potest nonnunquam, ut periculum sit in mora etiam breviori, puta si Clericus ad supplicium raperetur; vel excitata in Ecclesia turbæ statim coerceri deberent.

Quæres 2. utrum monitio debeat esse personalis.

R. Vel persona cui parantur censuræ, cognita est, vel non. Si cognita non sit, ut contingit in litteris monitorialibus, satis est si monitio fiat in loco publico, unde ad delinquentium notitiam pervenire possit: moris est apud nos, ut monitiones fiant in Ecclesia Parochiali in Præconio, vel, ut aiunt; *Pronao*, a Parochis peragi solito. Si vero fontis persona Judici cognita sit, tunc monitio personaliter facienda est, etſi autem conditionem hanc nullo jure expressam esse dicat Gibalinus, imo eam esse velie limitationem juris communis, in quo legitima citatio ea agnoscitur quæ sit ad domum illius qui citatur, cap. *Causam. 3. De do-lo & contum.* conveniunt tamen Doctores monitionem personalem esse debere, ne in re gravissima innocens pro fonte, vel non contumax pro contumaci puniatur; fieri enim posset ut monitio domicilio facta,

ad

ad aures rei non deveniret. Favet Clementina *causam*. 3. *De electione*.

Ab hac regula excipiuntur sequentes casus. 1. si reus ut personalem monitionem fugiat, dolo latitet; quia tamen non praesumitur dolus nisi probetur, ut post Sayrum notat Gibalinus, res tota serio a Iudice pendendi debet. 2. si reus jam semel nominatim citatus fuerit. 3. si monitio ad donum facta, ab eo cognita fuerit. 4. si denuo subiciatur censura, quia male absolutus est. 5. si propter appellati, aut futurum metum, vel potentiam, intimatio fieri nequeat: tunc ex eadem Clement. *causam*. 3. *De electi*. satis est ut monitio fiat in loco publico, vel Ecclesia, unde ad appellati, seu procuratoris ejus multam possit verisimiliter pervenire.

Quæres 3. an etiam exprimi debeat persona Superioris, & poena ab eo decernenda, & nomen illius contra quem agitur.

R. 1. monitionem fieri debere nomine Judicis: tum quia non censetur quis inobediens & contumax, nisi cognoscat imperium Superioris, & Superiorem cui parendum est; tum quia licet monitio & citatio differant, quatenus monitio fit ut subditus censuram evitet, citatio vero, ut qui citatur, certior fiat de eo quod facturus est Iudex, reipsa tamen monitio quoddam est citationis genus; citatio autem nullius est momenti, nisi fiat nomine Judicis. Si monitio fiat in alicujus privati bonum, ut vulgo contingit in monitionis, fieri quoque debet ad hujus privati instantiam; si vero fiat propter bonum commune, tunc ut ex officio suo procedit Superior seu Iudex, sic nomine suo & monere & citare potest.

R. 2. exprimi debere saltem in genere censuram; neque enim alioqui foret vera contra censuram contumacia; atque id suadet consuetudo, quæ optima est legum interpretes. Quapropter satis non fuerit si solum citeretur reus, & moneatur ut satisfaciatur parti laesæ, ut ab opere vetito desistat, sed adjungenda erit censura comminatio. Non tamen necesse est ut monitio hanc vel illam in specie censuram exprimat; cum is sufficienter sit contumax, qui non paret post inditam sibi in genere censuram: tum deinde Judicis erit eam decernere censuram quæ contumaciæ reprimendæ idonea magis videbitur. Ita Gibalinus pag. 183. & Author Collat. Andeg.

T. 1. pag. 119.

R. 3. eos qui moneantur nominatim exprimi debere, cap. *Constitutionem*, 9. *De sent. excom.* in 6. nominatim vero monetur, cujus vel proprium nomen, vel certi, unde clare se agnoscere queat, characteres exprimuntur. Si agatur de Universitate quæ tota excommunicari nequit, singuli nominatim moneri debent ex Glossa in citatum caput *Constitutionem*. In interdicto, quod in Universitatem totam cadere potest, satis est ut ii moneantur, qui sunt contumaces, & interdicto causam præbere.

Quæres 4. an monitio in scriptis, an cum testibus, & per quos fieri debeat.

R. ad 1. scripturam ad monitiones necessariam non esse, quia hoc nulla lege requiritur, ut notat Suar. disp. 3. sect. 11. n. 2. Contrarium sentit Auctor Collat. Andeg. tom. 1. p. 119. ubi pro se adducit cap. 1. *De sent. excom.* in 6. at in eo ne verbum quidem est de monitionibus; sed ibi solum agitur de proferenda in scriptis sententia excommunicationis, quæ duo valde differunt.

R. ad 2. monitionem fieri debere personis praesentibus idoneis, per quas si necesse fuerit, possit probari monitio. Ita Innoc. III. cap. *Sacro*. 48. *De sent. excom.*

extom. idque sub pœna interdicti ab ingressu *Ecclesie per mensem unum*. Et si autem existimet Tabiena non requiri testes cum monitio sit scripto, quia tunc monitio per scripturam probari potest independentem a testibus; satius tamen est, imo & necessarium, prout notat Suares, ut monitio fiat coram testibus; tum quia monitio alia via probari non potest; tum quia jus id sine exceptione requirit.

R. ad 3. hunc esse apud nos usum, ut monitiones partibus monendis intimentur per Apparitorem regium, qui monitionis exemplar iisdem tradat. Aliquando etiam monitiones Episcopi nomine & mandato sunt ab Ecclesiasticis: ii porro partem monitam interpellare debent, ut chirographum apponat suum; quæ si renuat, denegationis hujus facient mentionem: tum omnibus in acta relatis, suæque & testium apposita subscriptione, rei totius *exemplum* ei quem monitum venire, committent.

Hic duo annotanda. 1. harumce formalitatum defectu sententiam non fore invalidam: tum quia nullibi irritatur in jure; tum quia cit. c. 48. *De sent. excomm.* supponitur valida. 2. Episcopos qui eas omitterent, non ideo interdictio obnoxios fore, quia c. 4. *De sent. excomm.* in 6. statutum est, ut Episcopi in nullo casu interdicti vel suspensionis pœnam incurrant ipso facto ... nisi de ipsis expressa mentio habeatur.

Vid. Gilbert. p. 18.

S E C T I O S E C U N D A.

De iis quæ censuram comitantur.

Suppono: ex natura rei & independentem a quocumque jure positivo, aliquam in ferendis censuris formam requiri; puta signum aliquod externum & sensibile per quod Superior voluntatem suam significet, & ad minus in genere exprimat velle se ut qui eam non impleverint, in pœnas juris vel incidant de facto, vel iisdem possint subjici. Ratio est, quia censura si qua foret mere interior, nemini prodesse posset: non ei contra quem decerneretur, quicum eam nesciret, non teneretur abstinere ab iis actionibus quibus per censuram privantur alii: non ceteris Fidelibus, qui præ censuræ hujus ignorantia, cum homine mentaliter excommunicato, eadem in politicis & in spiritualibus ac ante, foverent commercia.

Suppono etiam, quod tamen aliqui negant, signum hoc sensibile non ita in verbis consistere ex natura rei, ut non possit per nuntius, scripturam & alia id genus suppleri: unde & mutum jurisdictione pollentem, censuras ferre posse puto, si solum attendatur jus naturale; cum nuntius, & scriptura potissimum, mentis cogitationes tam clare exprimere possint quam verba: hæc, inquam, suppono, quia vera videntur, nec aliunde tanti sunt, utpote speculativa, quæ fusiori indigeant probatione. Hic ergo investigandum quid exigant sacri Ecclesiæ Canones, ut legitime feratur censura ab homine: in censuris enim a jure vel a statuto ea solum necessaria est solemnitas quæ ad legem requiritur, ut notat Suares disp. 3. sect. 13. Qua de re, Dico 1. Non requiritur jus verba determinata quibus ferantur censuræ. Patet id, quia forma verborum determinata nullibi præscribitur; unde si ve dicas, *Excommunico te*, sive *Separo te a communione*, censura valida est.

Dico 2. In censuris latæ sententiæ pro præsentis, aut pro futuro requi-

Tourn. Throl. Mor. Tom. II.

Dd

run-

runtur verba quæ determinate explicant intentionem Superioris. Ratio est, quia verba hoc posteriori sensu indeterminata, nihil faciunt determinati: atqui censura quæ de facto incurritur, esse debet determinata; nosse enim debet qui ligatus est, an omnimode, an partialiter tantum ligatus sit; ergo censura hoc modo indeterminata, invalida foret, sicut invalida foret lex Principis quæ nihil præciperet distincti & determinati.

Valida tamen est excommunicatio major his verbis lata, *Excommunico te*; quia licet excommunicationis nomen majori & minori communis sit, ex jure tamen & usu, juxta quem analogum simpliciter dictum pro præcipuo analogato sumitur, cum decernitur excommunicatio simpliciter dicta, major semper decerni intelligitur.

Limitavi propositionem ad censuras quæ de facto incurritur; quia jam dictum est posse Superiorem censuras comminari non exprimendo quas de facto illaturus sit.

Ex dictis colliges 1. non posse aliquem censeri excommunicatum præcise, quia Episcopus aut ipse Romanus Pontifex ab ejus se consortio separatur; sicut nec absolutus censeri posset, eo quod Superior cum ipso communicaret, ex cap. *Cum desideres*. 15. *De sent. excom.* Ratio est, quia signa hæc, vitatio scilicet vel non vitatio consortii, signa sunt nimis æquivoca, nec satis Superioris animum explicant, & aliis possunt de causis usurpari quam ad innodandum censuris, aut ab iis absolvendum.

2. Colliges non excommunicari aliquem per hæc verba, quibus tamen nonnulli utuntur, & male: *Denuntiamus & declaramus talem esse excommunicatum; Mandamus talem denuntiari suspensum &c.* hæc enim verba declarationem tantum sententiam, meramque denuntiationem significant; adeoque neminem per se ligare possunt: nam per denuntiationem ... non ligatur homo, cap. *Pastoralis* 53. *De appellationib.* Ita Eveillon post S. Raimund. Colat. Andeg. p. 126. Avila, qui quasdam limitationes affert. Existimat tamen D. Gibert verba hæc, *Te excommunicatum scias; Habeas te pro suspensum*, sufficere ad inducendam latæ sententiæ censuram, eam etiam quæ fertur a Judice: quidni enim, inquit, tam a Judice usurpari possint, dum sententiam decernit, quam a Legislatore cum statutum vel legem condidit? Nec refert quod iis verbis tam denuntiari possint censuræ quam ferri, unde & æquivoca esse videntur: nam æquivocatio hæc omnino tollitur per monitiones quæ censuram, non autem denuntiationem præcedunt. Hæc vero verba. *Incurras indignationem Dei, Petri & Pauli, aut nostram*; hæc item, *Fero in te censuram*, nullius ob indeterminationem suam sunt momenti, ex Gibalino p. 177. quem utiliter consules.

Dico 3. *Quisquis excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur.* Exemplum vero, seu, ut aiunt, copiam hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere infra mensem si fuerit requisitus ... & hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari, ait Innocent. IV. in Concil. Lugdun.

Circa quod tria sunt notanda. 1. non requiri ut scriptura hæc omnino authentica sit, idest tum fide publici Notarii, tum etiam testibus, & sigillo authentico munita, quia hoc jus non requirit. Censent tamen Suarez, Gibalinus & Salmantic. unum ex his requiri, quia aliqui Ju-

der

Avila 2.
p. 6. 2.
Gibert. p.
70.

C. 1. De
sent. ex-
com. in 6.

dex juridice probare non posset se sententiam tulisse, quod tamen interdicitur citatus Canon. 2. Doctores aliquos ex his verbis *excommunicationem proferat*, concludere, ipsummet Judicem teneri sententiam ex scripto legere, non committere Notario, aut alteri legendam: verum rigidior est hæc interpretatio, quam & satis usu communi reprobata esse constat. Et vero dicitur Judex proferre, sive per se, sive per alium proferat: deinde qui sic sentiunt, Episcopos honoris causa eximunt, quidni alios eximant? 3. & id notandum est, *exemplum sententiz a Judice si requisitus fuerit*, intra mensem tradi debere reo, quod locum habet etiam in censura generali; unde si quis sub ea comprehendi potuerit, & exemplum petat, dandum omnino erit, ut notant Suares & Gibalinus, quia citata legis verba generalia sunt. Si vero Judex requisitus non fuerit, non tenetur *exemplum* hoc tradere: si requisitus fuerit intra mensem a die sententiz, & non tradat, incurrit penas a Pontifice latas, de quibus mox erit sermo: si post mensem, dare adhuc debet sicut cetera causæ acta; non tamen si denegat, Pontificii hujus decreti penas incurrit, quia non feruntur nisi in eum qui *infra mensem* requisitus ut exemplum traderet, tradere denegavit. Sunt qui mensem de quo loquitur citatum caput, computent a die requisitionis, alii vero a die sententiz: utraque expositio simul admitti potest, itaut neque teneatur Superior sub penis in hoc capite expressis hoc exemplar dare, nisi intra mensem a die latæ sententiz fuerit requisitus; neque nisi intra idem spatium, postquam fuerit requisitus.

Gibalin.
p. 73.

Ceterum, causa ob quam fertur censura, non in genere solum, sed & in specie scribenda est: unde satis non fuerit si dicat Judex, *Excommunico Petrum ob contumaciam*, vel *rationabili causa motus* sed delicti species singulariter exprimi debet in hunc modum, *Excommunico Joannem quia recusavit hoc facere, licet legitime monitus*. Ita Gibalinus, Salmanticenses m. 75. Pirhing ad tit. 39. lib. 5. n. 12.

Dico 4. Qui formalitates in cap. *Cum medicinalis* expressas non servat, mortaliter peccat, & penis ibidem expressis subjacet, nisi sit Episcopus, aut legitimam habeat aliter agendi causam.

Bonarini.
disp. 2.
q. 1. p. 8.

Prob. 1. Peccat mortaliter qui legem Ecclesiæ quæ est in materia gravi, & justissime sancita, non servat: sed qui præscriptas cap. *Cum medicinalis* formalitates non servat, omittit legem quæ est in materia gravi, quæque justissime sancita est, tum propter reum qui facilius novit quam debeat culpam emendare, vel qui facilius tueri se potest, si innocens sit; tum propter Judicem, ut nempe cautior sit in ferenda sententia cujus rationem scripto redditurus est, quæque omnium oculis subjici poterit: ergo.

Prob. 2. Decernitur in eodem cap. pena gravis contra Judicem qui hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, nempe suspensio per mensem *numm ab ingressu Ecclesiæ, & divinis officiis*; quam suspensionem qui non servaverint, *irregularitatem non effugient*, ut ibidem additur. Insuper & ille Judex ad expensas, & omne interesse reosarcendum, damnari debet a Superiore ad quem recurrit qui condemnatus est: atqui pena tam gravis, tamque multiplex arguit peccatum transgressoris fuisse gravissimum: ergo.

Has tamen penas non incurreret. 1. Episcopus legis prædictæ violator, cum, ut dixi, Episcopi non subiaceant hisce penis, nisi quando de

De 2

ipsis

ipsis expressa mentio habetur. Incurreret vero quilibet alius, vel unicam e prædictis conditionem omittendo. 2. non incurrerent quibus pro conditione temporis & rerum, prædictas formalitates servare non liceret, puta si instaret periculum, nisi censura statim ferretur absque scripto. 3. non incurrunt Prælati Religionum quibus licentia ferendi censuras sine scripto concessa est speciali privilegio, Romani nempe Pontificis, qui solus in jure communi dispensare potest: quale privilegium Prælati Minorum indultum fuisse a Leone X. scribit Villalobos tract. 26. diff. 7. n. 2. Incurrerent vero alii Regulares Prælati, quia caput *Cum medicinalis* absolute loquitur; nec aliunde debent Regulares temere, & quasi ad libitum ferre censuras. Incurrerent etiam ii omnes, ut probabilior fert opinio, qui sententiam etiam invalidam ferrent, quia ut violetur præscriptus ordo, non requiritur, sed impertinenter se habet censure validitas; non enim citato capite punitur per se & primario prolatore censuræ invalidæ, sed omisso modi præscripti. Sic licet invalide quis cum consanguinea matrimonium contrahat, non desinit subiacere pœnis jure sancitis, quia lex aliquando affectum, non effectum punire intendit, ut notant Salmant. 4. non incurrerent denuntiantes alicujus censuram, quia in dicto capite non fit mentio denuntiantis 5. eximit quoque Bonacina post Suarem, eos qui sine dolo, sed bona fide, censuram sine scripto ferrent; quia in cap. *Cum medicinalis*, sermo est de violatore temerario, qualis non est qui bona fide agit. Alii, ut Glossa, Sairus c. 13. nu. 16. &c. contrarium sentiunt, quia ignorantia ejus quod ad proprium officium pertinet, non excusat; & licet temerarius dicatur in jure qui ex dolo agit, temerarius quoque dici potest, qui præcipitanter agit, nec sciens, nec satis scire volens quo debeat modo procedere. Opinio hæc secunda tutior est nec minus probabilis quam opposita: si tamen ea hic occurreret bona fides quæ peccatum mortale tolleret, non incurrerentur eadem pœnæ, quæ cum graves sint, nisi ob grave peccatum incurri non possunt.

Dico 5. Censura sine prædictis scripturæ, vel expressæ causæ formalitatibus lata, non esset irrita & invalida. Ita communiter Canonistæ contra Ripam in Rubricis de Constit. n. 48. Atque id certum videtur ex eodem capite, in quo sic loquitur Innoc. IV. *Superior vero ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxet*: atqui, ut notat Glossa quam omnes hic sequuntur, relaxationi locus non esset, si censura valida non esset: ergo.

Dices: cap. finali de sent. & re judicata in 6. præcipit Bonifacius VIII. ut sententia quæ sine scripto profertur, nulla sit: ergo: R. 1. Decernit quoque ibid. idem Pontifex, ut *sententia quam scriptam a Judice ipso litigatoribus non recitari contingit*, excepto solo Episcopo, nullius penitus sit momenti: quod tamen ex communi usu locum non habet, ut ex Suare notat Grandinus p. 39. R. 2. Quod si generaliter in aliis sententiis definitivis requiratur scriptura, non tamen in censuris, forte ut magis timeantur; exceptio autem hæc expresse habetur in capite *cum medicinalis*. Ita Suar. disp. 3. sect. 13. n. 9.

S E C T I O T E R T I A.

De denuntiatione.

Censuram sequitur denuntiatio, hoc est publicatio censuræ qua aliquis ligatus est, sive per sententiam Judicis, sive a jure. Sed hic caute norandum est cum Suare disp. 3. sect. 15. n. 20. & aliis omnibus, ante denuntiationem juridicam censuræ a jure latæ, præcedere debere sententiam declaratoriam criminis, per quam Judex non infert censuram, sed solum juridice declarat hunc esse talis criminis reum, ex quo fit ut ille censuram contraxerit ex eo tempore quo crimen admisit. Ut autem feratur declaratoria hæc sententia, necesse est ut reus citetur & audiatur; *sententia enim contra eum lata qui nullo modo citatus fuit, nulla est ipso jure*, ait Cabassut. Theor. & prax. lib. 5. c. 10. n. 19. atque id in crimine etiam notorio locum habet; forte enim qui criminis postulatur, factum negabit; forte si crimen non negat, negabit se cum mala fide, aut advertentia, aut sine necessitate vel licentia operatum esse; ita Galli nostri. Vide Eveillon p. 382. Pontas *Excommunicat* cas 9. &c. Fundamentum hujus rei duplex potissimum. 1. quia sententia hujusmodi declaratoria, judicium est quo aliquis infamatur; adeoque non audito eo qui infamandus est, ferri non debet. 2. quia censura quæ ipso facto incurritur, trahit quidem secum executionem pro iis quæ pertinent ad forum interius, quatenus spiritualibus bonis coram Deo privatur, sed non ita operatur quoad exteriores effectus: neque enim qui censuram incurrit, statim ab Ecclesia ejici potest, & post mortem christiana privari sepultura: ergo ut censura eos habeat effectus, requiritur aliquid unde ipsa omnibus nota fiat, idest denuntiatio; quæ ut legitima sit, reum citari, audiri, & criminis conscium declarari necesse est.

Circa denuntiationem hæc præcipue quaruntur. 1. an necessario facienda sit. 2. a quo fieri debeat. 3. quinam in ea facienda ritus debeant usurpari.

Certum est nunc majorem esse quam olim fuerit denuntiationis necessitatem, cum post Bullam *Ad vitanda scandala*, nemo teneatur ad vitandum excommunicatum, nisi nominatim fuerit denunciatus, excepto forte manifesto Clerici percussore, qua de re infra. Convenit quoque communiter inter Theologos, quosdam esse casus in quibus suspensionis & interdicti denuntiatio fieri debeat. Sic Clement. *Multorum ad nos*. 2. *De penis*, locorum Ordinariis injungitur ut non differant publicare sententiam suspensionis contra eos qui Clericos capiunt, *captosque, donec sua resignent Beneficia, ausu detinere sacrilego non verentur*. Et Clement. ult. *De censibus*, præcipitur ut qui ab Ecclesiasticis res suas alio deferentibus pedagia exigunt, excommunicati & interdicti publicentur; unde præcipua difficultas est de casibus in jure non expressis, præsertim vero relative ad excommunicationem.

Dico 1. aliquando teneri Judicem ad denuntiationem censuræ. Prob. 1. ex cap. *Cura sit omnibus*, 20. xi. q. 3. cujus hæc sunt verba: *Cura sit omnibus Episcopis excommunicatorum omnino nomina, tam Episcopis vicinis, quam suis Parochiis, pariter indicare eaque in celebri loco posita præ foribus Ecclesie,*

causis convenientibus inculcare: quatenus in utraque diligentia, & excommunicationis ubique ecclesiasticus aditus excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur. His rationibus aliam hanc adjungit Clement. si quis suadente 1. De penis, ut nempe eo major sit excommunicati confusio, quo sua fuerit culpa patentior. Etsi porro verba hæc curæ sit, strictam non inducant rigorosamque denuntiationis obligationem, ut pater tum ex ipso loquendi modo, curæ sit, tum ex vulgari Interpretum expositione; tunc saltem eam induci debere pater, cum necessaria est denuntiatio, ut quis per confusionem retrahatur a contumacia; ut per segregationem a Fidelibus, desinat esse iisdem petra scandali; ut damnum vel Ecclesiæ, vel privatis illatum resarciat: atqui occurrunt hujusmodi casus complures: ergo tunc tenebitur Prælati sive in gratiam publici commodi, sive ad instantiam partis læsæ, procedere ad denuntiationem.

Atque hæc denuntiatio locum habet non solum contra eum qui censuram incurrit a jure, cum ejus consortium nemo fugere teneatur, nisi post Superioris ecclesiastici judicium, ut jam dictum est; sed etiam in censuris ab homine; neque enim satis est ut Judex pro tribunali suo publice coram partibus sententiam tulerit, sed sententiam hanc vel locis publicis affigi, vel coram frequenti populo in publico cœtu secundum locorum consuetudinem promulgari necesse est, ut notat Auctor Collat. Andeg. qui post Avilam & Eveillon, addit censere Doctores non paucos Parochum qui accepit chartam alicujus excommunicati denuntiatoriam, ut eam promulget, non teneri eum vitare ante denuntiationem.

Dico 2. non teneri semper Judicem ad denuntiationem faciendam, imo teneri aliquando ad non faciendam.

Prob. 1. pars, quia caput curæ sit, unde desumi posset obligatio denuntiationis, non importat strictum præcepti genus; & aliunde fieri potest ut ex variis circumstantiis judicetur, plus e denuntiatione securum mali, quam utilitatis.

Prob. 2. pars, quia non liceret Judici ad denuntiationem procedere, si reus congruam offerret satisfactionem: tunc enim infamia ejus augeretur contra Ecclesiæ intentionem, quæ est salus delinquentis, & satisfactio condigna; non autem ut ipse dum etiam respicit, abundantiori tristitia absorbeat.

Quæres an Parochus vel quilibet alius accepto a Superioribus mandato de facienda alicujus excommunicationis denuntiatione, possit eam omittere omnino, aut saltem differre. Quæstionem hanc, quam gravis esse momenti apud omnes constat, fuscè discutit Suares disp. 3. De censuris sect. 15. & post eum Eveillon p. 392. Collat. Andeg. p. 177. atque ii unanimiter statuunt quæ sequuntur, quæque sapientiorum judicio placeat subjici velim.

1. Executor seu delegatus qui certo scit sententiam * manifeste injustam esse, eamdem nec potest nec debet executioni mandare. Ita Glossa in cap. Ex litteris. 1. De offic. deleg. atque id confirmant tum ex cap. Super eo. 2. De crimine falsi, ubi Lucius III. laudat Vigoriensem Episcopum, super eo quod sententiam auctoritate litterarum falsarum latam noluerat executioni mandare; quia, inquit Suares, talis sententia nulla erat: melius forte dixisset, erat ficta, & ad nutum fabricata, ut ex serie capitis conjici potest: unde

dc

Tom. 2.
p. 174.
Avila 2.
par. cap. 6.
disp. 1.
dub. 3.

* Coll.
Andeg.
ibid.

de an caput illud sit ad rem, utcumque ambiguum est; tum quia talis sententia utpote evidenter falsa, ob violatum ordinem qui servari essentialiter debet, non posset denunciari sine mendacio & injuria gravi, per quam non excommunicatus pro excommunicato, & insons pro fonte haberetur; tum denique quia Superior non conqueri, sed potius gratias agere debet ob negatam sententiam hoc modo inique denuntiationem.

2. Si executori constet sententiam, licet in rei veritate injustam, eo quod v.g. lata sit contra eum quem privata scientia insontem esse novit, secundum allegata tamen & probata justam esse, potest & debet idem executor Superiori parere, & eam denuntiare.

Probant 1. ex recepta satis S. Thomæ opinione 2. 2. q. 67. a. 2. cui favent Jurisperiti, & Glossa in cap. Pastoral; mox citandum, quæque definit Judicem etiam contra propriam scientiam teneri judicare secundum allegata & probata, etiam dum damnandus est ille quem insontem esse novit; tam enim in spiritualibus exequi licet sententiam quæ damnum facile reparabile inducit, quam liceat in criminalibus sequi sententiam ex qua irreparabile detrimentum nonnumquam consequitur.

Probant 2. quia calum hunc solvisse videtur Innocentius III. cap. Pastoralis. 28. De officio & potestate Jud. deleg. Quia vero, inquit, sepe contingit quod executio sententiæ Ordinario demandatur; quaesivisti an si ipsam injustam esse cognoveris, debeat executioni mandare? an sit ei potius subsistendum? Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem 2. Respondemus quod ... etsi scias sententiam illam injustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat.

Probant 3. quia Judici justitiæ ordini servanti, & consequenter justitiae imperanti, omnino parendum est; alioqui occurreret bellum ex utraque parte justum; Judex enim delegatum juste cogeret ut sententiam exereretur, delegatus vero juste etiam parere recusaret: atqui tunc servatus est ut supponitur ordo justitiæ, unde & justum est Superioris imperium: ergo.

Dices contra tertiam probationem: Judex qui per sententiam juridice latam, &c. ut ajunt, formaliter justam, cogit hominem ut habitet cum femina non sua, juste imperat: atqui tamen ille qui sic habitare jubetur, & certissime scit feminam hanc non esse conjugem suam, puta quia cum alia contraxit, quod probare non potest, non peccat non parendo Judici, imo ex cap. Inquisitioni. 44. de sent. excommunic. debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale: ergo a pari in proposito.

R. diff. maj. Judex juste imperat, sed imperium ejus versatur circa actum privatum, qui consequenter privata conjugum scientia regi debet, C. & versatur ejus imperium circa actum publicum qualis est denuntiatio, N. Actus porro officii publici non privata sed publica notitia regendus est; alioqui quot inde sequerentur incommoda, dum unusquisque privatam prætexeret scientiam, ut ab exequendis Superiorum iussionibus abstineret? Objectiones aliae solvuntur ad 2. 2. loco jam citato.

3. Si sententia sit formaliter injusta, idest lata contra ordinem substantialia juris, & id ignoret ille cui ejus exequenda provincia demandatur, vel etiam de eo dubitet: tunc in utroque casu quantumvis non

verit privata scientia sententiam materialiter injustam esse, Judici parere debet, juxta laudatos supra Theologos. Probant id 1. ex citatis verbis Innoc. III. *Attendentes quod non cognitio, sed executio demandatur eidem*; quæ indicant delegati non esse ut acta processus examinet, sed ut exequatur imperium Superioris. 2. quia inferior quoties ei certo non constat mandatum Superioris injustum esse, in ejusdem Superioris favorem judicare debet: atqui tunc non certo constat, nec certo constare potest, mandatum Superioris iniquum esse.

2. 394. Notant tamen iidem Doctores, 1. delegatum hunc posse, imo, ut loquitur Eveillon, debere ad Superiorem recurrere, ut ei rei totius veritatem indicet, aut saltem ut a denuntiationis onere per eum absolvatur. Unde, inquit, plurimum culpandi sunt Officiales & alii qui invehuntur in Parochos, quasi minus reverenter agant dum non festinant ipsorum promulgare censuras, quas quidem Parochi qui sæpe propioribus oculis res intuentur, per fraudem & calumniam in factis, extortas a deceptis Judicibus esse norunt. Longe æquior ac sanctior fuit Alexandri III. agendi ratio, ut patet ex cap. *Si quando 5. De rescriptis*, quod aureum capitulum vocat Zabarella, *Pasienter sustinuerimus*, ait summus ille Pontifex ad Ravennatem Archiepiscopum, *si non feceris quod prava nobis fuerit insinuatione subiectum*.

2. Eundem delegatum si sufficienter noverit sententiam secundum allegata & probata esse injustam, puta quia condemnatur ut nocens qui revera in processu litis non probatur nocens, tunc eandem nec posse nec debere sententiam exequi. Ratio sumitur a contrario: ideo enim supra dictum est delegatum posse exequi sententiam contra innocentem, quia hæc vel cognoscitur, vel saltem præsumitur esse justa secundum allegata & probata: atqui in præsentī casu sententia non modo injusta est, sed injusta esse cognoscitur per scientiam publicam, quæ ex ipso processu & probationibus desumitur; ergo. Et certe, si ut iis placet, qui oppositam opinionem videntur, delegati notitia non a probationibus sumeretur, quia delegati non est acta processus examinare, sed a publica tantum sententia, quam executor justam esse præsumere debet, jam innumera inde sequerentur absurda: sequeretur v. g. nihil peccasse carnifices qui martyres & martyrum caput Christum Dominum neci dedere; nihil peccare milites qui ad bellum quod publice injustum norunt, proficiuntur; nihil demum peccare famulos dum parent heris iniqua præcipientibus, modo sententia est imperium contra martyres, aut hostes, aut alios quoscumque directa, nullam in ipsis verbis, seu externa actus specie iniquitatem præferrent; puta si juberet Princeps hunc occidi, quia turbas & motus excitat, quia hoc vel illud admisit crimen, quod tamen nec admisit, nec admisisse probari potest: atqui hæc plane intolerabilia sunt; ergo.

Dico 3. Si censura sit ab homine, denuntiatio pertinet ad Judicem a quo lata fuit sententia, nisi ipse committat alteri curam ejusdem denuntiationis faciendæ. Ratio est, quia Judex jus habet sententiam suam, vel per se, vel per alium exequendi. Idem dicendum quando incurritur excommunicatio ex violatione statuti Episcopalis: si autem censura sit a jure communi, tunc denuntiatio vel ab ipso Ordinario fieri potest, si nimirum reus in ejus territorio deliquerit; vel ab Ordinario loci in quo delictum commissum est. Ita Concil. Meldense cap. 1. *De raptorib. Placuit, verba*

verba sunt Concilii, ut ab illius loci Prelato excommunicentur, nec ante ex Vid. Fir-
 Paroecia illa, idest Diocesi, exeat, quam digne, quæ perpessus est, emen-
 dens: quorum excommunicatio proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat ^{king. l. 9.}
 antequam . . . omnia plene emendent. ^{tit. 27. n.}
 33. &c.

Denuntiatio vel generalibus terminis exprimitur, haud expresso personarum nomine, ut sit in sententiis quæ ad monitoriorum executionem promulgantur; & hæc denuntiatio licet prohibere nequeat quominus Fideles cum excommunicato communicent, quia tunc latet quis excommunicatus sit, efficit tamen ut noverit qui reus est, se in excommunicationem incidisse, adeoque monet ut quam primum poterit, ad beneficium absolutionis confugiat. Altera vero denuntiationis species, quæ sit designatis nomine proprio, aut distinctivis characteribus, personis, efficit & ut vitentur excommunicati, & ut cogi possint ad abstinendum rebus sibi interdiciis: neutra autem denuntiatio ab alio fieri potest quam a Superiore habente jurisdictionem circa denuntiandum, aut ejus delegato, quantumvis notorium supponatur denuntiandi hominis crimen: ut enim in civilibus non licet unicuique reum etiam notorium punire, sic nec in spiritualibus, denuntiatio autem quædam est pœna infamans.

Dico 4. Varii olim fuisse solemnem denuntiationis modi qui nunc omitti possunt, unde denuntiatio ex Ordinariorum præscripto, aut locorum consuetudine, nisi forte superstitionis aliquid irreperit, est facienda.

Prob. 1. pars ex cap. 106. xi. q. 3. *Debent duodecim Sacerdotes Episcopum circumflare, & lacernas ardentis in manibus tenere, quas in conclusionem anathematis vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epistola per Parochias mittatur, continens excommunicationis nomina, & causam excommunicationis.* Si vero excommunicet ipse Romanus Pontifex solemniter, habet astantes duodecim Episcopos, uti observat Sairus l. 1. thes. cap. 15. Quin & aliquando usurpati fuisse dicuntur alii ritus terribiles: sic sententiam anathematis contra Pirrhum Monothelitam, ipso Christi sanguine exaratum fuisse scribit Theophanes; eodem ritu contra Photium usa est Synodus VIII. ex Nicetæ.

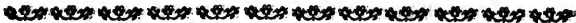
Prob. 2. pars ex recepto nunc usu, juxta quem habetur quis pro denuntiatio, cum lata adversus eum sententia, in Ecclesiæ coram frequenti populo promulgata est, aut ad Ecclesiæ valvas, pro locorum more affixa fuit. Ita Coll. Andegav. & recentiores Theologi. Apposita tamen monet D. Gibert pag. 249. excommunicati nomen, & excommunicationis causam ad loca vicina mitti debere, prout habetur citato mox cap. *Debent*. 106. quoties periculum est ne excommunicatus in ea se loca transferens, denuntiationem suo frustret effectu. Atque hæc erat S. Caroli Borromæi praxis, ut liquet ex Decreto 21. Concil. II. Mediolanensis, ubi præcipitur quod si quis tres menses excommunicationis vinculo irretitus permanferit, illius nomen & cognomen Episcopus, tum reliquis ejusdem Provincia Episcopis, tum illis præterea denuntiet ac significet, quorum Dioceses sibi finitima sunt. Sed in his & locorum usibus, & circumstantiarum exigentiis sedulo servendum est.

Hic obiter notandum, excommunicati ad meliorem frugem reversi absolutionem publice esse denuntiandam, ut ad Ecclesiæ communionem admittatur, & Fidelium consortio frui possit.

Dico

vid. E-
weillon
a 30. n. 4.

Dico 5. appellationem interpositam a censura ab homine simpliciter & absolute lata, non obstat quominus Judex ad denuntiationem progrediatur; obstat vero si agatur de censura a jure. Utrumque probabimus in fine Capituli sequentis: interim nota rationem cur appellatio in priori casu denuntiationem non impediatur, hanc afferri solere, nempe quod ut dicitur cap. 53. *De sent. excommunicat.* excommunicatio executionem secum trahat, & excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur. Verum hæc ratio præcise sumpta difficilis est, quia etiam excommunicatio a jure, ita operatur cum semel contracta est, ut qui eam incurrit non amplius ligetur per denuntiationem. Forte igitur addi potest, cum qui ab homine nominatim excommunicatus est, ante citatum fuisse, auditum, de crimine convictum, & repertum contumacem; unde nihil est causæ cur non denuntietur, cum id ex proprio quasi judicio & ore mereatur: qui vero a jure vel statuto excommunicatus est, nondum hoc modo contumax appareat, adeoque potest tergiversari, & a sententia declaratoria appellare, sive recusando Judicem, ut sibi infensum; sive suam legis ignorantiam allegando &c..

CAPUT QUARTUM.

De causis ab incurrendâ censura impediētibz.

Sup. p. 100.

Tr. 2. p. 526

Ignorantia, metus, necessitas, impotentia, dubium tum juris, tum facti, censuræ invaliditas, consensus læsæ partis, appellatio, rotidem sunt causæ de quibus queritur an censuram impediatur. De invaliditate diximus supra; de dubio juris & facti dicemus, ubi de irregularitatibus. Quæres itaque 1. an ignorantia ab incurrendâ censura excuset. Quid, & quotuplex sit ignorantia, repetendum est ex Tractatu de Actibus humanis.

R. 1. Ignorantia invincibilis sive facti, sive juris communis aut privati excusat a censura: unde si quis invincibiliter ignoret abstinentiam a carnibus sub poenâ censuræ esse tali die prohibitam, immunis est a censura, etiam si carnes comedat; a qua etiam immunis est, etiam si legem cognoscat, si inculpabiliter ignoret id quod sibi ministratur carnem esse, aut ex carne. Ratio est, tum quia jus ipsum non vult *ignorantes ligari* censuris, nisi *eorum ignorantia crassa fuerit, aut supina*; tum quia ad censuram requiritur contumacia, & peccatum mortale: atqui ubi est ignorantia invincibilis, saltem alterutrum deest.

Hinc colliges aliquot casuum decisionem. 1. qui ignorantiam haberent culpabilem, sed solum venialiter, ut iis contingere potest qui non parum adhibent diligentiam ut eorum quæ scire tenentur, notitiam comparent, sed tamen in hac ipsa indagatione nonnihil venialis cujusdam negligentiam afferunt; ii, inquam, censuram non incurrerent. Ratio est, quia censura gravis non incurritur sine peccato mortali: atqui ubi negligentia solum venialis est, deest peccatum mortale. 2. qui sciunt aliquid, v.g. percussorem Clerici, jure divino prohibitum esse, sed invincibiliter ignorant idem prohibitum esse jure ecclesiastico, possunt morta-

liter

liter peccare contra jus naturale aut divinum, sed immunes sunt a censura. Ratio est, quia censura non incurritur nisi per contemptum & contumaciam contra Ecclesiæ legem: atqui ubi invincibiliter ignoratur lex Ecclesiæ, ibi nec est contemptus, nec contumacia. Ita Soto, Avila, Suarez, Bonacina, Salmanticenses & alii communiter. 3. qui scit rem aliquam jure ecclesiastico esse prohibitam, v. g. ingressum in Monialium claustra; sed invincibiliter ignorat censuram quæ contra delinquentes imponitur, ab eadem censura immunis manet. Ratio est, quia censura, ut toties dictum fuit, non incurritur nisi a contumaci: atqui talis homo non est contumax, eo modo qui ad contrahendas censuras requiritur. Ut enim quis contumax sit hoc modo, non sufficit ut qualitercumque legem Ecclesiæ transgrediatur, sed eam debet transgredi cum monitus est de pœna per eam infligenda; & idcirco ad censuram requiritur monitio: sed qui pœnam lege latam ignorat invincibiliter, monitus non fuit: an autem id locum habeat in irregularitatibus, alibi dicam. Nec nocet quod ex Reg. 13. Juris in 6. *ignorantia facti excusat, non autem juris*: hoc enim verum esse potest in foro exteriori, ubi non facile præsumitur ignorantia juris, præsertim communis; at non idem est in foro conscientię. C. 2. De
Constit.
in 6.
Vid. Salmantic.
n. 191.

R. 2. Ignorantia vincibilis quæ a peccato mortali non excusat, non excusat etiam a censura. Est contra Sanchez l. 1. Decal. c. 16. & lib. 9. *De matr.* disp. 32. n. 33. Bonacin. disp. 1. q. 2. punct. 1. n. 4. & alios quosdam, qui ignorantiam præcise vincibilem distinguunt a crassa vel supina; quia, inquit, ignorantia *crassa* ea est quæ quis desidiosus ac tepescens ex lata negligentia non curat id addiscere quod debet; & crassa dicitur a metaphora hominum pinguium, qui quantum abundant adipe, tantum spiritu, solertia ac sollicitudine carent. *Supina* ea est, quæ quis variis distractus negotiis, id assequi negligit quod sibi sciendum erat; & supina dicitur a similitudine hominis pigri, qui supinus jacens in lecto, non magis sua curat negotia quam si ad alium pertinerent: atqui, addunt iidem, dari potest, & de facto datur ignorantia vincibilis & moraliter culpabilis, quæ neque crassa est, neque supina, ut cum quis non nihil curæ ac diligentię adhibet, ut capiat notitiā rei ad quam tenetur, & tamen graviter ab hac diligentia deficit; ergo. Atque hinc colligunt ignorantiam moraliter vincibilem quæ non est crassa aut supina, excusare a censuris, quia Bonifacius VIII. cit. cap. 2. *De constit.* ignorantem eximit a censura, modo *eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina*, aut affectata, quæ ceteris pejor est. Verior tamen ut & tutior est in praxi assertio nostra, ut docent Salmantic. ibid. n. 197. Coninch disp. 13. n. 95. Suarez disp. 4. sect. 10. n. 10. Vasquez *De excom.* dub. 15. Ratio est. 1. quia ignorantia vere vincibilis, non immerito vocatur crassa & supina, quia semper annexam habet gravem in re maximi momenti negligentiam, & aliunde negligentia supina non omnem prorsus diligentiam excludit; unde supina laborare dicitur ignorantia qui nullam, vel qui parvam adhibendæ scientię diligentiam impendit. 2. quia vix alioqui in praxi discerni posset quis ad incurtendam censuram requiratur ignorantię gradus. 3. quia incredibile videtur, Ecclesiam nunquam voluisse eam censuris suis plene stare negligentiam, quam Deus æternis pœnis punire cognoscitur.

Addit Suarez & nos cum ipso, ignorantiam affectatam non excusare a *ibid.* n. 3.

cenfura contra eos lata qui *ſcienter aliquid fecerint*, vel *temere*, vel *conſulto*, vel *quipraſumpſerint*, qui *contempſerint*, qui *temerarii violatores exiſtint*. Ratio eſt, tum quia ignorantia affectata pro ſcientia habetur, eique moraliter æquivalet; tum quia ille merito dicitur temerarius legis violator, qui quaſi demifſo capite facit id quod ſuſpicatur per legem prohiberi ſub gravi pœna, non curans, ſed potius id ignorare volens, ut liberius quod cerebro ſuo ſapit, exequatur: atqui hæc eſt conditio hominis ex ignorantia affectata agentis; ergo tutius ſentiunt qui eum a cenſura non excuſant. Idem dicendum de iis qui agunt ex ignorantia non quidem affectata, ſed ita craſſa ut affectata æquipolleat; qui vero agunt ex ignorantia ſimpliciter craſſa, ab huiusmodi cenſuris excuſari ſolent. Ratio eſt, quia lex contra temerarios violatores lata requirit contumaciam quæ ex certa ſcientia proficiſcitur: hæc autem iis deſſe videtur, qui legem, licet non ſine gravi ſua culpa, penitus ignorant. Hæc deciſio ob communem Theologorum ſenſum in praxi teneri poteſt. Ex hoc principio deducunt Panormitanus & S. Antoninus, eum qui ex craſſa aut ſupina ignorantia Clericum percutit, non incurrere excommunicationem Canonis, *ſi quis ſuadente diabolo*, quia verba hæc temeritatem requirere videntur. Verum hæc opinio probabilitate caret; qui enim Clericum ex odio vel malitia percutit, percutit ſuadente diabolo: unde *voces ſuadente diabolo*, non hic appoſitæ ſunt ut ſcientiam formalem, aut dolum exprimant; bene vero ut oſtendant, eum qui in deſenſionem ſui Clericum ferit, haud cenſeri agere ſuadente diabolo, ideoque immunem eſſe a cenſura.

R. 3. Ignorantia concomitans, ſi vere invincibilis ſit, excuſat a cenſura: unde qui Clericum occidit, ratus ſe Laicum interficere, licet lubentius Clericum occidiſſet, non ſubjacet cenſuræ. Eſt communis. Ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur actus qui includat malitiam prohibitam ſub cenſura: atqui actus externus ex ignorantia concomitante & invincibili factus, non habet eam malitiam quæ prohibetur ſub cenſura. Actus enim ille non procedit ab actuali intentione Clericum occidendi; habitualis autem diſpoſitio in eum revera non inſiſtit, quia influxus voluntatis ſupponit notitiam quæ tunc nec adest nec adefſe poteſt. Hinc a cenſura eximi ſolet, 1. qui eum quem invincibiliter credit ſeram eſſe vel Laicum, licet Clericus ſit, occidere paratus, diceret, *Utinam hic Clericus eſſet, ut eum occiderem!* aut, *Quam lubens occiderem Clericum mihi inimicum, ſicut hunc occido!* (Secus, ſi diceret, *Volo hunc occidere, ſive Laicus ſit, ſive Clericus*, quia tunc occiſio Clerici ſatis voluntaria eſt.) 2. qui intendens occidere Joannem Clericum, occidit aut ferit Cajum pariter Clericum illac tranſeuntem, modo tamen ſufficientem adhibuerit diligentiam, ne alium, aut ſaltem ne Clericum occideret: contra vero qui Joannem Clericum percutit, ratus ſe Petrum pariter Clericum percutere, cenſuram contrahit; quia ibi occurrit & intentio Clericum percutiendi, & actualis ejus percuffio. Ita Avila 2. p. c. 5. diſp. 5. dub. 6. Suar. diſp. 4. ſect. 8. & diſp. 22. ſect. 1. n. 54. Bonac. diſp. 1. q. 2. punct. 1. Cajetan. 1. 2. q. 76. 2. 3. 3. & eum quoque qui in ebrietate percuffit Clericum, a cenſura eximit Mag. Grandin, ſi antequam inebriaretur, non cogitavit de vitanda ebrietate: ſed laxior eſt hæc opinio, unde cenſuræ ſubjacet qui advertit aut advertere potuit ex

adip.

actione sua secuturam ebrietatem, & ex ebrietate percussione. Moneant tamen Toletus lib. 1. cap. 29. Sairus l. 6. c. 17. n. 35. ebrium non incursum censuram, si ante quam vapores ulum rationis ademissent, periculi in quod se coniecisset conscius, sufficientem adhibuisset diligentiam ad vitandam percussione, puta arma projiciendo, curando se sub sera includi; quia tunc percussio censenda esset involuntaria. Idem dicendum de somnambulibus, qui comperiunt se in somno arma capere, iisque contra alios uti; ii enim a censura & irregularitate liberi erunt, si omni ope conentur hæc mala prævenire.

At, inquires, qui lapidem projicit in Clericum, & ante percussione conteritur, nihilominus censuram incurrit; ergo & eam incurret ebrius in casu proposito.

R. neg. conseq. Nam effectus lapidis semel projecti impediri non potest; effectus vero ebrietatis multiplici via cohiberi valet, ut si ebrius se recludat, si aliis serio imperet ne se exire permittant. An, & quomodo qui rei illicitæ vacat, poenas juris incurrat, vel non, dicam ubi de irregularitate.

Inquirunt hic aliqui, an qui Laicum percutit, credens huic percussioni annexam esse censuram, eandem incurrat.

R. negat. tum quia erronea conscientia non inducit censuram, sed Superior legitimus; tum quia actus propter quem inducitur censura, non est sacrilegium mentale, sed externum contra Clerici personam consummatum, in hac autem percussione occurrit quidem sacrilegium internum, non autem externum.

Quæres 2. an metus excuset a censura. Nota: metus vel est levis, iisque nec a peccato nec a censura excusat; vel gravis, & hic vel incutitur in contemptum Ecclesiæ, vel non; quibus positis,

R. 1. Si res quæ ex metu gravi agitur prohibita sit solum jure ecclesiastico, qui eam facit non incurrit censuram, nisi metus incutiatur in contemptum potestatis ecclesiasticæ. Prob. 1. pars. Ubi non est peccatum, ibi nec incurri potest censura: atqui ubi quis legem mere humanam omittit ex metu gravi, puta amittendi vitam, famam, fortunas; ibi non est peccatum, cum leges humanæ cum tanto incommodo obligare non soleant, ut alibi fufius dictum est. Prob. 2. pars a contrario, P. 175. quia qui legem Ecclesiæ in ejusdem Ecclesiæ contemptum transgreditur, etiam ex metu gravi, non ideo immunis est a gravi peccato: ergo nec immunis est a censura contra hoc peccatum lata. Confirm. ex cap. *Sacris*. 5. *De his quæ vi &c.* ubi postquam Innocentius III. negavit eos qui coacti sunt *communicare excommunicatis*, censuram contrahere, quia *magis pati quam agere* convincuntur, declarat tamen illos qui idem ex metu faciunt, ligari censura, quia *licet metus attenuet culpam*, non impedit tamen quominus culpa hæc mortalis remaneat: ubi manifeste loquitur Pontifex de metu in Religionis aut ecclesiasticæ potestatis contemptum incusso, cum apud omnes constet communicationem hanc cum excommunicato, præciso contemptu, esse culpam solum venialem, imo nullam si fiat ex gravi metu: docet ergo censuras contrahi ab iis qui ex contemptu leges pure ecclesiasticas violant. Hinc, inquirunt Salmantic. c. 1. n. 205. peccat mortaliter & censuræ reus est, si hæc imposita sit, qui in Ecclesia loquitur, ad id adactus metu in irrisione poenæ ecclesiasticæ incusso, debetque potius

mori quam loqui. Hinc 2. irregularis evadit excommunicatus vitandus; qui metu coactus aliquem extra casum necessitatis absolvit. (De casu necessitatis dicam infra.) Ratio est, quia talis caret jurisdictione, adeoque inhabilis est ad absolvendum. Non fieret tamen irregularis idem homo, ajunt ibid. Salmantic. si ex gravi metu ministraret in Sacris; quia censura aufert quidem usum Ordinis, ad eum vero inhabilem non facit. Unde colligit Navarrus, homicidam post debitam contritionem & confessionem, etiam nondum obtenta dispensatione, posse Sacrum facere, si probabiliter timeat se homicidii hujus suspectum fore nisi celebret. Idem dicit tum de excommunicato occulto in simili periculo infamiae constituto; tum de Moniali quæ occultissime in censuram Papalem incidisset; ea enim, inquit, ante moram petendæ absolutionis posset Choro interesse, & communicare, cum aliæ ad id tenentur, si ab iis abstinendo fama ejus & monasterii periclitaretur. Idem cum aliis docent Saurus, * Bonacina, Auctor Collat. Andeg. unde etiam inferunt excommunicatum occultum posse sine peccato & irregularitatis metu, audire Sacrum, celebrare, absolvere &c. ad vitandum grave scandalum, vel infamiam, vel detractionem, vel grave proximi periculum & necessitatem. Nomine autem scandali, ait Bonacina post Suarem, non intelligo admirationem hominum cum frequenti sermone de ea re, sed occasionem peccati, ut detractionis & judicii temerarii. Ratio decisionis hujus præcipua est, quod ubi occurrunt præcepta duo quæ simul observari nequeunt, tunc gravius & majus observari debet: majus autem est præceptum non exhibendi scandalum, quam faciendi præter obligationem censuræ audiendo Sacrum, celebrando &c. Hæc doctrina sic intelligi debet. 1. ut qui actus est in statu peccati mortalis, & nullum vel valde dubium de eo dolorem sentit, potius omnia pati debeat quam in tali statu celebrare. 2. exigunt aliqui, ut homo in hoc statu positus, recurrat, si possit, ad Confessarium, etiam pro reservatis non approbatus, a quo permittit tunc Ecclesia ut saltem ad tempus absolvatur aut dispensetur, cum onere adeundi Superiorem. Ita Habert *De pœnit.* c. 7. q. 6. Contrarium docet Ethica amor. tom. 3. l. 5. *De pœnit.* n. 2750. Proinde, inquit, si Parochus casum habens reservatum, festo die celebrare debeat, ut populus Sacrum audiat, nec id absque gravi scandalo omittere queat, nec Vicarium substituere, aut adire Superiorem, perinde se gerere debet ac si Confessarii copiam non haberet, licet habeat copiam Confessarii approbati pro casibus non reservatis, quia is ne quidem a non reservatis absolvere potest ob eorum conjunctionem cum reservatis a quibus absolvere non potest. Hæc ultima opinio pro præsentī mihi verior apparet: tum quia ex opposita sequi videtur Sacerdotem metu scandalī celebrare eoactum, recurrere posse ad Sacerdotem, etiam non approbatum; tum quia reservatio non cessat, nisi in articulo mortis. Idem docet Silvius in supplem. 3. part. q. 10. a. 2. Pontas *Cas reserv.* cas. 21. V. P. Antoine c. 3. *De pœnit.* a. 2. q. 8. tunc vero dubium non est quin homo ille & veram in se contritionem pro virili excitate, & quamprimum confiteri teneatur, prout docet Synodus Trid. sess. 13. cap. 7. & can. 11.

R. 2. Si res quæ fit ex metu, non ecclesiastico solum, sed divino & naturali jure vetita sit, probabilius est incurri censuram. Est contra Suar. disp. 4. sect. 3. n. 14. Salmant. ibid. & alios plures. Prob. 1. Ideo qui legem

metre

Manual.
c. 27. n.
239.

* Disp. 1.
q. 2. pœnit.
3.
Coll. An-
deg. s. 2.
p. 146.
Saur l. 1.
n. 18. n. 41.

mere ecclesiasticam ex gravi metu violat, non subiacet censura, quia immunis est a peccato quod censura præsupponitur; ideo autem a peccato immunis est, quia non intendit Ecclesia ut filii sui hæc leges cum tanto discrimine servent: atqui hæc ratio jam locum non habet, cum res quæ agitur ex metu, per se mala est, & juri naturali contraria; ergo. Prob. 2. Ut in hoc casu incurratur censura, duo sufficiunt. 1. ut Ecclesia possit. 2. ut merito præsumatur velle prohibere sub censura rem juri naturali contrariam, etiam si fiat ex metu: atqui Ecclesia 1. id potest. Quidni enim possit Ecclesia sub pœna censura prohibere id quod Deus prohibet sub pœna ignis æterni? 2. Ecclesia merito præsumitur id velle: tum quia cum Ecclesia indistincte loquitur, verba ejus sine distinctione intelligi debent; tum quia Ecclesiæ censuras illas decernentis scopus est, ut homines potentius & efficacius retrahat ab iis quæ jam divino aut naturali jure prohibita sunt; ergo tam late obligare debet Ecclesiæ censura, quam Dei vel naturæ lex: unde cum lex illa etiam in casu gravis metus obligare non desinat, non etiam ligare definit Ecclesiæ censura. Prob. 3. quia hæc nostra opinio tior est quam opposita, nec minus est probabilis; ergo. Hinc colliges verum esse quod alibi diximus post Silvium, eos e Christianis qui in Turcarum trementibus metu mortis remigant contra Christianos, non esse a censura immunes. Et vero hæc remigatio tam ad minus mala est, deterioresque parit effectus, quam actio Episcopum aut Cardinalem verberandi: atqui fatentur ipsi Salmanticenses verberationem Episcopi aut Cardinalis, licet non fiat ex metu in contemptum Ecclesiæ incusso, inducere censuram, quia, inquit, res est gravissima; ergo.

Tom. 2.
p. 198.

Quæres 3. an impotentia faciendi id, quod præcipitur sub censura, ab ea excuset.

R. affirmat. Ratio est, 1. quia *impossibile nulla est obligatio*. 2. quia quod excusat a peccato, excusat & a censura: atqui impotentia excusat a peccato. Hinc non subiacet censura contra rei alienæ detentores latæ, qui vel absolute restituere nequit, vel id non potest sine gravi incommodo, v. g. sine damno longe majori, aut sine detrimento bonorum ordinis superioris.

L. 185. ff.
De reg.
jur.

Major est difficultas, an cui certum tempus, v. g. mensis, constitutum est ad solvendum, sub pœna censura, eam incurrat, si initio mensisolvere potuit, & prævidit se reliquo tempore solvendo imparem fore. Affirmant Bonacina, Suares & alii communiter, quia talis restitutio omisio vere est culpabilis, adeoque censura plecti potest. Et vero quis a peccato excuset eum qui mane Missam audire potuit, & non audiit, prævidens futurum ut deinceps audire non posset? atque hoc extendunt iidem Doctores contra alios, etiam si homo ille ante elapsam terminum de culpa sua doleat; quia, inquit, ut incurratur censura, non requiritur ut actu incurratur reatus culpæ, sed satis est ut positus sit in causa, cujus effectus præscitus fuerit; hoc enim sufficit ad contumaciam. Monet tamen Suares, quod si ad Judicem tempore congruo recurratur, eique sufficienter proponatur & probeatur impotentia, possit is & debeat oblata sibi satisfactione, aut præstita cautione, suspendere censuram; sicut potest & debet absolutionem censurae jam contractæ impendere digne petenti. Nota obiter cum Avila 2. p. c. 7. disp. 3. Coninch n. 205. Salmantic. c. 2. n. 22. eum ad restitutionem parti latæ faciendam teneri, qui absolvit debito

Suar.
disp. 20.
sect. 2. n.
16. Bonac.
cin. d. sp. 1
q. 2. p. 3.

rem

rem non petita ab eo satisfactione, vel reali, cum id fieri potuit, vel fidejussoria aut pignoratitia, cum realis præstari nequit.

Quæres 4. an consensus illius in cuius favorem lata est censura conditionalis, possit eam suspendere.

R. affirmat. Ita Suar. disp. 3. sect. 6. n. 8. Bonac. ibid. punct. 4. & alii contra Navar. c. 27. Saurum l. r. c. 11. Ratio est, quia si quis absolute remittat creditoribus suis debitum, quod sub pœna censuræ duos intra menses solvere tenebantur, cessabit censura ob subtractionem materiz, ut concedunt adversarii; ergo etiam suspendetur, si creditor terminum proroget. Confirm. tum quia debitores ante elapsum terminum non sunt proprie debitores, neque sunt in mora; tum quia censura in alicujus gratiam concessa, videtur hanc importare conditionem, nisi ipse consenserit in dilationem solutionis.

Obijciuntur duo. 1. quod verba censuræ operentur id quod sonant; unde cum sonent debitores Titii incurrere censuram post duos menses, nisi restituant, videntur iidem tunc temporis subijci censuræ. 2. quod suspendere censuram sit actus jurisdictionis; creditor autem jurisdictionem non habet. Verum hæc non obstant. Nam 1. verba censuræ non operantur nisi secundum intentionem Superioris: Superior autem non intendit ligare debitores, nisi juxta voluntatem illius in cuius favorem censuram decernit. 2. etsi suspendere censuram directe, &, ut ajunt, *potestative*, sit actus jurisdictionis; at eam suspendere per materiz subtractionem ad tempus, non magis est actus jurisdictionis, quam eam tollere in perpetuum, per plenam debiti remissionem.

Ceterum, nemini dubium est quin elapso termino quem prorogaverat creditor, incurratur censura, quia terminus non ad faciendum sed ad sollicitandam obligationem præfixus est. Nota, hæc duo quæsitæ, non ut thesis, sed ut hypothesis habenda sunt in Gallia, ubi debitores ad solutionem per censuras non coguntur; sed quod de debito, exempli gratia dictum est, ad similes casus trahi facile potest.

Quæres 5. an appellatio excuset ab incurrenda censura. Not. 1. Appellatio, juxta Canonistas ad tit. 28. lib. 2. Decretal. est provocatio ab inferiore Judice ad superiorem facta, ratione gravaminis illati vel inferendi; unde appellatio species est quædam defensionis quæ innocenti injuste oppresso conceditur. Appellatio duplex; judicialis, & extrajudicialis. Appellatio *judicialis* ea est qua appellatur ab actibus judicialibus: unde de iis est quæ in judicium veniunt, vel circa illud accidunt; eaque tripliciter interponi potest, 1. ante litis contestationem, ut si quis appellet quia citatus est ad locum non tutum, aut quia brevior terminus sibi datus est &c. 2. post litis contestationem, sed ante sententiam definitivam, ut si quis appellet a sententia interlocutoria, seu quæstionis incidentis. 3. post sententiam definitivam, ut si quis appellet ab ea ne mandetur executioni. Appellatio *extrajudicialis* ea est qua fit ob gravamen, quod extra judicium ab aliquo inferitur, aut probabiliter inferendum timetur, ut si quis appellet eo quod Beneficium in ejus præjudicium alteri concessum fuerit; vel ne talis hominis electio aut postulatio fiat. Hæc appellatio non est vera & proprie dicta appellatio. 1. quia in appellatione proprie dicta judicium debet esse inceptum, cum ea sit pro-

VOCAT.

vocatio a Iudice inferiore ad superiorem : appellatio autem extrajudicialis potest causam seu litem inchoare, & ideo magis proprie dicitur *provocatio ad causam*. 2. quia appellatio proprie dicta requirit Judicem a quo, & ad quem ; extrajudicialis vero non fit necessario a Iudice, sed ab eo omni qui inique gravat, etiam si Iudex non sit.

Not. 2. Appellationis legitimæ duplex est effectus; nam 1. *devolvit* causam ab tribunal superius. 2. *suspendit effectum* sententiæ Iudicis inferioris. Verum appellatio posteriorem hunc effectum non semper parit, idque præsertim constat in censuris; qui enim a sententia excommunicationis contra se lata appellat, conqueritur quidem de hac sententia, sed non ideo cessat ligari, sique tandiu ligatus manet, donec is, ad quem appellatum est, agnita sententiæ injustitia, eandem resciderit.

Not. 3. Censura dupliciter ferri potest, vel pure & absolute, ut cum quis excommunicatur, quia contumax est; vel conditionate, ut cum quis excommunicatur, nisi intra mensem satisfaciatur. His positis,

R. 1. Appellatio legitima excusat a censura condicionali, modo appellatio fiat ante lapsum temporis ad implendam conditionem concessi. Habetur expresse cap. *Præterea*. 40. *De appellat.* Ratio est, quia appellatio devolvit causam ad alium Judicem, & prioris Iudicis jurisdictionem suspendit; ergo Iudex ille jam amplius censuram valide ferre non potest: unde cum prior ejus sententia condicionalis, nihil operata sit ante conditionem expletam, & jurisdictio ejus per appellationem suspendatur, jam appellatorem ligare non potest. Ceterum appellatio hæc non solum suspendit censuram, sed etiam obligationem exequendi id quod præcipitur sub censura: ideo enim appellatur a censura, quia appellatur a præcepto, parumque utilis esset appellatio, si a pœna excusaret & non a culpa, ut bene Suar. disp. 3. sect. 6. Hinc citatus a Iudice ad comparandum intra mensem, sub pœna censuræ, censuram non incurrit si post legitimam appellationem non compareat.

R. 2. Appellatio legitima a censura jam lata, eam non suspendit: idem dicendum de censura condicionali, post conditionis eventum. Ita statuit Innocentius III. c. *Pastoralis*. 53. *De appellat.* Ratio est, quia censura absolute lata executionem secum trahit, & suum sortitur effectum; ergo tandiu ligat donec ligatus absolvatur: absolutio autem non tribuitur per appellationem, ut patet; unde communis Canonistarum vox est, appellationem tunc devolutivam esse, non vero suspensivam.

Duas huic regulæ limitationes affert Piring cit. t. n. 47. 1. enim vult eam locum habere dumtaxat in suspensione vel interdicto ab Officio divino, & ingressu Ecclesiæ, & aliis spiritualibus, quæ animam ligant; non autem in interdicto aut suspensione a temporalibus. Unde si quis interdicatur a perceptione rei temporalis, imo etiam a percipiendis Beneficii fructibus, item a voce activa aut passiva, vel etiam ab usu Pallii Episcopalis, aut Pontificalibus, poterit is sententiam hanc per legitimam appellationem suspendere; ita etiam Avila. 2. vult quoque suspensionem quæ non est censura, sed ut mera pœna infligitur, per appellationem subsequenter suspendi; quod negat Suares disp. 28. sect. 5. n. 3. Bonac. disp. 1. q. 2. punct. 2. Sed hæc quæ difficultate non carent, & a Canonistis fusiùs tractantur, profundius expendere non vacat.

Diff. 3.
sect. 15.
n. 18.

R. 3. Per appellationem interpositam a censura ab homine, non solum ea non suspenditur, sed nec ejus denuntiatio impeditur: unde non obstante appellatione potest Episcopus excommunicatum denunciare eum contra quem talem sententiam tulit. Ita habetur cit. c. 53. *De appellat.* Excipit Suares Judicem delegatum, qui cum semel appellationem admisit, jam amplius ad denuntiationem progredi non potest. Docent tamen Covarruvias, Angelus, Navarrus & alii quos citant Suares & Bonacina, licitum esse appellare a sententia mere declaratoria. Quapropter si declarare velit Judex aliquem reum esse criminis cui annexa est in jure censura, poterit is interposita appellatione declarationem hanc, & denuntiationem quæ eam consequetur, impedire: unde si Judex neglecta appellatione ulterius procedat ad declarationem & denuntiationem, non ideo vitandus erit ut publice excommunicatus ille contra quem sic actum fuerit.

Tom. 3. p.
1. de ord.
judic. p. 60.

R. 4. Ut legitima sit appellatio plura requiruntur. 1. causa sufficiens & probabilis; appellationis enim remedium non est ad defensionem iniquitatis, sed ad praesidium innocentie institutum, ex c. 61. *De appellat.* 2. Non oportet ad comparas Judices appellationes referri, sed a minori judicio in majus tribunal ascendere, caus. 2. q. 6. c. 28. unde non valet appellatio ab Ecclesia ad Ecclesiam. 3. appellatio fieri debet tempore debito. Jure antiquo intra decem dies appellandum erat, nunc intra quadraginta, ait post Gonzalem D. Gibert in Opere recens edito Coloniz Allobrog. Dies illi quadraginta computantur a publicatione sententiæ, atque id locum habet in Gallia, ut docet Cabals. l. 4. c. 12. quem & alios quos citavi consulat qui plenior materiam appellationum notitiam habere volet.

CAPUT QUINTUM.

De absoluteione a censuris.

IN hoc Capite multa, eaque magni momenti discutienda veniunt. 1. itaque videndum quis absolvere. 2. quis absolvi possit. 3. quæ forma, quæ sit absoluteionis ritus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis absolvere possit a censuris.

Certum est 1. censuram tolli posse per absoluteionem. Ratio est, 1. quia Christus solvendi simul & ligandi potestatem Apostolis concessit Matth. 18. 2. quia potestate hac semper usa est Ecclesia. 3. quia Ecclesiæ jurisdictio in destructionem magis vergeret quam in ædificationem, nisi par esset in ea solvendi ac ligandi potestas.

Certum est 2. censuram proprie dictam non nisi per absoluteionem tolli. Ratio est, 1. quia res eadem tolli debet auctoritate qua constituta est. 2. quia triplex tantum extra absoluteionem concipi potest censuræ tollendæ modus. 1. per mortem ejus qui censura ligatus est. 2. per cessationem ipsius contumaciæ. 3. per mortem Superioris: atqui nullum ex his mediis sufficit.

Nea

Non primum, quia mortuus nec in loco sacro sepeliri potest, nec pro eo offerri possunt suffragia; quia *quavis absolutus apud Deum fuisse censetur* per contritionem, *nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus*. Non secundum, quia ut rebellio censuram promeruerit, neque tamen eam per se & independenter a Superioris auctoritate induxit; sic rebellionis emendatio preparat ad absolutionem, nec tamen eam præstat per se. Non tertium: tum quia pœna legitime imposita transit in rein iudicatam, iudicium autem perseverat, etiam post Iudicis mortem, nisi ab alio revocetur; tum quia quod per voluntatem imponitur, per eandem tolli debet. Hinc 1. si suspensio pro uno mense imponatur, eo quidem transacto desinet, sed non erit veri nominis censura: vera enim censura spectat contrimendam contumaciam, ejusque durationi commensuratur; unde semper durat si semper duret contumacia; tolli vero **proinus debet*, statim ac tollitur contumacia. Hinc 2. si censura his feratur verbis, *Sis excommunicatus donec satisfeceris*, ea semper tollitur per absolutionem, sive hæc de novo impendi debeat, sive non; quia in hoc ultimo casu, ipsa sententiæ forma continet absolutionem sub conditione, idemque est ac si diceret Iudex, *Ego te excommunico, & simul absolvo, non pro nunc, sed pro tempore quo satisfeceris*. Vid. Suar. disp. 7. sect. 1. Quæritur ergo quis absolutionem illam tribuere possit; quod ut methodice & gradatim resolvamus, quætionem quæ in se generalior est, in plures alias partiemur.

R. In articulo mortis omnes Sacerdotes, quoslibet penitentes a quibuscumque peccatis, aut censuris absolvere possunt, ne scilicet quis periret. Ita Concil. Trident. sess. 14. c. 7. Ratio est, quia in illo casu omnes Sacerdotes jurisdictionem habent, sive a jure divino, ut censent Durandus & alii quidam, seu ab Ecclesia ipsa delegatam, (ut verius tenent alii longe plures apud **Sua-* rem) & id abunde patet ex constanti & non interrupto Ecclesiæ usu.

Hinc colliges contra Silvestrum & alios quosdam, nec Laicum, nec Clericum qui Sacerdos non sit, a censuris absolvere posse: tum quia Concilium Tridentinum non loquitur nisi de Sacerdotibus; tum quia potestas absolvendi a censuris in periculo mortis non datur, nisi ut quis etiam a peccatis absolvi possit, solus autem Sacerdos a peccatis absolvere potest; tum quia usu receptum est, ut solus Sacerdos in hoc etiam mortis discrimine absolutionem a censuris impendat, non autem Clericus, nisi is forte censuram tulerit, eamque idcirco relaxare valeat.

Hæc satis recepta sunt: verum hic multæ, æque graves occurrunt difficultates sigillatim expendendæ. Prima est, an facultas in articulo mortis absolvendi, ita ad omnes prorsus Sacerdotes extendatur, ut ipsis quoque præcisis, seu excommunicatis denunciatis competat. Duplex est, quod multi nequidem audierunt, ea de re opinio. Prima negans, quam fuisse tuetur Prosper Fagnan. tom. 3. in cap. *Non est vobis*. 11. *De sponsalib. & matrim.* Pontas v. *Absolutio* cas. 33. vet. edit. (qui tamen in nova edit. cas. 34. ab ea utcumque recessit, cum oppositam in praxi tutam esse doceat) & alii mox citandi.

Hæc autem opinio prob. 1. ex decisione sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quæ declaravit Sacerdotem excommunicatum denunciatum non posse penitentes in articulo mortis constitutos a reservatis absolvere . . . quia communis opinio videtur illa, quod tales excom-

Ec 2

muni-

C. 22. De
sent. ex-
co.n.*C. 16. De
offic. d. n.
leg.*Disfr. 16
de penit
sect. 4.

S. Thom.
3 p. q. 82.
a. 7. q. 19.
4. dist. 19.
q. 1 a. 2.

municati non id possint etiam in hoc casu necessitatis. Quod ibidem confirmatur auctoritate celeberrimorum tredecim Scriptorum, quales sunt S. Thomas, Durandus, Cardinalis a Turrecremata, Alexander de Hales, S. Antoninus, qui, ut alios omittam, sic loquitur 3. p. tit. 14. c. 19. §. 15. *In articulo necessitatis quilibet Sacerdos, modo non præcisus, potest absolvere a qualibet sententia, & a quolibet peccato.* Et his quidem Theologis, ait Pontas, addi possunt S. Raymundus, Covarruvias, Medina, Auctor Collat. Condom. tom. 2. coll. 12. sect. 1. p. 306. & alii plures cum Cabassut. l. 5. c. 14. n. 8. qui tamen, pace Pontasii dictum sit, hoc ibi non dicit, & contrarium expresse docet eod. lib. c. 11. num. 2.

Prob. 2. Quia si alicubi concederetur Sacerdoti præciso iurisdicção in articulo mortis, maxime his Tridentini verbis, *Veruntamen pie admodum, ne hac ipsa occasione, casuum scilicet reservatorum, aliquis pereat, in eadem Ecclesia semper custoditum fuit, ut nulla sit reservatio articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes &c.* atqui, ait Fagnan, verba hæc nihil probant pro Sacerdotibus præcis; nam legenti totum capitis contextum, evidens est hunc omnino ejus sensum esse, eumque tripartitum. 1. nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum præfert in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem. 2. magnopere expedire ut Sacerdotum iurisdicção restringatur per casuum reservationem, ita ut atrociora quædam & graviora crimina, non a quibuscumque, sed a summis dumtaxat Sacerdotibus, Papa & Episcopis absolvi possint. 3. hanc tamen differentiam quæ est summus inter & infimos Sacerdotes quoad casus reservatus, non subsistere in articulo mortis, quia semper in Ecclesia custoditum fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis, ne forte hac occasione aliquis pereat. Ex quibus sic arguit. 1. Sacerdotes qui absolvere possunt a reservatis in mortis periculo, ii ipsi sunt qui extra mortis periculum non possunt absolvere a reservatis, possunt vero a non reservatis; atqui Sacerdotes præcisi extra mortis periculum nec a reservatis nec a non reservatis absolvere possunt; ergo Sacerdotes qui in mortis periculo absolvere possunt, non sunt Sacerdotes præcisi. 2. Sacerdotes qui absolvere possunt in articulo mortis, ii sunt qui extra eundem articulum absolvere prohibentur vi reservationis, ut patet ex ipso cap. tit. qui est *De cas. reservat.* atqui Sacerdotes præcisi non vi reservationis, sed vi præcisionis suæ absolvere prohibentur. 3. Sacerdotes quibus Concilium absolvendi in articulo mortis facultatem concessit, ii ipsi sunt quibus ex continua Ecclesiæ consuetudine permixtum fuit ut in eo extremitatis casu absolverent: atqui soli Sacerdotes non præcisi ii sunt quibus id conveniat: cum communiter crediderint nobiliores Theologi ante Trid. Sacerdotes præcisos, ne quidem in casu necessitatis absolvere posse, ut etiam notavit & probavit S. Congregatio.

Addæ, quod mirum esset si Tridentina Synodus quæ S. Thomæ doctrinam tanti semper fecit, ab ea in hac parte recessisset: mirum si contra morem suum quæstionem inter Catholicos hæctenus libere agitatam definiisset: mirum si Joannes Moronus Cardinalis Episc. * Prænестinus, qui Concilio Trid. nomine Pii IV. præerat, ejusque mentem assequeretur, permisisset ut S. Congregatio cui præsidebat, decretum Concilio contrarium emitteret: mirum si Gregorius XIII. qui Synodo Tridentina inter-

* Tivoli.

interfuerat, ejusdem decreti promulgationem permisisset, & non reclamasset contra hanc, si vera non fuisset, Trident. Concilii interpretationem. Haftenus & ita fere Fagnan.

Secunda opinio, quæ nunc saltem longe communior est, Sacerdotibus etiam præcis copiam facit in articulo mortis absolvendi. 1. quia in textu Concilii Tridentini, vox *omnes Sacerdotes*, tam late patet quam vox ista, *omnes* seu *quoslibet* pœnitentes: atqui vox *quoslibet*, ipsos etiam excommunicatos denunciatiatos comprehendit; ergo a pari. Et certe, * ubi ^{* Gloss. in c. 13. dist. 55.} Canon non excipit, nec nos excipere debemus. 2. nisi vox *omnes Sacerdotes*, ad ipsos etiam præcisos Sacerdotes extenderetur, jam Ecclesia dure ageret, non ut pia mater, imo nec assequeretur finem suum, qui est ut nemo pereat; quandoquidem ii perirent quibus a præcis succurri non posset. 3. quia decretum Tridentini, prout explicatur a Fagnano, probaret eos qui ante casum necessitatis approbati non erant ad absolvendum, saltem a non reservatis, non posse absolvere in casu necessitatis, ut patet attendenti ad primam partem secundæ probationis: atqui tamen hoc nemo dixerit. 4. quia Melchior Canus, & Dominicus Soto qui in Concilio Tridentino interfuerant, aperte docent validam esse absolutionem a Sacerdote præcis concessam in præsentī casu: hoc autem non docuissent contra mentem Concilii quæ eos latere non potuit.

Respondent alii ad 1. neg. maj. Quia nihil est sive in Concilio Tridentino, sive in decretis quæ ante vel post emissæ sunt, unde colligi possit aliquos esse pœnitentes ad quos Concilii verba non extendantur; contra vero in Theologis Concilio anterioribus, item in ipsi Concilii verbis, ac demum in decreto S. Congregationis est unde colligatur verba Tridentini ad Presbyteros præcisos non extendi.

Ad 2. Si dura idcirco sit Ecclesiæ agendi ratio, ergo etiam dura est cum prohibet ne homini absenti, v. g. in carcere incluso, concedatur absolutionis beneficium; hæc enim absolutio ex natura rei nec invalida est, nec forte illicita, ut docet Morinus * cum aliis bene multis: dura item cum invalidam facit absolutionem ab excommunicato denunciato concessam ei, qui ex errore privato etiam invincibili, eidem confitetur: dura quoque cum non permittit Clerico, vel forte etiam Laico, ut excommunicatum, absente Sacerdote, a censuris absolvant, quod fieri posse quidam ut Ecclesiæ pietatem commendarent, temere asseruerunt; dura etiam Christi ipsius agendi ratio, qui non permisit ut in casu necessitatis aliter quam in aqua conferretur Baptismus, aut in eodem casu Laici a peccatis absolvent. Ex his itaque, verisimilitudinibus Sacramentorum substantia sumi non potest. Habuit utique suas sic agendi rationes Ecclesia, neque aliter eam egisse probat, qui sine Canonum auctoritate dicit, eam aliter agere debuisse. Adde, casum in quo non occurrat, nisi Sacerdos præcisus qui morientem absolvat, tam rarum esse, ut vix semel id uno sæculo contingat: pro iis autem quæ tam raro accidunt, jura non constituuntur, l. 4. ff. *De legib.*

Ad 3. neg. iterum maj. Tridentinum enim expresse confirmat id quod antea in Ecclesia custoditum erat: atqui antea in usu erat, ut quilibet Sacerdos, modo non præcisus, absolveret in periculo mortis, ut patet ex cap. *Presbyter*. 14. xxvi. q. 6. quod desumptum est e Concil. Carthag. III.

Ad 4. Evidens est majorem esse eorum quos pro prima opinione citavimus, auctoritatem, quam Cani & Soto.

Hæc sunt utriusque partis momenta, quæ tam gravia videntur mihi, cum Pontasio loquor, ut vix aliam præ alia eligere possim. Prima rem intus insipienti fundatior videtur; suavior altera, & ut longe receptior, in praxi permessa: sive quia in extremis dubia jurisdictione ut & dubia materia uti licitum est; sive quia error tam communis jurisdictionem tribuit. Certe jam cessavit ratio cui innititur supra S. Congregatio, quod nempe communis esset opinio, quæ omnem Sacerdotibus præcisè jurisdictionem abnegat; altera enim longe communior est.

V. Ethic.
de cœnit.
n. 2721.

Grandin
p. 52.

Palud in
4. dist. 10.
q. 3. cœnit.
6.

Tom. 3. l.
5. c. 227.

Notant tamen Doctores, quod si querendo absolutionem ab Hæretico etiam non denunciato, periculum esset seductionis, tunc ab eo reculari deberet, sicut & reculari posset in detestationem hæreseos. Ulterius progreditur Paludanus, juxta quem melius est non confiteri quam Hæretico confiteri & sanctius est mori sine communione, quam de manu Hæretici communicare.

Secunda difficultas est, an Sacerdos non approbatus possit in articulo mortis absolvere, cum præsens est proprius Sacerdos, aut alter approbatus, vel cum absolutio a censuris per litteras obtineri a Superiore potest. Affirmant aliqui, quos sequitur Henricus a S. Ignatio. Verum opposita opinio tutior est in praxi, quod & fatetur his verbis citatus Henricus, *Caveat in praxi simplex Sacerdos, præsentem approbato vel Parocho moribundum absolvere: caveat etiam moribundus ipsi confiteri: neque id enim omnimode securum est.* Et vero Rituale Pauli V. sic habet, *Si periculum mortis imminet, approbatusque desit, quilibet Sacerdos poterit a quibuscunque censuris & peccatis absolvere.* Adde quod Synodus Tridentina in decreto citato confirmat solum consuetudinem in Ecclesia semper custoditam: atque consuetudo antiqua non permisit unquam cuilibet Presbytero ut in articulo mortis absolveret, nisi cum aberat Superior aut Sacerdos approbatus, ut colligitur ex cit. cap. 14. xxvi. q. 6. *Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliat penitentem, nisi, absente Episcopo, ultima necessitas cogat.*

In his porro gradatim procedendum est, juxta Bonacin. disp. 1. q. 3. puncto 3. n. 7. hoc modo. 1. Sacerdos approbatus, etiam si pro reservatis approbatus non sit, præferri debet ei qui nullatenus approbatus est: quod extendit Suares ad eum etiam qui in alia, non autem in ipsius penitentis Diœcesi approbatus est; hunc enim jure potiorē esse contendit. 2. non approbatus, excommunicato etiam tolerato & approbato; is enim se sponte ad Sacramentorum administrationem ingerere nequit. 3. suspensus vel interdictus, aut irregularis, excommunicato vitando &c.

Sed quid si Confessio non approbato fieri cœperit, & superveniat approbatus?

R. posse continuari, & absolutionem impendi. Ita Sanchez, Bonacin. Paul. a Lugd. De pœnit. p. 386. Ratio est, 1. quia gratia illimitate concessa, restringi non debet: atque Concilium Tridentinum permittens ut quilibet Sacerdos in periculo mortis absolvat, non restringit facultatem hanc usque ad adventum Superioris, alteriusve Sacerdotis approbati. 2. quia jurisdictio delegata continuatur et non integra, nisi revocetur: porro Sacerdos approbatus, aut Superior jurisdictionem ab Ecclesia ipsa concessam revocare non potest. 3. id ipsum & aliquid amplius probant hæc Em. Card.

Noal.

Noallii verba in Mand. de casibus reservatis : *Si adest, aut haberi facile potest qui facultatem habeat absolvendi a casibus reservatis, abstinere a Confessione audienda debet is qui facultatem hanc non habet: nisi tamen prudenter judicaverit oriturum hinc scandalum, aut moribundum id agere nimis latuum.* Hic notat Bonacina, si obtentā absolutione recorderetur infirmus alicujus peccati, Confessionem Sacerdoti approbato qui supervenit, esse faciendam, quia hæc nova est Confessio; respectu cujus res est integra. An idem dicendum si peccatum oblitum gravis quædam esset circumstantia criminis alicujus jam confessi, definiant doctiores.

Tertia difficultas est quomodo se gerere debeat Confessarius cum eo quem in articulo mortis a censuris absolvit. R. r. efficiendum esse ut penitens actu satisfaciat si potest. 2. ut saltem cautionem, vel etiam juramentum præstet de satisfaciendo, aut hæredes suos ad damnum quod ipse intulit reparationem, instrumento quantum fieri poterit authentico cogat. 3. jure communi obligandus est penitens ut sublato impedimento propter quod ab eo qui aliunde incapax erat, absolutus fuit, quamprimum commode poterit, se præsentet Superiori, qui de jure extra illud periculum absolvere poterat; alioqui in eandem sententiam recideret ipso jure, prout statuit Bonifacius VIII. c. *Eos qui*. 22. *De sent. excomm.* in 6. Verum hæc disciplina non ubique in Galliis viget, ut monet Habert; unde qui in mortis periculo absolutus fuit, immunis remanebit a censura, præterquam tribus in casibus: 1. si non sit absolutus nisi hac conditione ut in censuram reincidat, si se Superiori repræsentare negligat cum convalescit. 2. si Decretalis Bonifacii recepta sit ea in Diocesi in qua absolvitur, ut recepta est, ait Habert *ibid.* q. 13. in Diocesi Remensi & Virdunensi: an in Parisiensi, dubitari potest ob hæc citati Mandati verba, *Si absolutus fuit moribundus a censura aliqua reservata, omnino necesse est, ut, ubi convalescit, ad Superiorem accedat, demum ab eo absolutionem censuræ recipiat*: secus in casibus simpliciter reservatis sine censura, in quibus non præcipit, sed solum suadet Card. Noallius, ut qui ab iis in mortis articulo absolutus est, eum adeat a quo alias fuisset absolvendus, casus reservatos etsi remissos ei declaraturus, ut ab eo consilia & monita salutis accipiat. Nullibi in jure præceptum est, ait Bonac. ut a reservatis in mortis periculo absolutus Superiori se præsentet. 3. demum si cujus censura publice denunciata sit, eum ad Superiorem recurrere necessum erit, non modo ut salutis monita & penitentiam recipiat, sed ut ab eo in foro exteriori absolvatur: si tamen is ante moriatur quam publice absolutus fuerit, non debent ei cæmeterium, & alia Ecclesiæ suffragia denegari, quia ad hoc sufficit absolutio sacramentalis quam recepit. Ita fertur c. 14. *De sepult.* ut notat & docet Collator Andeg. *ibid.* An vero excommunicatus denunciatus, qui in casu necessitatis sacramentaliter absolutus est, adhuc vitari debeat, si, cum potest, legitimo Superiori se non præsentet, controversitur. Affermat Bonacina: tum quia ex cit. cap. *Eos qui*, in eandem reincidit sententiam; tum quia jus non intendit ei patrocinari qui renuit id exequi quod jure ipso præscriptum est: alii nova Judicis sententia quoad forum exterius opus esse censent, quibus favet Ducaffe.

Quarta difficultas est, an simplex Sacerdos possit in articulo mortis omnes prorsus censuras relaxare. Affermat prima opinio, quia Concilium Tri-

Habert
q. 7. de
penit.
Coll. An-
deg. r. 1.
p. 249.

r. p. c. 122
sect. 1. n. 3.

dentinum indefinite loqui videtur; negat secunda, quæ tucior est nec minus probabilis. Ratio est, quia Concilium ideo solum facultatem absol- vendi in articulo mortis concedit, *ne quis pereat*: atqui ut aliquis non pereat, satis est ut absolvatur ab iis censuris quarum occasione da- mum pateretur, & gratiam consequi non posset, quales sunt excom- municatio, & interdictum personale. Ex quo patet a contrario, neces- sum non esse ut ei relaxetur irregularitas, suspensio ab Ordine, Offi- cio, vel Beneficio. Ita Sanchez l. 12. Summæ, c. 13. n. 12. Bonacina ibid.

Quinta difficultas est, quid intelligatur per articulum mortis. Disting- guunt aliqui inter articulum, & periculum mortis. Articulum dicunt, quando mors proxime instat, estque moraliter certa & fere inevitabi- lis; periculum vero, cum est probabile dubium mortis, ut si quis in ea sit occasione in qua frequenter mors accidere solet, ut cum quis prælium inire debet, aut cogitur navigationem periculofam, vel iter prædonibus infestum aggredi; item cum mulier proxima est partui, & nondum pe- perit; vel si peperit, experta est se parere cum periculo mortis. Cen- sent ii Auctores, Sacerdotem, qui potest absolvere in articulo mortis, non id posse in mortis periculo: sed longe communior est, & verior appa- ret opinio eorum qui eandem articuli & periculi mortis rationem in præsentī esse volunt. 1. quia periculum & articulus mortis promiscue ac- ciipiuntur in Jure, ut patet ex cap. 29. XVIII. q. 4. & cap. 5. *De sent. excom.* in quibus eadem censura nunc extra periculum, nunc extra articulum mortis reservata dicitur; & ex c. 22. *De sent. excom.* in 6. ubi periculum & articulus mortis perinde excipiuntur a reservatione. 2. quia periculum morale in malis, sicut eventus ipse, caveri debet: unde hæc statui posset regula, eum a quovis Sacerdote absolvi posse qui hic & nunc jure divino ad Confessionem tenetur.

Quærit 2. quis extra casum necessitatis a censuris absolvere possit. Nota 1. censuræ vel relaxantur in foro interiori, vel in foro exteriori. 2. vel sunt ab homine, vel a jure, sub quo comprehenditur etiam statutum quod est jus particulare Diocesis vel territorii. 3. vel sunt reservatæ, vel non. 4. vel sunt in perpetuum, vel ad tempus, ut ali- quæ suspensiones, quæ non sunt censuræ, nisi latius sumptæ.

R. 1. In foro conscientiæ solus Sacerdos a censuris absolvere potest. Ratio est, quia nemo præter Sacerdotem judex est in foro conscien- tiæ: sed notandum hanc absolutionem non valere nisi coram Deo; unde non impedit quominus qui sic absolutus est, coram Judice in externo foro conveniri possit; & omnibus excommunicatorum penis subjacere declaretur.

R. 2. In foro exteriori seu contentioso a censuris etiam non reservatis ab- solvere potest solus & omnis 1. qui censuram tulit. 2. successor ejus. 3. ejus delegatus. 4. & ejus Superior. Ita omnes. Ratio est, quia ii omnes & soli, vel ordinariam, vel delegatam habent in illo foro jurisdictionem; sed nota in Galliis absolutionem a Metropolitanis non dari certo, nisi in casu appellationis: tunc vero si Metropolitanus suffraganei sui censuram æquam judicet, absolutionem ad eum remittere debet; sin censuram judi- cet iniquam, appellantem absolvat: si vero dubium sit justa ne sit, an non, censura, absolutionem vel præstare per se, vel ad Episcopum remittere po- test,

*Sum. de
penit.
disp. 26.
sect. 4.
Coll. An-
deg. l. 1.
Coll. Cæd.
ib. p. 305.*

*Habert
7 p. 437.
C. alit.*

*Coll. An-
deg. l. 1.
p. 190.*

*Vid. Añs
Cler. Gal.
lic. 17. p.
1473. In-
no. IV. c. 7
De sent.
excom. in
6.*

test, quod ultimum magis decet. Et si vero extra appellationis casum non possint Metropolitanis latas a Suffraganeis suis censuras relaxare; valet tamen absolutio ab Episcopo data iis quos inferiores Prælati, ut aliquando Abbates, Archidiaconi, Archipresbyteri censura irretissent (nisi forte ii, sive per consuetudinem legitime præscriptam, sive per privilegium, ab Episcopo independentes essent) eadem tamen absolutio si abique causa detur illicita erit, ut patet ex cap. 3. *De offic. Jud. ordin.* Et vero exigit ordo & ipsa Episcoporum utilitas, ut inferiores Prælatos tueantur & protegant, neque quod ab iis consulto factum fuerit, temere rescindant.

*Gib. p. 103.
Natal.
Alex. t. 1.
p. 685.
Suar.*

*Gib. ibid.
Meleb.
Pastor. l. 3.
tit. 37. n. 4.*

R. 3. Censuræ omnes a jure aut statuto, quas legislator sibi non reservavit, ab omni Sacerdote ad audiendas Confessiones approbato relaxari possunt. Ita omnes. Ratio est, quia conditor canonis eo ipso quo censuræ absolutionem sibi specialiter non retinuit, concessisse videtur facultatem aliis eam relaxandi, ait Innoc. III. c. *Nuper. 29. De sent. excom.* Addunt aliqui, alioqui inutilia fore hæc verba, quæ absolutioni a peccatis præmittunt Confessarii, *Absolve te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis &c.*

Hæc regula locum non habet, 1. cum Episcopus censuras quæ jure communi reservatæ non sunt, sibi statuto speciali reservavit; aut cum consuetudine receptum est in certis Diocesis, ut simplex Sacerdos ab iis non absolvat. 2. cum censuræ etiam non reservatæ, ad forum contentiosum traductæ sunt. Negat id quidem D. Gibert tom. 4. Consultat. de Pœnit. Consult. 20. sed privatam ejus opinionem, multis Ritualibus contrariam, ceterorum Doctorum judicio præferre non ausim, in consulto loci Episcopo. Ut ut sit, certum est, si reus se se purgaverit falsis etiam asseverationibus aut probationibus, tunc censuram quam incurrit non magis reservatam esse quam ante illatam ei accusationem; quia crimen sine effectu ad forum Judicis deductum, censetur occultum, cum probatum non fuerit. Ita declaravit Congregatio Cardinalium, atque id docent Bonac. ibid. punct. 2. Cabassut. l. 5. c. 14. n. 5. Duçasse t. p. c. 10. sect. 4. qui crimen deductum ad forum contentiosum his quæ ponderari merentur definit verbis, *Une instance est pendante en quelque tribunal contentieux, non par la seule plainte, ni même par les informations qui ont été faites par le Juge en conséquence de cette plainte, mais par le décret que le Juge a donné contre l'accusé*; idem docet Auctor Collat. * Andeg. 3. cum censura fertur ab homine per sententiam specialem; hæc enim, ut statim dicam, semper reservata est. 4. neque locum habet eadem regula, ait Habert, in suspensione, quæ semper reservata est, sive sit ab homine, sive a jure, etiam si reservationis mention non fiat. Ideo enim, inquit, excommunicatio quam legislator sibi non reservavit, a quocumque Sacerdote relaxari potest, quia id permixtum est Canone *Nuper.* supra citato: atqui jus nullibi idem dicit de suspensione; ergo suspensio semper reservata est. Neque tamen, ait idem Theologus, illusoria est, quam Sacerdotes omnes in absolutione adhibent, formula, *Absolve te ab omni vinculo ... suspensionis*; ea enim inservit, ut si quis invincibiliter ignoret suspensionem quam incurrit, ab ea per Ecclesiæ concessionem absolvatur. Contrarium sentit Auctor Collat. Andeg. juxta quem ea solum suspensio reservata est, vel quæ imponitur ad tempus, (quo in casu non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, aut lapsum temporis, (vel quæ est ab homine, vel cu-

** De irre-
g. l. 2. p. 525.*

*Coll. And.
t. 2. p. 356
364.*

jus

jus reservationis mentionem fecit legislator. Ratio est, 1. quia hæc doctrina nunc passim longe communior est; unde sit ut qui suspensionem non reservatam incurrerunt, ab ordinariis suis Confessariis sine scrupulo absolvantur. 2. quia certum videtur Innoc. III. ex occasione casus particularis super quo consultus fuerat, regulam generalem statuisse, ut sæpe solent Rom. Pontifices; atque id ab Haberto ipso ejusque assessis est admittendum. Ii enim fatentur excommunicationem majorem, quoties reservata non est, a quolibet Sacerdote posse relaxari: atqui caput *Nuper*, non loquitur de excommunicatione majori, sed solum de minore quam quis incurrit communicando cum excommunicato nominatim, non in crimine criminoso, sed in oratione vel osculo; ergo necessum est ut ipsi verba Innocentii latius interpretentur, quam pro subiecta materia. Alioquin dicam ego quoque excommunicationem majorem non posse a simplici Sacerdote relaxari, cum de ea non loquatur Innocentius III. addamque pariter, hæc verba, *ab omni vinculo excommunicationis*, solum apponi in gratiam eorum qui eam, qua ligarentur, excommunicationem invincibiliter ignorarent. Hæc doctrina generaliter loquendo in praxi tuta mihi videtur: ut tamen omne invalidæ absolutionis periculum effugiam, hæc in praxi sequi conabor. 1. si alicubi docent aut doceri permittunt Episcopi, suspensionem omnem contra contumaces latam, semper reservatam esse, etiam non expressa reservatione, ut in Diœcesi Agathensi & Catalaun. tunc non absolvam, nisi pro reservatis censuris approbatus sim. 2. ubi Episcopi quasdam suspensiones sibi reservant, quasdam non, præsumam eas non esse reservatas, quarum reservatio non exprimitur, si nihil aliud obstat. 3. in locis ubi res dubia apparet, consulam Superiores, aut id sequar quod timorati & petitores facere consueverunt.

R. 3. Possunt Episcopi censuras Apostolicæ Sedi reservatas duobus in casibus remittere. 1. cum ex occultæ sunt. 2. cum etsi occultæ non sint, qui in eas inciderunt, Romam adire non possunt. Prima pars patet ex his Concilii Tridentini verbis, *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare: & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ, gratis absolvere, imposita salutari poenitentia*. Circa hoc decretum multa tradunt Theologi extranei, quæ paucis refero, non ut omnino certa, sed ut a nostratibus discutiantur. Juxta eos itaque, in citato decreto Episcopi nomine intelliguntur tum Capitulum Sede vacante, quod facile credam, quia Capitulum succedit in jurisdictionem ordinariam Episcopi; tum Abbates alique Prælati jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, quod ultimum negat Suares, repugnatque declarationibus Cardinalium, non solum prout habentur apud Gallemart, quæ nullius sunt momenti, sed prout ex Bibliotheca Cardin. Roberti desumptæ dicuntur, & Lugduni impressæ ann. 1633. non intelliguntur autem Episcopi locorum in quibus Concil. Tridentinum receptum non fuit, ut bene probat Suares ibid. 2. ut verba hæc, *in Diœcesi sua*, verificentur, satis esse dicunt ut vel Episcopus sit in Diœcesi sua, etsi absolvendus sit extra ejus Diœcesim; vel ut subditus sit in Diœcesi, etsi Episcopus sit extra

tra

Col. Agat.
p. 182.

Stiff. 24.
a. 6. De
reform.

Vid. Suar.
disp. 42.
scil. 2.
Avila p.
7. d. 8.
Bonac.
ibid. Sal.
mant.
trail. 10.
a. 2. n. 54.

tra eam. Verum quidem est quod Episcopus extra Diocesim suam existens possit subditum suum ibi existentem, modo non in foro contentioso, absolvere; sed noluerunt PP. Tridentini id locum habere in censuris Papæ reservatis, præsertim cum subditus ille ab Episcopo loci in quo commoratur, facile absolvi possit, de quo vid. Suar. ibid. n. 10. & 11. 3. docent verba hæc, *in foro conscientie*, non idem esse ac in foro poenitentiae, quia inquit Salmantic. forum conscientiae non solum est intra sed extra Confessionem, modo res occulte fiat, non autem in foro contentioso. Et verò si præcepisset Concilium ut Episcopus ab iis casibus in foro solum sacramentali absolveret, perperam appolisset vocem hanc, *in Diocesi sua*, quia satis clarum erat subditum extra Diocesim existentem non posse ab Episcopo in Diocesi sua, sacramentaliter absolvi. Ita Suar. ibid. n. 11. & Bonac. 4. addunt verba hæc, *ex delicto occulto*, &c., *nondum deducto ad forum contentiosum*, non idem significare. Nam, ut notat Saurus, crimen quod ab uno aut altero tantum teste cognitum est, censetur occultum, & tamen deduci potest ad forum contentiosum; unde, ut bene Glossa, *quandoque dicitur occultum, quod potest probari*. Itaque crimen occultum opponitur simpliciter notorio. Notorium enim duplex est: aliud notorium notorietate facti, aliud notorium notorietate juris. Primum illud est, quod ita publicum est & famosum, ut nulla possit tergiversatione in tota vicinia; vel in majori viciniae parte celari, ad quod non requiritur scientia populi magni, sed decem hominum; decem enim homines faciunt populum, multitudinem, Parochiam, ex communi Canonistarum sensu. Ita Solier in Pastor. l. 3. tit. 37. Duasse l. p. c. 10. sect. 4. Coll. Andeg. de irregul. sub finem. Secundum, illud est quod constat vel ex confessione rei in iudicio, vel ex iudicis sententia. Hæc distinctio multum non infervit in Gallia, ubi commune est effatum, facti notorietatem locum non habere; unde nemo tenetur fugere excommunicatum, etiam notorium Clerici percussorem, nisi is ante denuntiatus fuerit; nemo quoque privatus potest peccatori etiam publico, v. g. concubinario notorio, & in obduratione sua mortuo sepulturam ecclesiasticam denegare, nisi præcesserit iudicis ecclesiastici sententia, qua mortuus ille declaratus fuerit publicus peccator, & sine qua huiusmodi ecclesiasticæ poenæ non incurruntur. Eadem tamen distinctio non omnino inutilis est. Nam 1. in ipsa, quam nunc expendimus, materia, multæ sunt Dioceses quæ casum sola facti notorietate publicum Papæ reservant. Quid enim aliud sibi volunt verba hæc Mandati Parisiensis de casibus reservatis? *A casibus reservatis S. Pontifici, si sint occulti, absolvere possunt ii quibus nomine D. Archiepiscopi hæc facultas concessa fuerit*. Occultum autem hic opponitur illi publico, quod vel in iudicio probatum est, en notorietas juris, vel nulla tergiversatione in tota vicinia celari potest, en facti notorietas. Idem de irregularitatibus docet Duasse ubi sup. & D. Babin auctor Coll. And. qui & hoc mihi olim per litteras testatus est. 2. notorietas facti aliquando ex usu transit in quamdam notorietatem juris: sic Comedi Sacramentis & ecclesiastica sepultura privantur, absque nova iudicis declaratione. 3. quantum ad poenas jure, ut ita dicam, divino latas, nulla est humana lex quæ ab iis dispensare possit, unde pro iis aliquando sufficere potest notorietas facti. Ecquis Sacerdotam homini qui fraterna eade se se mox in omnium oculis polluit, Eucharistiam concedere au-

Dis. l. 7.
s. p. 2. 2.
num. 1.
L. 4. c. 17.
n. 10.

V. Ponsas
v. Pe-
cheur pu-
blic. cas. 2.

fit, hoc prættextu quod crimen ejus nondum notorium fit notorietate juris? Hinc Pontas, vir disciplinæ nostræ gnarus, sic palam loquitur : *Un curé qui refuseroit publiquement la communion à un usurier public, sur la seule notoriété de fait, & sans qu'une Sentence declaratoire eut précédé, s'exposeroit à être blâmé, & même à être condamné par le Juge* Cependant nous sommes persuadés que ce Curé . . . ne pourroit, sans manquer à son devoir, admettre un tel homme à la sainte communion, non plus que tout autre peccateur public, encore que son peccé ne fut notoire que d'une notoriété de fait. La raison est, que la Jurisprudence civile ne peut rien changer en ce qui est défendu par le droit divin . . . ainsi que le portoit la célèbre Décision signée par trente Docteurs de Sorbonne &c. Quia tamen pronum est principiis sanioribus abuti; & multa à viris præcipitatione, scrupulo aut malignitate laborantibus, pro notoriis habentur, quæ aliqua tergiversatione celari possunt, idcirco duo hic addo alte nimis insigenda. 1. facti notorietatem ordinariæ loquendo, non esse tutam agendi regulam, ut expresse ajunt D.D. Lamet & Fromageau verbo *communio* cas. 4. 2. in hisce ambagibus statim & semper interrogandum esse Episcopum, ejusve Vicarios generales, qui plenioris juris, disciplinæque, & ejus quæ tunc servanda est agendi rationis notitiam habere debent. Digressionem hanc boni consulat, & indulgeat mihi Lector, quam utilem fore confido.

Possunt 2. Episcopi a casibus Papæ reservatis, etiam non occultis, eos absolvere, qui imminente mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, inimicitia, puerili vel senili ætate, fragilitate sexus, vel alio impedimento canonico Romam recurrere non possunt. Ita habetur c. 26. & 58. *De sent. excom.* Idem docet citatum toties Parisiense Mandatum his verbis, *Abiisdem casibus, etiamsi oculi non sint* (non addit, & deducti ad forum contentiosum, ut neque id addit Auctor Coll. Andeg. p. 210.) *absolvere potest D. Archiepiscopus Monachos ac Regulares* (etiam exemptos, de licentia tamen Superiorum, imo & sine ea, si injuste denegetur, ajunt Carmelitæ Salmanticensis) *Moniales, conjugatas, juniores viduas, puellas, pauperes, senes, valetudinarios, ac denique omnes quibus salva vita; libertate, & rebus suis Romam adire non licet.* Porro cit. cap. 58. præcipit Gregorius IX. ut Confessarii iis qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris (etiam adepta pubertate, c. 60. §. 1.) injungant ut eodem impedimento cessante, ad Apostolicam Sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi. Qui & eos qui hoc omiserint, in eandem sententiam recidere ipso jure decernit Bonifacius VIII. sed neutrum per se in usu est apud nos; prævaluit enim consuetudo Apostolicis Sanctionibus. Atque id jam pridem observavit Cabassut. his verbis, *Illæ obligatio proficiscendi Romam, aut mittendi ad Papam vel Legatum sub pœna reincidentiz, cessat in absolutis per Confessarios, quibus ipse Papa vel Legatus, censurarum Papæ reservatarum absolutionem indulserat; sed & eadem obligatio multis in locis a suprema Sede remotis plane cessavit, ut in Gallia.* Id tamen sapienter monet Pontas, sicubi præceperit Superior ut moribundus vel alius qui in casu necessitatis absolutus fuit a censura aliqua, ubi convaleuit, ad Superiorem accedat, denuoque ab eo absolutionem, vel potius præcedentis absolutionis ratificationem recipiat, ut Parisiis ex parte præceptum, hoc omnino faciendam esse, etiamsi Confessarius præ oblivione vel ignorantia, id prænitenti non injunxerit. Non abs re fuerit hic obi-

ter annotare cum Cabassut. ibid. n.4. Moniales quæ inciderint in excommunicationem Papæ reservatam, ob violentam manuum sive in Moniales alias, sive in Clericos aut Monachos injectionem, possit per Episcopum absolvi, etiamsi crimen earum non sit occultum. Idem dicendum de Monialibus quæ eandem censuram incurrerunt clausuram violando, sive exiendo extra monasterium, sive in illud viros aut feminas admittendo; etsi enim censura hæc Apostolicæ Sedi reservata sit per Bullas Pii V. & Gregorii XIII. prævaluit tamen diuturna in Regno Galliarum consuetudo, ut Moniales, etiam exemptæ ab ea tametsi publica & notoria per Episcopos absolvi possint. Atque ideo est æquius, quod Concil. Trid. sess. 25. c. 5. *De regulis*. confert Episcopis plenam circa clausuras monasteriorum etiam exemptorum jurisdictionem. Idem docet Pontas. Notant etiam D. D. Lamet & Fromageau in Dictionario casuum conscientiarum recensedito, eum qui Monialium ædes introeundo excommunicationem incurrit, posse ab Episcopo absolvi sine recurſu ad Papam. V. *Excomm.* cas. 6.

Ib. cas. 48

R. 4. Tempore Jubilæi possunt Sacerdotes omnes, modo tamen ab Ordinariis approbati sint, absolvere in foro pœnitentiæ a censuris Papæ reservatis. Dixi 1. *modo approbati sint*: id enim expresse ferunt Bullæ Jubilæorum, & aliunde usu receptum est: aliquando tamen designant Episcopi quosdam Jubilæi Pœnitentiariorum, quibus solis potestatem tribuunt absolvendi a casibus sibi vel etiam Apostolicæ Sedi reservatis, ut patet ex Mandato Cardin. Noalli die 12. Febr. an. 1702. n. 8. & 22. Censentur autem ab Ordinario ad Jubilæi effectum approbati. qui a Superioribus suis approbati sunt: quia, ut ait Silvius, *Superiores regulares sunt Ordinarii respectu suorum subditorum*. Solet etiam Regularibus tunc temporis a Papa permitti, ut eligant Confessarium ab Ordinario approbatum, cui ante Jubilæum non potuissent confiteri. Dixi 2. *in foro pœnitentiæ*: quia Sacerdos potestatem sibi per Bullam Jubilæi concessa uti non potest, nisi in ordine ad absolutionem sacramentalem, ut contra quosdam docet Author Collat. Andeg. p. 217. qui merito addit absolutionem etiam Jubilæi tempore collatam ei qui publice denuntiatus fuisset censura aliqua ligatus, ei quidem prodesse ut Sacramenta secreto recipiat, non autem ut publice se gerat quasi absolutum; unde necessum est ut in exteriori foro absolvi se curet. Idem dic de eo qui accepto Pœnitentiariæ Brevi, occulte reconciliatus fuisset.

Pontas v. Jubile cas. 4.

Ibid. cas. 7

Circa hæc nota 1. eum qui Jubilæi gratiam assecutus est & lucratus, Cabassut. si post transactum Jubilæi tempus recorderetur peccati cum censura, cujus oblitus fuerat in sua Jubilæi tempore facta Confessione Sacerdoti ad id approbato, posse deinde a quovis Sacerdote absolutionem suscipere, quis per priorem generalem censuram absolutionem, omnis reservatio sive ablata. Et id locum habet, quoties quis Sacerdoti pro reservatis absoluto quædam peccata reservata confiteri oblitus est; tunc enim prima absolutio reservationem tollit; unde & peccatum illud cuius Sacerdoti subijci deinde potest. An autem qui semel Jubilæum lucratus est, possit idem iterum lucrari, & a novo quod commisit peccato reservato, vi ejusdem Jubilæi absolvi, expendit Pontas ubi supra cas. 17. Nota 2. eum qui Jubilæi tempore Confessionem nullam culpabiliter emisit, non fuisse a reservatis absolutum, unde ad Sacerdotem pro reservatis approbatum recurrere debet. Idem dicit Pontas cas. 5. de eo qui homini vi solius Jubilæi approbato confessus fuisset sine intentione-

tionem Jubilæum lucrandi. An autem sublata sit reservatio ei qui sine mala sua fide erat animo incapax ad absolutionem & gratiam Sacramenti, ac proinde an possit ab alio quocumque, etiam pro reservatis non approbato, absolvi, repetita Confessione, discutit Cabassut. l. 3. c. 12. & affirmativam tenet post S. Antonin. Cajetan. & alios plures. 1. quia talis pœnitens satisfecit reservationis fini, qui est ut pœnitens Superiori se præsentem sistat, ut ab eodem dirigatur, hoc autem fecit, & quidem bona fide. 2. quia absolvens intendit hunc absolvere quantum potest, secundum præsentem contententis dispositionem, quæ quidem incapax est absolutionis a peccato, sed capax est absolutionis a reservatione. 3. quia cum tam multi atque adeo graves auctores hoc asserant, nec ullatenus contradicant Ecclesiæ Prælati, censentur consentire. Hactenus Cabassut.

R. 5. A censuris Superiori reservatis per ejus statuta, is solum absolvere potest, qui ab iisdem cum ad forum contentiosum deductæ sunt, absolvere potest, nempe qui statutum fecit, Superior ejus, successor, aut ab eo delegatus. Ratio est, quia reservatio ceteris potestatem hanc aufert; iis vero quos citavi auferre non potest. Dixi 1. qui statutum fecit: & is tamen ab hac potestate excidit, 1. si denuntiatur excommunicatus, suspensusve ab officio & Beneficio, aut interdictus, quia sic privatur jurisdictione. 2. si appellatum sit ad Papam qui censuram confirmaverit; tunc J. r. p. 109. enim absolutio Papæ tanquam ultimo Judici reservatur, ut docet Collator Andeg. Varii extant casus apud Eveillon c. 32. a. 4. & Coninch disp. 14. n. 256. pag. mihi 608. in quibus qui censuram tulit, eam relaxare non potest: sed ab iis referendis abstineo; quia, ut notat idem Coll. Andeg. de iis inter se non conveniunt Canonistæ Galli. Dixi 2. ejusve successor aut Superior; quia par in parem jus non habet, ac multo minus in Superiore, unde neutrius manus ligare potest: sed revoca quod dictum est, censuras a suffraganeo latas non relaxari tuto in Gallia a Metropolitano, nisi in casu appellationis: pendente autem appellatione potest adhuc censuræ lator eam relaxare, quia appellatio ligat manus, ne contra appellantem quid fiat, non ut pro eo aliquid fiat. Dixi 3. aut delegatus. Coll. And. l. 204. Circa delegatum nota longum esse, quod ad præsentem materiam spectat, discrimen inter delegatum a Papa & ab Episcopo. Nam 1. delegatus a Papa ad absolvendum a casibus ei reservatis, semper habet potestatem absolvendi a censuris, quia nullus est casus Papæ reservatus qui non habeat annexam censuram; secus de delegato ab Episcopis, qui cum ad absolvendum a casibus reservatis approbatur, non ideo approbatur ad absolvendum a censuris, quia Episcopi multos sibi reservant casus, quos non reservant sub censura. 2. delegatus ab Episcopo ad ferendam censuram, non ideo censetur delegatus ad absolvendum ab ea, nisi id expresserit Superior: secus in Galliis de delegato a Papa, qui censetur agens potestate ordinaria, nec ullam ferre potest censuram, quin ab ea absolvere possit: unde clausula in contrarium apposita, Gallicanis Libertatibus adversa judicaretur, quatenus Regis subditos extra Regnum traheret, Romæ scilicet absolventes. Nota insuper eum qui delegatus est ad absolvendum a censura juris reservata, non posse absolvere a censura ab homine, nisi hoc ei expresse permissum fuerit. Nota denique Episcopos Galliæ, cum a censuris occultis, Papæ aliqui reservatis absolvent, non se habere pro delegatis, sed

sed ut agentes potestate ordinaria; unde majores Vicarii potestatem hanc iis quibus volunt, simplicibus Confessariis impertiri valent.

Quod dictum est de censuris a jure vel statuto, dicendum de censuris ab homine per sententiam generalem, si quas sic ferri contingeret; quia ea ab illis non differrent, nisi quod priores de se perpetuæ sint, posteriores vero non ita. Quapropter censuræ istæ ab omni Confessario tolli possent, si non essent reservatæ, secus si reservarentur. Hæc opinio, licet non pauci olim reclamaverint, est præctice certa; & jam communis, ait Coninch d. 4. n. 257.

Coll. Con-
dom. tom.
1. p. 115.

R. 6. A censuris ab homine stricte sumptis, quæ scilicet feruntur per sententiam particularem, nemo absolvere potest, nisi ad id specialiter approbatus sit, quia ea semper reservatæ sunt, etiam si reservationis mentio non fiat. Hæc conclusio magni est momenti, & in praxi omnino tenenda. Prob. autem 1. ex Concil. Illiberit. quod can. 53. hæc habet: *Placuit ut ab eo Episcopo quis recipiat communionem, a quo absentis in, seu pro crimine aliquo fuerit. Quod si aliquis Episcopus præsumpserit eum admittere, illo adhuc minime consentiente vel sciente a quo fuerat communionem privatus, sciat se hujusmodi causas inter fratres esse cum status sui periculo præstaturum.* Idem statuit Concilium Nicænum can. 5. Prob. 2. quia alioqui pessum iret ecclesiastica disciplina, jurisdictionum & judiciorum ordo subverteretur, atrocitas quæque crimina poenam effugerent, neque satisfaceret Superiori & partibus læsis, ad quarum exigentiam censura lata est. Prob. 3. quia tutior, communior, & sanioribus Theologis probata est hæc nostra assertio, quam tenent Suares disp. 7. sect. 2. n. 20. Vasquez, Valentia, Coninch, Avila, quos citat & sequitur * Bonacina, Cabassut. lib. 3. c. 12. n. 2. Coll. Condom. p. 116. * Disp. 1. Andeg. p. 193. Habert &c. eamque in praxi sequi debent Regulares, quibus expresse prohibet Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. ne *Laicos vel Clericos a sententiis ab homine latis ulla tenus absolvere possint.*

* Disp. 1.
q. 3. p. 1.

Sed hic caute notandum, excommunicationem quæ fertur contra eos qui monitorio parere renunt, licet generalis videatur ob generalia quibus concipitur verba, reipsa tamen esse censuram ab homine, eamque specialem, quia, ut bene notat Suares ibid. quod persona confuse, vel in particulari exprimitur, vel quod delinquens sit unus aut plures, non variat modum ferendi censuram ab homine per sententiam particularem.

Ex his colliges, eum qui Lugduni excommunicatus est, sive nominatim, sive quia monitorio non paruit, nec ab Episcopo Diocesis alterius in qua domicilium postea fixit, nec a Superiore Religionis quam ingreditur, absolvi posse: unde vel ad eum remitti debet, cujus sententia innodatus est, vel ab eo per litteras aut aliter petenda est absolvendi illius facultas; Suares ibid. n. 27. & 28. Habert in fine 2. part. de Ordine. Rursus qui in aliena Diocesi, speciali censura ob aliquod delictum ligatus fuisset, ad sua reversus a proprio Episcopo absolvi non posset, nisi de licentia Episcopi excommunicantis. Ratio patet, tum ex dictis; tum quia ex trito axioma, *Præventus a Judice, forum ipsum in ea causa declinare non potest.* Aliud est cum quis alicubi, v.g. Parisiis censuram aliquam per statutum Archiepiscopo Parisiensi reservatam incurrit; is enim si bona fide in aliena Diocesi confiteatur, poterit absolvi ab Episcopo loci illius, vel a Sacerdote quovis, modo tamen (quam restrictionem statim expendam) pro censuris reservatis approbatus sit. Ita Bonac. ibid. punct. 2. num. 6. Cabassutius lib. 3. cap. 12. quos

quos sequitur Pontas verbo *Suspense* cas 31. Ratio est, inquiunt, 1. quia id videtur usu receptum, usus autem & consuetudo iurisdictionem tribuit. 2. quia hæc agendi ratio & immunis est ab incommodis quæ sequerentur absolutionem a censura ab homine ubicumque concessam; & fere necessaria est, cum satis facile sit incurrere censuras a jure; raro autem incidat quis in censuras ab homine per sententiam specialem.

Quæres obiter, a quo Titius qui in casum Parisiis reservatum sine censura incidit, absolvi possit. Respondet D. Gibert, Titium in Diœcesi Parisiensis non posse absolvi nisi a Confessario pro casibus reservatis approbato; res per se patet. R. 2. Si casus ille in alia Diœcesi ad quam se transfudit Titius, reservatus sit, ejus quoque absolutio ab eo petenda erit qui pro reservatis approbatus sit, idemque ubique erit, si casus ille ubique reservatus sit. R. 3. Si casus ille non sit reservatus in illa alia Diœcesi, tunc a Confessario etiam pro reservatis non approbato dimitti poterit. R. 4. Si casus Parisiis non reservatus, reservatus sit in alia Diœcesi, v.g. Carnuti, in qua commoratur Titius, tunc etsi Parisiis commissus sit, nonnisi a Sacerdote pro reservatis approbato absolvi poterit. Pariter si hodie cum peccat Titius, peccatum ejus reservatum non sit, cras vero novo statuto reservetur, habenda jam erit absolutio ab approbato pro reservatis. Ratio decisionis hujus præcipua est, quia reservatio, utpote quæ sit limitatio potestatis ordinariæ vel delegatæ, per se & primario cadit in Confessarium, (prout ab Eugenio IV. definitum est, ut post *Theolog. Cajetanum notat * Nat. Alexand.) ergo is in quem non cadit, absolvi vere potest, sive id quod absolvit alibi reservatum sit, sive non.

Sed hinc nascitur difficultas contra decisionem Bonaciniæ, Cabassutii & aliorum superius relata: si enim ab eorum plerisque inquiras cur censura Parisiis per statutum reservata, non autem reservata Carnuti, non possit Carnuti a Sacerdote pro censuris reservatis non approbato absolvi, respondent id ita esse, quia censura in poenitentem directe cadit. Verum hæc ratio admodum infirma est; nam in censura reservata duo sunt, censura nempe, & reservatio. Censura quidem directe cadit in poenitentem, unde absolutione tollenda est: sed si, ut saltem ex iis aliqui volunt, reservatio in Confessarium cadat, quidni remanente censura, tollatur reservatio iis in locis ubi censura hæc vel lata non est, vel saltem non fuit reservata? Quidni ergo eadem censura a quocumque Sacerdote relaxari possit? hæc profecto magis secum congruerent; & ita docet Coninch ibid. n. 258. idem, ut quid indubium sentit D. Gibert, prout mihi ea de re ancipiti, viva voce testatus est. Confirm. Ideo censent Cabassut. & Pontas supra relati, eum qui Parisiis peccatum reservatum admisit, posse alibi a quocumque Sacerdote etiam pro reservatis non approbato absolvi, si casus ille ibi reservatus non sit. 1. quia Confessarius quilibet non potest astringi ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum qui ad se confessionis causa conflunt. 2. quia ex constanti regula, reus judicari debet secundum jura loci in quo judicatur: atqui duplex ea ratio invicem ostendit censuram a statuto Parisiis reservatam, non autem Carnuti, ibi a quocumque Confessario remitti posse. An enim tenetur Confessarius Carnutenfis ad sciendum omnes & singulos casus reservatos cum censura in aliis Diœcesibus? An non judicabit secundum jura loci sui, si absque approbatione pro censuris re-

*Sib. Consultation sur la Penit. t. 1. p. 61. Cabassut. ibid. n. 1. Nat. Alexand. in jura. Gib p. 76.

*Theolog. d. g. tom. 1. p. 602. in sol.

servatis, eam remittat censuram quæ in Diœcesi sua reservata non est?

Quæres, an, & quot sint censuræ Episcopis reservatæ. Resp. D. Gibbert. 1. in toto Juris corpore, juncta Synodo Tridentina, unanimi hæreseos censuram quæ ita Episcopis reservata sit, ut *eis solis in foro conscientie tantum, non eorum Vicariis*, ab ea absolvere sit *permisum*. Quin & hanc ab hæresi absolvendi facultatem a variis qui post Tridentinum vivere Pontificibus revocatam fuisse, censent multi quos citat Bauny disp. 3. traçt. 1. q. 22. de censuris. Sed quidquid sit de hac revocatione, quam alii fictitiam esse putant, certum est Episcopos Galliz absolvere ab hæresi, non per se solum aut Vicarios suos, sed per eos omnes quos ad hoc delegare volunt, sive pro interiori, sive pro exteriori foro. Respondet 2. censuras omnes quæ cum publicæ sunt reservantur Papæ, reservari Episcopo cum occultæ sunt: idem dicit de censuris etiam publicis, cum qui iis ligati sunt, ad Apostolicam Sedem recurrere non possunt; utrumque sequitur ex supra dictis. Respondet 3. excommunicationem quæ ratione solius publicitatis reservata est Papæ, pro reservata tunc solum habendam esse, cum publica est publicitate juris; sed videndum est, an Episcopi particulares facti publicitatem non admittant, quam a non paucis admitti scimus. Respondet 4. tres esse in Decretalibus excommunicationes quarum absolutio Episcopis reservata sit, sed cum quadam limitatione. Prima ea est quam incurrunt Clericorum percussores. Secunda; quam incurrunt incendiarii. Tertia, quam incurrunt qui cum effractione spoliant Ecclesias. Ab his de jure absolvere possunt Episcopi, sive per se, sive per delegatos; sed, ut dixi, cum restrictione: nam qui Clericum percussit atrociter, a solo Papa absolvi potest, si percussor ad eum recurrere possit: incendiarius vero, & Ecclesiarum cum effractione spoliator, ab Episcopo absolvi non possunt, *si sint denunciati*. Quod spectat ad alias censuras quæ Episcopis per eorum statuta reservantur, consulere debent Confessarii Rituales Libros Diœcesis in qua versantur.

Quæres iterum, quæ, & quot sint censuræ R. Pontifici reservatæ. R. Alii plures, alii pauciores numerant. Filliucius recenset 49. Gibbert. 25. nos 29. quarum 1. est contra eos qui *sudante diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus injecerint*. c. *Si quis* XVII. q. 4. Hæc sola habetur in Decreto: quæ enim c. *Nullus* 5. dist. 19. fertur in eos qui Apostolicæ Sedis decreta temerant, ferendæ est sententiæ, ut notat Filliuc. 2. contra excommunicatos a legato Papæ, qui per annum in excommunicatione remanent, nec absolutionem obtinere satagunt, c. 26. *De offic. deleg.* 3. contra falsarios Litterarum Pontificalium, qui *per se vel per alios vitium falsitatis exercent*, c. 7. *De crim. falsi*. 4. contra non resignantes, vel non destituentes hæc Litteras falsas intra viginti dies, ibid. c. 4. in part. dec. 5. contra incendiarios *ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati*, c. 19. *De sent. excom.* 6. contra eos qui cum effractione spoliant Ecclesias, *si sint denunciati*. c. 22. ibid. 7. contra Clericos qui scienter & sponte participaverunt excommunicatis a Papa, & eos in officio receperunt, c. 18. ibid. Hæc habentur in Decretalibus. 8. contra eluges in Senatorem Romanum aliquem Imperatorem, Regem, Comitem, aut alium dignitate præcellentem, aut fratrem, aut filios ejus, c. 17. *De elect.* in 6. 9. contra dantes licentiam capiendi, interficiendi, aut vexandi personas Aulicorum,

aut eorum facultates, aut suorum, eo quod tulerint excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam in proceres, & quoscunque alios, & eorum ministros, c. 11. De sent. excom. in 6. 10. contra insequentes, persequentes; vel capientes hostiliter Cardinalem, vel auxilium & favorem dantes ad illud exequendum, c. 5. De pæn. in 6. Hæ, ut patet, sunt e Sexto. 11. contra eum qui quovis Pontificem iniuriose vel temere percusserit, aut ceperit, aut banniverit, vel hac mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, Clem. 1. De pæn. 12. contra Inquisitores qui odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, in Officio negligentes fuerint aut iniusti. 13. contra Religiosos qui non habita super his Paræcialis Presbyteri licentia, præsumunt administrare Sacramenta Unionis extremæ, & Eucharistiæ, Matrimonium vel celebrare, seu absolvere excommunicatos a canone, præterquam in casibus qui eis concessi sunt, vel a sententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis, Clem. 1. De privil. 14. contra prohibentes ne excommunicati denunciati ab Ecclesia exeant tempore Missæ & divini Officii, Clem. 2. De sent. excom. 15. contra excommunicatos & interdicto inobedientes a celebrantibus monitos, ut ab Ecclesia exeant, ibid. 16. contra dominos temporales cogentes celebrare in Ecclesia interdicta, ibid. 17. contra Religiosos & clericos qui aliquem inducunt ad vivendum, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant &c. Clem. 3. De pæn. Hæ ex Clementinis, reliquæ sunt ex Extrav. commun. 18. contra violantes interdicta ab Apostolica Sede imposita, c. 3. De pæn. 19. contra conspirantes in personam R. Pontificis, ibid. 20. contra afferentes esse hæreticum, qui dicit . . . B. Virginem, esse conceptam sine peccato, & vice versa, c. 2. De Reliq. & rem. 55. 21. contra Religiosos mendicantes transuentes ad alium Ordinem non mendicantem, sine licentia Papæ, excepto Carthusienfium Ordine, c. 1. De Regular. 22. contra absolventes sine licentia ab excommunicatione Papæ reservata, c. 3. De pæn. & remiss. 23. contra committentes simoniam, & eorum mediatores, c. 2. De simon. 24. contra eos qui aliquid dant vel promittunt ad obtinenda a S. Sede Rescripta gratiæ vel iustitiæ, aut qui iis sic obtentis utuntur, c. 1. De sent. excom. 25. contra ferentes censuras in subditos qui Sedem Apostolicam pro suis negotiis prosequendis adeunt, c. 3. De privil. 26. contra deferentes arma, equos, victualia, & alia quæcumque mercimonia in Alexandriam & alia loca Saracenorum terræ Ægypti, c. 1. De Judeis. 27. contra exigentes, & etiam dantes passus, pecunias, vel focalia pro Religiosis ingressu, c. 1. De simon. 28. contra Religiosos qui sine licentia Superioris transferunt se ad partes transmarinas; item contra Superiores, qui aliis quam viris literatis, providis & expertis licentiam illuc eundi concedunt. 29. est. contra reos criminum hæresis. Aliæ passim iisdem in libris decernuntur excommunicationes, quæ referuntur ad citatum capitulum Si quis suadente XVII. q. 4.

Ex his casibus quatuor, sex, vel octo plus minusve variis in Ritualibus exscribuntur sub nomine casuum Papæ reservatorum; quia tamen monent alicui Praefules, præter eos quos recentent casus, alios esse Papæ reservatos, quos omittunt, quia variis in his regionibus accidunt, idcirco Confessarii ad Episcopum recurrere debent, si forte quoddam in penitentibus suis detegant casus iis similes quos modo enumeravi.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qui absolvi possint a censuris.

Certum est apud omnes 1. eum qui absolvendus est debere subditum ei esse a quo absolvendus est: unde absolutus debet esse persona ab absolvente distincta. 2. absolutionem valide & licite conferri posse absenti, quem Superior ut ligare, sic & a censura absolvere potest. 3. absolutionem ei esse tribuendam qui eam humiliter petit, seque a contumacia recessisse probat. Hac occasione

Quæres 1. quo instanti operetur absolutio a censuris absenti data. **R.** eam si absolute & sine conditione data sit, operari statim ac concessa est, etiamsi nuntius vel epistola nondum pervenerint ad absolutum. Ratio est: tum quia absolutio vim trahit ab intentione Superioris; tum quia si censura statim ac prolata est, absentem liget, quidni & absolutio statim solvat?

Quæres 2. an absolvi possit invitus. **R.** cum Salmantic. c. 2. n. 28. vel quis est invitus quia non vult a contumacia recedere; vel quia licet recesserit a contumacia, non vult absolutionem petere. Si secundum, valde absolvi potest, quia censura non est culpa, sed pœna, & sic a nolente auferri potest. Excipe, nisi pœnitens absolveretur vi Bullæ vel privilegii in ipsius pœnitentis favorem concessi, quia usus privilegii pendet a voluntate illius cuius in gratiam concessum est. Si primum; vel peccatum in quo quis contumaciter perseverat, uno actu non conficitur, sed tractum habet successivum, ut hæresis, & alieni boni detentio, vel peccatum illud ipso facto completur, ut fornicatio & blasphemia. In priori casu fieri non potest ut tollatur censura, remanente contumacia, nisi lex saltem suspendatur, quia lex perseverans perpetuam operaretur censuram: unde tunc is solum a censura absolvere potest, qui potest legem tollere. In secundo casu, habens ordinariam absolvendi potestatem, absolvere potest etiam invitum, etsi legem tollere non possit: nam & jurisdictionem habet, & actio ejus non irritatur per resistantiam ejus quem absolvit, cum absolutio ab ejus voluntate non pendeat; & aliunde lex novam continuo censuram non infert, ut in priori casu. Salmantic. sup. Suares disp. 7. sect. & n. 7. Ceterum, etsi censuræ præsertim ab homine magis aggravandæ sint in contumaces, quam auferendæ, non desunt tamen casus in quibus licite possit Superior absolvere invitum, si quando id saluti ejus plus expedire judicet, de quo vide Suar. ibid.

Quæres 3. an una censura auferri possit, remanente alia. **R.** affirm. quia nulla est inter censuras connexio: unde ut una ante aliam ferri, sic una ante aliam auferri potest. Hinc qui absolutionem petendo extra Confessionem, unam expressit censuram, non debet judicari ab aliis absolutus, nisi Judex id expresse declaret, aut aliunde conjici possit eum sine restrictione absolvere intendisse, quod nunquam præsumere debet qui ex dolo aliquas quibus tenebatur, censuras celavit; neque enim præsumendum est Judicem dolo & malitiæ patrocinari voluisse. In Sacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendit absolvere quantum licite potest, & indiget pœnitens; unde tollit eas etiam censuras quæ e pœnitentis sui memoria exciderant. Quapropter si Confessarius a censuris reservatis absolvere potuit, tenebi-

aut eorum facultates, aut suorum, eo quod tulerint excommunicationis, suspensionis aut interdicti sententiam in proceres, & quoscumque alios, & eorum ministros, c. 11. De sent. excom. in 6. 10. contra insequentes, persequentes & vel capientes hostiliter Cardinalem, vel auxilium & favorem dantes ad illud exequendum, c. 5. De pœn. in 6. Hæ, ut patet, sunt e Sexto. 11. contra eum qui quemvis Pontificem injuriose vel temere percusserit, aut ceperit, aut banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, Clem. 1. De pœn. 12. contra Inquisitores qui odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtenta, in Officio negligentes fuerint aut injusti. 13. contra Religiosos qui non habuissent super his Parochialis Presbyteri licentia, præsumunt administrare Sacramenta Unctionis extremæ, & Eucharistiæ, Matrimonium vel celebrare, seu absolvere excommunicatos a canone, præterquam in casibus qui eis concessi sunt, vel a sententiis per Statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis, Clem. 1. De privil. 14. contra probibentes ne excommunicati denunciati ab Ecclesia exeant tempore Missæ & divini Officii, Clem. 2. De sent. excom. 15. contra excommunicatos & interdicto inobedientes a celebrantibus monitos, ut ab Ecclesia exeant, ibid. 16. contra dominos temporales cogentes celebrare in Ecclesia interdicta, ibid. 17. contra Religiosos & clericos qui aliquem inducunt ad vivendum, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, &c. Clem. 3. De pœn. Hæ ex Clementinis, reliquæ sunt ex Extrav. commun. 18. contra violantes interdicta ab Apostolica Sede imposita, c. 3. De pœn. 19. contra conspirantes in personam R. Pontificis, ibid. 20. contra afferentes esse hæreticum, qui dicit B. Virginem, esse conceptam sine peccato, & vice versa, c. 2. De Reliq. & c. 21. SS. 21. contra Religiosos mendicantes transseantes ad alium Ordinem non mendicantem, sine licentia Papæ, excepto Carthusiensium Ordine, c. 1. De Regular. 22. contra absolventes sine licentia ab excommunicatione Papæ reservata, c. 3. De pœn. & remiss. 23. contra committentes simoniam, & eorum mediatores, c. 2. De simon. 24. contra eos qui aliquid dant vel promittunt ad obtinenda a S. Sede Rescripta gratiæ, vel justitiæ, aut qui iis sic obtentis utuntur, c. 1. De sent. excom. 25. contra ferentes censuras in subditos qui Sedem Apostolicam pro suis negotiis prosequendis adeunt, c. 3. De privil. 26. contra deferentes arma, equos, victualia, & alia quæcumque mercimonia in Alexandriam & alia loca Saracenorum terræ Egypti, c. 1. De Judæis. 27. contra exigentes, & etiam dantes passus, pecunias, vel localia pro Religiosis ingressu, c. 1. De simon. 28. contra Religiosos qui sine licentia Superioris transferunt se ad partes transmarinas; item contra Superiores, qui aliis quam viris literatis, providis & expertis licentiam illuc eundi concedunt, 29. etc. contra reos criminum hæresis. Aliæ passim iidem in libris decernuntur excommunicationes, quæ referuntur ad citatum caput Si quis suadente XVII. q. 4.

Ex his casibus quatuor, sex, vel octo plus minusve variis in Ritualibus exscribuntur sub nomine casuum Papæ reservatorum; quia tamen moment aliqui Præsules, præter eos quos recentent casus, alios esse Papæ reservatos, quos omittunt, quia rarius in his regionibus accidunt, idcirco Confessarii ad Episcopum recurrere debent, si forte quosdam in poenitentibus suis detegant casus iis similes quos modo enumeravi.

Paris. p.
93. Bie-
f. p. 84.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qui absolvi possint a censuris.

Certum est apud omnes 1. cum qui absolvendus est debere subditum ei esse a quo absolvendus est: unde absolutus debet esse persona ab absolvente distincta. 2. absolutionem valide & licite conferri posse absenti, quem Superior ut ligare, sic & a censura absolvere potest. 3. absolutionem ei esse tribuendam qui eam humiliter petit, seque a contumacia recessisse probat. Hac occasione

Quæres 1. quo instanti operetur absolutio a censuris absenti data. *R.* eam si absolute & sine conditione data sit, operari statim ac concessa est, etiamsi nuntius vel epistola nondum pervenerint ad absolutum. Ratio est: tum quia absolutio vim trahit ab intentione Superioris; tum quia si censura statim ac prolata est, absentem liget, quidni & absolutio statim solvat?

Quæres 2. an absolvi possit invitus. *R.* cum Salmantic. c. 2. n. 28. vel quis est invitus quia non vult a contumacia recedere; vel quia licet recesserit a contumacia, non vult absolutionem petere. Si secundum, valide absolvi potest, quia censura non est culpa, sed poena, & sic a nolente auferrí potest. Excipe, nisi poenitens absolveretur vi Bullæ vel privilegii in ipsius poenitentis favorem concessi, quia usus privilegii pendet a voluntate illius cujus in gratiam concessum est. Si primum; vel peccatum in quo quis contumaciter perseverat, uno actu non conficitur, sed tractum habet successivum, ut hæresis, & alieni boni detentio, vel peccatum illud ipso facto completur, ut fornicatio & blasphemia. In priori casu fieri non potest ut tollatur censura, remanente contumacia, nisi lex saltem suspendatur, quia lex perseverans perpetuam operaretur censuram: unde tunc is solum a censura absolvere potest, qui potest legem tollere. In secundo casu, habens ordinariam absolvendi potestatem, absolvere potest etiam invitum, etsi legem tollere non possit: nam & jurisdictionem habet, & actio ejus non irritatur per resistantiam ejus quem absolvit, cum absolutio ab ejus voluntate non pendeat; & aliunde lex novam continuo censuram non infert, ut in priori casu. Salmantic. sup. Suares disp. 7. sect. & n. 7. Ceterum, etsi censuræ præsertim ab homine magis aggravandæ sint in contumaces, quam auferendæ, non defunt tamen casus in quibus licite possit Superior absolvere invitum, si quando id saluti ejus plus expedire judicet, de quo vide Suar. ibid.

Quæres 3. an una censura auferri possit, remanente alia. *R.* affirm. quia nulla est inter censuras connexio: unde ut una ante aliam ferri, sic una ante aliam auferri potest. Hinc qui absolutionem petendo extra Confessionem, unam expressit censuram, non debet judicari ab aliis absolutus, nisi Judex id expresse declaret, aut aliunde conjici possit eum sine restrictione absolvere intendisse, quod nunquam præsumere debet qui ex dolo aliquas quibus tenebatur, censuras celavit; neque enim præsumendum est Judicem dolo & malitiæ patrocinarí voluisse. In Sacramento Poenitentiae Sacerdos intendit absolvere quantum licite potest, & indiget poenitens; unde tollit eas etiam censuras quæ e poenitentis sui memoria exciderant. Quapropter si Confessarius a censuris reservatis absolvere potuit, tenebitur

Ff 2 tur

tur quidem pœnitens peccata oblita clavibus subijcere, non autem denno a censuris absolvi; ex quo sequitur eum absolvi posse a quocumque Confessario. Docent tamen Avila, Coninch, Bonacina, Salmanticenses & alii multi, eum qui in Confessione oblitus esset censuræ alicujus, a qua absolvi non poterat, nisi præmissa satisfactione partis, non remanere absolutum, etiamsi generalem a Sacerdote ad hoc approbato absolutionem obtinuerit; quia probabile non est Confessarium impendisse absolutionem, quam si valide dare potuit, non potuit tamen sine mortali peccato concedere. An autem, & quando valida sit aut licita absolutio censuræ collata pœnitenti antequam parti læsæ satisfecerit, expendit Bonac. disp. 1. q. 3. punct. 9.

Quæres 4. an absolutio a censuris dari possit, non data absolutione a peccatis. Nota: triplex forum hic distinguitur a Sanchez l. 8. de matr. disp. 34. Avila 1. p. c. 7. disp. 3. dub. 13. Bonac. ibid. punct. 6. &c. forum contentiosum, forum conscientię, & forum pœnitentię. Forum contentiosum ab aliis distingui patet; sed distinguitur etiam forum pœnitentię a foro conscientię, hoc latius patet quam illud: unde colligunt Sanchez ibid. n. 25. & Suares, eum qui delegatur ad dispensandum in votis & similibus, in foro conscientię, posse dispensare absque eo quod audiat illius, quicum dispensandum est, Confessionem; secus si delegetur ad dispensandum in foro pœnitentię. Per hæc itaque verba, *in foro conscientię*, solum excluditur, ait Suares, ne dispensatio valeat pro foro externo, sed tantum ad conscientię securitatem; ita docet Navarrus. His positis, R. 1. eum qui habet potestatem ordinariam, posse extra Confessionem absolvere a censuris; patet id ex usu. R. 2. Potest etiam extra Confessionem absolvere, qui potest absolvere in foro conscientię. Ratio est, quia ex dictis, & usu Curię Romanę, quem videris apud Navarrum cit. conf. 11. aliud est forum conscientię, aliud forum pœnitentię: unde, ait Bonacina, Parocho nondum Sacerdoti tribui potest facultas subditos suos in conscientię foro a censuris absolvendi, licet eorum Confessiones excipere nequeat. R. 3. Probabile videtur Sacerdotem pro censuris reservatis approbatum posse jam incepta Confessione, nondum autem finita, a censuris absolvere pœnitentem, cum & id exigit ratio sufficiens, puta ut intersit Missæ vel Officii qui iisdem interesse solebat, nec sine aliquali scandalo ab iisdem recedere potest. Ita mihi declaravit celebris Canonista ea de re consultus; atque id factum scio a Confessariis nec imperitis, nec via laxiori incedentibus; hanc tamen absolutionem iis solum concedendam esse sentio, ex quorum dispositionibus moraliter conjicitur eos absoluta tandem Confessione, dignos fore qui a peccatis absolvantur.

Quæres 5. an cui ex privilegio permixtum est ut Confessarium approbatum eligat, possit eligere Confessarium ab alterius Diœcesis Ordinario approbatum. R. neg. cum Bonacina, quia talis non censetur hic approbatus, ut declaravit Congregatio Cardinalium. Addo eum qui non eligeret Confessarium pro censuris aut reservatis approbatum, non posse ab his per eum absolvi.

Quæres 6. an valeat absolutio *cujusvis* censuræ per vim, metum, dolum aut errorem extorta. R. 1. absolutio data per vim aut metum gravem injuriosum,

Suarez, l. 2.
De Relig.
l. 6. c. 16.
n. 4.
Nav. l. 5.
Confess. de
priv. conf.
11. c. 10
Blan. cap.
27. n. 41.

sum, a quocumque incussum ad obtinendam absolutionem, invalida est. Ratio est, quia hæc absolutio jure prorsus irritatur. Dixi 1. *injuriæ censura*, etiam excommunicationis minoris. 2. *per metum gravem*, qui scilicet cadat in constantem virum: tum quia in jure non habetur ratio metus levis; tum quia legentium caput *De iis qui vi &c.* palam est in eo solum agi de metu gravi, ut bene Suares contra Navar. & Cajetan. probat. 3. *injuriis*; non enim proprie dicitur vis & metus, nisi injuste incutiat. Hinc colligit Coninch disp. 14. dub. 16. n. 223. cum valide absolvi qui obtinet absolutionem minando poenam quam juste inferre potest; quod quidem ego aliquando verum, sæpius vero falsum, aut valde dubium puto. Qui enim alium juste infamare potest in negotio quod cum censura juste inflicta nihil commune habet, si non in hominem ut homo est, saltem in hominem ut Judex est & legitime censuram tulit, injuriosus videtur. 4. *a quocumque* mare vel femina, Fideli vel Infideli incussum. Imo Fidelis quisquis ille est qui metum hunc incutit, subjacet excommunicationi ex eod. cap. *De iis que vi*. Si metus vel a Deo, vel a causa naturali inferretur, valeret absolutio, ut valet votum ex eodem metu factum, de quo alibi. 5. *ad obtinendam absolutionem*: unde si quis ab hostibus pressus excommunicatum absolvat, ut hac ratione ipsum ad sui liberationem invitet, valebit absolutio, modo hostes absolutionem hanc extorquere non intenderint. Hinc colliges eum qui excommunicatus est sub conditione ut intra mensem satisfaceret, sed ante elapsum terminum, vi vel metu sententiam hanc revocari curavit, adhuc incurrere censuram, quia talis revocatio invalida est, & nihil operatur. Ita Saitus l. 2. c. 21. nu. 31. & alii, qui notant hæc omnia procedere, si censura juste vel inique lata fuerit; nisi tamen iniquitas ejus omnino evidens esset, Suar. ibid.

R. 2. Absolutio extorta per dolum circa causam finalem seu principalem, non valet. Ratio est, quia Superior non intendit absolvere, nisi subsistente causa finali sibi proposita: unde qui falso dicit se læsæ parti fecisse satis, aut se eidem satisfacere non posse; item qui fingit se ab hæresi conversum, cum non sit, non absolvitur. Si vero error & dolus non sint in re substantiali, sed solum impulsiva, valebit absolutio; ut si absolvendus causas aliquas accidentales fingat, quo magis alliciat Judicis animum. Avila 2. p. c. 7. disp. 2. dub. 4.

Quæres 7. quot modis dari possit absolutio. R. quatuor modis. 1. *absolute*, ut per se patet. 2. *sub conditione*, vel de præterito aut præsentis, ut, *absolvo te, si satisfecisti, si indiges*; vel de futuro libero, ut, *absolvo te, si intra hunc mensem satisfeceris*. Et hæc absolvendi ratio, licet raro licita, haud tamen invalida est; quia ut valeat absolutio a censuris, sufficit voluntas habentis absolvendi potestatem, exterius expressa: secus de absolutione a peccatis, cujus effectus cum in Sacramento ex opere operato producat, neque suspendi, neque modificari potest, ut alibi docent Theologi. 3. *ad cautelam*. 4. *ad reincidentiam*. Absolutio ad cautelam datur 1. ei qui dubitat utrum excommunicationem incurrerit, dandaque est penitentia, quamvis in hoc excommunicator, vel adversarius se opponat, nisi eum excommunicatum pro manifesta dicat offensâ in quo casu terminus octo dierum indulgetur sic dicenti, ut si probaveris quod opponis, non relaxetur sententia, nisi com.

C. uile.
De iis que
vi in 6.

Suar. d.
23. scilicet 4.
nn. 11.

Suar. disp.
7. scilicet 6.
nn. 12.

Bonac. d.
1. 93. p. n.

V. Coninch, ibid.
n. 212. C.
Soler. De
sent. ex-
com.

prius sufficiens præstetur emenda, vel competens cautio de parendo juri, si offensiva dubia proponatur. Vid. Sairum l. 2. cap. 17. Ducaſſe 1. par. cap. 12. sect. 1. Coll. Andeg. tom. 2. 2. dari solet absolutio ad cautelam cuilibet poenitenti antequam absolvatur a peccatis, ut tollatur recipiendi Sacramenti impedimentum si quod forte subest. 3. eadem absolutio non excommunicatio solum, sed & ei etiam tribui potest qui ab ordine, officio vel beneficio suspensus est, aut qui personaliter interdictus fuerit. De quo vid. cap. 52. De sentent. excommunicat. Glossam in c. 10 eod. tit. in 6. Sair. & Ducaſſe ibid.

Abolutio cum recidentia ea est, ait Sairus cap. 16. qua homo vere absolvitur ab excommunicatione valida, sed cum hac limitatione, ut nisi aliquid egerit infra certum tempus, reincidat in eandem censuram. Abolutio hæc jure communi datur cum quis vel in articulo mortis, vel ob impedimentum justum absolvitur ab eo a quo alias de jure absolvi non poterat: unde abolutio sic dari potest de jure communi a quocumque Sacerdote, ut post

* Navar.
Man c. 27.
nu. 113.

* Navarrum notat Sairus. Hoc tamen non ubique observatur in Gallia, ut supra dixi: sane observari debet ubi particulari locorum statuto præcipitur: an autem a simplici Confessario observari possit, ubi per statuta nec præcipitur, nec prohibetur dubitari potest. Videtur permissum: tum quia supponitur non prohiberi; tum quia favet jus commune, aliunde tamen videtur illicitum, quia sic nova quædam censura inducitur & fertur, quod a simplici Sacerdote fieri non potest. Et hoc tenendum in praxi, unde si Confessarius vi Bullæ vel privilegii absolvat me ad reincidentiam, non reincidam, nisi Bulla id ipsi expresse concedat. Navar. Manual. cap. 27. n. 277. Avil. p. 2. c. 7. d. 3. dub. 14. Eveillon. c. 35. art. 4.

Sup. p.

Dubitant hic Theologi, an absolutus sub reincidentia, sine nova culpa in censuram reincidere possit. Quæstio non est de absoluteione ad certos quosdam effectus data, v. gr. ut excommunicatus capax fiat Beneficii &c. hæc enim absolutio quæ in Bullis Pontificiis præmitti solet, non est vera absolutio, sed potius dispensatio qua conceditur ut non obstante censura, quæ quoad omnes alios suos effectus subsistit, possit aliquis frui gratia cujus alias incapax foret. Lis itaque tota est de absoluteione data ea lege, ut quis nisi certam quæ sibi præscribitur conditionem impleat, reincidat in censuram; qua de re R. novam in hoc casu culpam requiri. Ratio est, quia nemo nova ligari potest censura, nisi ob novam culpam: sed qui reincidit, nova ligatur censura. Prior enim censura vere sublata fuit, non dumtaxat suspensa, hoc enim nunquam contingit secundum jus ordinarium, nisi in quibusdam casibus & ad certum quemdam effectum, in quibus etiam censura in se & absolute subsistat; ergo nova requiritur censura: sive hæc imponatur auctoritate juris, sive Judicis ipsius; ergo & nova requiritur culpa.

ARTICULUS TERTIUS:

De forma & ritu absolutionis..

UT censuræ solo voluntatis nutu non feruntur, sic nec eodem auferri possunt, nisi accedant verba vel signa quæ absolventis intentionem satis expriment; neque enim sufficiunt signa ambigua: unde * *Clem. 3. De sent. excom. seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nulla ratione censetur.* Ut quoque nulla in jure determinantur verba quæ essentialiter ad censuræ valorem necessaria sint, satisque est ut mentem suam declaret legislator, sic & in absolutione. Hæc apud omnes recepta sunt; ut autem elucidentur quæ dubium parere possent,

Quæres 1. an in absolutione a censura exprimi debeat censura a qua quis absolvitur, vel in genere, ut si dicatur, *Absolve te a censuris*; vel in specie, ut si dicatur, *Absolve te ab excommunicatione*. R. si quid præcedat quod absolutionem satis determinet, necesse non est ut absolvens exprimat censuram; unde petenti absolutionem ab una vel pluribus censuris, satis est si dicatur, *Absolve te*: hæc enim forma sufficit ad absolvendum a peccatis, quia satis determinatur per præviam peccatorum confessionem; ergo & sufficit pro censuris. Si vero nihil præcedat unde talis determinatio moraliter fieri possit, ut cum absolvitur aliquis a censura, qui absolutionem hanc non petit, puta si absolvitur invitatus, aut nihil de censuris cogitans, ut quotidie contingit consistenti, qui ante a censuris absolvitur, quam a peccatis; tunc longe tutius est, inio & probabilius, requiri ut absolutio determinetur ad censuras; verbum enim *absolve*, utpote de se indifferens ad multa, non plus circa censuras quam circa alia vincula operaretur; imo magis caderet in peccata quæ clâvis subiecta sunt, quam in censuras de quibus pœnitens locutus non est.

Quæres 2. an in absolutione exprimenda sit causa propter quam quis censuram incurrit. R. id ad absolutionis validitatem non esse necessarium, nisi cum quis pluribus censuris ligatus est, & absolutionem petit ab eo qui ab omnibus absolvere valens, non intendit tamen ab omnibus absolvere: tunc autem exprimitur causa, non quasi expressio hæc ad absolutionis formam necessaria sit, sed ut sciatur quam vel quas censuras relaxare velit Superior. Quod si absolutio petatur ab eo qui ab una tantum potest absolvere; vel qui intendit ab omnibus a quibus potest absolvere, & ab omnibus omnino absolvere potest; vel qui determinat a qua absolvere velit, nulla requiritur causa expressio; quia absolutio satis determinata est ex parte ministri, cujus potentia vel limitata est, & ideo non cadit nisi in objectum ad quod limitata est; vel ad omnes censuras se extendit, aut ad aliquas tantum, sed ab ipso Superiore determinatas. Salmantic. c. 2. num. 14. & fusius Suares disp. 7. sect. 9. num. 6.

Ceterum cum absolutio a censuris datur in foro interiori ab habente facultatem, sufficit forma communis in absolutione sacramentali usurpari solita. Si autem detur in foro exteriori, tunc vel in mandato quo Sacerdoti

Rit. Rom.

* T. 1. p.
224.* 2. p. c. 7.
d. 3. dub. 2.D. 1. q. 3.
punct. ult.

commissa est absolvendi facultas, certa forma præscribitur, & illa omnino servanda est; vel in mandato seu commissione dicitur, *In forma Ecclesiæ consueta absolvat*, & sequendum est id quod in Rituali uniuscujusque Diocesis præcipitur. Præscribit Rituale Romanum, ut si quis ab excommunicatione ob grave crimen contracta absolvat, *penitentem coram se utroque genu flexo, in humero (si vir fuerit) usque ad camisiam exclusive denudato, virga aut funiculus, sedens leviter percutiat*. Idem antiquis multis Ritualibus præscribitur, imo & Rituali Burdigalensi an. 1707. Monet tamen * Collator Andeg. hæc cæremonias in desuetudinem pene ubique in Regno abuisse, (quod ex variis Ritualibus facile probari posset;) imo & ex iis aliquas esse ex quibus olim tanquam ab abusu provocatum fuit. Circa solemnitates ab Episcopis in absolutione a censuris adhibendas, adi Pontificale Rom. cap. cui titulus, *Ordo excommunicandi & absolvendi*. Cæremoniæ absolutionis non sunt de essentia illius, imo sine peccato saltem mortali omitti possunt, etiam in foro externo, ut docet * Avila post Cajetanum. Excipio satisfactionem, vel debitam de ea præstanda cautionem, quam Bonacina inter prævias absolutionis solemnitates reponit, quæquæ necessario exigere debet, cum agitur de tollenda censura cum alterius detrimento contracta, ut docet idem Bonacina.

PARS SECUNDA.

De censuris in specie.

TRia erunt hujus partis Capita. Primum de excommunicatione differet, secundum de suspensione, tertium de interdicto.

CAPUT PRIMUM.

De excommunicatione.

Solitam secuti methodum expendemus excommunicationis naturam, divisionem, causas, effectus &c.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex excommunicatio.

Excommunicatio definiri potest, Censura ecclesiastica privans baptizatum communione bonorum Ecclesiæ, vel ex toto, vel ex parte. Est 1. *censura ecclesiastica*, quæ voces generis locum habent, quatenus per eas excommunicatio cum ceteris censuris convenit. 2. *privans baptizatum*, ut ostendatur subiectum excommunicationis: Infidelis enim nullius censuræ subiectum esse potest; tum quia non est subditus Ecclesiæ; tum quia extra Ecclesiam ejici non potest, qui nunquam in eam admissus fuit.

fuit. 3. *communione bonorum Ecclesiæ*, idest participatione eorum bonorum quorum applicatio ex speciali Ecclesiæ voluntate pendet, ut sunt tum conversatio exterior, qua Fideles conveniunt ad orationem, aut simul loquela, cibo, & salutatione conversantur, tum Sacramenta quæ alius confert, alius suscipit; tum suffragia, quæ, ut infra reperam, quatenus ab Ecclesiâ dependent, ab ea possunt iis subtrahi, quibus ipsa subtrahi volet: unde obiter colliges eos errare, qui cum Polmano excommunicationem reponunt in privatione communionis Sanctorum; excommunicatio enim nec per se privat charitate quæ Sanctos coadunat, sed eam communiter supponit jam perditam peccato mortali; nec omnino incompatibilis est cum charitate, quæ per contritionem recuperari potest ab eo qui nondum ab ea censura solutus est. Quapropter eum charitas fundamentum sit communionis Sanctorum, eamque necessario pariat; rursus cum ubi est communio Sanctorum, ibi produci debeant ejusdem communionis fructus, juxta id Psalmistæ; *Particeps ego sum omnium timentium* Psal. 118. *te*, consequens est excommunicatum frui posse communibus quibusdam Ecclesiæ bonis, & aliquo etiam sensu Sanctorum communionem, nisi hæc reponatur in participatione Sacramentorum & suffragiorum quæ Ecclesiæ nomine applicantur. Vid. Sairum l. 1. c. 5. & quæ supra dixi. Neque solum privat excommunicatio iis bonis quæ modo enumerata sunt, sed & eorum *communione* privat, idest iis privat quatenus inter Fideles communia sunt. Et eo distinguitur excommunicatio a suspensione & interdictione, quæ licet hominem quibusdam Ecclesiæ bonis privent, non tamen privant iis prout communibus: suspensio enim privat aliquo ministerio sacro, vel Beneficio, aut Beneficii usu, non tamen prout hæc communionem cum aliis Fidelibus important (unde suspensio per se a Fidelium convictu non excludit, ut notat Silvius) sed prout propria sunt aut potestatis Ordinis a qua dimanant, aut personæ a qua possidentur. Pariter interdictum privat usu rei sacræ, ut sacra est, non ut aliis communis est; excommunicatio vero eadem privat, sed ut communis est aliis Fidelibus; non ut sacra est. 4. *ex toto vel ex parte*; quia quædam excommunicatio privat bonis omnibus quibus privare potest Ecclesiâ, quædam aliquibus tantum, ut ex dicendis patebit.

Sup. p. 648

ut infra
ubi de in-
terdict.Silv. in
supplem.
q. 21. n. 1.

Cum excommunicatio idem sit, ut indicat ipsum nomen, ac *privatio communionis*, seu *extra communionem positio*, totuplex distingui posset excommunicatio, quot sunt bona quibus aliquis partialiter privari potest. Nunc excommunicatio solum dividitur in majorem & minorem: excommunicatio major ea est quæ communibus Ecclesiæ bonis privat ex toto, & quantum potest; minor vero ea est quæ non ex toto, sed aliquibus tantum Ecclesiæ bonis privat, nempe passiva Sacramentorum receptione, & electione passiva ad Beneficium, de quo infra.

Obj. contra primam definitionem. Si excommunicatio major omnibus privaret bonis quibus privare potest Ecclesiâ, Ecclesiâ nullam penam ea majorem infligere posset: atqui falsum consequens; anathema enim pœna est ipsa excommunicatione longe gravior, ut patet ex c. 10. *De judiciis*, ubi jubet Cœlestinus III. Clericum homicidam *ab ecclesiastico Judice* deponi, eumque *si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari*... deinde *contumacia crescente, anathematis mucrone feriri*. Idem colligitur ex cap. final.

III. q. 4. ubi dicitur *Engeltrudam non solum excommunicatione quæ a fraternâ societate separat, sed etiam anathemate quod ab ipso Christi corpore, quod est Ecclesia, recidit, crebro esse percussam*; ergo anathema pœna est simpliciter excommunicatione longe gravior.

R. ad 1. neg. min. *Damnatio enim quam facit Episcopale iudicium*, est, ait Augustinus, *pœna qua in Ecclesia nulla maior est*. Ad 2. dist. Anathema est pœna gravior ratione cœremoniarum & publicæ denuntiationis quæ plus terroris & horrois incutit, C. ratione ipsius ab Ecclesia separationis & in se, N. Anathema nomen est ab Hebraïis derivatum, ut notat S. Hieronymus; sumiturque nunc in bonam partem, pro dono omni quod specialiter Deo ex voto consecratur, & templis suspendi solet; nunc, ut fere semper in novo Testamento, in malam partem, pro re execrabili, & ideo excindenda: hinc excommunicati, præsertim ob hæresim & nefaria quædam scelera, anathematizati dicuntur. Sæpe tamen anathematis nomen iis inditum fuit excommunicationibus quæ cum terribili quodam apparatu, & lugubri solemnitate denuntiabantur, de quo vid. cap. *Debent*. xi. q. 13. Verum eæ solemnitates sunt quid accidentale excommunicationi, nec faciunt ut magis animam liget, quamvis inservire possint ut ea difficilius solvatur, quia ampliori opus est satisfactione, ubi majus est scandalum; majus autem præstitit scandalum, ubi Ecclesia ad has terroris & horrois cœremonias devenire coacta est. Hæc sufficiunt ad solutionem capitis decimi *De judiciis*.

Quod ad alium spectat locum in quo Engeltruda jam ante illatum sibi anathema dicitur a fraternâ societate separata. R. his verbis indicari mulierem hanc jam exclusam fuisse vel a participatione Sacramentorum omnibus Fidelibus communi, vel ab externo Fidelium convictu; quod fieri potuit absque eo quod communibus suffragiis privaretur: is enim excommunicandi modus qui ad partialem excommunicationem pertinet, olim in usu fuit; & plerumque excommunicati dicebantur publici pœnitentes, alique multi qui non patiebantur id omne quod nunc importat excommunicatione major, & plus patiebantur quam nunc importet excommunicatione minor. His positis, quæ nec quidquam absurdi habent, & veteri Patrum loquellæ maxime congruunt, evidens est priorem Engeltrudæ pœnam, nova & ampliori pœna cumulari potuisse.

Obj. contra secundam definitionem, eam non competere excommunicationi soli minori; nam & id etiam peccati mortalis proprium est, ut a Sacramentis excludat. R. cum Suare 1. peccatum mortale excludi per genus illius definitionis, nullum enim est peccatum quod sit censura. 2. aliter peccatum, aliter censuram excludere a Sacramentis; censuram quidem per modum præcepti prohibentis ne quis Sacramenta percipiat; peccatum vero per modum status in quo quis constitutus est, a Sacramentis arceri debet: deinde peccatum ita excludit a Sacramentis, ut si per contritionem auferatur, per se loquendo & ex vi ejus, non sit necessaria alia Ecclesiæ absolutio; quod enim requiritur Confessio sacramentalis, a libera Christi institutione pendet: at vero excommunicatio minor ita impedit Sacramentorum receptionem, ut Ecclesiæ absolutio per se necessaria sit ad tollendum hujusmodi impedimentum.

Ceterum excommunicationis nomen solitarie sumptum ante Gregor. rii IX.

rii IX. tempora, quandoque pro minori excommunicatione sumebatur, ut notat Covarruvias : sed ambiguitati inde orta occurrere volens ille Pontifex, statuit ut excommunicatio simpliciter lata de majori solum intelligeretur. Congruentia esse potest ; quia excommunicationis nomen includit negationem communionis, negatio autem simpliciter ad-
C. 59. De sent. ex-
com. Vid.
Suar. d. 8.
sect. 3.

ARTICULUS SECUNDUS.

De subjecto & forma excommunicationis majoris.

EX his quæ de censuris in genere dicta sunt, colligi potest quam sit efficiens excommunicationis causa, quæ finalis. Superest igitur ut pauca quadam statuamus de ejus subjecto & forma.

Circa primum quaeritur 1. an Communitas, v. g. Collegium aut Universitas, possit excommunicari. R. 1. censuram hanc, si pro delictis præteritis feratur, illicitam fore. Ita statuit Innocentius III. & quidem satis provide ait * S. Thomas, *ne collectis rixanis simul eradicetur & triticum* ; & ne infantes cum fontibus plestantur. R. 2. Si constaret de crimine omnium & singulorum Communitatis membrorum, excommunicationem jam non fore illicitam, si ferretur a Romano Pontifice, quia is dispensare potest in jure a prædecessoribus suis constituto ; imo probabile etiam est eandem adhuc licitam fore, si ferretur a simplici Episcopo ; quia tunc nulla esset ratio rimendi, ne innocentes eadem qua noxiis poena obruerentur, quod unice cautum voluit Innocentius III. R. 3. probabile esse excommunicationem latam in omnia Communitatis membra, quorum quædam innoxia sunt, validam esse pro noxiis, licet pro aliis valere non possit. Ita Paludanus, Covarruvias, Silvius * in Supplem. * T. 4. q. 7. 22. a. 5. p. 102.
 Mag. Grandin p. 61. Ratio est, quia censura hæc licet prohibita sit, nullibi tamen irritatur in jure ; ergo valet quantum valere potest ; ergo cum valere possit quoad eos qui revera criminis conscii sunt, pro iis valebit, licet infontem ligare nequeat ; qui tamen, si fides sit Silvio, deberet in hoc casu se palam gerere ut excommunicatum, donec innocentiam suam probasset. R. 4. licitam esse excommunicationem quæ pro delictis futuris in hunc modum ferretur, Si quis ex Communitate blasphemet, excommunicatus sit. Ratio est, quia hic censura ferenda modus nihil per se habet iniqui ; nihil quod in jure reprobetur.

Quæres 2. an Episcopi alique Prælati Papa inferiores comprehendantur in excommunicatione sive per sententiam sive per canonem lata, cum expressa eorum mentio non sit. R. affirmat. Ratio est quia Innocentius IV. statuit quidem ut in nullo casu Episcopi suspensionis vel interdicti censuram incurrerent, nisi de ipsis expressa mentio habeatur : at non ita eos exemit ab excommunicatione ; ergo ea, tamen si nominati non sunt, non minus quam alii irretiuntur, cum faciunt aliquid sub excommunicationis poena prohibitum. C. 4. De sent. ex-com. in 6.

At, inquires, ideo Innocentius noluit Episcopos suspensionem aut interdictum incurrere, nisi nominatim exprimantur, quia periculosum esset ne sæpius executionem Pontificalis officii quod frequenter incumbit, omittere co-
Ibid.
 geren-

gerentur: atqui eadem ratio militat pro immunitate ab excommunicatione. R. 1. hinc ad summum sequi, eandem pro excommunicatione ac pro aliis censuris exceptionem stabiliri debuisse: at non sequitur eam de facto stabilitam fuisse; neque id probat argumentum a pari. R. 2. neg. min. etsi enim excommunicatio eisdem quoad Pontificalium executionem pariat effectus, ac suspensio & interdictum, ab his tamen eximi Episcopos decuit, non ab illa. 1. quia plures sunt casus in quibus incurritur suspensio, pauciores in quibus incurritur excommunicatio. 2. quia hæc non incurritur nisi propter culpas adeo oppositas Episcoporum statui, ut ab iis admittendis procul abesse merito præsumantur; contra vero suspensiones in materia, ut ita dicam, Clericali, adeoque quasi Episcoporum propria contrahuntur, unde nihil mirum si in eas frequentius inciderent; adeoque ab iis debuerint eximi, quoties iisdem nominatim non includuntur. Hoc privilegium ad Episcopos nondum consecratos extendit Sairus post Glossam.

Sair. l. 1. § 6.
8. n. 25.

C. 106. XI
9. 3.
Sup. p. 656

Circa secundum, excommunicationis forma consistit tum in ceremoniis quibuscum censura hæc solemniter ferri consuevit, eæque habentur in jure, & explicantur a Sairo lib. 1. capit. 15. tum præcipue in verbis quibus exprimitur excommunicatio. Quæ autem verba expriment censuram latæ aut ferendæ sententiæ, quæ item dubia sint, alibi dictum est,

ARTICULUS TERTIUS.

De effectibus excommunicationis majoris.

Effectus excommunicationis majoris, de qua sola agimus in præsentî Articulo, alii sunt *per se*, quos excommunicatio solitarie sumpta producit; alii *per accidens*, qui novam in excommunicato malitiam, & contumaciæ augmentum supponunt: talis est irregularitas quam contrahit Clericus qui excommunicatione ligatus celebrat. Effectus *per se* adæquatus est totalis privatio communionis Ecclesiæ; partiales octo assignantur, scilicet 1. privatio communium Ecclesiæ suffragiorum. 2. & 3. privatio participationis Sacramentorum activæ & passivæ. 4. privatio divini Officii, aliarumque rerum sacrarum & sepulturæ. 5. privatio habilitatis ad Beneficia, & annullatio impetrationis gratiarum. 6. privatio jurisdictionis ecclesiasticæ, vocisque activæ & passivæ. 7. & 8. privatio communicationis tum civilis, tum forensis & judicialis cum aliis Fidelibus. Primi quatuor effectus, re mere spirituali; sequentes duo, re mixta, seu partim spirituali, partim temporanea; duo ultimi re pure humana privant. De his seorsim agendum:

SECTIO PRIMÆ.

De privatione suffragiorum.

Vid. Sair.
in 3. p. 10.
4. disp. 48.

Nota 1. suffragium est, quodcumque opus bonum applicatum proximo ad impendendum animæ ejus salutis auxilium; vel definitione sumpta a poste-

posteriori, est *auxilium ipsum quod unus Fidelis præbet alteri*, sive auxilium illud profit alteri ex opere operato, quod in solo Missæ sacrificio locum habet; sive ad modum operis operati, ut sit in indulgentiis; sive ex opere operantis, ut in orationibus, jejuniis &c. Not. 2. suffragia vel communia sunt, vel privata: *communis* sunt auxilia quæ ex bonis Ecclesiæ ministrorum operibus, puta sacrificiis, officiis, orationibus in persona & nomine ejusdem Ecclesiæ factis Fidelibus proveniunt; quo etiam pertinet fructus satisfactionum qui ex communi Ecclesiæ thesauro per indulgentias ab Ecclesiæ Prælatibus applicatur. *Privata* suffragia sunt vel opera bona, ut orationes privatæ, jejunia, elemosynæ, quæ a Christianis, non ut Ecclesiæ ministris, sed ut a persona particulari pro aliis offerentur; vel si mavis, sunt auxilia inde prodeuntia. Not. 3. privata & publica suffragia in quibusdam convenire videntur, in quibusdam differre. Differunt quidem, quatenus privata valorem suum perdunt ex indignitate offerentis; non item publica quæ semper eum servant valorem quem habent ab Ecclesia cujus nomine offeruntur. In eo autem conveniunt, 1. quod privata sicut & publica quemdam habent valorem in eo situm quod opera pia in unitate Ecclesiæ facta omnibus profint Fidelibus independenter ab ulla sive operantis, sive Ecclesiæ ipsius intentione, & quasi ex natura rei: nam & in hoc ex parte sita est *communio Sanctorum*. 2. quod utraque fructum insuper particularem pariunt, qui prodest tum ei qui agit, tum ei pro quo offertur actio, juxta id sancti Ambrosii, *Magnus Dominus qui aliorum merito ignoscit alius, & dum alios probat, aliis relaxat errata*. Not. 4. duplex est genus excommunicatorum; alii sunt tolerati, alii non. Priores ii sunt qui violata lege cui annexa erat excommunicatio, eandem incurrerunt, sed nondum publice pro excommunicationis denuntiati sunt, etsi forte per Judicis sententiam excommunicationem incurrisse declarati sint. Posteriores sunt ii qui non modo per Judicis sententiam nominatim excommunicati sunt, sed & ut tales in facie Ecclesiæ & palam denuntiati sunt; * sive affixa sit valvis Ecclesiæ sententia quæ in eos lata est, sive coram populo in Ecclesia collecto lata fuerit, cujus conditionis defectu ne ipsi quidem Protestantes pro hæreticis vitandis habentur in Gallia, Anglia, Germania, ut etiam notant Salmantic. c. 3. num. 11. His positis, quatuor hic veniunt expendenda. 1. an excommunicati Ecclesiæ suffragiis priventur. 2. an id locum habeat in contritis. 3. an in toleratis. 4. an suffragia pro iis non solum illicite, sed & invalide offerantur. Qua de re,

Dico 1. Excommunicati privantur communibus Ecclesiæ suffragiis. Ita omnes. Prob. quia ad hoc satis est ut Ecclesia id possit, & id velit; atqui 1. Ecclesia id potest, ut patet tum ex potestate instituendi censuras ipsi a Christo concessa; tum ex speciali jure quod habet in hæc spiritualia bona, quorum dispensatrix ab eodem Christo constituta est. 2. id vult, ut patet ex causa xi. q. 3. & cap. 28. & 38. *de sent. excom.* in quibus vetitum est ne pro excommunicato oretur, aut ne ad illum pars bonorum Ecclesiæ aliqua derivetur.

Obijciuntur duo 1. quod pro paganis orari possit, ut ex multis liturgiis constat; ergo & pro excommunicatis. 2. quod Ecclesia non prohibeat id quod

In cap. 5.
Luc.

Coll. An-
deg. 1. 2. p.
102.
* Eveillon
p. 51.
Gob. p. 346

quod ipsa facit : atqui Ecclesia pro hæreticis qui excommunicati sunt, orat in Officio Parasceves; ergo id non prohibet.

R. ad 1. Ecclesiam non vetuisse ne pro paganis oretur, imo id fieri obsecrat S. Paulus: at prohibuit ne Ecclesia pro excommunicatis publice oretur; unde peior est ex hac parte horum quam illorum conditio. Et vero non prohibet Ecclesia ne Christiani cum paganis civiliter tractent; quæ tamen id prohibet respectu excommunicatorum denunciatorum, quibus nec *ave* dici permittit. Ad 2. Ecclesiæ prohibitionem qua cavet ne pro excommunicatis oretur, suspendi die Parasceves, ut sponsum suum imitetur qui eadem die pro inimicis suis oravit. Hoc autem facere potest Ecclesia, quia pro hæreticis orare non est per se malum, sed malum quia prohibitum; alioqui nequidem licitum esset: pro iis privatim orare. Id tamen hic animadvertunt Doctores, usque adeo Ecclesiæ exosum esse nomen excommunicatorum, ut eos non nominet, etsi judæos, paganos & hæreticos nominet: unde S. Bernardus, *In quanto*, inquit, *periculo sunt*, pro quibus Ecclesia palam orare non audet, quæ fidenter etiam pro Judæis, pro Hæreticis, pro Gentibus orat? cum enim in Parasceve nominatim oratur pro quibuslibet malis, nulla tamen mentio sit de excommunicatis.

De grad.
humilit. c.
22.

Swav.
disp. 9.
N. Alex.
t. 1 p. 671.
* c. 27. n.
36.
Bon. disp.
2.

Hinc 1. lethalis peccati reus esset; qui preces quæ Ecclesiæ nomine fiunt, funderet pro excommunicatis, quia Ecclesiæ præceptum in materia gravi transgrederetur. 2. qui ut minister Ecclesiæ, vel nomine ejus oraret pro excommunicato denunciato, is juxta * Navarrum, Bonacium, Besombez in Moral. Christ. tom. 5. p. 184. is, inquam, sive Laicus, sive Clericus, minorem excommunicationem incurreret: patet tamen ex dictis eum excusatum iri, qui id faceret ex ignorantia vel gravi metu, modo non in ecclesiasticæ potestatis contemptum incusso.

S. Anton.
nin. 3. p.
r. 25. c. 3.
* Tom 12.
Cœ. Lab.
p. 551.
V. Gabaff.
l. 5. c. 11.

Quæres 1. an assertio nostra ad excommunicatos etiam toleratos extendatur. Ratio dubitandi sumitur ex celebri Decreto, quod incipit: *Ad evitanda scandala*, quodque alii post S. Antoninum attribuiunt Concilio Constantiensi, cujus tamen in Actis non reperitur; alii Martino V. a quo vel emitti, vel probari potuit; alii demum Concilio Basileensi, cujus in Sessione * 20. legitur non sine gravi immutatione, quacum Pragmaticæ Sanctioni, & Concordato Bononiæ Leonem X. inter & Franciscum I. sancito inleſtum est. En ejus verba, prout a S. Antonino referuntur: *Ad evitanda scandala, & multa pericula quæ conscientis timoratis contingere possunt, Christi Fidelibus misericorditer indulgemus, quod nemo deinceps a communione alicujus, Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, intus & extra, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ ecclesiasticæ, a jure vel ab homine generaliter promulgatæ, teheaturs abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum ecclesiasticum observare, nisi sententiæ aut censura hujusmodi fuerit lata contra personam, Collegium, Universitatem, Ecclesiam, Communitatem, vel locum certum, aut certam, a Judice publicata vel denunciata specialiter & expresse: Constitutionibus Apostolicis & aliis in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscumque. Salvo si quem pro sacrilega manuum injunctione in Clericum, in sententiam latam a canone, adeo notorie constiterit incidisse, quod factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari; nam a communione illius, licet denunciatus non fuerit, volumus abstinere, juxta canonicas Sanctiones: per hoc tamen non intendimus relevare, neque*

que *jurare sic excommunicatos, suspensos, & interdictos aut prohibitos*. Ab hac Constitutione in eo differt Constitutio Basileensis, quod non solum publicos Clericorum percussores, sed & quoscunque qui facti notorietate dignoscuntur in excommunicationem incidisse, etiamsi necdum sint denunciati, evitari velit; & hæc quidem restrictio neque quoad publicos Clericorum percussores, neque quoad alios quoslibet, quos sola facti notorietate excommunicationem incurrisse constat, in Galliis viget, ut uno fere ore docent Gallici Scriptores. His præmissis, duplex est circa propositam quæstionem opinio. Prima affirmat excommunicatos, nisi denunciati sint, communibus suffragiis non privari, eamque tenent Palaus, Enriquez, Coninch disp. 14. n. 40. Sairus l. 2. c. 4. n. 6. Navar. c. 27. n. 36. Martinon disp. 59. sect. 4. p. 410. & Salmantic. c. 3. n. 58. Probant autem 1. quia Decretalis *Ad vitanda*, permittit communicationem in quibuscunque *divinis*, tam intra quam extra: atqui hæc clausula de communibus etiam suffragiis intelligi debet; cum enim sit favorabilis, tantum extendi debet, quantum salva verborum proprietate extendi potest: atqui patitur, imo exigit verborum proprietas, ut hæc communicandi cum excommunicatis facultas ad ipsa suffragia extendatur; cum communicare intra & extra *in divinis* Officiis cum aliquo, & pro eodem publicas orationes offerre, voces sint apud Ecclesiam synonymæ, ut patet ex c. 28. & 38. *De sent. excom.* Probant 2. quia stat. optime aliquem vere excommunicatum esse, & suffragia hæc pro eo offerri, ut patet, tum ex eo quod antiquo jure suffragia & sacrificia pro excommunicatis occultis aliquando potuerint offerri, ut fatetur ipse Suares; tum ex eo quod etiamnum feria sexta majoris hebdomadæ offerantur publicæ preces pro Hæreticis, qui non ideo tamen desinunt esse vere excommunicati. Prob. 3. quia sepultura ecclesiastica præcipue datur propter suffragia: atqui excommunicatus toleratus non privatur sepultura ecclesiastica; ergo nec suffragiis. Prob. 4. quia ratio quæ movit citatæ Decretalis auctores ad permittendam communicationem cum excommunicatis toleratis, hæc fuit ut vitaretur animarum discrimen & scandala: atqui hæc ratio similiter urget in publicis suffragiis, & Missæ sacrificio. Quot enim turbæ & jurgia, si Episcopus qui inter Missæ solemnia nominari solet, & quem certo constaret excommunicationem incurrisse, jam nominari ibidem non posset?

Secunda opinio quam tenent Suares d. 9. sect. 2. n. 17. Covarruvias in cap. *Alma mater*. p. 1. §. 6. n. 4. Bellarm. l. 2. De Missa c. 6. Avila * 2. p. c. 6. Habert p. 296. &c. negat suffragia pro excommunicatis etiam toleratis offerri posse. Prob. 1. ex citata Decretali, in qua Martinus V. vel quilibet alius ejus auctor declarat se non intendere, *relevare, neque jurare sic excommunicatos, suspensos & interdictos*; adeoque ullum iis favorem præstare: atqui magnus iis favor præstaretur, si pro iis publica suffragia applicari possent. Sic enim destrueretur præcipua excommunicationis ratio, quæ in eo sita est, ut quis ita excludatur ab Ecclesia, ut jam communibus ejus bonis non fruatur.

Prob. 2. Is unus est Constitutionis citatæ finis, ut vitentur scandala, & conscientia timoratis subveniatur: atqui finis ille obtineri potuit absque eo quod concederetur interna cum excommunicatis communicatio.

Hæc

Hæc enim quatenus interior, est invisibilis; quatenus vero per actus exteriores se prodit, pendet ab interiori applicatione, quæ sicut sine scandalo & periculo pro solis Ecclesiæ filiis ab ea non præcisè dirigi potest, ita citra scandali metum, sine conscientie remorsu, potest pro excommunicationis non dirigi, imo vix pro illis publice & nominatim exterius dirigi posset, ut sit in suffragiis communibus, sine scandalo.

Nec nocent prioris sententiæ momenta, unde ad 1. respondent, Decretalem hanc permittere quidem tam intra quam extra Ecclesiam communicationem cum excommunicatis, sed externam, & ex qua non *releventur*, nec *juventur* excommunicati; unde licitum est cum is Missam audire, Horas canonicas palam recitare &c. at non ideo permittitur communicatio interior in suffragiis, qua juvantur ut alii Fideles. Etsi ergo communicare cum aliquo in divinis, & pro eo publice precari, Voces sint sapius synonymæ, non tamen in præsentī casu, in quo aliqui textus contradictoria enuntiantur; cum ex una parte negaret favendum excommunicatis, ex alia vero eisdem impense faveret. Adde nihil concludi posse ex textibus juris Decreto Martini V. antiquioribus, quia tunc nulla nequidem exterior communicatio habebatur cum quibuscumque excommunicatis cognitis; unde exclusio a suffragiis, & a communicatione quacumque in divinis, eandem iis temporibus habebant extensionem: at hæc disciplina per Decretum Martini mutata est; unde licitum nunc est cum quibuscumque exterius communicare, pro quibus publica effundere suffragia non licet.

Ad 2. Non quærimus quid jure novo concedi potuerit, quærimus quid fuerit de facto concessum.

Ad 3. major est difficultas, & ideo hic dividuntur Theologi. Alii excommunicatum toleratum, nisi ante absolutus fuerit, in loco sacro tumulari posse negant: quia id cederet in maximum ipsius excommunicati honorem & utilitatem; ita * Avila. Alii plures quos sequitur Auctor Collat.

* ubi sup.

p. 161.

* tom. 2.

p. 168.

p. 11. De

poenit.

C. 2. De

raptor.

* Andeg. contrarium censent; neque tamen ii omnes existimant eundem excommunicatum publicis suffragiis juvandum esse, quia sæpe conceditur sepultura sancta, quibus suffragia negantur: sic antiquo jure, Clerici qui nec specialiter interdicti erant, nec interdicto causam dederant, poterant in loco sacro sepeliri, sed *cum silentio*, adeoque sine precibus publicis: sic etiam raptori contrito Viaticum concedebatur, ita tamen ut *nullus Clericorum sepultura illius interesset, nec ejus elemosynam præsumeret accipere*. Alii demum forte dicent, Ecclesiam orare conditionate, si subiectum sit capax; vel legis suæ rigorem moderari in hoc casu, ut statim dicam.

Ad 4. patet solutio ex secunda nostra probatione. Neque enim scandalum parit qui excommunicati nomen suppressit, sed qui cum excommunicatus sit, vult contra Ecclesiæ prohibitionem levare & juvari, sicut alii Fideles.

At, inquit, Ecclesia permittit communicationem cum excommunicatis, quæ in Fidelium commodum cedere potest, licet indirecte in utilitatem cedat excommunicatorum: atqui posse pro illis sacrificia & suffragia offerre in commodum Fidelium cedit, tum spirituale ob meritum quod ex eo charitatis actu percipiunt; tum temporale, ob stipendia & oblationes quas ab excommunicatis recipiunt.

sa'mant.

n. 58.

R. data majore, neg. min. Plus enim spiritualis commodi percipient Fide-

Fideles offerendo sacrificium & suffragia pro iis quibus hæc certo offerre licet, quam pro iis quibus ad minus dubium est an ea offerri possint. Quod spectat ad temporalia commoda, absit ut quæstus temporalis aviditas quemquam exponat periculo transgrediendi Ecclesiæ legem, eamque tanti momenti.

En præcipua partis utriusque momenta: secunda videtur fundatior. Si tamen quod sentio aperire licet, distinguendum puto duplex excommunicatorum toleratorum genus. Alii ita ab Ecclesiâ separati sunt, ut ipsi ab ea se penitus separent: tales sunt Calviniani. Alii licet ab ea præcisi, ejus tamen communioni saltem exterius adhærent: tales sunt ii qui excommunicationem incurrunt ob Clerici percussione &c. Pro prioribus publica offerre suffragia, eoque in terra sancta sepelire, plane illicitum est; secus dicendum de aliis, qui iisdem in locis, eodemque precum & oblationum ritu ac ceteri Fideles tumulantur: & hæc quidem agendi ratio Decretalis Martini V. spiritum & litteram, quantum fieri potest, sequi videtur. Extra hunc casum pro iis orare non ausim.

Quæres 2. an non saltem excommunicatus contritus partem habeat in suffragiis. Affirmant Navarrus, Sairus ibid. Avila 2. p. c. 6. disp. 4. dub. 2. & alii. Ratio eorum est, 1. quia ideo Ecclesiâ aliquem privat suis suffragiis, quia hunc pro inimico & contumaci habet: sed qui vere contritus est, festinatque ad absolutionem quam hic & nunc ob suam v. g. a Superiore distantiam consequi non potest, neque Ecclesiæ inimicus est, neque contumax. 2. quia præsumi nequit Ecclesiâ, quæ sponsi sui charitatem amulat, velle ei amicitiam suam denegare, cui hæc a Christo concessa est: denegaret autem, si eum suffragiis potiri noller, pergeretque ut ante inter satanæ membra computare. 3. quia qui vivum est Christi membrum, & vivum Ecclesiæ membrum esse debet, ac proinde eodem vegetari spiritu ac alia membra, sicque non privari suffragiis quibus veri Fideles non privantur; atqui excommunicatus vere contritus, & per quem non stat quominus absolvatur, vivum est Christi membrum.

Secunda tamen, eaque verior opinio quam tuerent Suarez d. 9. sect. 3. n. 2. Hugolin. tab. 2. c. 9. Coninch d. 14. n. 49. Salmant. c. 3. n. 55. negat hisce hominibus prodesse aut applicari posse publica Ecclesiæ suffragia. 1. quia censura quæ semper manet, suum semper operatur effectum: atqui in homine contrito semper remanet censura qua ligatus est. Minor pater, quia ex dictis censuræ nonnisi absolutione sola tolluntur. Prob. maj. Si censura remanente, tolleretur ejus effectus, utique per piam Ecclesiæ concessionem, ut contendunt adversarii: atqui hoc dici nequit. 1. quia probari non potest Ecclesiâ moderari magis effectum censuræ pro contritis, quoad suffragiorum, quam quoad Sacramentorum participationem; ergo sicut excommunicati quantumvis per contritionem Dei amici evaserint, a Sacramentis arceri debent, sic & suffragiis privari. 2. quia ex jure manifestum est non minus requiri absolutionem a censuris, ut quis suffragiorum particeps fiat, quam ut Sacramenta conferre vel recipere possit. Definivit enim Innocentius III. excommunicatum *quantacumque* in eo *pœnitentiæ* signa præcesserint, si morte præventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, *quantumvis* absolutus apud Deum fuisse credatur, non tamen apud Ecclesiâ esse absolutum; unde & hunc post mortem absolvendum esse statuit,

Cap. 28.
De sent.
excom.

* a. 38. 5. r. adeout nec * oblationes recipiendæ pro eo, nec orationes Domino porrigendæ sint, nisi cum.... defuncto etiam absolutionis beneficium impensum fuerit. Si autem, ait Suarez, statuit Pontifex, ut pro homine jam mortuo, & ante mortem contrito, orationes seu suffragia non offerrentur; multo magis intelligit verum esse de homine vivo.

Confirm. quia multi refert ad hujus censuræ timorem, ut ea quoad hunc etiam effectum perseveret, donec per absolutionem tollatur: tum ut Fideles ad absolutionis beneficium recurrere festinent; tum quia facile contingeret ut excommunicati nondum absoluti Sacramenta occulte reciperent, aut conficerent: dicerent enim se contritos esse, per se non stare quominus absolvantur, item majus detrimentum ex Sacramentorum quam ex suffragiorum privatione sequi; adeoque si hæc nondum absolutis competant, & illa iisdem competere, præsertim cum jure divino status gratiæ ad Sacramenta sicut & suffragia sufficiat.

Ad argumenta in contrarium, R. 1. hæc pariter probare excommunicationem contritum posse Sacramentis restitui. R. 2. ad 1. neg. maj. Non enim ideo semper Ecclesia aliquem privat suffragiis, quia hunc actum contumacem esse putat, sed quia exigit ordo, ut qui ab ea vere ligatus est, ab ea solvatur. Ad 2. amat Ecclesia hominem hunc, ut eos amat qui a contumacia respiscunt, non ut eos qui a vinculo sibi ob contumaciam imposito jam absoluti fuere: Ad 3. qui vivum est Christi membrum, vivum est etiam Ecclesiæ membrum, hoc sensu quod ei per charitatem conjunctum fiat, non hoc sensu quod omnibus ejus bonis frui possit: unde ut Sacramentis, sic & suffragiis & indulgentiis privari debet, donec per absolutionem fuerit externæ aliorum membrorum communioni restitutus.

At, inquit, Fidelium communio in charitate fundatur, ideoque in Symbolo vocatur *Communio Sanctorum*; hæc autem communio independens est ab Ecclesia, nec magis ab ea impedi potest, quam charitas quæ ejus fundamentum est: atqui hæc communio nihil est aliud quam communium suffragiorum participatio: ergo. R. neg. min. Ut enim notant Suares, & alii quos sæpius citavi, alia est Sanctorum communio quæ fundatur in charitate; alia participatio in suffragiis, quæ Ecclesia pro membris suis per suos ministros offert. Communio Sanctorum non pendet ex intentione operantis, sed velut ex natura rei producitur inter eos qui eadem charitate conjuncti sunt, inde enim fit, ut quo singula membra meliora sunt, eo totum corpus gratius habeatur, & consequenter ut Deus unumquemque justum ob suam cum aliis connexionem majori prosequatur benevolentia. Ab hac itaque communione non excluditur homo per censuram, sed per culpam, unde eidem restituitur statim ac sublata est culpa, etsi nondum sublata sit censura: sed non ita est de suffragiis, quæ cum iis solis prodesse possint quibus applicantur ex Ecclesiæ consensu, & ex eodem consensu iis non applicentur qui ab ea per excommunicationem nondum sublatam præcisi sunt, nulli prorsus excommunicatione quantumlibet contrito opitulari possant.

Neque tamen tam mala est excommunicati vere contriti conditio, quam hominis mortali peccato infecti: is enim, etsi quamdiu servat fidem, aliquem recipiat influxum ex hac sua cum piis aliis Fidelibus con-

jun-

Bonac.
d. 2. q. 2.
punct. 1.

V. S. Th.
in 4. dist.
18. q. 2. a. 1.

junctione, quatenus Deus malos Fideles ad poenitentiam excitat, iisque aliquando parit ob eorum cum bonis consortium; minus tamen recipit auxilii quam excommunicatus sincere conversus, quia viva Christi membra, longe plus membris charitate viventibus communicant boni, quam iis quæ per peccatum mortua sunt.

Dico 2. Non solum illicita, sed etiam invalida foret suffragiorum applicatio excommunicato facta. Ratio est, quia Ecclesia communium suffragiorum dispensatrix, applicationem hanc annullat; unde non pluris valet quam valeat donatio a dispensatore facta, & a domino irritata. Ubi tamen vitandi scandali gratia invahuit usus, ut aliquando v. g. post mortem pro certis quibusdam excommunicatis offerantur suffragia, videtur hæc iis prodesse posse, si forte in eo decesserint statu in quo ex iis lucri aliquid percipere possint.

Dico 3. Potest tamen Sacerdos privatim orare, etiam in *Memento* Missæ pro ipsis excommunicatis denunciatis, modo eos exterius non nominet sive in canone, sive in orationibus publicis. Ratio est, 1. quia Ecclesia id non prohibuit. 2. quia is est Fidelium usus. 3. quia id semper consulerunt pii quicumque Ecclesiæ Doctores. *Abst.*, ait *Unde sup.* S. Bernardus, *ut etiam pro salubus, etsi palam non præsumimus, vel in cordibus nostris orare cessamus.*

Nec dicas Sacerdotem in *Memento* orare ut publicum Ecclesiæ ministrum, ut ex iis patet verbis, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt &c.* quæ referuntur ad omnes pro quibus Sacerdos in *Memento* oravit, & quæ tamen ad eos solum referuntur qui cum Ecclesia communicant, ad eos nempe qui sacrificium offerre possunt, vel pro quibus illud offertur.

Nam Sacerdos quantumvis publicam gerat personam, non exiit privatam, sub hac autem pro excommunicatis orare potest; unde hæc verba, *Pro quibus tibi offerimus*, ex rationabili Sacerdotis intentione ad eos referuntur qui oblationis hujus capaces sunt, & pro quibus in Ecclesiæ persona oravit. Quoad alios vero hæc oratio non est communicatio, saltem quæ prohibita sit, sed merum opus misericordiæ, & eleemosynæ quædam spiritalis, quæ ex propriis bonis erogatur, & non est interdicta. Addunt alii sacrificium Missæ a Sacerdote pro excommunicatis oblatum, non quidem nomine Ecclesiæ, sed nomine ipsius Christi, iisdem prodesse posse; de quo vid. Bonac. ibid. §. 3. & si præ manibus habes, Tractatum de Ordine *P. Marchini, qui contrariam opinionem non male tuetur. *Tract. 3. c. 8. n. 4.

S E C T I O S E C U N D A.

De privatione usus passivi Sacramentorum.

Sacramentorum usus duplex: alter passivus, quo recipiuntur; activus alter, quo administrantur. Circa usum passivum quærentur tria. 1. an peccet excommunicatus recipiens Sacramenta, & qui hæc ipsi confert. 2. an ea valide recipiat. 3. quam incurrant poenam recipiens & administrans.

Dico 1. Regulariter loquendo peccat mortaliter in ratione sacrilegii

Gg 2

excom-

excommunicatus, etiam toleratus, cum recipit Sacramenta. Prob. 1. peccat mortaliter in ratione sacrilegii, qui gravem transgreditur Ecclesiæ prohibitionem, in re quæ spectat ad cultum & honorem rei sacræ: atqui excommunicatus etiam toleratus, Sacramenta recipiendo, transgreditur &c. Prob. 2. quia si excommunicati etiam tolerati a Sacramentorum participatione abstinere non tenerentur, non tenerentur abstinere ab aliis quibus interdiciuntur excommunicati, quippe quæ fere omnia minoris sint momenti quam Sacramenta, sicque excommunicatio vanum esset nomen, & illusio mera: atqui absurdum consequens. Hinc colliges excommunicatum duo ad minus committere peccata cum Sacramenta recipit, aliud quidem contra Religionem, abutendo rebus sacris; aliud contra expressam censuræ obligationem.

Dixi, *regulariter*; quia fatentur omnes excommunicatum excusari posse 1. ob ignorantiam facti vel juris 2. ob inadvertentiam seu oblivionem naturalem quæ ignorantiam invincibili æquiparatur, & ex qua fit aliquando ut Sacerdos non jejunos Missam celebret sine peccato. 3. ut ^{• Sup. p.} alibi dictum est ob necessitatem vitandi scandali, infamiæ, aut gravis alterius mali; quia, ut ait Suares, vel Ecclesia potestatem non habet præcipiendi cum tanto incommodo, vel ea pro sua pietate uti non vult. Et vero iis de causis, licet aliquando dimittere quod jure divino præceptum est; sic potest peccatum in confessione reticere, qui cum fundamento mortem timet si illud aperiat.

*Vid. Suar.
d. 6. sect.
6. p. milii
114.*

Sed potestne celebrare Sacerdos, qui nisi celebret, vel perdet grandem pecuniam summamquæ in stipendium datur ei qui hac die celebrat, & non alias; vel causa erit cur populus jacturam magnam temporalem patiatur? R. Supponunt communiter Doctores, metum tanti damni causam esse cur celebrare possit Sacerdos. Mihi quidem videtur 1. facilius posse celebrari ob vitandum populi damnum, quod multa murmura & peccata secum trahit. 2. si damnum quod quis ex defectu celebrationis passurus est, tale sit ut eum magnas in angustias conjecturus sit, videtur celebrare posse post sinceram ad Deum conversionem; si vero damnum illud est grave, satis tamen tolerari potest, satius quidem judicio, esset abstinere ab actu celebrandi, qui nonnisi in extremis tentari debet.

Dico 2. Peccat, & quidem ex vi censuræ, qui Sacramenta confert excommunicato vitando. Ratio est, quia violat in re gravi prohibitionem sapienter ab Ecclesia factam, quæque non minus post Martini V. Decretum subsistit, quam antea, ne scilicet quis cum excommunicatis non toleratis communicet; ergo peccat mortaliter, nisi forte excuset necessitas, aut alia quævis justa causa; ut si excommunicatus sit in mortis periculo, aut legitimam habeat petendi Sacramenti rationem, puta si vitandum sit scandalum vel infamia; quod contingere potest iis in locis ubi censura contra eum lata ignoratur. Non excusaretur tamen Sacramenti minister ob metum a recipiente incussum, quia conferre Sacramenta indigno prohibitum est jure naturali; indignus autem est qui Sacramenta per metum extorquet: neque etiam excusaretur ob inadvertentiam, aut ignorantiam petentis; quia licet is petendo non peccet, peccat tamen minister cujus est eum de suo statu admonere. Suar. disp. 10. sect. 2. n. 13. Bonac. disp. 2. q. 2. Salmantic. c. 3. n. 48.

Qui vero excommunicato tolerato Sacramenta ministrat, non peccat vi censuræ, quia Decretum *Ad vitanda scandala*, ecclesiasticam ea de re prohibitionem, adeoque & censuram abstulit. Peccare tamen potest contra jus naturale & divinum, quæ vetant ne Sacramenta conferantur indignæ petenti, nisi petens sit peccator occultus, & publice petat, ut fufius alibi expendunt Theologi. Communiter tamen præsumere potest Sacerdos, a censuris absolutum fuisse eum qui Eucharistiam petit, nisi, ait Bonacina, contrarium manifeste constet, aut immineat scandalum, alteriusve incommodi periculum. Ita etiam Navarrus c. 27. n. 36. Suar. disp. 10. sect. 2. Sed in his gressus caute dirigendi, videndumque an non mali minoris fuga, mali deterioris causa futura sit; idque sine scrupulo faciendum quod Episcopi, vel viri prudentes aut consulunt, aut ipsi faciunt.

SUAR. ,
Vasq. Bo-
nac. Op.

Dico 3. Excommunicatus cetera præter pœnitentiam Sacramenta valide recipit quoad substantiam. Ita omnes. Prob. 1. ut Sacramenta valide recipiantur, sufficiunt materia, forma & intentio tum ministri, tum suscipientis: atqui hæc omnia reperiri possunt in Sacramentis excommunicato collatis; ergo. Prob. 2. quia prohibitio Ecclesiæ efficit quidem ut Sacramenta illicitè recipiantur ab excommunicatis, non efficit autem ut invalide recipiantur: tum quia *multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent*; tum quia non pendet ab Ecclesiâ ut irritet Sacramenta, quæ cum conditionibus a Christo essentialiter præscriptis conferuntur.

Dixi, *quoad substantiam*; neque enim excommunicati, nisi in raris casibus de quibus modo dictum est, Sacramenti gratiam percipiunt; quia in ipsa Sacramenti receptione mortaliter peccant: alios tamen recipiunt effectus, ut characterem in Confirmatione & Ordine.

Dixi iterum, *præter pœnitentiam*; quia ad pœnitentiæ valorem requiritur ex parte pœnitentis sincerus de peccatis dolor: atqui dolorem hunc non habet qui non obstante excommunicatione, a qua absolvi non curat, ad pœnitentiam accedit.

Sed hic gravis exurgit quæstio, an excommunicatus quæ talis aliquando possit valide pœnitentiæ Sacramentum percipere, quod tripliciter evenire potest. 1. si excommunicatus ad pœnitentiam accedat non advertens aut ignorans invincibiliter se esse excommunicatum, aut prohibitum esse excommunicatis, ne Sacramentum hoc recipiant. 2. si urgeat gravis Eucharistiæ recipiendæ necessitas ad vitandam infamiam, aut quid simile, & Confessarius non habet potestatem absolvendi ab excommunicatione. 3. si petat absolutionem a censuris & peccato, Confessarius vero vel ex oblivione vel ex malitia eum a peccatis absolvat, non autem a censura. Duplex est ea de re opinio. Prima negat pœnitentiæ Sacramentum in his casibus validum esse, eamque tenent Silvester, Vasquez, & alii quidam. Secunda quam tenent Cajetanus in Sum. v. *absolutio*. Suar. disp. 10. sect. 3. n. 9. Coninch disp. 14. n. 26. Sair. l. c. n. 2. Avila 2. p. c. 6. disp. 3. dub. 4. Salmant. c. 3. num. 46. & Auctor Collat. And. t. 2. p. 19. verior nobis apparet pro primo & tertio casu. Prob. 1. tunc valet pœnitentiæ Sacramentum, cum nihil tollitur eorum quæ ad ejus substantiam pertinent: atqui in casu præsentis nihil tollitur.... Ad substantiam enim pœnitentiæ sufficiunt materia, forma, intentio ministri, & quod hic præcipuum est, potestas absolvendi: atqui hæc omnia tunc concurrunt. Prob. min. de potestate ab-

587. 22.
c. 2.

solvendi, in qua tota versatur difficultas. Si Sacerdos in hoc casu non haberet absolvendi potestatem, vel quia Ecclesia redderet excommunicationem absolutionis incapacem, sicut aliquos reddit matrimonii incapaces; vel quia omnibus subtraheret jurisdictionem respectu excommunicati: atqui neutrum dici potest. Non primum: tum quia ut Ecclesia per censuras suas Baptismi characterem auferre nequit, sic nec per easdem efficere potest, ut is quem Baptismi character Sacramenti capacem reddit, ejusdem fiat incapax, illudque invalide & infructuose recipiat, cum nec minister, nec subditus ullum ponunt obicem, quo vel substantia, vel effectus Sacramenti impediatur; tum quia non magis potest Ecclesia quemquam ad Sacramentum poenitentiae inhabilem reddere, quam ad Sacramentum Ordinis, aut Confirmationis: atqui hoc non potest; ergo nec illud. Ratio est, quia, ut docet Tridentinum, Ecclesia non potest quidquam immediate mutare circa ea quae ad Sacramentorum substantiam pertinent; & hoc in matrimonio non secus ac in aliis Sacramentis verum est. Ecclesia enim cum impedimenta dirimentia constituit, non reddit quemquam immediate incapacem Sacramenti, sed mediate, quatenus eum facit inhabilem ad incundum contractum, qui secundum se humanae subjacet dispositioni, sicut alii contractus civiles, & qui Sacramento matrimonii necessario praesupponitur. Non secundum: tum quia nullo jure probari potest, Ecclesiam intendisse auferre cuilibet Sacerdoti jurisdictionem in eos etiam qui sincero de peccatis dolore tacti, inculpabiliter obliviscerentur alicujus, qua ligati fuissent, censurae; lex autem tam poenalis tamque odiosa sine certo jure nunquam indici potest; tum quia alias sequeretur, eum qui omnino oblitus esset incurrisse se excommunicationem Papae reservatam, nunquam nisi forte in articulo mortis absolvi posse a Pastore suo; quandoquidem bona poenitentis fides excusat quidem a peccato, sed non dat jurisdictionem Confessario: ut hinc patet quod valide non absolvatur, qui unicum quod commisit peccatum reservatum, deponit apud Sacerdotem pro reservatis non approbatum. Ita fere Coninch.

Prob. 2. Ideo in praesenti casu non valeret Sacramentum poenitentiae, quia implicaret aliquem absolvia peccato, & non ab excommunicatione: atqui non implicat, neque ex parte absolventis, neque ex parte absolvendi. Non ex parte absolventis: etsi enim poenitens cum excommunicatur, privetur sua in alios jurisdictione, non tamen privatur passiva subjectione ad Superiores; alioquin poena ejus plus caderet in Superiores quibus sua adimeretur jurisdictio, quam in ipsomet excommunicatos. Non ex parte poenitentis, qui non minus a peccatis suis per poenitentiam absolvi potest, absque eo quod absolvatur ab excommunicatione, quam ab ipsa: non ab illa, absolvi possit per contritionem; ergo.

Hinc colliges 1. cum Coninch, Sairo, Hugolino, Cajetan. Navarro &c. eos qui excommunicati confessi sunt cum legitimis dispositionibus peccata sua, non autem excommunicationem quae prorsus exciderat e memoria, vere absolutos fuisse, nec teneri ad iterandam confessionem, sed solum ad petendam absolutionem censurae, si forte haec in memoriam redierit. Quae doctrina, ait Sairus, viris timoratis consolationis plena est. Colliges 2. eum qui sine sufficienti dolore peccata confessus fuisset,

fuiſſet, obſtata excommunicatione, teneri ad iterationem confeſſionis, non præſe ob excommunicationem, ſed ob defectum diſpoſitionis. Colliges 3. eum qui homini pro reſervatis non approbato confitetur ea ſolum peccata quæ annexam habent excommunicationem reſervatam, ſive in eo peccet, ſive non, valide non abſolvi; quia nullam offert Confeſſario materiam in quam habeat iuriſdictionem: ſecus eſſet ſi peccata quædam non reſervata ſimul confiteretur, quia tunc ſi bona fide ageret, & aliunde legitime diſpoſitus foret, ab his directe abſolveretur, & ab aliis indirec- te. An autem in caſu in quo vitandæ infamiæ cauſa celebrandum eſt, poſſit quis confiteri Sacerdoti pro cenſuris non approbato, diſputatur: nos ſupra in partem negativam propendimus; unde præſentem concluſionem pro primo tantum & tertio, non autem pro ſecundo caſu admiſimus.

Quæres quale committat peccatum qui aliquem ab excommunicatione non abſolutum, abſolvit a peccatis. R. eum peccare mortaliter, quia contra Eccleſiæ prohibitionem communicat in re ſacra & graviffima cum excommunicato; aut ſaltem Sacramenta adminiſtrat homini cui eorum ſuſceptio graviter interdicta eſt. Sed excuſare poteſt, 1. inadvertentia juris & facti. 2. neceſſitas, ut ſi morsita cuiſpiam immineret, ut non poſſet ab excommunicatione prius abſolvi quam a peccatis. Exiſtimant tamen Soto & Coninch hæc verba, *Abſolve te*, ſi adſit ſufficiens intentio, a cenſuris ſimul & peccatis abſolvere poſſe; quamquam conſultum ſit addere, *a cenſuris & peccatis*; quia hoc nihil nocere poteſt.

Dico 3. Circa penas quas incurrunt qui excommunicatis Sacramenta conferunt, aut ea in hoc ſtatu recipiunt, hæc tenenda. 1. nullas incurrunt penas, cum non peccant ſuſcipiendo aut conferendo, quia pena ſupponit peccatum. 2. excommunicati qui Sacramenta cetera præter Ordinem recipiunt, nullas incurrunt penas; quia nulla in jure contra excommunicatos Sacramenta ſuſcipientes expreſſa eſt pena. An autem, & quas incurrant qui Ordines in hoc ſtatu recipiunt, dicam inferius. 3. qui excommunicatis toleratis Sacramenta conferunt, non ſubjacent penis eccleſiaſticis, quia non peccant contra jus humanum; poſſunt tamen peccare contra jus divinum, vetans ne Sanctum detur canibus. Ita * Caballut. 4. qui excommunicatis vitandis Sacramenta adminiſtrant, incurrunt 1. excommunicationem minorem; hanc enim incurrunt Fideles qui cum hujusmodi excommunicatis illicite communicant. 2. interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ ex c. 8. *De privil.* in 6. excipit Bonacina Sacerdotem qui matrimonio aſſiſtit, quia is non eſt proprie Sacramenti hujus miniſter, de quo alibi. 3. *Viſ. Nav. 6 27. n. 93. Bonac. d. 2. q. 2. p. 2. §. 2.* Clericus qui ſcienter & ſponte cum excommunicatis a Papa & denunciatis participat, eodem ad divina officia recipiendo, excommunicationem majorem, eamque Papæ reſervatam incurrit, ex c. 18. *De ſent. excom.*

S E C T I O T E R T I A.

De privatione uſus aſſervi Sacramentorum.

Eædem in præſenti Secciónẽ expediendæ veniunt difficultates, quas in præcedenti tetigimus. Quæritur itaque 1. an excommunicati Sacramenta

menta valide conferant. 2. an licite. 3. an hæc ab iis recipi possint. 4. quas incurrant poenas qui ministrant aut qui recipiunt; quibus ut satisfiat,

Dico 1. Excommunicati tolerati, per se valide conferunt quodcumque Sacramentum, etiam poenitentia. Ratio est, quia valet Sacramentum cum adsunt materia, forma, intentio ministri, & jurisdictio si necessaria sit, ut est in poenitentia: atqui hæc omnia reperiuntur in excommunicatis toleratis; neque enim iis sua per excommunicationem auferretur jurisdictio, ut patet ex citata Martini V. Constitutione.

Dixi, *per se*; quia fieri potest ut peccet quis confitendo Sacerdoti excommunicato: unde tunc invalide absolveretur, non quidem defectu jurisditionis in ministro, sed legitimæ dispositionis in poenite, de quo statim.

Dixi 2. Sacramenta valide conferuntur ab excommunicato etiam vitando, præter Sacramentum poenitentia. Ratio est, quia ad conferendum valide Sacramentum poenitentia, præter materiam, formam, & ministri intentionem requiritur jurisdictio: atqui excommunicati vitandi carent jurisditione; ergo poenitentia Sacramentum valide non conferunt, licet Sacramenta alia quæ jurisditionem non requirunt, valide conficiant; quod an ad matrimonium extendatur, alibi expendam. Hinc colliges eum qui scienter aut ignoranter peccata sua excommunicato vitando confessus est, ad Confessionem iterandam teneri. Quod tamen limitatur, 1. si Confessio eo in loco facta fuerit, in quo Sacerdos ex communi errore, ac titulo colorato habetur pro non excommunicato, ut si quis in Gallia excommunicatus, transferat se ad Indos, ibique Beneficium Curatum, aut Confessiones audiendi licentiam obtineat. Ratio est, quia in casu erroris communis, Ecclesia supplet jurisdictionem. 2. si Confessio in articulo mortis facta sit, de quo fufe supra.

Quod de Sacramentorum validitate dictum est, extendi solet ad Sacramentalia; quia Sacramentalia pertinent ad potestatem Ordinis, non ad jurisditionem: unde communis est opinio, consecrationes & benedictiones quas introduxit Ecclesia, ab excommunicato denuntiato valide fieri.

Dico 3. Excommunicatus sive toleratus sive non, mortaliter peccat conferendo Sacramenta extra casum necessitatis. Ratio est, quia Ecclesia præceptum in re gravissima transgreditur.

Dixi, *extra casum necessitatis*; in hoc enim casu concedit Ecclesia, ut excommunicatus etiam vitandus conferat Baptismum, sine solemnitate; imo qui requisitus Baptismum conferre nolle, peccaret mortaliter, ut post Navarrum docent Salmanticenses. Potest quoque poenitentiam administrare, juxta probabilem sententiam quam alibi exposuimus: peccaret tamen si non conaretur per contritionem sese Deo reconciliare, ut docent iidem Salmanticenses. An autem in urgentis mortis periculo possit excommunicatus vitandus Eucharistiam conferre, controversatur. Affirmant Soto, Navarrus & Filiolus, quos citat & sequitur Auctor Collat. Agath. De cens. p. 113. quin & censent Salmanticenses Missam ab eo celebrari posse si desit hostia consecrata: modo tamen, inquirunt, vel prius absolvatur ab excommunicatione, vel si hoc non poterit, ad Deum se per veram contritionem convertat. Negant tamen Avila, Saurus, Mag. Grandin, Auctor Theoriz & praxis Sacram.

t. i. c. 7. & alii: tum quia Eucharistia neque necessaria est necessitate mediæ ad obtinendam salutem; neque hoc in casu necessitate præcepti, quia præceptum Eucharistiæ sumendæ ita semper ab Ecclesia intellectum est, si Sacramentum hoc debite & decenter administrari possit & sumi, unde & apud nos, iis qui extremo supplicio afficiendi sunt, denegatur. Hæc opinio videtur utrumque alteri præferenda. Idem hæc certo eadem de causa dicendum de Unctione extrema; quia tamen hæc primam gratiam producere potest, & de attrito contritum facere, juxta sententiam satis communem, idcirco licite ab excommunicato vitando ministraretur infirmo cui conferri non posset pœnitentia; sed hæc pendet ex alibi dicendis. Utut sit, certum est Confirmationem & Ordinem, quæ non ita necessaria sunt, non posse licite ab excommunicatis conferri.

Circa hæc notandum 1. aliter excommunicatis vitandis, aliter non vitandis prohibitam esse Sacramentorum collationem. Cum enim Fidelibus sub aliqua ratione licitum sit ab excommunicatis toleratis Sacramenta petere in iis etiam casibus in quibus eadem a vitandis petere non possent; necessum est ut toleratis sub aliqua ratione permisum sit ea conferre in casibus in quibus id non possent excommunicati vitandi. Notandum 2. non aliter tamen licitum esse Sacramenta ab excommunicatis toleratis petere, quam eadem ab improbis ministris petere licitum sit; neque enim ministri melioris sunt conditionis ob excommunicationem qua irreciti sunt, quam alii ministri peccatores: unde in praxi hæc tenenda sunt. 4. in casu necessitatis licet Cathecumeno Baptismum, pœnitenti vero pœnitentiam a quocumque, etiam ab Hæretico postulare. 2. extra casum necessitatis, si non præsto sit Sacerdos alter, potest * Fidelis a Pastore suo Sacramentum quodcumque
 exigere, quia tunc utitur jure suo, neque æquum est, ut ob Pastoris
 iniquitatem, priventur oves esca & bono sibi plurimum saluari. Di-
 xi, si non præsto sit dignus minister; alias enim graviter peccat qui Sa-
 cramenta petit ab indigno, etiam ea conferre parato; quia sine justa
 causa cooperatur actioni quam moraliter conjicit ab eo impie exercen-
 dam; & quam nisi rogaretur, hic & nunc exterius non exerceret: ca-
 vendum quippe peccatum proximi, dum sine dispendio caveri potest;
 ita Navarrus, & alii communiter, ait * Henricus a S. Ignatio. 3. si
 malus minister non teneatur ex officio ad Sacramenta conferenda, non
 licet hæc ab eo petere, nisi & ipse ministrare paratus sit, & addit ra-
 tionabilis petendi causa. Ita Silvius in 3. p. q. 64. a. 6. Hæc autem ra-
 tionabilis causa, debet esse justa & gravis, ut si quis sit in statu mor-
 talis peccati, nec possit sine gravi saltem incommodo ad alium recur-
 rere. Quin & magna quædam utilitas sufficit, ait Mag. Grandin p. 72.
 ut si quis confiteatur excommunicato tolerato, quia ceteri ministri ad-
 modum indocti sunt. Ceterum non videtur æqualis esse omnium mini-
 strorum in statu peccati constitutorum conditio: alii enim sunt quos
 facilius præsumere possumus e pravo illo statu recessisse; alii ad quos diffi-
 cilius pro recipiendis Sacramentis recurrendum est. Unde accurata vide-
 tur hæc recentis Theologi doctrina: Extra casum extremæ aut saltem
 gravissimæ necessitatis, non licet petere nec accipere Sacramentum a mi-
 nistro tolerato aperte errorem aliquem ab Ecclesia damnatum profiten-

* Theor.

* Prax.

Sacram.

t. i. c. 7.

Coll. A.

gath. p.

109.

* Tom 3.

n. 258.

P. Antoi-

ne de Sa-

cram. c. 3.

tc...

re : nam alioqui crearetur scandalum ac periculum perversionis Fidelium, & conciliaretur auctoritas errori.

Dico 3. Excommunicati, suspensi ab Ordine, vel interdicti qui Sacramenta illicite ministrant, irregularitatem incurrunt. Ita omnes, & colligitur ex c. 20. *De sent. exc.* in 6. Excipitur 1. nisi eos excuset ignorantia invincibilis, & inadvertentia censuræ qua ligantur, 2. nisi Baptismum privatum conferant, secus si solemniter: item si nuptias solemniter benedicant; hæc enim, ut notant Salmant. c. 2. n. 38. propria sunt Sacerdotis munia. 3. excipiunt aliqui excommunicatum vitandum qui pœnitentiam invalide confert; sed male, 1. quia tam Sacramentum ministrare dicitur, qui illud invalide confert, quam qui absolutionem homini male disposito concedit. 2. quia alioqui immunis esset ab irregularitate excommunicatus toleratus, qui pœnitentem minus contritum absolvisset. 3. quia alias pejor esset excommunicati tolerati conditio quam vitandi; is enim, utpote qui invalide confert pœnitentiam, immunis esset a pœna, cui obnoxius esset alter qui sæpius eam valide confert. Ita Suares disp. 11. sect. 3. nu. 15. qui tamen ab irregularitate excusat ministrum qui vere non intenderet Sacramentum conficere.

Dico 4. Qui ab excommunicato vitando Sacramenta extra casum necessitatis recipit, minorem incurrit excommunicationem: si vero facris Ordinibus inaugurari se sinat, incurrit insuper suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti. Vid. Suarem citato loco.

S E C T I O Q U A R T A.

De privatione rerum sacrarum.

PER res sacras hic intelligitur 1. auditio Missæ. 2. assistentia divinis Officiis, publicis Processionibus, aut benedictionibus. 3. ipsa sollemnis benedictio procedens ab Ordine sacro. 4. consecratio chrismatis, benedictio aquæ, palmarum, candelarum, cinerum; & aliæ similes cæremoniæ, quæ solemniter fiunt ex institutione Christi, vel Ecclesiæ, aut quæ propriæ sunt ordinis Clericalis, ut cantus Epistolæ, vel Evangelii. 5. sepultura ecclesiastica, quibus an, & quatenus priventur excommunicati sigillatim expendendum est.

Dico 1. Excommunicatus quilibet, vi censuræ, ab auditione Missæ, aliisque omnibus divinis Officiis prout publica sunt, prohibetur. Ratio est, quia iis interesse non potest, quin cum aliis Fidelibus communicet; omnes enim qui interfunt Sacro vel Officio, censentur illud Deo per modum unius offerre, communefque ad Patrem communem preces effundere: atqui communicatio cum Fidelibus, præsertim in divinis, prohibita est excommunicatis etiam toleratis; quia Constitutio Martini V. nulloatenus intendit iis quidquam concedere quod in eorum dumtaxat favorem cedat, ut cederet hæc in divinis communicandi facultas. Hinc Suares disp. 12. sect. 1. cum aliis, eos qui secus facerent, peccati ex genere suo mortalis reos esse docet, quia materia & gravis est, & circa rem valde sacram; nisi tamen excuset vel ignorantia, vel vitandi scandali necessitas, ut toties dixi, vel iusta causa, qualis hæc una esse potest, juxta

juxta Suarem, si Sacerdos celebrare obligatus, nullum alium habens qui sibi Missam celebranti intersit, excommunicatum toleratum ad sibi ferendum invitet. Circa hanc assertionem.

Quæres 1. an peccet excommunicatus per hoc quod Missæ non interest die festæ. R. cum, si absolutionem moraliter obtinere possit, peccare, non quidem ratione præcisè omissionis Sacri, quod in sensu composito censuræ omittere tenetur, sed ob negligentiam comparandæ absolutionis. Ratio est, quia lex aliquid præcipiens, præcipit etiam media ad illud necessaria, saltem cum hæc sine gravi incommodo adhiberi possunt: atqui censuræ remotio medium est non solum ad Officii Paschalis, sed etiam ad Missæ auditionem necessarium, & quidem ad hoc medium per se, & secluso quocumque alio præcepto tenetur excommunicatus; ergo: magis tamen peccat qui censuræ absolutionem sibi non procurat, cum gravius urget præceptum, quale est Communionis Paschalis, quod ex parte divinum esse docent Magistri.

Quæres 2. an, & quomodo teneatur excommunicatus Horas recitare. R. 1. cum qui ad Horas tenetur ratione Professionis Religiosæ, Ordinis sacri, vel Beneficii, non esse ab iis ob excommunicationem dispensatum: tum quia nemo ex contumacia sua commodum reportare debet; tum quia præcipue nullibi in jure ab hoc onere eximitur: unde non eadem est in Pastore Horarum ratio, quæ administrationis Sacramentorum; ab hac enim excusatur, quia non potest eo quo decet modo sancta tractare; ab iis vero liber non manet, quia utiliter orare potest, cui necdum sanctiores ministerii partes obire licet.

Nec dicas excommunicatum aliquando Beneficii sui fructibus privatum esse; ac proinde ei auferendum esse onus, qui commodum non sentit. Nam *damnum quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*: atqui Beneficiarius excommunicatus non nisi culpa sua redditum suorum jacturam sentit; ergo. Si tamen eum ipso etiam Beneficii titulo privari contingat, jam ab obligatione sua liber efficitur, ut bene docent Covarruvias & Avila.

Reg. 86.
in 6.

Avila d.
4. concl. 3.

R. 2. Excommunicatus etiam toleratus, neque potest sibi socium adhibere quocum recitet; neque etiam dicere debet *Dominus vobiscum*; sed loco ejus, *Domine exaudi orationem meam*. Ratio est, quia ipsi interdicitur communicatio cum Fidelibus quæ in ejus favorem cedat: atqui communicaret cum Fidelibus, sive alternis orando cum iisdem, sive dicendo *Dominus vobiscum*; est enim hæc formula, *Sacerdotis ad Populum salutio*, ut notat Petrus Damian. quia tamen levis est hæc materia, nec mortaliter peccaret, nec irregularitatem incurreret qui recitandi socium sibi adscisceret, aut citata orandi formula uteretur; nisi ea uteretur in Choro, aut in solemnibus Officiis. Ita Collator Andeg. Ceterum non censetur excommunicatus cum aliis orare, eo quod in eodem ac ipsi loco preces fundat: unde non peccat si dum alii recitant *Angelus*, & ipse seorsim recitet. Sed disputatur an peccet, si oret in Ecclesia, seorsim ab aliis qui ibidem orant, adeo ut communes cum ipsis preces non fundat. Negant multi, quia hæc communicationis species, est mere materialis; neque vera est hac in materia communicatio, ubi non est communis oratio. Addunt iidem, cum qui Officii tempore ita precaretur in Ecclesia,

Vid. Coll.
And. 1. 2.
p. 31.

Ibid. p. 32.

Conin. b.
d. 14 n. 53.

ut

Salmant. c. 3. n. 66. ut secundum communem hominum sensum, dici non posset Officio interesse, nec foris abigendum, nec ullius peccati conscium esse: supponunt ei omnes, ut patet, haud prohibitum esse excommunicatis Ecclesie ingressum. Contrarium tenet Pontas v. *Excommunication* cap. 38. ubi pro se citat S. Raymundum, Hostiensem, Fagnanum & alios. Ratio esse potest, 1. quia hæc opinio tutior est in praxi. 2. quia majorem censurarum formidinem inspirat. 3. quia id omne negatur excommunicatis, quod iisdem expresse non conceditur: atqui jus in uno tantum casu permittit ut excommunicati Ecclesiam ingrediantur, cum nempe sacræ concioni interesse volunt, quod & iis enixe suadendum est, si id expedire judicetur.

C. 43. De sent. exc.

Quæres 3. an excommunicatus privetur usu reliquiarum, aquæ benedictæ, sacrarum imaginum. R. privari usu aliquo, non omni. Nam 1. iis uti non potest, prout certum quemdam habent valorem Fidelibus ex Ecclesie meritis applicandum; excommunicatus enim nullam in Ecclesia meritis partem sibi vindicare potest: unde nec imaginem, cujus occasione conceduntur indulgentiæ, eo fine venerari potest ut indulgentias lucretur: nec aquam benedictam sumere, ut eum participet fructum, quem, ut alia sacramentalia ex Ecclesie benedictione haurit; quo nixi principio Hugolinus & Bonacina aquæ benedictæ usum excommunicatis plane interdiciunt; hæc tamen opinio non omnino est accurata; unde 2. potest excommunicatus uti imaginibus, ut eas honorando boni aliquid impetret a Sanctis; item lustralem aquam adhibere potest, ut Ecclesie ceremoniam reveretur, ut se ad poenitentiam excitet, seseque confundat quod nullam in communibus Ecclesie bonis partem habere mereatur. Is enim rerum sacrarum usus, est quasi personalis, ut loquitur Suares, nec proinde ullam cum Fidelibus communionem importat.

Bonac. d. 2. q. 2. p. 3. n. 9.

Suar. d. 32. sect. 3. n. 8.

Quæres 4. quam incurrat poenam excommunicatus, qui Missæ, Processionibus, aliisve divinis Officiis interest. R. eum nullam, præter mortale peccatum, poenam incurrare, quia nulla contra eum imposita est in jure; minor enim excommunicatio incurritur quidem ab iis qui cum excommunicatis vitandis communicant, sed non ab excommunicatis qui communicant cum Fidelibus. Excipiuntur casus duo: primus est si Sacerdos excommunicatus jubeat, aut auctoritate sua procuret ut Missa, vel alia Ecclesie Officia coram se celebrentur; quia enim tunc moraliter se gerit ac si ipse celebraret, idque fisione juris per se facere censetur quod per alium facit; idcirco ex communi Doctorum sensu irregularitatem incurrit, sicut & eam incurrit qui licet excommunicatus celebrat. Eandem tamen non incurreret poenam vel excommunicatus qui Sacerdos non esset, vel Sacerdos qui excommunicatus esset, & coram aliis etiam excommunicatis, sed non coram se, faceret celebrari, quia jura loquuntur de Sacerdote & quidem *excommunicato*, qui causa est cur alius coram se celebret. Secundus casus est, si excommunicatus assistens Missæ, monitusque a Sacerdote ut ab Ecclesia exeat, parere nolit; tunc enim excommunicationem majorem Papæ reservatam contrahit; cui etiam subjacet tum interdictus denunciatus in eadem hypothesi; tum ii omnes qui impediunt ne excommunicatus vel interdictus recedant; de quo vid. Clement. 3. *De sent. excom.*

Bonac. ib. §. 2. n. 7.

Quæ-

Quæres 7. quid faciendum si excommunicatus vitandus divinis Officiis interesse velit. R. 1. Clerici qui coram excommunicatis non tolerant, Missam, aut alia divina Officia celebrant, licet irregularitatem non incurrant, cum id non sit expressum in jure, peccant tamen mortaliter, quia contra gravem Ecclesiæ legem communicant cum excommunicatis. 2. incurrunt minorem excommunicationem, atque etiam interdictum ab ingressu Ecclesiæ; & si deinceps celebrare præsumant, antequam absolutionem ab interdicto fuerint consecuti, fiunt irregulares, ut docet Cabassi. l. 5. cap. 12. Ceteri vero assistentes qui ab Officiis aut Processionibus non recedunt, peccant etiam mortaliter juxta multos, juxta omnes autem minorem ex hac communicatione excommunicationem reportant. R. 2. idem Clerici potius Officium publicum omittere debent, aut alibi recitare sine cantu, quam id profequi coram excommunicato: ante tamen monendus est is ut exeat; quin & si parere nolit, vi expellendus est, etiamsi sit Clericus, adhibito brachii secularis auxilio: neque hinc timendæ pœnæ Canonis, quia manus violentæ in eum, ob solam Ecclesiæ defensionem iniunguntur. Si vero neque precibus, neque vi foras abigi possit, Officium etiam inchoatum dimittendum est, quod ad ipsam quoque Missam extenditur. Excipe, nisi jam ventum sit ad Canonem, ut sentit Pontas, vel, ut alii volunt, ad hæc verba, *Qui pridie quam pateretur*: tunc enim assistentes recedere debent, Sacerdos vero, ministro renanente, profequi debet usque ad completam hostiæ consumptionem; quia Sacrificii integritas, utpote jure divino præcepta, juri cuilibet ecclesiastico prevalere debet. Porro Sacerdos relictis aliis orationibus & precibus ab altari recedere debet in Sacristiam, ibique Postcommunione & cetera perficere. Quod si aliud in alio altari celebretur Sacrum, possunt Fideles ei interesse, si non eadem intersit excommunicatus, hæc enim non est vera in divinis Officiis communicatio, sed materialis in eodem loco assistentia.

Dico 2. Excommunicati vitandi ecclesiastica sepultura post mortem privantur: quia æquum non est ut ei communicemus mortuo, quem dum viveret fugere tenebamur. Ita omnes. Circa quod,

Not. 1. Per sepulturam ecclesiasticam hic eam intelligi, quæ conceditur in Ecclesia, in Claustris, in Cœmeteriis, uno verbo in locis omnibus ad Fidelium sepulturam ex Episcopi benedictione, vel usu communi deputatis. Not. 2. assertionem nostram ad eos etiam extendi, qui ante mortem dederunt pœnitentiæ signa; quo tamen in casu absolvi debent, ac deinde cum aliis Fidelibus sepeliri. Si autem ante absolutionem in loco sancto sepulti essent, non deberent exhumari, sed absolvi, petita prius ab iis quorum interest absolutione. Not. 3. Si excommunicatus vitandus, qui nulla doloris signa ante mortem exhibuerit, in loco sacro sepultus sit, exhumari debet & foras projici, si cadaver ejus ab aliorum corporibus secerni queat: sive autem extrahi queat hinc corpus excommunicati, sive non, Ecclesia solemnè aspersione reconcilianda est, quia polluta fuit: pollutumque ideo Cœmeterium eidem contiguum, quia ipsi accessorium est, non e contra. Not. 4. excommunicatos non solum ecclesiastica sepultura privari, sed & omni prorsus honore, qui Fidelibus factis functis exhiberi solet: indecens quippe foret ad sepulturam bellius

com-

C. 8. De
sent. ex-
comm.
in 6.

C. 8. De
privat. in 6.

Pontas
Excom.
enq. 14.

C. Sacris
de sepult.

v. Coll.
And. r. 2.
p. 158.

Cabassi. l.
5. c. 11. n. 6.

Cell. And. ib. p. 168. *Suar. d. 12. sect. 4.* communem deferri corpus hominis, ea pompa, qua Fidelium funus honestatur. Not. 5. hic non agi de excommunicatis toleratis, & in hoc cum nostris conveniunt plerique ex Ultramontanis.

Quæres quid pene contrahant qui excommunicatum vitandum cum aliis Fidelibus sepeliunt, aut funus ejus comitantur. R. eos qui honoris causa, excommunicati funus comitantur, ad minus incurrere excommunicationem minorem; huic enim subjacet qui mortuis, sicut qui viventibus communicat. R. 2. eos qui ipsi excommunicatum in loco sancto sepeliunt, 1. excommunicationis sententia subjacere, a qua nullatenus absolvantur, nisi prius ad arbitrium Diocesani Episcopi, eis quibus sic fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem. 2. si mortuus, ob hæresim excommunicatus sit, vetat Alexander IV. ne qui eum sepelierunt, absolutionis beneficium mereantur, nisi eum propriis manibus publice extulerint, & foras projiciant. Porro per eos qui sepeliunt, probabilis intelliguntur, non ii solum qui defuncti corpus in terram propriis manibus projiciunt, aut cooperiunt humo, quique vulgo homines sunt rustici, juris ignari, & metus capaces, sed & ii etiam qui id fieri jubent aut procurant; quia alioqui vix unquam censura suum fortiretur effectum, lexque Ecclesie pene ridicula, ac fere semper inutilis foret.

SECTIO QUINTA.

De privatione habilitatis ad Beneficia.

Quæres 1. an valida sit Beneficii collatio facta excommunicato. R. negat. 1. quia id expresse definit Innocentius III. c. 7. *De Clerico excom. ministr.* 2. quia Beneficium datur propter officium, cujus excommunicati sunt incapaces. Hæc assertio ad ipsos etiam toleratos & occultos extenditur, quia eadem est ipsorum ac ceterorum conditio in iis quæ favoris sunt. Extenditur etiam ad ea quæ ad collationem prævia sunt: unde electio, postulatio, nominatio, impetratio litterarum ad Beneficia vacatura, ut sunt Coadjutorum Bullæ ad obtinendum Prioratum post mortem possidentis, resignationes item & permutationes, ab eo qui Beneficium cum excommunicatus esset, accepit, aut in alterius excommunicati gratiam factæ, nullæ sunt, neque per absolutionem postea secutam convalescunt, quia non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit: unde renovari debent obtenta a Superioribus legitimis post absolutionem dispensatione.

Exciipiuntur ab hac regula Beneficia a S. Pontifice concessa, sive cognoscat censuram illius cui Beneficium confert, quia cum Princeps inhabilem ad dignitatem assumit, censetur eum habilem facere, sive censuram hanc ignoret; quia in provisionibus apponit clausulam absolutionis a censura, ad effectum gratiæ consequendum. Ita & nostris Pastor l. 2. tit. 8. Ducas. 1. p. c. 5. sect. 3. &c. Pontificia hæc a censuris absolutio nec prodest irregulari, quia irregularitas non est censura. Ita Solier in eundem locum, Ducasse ibid. n. 3. nec excommunicatis propter hæresim, quia jus renititur, imo nec, juxta * Pontasium, excommunicatis ab homine. Addo cum * Gibert, Ordinarium cui a Papa committitur ex-

men

* v. Excommunicacion
(ca. 57.
* Instit.
Eccles. tit.
13.

men illius qui Beneficium Romæ obtinuit, posse eidem litteras quas *Vsa* vocant, denegare, si animadvertat eum nihil moliri ut a censuris absolvatur. Ceterum hanc censuram ad effectum Beneficii valide possidendi, suspendendam potestatem non habet simplex Episcopus; unde is cui ab Episcopo de Beneficio provisum est, novas, post obtentam censuram absolutionem, provisiones ab eodem obtinere debet, si agatur de Beneficio quod a solo Episcopo dependeat. Quanquam melius sibi consulit, qui recurrit ad Papam, qui in hoc casu conferre potest, juri patronorum, aliorumve quorum interest, derogando. Censet tamen *Tom. 2. p. 34* Collator Andeg. novam hanc provisionum concessionem, quæ est quædam dispensationis species, per hoc quod Papæ reservata non est, posse ab Episcopo concedi, & hoc improbare non ausim.

Quæres 2. an valida sit collatio Beneficii facta ei qui tempore collationis excommunicatus erat, non autem ipso præsentationis tempore. R. 1. validam esse præsentationem quam censura nondum existens irritare non potuit; invalidam vero esse institutionem, ut patet a contrario. R. 2. si quis tempore nominationis censura irretitus esset, & ab ea ante institutionem absolutus, invalidam esse tum præsentationem, ut patet, tum institutionem præsentationi huic innixam, nisi censuratus se se curaverit rehabilitari. An autem valida sit acceptatio, aut possessio, ut ajunt, apprehensio, facta ab excommunicato, cui ante excommunicationem aut suspensionem collatum est Beneficium, serio controversitur. Pro affirmativa citantur Covarruvias, Sair. l. 2. c. 5. n. 11. Garzias De Benefic. p. 7. c. 15. n. 89. Avila c. 7. d. 5. dub. 6. Salmant. c. 3. n. 108. quia acceptatio nihil est aliud quam propriæ voluntatis explicatio circa gratiam homini factam, quæ explicatio nemini prohibita videtur. Negativam saltem magna ex parte tenet *Vid. Suar. d. 13. scilicet. 1. nu. 15.* Suarez, quia revera sola acceptatio dat jus, utpote quæ sola ratam facit collationem. Hæc opinio tutior est opposita, nec minus probabilis, quam idcirco in praxi consulerem.

Quæres 3. an valeat collatio ei facta qui invincibiliter ignorat se vel censura ligatum fuisse, vel ab ea non absolutum. Afferit * Bauny, & id aliquando sensit Navarrus; sed probabilior ut & multo communior videtur opinio contraria, quam tenent Avila, Coninch, Bonac. Gibalin, Suarez ibid. n. 3. & Salmant. n. 97. Ratio est, quia ignorantia non tollit inhabilitatem præcedentem in subiecto, sed solum excusat a culpa. Hinc sequi videtur falsum esse quod docet ibid. Baunys, excommunicatum possessione triennali juvari; & hoc sponte admittent qui possessionem triennem inhabilibus suffragari negant. Valet tamen collatio ab excommunicato tolerato facta: etsi enim is quoad se suspensus sit, non tamen quoad alios, Pastor ibid. An invalida sit collatio pensionis excommunicato facta, dicam ubi de suspensione.

Quæres 4. an privetur quis per excommunicationem Beneficio ante eam legitime adeptus, aut saltem fructibus ejus. R. ad 1. negat. quia nullum est jus quod excommunicatum ipso facto Beneficii antea obtentis spoliatur. Excipe, nisi crimen propter quod quis censura percussus est, ex his sit quæ per se Beneficii vacationem inducunt, de quo vide alibi dicta. R. ad 2. *Tom. 2. p. 399.* dividuntur Theologi & Canonistæ. Alii affirmant: tum quia excommunicatus est suspensus ab Officio, fructus autem dantur propter Officium;

tum

C. Pafio- tum quia ex jure, illi proventus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui Ecclesiæ
 ralis 53. communio denegatur: atqui verbum subtrahuntur, significat aliquid quod ipso
 Deappel- facto tollitur, sicut & Ecclesiæ communio. Alii negant & verius. 1. quia
 lat. pena tam gravior non est imponenda, nisi certo expressa sit in jure:
 atqui privatio fructuum Beneficii nullibi expressa est in jure, & nequi-
 dem in textu mox citato: tum quia verbum subtrahuntur, potius indi-
 cat spoliationem quæ sit ab homine, quam quæ ipso jure inducitur,
 aut saltem tam de illa quam de ista intelligi potest; tum quia verbum
 illud intelligi debet secundum interrogationem factam Pontifici: hæc
 autem interrogatio erat, an posset Judex Clericum post ejus appella-
 tionem, reductis suis privare; ergo responsio est quod eum privare
 possit, non quod ipso jure privatus sit. 2. quia consuetudo legitime
 introducta juri positivo derogare potest: porro invaluit in hoc Galliæ
 Regno usus, ut excommunicati cum respiscunt, fructuum Beneficii
 condonationem non requirant a Papa, ut notat Auctor Coll. Andeg.
 Idem usus viget in Hispania, ut testantur Suares ibid. sect. 2. Salman-
 tic. ibid. num. 123.

Nec nocent prioris sententiæ momenta; unde ad 1. Excommunica-
 tus quidem ab Officio suspenditur, sed illud vel fere omnino per alium,
 vel ex magna parte per se ipsum præstare valide potest, quamdiu tol-
 leratur: valide enim absolvit, Sacramenta deferret, temporalia Beneficii
 sui curat, Horas persolvit; non ergo mirum si mercedem huic oneri
 parem recipiat. Quod si munia sua non impleat, vel valide non exe-
 quatur, puta si Officium impie recitet; tenebitur ad restituendum pro
 rata parte, at id non orietur præcise ex censura. An, & quatenus pe-
 jor sit conditio eorum qui a Beneficio suspensi sunt, dicam ubi de sus-
 pensionem. Ad 2. patet solutio ex dictis: unum addo, Beneficii fructus
 non subtrahi excommunicato; sicut eidem negatur communio Ecclesiæ;
 neque is est Pontificis sensus, sed solum quod Beneficii fructibus spo-
 liari mereatur, qui Ecclesiæ communionem privari meruit.

Hic tria annotata velim. 1. sic ubi excommunicatus in censura ob-
 durefcens, Beneficii fructibus privetur, permittere teneram matrem
 Coll. And. Ecclesiam, ut ex iis decerpatur portio ad ejus sustentationem necessa-
 2. p. 41. ria, ne fame pereat, aut in Cleri dedecus mendicare cogatur. 2. eum-
 dem si mala fide Beneficii possessionem apprehenderit, teneri ad om-
 nium fructuum restitutionem, eo modo quo alibi diximus ad eam te-
 neri boni alieni detentores: secus si bona fide, puta ob ignoratam qua
 ligabatur censuram; tunc enim satis est si Beneficio cedat, & id resti-
 tuat, unde ditior evasit, quodque honestæ ejus sustentationi superfluum
 est. 3. si is qui mala fide Beneficium possedit, ipsum postea legitime
 consequatur, potest, ait post Henricum Coninch disp. 14. n. 71. per-
 ceptos fructus retinere, quia Beneficium eo usque vacavit; fructus au-
 tem Beneficii vacantis debentur successoribus. Sed ut id locum habeat,
 necessum est ut, ipse iterum per se vel per alium curaverit officium
 omne Beneficio debitum præstari.

S E C T I O S E X T A.

De privatione jurisdictionis.

Jurisdictionis bifariam sumitur, ut notat Suarez. 1. proprie & stricte, prout est potestas precipiendi per leges & censuras; iudicandi in foro tum poenitentiae, tum exteriori, sive per se sive per alios; concedendi indulgentias, dispensationes, & actus similes exercendi. 2. latius, prout est potestas Beneficia conferendi, eligendi, aut etiam ad illa praesentandi. Quzratur, an & quatenus utraque privetur excommunicati; qua de re,

Dico 1. Excommunicati omnes illicite faciunt quz sunt jurisdictionis; valide tamen si sint tolerati; secus si denuntiati sint.

Prob. 1. pars: tum ex variis Juris textibus, praesertimque en c. 8. *De sent. excom.* in 6. c. 1. *De officio Vicarii* in 6. c. 10. *De offic. deleg.* ibid. tum quia excommunicati omni cum ceteris Fidelibus communicatione privantur: atqui jurisdictionem in eos exercere non possunt, quin magnam & in re summi momenti communionem cum iis habeant; ergo id illicite faciunt: unde peccant mortaliter, ex omnium confesso, nisi eos excuset vel materiae levitas, ut si dispensent in re levi; vel necessitas agendi in aliorum favorem, & tunc quidem, ad Deum per contritionem aut Confessarii ministerium reverti tenentur.

Prob. 2. pars: tum ex communi Doctorum sensu, qui Constitutionem *Ad vitanda scandala*, sic semper interpretati sunt, ut jurisdictionis actus a toleratis exercitos, per eam validari crediderint: tum quia aliquo magna esset in Ecclesia confusio, nec satis animarum discrimini cautum esset, si Episcopus toleratus invalide dispensaret in votis, approbaret ad excipiendas Fidelium confessiones, leges & censuras ferret; ergo hac omnia valide praestat.

Prob. 3. pars. Cui eniur non solum prohibetur, sed etiam aufertur exercitium jurisdictionis, illa, quae jurisdictionis sunt, valide exercere nequit: atqui excommunicato vitando non prohibetur solum &c. cum ideo denuntietur, ut his privatus maneat. Confirmatur: si non toleratus non exerceat valide actus jurisdictionis impropriae, multo minus valide exercebit actus jurisdictionis propriae: atqui non toleratus ne ipsos quidem jurisdictionis impropriae actus valide exercet; actus enim jurisdictionis impropriae praecipui sunt, collatio, electio, praesentatio & institutio: atqui actus illi cum ab excommunicato vitando exercentur, omnino sunt invalidi.

1. quidem nulla est collatio, ut patet ex c. 6. *De concess. Praebend.* ubi statuitur Praesulem suspensionem non posse conferre Beneficia: porro excommunicatio suspensionem includit, saltem cum agitur de jurisdictione. 2. nulla est etiam electio, ut supponitur c. 23. *De appellat.* Id tamen singulare habet electio summi Pontificis, ut valida sit, sive qui eligitur censura ligatus sit, sive eadem ligati sint qui eligunt, quod a Clemente V. sancitum est, ut videntur *disensiones & schismata*. An autem valida sit electio ad quam excommunicatus vitandus cum aliis concurrat, disputatur; quia de re certum est 1. eam invalidam esse, si excommunicati suffragium ita necessarium esset, ut absque eo electio fieri non posset.

C. 2. De
elect. in
Clement.

2. eam esse validam, si excommunicatus suffragium tulerit invitis vel ignorantibus aliis, modo tamen suffragium ejus necessarium non esset. 3. probabilius etiam apparet electionem adhuc validam manere, etiam si electores scierint hominis excommunicati suffragium admiserint, modo istud superfluum sit. Ratio est, quia *utile per inutile non vitiatur*, nisi aliter jure constitutum sit: atqui nullum citatur jus quo talis electio actu infirmetur; quæ enim obijciuntur jura solum probant eam a Superiore posse irritari, aut loquuntur de casu in quo excommunicati suffragium omnino necessarium fuerit. 3. invalida etiam est presentatio ad Beneficium vel Officium ab excommunicato facta ratione Patronatus ecclesiastici: tum quia presentatio comparatur in jure electioni, quæ cum ab excommunicato fit, nulla est, ut statim dixi; tum quia excommunicatus ille suspensus est a Beneficio, & honoribus Beneficii, quos inter computatur jus Clericale presentandi. Aliter sentiendum de Laici vitandi presentatone, quia hæc non est actus potestatis ecclesiasticæ, sed fructus quidam patrimonii: excommunicatus autem nec patrimonio nec juribus ei annexis privatur. Ita docent Sairus, Garcias, & alii vulgo; qui etiam addunt presentationem hanc posse non admitti ab eo ad quem pertinet institutio: quia, inquiunt, nemo cum excommunicato etiam tolerato communicare tenetur; quod quidem in Gallia locum non habet, ut docet * Ferriere.

* Des
droits de
Patrona-
ge c. 3. n. 4.
Vid. Tom.
2. p. 356.
Cec.
4. Nec valet institutio aut confirmatio ab iisdem excommunicatis data, quia idem sunt institutio & confirmatio, cum collatione; & eo solum differunt, quod institutio dicatur ubi præcessit presentatio Patroni: confirmatio ubi præcessit electio vel postulatio, collatio vero ubi nihil horum occurrit.

Quæres an resignatio facta ab excommunicato vitando sit valida. R. vel resignatio hæc est simplex, & tunc ex omnium confessio valida est, quia nihil est aliud quam cessio Beneficii quæ fieri potest, imo quæ ex quadam necessitate fit ab eo qui Beneficii munia implere nequit; vel eadem resignatio fit in favorem, & tunc scinduntur Theologi: alii eam valere putant, quia, inquiunt, resignatio in favorem non est actus jurisdictionis; cum non sit presentatio, collatio aut institutio, sed solum supra cessionem addat certæ personæ designationem, quæ quidem designatio ad jurisdictionem non pertinet, sed est actio omnino privata, & a personali dominio dependens. Ita Bonac. & Salmant. n. 91. Probabilior tamen ut & tutior videtur opinio contraria quam post Covarruviam sequitur Suares. Nam 1. posse Beneficium in alterius favorem resignare, quidam est Beneficii usus, & aliquid ipso Beneficii fructu præstantius: atqui excommunicatus vitandus & usu & fructibus Beneficii privatur; ergo. 2. quia cessio in favorem participat naturam presentationis ecclesiasticæ, & qua talis positive concurrat ad collationem Beneficii, quod ei solum conferri potest, cujus in gratiam dimissum fuit; atqui presentatio a Clerico excommunicato facta nullius est momenti, ut dictum est: ergo.

SUAR. d.
14. sect. 2.
n. 35.

SECTIO SEPTIMA.

De privatione communicationis politice, & aliis effectibus per accidens.

Communicatio politica duplex distingui potest: alia *privata*, quæ consistit in commercio civili quod homines inter se privatim exercent simul vivendo, manducando, contractus inveniundo &c. alia *publica* & *forensis*, eaque sita est in temporali publicæ rei gubernatione, & omnibus quæ huic annexa sunt, ut leges civiles condere, sententias & judicia ferre, agere in iudicio, testari, causas dicere. Neutra privatur tolerati, ex vi censuræ, ut patet ex dictis; quæritur an priventur non tolerati.

Dico 1. Nec excommunicato vitando cum aliis Fidelibus, nec aliis Fidelibus cum excommunicato vitando communicare licet. Prob. 1. pars: tum ex cap. 29. *De sent. excomm.* ubi prohibetur ne quis cum excommunicato communicet in oratione, vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo; unde manavit id ab omnibus receptum: *Os, orare, vale, communico, mensa negatur*, quod infra explicabimus; tum ex ipsa excommunicationis definitione, ex qua sequitur excommunicatos omni quantum fieri potest & expedit, communione cum aliis privari. Expedit autem ut commercio etiam civili priventur; tum ut pudore suffusi ad poenitentiam adducantur; tum ne aliis offensiculo sint. Hoc tamen peccatum sapius intra lineam venialis manet, ob materiz levitatem, nisi forte sit intentio sapius communicandi, quod ad mortale peccatum imputari posset ut docet Suares.

Prob. 2. pars ex eod. cap. ubi censuræ subjiçuntur qui in oratione vel osculo &c. cum excommunicatis communicant; atqui nulla censura sine peccato incurritur; ergo. Quæ autem censuræ a culpa & a censura excusant eos qui vitandis communicant, dicam ubi de excommunicatione minoris.

Dico 2. Validi tamen sunt contractus ab excommunicato facti. Prob. Valent contractus facti ex consensu qui nulla lege irritatur: atqui contractus ab homine vitando facti, sunt ex consensu qui nulla irritatur lege, imo cuius valorem leges agnoscunt. Sic valere declarantur 1. receptione habitus Religiosi c. 32. *De sent. excomm.* quod iure non resistente ad Professionem extendi solet. 2. donatio, c. 8. *De donation.* quamquam oblationes & eleemosynas ab excommunicato vitando factas recipere prohibitum sit Ecclesiæ ministris, ut docet Yvo Carnot. Ep. 186. 3. a fortiori valent alii contractus, venditionis, emptionis, mutui; item & testamenta, nisi tamen fiant ab excommunicatis propter hæresim aut percussione Cardinalis, quæ restrictio pro prima parte non viget in Gallia. Disputant aliqui, an etiam valida sint acta a Tabellione vitando confecta. Probabilior est pars affirmans quam tenet Suares, quia acta hæc vel nullam, si proprie loquaris, vel ecclesiasticam jurisdictionem non supponunt.

Dico 3. Excommunicatus vitandus, omni actu ad iudicium pertinente, tam in foro civili quam ecclesiastico privatus est, de iure communi; unde non potest esse Iudex, Actor, Advocatus, Testis, Tabellio, Procurator. Probant id ceteri ex variis juris textibus, quos inutile sit con-

gerere, quia de generali Regni consuetudine, in judiciis rerum temporalium non admittitur exceptio excommunicationis, ut expresse docet Pastor l. 3. titul. 35. numer. 3. auctor Coll. Andeg. t. 2. p. 70. alique Gallicani Jurisconsulti, quorum hæc est ratio, quod excommunicatio, utpote poena ecclesiastica, iis solum privare possit quæ ab Ecclesia dependent; jurisdictio autem temporalis ab Ecclesia non pendet: at in foro ecclesiastico viget juris communis dispositio, quia tunc id unum aufert Ecclesia, cujus dominium habet. Licet tamen tam in ecclesiastico quam civili foro contra excommunicatum denuntiaturum agere; neque enim debet aut potest ei suffragari censura qua ligatur. Quædam etiam in ipso Ecclesiæ foro excommunicatis permissa sunt, ut 1. se suamque Ecclesiam tueri; haud tamen possunt *reconvenire*, seu eum accusare a quo ipsi accusantur. 2. possunt appellare; est enim appellatio medium defensionis. 3. appellationem persequi. 4. uti exceptione; iis enim *omnis legitima defensio* permessa est, ac proinde exceptio. Vid. totum titulum *De exceptionib.*

Gib. p. 254

Pro coronide hujus Articuli duo notanda, eaque non levis momenti. 1. excommunicatos sive vitandos, sive etiam occultos ex parte sua teneri communionem aliorum quantum possunt vitare, tam in civilibus quam in divinis; hoc enim intendit Ecclesia, quæ nusquam excommunicatis favere aut suffragari voluit. Ita Cabassut. l. 5. c. 11. n. 4. 2. teneri jure naturali quemlibet Fidelem cui certo constat contrafactam ab aliquo fuisse excommunicationem, eum etiam si non sit denuntiatus, privatim vitare, præterquam in casibus necessitatis alibi expressis, aliisque in quibus eum si denuntiatus esset, vitare non teneretur. Ratio est, quia qui se ita vitari sentit, *verecundie robore suffusus*, inducitur ad satisfaciendum pro excessibus suis: atqui tenetur unusquisque ad cooperandum quantum potest penitentia & conversioni peccatorum; ergo. Ita expresse D. Gibert, & alii passim. Excipe nisi vitando proderet aliis occultum hujus excommunicati crimen: hac enim de causa *eum qui Parisiis excommunicatus denuntiatus est, non debeo vitare Bononiæ in publico, sed tantum in occulto si ibi nesciatur, quia quod est publicum Parisiis, est occultum ibi.* Ita Paludanus.

C. 14. De
sent. ex-
com.

Gib. p. 263

Pontas

Excomm.
cas 44.Trid. sess.
25. c. 3. de
reform.

Præter hos effectus, alii sunt qui excommunicationem sequuntur per accidens, ob novam excommunicati malitiam. Ii vero sunt 1. irregularitas quam incurrit qui Officium alicujus Ordinis exercet, de quo alibi. 2. suspicio de hæresi, in eo qui per annum persistit in hac censura. 3. & in eodem convicio de crimine propter quod excommunicatus est. 4. juxta Rebuffum & Navarrum privatio effectus absolutionis generalis quæ ex Romanæ Curia stylo in Rescriptis Pontificiis præmitti solet.

ARTICULUS QUARTUS.

De præcipuis excommunicationibus.

EXcommunicatio, ut & censura in genere, alia est lata, alia ferenda sententiæ; alia ab homine, alia a jure. Quæ a jure est, vel in corpore Juris continetur, vel in specialibus Diocæseon statutis. Excommunicationes omnes in jure contentas, quarum præcipuas alibi retulimus, fule

fuse explicant Suares disp. 21. Navar. c. 27. & alii. Nos quibus immensum hoc opus aggredi nec sinunt vires, nec iniqua voluminis jam luxuriantis spatia, eas quarum notitia in praxi utilior est, & magis obvia, explicare conabimur.

SECTIO PRIMA.

De excommunicatione contra percussores Clericorum.

Habetur hæc excommunicatio c. Si quis suadente. 29. XVII. q. 4. iis verbis, *Si quis suadente diabolo huius sacrilegii reatum incurrit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum illum presumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui presentetur, & ejus mandatum suscipiat.*

Quæres 1. quid intelligatur per hanc particulam, *si quis*. R. 1. eos omnes intelligi qui censuræ capaces sunt, seu viri sint, vel femine, puberes vel impuberes, Laici vel Clerici, aut Religiosi. R. 2. nequidem eum excipi qui Clericum volentem percutit. Ideo enim is eximeretur a censura, quia eo ipso quo volentem percuteret, non censeretur eidem inferre injuriam quæ volenti non fit, ex trito axioma: atqui hæc ratio nulla est, quia tametsi Clerico huic, utpote qui juri suo cedat, personaliter injuriam non faciat, facit tamen injuriam Ordini Clericali, cum ille Canon non tam in favorem Clerici particularis, quam in favorem Ordinis Clericalis, qui juri suo non cedit, fuerit promulgatus. Quapropter in hoc casu mortaliter peccant, & qui percutit, & qui volens percutitur; præcipitque eodem cap. Innocentius III. ut *excommunicetur*, qui hujusmodi percussionibus Clero injuriis se submittit. R. 3. eidem pœnæ subjacet Clericus qui ex iracundia, desperatione, aut tædio semetipsum percutit, mutilat, occidit, aut aliam sibi injuriam irrogat, quam sibi inferendo mortaliter peccat contra charitatem sibi debitam. Ratio est, quia sic verum est quod violentas in Clericum manus inferat cum injuria Ordinis Clericalis. Ita Suares d. 22. sect. 1. n. 59. & alii. Aliter dicendum si quis mortificationis causa, aut ob dolorem e morte patris vel alterius conceptum se strenue flagellet, capillove evellat. Navar. c. 15. n. 11. Avila &c. Quin & si quis, proprii peccati dolore percitus, ab alio flagellari expeteret, maneret is liber a censura, quia actio hæc nec personæ ulli, nec ulli statui injuriola foret. R. 4. & eos etiam intelligi qui mandant aut consulunt Clerici percussorem: item qui non obstant cum ex officio tenentur obviare, ac demum qui ratam habent percussorem nomine suo factam: ita, si non ex textu citato, saltem ex variis Canonibus colligitur. Supra annotavi eam percussorem fieri *suadente diabolo*, quæ non fit sine peccato mortali.

Quæres 2. quid Clerici nomine intelligatur. R. Intelligi eos etiam, qui prima tonsura initiati sunt; ii enim vere Clerici sunt, ut patet ex c. 11. *De etate, &c.* Sed ab hoc canonis privilegio excidunt 1. qui eo quod tonsuram ac habitum Clericalem non deferant, probabiliter ignorantur esse Clerici; aut qui licet Clerici esse sciantur, Clerici habitum non gerunt, postquam tribus distinctis vicibus ab Episcopo moniti fuerunt, ut

Tourn. Theol. Moral. Tom. II.

Hh 3 cum

C. 36. De
sent. ex-
com.

P. 26. &
47. De
sent. ex-
commun.
& c. 23. h.
1. in 6.

eum deferrent; ii enim post trinam illam monitionem perdunt privilegium Clericale, ex c. 45. *De sent. excom.* Non perdunt autem privilegium illud qui habitum suum non gestant, quia non possunt, ut in Anglia; modo tamen qui eos percutit sciat aut scire possit eisdem esse Clericos. An autem censuræ subiaceat, qui in tenebris aliquem percutit quem an Clericus sit videre non potest, disputant Theologi. Negat Saurus l. 3. c. 27. etiamsi percussorem a censura liberum non esse, si animadvertat aut animadvertere queat, se Clericum perinde ac Laicum percutere posse: tunc enim sic affectus esse videtur, ut quemcumque præ manibus habet, cadat sive Clericus sit sive non; unde Clerici percussio tunc plane involuntaria dici non potest. 2. Ab eodem privilegio excidunt qui tertio moniti ab Episcopo, vel non desinunt a negotiis secularibus, vel contempto Clericali habitu arma ferunt, vel mimicam artem per annum exercent, cauponemve agunt; aut qui tyrannidem exercent, seditionesque & turbas excitant, quo in ultimo casu absque prævia trina monitione, sine censuræ metu percuti possunt, sive habitum Clericalem gerant sive non. 3. Excidunt & Clerici bigami, sive duas, sive unam non virginem duxerint, etiamsi clericaliter vivant; item & simpliciter conjugati, si habitum Clericalem non gestent. Sed in Gallia, qui uxorem ducit, Clericatu renuntiasse censetur, etiamsi forte habitum Clericali induatur, ut quidam Cantores solent. 4. Excidunt & ii qui degradati sunt realiter, hi enim vi degradationis huius omni Clericali privilegio exuuntur; secus si verbaliter tantum degradati sint seu depositi: multo minus si solum sint irregulares, suspensive aut excommunicati etiam vitandi, ii enim non desinunt Clerici esse & pro talibus haberi. Ita Navar. c. 27. n. 79. Bonac. d. 2. q. 4. p. 3. Coninch &c. Pontas v. *Excommunication*, Cas. 6.

Quæres 3. Quid per *Monachos* intelligatur. R. 1. intelliguntur non solum Religiosi professi, licet solum Conversi, verum etiam Novitii ex c. 21. *De sent. excom.* in 6. excipit Bonacina, si ingressus Novitii invalide sit quacumque de causa. Sicut enim, inquit, qui tonsuram invalide accepit, ut qui eam ab alieno Præsule sine proprii Episcopi licentia recepit, Clericali privilegio non gaudet, sic nec eo frui potest Novitius invalide Religionem ingressus. 2. Intelliguntur Moniales professæ, vel Conversæ, ac Novitiz, modo, ait Bonac. non vivant domi propriæ more Laicorum. 3. Eremitæ, non illi vagi qui ex bono vel malo animi affectu religiosum habitum induunt, sed qui Regulæ alicui religiosæ mancipati sunt; hi enim vel Religiosi sunt, vel Conversi, ut bene Suarez. An idem dicendum de iis qui alicui superiori Ecclesiastico obtemperant, res est admodum incerta. Si ex voto, pacto, aut ratione muneris cuiusdam spiritualis, loco alicui sacro se tradant, cum subiectione ad Episcopum, probabile videtur eos canonis beneficio potiri; secus si ex solo voluntatis beneplacito simul vivant ut fratres, idque eo verius est quod in toto juris corpore nulla de Eremitis mentio fiat, ut monet Gibert p. 203. Intelliguntur 4. Equites Jerosolymitani, seu Equites Melitenenses, sunt enim Religiosi, suisque se votis ligant.

Quæres

v. cap.
unic. De
Cleric.
conjug. in
6.

Pontas ib.
cas 7.
Suar. de
22. scilicet
n. 21.

Quæres 4. quid sibi velint *manus violentæ*. R. eo nomine significatur
 1. quæcumque percussio, pugnis etiam & pedibus, baculo, lapide & si-
 milibus. 2. actio qualibet injuriola, sive in personam Clerici, sive in
 res ei aliquo modo adherentes, ita ut vis ei inferatur. Unde, ait Sai- Sair ibid.
c. 16. n. 14.
 rursus, qui Clericum pulvere aspergeret aut aqua, quive eum conspueret,
 aut vim rebus ei adherentibus inferret, puta vestes quas indutas ha-
 bet, lacerando, aliquid quod in manibus habet injuriolè rapiendo,
 equum cui insidet vulnerando, eumve apprehensis frenis sistendo, ex-
 communicationem incurreret. Addo cum eodem Theologo, in his non
 tam modum violentiæ quam affectum, prout tamen exterius erumpit,
 pensari. Quare qui Clericum in custodia publica, aut privata domo de-
 tineret, custodesque apponeret ut eum apprehendant si de domo exierit, ita
 ut sine strepitu & confusione exire nequeat, excommunicatus est. Hinc
 verum est quod docet Pontas, Canonicus qui ad alterius Canonici cap-
 put projecit Breviarium, cujus quidem ictum alter opposita manu decli- ibid. cas. 3
 navit, censuram contraxisse. Ratio est, quia ibi est actio violenta, quæ
 licet in genere contactus physici levissima sit, moraliter tamen in ra-
 tione injuriæ gravis est. Haud tamen sufficit ut injuria sit gravis contra
 honorem Clerici, aut ut verbis vel aliqua actione exteriori, v. g. bra-
 chii & pugni tensione, fustis exhibitione comminatoria se ostendet; sed
 requiritur injuria & vis tactu saltem mediato consummata, quia alia
 quævis injuria violentam manuum injectionem non importat: ita Sua- Suar. ib.
n. 26.
 rez. Ex quibus tria deduco. 1. eum qui actu subdolo aliquid aufert
 Clerico, v. g. marsupium, cingulumve quo actu cingitur, etiam si inter-
 veniat præcisio, non incurrere censuram. 2. nec eam incurrere qui ve-
 stes Clerici dormientis subripit, aut lacerat. 3. idem dicendum de eo
 qui Clericum metu cogit ut a certo loco exeat, modo metus incutia-
 tur solum per verba, aut actiones quæ personam ipsam non attingant.
 Ratio est, quia in his casibus fit quidem injuria, sed sine violenta ma-
 nuum injectione, saltem quæ cadat in rem personæ adherentem: ita
 passim Doctores. Si Monialis misere corrupta, abortum sibi procurat,
 non erit censuræ obnoxia, ut quæ non sibi sed fœtui injuriam irroget:
 Sairus ibid. n. 17. M. Grandin &c.

Quæres 5. an, & qui Clericorum percussores ab incurrenda censura ex-
 cuseantur. R. excusari 1. si percussio fiat in justam defensionem seu vitæ,
 seu honoris sui aliarumve rerum; quia *vim vi repellere incontinenti omnes* C. 3. de
leges omniaque jura permittunt.
 & castitati non verbis solum sed & factis imminentem, a censura im-
 manis manet. Sed hic servandum inculpatæ tutelæ moderamen, intra
 quod siltere censetur qui id solum facit sine quo aliter se, aut res suas
 servare non potest. Qui tamen aliquid juxta defensionis modum ex-
 cederet, non ex proposito, sed ex inadvertentia, & ea commotione quæ
 in hoc casu invitis etiam nobis irrepit, non incurreret censuram. Ita
 Sairus n. 18. & alii apud ipsum, quibus sponte adstipulamur. An au-
 tem qui Clericum invasorem percutere mavult, quam fugere, censuram
 incurrat, agitur. Negat idem Sairus post Navarrum c. 27. n. 82. Ca-
 jetanum, & alios plures, modo tamen fuga hæc sit ignominiosa. Hæc
 quidem opinio mihi carnem ac sanguinem sapere videtur, inanemque

mundi gloriam pro regula proponere : fatendum tamen est hæc ex circumstantiis dijudicanda esse.

Ibid.

2. Excusatur a censura licet non a culpa, ait Coninch, qui *Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria turpiter inventum* percutit; secus si Clericus deprehendatur in *stupro vel adulterio cum ea* quæ percussorem tam proxima consanguinitatis linea non contingit; tunc enim non erit a censura immunis. Circa quæ duo notanda veniunt. 1. eum cenferi turpiter inventum, qui in osculis, & amplexibus, imo qui solus cum sola in loco suspecto reperitur. Ita Navarrus & Suarez, qui tamen hoc intelligit si personæ ipsæ non sine rationabili causa pro suspectis habeantur. 2. eum qui Clericum sic inventum cædit, excusari solum cum percutit incontinenti; tunc enim vividus & acer doloris sensus quo quis aduritur, aliquid meretur indulgentiæ, non autem vindictæ mera, qualis est percussio quæ tunc tantum fit cum jam refedit ira, & evanescunt primi furoris motus.

*Pentus
ibid. c. 3.*

3. Excusatur qui ut pater, herus, magister, disciplinæ causa Clericum ferit, modo notabiliter non excedat. Item qui iusta de causa vim infert Clerico, ut si de Superioris sui mandato Laicus Clericum capiat, eumque trahat in iudicium. Idem dic si quis cædendo vel non peccet, vel leviter peccet. Hinc qui eo correptus motu quem primo primum dicunt, gravem Clerico alapam infligeret, ut a culpa, sic a censura vacare posset. Hinc quoque qui leviter Clericum cædit, ut in rixis aliquando solent infantes, non contrahit censuram, etiam si, ait M. Grandin, eliciat sanguinem e naribus, modo in quantitate modica. Quia tamen in dubiis pars tutior tenenda est, & quandoque difficile discernitur gradus advertentiæ, vel materiæ ad mortale peccatum sufficientis, quoties hic verum suberit dubium, petenda erit absolutio ad maiorem cautelam.

*Ibid. cas
ult.*

4. Nec censuram incurrit qui in Clerici defuncti cadaver defævit, illudque membratim dilaniat, quidquid in contrarium asserat Felinus. Ratio est, quia is non est vere percussor Clerici.

Quæres 6. ad quem pertineat hujus censuræ absolutio. R. Si agatur de c. 20. De jure communi, censuram hanc Papæ reservatam esse, ut patet ex ipso c. sent. exc. rati capitistextu; Papæ autem nomine intelliguntur Legati a latere &c. C. 17. De Eodem tamen * jure communi potest Episcopus vel alius Superior abs. sent. exc. hac censura absolvere in casibus sequenti carmine expressis:

*Regula, mors, senex, hostis, puer, officialis,
Deliciosus, inops, agerque, senexque, sodalis,
Janitor, adstrictus, dubius, causa, levis ictus,
Debilis, absolvi sine summa Sede merentur.*

1. Itaque necessum non est recurrere ad Papam, si *ictus* seu percussio levis sit & modica: levis autem dicitur, non quæ venialis sit, cum hæc nec ad mortale peccatum, nec proinde ad censuram sufficiat; sed quæ opponitur enormi & mediocri. Enormis seu atrox ea est quæ pervenit ad occisionem, aut mutilationem membri, oculi ejectionem, illationem vulneris magni, & a Chirurgia serio tractandi, vel effusionem multi san-

gui-

guinis aliunde quam e naribus effluentis. Levis a contrario eā est, ubi nec absconditur membrum, nec dens evellitur, nec sanguinis multum effunditur: qualis sat communiter ea esse solet quæ sit palma, pugno &c. Mediocris levem inter & enormem media incedit. Fatendum tamen cum Sairo, hæc omnia ad viri prudentis arbitrium dijudicanda esse ex circumstantiis personarum, loci, temporis, modi ipsius percussionis. Quod enim leve est respectu junioris Clerici, ut alapa, mediocriter aut grave esse potest respectu senis, Superioris, Prælati: quod fit occulte, non ejusdem est gravitatis quam quod fit palam, & in frequenti cætu: quod fit domi, levius est quam quod in Ecclesia Ministro sacris jam vestibus induto, aut sacra facienti inuritur. Monet autem Panormitanus & post eum Sairus, in arbitranda læsionis gravitate, necessum non esse ad Papam; sufficere vero si recurratur ad Episcopum; ex quo enim ei certis in casibus conceditur absolutio, eidem & conceditur jurisdictio ad videndum num hi vel illi casus ad se pertineant.

2. *Regula*: id est Regularis qui Regularem ejusdem Monasterii verberat, a Prælato suo, Guardiano, Priore absolvi potest, vel ab alio de ejus consensu; secus si sæcularem feriat, aut alterius Claustrum Regularem: nam in primo casu ab Episcopo; in secundo autem tum a proprio suo, tum ab alterius Religionis Superiore absolvi debet. Excipe in his omnibus, nisi enormis sit percussio; quamquam hodie Religiosi fere omnes ex privilegio absolvi possunt a Superioribus suis, ne eis tribuatur vagandi occasio. Quin & Novitius ab isdem absolvi potest, cum onere tamen in eandem reincidendi sententiam, si ante professionem egrediatur. 3. *Mors*, seu in periculo mortis absolvi quis potest eo quo supra dictum est modo. 4. *Sexu*, seu mulieres, sive fortes aut infirmæ, divites aut egenæ, viduæ vel non, a quacumque per Episcopum absolvi possunt percussione, etiam enormi, quia jus indistincte loquitur. Idem a fortiori dicendum de Monialibus. 5. *Hostis*, seu qui capitales habet inimicitias, & salutis suæ timet, ad Papam ire non tenetur. Excipe contra Sairum, nisi debeat & possit hinc simulatibus finem imponere. 6. *Pueri* impuberes etiam adepta pubertate ab Episcopo absolvuntur. 7. *Officialis*, puta Judex vel apparitor alicujus Potentis, qui ex fortuito casu, & sine lædendi proposito, non tamen sine negligentia, leviter aut mediocriter Clericum percussit, absolvi potest ab Episcopo, secus si enormiter percusserit. 8. *Delinquens*, nobiles enim & magnæ potentie viri, qui sine periculo status suos deferere non possunt: ii item qui itineris hujus laborem sustinere non valent, haud tenentur Romam ire, sed ab Episcopo, qui prius rei veritatem perpenderit, absolvi possunt. Antea tamen intimari debent eorum status & conditio Sedi Apostolicæ, & tunc secundum ejus consilium impertienda absolutio, nisi periculum sit in mora. 9. Et *imops* qui arte vivit, Romam recurrere non debet, nisi sit mendicus qui tam in itinere quam domi, sibi suisque providere possit. 10. *Ager*, valetudinarius, & quisquis sine periculo vel mortis, vel reincidendi in morbum, iter aggredi non potest, de quo consulendi sunt Medici. 11. *Senex*, quo nomine intelligitur qui judicio viri boni, ratione ætatis Romam adire nequit. Qui senectutem longævam, etiam fortem experitur, dispensatus est, quia brevis est in senibus a sanitate ad morbum & mortem transitus. 12. *Seda-*

Sair. l. 3.
c. 28.

Id. ibid.
Bonac.
Sylvest.
&c.

Sup. p.
766.

les,

les, seu Clerici qui communem vitam in eadem ducunt domo, a percussione modo non enormi, per Episcopum absolvi possunt: facile enim communio discordiam parit, ait Sairus, unde casus iste merito in jure exceptus est. 13. Janitor, qui pretextu officii, etiam injuriandi animo, verba sunt Sairi, aliquem modo non enormiter percutit, absolvi ab Episcopopotest. 14. Idem dic de iis qui utpote alterius potestati *adversari*, juris sui non sunt ut servi, & filii familias. 15. *Dubius*, seu ipse dubiter; seu & alii de ipso dubitent, ad cautelam ab Episcopo absolvi potest. 16. Eodem absolvi possunt modo quos *justæ causæ* ab itinere impediunt; ita ut tamen & injuriam illatam reparent, & jurent futurum ut, cessante impedimento, Apostolico se conspectui præsentent. Quod ultimum in Gallia aliisque locis nimio intervallo Roma distantibus locum non habere supra commonui. 17. Eadem est conditio *debilium*, quales sunt cæci, claudi, alique membris destituti.

Mens erat aliquid de jure Gallico dicere, at id factum impossibile est, quia specialia cujusque Dioceseos statuta non minus a se invicem quam a jure communi discrepant. Nam alicubi sublata est reservatio, cum ii qui percussi sunt non sunt in sacris v.g. in Diocesi. Paris. Bituricensi, Andegav. Boloniensi, Ambianensi &c. alibi eadem reservatio abrogata etiam est erga Religiosos necdum in sacris positos, ut in Diocesi. Andeg. Ambian. Rupellensi, Grassensi &c. vid. Gibert *Consultat. canonig. sur la Pœnit.* Duo præcipue retinenda, nec levem etiam publicam, nec occultam etiam enormem percussione Papæ unquam reservari.

De hæresi librorumque prohibitorum lectione utriusque pœnis, dicemus in tractatu de fide. Interim vid. Bonac. d. 2. q. 5. & pro moribus nostris Gibertum in Opere mox citato tom. I. p. 428. ubi probat hæresim etiam publicam non esse reservatam Papæ, nisi in quibusdam *obedientiæ* Diocesibus, quod consulto factum est ob casus hujus frequentiam, & adeundæ Romæ difficultatem, ut ex Laymano docet M. Grandin p. 87.

S E C T I O S E C U N D A.

De excommunicatione ad finem revelationis, seu de Monitoriis.

QUÆRES I. quid sit monitorium.

R. Monitorium, seu, ut olim aiebant, monitio, est mandatum Ecclesiæ, quo sub excommunicationis pœna præcipitur manifestatio auctorum criminis Reipublicæ perniciosi, vel damni gravioris proximo illati, ejusdemque criminis reparatio, in favorem quorundam Ecclesiæ membrorum.

Dicitur I. *mandatum Ecclesiæ*, seu Judicis Ecclesiastici, qui solus excommunicationem comminari aut decernere potest. Quis vero sit ille Judex aperit Concil. Trid. his verbis: *Excommunicationes illæ quæ monitoriis præmissis ad finem revelationis, ut aiunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus fieri solent, a nemine prorsus præterquam ab Episcopo decernantur.* Circa decretum istud quædam sunt animadvertenda.

I. Hæc Concilii Trid. disciplina, si *monitoria* solis Episcopis reservat, in Gal-

Galliis non viget; Parisiis enim v.g. non ab Archiepiscopo, sed a solo Officiali monitoria decernuntur. 2. nec dubium est quoque quin apud nos monitoria a maioribus Episcopi Vicariis concedi possint, modo id specialiter iis fuerit ab Episcopo concessum. Ita tradunt Concilia Rhotomagi. an. 1581. Rhemense & Turonense anni 1683. quod statuit ut a nemine præterquam ab Episcopo, Vicario generali, aut Officiali monitoria decernantur, adeoque supponit ea a Vicariis generalibus & Officialibus decerni posse. Et vero monitorium nihil aliud est quam mandatum de talibus factis revelandis, sub excommunicationis poena: atqui potest Vicarius generalis & mandata decernere, & inobedientes plectere censuris; ergo. Dixi, si monitoria solis Episcopis reservat; existimant enim aliqui Consilium, nomine Episcopi, Vicarios & Officiales comprehendisse, ut qui unam cum Episcopo personam efficiant, ex cap. Romana. De appell. in 6. exclusisse vero Archipresbyteros & Archidiaconos. Quidquid sit, potestas monitoria decernendi etiam competit, tum iis qui Jurisdictionem quasi Episcopalem habent, eamque per Officialem a se designatum exercent in foro contentioso; tum Vicariis Capituli, Sede vacante, non autem ipsi per se Capitulo, ut declaravit Congregatio Cardin. die 24. Aug. an. 1586. & in Gallia omnino tenendum est, ut docet Pontas.

2. Neque etiam in Galliis receptum est quod tradit Tridentinum ibidem, nempe ut monitoria ab Episcopo independentem a cujuscumque secularis Judicis auctoritate decernantur. Contrarium statutum est Edicto quod efflagitante Clerico Gallic. tulit Ludovicus XIV. an. 1695. Male tamen dicit Habertus, monitoria nunquam decerni sine secularis Judicis licentia: quoties enim materia mere est Ecclesiastica, necesse non est ut ad Judicem secularem recurratur; imo nec ad eum recurritur, cum agitur de rebus perditis, quæ materia ad forum civile spectat, quia tunc ad eum inutiliter recurreretur, cum damnum difficile probari possit. Monitoria sine Judicis secularis interventu concessa, vocantur *extrajudicialia*, & ab Episcopo vel ejus Vicario generali obtineri debent & solent, ut notat Gibert; secus de *judicialibus* quæ ab Officiali decerni solent.

3. Apud nos nomine Judicis Ecclesiastici non intelligitur Archiepiscopus, ad quem recurri posse docent Canonistæ externi, si Episcopus monitorium concedere noluerit; in Galliis enim non recurritur ad Archiepiscopum (nisi vel Episcopus ipse sit actor, vel causa sub Archiepiscopo pendeat) sed Officiales Episcopi ad monitorii concessionem coguntur facta honorum suorum per Judices obnatione, seu ut clarius loquitur Gibert * in recenti Opere, cui titulus, *Corpus juris Canonici &c. per seipsum sui temporalis*: excipe casum consanguinitatis; nemo enim contra parentes aut affines usque ad quartum inclusive gradum monitoria decernere tenetur; unde tunc Officialis alius ad hoc ab Episcopo aut Vicario generali constituitur.

4. Neque etiam nomine Judicis Ecclesiastici intelligitur Papa; etsi enim olim ab eo nonnunquam peterent Galli (quod multis in Regnis adhuc viget) ea monitoriorum genera quæ vocantur in forma significaverunt, quia his incipiunt verbis, *significavit nobis dilectus filius &c.* ea tamen nunc obsoleverunt, & in Gallia pro abusivis habentur, quia jurisdictionis.

Habert t.
7. p. 408.
Gibert p.
366.
Vid. a7a
Cler Gall.
tom. 7. p.
936. 989.

V. Gibert
ib. p. 365.
Vid. Coll.
Andeg. p.
404. &
Jeg.

Gibert p.
364.

V. Chas-
pit, cas 4.

Coll. And.
t. 1. p. 336.
386.
Gib. p. 362.
Gib. ibid.
p. 354. &
ubi infra
p. 131.

* Part.
ult. t. 3 p.
132.

Gib. p.
375.
A3. Cler.
ib. p. 1027.

ditioni Ordinariorum nocent, & Regis subditos, interveniente appellatione, extra Regnum trahunt.

Dicitur 2. *quo sub excommunicationis pœna &c.* seu pœna hæc actu infigatur cum promulgatur monitorium, ut quandoque fit, seu tantum declararetur inferenda, ut nunc melior & communior usus obtinet. Imo in locis Curie Divionensis subiectis caute & sapienter institutum est, ut non fulminetur excommunicatio, nisi postquam Judex Regius permisit partibus ut fulminationem hanc requirant, quam agendi rationem uti iustissimam laudat Ducasse p. 202.

Dicitur 3. *manifestatio criminis perniciosi, aut gravioris damni &c.* Excommunicatio enim quæ gravis est pœna, nonnisi pro rebus magni momenti decerni debet: rerum autem gravitas respective dimetienda est. Verat Concilium Avenionense anno 1590. ne decernantur monitoria pro re quæ nummis aureis viginti non æstimetur. Concilium Mexicanum libellas 50. requirit. Parisiensis Senatus monitorium pro 33. libellis decrevit, abusivum declaravit an. 1601.

Ergo monitoria decerni debent non solum in causis civilibus, in quibus scilicet insequitur quis crimen contra se commissum, non ad vindictam, sed ad obtinendum, ut ajunt, *interesse* verum etiam in causis criminalibus, licet *Judici hoc spiritali gladio in delinquentes uti*. Neque hic vel Judici Ecclesiastico, vel Clericis revelantibus timenda est irregularitas, si reus morte plectatur, quia ad eam nonnisi remote & præter intentionem concurrunt, quomodo concurrunt Ecclesiastici qui hominem nequam brachio seculari tradunt; hæc autem remota in mortem cooperatio non sufficit ad inducendam irregularitatem, ex Glossa in cap. 11. *De homicidio*. Et vero *Prelatus quicumque Ballivo suo, ut alii injungit, ut contra homicidam justitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet*, quamvis inde sequatur pœna sanguinis: atqui minus in mortem cooperantur Prælati qui monitoria in causis criminalibus decernunt; cum non præcipiant ut contra reum procedatur, sed solum censuris utantur adversus eos qui quod sciunt aperire denegant. Ita Ducasse pag. 198. Non me fugit contrariam opinionem variis inniti Pontificum & Conciliorum Decretis; sed in his quæ disciplinæ sunt, potest unusquisque Ecclesiæ suæ consuetudinem sequi.

Ergo, ut verbis Concilii Senonensis utar, *generales monitiones in forma malefactorum, vel in forma conquestus, hoc est monitoria, non debent decerni pro injuriis verbalibus, nisi forte atrocioribus, quarum distinctio, arbitrio Officialium relinquatur*. Tunc vero injuria atrox haberetur, si Sacerdoti, Magistratui, mulierive intæstæ famæ, turpe quid & infame palam obijceretur. Libelli quoque infamatorii pro capitali crimine habentur.

Circa hæc tria notata velim. 1. monitoria decerni non posse pro injuriis quæ homini crimen admittenti fuerunt in iustæ; aut quarum reparatio diu neglecta fuit. Actio autem qua reparatio injuriæ vocalis exigipotest, anno uno præscribitur. 2. communem esse Gallicanorum Jurisperitorum sententiam, monitoria pro mobilibus bonis non autem pro immobilibus concedi posse: monitorium pro immobilibus obtentum, abusivum declaravit Curia Parisiensis an. 1530. ob rationes quas assert Auctor Collat. Andeg. p. 431. Hæc tamen non impediunt quominus

gene-

V. Gibert
p. 371.
l. 1. ad.
C. vii p.
1076.
Trid. sess.
25. c. 3.

C. 3. Ne
Clerici in
6.

V. Gibert
p. 356.
Coll. And.
p. 251.
Censom.
p. 102.
*idemib.

generalibus quibusdam monitoriis, absque ulla personæ vel bonorum determinatione excommunicari possint diebus Dominicis qui bona aliena etiam immobilia retinent. 3. denique notandum ea quæ populis levia videntur, reipsa plerumque gravia esse. Hinc, quidquid sentiat imperitum vulgus, arbitramur cum D. Pontas, eos qui norunt columbarum, aut garenæ cuniculorum occisores, ad revelationem omnino teneri.

V. Gibert
p. 372.

v. Moni-
toire cas.
22.

Resolu-
tions de la
Paluelle
p. 28.

AA. Cleri
p. 1061.

Ergo in monitoriis, personæ accusatæ nec nominatim exprimi debent, nec certis designari indiciiis ex quibus innotescant; puta statuta, vultus & capillorum colore, habitu quo induitur: tale enim monitorium, inquit Ducas pag. 199. pro libello infamatorio haberetur; qui vero sic designaretur, jus haberet impediendi, ne ad alias monitorii promulgationes procederetur.

Ergo graviter & mortaliter peccant, 1. qui levibus de causis monitoria petunt, aut ne non obtineant, simulata prætexunt damna. 2. Judices qui ab iisdem levibus de causis monitoria postulari permittunt. * 3. qui ea in his circumstantiis concedunt; ii enim pati potius debent bonorum suorum obsignationem, & ad superiorem Judicem tanquam de abusu provocare. Peccant quoque qui monitoria concedunt, sive cum res aliis modis detegi potest, sive cum monitoria hæc inania fore præsumuntur, tum ex futuro populi contemptu; tum ex impotentia eorum qui deliquerunt, nec sunt solvendo pares; tum ex testium defectu, puta si de rebus dudum perditis agatur, vel de crimine coram iis tantum parentibus commisso, qui a revelando immunes sunt: quamquam notat le Pretre cent. 3. cap. 119. testificationem parentum contra parentes aliquando recipi: si nempe agatur de verificatione facti alicujus quod in domus penetralibus gestum sit, & extra non prodierit.

Coll. And.
p. 422. &
seq.

Gib. p. 369.

Dicitur 5. in favorem quorundam Ecclesiæ membrorum, quibusdam enim monitoria concedi non debent. Tales vero sunt 1. quicumque heterodoxi, eos enim ab Ecclesiâ protegi non decet, qui Ecclesiæ leges aspernantur, juxta id Juris, Privilegia quæ contemplatione Religiosis indulta sunt, Catholicæ tantum legi observatoribus prodesse oportet. Hinc Pseudoreformatis, dum libere Religionem exercebant in Gallia, non indulgebantur litteræ monitoriales, nisi sub nomine Procuratoris generalis, qui eas pro Hæreticis requirebat. Ita Rothomagi judicatum an. 1603. 2. excommunicati, publici peccatores, ii præcipue qui Paschali Officio non funguntur. Nullæ, inquit Concilium I. Tolosan. an. 1590. cui præverat Concilium IV. Mediolanense an. 1573. in excommunicati, aut perditis scelerisque hominis gratiam excommunicationes decernantur, idque merito cautum erat, quia qui Ecclesiâ in spiritualibus præcipientem oderunt, Ecclesiâ in temporaneis adjutricem habere non debent. Hæc tamen restringit Gibert, 1. ad excommunicatos denunciatos. 2. ad Hæreticos, eo sensu quod non proprio nomine, sed tantum Regii Procuratoris, monitoria obtinere possint.

AA. Cleri
p. 1021.

Coll. And.
p. 432.
Condom.

Rit. Aler.
p. 271.
Gib. p. 360.

* Les Archevêques & Evêques, & leurs Officiaux ne pourront decerner des monitoires que pour des crimes graves & scandales publics; & nos Juges n'en ordonneront la publication que dans les memes cas, & lorsqu'on n'en pourroit avoir autrement la preuve. Art. 26. Edict. anno 1695.

sint. 3. quod spectat ad publicos peccatores, iuxta hæc erga eos severitas non amplius in usu esse videtur, unde iis sicut aliis, connivente seculari tribunali, monitoria conceduntur.

Quæres 2. quinam ad revelandum teneantur.

R. 1. Omnes diocesani qui subjacent Episcopo monitorium concedenti, tenentur revelare statim ut monitorii notitiam habent, nisi jure eximantur a revelando. Ratio est, quia ii omnes Episcopo suo generaliter præcipienti parere tenentur: atqui per monitoria Episcopus generaliter præcipit, *Et généralement contre tous ceux & celles qui savent & ont connaissance des faits ci dessus*. Verba sunt in litteris monitorialibus apponi solita.

Ergo Infideles, Judæi, ipsimet Cathecumeni, amentes, infantes necdum usum rationis adepti, non obligantur per monitoria, quia vel Ecclesia in eos jurisdictionem non habet, vel obedientiæ incapaces sunt. Is olim fuit Ecclesiæ Africanæ usus, ut ad testimonium infra annos 14. ætatis suæ pueri non admitterentur. Sed alia est Ecclesiæ Gallicanæ disciplina, juxta quam pueri utriusque sexus, etsi nondum puberes ad depositionem admittuntur. An vero, si non deponant, subiaceant excommunicationi, dictum est supra.

Can. 1. IV.
9. 2.

Sup. p.
688.

Ergo monitorium, cum actus sit jurisdictionis, in eos solum ferri censetur in quos Superior jurisdictionem habet: unde qui in Parochia S. Petri degunt, obedire tenentur monitorio quod in Parochia S. Joannis promulgatur, quidquid in contrarium statuere videatur Sambovius t. 2. cap. 173. Ratio est, quia monitoria non feruntur a Parocho, qui revera in alterius parochianos nihil potest, sed ab Episcopo, aut Officiali, qui jurisdictionem habet in totam Diocesim.

Seff. 25. de
Regul.
c. 12.

Ergo & revelare tenentur Religiosi, etiam exempti, qui de nulla sunt Parochia; quia Episcopo quoad censuras submittuntur a Concilio Tridentino; atque is disciplinæ Tridentinæ articulus in Galliis viget, ait Gibertus p. 389.

Ergo qui de, & in aliena Diocesi sunt, jure quidem naturali non autem vi monitorii ad revelationem obligantur. Idem dicit Collator Andegavensis de iis qui licet actu sint in territorio Episcopi monitorium decernentis, ejus tamen jurisdictioni non subjacent: quales sunt 1. viatores qui per Diocesim plano ductu transeunt. 2. advenæ qui paucio tempore in Diocesi commorantes, ibi nec domicilium nec quasi domicilium acquisissent; ii enim nec ratione domicilii, nec ratione delicti, cujus participes non esse supponuntur, subditi sunt Episcopo; imo etsi statutis subjeti essent, non tamen subjeti forent excommunicationi per sententiam latam, qualis ea est quæ fertur in monitoriis; Judex enim sententiam in eos solum dicere potest qui ab ejus tribunali dependent. Haënenus citatus Theologus. Existimat tamen Gibert, eos qui pro negotiis in aliquo territorio stant, ibique Diocesani sunt pro Sacramentis, abstinentia, jejuniis & festis, ad obsequendum monitorio teneri; quia censura quam importat monitorium, privat bonis quibus homines illi in hoc territorio fruuntur. Hac opinio principiis in hoc Opere passim positis mire congruit, quam idcirco in praxi sequi paratus, ceteris tamen utpote parum communem, sequendam proponere vix ausim.

Ergo ad revelandum vi monitorii tenentur ii qui in aliam, etiam commorandi gratia, Diocesim transferunt, modo nonnisi post inchoatam
moni-

monitorii promulgationem e prima sua Diceſi exierint. Ratio eſt, quia *ibi capum eſt ſemel judicium, ibi & ſinem accipere debet*, ut patet ex utroque jure: atqui per primam promulgationem inchoatur judicium in foro illius qui monitorium decrevit; ergo. Qui vero * *citra fraudem*, in aliam tranſit Diceſim, licet de eligendo in ea domicilio non cogitet, ad revelandum vi cenſuræ non tenetur; quia jam non ſubeſt juridiſctioni illius qui monitorium tulit. Quod ſi homo ille in Diceſim ſuam revertatur, antequam effluxerit ultima dies, imo ultima hora temporis ad incurrendam cenſuram præfixi, tenebitur ad revelandum, ſi reſcierit monitorium, quia ſufficienter ſubditus eſt ei qui revelandi mandatum tulit. Ita Collat. Andeg. Ex quo ſequitur eum qui a territorio domicili ſui abeſt toto eo tempore quo monitorium decernitur, publicatur, fulminatur excommunicatio, & jam elapſo termino ligare incipit, non obligari vi cenſuræ ad revelandum; atque id ab aliis etiam propugnatum vidi. Ratio eſſe poteſt quam alibi indicavi, nimirum quod cenſura ſpecialis ab homine, qualis ea eſt de qua nunc agitur, cum feratur per modum imperii, eos ſolum liget qui eo tempore, quo fertur, ſubſunt juridiſctioni Superioris.

R. 2. In monitoriis quæ ad Religionem aut commune Regni bonum ſpectant, nemo liber eſt a revelando, niſi ſcleris auctores aut participes. Ratio eſt, quia nemo eſt, qui bona hæc tanta, cuiſlibet privato etiam ſuorum bono, anteponeſe non debeat; unde receptum iſtud, *Salus populi ſuprema lex eſto*; atque hoc item, *Contra publicos hoſtes & majestatis reos, omnis homo miles*.

Ergo ſi agatur de hæreſeos diſſeminatione, proditione Regni, Regis morte, præſertim nondum executioni mandata, filius contra patrem; uxor contra virum, & viciffim revelare debent. Excepi ſcleris auctores aut participes: eſti enim nunc paſſim promulgantur monitoria cum clauſula, *nomine dempto* (ejuſ contrariam, *dempta parte*, requirebat olim Senatus Divionenſis ad monitorii validitatem) non exiſtiant tamen Theologi conſcium ſcleris in ullo caſu teneri ad ſui manifeſtationem. Hoc enim natura horret; hoc nemo faciet reſpectu proximi parentis, niſi in perraris caſibus de quibus ſtatim locuti ſumus, quanto minus reſpectu ſui? hoc demum variis, ut ajunt, Areſtis confirmatum fuiſſe docet ex Bouchello Auctor Collat. Andeg. * Fatemur tamen hominem reum teneri ad reparationem criminis, quam per alios, præcipue vero per Confeſſarium præſtare facile poteſt.

Dices 1. Tam poteſt ſcleris conſcius teneri ad revelationem criminis ſui, quam ad id obligari poſſit cum juridice interrogatur: atqui in hoc poſteriori caſu obligatur. R. neg. maj. Nam 1. non traditur quis in cuſtodiam, niſi jam graves contra eum militent conjecturæ & ſuſpiciones; ſecus contingit in monitorio. 2. non interrogatur homo, niſi jam teſtium depoſitione ſaltem ſemiconvictus ſit, nec tam interrogatur ut ſe ipſum infamet, quem jam conſtat eſſe ſatis infamatum, ſed ut infamiam eluat & purget ſi poteſt; unde ſcribuntur omnia quæ accuſatus in ſui gratiam proferre poteſt: revelans autem vi monitorii, hoc unum ageret ut ſemetipſum infamaret.

Dices 2. S. Gregorius in Epistoſa relata a Gratiano, præcepit ſub ex-
com-

L. 7. § 30
ff. De ju-
dic.
C. 19. De
foro com-
pet.
* Coll.
And. r. 1.
p. 503.

Ibid. p.
499. &c.
Foot au
Monitori-
re caſ. 29.

Pag. 544.
& ſeq.

communicationis pœna, ut quidam infamatorii libelli auctor semetipsum declaret. En S. Pontificis verba, *Quod si non exierit, neque publice confessus fuerit . . . ex Dei & Domini nostri Jesu Christi spiritu desinimus, ut sancti ejus corporis & sanguinis participatione privatus sit . . . Sin autem errorem suum fuerit aperte confessus, Dominici corporis ac sanguinis participatione non sit privatus.* R. præceptum illud positum fuisse ex præsumptione vel suppositione quod medium illud ad calumniæ reparationem omnino necessarium esset; neque alio sensu justum esse potuit: unde si infamator alia quacumque via parti læsæ satisfacere potuerit absque sui prodicione, dubio procul mansit liber ab ejusdem præcepti obligatione, & sine censuræ ulterioris metu Sacramenta recipere potuit. Ceterum mirum non est quod hanc agendi rationem tenuerit S. Gregorius: etsi enim nemo *per se loquendo* ad criminis occulti manifestationem obligetur; si tamen contingat id necessarium esse ut tollatur gravis infamia, aut nocumentum quod infanti imminet, & auferri aliter nequit, cogi potest homo ad satisfaciendum hoc modo, imo ad id jure naturali obligatur. Ita Suares solide & eruditè ut solet.

Suar. d. 4.
sect. 5.
n. 14.

Quæres an non saltem in materia civili pars contra quam decernitur monitorium, teneatur ad revelationem. R. Ita censent Gallicani Jurisperiti complures, qui clausulam, *nomine dempio*, multis Parisiensis Curiae Decretis fuisse confirmatam, annis præcipue 1638. 1640. ostendunt. Aliiter censent Theologi, juxta quos satis est ut parti juste conquerenti satisfaciatur; puta ei restituendo instrumenta, titulos &c.

R. 3. in ceteris monitoriis non obligantur ad revelandum qui revelare non possunt. 1. absque aliqua sui diffamatione. 2. sine gravi detrimento. 3. sine secreti naturalis violatione. 4. & ex quorum revelatione nulla exoriretur utilitas; uno verbo quibus sub mortali præcipi nequit ut revelent. Ratio est, quia non intendit Ecclesia, ut quis vel infamiae notam inurat sibi; vel alieno bono per grave boni proprii dispendium consulat: vel naturæ jura violet; vel demum pro peccato, aut non admisso; aut veniali tantum gravissima excommunicationis pœna plectatur: atqui tamen hæc mala consequerentur, si quis in quatuor casibus mox enumeratis revelare teneretur; ergo. Ex his quatuor responsionis partibus varia eruemus corollaria. Hinc 1. proximi parentes contra cognatos, affines itidem contra affines revelare non tenentur. 1. quia parentes parentum negotia rebus propriis æquiparare censentur. 2. quia infamia unius in alterius infamiam vergit. 3. quia alioqui inde nascerentur domesticæ similitates & odia. Unde si noverim suppellectilia Titii apud unum e cognatis meis translata fuisse, & ab eo celata, ita ut cognatus ille reus haberi possit in judicio, revelare non teneor: tenerer vero si nihil inde periculi immineret parenti meo, puta si incunctanter probare posset rem innocenter actam esse.

Hic tria notanda. 1. per affines non intelligi in præsentī materia, eos quorum affinitas solum est spiritualis, prout docet Gibert p. 393. 2. privilegium non revelandi consanguineis concessum, ad quartum usque gradum extendi in linea collateralī, in directa vero usque in infinitum. 3. id locum habere non in materia solum capitali, seu, ut ajunt, criminali, sed etiam in civili. Duo hæc ultima puncta constant ex Edicto an. 1667. cu-

jus

jus hæc sunt verba: *Les parens & les alliés des parties jusqu'aux enfans des uss de germain inclusivement, ne peuvent estre temoins en matiere civile pour deposer en leur faveur ou contre eux.* Ergo a fortiori, id nequeunt in materia criminali quæ capitis periculum secum importat. Consonat Editum citatum juri canonico, ut patet ex can. *Si testes* 3. IV. q. 2.

Quæres, an Marius qui novit furtum de quo per monitoriales litteras conqueritur Joannes, ab uxore vel filio Joannis admittum esse, teneatur ad revelationem; item utrum uxor illa vel filius teneantur ad restitutionem vi monitorii, idest sub excommunicationis pœna.

R. Judicem Ecclesiasticum præsumi Joanni concedere quod ipse petit, nihil vero ultra intentionem ejus: hic ergo casus ex intentione Joannis, prout in summa seu contento monitorii explicata est, aut aliunde de ea constat, resolvi debet. Si constet, aut rationabiliter præsumi possit intentionem Joannis non fuisse ut uxorem, vel filium comprehenderet: tunc neque iis restituendi, neque testibus contra eos deponendi onus incumbit ullum vi monitorii; etsi uxor & filii jure naturali obligentur ad restituendum. Si vero præsumi possit neminem a Joanne exemptum fuisse; imo si hoc dubium sit, tunc ad restituendum uxor vel filius, ad revelandum vero Marius obligarentur ex monitorio, quia notum ac certum esset Ecclesiæ mandatum, ignota vero & dubia Joannis intentio.

Hinc 2. regulariter loquendo, domestici contra herum revelare non tenentur. 1. quia vulgo & quidem legitime verentur, ne foras indecore abigantur, & debitis priventur stipendiis; quod talibus in grave detrimentum cedit. 2. quia inde familiarum quies perturbaretur, nec præsumi potest rem ita odiosam exigi ab Ecclesia. Huc accedit quod Editum de criminalibus materiis lato an. 1670. cautum sit ut interrogentur a Judicibus testes, nam domestici sint, necne: quibus verbis satis insinuat accufatos uti posse exceptione, quod deponens domesticus sit. Hanc opinionem in statutis Synodalibus approbavit Emin. Card. Le Camus, eamque tenent Gibert, Collat. Andeg. Sambovius &c.

Limitatur 1. nisi conquerens domesticos assignet coram Judice, cuius erit perpendere quam depositionis eorum rationem habere debeat: interim domesticus juridice interrogatus, vera loqui debet. 2. nisi agatur de crimine privilegiato, puta de hæresi, vel patriæ proditione, vel de criminibus quorum notitia independenter a domesticis haberi non possit, ut si maritus uxorem strenue percusserit, occideritve; & vicissim si uxor aut e domesticis quispiam id attentaverit. Item si agatur de hereditatis dilapidatione, suppellectilium, aut effectuum, ut dicunt, subtractione externis ignota. 3. & id quoque limitandum puto, si cessent incommoda superius expressa, si v.g. nec stipendii sui jacturam, nec gravis cujuscumque alterius mali periculum subeant domestici revelando: (quod satis rarum est, nam domestici ex alicujus domo egressi, vindictam exercere præsumuntur, nec facile alios sibi dominos invenient, qui priorum secreta revelasse dignoscantur) Ita Eveillon cap. 23. a. 2. Pontas &c.

Hinc 3. a revelando dispensatur, quisquis grave damnum spirituale aut temporale sibi timet, vel suis, puta patri, uxori, genero, quæfor-

V. collat.
And. p.
418. &
199.

Col. And.
1. 1. p. 512.
Gib. p. 396
Sambov.
1. 2. cas. 63

V. Moni-
toire cas
13.

te ad quartum gradum extendenda sunt: tunc tamen cavendum ne quis formidet ubi non est timor, efficiendumque omni qua potest via, ut malum aliis illatum reparetur. Adde revelandum esse cum agitur de bono publico notabili, tunc enim privatum quodcumque commodum posthaberi debet.

*Coll. And.
p. 418.*

* faillite.

Hinc 4. qui legitima usi compensatione vel prescriptione, bona alterius compararunt, non tenentur ad restituendum, & qui hoc norunt, non tenentur ad revelandum; imo si revelent, peccant juxta multos. Idem sentiunt plurimi de eo qui a Titio cessionem * bonorum meditante pecuniam sibi debitam præ aliis creditoribus anterioribus recepit: is enim sine gravi sui incommodo revelare non posset, quia in fraude & dolo de ceteris partem habere præsumeretur. An autem creditor qui præ ceteris se ipso anterioribus debitum suum recepit, ad restituendum teneatur, controvertunt Theologi. Vide dicta tom. I. hujus Operis pag. 235.

Hinc 5. quisquis revelare nequit nisi secretum vel explicite vel implicite promissum prodatur, revelare non potest; sicque a revelando immunes sunt Advocati, Notarii, Procuratores, Sollicitatores, consulti. His enim res domesticas nemo aperit nisi cum pacto silentii, quod nisi servent, jam suæque vertendæ sint familiæ, & claudenda consilii janua. Idem dic de Medicis, Pharmacopolis, Obstetricibus, Chirurgis, qui omnes sacramento secreti sese solent obstringere; idque ab iis servari publicæ rei plurimum refert. Ita Sanctus Thomas 2. 2. q. 70. a. 2. ad 2. Pontas *Monit.* cas 8. Collat. Condomenses & Andegav. p. 530.

Hinc 6. amico amicum prodere non licet; quæ quia difficultatem habent ad hæc puncta reducimus.

1. Cui expresse commissum est aliquid sub secreto naturali, revelare *S. Thom.* non potest; quia *servare fidem est de jure naturali; nihil autem præcipi potest unde supra.* homini contra id quod est de jure naturali. Quin & ita arctum est juris naturalis præceptum, ut si homo secreto naturali obstrictus ad rem reticendam, hanc alteri revelasset imprudenter, teneretur hic posterior secretum etiam sibi non imperatum servare. Unde non immerito docet Samborius, domesticos qui aliquid audiunt ab heris ad revelandum non obstrictis, nec ipsis ad revelandum obligari. Observa tamen non eo ipso quempiam a revelando dispensatum iri, quo aliquid audiisset ab iis qui cum essent sceleris participes v. g. silere debuissent. Imo si ille contra quem monitorium decernitur, advertens se imprudenter locutum esse, adderet se rem dixisse sub secreto, non desineret alter, etsi amicus garuli hujus, ad revelandum obligari: tum quia plerumque non acceptat secreti conditionem, qui antea de secreto servando postulatus non est; tum quia vix præsumi potest id sub conditione secreti dictum esse, quod quia prurigne loquendi evomit, præsertim si de mulieribus agatur, quæ quod tibi sub secreto, statim aliis viginti, sub eadem conditione aperient.

*Col. And.
p. 524.
Samb. t. 2.
cas 63.*

2. ad eximendum ab obligatione revelandi, sufficit tacita secreti promissio; & hæc præsumitur non quidem inter amicos simpliciter, sed eos inter amicos quos tam arcta vincit necessitudo, ut res omnino suas, sermoneque & consilia sibi communicent; quasi ferme in unam coalescerent ambo personam.

Excipiuntur a Doctoribus casus duo. 1. si agatur de impedimento matrimonii diremptivo; ex matrimonio enim invalido sequuntur gravissima mala, profanatio Sacramenti, concubinatus, proles illegitima alienis fructura bonis: unde hic amicitia non exulat a revelando. 2. si agatur de consilio necdum executioni mandato, contra bonum publicum aut etiam privatam perniciose formato, prout alibi docuimus ex S. Thoma. His ^{Sup p 628} xi principiis decidunt Sambovius & Pontasius, eum ad revelandum teneri qui veterem amicum creditoribus suis * decoquentem, in domum suam recepit, posito quod inde grave creditoribus præjudicium exortitum novit; puta si sciat amicum hunc grandem pecuniæ summam in fraudem creditorum subtraxisse. Idem dicendum de eo cui sub secreto dixisset aliquis se nomen suum commodasse decoctori huic, ut bona sua facilius subtraheret; tunc enim uterque ad revelandum obligaretur, cum hoc discrimine, quod posterior qui totum quod novit didicit a priore, non teneatur ad revelandum nisi in defectum prioris; priore enim revelante, inutilis est revelatio posterioris, quia tunc non aliam habet vim quam ejusdem prioris revelatio. Quod hic semel annotatum sit.

*banque,
routier.

Hinc 7. cum ad actum inutilem nemo teneatur, revelare non tenentur ii quorum revelatio inanis foret: unde a revelando immunes sunt.

1. qui solus novit homicidium v.g. ab alio perpetratum; imò nec revelare potest, semetipsum enim calumniatoris famæ exponeret, quia ex jure, *testis unus, testis nullus*. Unde S. Augustinus relatus a Gratiano, plerumque, inquit, *boni viri propterea sufferunt aliorum peccata & tacent, quia... quæ ipsi sciunt, iudicibus probare non possunt*. Vid. Pontas cas 17. Cavendum tamen ne revelationem suam superfluum putet, qui novit jam præcessisse sufficientem revelantium numerum: tum quia probationum abundantia non nocet; tum quia sæpe fit, ut ex eludantur probationes quæ omnino videbantur invictæ; tum quia meum est Ecclesiæ parere, non vero iudicare an sufficiant testes qui præcesserunt, necne. 2. revelare non tenetur qui Pauli crimen a Petro solo didicerat, si Petrus ipse revelaverit; aut qui per plateas ab ignotis nec fide dignis hominibus audivit crimen a Petro fuisse perpetratum; hæc enim denuntiatio nullam in iudicio fidem faceret, ut cum aliis monet Habert. 3. qui novit quo sese receperit filius hæretici, qui paterna e domo fugit ut Religionem Catholicam amplecteretur, non tenetur aut revelare, aut filium hunc ad patrem remittere: iudex enim monitorium decernens eos solum ligare voluit, qui injuste filium contra voluntatem patris retinerent; injuste autem non retinet, qui in gratiam Religionis retinet. Vide Pontas cas 19. ubi & notat hujusmodi receptatores ad iudicem recurrere debere, qui eis juxta Regni leges patrocinium suum negare nequit. 4. qui physica, vel etiam morali (qua scilicet secluso monitorio non peccaret) restituendi impotentia laborat & laborare cognoscitur, nec restituere tenetur, nec ab aliis vi monitorii detegi: ad impossibile enim nemo tenetur; & *rem quæ culpa caret, in* ^{C. 2. De} *damnum vocari non convenit*. Ubi nota eum incurrere excommunicationem, ^{Const.} qui jam inchoata, vel præcognita monitorii promulgatione conjiceret se in impotentiam restituendi; secus de eo qui restituere non valens, sic esset affectus, ut etiam si par foret restituendo, restituere noller: eos enim quorum mala est voluntas plectere non intendit Ecclesia, cum agendo

Dixi iterum, *nisi legitima eos causa excuset*. Non enim peccat qui differt revelationem. 1. quia propriis & gravibus negotiis alio trahitur. 2. qui grave ex precipitata revelatione detrimentum veretur. 3. qui dubitans an revelare teneatur, ante vult eruditum quempiam consulere, quam revelet. 4. qui sperat partes ante excommunicationis fulminationem, mutuo secum invicem conciliatum iri; item qui sperabat salubribus se consiliiis & fraterna correptione praestitutum ut delinquens parti laesae, quantum opus est faciat satis. In his casibus qui revelationem differt, non peccat, quia contra Ecclesiae matris piissimae intentionem non agit. Iisdem aut aequivalentibus causis sublatis peccaret; imo si praevidisset futurum ut statuto tempore revelare non posset, ob aliquod superveniens impedimentum, graviter peccasset non revelando eo tempore quo potuit, & excommunicationem incurreret, cum postea fulminaretur, etiam jam eo tempore revelare non posset.

Quaerit 4. an ad restitutionem teneantur qui revelare nolunt. R. affirmative. Quia illa opinio in praxi admitti debet, quae ut tutior sic & probabilior est ab extrinseco, & ab intrinseco; atqui sic se habet opinio quae ad restituendum obligat eos qui cum revelare possent, non revelaverunt. Ita Parochos suos doceri & docere voluerunt S. Carolus Borom. Card. Le Camus in suis statutis, Emin. Noallius in Collation. de usura tom. 3. lib. 6. p. 106. Episcopus * Genevensis, Episcopus Catalaunensis, cujus pro Diocesi exarata est Theologia Haberti. Idem satis aperte tradit Auctor Coll. Andeg. t. 1. p. 460. & expresse Pontas, verbo *Restitutio* cas. 201.

* Resol.
Pa. 1. 2.
p. 3. tit. 6.
c. 3.

Confirmatur 1. ab intrinseco. Qui ex iustitia tenetur ad revelandum, is nisi revelet tenetur ad restituendum: atqui urgente monitorio, qui revelare potest, non ex religione solum tenetur ad revelandum, sed tenetur quoque ex iustitia. Nam tenetur ex iustitia qui tenetur ex officio: sed tenetur ex officio, qui tenetur urgente monitorio; tunc enim officium hoc & onus imponit & Ecclesiasticus & Sæcularis Judex, ut qui damnum alterius avertere potest revelando, avertat, & hoc onus suscipiant omnes Ecclesiae filii; ergo. Ita fere Collator Paris.

Confirmatur 2. Revelare tenentur ii in quos *conquerens* jus acquirit per præceptum Ecclesiae: sed conquerens jus acquirit per præceptum Ecclesiae, ut omnes qui testimonio suo sibi opem ferre possunt, hanc revera sibi ferant. Ita Theologia Catalaunensis.

Confirmatur 3. ex S. Thoma. *Tenetur quis ad restitutionem ejus in quo aliquem damnavit: sed aliquis damnicatur dupliciter, uno modo quia ei auferitur id quod actu habebat. . . . alio modo si damnicatur aliquem impediendo ne adipiscatur id quod erat in via habendi: atqui conquerens erat in via habendi & recuperandi rem suam, nisi obtitisset silentium non revelantis.* Ita Resolutiones Pastorales Diocesis Genevensis.

Confirmatur 4. Qui per dolum impedit ne alius rem suam recuperet, is ex omnium confesso, obnoxius est restitutioni: sed qui non revelat hoc in casu per dolum impedit. . . . Sicut enim per dolum impedit ne elemosynam obtineam, qui dolose verbis aut nutibus dicit me non indigere; sic & per dolum impedit ne rem meam assequar, qui æquivalenter dicit neminem cognosci qui ad damni mei reparationem teneatur: atqui

2. 2. q. 62.
a. 4. ad 6.

hoc æquivalenter dicit, qui non revelat, cum revelare ab Ecclesia jubetur; atque id demum ex hoc silentio colligitur. Ergo.

Quæres denique quid observandum Parocho, cui publicandi monitorii provincia demandatur. R. cum Habero, hæc ei esse præstanda. 1. ex supra recensitis excommunicationis natura & effectibus, exponet quam formidanda sit excommunicatio etiam injusta. 2. insurget adversus eos qui vindictæ animo, aut levibus de causis monitoria postulant; & qui cum sæpe opum divites sint, terribiliores Ecclesiæ poenas pro iis extorquent rebus, quarum jacturam viri etiam pauperes, sed plerumque Christiani, æquo animo ferunt. 3. si certo deprehendat Parochus monitorium obreptitæ obtentum fuisse, rei totius veritatem indicabit Officiali, cui id molestum accidere non debet, secundum ea quæ supra dixi. 4. cavebit ne publicationes auctoritate propria suscipiat, sub eo prætextu quod damni auctor ei in confessione & scelus suum aperuerit & se ad exhibendam satisfactionem condignam paratum esse asseruerit; hæc enim publicationum suspensio in grave conquirentis præjudicium cedere posset, unde & pluribus Arestis prohibita est. 5. monitoria non promulgabit diebus solemnioribus, v. gr. Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, aliisque solemnioribus diebus, nisi Episcopus aliter censuerit. Ita enim post Concilium Mediolan. IV. præscribunt libri Rituales non pauci, docentque Theologi saniores, & probat ipsa rei natura, cum æquum non sit sanctam solemniorum dierum lætitiæ, poenarum quas Religio maximas habet, strepitu vel insidione turbari: unde publicatio hæc in subsequenter festam diem una cum Præconio, seu Pronao differri debet. 6. monitorium leget alta & distincta voce, non festinanter, ut nemo non audiat singulos articulos qui monitorii materiam constituunt. 7. cum excipiet testimonia seu depositiones, sedulo cavebit ne quis alia revelet quam quæ ad monitorium spectant. 8. docebit quam errent graviter qui revelationem procrastinant donec imminet terminus incurrendæ censuræ præfixus, prout supra dixi. 9. exponet per monitorium ligari auctorem criminis & testes; auctorem quidem ut satisfaciatur sub excommunicationis poena (quæ tamen non ubique contra delicti auctores imponitur) non autem ut se prodatur; testes vero ut eundem sub excommunicationis poena manifestent.

Antequam huic materiæ finem imponam, lectorem monitum volo, me nihil de aggravatione aut reaggravatione quæ in monitorialibus litteris apponi solent, locutum esse, quia aggravatio & reaggravatio nihil operari posse videntur, quod nunc excommunicatio non operetur. Aggravatio olim & reaggravatio novi quidem erant excommunicationis gradus. Excommunicatio precise sumpta, sola privabat sacrificiis, sacramentorum, & suffragiorum participatione: crescente obduratione addebatur aggravatio, quæ insuper a civili Fidelium convictu arcebat: deinde addebatur reaggravatio, qua Fidelibus aliis vetitum erat sub excommunicationis poena, ne quid cum hujusmodi excommunicato commercii haberent. Juxta tritum id apud Canonistas:

ultimus hic est

*Ærumne cumulus, quod nudum & frustra vocantem
Nemo cibo, nemo hospitio, secloque juvabit.*

At cum excommunicatio hos omnes simul effectus hodie producat: non satis intelligitur quid eidem superaddant aggravatio & reaggravatio. Unde satius esset ab iis abstinere, ut jam ab an. 1651. optabat Jacobus Eveillon; aut saltem querendum est ab Officialibus quid effectus ab aggravatione vel reaggravatione præstolentur. Fallor, ait Habert, si multi Officiales vim & sensum hujusmodi verborum intelligant.

ARTICULUS QUINTUS.

De excommunicatione minori.

QUÆRES 1. quid sit. R. est censura privans hominem passiva Sacramentorum participatione, & voce seu electione passiva: unde etiam vocatur excommunicatio minor, quia multo pauciores habet effectus quam excommunicatio major. Haud tamen spernenda est excommunicatio minor, cum qui ea ligatus est peccet mortaliter recipiendo Sacramenta & Beneficia, quia facit contra Ecclesiæ prohibitionem in materia gravi. Graviter etiam peccat, tum qui excommunicato minori Sacramenta confert, nisi excuset ignorantia, aut scandali alteriusve mali vitandi necessitas; tum qui eundem ad Beneficium sciens & volens eligit, præsentat &c. uterque enim cooperatur illius peccato, violatque jus naturale prohibens ne Ecclesiæ bona conferantur indignis. Valida tamen sunt Sacramenta quæ excommunicatis excommunicatione minore conferuntur, excepta Pœnitentia, quia supponitur deesse dolor de peccatis, sine quo Pœnitentiæ Sacramentum valide recipi non potest: secus si prius absolutionem censuræ petat; aut eam sibi imperitiendam esse sciat, ut communiter præmitti consuevit. Valida item est electio ad Beneficium, aut ejus collatio, ut colligitur ex c. Si celebrat 10. Clerico excom. ministr. ubi sic loquitur Gregorius IX. Si celebrat minori excommunicatione ligatus, licet graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit; nec eligere prohibetur, vel ea qua ratione jurisdictionis sibi competant, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda. Si autem solum est irritanda; ergo pleno jure irrita non est, ut docent Toletus, Suares d. 24. sect. 2. num. 21. Avila, Habert & alii pene omnes.

QUÆRES 2. an peccet excommunicatus excommunicatione minore, si Sacramenta conficiat aut administret. R. 1. cum mortaliter peccare si Missam celebret: quia qui Missam celebrat, communicare debet, quod non potest excommunicatus excommunicatione minori. R. 2. Circa aliorum Sacramentorum administrationem non conveniunt Theologi. Alii putant eum peccare mortaliter; alii eum ne venialiter quidem peccare sentiunt; alii, quibus adhæreo, censent eum peccare venialiter. Ratio est, quia cit. cap. Si celebrat, sic pergit Gregorius IX. Peccat autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta, sed ab eo collata virtutis non carent effectu:

cum non videatur a collatione, sed participatione Sacramentorum, quæ in sola consistit perceptione, remotus. Reponunt Bonac. d. 2. q. 3. & Salmant. c. 4. n. 139. prædictum caput intelligendum esse de administratione Sacramentorum quibus annexa est eorumdem receptio, ut sit in eo qui Ordines confert, & simul celebrare debet. At explicatio hæc admodum dura est: in textu enim citato clare distinguitur Sacramentorum collatio, ab eorumdem receptione; ac proinde cum dicitur hominem hunc peccare conferendo Sacramenta, intelligendum est istud de collatione simpliciter dicta. Et vero indecens est ut qui a Sacramentorum susceptione tanquam indignus prohibetur, eadem administret; ergo ea administrando peccabit, non quidem *graviter*, prout peccat dum eadem recipit, ut dicitur in textu citato, sed venialiter, quia obligatio honestatis & decentiæ regulariter non inducit grave peccatum. Nullam tamen incurrit irregularitatem, pœnamve canonicam, siue conferendo, siue recipiendo, quia nulla est expressa in jure. Ita Sair. l. 2. c. 22. Avila 2. p. c. 6. d. 12. dub. 3. Coninch d. 14. n. 264. Ex his colliges excommunicatum minori excommunicatione, divinis Officiis interesse posse, suffragiis frui, absolvere a censuris, actus jurisdictionis exercere &c. Ita idem Sairus & alii communiter.

Quæres 3. quas ob causas incurratur hæc censura. R. nunc in uno tantum casu incurri, quando nempe communicatur in rebus prohibitis cum excommunicato majore, eoque denunciato. Varias autem illicitæ hujus communicationis species exprimit versiculus iste:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os denotat quodlibet commercium per verba, nutus, litteras missas, aut receptas, & alia amicitiae signa, ut sunt amplexus, missio vel acceptatio munerum, non tamen retentio eorum quæ ante censuram recepta erant. *Orare* significat externam communicationem in Officiis divinis, Sacramentis, orationibus etiam privatim factis cum tali excommunicato, non tamen pro eo, uti supra exposuimus. *Vale* significat salutationem honorificam. Quod eo usque extendunt Suares & Salmanticenses, ut nequidem permittant aperiri caput etiam sine verbis, ut resalutetur excommunicatus. *Communio* denotat eadem exercitia, contractus, iter cum alio actum, deambulationem communem, quietem in eodem lecto, vel eubiculo, per modum societatis; secus si id ob dormiendi necessitatem fiat, & sine societate. Per vocem *mensa* prohibetur communicatio cibi, potus, & mensæ: unde eidem cum excommunicato mensæ affidere non licet, etiam si non iisdem ferculis vescatur &c.

Hæc quæ prima fronte jugum intolerabile videntur, non parum emolliuntur sequenti versiculo, quo indicantur varii casus in quibus sine culpa, ac proinde sine censura excommunicati frequentari possint.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

C. 103. x2.
q. 3.

Excusat itaque 1. *utile*, idest utilitas siue excommunicati, siue communicantis cum eo, siue alterius tertii. Unde licet Casuistam excommunicata-

nicatum consulere ut difficultatem solvat, & consilium salubre det; Medicum invisere, ab eoque sive sibi, sive pro aliis emere remedia, litteris aut verbis præcisum monere ut respiscat, eumque salutare, benevolentia signis cumulare, quibus & docilior fiat, ejusque capteetur amicitia. 2. *lex*, matrimonii scilicet, licitum enim est vel uxori cum marito præciso, vel marito ipsi cum uxore præcisa communicare, non in red- *Avila 2. p. c. 6. d. 11.*
ditione solum aut petitione debiti conjugalis, sed in iis quæ ad domus & familia gubernationem spectant; imo, aiunt Salmanticenses, in omnibus in quibus ante censuram communicabant. Ratio est, quia vix vitari potest incontinentia periculum & conscientiarum laqueus, si tam arcte conjunctis mutuum interdicitur commercium: unde & id ampliari solet si ambo sint excommunicati. Limitatur tamen si matrimonium scienter contraxerint in excommunicatione: qui enim contra censuram deliquerunt, ab ejus onere eximi non debent: item si lata sit censura ob causam quæ ad matrimonium spectet, puta si ob dubium de matrimonii valore prohibeat cohabitatio: denique si conjuges divortio separati sint. 3. Excusat *humile*, seu subiectio & dependentia filiorum a patribus, famulorum a dominis, militum a ducibus. Excipit Silvius filium emancipatum, qui jam paternæ potestati non subest. Fatetur ta- *in sup. 2.*
men filium hunc teneri honorem, reverentiam ac salutationem patri *23.* impendere, & similia quæ filii parentibus debent jure naturali; sed dubitatur an ut filio cum patre, famulis cum hero communicare licet, sic & vicissim patri cum filio &c. communicare liceat. Afirmant multi, quia ut inferioribus superioribus obsequium, sic & superioribus inferioribus curam & providentiam debent. Mihi quidem persuasum est, debere herum omni qua poterit via procurare ut famulus ab Ecclesia præcisus, respiscat; sin autem parere nolit, abigendum esse eum, præsertim si grave ex ejectione ejus damnum non sequatur. Addo cum Silvio & aliis, excusatum non iri qui hominis jam excommunicati servitio se manciparet. An vero hæc cum excommunicatis communicandi facultas, in ipsis etiam divinis locum habeat, controversi potest. Afirmant Avila, Suares, Bonacina & alii quos sequuntur Salmanticenses; unde, inquit, possunt qui de famulatu sunt alicujus excommunicati, eum ad sacrum illicite euntem comitari, Horas cum eo legere, ipsique sacra facienti ministrare: quod ultimum non placet, quia cooperatio hæc actioni sacrilegæ tam proxima est, ut & ipsa peccatum reputari debeat. Addunt idem Theologi, nunquam licitum esse iis qui sunt in alienius excommunicati obsequio, vel ei Sacramenta conferre, vel hæc ab eodem recipere, 4. excusat *ignorantia*, sicut & inadvertentia, modo utraque sit invincibilis. Si enim sit voluntaria, etiam non affectata, tutius est, quod contra Suarem, Coninch & alios quosdam docet Bonacina, eam non excusare a censura, cum non excuset a participatione culpabili: unde petenda est absolutio saltem ad cautelam, prout agnoscit ipse Suares. 5. excusat *necessitas*, non extrema solum sed & gravis, sive temporalis sit, sive spiritalis, sive mea, sive alterius, cujus cura mihi ex præcepto vel consilio incumbat. Non enim probabile est velle Ecclesiam obligare contra divina aut naturalia consilia, de quo vide Auctores passim citatos.

Bon. d. 27. 2. p. 6. §. 2. n. 41. Suar. d. 15. sect. 3. n. 5.

Quæres 4. an qui dubitat num alter excommunicatus sit, teneatur eum evitare, & nisi evitet excommunicationem minorem incurrat. R. 1. eum esse vitandum si imminet periculum vel scandali, vel Sacramenti alicuius, v.g. Pœnitentiæ, invalide suscipiendi &c. Ratio est, quia extraneitatis casum non licet exponere se periculo Sacramentum invalide recipiendi: atqui ex hypothesi exponeret se quis periculo Sacramentum invalide recipiendi: is enim de quo dubitat an excommunicatus sit vitandus, ut potest non esse, sic de facto esse potest vitandus. R. 2. In aliis casibus si quis dubitet simul an alter sit excommunicatus & denunciatus, nec potest nec debet eum vitare, quia exponeret se periculo eundem jure suo privandi, eique injuriam faciendi. Si vero certus sit de ipsius excommunicatione, & solum dubitet num denunciatus sit, potest eum vitare, sed ad id non tenetur; quia jus præcipiens ut vitentur excommunicati denunciati, stricte intelligendum est de iis quos satis constat esse denunciatos: atqui non satis constat denunciatum esse eum de quo serio ambigitur an denunciatus sit; ergo necessario vitandus non est, licet vitari possit, quia nemo, communiter loquendo, tenetur ad communicandum cum excommunicato etiam tolerato. Sed notat Comitolo, serio non dubitare, qui ut dubitet fidem abrogat testibus idoneis, & fide dignis, aut ipsimet excommunicato de censura sua testificanti, unde tunc dubitatio abjicienda est quia vitiosa, & abstinendum a communione hujus hominis.

Quæres 5. an qui dubitat an ipse excommunicatus sit, debeat se gerere ut excommunicatum. Nota 1. dubium duplex hic potest distingui: aliud juris, cum qui tale commisit delictum, dubitat an ei annexa sit censura; aliud facti, cum quis scit huic delicto annexam esse censuram, sed dubitat an tale delictum commiserit, puta an is quem se percussisse meminit, Clericus esset an sæcularis. Not. 2. triplex est ea de re opinio: alii enim censent eum qui post adhibitam sufficientem diligentiam in dubio persistit, debere se gerere ut excommunicatum, sive dubium juris sit sive facti; alii id omnino negant, ut Bonacina; alii id fatentur de dubio facti, negant vero si dubium sit juris. Ita Suares. Sed prima opinio nobis absolute tenenda est cum Comitolo. 1. quia expresse habetur cap. 5. *De Clerico excom. minist.* ubi sic loquitur Innocentius III. *Quia in dubiis via est tutior eligenda; etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quam Sacramenta Ecclesiastica pertractare.* 2. quia diserte sequitur: tum ex iis quibus olim evicimus in dubio voti votum implendum esse; tum ex iis quæ contra laxiores Probabilistas asseruimus, quæ quoniam in præfenti materia facile applicari possunt, missa facimus. Unde in praxi hæc proponimus sequenda. 1. eum qui non facit quod in se est ad exequiendum dubium quo laborat, cognoscendamque veritatem regulariter loquendo temere se sacris ingerere ob periculum, ne excommunicatus, vel alia ligatus censura, celebret, aut quid simile faciat. 2. eum imprudentissime agere, si cum adhuc perplexus & dubius manet, non cessantem ad cautelam prius absolvi, quam Sacramenta conficere, vel administrare attentet; hæc duo admittit Suares disp. 11. sect. 3. n. 9. 3. Et ad quartum admitterem, censuram de se reservatam Papæ, eidem non referendam cum vero dubia est; quemadmodum votum perpetuæ castitatis.

Comit. 1.
6. q. 33.

Comit. 1.
6. q. 57.
n. 3.

Tom. 2. p.
278.
lib. 128.
p. 63.

Piratis, si dubium sit, reservatum esse cessat, prout alibi dixi. Raye Sairus, qui dubium Clerici percussorem, ab Episcopo absolvi posse docet. An quod hic dictum est de dubio censuræ, extendatur ad dubium irregularitatis, suo loco expediemus.

Quæres 6. quis ab excommunicatione minori absolvere possit. Respondent Salmanticenses, eam a quolibet Sacerdote posse relaxari, si *ch. 20. Salmant.* veniale peccatum contracta sit: quia, inquit, quilibet Sacerdos ab Ecclesia recepit potestatem absolvendi a venialibus. Verum opinio hæc quid veteres communis, nunc obsolevit, proscriptaque est ab Innocentio XI. an. 1679. qui districte præcipit, *ne venialium confessio fiat simpliciter Sacerdoti, etiam Regulari, non approbato ab Episcopo aut Ordinario.*

CAPUT SECUNDUM.

De Suspensione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quod duplex suspensio.

Suspensio est censura qua Clerico prohibetur exercitium alicujus ministerii sacri. *censura*, quæ vox locum habet generis; & impedit ne peccatum mortale quod etiam ecclesiastico ministerio privat, sit suspensio prout hic sumitur: unde etiam prohibitio celebrandi facta decrepito, non est vera suspensio, quia non supponit culpam. Clerico, ut ostendatur suspensionem ratione subiecti quod afficit, distingu ab aliis censuris quæ ut Clericos sic & seculares ligare possunt, cum suspensio non nisi in Clericos cadat: unde Moniales, etsi duplici Clericorum privilegio, fori scilicet & canonis perfruantur, suspensionem tamen, prout est censura, incurrere non possunt. *Exercitium* idest usus activus functionum & officiorum quæ Clerico ratione status sui competunt: quo nomine differt suspensio, tum ab irregularitate, quæ per se & primo privat Ordinum susceptione, eorum vero usu nonnisi secundo & per accidens; tum a depositione & degradatione, quæ non modo Beneficii & Officii usum suspendunt & retinent, sed & ipsam, ut ita loquar, utriusque substantiam quantum est de se & radicitus convellunt; tum ab excommunicatione, quæ licet iisdem privet bonis ac suspensio, non tamen eodem modo. Suspensio enim non spectat rationem communicationis cum aliis Fidelibus; unde suspensus nec suffragiis privatur, nec prohibetur communicare cum aliis; quapropter suspensio privat bonis, prout sunt usus potestatis ecclesiasticæ quæ cuiuspiam ratione Beneficii vel Officii conveniunt; tum denique ab interdicto, quod non solum in Clericos, sed & in Laicos; non solum in personas, sed & in loca cadere potest, quodque per se privat usu passivo bonorum Ecclesiæ, Officiorum v.g. quatenus interdictus iis interesse non potest; cum suspensus iis solum privetur quatenus sunt exercitium & functio ecclesiasticæ potestatis: unde suspensus non privatur eo ministerio, quod a Laico vel in sacrificio

cio Missæ, vel in Sacramenti administratione adhiberi potest; secus de eo qui interdictus est. Non nego interdictum privare Sacramentorum usu, v.g. celebratione Missæ; at id per accidens contingit, quia cum divina Officia celebrare nequeat, quin iis intersit; nec iis interesse, quin ruat interdictum, consequens est ut secundo & indirecte activo Officiorum usu privetur.

Suspensio alia est *medicinalis*, quæ fertur ut homo resipiscat; alia *pœnalis* quæ fertur in vindictam criminis præteriti. Pœnalis alia est *temporalis*, quæ fertur cum limitatione termini, v.g. ad biennium; alia *perpetua*; & hæc vel est perpetua *positive*, ut cum dicitur, Qui hoc fecerit, sit perpetuo suspensus, eaque magis dicenda videtur depositio: alia est perpetua *negative* seu indefinite, cum nullum ei præfigitur tempus; & tunc intelligitur duratura donec aliter Superiori visum sit. Ex his suspensionibus nulla est præter medicinalem, quæ vere sit censura. Suspensio autem medicinalis, vel est totalis, quæ simul privat bonis omnibus quibus privare potest, Ordine scilicet, Officio, & Beneficio; vel est partialis, quæ non privat simul his omnibus, sed vel uno tantum vel duobus: potest enim Sacerdos a Missa celebranda, non ab aliis Sacramentis, a Prædicatione, non a Confessione suspendi. Unde si Superior partialiter suspendere velit, necessum est ut clare designet quod ab Officio suspendat: quod si absolute & indefinite loquatur, nec exprimat an ab Ordine, vel Officio aut Beneficio suspendat, censetur ab omnibus suspendere; neque enim est cur verba ejus ad Ordinem potius quam ad Officium limitentur. *Avila* 3. p. disp. 2. dub. 1. &c. Ut hæc plenius intelligantur,

Quæres 1. quinam sint suspensionis effectus. Nota 1. suspensi vel sunt denunciati nominatim, vel non. Not. 2. suspensionis effectus alii sunt per se, privatio nempe Officii, vel Ordinis, vel Beneficii, aut horum omnium simul; alii per accidens, & hi vel in suspensum ipsum cadunt, vel in alios occasione ipsius. His positis,

R. 1. Suspensio absolute & indefinite lata, suspendit ab Ordine, Officio, & Beneficio; est communis. Prob. 1. quia nulla est ratio cur suspensio hæc ad unum potius quam ad aliud limitetur. 2. quia ut excommunicatio simpliciter lata intelligitur de majore, seu de totali, sic & suspensio.

R. 2. Suspensio ab Officio simpliciter & absolute lata, privat usu Ordinis, jurisdictionis, & omnis ecclesiastici ministerii, quod a Clerico ut tali exerceri postulat: unde sic suspensus nec celebrare, nec Sacramenta administrare potest, quia hæc sunt actus Ordinis. Item non potest censuras ferre, concedere Indulgentias, alios ad Confessionem approbare, quia hæc pertinent ad jurisdictionem: denique non potest eligere, & similes actus exercere, sive hi in rigore jurisdictionem includant, sive aliud jus æquivalens quod Clerico ut tali concedatur ab Ecclesia, & ab eadem auferri possit. Ratio est, quia qui prohibet totum, prohibet & omnes ejus partes; sicut qui genus negat, negat & species: atqui suspensio ab Officio absolute prolata, prohibet totum, cum non magis coarctetur ad hanc totius partem quam ad illam; cum ergo nomine Officii ecclesiastici intelligatur & usus Ordinis, & usus jurisdictionis, & quæ utrique annexæ sunt, prout ex celebrioribus Canonistis annotat Panormitanus, & ex Pa-

nor-

Avila 3.
p. d. 2. dub.
1.
Salm. c.
et n. 5.

normitano Gibert, sequitur hominem ab Officio illimitate suspensum, non solum a jurisdictionis usu suspendi, ut male insinuant Habert & Auctor Collat. Andeg. sed etiam ab usu Ordinis. Caute tamen pensanda sunt verba legis, ut videatur an non suspensio referatur ad facti narrationem, & inde determinetur.

Gib. p. 434.
Habert p. 426.
Coll. And.
r. 2. p. 266.
Suar. d.
29. sect. 1.
n. 28.

At eadem suspensio non privat iis ministeriis quæ Clericorum propria non sunt; unde suspensus potest Sacramenta recipere, excepto tamen Ordine, quia qui ab Officio & exercitio Ordinis exclusus est, ad suspensionem ejus licite promoveri nequit, ut colligitur ex cap. final. *De Clerico excom. minist.* Potest item Indulgentias lucrari, celebranti Missam inferuire, cum aliis in Choro Horas canere, nam & Laici id faciunt; non tamen Orationes & Capitula cantare ut Hebdomadarii solent, quia hæc functio ex usu solis Sacerdotibus competit: potest etiam Epistolam canere sine sacris vestibus, imo, ut opinor, cum alba & tunica sine manipulo; id enim seculares quoque non raro præstant.

Disputatur autem an suspensus ab Officio prohibetur novum acquirere Beneficium. Probabilior ut & multo communior est pars affirmans. Quod enim propter Officium datur, non debet ei concedi qui Officium exercere nequit, ut colligitur ex regula generali stabilita cap. fin. atqui Beneficium datur propter officium Ordinis & jurisdictionis; ergo cum ab officii hujus exercitio prohibetur suspensus, debet & ab obtinendo Beneficio prohiberi. An autem de facto irrita sit, an solum irritanda hæc collatio, paulo infra discutiam. Interim pro certo tenendum est, eum qui ab Officio suspensus est, non ideo a Beneficio suo, ejusque fructibus suspensum esse. 1. quia censura id tantum efficit quod significat, & dividitur in suspensionem ab Officio solum, & suspensionem ab Officio simul & Beneficio: atqui divisio hæc inutilis foret, si suspensio ab Officio necessario involveret eam quæ est a beneficio. 2. quia in his quæ odium sive penam continent, verba stricte sunt interpretanda, nisi quid obstat. 3. quia quando legislator ab Officio simul & Beneficio suspendere vult, utrumque exprimit. 4. id disertè sequitur ex c. 10. *De purgat. canon.* idque, aiunt Gibert & Auctor Collat. Andeg. constitui debet, ne Clericus vel ad inopiam adigeretur, vel arte indecenti victum quaeritare cogeretur: unde, ait Suares, sententia hæc est communis & certa, sive agatur de suspensione a jure, sive de ea quæ sit ab homine; sive de contracta propter levem, sive de ea quæ propter gravem culpam incurreretur; modo culpa talis non sit quæ ex se privationem Beneficii inducat, ut diximus tom. 2. p. 399. atque hinc confirmatur quod supra dixi, neminem per excommunicationem privari fructibus Beneficii.

At, inquires, Beneficium datur propter Officium: atqui suspensus ab Officio, id implere non potest; ergo nec Beneficium servare.

R. dist. min. Suspensus ab Officio Officium aliquod implere non potest, illud nempe a quo suspensus est, C. nullum prorsus, N. Nam potest suspensus & debet Horas recitare, imo, & ex dictis, eas in Choro canere; potest etiam ea gubernare quæ ad Beneficium spectant; item multa potest per alios exequi, quando per se exequi nequit.

Ex his sequitur, suspensum ab una parte Officii, non suspendi ab altera ei necessario non connexa: suspenditur tamen ab audiendis

Con-

Confessionibus, qui suspensus est ab Ordine; quia licet potestas Confessiones excipiendi, sit jurisdictionis, fundatur tamen in potestate Ordinis.

R. 3. suspensum simpliciter ab Ordine, suspensum esse ab omni Ordine; neque enim est cur ab uno potius quam ab alio suspensus dicatur: suspensus vero ab Ordine superiori, v.g. Presbyteratu, non ideo suspensus est ab inferiori, puta ab exercitio Diaconatus. Ratio est, quia quædam culpæ satis sunt graves, ut a supremo ministerio, nimis vero leves ut ab infimo arceant: atque id veteri disciplinæ congruit, secundum quam Subdiaconi aliquando e gradu suo excidebant, ita tamen ut Lectoris & Ostiarii officium exercere possent. Major est difficultas an suspensus ab inferiori, sit etiam a superiore suspensus; circa quam regulariter tenenda est pars affirmans, quia cui non licet quod minus est, nec ei licere debet quod majus est. Excipe 1. si suspendatur quis a functione inferiori ob culpam in ejus exercitio commissam: sic qui homini *Dioecesis aliena*, clericalem præsumit conferre tonsuram absque Episcopi ejus licentia, per unum annum a collatione clericalis tonsuræ dumtaxat suspensus est, ut in eo in quo peccaverit puniatur. Excipe 2. si Ordo inferior a quo quis suspensus est, non includatur in superiore; in hoc enim casu tutum videtur quod docent non pauci, suspensum ab exercitio inferioris, non ideo suspendi ab exercitio superioris: tum quia pœnæ restringi debent cum possunt, & possunt in proposito casu; tum quia licet Sacerdotium pro fundamento Ordinem inferiorem supponat, non tamen pro fundamento supponit omne Ordinis inferioris exercitium; tum quia si datur indignitas, quæ cum privat minoribus, debet a fortiori privare majoribus; datur & alia quæ non meretur plebæ privatione majorem quæ graves prærequirit culpas, etsi mereatur plebæ minorum privatione ad quam levior sufficit culpa. Et vero sæpe fit ut coniectionandi facultas ei auferatur, cui non aufertur absolvendi vel celebrandi facultas, licet priore dignior.

Hinc colliges 1. Episcopum a Sacerdotalibus suspensum, non posse vel Ordines conferre, vel consecrare Ecclesias; quia hæc functiones continentur in Sacerdotalibus. Si vero suspensus sit a Pontificalibus, non poterit quidem ea præstare quæ spectant ad usum Ordinis Episcopalis, qualia sunt Confirmatio, Ordinum collatio, Ecclesiarum & virginum consecratio: at ea exequi poterit quæ sunt vel jurisdictionis, ut censuris plectere, conferre Beneficia &c. vel Ordinis mere Sacerdotalis, ut Missam celebrare: nam celebratio Missæ non pertinet proprie ad Pontificalia, cum Missa ab iis celebrari possit qui non sunt Pontifices. Poterit etiam Confessiones audire, Baptismum administrare &c. modo has functiones exerceat ut a puris Sacerdotibus exercentur, id est sine usu Mitræ, Baculi, & Pallii, quæ etiam Pontificalium nomine intelliguntur. An autem, & quando ob Pontificalium usum incurrat irregularitatem qui ab iis suspensus est, expendit Sairus l. 4. cap. 16. n. 24.

Colliges 2. eum qui ab Ordine suspensus est, non ideo suspendi a Beneficio: tum quia aliud est Ordo, aliud vero Beneficium, ac proinde qui uno privatus est, non statim alio privatus censi debet; tum quia suspensus ab Ordine, Beneficii sui munia, quædam per se, quædam per alium

*Vid. Conc.
Toler. l.
can. 4.*

*Eurdig.
an. 1032.
can. 54.*

*C. 4. De
temp. Or-
din. in 6.*

aliū exercere potest; tum denique quia si suspensus ab Ordine, esset a Beneficio suspensus, deberet etiam a iurisdictione suspensus esse, cum iurisdictione de via communi tam fundetur in Ordine, vel potius in prima tonsura, quam Beneficium: porro suspensus ab Ordine privatur quidem iurisdictione pro foro interiori, non autem pro foro exteriori. Ita Gib. p. 433. Sair. ibid. c. 3. n. 19. Ex quo ulterius infero, collationem Beneficii ei factam qui ab Ordine suspensus esset, illicitam fore, non tamen pleno jure irritam.

R. 4. suspensionem a Beneficio simpliciter latam, suspendere ab omnibus Beneficiis. Sequitur ex dictis. Verum hic nascitur difficultas, an qui plura habet diversis in Diocesis Beneficia, simul ab omnibus suspendatur; cui quæstioni, & aliis hic proponi solitis, ut satisfiat,

Dico 1. cum qui plura variis in Diocesis possidet Beneficia, posse ab omnibus suspendi; quia licet hæc omnia Beneficia non subjaceant uni Episcopo, ei tamen subjacet qui ea omnia possidet, ac proinde ab omnibus suspendi potest, si id mereatur. Si tamen Episcopus quempiam suspendat, nec exprimat se ab omnibus suspendere, credi potest, ait Auctor Collat. Andeg. eum non ab omnibus, sed ab iis solum quæ iurisdictioni suæ subsunt Beneficiis suspendere voluisse: unde existimat Pontas, suspensionem quæ ex statuti alicujus violatione incurritur, ab iis solum suspendere Beneficiis quæ sita sunt in loco in quo obligat statutum illud; contra vero eam quæ per sententiam fertur, nunc a quibuscumque, nunc ab omnibus suspendere, prout Superior vel quædam solum, vel omnia exprimit: in dubio tamen satius est ad Episcopum recurrere, ejusque intentionem percunctari.

Pontas v.
Suspende
caus. 17.

Dico 2. eum qui a Beneficio simpliciter suspensus est, non privari ipso Beneficii titulo, sed fructibus ejus. Prob. 1. pars; quia suspensio, ut ex ejus definitione liquet, ipsam rei substantiam non perimit, alias jam esset depositio, non pœna medicinalis, imposita solum donec quis resipiscat. Prob. 2. pars; quia alioqui suspensio nihil circa Beneficia operaretur. Ita omnes. Unde sequitur eum qui etiam occulte suspensus a Beneficio percepit ejusdem fructus, teneri in conscientia ad restituendum Ecclesiæ; quamquam si indigeat, possit eam sibi fructuum partem reservare, quæ ad moderatam sustentationem necessaria est; & si Officium suum impleverit, ea detrahare potest quæ substituto ad inserviendum donanda fuissent. Excipe, nisi ex animi obstinatione in suspensione perseveret. Indubie tamen qui a Beneficio suspensi sunt, Officium recitare, & alias muneris sui partes implere tenentur; quod enim fructus non percipiant, eorum est culpa, quæ nemini patrocinari debet.

Coll. And.
r. 2. p. 309.
Ritual.
Burdigal.
nn. 1707.
pag. 145.

An autem qui Beneficii fructibus privatur, possit, si interit Officio, distributiones iis qui eidem Officio interfunt, concedi solitas percipere, non una est omnium opinio. Rectius sentiunt qui id negant de iis distributionibus quæ dantur Beneficii intuitu, & sunt quasi portiones Beneficio excerptæ, ut Beneficiariis Officio præsentibus applicentur: secus si sermo sit de iis distributionibus quæ ob certas functiones Beneficio minime annexas rependerentur, ut sunt, ait Bonacina, stipendia Missarum, Anniversaria, & similia quæ extraordinarie offeruntur a Fidelibus, & Beneficio annexa non sunt.

Dico

Dico 3. suspensus a Beneficio non potest de jure communi Beneficium resignare in favorem, vel permutare, aut temporalia Beneficii bona administrare, ades v.g. locare; quia resignatio in favorem, permutatio &c. numerantur in fructibus Beneficii. At ii suspensionis effectus in Gallia locum non habent: ibi enim permutatio, resignatio in favorem, contractus locationis, & similia pro foro exteriori a Curis secularibus valida habentur, donec quis ipso Beneficii sui titulo spoliatus fuerit. Unde, ait Habert, si Prælati in locum Parochi ab omni Officio suspensi, alium Sacerdotem regendam Parochiam perficiat, debet is ad judicem secularem recurrere, ut sibi adjudicetur congrua portio ex fructibus Beneficii cujus onus sustinet.

Si inquiras an suspensus a Beneficio ad aliud valide promoveri possit. R. vel suspensus est quis ab iis solum Beneficiis quæ actu possidet; vel ab omni prorsus Beneficio. Si primum, valide & licite aliud Beneficium acceptare potest, cum id sibi prohibitum non fuerit: si secundum, divisi sunt Casuistæ. Alii censent invalidam esse novi Beneficii suspensionem: ita Collat. Condom. & Pontas, qui nititur c. 8. *De consecr.* ubi electio a suspensis, & de suspensio facta, iustitia exigente, cassata fuisse dicitur. Sed quia aliud est electionem pleno jure irritam esse; aliud eam irritari, & cassari a iudice, idcirco docent * alii suspensum ab omni Beneficio, illicite quidem, sed nihilominus valide ad Beneficium promoveri; quia, inquit, poena gravis induci non debet, nisi jure expressa: atqui quod Beneficii collatio penitus nulla sit in præsentis casu, gravis est poena, quæ nullibi in jure clare expressa est; ergo. Ex his sequi videtur electionem hominis ab Officio suspensi, aut collationem ei factam, non esse ipso facto irritam, sed solum irritandam; & id re ipsa docent Suares d. 26. sect. 3. Coninch. d. 15. n. 7. & 14. Contrarium nihilominus tenent Theologi & Canonistæ complures, ut Avila 3. p. d. 2. dub. 1. concl. 5. Bonac. d. 3. punct. 2. nu. 10. Rebuffus, Flaminii l. 5. q. 6. n. 84. Barbosa, Auctor ipse * Coll. Andeg. quos sequitur recens Auctor Tractatus gallici de Beneficiis tom. 1. p. 343. & Pontas. Ego quidem neutrum casum ab intrinseco evidenter resolvere posse opinor, unde confugiendum est ad regulam probabilitatis, in hunc modum: In iis quæ vere dubia sunt, præctice tenenda est pars tutior, si pars minus tuta nonnisi æqualem aut pene æqualem momentorum vim habeat: atqui in præsentis casu tutius est ut qui ab Officio vel Beneficio suspensus accepit Beneficium, vel ei renuntiet, vel dispensationem, novamque collationem petat: atque hæc ejus obligatio ad minus dubia est, cum & a gravissimis viris agnoscatur, & nulla satis firma juris auctoritate possit elidi; ergo.

At, inquires, si suspensus ab Officio valide Beneficium recipere nequeat, non poterit quoque Beneficii, quod jam habet, fructus retinere: atqui hoc falsum est ex dictis. R. neg. maj. tum quia facilius est aliquem arcere ab eo quod nondum habet, quam ipsum spoliare eo quod jam habet; tum quia Ecclesia æpius utcumque acceptat & remunerat servitia quorundam altaris Ministrorum; quos, nisi jam res Acta foret, ad ministerium non admitteret.

Ex dictis facile intelligitur quid in ordine ad Beneficia operentur variz cen-

Coll. And.
p. 307.

Pont. cas.

15.

Hab. l. 7.

p. 426.

Tom. 1.

Coll. 5.

Pont. ibid.

cas. 20.

* Vid. Coll.

And. l. 2.

p. 312.

* Ibid. p.

381.

Pontas

cas. 19.

v. tom. 2.

liberal. p.

771.

cenſura. Excommunicatio inhabilem facit ad Beneficia, idipſum præſtat ſuſpenſio, tum a Beneficio, tum ab Officio. Excommunicatio non privat fruſtibus Beneficii jam poſſeſſi; ſed nec iſdem privat ſuſpenſio ab Officio: privat autem ea quæ eſt a Beneficio, quia vel hoc, vel nihil operatur. Si quis tamen in foro pœnitentiæ a cenſuris abſolutus fuerit, jam coram Deo licite & valide Beneficia recipiet: non item coram hominibus, ſi cenſura denunciata fuerit, & in exteriori foro non fuerit abſolutus.

Ut materia hæc penitus elucidetur, expendendum ſuper eſt an cenſuræ eundem circa penſiones ac circa Beneficia effectum operentur, ac proinde an invalida ſit penſio collata ſive excommunicatis, ſive ſuſpenſis ab Officio aut Beneficio; an item teneantur penſionis fruſtus reſtituere, qui vi ſuſpenſionis tenentur fruſtus Beneficii reſtituere. Duplex eſt ea de re opinio. Alii eandem penſionis ac Beneficii rationem ex hac parte eſſe contendunt. Ita Suares d. 13. ſect. 1. n. 9. Sarrus l. v. c. 5. Bonacina, & alii quibus favet Solier in Paſtor. l. 3. tit. 12. litt. G. Ratio eſt 1. quia penſio venit nomine Beneficii late ſumpto vocabulo, ut ait Gigas q. 59. *De penſionibus*: unde penſio iſdem amittitur modis quibus Beneficium. 2. quia in reſcriptis Pontificiis quibus penſiones conceduntur, præmitti ſolet abſolutio a cenſuris *ad effectum* &c. quod argumento eſt hominem prædictis cenſuris ligatum, reputari inhabilem ad penſiones. 3. quia penſio poſt Pium V. eſt titulus & reditus vere Eccleſiaſticus, unde qui ea fruitur tenetur ad Officium B. Virginis: atqui excommunicati, & ii qui a Beneficio vel Officio ſuſpenſi ſunt, inhabiles ſunt ad acquirendum jus in reditus Eccleſiaſticos, & nonnumquam ad eos percipiendos, etſi jam radicem juris & titulum habeant, ut ſtatim dictum eſt de iis qui a Beneficio ſunt ſuſpenſi; ergo. Contrarium ſentiunt multi ex Gallis ſcriptoribus, ut Author Coll. Andeg. tom. 2. p. 35. Pontas v. *Suſpenſe* caſ. 21. recens Author ante laudatus t. 2. p. 54. quorum ratio una hæc eſt, quod in odioſis & pœnalibus ab uno ad aliud fieri non debeat extenſio: atqui penſio non eſt veri nominis Beneficium; ergo ex eo quod jus Beneficium excommunicatis aut quibuſdam ſuſpenſis invalide conferri decernat, non ſequitur idem dicendum de penſione. Hæc ratio non eſt omni exceptione major; quandoquidem penſio in multis etiam pœnalibus, Beneficii conditionem ſequitur, ut hinc patet quod iſdem extinguitur modis ac Beneficium, puta per matrimonium, & per Profeſſionem cujuſvis Ordinis, etiam Mendicantium, ait Solier ibid. contra Paſtor. n. 22. Hic ergo ad ſummum dici poteſt cum Caballutio l. 5. c. 11. n. 8. utramque opinionem eſſe probabilem. Hoc quidem credo, ſed quia probabilitas ſola non eſt ſecura actionum regula, ſemper conſulam ut prima opinio veluti longe tutior in praxi teneatur; quamquam ob eorum qui ſecus ſentiunt auctoritatem, eos multum inquietare nolim qui aliud præſtice ſequentur.

Quæres 2. an acta per ſuſpenſum valida ſint. R. vel eſt denunciatus, vel non. Si primum, actus ab eo contra ſuſpenſionem facti, ſi juridiſtione requirunt, ſunt invalidi; unde invalida eſt abſolutio collata ab eo qui ab Officio ſuſpenſus eſt, & nominatim denunciatus: ſi vero juridiſtione proprie dictam non requirant, validi ſunt; ut Ordinatio,

Confirmatio. Consecratio virginum & altarium benedictio. Si secundum, iidem actus licet prohibiti, sunt tamen validi, ex Constitutione *Ad vitanda scandala*, Bonac. Habert.

Quæres 3. quam incurrant pœnam qui suspensionem violant. R. 1. eos mortaliter peccare, nisi excuset materiæ levitas; ut excusaret, ait Bonacina, si suspensus ab ingressu Ecclesiæ, in eam modico tempore ingrederetur, dum recitarentur divina Officia. R. 2. qui solemniter exercet ea quæ sunt Ordinis sacri a quo suspensus est, irregularitatem incurrit; prout habetur c. 1. *De sent. excom.* in 6. Dixi 1. qui solemniter exercet; si enim non exerceat solemniter, non incurrit irregularitatem; unde eam non incurrit Subdiaconus ab officio suo suspensus, si Epistolam canat in Missa sine manipulo, quia non censetur canere ex officio. Dixi 2. ea quæ sunt Ordinis sacri, quia cum actus Ordinum minorum jampridem exerceantur tum a Laicis, tum a Clericis sola tonsura insignitis, qui eorum actus etiam solemniter exerceat, quantumvis suspensus esset, non incurreret irregularitatem. Ita Sair. l. 4. c. 11. n. 9. S. Antoninus, & alii contra Navarrum & Suarez. Idem passim docent Galli, & inter alios Habert, qui addit suspensionem secundum hodiernam Ecclesiæ praxim, ab iis solum incurri qui sunt in Sacris: unde, inquit, cum in Sacramento Pœnitentiæ præmittitur absolutio a censuris, omittitur vox, *a vinculo suspensionis*, nisi pœnitens ad minus sit Subdiaconus. Si tamen, aiunt totidem verbis Habert, & Auctor Coll. Andeg. minorum Ordinum functiones alicubi ad votum & mentem Concilii Trid. restitutz essent, & ita ut Ostiarii, v.g. & Lectoris functiones, nonnisi a Lectoribus & Ostiariis, exerceri possent, possent tunc qui minoribus solum initiati sunt, ab iis suspendi, & si nihilominus ministrarent, fieri irregulares.

Ex his principiis sequitur 1. suspensum ab Ordine, nec peccare nec irregularem fieri si mensam benedicat, aut Choro cum aliis interfit: secus si juxta Ecclesiæ solemnitatem benedicat * aquam die Dominica, aut ceras, fructus, nuptias, aut mulierem post partum: quia hæ benedictiones solemniter factæ, sunt exercitium Ordinis sacri. Item si Orationes canendo, præmittat *Dominus vobiscum*, quia hæc est sacri Ordinis functio. Sequitur 2. Episcopum suspensum a Pontificalibus irregularem fieri si exerceat actus qui necessario supponunt consecrationem Episcopalem, puta si conficiat christum, calices consecret, conferat Ordines. Disputatur autem an idem dicendum, si conferat solum tonsuram. Negat Auctor Coll. Andeg. quia, inquit, in rei veritate tonsura non est Ordo, sed dispositio ad Ordinem, quod saltem in odiosis & pœnalibus admitti posse puto. Favet Pontas, qui idcirco eum qui bis tonsuram recepit, negat incidere in irregularitatem iteratz Ordinum receptioni annexam. Sed quid si Episcopus ille solemniter benedicat per hæc verba, *Sit nomen Domini benedictum*? Certius multo est eum inde irregularem fieri, quia nimirum, ait Fagnan, *hujusmodi benedictio, quamvis non sit Ordo, est tamen actus proprius Ordinis Episcopalis, qui jure ordinario inferioribus Presbyteris non competit*. Idem tenent Sairus l. 4. c. 16. n. 16. & Pontas. Sequitur 3. suspensum a jurisdictione aut Beneficio non fieri irregularem, si vel ea quæ jurisdictionis sunt exerceat, ferendo v.g. cen-

Bonac. d.
3. punct. 4.
Pontas v.
Irregular.
c. 84.

V. Gibert.
P. 456.

Coll. And.
l. 2. p. 191.
2. id. scilicet.
23. c. 12.

* Pont. v.
Irregular.
rite c. 85.
Coll. And.
p. 296.

Ibid. cap.
17.

Fagnan.
in cap. 14.
De temp.
Ordin.
n. 37.
Pont. ibid.
c. 14.

lu-

suras, absolvendo in foro exteriori, Beneficia conferendo, vel Beneficii fructus recipiat, aut etiam Missam celebret, quia non violat suspensionem ab Ordine; idem dic de eo qui a Presbyteratu suspensus, Diaconi aut Subdiaconi functiones facit. Sequitur 4. Presbyterum & Diaconum a divinis aut etiam a prædicatione suspensos, haud tamen irregulares fieri prædicando: prædicatio enim licet ad Diaconum Presbyterumve propria quadam ratione pertineat, non tamen vere est functio Ordinis sacri; sed simplici etiam Clerico potest ab Episcopis committi, ut declaravit S. Congregatio apud Fagnan in c. 43. *De sent. excom.* n. 19. unde Subdiaconus aut Clericus inferior, qui non obtenta Episcopi licentia prædicat, non censetur Ordinis superioris functiones exercere, adeoque nec irregularitatem contrahit, ex communi Doctorum sensu; sed de his iterum dicam in Tractatu sequenti. Unum hic addidisse sufficiat, non constare inter Theologos, an qui suspensionem ab Ordine ad tempus latam violat, irregularitati obnoxius sit. Negat Author Collat. Andeg. p. 290. quia, inquit, talis suspensio non est veri nominis censura, cum hæc non ad tempus imponatur, sed donec quis resipiscat. Contrarium tenet Pontas, nixus opposito principio, quod hujusmodi suspensio sit vere censura. Sed dicendum est contra Pontas, suspensionem ad tempus latam, stricte censuram non esse; nec tamen hinc inferendum cum Authore Coll. Andeg. ex ejus violatione non incurrir irregularitatem; quia ut incurratur irregularitas, sufficit peccatum cujus commissioni hæc per Ecclesiam alligata fuerit: atqui Ecclesia irregularitatem annexere potuit violationi censuræ etiam latius sumptæ. Quod autem id actu fecerit patet ex c. 1. *De re judic.* in 6. & c. 1. *De sent. excomm.* in 6. ita Suarez disp. 26. sect. 2. Bonacina ibid. p. 4. nu. 6. *Rituale Burdigal.* ann. 1707. p. 145. Gib. p. 786. Si quis tamen Ordines exerceat contra prohibitionem Episcopi, qui id vetuerit non ob aliquam ministri culpam, sed ob inculpabilem ejus defectum, puta quia manu contremiscit, haud incurreret irregularitas, quia talis suspensio nec censura est, nec pœna delicti. Hinc illegitimus qui non obtenta a natalium defectu dispensatione, ordinatur & celebrat, peccat quidem, sed nullam ex hac sua celebratione irregularitatem incurrit.

Quæres 4. an peccet qui participat cum suspensio. R. vel suspensus est toleratus, vel est denunciatus. Si primum, non peccat saltem contra jus ecclesiasticum qui cum eo communicat; atque id sequitur ex iis quæ supra dixi de participante cum excommunicato. Si secundum, peccat mortaliter, saltem aliquando, qui cum eo participat in iis actibus a quibus est suspensus. Ratio est, 1. quia gravem infert injuriam tum censuræ, tum Judici a quo lata est: ideo enim Judex suspensionem denuntiat, ut vitetur quis in actibus a quo suspensus est. 2. quia, ut docet Sairus, non multum differt suspensus denunciatus ab excommunicato denunciato, quantum ad actus in quibus ejus suspensio denunciata est: ergo ut peccat qui communicat cum excommunicato, sic & qui cum suspensio participat. Dixi, qui cum suspensio participat in actibus a quibus suspensus est: qui enim in actibus humanis cum eo communicat, aut non peccat, aut ad summum non nisi venialiter delinquit, cum talis participatio cum ipsis

Col. And.
l. 2. p. 295.

Pont. ibi.
cap. 7.

Col. And.
ibid.

Pontas c.
12.

Favet
Habert
p. 428.

Sair. l. 1.
c. 11. n. 5.

excommunicatis vulgo non excedat peccatum veniale; & excommunicatio eo distingui debeat a suspensione, quod illa, non hæc, quacunque exteriori communione privet. Imo censent non pauci, participantem cum suspensio denunciato, tunc solum mortaliter peccare, 1. cum participat in actibus jurisdictionis, quia actus illi sunt invalidi. 2. cum extra necessitatem eum inducit ad exercendos actus a quibus suspensus est; unde eximunt a peccato eum, qui Sacerdotis a divinis suspensi denunciati Missam audit, modo ei ad altare non intersit, & eum non inducat ad celebrandum; sed hæc opinio, iudice Bonacina, tuta non est. Utut sit, fatentur omnes eum qui cum suspensio participat, etiam in crimine ob quod alter suspensus est, nec censuram ullam, nec irregularitatem contrahere; quia talis poena nullibi expressa est in Jure: potest tamen quis occasione alienæ suspensionis & ipse suspendi, si v. g. recipiat Ordines ab Episcopo suspensio & denunciato.

Sum. d.
27. scd. 2.
Sum. 7.
Bonac. p.
4. n. 4.

ARTICULUS SECUNDUS.

De suspensionibus quæ ipso jure contrahuntur.

Cum suspensio & irregularitas specialem habeant relationem ad Beneficia, summopere sibi cavere debent Clerici iis providendi aut provisi, ne hominibus aliena Beneficia titulo devoluti captantibus, rimam ullam aperiant: unde & varios nosse debent casus in quibus incurritur suspensio, & Apostolicas dispensationis, abolitionis ac rehabilitationis Litteras obtinere. Præcipuas ergo suspensiones contra Clericos jure impostas summam recensere, atque duas in partes distribuam, quarum prior eas complectetur quæ Papæ reservatæ sunt, posterior quæ Episcopis.

C. 45. De
Simon.

Suspensionem Papæ reservatam incurrunt, 1. qui ante Ordinationem promittunt aut jurant sive Episcopo a quo ordinandi sunt, sive alicui qui ipsis patrimonii vel Beneficii titulum præbet, aut potius præbere videtur, se victum, alimenta, aut provisionem, vel fructus Beneficii sub quo ordinantur, petiuros non esse. Tunc autem ordinatus ab Ordine sic suscepto suspenditur, donec dispensationem super hoc per Sedem Apostolicam obtinere meruerit. Episcopus vero & alii qui prædictam promissionem exigunt, a collatione, aut executione Ordinum per triennium suspensi manent. Eandem nostro quidem iudicio, suspensionem incurrunt, qui sub ficto aut fraudulento patrimonii vel Beneficii titulo ordinantur. Ita docent Fagnan, Duçasse part. c. 3. sect. 1. n. 4. Auctor Collat. Andeg. de Ordine p. 338. Idem dicendum de iis qui absque Episcopi consensu & approbatione sine ullo titulo ordinari præsumunt.

C. 1. De
Ordin. ab
Episc. &c.

2. Qui scienter recipiunt Ordines sacros ab Episcopo qui loco simul & dignitate, hoc est jurisdictioni & officio Episcopi renuntiavit. Quod si ex ignorantia non crassa neque supina hoc factum fuerit, suspensio Papæ reservata non est. Dixi, Ordines sacros; quia eadem poena nullibi in jure fertur contra eos qui minores Ordines hoc modo recipiant, ut notant Navarrus, Saurus, Suarez & alii apud Bonacin. disp. 3. p. 5. n. 8.

3. Qui excommunicatione ligati, quam invincibiliter non ignorant, Ordines

Ordines recipiunt. Ita colligunt omnes ex cap. 32. *De sent. excom.* cujus decisio, etsi in eos solum cadere videatur, qui excommunicati sunt ob Clerici vel Religiosi percussionem, extenditur tamen tum ex ipsis contextus verbis, tum ex unanimi Doctorum sensu, ad excommunicationem quacumque de causa contractam. Hac suspensione non ligantur juxta Suarem, Avilam, Navarrum & Bouacinam, qui in excommunicatione primam tonsuram recipiunt, quia hæc non est verus Ordo. An autem ligentur qui recipiunt Episcopatum, pender a questione an Episcopatus sit Ordo.

Suar. d.
31. sed. 1.
n. 58.

4. Monachus qui aliquem sacrum Ordinem in apostasia recipit. Is enim C. 6. *De quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit penitentiam, absque apostasi dispensatione Romani Pontificis ministrare non poterit in Ordine sic suscepto.*

5. Qui post contractum, licet non consummatum matrimonium, aliquem de sacris Ordinibus præsumunt accipere; atque hæc suspensio ad Beneficium etiam & quodcumque Officium Ecclesiasticum extenditur; qui tamen Ordinem Religiosum ingrederetur, posset ab Episcopo Diocesano absolvi. Verum plenior hujus rei discussio pertinet ad Tractatum de Matrimonio. Hic annotare sufficiat, eum qui bona fide Ordines sacros suscipit, putans mortuam esse uxorem, quæ tamen vivit, ab Ordinis sic suscepti executione, non quidem stricte & per modum censuræ suspensum esse; sed prohibitum quamdiu uxor superstes vivit, nisi hæc juri suo cedat emittens ver. grat. votum castitatis &c.

Extrav.
Joannis
XXII. c.
unic. De
voto.

6. Qui eodem die, duobusve diebus continuis duos sacros Ordines recepit: is enim ab Ordinis ultimo recepti executione suspensus manet: sed nullam præsertim in Gallia suspensionem incurrunt qui eadem die minores Ordines & Subdiaconatum recipiunt, quidquid in contrarium sentiant Bonacina, & alii quos citat.

C. 13. De
temp.
Ord.

n. 2. p. 332

7. Qui Ordines per simoniam realem recipiunt, cap. *De simon.* in Extrav. comm. Vide dicta Tom. 2. p. 483. Suspendio autem quæ tunc denum ab Episcopo relaxari potest, cum publica non est simonia pro qua contracta est, ut tutius docet Auctor Collat. And.

8. Qui Ordines suscipiunt furtive, idest absque eo quod ab Episcopo examinati aut admissi fuerint, sive quia alium ad subeundum examen supposuerunt, sive aliter. Porro suspensio quæ tunc incurritur, tunc solum reservata est Papæ, cum Episcopus furtivam hanc, ut multis in Diocesis fieri solet, Ordinum receptionem sub excommunicationis pœna prohibuit; alioqui enim ab Episcopo relaxari potest. Potest quoque Episcopus a prædicta suspensione eos omnes absolvere, qui Religionem ingressi, in ea laudabiliter fuerint conversati.

P. Th. De
eo quæ
furtive
&c.

9. Qui ante legitimam ætatem ordinantur. Ita sanxit Pius II. Bulla septima: potest tamen Episcopus in hac suspensione, sicut & in aliis præcedentibus dispensare, si occulta sit, ut bene probat Cabassut. l. 5. c. 16. n. 6. Idem tenent Pontas v. *suspense* c. 8. Auctor Coll. Andeg. ibid. p. 344. Sambovius tom. 1. c. 15. quorum opinio ut tutior præferenda videtur opinioni quorundam ex Italis & Gallis, qui prædictam suspensionem usu contrario revocatam esse censent. Addo cum Ducasse, 1. suspensionem hanc per supervenientem legitimam ætatem non tolli. 2. cum Cabassut.

Touss. Theol Moral. Tom. II.

Kk 3

eam

eam non incurri ab iis qui minores solum Ordines ante debitam ætatem recipiunt; aut qui inter Ordines etiam sacros præscripta interstitia non servant; quia pœna hæc nullibi expressa est in iure; graviter tamen delinquant qui in utroque casu Ecclesiæ legem violant.

Suspensionem Episcopis iure reservatam incurrunt, 1. qui per saltum ordinantur: cum talibus enim, modo tamen non *missivaverint*, seu Ordinibus sic suscepti functiones non exercuerint, *Episcopus ex legitima causa potest dispensare*, ait Tridentinum sess. 23. c. 14. de reform. Notat Pontas v. *Ordres* c. 18. cum suspensioni huic obnoxium non fore, qui Ordines reciperet non recepta tonsura; quia qui tonsuram omittit, non omittit Ordinem, adeoque nec ad superiorem procedit, omisso inferiore, quod necessarium est, ut quis per saltum promoveri dicatur.

2. Qui absque Litteris dimissoriis proprii Episcopi, aut iisdem suppositis, ab alio Episcopo ordinantur. Ita sanxit Pius II. cujus Bulla quoad articulum hunc in Galliis viget, ut docent Collat. Andeg. Pontas v. *Suspense* c. 7. Quis autem proprius sit Episcopus, dicam ubi de Ordine.

3. Qui ordinantur ab Episcopo excommunicato, suspensio, vel interdicto denunciato; aut a simoniaci, tali per sententiam declarato.

4. Qui vacante Episcopatu, & nulla arctante Beneficii causa, a Capitulo ante completum annum dimissorias Litteras obtinent, iisque nixi sacros Ordines suscipiunt. Qui vero minoribus solum in eodem casu donantur, privilegii Clericalis privatione, non autem censura ulla puniuntur. Non satis constat an suspensio hæc in Gallia vigeat; idemque dicendum de proxime sequenti. Vid. Coll. And. ibid. p. 348.

5. Qui a proprio etiam Episcopo, extra suam Diœcesim, & absque Ordinarii locorum licentia expressa, ordinantur: secus, ait recens Auditor, si agatur de tonsura quam Episcopus cuilibet e Diœcesanis suis, & ubilibet conferre potest.

6. Qui Ecclesiam sibi commissam alienis debitis gravare præsumunt, eamve obligant; ii enim ab administratione temporalium & spiritualium, donec aliter Episcopum visum sit, suspenduntur.

7. Qui usurarios manifestos ad communionem admittunt, eorum recipiunt oblationes, ipsosve Christianæ tradunt sepulturæ. Hæc suspensio si cut & præcedens in Gallia viget, juxta Auditorem Coll. * Andeg. Verum hæc restringenda sunt secundum ea quæ superius dixi p. 772.

8. Ab Officio & Beneficio suspenduntur Visitatores, qui in cursu visitationis aliquid ultra id quod sibi debitum est, vel exigunt, vel sponte oblatum recipiunt; suspenduntur, inquam, donec duplum gravatis Ecclesiis restituerint. Ita Gregorius X. in Concilio Lugdunensi.

9. Parochus, vel alius Sacerdos, siue regularis, siue secularis sit, qui alio-
vius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia, matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso iure pure & simpliciter suspensus manet, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Hoc Decretum in Gallia omnino viget: unde fieri potest ut si sponsi in matrimonium conjuncti, alterius sint Diœcesis, teneatur Sacerdos ejus transgressor, ad Episcopum cujus aliunde subditus non est, pro obtinenda suspensionis hujus relatione confugere.

10. Suspensi etiam sunt, vel, ut malunt alii, interdicti ab ingressu Ecclesiarum, qui scientes celebrant vel faciunt celebrari divina ... in locis interdictis aut qui excommunicatos publice, vel interdictos, ad divina Officia, seu ecclesiastica Sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittunt. Hoc Decretum licet a Bonifacio VIII. prodierit, in Gallia locum habere ex usu tradunt Doctores nostri; modo tamen per excommunicatos publice, ii intelligantur qui per sententiam denunciati sunt; alias enim nec ab Officiis arceri, nec ecclesiastica sepultura inconsultis Episcopis privari debent. Confer quæ supra dixi p. 772. Hæ suspensiones, etiam si publicæ sint, ab Episcopis remitti possunt.

C. 8. De
privil. in
6.

Coll. And.
p. 319.
Cabass. l.
5. c. 16.

Aliæ extant hujusmodi suspensiones in Jure complures, quæ videri possunt apud Cabassutium; sed ab iis referendis absteineo; tum quia rarius eveniunt, tum quia vel obsolescere, vel nusquam in hoc Regno receptæ sunt. Tales sunt, ait Auctor Coll. And. p. 349. quæ feruntur contra eos, 1. qui extra tempora sine dispensatione ordinantur. 2. qui sine gravi causa inceptam Missam non perficiunt. 3. qui Missam celebrant, nec in ea Christi corpore & sanguine reficiuntur. 4. qui B. Virginis immaculatam Conceptionem impugnant &c.

Questionem hic movent Jurisconsulti, an scilicet * vadimonii per se obeundi denuntiatio, seu, ut aiunt, decretum citationis personalis contra Clericos laicos, suspensionem secum importet. Non loquor de decreto comprehensionis corporalis, quod non obstante etiam appellatione, suspendendi effectum habet, ut fatentur omnes & constat ex art. 40. Edicti an. 1695. unde etiam collatio Beneficii tali homini facta omnino nulla est.

* Decret
d'ajournement
personel.

R. Suspensionem hoc in casu non incurri; hæc enim vel esset a jure, vel ab homine: atqui neutrum dici potest. Non primum; talis enim suspensio nullibi in jure constituta legitur. Verum quidem est saculares Justitiarum Officiarios ob solum citationis personalis decretum ab Officio suo suspendi: at nihil inde contra Clericos colligi potest, quia *pæna proprium casum non excedunt*, ut loquitur Gratianus in can. 18. *De pœnit.* dist. 1. n. 3. seu, ut ait Glossa, *de pœnis non arguimus ad similia*. Non secundum: laicus enim Judex nullam potest ferre censuram: Judex vero ecclesiasticus eandem non fert, nisi id diserte exprimat; ergo tale decretum per se suspensionem non inducit. Obtinuit tamen consuetudo multis in Diocesis, ac præcipue in Parisiensi, ut cum Clerico intimatur decretum personaliter comparendi, simul & intimetur suspensio a quacumque Officii vel Beneficii functione; quam suspensionem si violaverit, irregularitatem non effugiet. Ita Collat. Andeg. edit. nov. t. 2. p. 353. Pontas v. *Suspensio* c. 28. Addunt aliqui generaliter loquendo indecens esse ut Sacerdos de crimine præventus, sacras ministerii functiones exercere pergat, donec decretum, ut aiunt, purgatum sit, & accusatio falsi convicta.

Quæres quibus modis tollatur suspensio.

R. Vel suspensio est censura, vel pura pœna. Si suspensio sit censura, nulla est circa eam specialis difficultas; sed hic applicanda sunt quæ supra dixi de absolutione a censuris. Si autem suspensio sit pura pœna, tunc vel imponitur ad certum tempus, v. g. ad triennium, aut donec suspensus satisfecerit; vel in perpetuum. Si primum, elapso tempore,

Kk 4 aut

aut præstita satisfactione, cessat suspensio: sed ante elapsum tempus, eadem suspensio ab eo solum potest relaxari a quo imposita fuit: & ea quidem hoc in casu non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, quia talis poena non tam est suspensio, quam pars quædam irregularitatis, quæ sola dispensatione relaxatur. Quod si in perpetuum imposita sit, tamdiu quoque durat donec vel legis auctor, vel successor ejus, superiorve aut delegatus eam relaxaverit. Ita post Navarrum docet Collator Andeg. ex quorum decisione sequitur, quod & ipsi agnoscunt, suspensionem poenalem jure contentam, ab Episcopis, utpote qui Papæ juris conditori inferiores sint, dimitti non posse. Ratio ea est quam exhibet Suarez, nimirum poenam cujus relaxationem sibi virtualiter reservat superior, ab inferiore condonari non posse: atqui legislator qui vel ad tempus, vel in perpetuum aliquem suspendit, eo ipso hujus poenæ relaxationem sibi metipso virtualiter reservat. Idem enim est ac si prohiberet ne poena hæc toto illo tempore ab inferiori tolli possit; quia aliqui nec delicta pro merito punirentur, nec satis timeretur poena quam unusquisque facile relaxare posset. Et hæc ratio, ait Suarez, tam efficax mihi videtur, ut existimem ne ipsum quidem Romanum Pontificem licite poenam hanc relaxare posse absque gravi & rationabili causa; quia tamen licitum est Episcopis in casibus aliqui Papæ reservatis dispensare cum occulti sunt, facile crederem posse Episcopum suspensionem per modum poenæ latam, modo occulta sit, relaxare iis in casibus in quibus exigeret ordo, ut ea a Romano Pontifice relaxaretur: & hoc a simili colligi potest ex iis quæ docent Layman & Coninch de relaxatione interdicti jure canonico ad tempus impositi, de quo infra.

Nav. c. 27.
n. 161.
Coll. And.
p. 359.

V. Caput
seq. in fin.

CAPUT TERTIUM.

De interdicto.

QUæ sit interdicti origo & antiquitas non convenit inter eruditos. Alii censuram hanc ignotam fuisse censent ante Alexandrum III. qui an. 1159. creatus est Romanus Pontifex; alii auctorem ipsius faciunt Gregorium VII. qui Apostolicam Sedem conscendit an. 1072. alii luculenta interdicti monumenta sexto Ecclesiæ sæculo conspiciere sibi videntur, cum post cruentam S. Prætextati mortem omnes Rothomagensis urbis Ecclesiæ claustræ sunt, ne populus divinis interesset, donec detectus esset Prætextati interfector. Ut ut sit, naturam interdicti, divisionem, effectus, & alia huc spectantia, eadem quam hætenus sumus secuti, methodo delibare conabimur.

Van. Esp.
t. 2. p. 3.
tit. 11. c. 9.

ARTICULUS PRIMUS.

De essentia & divisione interdicti.

Interdictum definiri potest, Censura ecclesiastica prohibens usum quarundam rerum divinarum, quatenus ea a Fidelibus possideri possunt. Dicitur 1. *censura*, qua voce convenit interdictum cum aliis censuris: distinguitur vero ab iis omnibus quæ meræ pœnæ sunt, puta a cessatione a divinis &c. Dicitur 2. prohibens usum *quarundam rerum* &c. neque enim rerum omnium sacrarum usus interdicto prohibitus est, ut ex dicendis patebit.

Dicitur 3. *quatenus ea a Fidelibus possideri possunt*, ut distinguatur interdictum, tum a suspensione, quæ non privat rebus sacris prout sunt bona Fidelium, sed prout sunt usus alicujus ministerii ecclesiastici, unde suspensio in solos Clericos cadit, interdictum vero etiam in sæculares; tum ab excommunicatione, quæ & plures parit effectus quam interdictum; & cum iis privat bonis quibus interdictum privat, non tamen eodem modo: excommunicatio enim privat rerum sacrarum usu, quatenus communicationem importat cum aliis Fidelibus; interdictum vero hanc cum aliis communicandi rationem non curat, unde privat rebus sacris, quatenus quædam sunt bona quæ a Fidelibus, nisi prohibeantur, possideri possunt. Quod expriment aliqui cum Suare, dicendo interdictum privare rebus divinis prout sunt *communes*; quia tamen hac rerum communium voce uti sumus p. 796. & alibi, ut eam indicaremus speciem bonorum quæ communionem inter Fideles importat, idcirco vitandæ confusionis gratia, hic ab ea abstinemus.

Ab aliis facilius, sed non tam strictè definitur interdictum, Censura qua certis personis, certisve in locis prohibentur Officia divina, Sacramenta quædam, & sepultura ecclesiastica. Quod ut intelligatur,

Nota. Interdictum præter divisiones quas cum censura in genere communes habet, dividitur 1. in personale, locale, & mistum. *Personale* immediate afficit personas, easque, ubicumque sint, arcet a divinis &c. *Locale* immediate respicit locum, prohibetque ne Missa in eo celebretur; vel audiatur sive ab incolis, sive ab extraneis; item ne quis in eo Sacramentis aut sepultura donetur: hinc mediate & indirectè cadit in personas, unde sub eo respectu vera est censura, cujus etsi incapax sit locus, utpote rationis experts, capax tamen est persona in ordine ad locum. Mistum denique complexitur personale & locale; unde si speciale sit, cadit & in loca quoad omnes personas etiam extraneas, quæ hic divina facere nec possunt, & in personas quoad omnia loca, quæ nullibi divinis frui possunt, ut cum incolæ loci alicujus, & locus ipse interdicuntur; aut interdicitur persona, & locus quicumque in quem ea se contulerit, quod Canonistæ vocant interdictum deambulatorium.

Dividitur 2. tam locale quam personale, in generale, & particulare. Interdictum locale generale, illud est quo interdicitur locus universalis, seu locus sub quo alia loca continentur, ut Regnum, Diœcesis, Civitas,

uitas, Parochia tota. Et si enim Parochia respectu civitatis, & civitas respectu Diocesis aut Provinciae, sint loca quaedam particularia, vel potius minus generalia, re ipsa tamen suam habent universalitatem, quae cum tota attingitur ab interdicto, interdictum generale censendum est. Hinc docent Navarrus c. 27. n. 166. Suares d. 32. sect. 2. interdictum latum contra totam Parochiam civitatis vel oppidi in quo plures sunt Parochiae, esse generale; quia obiectum huius interdicti, collectivum est, ut ita loquar, spectaturque ut totum quoddam cui generaliter prohibetur quicquid per interdictum prohiberi potest. Quod autem locus ille sit pars civitatis, est quid accidentarium interdicto generali, sicut eidem accidentarium est quod villa, castrum, aut civitas quae tamen interdicto generali obnoxia sunt, sint pars Diocesis, Provinciae, aut Regni. Unde accuratum esse videtur quod docet Sairus, ad interdictum generale sufficere & requiri ut locus in quem cadit, duo locorum genera contineat, scilicet Ecclesiam seu locum sacrum, & locum prophanum: tunc enim prohibetur celebratio non solum intra Ecclesiam, ubi fieri solet, sed & extra Ecclesiam, extra quam in casu necessitatis fieri posset, sive sub dio, sive in locis ad hoc deputandis. Interdictum speciale illud est quo interdicitur locus aliquis particularis, non autem ea quae neque partes ejus sunt, neque ei accessoria. Hinc particulare est interdictum quod fertur in solam Ecclesiam: licet enim ea interdicta interdicanter & Capella quae intra eam sunt, suntque ejus partes, & coemeterium ei contiguum, quod ut accessorium naturam sequitur principalis, haud tamen interdicta sunt alia loca profana, in quibus proinde quod quis divina facere nequeat, oritur ex conditione loci, non ex natura interdicti. Ex quibus colligit Sairus, interdictum latum in omnes civitates, Diocesive, imo mundi totius Ecclesias, adhuc speciale futurum esse, multitudo enim templorum nihil facit ad interdictum generale, nisi etiam loca quaecumque ejusdem districtus interdicanter, quia adhuc extra Ecclesias divina peragi possunt, sive in Oratoriis constructis aut construendis, sive alibi. Haec differentia strictius ponderanda fuit: tum quia ii quibus ex privilegio concessum est, ut tempore generalis interdicti possint audire, percipere, vel celebrare divina, id non possunt tempore interdicti particularis; tum quia quidam sunt casus in quibus interdictum generale non potest sine licentia * Romani Pontificis ferri, cum ferri possit particulare.

* V. c. 18.
De sent.
excom.
Extr. com.

C. 17. De
sent. ex-
com. in 6.

Circa haec quaedam notanda, 1. si civitas, castrum, aut villa subijciatur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia & continentia seu vicina aedificia non ipso esse interdicta. Unde hic locus non habet regula quae odia restringit: idque merito sancitum est ne vilipendi valeat sententia interdicti, quod fieret si posset in ipsorum suburbis, vel continentiis aedificiis licite celebrari ut prius. Pari de causa, si sit Ecclesia interdicto supposita, nec in Capella ejus celebrari, nec in coemeterio ipsius eidem Ecclesiae contiguus, poterit sepulchri: secus si ei contigua non existant. Ea porro aedificia nobis videntur continentia esse, quae ita parum ab urbe distant ut a civibus adiri commode possint, adeoque in quibus si celebrarentur Officia, parvipenderetur interdictum; & hoc quidem vel ex circumstantiis, prudentium judicio, definiendum est, vel ab ipso iudice decernendum. Ampliatur haec doctrina,

Erina,

trina, etiamsi suburbia civitatis sint alii Episcopo subdita; tunc enim vel a jure interdiciuntur, vel a vicino Episcopo interdicta supponuntur, ne interdictum suo frustraretur effectus. Unde ipsæ etiam Religiosorum exemptorum Ecclesiæ, licet particulari interdicto subijci nequeant, subijciuntur tamen generali, ex quo fit ut Religiosi tale interdictum servare teneantur; ut patet ex Concilio Trident. sess. 25. c. 12. *De regul.* Limitant hoc aliqui si Ecclesia Matrix, Cathedralis, aut Parochialis, interdictum servet, & non aliter. Ad autem interdicta urbe interdicatur Cathedralis, non conveniunt Doctores: melius sentiunt qui interdicti auctorem consulendum esse docent.

Col. And.
p. 391. &
alii.

Quod spectat ad cœmeteria, ea dicuntur Ecclesiæ esse contigua, quorum extrema Ecclesiam immediate tangunt, itaut & nullus inter ea mediet locos plenus aut vacuus; & unum moraliter censeatur esse pars aut accessorium alterius. Hinc si duo cœmeteria ad duas pertinentia Ecclesiæ, parietem habeant intermedium, interdicta ex his Ecclesiis una, interdicitur & cœmeterium ejus eidem, ut suppono, contiguum; non tamen cœmeterium aliud, quod etsi vere contiguum dici possit, non est tamen moraliter aut pars, aut accessorium respectu Ecclesiæ vel cœmeterii interdicti, sed totum aliquod ab aliis plene independents. Unde si duæ totales Ecclesiæ, & a se prorsus independentes, tam contiguae essent, ut ambz uno pariete inniterentur, interdicta una, non censeretur alia interdicti. Ceterum interdictio cœmeterio non ideo interdicitur Ecclesia contigua, licet enim interdictum totius cadat in partes, non tamen interdictum partis cadit in totum.

Not. 2. interdictum quodcumque locale complecti personale interdictum eorum, qui ei causam dederunt; unde hi ubicumque privantur bonis, quibus privantur qui personaliter sunt interdicti: secus de iis qui criminis propter quod latum est interdictum conscii non sunt, ii enim extra locum interdictum possunt licite interesse divinis. Nec minus certum est interdictum personale, si particulare sit, nullum complecti interdictum locale. An autem interdictum generale populi totius in civitate aliqua existentis, loci ipsius interdictum involvat, controversatur. Melius sentiunt qui negant, quia duo hæc interdicta omnino distincta sunt: unde tunc extranei in Ecclesia divina facere possent, ita tamen ut ab iis abstinendum esset, si interdicti interesse vellent. An interdictis generatim Principis alicujus aut Domini terris, ea censeantur interdicti quas in emphyteusim, aut ut dotem uxoris, acceptas possidet, aut quas de novo acquirit, vid. Coninch. d. 17. n. 21. Avilam p. 5. d. 1. dub. 3. &c.

C. 16. De
sent. ex-
com. in 6.

Not. 3. interdictum generale loci cum gravis sit & communis pœna, nonnisi ob gravem, eamque quadantenus communem culpam decerni posse. Culpæ autem communis ea est, quam communitas aut saltem communitatis caput, ut Princeps, Gubernator, Magistratus, Toparcha commiserit, juxta id Concordati: *statuimus quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus Ecclesiasticus supponi possit interdictio, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum, aut Domini seu Reſtoris, aut Officialium.* Propter culpam autem . . . alterius cujuscumque persone privata, hujusmodi loca interdicti nequaquam possint auctoritate quacumque ordinaria vel delegata, nisi

Conc. vii.
15.
Pragmat.
c. 21.

nisi talis persona prius fuerit excommunicata ac denunciata, seu in Ecclesia publicata: aut Domini seu Rectores, vel Officiales ipsorum locorum, auctoritate iudicis requisiti, huiusmodi personam excommunicatam; infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum ejecta recedente, vel satisfaciente, mox divina resumii possint.

Interdictum generale personale illud est quod directe fertur in aliquam communitatem, prout est communitas, seu prout certum aliquod corpus constituit, v. g. in Universitatem Bizuntinam, in populum Meldensem; & hoc quidem interdicto comprehenduntur omnes qui sunt de populo illo vel Universitate, præcise quatenus sunt ejus pars. Interdictum personale particulare, illud est quod fertur in unam pluresve personas particulares qua tales sunt: tale autem est, siue aliqui nominatim interdicanter, siue etiam generaliter interdicanter ii omnes qui v. g. furtum commiserint, etsi, ait Coninch, mille sint, & prorsus ignoti: Ratio est, quia interdictum semper particulare est, nisi cadat in communitatem quatenus talis est: atqui in casu præsentis, qui interdicanter, non spectantur ut pars communitatis, sed singuli immediate per se ob proprium crimen feriuntur censura, perinde ac si singuli solitarie peccassent. Unde interdictum hoc non est generale unum, sed particulare multiplex.

Eæ duæ personalis interdicti species in hoc conveniunt, quod sicut qui specialiter interdicti sunt, nullibi possunt divinis interesse, aut suscipere Sacramenta; sic & qui generaliter interdicti sunt, etiamsi sint innocentes vel absentes dum fertur interdictum, quamdiu manent & sunt pars communitatis interdictæ, ubicumque sint, a divinis abstinere tenentur. Differunt vero, quod specialiter interdicti, nonnisi per absolutionem ab hac censura redimi possint; contra vero qui generaliter interdicti sunt, modo causam interdicto non dederint, statim ac desinunt esse pars illius communitatis quæ immediate interdicta est, puta quia alibi domicilium figunt, ab interdicto relevantur: unde a contrario sensu non interdicti, hoc ipso quod communitatis alicujus interdictæ pars sunt, subiacere incipiunt interdicto. Ratio est, quia ad tale interdictum requiritur & sufficit ut quis pars sit & membrum hujus communitatis: atqui priores ejusdem communitatis membra esse desinunt, incipiunt vero posteriores.

Ergo, inquires, Ecclesia innocentes punit, quod justitiæ & charitati æquo adversum est. R. neg. sequel. Ecclesia enim non spoliatur proprie quemquam aliquo jure, seu re quam a se habeat, sed huic ministerium suum subtrahit, negando eidem dispensationem Sacramentorum, Officiorum, & sepulturæ, quatenus id necessarium est ut Ecclesia indemnem se servet, & suum jus tueatur. Hæc autem subtrahitio, etsi pænæ rationem habeat respectu eorum qui ei causam dederunt, quia in eorum dedecus & ignominiam cedit, haud tamen respectu innocentium pænæ rationem habet. Sicut enim cum usu vel pacto constitutum est ut civitas civitati alii victum & alimenta præstet, contingitque ut hæc illam graviter offendant, potest civitas laesa donec sibi a lædente satisfactum sit, annam negare: quæ quidem denegatio, etsi multis innocentibus valde in-

com-

commoda, non tamen respectu eorum pœnæ rationem habet, sed defensionis necessariæ; ita a pari in interdicto.

Ut cetera huc spectantia intelligantur, not. 1. si sententia interdicti proferatur in clerum, non intelligitur interdictus populus, nisi aliud sit expressum; tunc ergo populus potest alios accersere Sacerdotes qui sibi divina celebrent, & conferant Sacramenta. Pariter interdicto populo, non interdictur Clerus, aut personæ Religiosæ etiam Laicæ. Sed difficultas est an interdicto Clero, Religiosi interdicanter. Negant communiter, quia etsi nomine Cleri veniant Regulares in favorabilibus, non tamen in odiosis; sunt enim corpora duo quæ diversis legibus & statutis reguntur. Unde sicut interdictis Religiosis, non censentur interdicti Clerici Sæculares; ita nec interdictis Clericis, Religiosi judicantur interdicti. Excipiunt Salmanticenses duos casus. 1. si interdictum feratur in personas omnes Ecclesiasticas; tunc enim Regulares interdicti censendi sunt, quia vere sunt personæ Ecclesiasticæ, ad Ecclesiasticam jurisdictionem pertinentes. 2. si Regularis Pastorum aut simile Officium habeat in illa civitate, is interdicto sicut & Sæculares ligabitur. Non ligabitur vero, juxta multos, Sacerdos etiam sæcularis, qui in eo loco domicilium quidem habet; sed non Beneficium, quippe nulli Ecclesiæ mancipatus esset: quia unum cum reliquo Clero corpus non constitueret.

Cir. cap. 16.

Salmant. tract. 10. c. 6. n. 17

Not. 2. interdicta familia, interdicti & Clericos ejusdem familiæ, quia familiæ nomen tam Clericis quam Laicis competit. Unde si quis ejusdem familiæ, alio transeat, remanebit interdictus, quia non desinet esse pars familiæ, ad discrimen illius qui exit e civitate, ut alibi commoretur, quia is desinit esse civis. An autem qui de familia interdicta esse incipit, interdictus sit, pendet a questione an interdictum in familiam latum sit generale, tunc enim is interdicetur sicut qui populi interdicti pars esse incipit, interdicto subjacet. Aliter dicendum, si interdictum hoc speciale esse dicatur, ut nobis esse videtur cum Sairo l. 5. c. 4. quia vix ulla est familia quæ vocari possit corpus politicum, suis legibus saltem sub ratione certæ communitatis se gubernans, quod ad interdictum generale personale requiri videtur. Interdicta Universitate quæ Laicis constat, Clericis & Regularibus, omnes interdicti manent.

Not. 3. aliquos esse ex omnium confesso qui hoc interdicto quantumvis generali non ligantur. Tales sunt 1. Episcopi, nisi expressa eorum mentio fiat, ut patet ex c. 4. De sent. excom. in 6. 2. pueri, amentes, & quicumque doli incapaces sunt, quia nec capaces sunt prohibitionis per interdictum appositæ. Ii tamen sepulturæ Ecclesiasticæ tradi non possunt, quia sepeliri non possent abque ministerio Sacerdotum qui eo per interdictum prohibentur. 3. peregrini, exteri, alique qui per longum etiam tempus, inter interdictos commorantur: etsi enim hujusmodi homines locorum legibus teneantur, non tamen tenentur iis quæ afficiunt personas singulares, ut sunt pars hujus populi, qualiter afficit interdictum generale personale. Qui vero duplex habent domicilium, quorum aliud in medio populi interdicti situm est, aliud extra, si in priori manent, interdicti sunt, quia sortem populi cujus sunt pars, subire debent; secus si in alio commorentur. 4. si interdictum sit personale, generale aut speciale, non comprehendit eum qui illud tulit; secus si sit locale, tunc enim

enim & latorem interdicti, & ejus æqualem, imo & Superiorem, Papa minorem, ligat: unde si quis horum in loco interdicto celebret, incurret pœnas contra interdicti violatores constitutas. Ratio discriminis, ait Habert, est quod pœnæ in violantes interdictum locale sint a jure communi, non autem ab homine: jus autem commune ligat omnes juris auctori subditos: pœnæ vero in violantes interdictum personale, sunt ab homine qui in scipsum, æqualemve aut superiorem vim coactivam non habet. Verum hæc disparitas falsa est, vel insufficienter expressa: irregularitas enim quam contrahit qui violat interdictum personale, non est ab homine, sed a jure communi. Vera igitur differentia ratio est, quod interdictum personale cum directe cadat in personam, non potest attingere vel æqualem, vel superiorem &c. adeoque cum nulla sit violatio interdicti, ubi nullum est interdictum, nullaque pœna ubi nulla est violatio, consequens est nec superiorem, nec æqualem, nec ipsum interdicti personalis auctorem, ullam hinc pœnam incurrrere. At vero interdictum locale vere cadit in locum superiori subditum; pœnæ vero quæ ex ejus violatione resultant, non ab auctore interdicti, sed a jure communi imponuntur, adeoque & ipsum interdicti auctorem, & omnes qui juri canonico subiecti sunt, ligare debent. Idipsum docet Pontas v. *Interdictis*, cas. 6.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus interdicti.

Effectus *per se* interdicti triplex, privatio quorundam Sacramentorum, divinorum Officiorum, sepulturæ Ecclesiasticæ: & hi quidem effectus aliquando a se invicem separantur ad nutum tum Papæ, tum Episcopi. Effectus *per accidens*, sunt pœnæ quas incurrit violator interdicti. Circa primum

Quæres 1. quibus Sacramentis privet interdictum. R. 1. tempore interdicti conferri potest & recipi sive ab infantibus, sive ab adultis Baptisma, idque etiam in Ecclesia specialiter interdicta, & quidem cum consuetis Baptismi solemnitatibus. Prob. ex c. 19. *De sent. excom.* in 6. ubi permittitur chrismatis confectio in die cœnæ Domini, eaque redditur ratio quod chrismatis unctio in Baptismo adhibetur: atqui unctio hæc non adhibetur nisi in Baptismo solemniter. Prob. 2. quia in pœnalibus illud licitum est, quod non est prohibitum: atqui nullibi prohibitum est ne Baptismus in Ecclesia interdicta administretur; imo ad Baptismi solemnitatem facit quod infantes extra Parochiam suam non deferantur baptizandi. Non debet tamen Baptisma conferri a ministro specialiter interdicto, nisi in casu necessitatis, tuncque absque solemnitate Sacramentum hoc ministrare debet. R. 2. potest etiam eodem tempore conferri & recipi Confirmatio: ita habetur cit. cap. Ratio affertur quod Confirmatio sit quoddam Baptismi complementum. Et hoc quidem verum est de iis qui generali personali interdicto ligantur, non de iis qui specialiter eodem ligati sunt; quia specialiter & ob culpam suam interdictus æquiparatur excommunicato

cato quantum ad passivam Sacramentorum receptionem, ex c. 8. *De privil. in 6.*

R. 3. *tempore interdicti ab homine, vel a jure prolati, non tantummodo morientes, ut olim, sed & viventes tam sani etiam quam infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem & facilitatem ad peccandum summe necessaria est) licite admittuntur; iis tamen exceptis qui interdicto causam dedere, eivse auxilium, consilium, vel favorem præbuerunt: isti enim ad pœnitentiam admitti non debent, nisi prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem.* Ita habetur celebri cap. *Alma mater* 24. *De sent. excom. in 6.* Sed Sacramentum hoc ab interdictis personaliter simul & specialiter conferri nequit; valeret tamen, quia licet excommunicatus denuntiatus sua spoliatur jurisdictione, non tamen interdictus denuntiatus; unde is indulgentias concedere, Beneficia conferre, imo alios interdicere potest, quia hæc pendent a jurisdictione, cujus ablatio ad nullum ex tribus interdicti effectibus revocari potest, ut docent Sair. l. 5. c. 7. Salmantic. ibid. n. 21. Habert p. 424.

R. 4. Eucharistia nec interdicti tempore, nec interdictis etiam infirmis, conferri potest, nisi sint in mortis periculo, quod quale sit, supra ^{Sup. p.} exposui. Interdicti specialiter Sacramentum hoc ministrare nequeunt, nisi desint a quibus conferri possit. Cum autem ad infirmos deferatur viaticum, usurpari possunt solemnitates solitæ, ita ut pulsetur campanula, & populus frequens, ut quolibet alio tempore, interesse possit. Porro ut Eucharistia debite pro morientibus consecrari ac renovari queat, licitum est *Ecclesiarum ministris semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissa, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, Missarum solemnia celebrare;* quod Navarrus c. 27. num. 173. cum aliis, de loco etiam specialiter interdicto intelligit, quia periculosum & inconveniens esset quod Pastor ex aliena Parochia, Sacramentum hoc subditis suis morientibus petere cogeretur. An autem Clerici qui interdicti tempore Missam audire possunt, possint & Eucharistia refici Laicorum more, plurimum disputatur: vid. Sair. l. 5. cap. 7. numer. 21. Salmanticenses cap. 5. numer. 41. Avilam 5. p. d. 4. sect. 1. dub. 5.

C. 57. De sent. exc.

R. 5. Nec Unctio extrema, etiam Clericis & Religiosis qui interdictum servarunt, nec Ordo conferri possunt tempore interdicti. Ita omnes, idque non tam ex textu formali juris inferitur, quam ex communi ^{Coll. And. t. 2. p. 410.} Doctorum sensu. Si tamen infirmo Pœnitentia conferri non potuisset, posset eidem conferri Unctio extrema. Pariter si deessent Sacerdotes ad ea ministranda Sacramenta, quæ jura ministrari permittunt, licitum esset aliquos consecrare: quia dum aliquid conceditur, ea quoque conceduntur sine quibus illud obtineri non potest.

R. 6. rebus bene pensatis, incertum videtur, an matrimonium interdicti tempore contrahi possit; unde, quia abundantia cautelæ non nocet, recurrendum esset ad superiorem.

Quæres 2. an & quatenus interdictum divinis privet Officiis. Not. 1. nomine divini Officii ea omnia munia intelliguntur, quæ ex Christi & Ecclesiæ intentione, per se a solis Clericis fieri debent, ut celebratio Missæ, benedictio sollemnis nuptiarum, fontis baptismatis, aquæ, olci,

olei, chrismatis; solemniter item recitatio Officiorum, v. g. Horarum B. Mariæ, Officii Defunctorum, Psalmorum Pœnitentiæ, & aliorum id genus prout a ministris Ecclesiæ solemniter fieri solent; aut etiam a Monialibus, quibus per accidens committitur id quod per se solis Clericis competit. His positis,

R. 1. interdictum quodcumque, seu locale sit, seu personale, a divinis Officiis prohibet. Ita omnes, & colligitur ex c. 16. *De sent. excomm.* in 6. Unde non prohibetur eo tempore sacra Concio, quæ non ad recitandas Dei laudes, sed ad instruendum populum ordinatur; item nec oratio mentalis, mensæ benedictio, recitatio Litaniarum sine solemnitate &c.

R. 2. Jure antiquo licitum erat celebrare Missam tempore interdicti ad conficiendam pro infirmis Eucharistiam, ut jam dixi. Jure autem novo quod continetur c. *Alma*, mitigata est pristini juris severitas: unde nunc concessum est 1. ut *singulis diebus in Ecclesiis & Monasteriis Missæ celebrentur, & alia dicantur Officia sicut prius: submissa tamen voce, & januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, & campanis non pulsatis.* Unde tenentur Clerici interesse Missæ festis diebus; quod enim jure tibi concessum est, si aliunde id implere tenearis, peccas nisi impleveris. 2. concessum est, ut *in festivitibus Natalis Domini, Paschæ ac Pentecostes, & Assumptionis Virginis, (necnon & in festo corporis Christi, Conceptionis & utriusque octava, ex variorum Pontificum Decretis) campanæ pulsantur, & januis apertis, alta voce divina Officia solemniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admittis..... sic tamen quod illi propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenus appropinquent.* Circa hoc quædam observanda. 1. concessionem capitis *Alma*, non extendi ad interdictum locale speciale, sed generale tantum. 2. licentiam Officii singulis diebus faciendi, non suffragari Laicis, sed Clericis, sub quorum nomine veniunt quicumque gaudent privilegio fori & canonis. Hinc Missæ privatis in Oratoriis eo tempore celebrari nequeunt, quia nec sunt Ecclesiæ nec Monasteria, de quibus solum loquitur Bonifacius VIII. 3. non satis constare an Paschatis aut Pentecostes &c. nomine intelligantur tres dies qui simul festi haberi solent. 4. certum videri eos propter quorum excessum interdictum latum est, excludi ab oblatione facienda; imo, quidquid in contrarium disputet Coninch, cenfeo illos corporaliter ab altari abesse debere, quantum satis est ut minus quam alii Fideles, privilegii habere censeantur. De ceteris vid. Coninch, Suar. d. 33. Salmant. n. 57. &c.

Quæres 3. quinam tempore interdicti generalis ecclesiastica priventur sepultura. R. omnes prorsus, exceptis solum tum Laicis qui privilegio gaudent; tum Clericis, qui nec specialiter interdicti sunt, nec causam dederunt interdicto, nec illud servare omiserunt: hos enim *in cimiterio Ecclesiæ, seu, ut explicari solet, in omni loco ad Fideium sepulturam destinato, etiam specialiter interdicto, si alius desit, ait Habert, sine campanarum pulsatione, cessantibus solemnitatibus omnibus cum silentio tumulari permittit Innocentius III. c. 11. De parit. & remis.* Non excipiuntur infantes, neque ii etiam quibus Sacramentorum sus-

Reptio specialiter indulta fuisset, quia aliud est aliquem Sacramentis aliud eundem sepultura donari posse. Sacramenta cum necessaria sint, aut valde utilia, negari non debent; secus de sepultura ecclesiastica, cujus qui privationem humiliter acceptat, coram Deo meretur. Ita Gibert pag. 547.

R. 2. in interdicto locali speciali, qui nec specialiter interdicti sunt, nec causam dederunt interdicto, sepeliri possunt in alio loco sacro non interdicto: ii enim cum interdicti non sint, non debent ecclesiastica privari sepultura; qui vere personaliter interdicti sunt, & denunciati, in loco sacro sepeliri non debent.

R. 3. in generali loci interdicto sepeliendi sunt mortui in campo aliquo, vel loco non benedicto, ab iis quorum interest deputato; unde cessante interdicto, exhumari, & in locum sacrum deferri possunt, si nec specialiter interdicti sint, nec interdicto causam fecerint. Qui vero culpabiles sunt, non modo in locum sacrum post interdicti finem deferri non debent, sed etiam exhumandi, & in loco profano recludendi sunt, si corpora eorum ab aliis secerni valeant: secus de iis qui in culpa non fuere, etsi enim peccaverint qui eos in loco sacro sepelierunt, haud tamen eos exhumari necesse est, quia nulla lex id jubet, & multa prohibentur fieri quæ facta tenent.

Verum de his satis hætenus dictum est, cum vix in Galliis locum habeant interdicta generalia, & jam ab annis 1350. & 1359. Regiis Sanctionibus, Pontificæ declarationi innixis, cautum sit ne quis Dominium Gallicum interdicto subiciat: unde an. 1468. Parisiensis Senatus Officiale Bisuntinum, qui localis interdicti censuram tulerat, corporaliter apprehendi decrevit, ut refert Pontas v. *interdict*, cal. 1. Non desunt tamen etiam posteriori ævo famosa interdicti localis exempla: sic an. 1634. Episcopus Ambianensis oppidum *Monstrolense*, suburbia, & oppidanos, interdicto subjecit, præcepitque claudi Ecclesias omnes secularium aut Regularium, Capellas & Oratoria dictæ urbis & suburbiorum &c. prout fusc refert vir Juris canonici peritissimus D. Gibert in *Opere* tories citato pag. 562. Fatendum tamen cum Bonifacio VIII. plus plerumque ex interdictis generalibus oriri mali quam boni; unde ægre prorsus ad remedium illud confugiendum est, cujus etiam, licet Pragmatica & Concordato confirmatum sit, summa est hoc in Regno, summaque erit, Deo juvante, raritas.

ARTICULUS TERTIUS.

De ceteris ad hanc materiam spectantibus.

TRia hic paucis discutienda manent. 1. quibus in casibus interdictum incurratur jure communi. 2. cui obnoxii sint pænæ qui interdictum violant. 3. quis interdictum relaxare possit.

Circa primum dico 1. interdictum locale in sex præcipue casibus incurritur. 1. a civitate qualibet, præter urbem Romam, quæ Cardinaline hostiliter insequentibus, percutientibus &c. *consilium vel auxi-*

C. 5. De pœnis in

C. 5. De *lium dederit, aut facorum, vel intra mensem saltem taliter delinquentes, non pœnis in duxerit puniendos.* 2. ab iis urbibus quæ publicos usurarios recipiunt. 3.

ab ea etiam quæ quovis Pontificem iniuriose vel temere percusserint, aut ce-

perit, seu bannuerit. 4. eidem interdictio obnoxia sunt Ecclesiæ & cœme-

teria Religiosorum & sæcularium qui ibidem sepelierunt corpora eorum

quos induxerunt ad vivendum aut jurandum, aut aliter promitten-

dum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non

eminent. 5. loca in quibus Hæretici sepeliuntur. 6. Ecclesiæ in quibus

ad Officia admittuntur nominatim interdicti. Hæc duo colligit Gibert

ex c. 3. De privilegiis, sed circa hæc notandum est, locale interdictum

post Constitutionem Ad vitanda scandala, nullum esse nisi denunciatur.

Ratio est, quia post eam Constitutionem, nullum est censuræ subiectum

quod vitari debeat ante denuntiationem; ergo nec locus interdictus

vitari debet, nisi interdictus denunciatur. Ita Suares, & hæc est, in-

quit, omnium sententia.

Dico 1. interdictum ipso facto ab Ecclesiæ ingressu, 1. qui cele-

brant in loco interdicto. 2. qui ad Officia, Sacramentave aut eccle-

siasticam sepulturam nominatim excommunicatos vel interdictos admit-

tunt, donec satisfaciant ei cujus sententiam violarunt, c. 8. De priv.

in 6. 3. Episcopi aut Superiores qui Beneficiorum, & Ecclesiarum

vacantium bona & hereditatem usurpant. 4. qui præsumunt ferre cen-

suram non servata solemnitate præscripta c. 1. De sentent. excomm. in 6.

aut excommunicare omisiss monitionibus, iique etiam a divinis Offi-

ciis per mensem suspenduntur; c. Sacro. eodem tit. 5. Episcopi qui

visitationis decursu aliquid recipiunt ultra id quod sibi debitum est,

nisi intra mensem duplum restituant, c. Exigit. De censibus in 6. Tres

priores censuræ ita referuntur a Giberto p. 545. ut non neget eas hoc

in Regno locum habere; duas vero posteriores apud nos vigere doc-

et recens Auctor Tractatu de Beneficiis, quod de prioribus negat.

Celebre interdictum, secundum quod omnis viriisque sexus Fidelis, qui

Paschali non fungitur Officio vivens ab ingressu Ecclesiæ arceri & mo-

riens christiana sepultura privari debet, ut ex ipso contextu colligitur,

non est latæ sed ferendæ sententiæ, nisi forte ex locorum usu & sen-

su, latæ sententiæ existimetur. Quam vero formam sequi expediat

adversus eos qui huic Officio defunt, vide apud Dncasse 1. p. c. 12.

in fine.

Non refero varios casus quibus annexum est interdictum ab ecclesia-

stica sepultura, quia hæc non negatur nisi nominatim interdictis, aut

saltem nisi consulto prius Episcopo.

Circa 2. Dico 1. Clericus qui scienter in loco interdicto utique de-

nuntiatio celebre, irregularitatem incurrit, & sit passivæ & activæ in-

eligibilis ac inopulabilis ad Dignitates Ecclesiasticas. Qui personaliter

interdictus aut suspensus vel ab ingressu Ecclesiæ, vel a divinis, Ordinis

faci functionem exercet, iisdem subiacet pœnis. Ita colligunt Doctores

ex c. 18. & 20. De sent. excomm. in 6. & c. 1. De possul.

Dico 2. Celebrans in loco interdicto, suspenditur insuper ab ingres-

su Ecclesiæ, donec ei satisfecerit cujus sententiam violavit. Idem dic-

tum de eo qui coram excommunicatis aut interdictis non toleratis ce-

lebrat,

lebrat, vel celebrari facit; tum de iis qui eisdem excommunicatis vel interdictis, ad divina officia, seu Ecclesiastica Sacramenta, vel sepulchrum, admittunt, imo qui sepeliunt excommunicatum vel interdictum in loco sacro, vel non interdictos contra juris permissionem in loco interdicto, excommunicantur. Eidem excommunicationis, censura subiacent, 1. Religiosi etiam exempti qui non servant interdictum quod Ecclesia matrix aut Parochialis servat. 2. nobiles & domini temporales, qui vel cogunt aliquos in locis interdictis celebrare divina, vel campanæ pulsu, aut aliter plebem etiam non interdictam convocant ad audienda iis in locis Officia, vel impediunt ne nominatim excommunicati aut interdicti, iussi egrediantur Templo, aut demum qui excommunicati & interdicti nomination, moniti ut ab Ecclesia exeant, exire nolunt; atque hæc istorum excommunicatio Papæ reservata est. Ita habetur Clement. 2. De sent. excom. qua, ut patet, quatuor puniuntur interdicti violationes.

Ceterum nemini dubium est, quin Laici aut Clerici violentes interdictum mortaliter peccent, nisi excuset tenuitas materiæ, ut ex toties decantatis colligi potest. Plura vide apud Bonac. disp. 5. p. 7. Suar. d. 33. & seq.

Tertiam quæstionem paucis expediemus, quia pene tota ex iis quæ supra dicta sunt, resoluta manet; unde paucula hæc principia proposuisse satis fuerit. 1. interdictum locale & personale, si ad certum tempus, vel sub certa conditione latum fuerit, elapso tempore, aut impleta conditione cessat. Ratio est, quia censura non ligat ultra conditoris intentionem. Si quis vero ante vel elapsum tempus, vel impletam conditionem, interdicti relaxationem quærat; petenda est non absolutio, sed dispensatio, cum huiusmodi interdictum non sit censura, sed poena, quæ dispensatione auferenda est. Hæc autem dispensatio ab Episcopo dari nequit, si quæstio sit de interdicto a jure communi ad certum tempus imposito, nisi, ait Layman, & ex ipso Pirhing, interdictum proveniat ex delicto occulto, non deducto ad forum contentiosum.

2. Interdictum locale aut personale generale, sola absoluteione tolli potest: unde si terra interdicta alienetur, adhuc remanet interdictum: tum quia res transit cum onere suo; tum quia alioqui facile eluderentur censura. Ita cum aliis docet Natal. Alexand. Pariter si destruat Ecclesia, non licet ante reconciliationem aræ, quempiam in ea sepelire, Suar. d. 30. sect. 1. At dissoluta communitate, eo ipso expirat interdictum, quia qui communitatis privilegiis privari incipit desinendo esse ejus membrum, non amplius ejus oneribus premi debet. Hic porro ii excipiendi sunt qui interdicto causam dedere.

3. Interdictum locale, atque etiam personale generale, ab eo solum tolli potest qui jurisdictionem habet in exteriori foro. Ratio est, quia locus, & communitas, qua communitas, poenitentia foro subijci non possunt, ut per se patet. Monet Avila nullum esse in jure interdictum locale quod Papa sibi reservaverit; unde hæc interdicti species, non quidem a Parocho sed ab Episcopo tolli potest.

Clem. 1.
De sepul.
Clem. 1.
De sent.
exc.

Laym. l. 10
tr. 5. p. 4 c.
5. n. 1.
Pirh. nm.
252.

Alex. 1. 1
p. 696. fol.

Nat.
Alex. ib.
Avil. p. 5.
d. 6. dub. 3.

4. Interdictum personale iisdem legibus relaxatur ac aliæ censuræ : unde si sit ab homine, semper reservatum est; si sit a jure, reservatum non est, nisi fiat mentio reservationis.

5. Interdictum personale ad cautelam relaxari potest, modo & interdictos culpæ suæ pœniteat, & expediens sit eos ad cautelam absolvi. Aliter sentiendum de interdicto locali generali, quia illud ad cautelam relaxari prohibitum est c. 10. *Ce sent. excomm.* in 6. An autem locale personale ad cautelam tolli queat, dissentiunt Doctores; Affirmant Sairus, & alii communius, faverque usus Romanæ Curiz, ut testatur Felinus.

Sair. l. 5.
c. 15. n. 8.

A P P E N D I X

*De depositione, degradatione, cessatione a divinis,
& violatione Ecclesiæ.*

Depositio definitur, Pœna ecclesiastica, qua Clericus in perpetuum & sine spe restitutionis, privatur omni Officio & Beneficio, re-tento tamen privilegio Clericali, seu fori & canonis. Hinc depositio, licet ad suspensionem maxime accedat, ab ea tamen essentialiter discrepat, quod suspensio de se non sit perpetua; secus depositio, quæ idcirco non est veri nominis censura; Depositio aliquando vocatur degradatio verbalis.

Degradatio simpliciter sumpta, quæ etiam realis, actualis, & solemnis nuncupatur, est pœna qua Clericus privatur in perpetuum & sine spe restitutionis, non solum omni Officio & Beneficio, sed etiam privilegio Clericali: unde qui Clericum hunc percuteret, posset quidem peccare, sed excommunicationem non incurreret; is tamen Clericus nec a castitatis voto, nec ab Horarum recitatione fieret immunis. Degradatio verbalis seu depositio, a Vicario generali fieri potest, ex Trident. sess. 13. c. 4. realis a solo Episcopo, eoque consecrato, quia est actus Ordinis. Degradationis forma, ritus, & circumstantiæ habentur c. 2. *De pœnis* in 6. & in Pontificali Romano: sed his suffus evolvendis immorari non vacat, quia in desuetudinem abiisse videntur. Duo hic addenda. 1. depositionem nonnisi pro gravibus culpis infligi. 2. cum qui depositus est, ad ea omnia inhabilem esse, ad quæ inhabilis est qui totaliter suspensus fuit.

*Cel. And.
n. 2. p. 330.*

Ut suspensioni affinis est depositio, sic & interdicto vicina est cessatio a divinis. Ea vero definiri potest, Desistentia legitima a divinis Officiis & Sacramentis certo in loco peragendis. Dicitur 1. *desistentia legitima*; idest secundum juris præscriptum, atque legitimam ob causam indicta; sive ab homine, qui eam per sententiam aliquando magis, aliquando minus generaliter decernere potest; sive a jure, ut cum Ecclesia polluitur, ideoque in ea cessatur a divinis. Dicitur 2. *a divinis Officiis*. &c. circa quod notandum, convenire Doctores, 1. illicitum esse tempore cessationis, ulla, præter unicum Sacrum in hebdomada, Officia cele-

celebrare. 2. posse tunc Baptismum, Confirmationem, & Pœnitentiam ac Eucharistiam in mortis periculo conferri: unde sequitur posse etiam christina confici feria quinta majoris hebdomadæ, & propter horum rennovationem, Missam semel per hebdomadam celebrari posse, prout supra dixi de interdicti tempore. At non ita convenit an tempore cessationis matrimonium celebrari queat, & Pœnitentiæ Sacramentum iis qui infirmi non sunt administrari. Afferit Collator Andeg. atque id quoad Pœnitentiam a pluribus Doctoribus Salmanticen-^{ibid. pag. 465.} sibus resolutum esse scribit Coninch disputat. 17. dub. 7. Addit idem cum Suare, sepulcrorum sacram cessationis tempore, nullo jure prohibitam esse, nisi forte hæc prohibitio ex usu quibusdam in locis vigeat: ubi tamen daretur sepultura, neganda esset solemnitas Officii a quo tunc temporis abstinendum est. Dicitur 3. *in certo loco*: cessatio enim, licet ut interdictum in generalem & particularem dividi queat, non tamen in localem & personalem distribui potest, quia nonnisi in loca decernitur.

Ex his sponte colligitur, cessationem & interdictum in quibusdam convenire, in aliis non. Conveniunt in eo quod per utrumque Fideles iisdem spiritualibus bonis priventur: differunt vero 1. quod interdictum sit censura, cessatio vero nec censura est, nec proprie pœna, sed simplex prohibitio divinarum in signum mœroris ab Ecclesia concepti, ob injuriam gravem Deo vel in se, vel in ministrorum suorum persona illatam. 2. quia interdictum etiam locale semper aliquas afficit personas quæ eidem causam dederunt, cessatio a divinis non item. 3. quia nulla cessationis violatio irregularitatem inducit, secus de violatione interdicti; Religiosi tamen qui cessationem violant, *excommunicationis sententia hoc ipso subjacent*, ex Clem. I. *De sent. excom.* 4. quia cessatio a divinis est quid ipso interdicto rigorosius: ea enim durante, nec Officia divina januis clausis, nec solemniter unquam celebrari poterant: horum autem prius quotidie licitum est per interdictum generale, posterius quibusdam anni festivitibus. Plura hic congerere superfluum est, ut notat Gib. p. 569. Coll. And.

Pauca hic quædam annexere juvat de violatione seu pollutione Ecclesiæ. Tunc autem pollui dicitur Ecclesia, cum in ea quædam contingunt reverentia ejus tam contraria, ut in ea non amplius liceat Officia divina celebrare priusquam reconcilietur. Qua de re,

Dico 1. polluitur Ecclesia per homicidium in ea voluntarie & injuriose factum. Dixi 1. *per homicidium*, sive Christiani, sive Gentilis, sive cum, sive absque effusione sanguinis: unde polluitur locus sacer si quis in eo suffocetur, aut suspendatur. Dixi 2. *in ea factum*, seu factum in qualibet ejus parte quæ vere sit locus sacer: locus vero sacer dicitur illud spatium quod spectat ad interius corpus Ecclesiæ a tecto interiori usque ad pavementum, Bonac. in fine Tract. de matrim. Cabassut. l. 5. c. 21. Pirhing l. 3. c. 40. Pontas v. *Eglise*. Unde si homicidium fiat in Sacristia, in campanili, supra tectum, seu, ut intelligo, supra fornicem Ecclesiæ, vel in specu subterraneo, modo non ad sepulcrum Fidelium deputato, vel in cameris Ecclesiæ adhaerentibus, non violatur

ibid. pag.

465.

Suar. d.

39. sect. 2.

n. 34.

Vid. Sum.

ib. sect. 1.

C. 4. De

consecr.

Ecclesiæ:

Ecclesia, quia hæc non veniunt nomine loci sacri, cum non ad Officium divinum, sed alios in usus deputentur, v. grat. ad vestium sacrarum custodiam. Ita Pirhing ibid. num. 16. & alii. Unde etiam si quis in exterioribus Ecclesiæ muris suspendatur, non polluetur Ecclesia; pollueretur tamen cœmeterium, si paries Ecclesiæ simul esset cœmeterii murus, quia tunc violaretur locus sacer. Violatur quoque Ecclesia si quis in ea recipiat lethalem ictum, etiam sine effusione sanguinis, unde extra moriatur, quia actio mortis illativa in loco sacro posita est. Si quis vero ab homine intra Ecclesiam existente, lethali-ter extra eandem lapide aut telo vulneretur, non inde polluitur locus sacer, etiamsi vulneratus Ecclesiam ingrediatur, ibique sanguinem effundat, aut moriatur, Cabassut. Pontas ibid. c. vii. pollueretur vero, si quis foris existens, jaculum aut glandem mittat, eumque, qui in Ecclesia est, occidat, Silvius in 3. p. quæst. 83. artic. 3. Dixi 3. *voluntarie*; neque enim polluitur locus sacer si quis fortuito casu, puta trabe corruente oppressus, moriatur, item si quis mentis inops in ea se occidat: secus si qui se occidit sit sanæ mentis; non enim interest an alium, an teipsum perimas: ubi nota Ecclesiam non quacumque occisione voluntaria pollui, sed ea solum quæ satis voluntaria sit ut ad peccatum mortale sufficiat. Dixi 4. *injuriose*, idest modo qui graviter adversetur reverentiæ loci sacri, unde non polluitur Ecclesia si quis ad sui defensionem & cum iusto moderamine alium occidat: polluetur vero si mors reo inferatur, etiam per sententiam Iudicis: item si martyr ob fidem occidatur; etsi enim sanguis Sanctorum Ecclesias consecret, eorum tamen cædes, ex persecutoris dispositione immane est sacrilegium; unde tunc Ecclesiam polluit non sanguis effusus, sed injuriosa effusio.

Silv. ibid.
Cit. c. 4.
De consecr.

Dico 2. Polluitur Ecclesia per humani sanguinis effusionem, sive per vulnus in ea infictum citra mortem. Vox *effusio* copiam denotat, ajunt Cabassut. Pirhing & alii: unde si modicus sanguis ex injuriosa etiam percussione effusus sit, non polluitur Ecclesia; imo nec pollueretur ob effusionem copiosam sanguinis e naribus in rixa puerorum elicitæ, quod tutum videtur, si rixa hæc vacet a peccato mortali, ut docet Bonacina ibidem. Non pollueretur etiam ob percussione[m] casu factam; vel ab amente, vel non injuriosam, ut si fiat ex joco. Si vulnus in Ecclesia infigatur, sanguis vero extra Ecclesiam fluat, polluitur Ecclesia, quia per accidens est quod sanguis non fluat in ipsa Ecclesia. Ad violationem Ecclesiæ non sufficit vulnus grave, verb. grat. carni-um confusio, fractio ossium absque effusione sanguinis; Canones enim loquuntur vel de morte illata, vel de vulneratione cum effusione sanguinis: in pœnalibus autem non est facienda extensio. Ita Pirhing, Cabassut. num. 16. idque supponit Pontas ibidem cas. 9. juxta quos in dubio, an ex vulnere citra sanguinis effusionem illato mors secutura sit, nec reconcilianda est Ecclesia, quæ nonnisi in mortis instanti polluta evadet, nec tamen continuanda ibidem Officia ob ejusdem mortis periculum: quod ultimum non admitto, nisi mors singulis, ut ita dicam, momentis imminet; si enim judicent medici futurum ut vulneratus per dies aliquot vitam trahat, ut quid abstinendum ab Officiis

in

in Ecclesia quæ reipsa nondum polluta est, nec polluetur si vulneratum convalescere contingat.

Dico 3. Violatur Ecclesia per quamcumque seminis humani effusionem in ea voluntarie factam, sive in copula carnali, sive non: unde illusio in somnis contingens, aut in vigilia, sed coacte, Ecclesiam non violat. Imo nec, juxta multos, sufficit vel effusio seminis voluntaria in V. Bonae. causa vel distillatio mera seminis: sufficit vero copula conjugatorum sine necessitate exercita. An idem dicendum si conjuges debitum sibi reddant ob vitandum incontinentiæ periculum, ut aliquando tempore belli evenire potest, non ita constat; sufficit utique, juxta nos, hæc actio. Si enim cum maritus vel infirmatur, vel pro suis aut aliorum negotiis diu abest, conjux continere debet, cur non similiter in præsen- Silvi. ibid. ti casu propter reverentiam loci sacri?

Dico 4. Polluitur Ecclesia cum in ea etiam ignoranter sepelitur excommunicatus denuntiatus: tunc autem Ecclesia nonnisi exhumato cadavere, si ab aliis discerni queat, vel collata a censuris absolutione, si excommunicatus pœnitentiæ signa dederit, reconciliari potest. Sicubi obtinet usus ut Protestantes quoad sepulturam tolerentur, ut in Germania, Ecclesia vel cœmeterium inde non polluentur. Licet autem interdicti & excommunicati in jure æquiparentur, non violatur tamen Ecclesia si interdicti denuntiati in ea sepeliantur, cum id nullibi expressum sit. Pontas c. 2.

Dico 5. Polluitur etiam Ecclesia si Paganus aut Infidelis in ea tumuletur; tuncque parietes radi debent, vel dealbari, ut alii explicant. C. 27. De consecr. Hac de causa violatur Ecclesia, si infans non baptizatus, extra matris uterum, in ea sepeliatur; atque hoc extendit Silvius; etiam si infans ex utero mortuæ matris extractus sit, & postmodum in ea repositus, ut cum ea in loco sacro sepeliri posset. dist. 1.

An polluat Ecclesia ex eo quod per Episcopum excommunicatum & denuntiatum consecratur aut benedicatur, magna quæstio. Ante Suarem asseverant omnes, nullo, ut ipse fatetur, contradicente; negavit tamen ipse gravibus, ut assolet, momentis innixus. Hoc in casu admodum raro consulendus esset vel Episcopus, vel Metropolitanus, ut docet Pontas ibid. c. 5.

Dico 6. Ecclesiam de novo consecrari debere, cum vel omnes Ecclesiæ parietes simul renovantur, vel major eorum pars; secus si successive. Habetur c. 6. De consecrat.

Circa hæc, quædam not. 1. Ecclesiam non pollui per facta occulta, qualia ea etiam dicuntur quæ per duos aut tres testes probari possunt, Cabassut. num. 11. Pontas c. 15. 2. solam facti notorietatem sufficere ut Ecclesia censeatur violata; unde si Sacerdote Missam coram pluribus celebrante, committatur in Ecclesia homicidium, dimittenda est Missa, ut præcipiunt Rubricæ, nisi jam Canon inchoatus sit, Silvius & Pontas c. 14. 3. cœmeterium Ecclesiæ contiguum pollui cum polluitur Ecclesia, adeoque illud antea reconciliandum esse quam in eo quis sepeliatur: haud tamen polluitur Ecclesia polluto cœmeterio. 4. tutius esse ut Ecclesia non censeatur per supervenientem sacrificii oblationem reconciliata. 5. mortalis peccati reum fore qui sine consensu Episcopi in Pontas c. 6.

* *Silvius*. Ecclesia violata celebraret, *haud tamen irregularem, quia jus id non decernit.

Quæres quomodo fieri debeat Ecclesiæ pollutæ reconciliatio. R. vel Ecclesia hæc consecrata fuerat, vel solum benedicta. Si solum benedicta, reconciliatio ejus ab Episcopo vel Vicario generali committi potest simplici Presbytero, atque is uti poterit aqua benedicta communi, &, ut ajunt, *exorcizata*, eaque sali, ut fieri solet, immixta. Si vero Ecclesia per Episcopum consecrata fuerat, censet *Silvius* eam ita per Episcopum reconciliari debere, ut id non possit simplex Sacerdos, nisi de consensu Summi Pontificis; tuncque utendum aqua per Episcopum benedicta, quæ *Gregoriana* dicitur: atque id expresse præcipit *Gregorius IX.* c. 9. eodem tit. Verum hæc Constitutio in pluribus saltem Galliæ Diocæsisibus non observatur, ut notat *Pontas* c. 17. De ceteris vide *Silvium* & alios passim citatos.

TRACTATUS DE IRREGULARITATIBUS.

DICEMUS primo de irregularitate in universum, deinde varias irregularitatis species attingemus: breviter quidem quantum fieri poterit; sed ita nihilominus, ut nihil ferme subtrahatur simus utilium, in materia cujus notitiam & Clericis, & Confessariis, & iis qui Ecclesiastica jurisdictione pollent, summopere necessariam constituentur Theologi omnes.

PARS PRIMA.

De Irregularitatibus in genere.

CIRCA Irregularitatem in genere videndum 1. quid sit & quoruplex. 2. quanam sint ejus causæ. 3. quos habeat effectus. 4. quanam ab ea incurrenda excusent.

CAPUT PRIMUM.

De natura & divisione Irregularitatis.

IRREGULARE secundum nominis etymologiam, idem est quod sine regula, vel contra regulam. Irregularitas definiri potest: Impedimentum canonicum, quo directe impeditur Ordinum susceptio, & secundario susceptorum usus. Colligitur hæc definitio ex c. *Quasum* 17. *De temp. ord.*

Dicitur 1. *impedimentum*; idest, moralis inhabilitas ex aliqua indecentia proveniens: non dicitur autem pœna, quia non raro incurritur irregularitas absque omni culpa, vel propria, vel aliena; & sic distinguitur a censura, quæ quia culpam supponit, semper est pœna. Fertur quidem aliquando irregularitas per modum pœnæ; sed secundario, quatenus qui

ccr-

certa quadam commisit peccata, ex his contrahit maculam qua ad sacrum ministerium inhabilis efficitur.

Dicitur 2. *canonicum*: tum ut ostendatur, striete loquendo, nullam esse naturali vel divino jure inductam irregularitatem, de quo paulo post: tum ut planum fiat, neminem nisi Ecclesiæ Canonibus subiectum, adeoque baptizatum, proprie vocari posse irregularem: unde Infidelis bigamus, nonnisi improprie ac veluti radicaliter irregularis dici potest, quatenus eas posuit actiones propter quas Ecclesia eum ab Ordinibus arcere potest cum baptizatus fuerit; tum denique ut significetur non omnem inhabilitatem idem esse cum irregularitate: mulier enim sicut & Infidelis non baptizatus ad Ordines promoveri non possunt, nec tamen dicuntur irregulares, quia eorum inhabilitas juris est divini, unde a quibudam vocatur incapacitas, non simplex inhabilitas.

Dicitur 3. quo *directe* impeditur Ordinum susceptio. Quæ voces ponuntur differentia loco; per eas enim intelligitur irregularitatem distinguere tum a censuris omnibus, tum etiam a depositione & degradatione. Distinguitur primo a censuris, quæ licet Ordinum suspensionem vel usum prohibeant, non tamen eodem modo ac irregularitas: nam excommunicatio ab Ordinum suspensione & usu arcet, non præcise quatenus sunt Ordines, sed quatenus sunt bona quadam quæ important communicationem cum aliis Ecclesiæ membris, excommunicato prohibitam. Excommunicatio vero minor 1. non privat usu Ordinum directe, sed tantum cum usus ille adjunctam habet alienius Sacramenti receptionem. 2. non privat suspensione Ordinum ut Ordines sunt, sed prout sunt Sacramentum ut sic, & quidem aliis Fidelibus commune; irregularitas vero arcet ab Ordinibus per se & primario, id est quatenus Ordines sunt.

Quod spectat ad interdictum, per ipsum quidem privat aliquando Clericus usu Ordinum, sed non ut Ordines sunt, bene vero ut alicujus Officii divini auditionem, vel Sacramenti prohibiti collationem important.

Major est difficultas circa suspensionem, eam præsertim quæ est ab

Avila Ordine; hæc enim Ordinum usu & ministerio directe privat: ab ea tamen multiplici nomine differt irregularitas. 1. quia irregularitas, quantum est de se, hominem inhabilem facit ad Ordines, ipsamque tonsuram; suspensio vero tonsuram supponit, cum non nisi Clericis possit imponi. 2. suspensio directe prohibet Ordinum actus, irregularitas vero directe prohibet Ordinum receptionem; actus vero Ordinum non prohibet, nisi indirecte & secundario, quatenus qui causam, nempe Ordinem aufert, quantum est de se, eodem modo effectum ab ea causa prodeuntem auferre dicitur: unde quando primarium effectum ex parte subiecti habere non potest, puta quia jam Ordines omnes susceperat, tunc saltem secundarium habet. Vide Suar. Avilam, Martinon &c.

Differt etiam irregularitas a depositione & degradatione, quæ non solum hominem arcet ab Ordinum receptione, ut irregularitas, sed etiam acceptos tollunt quantum humano modo possunt tolli, quod moraliter magis est contumeliosum quam irregularitas; juxta vulgatum axioma, *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes*.

Porro nomine Ordinum intelligitur hic gradus omnis per quem aliquis

Avila
part. 7.
disp. 1.
p. 341.
Habert,
p. 565.
Suarez
disp. 40.
sect. 1.
p. 516.
Martin,
p. 616.

quis in Ordine Clericali constituitur, adeoque & tonsura, licet ea non sit vere & proprie Ordo; hinc eam sine dispensatione non recipiunt filii illegitimi.

Dicitur 4. & *secundario* susceptorum usus; cui enim prohibitum est ne Ordines recipiat, multo magis prohibitum est ne susceptis utatur: unde se habet irregularitas comparate ad Ordines jam receptos; sicut asinitas ex copula illicita se habet ad matrimonium jam contractum: sicut enim ista prohibet tantum ne matrimonio utaris, non autem ne contrahas, quia jam contraxisti; sic efficit irregularitas in Sacerdote, non quidem ut non sit Sacerdos, sed ut Sacerdotio fungi nequeat. Nec nocet quod irregularitas partialis, de qua statim dicemus, impediatur quidem susceptionem Ordinis nondum recepti, non autem exercitium illius qui jam receptus est; hinc enim sequitur dumtaxat, defectum aliquem qui induceret irregularitatem respectu Ordinis nondum suscepti, aliquando nullam inducere irregularitatem respectu ejusdem, si eum jam susceptum inveniatur: quod non repugnat definitioni nostræ, nec ullum habet inconveniens; cum potuerit Ecclesia statuere ut idem defectus in una persona induceret irregularitatem simpliciter, in alia vero secundum quid. Ita Suarez disp. 40. sect. 4. num. 25.

Irregularitas dividitur a quibusdam. 1. in eam quæ juris est divini, & eam quæ juris est Ecclesiastici. Prima, inquit, est inhabilitas divina ordinatione reddens personam incapacem Ordinis Ecclesiastici; talis est defectus Baptismi, conditio muliebris, carentia scientiæ, Secunda est inhabilitas ex Ecclesiæ constituto directe impediens Tonsuræ & Ordinum susceptionem, indirecte usum susceptorum.

Verum divisio hæc non est theologice accurata, quia inhabilitas quæ juris est divini, eo ipso non est impedimentum canonicum; seu, ut hic intelligi solet, Ecclesiæ voluntate constitutum: inhabilitas enim quæ juris est divini, habet se per modum negationis & impotentiae; irregularitas vero habet se per modum privationis, adeo ut supponat capacitatem in subiecto: unde si passim a nobis vocetur incapacitas, hoc fit latius sumpto incapacitatis nomine.

Nec obstat quod in veteri Testamento quidam ob certos defectus Sacerdotio fungi prohiberentur; hujusmodi enim leges pure cæremoniales nihil spectant ad Christianos, nisi aliquando ab Ecclesia adoptatæ sint.

Nec obstat iterum quod Apostolus 1. ad Timoth. 3. bigamos arceat ab Ordinibus; hinc enim solum sequitur, institutas ab ipsis Apostolis fuisse quasdam irregularitatis species: at non ideo statim dicendum est eas juris esse divini; quia jus præcise Apostolicum, divinum non est, sed Ecclesiasticum.

Si quis tamen admittere velit irregularitates juris divini, non abnuam, quia de verbis contendere nolo; tunc vero irregularitas non definitur, *Impedimentum canonicum*, sed *Impedimentum quodcumque ex Dei aut Ecclesiæ voluntate arceat ab Ordinibus &c.* Quia tamen posterior hæc notio in Scholis recepta non est, & jam extra usum est, ut fæminæ, vel ipsi demones, irregulares dicantur; idcirco quidquid in hujusce Tractatus decursu dicturi sumus, spectabit ad irregularitatem prout impedimentum est canonicum, nisi contrarium moneamus.

Divi-

Dividitur 2. ab aliis irregularitas, in eam quæ est ab homine, & eam quæ est a jure: sed male prorsus, cum irregularitas omnis sit a jure, nulla vero per sententiam imponatur.

Dividitur 3. & bene, in perpetuam, & temporalem. Perpetua ea est quæ dispensatione sola tollitur: talis est irregularitas ex homicidio. Temporalis vero ea est quæ solo temporis lapsu cessat; talis est irregularitas ex defectu ætatis, quæ adveniente ætate tollitur. Irregularitas temporalis, juxta Garciam 7. p. c. 8. n. 65. non est vere & stricte dicta irregularitas; quia, inquit, in materia irregularitatis pro regula habendum est, impedimentum quod absque dispensatione cessare potest, non esse proprie irregularitatem; vera enim irregularitas de se perpetua est, nisi relaxetur: unde, inquit, defectus ætatis, litteraturæ, morum, non sunt irregularitates stricte sumptæ. Hæc quæstio videtur de nomine; quidquid enim, saltem in aliqua temporis differentia non nisi per dispensationem tollitur, pro vera irregularitate haberi potest: porro qui ætatem a Canonibus requisitam nondum habet, saltem pro eo tempore dispensatione indiget.

Dividitur 4. in totalem, & partialem. Totalis ea est, quæ absolute & totaliter excludit ab omni Ordine, Ordinis usu, & Beneficio. Partialis est ea quæ vel arcet ab aliquo solum Ordine, non ab omni; vel ab alicujus Ordinis exercitio, non ab aliorum usu; vel a Beneficiis quæ nondum possidentur, non autem ab iis quæ jam habentur &c.

Circa hanc divisionem quædam sunt animadvertenda. 1. certum est dari irregularitates partiales quoad exercitium Ordinum, id est quæ ita excludunt ab exercitio unius Ordinis, ut non excludant ab omni aliorum Ordinum exercitio. Sic cap. 12. *De homicidio*, permittit Clemens III. ut Sacerdos qui dubitabat an homicida esset, in minoribus Ordinibus, non tamen in sacris, ministret. Idem Minorum usus alibi permittitur Subdiacono qui nuptias contraxerat. Certum est 2. aliquas etiam esse irregularitates partiales respectu Beneficiorum, seu quæ ita excludunt ab uno, ut non excludant ab alio. Sic cap. 11. *De filio Presbyteri*. filius etiam legitimus Beneficia a Patre possessa, immediate post eum tenere non potest, adeoque ad hæc, licet non ad alia irregularis est: at non eodem modo certum est, existere irregularitates partiales respectu Ordinum, id est quæ permittant ut qui ad unum irregularis est, ad alium promoveatur; docent enim vulgo Canonistæ, eum omnem qui ad unum aliquem Ordinem, v. gr. ad suscipiendum Sacerdotium irregularis est, ad ceteros omnes irregularem esse. Itæ inter alios auctor Collat. Andegav. p. 17. melius Gibert. p. 588. & nos paulo infra. Unde triplex hic regula statui potest, ut judicetur, an quis totalem vel partialem irregularitatem contraxerit.

Prima: irregularitas quam incurrunt Laici, sive ex defectu, sive ex delicto, semper totalis est, excepta tamen ea quæ oritur ex defectu ætatis; qui enim junior est ut ad Subdiaconatum promoveatur, non ideo inhabilis est ad tonsuram, & Ordines minores.

Secunda: irregularitas quam incurrunt Clerici semper totalis est respectu promotionis ad Ordines, licet non semper totalis sit respectu exercitii cujuscumque Ordinis; quapropter iidem Clerici, licet ad superiores Ordines

Cap. 2.
Qui Clerici vel
vov.

Ordines ascendere non possint, possunt tamen aliquando vel in iis quos jam receperunt, vel in eorum quibusdam ministrare. Si tamen susciperent eum ad quem irregulares sunt, in eo ministrare non possent, ut notat Suar. sect. 4. n. 24.

Tertia: si Clerici incident in casum cui irregularitas pure & simpliciter annexa est, tunc eadem irregularitas debet cenferi totalis, sive quoad Ordines, sive quoad Ordinum usum, licet raro totalis sit quoad Beneficia jam legitime obtenta, ut patebit ex dicendis infra Capit. III. De effect. irreg. Quandonam autem irregularitas pure & simpliciter feratur, colligendum est ex Canonibus qui eam decernunt, & id quidem in decursu Tractatus, qua data occasione detegemus.

Dividitur 5. irregularitas in eam quæ est ex defectu, & eam quæ est ex delicto. Hæc incurritur propter indecentiam propria eaque mortali culpa contractam, v.g. ob injustum homicidium; illa oritur ex indecentia, quæ licet inculpabilis sit, potest tamen Ecclesiæ ministros in contemptum adducere: unde sanxit Ecclesiæ, ut ii in quibus hujusmodi defectus occurrerent, ab Ordinibus suscipiendis, aut saltem, si jam suscepti essent, exercendis arcerentur.

Differunt ex duz irregularitatis species 1. in eo quod irregularitas ex delicto sit semper voluntaria, irregularitas ex defectu non item. 2. irregularitas ex delicto, si facti infamiam excipias, sola dispensatione tollitur; quæ vero est ex defectu, non raro cessat cessante defectu. 3. irregularitas ex delicto, ea excepta quæ oritur ex homicidio voluntario, ab Episcopis relaxari potest; quæ autem est ex defectu, communiter Papæ reservata est. Vide ultimum Caput hujusce Tractatus.

Irregularitatum ex defectu novem recensentur species. 1. natalium. 2. animi. 3. corporis. 4. ætatis. 5. libertatis. 6. obligationis ad ratiocinia. 7. famæ. 8. bigamiæ. 9. lenitatis. Nullus est ex his defectibus qui culpam necessario supponat, ne ipse quidem defectus famæ, qui aliquando absque culpa contrahitur ab iis qui artem aliquam nimis vilem exercuerunt, de quo infra part. 2. c. 6.

Irregularitatem ex delicto pariunt. 1. homicidium. 2. iteratio Baptismatis. 3. mala Ordinum receptio. 4. pravus eorundem usus. 5. demum hæresis; quæ omnia sigillatim infra suis in locis expendemus.

CAPUT SECUNDUM.

De causis irregularitatis.

Quæres 1. quænam sit causa finalis, seu quis finis irregularitatis. Resp. Finis irregularitatis est tuenda sacrorum majestas, & servandum Religionis decus. Exigunt enim decus & honos Religionis, ut sacra ministeria decenter & irreprehensibiliter exerceantur: atqui ad hunc obtinendum finem necesse fuit, ut instituerentur irregularitates, quarum ope arcerentur a Christi ministerio ii qui vel certa admiserunt delicta, vel quosdam habent defectus, qui Ecclesiæ spiritui adversantur, aut certam personis etiam innoxii inurunt labem quæ populorum

rum

rum animos offendit; ergo instituendæ fuerunt irregularitates, ut omnia in Domo Dei decenter fierent, atque is est earum finis.

Quares 2. Quæ sit causa efficiens irregularitatis, seu quis illam instituere possit.

Resp. Jus instituendæ irregularitatis soli Ecclesiæ, vel Romano Pontifici competit; ita omnes. Quod Ecclesia vel Pontifex irregularitates instituere possint, probatur, quia ab actu ad posse legitima est conclusio: atqui omnes quæ extant irregularitates, vel a Papa, vel a generalibus Conciliis institutæ sunt, ut ex faciendâ omnium inductione patebit in decursu. Quod autem potestas illa Ecclesiæ soli vel Papæ conveniat, prob. ex cap. *Is qui*, 18. *De sentent. excomm.* in 6. ubi *qui in Ecclesia sanguinis aut seminis effusione polluta celebravit, irregularitatis laqueum non incurrisse dicitur*, quia id *in jure expressum non est*; hic autem nomine juris non intelligitur, nisi jus canonicum & commune, ut fatentur omnes; atqui jus canonicum & commune ab Ecclesia sola, solve Papa condi potest, non a privatis Episcopis; ergo & irregularitates in eo solo contentæ, non nisi ab Ecclesia vel Papa constitui possunt.

Gibalin.
adi. Lu-
gd. ann.
1652. in
4.

Hinc colliges 1. cum Gibalino cap. 2. & Collatore Andegav. pag. 55. nullam unquam esse irregularitatem quæ ab homine per sententiam feratur; hæc enim non esset in jure, extra quod nulla quæri debet irregularitas. An autem possit Pontifex irregularitatem aliquam ferre per sententiam, querere inutile est, quia de facto nullam prorsus hocce modo constituit. 2. omnem irregularitatem ipso facto incurrî, quia imponitur per legem quæ sententiæ locum gerit, & declarat, eum qui talem posuerit causam; aut in tali fuerit casu, eo ipso, & absque ulla Judicis declaratione ad sacra inhabilem fieri. 3. ubi irregularitas a jure non imponitur, nec eam ab homine quopiam imponendam esse, quia rejicit Ecclesia irregularitates omnes in jure non expressas; unde si quis grave admiserit crimen, non erit irregularitate plectendus, sed suspensione vel depositione, quæ quoad effectum irregularitati æquivalent, quæque si violentur, irregularitatem inducent. 4. nullam esse irregularitatem, quæ vel peculiaribus Dioceseon Statutis, vel ipsa consuetudine introducat. Prima hujus Corollarii pars apud omnes recepta videtur, & sequitur ex dictis. Altera pars quæ plus habet difficultatis, probatur tamen, quia licet, ut alibi dictum est, consuetudo possit inducere jus novum & antiquum obliterare, id tamen non potest, cum jus cui ipsa derogat, resistit, & manet in robore suo, estque, ut ajunt, in *viridi observantia*: atqui jus omnem rejiciens irregularitatem quæ in ipso juris corpore non contineatur, in robore suo manet, vividumque & vegetum subsistit, cum Papa, Episcopi & Doctores unanimi consensu nullas agnoscant irregularitates præter eas quæ in jure continentur; ergo consuetudo nullam potest novam irregularitatem inducere. Si tamen controversia sit de aliqua irregularitate quæ fortassis non ita clare exprimatur in jure, quamque in usu esse testetur consuetudo communi Doctorum sensu agnita, tunc irregularitas hæc admittenda erit; quia satis expressum est in jure, quod in eodem exprimi declarat Doctorum sensus, & Ecclesiæ consuetudo, quæ optimi sunt Canonum Interpretes. Ita Layman & Gibalin. 5. colliges in irregularitatibus non valere argumentum a simili vel a fortiori. Ratio est, quia

quia similis vel major instituendæ irregularitatis ratio non efficit, ut hæc de facto instituta fuerit & juri inserta: unde male quis dicat, qui Baptismum iterat, irregularis est; ergo & irregularis est qui iterat Confirmationem, cum hæc non possit magis iterari quam ille &c. Colliges demum cum qui irregularitate aliqua innodatus celebrat, novam irregularitatem non incurrere, quia id nullibi expressum est in jure.

Quæres 3. quænam sit causa materialis irregularitatis.

Not. Causa materialis duplex secernitur apud veteres Theologos; remota, quam alii melius subjectivam vocant; & proxima, quæ nihil aliud est quam occasio, ex qua contrahitur irregularitas. Nulla est difficultas de causa subjectiva, cum fateantur omnes irregularitatis subjectum esse omnem & solum hominem Ordinis capacem, & juri communi subjectum: unde tam Laici quam Clerici, tam inferiores quam superiores Prælati, qui juri Pontificio quoad vim coactivam subjacent, irregularitatem incurrere possunt, non autem Infideles, vel femina, ut jam supra dixi. Tota igitur questio est de causa proxima, circa quam.

R. 1. Causa irregularitatis aliquando est defectus sine peccato, qualis est defectus natalium; aliquando actio peccaminosa. Ratio est, quia irregularitas interdum est ex solo defectu, interdum ex delicto: atqui hæc peccatum supponit, non illa; ergo.

R. 2. Ad irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis, eaque externa, & in genere suo consummata; sed non requiritur necessario culpa publica.

Prob. 1. pars. Pœna gravis pro levi culpa infligi non debet, ex c. 5. *De pœnis*, in 6. atqui irregularitas quæ ob delictum incurritur, est pœna gravissima; cum per se in perpetuum privet Ordinum usu, & multo difficilius relaxetur, quam excommunicatio minor; ergo ad eam incurrendam requiritur grave peccatum. Unde colliges 1. irregularitatem ex delicto non incurrî, si actus eam inducere aptus, ex aliqua circumstantia excusetur a mortali. 2. id quod vetitum est sub irregularitatis pœna, eo ipso vetitum esse sub mortali, quia alias culpa venialis irregularitatem induceret. Fatendum tamen, irregularitatem induci potuisse ob indecentiam fundatam in culpa solum veniali, sicut de facto inducta fuit ob indecentias a culpa immunes; sed nulla talis ullibi instituta legitur, & aliunde talis irregularitas non esset pœnalis, prout est ea quæ nunc contrahitur ex delicto. Vide Suarez disp. 40. sect. 3.

Prob. 2. pars; quia vel Ecclesia non potest, vel saltem non vult peccata mere interna pœnis plectere, juxta id Juris, *Non habent latentia peccata vindictam*; quod quidem fuisse satis probatum est in Tract. De censuris part. 1. cap. 3. art. 2. quem consule. Hinc sequitur, eam qui vehemens habuit hostis sui interficiendi desiderium, quod exequi non potuit, licet graviter deliquerit, haud tamen irregularitatem incurrisse.

Prob. 3. pars ex iis quæ ibidem in prædicto Tract. de Censuris protulimus; nempe quod lex non liget nec operetur ultra legislatoris intentionem; ergo si legislator ad irregularitatem requirit opus plene consummatum, irregularitas ante plenam effectus executionem non incurreretur: quare si irregularitas nonnisi propter homicidium inferatur, non incurreret eam qui vel mortem attentaverit, vel lethalia vulnera infligerit, nisi mors

de

Cap. 23.
xxxii.
94. 5.

de facto sequatur, etiam si solo miraculo eam averti contingat. Rursus si verba legis requirant dumtaxat actum inchoatum & attentatum, eodem posito nihil deest ut incurratur irregularitas; talis enim effectus in genere suo consummatus dici potest.

Prob. 4. pars. 1. quia Trid. sess. 14. cap. 8. *De reform.* loquitur de *irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus*; ergo supponit quasdam esse irregularitates quæ propter delicta occulta contrahuntur. 2. quia si censuræ ob actionem secretam, v. g. secretam libri sub excommunicatione prohibiti lectionem incurrantur, quidni incurratur irregularitas propter occultam alicujus rebaptizationem? 3. quia ubi lex non distinguit, nec nos nisi temere distinguere possumus: atqui lex cum loquitur de irregularitatibus ex delicto occulto, pure & simpliciter loquitur; nec insinuat se loqui de delicto quod a duabus solum aut tribus personis cognoscatur, adeoque non omnino occultum sit; ergo.

Obj. contra primam partem: Excommunicatio minor gravior est poena quam irregularitas, cum hæc sola Ordinum susceptione vel usu, illa Sacramentorum omnium participatione privet; atqui tamen excommunicatio minor ob culpam solum venialem incurritur; ergo a pari. 2. suspensio gravior etiam est poena quam irregularitas, & tamen ob peccatum veniale incurritur.

R. Ad 1. neg. maj. omnibus enim inspectis, irregularitas est gravior poena quam excommunicatio minor. 1. quia irregularitas privat tum Ordinum executione, tum habilitate ad eos suscipiendos; secus excommunicatio minor. 2. quia irregularitas de se perpetua est, & difficile dispensabilis, cum excommunicatio minor facile relaxetur. 3. quia irregularitas multis in casibus incurritur, excommunicatio minor in uno solum: porro gravitas poenarum ex omnibus hisce respectibus æstimari debet.

Ad 2. Potest quidem levis suspensio pro levi culpa imponi, non autem suspensio gravis totalis & major; quia *poena non est ulterius protrahenda, quam delictum fuerit in excedente repressum*. Ex cap. 2. *De his quæ sunt a majori parte*.

V. Suarez.
disp. 40.
sect. 3. m. 5.

Obj. contra secundam partem. 1. quod aliquando S. Pontifex concedat Confessariis facultatem dispensandi in irregularitate pure mentali: atqui facultas hæc illusoria foret, si nusquam incurreretur irregularitas, ob delictum interius. 2. quod Ecclesia plerumque aliquem plectat ratione conditionis internæ, ut cum eos censuris ferit, qui *scienter & presumptuose* aliquid fecerint: atqui tunc fertur poena ob aliquid interius: ita ut eo deficiente, poena non incurratur. 3. si possit Papa ob actum mentalem indulgentiam concedere, quidni & ob actum mentalem irregularitatis poenam decernere valeat?

R. ad 1. 1. clausula quæ conceditur facultas in irregularitate etiam mentali dispensandi, jam pridem non est in usu, ut tradit Suarez. 2. per irregularitatem mentalem non eam intelligebant Pontifices quæ culpam in animo penitus consummatam supponeret, sed quæ occulta remanserat, neque probari poterat per testes; porro certum est irregularitatem, sicut & censuras ob delictum penitus occultum incurri posse, ut statim dictum est. Addit Coninch disp. 18. num. 11. Pontificem si æ ipsa de irregularitate mentali locutus esset, id fecisse ad sedandos aliquorum scrupulos, ut sæpe facit.

R. Ad

R. ad 2. dist. min. atqui tunc fertur pœna ob aliquid interius quod se habet ut circumstantia actus exterioris, & in illum moraliter influit, C. ob aliquid interius sine ordine ad actum exteriorum, N. Fatemur Ecclesiam posse decernere irregularitatem aliasque similes pœnas, in eum qui actum exteriorum ponit vel omittit sine certis quibusdam circumstantiis mentalibus; v.g. qui baptizat sine intentione faciendi id quod facit Ecclesia; imo pœnæ omnes quas eadem Ecclesia infligit, semper supponunt actum aliquem interiorum, unde qui occidit proflus involuntarie, hi scilicet pœnis non subjacet; sed negamus eandem pœnas decerni posse, aut saltem de facto statutas fuisse ob actus tam pure mentales, ut non sint circumstantia actus externi; quandoquidem ipsa teste Ecclesia, *cogitationis solius pœnam nemo patitur*, c. 14. dist. 1. de Pœnit.

R. ad 3. nego sequelam. Disparitatis ratio est. 1. quod concessio indulgentiarum pertineat ad jurisdictionem voluntariam: in hac autem jurisdictione actus pure mentalis potest voluntarie subijci clavibus, & ab Ecclesia ministris præcipi: contra vero irregularitates pertinent ad jurisdictionem coactivam, quæ in actus pure mentales quos nec cognoscit nec cognoscere potest, exerceri nequit. 2. jurisdictio ex qua dimanant indulgentiæ, non est fori contentiosa, sed pœnitentialis, aut saltem multum de illo participat, sicque quodam modo de foro Dei; porro nihil mirum est si actus etiam mentales huic foro subiaceant: contra vero irregularitates ad forum contentiosum pertinent, adeoque dirigi debent secundum naturam hujus fori, in quo delicti plane spiritualis pœnam nemo patitur.

Obj. contra ultimam partem. 1. culpa exterior quidem sed plane occulta, non magis subjacet jurisdictioni contentiosæ quam culpa mere mentalis, cum illa non magis probari possit quam ista. 2. si pœna occulta subjaceret irregularitati, cogeretur aliquando Sacerdos occultum suum scelus manifestare, abstinendo scilicet a functionibus suis, donec dispensationem obtinuisset. 3. non magis incurritur irregularitas ex delicto penitus occulto, quam ex eodem polluitur Ecclesia: atqui hoc non; ergo nec illud.

R. ad 1. neg. maj. Quæ enim pure mentalia sunt, per se sunt extra forum Ecclesiæ, & proinde ab eo puniri non possunt; quæ vero externa sunt, non per se, sed solum per accidens sunt occulta, adeoque puniri possunt, non quidem ad hominem, cum in foro externo probari non possunt, sed a lege: alioqui dicendum esset, homicidam irregularem non esse, nisi occiderit coram aliquot personis quæ crimen ejus ad forum contentiosum, deducere possint, quod tamen ne ipsi quidem adversarii defendere audent.

R. ad 2. neg. mag. quia leges Ecclesiæ cum gravi diffamationis periculo non obligant, ut alibi probatum est: unde qui commisit culpam occultam irregularitati obnoxiam, aliquando celebrare potest, non quia irregularis non est, sed quia non intendit Ecclesia ut leges suæ cum tanto detrimento observentur.

R. ad 3. neg. maj. 1. quia in materiis pœnalibus non valet argumentum a pari. 2. quia Ecclesia nec polluitur, nec reconciliatur ratione sui, cum susceptiva non sit sanctitatis internæ; sed ratione Fidelium in eam confluentium, quorum animis per sensibilia signa infundendus est reverentiæ sensus, qui quidem, cum ignotum est scelus in templo commissum, moraliter perseverat; at in nostro casu arcetur quis ab altari, non præ-

cise propter alios, sed ratione sui, quia non decet ut qui talia etiam occulte perpetravit scelera, vel Ordines suscipiat, vel iisdem defungatur.

Quæres 4. quæ sit formalis causa irregularitatis.

R. nullam in iure determinari verborum formam quæ ferenda irregularitati necessaria sit; unde diversis verbis diversis in iuribus imposita est: haud tamen censetur irregularitas exprimi per verba ambigua, quæque non minus excommunicationem, suspensionem & interdictum, quam irregularitatem ipsam exprimant; cum ex dictis tunc demum incurratur irregularitas, cum in iure expressa est, nec expressa dici possit, cum jus non eam magis quam alias canonicas pœnas exprimit. Ea igitur solum verba irregularitatem inducunt, quæ vel eam discrete continent, vel effectus ejus proprios, atque in primis inhabilitatem ad accipiendos Ordines: hinc verba comminatoria quæ significant effectum de futuro, irregularitatis signum esse nequeunt; hujusmodi enim verba requirunt sententiam Judicis, quæ ab homine sit: irregularitas autem, ut dixi, ab homine non imponitur; unde hic textus. *Si quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & hoc attentasse probatus fuerit, proprii gradus periculo subjacebit*: de irregularitate intelligi non potest, sed de suspensione aut depositione; tum quia verba hæc proprii gradus periculo subjacebit, sunt ambigua, nec depositionem minus quam irregularitatem exprimunt; tum quia alia hæc verba, *qui hoc attentasse probatus fuerit*, iudicium postulant, sine quo pœna eodem Canone lata non incurritur; irregularitas vero ipso iure, & absque interveniente iudicio contrahitur.

C. 8. 1.
2. 1.

CAPUT TERTIUM.

De effectibus irregularitatis.

Certum est 18. nullam esse irregularitatem, qua privetur homo iis actionibus quæ Clericis ac Laicis ex æquo conveniunt: unde irregularis potest Sacramenta quæcumque, præter Ordinem, recipere, Officiis interesse, cum aliis communicare, in loco sacro sepeliri, minorum Ordinum officia exercere, quia hæc nunc passim a Laicis peraguntur; potest & Officia publica cum aliis decantare, modo tamen, ut dicam in fine Tractatus, abstineat ab iis quæ ex Ecclesiæ usu, sacro sunt Ordini annexa: potest demum absolvi a quolibet peccato, atque ab eo etiam propter quod irregularitatem contraxit. Neque, si irregularitas reservata sit, reservatum idcirco erit peccatum propter quod contracta est; quia absolutio peccati non habet necessariam cum irregularitatis dispensatione connexionem. Difficultas est de aliis effectibus, circa quos sit,

CONCLUSIO. Tres sunt irregularitatis effectus, duo per se, tertius per accidens. Probatur inductione.

1. Enim irregularitas impedit susceptionem Ordinum, & eorum executionem, ut colligunt omnes, tum ex Can. 9. & 11. dist. 34. tum ex cap. 17. *De temp. ordinat.* circa quod tria notanda. 1. irregularitatem non impedire quin Ordines valide recipiantur aut exercentur; unde valide ordinat Episcopus, valide consecrat Sacerdos, etiam si ambo supponantur irregulares.

2. Irregularitas non arcet solum ab Ordinibus proprie sumptis, sed & ab ipsa etiam tonsura, ut consentitur omnes. Ratio est, quia irregularitas primario induta est, ut arceantur a statu clericali ii quos ad eum admitteri non decet: atqui irregularitas eum habere effectum non posset, nisi etiam excluderet a tonsura, quia per tonsuram constituitur homo in statu clericali: hinc mortaliter peccat irregularis tonsuram recipiens, eamve ipsi scienter conferens; quia uterque Ecclesie præceptum transgreditur in materia quæ pro levi haberi non potest: cum non sit quid leve hominem fieri membrum Cleri, privilegiorum ejus participem, habilemque ad beneficia. Valide tamen recipitur tonsura ab irregulari, quia licet tonsura, utpote ab Ecclesie nutu dependens, ab ea irritari possit, non tamen irritata magis est, quam Ordines alii, quorum valor & substantia ab Ecclesia non pendent.

Suarez
disp. 40.
sect. 2.
Salmant.
c. 7. n. 22

3. Denique irregularitatem aliquando omnes suos habere effectus, aliquando quosdam solum. Omnes habet, si sit totalis; unde qui simpliciter irregularis est, nec Missam celebrare, nec communicare sub duplici specie, nec ex præsanctificatis communicare se potest, quia hujusmodi actus, Ordinis sacri executionem continent. Contra vero qui partialiter irregularis est, solum arcetur ab usu cujusdam Ordinis, vel a possessione cujusdam beneficii: sic Diaconus qui Missam celebravit, ad Sacerdotis officium promoveri non potest; potest tamen peracta poenitentia, in Ordine Diaconatus ministrare: sic Sacerdos qui duos digitos cum medietate palmæ amisit, Missam non permittitur celebrare, potest tamen ceteris Officiis sacerdotalibus fungi, ac proinde absolute potest baptizare solemniter, assistere Matrimonio, alia ministrare Sacramenta, & ad Præbendam Diaconalem promoveri, nisi aliud ferat stilus Curie, ait Bonacina disp. 7. q. 1. punct. 4.

C. 2. De
Cleric.
non ord.
min.

C. 2. De
Cleric.
agrot.

Consent aliqui favorem hunc non habere locum, nisi cum irregularitas sine culpa contracta fuit. Ita Navar. c. 27. num. 252. Sair. l. 6. c. 2. num. 23. Garcias De benef. l. 7. c. 12. n. 19. sed fundatior videtur opinio contraria quam tenent Suarez disp. 40. sect. 2. n. 38. Bonac. ibid. Salmantic. cap. 7. n. 23. Nam 1. cum jus permittit ut qui ad Officium superius irregulares evadunt, in inferiori ministrent, non distinguit eos inter qui vel sua culpa, vel sine sua culpa irregularitatem hanc contraxerunt. 2. in citato c. 2. De Cleric. non ordin. ministr. sermo est de aliquo qui irregularitatem culpabiliter incurrerat: atqui tamen is arceatur solum ab Ordine quem nondum receperat, non autem privatur usu Ordinis jam a se suscepti; ergo.

An autem irregularitas quæ solum partialis est respectu illius qui jam Ordinem aliquem recepit, sit totalis respectu illius qui necdum ullo Ordine initiatus est; an v. g. qui caret oculo canonis, vel pollice, ideoque inhabilis est ad Sacerdotium, possit nihilominus ad alios promoveri Ordines, si iis necdum initiatus sit, neque notabiliter ab eorum functionibus impediatur, non convenit inter Doctores. Affirmant aliqui apud Garciam ibidem; quia, inquit, nulla est ratio cur abstemius, qui a Sacerdotio arceri debet, quia vinum bibere non potest quin evomat, non possit ad Ordines alios admitti, si eorum functiones pie & decenter exequi possit. Sed tutior est opinio opposita quam tenent Hugolin. c. 64. De irregul. §. 2. n. 4. Garcias ibid. Toletus, Cabassut. Pontas

v. Irregularitè cas. 100. 1. quia ita statuit Rota, cujus decisionem refert idem Garcias. 2. quia expresse prohibitum est Can. 59. dist. 50. ne corpore vitiatu divinis applicentur ministeriis; atqui in confesso est eum qui ad clericalem admittitur tonsuram deusis applicari ministeriis, verba sunt Rotæ; alioqui bigami, de quibus etiam loquitur citatus Canon, ad tonsuram inhabiles non essent; ergo tutius est & probabilius, eos qui etiam sine sua culpa ad Sacerdotium irregulares sunt, ne ad tonsuram quidem sine dispensatione admittendos esse. 3. quia ea est irregularitatis natura, ut non ab uno tantum Ordine, sed a toto clericali statu separet.

Nec nocet quod statim dixi, eum qui receptis Ordinibus irregularitatem partialem incurrit, posse ministrare in iis quos jam recepit: hoc enim potest. 1. ob expressam Ecclesiæ concessionem, quæ noluit ut Ordo jam susceptus, plane inutilis fieret ei qui functiones ejus exercere potest. 2. quia multa tenent, quæ fieri prohibentur. 3. quia non repugnat ut defectus qui non inducit irregularitatem respectu Ordinis jam suscepti, eam inducat respectu Ordinis nondum obtenti, ut jam supra dictum est.

2. Irregularitas antecedens etiam occulta, illicitam facit Beneficiorum receptionem, ut amplius patebit ex dicendis. Hinc Clerici totaliter irregulares, omne prorsus beneficii receptione privantur; secus si eorum irregularitas partialis sit; tunc enim ab eo solum arcentur beneficio, quod exigit Ordinem ad quem sunt irregulares. Porro nomine beneficii venit etiam Ecclesiastica Dignitas, & Prælatura Regularis, ut cum Suarez docent Salmanticenses ibid. num. 24. unde graviter peccat qui hujusmodi Dignitates aut beneficium confert irregulari, cujus irregularitatem cognoscit, vel culpabiliter ignorat, ut docet Suar. disp. 40. sect. 2. num. 34.

Gravis hic insurgit difficultas, an irregularitas, ut illicitam, sic & a quâ invalidam faciat beneficii receptionem. Negant Felinus, & alii non pauci, quos citant & sequuntur Salmanticenses nu. 34. quia sicut irregularitas non incurritur, nisi cum in jure expressa est, sic nec ejusdem effectus induci possunt, nisi exprimantur in jure: atqui, inquit, nullibi expressum est in jure, irritam esse ipso facto beneficii collationem irregulari factam; textus enim quotquot adduci solent, solum probant collationem hanc illicitam esse: unde multi ex iis qui contrarium tenent, fatentur nullum esse toto in jure textum, unde erui possit argumentum ineluctabile.

Tutior tamen ut & multo probabilior est opinio opposita, cui præcipue adhærent Covarruvias, Garcias ibid. c. 11. Suarez ibid. n. 30. Sayrus l. 6. c. 3. Avila 7. p. disp. 2. dub. 6. Cabassut. lib. 5. c. 19. Habert, Auctor Coll. Andeg. p. 490. & alii longe communius, ut agnoscunt adversarii.

Probatum autem 1. ex variis Juristextibus. Cap. Dudum 22. de electione, dicitur irregularem impediri per Canonum sanctiones, quominus possit ad officium Præposituræ promoveri. Cap. 2. De Cleric. pugnanti. in duello & dicitur dispensari posse cum Clerico irregulari, ut beneficium possideat. Cap. 7. Concilii Trident. sess. 14. De reform. statuitur, ut homicida, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit, nec illi aliqua Ecclesiastica beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferri liceat. Unde sic: Ideo ex iis textibus colligi non posset irregulares ad beneficia valide recipienda inhabiles esse, quia idem textus nimis ambigui sunt, nec expresse satis

fatis collationis ipſo facto irritæ poenam continent: atqui hæc ratio nulla eſt; textus enim, licet forte ambigui, legitime & efficaciter probant, cum ſecundum ad ſenſum cujus abſque vi ulla capaces ſunt, & ad quem rationabiliter determinari debent: atqui ſic ſe habent textus præcitati. 1. quidem capaces ſunt ſenſus quem iis adſcribimus, ut fatentur adverſarii, qui ſolum negant eos ſatis expreſſos eſſe. 2. & ad quem rationabiliter determinari debent: textus enim qui certo aliquo ſenſu ſemper aut pene ſemper intellectioni ſunt, eodem intelligi debent; uſus enim & praxis, legitimi ſunt Canonum interpretes; & merito, cum qui primi ſenſum ambigui Canonis explicuere, non raro ejus conditorem per ſe conſuluerint, aut mentem illius ex teſtibus fide dignis compertam habuerint: atqui adducti Canones, alique qui adduci potuiſſent, ſic ſemper aut pene ſemper intellectioni ſunt; cum opinio noſtra iſdem Canonibus innixa, ſit alia longe communior & receptior, ut etiam fatentur adverſarii.

Prob. 2. quia in iis quæ tanti ſunt momenti, non licet a trita via recedere abſque graviffimo fundamento, quod probabiliter elidi nequeat: atqui adverſarii fundamentum nullum habent, quod probabiliter non elidatur; rationi enim admodum congrua eſt probatio præcedens qua potior eorum ratio convellitur.

Prob. 3. Impedimentum quod tam grave in Jure cenſetur, ut a toto ſtatu clericali removeat, ab iis conſequenter arcere debet quæ Clericorum ſunt propria, qualia ſunt beneficia: atqui irregularitas eſt impedimentum quod tam grave reputatur in Jure, ut a toto ſtatu clericali removeat, ergo & a beneficiis removeere debet, non prohibendo ſolum, ſed & eorum collationem irritando. Atque id ſatis expreſſe docent hæc Tridentini Concilii verba ſeſſ. 22. de reform. cap. 4. *Nec alius in poſterum fiat proviſio, niſi iſ, qui jam aetatem & ceteras habilitates integre habere dignoſcantur: aliter irrita fit proviſio.* Porro irregulares primum tenent locum inter eos qui ad beneficia inhabiles ſunt; cum inter canonica impedimenta quæ a clericali ſtatu removeant, nullum in Jure majus & gravius judicetur quam irregularitas: atque ita cenſent in praxi tribunalia tum eccleſiaſtica, tum ſæcularia.

Ex hac noſtra opinione plura ſequuntur magni momenti corollaria. *Tem. 1. p. 170.*
 Sequitur 1. irregularem non facere ſuos beneficii in irregularitate accepti, fruſtus; unde eoſdem reſtituere debet juxta regulas alibi de poſſeſſoribus malæ fidei præſcriptas. Quod ſi quis eam qua tenebatur irregularitatem invincibiliter ignoraveſſet, ſufficeret id ab eo reſtitui quod adhuc retineret, vel id quo factus eſſet ditior. Debet autem irregularis beneficium dimittere, niſi irregularitatis diſpenſationem, novamque collationem obtineat; neque irregulares juvat clauſula in Apoſtolicis Litteris apponi ſolita; hæc enim abſolvit ſolum a cenſuris, non vero diſpenſat in irregularitatibus. Ita Garcias l. 7. c. 11. n. 54. Navar. Conf. 17. nu. 1. & alii plures. Sequitur 2. actus eligendi, præſentandi, beneficia conferendi, ipſumve beneficium in irregularitate acceptum adminiſtrandi, alioſque ſimiles, invalide ab irregulari exerceri; quia deficiente fundamento, deficient omnia quæ ipſum præſupponunt: atqui actus eligendi, præſentandi, alique ſimiles, pro fundamento habent validam beneficii poſſeſſionem, qualis non eſt poſſeſſio irregularem; ergo. Sequitur 3. irregularem ef-

se inhabilem ad recipiendam de novo jurisdictionem ordinariam sive in interiori, sive in exteriori foro. Ratio est, quia jurisdictione ordinaria non convenit, nisi ratione Beneficii vel Dignitatis; adeoque cum collatio Beneficii vel Dignitatis irregulari facta, sit nulla, nulla etiam esse debet jurisdictione quæ in his fundatur. Aliud est juxta Suarem de jurisdictione delegata, & de ea omni quæ non ex intrinseco titulo, sed ex commissione procedit; hanc enim & licite & valide ab irregulari recipi posse censet pro utroque foro; excepta tamen jurisdictione ad audiendas confessiones, quam putat, illicite quidem ut per se patet, sed valide

Suar. ib.
num. 42.

* Tom. 7.

p. 3. c. 6.

§. 2.

Habert; idipsum tradit Collator Andeg. pag. 8. Et vero jurisdictione delegata non pendet a Beneficio, sed solum a voluntate delegantis; & hæc quidem voluntas nulla lege irritatur quoad irregulares. Quod si irregularitas superveniat jurisdictioni ordinariæ jam obtentæ, tunc ejus exercitium non invalidat, nisi publica sit: porro irregularitatis publica non fit, nisi post denuntiationem, aut aliquid denuntiationi æquivalens: quale est, ait Gibert, decretum apprehensionis corporalis a Judice Ecclesiastico emissum, & debito modo intimatum, fasque promulgatum. Ceterum nulla est irregularitas, sive ex defectu, sive ex delicto; quæ per se & immediate adimat jus conferendi beneficia; collatio enim a bigamis aut homicidis facta, semper pro valida habita fuit: si tamen irregularitas oriretur a crimine quod ipso facto beneficii vacationem induceret, tunc collatio ab eodem beneficio dependens, irrita esset. Quod dictum est de beneficiis extenditur ad pensiones ecclesiasticas, quæ ab irregularibus valide recipi non possunt; atque ita fert Romanæ Curæ stylus, ut post Navarrum monet Collator Andeg. p. 495.

Bauny
ira. 11. q.
6. Gibert.
Uliges.
C. 1.
610.

ibid. p.

613.

Navar.

l. 5. Conf.

cap. 44.

An autem irregularitas privet ipso facto beneficiis ante eam receptis, nova est difficultas, circa quam scinduntur Theologi. Negant pene omnes, & merito; si quæ enim irregularitas ipso facto hominem beneficiis suis privaret, ea utique quæ est ex delicto: atqui irregularitas ex delicto non privat ipso facto Nulla enim culpa ipso facto privat hominem bonis suis, nisi id in jure expressum sit; unde lex pœnalis semper intelligitur de pœna per sententiam ferenda, nisi lex aliud exprimat: atqui nullum citari potest jus ecclesiasticum quod Clericum irregularem ipso facto privet beneficiis antea legitime obtentis; ergo.

Confirm. irregularitas ex homicidio contracta, omnium gravissima est, ut patet ex cap. 4. dist. 50. atqui tamen hæc irregularitas non privat hominem beneficiis ante Judicis sententiam, ut colligunt omnes ex cap. 10. *De excessib. Prælatorum*.

At, inquit, statuit Concilium Trid. sess. 14. c. 7. ut qui sua voluntate homicidium perpetravit omni Ordine, ac Beneficio & Officio ecclesiastico perpetuo careat; ergo sicut homicida voluntarius ipso facto privatur Ordinis sui usu, sic & ipso facto beneficiis suis privatur. Idem de Hæreticis decernitur cap. 19. *De Hæret.* in 6.

R. 1. ex objectis auctoritatibus solum sequi beneficiarios ipso facto suis privari beneficiis, quibusdam in casibus; non vi præcisæ irregularitatis, sed vi juris particularis, quo sancitum est, ut qui commisissent enormia quædam crimina, seu, ut ajunt, delicta qualificata, beneficiis ipso facto pri-

pri-

privarentur, prout alibi docuimus. Crimina hæc beneficiorum vacationem inducentia recenset Rebuffus in praxi benefic. part. 3. & in Tractatu *De pacificis possessoribus*; Molinæus & Louetus in regulam *De infirmis resignantibus*. Castet in definitionibus Juris Canonici, v. *Delictis*, & *Irregularibus*; Bouchel v. *Collation*, Vallensis lib. 2. *De benefic. tit. 24*. Pastor lib. 3. tit. 19. auctor Coll. Andeg. ubi de irregularit. part. 504. An vero tunc requiratur adhuc sententia Judicis, criminis declaratoria, non conveniunt Doctores: affirmat Suarez, negant alii, & docent, beneficiarium in hoc casu ante omnem sententiam teneri in foro conscientie dimittere beneficium. Ita Collat. Andeg. ibid. p. 507.

Sum.
disp. 40.
sect. 2.
num. 15.

Sed quia ex communi Jurisperitorum Gallicorum sententia, cui etiam plures ex exteris favent, beneficia non vacant ipso facto propter homicidium simplex, sed ad summum ob homicidium qualificatum (qualis est occisio patris, fratris, Episcopi, Sacerdotisve, aut meditata cædes, seu assassinatus) idcirco dicendum est: 2. Synodum Tridentinam, cum tales penas in homicidia decrevit, diversimode juxta naturam rerum de quibus sermo est, intelligendam esse; adeo ut Ordinis privationem ipso facto per irregularitatem induci voluerit, quia privatio hæc principalis est effectus irregularitatis a qua separari nequit; secus de privatione beneficii, quæ ab irregularitate separari potest, & ante Judicis sententiam non incurritur, nisi in casibus jure expressis.

Vid. Sa-
lier in
Pastor,
ibid. C.

Ad uberiores hujus materie intelligentiam, quædam hic veniunt observanda.

1. Etsi irregularitas beneficio superveniens, eodem possessorem ipsius non privet, privat tamen omni jure *ad rem*, quod quis antea habere potuisset, ut sunt Graduatorum nominationes, alique gratie expectative. Ita judicant Curie seculares, ut ex Molinæo & Loueto observat Auctor Coll. Andeg.

Coll.
And. p.
508.

2. Quamvis regulariter loquendo, collatio beneficii irregulari facta, pleno jure irrita sit, quatuor tamen sunt casus in quibus eadem collatio valet. Sic ex Jure canonico beneficium ad honestam sustentationem sufficiens conferri potest, sive Subdiacono qui culpa sua morti alterius occasionem dedit; sive Presbytero ex cujus percussione secuta est mors alterius, aut qui factum aliquod duello probaturus, pugilem in sui loco commisit, a quo alter interfectus est; sive demum Diacono, qui *Missarum celebrationem usurpare præsumpsit*. Ideo autem hujusmodi irregulares a beneficiis non arcentur, quia cum a Sacerdotio ejusve functionibus in perpetuum arceantur, cum iis *miseri corditer* agendum fuit, ne sustentatione privati ad sæculi negotia *reverterentur*, aut quid indecens peragerent, nam *pauupertas cogit ad turpia*.

Gibert.
p. 612.

Vid. tit.
De Cle-
ricis pu-
ga. Cap.
1. De
Cleric.
non ord.
Cv.

3. Qui post obtentum beneficium irregulares evadunt, non statim tenentur beneficium dimittere, sed illud aliquo tempore retinere possunt, ut dispensationem obtineant, dummodo in ea procuranda nimium negligentes non sint; & interim ex beneficii redditibus, Ecclesie per alium deserviri curent. Quod si dispensationem obtinere nolint, vel non possint, poterunt de beneficio etiam in alterius favorem disponere, nisi obstat beneficii conditio; aut crimen propter quod irregularitatem contraxerunt, tale sit, ut ipso facto beneficii vacationem inducat. Ratio est,

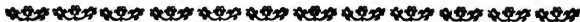
Tr. 10.
c. 7. n. 22.

quia,

quia, ut notant Salmanticenses, nemo potest id retinere, unde oritur obligatio quam nunquam licite implere potest. Si tamen irregularitas sit solum ex defectu, puta ex ægritudine, beneficiarius nec a Iudice spoliandus est beneficio, nec eidem renunciare tenetur, quia *afflictio afflictio* non est addenda; ita statuitur cap. *De cleric. ægrot.* tunc tamen beneficiario coadjutorem associari necesse est, ibid. Hæc omnia præcipue militent in beneficiis duplicibus: unde docet Suarez, beneficium quod solum obligat ad Officii recitationem; aut cujus ministerium per alium exerceri omnino potest, ab irregulari qua tali retineri posse, de quo judicent alii.

Suar. d.
40. Sect.
2. n. 19.

Ultimus irregularitatis effectus, isque per accidens, est peccatum mortale cui obnoxius sit is qui Ordines sive majores, sive minores, imo & ipsam tonsuram recipit in irregularitate, prout jam dixi. Et vero si minori excommunicatione ligatus, Ordines absque gravi peccato non recipiat, ut patet ex cap. 10. *De cleric. excom.* quanto gravius peccabit irregularis? cum irregularitas sit vinculum excommunicatione minori gravius, ut non semel annotavi.

CAPUT QUARTUM.

De iis quæ ab incurrenda irregularitate excusant.

Sup. p.
11.

Certum est 1. hominem ab incurrenda irregularitate ex delicto excusari per ea omnia quibus a peccato mortali excusatur: unde ignorantia juris vel facti, obliuio, inadvertentia bona fides, materiæ levitas, quatenus a culpa gravi excusant, impediunt ne incurratur irregularitas ex delicto, quia hæc, ut pote gravis pœna, pro culpa vel nulla vel levi incurri non potest. Aliud est de irregularitate ex defectu; hæc enim posito etiam inculpabiliter defectu, semper contrahitur, nisi forte talis sit defectus ille ut irregularitatem non pariat, nisi oriatur ex actu voluntario. Hinc irregularis est Iudex qui latronem debitæ morti addicit; secus si eum vel nolens, vel amens, aut inculpabiliter ebrius occidat,

Certum est 2. ignorantiam vere hic & nunc vincibilem, quæcumque ea sit, non excusare ab irregularitate, quia non excusat a gravi culpa. Ita disertè Gregorius IX. cap. 9. *De cleric. excom. minist.* Quia, inquit, tempore suspensionis, ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Ceterum si forte ignorantia crassa & supina aut erronea fuerit :: dispensationis gratia egetis. Sed duplex hic remanet difficultas, 1. an incurrat irregularitatem qui facit aliquid quod scit quidem jure divino prohibitum esse, sed nescit prohibitum esse lege ecclesiastica: puta si quis alium occidat, cognoscens id prohibitum esse jure divino, nesciens autem prohibitum esse ab Ecclesia. 2. an eandem irregularitatem incurrat qui legis quidem ecclesiasticæ notitiam habet, sed pœnam irregularitatis, contra ipsius transgressores latam omnino ignorat; ut si quis cognoscat prohibitum esse ne excommunicati celebrent, nesciat vero hoc eis sub irregularitatis pœna esse interdictum, quod de ignorantia dictum fuerit, de naturali obliuione, inadvertentia probabilis, & inconsideratione intelligendum est. Ut solvatur utraque difficultas, incipiendo a secunda quæ facilior est, sit

CONCLUSIO I. Ignorantia solius irregularitatis ab ea non excusat cum qui sciens & volens violat legem ecclesiasticam, cujus transgressioni annexa est irregularitas. Ita Suarez disp. 40. sect. 5. n. 9. Layman lib. 2. tract. 5. pag. 1. cap. 5. Avila p. 7. disp. 2. dub. 7. Collator Andeg. p. 67.

Prob. 1. ut ignorantia solius irregularitatis ab eadem non excuset, tria sufficient. 1. ut irregularitas in hoc casu sit pœna mera. 2. ut generaliter verum sit, ignorantiam pœnæ, ab eadem non excusare. 3. ut id non minus in irregularitate verum sit, quam in aliis pœnis: atqui hæc omnia videntur admodum certa. 1. quidem irregularitas ex delicto, de qua sola difficultas moveri potest, est pœna pura, cum imponatur in vindictam delicti, nec fit pœna medicinalis, ut est censura. 2. generaliter verum est neminem ob ignorantiam pœnæ ab eadem pœna excusari: & idem quidem patet in omni crimine: blasphemus enim, fur, homicida, & alii, de facto obnoxii fiunt pœnis vel a Deo vel ab homine sancitis, sive eas ignoraverint, sive non. 3. demum nulla est specialis ratio, cur cognitio irregularitatis magis necessaria sit ut hæc incurratur, quam necessaria sit cognitio aliarum pœnarum, ut quis iisdem obnoxius evadat, ergo.

Dices: Ignorantia censuræ ab eadem excusat, prout * alibi dictum * Tom. 3. p. 743.

Resp. neg. conf. Censura enim est essentialiter pœna medicinalis, quæ formaliter fertur ut quis a contumacia recedat, ideoque supponit hominem formaliter contumacem, qualis ut sit, debuit antea moneri de pœna sibi per Ecclesiam infligenda: at vero irregularitas quando est pœna, non fertur ut medicinalis, sed in vindictam delicti: ergo non minus quam aliarum pœnarum incurri potest absque prævia ejusdem cognitione. Adde quod qui certum committit crimen, interpretative velit obnoxius esse pœnis, si quæ contra reos sancitæ fuerint.

Probatur 1. Irregularitas fundatur in indecentia, propter quam certos quosdam homines ab Ordinibus arceri convenit: atqui ignorantia irregularitatis indecentiam hanc non tollit, etsi enim ignoraverit homicida annexam esse crimini suo irregularitatem, utrique tamen indecens est, ut qui manus suas humano sanguine sordavit, Christi sponsæ a sanguine abhorrentis, minister constituatur; ergo.

CONCLUSIO II. Neque etiam ignorantia legis ecclesiasticæ transgressorem illius excusat ab irregularitate.

Probatur 1. argumento secundo præcedentis Conclusionis. Sicut enim qui irregularitatem ignorando, committit crimen cui eadem annexa est, non desinit contrahere indecentiam propter quam ab Ordinibus arceri debet; sic eandem contrahit indecentiam qui crimen aliquod perpetrar, quod ab Ecclesia prohibitum esse ignorat.

Probatur 2. Ut quis in præsentī casu irregularitatem incurrat, duo sufficient. 1. ut Ecclesia possit pœnam decernere pro actu, quatenus est contra legem naturalem aut divinam, etiamsi non sit formaliter & voluntarie contra legem ecclesiasticam. 2. ut id de facto & actu fecisse æstimanda sit; atqui utrumque constare videtur. Nam 1. tam potest Ecclesia per ipsammet suam legem, gravia quædam delicta juri naturali vel divino contraria, suis punire pœnis, quam possit Judex secularis eadem crimina per sententiam suam plectere: atqui potest Judex secularis puni-

punire &c. 2. merito censetur Ecclesiam actum & de facto statuisse, ut qui certa contra jus naturale aut divinum committeret delicta, certis subaceret pœnis, puta irregularitati. Quoties enim legislator simpliciter decernit pœnam contra aliquod crimen nihil aliud explicans, sed solum exigens criminis positionem ad hoc ut subeatur pœna, toties, si nihil aliud obstat, qui crimen ponit, incurrit pœnam: atqui ut subiretur irregularitas, nihil unquam exegit legislator, nisi commissionem criminis: quod quidem crimen tale est, ut per se hac pœna puniri possit, & quadantenus debeat ob indecentiam quam invehit; ergo.

Obj. 1. cum Bauny: Irregularitas ab iis solum incurritur qui legem qua irregularitas hæc lata est, contemnunt, & adversus eam sunt contumaces: atqui contemptus legis & contumacia in eam, supponunt notitiam ejus; ergo ubi deest notitia hæc, non incurritur irregularitas.

R. neg. maj. Tum quia sola pœna medicinalis, qualis non est irregularitas, contumaciam hanc & contemptum requirit; tum quia irregularitas fundatur in indecentia certis criminibus annexa: hæc autem indecentia sufficienter reperitur in iis qui legem naturalem & divinam aspernati, crimina hæc perpetrarunt.

Obj. 2. Clerici de quibus sermo est cap. 2. dist. 82. & qui ad hanc usque diem impure vixerant, non ignorabant, libidinem tam a natura quam a Deo prohibitam esse: atqui tamen iidem Clerici eximuntur a pœna depositionis, si ignoraverint Constitutionem Siricii Papæ, qua hujusmodi crimina sub pœna depositionis prohibentur; ergo ignorantia legis ecclesiasticæ eximit a pœna.

R. 1. plura requiri ad depositionem quæ gravissima est pœna, quam ad irregularitatem; unde hæc incurri potest in casibus in quibus non incurritur altera. Et vero depositionem præcedere solet monitio, irregularitas vero sine monitione incurritur. 2. in pœnis non valet ratiocinatio a pari, ut toties diximus; ergo ex eo quod ad depositionem requireretur contemptus legis ecclesiasticæ, non sequitur eundem requiri, ut quis irregularitati obnoxius fiat; ex quo patet præcedens argumentum non esse in forma, quia ex certo pœnæ genere ad aliud concludit.

Hæc Conclusio in principiis nostris vera est de iis etiam qui ex metu gravi legem naturalem aut divinam violant, non item si transgrediantur legem solum ecclesiasticam quæ cum gravi incommodo obligare non solet. Vide Tract. de Censuris part. 1. cap. 4. qu. 2.

Gravissimè movetur quæstio, an in dubio incurratur irregularitas; quæ ut solvatur nota, dubium aliud est juris, aliud facti. Dubium juris est quando lex canonica ita obscura est, ut peritiorum de sensu ejus ambigant, discordentque inter se an irregularitas per eam feratur, necne. Dubium facti est cum aliquis ambigit, an eum posuerit actum cui lex irregularitatem expresse annexit, an v.g. occiderit in bello iusto.

Certum est, eum qui dubitat an irregularitatem incurrerit, teneri deponere dubium priusquam operetur, quia alias exponeret se manifestò violandæ irregularitatis periculo; sed quæritur quid fieri possit, si consultis Doctoribus aut rebus bene pensatis dubium perseveret. Circa dubium juris nulla est difficultas; fatentur enim Canonistæ & Theologi pene omnes, in dubio juris neminem censendum esse irregularem.

Ita

Ita Covarruvias, Navarrus, Habert, & alii. Ratio est, quia ex cit. cap. 18. *sent. excom.* in 6. irregularitas non incurritur, nisi in casibus in jure expressis; expressis, inquam, diserte vel probabiliter, ut locum hunc interpretantur plerique omnes: atqui casus vere dubii, nec diserte, nec probabiliter expressi dici possunt, ut etiam fatentur iidem, & per se notum est: quod enim tam dubium est, tam ambiguum, ut prudentes quique & rerum periti, suum de eo iudicium suspendere cogantur, eo ipso nec diserte, nec probabiliter expressum dici potest. Vera enim probabilitas importat motivum grave, ex quo licet fallibi- *vid. Tom. 2. p. 785.* li mens judicat hoc potius esse quam illud: ubi autem res vere est dubia, definit illud motivum, ut ex terminis patet, ergo extra dubium est nullum in dubio juris irregularitatem incurri.

Quod si res non sit simpliciter dubia, sed cadat sub opinionem, quæ, ut alibi diximus, a dubio longe discrepat, tunc sequenda erit pars regulæ ibidem circa opiniones probabiles constituta, adeout, quis pro irregulari habendus sit, si opinio quæ irregularitatem hac vel illa lege contineri dicit, longe sit probabilior opposita: secus si utraque opinio æque sit probabilis. Is enim ipse est dubii juris casus, in quo definit irregularitatis auctor, neminem pro irregulari habendum esse. Hinc patet, cum quibus omnibus mature pensatis, ut ante omnia pensari debent, remanet in dubio juris, nec remanere, nec operari in dubio conscientie, quia dubium hoc prudenter excutere potest & debet, judicando, ubi verum est juris dubium, conscientiam nihil dubii pati debere.

Circa dubium facti, satis etiam conveniunt Doctores in dubio facti homicidium concernentis debere quemlibet pro irregulari se gerere. Unde colligunt, medicum qui cum rationabili fundamento suspicatur ægrotum sua mortali culpa interiisse; cum item qui cum abortus causa sit, dubitat an foetus animatus esset; aut qui dato homicidii consilio, dubitat an consilium suum efficaciter in hoc malum influxerit, non posse citra dispensationem ordinari. Atque id probatur 1. ex cap. 18. *De homicidio volent.* ubi statuit Innocentius III. quod si discerni non possit, ex cuius iussu interit fur a pluribus percussus, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos, & a Sacerdotali officio abstinere, etsi forte homicida non sit: cum in hoc casu cessare sit tutius, quam temere celebrare, pro eo quod in altero nullo, in reliquo vero magnum periculum timeatur. Idem decernit Clemens III. cap. 12. *ibid.* Consultus enim de Presbytero, qui volens corrigere quemdam de familia sua, eum aliquantulum vulneraverat in dorso, eo quod cistellus de vagina quæ cingulo adhaerebat, elapsus esset, sic respondet: Quia utrum occasione vulneris, an ex alia graviore infirmitate, quæ eidem jam convalescenti supervenerat, decesserit, dubium habetur: judicamus: quod cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, injungendum sit Presbytero memorato ut in sacris Ordinibus non ministret. Idipsum statuit Honorius III. *ibidem* cap. 24. ex quibus sequitur in dubio homicidii, sive voluntarii, sive casualis, abstinendum esse ab iis omnibus a quibus abstinere debent irregulares. Atque id docet S. Thomas his verbis: Si aliquis percussus bello moriatur, si ignoretur quis eum percusserit, propter dubium quilibet qui in bello interfuit, irregularis habetur secundum jura. Excipe, nisi occisi sint hostes qui in pagum, aut villam vel monasterium irruerint, & qui cum modera- *Quod. 4.*

deramine inculpatæ tutelæ, non sine suorum strage, a viris etiam Religiosis impulsis fuerint, de quo vide Pontas v. *Irregularit cas* 24.

Præcipua igitur difficultas est de dubio facti quod homicidium non sit; circa hanc autem duplex est opinio. Prima, quæ longe communior est, negat, ullam in huiusmodi dubio irregularitatem incurri. Ita Suarez disp. 40. sect. 6. Avila part. 7. disp. 2. dub. 5. Cabassut. lib. 5. cap. 20. num. 14. Boudart tom. 5. 2. edit. part. 358. Collat. Andeg. part. 71.

Probant autem 1. quia odia restringi debent, non extendi: atqui irregularitas est quid odiosum; ergo restringi debet, nisi clare fuerit expressa: clare autem expressa non est pro facto dubio, nisi sit homicidii: ergo.

Probant 2. quia cum obscura sunt partium iura, reo potius favendum est quam alicui, ut habetur tum capit. 11. *De regul. juris* in cap. unic. *Ut Ecclesiastic. Benefic.* secundum quod, juris est explorati, quod actore non probante, reus absolvendus est, etiamsi nihil præstiterit: id est, etiamsi positive non probaverit se esse a delicto immunem; ergo sola negatio probationis sufficiens est absolutionis ratio: atqui quoties res manet dubia, manet etiam crimen non probatum; ergo tunc judicandum est in favorem rei, ilque adeo irregularitatis purus judicari debet.

Probatur 3. quia in dubio juris nemo irregularis præsumi debet: atqui ubi est dubium facti alterius præter homicidium, ibi est dubium juris. Ibi enim est dubium juris, ubi jus expresse non decernit irregularitatem, imo ubi tam ambigue loquitur, ut omnes pene Theologi nullum in ipso irregularitatis vestigium hæcenus sibi deprehendere visi sint: atqui jus propter aliam quam homicidii facta, irregularitatem non decernit expresse &c.

Secunda opinio quam tenet Sairus lib. 6. cap. 2. n. 15. Habert & alii quidam, censet in dubio facti cujuscunque standum esse pro irregularitate; quia Romani Pontifices, etsi pro casu homicidii responderint, generali usi sunt principio, eam scilicet in dubio tenendam esse partem quæ nihil habet periculi, eam vero dimittendam quæ a periculo non vacat: atqui principium hoc in cujuscunque facti dubio locum habet; abstinere enim a divinis in dubio facti alterius præter homicidium, nihil habet periculi; magnum vero est periculum, si tunc celebretur, quia ut abesse, sic & adesse potest irregularitas.

Reponit Suarez: argumentum hoc plus habere speciei quam soliditatis. Vel enim cum dixerunt citati Pontifices nullum esse in non celebrando periculum, esse vero non minimum in celebrando, vel, inquam, loquuntur de periculo culpæ, vel de solo indecentiæ periculo, quod ut amoveatur, lege fanciunt, ne quis in hoc dubii casu constitutus celebret. Vix autem concipi potest eos locutos fuisse de periculo culpæ quod tunc esset in celebrando: tum quia cum penes eos esset dispensare, omne culpæ periculum dispensatione sua tollere poterant; tum quia non loquuntur Pontifices de eo super quo consulti non fuerant: non fuerant autem consulti, an in dubio culpæ licitum sit operari; quis enim neget illicitum esse operari in dubio culpæ? Superest igitur ut prædicti Papæ locuti sint de periculo indecentiæ, & tutiorem eam vocaverint partem quæ pauciora habet huius indecentiæ incommoda; unde quod hic imminere dicunt periculum, in eo est quod contingere posset ut verus homicida celebraretur aut ordinaretur: cui malo, quod mansueti Ecclesiæ spiritui multo

multo plus quam alia quæcumque mala contrarium est, ut occurrant & medeantur, legem statuunt qua ab Ordinibus vel recipiendis, vel exequendis arcantur qui mali hujus conscii esse possunt. His positis

R. in forma : in dubio tenenda est pars tutior, idest ea pars quæ magis removet a culpa, C. idest ea pars quæ magis removet ab indecentia, subd. tenenda est ea pars, si lex ipsa non tollat hujus indecentiæ periculum, C. secus N. Itaque ut in præsentī casu possit quis se pro irregulari non habere, sufficit ut nullum subsit culpæ vel indecentiæ periculum : atqui in ceteris facti extra homicidium dubiis, nullum est culpæ vel indecentiæ periculum. Totum enim culpæ periculum fundaretur in periculo indecentiæ; cum ideo solum prohiberi possit Ordinum susceptio vel usus ei qui de irregularitate sua dubitat, quia non decet Ordines suscipi vel exerceri ab eo qui irregularis esse potest : atqui nullum est in præsentī casu periculum indecentiæ. Ad hoc enim satis est ut lex virtualiter dispenset ab irregularitate eum omnem qui vere & serio dubitat an posuerit actionem cui annexa est irregularitas, nisi actio illa sit homicidii : atqui lex virtualiter dispensat eum omnem : sicut virtualiter dispensat eum qui post seriam rei inquisitionem, consultosque graves Theologos, permanet in dubio juris; imo dubium facti de quo agimus, importat dubium juris, ut probatum est; ergo.

Ex his principiis colligunt Salmanticenses 1. Laicos ne in ipso quidem dubio facti ad homicidium pertinentis, pro irregularibus habendos esse, quia citata jura nonnisi de Clericis loquuntur; sed male : tum quia id repugnat D. Thomæ, & communi Doctorum sensui, qui, ut supra dictum fuit, legitimus est Canonum interpres; tum quia eadem ratione dici posset irregularitatem in dubio homicidii a solis Presbyteris contrahi, cum de iis solum citata jura loquantur. Colligunt 2. in dubio mutilationis neminem debere gerere se pro irregulari, quia mutilatio non est vere & proprie occisio. Colligunt 3. Clericos in dubio quoad Ordinum susceptionem aut usum irregulares esse, non autem quoad alios effectus, quia jus de solis Ordinibus loquitur, non autem de Beneficiis v. g. vel aliis hujusmodi. Idipsum satis communiter docent alii Theologi, quia, inquirunt, materia est odiosa, in qua proinde ab uno ad aliud fieri non debet extensio. Suarez ibid. sect. 6. Bonacina disput. 7. punct. 5. num. 4. & 8.

PARS SECUNDA.

De irregularitate ex defectu.

AB irregularitatibus ex defectu, ut quæ notiores sint & communiores, initium ducimus : eas vero quo ordine supra recensuimus, eodem hic sigillatim prosequemur.

CAPUT PRIMUM.

De irregularitatibus ex defectu natalium.

Defectu natalium laborant illegitimi; illegitimorum vero duplex est genus: alii *physice* illegitimi sunt, alii illegitimi sunt *canonice*. Illegitimi physice & naturaliter dicuntur ii qui ex parentibus vero matrimonio non conjunctis procreati sunt. Canonice illegitimi sunt ii qui suscepti sunt ex vero & legitimo conjugio, sed cujus usus evasit illicitus per solemne castitatis votum, seu in Ordinis sacri susceptione, seu in Professione religiosa legitime * emissum. Variæ sunt species eorum, qui reipsa & physice illegitimi sunt. Primo enim dividuntur in *naturales* & *spurius*. Naturales ii sunt qui orti sunt ex copula illicita eorum qui inter se matrimonium contrahere poterant: & quidem si orti sint ex soluto & concubina domi non retenta, vocantur *Nothi*; si ex soluto & scorto seu meretrice, vel alia quavis fornicaria, quæ palam libidinem exercens quæstum facit, vocantur *Manzeres*, ut patet ex Deuter. cap. 23. si ex soluto & soluta, domi retenta, dicuntur simpliciter *naturales*. Spurii sunt universaliter alii omnes illegitimi, qui etiam dicuntur nati ex damnando coitu, quia scilicet nati sunt ex copula quæ non toleratur legibus humanis ut simplex fornicatio, sed potius iisdem damnatur. Superiorum variæ sunt species: alii sunt *adulterini*, qui ex conjugato & soluta, vel ex soluto & conjugata, vel ex conjugato & conjugata ortum ducunt; alii *incestuosi*, nati ex his qui quo tempore peccaverunt, matrimonium contrahere non potuissent propter aliquod affinitatis vel consanguinitatis impedimentum ad irrationem matrimonii sufficiens; alii qui *sacrilegi* dici possunt, quia vel ex homine in Sacris constituto, aut Religionem professio, vel ex Moniali, vel ex utroque prodierunt. Ad hos accedunt qui ex stupro, vel raptu originem trahunt. Hæc paulo fusius exponi oportuit, quia conducere possunt ad facilitatem vel difficultatem dispensationis, cum præcipiat Innocentius III. cap. 10. *De renunt. ut inter nothos, & manzeres, & naturales & spurios distinguatur*: qui tamen criminis unde nati sunt, gradum exprimere volunt, * ut exprimere tenentur, circumlocutione potius quam vocibus nothi, v. gr. vel manzeris uti debent; ex enim voces varie apud varios intelliguntur: alii per nothos, eos intelligunt, qui ex viro conjugato & concubina sive domi retenta, sive non, prodierunt; alii per spurios, infantes ex sacrilegio natos exprimi putant. Vide Thomassin. discip. p. 4. lib. 2. cap. 29. Gibert. de irregul. p. 653. Suarem disp. 50. sect. 2. His positis, sit

CONCLUSIO I. Illegitimi tam physice quam canonice, irregulares sunt, sive illegitimitas eorum occulta sit, sive publica.

Prob. 1. pars de illegitimis physice, tum ex cap. 1. & ultim. *De Filiis Presbyt.* tum ex capit. 1. ejusdem tituli in 6. Secunda pars de illegitimis canonice, constat ex cap. 14. *De filiis Presbyt.* utraque tenetur ab omnibus. Ratio cur hanc irregularitatem invexerit Ecclesia, triplex afferri solet. Prima est periculum incontinentiæ ex imitatione paterna:

nam

* V. Pontas Empech de l'Ordre 6. 5.

* Gib. p. 654.

nam sepe solet similis filius esse patri, & vitia parentum etiam ad posterum transferuntur, cap. 10. dist. 36. Secunda est, tum odium paterni criminis, quod Deus ipse in filiis visitat; tum justa ratio metuendi, ne hoc vitio laborantes, populorum ludibrio & districtis exponantur. Tertia est, ut paterna incontinentia memoria e locis consecratis .: longissime atceatur. Trid. sess. 25. cap. 15. *De reform.*

Probat 3. pars, de iis etiam quorum illegitimitas occulta est. 1. ex unanimifere Doctorum consensu. 2. quia ubi lex generaliter & indistincte loquitur, nulla adhiberi debet distinctio seu restrictio: atqui jura quæ illegitimos declarant irregulares, generaliter loquuntur, neque distinguunt inter occultos & notos. 3. quia non magis necessaria est notorietas ad inducendam irregularitatem ex defectu natalium, quam necessaria sit in aliis casibus: atqui in aliis casibus (infamiam excipio) non requiritur notorietas, ut supra dictum est; ergo nec in casu defectus natalium, qui non parit irregularitatem ratione infamiae, sed ob alias rationes paulo ante memoratas, quibus & hæc non infimi momenti addi potest, quod hujusmodi homines ut plurimum esse solent moribus male temperatis; quia a parentibus in tenera ætate negligi, & ab iisdem cum magna incuria haberi consueverunt; unde fit ut sæpius paternæ vitæ imitatores fiant.

Hinc si noverit Titius se esse illegitimum, quamvis alii id ignorent, necessum est ut ante petat dispensationem, quam Ordines vel Beneficium excipiat, nisi legitima aliqua ratio excuset, puta quia urgetur ad suscipiendos Ordines, & dispensationem obtinere nequit absque gravi sui diffamatione apud Pontificem vel Episcopum, ut si quis pro Regis primogenito habitus, certo sciat se illegitimum esse, velitque Cardinalatum assequi, ut hæreditatem fratri legitimo relinquat, non tenebitur se dispensationem petendo, apud Pontificem infamare, ut docent Layman lib. 1. tract. 5. part. 5. cap. 5. num. 2. Gibalin. cap. 3. qu. 1. num. 4. sequiturque ex iis quæ dixi in Tract. de Cens. 1. part. cap. 4. p. 748.

Quæres: possetne mater suadere filio quem sola illegitimum esse cognoscit, ut Clericatum ingrediatur.

R. posse, si legitimæ vocationis indicia præferat. Ratio est, quia mater hoc suadens, nec peccat, nec alieni peccati causa est. 1. non peccat, cum ipsa turpitudinem suam filio aperire non teneatur, nisi forte id exigant causæ multo graviiores. 2. nec causa est cur peccet filius; cum & illud quod ei suadet, per se & suapte natura bonum sit, & supponamus eum invincibiliter ignorare irregularitatem suam. Quod si quis inculpabiliter ob ignorantiam ad Ordines promotus, irregularitatem qua ligatur, certo comperiat, necesse est, ut statim ab Ordinum usu abstinere, donec dispensationem obtinuerit. Ita Bauny tract. 11. q. 14. ubi addit illegitimum, qui sciens & volens, ordinari se permittit, numquam aut raro, nec sine labore magno rehabilitari posse.

Quæres iterum, an filius qui pro legitimo habetur, teneatur habere fidem patri vel matri, qui in extremis declarant eum esse illegitimum.

R. non teneri, nisi rationibus validis convincatur. Ratio est 1. quia alleganti etiam cum juramento suam turpitudinem in præjudicium alterius, nulla debetur fides, ut docent Canonistæ cum Glossa in cap. 9. *De permissione & remiss.* 2. quia favor matrimonii semper prævalet, unde receptum istud

istud l. 5. ff. *De in ius vocando*: *Pater is est quem nuptia demonstrant*. 3. quia possessio bonæ fidei cum titulo legitimi matrimonii, non satis eliditur per testimonium matris, quæ declarando se adulterii capacem fuisse, satis aperit se quoque capacem esse mendacii. 4. quia accedit praxis Senatus Parisiensis, qui ann. 1656. pro legitimo haberi voluit filium mulieris cujus maritus impotentem se esse contendebat, quod & ab uxore ejus confirmabatur. Ita sentiunt Casuistæ complures quos citat & sequitur Pontas v. *illegitime* cas 7. & 13.

Aliud esset si illegitimitas validis & quasi invictis rationibus probaretur, ut si mater demonstraret maritum suum toto conceptionis & natiuitatis filii tempore abfuisse. Quod si filius matris auctoritate pressus, ei fidem habeat, sequæ illegitimum putet, tunc etsi forte legitimus sit, dispensationem petere debet, priusquam Ordines suscipiat, iisve fungatur; alioqui peccaret agendo contra conscientiam, prout docet Hugol. cap. 4. §. 6. Suar. disp. 50. sect. 4. num. 7. Si vero anceps & dubius permaneat, non tenetur gerere se ut irregularem, quia in dubio facti extra homicidium, non subsistit irregularitas. Ita auctor Collat. Andeg. p. 138. & sequitur ex dictis.

Quæres 3. quid sentiendum de infantibus expositis.

R. Alii eos legitimos esse censent. 1. quia nulla lege declarantur illegitimi. 2. quia generaliter receptum est, ut qui non cognoscitur nec probatur indignus, dignus debet æstimari; idque colligitur ex cap. unic. *De servitio*: atqui infantes expositi nec cognoscuntur, nec probari possunt illegitimi; ergo legitimi reputari debent. 3. quia certum est multos quotidie exponi infantes, non propter parentum crimen, sed propter inopiam; ergo expositi, sunt tantum in casu dubiæ originis, in quo nemo debet præsumi irregularis. 4. quia Gregorius XIV. Bulla anni 1591. in gratiam confraternitatis pro expositis concessa, declaravit eisdem habendos esse pro legitimis in ordine ad Ordines & Beneficia, ut post alios docent Basil. Pontius lib. 2. *De matrim.* cap. 6. Salmant. tract. 10. c. 9. num. 44. Hæc opinio tenetur a multis quos fusc citat & sequitur Gibal. ubi supra: pro eadem stat Ducasse par. 1. cap. 10. sect. 1. num. 2.

Alii contendunt, infantes expositos pro illegitimis haberi debere. Probant 1. quia in obscuris quod verisimilius est attenditur, ex L. 114. ff. *De div. reg. juris ant.* cui consonat Reg. 45. in 6. quæ sic habet: *Inspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit*: atqui multo verisimilius est, infantes expositos, esse illegitimos, & longe sapius contingit ut exponantur illegitimi quam alii, prout agnoscunt qui majorem hujusce rei notitiam habent: unde testatur Hugolinus se per annos multos quibus animarum curam gessit, nunquam vidisse expositos qui ex legitimo matrimonio procreati essent, & Garcia part. 7. de Benefic. c. 1. n. 10. certum esse ait ex centum qui exponuntur, plusquam 90. esse illegitimos.

Prob. 2. ex Glossa, juxta quam illegitimus dicitur qui patrem offendere non potest: vel si offendit, verecundum offendit; atqui expositi patrem suum offendere non possunt; ergo.

Probant 3. ex praxi Galliæ, ubi nullus ad tonsuram admittitur, nisi probet se ex legitimo matrimonio ortum esse. Pro hac sententia stant Tolet. lib. 1. cap. 53. Covarruvias, Suarez, Habert, Pontas v. *Irregularis* cas 119.

Nec

Nec nocent, inquit, alterius partis momenta, quæ sic solvi possunt.

Ad 1. Necesse non est, ut infantes expositi, lege aliqua illegitimi declarantur, sufficit ipso facto & experientia constet multo rarius exponi eos qui legitimi sunt, quam qui ex crimine ortum trahunt.

Ad 2. Satis probantur indigni illi, quorum indignitas moraliter certa est, & talis communius æstimatur: porro opinio quæ expositos illegitimis annumerat, est communior opposita.

Ad 3. Non negamus, multos exponi infantes legitimo matrimonio procreatos, ut de Moysæ, Semiramide & aliis constat: quæstio est, an non multo plures exponantur illegitimi, quam legitimi, & an propter favorem paucorum qui non cognoscuntur, a generali regula descedendum sit. Certe in iure non deducitur efficax argumentum a paucis exemplis, sed a communiter contingentibus: quapropter infantes expositi non sunt in casu originis omnino dubiæ, sed probabiliter vitiosæ. Non sumus in dubio, sed in claris, scilicet expositos, ut plurimum illegitimos esse, ait Marchinus tract. 1. de Ordin. part. 10. cap. 1.

Ad 4. Objecta Gregorii XIV. Constitutio, cujus vestigium in Bullario reperire non potui, non multum probat, ut fatetur ipse Gibalinus; quia dici potest eam non continere jus universale, sed speciale indultum huic confraternitati concessum, & dispensationem pro infantibus ab eadem nutriendis, unde ex ea potius probaretur illegitimatio expositorum quam legitimitas.

En utriusque partis momenta: quæstio, re bene inspecta, non est summi momenti; nonnunquam enim continget, ut infans expositus ad Ordines præsentetur inconsulto Episcopo. Porro qui expositis minus favent, eosque pro illegitimis haberi volunt, fatentur satis communiter Episcopum posse cum expositis dispensare, ut suscipiant Ordines, & in iis bona fide susceptis ministrant, quia irregularitas quæ non est penitus certa ab Episcopo relaxari potest, Ita Covarruvias, Bonacina, Suarez, Habert, & alii complures; idque confirmari potest ex eo quod alibi dictum est, vota quæ aliunde Papæ reservata sunt, jam non reservari cum dubia sunt. Vide dicta in Tract. de Cens. part. 2. cap. 1. art. 5. qu. 5.

Addunt aliqui ex iisdem Theologis, licitum esse exposito usum Ordinis quem bona fide suscepit; cum in dubio melior sit conditio possidentis, nec æquum sit aliquem jure jam quæsito privari. Verum hæc decisio eorum principii male congruit: juxta eos enim, qui post susceptos Ordines cognoscit se in infantia expositum fuisse, non tam dubius est de illegitimitate sua, quam de ea moraliter certus: unde moraliter etiam certus est, se nullum habere jus Ordines exercendi, nisi prius obtenta dispensatione; ergo saltem ad Episcopum recurrere debet.

Ex dictis satis quidem intelligitur illegitimos ab Ordinibus excludi; sed necdum intelligitur quid requiratur aut sufficiat, ut quis relative ad Ordines legitimus censeatur. Sit itaque

CONCLUSIO II. Legitimi sunt relative ad Ordines & Beneficia. 1. qui nati sunt de matrimonio vero, sive in ratione Sacramenti verum sit, * ut esse solet matrimonium quod contrahunt Fideles; sive solummodo verum sit in ratione contractus civilis, quale est matrimonium Infidelium, quorum filii adhuc essent illegitimi, etiam si eorum parentes

* Vid.
Tournely
de matri-
mon p. 41.

tes in gradibus ab Ecclesia prohibitis contraxissent, ut docet Innocentius III. cap. 15. *Qui filii sint legitimi*.

2. Qui nati sunt de matrimonio, nullo quidem & invalido propter aliquod impedimentum dirimens, sed invincibiliter saltem ab uno contrahentium, ignoratum; idque verum est, etiamsi impedimentum postea innotuerit, & partes per Judicis sententiam a se invicem separatae fuerint. Ita statuitur cap. 2. & 14. eodem tit. hocque cognoscunt auctores nostri, & inter alios Coll. Andeg. p. 131. Pontas v. *Illegitime* cas. 2. & 3. Si tamen parentes aut clandestine contraxissent, aut bannorum promulgationes omisissent, non censerentur impedimentum quo ligati erant bona fide ignorasse; unde filii reputarentur illegitimi & irregulares.

3. Qui licet ex fornicatione nati sint, per matrimonium deinceps contractum legitimati sunt; quæ propositio extenditur 1. ad filios quorum parentes nonnisi post intermedias nuptias, matrimonium contraxissent. Quare si Petrus ex Lucia concubina filium habuerit, deinde Mariam duxerit in uxorem, eaque defuncta, Luciae nupserit, filius Luciae, non obstante intermedio Petri cum Mariae conjugio, legitimus fiet. Ita docet Pontas ibidem cas. 6. post Hostiensem; ex quo colligit Marchinum. 32. filium concubinae postquam legitimatus est, potius esse aliis filiis, si quos ex Maria habuerit Petrus, iisque in majoratu, primogenitura, fideicommissio esse præferendum, quod aliis expendendum relinquo. Extenditur 2. ad filios quorum parentes nonnisi in extremis matrimonium contrahunt: matrimonium enim sic contractum, verum est Sacramentum, adeoque eisdem debet parere effectus, ac alia matrimonia, nisi humana lex quædam obstat, ut obstitit in Gallia declaratio Ludovici XIII. ann. 1639. quantum ad effectus civiles. Pontas ibid. cap. 5. & clarius Gibert p. 663.

Circa hæc nota 1. legitimationem quæ fit per matrimonium subsequens, non sufficere ut quis promoveri possit ad Cardinalatum, aut ad Beneficium quod ex fundatione sua nonnisi vere legitimis conferri debet; legitimati enim non sunt strictè legitimi, sed solum fictione juris: porto fundationes strictè intelliguntur. Vid. Gib. p. 663. & melius Coll. And. p. 142.

Nota 2. ad hoc, ut filii ex illicita copula concepti, per matrimonium subsequens legitimantur, necessum esse, ut coitus tempore parentes matrimonium contrahere potuerint: unde si vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eam duxerit, nihilominus spurcius erit filius, prout definit Alexand. III. cap. *Tanta est vis*. 6. *Qui filii sint legit.* Eadem de causa, si consanguineus cum consanguinea, vel affinis cum affine, in gradibus ab Ecclesia prohibitis, rem habuerit, filii inde concepti non legitimabuntur per matrimonium deinceps contractum, quia conceptionis tempore, parentes ob impedimentum consanguinitatis aut affinitatis, valide contrahere non potuissent. Et hoc adhuc verum esset, etiamsi ante prolis nativitatem, parentes ex dispensatione legitimum matrimonium contraxissent, quia semper in hoc casu verum est prolem susceptam seu formatam fuisse eo tempore quo parentes contrahere nequibant. Ita Suarez, Avila p. 7. d. 3. Collat. Andeg. p. 132. & Pontas ibid. cap. 8. Quod si parentum alteruter impedimentum de quo agimus invincibiliter ignorasset, ut si soluta ab eo cognita fuisset quem con-

jugatum esse prorsus nesciebat, censent non pauci quos citat & sequitur * Marchinus, prolem per matrimonium subsequens legitimari, quod difficultate non caret. Utut sit, si post conceptionem proles, subortum sit inter ejus parentes impedimentum dirimens, non desinet proles per matrimonium deinceps cum dispensatione contractum legitimari, quia verum est in hoc casu parentes coitus tempore, matrimonium contrahere potuisse. Ita auctor Coll. Andeg. p. 134. qui ibidem docet, filium non legitimari per matrimonium subsequens, etiamsi parentes ejus dispensationem obtinuerint ad legitime contrahendum: quia dispensatio non operatur ultra terminos ejus; ergo cum termini ferunt ut matrimonium legitime contrahatur, non autem ut proles ante concepta legitimetur, proles quo tempore impedimenti dirimentis concepta est, non legitimatur per solam dispensationem de novo contrahendi, adeoque nova opus est dispensatione quæ ipsam prolem legitimet.

* ubi sup.
num. 33.

Not. 3. filios legitimos aliquando a Beneficiis, imo ab Ordinibus perinde ac illegitimos arceri. Sic 1. filius legitimus Beneficia a patre possessa, immediate post eum tenere non potest, ex c. 11. de filiis Presbyt. & hoc in nepotibus relative ad avos locum habet ex Rebuffo, & aliis quibusdam. Sic 2. Hæretici, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii, usque ad secundam lineam paternam, ad primam vero maternam, sunt inhabiles ad Beneficia, ex cap. 15. De Hæret. in 6. quod in Gallia erga Hæreticos toleratos usum non habet, ut alibi dicam. Sic 3. filius & nepos hominis qui Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium dederit vel favorem... quovis Beneficio, ipso jure privatus est, & a fortiori ad alia possidenda inhabilis, & ab Ordinibus omnino exclusus, ex cap. 2. De pænis in 6. Vide Gibert de Irregular. p. 656.

V. Cabas.
Jur. l. 2.
c. 9.

Quæres quot modis tolli possit irregularitas ex defectu natalium.

R. eam tolli quatuor modis. 1. enim tollitur Professione Religiosa, sed solum partialiter, ut constat ex cap. 1. De filiis Presbyt. Ratio hujus privilegii est, quod Professio Religiosa per se removeat ab occasionibus in quibus filii paternæ incontinentiæ imitatores esse possint: unde sequi videtur, quod docet Gibert p. 662. Religiosum qui vota sua cassari curat, nequidem receptis in monasterio Ordinibus uti posse, multo minus ad alios quos nondum recepit promoveri, quia cessante causa, cessare debet effectus; favet Pellizarius infra. Hanc tamen consequentiam tam admitteret Suarez, qui notat nullum in toto juris contextu apparere vestigium dispensationis irregularitatis ad reincidentiam; neque ex eo quod reincidentia hæc constitui potuerit in casu præsentis, sequitur eam de facto fuisse jure canonico constitutam.

Dixi 1. Professione Religiosa, sola enim habitus susceptio non sufficit, ne docent communiter Canonistæ apud Suarem ibid. num. 12. Excipe, nisi aliud ferant privilegia Ordinis, de quo vide Pelliz. tom. 2. cap. 3. sect. 4. num. 128. pag. mihi 622. ubi refert privilegium a S. Pio V. ann. 1567. concessum Patribus Theatinis, ut quicumque ingrediuntur eorum Ordinem animo profitendi, in eo ante Professionis emissionem dispensari possint, super irregularitate ex quocumque defectu & impedimento, modo non proveniat ex homicidio voluntario.

Dixi 2. *solum partialiter*: nempe quoad Ordines & Beneficia simplicia, quia cit. cap. 1. *De filiis Presbyt.* præcipitur ut hujusmodi illegitimi, etiam professi, *Prælationes nullatenus habeant*: unde etiam inferri solet collationem Prælaturæ cujuslibet, sive secularis, qualis est Episcopatus, Abbatia Commendata &c. sive Regularis, qualis est Superioritas monastica, Dignitas, aut Personatus Monacho vel Canonico Regulari illegitimo factam absque prævia Romani Pontificis dispensatione, esse jure communi invalidam. Prior claustralis, Abbat qui in monasterio residet, illudque regit subiectus, Subprior item, & Novitiorum Magister non indigent dispensatione, quia officia hæc in rei veritate, nec Prælaturæ sunt, nec Dignitates, sed functiones ad nutum Abbatis, Priorisve amovibiles.

Quod dixi, illegitimos etiam professos, inhabiles esse ad Prælaturas, intelligitur de jure communi; nam de privilegio speciali certis Ordinibus concessio, fieri potest, ut qui iis in Ordinibus profitentur, eo ipso ad omnes Religionis Prælaturas idonei & inhabiles efficiantur. Saltem constat apud Religiosos, Prælatos eorum posse cum illegitimis dispensare ad Prælaturas quascunque & Dignitates, iusta interveniente causa, hoc enim iis concesserunt Gregorius XIV. an. 1590. Clemens VIII. an. 1597. & Paulus V. an. 1599. sed quia Privilegia Religiosorum, eorumque communicatio, sunt mare magnum, & infinitæ discussionis, hic gradum sisto. Qui plura volet, adeat Pellizarium ubi supra, Tamb. de jure Abbat. tom. 1. d. 5. q. 14. Salmant. tract. 10. c. 9. num. 57.

Duo solum hic annotata velim. 1. quid quod de viris Religiosis statim dictum est, ad Moniales ipsas extendi solere (licet hoc nullibi extet in Jure) adeout quæ ex ipsis illegitimæ sunt, ad Prælationes sine dispensatione assumi nequeant, nisi aliud ferant Ordinis privilegia. 2. Prælatos Regulares cum subditis suis dispensare posse in omnibus illis, in quibus possunt Episcopi cum suis subiectis: idque partim ex jure communi, quia jurisdictionem in suos habent quasi Episcopalem, partim ex privilegio S. Pii V. Qua de re consulatur, si potest, Bona Gratia Capucinus v. *Absolutio quoad fratres* num. 14. & v. *Irregularitas*, num. 259.

Secundo tollitur irregularitas ex defectu natalium, per legitimatorem; legitimatio autem fit dupliciter: alia fit per matrimonium, de qua paulo ante dictum est; alia fit absque matrimonio, eaque vel a Papa conceditur, vel a Principe. Quæ fit a Principe, non inservit, nisi ad effectus civiles; unde vi ipsius nemo ad Ordines vel Beneficia idoneus efficitur; exceptis tamen extraneis, qui, modo nihil aliunde desit, obtentis a Principe iis Litteris quas *Naturalitatis* vocant, Beneficiorum in hoc Regno possidendorum capaces efficiuntur. Quæ vero a Papa conceditur, non inservit ad effectus civiles, sed solum ad Ecclesiasticos: unde sic legitimatus, & ad Ordines omnes evecti potest, & ad quælibet Beneficia promoveri, iis, ut jam dixi, solum exceptis quæ a fundatione habent, ut nonnisi legitimis conferri possint, qualia sunt Beneficia S. Urbani Trecentis, & S. Hilarii Picavienfis, de quo vid. Fevret lib. 3. de abusu c. 1. Ceterum legitimatio eo solum differt a dispensatione, quod hæc generalis non sit: unde dispensatus ad ea solum habilis est quæ dispensatione exprimuntur, legitimatus vero, ad Ordines, & omnia Beneficia promoveri potest.

Tertio,

Tertio, tollitur eadem irregularitas per dispensationem, circa quam hæc notanda sunt.

1. Solus Papa dispensat ad *Ordines majores*, vel *Beneficia curam animarum habentia*, ex cap. 1. *De filius Presbyt.* in 6. Episcopi proinde dispensant solum ad tonsuram, & Ordines minores, eaque Beneficia quibus *animarum cura non immineat*, ibid. dummodo Beneficia hæc Ordinem sacrum hic & nunc non exigant, modo etiam non sint Dignitates, vel Personatus, quæ non intelliguntur nomine Beneficiorum simplicium; modo denique non sint ex numero eorum super quibus solus Romanus Pontifex dispensare valet: neque enim dispensare potest Episcopus, ut quis Beneficium paternum etiam simplex, immediate teneat. V. Sait. lib. 6. c. 11. n. 10°

2. Necessitas recurrendi ad Papam pro dispensatione ad Ordines sacros, & Beneficia duplicia, locum habet, etiamsi illegitimitas omnino occulta sit, quia facultas dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto, per Tridentinum Episcopis concessa, de iis solum intelligitur quas quis ex proprio delicto incurrit, ut docet tutior & probabilior opinio contra Avilam. Ubi tamen irregularitas penitus occulta est, haud necesse est ut ad Datariam, sed sufficit ut ad Pœnitentiariam recurratur, ubi neque nomen, neque cognomen, neque Diœcesis exprimi debent.

3. In hac dispensatione petenda, omnino exprimendum est, an illegitimus sit ex soluto & soluta; ex soluta & conjugato; ex Sacerdote an ex Laico: tum quia qui ex graviore nati sunt crimine difficilius dispensantur, ut jam dictum est; tum quia iidem aliquando duplici egent dispensatione: sic illegitimus qui in eadem Ecclesia in qua pater suus Sacerdos Beneficium habet, vel habuit, Beneficium adipisci contendit, indiget dispensatione gemina, qua & ad Beneficium ut sic, & ad Beneficium in tali Ecclesia obtinendum idoneus reddatur. Ita habetur cap. 12. & 16. *De fil. Presbyt.*

4. Quod potest Episcopus respectu illegitimorum, hoc potest Capitulum *Gib. 7. 665.* Sede vacante, & Abbates jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, pro-
ut docent Barbosa de potest. Episcop. alleg. 45. nu. 26. Suar. disp. 50. sect. 5. *Col. And. 144.*
n. 6. Salmantic. num. 51. Collat. Andegav. p. 147. Ratio pro Capitulis est, quod Capitulum succedat in jurisdictionem ordinariam Episcopi in iis omnibus quæ jure non prohibentur: atqui facultas dispensandi est actus non Ordinis sed jurisdictionis; unde eam exercere potest Episcopus nondum consecratus: aliunde potestatis hujus exercitium nullibi in jure prohibitum est Capitulis; ergo. Ratio pro Abbatibus prædictis est, quod in nullo præterquam in consecratione differant ab Episcopis.

5. Non conveniunt Doctores, an Episcopus cum illegitimo dispensare possit ad effectum possidendi Canonicatus in Ecclesia Cathedrali. Alii affirmant, quia Canonicatus ille reipsa est Beneficium simplex, & potestas Ordinariorum, utpote favorabilis, non est absque gravi fundamento restringenda. Ita Gibert ibid. Pontas v. *Dispense d'irregularité* cas 28. Deselva Regius in Parlamento Parisiensi Advocatus, quibus ex extraneis favent Archidiaconus, Oldradus, & Jason apud Cabass. lib. 2. cap. 9. Alii negant: tum quia Ecclesiæ Cathedrales, Ecclesiæ nomine simpliciter expresso non intelliguntur ex cap. 4. *De Prob.* in 6. tum quia præcipit Tri-

dentinum sels. 24. cap. 12. ut Canonici Cathedralium ad aliquem e majoribus Ordinibus promoveantur. Ita Coll. Andeg. p. 148. post Rebuffum in praxi part. 2. tit. de dispensat. circa natalia num. 10. & 11. ubi pro se citat Decisiones Rotæ. Utrumque tamen hoc argumentum non est cogens. Nam 1. ex eo quod Canonici Cathedralium ad Ordines sacros promoveri aliquando debent, sequitur quidem necessarium esse, ut aliquando ad Sedem Apostolicam recurrant, non sequitur vero eos vi præcise Canonici ad dispensationem hanc obtinendam teneri. Addo Canonicos Cathedralium nonnumquam per plures annos ab Ordinibus sacris suscipiendis abstinere posse. 2. licet Ecclesiæ Cathedrales non semper intelligantur sub nomine Ecclesiarum simpliciter prolato, sub eo tamen sæpius intelliguntur, ut in objecto capite docet Bonifacius VIII. quidni ergo in præcise casu intelligantur, ubi jus absolute & indistincte loquitur? Hæc itaque posterior opinio præcise mihi tuta videtur, quamvis ob sententiarum diversitatem, & litium quæ intentari possent fugam, auctor sim illegitimis qui ad Cathedralium Canoniciatus nominantur, ut ab Apostolica Sede dispensationem obtinere curent.

6. Qui a proprio Episcopo dispensationem obtinuit ad effectum possidendi Beneficii simplicis, ubique dispensatus censetur, adeoque in alia etiam Diocesi Beneficiis simplicibus donari potest, prout cum aliis docet Sairus ibid. num. 12.

7. Dispensatio, prout a legitimatione distinguitur, stricte interpretanda est: unde dispensatus ad Ordines, non intelligitur dispensatus ad Ordines sacros, nisi aliud de mente S. Pontificis colligatur ex circumstantiis. Dispensatus ad Diaconatum, censetur quidem & ad Subdiaconatum dispensatus, non vero ad Sacerdotium; dispensatus ad unum Beneficium non est dispensatus ad plura; dispensatus ad Beneficium simplex, non est dispensatus ad Curatum; neque ad Episcopatum, qui simpliciter ad Dignitates dispensatus fuit. Ratio est, quia recessus a jure communi odiosus est, odia vero restringenda sunt, non amplianda. Bonac. disp. 7. q. u. 2. punct. 3. num. 14. & fusius Sair. num. 16.

CAPUT SECUNDUM.

De irregularitate ex defectu animi.

Defectus animi irregularitatem inducentes, tres numerantur, scilicet defectus rationis, scientiæ, & fidei confirmatæ.

Primo quidem irregulares sunt qui totaliter carent usu rationis, quales sunt pueri & perpetuo amentes; qui proinde nec ad Ordines promoveri, neque eorum quos forte suscepissent, actiones exercere possunt, durante illo rationis deliquio. Ratio est, quia qui nequidem more humano agere potest, multo minus sacra Religionis officia exercere valet. An valeant Ordines puero collati; an item teneatur, postquam adoleverit, castitatem profiteri, expendunt Theologi in Tractatu de Ordine.

2. Ex eodem rationis defectu irregulares sunt, non ii solum qui habitualiter & perpetuo, sed & ii quoque qui variis temporum interval-
lis a rationis usu excidunt; ut lunatici, qui lucida quædam habent ra-
tionis

monis intervalla, sed & quasdam ejus eclipses patiuntur; *energumeni*, seu arreptitii, qui a malo dæmone vexantur, & ideo sui compotes non sunt; *furiosi*, qui irruente furoris accessu, non sunt liberæ mentis: sub furiosis non comprehenduntur ii qui in febris ardore aliquando ad furorem usque delirant; *epileptici*, qui morbo comitiali, quod malum caducum vocant, ita corripiuntur, ut interclusis sensibus statim cadant quasi exanimis. Horum & similium irregularitas colligitur, tum ex dignitate ministerii sancti quod ab iis tractari non decet, quos ne mundani quidem rerum suarum participes esse vellent; tum ex Canon. 2. d. 33. ubi *qui in furiam aliquando versus insanit*, ab Ordinibus excluditur. Vide etiam cap. 3. 4. & 5. ibid. cap. 2. VII. qu. 2. & Canon. 13. Concilii Tolet. XI.

Circa hæc quadam sunt summo opere pensanda. 1. itaque facilius lunatici, dæmoniacy & alii, ab Ordinibus arcentur antequam susceperint, quam ab eorumdem jam susceptorum exercitio: unde qui vere amentes fuerunt, licet omnino in pristinum sanæ mentis statum restituti sint, vix unquam admitti ad Ordines possunt; tum quia semper timendum est ne *Col. And. p. 163.* malum idem redeat quod prius; tum quia raro contingit ut hujusmodi homines sana penitus mente fruantur. Si tamen iusta quandoque causa postulet, ut qui olim insanivit, ad Ordines evehatur, ante omnia consulendi erunt periti Medici, ut judicetur an plene convalescit: deinde juxta multos, contra Gibert, obinenda ei erit dispensatio, quam alii nonnisi a Papa concedi posse putant, quia solus Papa dispensat in irregularitatibus ex defectu; alii ab Episcopo tribui posse censent, quia dispensatio pro præsentī causa nullibi Papæ reservatur. *Gibert. Inst. Eccl. 2. edit. p. 1. tit. 6.*

2. *Energumeni*, dæmoniacy, & alii id genus, etiam cum a dæmonis imperio & vexatione liberati sunt, dispensatione indigent, prout docet Tolet. lib. 1. c. 64. n. 4. Suar. ibid. nu. 7. Bonac. num. 24. Gibert. p. 703. imo stando Canonibus supra citatis, vix unquam ordinandi sunt. Contrarium fuisse defendit Gibal. ob Canon. 78. ex iis qui Apostolici dicuntur, qui sic habet: *Si quis dæmonem habeat, Clericus non efficitur . . . mundatus vero recipit*. Verum textus ille sufficienter solvitur, dicendo cum Suare, vel legem hanc posterioribus Canonibus restrictam fuisse, cum multiplicato Fidelium grege, eligi potuerunt qui nusquam sub dæmonis potestate vixissent; vel Canonem prædictum sic intellectum fuisse, ut dæmoniacy omnino sanati, ex dispensatione, ob specialia eorum merita ad Ordines promoveri potuerint. An autem a dæmone possessi saltem Ordines minores absque dispensatione recipere possint, disputant Theologi. Negat Toletus ibid. pag. mihi 279. ubi pro se citat Præpositum, & Turrecremata, quorum opinio, inquit, probabilior, & Canonibus conformior est. Addit, eos, si dum erant in minoribus, a diabolo vexari cœperint, nunquam ad majores Ordines esse promovendos, quod distincte docet Nicolaus I. cap. *Clerici* 3. dist. 33.

3. Epileptici vere sunt irregulares ex citatis Juribus. Consuetudine tamen receptum est, ait Cabassut. ut irregularitas non inducatur per affectus epilepticos qui acciderunt in infantia, imo & ante pubertatis annos; quia, ut docet Hypocrates, epilepsia sæpe curatur, & omnino recedit in iis qui pubertatem attingunt. Qui vero post pubertatem eo

Cabass.
l. 5. c. 19.
num. 8.

morbo corripiuntur, irregulares cenferi debent, quod, juxta Navarrum & Sylvestrum, de iis etiam verum est qui nonnisi semel hoc morbo capti fuissent. Expectandum igitur est donec vigesimum quintum ætatis annum attigerint; qui enim post ætatem hanc morbo illo affligi pergunt, vix unquam ab eo liberantur, ut tradunt post Hypocratem saniores Medici. Hinc colliges eum qui epilepsiæ accessus post annum vigesimum quintum ætatis suæ expertus est, nec Ordines suscipere, nec iisdem si ve bona, si ve mala fide susceptis uti posse, nisi obventa dispensatione, a Pœnitentiaria quidem, si res occulta sit, a Dataria vero, si accessus mali palam contigerint. Ita post Sambovium tom. 2. cal. 4. docent Collat. Andeg. p. 162. & Pontas v. *Irregularité*, c. 122.

Vid. c. 1.
vix. 9. 1.

4. Superest ut dicamus de iis qui solum post acceptos Ordines morbis modo recensitis obnoxii esse incipiunt; circa quos hæc statuenda. 1. qui frequenter his morbis corripiuntur, ab Ordinum exercitio removeri debent, ob indecentiam & periculum casus. 2. si quis horum Dei misericordia convalescit, permittunt Canones ut Ordinum functiones exercere possit, postquam competenti tempore probatus fuerit ab Episcopo, ut habetur Can. 3. dist. 33. Quamdiu autem durare debeat hæc probatio non conveniunt Casuistæ; alii anni unius spatium sufficere putant, prout fertur Canone mox citato; alii experientia freti, longiorem probationem exigunt, censentque rem committendam esse examini peritorum Medicorum, qui non permittant iis vexatos malis, antea functionum suarum exercitio restitui, quam judicaverint eos perfecte convalescisse. Ita Collat. Andeg. 3. Qui raro iis morbis impetuntur, vel graviter impetuntur, itaut spumas jactent, confusas voces emittant &c. vel leviores mali insultus experiuntur. Si primum, adhuc abstinere debent; si secundum, non prohibentur ab officio *Misse*, dum tamen habeant juxta se alium Sacerdotem, ut si illi cadant, vel deficiant, ille supplcat; verba sunt, & decisio S. Antonini part. 3. tit. 28. cap. 5. in fine. 4. demum iisdem morbis obnoxii non ideo privati manent Beneficiis suis, sed Vicariis uti debent.

Quæres quid sentiendum de iis qui vertigine laborant.

R. 1. eos stricte irregulares non esse, quia Canones nullibi de vertiginosis loquuntur.

R. 2. Si vertigines tam graviter afficiunt Sacerdotem, ut is sine indecentiæ & irreverentiæ periculo sacra facere non possit, tunc utique a celebranda Missa abstinere debet: si vero nullum vel leve subit irreverentiæ periculum, poterit quidem celebrare; sed omnia prævideri præcaverique necessum est, ne quid suboriat malum, puta celebrando in loco humili, cum altaria excelsa & ad quæ per plures gradus ascenditur, vertiginem pariant &c.

Sambov.
tom. 3.
c. 117.

V. Sair. l. 6
c. 13.
Suarez.
disp. 51.
sess. 1. n. 8.
sess. 23.
cap. 4.
C. 11. &
13.

Secundus animi defectus qui irregularitatem parere potest, est imperitia seu carentia scientiæ, pro cujus intelligentia, not. 1. non eandem ad omnes, sed majorem ad majores dignioresque Ordines scientiam requiri, ut patet tum ex antiquis Canonibus, tum præcipue ex Concilio Tridentino, secundum quod ad primam tonsuram requiritur ut ea initiandi, Sacramentum Confirmationis susceperint, & fidei rudimenta edocti fuerint, legereque & scribere scient. Ad Minores, ut iis donandi, saltem latinam linguam, & quæ ad eisdem Ordines pertinent, intelligent, itaut

ita ut nemo iis initiari possit, quem non scientia spes majoribus Ordinibus dignum ostendat. Ad Subdiaconatum & Diaconatum, ut ad eos promovendi, litteris & iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi sint. Litteræ quibus Subdiaconos ac Diaconos imbutos esse præcipit Sancta Synodus, complectuntur Sacramenti Ordinis notitiam, & intelligentiam Officii divini, ad cuius recitationem tenentur qui sunt in sacris. Ad Presbyteratum, ii solum promovendi sunt qui idonei sunt ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, & ad ministranda Sacramenta. Ad Episcopatum, ut eo insigniendi, quo ceteros dignitate, sic & scientia antecellant, ita ut agnos & oves, populum & ipsos populi conductores, pascere, regere, & instruere possint. Vide Fagnan. ubi infra.

Gibert.
P. 729.

Trid. ib.
cap. 14.

Not. 2. Non conveniunt Theologi, quis, ut ita dicam, requiratur ignorantia gradus ad inducendam irregularitatem. Alii censent eam contrahi per defectum scientiæ a Concilio Tridentino requisitæ; alii duplicem hic ignorantiam distinguere debere putant; alia talis est, ut impediat ne Ordinis suscepti officium exerceri possit, ut si Lector psalmos, Exorcista exorcismos quibus fugantur demones; Subdiaconus Epistolam; Diaconus Evangelium, legere non possint; alia impedit quidem ne rite & decenter obeantur Ordinum munia, non tamen ne eorum functiones simpliciter & secundum substantiam exerceantur, ut cum aliquis caret ea scientia quæ ad singulos Ordines requiritur a Concilio Tridentino. His positis, docent ii Theologi, prioris, non vero posterioris scientiæ defectum inducere irregularitatem. Ita inter alios Marchin. tract. 1. de Ord. p. 5. c. 1. n. 14. Gibalin. c. 3. q. 3. n. 5. & alij plures apud ipsum. Alii denique duplicem scientiam distinguunt: alia dicitur eminens, alia competens, quæ & mediocris seu sufficiens nominari potest, tamen si mediocrem a sufficienti distinguat Fagnan. in cap. Cum in cunctis. De electione n. 138. Scientia eminens, ea est qua quis subtiles & difficiles questiones discutere & definire novit, & in promptu sine librorum revolutione respondet, præsertim de fide, moribus & disciplina interroganti. Scientia competens seu mediocris ea est, ait Innocentius IV. in prædictum caput, qua quis, licet ad omnia in promptu respondere nesciat, scit tamen aliquo modo examinare negotia, & in libris quærere veritatem eorum quæ sibi proponuntur; seu scit solvere & respondere in his quæ admodum intricata non sunt, in difficilioribus vero & magis arduis, vel libros, vel homines se peritiores consulere: quæ quidem dubitandi facultas, longe rarior est & difficilior in Sacerdotibus quam sentiant multi, cum supponat generalem quamdam omnium Theologiæ partium notitiam; unde rudes & imperiti numquam aut raro dubitant. His præmissis,

Vid. ead.
Nisi 10.
De re-
nunt.

Dico 1. Qui caret scientia competente, nec Ordines suscipere sine gravi peccato, nec in susceptis ministrare potest. Ita Theologi, etiam non rigidi.

Prob. 1. Peccat qui in materia gravi violat jus naturale, divinum & ecclesiasticum: sed qui absque sufficienti scientia Ordines recipiunt, eos exerceant, in materia quæ non nisi ab impiis pro levi haberi potest, violant. 1. jus naturale, cum ipsamet natura dicat non admittendos esse ad munus spirituale, qui munus illud vix aliter quam mœchanice exerce-

cere

cere possunt. 2. jus divinum, cum Deus, etiam in antiqua lege, cuius ministerium quasi carnale erat, eos semper a suis altaribus repulerit, qui scientiam repulerant, ut patet ex c. 4. Ofce. 3. jus ecclesiasticum, ut constat tum ex Can. *Illiteratos* statim citando, tum ex iam relatis Concilii Trid. textibus; ergo.

Dico 2. Qui caret scientia competenti, qualem exigit Tridentina Synodus, habendus est pro irregulari.

Prob. 1. ex c. 1. dist. 36. ubi sic loquitur Gelasius: *Illiteratos, aut aliqua parte corporis vitiatos, vel imminutos, nullus presumat ad Clericatus Ordinem promoveri: quia literis carens, sacris non potest esse aptus officii*; unde sic illiterati, de quibus in hoc Canone loquitur Gelasius, vere sunt irregulares, non secus ac illi qui aliqua corporis parte imminuti sunt; atqui illiterati illi non ii solum sunt, qui ita ignari sunt & rudes, ut nequidem legere sciant, prout falso locum hunc interpretatur Gibalinus ibid. n. 7. sed & etiam qui scientia competente & necessaria carent. 1. quia illiterati quos Gelasius ad Clericatus Ordinem promoveri vetat, ii sunt qui ex litterarum defectu non possunt sacris apti esse officiis: atqui non ii solum qui legere nesciunt, sed & ii etiam qui scientia competenti carent, sacris Officiis inepti sunt, ut etiam fatentur adversarii, cum concedant tales illiteratos graviter peccare, si se ad Ordines promoveri permittant. 2. illiterati & ignari quos Gelasius ab Ordinibus excludit, ii utique sunt quos alii Canones præcipiunt graviter puniri una cum Episcopis a quibus ordinati sunt: atqui ignari illi sunt ii etiam qui scientia competente carent. Totum hoc argumentum constat ex sola lectione Capituli 14. *De astate* &c. ergo.

Prob. 2. quia ridiculum est, ut ea solum ignorantia in Diacono vel Sacerdote irregularitatem inducat, quæ eam in juniore Clerico inducit: atqui si vera sit Gibalini opinio, Diaconus vel Sacerdos eo solum scientiæ defectu irregulares erunt, qui in Clerico irregularitatem inducit: sicut enim Clericus ille non est irregularis, juxta Gibalinum, nisi cum legere nescit; sic nec irregulares erunt Diaconi vel Sacerdotes, nisi cum eo usque illiterati erunt, ut legere nesciant.

Ex his colliges, provisionem beneficii illiterato scientia competente destituito concessam, invalidam esse. Ita docent auctor Collat. Agath. Coll. 9. q. 4. p. 277. auctor Coll. Andeg. pag. 175. auctor theor. & praxis Sacram. c. 2. de irregul. Habert, Gibert p. 734. Ratio est, tum quæ qui ad Clericatum inhabilis est, ad beneficia habilis esse nequit; tum quia incapacitas ex defectu scientiæ orta, una est e præcipuis incapacitatibus: porro collatio beneficii incapaci facta, jure communi & Gallico invalida est, ut ostendit Gibert loco mox citato.

Objicitur contra secundam hanc nostram assertionem, 1. Tridentinum, cum præscribit scientiam ad singulos Ordines requisitam, nullam facere mentionem irregularitatis, quam incurrant qui ea scientia carent. 2. exigere idem Concilium, ut qui tonsura initiandus est, fidei rudimenta edoctus fuerit, nec tamen irregularem esse, qui hæc scientia tonsuram receperit.

R. ad 1. Necessè non est ut Tridentinum irregularitatem decernat in illiteratos, sed sufficit ut hæc in antiquis Canonibus decreta sit; est autem

tem decreta, ut etiam agnoscunt saniores Theologi. Et vero irregulares sunt, juxta plurimos ex adversariis, qui legere nesciunt, cum sint vere illiterati; & tamen non dicit Tridentinum, promovendos ad tonsuram, si legere nesciant, irregulares esse.

R. ad 2. Qui fidei rudimenta ignorant, vix aliter quam nomine Christiani sunt; quidni ergo dicantur irregulares? Deinde dato quod isti non sint irregulares, nihil inde colligi potest in gratiam illiteratorum, quorum irregularitas alibi continetur.

Dico 3. Irregularitas ex illiteratura aliquando indispensabilis est, aliquando ad tempus dispensari potest. Ratio primæ partis est, quod ignorantia aliquando tanta esse possit, ut qui ea laborat, beneficii vel Ordinis sui munia sine peccato exercere nequeat: quo in casu ignorantia hæc juri naturali & divino contraria est: unde scientiæ defectus tunc similis est defectui corporis qui Sacerdotem exponit periculo pretiosum Sanguinem effundendi. Ratio secundæ partis sumitur a contrario.

Conditiones dispensationis quæ illiteratis conceditur, quatuor in jure recensentur. Prima est, ut scientiæ defectus non sit gravis, utque sub-
Gibert.
de irreg.
p. 736.
 jectum quocum dispensatur, scientiæ quæ deest comparandæ capax sit. Secunda est, ut qui dispensatur, pietate polleat. Tertia, ut abstineat a functionibus quæ scientiam quam nondum assecutus est, postulant. Quarta, ut non occurrant alii qui absque dispensatione ad idem officium evehi possint; seu, ut desint viri ejusdem muneris capaces.

Dispensatio illiteratis a Papa concedi potest: an autem ab Episcopo concedi possit, controvertitur. *Arbitror, ait Fagnan. ubi supra n. 151. hodie post Tridentini Concilii Decretum, non procedere quod dicit Innocentius, parum scientes promoveri posse si sint dociles, id est apti ad discendum, saltem dispensative & ex magna causa. .: etenim Episcopi contra hoc Decretum Concilii dispensare non possunt, etiam ex magna causa: unde sacra Congregatio Concilii, etiam in locis ubi maxima est Sacerdotum inopia, nunquam censuit ignaros posse promoveri ad sacros. Addit alibi idem Canonista, Episcopum in casu necessitatis non debere exquirere tam exacte ab iis qui nec ad ministranda Sacramenta, nec ad animarum curam deputati sunt, habilitatem a Tridentino requisitam, prout declaravit S. Pontifex ea de re interrogatus.*

*In cap.
Quæris.
De meta-
te &c.
nu. 19.*

Censet tamen Canonista Gallus, Episcopum cum illiteratis aliquando dispensare posse: cum enim, inquit, ex c. 34. *De election. in 6.* dispensare possit Episcopus cum Parochis, ut usque ad septennium litterarum studio infidentes, promoveri minime sentiantur, nisi ad Ordinem Subdiaconatus dumtaxat, quidni ad Parochiam admittere possit hominem, necdum capacem satis, sed quem ad studium obliget? Hæc ratio firma videtur, sed facile ad alios casus extendi non debet: quamquam merito monet Duckasse absurdum esse ut ad parochialia beneficia promoveantur, qui non nisi post tot studii annos functiones suas exercere possunt.

*Gibert
ibid.*

Circa neophytos notand. Neophyti nomen idem est ac nova planta; unde neophyti dicuntur qui de novo a priori statu recesserunt, aliumque diversum amplexi fuere. Hinc multiplex distinguitur genus neophytorum. Nam neophyti sunt. 1. qui recens in Christo per Baptismum renati sunt. 2. qui nuper ad Religionem Christianam sive a Judaismo, *Ang. p.*
 sive a Mahometismo, vel gentilitate conversi sunt. 3. qui ab hæresi, 194.
 vel

vel a seculari & mundana vivendi ratione, ad fidem puram & pietatis exercitium transferunt. 4. & ii olim inter neophytos censentur qui Baptismi receptionem differebant, donec gravi morbo arrepti decumberent, unde Clinici vocabantur. His positis,

Dico. Neophyti recens ad fidem conversi, sunt irregulares.

Prob. 1. ex Apost. qui 1. ad Timoth. 3. vult non ordinari *neophytum, ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli*. Et vero vel neophytus ad Ordines promoveri ambit, vel non. Si primum, suam ipse superbiam arguit, & Ordine optato donatus ad ulteriorem properabit. Si secundum, facile est, ut qui tam præpropere evchitur, se se Ecclesiæ necessarium esse credat, sibi que complacens, eandem quam Lucifer e cœlis dejectus, sortem experiatur.

Prob. 2. ex Conciliis Nicœnum I. sic habet Can. 2. *Tempore opus est ei qui catechizatur, & post Baptisma probatione quam plurima; manifesta enim est Scriptura Apostoli quæ dicit, Non neophytum*. Arelatense II. ann. 452. expresse statuit, *ordinari ad Diaconatus ac Sacerdotii officium neophytum non oportere*.

Prob. 3. ratione multiplici qua usi sunt SS. Patres, quæque non a sacris solum, sed & ab inferioribus Ordinibus neophytos arceri concludit, prout semper intellexit Ecclesiæ praxis, legitima Canonum interpres. Nempe vero plane indecens est, ut qui vix discipuli fuerit, magistri esse incipiant; ut qui necdum satis edocti sunt, & in fide confirmati, alios erudire & confirmare aggrediantur; ut qui *in nullo gradu, Sacerdotii obsecuti sunt*, aliis imperare velint; ut ad nobilem Clericatus statum provebantur homines quorum constantia in fide adhuc dubia est, & qui pro innata sibi levitate ac perfidia, morumque corruptione vixdum emendata, ad pristina gentis dogmata, vel mores antiquos, turpi a fide vel pietate transfigio, sæpissime transmigrant; ut qui adhuc quasi fontes sub proprii criminis pondere gemunt aut gemere debent, aliorum peccatis onerare se audent, & pro iis gratiam efflagitare, quam necdum pro semetipsis consecuti sunt. *Ecquis quem paulo ante vidit jacentem, venaretur Anisisthem? sane præferens... criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem*. Hæc momenta probant neophytos cujuscumque sint generis ab Ordinibus excludi debere; & eos ex ipsis insuper irregulares esse de quibus id in jure constitutum fuerit, quales sunt neophyti in fide.

Ex his colliges 1. cum P. Bauny, Laicos recens ad Clerum coaptatos, non posse licite ad superiores Ordines præpropere & non servatis interstitiis promoveri: atque is qui tot in juvenibus emicat rapide ab Ordine in Ordinem convolvendi ardor vel furor, perpetuæ Canonum definitioni, necnon & ipsi Apostolo adversatur. Sicut enim tempore S. Pauli *neophytus dicebatur, qui adhuc noviter in sanctæ fidei erat conversatione plantatus; sic modo neophytus habendus est, qui adhuc novus est in sancta conversatione*, prout docet S. Gregorius L. 4. Epist. 50. & Lib. 7. Epist. 111. plura videris apud Thomassin. Discipl. Eccles. p. 2. l. 2. c. 24. Hujusmodi tamen neophyti, cum stricte & in rigido Canonum sensu neophyti non sint, non sunt etiam stricte irregulares, prout observat auctor Theor. & prax. Sacram. De irregul. c. 2. tom. 3. Multo minus irregulares sunt filii a Judæis vel Infidelibus oriundi, si a primis infantie crepundis baptizati sint, &

exin-

Can. 4.
dist. 61.

ibid c. 3.

exinde christiane vixerint, quia non sunt magis neophyti quam alii Christiani: faver c. 7. *De rescriptis*. Quia tamen, ait Bauny, parentes sapius in liberos ingenium moreque transfundunt, & mali corvi malum est ovum, ideo ceteris paribus si aliorum a Christianis progenitorum sit copia, qui ad onus Clericale idonei sint, hos illis sine controversia anteferendos crederem: unde Mexicana Synodus ann. 1585. Maurorum, aliorumque ejusdem generis Infidelium filios, circumpecte admodum Ordinibus initiari præcepit; imo hos a beneficiis suis arcet Ecclesia Toletana, & ab ingressu suo Societas Jesu, teste Bauny ibid.

Colliges 2. neophytos omnes non ante vel ad Clericatum, vel ad majores Clericatus gradus esse promovendos quam sufficienti tempore probati fuerint. Quale vero huicce probationi sufficiat tempus, cum agitur de iis qui ab hæresi vel gentilitate ad fidem conversi sunt, non conveniunt Theologi. Alii annum unum satis esse putant, quia miles exacto militiæ anno veteranus dicitur in Jure Civili: alii biennium requirunt, quia novitius non nisi post biennium ab ingressu suo ordinari debet ex cap. 6. xix. q. 3. alii decennium exigunt. Sed dicendum est cum Covarruvia, Gibalin. c. 3. q. 3. Gibert p. 721. nullum hac in re certum tempus a jure definitum, idque relinqui Episcopi arbitrio, cujus est pendere an recenter ad fidem conversi, tantæ sint virtutis & constantiæ, ut nihil ab illis ob fidei novitatem timeatur, ipsisque Ecclesiastici Ordinis gradus committi valeant. Si judicet Episcopus conversionem esse moraliter certam, ita ut timendum non sit, ne neophytus vel ad vomitum revertatur, vel in superbiam incidat, poterit eum ordinare; quia talis non est neophytus in sensu Canonum: unde Episcopus non dispensat cum eo in irregularitate, sed judicat irregularitatem abiisse. Si vero per tempus non licuerit, neophytum quantum moraliter opus est probare, aut si post probationem subsit dubium de firmitate ejus, tunc vel ordinandus non est, vel si justa & urgens ratio eum ordinare cogat, obtinenda est dispensatio Sedis Apostolicæ, quia Episcopi in jure communi dispensare non possunt. Ita citatus auctor Theor. & praxis Sacram. Idem post Toletum docet Gibert pag. 722. asserens nunc non posse Episcopum cum neophytis dispensare ad primos Clericatus gradus, adeoque nec ad Beneficia simplicia.

Nec dicas, irregularitatem neophytatus juris esse divini, cum de ea mentionem faciat S. Paulus, hæc enim irregularitas a S. Paulo, non ut ab Apostolo, sed ut ab ordinario Pastore instituta est: quæ autem ab Apostolis solum ut Pastoribus instituta fuerunt, non nisi legis ecclesiasticæ vim habent; sic præceptum abstinendi a suffocatis & sanguine jam pridem obsolevit.

De Clinicis unum extat Caput in toto Juris corpore, his conceptum verbis: *Si quis in aegritudine constitutus, fuerit baptizatus, Presbyter ordinari non debet. Non enim fides illius voluntaria, sed ex necessitate est: nisi forte postea ipsius studium & fides probabilis fuerit, aut hominum varitas exegerit.* Verum hic diutius immorari non vacat, quia rarum est hodie ut baptizentur adulti, rarius ut non nisi premente morbo baptizentur. Unum hinc colligi potest cum Giberto, eos qui ob morbum, aut fortunarum jacturam a vitio ad honestiorem vitam convertuntur, non ante in Clerum esse coaptandos quam antea competenti tempore probati fuerint.

C A-

*Diff. 57.
V. Gibert
p. 768.*

CAPUT TERTIUM.

De irregularitate ex defectu corporis.

IN hoc Capite tria nobis veniunt perpendenda. 1. an irregularitas ex vitio corporis primis Ecclesiarum sæculis fuerit in usu. 2. an & quale vitium corporis iuxta præsentem Ecclesiarum praxim irregularitatem inducat. 3. ad quem pertineat hujus irregularitatis dispensatio. De quibus sit

CONCLUSIO I. Corpore vitiati per quatuor ad minus sæcula irregulares non fuere, ne ad Episcopatum quidem, nisi vitium corporis tale foret ut eo laborans sacrarum functionum incapax efficeretur. Ita Thomasin. Discip. Eccles. p. 1. l. 2. c. 8. Van-Espen tom. 1. p. 2. tit. 10. c. 5. Collat. Andeg. p. 90. Gibert p. 637.

Prob. 1. ex Canonibus vulgo Apostolicis, quorum 76. sic habet: Si quis vel oculo orbatus, vel femore olasus, Episcopatu autem dignus sit, fiat. Non enim corporis damnum eum polluit, sed animæ inquinatio. Et rursus Canon 77. Qui autem est surdus & cæcus, ne sit Episcopus: non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediatur.

* Obiis
an. 417.

Prob. 2. ex * Innocentio I. qui in Epist. 4. ad Felicem Nucernianum sic loquitur: Qui partem cuiuslibet digiti sibi volens abscidit, hunc ad Clerum Canones non admittunt. Cui vero casu aliquo contigit: hos Canones præcipiunt & Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperi, non abjici. In illis enim voluntas est iudicata, quæ sibi ausa fuit ferrum injicere: in istis vero casus veniam meruit: ubi patet irregularitatem desumi non ex mero & simplici corporis defectu, sed ex temeraria sui mutilatione.

Suzem.
2. c. 30.

Prob. 3. ex celebri historia Ammonii Anachorete, qui ne Episcopus crearetur aurem sibi abscidit, existimans integri corporis Sacerdotem consilui oportere. At ne hac quidem expeditione Episcopatum declinasset, quia pro certo tunc habebatur, Ecclesiam de corpore non curare, dummodo Sacerdos integer sit moribus. Unde denuo redierunt eum comprehensuri: tum ille juravit, se linguam quoque præcisurum si vim facere tentasset. Eandem historiam narrat Palladius, additque fuisse Episcopum qui dixit Ecclesiam Legi * veteri in hoc puncto non esse subiectam a seque paratum ordinare virum bonæ vitæ etiam naso amputato.

Hist.
Ammoniac.
cap. 12.
* Levit.
cap. 21.
v. 18.

CONCLUSIO II. A quinto Ecclesiarum sæculo & deinceps, vitium corporis irregularitatem induxit.

Prob. ex c. 1. 3. & 12. dist. 55. in quibus corpore vitiati, aliqua membrorum damna perpassi, debiles corpore, generaliter & indistincte a Clero & Ordinibus arcantur, idque secundum consuetudinem quæ jam diu in Ecclesia recepta erat, ut patet ex Epistolis Gelasii ad Episcopos Lucaniam, & ad Palladium, unde desumpti sunt Canones primus & duodecimus mox citati: ergo ante tempora Gelasii, qui anno 492. S. Petri Sedem ascendit, jam in usu erat irregularitas ex defectu corporis. Eamque satis diserte exprimit * Hilarius Canone 3. supra, cum eos qui aliqua membrorum damna perpassi sunt, ordinari vetat; hæc enim verba tam iis conveniunt qui sine, quam iis qui sua culpa mutilati sunt, ut post alios notat Gibert contra Gratianum.

* Obiis
an. 467.

Z. l. tit.
20.

Eadem irregularitas manifesta est in toto titulo de corpore vitiatis.

Ratio cur hoc in puncto disciplinam suam mutaverit Ecclesia, hæc esse potuit: quod primis Ecclesiæ saculis multi ex Fidelibus ob solam fidei defensionem corpore vitiati aut debiles effecti essent; indignum autem fuisset eos ab Ordinibus ob corporis defectum arceri, quorum dignitas vel hoc ipso defectu commendabatur. At post redditam & firmatam Ecclesiæ pacem, factum est, quod & hodie contingit, ut corporis defectum non compensaret animi robor, & ut sacro ministerio applicarentur, qui forte ad profanum admissi non fuissent; cui malo ut occurrerent Pontifices, statuerunt ut corpore vitiati Clerum non ingrederentur absque Superiorum licentia.

CONCLUSIO III. Ille solum corporis defectus hominem facit irregularem, quo qui laborat, vel *secure propter debilitatem*, vel *sine scandalo*, seu notabili quadam indecentia quæ ministri adeoque & ministerii ipsius contemptum pariat, *propter deformitatem*, functiones suas exercere non potest. Ita habetur cap. 2. *De cleric. agrot.* Multo igitur magis irregularis est qui ex eodem defectu omnino *impotens redditur ad exequendum officium Pastorale*, ut etiam docet cap. 10. *De renunt.* Ratio est, quia ab Ordinibus arceri debet qui eos vel tuto, vel sine adstantium horrore exercere non potest.

Propter impotentiam vel periculum irregulares sunt. 1. qui *manu altera* mutilati sunt, ex c. 6. *De corp. vitiatis*. 2. qui *tantum de digito* ad sacras functiones necessario perdiderunt, ut *sine scandalo solemniter celebrare* non possint, c. 1. ibid. Circa quæ notat Sairus, eum qui caret pollice, jure naturali irregularem esse; unde sequitur, absolute loquendo dispensari posse cum eo qui solo indice caret. Qui vero alios digitos præter pollicem & indicem non haberet, adhuc irregularis esset, non solum ob deformitatem & scandalum, ut docet Ugolin. sed etiam quia aliqui saltem ex his digitis adhiberi solent ut benedictio detur, quod insinuat Sairus ibid. Unius tamen digiti, imo nec duorum qui ad sacras functiones necessarii non sint, defectus irregularitatem non parit: de uno digito tradunt Cajetanus, Navarrus, & Pontas v. *Irregularitas* cas 81. de duobus, auctor Coll. Andeg. n. 97. Si quis vero unguibus in totum careat, aliquando irregularis erit, aliquando non. Non erit quidem, si nec inde notabilis nascatur deformitas, nec subsit periculum in celebrando: secus, si defectus ille vel inducat magnam deformitatem, vel impediatur ne hostia consecrari; frangive satis decenter possit, aut Calix sine effusionis periculo attolli; unde etiam irregulares censendi sunt qui manus tremulas habent. In dubio recurrendum est ad Episcopum, cujus est judicare, an, & quando difformitas vel periculum sufficiant ad irregularitatem, ut post Toletum docent Sairus ibid. Cabassut. l. 5. c. 19. n. 13. & alii communiter. 3. eadem de causa irregulares sunt muti, seu a natura, seu vi morbi tales sint. Idem dic de iis qui tantam loquendi difficultatem habent, ut risum pene invitis pariant, aut qui ita balbutiunt, ut distinte non possint vocem ullam pronuntiare quin aliquid omittant, secus si solum linguæ sint impeditioris, & licet tarde, verba bene exprimant. 4. surdi, qui prorsus non audiunt: qui vero altera tantum aure surdi sunt; surdastri item & difficultatè audientes, modo utramque aurem habeant, promoveri possunt, consulto

Sayr. l. 6.
cap. 8.
num. 19.

Ugol. c.
17. v. 12.
c.

Sayr. nm.
18. lin.
pennult.

sulto prius, si res dubium patitur, Episcopo. 5. qui oculos habent, sed non vident, sive oculi eruti sint aut effossi, sive non. Quod si quis jam Sacerdos consecratus, cæcus evadat, perdit executionem *Ordinis quantum ad consecrationem Eucharistiae*, ex S. Thoma 3. p. q. 82. a. 10. ad 3. quamquam aliquando dispenset Papa cum cæcis ut celebrent; quo in calu necesse est, ut cæco celebranti adfit alius Sacerdos aut vir expertus, prout notat Sotus in 4. dist. 13. q. 1. a. 10. ad 3. Monoculus vero, seu qui uno oculo, quisquis ille sit, orbatusest, etiam *inrotus*, adhuc irregularis dici debet, ex Can. 13. dist. 55. quia membro privatus est. Sed si utrumque habens oculum, unius solum visu privatus sit, non ideo irregularis erit, etiam si oculus cuius visu caret, sit oculus sinister, qui etiam oculus Canonis dicitur: modo tamen ea sit oculi dextri vis, ut absque indecenti conversione Canon legi possit; tunc enim cessat ratio irregularitatis, cum nec desit membrum, nec adfit deformitas. Ita Sayr. ibid. n. 8. Gibalin. c. 3. n. 9. Sambovius tom. 2. c. 5. Cabassut. n. 13. auctor Coll. Andeg. p. 100. Nec nocet Canon 13. dist. 55. cum in eo sermo sit de eo *cui erutus est oculus*, non autem de eo qui solum oculi visu, non autem ipso oculo caret. 5. & ex eodem impotentiae vel periculi defectu, abstemii, seu qui vinum bibere non possunt, aut retinere quin evomat, non tam irregulares sunt quam jure naturali Presbyteratus incapaces, quia Presbyterum celebrare oportet. Neque in hoc dispensare potest Papa, juxta communem Doctorum sententiam, ait Sayrus cap. 8. n. 16. quia facere non potest, ut Missæ Sacrificium sola panis & non vini consecratione peragatur.

Sayr. c.
9. nm. 16.

Propter nimiam deformitatem, & quæ ex ea consequuntur horrorem & scandalum, irregulares sunt, tum ii qui certam corporis, membrorumve & faciei præsertim deformationem habent, quæ populos notabiliter offendit; tum ii qui laborant morbis quibusdam qui eundem pariunt effectum: unde irregulares censendi sunt. 1. qui habent os turpiter distortum; labia corrola aut abscissa, adeo ut vix dentes operiant; dentes extra os prominentes, qui tamen si refecari possint, cessabit una cum deformitate irregularitas. Ubi nota solam dentium carentiam non sufficere ad irregularitatem, quia nec Ordinis usum aufert, nec deformitatem insolitam inducit, Sayr. n. 15. Bonac. disp. 7. q. 2. punct. 2. n. 6. 2. qui notabilem habent maculam in oculo ex cap. 1. *De corp. vitiat.* quamvis oculus sit integer & bene perspiciat, Bonac. ibid. post Suarem & Molinam. Item strabones, seu qui oculos distortos habent; aut ira lippos, ut putridum quid & acre distillent, quod ab adstantibus absque subtili inspectione percipi possit; macula enim vel lippitudo quæ facile & quasi primo intuitu non animadvertuntur, non sunt impedimentum ad Ordines, ut cum aliis docet Sayr. n. 10. & 13. Qui brevem habent visum seu intuitum, aut sine conspiciillis non vident, irregulares non sunt; sicut nec ii qui oculum unum habent altero grandiore, nisi notabilis sit excessus, & sic notabilis deformitas. 3. qui naso carent, cujus privatione personæ claritas valde obscuratur, ut post S. Thomam, ait Sayrus; qui autem nasum solito grandiore aut breviori gerunt, Episcopi arbitrio, atque pro modo deformitatis, irregulares vel non, judicabuntur. 4. qui carent auriculis, id est, externa illa cartilagine quæ organo auditus adhæret, irregulares sunt juxta Navarrum c. 27. n. 223. ob deformitatem quam defectus partis

adco

S. Thom.
in 4. disp.
25. q. 2.
art. 1.

adeo conspicuæ inducit. Hæc sententia mihi probatur, ait Bonacina n.8. quando qui carent auriculis, vitium hoc capillorum velamine celare non possunt. Idem docet Coninch. disp. 18. n. 108. & apud eum Henriquez & Avila. Hæc decisio confirmari potest ex iis quæ in simili scribit Pontas v. *Irregularitæ* c. 12. ubi docet eum qui plane oculo caret; sed vitium hoc celat ope oculi * encausti, naturam perfecte mentientis, irregularem non esse: sed æquum est quod addit idem Pontas, ut in casibus hujusmodi consulatur Episcopus, cujus est de hisce defectibus arbitrari. 5. qui ventrem gerunt nimis præturgidum, vel ita gibbosi sunt, ut vix erigere se & recto capite stare possint, irregulares reputantur; secus si deformitas quæ ex eo corporis situ procedit, notabiliter oculos non offendat. 6. irregulares sunt monstruosi, quales sunt qui duo capita habent, quatuorve manus, aut faciem adeo foetidam, ut horrorem vel risum intuentibus facile excutiant. Qui vero sex digitos habent non judicantur irregulares, nisi digitus superfluum aliorum usum impediatur, ut contingere potest cum pollex & index per modum unius sub ungue communi existunt, tunc enim hostia difficile contrectari solet, Sair. n.2. ib. Bonac. n. 11. & alii plures apud ipsos, qui addunt digitum superfluum sine periculo irregularitatis abscindi posse, etiam ab eo qui eum gerit, modo sine periculo vitæ majorisve deformitatis abscindi possit. 7. huc referendi sunt qui altiore breviorive staturam a natura sortiti sunt; hi enim si usque adeo gigantes sint vel pigmæ, ut ludibrio sint, ab Ordinibus arcendi sunt. 8. non convenit an Æthiops sit irregularis: negat Majolus, eique consentit Bonacina, eo quod nigri non soleant horrore parere, quod alii multi non admittunt; unde Æthiopem nonnisi Æthiopes inter consecrari posse puto post Ugolin. c. 50. n.4. 9. & ii quoque irregulares sunt qui carent pede altero, aut qui absque baculi auxilio functiones altaris exequi nequeunt, cap. 57. dist. 1. *De consecrat.* Idem dicendum videtur de eo qui licet vero pede non careat, indiget tamen pede ligneo; hoc enim magnam habet indecentiam, Sair. ibid. n. 27. S. Antonin. 3. p. tit. 27. c. 5. Bonac. n. 15. Qui vero crura solum distorta habent, non sunt irregulares, ait ibidem Sairus, quia vestitus tale corporis vitium commodè tegere potest. Quia vero, agebat Episcopus quidam Cœnomanensis, vitium hoc non minus tegitur talari Advocatorum & similium toga, existimo homines sic male compositos, sive sint stricte irregulares, sive non, ad Ordines facile promovendos non esse, nisi vitium corporis morum candore & rectitudine compenseetur.

Quod ad morbos spectat, multos recenset Majolus, quibus irregularitatem contrahi putat: unde juxta eum irregulares sunt qui frequenter capitis dolore patiuntur; qui chiragra & podagra laborant; qui afficiuntur peste, lepra, cove morbo quem Neapolitani gallicum, Galli neapolitanum vocant. Sed quia de iis jura silent, non immerito monet Sairus, principium Majoli generalius esse quam ut sit exacte verum: quapropter recurrendum est ad regulam S. Thomæ, secundum quam ille solum morbus vel promotionem ad Ordines, vel eorum executionem impedit, qui non patitur eos sine periculo indecentiæ ex parte ministri, aut scandali, horro-
risve vel contemptus ex parte adstantium exerceri: unde fieri potest, ut legitime ordinetur qui febrem habet solum quartanam: qui leves vel raros

* d' E.
mail.

In 4.
dist. 9. a.
4. q. 3. ad
3. O ubi
supr.

capitis dolores sentit: imo & juxta Sairum qui morbo neapolitano afficitur, dummodo absit onanis deformitas, & morbus non prodeat ex crimine notorio. Haud tamen puto tali morbo infectos, nisi urgente Sacerdotum penuria in Clerum coaptari posse, quia timendum est, ne malum quo tenentur, vel paulatim innotescat, vel aliis communicetur, quod sine malo commercio fieri potest.

Sair. nu.

10. p. 516.

Quares an privatio membri occulti, quæ nec periculum in celebrando, nec horrorem inducit, nunquam irregularitatem inducat: membrum hic late sumo prout etiam partem significat.

Resp. inducere: sed tunc solum, cum quis vel sibi membrum hoc culpabiliter refecavit, vel sua culpa meruit illud ab aliis refecari: atque hinc nonnulli solvuntur casus. 1. itaque qui *abscidit semetipsum*, seu *sibi virilia amputavit*, irregularis est, Can. 4. dist. 55. & hoc procedit, etiam si quis se absciderit causa castitatis, & exillimans se obsequium præstare Deo, Can. 5. ibid. A fortiori irregulares sunt qui se vel abscindunt, vel permittunt ab aliis abscidi ad conservandam vocem. Ratio est, quia vix ullus est qui invincibiliter ignorare possit Deum hacce abscissione graviter offendi, ut notat Sairus. Adde virilium refecationem, necdum medium sit ad castitatem, majoribus carnis stimulis exponere, ut fatentur communiter Doctores apud Bonacinam n. 34. 2. qui a Medicis propter languorem defectus est, aut a barbaris excisus, si alias dignissimus invenitur, ad Clerum admitti potest, Can. 7. ibid. nec tenetur partem abscissam ejusve cineres secum deferre, ut falso existimat vulgus. 3. qui tamen *semetipsum* ob morbum aliquem, v.g. propter epilepsiam curandam *enuciavit*, secundum rigorem Canonum, nec ad altiorum gradum

Coll. And.

p. 104.

promoveri, nec in eo in quo erat Ordine ministrare potest, ex Yvone Carnot. Epist. 231. quod ei non interdiceretur, si esset scilicet a medicis. 4. & is quoque irregularis est cui penam delicti, sive Judicis mandato, sive a marito adulteræ abscissa sunt virilia. Ita Ugolinus, Navarrus, Avila, Cabassur, & alii quos sequitur Pontas ibid. casu 107. Opposita quidem opinio videtur probabilis Suari, quia jura non loquuntur expresse de eo qui mutilatur invitus, sed de eo solum qui semetipsum abscindit aut mutilat ex zelo indiscreto, vel ex indignatione: quia tamen sententia nostra & Canonibus satis congruit, & securior est atque magis recepta, idcirco negat idem Suarez ab ea recedendum esse. 5. irregularitas eorum qui vel se mutilant, vel culpa sua mutilantur, arceat tum ab Ordinibus, si nondum recepti sint, tum ab eorum si jam recepti sint executione, ut cum aliis docet Pirhing. in L. 1. tit. 20. nu. 11.

Suar. disp.

p. 51.

scilicet 2. nu.

3.

Quares 2. quid sentiendum de hermaphroditis seu androginis.

R. Hermaphroditum, sive in eos sexus alter alteri prævaleat, sive non, irregularem esse; si enim utrumque sexum æque participet, quod vix aut potius nunquam evenit, teste Aristotele lib. 4. de generat. animal. c. 4. neque vir neque femina proprie dici potest, sed aliquod monstri genus, quod æque femina est vir; unde ne tunc quidem characterem Ordinis recipiet, cum is solum characteris hujus capax sit, qui est vir proprie: multeminus Ordinis capax erit, si prævaleat femineus sexus, quia tunc non tam vir erit quam femina. Quod si prævaleat sexus virilis, valide quidem Ordines recipiet, sed illicite, juxta S. Antoninum 3. p. tit. 29. c. 6. Navarrum cap. 27. n. 203. & alios plures, quia tunc etiam non definit ef-

se quadam monstri species. Addunt multi hermaphroditum nec inter viros Religionem profiteri posse, nec inter mulieres ob periculum libidinis & scandalii. Vid. Navarrum Consil. 47. de Regular. An autem & quomodo nubere possit, Vid. Cabassut. lib. 3. cap. 25. num. 17.

Quæres 3. an eadem sit ratio defectuum corporis qui Ordines & Beneficia præcedunt, ac eorum qui subsequuntur.

R. Negat. sed differunt tripliciter: 1. quia defectus qui Ordines præcedunt, ab omni Ordine excludunt; qui vero Ordinum receptionem sequuntur, ab eorum dumtaxat functionibus remouent, quos huiusmodi defectus exerceri non sinunt. 2. defectus qui tonsuram præcedunt, ab omni beneficio excludunt, qui vero post tonsuram superveniunt, ab iis solum arcant beneficiis quorum hominem reddunt incapacem. Sic Clerico cujus auris obfurdit, ea solum beneficia conferri possunt, quæ sine auditu administrari valent. 3. defectus qui promotionem ad beneficia antecedunt, impediunt ne eadem beneficia sine dispensatione conferri possint: defectus econtra quibus beneficiarium affligi contingit, hæc permittunt eum suo privari beneficio, quia *affligo non est addenda affligio, sed miseria miserendum*, ex cap. 5. *De Cleric. aegrot.*

V. Gibert
p. 643.

Quæres 4. cujus sit judicare an ordinandi ex defectu corporis irregulares sint.

R. In dubio standum esse iudicio Episcopi eorum qui ad Ordines promoveri exoptant, ut patet tum ex c. 2. *De corpore vitiati*. tum ex unanimi Doctorum consensu: unde colliges, Prælatos Religionum non posse per semetipsos dijudicare an subditi sui corpore vitiati, irregulares sint, nec ne; quia privilegium hoc nullo jure iis concessum est, uti docent Avila, Covarruvias, Ugolin. & alii quos sequitur Bonac. ibid. num. 36. Etsi vero unusquisque Episcopus, naturalis sit diœcesanorum suorum iudex, si tamen Episcopus diœcesano suo quem ex corporis vitio irregularem esse non judicavit, dimissorias litteras concesserit, eæque ad aliquem dirigantur cui idem defectus irregularitatem inducere videatur, poterit is, imo & tenebitur ab eo ordinando abstinere.

Quæres 5. quibus viis cesset irregularitas ex defectu corporis.

R. Eam cessare. 1. per cessationem defectus, ut si curetur morbus quo quis irregularis efficiebatur. 2. per dispensationem; & hæc Papæ reservata est, non quidem jure communi (cum reservatio hæc neque ex cap. 59. dist. 50. neque ex cap. 1. & 4. *De corpore vitiati*, quibus adversarii maxime nituntur, satis firme colligi possit, ut notat auctor Coll. Andeg. p. 111.) sed ex usu constanti tum eorum qui dispensatione indigent, quique ad Curiam Romanam recurrere consueverunt, tum ipsius Curie Romanæ, quæ dispensationem hanc tanta cum præcautione concedit, ut ejus executionem ipsi locorum Episcopo committat, qui inspecto per seipsum, & considerato diligenter defectu, de quo agitur, si talis non sit, nec ex eo tanta proveniat deformitas, quæ scandalum generet in populo, aut divinis impedimentum præstet, super quo ejusdem Ordinarîi consentia oreretur, cum oratore alias digno dispenset. Unde sequitur.

V. Pyr.
Corrado
l. 3. c. 6.
num. 16.
edit. 2.

1. Episcopum non posse examen hoc alteri demandare, cum illud ex commissione Pontificia per se ipsum facere teneatur. 2. Papam nulloatenus intendere ut dispensetur cum iis qui ita vitiati sunt, ut sine

scandalo populorum, vel profanationis periculo sacra peragere non possunt.

r. ap. 2. Possunt tamen Episcopi dispensare cum eo qui *credens se obsequium præ-*
De corp. *stare Deo, fecit sibi virilia amputari,* vel amputavit ipse; aut qui volunta-
vitiat. rie aliquam corporis partem sibi abscindit, vel ab aliis abscindi, cul-
Trid. sess. pa sua promeruit: ex enim irregularitates non sunt ex puro defectu,
24. c. 6. sed ex delicto. Porro licitum est *Episcopis in irregularitatibus omnibus ex*
De ref. *delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oriuntur ex homicidio voluntario, &*
exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare.

CAPUT QUARTUM.

De irregularitate, ex defectu ætatis.

TRia hic paucis expendenda sunt. 1. quæ ætate possit quis ad Ordines vel beneficia promoveri. 2. an qui ante ætatem hæc promoveretur, irregularis sit. 3. quis possit hoc in puncto dispensare. Sit
CONCLUSIO I. Varia fuit variis temporibus Ecclesiæ disciplina circa ætatem ad Ordines requisitam.

Prob. quia tempore Siricii Papæ, pueri ante pubertatis annos Lectores constituebantur; iidemque ab obienta pubertatis ætate usque ad vigesimum ætatis annum Acolythi & Subdiaconi esse debebant, c.3. dist. 77. Idem patet ex Concilio II. Toletano an. 531. secundum quod juvenes a primis infantie annis Clericatus officio mancipari poterant. 2. lapsu temporum statuit S. Gregorius magnus, ut non jam pueri, sed provehiores ætate ad Ordines admitterentur. Idem antea statuerat Justinianus Novel. 123. cap. 13. quod totum, quia hujus temporis disciplinam exhibet, referre juvat: *Presbyterum minorem triginta quinque annorum fieri non permittimus; sed neque Diaconum aut Subdiaconum minorem viginti quinque; neque minorem Lectorem decem & octo annorum.* Alias ejusdem disciplinæ mutationes fusius videris apud Gibert tit. 4. p. 685. & Collat. Andeg. de Ordine p. 387. & seq.

CONCLUSIO II. Juxta præsentem quæ jam diu viget disciplinam, nullus ad Subdiaconatus Ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promoveri potest. Ita habetur cap. 12. Concilii Trid. sess. 23. cujus praxis Articulo XXIX. Ediæti Blesensis comprobata est.

Quod pertinet ad Ordines minores, Congregatio Concilii respondit die 20. Maji an. 1592. nullam esse a Tridentino Concilio præstitutam ætatem tonsuræ & quatuor minoribus Ordinibus, sed eam attendendam quæ a sacris Canonibus præscribitur. Ita referunt Piafecius p. 1. c. 1. n. 22. & auctor Coll. And. p. 391. Communiter docent Theologi & Canonistæ, ad tonsuram requiri & sufficere septennium completum. Ita cum aliis Garcias p. 7. c. 4. n. 7. Pastoe l. 3. tit. 23. idque definit Congregatio Concilii apud Fagnan. in c. *Super ordinata* 35. De præbend. Non conveniunt vero de ætate ad Ordines minores requisita. Alii septennium completum sufficere putant; iique nituntur antiquis Pontificalibus quæ in rubrica de ordinandis sic habent: *Prima tonsura & minores Ordines non conferantur, nisi post annum septimum completum.* Quia vero rubrica hæc e Pontificalibus post Conc. Tridentinum sub-

sublata est, consent alii attendendum ad ætatem sacris Canonibus præscriptam, prout supra dixit S. Congregatio Concilii: & id quidem difficile est, quia non una fuit omnibus retro sæculis circa præsentem materiam Ecclesiæ disciplina, ut jam ab initio advertimus: unde alii minores Ordines nonnisi post annos pubertatis, alii ante conferri posse putant, quibus assensire videtur Solier in citatum Pastoris locum lit. A. Melius, nostro quidem judicio, sentiunt qui docent minus esse periculi in differendis, quam in concedendis præmature tonsuræ, & minoribus; & hæc videtur esse mens Concilii Tridentini; vult enim S. Synodus, ut *primatonsura ii solum initientur ... de quibus probabilis conjectura sit eos ut Deofidelem cultum præstent hoc vite genus elegisse*; vult insuper, ut nullus *primatonsura* initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante decimum quartum annum, beneficium possit obtinere: atqui vix unquam pueri septennæ, nugis ludoque potius quam Deo devoti, probabilem conjecturam, nostro præsertim ævo, injicere possunt, se solo Deum fideliter colendi intuitu, statum Clericalem amplecti. Adde quod ubi quis tonsuræ initiatus est, eo ipso in Gallia capax sit beneficii; ergo Episcopi qui Tridentini Concilii mentem geniumque sequi volunt, tonsuram, nisi graves urgeant causæ, & insolitæ tonsurandi dispositiones, ante annos quatuordecim conferre non debent, atque id pro Diocesi sua statuerant Card. le Camus, & Card. Noallius. Minores Ordines ante annos 18. multis in Diocesisbus non conferuntur, eique consuetudini, ubi viget, tenaciter adhærendum est: tametsi possint absolute Episcopi eosdem Ordines iis omnibus conferre in quibus qualitates a Tridentino designatas sess. 23. c. 11. conspiciunt.

Sess. 23.
c. 4.

V. Col.
And. P.
392.

CONCLUSIO III. Jus commune & Gallicum non semper conveniunt in assignanda ætate ad beneficiorum possessionem necessaria; quod ut probetur, satis erit ætatem ad singulas beneficiorum species utroque jure requisitam exhibere.

1. Ad Episcopatum jure communi requiritur, ut promovendus jam *trigesimum ætatis annum exegerit*, cap. In cunctis. 7. De elect. quod desumptum est ex Concilio III. Lateran. sub Alexandro III. an. 1179. Jure Gallico Rex Francia unum gravem magistrum in vigesimo septimo ætatis sue anno constitutum nominare potest; unde cum in 27. ætatis anno constitutus sit, qui annum 27. attigit & inchoavit, consent. & merito judicant plerique e nostris, ad Episcopatum sufficere annos 26. & diem, ut ajunt. Ita Rebuffus, Corrasius, Solier, Cabassut. D. Gohard in recenti Tractatu de beneficiis tom. 1. qu. 2. art. 2.

Concord.
tit. 3. §. 1.

2. Jure communi beneficia quæcumque curam animarum annexam habentia, seu sint Parochialia, seu Dignitates sint aut Personatus, puta Decanatus, Archidiaconatus, Abbatiz, Prioratus Conventuales, iis solum conferri possunt qui jam *vigesimum quintum annum ætatis attigerint*, ex citato cap. In cunctis. Excipiuntur ab hac lege. 1. Penitentiariæ quæ annos quadraginta exigunt, in quo tamen dispensat Episcopus, ait Gibert. 2. Abbatiz & Prioratus Monialium, ad quorum possessionem eæ solum eligi possunt quæ vel annis 40. minores non sint, vel saltem annum trigesimum exceßerint.

Trid.
Sess. 24.
cap. 8.
Ibid. Sess.
25. c. 7.
De Reg.

Ad Dignitates autem vel Personatus quibus animarum cura nulla subest, sufficit ut qui eliguntur 22. annis minores non sint, Trid. sess. 24. de re-
Tourn. Theol. Mor. Tom. II. Oo 3 form.

form. cap. 12. circa quem textum S. Congregatio declaravit. 1. eum esse intelligendum de anno vigesimo secundo completo. 2. eum extendi debere etiam ad Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, tamen si iis Dignitatibus nulla animarum cura annexa sit, Fagnan. in cap. *Cum in cunctis*, num. 37. & 48. Ceterum notant & docent Canonista, non ea solum beneficia reputari Dignitates quæ actu jurisdictionem annexam habent, sed & ea quæ jurisdictionem habent *habui*, ut ajunt, seu quibus annexa ea fuit ipso institutionis titulo. Ita recens auctor Tractatus de benefic. tom. 1. qu. 1. sect. 3. nu. 3.

Jure Gallico, prout continetur in Concordato tit. 3. §. *Monasteriis*, sufficit & requiritur, ut qui in Abbatem Prioremve Conventualem nominandus est, in *etate viginti trium annorum ad minus* constitutus sit: quod de Abbatibus etiam Prioratibusque Monialium intelligitur: quod si Abbatia vel Prioratus Conventualitas jam ab annis 40. destructa sit, tunc eadem Abbatia vel Prioratus non aliam requirunt ætatem quam Prioratus simplices, de quibus statim loquemur. Ita idem auctor Tract. de benefic. ibid. n. 4. ubi addit sæpius evenire, ut Papa & Rex prædictæ Concordati Sanctioni derogent, Abbatiasque & Prioratus iis conferant qui necdum annum vigesimum tertium attigerint. Quod spectat ad Decanatus Cathedralium & Collegiatarum, Archidiaconatus, aliaque ejusdem generis beneficia, quibus annexa est cura animarum, prævaluit usus, ut qui intra annum promoveri ad Sacerdotium potest, ut potest quisquis vigesimum tertium ætatis annum ingressus est, hæc beneficia recipere & possidere possit; imo in Armorica & Normania ad Parochiale beneficium nominantur, qui intra duos annos Presbyteri consecrari possunt, prout annotavi in Tract. de beneficiis cap. 1. p. 318.

Fagnan. ibid. n. 63. & 64. Cabassut. in Notitia Eccles. ad cap. 4. sect. 12. Concil. Trid. pag. 613. edit. 2. nixi decisione S. Congregationis, docent ad obtinenda beneficia quæ de jure Sacerdotium, Diaconatum aut Subdiaconatum exigunt, sufficere ut provetus in tali ætate sit constitutus, ut infra annum ad Ordines requisitos promoveri valeat; idque quoad Parochialia beneficia pluries judicatum fuit a Senatu Parisiensi, ut ostendit idem Gohard. Equidem contra Judicia hæc graviter insurgit Solier in Pastorem lib. 3. tit. 22. lit. D. eique plurimum consentit Gibert in nuperis Institutionibus, ubi supra; sed, ut dixi, res jam in consuetudinem abiit.

Si tamen Præbenda, vel Capellania, aut quodlibet beneficium, Sacerdotium, aliove sacros Ordines ex ipso fundationis titulo exigat, tunc ei solum conferri potest qui jam Ordines illos susceperit; alioqui irrita est collatio, etiam cum dispensatione Papæ. Vide Gohard. tom. 1. pag. 202. Coll. Andegav. ubi infra p. 52.

Circa Dignitates & Personatus quibus nulla animarum cura incumbit, nihil præscribit jus Gallicum quod juri communi adversetur, uti tenent Gibert ibid. pag. 460. & auctor Collat. Andeg. ubi de beneficiis pag. 49. qui ambo docent ad præfatas Dignitates & Personatus sufficere, ut quis annum vigesimum secundum inchoaverit, juxta vulgare effatum, *Annus inceptus habetur pro completo*. Quia tamen Edicto an. 1606. sancitum est, ut si qui Cathedralium Dignitates obtinent, ad Sacerdotium promoveantur intra annum & diem ab exordio pacificæ possessionis, consequens videtur, ut

ut i quibus eæ Dignitates conferuntur, annos viginti tres & diem, tempore provisionis attigisse debeant, Coll. Andeg. ibid. nisi forte beneficia hæc in rei veritate meri sint Canonicatus, non autem veræ Dignitates: tunc enim non aliam requirunt ætatem, quam quæ ad puros Canonicatus requiritur, ut docet & probat * D. Gohard, ex Aresto Senatus Burdigalensis. * Tom. r. p. 249.

3. Quæ ætas de jure communi requiratur ad Canonicatus & Præbendas, *maxima est dissensio inter Doctores*, ait Fagnan. ibid. n. 51. Alii septennium sufficere putant, alii annos 14. requirunt, nisi specialis alicujus Ecclesiæ consuetudo pauciores exigat. Sequimur communiter in Gallia regulam 17. Cancellariæ Romanæ, ab Innocentio VIII. circa annum 1480. constitutam, quæ exigit annos 14. completos ad Canonicatus Cathedralium, & decem eidem completos ad Canonicatus Collegiatarum. Dixi, *communiter*; quia in majori Consilio sufficiunt anni decem ad Canonicatus Cathedralium, ut tradit Bouchel Biblioth. Canonic. tom. 2. v. Regale n. 28. qui etiam post Rufæum censet septennium satis esse si beneficium illud vacet in Regalia. In Regionibus subactis, seu, ut ajunt, conquistis, Cathedralium Canonicatus, annos 21. & diem, Collegiatarum vero, annos 13. & unam quoque diem prærequirunt. Si Canonicatui annexa sit Parochia per Vicarium gubernari solita, eadem sufficit ætas quæ ad Canonicatus simplices, quia Parochia hæc habetur pro accessorio, quod sequitur naturam principalis. *Pastor ibid. 2. 4.*

Ad beneficia simplicia requiruntur a Tridentino anni 14. Verum sanctæ hæc dispositio non viget in Galliis, licet quibusdam in Diocæsisibus admissa sit, ut dixi: unde absolute loquendo, sufficit apud nos septennium, quod an completum esse debeat, nec ne, inter Jurisperitos nostros controversitur. Prioratus simplices, qui etiam Prioratus *simplicis tonsuræ* nominantur, si in Commendam conferantur, exigunt annos 14. completos, juxta Jurisprudentiam Senatus Parisiensis; septem vero tantum annos, juxta styllum majoris Consilii; unde vitanda litis gratia melius sibi consulunt impuberes, qui ætatis dispensationem a Papa postulant, *Pastor ibid. Gohard. p. 252.*

4. Ad obtinendas pensiones Ecclesiasticas sufficit eadem ætas quæ ad tonsuram, ut contra Garciam ostendit Fagnan. cit. c. n. 102. *ibid. p. 254.*

Quæres 1. unde computetur ætas ad beneficia vel Ordines requisita.

R. eam non computari a tempore conceptionis, vel baptismi, sed a puncto natiuitatis, prout resolvit sanctæ Congregatio apud Fagnan. n. 134.

Quæres 2. an in supputanda ætate Ordinandorum, eorumve qui Religionem aliquam profiteri debent, enumerandus sit dies bissextus.

R. negant aliqui, qui consequenter docent, eum qui die secunda Martii annos viginti quinque attingeret, posse sequenti anno, prima ejusdem mensis die Presbyterum ordinari, si annus esset bissextilis; quia annus quem leges intendunt, est ordinarius, constans diebus 365. unde quod aliquis annus sit longior, se se habet per accidens, & attendi non debet. *Salmant. Ordiden. c. 5. n. 32.* Contrarium tenent Salmanticenses cum Bonacina, Sanchez &c. Ratio est. 1. quia annus computari debet juxta ritum & consuetudinem Ecclesiæ; ergo cum Ecclesia plures in anno dies numerat, plures quoque nos numerare & computare necesse est: præsertim cum dies bissextus optime quibusdam in annis superaddatur, propter horas quæ singulis annis supersunt ultra 365. dies quibus constant anni communes. 2. quia si dies bis-

sexus anni in quo quis ordinari debet, attendi & computari non deberet; neque etiam computandi essent dies alii bissexti qui per totam ejus vitam occurrerunt, sed habendi per accidens: atqui hoc plane absurdum est; alias posset quis natus die prima Junii, ordinari post annos viginti quatuor, die 25. Maji, extractis scilicet a computatione, diebus sex bissextis qui annorum quatuor supra viginti spatio concurrerunt; ergo.

Quares 3. an qui die vigesima quarta Martii, hora quinta vespertina, annum ætatis vigesimum quintum ingressus est, possit eadem die, hora decima vel undecima matutina Presbyter ordinari.

Affirmant Eadesma, Diana & Salmantic. ibid. n. 31. tum quia parum quod deest, hic ut alibi, pro nihilo reputatur; tum quia in favorabilibus diebus inceptus habetur pro completo: atqui, inquirunt, si is de quo agitur, diem totam expleret, posset ordinari, ergo satis est quod eam inchoaverit, cum versetur in materia admodum favorabili.

Sed probabilior ut & tutior videtur nobis sententia negans; quam quoad Novitios Religionem jam professuros fufe tueretur Fagnan. in c. *Ad nostram*. 8. *De Regularib.* Sanchez de matrim. l. 2. c. 24. n. 22. Lessius l. 2. de justit. & jure c. 41. dub. 7. quoad Ordines vero, Navarrus l. 1. Con. sil. Conf. 9. cujus hæc est ratio quod ad Sacerdotium v. g. requiratur ut quis annum 25. attigerit, & eo in anno sit constitutus: atqui in casu proposito, is de quo loquimur, nondum attingit annum 25. cum nondum excefferit annum 24. ergo. Esto itaque dies cœpta in favorabilibus pro completa habeatur; certe nondum diem primam anni vigesimi quinti incepit, qui nondum exceffit ab anno 24. Deinde non satis patet, ut pie a Giberto notatum est, cur Beneficia & Ordines, quæ onera sunt vel ipsis Angelorum humeris formidanda, inter favorabilia computentur. Caveant itaque quibus aliquid deest ætatis a Canonibus præscriptæ, ne præcipitanter ordinari se fiant.

Quares 4. quoto a tempore annus quem attigisse oportet, ut quis ordinetur, inchoatus esse debeat.

Respondent Coninch. disp. 20. de Ord. nu. 102. & Bonac. disput. 8. q. unic. punct. 5. n. 12. sufficere ut annus ille per unum medium diem inceptus sit; sed non video cur non sufficiat eum per mediam horam, aut spatium adhuc brevius inchoatum esse, nisi forte ob periculum erroris qui in computando reperiri potest; quod quidem periculum ut tollatur, media dies necessaria non est. An autem annus satis compleatur per dies 365. an non insuper computari debeant horæ illæ circiter sex; ex quibus quarto quoque anno conficitur annus bissextilis, controversi posset. Pro affirmativa facit, quod eæ horæ non minus numerandæ sint, cum singulis annis fluunt, quam cum quarto quoque anno diem integram constituunt. Pro negativa dici potest, quod in Religione ubi res strictè ponderantur, tempus de momento ad momentum ita currat, ut qui habitum sumpsit die prima Martii hora octava, valide eadem hora ejusdem diei & mensis, uno post anno profiteri censetur. Sed hæc partis negantis ratio infirma est, quia incerta, nec incerta solum, sed & omnino falsa juxta Fagnan. in cit. cap. *Ad nostram*. nu. 35. *ad quantum* in fine. Unde nihil est absurdum, si hæc sex horas computandas esse dicamus, tum quoad professionem Religiosam, tum quoad Ordinum susceptionem.

CONCLUSIO IV. Defectus ætatis irregularitatem inducit, tum quoad Ordines, tum quoad beneficia.

Prob. quoad Ordines. 1. ex pluribus decretis quæ habentur dist. 77. ubi qui necdum præscriptam ætatem attigerunt, ordinari prohibentur. 2. ex Clementina ult. *De etate*, ubi qui certam ætatem habent, ordinandi dicuntur, nisi aliud obstat impedimentum canonicum; ergo supponit Pontifex defectum ætatis esse canonicum impedimentum. 3. ex communi Doctorum consensu. 4. quia si certa quadam ætas ad munia secularia requiratur; quanto magis eadem necessaria erit ut canonicè recipiantur Ordines, qui plus consilii & maturitatis exigunt, quam mundanæ dignitates?

Si quæras quibus subiaceant pœnis qui ante legitimam ætatem recipiunt Ordines. R. 1. eos incurrere suspensionem ex Constitutione Pii II. quæ incipit, *Cum ex sacrorum*. Vide dicta Cap. 2. de suspensione pag. 870. R. 2. eos si suspensionem violent, Ordinis recepti functiones exercendo, novam irregularitatem incurrere, a qua nisi dispenseantur, celebrare non possunt, etiam si ætatem requisitam jam attigerint; quia ætas superveniens, nec suspensionem, nec suspensionis effectus tollere potest. Si vero non celebraverint, possunt, post obtentam, tum suspensionis quam incurrerunt absolutionem, tum ætatem legitimam, functiones Ordinis sui exercere: quia cessavit eorum irregularitas per ætatis complementum. Ita Saitus c. 12. n. 13. Quod si quis bona fide existimans se ætatem canonicam habere, Sacris initietur, irregularis non fiet, adeoque obtenta ætate, celebrare poterit absque dispensatione, Collat. Andeg. de irregular. p. 191. Quid sentiendum de validitate Ordinationis in infante nondum adepto usum rationis, expendunt Theologi in Tractatu de Ordine.

Prob. quoad beneficia; tum ex cap. 14. *De elect.* in 6. ubi collatio Parochialis Ecclesiæ homini legitimam ætatem non adepto, *viribus omnino careere* dicitur; tum ex aliis Canonibus supra relatis, quicum certam ætatem postulant ad beneficia, ita semper in foro civili & ecclesiastico intellecti sunt, ut collatio aliter facta, pro invalida habita fuerit.

CONCLUSIO V. In defectu ætatis solus nunc Papa dispensat, neque omnis ejus dispensatio valet in Gallia.

Prob. 1. pars; tum ex cap. Nullus, final. *De tempor. ordin.* in 6. tum ex unanimi Doctorum etiam nostrorum consensu; tum quia is solus, ait M. Grandin pag. 118. dispensat ab irregularitate, qui eam posuit, nisi extet privilegium; atqui nullum extat privilegium quod liceat Episcopo cum Dioecesanis, aut Prælato eum Religiosis suis dispensare: quod enim Regularibus a S. Pio V. concessum erat, hoc a Gregorio XIII. abrogatum est per Bullam in qua statuit, ut Tridentini Decreta observentur, etiam in iis quæ spectant ad Regulares. Vide Sait. l. 6. c. 13. n. 14.

Dixi, nunc; quia dispensatio ab ætatis defectu, haud super Romano Pontifici reservata fuit, ut probat Gibert *ibid.* & agnoscit auctor Coll. Andeg. p. 192.

Prob. 2. pars; quia ex constanti Galliarum usu non potest Papa dispensare in defectu ætatis ad effectum possidendi Beneficii quod ætatem hanc ex ipsa foundatione postulat; quod præsertim verum est in Beneficiis quæ Laicos pro fundatoribus habent.

Gibert
de irreg.
p. 692.
Pastor
ibid. n. 7.
n. 10.

Id. *ibid.*

Hier.
cons. 2.
p. cap. 2.
n. 12.

Nota.

Nota. Papam vix unquam ad plures quam ad duos annos dispensare, nisi cum Principibus, aliisque sublimibus personis. V. Gohard. p. 255.

Quæres an irregularitas ex defectu ætatis non possit contrahi per vimiam & decrepitam ætatem.

Resp. præcise ac formaliter sistendo in ratione ætatis, per ætatem quantumvis provectam non induci irregularitatem: nullibi enim Canones præfixerunt terminum ultra quem illicita sit Ordinum susceptio; & merito quidem, cum ætas quo maturior est, eo sit Ordinum gravitati accommodata magis. Si tamen talis sit senectus, ut in morbum declinet, cive æquivalet, ita ut obster, ne sacræ functiones eo quo par est modo exerceri possint, tunc irregularitatem pariet non secus ac morbus perpetuus; vel si mavis, incapacitatem quamdam, in qua utpote quæ juris naturalis esse possit, ne ipse quidem Papa dispensare queat. Ita Suarez ibid. num. 5.

CAPUT QUINTUM.

De irregularitate ex defectu libertatis.

DEfectum libertatis relative ad Ordines habent tum servi, tum curiales, tum ad reddenda ratiocinia obligati, tum denique conjugati.

De servis stricte & proprie dictis qui etiam mancipia dicuntur, galli-

Dist. 56. de Esclaves, hæc præcipiuntur jure communi. 1. Nullus Episcoporum servum

cap. 1. aliter ad Clericatus officium promovere debet. Cujus Constitutionis ratio

est; tum quia servus, domini obsequiis mancipatus, ad divina ministeria

ib. c. 6. sicut Clericus decet, expeditus esse nequit; tum quia volis persona ma-

ib. c. 13. nus, Sacrodotii dignitate fungi non potest; tum quia servus est in bonis do-

ib. c. 20. mini, aliena autem bona ab Ecclesia pervadi non debent. 2. si tamen

domini petitio aut voluntas accesserit, servus ordinari potest: imo si servus sciens

et non contradicente domino, in Clero fuerit ordinatus, ex hoc ipso .°. liber et in-

genuus erit, liber, inquam, a temporalibus officiis, non autem a spiri-

ib. c. 10. tualibus, c. 4. De servis non ordin. Quod si servus ignorante domino, vel

sciens et contradicente, Ordines suscepit, graviter peccat, &, si adhuc

obligari debet: si autem majoribus Ordinibus jam initiatus sit, conscio

ejusdem servitutis Episcopo, Episcopus tenetur in duplum domino satisfacere.

Si vero Episcopus ordinati servitutem ignoraverit, tunc quibusdam

in locis degradabatur, restituebaturque domino suo, eadem ipsi ac ante

officia præstiturus; alibi vero non nisi ad spiritualia operas applicandus.

Vide citatam dist. 54. per totam, Suarem disp. 51. sect. 3. Salmant. c. 9. n. 60.

Thomassin. l. 2. p. 2. c. 21. Discipl. Eccles. Gibert. tit. 4. de irregul. p. 671. Sed

his fusiori calamo discutiendis non immoror, quia servitus in Gallia lo-

cum non habet; quamquam certis in locis extent homines gallice dicti,

Scilicet de main morte, qui ad Ordines promoveri non debent, nisi vel do-

minus consenserit, vel si dissentiat, illatum ei damnum compensent.

Irregulares quoque erant jure antiquo Curiales, seu Magistratus, qui

populi, cujus obsequio, una cum familia sua bonisque suis mancipati

erant, quasi servi esse videbantur. Irregularitatis eorum ratio præfer-

tum

Consuet. Meld. art. 79. Nivern. art. 17.

tim triplex. 1. ipsa eorum conditio, quæ splendida quadam servitus erat. 2. annexa eorum officio necessitas exhibendi populo voluptates, quas a diabolo inventas esse, non est dubium, & ludorum vel munerum apparatus præsidendi aut assistendi; Curiales enim belluarum cum belluis aut etiam cum hominibus, preliis præesse tenebantur. 3. demum dependentia a Principe; sapient enim Curiales ad Curiam repetuntur, ait Innoc. I. quem vide Epist. 2. 4. &c. Adi Thomass. p. 1. l. 2. c. 11. n. 6. In Gallia Curiales & Officiales Regii ordinantur, retentis etiam officiis si ea cum muneribus Ecclesiasticis sint compatible, ait Pastor l. 3. tit. 29.

Eodem jure communi a statu Clericali excluduntur alieni boni administratores, quales sunt Procuratores ad lites, Actores seu aliena negotia agentes, executores seu curatores adultorum vel pupillorum; iique omnes non nisi post deposita onera & reddita ratiocinia, ad Ordines assumi possunt, c. Magnum, dist. 54. & tit. De obligat. ad ratiocinia. Ratio hujus prohibitionis est, quia hujusmodi Officiales in reddendis rationibus, doli redargui, magnisque litibus vexari possent, quod in damnum & infamiam Ecclesie redundaret; tum quia ii nequidem ad publicos honores & munia idonei sunt, l. 6. ff. De munerib.

Ab hac lege excipiuntur 1. administratores bonorum Ecclesie, vel cujuslibet alterius causæ piz, seu publicæ, seu privatz. 2. defensores personarum miserabilium, orphanorum v. g. & pauperum, quibus cum opem suam negare non debeat Ecclesia, nec eos qui impendunt ab Ordinibus removere debet. 3. qui legitimam proximorum agnatorum tutelam susceperunt &c.

An autem hæc irregularitas in Gallia vigeat, ne ipsi quidem Galli consentiunt inter se. Negant alii, ut videre est apud Gohard. ibid. p. 310. Alii Glossam secuti, pro irregularibus haberi volunt eos qui ad reddendam administrationis publicæ rationem obligati sunt; secus si solum administrationis privatz rationem reddere teneantur: hos enim ordinari posse censent, nisi jam ipsis actio seu lis mora fuerit, aut subsit suspicio doli. Ita Solier in Pastor lib. 3. tit. 29. Pontas v. Irregularitè cas 133. Alii vel nullam hic esse irregularitatem, vel si qua supersit, ab Episcopo relaxari posse sentiunt. Ita Gibert pag. 681. eaque ultima opinio aliis mihi præponenda videtur: unde qui ad Ordines promoveri optant, si alienæ rei administratione & ratione onerati sint, statum suum aperire debent Episcopo, qui hujusmodi hominibus manus cito imponere non debet.

Circa conjugatos qui suo modo servi sunt, quia corporis sui potestatem non habent, hæc tenenda. 1. conjugati irregulares sunt, & ne ad tonsuram quidem admitti possunt, cap. ult. De tempor. ordin. in 6. 2. iidem consequenter inhabiles sunt ad Beneficia, cum nequidem ea retinere possint, quibus ante conjugium donati fuerant, sed iis ipso facto priventur, ut docent Jurisconsulti nostri, apud auctorem Collat. Andeg. de Ordine p. 608. quod & alibi docui. 3. cum conjugatis dispensari nequit ut ordinentur, aut Religionem ingrediantur, invita uxore, Pastor l. 3. c. 3. Ex- cipe, nisi vir legitimam habeat divortii causam, v. g. ob uxoris adul- terium: quia enim tunc cessat usus conjugii, & maritus ab uxore repe- ti non potest, non indiget uxoris consensu, Sanch. lib. 7. de Matrimon. disp. 42.

disp. 42. nu. 16. Piring in lib. 3. tit. 3. nu. 2. 4. non potest conjugatus ad minores etiam Ordines promoveri, nisi ab uxore continentiam profitente absolutus fuerit, cap. 5. De convers. conjugat. & cap. ult. De temp. ordinat. in 6. An autem sufficiat, ut uxor continentiz votum emittat in sæculo, an vero Religionem profiteri debeat, distinguendum est. Vel enim ita uxor senex est & sterilis, seu extra periculum incontinentie posita, quod sine suspitione possit esse in sæculo, & tunc dissimulare potest Episcopus, ut ea in sæculo remanente & castitatem promittente, ad Religionem, vel, ut satis communiter a paritate rationis inferunt Interpretes, ad statum Clericalem transeat vir ipsius: vel hæc mulier juvenis est, & tunc non ante ordinari debet vir ejus quam ipsa Religionem professæ fuerit, ex Canon. 6. dist. 77. Et vero exigunt alii Canones, ut juvenis uxor illius qui Religionem ingredi exoptat, & ipsa Religionem ingreditur; ergo & id magis exigendum est cum quis ita ordinari vult, ut in sæculo manere debeat: magis enim subesset periculum incontinentiæ, quia Clericus secularis uxorem facilius invadere posset quam Regularis.

C. 4. De
conver.
conjug.

Cap. 4. 8.
13. ib.

CAPUT SEXTUM.

De irregularitate ex defectu famæ.

DE hac irregularitate tractant aliqui inter irregularitates ex delicto: quia tamen non omnis infamia supponit delictum; idcirco de ea hic disputabimus.

Infamia opponitur famæ: unde cum fama sit bona opinio, siue æstimatione quæ publice habetur de alicujus excellentia, vel, ut ajunt alii, multorum rectæ opinio cum rumore, consequens est, infamiam nihil aliud esse quam publicam diminutionem seu amissionem boni nominis & rectæ æstimationis. Quoniam vero bona hæc æstimatio multis modis amitti potest, hinc totuplex esse potest infamia, quoruplex esse potest modus quo quis in aliorum oculis vilis fiat, vel vituperio dignus. Duplex tamen distingui solet infamia, juris scilicet, & facti. Infamia juris tribus modis contrahi potest. 1. per commissionem criminis cujus executioni infamia jure seu civili seu canonico annexa est. 2. per sententiam Judicis. 3. per execitium officii vel professionis licitæ vel illicitæ, quam qui exercent in jure reputantur infames.

Infames sunt ob crimen. 1. homicida, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, criminosi, perjuri, qui rapinam fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu ad foris legos, divinosque concurrerunt, belli desertores, & alii quos videre est cap. 9. in 1. qu. 5. & cap. 17. vi. qu. 1. a quibus eximit Glossa suspectos & domesticos, quos iidem Canones infamibus accensere videntur. 2. in duello pugnantes, adjuvantes, spectantes, Trident. sess. 25. cap. 19. de reform. Item hæretici, schismatici, simoniaci, sodomitæ, lenones, rei læsæ majestatis, usurarii, famosum libellum facientes, consentientes, & invenienses si non frangant: & alii qui jure civili infames sunt; nam infames esse dicimus, quos leges sæculi infames appellant, ait Canon 2. vi. qu. 1. quod tamen aliquam patitur exceptionem; ut notat Gratianus in cap. 7. causa 2. qu. 3. nam quæ intra tempus lu-

Quæ

Aut nubit, jure civili infamis est, non canonico. 3. neque si solum jure infames sunt qui crimen admiserunt, sed & aliquando eorum filii; quia parentum scelus nonnumquam adeo enorme est, ut in filios redundet. Hinc infames sunt tum filii eorum qui de crimine læsæ majestatis damnati sunt, cap. 22. v. 1. q. 1. tum qui ex muliere palam meretrice, tametsi conjugata nati sunt. Imo infames sunt non filii tantum, sed & nepotes, sive eorum qui in Cardinales violentas manus injiciunt, cap. 5. De penis in 6. sive eorum qui in hæresi publice decesserunt, cap. 15. de Hæret. in 6. sed de his dicam in proprio loco.

Salmanr.
c. 8. n. 83.

Infra 3.
p. c. 31.

Infames sunt per sententiam Judicis, 1. qui, etiamsi non damnentur ob crimina quæ in jure infamiam important, damnantur tamen ad poenam infamantem, v.g. ad triremes, vel ad exilium etiam ad tempus; item qui e certo districtu vel loco relegantur, quamquam ex litteræ quæ vulgo dicuntur de *cachet*, per se non infamant; qui officii sui exercitio interduntur; qui cæsi sunt fustibus; notati stigmate de la *fleur-de-lys*; numellis publicis versati, *mis au pilory*; ignominiose traducti, *obligés à faire amande honorable*; reprehensi a Judice, *blames*, secus si solum admoniti sint; item qui multa pecuniaria in materia criminali multati sunt; secus si solum in eadem materia propter aliquod peccatum damnentur ad eleemosynam. Vid. Ferriere in Introductione ad praxim, v. *amande*, *amone*, *infamie*, Gohard. t. 1. p. 281. 2. eandem contrahunt infamiam ii qui a Judice sententia definitiva (interlocutoria enim ad infamiam non sufficit, ait Vallenfis) declarantur reicriminis cui annexa est de jure infamia, etiamsi ad poenam infamantem non condemnentur. An autem sola rei confessio in legitimo judicio facta sufficiat ad infamiam, controvertitur. Existimant multi eam sufficere, si crimen confessum sit ex iis quæ ex legis præscripto infamiam inferunt, eaque certa est & communis assertio, ajunt Suar. disp. 48. sect. 1. nu. 23. & Vallenfis ibidem. Si vero crimen sit ex numero eorum quibus infamia per legem non sit imposita ipso jure, sed imponenda, tunc ad infamiam non sufficit juridica confessio ante Judicis sententiam. Ratio est, quia infamia est poena: atqui poena quam lex per se non infert, non imponitur per solam rei confessionem, sed tunc solum quando a Judice insignitur; unde tunc locum habet id quod jure civili sancitum est, neminem censeri infamem donec condemnatus sit. Fatendum tamen in Gallia corporis comprehensionem decretam sufficere ad infamiam juridicam; unde Senatus Parisiensis die Augusti 18. an. 1688. judicavit, collationem Beneficii factam homini cujus corporis decreta erat comprehensio, invalidam esse.

Delvaux:
de Benef.
l. 1. tit. 17.

Vid. tit.
De his
qui no-
tantur in
famia, ff.
Giberr.
p. 759.
761.

Infames demum sunt ob exercitium professionis. 1. concedi, mimi, histriones, & quisquis artis ludicæ, pronuntiandæ causa in scenam prodierit, spectaculum sui præbiturus, sive in publico privatoque, vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittantur, l. 1. & 2. ff. De his qui notantur infamia; & cap. 1. iv. qu. 1. 2. qui macelliariorum aut tabernariorum officium publice & personaliter exercent, & ab eo desistere nolant: colligitur ex Clementina 1. De vita & honestat. Clericor. Non loquor de tortoribus, quos admodum infames esse constat, & qui insuper ex lenitate defectu ab Ordinibus arcentur.

Giberr.
p. 758.

Infamia facti ea est quam quis contrahit ex commissione delicti quod infame

Garcias
7. p. c. 8.
Salmansi
num. 78.

infame censetur apud graves & honestos viros, etiam si crimen illud non sit ex eis quæ in jure reputantur infamia. Dixi, apud graves viros; quia personæ leves & quæ facile moventur, non suffiunt ad infamiam, etiam si plures sint, Argum. Can. 11. VI. qu. 1.

Alii aliter definiunt infamiam cum juris, tum etiam facti. Infamia juris, inquit, ea est quæ contrahitur seu per sententiam Judicis declaratoriam aut definitivam, seu per juridicam rei confessionem, prout supra dixi. Infamia vero facti, ea est quæ contrahitur ipso facto & ante quamlibet sententiam, & hæc duplex distinguenda videtur; alia est legalis, alia popularis. Infamia legalis facti, ea est quæ oritur ex solo facto, sed cui annexa est infamia; unde infamia hæc non incurritur, nisi per exercitium professionis, aut commissionem criminis cui annexa est a legibus infamiae nota. Hæc infamia, ait Gibal, licet ipso facto incurrat, non tamen sine juris adminiculo. Infamia popularis, ea est quæ incurritur ob crimen quod licet infamia non notetur in jure, tale tamen est, ut ex prudentum & bonorum æstimatione, boni nominis amissionem pariat: Juxta hanc distinctionem quæ clarior & strictior videtur, loquemur in decursu Capituli. Itaque sit

CONCLUSIO I. Infamia saltem aliqua parit irregularitatem.

Prob. 1. ex Can. 17. VI. q. 1. Infames esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia: .bi omnes ad sacros gradus promoveri non debent. 2. ex regula 87. Juris in 6. Infamibus porta non pateant Dignitatum. Porro ordo Clericalis est dignitas & honor, cap. 21. dist. 54. 3. idem probat & evincit ratio quia nituntur sacri Canones; valde enim grave est, ut vir de quo talia & tanta narrantur .: honoretur, cap. 4. De accusat. & quis honorificabit exonorantem animam suam? ait Eccli. cap. 10. Hinc est quod cum de constituendis Diaconis cogitaverunt Apostoli, id primum consideraverint, ut eligerentur viri boni testimonii, Act. 6. & Paulus id præsertim in Episcopo requirit, ut testimonium habeat bonum ab iis etiam qui foris sunt.

1. ad
Timoth.
cap. 3.

CONCLUSIO II. Nullum crimen quantumlibet grave & enorme, adeoque etiam si ex iis sit quæ in jure famosa seu infamantia dicuntur, infamiam & irregularitatem inducit, quamdiu manet occultum, exceptis paucis. Ita Navarrus cap. 27. n. 248. Garcias part. 7. cap. 8. & alii plures quos refert contra S. Antoninum p. 3. tit. 28. cap. 6. Suarem disp. 48. sect. 1. n. 17.

Prob. 1. cap. 4. De tempor. ordin. ubi Alexander III. consultus de Clerico qui tam graviter deliquerat, ut si peccatum ejus esset publicum, degradaretur ab Ordine quem suscepit, mandat Episcopo ut ei condignam poenitentiam imponat, & suadeat, ut parte poenitentiae peracta, Ordine suscepto utatur, eoque contentus existens, ad superiores non ascendat. Verumtamen, ait Alexander, quia peccatum occultum est, si promoveri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere. Idem decernit Gregorius IX. cap. 17. eodem tit. de sacerdotibus & aliis clericis qui per reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii conscientiam suam læserant: vult enim, ut si preposita crimina quæ ex jure infamant, ordine judicio comprobata, vel alias notoria non fuerint, non debeant hi Clerici (præter reos homicidii) post poenitentiam in jam susceptis vel suscipiendis Ordinibus impediri ergo, juxta hosce Pontifices, delictum quantumvis grave irregularitatem non inducit, nisi per facti evulgationem, aut sententiam declaratoriam &c. notorium evaserit.

Prob. 2.

Prob. 2. quia infamia in sua definitione involvit notitiam publicam: atqui ubi crimen occultum est, implicat reperiri notitiam publicam; ergo & implicat crimen occultum inducere infamiam: Aut saltem dicendum est cum Laymano l. 1. tr. 5. p. 5. cap. 4. infamiam hanc non contrahi, nisi radicaliter & fundamentaliter per crimen occultum, adeo ut accedente deinceps criminis ejusdem publicatione, infamia veluti formaliter compleatur, & jam effectus suos, adeoque & ipsam irregularitatem producat. Idem tenet Gibal. c. 4. q. 4. confect. 1.

Dixi, *paucis exceptis*: quædam enim sunt crimina, quæ, ut alibi dictum est, dispositione juris per se & ratione sui, sine notorietate & per consequens sine infamia formali irregularitatem inducunt. Tale est homicidium voluntarium, & alia de quibus infra loquemur agendo de irregularitatibus ex delicto, jam pridem enim temperatus est Canonum rigor, secundum quem infames erant il omnes qui *Christiane legis normam abjiciebant*, mortaliter peccando. Quamvis ait Pirrhing. lib. 1. tit. 11. n. 19. observari etiamnum deberet, ut qui notorie peccavit mortaliter, ante peractam pœnitentiam ad Ordines non admitteretur.

Quæres an nefandum sodomiz crimen ex iis sit, quæ licet occulta, irregularitatem inducant. R. 1. negative cum Pontasio verbo *Irregularitè* cas 13. Ratio est, quia id nullibi expressum est in jure; Bulla enim 72. S. Pii V. quæ omnes & quoscunque Presbyteros, & alios Clericos seculares & regulares cujuscumque gradus & dignitatis, tam durum nefas exercentes, seu usu quasi continuo committentes, omni privilegio Clericali, omnique Officio, Dignitate & Beneficio privat, vel in Galliis promulgata non est, vel solum spectat ad forum exterius, ut hinc probat Gibalinus, quod præcipiat S. Pius V. Clericos pessimi hujus criminis reos degradari & brachio sæculari tradi puniendos. R. 2. cum eodem Pontaf. eos qui in hoc scelus prolapsi sunt, etiamsi pœnitentiam egerint, ab accipiendis Ordinibus abstinere debere, quia Ecclesia, etsi disciplinam suam mutat aliquando, eundem tamen spiritum servat: atqui is est Ecclesiæ spiritus, ut qui tam sœde prolapsi sunt, a sacris altaribus in perpetuum recedant, de quo vide Thomassin. Discip. Eccl. 2. p. 12. c. 15. & seq. Hæc tamen temperanda puto, si urgeat Ecclesiæ necessitas, & eximia promovendorum emendatio.

CONCLUSIO III. Infames omnes, seu jure, seu factò etiam populariter tales sint, ab Ordinibus & Beneficiis arceri debent.

Prob. quia viri corrupti, & qui testimonium malum habent, non possunt sine gravi populorum scandalo, & sanctorum offensione ad bonorum apicem promoveri; ac proinde ab eo arceri debent, ut fures & mercenarii. Et vero ut quis ab Ordine vel Beneficiis arceatur, necesse non est eum esse stricte irregularem; sed sufficit ut vere indignus sit: atqui indignus est, qui nedum bonum nomen habet pessimum, & pro infami apud sapientes reputatur; ergo sive canonicè irregularis sit, sive non, ab Ecclesiastico Ordine foris esse debet ut canis; quia quamdam habet juris divini irregularitatem in qua a nemine dispensari potest; unde merito docet Sairus lib. 7. cap. 10. num. 16. infamiam facti nonnisi per factum omnino contrarium tolli posse.

CONCLUSIO IV. Probabile est, infames, non solum infamia juris, sed & facti legalis, vere esse irregulares. Ita enim exteris plerisque habert

Sup. p. 13.

C. 2. &
17. vi.
q. 1. Can.
60. Apoll.* Nav.
c. 27. n.
249.Gibalin,
ib. n. 19.

bert de Ordine part. 3. cap. 6. §. 8. quæst. 10. auctor Coll. Andeg. p. 143.
Pontas v. *Irregularité*. cas 320.

Prob. 1. quia jura quæ infames irregularitate plectunt, exigunt solum, ut eorum crimina, vel ordine judicario comprobata fuerint, vel alio modo sint notoria; ergo nihil amplius exigere possumus.

Prob. 2. quia mimi, histriones, & alii ejusdem generis, ante Judicis sententiam irregulares sunt; ergo sola facti publicitas ad inducendam ex infamia irregularitatem sufficit. Non nego hisce professionibus annexam fuisse a jure infamiae notam, sicut hæc multis criminibus annexa est; sed quæstio est, an infamia hæc sola facti notorietate, & ante processum juridicum operetur: operatur autem indubie quoad eos qui artem infamantem exercent; ergo & quoad alios.

Prob. 3. quia ut infamia facti legalis irregularitatem pariat, duo sufficiunt. 1. ut Ecclesia possit eos quorum publica est infamia, irregularitate plectere. 2. ut id velit. Atqui utrumque constat. 1. enim tam potest Ecclesia criminibus legaliter & publice infamantibus irregularitatem annexare, vi cujus sic infamati Beneficiorum incapaces fiant, quam possit Communitas politica eosdem infames ab officiis suis repellere: atqui potest politica Communitas hosce infames ita ab officiis suis repellere, ut hæc iidem valide conferri nequeant; ergo & idem potest Ecclesia: præsertim cum possit ob crimina etiam occulta, v.g. ob homicidium secretum, irregularitatem imponere. 2. vult Ecclesia ut palam & publice infamati irregulares sint, cum; ut jam dixi, generatim & indistincte decernat irregularitatem in eos qui publice & palam horumce criminum reos se constituerint.

Prob. 4. quia in Gallia ut alibi, infames facti, multis in punctis plane æquiparantur iis qui sunt juridice infames: unde neutra species efficaciter testatur in judicio, neutra ad Magistratus evehitur, ut docet Ferriere in sua ad praxim Introductione v. *Infamie*. Vide l. 2. Cod. *De dignitatibus*. Unde a fortiori colliges infames legaliter, non minus irregulares esse debent, quam qui juridice infames sunt.

Dixi, *probabile est*; neque enim dissimulandum est non deesse viros graves qui sentiant neminem in Gallia reputari infamem ex delicto, quantum ad inducendam irregularitatem sufficit, nisi præcesserit Judicis sententia criminis declaratoria, aut modo infamanti condemnatoria, aut saltem decretum comprehensionis corporis. Ratio opinionis hujus est, quod quantumcumque leges alicui crimini infamiam alligaverint, infamia hæc non contrahatur, nisi certo & publice constet de commissione criminis: atqui, inquiunt, in Galliis, ubi, in iis quæ juris sunt positivi, notorietas facti locum non habet, nihil certo & publice constare potest, nisi per sententiam Judicis; ergo. Quia tamen principium hoc, non secus ac alia, exceptiones suas habet, ita ut in ipsa Gallia comœdi & duellistæ ipso facto Ecclesiastica sepultura priventur, idcirco in re tanti momenti ad Episcopi judicium recurrendum esse puto.

Circa hæc nota 1. si quis delictum de jure infamans coram duobus aut tribus testibus commiserit, non ideo formaliter infamis erit, nisi vel crimen in Judicio confessus fuerit, vel acceperit Judicis sententia criminis declaratoria.

Nota 2. si pendente hac lite voluerit idem ordinari, omnino repellendus

duſ eſt, neque poteſt ab Epilcopo diſpenſari, quia non diſpenſat Epilcopus in delictis ad forum contentioſum ductis, ſi verorens probationum defeſſu abſolutus ſit, non indiget diſpenſatione, quia liber eſt ab infamia.

Nota 3. ſi innocens ex falſorum teſtium allegatis, pœna infamante, v.g. trirēibus damnatus ſit, debet iſ le gerere ut irregularē, neque vel Ordinibus initiari, vel Beneficiis valide donari poteſt, niſi diſpenſationem obtinuerit, aut a ſuperiore iudice innocens renuntiatus fuerit.

Collat.
Andeg.
c. 246.

Nota 4. Infamia iuridica, ſeu quæ naſcitur ex ſententia Iudicis, plures aliquando habet effectus quam infamia legalis, poſito quod utraque irregularitatem inducat: legalis enim inhabilem facit ad acquirendum; iuridica vero privat inſuper aliquando jam acquiſitis, ſive obligando reum ut Beneficio cedat, ſive juxta aliquos eum damnando ad pœnas infamantes quæ Beneficii vacationem ipſo facto inducunt; quamquam cenſent aliqui nullas eſſe pœnas, ſive exilii perpetui, trirēmiumve, aut, quod pejus eſt, capitis ipſius, quæ quempiam ipſo facto Beneficiis ſuis privent, niſi ſententia contra reum lata privationem hanc expreſſe decernat. Ita Goard. tom. 2. p. 191.

CONCLUSIO V. Infamia multis modis auferri poteſt.

1. enim infamia popularis tollitur emendatione ſcleri proportionata & publica. Ratio eſt. 1. quia res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur; ergo cum infamia popularis ex malo facto naſcatur, debet ea per bona opera & vitæ veteris emendationem diſſolvi; juxta id capit. 4. diſt. 56. *Ad meliora converſum nequaquam prior vita commaculata* & cap. 18. ibid. *Non ideo debet deſpici quod ſuit, qui jam incipit eſſe quod non fuit.* 2. quia id jure ſic conſtitutum eſt cap. 54. *De teſtibus & atteſti.* & alibi paſſim.

Dixi, *emendatione*, non autem, pœnitentia; quia pœnitentia ſolemnis quæ deſcribitur cap. 64. diſt. 50. nedum ſolveret irregularitatem, eam inducebat e contra, & ab infimis etiam officiis Clericorum exludebat, ut patet ex cap. 55. 56. & 60. eadem diſt. idque etiamnum præſtaret, ſi adhuc eſſet in uſu, ut eſt Cœnomani. An autem iſ quibus id pœnitentiæ imponitur, ut dum divina perſolvuntur Officia, ad Eccleſiæ fores conſiſtant, cereum accenſum manu gellando, irregulares ſint, contrahitur. Negat Bonacin. diſput. 7. quaſt. 3. punct. 2. quia hæc pœnitentia, licet publica, multum differt a pœnitentia ſolemni quæ paſſim prioribus Eccleſiæ ſæculis erat in uſu, & proinde ab iſta ad illam non valet illatio cum ſacri Canones de una non de alia locuti ſint: utut ſit, fatentur omnes pœnitentiam publicam, qualis hodie aliquando fieri poteſt, parere irregularitatem ſi pariat infamiam, parere vero infamiam præſertim ſi coacta ſit, & ob culpam quæ occulta non manet, impoſita, Suar. diſp. 48. ſect. 2. num. 4.

Dixi 2. *proportionata &c.* quæ nimirum prioris vitæ maculas in opinione hominum deterſerit, adeout deteriori famæ ſuccedat bona exiſtimatio ex contrariis virtutis operibus ſape ac diu repetitis; diu, inquam, quantum moraliter ſufficit, ut prudentum arbitrio homo vere converſus intelligatur; ad quod triennium requirunt Marchini, Barboſa alleg. 43. n. 23. Navar. Comment. 2. de Regul. n. 60. Tambur. de jure Abbat. tom. 2. diſp. 17. q. 7. num. 13.

Tourn. Theol. Mor. Tom. II.

Pp

2. In-

2. Infamia per sententiam contracta, prout irregularitatem inducit, non tollitur per emendationem, sed per Ecclesiæ dispensationem. Ratio est 1. quia poena per sententiam imposita pro tempore indefinito, tamdiu durat donec a Superiore relaxetur: atqui infamia per Judicis sententiam imposita est pro tempore indefinito; ergo. 2. quia non magis emendatio & poenitentia sufficiunt ad tollendam infamiam, quam ad tollendas alias poenas, sive ab homine, sive a jure impositas: atqui poenitentia & emendatio non sufficiunt ad tollendas hujusmodi poenas, ut patet tum in censuris, tum in exilio, aliisque poenis quæ a Curis secularibus decernuntur; ergo necessaria est dispensatio.

Hæc autem dispensatio concedi potest. 1. a Papa, quamvis indecens esset eum, cum infami nondum bonum nomen publice adepto dispensare, nisi gravissima urgeret causa, ut moment Salmant. cap. 8. nu. 87. 2. ab Episcopis, sed cum duplici limitatione, ut nempe non dispensent in criminibus adulterio gravioribus; & ut non dispensent, ut quis de novo ad Ordines vel Beneficia promoveatur, sed tantum ut acceptis uti possit. Vid. Interpretes in cap. 4. De judiciis, Barbosa & Salmant. ibidem. 3. concedi potest a Principe seculari, non quidem directe, ut per se patet, sed indirecte, quod tripliciter fieri potest. 1. si dispense in lege sua, cujus violatio alioqui infamiam induceret; quamquam tunc non tam tollat infamiam, quam impediatur ne contrahatur. 2. si infamia ex facto proprio contracta non fuerit; sic potest Princeps ab infamia relevare filios eorum, qui commisso læsæ majestatis crimine, infamiam sibi prolique suæ contraxerunt. 3. etiamsi infamia ex facto proprio prodierit, modo tamen factum illud non pariat directe infamiam, nisi vi legis civilis. Sic damnatus ob usuram vel sodomiam, non potest a Principe penitus rehabilitari, quia crimina hæc infamiam directe pariunt jure canonico sicut & civili: at vero damnatus ob culpam quæ vi solius civilis juris infamiam pareret, non autem directe & specialiter vi juris canonici, sed indirecte tantum & ob regulam generalem, quod qui jure civili infames sunt, sint etiam infames jure canonico; is, inquam, a Principe restitui posset, juxta Suarem, & ab eo restitutus jam apud Ecclesiam intamis non remaneret. Ideo enim solum apud Ecclesiam infamis erat, quia infamis censebatur in foro seculari; ergo sublato hoc fundamento, tollitur infamia, etiam in foro Ecclesiæ, & ex consequenti tollitur irregularitas. Hæc tamen Suaris opinio difficultate non caret, præsertim in casu quo quis poena infamante a Principe vel a ministris ejus condemnatus esset: unde tutius esset ad Papam recurrere in hoc casu, etiamsi jam cessasset poena seu temporis præfiniti lapsu, seu per gratiam Principis. Ita, licet timide, Gibert in Consultationibus de Ordine tom. 2. Consult. 41. ubi etiam docet eum, qui exilio vel trirēibus ad certum tempus, novennii v. g. damnatus esset, non posse per hoc tempus a Papa rehabilitari, quia haberetur hoc tamquam Regiæ potestatis invasio.

3. Infamia facti legalis sola etiam dispensatione tollitur in opinione eorum qui irregularitatem ei annexam censent: quia, inquiunt, hæc irregularitas est vera poena juris; quæ tamdiu durat, donec a juris auctore tollatur, ut patet in censuris.

Duo hic supersunt dubia. 1. an infamia tollatur per Baptismum. 2. an infamis in uno loco, si in alium ubi ignota est ejus infamia transmigret, desinat esse irregularis.

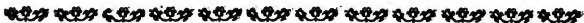
Circa primum dico 1. infamia facti tollitur per Baptismum, quia per Baptismum tollitur peccatum quod est infamiae causa.

Dico 2. infamia per sententiam imposita non videtur tolli per Baptismum: unde Judæus aut Turca publice virgis cæsus ut fur, post susceptum Baptisma maneret infamis. Sicut enim per Baptismum non tolluntur aliæ poenæ corporales aut pecuniariæ, ut hinc patet quod si Turca ille ad triremes damnatus esset, non liberaretur per Baptismum, nisi accederet Principis dispensatio; sic nec per Baptismum tollitur infamia civilis: sed qui civiliter infamis est, eo ipso infamis est in foro Ecclesiæ: est enim hæc generalis regula, quam Ecclesia nullibi limitavit in gratiam eorum qui Baptismum suscipiunt, ergo.

Circa secundum dico 1. infamia facti tollitur per mutationem loci; siue autem tollatur per eandem mutationem infamia juridica, siue non, non tollitur irregularitas inde contracta.

Prob. 1. pars, quia implicat eum qui alicubi ignotus est, ibidem infamem esse, præsertim cum ex jure, *tamdiu debeat quisque præsumi bonus, donec constet eum esse malum*.

Prob. 2. pars; quia irregularitas est impedimentum personale, & perpetuum cum illimitate ponitur a jure: atqui impedimentum hujus generis, personam ubique comitari debet, donec eadem tollatur auctoritate quæ constitutum est. Confirmatur, quia alioqui jus irregularitatem hanc decernens, facile illuderetur. Ita Ugolin. cap. 60. §. 6. Bonacin. ibid. num. 10. Vid. caput ultimum hujus Tractatus, reg. 5. ante notatum 3.

CAPUT SEPTIMUM.

De irregularitate bigamia.

TRitum hæcenus morem secuti, expendemus 1. quid sit bigamia seu digamia. 2. quotuplex. 3. an, & quæ ejus species irregularitatem inducat. 4. expeditur casus quidam in quibus dubium est, an contrahatur irregularitas. 5. videndum erit quis in ea dispensare possit.

Monogamia, quæ est conjunctio cum uxore unica, opponitur bigamiae, quæ est conjunctio cum duabus pluribusve uxoribus; unde stricte loquendo ii solum bigami dicendi essent, qui duo, & a fortiori qui tria vel quatuor matrimonia contraxerunt. Triplex tamen distinguitur bigamia, vera scilicet seu realis, interpretativa, & similitudinaria.

Bigamia realis est, cum quis plures legitimas successive duxit & cognovit uxores.

Interpretativa est, cum quis fictione seu interpretatione juris censetur plures habuisse uxores, licet reipsa plures non habuerit: quod multipliciter contingere potest 1. cum quis ante uxoris suæ mortem, bona vel mala fide de novo contrahit cum alia, eamque carnaliter cognoscit: seu, ut alii loquuntur, quando quis duo matrimonia contrahit, unum *de jure*, hoc est, validum, aliud *de facto*, hoc est, invalidum. 2. cum

quis duo contrahit matrimonia *de facto*, idest ambo invalida, ut si duas ducat consanguineas, aut quibuscum propter aliquod impedimentum dirimens contrahere non poterat; & cum ipsis copulam habeat. Quod addo, quia, ut notat Sairus l.6. c.4. n.3. nusquam ex matrimonio juris aut facti nascitur bigamia vera vel interpretativa, nisi ad copulam ventum sit: unde qui legitimo matrimonio accipit virginem quam non cognoscit, eaque mortua nubit alteri quam cognoscit, non est bigamus; sicut nec ille qui duceret uxorem alterius, nec ab eo, nec ab alio cognitam; quia *nec ipse, nec illa carnem suam divisit in plures*, cap.5. *De bigamis* &c. 3. cum quis viduam alterius ab eo cognitam, vel puellam cum alio fornicatam, duxit uxorem & cognoscit, sive sciat eam corruptam fuisse, sive nesciat: is enim licet reipsa bigamus non sit, bigamus tamen reputatur ab Ecclesia. Ratio est, quia matrimonium ejus non habet perfectam Sacramenti matrimonii significationem. Matrimonii enim Sacramentum significat ex S. Paulo spirituale matrimonium, seu conjunctionem Christi cum Ecclesia: atqui matrimonium cum vidua, vel ab alio corrupta, hanc Christi conjunctionem perfecte non significat, neque repræsentat; unio enim Christi cum Ecclesia, fuit viri qui aliam non habuit sponfam, & sponsæ quæ alium non habuit virum; ergo bigamus reputari debet, sive qui carnem propriam cum multis uxoribus divisit, sive qui duxit uxorem quæ cum viris pluribus carnem divisit. Quare ergo bigamus non dicatur qui cum pluribus fornicatur aut adulterat, infra expediam. 4. & is quoque bigamus juris fictione censetur ob rationem mox tactam, qui unicam & virginem duxit, sed eam post adulterium ab ipsa commissum, carnaliter cognoscit; is enim jam incipit esse sponsus illius quæ adulterando carnem suam divisit in plures.

Bigamia similitudinaria est, cum quis post emissum solemne castitatis votum, contrahit, vel potius attentat contrahere matrimonium, sive cum jam cognita ab alio, sive cum virgine, eamque cognoscit; is enim bigamus æstimatur, quasi qui duplex contraxerit matrimonium, aliud spirituale, verum; aliud carnale, vulgo nefandissimum. His positis, sic

CONCLUSIO. Bigami, quocumque ex assignatis modis tales sint, sunt irregulares.

Prob. 1. De bigamia reali, ex Apostolo, qui 1. ad Timoth. cap.3. & ad Titum c.1. eos solum in Episcopos, Presbyteros, aut Diaconos eligi permittit qui *unius sint uxoris viri*; quod Apostoli præceptum ad inferiores Clericos extendi debet; tum quia, ut alibi probatum est, qui ad superiores Ordines ascendere prohibentur, nequidem ad inferiores admitti debent; tum quia id expresse a Patribus constitutum est, ut docent hæc Innocentii I. verba: *Ne is qui secundum duxit uxorem, Clericus fiat.*

Censent quidem nonnulli, bigamos non ubique & semper a Subdiaconatu & inferioribus gradibus exclusos fuisse; sed fatentur simul, consuetudinem promovendi bigamos ad Subdiaconatum infrioresve Ordines, jure posteriori abrogatam fuisse. Addi posset, id nunquam permissum fuisse absque Episcopi dispensatione. Vide Collat. Andeg. p. 272. & Gibert p. 718.

Ratio cur bigamia irregularitatem invehat, triplex affertur in jure. Prima: Ministri Ecclesiæ non a vitiis solum deterrere, sed ad perfectionem

Sair. l.6.
cap. 4.
n.3.
Ephes. 5.

Epist. 1.
ad Vi-
tric. c.6.

hæm Fideles sibi commissos adhortari debent: *Quomodo autem potest baptizator esse virginitatis, aut ipsius viduitatis, qui novarum nuptiarum statu longe perfectior est, qui ipse conjugia frequentaverit*, ait S. Ambrosius, relatus cap. 3. dist. 26. Secunda: Non debent suspecti esse incontinentiæ, qui divinarum rerum servitio sunt dedicati: atqui incontinentiæ suspecti sunt qui uxore prima minime contenti, ad ulteriores nuptias convolant; unde bigami aliquando pœnitentiæ publicæ subditi fuerunt, ut patet ex Canone 3. Concilii Neocæsariensis, & Zonara in eundem Canonem; rationem hanc tangit Gelasius Papa Ep. 24. Tertia eaque universalior, est defectus Sacramenti. Qui enim, ait August. lib. de bono conjugii cap. 18. *excessit uxorum numerum singularem, non quidem peccatum aliquod commisit, sed normam quandam Sacramenti amisit* ::: ad ordinationem Ecclesiasticæ signaculum necessariam; quia, ut jam dixi, non potest perfecte repræsentare matrimonium Christi cum Ecclesia, quod est unicæ cum uno, & unius cum unica eaque incorrupta, cap. 5. *De bigam.*

Prob. 2. De bigamia interpretativa ex cap. 4. 5. & 7. *ibid.* De bigamia vero similitudinaria id constat, tum ex cap. 24. xxvii. quæst. 1. ubi juxta lectionem græcam, quotquot virginitatem pollicitam prævaricati sunt, professione contempta, inter bigamos haberi decernuntur; tum ex c. 4. *De bigam.* ubi vult Innocentius III. ut cum clericis qui, quantum in ipsis fuit, susceptis Ordinibus secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari, licet in veritate bigami non sint.

Circa varias illas bigamiæ species, varias proponemus quaestiones, quæ ad pleniorẽ rei totius intelligentiam non parum conducent. Itaque

Quæres 1. Circa bigamiam realem, an bigamus sit, scd, quod hic idem est, an ex bigamia irregularis habeatur, qui duas duxit uxores, alteram ante Baptismum, alteram post, vel utramque ante Baptismum.

R. Negavit id S. Hieronymus * Græcorum auctoritate suffultus; sed fundatior est opinio contraria. 1. quia eam tenent SS. Augustinus lib. de bono conjug. c. 18. Innoc. I. Ep. 2. ad Victric. c. 6. & alibi, Ambros. lib. 1. Offic. c. ult. relati apud Gratian. dist. 26. c. 2. 3. & 4. S. Thomas & alii complures quos citat & sequitur Sair. 2. quia irregularitas ex bigamia non est ex delicto, sed ex defectu significationis matrimonii: atqui defectus ille significationis tam reperitur in eo qui plures ante Baptismum, quam qui plures post Baptismum uxores duxit. 3. quia sicut femina, si catechumena vitata est, non potest post Baptismum inter ruginos consecrari, ita non absurde videtur eum qui ante Baptismum duas duxit uxores, vel corruptam unam, bigamum vere esse, & irregularem statim ac incipit esse de Ecclesiæ foro; quia Baptismus superveniens, etsi peccata dimittat, haud tamen recuperat indivisionem carnis, vel virginitatem.

Dixi, qui duxit duas &c. sola enim sponsalia, etiamsi multiplicentur, & subsequatur copula, bigamiam non pariunt: quia non significant conjunctionem Christi cum Ecclesia per Incarnationem. Ita Doctores communiter, Bonac. num. 6.

Quæres 2. An, & quæ matrimonii consummatio requiratur ad bigamiam realem.

R. 1. Ex matrimonio, nisi consummatum sit, non exsurgit bigamia realis. *Journ. Theol. Mor. Tom. II.* Pp 3 lis;

* C. 1. dist. 26.

sa ir. l. 6 c. 3. n. 23

C. 2. dist. 26.

C. 5. De
Bigam.

lis; unde si sponsa post ratum matrimonium nec consummatum, Religio- nem profiteatur, sponsus qui alteram ducet, non est bigamus. Idem est de eo qui vel plures duceret uxores, & cum nulla, vel una tantum, ma- trimonium consummaret; vel ab alio viro ductam, sed minime cognitam du- ceret. Ratio est, quia nec illa, nec ipse in ullo ex propositis casibus, car- nem suam dividit in plures, cum caro non nisi per copulam dividatur; at- qui ubi non est divisio carnis, non potest esse defectus Sacramenti; con- junctio enim Christi cum anima iusta per gratiam & charitatem repræsen- tatur quidem per matrimonium ratum: at ejusdem conjunctio cum Ec- clesia per carnis assumptionem, non repræsentatur nisi per matrimonium consummatum, quia per solam commisionem vir & uxor sunt una ca- ro; ergo ubi deest multiplex corporum commisitio, sive ex parte viri, sive ex parte uxoris, non potest adesse defectus Sacramenti.

R. 2. Matrimonium non consummari sola copula, nisi accedat semi- nis emissio, & quidem intra vas debitum. Ita vulgo Theologi, qui ta- men fatentur eum in exteriori foro cenferi matrimonium consummasse, qui copulam perfecerit. Vide Gibalin. cap. 3. q. 4. num. 4. Sanch. lib. 7. disp. 83. num. 7.

Quæres 3. Circa bigamiam interpretativam, an bigamus sit qui se- cundum matrimonium invalide contraxit defectu consensus, ac proin- de non ex animo & affectu contrahendi, sed illusorie & ad extorquen- dam copulam.

Negat prima opinio, quam tenent Avila disp. 8. dub. 1. Bonac. disp. 7. q. 2. punct. 5. quia ex cap. Nuper 4. De bigam. ad bigamiam requiritur effectus intentionis cum opere subsecuto: atqui ubi deest consensus, deest affe- ctus ille, qui ipse est affectus maritalis; ergo. Tutior tamen & proba- bilior est opinio secunda, quam tuerent Suar. disp. 49. sect. 2. nu. 10. & juxta eum auctores melioris notæ, Salmant. c. 9. n. 27. & alii, secundum quos c. Nuper satis solvitur, dicendo illud non intelligi de intentione verum efficiendi conjugium, sed de intentione exterius contrahendi, quæ intentio numquam deest cum quis exteriores nuptias sponte & li- bere contrahit. Confirmatur 18. quia Christianus qui vivente prima uxore scienter secundas nuptias contrahit, sit irregularis, ut tenent S. Thomas, & omnes, ait Suarez ib. n. 6. atqui impossibile est, ut Chri- stianus qui vivente prima uxore secundas nuptias contrahit, sinceram habeat intentionem verum efficiendi matrimonium, eique intus & ex animo consentiat; ergo. Confirm. 2. quia si vera matrimonium contra- hendi intentio ad hancce bigamiam necessaria foret, Sacerdos qui ex ignorantia secundas nuptias contraheret, fieret irregularis, non vero si scienter & ex malitia: atqui absurdum est consequens. Confirm. 3. quia affectus ad contractum hunc exteriorem opere subsecuto, satis importat indecentiæ, ut ex ea contrahatur irregularitas; ergo dicendum est eam incurri, si id patiuntur verba legis: patiuntur autem, ut patet tum ex ipsis, tum ex nobiliorum Doctorum consensu; ergo.

Quæres 4. an qui ducit uxorem repudiatam ab alio, vel eam quæ cum meretricibus commoratur, vel fabularum astrictem, irregularis sit, si ex personæ sint virgines.

R. cum non esse irregularem ex bigamia, esse tamen ab Ordinibus repel-

repellendum, eo quod viles infamesque personas ducendo vilis fiat & infamis, c. 15. dist. 24. Navar. c. 27. n. 197. Sair. n. 14.

Quæres 5. an qui virginem ducit, sed ipse excidit a virginitate, sit irregularis. Videtur quod sic: si enim irregularis est qui ducit uxorem ab alio etiam iuste cognitam, v. g. a priori marito, a fortiori irregularis esse debet qui ipsemet carnem suam divisit in plures; cum unicuique factum suum plus nocere debeat quam factum alterius.

R. Ad expediendam hanc, quæ gravis est, difficultatem, varii varia opinati sunt, ut videre est apud Sairum ibid. num. 12. Sed his omisiss, dico 1. in his quæ a jure positivo pendent, non esse a pari nec a fortiori discurrendum. Argumentatio proposita ostendit quidem cum qui cum pluribus fornicatus est, potuisse declarari irregularem, non probat vero eum de facto irregularem esse. Dico 2. eo tempore quo bigamiae irregularitas instituta fuit, impudicitiae crimen longe maiorem irregularitatem innoxisset, quam quæ per bigamiam incurreretur: at temporum lapsu, rebus propter morum intemperantiam mutatis, abrogata est irregularitas ex impuritate ob quam plures e Clero arcendi fuissent, remanserunt vero res in eodem ac erant statu erga irregularitatem bigamiae quæ rarior est. Dico 3. crimina impuritatis communiter occulta esse, bigamiam vero communiter esse publicam: unde facilius hujus quam illorum irregularitas perseverare potuit.

Quæres 6. An bigamus sit qui puellam non ab alio, sed a seipso prius violatam ducit.

R. Affirmant aliqui, sed negant multo plures cum S. Antonino 3. p. tit. 19. de Irreg. c. 3. Ratio est, tum quia id nullibi expressum est in jure, cum textus qui requirunt, ut quis virginem ducat, ne bigamus sit, sic facile intelligi possint, ut non debeat ducere ab alio corruptam, tum quia in hoc casu nec sponsus nec sponsa carnem suam dividerunt in plures; tum denique quia qui a se corruptam ducit, censetur fictione juris quasi virginem ducere; sicut enim retrahitur matrimonium ad legitimationem ptolis, sic & retrahi judicatur, ut censeatur factum ante copulam.

Quæres 7. An irregularitatem contrahat qui ad uxorem adulteratam accedit, sed invitus, puta quia ad id coactus est per censuras, ex eo quod adulterium non satis probari potuerit.

R. Affirm. cum enim hæc irregularitas non ex delicto sed ex defectu proveniat, contrahi debet quoties dividitur caro, nec servatur significatio perfecta Sacramenti: atqui in proposito casu dividitur caro &c. Hinc nec bona fides excusat a bigamia, nec ipsa, ut ita dicam, æquitas: quare qui carnaliter cognoscit uxorem suam, quæ, audita mariti morte, alteri bona fide nupierat, bigamus est & irregularis, quod etiam patebit ex decisione sequenti.

Quæres 8. An idem dicendum sit de eo qui accedit ad uxorem suam ab alio quidem cognitam, sed per vim vel dolum. Videtur quod non, nam jura loquuntur de eo qui uxorem adulteram cognovit: atqui vim passa vel decepta ab eo quem bona fide maritum suum esse credebat, non est adultera, cap. 14. xxxii. q. 5.

R. Tamen affirmative; quamvis enim mulier oppressa, non sit adultera,

tera, non est tamen apta ad representandam unionem Christi cum ea sponsa quæ virum alium nunquam experta est; ergo cum in his non voluntas inspicitur, sed factum, & defectus e factis resultans, irregularis haberi debet qui ad talem asserit. Et vero licet vis illata virgini, non noceat eidem ut culpa, nocet tamen ut defectus; unde vim passa non potest inter virgines consecrari, ut colligitur ex citato c. 14. & doctent S. Thomas & alii apud Sairum n. 10. in fine.

Quæres 9. Circa bigamiam similitudinariam, an ut Religiosus, sic & qui Deo, per castitatis votum in Ordinis sacri susceptione, consecratus est, fiat irregularis si matrimonium contrahere & consummare attemptet. Negant aliqui de eo qui cum virgine contraheret, & nuntur cap. Sane, 4. *De Clericis conjug.*

Contraria tamen opinio, cui adhærent Suarez ibid. sect. 4. n. 6. Sair. n. 22. & alii, vera est & in praxi tenenda. 1. quia ex cap. Quotquot 24. xxvii. q. 1. *quotquot virginisatem pollicitam prævaricati sunt, professione contempta, inter bigamos, id est qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debent*; atqui non Monachi solum, sed & Clerici in Sacris, virginisatem polliciti sunt; ergo inter bigamos haberi debent si ad nuptias transire ausint. 2. quia caput Sane, nedum obstat opinioni nostræ, eam plurimum iuvat: vult enim ibi Alexander III. ut Sacerdotes qui nuptias ausu sacrilego attentarunt, post longam penitentiam officio suo restitui possint, & ex indulgentia Episcopi, ejus executionem habere; ergo non negat, sed potius supponit eos manere irregulares, donec peracta penitentia ab Episcopo dispensentur.

Quæres 10. An sicut castitatem professus, irregularis sit, si nubat etiam sæculari; sic & sæcularis seu Laicus irregularis fiat, si nubat Moniali castitatem professæ.

Sair. c. 4.
n. 24.

R. negat. jura enim decernunt quidem ut irregularis sit qui post emissum a se castitatis solemne votum, nuptias contrahit; at id non decernunt de eo qui ab omni voto liber contrahit cum ea quæ solemne castitatis votum emisit: porro non incurritur irregularitas, nisi in casibus jure expressis.

De pœnis bigamorum legi potest Sairus ibid. cap. 5. & Suarez sect. 5. superest ut explicemus quis in bigamia dispensare possit.

Quæritur 1. An irregularitas ex bigamia sit dispensabilis.

R. Esse; idque patet 1. ex pene unanimi Doctorum consensu. 2. ex praxi antiqua, Lucius enim XIII. cum Episcopo Panormitano, qui bigamus erat dispensavit, ut testatur Glossa in c. Lector. dist. 34. 3. Ideo irregularitas ex bigamia auferri non posset, quia instituta esset ab Apostolo: atqui hæc ratio non valet, cum Constitutiones Apostolorum præcise ut tales non transcendant jus humanum, & Ecclesia in his quæ ad jurisdictionem spectant, eandem cum ipso Petro potestatem habeat.

Obijciuntur duo. 1. ex jure non licet contra Apostolum dispensare in bigamis ut debeant ad sacros Ordines promoveri, c. 2. *De bigam.* 2. nemo potest efficere ut qui defectum habet Sacramenti, eundem amittat; ergo cum irregularitas ex illo Sacramenti defectu nascatur, illa non magis tolli potest quam iste. Verum hæc facile solvuntur; unde

R. Ad 1. dist. Non licet passim & sine gravissima causa dispensare cum bigamis veris & propriis de quibus locutus est Apostolus, C. non licet unquam

unquam ex quacumque causa, N. Itaque gravior ad dispensandum cum bigamis requiritur causa, quam quæ in aliis plerisque irregularitatibus ex defectu requiritur: at non ideo plane impossibilis est hæc dispensatio, cum auferri possit eadem auctoritate qua constituta est.

R. ad 2. neg. conf. Etsi enim Sacramenti defectus semper manet, non tamen necessario manet in ratione impedimenti ad Ordines; quia quod defectus ille sit impedimentum, non habet ex natura rei, vel ex jure divino, sed ex Ecclesiæ dispositione, quæ quod iusta de causa constituit, iusta de causa auferre potest: sic Ecclesia, licet efficere non possit, ut qui fuit homicida, non habuerit lenitatis defectum, efficere tamen potest, ut defectus ille ab Ordinibus non excludat.

Quæritur 2. Quis in bigamia dispensare possit. Ut solvatur difficultas secundum se totam.

Dico 1. Solus Papa in bigamia vera & interpretativa, saltem quoad Ordines sacros dispensare potest. Ratio est, quia hæc potestas nullibi Episcopis conceditur in jure, imo iisdem expresse interdicitur cap. Super eo, 2. De bigam. ubi Ordinatio, privandi dicuntur potestate & officio ordinandi, si quempiam ex bigamis ad sacros Ordines promoverint; atque ita sentiunt Theologi & Canonistæ.

Obj. Permittit Martinus Papa ut Lector si viduam alterius, uxorem acceperit, aut bigamus fuerit, in Lectoratu permaneat, aut si forte necessitas sit, Subdiaconus fiat, nihil autem supra: ergo concessa est Episcopis facultas dispensandi cum bigamis usque ad Subdiaconatum exclusive.

R. 1. Hunc Canonem non esse Martini Papæ Romani, sed Martini Bracharenensis, qui diversos Canones collegit, & cujus scetus sunt omnes fere Canones qui in Decreto Gratiani, sub nomine Papæ Martini leguntur, ut jam pridem observavit Anton. Augustinus Tarraconensis Archiepiscopus, in Dialogis De emendatione Gratiani. Porro Martinus Bracharensis, & particularia Concilia, e quibus Canones suos deprompsit, & quæ in hoc puncto a Pontificibus Romanis fuisse confirmata probari non potest, non potuerunt Episcopis tribuere potestatem dispensandi in impedimento constituto tum ab Apostolo, tum a Patribus Concilii Nicæni, ut dicitur c. 14. eadem dist. 34.

Lib. 1.
dial. 102
p. 108. ed.
Baluz.

R. 2. In objecto Canone non exprimi quis urgente necessitate cum bigamis dispensare possit, ut fiant Subdiaconi; & quamvis ea potestas Episcopis per eundem Canonem fuisset attributa, etiam a Martino Papa, potuit tamen revocari, & de facto revocata est ab aliis Pontificibus, ut constat ex toto titulo De bigamis. Pirhing l. 1. tit. 21. num. 28. & 29.

Dico 2. probabilius est eisdem bigamos ne ad tonsuram quidem & minores Ordines, ab Episcopis dispensari posse; nisi forte alicubi receptum sit, & antiquo usu firmatum, ut Episcopi hoc in puncto dispensent. Ita ex nostris Pastor l. 3. tit. 24. nu. 5. Duasse l. p. c. 10. sect. 2. Coll. Andeg. p. 288. Gohard tom. 1. q. 2. a. 4. Habert &c.

Prob. 1. ex cap. 59. dist. 50. ubi prohibet Gelasius, ut quisquam Pontificum, bigamos aut conjugia sortientes ab aliis derelicta, divinis sacerdotibus applicare ministeriis confidat; atqui divinis applicantur ministeriis ii etiam qui tonsura & Minoribus initiantur; quod amplius patet ex Canonis contextu, ubi eadem est ratio bigamorum ac illitteratorum, & corpore vitiatorum, qui ab ipsa etiam tonsura excluduntur, ut supra ostendimus.

Prob.

Cap. un.
De big.
in 6.
Prob. 2. ex Conciliis Lugdunensi II. & Tridentino, quorum prius Can. 16. declarat *bigamos omni privilegio Clericali nudatos*, & *ipsis sub anathemate prohibet deferre tonsuram, vel habitum clericalem*; posterius vero sess. 23. cap. 17. de reform. vetat ne bigami ad *Ordinum minorum munia* applicentur: sed qui jam acceptis tonsura & Minoribus, eorum ministeria exercere non possunt; multo minus ad ea possunt promoveri; ergo bigami nec ad tonsuram quidem dispensari possunt ab Episcopis, qui contra Conciliorum generalium statuta nihil valent, sed solum a Papa, qui *de jure supra jus*, exigentibus causis dispensare potest.

Prob. 3. tum ex decisione S. Congregationis; tum ex declaratione Sixti V. de quibus adi Fagnan. in cap. *Quoniam, de Constitut.*

Gib. pag.
7c9.
Objicit Gibert 1. cap. 18. dist. 34. c. caput 2. *De bigam.* ubi cum dicit Lucius illicitum esse dispensare cum bigamis, ut *ad sacros Ordines* promoveantur, supponit id licitum esse quoad Ordines minores; sed hæc non nocent: unde

R. ad 1. hinc ad summum sequi, licitum olim fuisse Episcopis dispensare in bigamia, quod aliqui putant fuisse in usu usque ad tempora S. Thomæ: & id reipsa tradit S. Doctor in 4. dist. 27. qu. 3. art. 1. satis tamen probabile est, eos qui hanc Episcopis potestatem concesserunt, deceptos fuisse existimando citatum Canonem esse Martini Papæ, cum tamen sit alterius. Ut ut sit, si potestatem hanc aliquando habuerint Episcopi, jam pridem ab ea exciderunt, ut patet ex citatis auctoritatibus, neque id mirum est, cum ipsi Romani Pontifices timide & in solo aliqualis necessitatis statu, sua in hoc puncto potestate utantur.

R. ad 2. neg. sequelam: tum quia in hisce materiis non valet argumentum a contrario sensu; unde qui dicit dispensationem ad Ordines sacros Papæ reservatam esse, non dicit eandem quoad Ordines minores concessam esse Episcopis: tum quia Lucius de sacris Ordinibus interrogatus fuerat, non de aliis; ac proinde de illis non de istis respondere debuit.

Atque hinc colligunt Suarez num. 5. & Pirhing num. 28. contra Navarrum, Episcopos nequidem ad usum Minorum cum bigamis dispensare posse, quia id etiam nullo jure Episcopis concessum est, imo satis eisdem per citatos Canones interdictum videtur.

Hæc assertio limitatur 1. in casu necessitatis gravis, & cum ad Papam recurri non potest; Episcopus enim in ampla regione, ut India, positus, si gravis urgeret ministrorum penuria, ad sacros etiam Ordines dispensare posset in lege vel a Papa, vel a Concilio generali profecta. Ita docent Sanchez lib. 7. disp. 86. n. 14. Barbosa alleg. 49. nu. 25. Pirhing. num. 30. contra Fagnan. ibid. nu. 40. Ratio est quia Ecclesia tacite consentire videtur ut non servantur leges, quæ sine gravi populorum damno, executioni mandari non possunt, & quæ alioqui in destructionem potius quam in ædificationem cederent.

Limitatur 2. ab aliquibus in bigamia interpretativa confligente ex delicto occulto, v. gr. ex duobus matrimoniis invalidis. Verum limitatio hæc merito rejicitur a Suarez & Pirhing; quia, etsi post Tridentinum dispensare possint Episcopi in irregularitatibus ex delicto occulto, non ideo tamen dispensare possunt in iis quæ sunt ex defectu: at-

qui

qui irregularitas bigamiæ, semper est ex defectu Sacramenti, & propter defectum hunc primario instituta est; ergo siue sit ex delicto occulto vel publico, non potest ab Episcopo auferri.

Limitatur 3. ab aliis, ut possit Episcopus dispensare cum bigamo ad Religionem transeunte; at limitatio hæc nullo juris textu probari potest, ideoque, etsi viris gravibus placuerit, rejicienda est, Sanchez ibid. num. 13.

Dico 3. Episcopus dispensare potest in bigamia similitudinaria, non solum ut qui eam contraxerunt, perfecta poenitentia suis Ordinibus utantur, sed etiam ut ad altiorem gradum promoveri possint. Ita habetur cap. Sane 4. *De bigam.* supra citato.

Excipiuntur duo casus. 1. cum quis post emissum solemne castitatis votum, contrahit cum vidua, vel non virgine. 2. cum contrahit quidem cum virgine, sed jam ante Ordinum susceptionem contraxerat cum alia, post cujus mortem Ordines susceperat. Utraque exceptio admittitur ab omnibus, & colligitur ex c. 4. & 7. *de bigam.* hujus vero exceptionis ratio est, quod in his casibus jungatur bigamia interpretativa similitudinaria.

Dico 4. Prælati Regulares, spectato jure communi & seclusis privilegiis, nihil aliud cum subditis suis possunt, quam quod cum Diocesanis suis possunt Episcopi: unde cum iis ne ad minores quidem Ordines dispensare possunt in bigamia vera vel interpretativa: secus si agatur de similitudinaria. Ratio primæ partis est, quod potestas dispensandi in bigamia vera vel interpretativa nullibi in jure Prælati Regularibus concessa legatur. Ratio secundæ partis est, quod Generales, Provinciales, Abbates, & Priores exempti jurisdictionem quasi Episcopalem exercent; quapropter dispensare possunt cum suis, siue illi ante professionem, siue post, hanc bigamiæ speciem contraxerint, Suarez sect. 6. num. 18.

Dixi, *seclusis privilegiis*: quæ unicuique Prælato in Religione sua cognita esse debent. Docent Carmelitæ Salmanticenses cap. 9. 42. Regulares Prælatos dispensare posse cum suis in quacumque bigamiæ specie; tum ex privilegio Sixti IV. quod refertur in Compendio Minorum; tum ex alio Pauli III. privilegio quo iisdem plena indulgetur facultas dispensandi in omni prorsus irregularitate, ne ea quidem excepta quæ est ex bigamia vel homicidio voluntario. At de immensis hujusmodi privilegiis non convenit apud omnes; imo docet Tamburinus. ibidem quæst. 3. in privilegiis semper excipit bigamiam, nisi contrarium specialiter exprimitur.

An in petenda dispensatione explicare quis debeat se tria vel quatuor contraxisse matrimonia, controvertitur. Negat Navarrus, Sanch. Avilla & Pirhing. sed tutior & probabilior videtur opinio contraria quam tenet Pyrrus Corradus l. 2. *Praxis dispensat.* cap. 2. num. 24. auctor Coll. Andeg. p. 286. & alii. Ratio est, quia in supplicatione id exprimendum est quod dispensationis affectationem longe difficiliorem reddit. Vidimus autem, verba sunt Corradi, quandoque fuisse trigamo, nempe ei, qui cum virgine & successivè cum vidua contraxit, denegatam dispensationem: quidquid dicat Navarrus Conf. 2. *de bigam.* num. 4. scilicet quod nullus umquam Pontifex maximus curavit de trigamia; aliud enim nos docet notoria praxis, licet ipsi etiam trigamo quandoque detur dicta dispensatio.

V. Tamburinus. De jure Abbat. 2. 2. disp. 17. qu. 8.

CAPUT OCTAVUM.

De irregularitate ex defectu lenitatis.

ARTICULUS PRIMUS.

Statuantur principia generalia.

DEfectum lenitatis patiuntur, non ii solum qui injuste, sed & ii etiam qui iuste occidunt aut mutilant; Ecclesia enim sponsi sui mansuetudinem imitata, ab omni sanguinis effusione abhorret. De iis qui injuste occidunt vel mutilant, præcipue dicemus ubi de irregularitatibus ex delicto: de ceteris loquemur in Capite præsentis. Sit itaque

CONCLUSIO. Irregularis est omnis & solus baptizatus, qui actu consummato & voluntarie hominem occidit vel mutilat, aut ad homicidium vel mutilationem proxime concurrit.

Prob. tum ex unanimi consensu Magistrorum, quos fuisse refert Sairus lib. 6. cap. 15. tum ex variis juris capitibus. Cap. 1. dist. 51. ab Ordinibus arcentur milites, qui ducibus suis obediendo, *seva necessario præcepta sunt executi.* Idem decernitur cap. 5. *Ne clerici &c.* de his qui *truncationes membrorum*, aut *per se faciunt*, aut per alios jubent inferendas. Idem demum diserte colligitur ex Clementina unica *De homicidio.*

Ratio hujus instituendæ irregularitatis quam assignat S. Thomas 2. 2. q. 40. art. 2. & alii passim, ea est quod Ordines omnes referantur ad Eucharistiæ Sacramentum, in quo repræsentatur passio Christi, qui in toto vitæ decursu mitem se exhibuit, qui a Patre ut agnus missus est, qui suos misit ipse ut oves in medio luporum, quos patientia & mansuetudine converterent; qui acrem Jacobi & Joannis contra Samaritanos zelum redarguit; qui instante tenebrarum hora cum pateretur non comminabatur; qui sanguine suo melius loquente quam Abel, misericordiam vocabat, non vindictam; qui proinde ministros suos, proprii sanguinis, non alieni prodigos esse voluit; unde sequitur, Sacerdotem aut alium quemvis iusta etiam de causa, homicidam, a norma & exemplo Christi deficere, ac proinde merito constitui irregularem.

Dixi 1. *omnis & solus baptizatus*; quia jura de eo solum loquuntur qui homicidii post Baptismum conscius fuerit cap. 8. & 61. dist. 50. Ita Avila disp. 5. sect. 1. Navar. num. 209. Habert, Coll. Andeg. &c. Cur autem statuerit Ecclesia ut Infideles homicidæ post Baptismum irregulares non sint, secus de bigamis, expendit Suarez disp. 44. sect. 3. nu. 3. & fere ad unam Ecclesiæ voluntatem recurrit.

Dixi 2. *qui actu consummato*; lex enim factum requirit, cap. final. xv. q. 1. Hinc ab irregularitate immunes manent. 1. qui solum volunt aut conantur occidere vel mutilare, sed voluntatem hanc exequi non possunt. 2. qui percutiunt, vulnerant, lacerant, sanguinem effundunt, nisi sequatur mors aut abscissio membri, directe vel indirecte; sive mors per miraculum aut aliter impediatur, Suarez disp. 44. sect. 2. Sairus ibid. n. 4. Ad hanc porro irregularitatem necessaria non est effusio sanguinis; unde
qui

qui strangulatione vel veneno hominem necat, irregularis iudicari debet.

Dixi 3. qui *voluntarie* seu scienter & libere; quia furiosus, infans, dormiens, ebrius & alii similes, si occidant, irregulares non fiunt, ob rationis defectum. Excipitur dormiens qui prævidet, se, cum v.g. interdiu iratus est, per noctem arma rapere, & iis quoscunque habuerit obvios ferire; is enim, nisi arma sibi met ipsi subtrahat, irregularis fiet, etiam in somnis occidendo. Idem de ebrio dicendum.

Dixi 4. *occidit vel mutilat*; homicidium enim & mutilatio quantum ad incurrendam irregularitatem æquiparantur in iure, ut patet ex citata Clementina *De homicid.* quamquam irregularitas ex mutilatione non omnino sequitur conditionem irregularitatis ex homicidio; hæc enim Papæ reservata est, etiam si occulta sit, non illa, prout declaravit S. Congregatio apud Suarem sect. 2. n. 4. Ut autem intelligantur quæ ad mutilationem sufficiant, vel non.

Quæres 1. quid sit mutilatio.

R. Est membri truncatio seu amputatio. Ita omnes cum Glossa in citata Clementina. Favet cap. *Sicut urgeri.* 47. l. 1. q. 1. ubi dicitur: *Si cuius manus esset arida, verum quidem esset membrum, quamvis sine sanguine.* Ex quibus colliges cum omnibus fere Casuistis, cum non esse irregularem qui membrum incidit, debilitat, aut aridum reddit; verba enim legis non debent extendi ultra id quod significant: atqui mutilatio significat separationem, abscissionem, aut diminutionem membri, non incisionem meram aut percussionem; ergo. Unde rursus sequitur Judicem absque irregularitatis periculo condemnare sive ad torturam, licet hæc debilitet membra, sive ad stigma seu cauterium liliatum, sive ad flagella. Quin & olim Episcopi reos aliquos verberibus subiciebant, ut patet ex cap. 1. xxiii. q. 5. de quo vide Ducasse p. 2. cap. 12. num. 11.

Nec dicas cum Angelo, Majolo & aliis quibusdam, quod in iure paria sint non esse & inutile esse. Tametsi enim hæc quoad operationem paria sint, quia v.g. non plus operatur Episcopus inutilis quam si non esset; haud tamen paria sunt quantum ad inducendam irregularitatem: unde hæc alligari potuit actioni quæ membrum truncatur, etsi non fuerit annexa ei qua idem membrum inutile redditur.

Confirm. tum quia membrum debilitatum ad corporis ornatum & decorem non nihil infervit; tum quia qui oculum erutum habet, indiget dispensatione, quæ non semper necessaria est ei qui oculum inutilem habet; ergo membri detruncatio gravius animadverti potuit quam simplex ejusdem debilitatio.

Quæres 2. quid intelligatur nomine membri.

R. Ut solvatur quæstio quæ magni est momenti, notandum est, triplex partium genus humano corpori a natura concessum esse; aliæ non pertinent, nisi ad decorem & ornatum, ut capilli, barba & mammae in viris, aliæ non tantum pertinent ad integritatem individui, fed etiam proprium habent officium ab aliis partibus distinctum, ut manus ad palpandum, pedes ad incedendum, oculi ad videndum, nares ad odorandum, lingua ad loquendum; aliæ demum pertinent non solum ad ornatum corporis, sed & ad ejus integritatem; itaut tamen non habeant operationem ab aliis distinctam, sed accessoriam & conjunctam

cum

Vid.
Sacr. 1.
6. c. 16.
num.

cum aliqua parte præcipua, tales sunt digiti qui manibus, dentes qui linguz & ori inferviunt. His positis.

R. Partes secundigenis, quæ scilicet proprium & distinctum ab aliis officium exercent, seu quæ, ut loquitur Suarez, sunt quasi integrum instrumentum proximum alicujus actionis, eæ, inquam, solæ partes, sunt veri nominis membra; ac proinde ex istarum non item ex aliarum amputatione nascitur irregularitas. Ita communiter Theologi contra Cajetanum, & alios nonnullos. Ratio est. 1. quia hæc membri acceptio Juri canonico satis consentanea est. Nam cap. 6. *De corpore vitiat.* is cui deest manus altera, dicitur simpliciter mutilatus: at vero cap. 2. *De Clerico egrot.* qui duos digitos cum medietate palmæ amisit, non dicitur membro truncatus, sed debilitatus & deformis. Consonat id Pauli Rom. 12. *Omnia membra non eundem actum habent:* ubi membrum exprimitur per id quod distinctam operationem habet. 2. quia in odiosis non est extendenda vocis significatio, sed stricte & rigoroſe accipienda; ergo licet digiti v. gr. utcumque vocari possint membra, quia tamen stricte & rigoroſe membra non sunt; non debent intelligi membri nomine in materia irregularitatis, quæ ut suo modo pœnalis, est odiosa. 3. quia si membrum dici posset ea pars quæ aliis partibus socia est & adiutrix in earum officio, pars digiti quæ certe manum in officio suo adjuvat, membrum dici deberet: sicque qui partem digiti amputaret, esset irregularis, quod tamen ne ipse quidem Cajetanus admittit.

Objiiciunt quatuor. 1. Membrum non aliter sumitur in jure, quam in communi omnium sermone; atqui communis omnium sermo, membri nomine intelligit partem ex qua integratur totum corpus, ut sunt digiti & similia. 2. Membrum est illud quod proprium habet & distinctum officium: atqui digiti proprium illud distinctumque officium habent; digitis enim pingimus, scribimus, & instrumenta musica pulſamus. 3. In jure partes quæ officium habent accessorium, computantur inter membra; ideo enim qui testiculis carent, irregulares sunt, quia membro carere supponuntur. 4. Non minus qui pollicem aut indicem abſcindunt alicui, irregulares esse debent, quam is qui abſcisionem illam patitur, imo magis, cum culpa sit in mutilante, non in mutilato: atqui is cui abſcinditur pollex, est irregularis, ergo & qui abſcindit.

R. Ad 1. neg. maj. in pœnalibus enim stricta fit interpretatio, quam non curat nec expendit sermo communis: porro stricta non esset interpretatio quæ partem confunderet cum membro; hæc enim inter se plurimum differunt. Nam plus ad membrum requiritur quam ad partem; cum quidquid componit totum, sit pars; id vero tantum sit membrum proprie, quod est pars sibi ad propriam operationem & ab aliis distinctam sufficiens.

R. Ad 2. neg. min. scribere enim & pingere propria sunt officia manus quæ ad eas functiones digitis utitur, alioqui pars digitorum extrema, quæ calamus aut penicillum gestat & movet, per se solam constitueret membrum, sicque qui eam alteri amputaret, fieret irregularis, quod, ut dixi, ne ipsi quidem adversarii concedunt.

R. Ad 3. neg. ant. ejusque probationem: non enim qui se abſcindit, ideo irregularis est quia membrum resecat, sed quia culpa sua id facit, aut ut aliis faciant meretur: quam culpam jura irregularitate plectere potue-

potuerunt. Et vero qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, non autem fortuito, hunc ad Clerum Canones non admittunt, cap.6. dist.55. atqui tamen qui partem digiti sibi abscidit, non abscidit, sibi membrum; ergo irregularitas illa non oritur ex mutilatione membri, sed ex mala voluntate, quæ sibi causa fuit ferrum injicere, ibid.

R. Ad 4. neg. maj. irregularitas enim non incurritur, nisi in casibus jure expressis: atqui expressum est in jure, ut qui certos habent defectus, etiam ex aliorum culpa, sint irregulares, non autem ut qui horum defectuum causa sunt, & ipsi semper irregulares sint: unde omnino falsum est quod aliqui regulæ instar assumunt, irregularem esse eum per quem alter efficitur irregularis. Nam irregularis non est qui manum alterius debilitavit, & tamen irregularis est cujus manus debilitata est & enervata. Neque irregularis est qui alium leprosum fecit, qui portione alium in amentiam vertit, qui faciem alterius notabiliter reformavit, qui filium spurium genuit, qui ad necessariam vitæ suæ defensionem alium mutilavit; tamen leprosi, amentes, & alii mox enumerati, irregulares efficiuntur. Ita Sairus n.15. & 16. A contrario potest quis irregularis fieri ex actione quæ alium irregularem non reddat, ut patet, ait Habert, in eo qui alii injuste membrum virile resecat.

Ex quibus infero contra Suarem, irregularem non fieri qui alterius auriculam amputat, quia auricula seu cartilago quæ est circa aurem, non est membrum, cum auditui necessaria non sit, sed quoddam ejus præsidium & ornamentum. Idem dicam, tum de eo qui pollicem alterius abscindit; tum de eo qui alii dentem evellit, quia nec dens, nec ipse pollex sunt vera membra. Sentio tamen cum eodem Suarez, eum qui feminæ mamillam abscindit, ab irregularitate immunem non esse, quia mamilla quælibet in femina officium nutriendi habet per se distinctum, sicut quilibet oculus officium habet videndi.

Dixi 4. qui hominem occidit aut mutilat; hinc irregularis est qui Paganum vel hæreticum, aut alium quemlibet interficit, quia & ii homines sunt. Ita sanctus Anton. 3. p. tit. 29. de irregul. c. 2. & alii quos sequitur Sairus n.8. A contrario irregularis non est. 1. qui, invento cadavere inimici cui mortem parabat, in ipsum ex rabie defecit, ejusque membra dilaniat & abscindit. 2. qui abortum infert antequam foetus sit animatus, c.20. De homic. 3. qui virum aut mulierem sterilem reddit; is enim, licet ut homicida teneri debeat ex cap.5. De homic. non tamen homicida est quoad effectum irregularitatis, cum ne isquidem irregularis sit qui foetus nondum vivificati mortem procurat, ut late probat Pontas ibid. casu 53.

Dixi 5. vel concurrat &c. sive concurrat physice & influxu reali, ut carnis nex; sive solum moraliter, idque vel positive, ut mandans, consulens &c. vel negative, ut non obstand, qui ex officio & justitia obstand tenetur. Quæ ut ex parte in Capite præsentî solvantur, variæ hic proponendæ sunt & solvendæ quæstiones circa quadruplex hominum genus, qui sine peccato, & aliquando meritorie alios necant aut mutilant, quales sunt. 1. Judices & quotquot morti reorum legitime cooperantur. 2. milites qui in bello justo præliantur. 3. Chirurgi, qui ut toti consulant, partem abscindunt. 4. qui ut vitam servent, alienam invadunt. Ab ultimis, utpote quorum notior sit conditio, exordium ducam.

ARTI-

Vid.
Trah.
de justit.
p. 321.

ARTICULUS SECUNDUS.

An irregulares sint qui occidunt ad defensionem vitæ &c.

CONCLUSIO GENERALIS. Qui ut vitam suam ab injusto invasore tucatur, eundem mutilat vel occidit cum moderamine inculpatae tutelæ, non fit irregularis.

Prob. ex Clementina unica *De homicid.* quæ rem expresse definit his verbis: *Si furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mulet vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit: & idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non volens, suum occidit vel mutilat invasorem.* An autem Clementina hæc jus novum statuatur, an duntaxat declararet antiquum, seu, quod idem est, an ante Clementinam *si furiosus*, irregularis esset qui vitæ defendendæ gratia iniquum invasorem interficiebat, disputant Theologi, ut videre est apud Sairum c. 17. num. 9. Collat. Andeg. p. 426.

Dices: Ex ea decretali nihil concludi potest, quæ revocata fuit a Concilio Tridentino: atqui citata Clementis V. Constitutio revocata est a Tridentino, ut patet ex his ejusdem verbis: *Si homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte discederet, fuisse commissum nuncietur: quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & altaris ministerium, & beneficia: jure quodammodo dispensatio debeatur, commutatur loci Ordinatio: qui non nisi causa cognita dispensare possit.*

Collat.
And. p.
431. &
seq.

R. neg. min. & dico Tridentini verba vel intelligenda esse de eo qui non servato moderamine inculpatae tutelæ, suum occidit invasorem, prout declaravit S. Congregatio die 1. Octob. ann. 1588. & docent Navarrus, Henriquez, Sairus, Comitulus, auctor Coll. Andeg. vel intelligenda esse de dispensatione in foro exteriori, cum dubitatur, ut sapius dubitari potest, an invasus intra moderatæ defensionis limites iterit, & excessisse inculatur, is enim in hoc casu ad majorem cautelam, tollendamque omnem scandali, propriæ scrupuli occasionem, arcendus est ab Ordinibus vel beneficiis donec res coram loci Ordinario discussa fuerit: unde tunc vel absolute, vel quodammodo dispensatione opus est, ne quid aut in instantibus scandali, aut in ipso occisore scrupuli remaneat.

Dixi 1. ut vitam suam servet; quia Clemens de eo solum loquitur qui mortem aliter vitare non valens, occidit vel mutilat: quorum verborum occasione multa exurgunt dubia.

Dubitatur itaque. 1. an qui occidit vel mutilat ad defensionem vitæ suæ, sed id facit ex odio, irregularitati subiaceat.

R. Negat. si supponatur cum Sairo & aliis, eum non obstante odio, servare justæ defensionis limites, quod in praxi difficile videtur. Ratio est, quia etsi peccet qui ex odio agit, non subjacet tamen irregularitati quandiu sistit intra terminos juris; sed qui servat moderamen inculpatae tutelæ, sistit intra terminos juris: aliunde nullibi decernitur irregularitas vel censura contra actum pure interiore, & qui in actionem externam nullatenus influat, ut jam dixi agendo de censuris; ergo.

Dubitatur 2. an irregularis sit qui sua culpa constituit se in necessitate vel occidendi vel moriendi. Exemplum sit in eo qui alium ad duellum pro-

provocavit; aut qui in adulterio deprehensus a marito, eumdem occidit, aliqui ab eo occidendus; aut qui bellum injustum scienter amplexus, hostes sibi mortem intentantes interfecit; aut qui diceris & injuriis, bilem alterius manumque commovit &c.

R. Eum qui in tali necessitate se constituit, aliquando esse irregularem, aliquando non esse. Non erit quidem irregularis, si non obstante ea in quam se coniecit necessitate, & servet jus ad vitam suam, & occidendi necessitatem nec præviderit, nec prævidere potuerit; erit vero irregularis, si desit alterutra conditio. Hanc regulam colligo ex variis auctoribus, quos inter vide Suarem disp. 46. sect. 1. nu. 12. Gibalini. c. 4. qu. 3. conf. 4. Sairum &c.

Tom. 3.
p. 1. c. 5.
p. 681.

Probatur autem pro secunda parte, quæ primæ partis probationem importat; probatur, inquam, quia qui occidit quando non habet jus vitam suam cum vitæ alienæ dispendio conservandi, est injustus occisor; ut pote qui occidat eum a quo juste invaditur: atqui injustus occisor est irregularis; ergo qui occidit cum non habet jus vitam suam per alterius occisionem conservandi, est irregularis: unde sequitur eos esse irregulares, qui ut propriæ vitæ consulant, occidunt vel hostes in bello injusto, vel lictores seu satellites a quibus, ob crimen a se admisum queruntur ad mortem; cum enim hostes & satellites juste invadant, & bellum ex utraque parte justum esse nequeat, consequens est, eos qui invaduntur, licet aliter quam occidendo se tueri non possint, homicidii reos esse si occidant, ac proinde irregulares.

Prob. 2. quia qui formaliter homicida est, irregularitatem incurrit: atqui potest quis servare jus ad vitam suam, & tamen esse formaliter homicida injusti invaloris. Ille enim est formaliter homicida, qui sciens & prævidens vult causam homicidii: atqui fieri potest, ut quis retinens jus ad vitam suam, sciens & prævidens velit causam homicidii. Ut enim quis retinens jus ad vitam suam, censeatur sciens & prævidens velle causam homicidii, sufficit ut velit facere aliquid unde prævidet aut prævidere potest se injuste ab alio impetendum esse & occidendum, nisi ipse eum præveniat: atqui potest quis velle facere aliquid unde prævidet ... Potest enim quis alium quem ad effusionem sanguinis promptum & audacem esse cognovit, diceris & conviciis insequi: sed qui sic provocat & insequitur aliam, servat jus in vitam propriam, cum injuste impetitus non habeat jus occidendi eum a quo impetitur; ergo potest quis servare jus ad vitam suam, & tamen esse formaliter homicida occidendo eum qui injuste provocatus, injuste tamen vult occidere; ergo tunc erit uterque irregularitatis obnoxius; ergo falsum est id quod aliqui principii instar assumunt, toties aliquem ab irregularitate immunem esse, quoties vitam suam tueretur contra eum a quo injuste invaditur; ergo melius diximus, ad hoc, ut quis irregularitatem ex homicidio non contrahat, duo concurrere debere, nempe ut servet jus ad vitam suam, & ut nec præviderit, nec prævidere potuerit homicidium ex injusta sua actione securum.

Ex his colliges, multos esse casus, in quibus, ut judicetur an quis irregularitatem incurrit, inspiciendæ sunt singulæ rei circumstantiæ, ex quibus intelligatur an qui mala aliqua actione se implicavit, in ea tanquam in causa homicidium virtualiter voluisse censeatur. Sic v. g.

in proposito adulterii casu, si rebus ad viri prudentis iudicium bene examinatis, appareat, adulterum cognovisse periculum occidendi cui se exponebat, puta quia maritus nec aberat, nec ejus erat indolis ut injuriam tam gravem patienter ferret &c. utique pro irregulari habere se debet; imo & tutius est ut irregularem se reputet, si dubitet an periculum hoc adverterit; si econtra nihil tale potuerit prudenter suspicari, quod aliquando licet rarius, evenire potest; tunc nec homicida erit, quantum satis est, nec proinde irregularis. Pariter si quis alium alapa cædat, prævidens eum labis hujus ultionem in sanguine suo quasi-turum esse, irregularis erit si occidat eum; quia prævidendo homicidium, voluit illud in causa: secus si hoc prævidere non potuerit. Ita Sair. c. 17. n. 19. & 20. Suarez disp. 46. sect. 1. n. 12. Salmant. c. 8. n. 50.

Dubatur 3. an irregularis sit qui iniquum invasorem occidit aut mutilat, cum fugiendo posset sibi consulere.

R. Affir. quia Clementina citata eum dumtaxat ab irregularitate eximit, qui mortem aliter vitare non valens, mutilat vel occidit: sed qui fugam vitæ sibi consulere potest, potest aliter quam occidendo mortem vitare; Sair. n. 16. ergo. Ita plures, ex iis etiam qui censent, hominem sic invasum si nobilis sit, & ex fuga dispendium honoris pati debeat, non teneri ad fugiendum; quia semper verum est quod talis non occidat, pro vita, sed pro honoris sui defensione: qui autem ad honoris defensionem occidit, nulli ab irregularitate immunis declaratur. Atque id tenent S. Antonin. 3. p. tit. 4. c. 3. & tit. 29. c. 2. Navarrus cap. 27. n. 213.

Limitatur hæc responsio in casu quo quis fugiendo, mortis propriæ periculum incurreret, vel quia inimici instarent a tergo, vel quia invasor fugientem facilius percutere posset &c. tunc enim verum est quod invasus non aliter mortem vitare possit, quam occidendo.

Quod si invasor ipse jam arripere fugam, utique irregularis esset invasus, etiam ab eo graviter vulneratus, si eum insequeretur, occideret, vel mutilaret; quia jam non esset defensionis licita, sed ultio privatis personis prohibita. Eadem de causa irregularis est qui occidit, cum sufficeret mutilare, quia non sistit intra limites licitæ & moderatæ defensionis.

Dubatur 4. an irregularitatem incurrat qui parantem sibi insidias ad inferendam mortem, prævenit & occidit.

R. Insidiæ vel tales sunt, ut, nisi prævenias, instet tibi mors: vel alia quam occisionis via declinari possunt. Si primum, irregularis non est qui occidit, quia cum supponat nullum aliud habere salvandæ vitæ, remedium, vera est defensio. Si secundum, irregularis est, quia non occidit pro vitâ quam aliter servare potest, Covarruvias, Petrus Navarrus, Sairus n. 13. Vide quæ dixi Tom. 1. p. 325. &c.

Dubatur 5. an qui ob honoris vel bonorum defensionem, alium occidit, exinde irregularis evadat.

R. Affir. Ratio est, 1. quia homicidium & mutilatio semper pariunt irregularitatem præterquam in casibus jure exceptis: atqui in jure non excipitur casus, nisi defensionis vitæ propriæ. Qui autem honorem vel fortunæ bona defendit, non defendit vitam propriam, nisi in casu fere metaphysico, quo quis eripere vellet bonum sine quo vitâ sustentari non posset. 2. quia reipsum peccat qui alium ob honoris vel fortunæ defen-

sio.

flonem occidit, ut alibi probatum est; ergo est irregularis ex delicto. *Tom. 1.*

Dubatur 6. an irregularis sit qui alium necat, ut servet vitam patris, fratris, alteriusve consanguinei, aut proximi innocentis, quam aliter servare non potest. *p. 342.*

R. Negant multi, quorum opinio Sairo admodum probabilis videtur; opposita tamen, eodem iudice, communis est, tutior, ac in praxi consulenda & sequenda, ut docent Hugolin. Molina, Tolet. l. 1. c. 80. n. 13. Pontas v. *Irregularitè* cas. 32. Coll. Andeg. pag. 434. Ratio est, quia citata toties Clementina eos solum ab irregularitate eximit, qui occidunt cum aliter mortem propriam vitare non possunt: atqui fundamentum hoc non habet locum quando quis non ob propriam, sed ob vitam alterius defensionem, alium occidit; ergo.

Dices 1. Ex c. 6. *De sent. excomm.* in 6. *licet* cuiuslibet, suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius injuria suum impetiri auxilium. Et c. 3. eodem titulo apud Gregorium IX. eximitur ab excommunicatione qui in clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus iniecerit violentas: ergo in his casibus non incurritur irregularitas.

R. Neg. conseq. quæ ex citatis textibus male deducitur: potest enim incurri irregularitas ex defectu, non solum in casibus in quibus non incurritur excommunicatio, sed in iis etiam in quibus elicitur actio omnino licita.

Dices 2. In pœnalibus non valet argumentum a contrario sensu: atqui argumentum nostrum ex Clementina *si furiosus*, non est nisi a contrario sensu.

R. Neg. min. jure enim antiquo, prout verba sonant, & ut intellexerunt S. Thomas, alique insignes Theologi, statuta erat irregularitas in eos omnes qui alium quacumque ex causa occiderent; ergo cum Clemens V. eum dumtaxat ab hac lege exemerit, qui occidit ad propriam vitam defensionem, non argumentamur a contrario sensu, sed ab exceptione, quæ cum non sit nisi pro uno casu, firmat regulam in aliis omnibus. *2. q. 64. ar. 7. ad 3.*

An autem incurrat quis irregularitatem in casu in quo non solum occidere licite potest, sed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino, ut si Rex, vel Respublica quæ invaduntur, defendi debeant; non convenit inter præcedentis responsionis assertores. Negat Avila. 1. quia si occidens ad defensionem vitæ corporalis, ab irregularitate immunis sit, a fortiori ab ea immunis erit, qui occidit, ne spiritaliter moriatur, transgrediendo præceptum naturale. 2. quia vix credi potest Ecclesiam aliquem damnificare eo quod præceptum naturale impleat. 3. quia aliqui multi metu irregularitatis ab executione præcepti naturalis impedirentur. 4. quia cum virtutes sibi invicem non adversentur, non potest esse defectus mansuetudinis, ubi est positio virtutis obligantis sub peccato. 5. quia homicidium ut inducat irregularitatem, debet esse volitum, saltem in causa, ut in Iudice, qui professionem Judicis amplexus est quia voluit: atqui tale non est homicidium de quo loquimur in præsentī; non est enim omnino voluntarium, sed quasi coactum, id quod sine peccato omitti non potest. Idem fute tuetur Gibalin. cap. 4. de irregul. q. 7. nu. 2.

Dixi 2. in Conclusionē, ut quis occidendo vel mutilando irregularitatem evadat, necessum esse ut rem habeat cum injusto invasore. Ratio est, quia non licet tueri se contra eum qui jus habet invadendi:

Qq 2 unde,

unde, ut paulo ante monui, fur qui a satellitibus & Justitiæ ministris invaditur, peccat & irregularis fit, si vitam suam per eorum mortem custodire velit. Sed hac occasione

Dubitatur 1. quid sentiendum de homine injuste accusato, qui Justitiæ ministros a quibus quaeritur ad mortem, interficit.

R. Hominem hunc communiter loquendo irregularem esse; quia nec Judex qui secundum allegata & probata judicat, nec liçiores qui ex hujus Judicis mandato eum inquirunt, quidquam faciunt injusti; ubi autem nulla est injustitia ex parte unius, non potest esse licita propulsatio ex parte alterius. Ita Molina disp. 15. tr. 3. Petrus Navar. Gibalin. c. 4. nu. 29. Aliter, inquit, dicendum esset si Judex ejusque ministri formaliter injusti essent, eumque cujus innocentia certo conscii essent, ad mortem insequerentur; quod in praxi vix umquam supponi potest.

Dub. 2. an irregularis sit fur qui in actione furti deprehensus, modo occidendus est, nisi occidat.

Respondet Gibalin. furem hunc, si ablata restituere, & illatum a se damnum compensare velit, jam injuste prorsus invadi, ac proinde, si, ut vitam suam tueatur, alium occidat, irregularem non esse. Mihi, consequenter ad ea quæ supra stabilita sunt, dicendum videtur, casum hunc ex circumstantiis diducandum esse. Si enim fur præviderit aut prævidere potuerit, se v. g. rem habiturum cum homine ad iram prompto, qui, sive restituere velis, sive non, in arma proruat, & mortem inferre conetur, tunc utique ambo, si occidant, aut mutuo se mutilent, erunt irregulares: is quidem qui ob bona sua occidit, quia hoc non licet præsertim in proposito casu; & is quoque qui furari voluit, quia homicida est saltem in causa.

Dixi 3. cum moderamine inculpata tutelæ: quod quidem moderamen est evitatio excessus in sui fuorumque defensione, ita ut non fiat plus quam secundum rectam rationem necesse sit ad propulsandam injuriam; ex quo jam ante collegimus, eum qui occidit cum satis est mutilare, vel qui mutilat sive fugientem, sive cum jam ipse fugere potest, excedere modum & limites justæ defensionis, ac proinde irregularem fieri. Idem dicendum de eo qui occidit aut mutilat ut calumniam, detractionem, minas & similia propulset; ista enim omnia non sunt proprie *vis*, ut notant Boudart ad quintum Decalogi præceptum, & Van-Ranst in opere cui titulus, *Veritas in medio*, ac proinde alia via, iudicii scilicet, vel saltem patientiæ & mansuetudinis repelli debent. Sed hic

Dubitatur an irregularis sit qui vitam tuendo, venialiter non autem mortaliter excedit moderamen inculpatae tutelæ.

Negat Avila 7. p. disp. 5. sect. 3. dub. 1. Bonacin. disp. 7. q. 4. punct. 6. nu. 3. Salomant. n. 44. Ratio est. 1. quia cap. 7. *De penitentis*, Sacerdotes Græci qui præter intentionem, non tamen sine incuria, filios suos in cunis oppresserant, non judicantur irregulares, unde non nisi *ad tempus*, idque in aliorum terrorem a celebratione *Missarum* abstinere coguntur. 2. quia quoties irregularitas incurritur ex delicto, non nisi ob grave delictum incurritur, cum tunc poena sit, & quidem gravissima: unde a fortiori sequitur, eum non esse irregularem, qui per accidens & sine dolo excedit debitum moderamen, ut si quis solum vulnerare volens, errante manu

in manu inculpabiliter occidat ; quia tunc vacat a culpa , & proinde a poena etiam vacare debet.

ARTICULUS TERTIUS.

De occidentibus ordine judiciario.

NOta 1. dupliciter potest quis ad alterius mortem concurrere in ordine judiciario, primo quidem cooperando ad prolationem sententiae, & sic concurrunt accusator, denuntiator, testes, * capitalium causarum Libellio &c. secundo, cooperando ad ejusdem sententiae executionem, & sic concurrunt carnifex, satellites, vendentes aut conficientes supplicii instrumenta &c.

* Le
Greffier
criminel

Nota 2. circa hanc materiam nec Galli cum exteris, nec utrique secum invicem, omnino conveniunt: unde quæ receptiora sunt tum apud nostros, tum apud extraneos, hic referenda esse existimo, ut quod juris sui fuerit, discernere & eligere valeat.

Dico itaque 1. juxta externos; quisquis alium criminaliter accusat, seu contra eum agit ut puniatur, contrahit irregularitatem, si Judex accusato mortem aut mutilationem inferat. Ita communiter Doctores, ait Sair. cap. 16. n. 7. Gibalin. cap. 4. n. 52. Ratio est, tum quia tunc intenditur, & directe ac per se expetitur vindicta sanguinis; tum quia Bonifacius VIII. cap. 2. *De homicid.* in 6. eos solum Prælatos aut Clericos ab irregularitate excusat, qui de malefactoribus apud Judices conquerendo petunt emendam seu satisfactionem sibi fieri, protestando expresse quod vindictam seu poenam sanguinis non intendunt; ergo qui accusat criminaliter, semper irregularis est, etiamsi protestetur se nolle mortem accusati, quia protestatio facta contraria plane inutilis est: qui vero civiliter, seu ad boni sui recuperationem accusat, irregularitatem vitat, si protestationem a Bonifacio VIII. præscriptam emitrat; secus si omittat, etiam ex oblivione vel ignorantia.

Gibal.
271.

An autem sufficiat protestatio ficta, controvertunt extranei. Affirmant non pauci quos citant & sequuntur Salmanticenses cap. 9. n. 15. 1. quia Bonifacius non præcipit ut protestatio hæc ponatur ex animo. 2. quia etiam fictæ emissæ idem operatur apud Judicem, ac si ex corde & sincere poneretur. Verior tamen videtur opinio contraria, ideoque omnino consulenda est iis in Religionibus ubi protestatio hæc est in usu. Ratio est, quia protestatio non operatur in ordine ad vitandam irregularitatem, nisi talis sit qualem ea lex & jura requirunt: atqui jura seriâ non autem mendacem & fraudulentam protestationem requirunt; ergo. Ita sanctus Antonin. 3. p. tit. 28. cap. 2. Silvester, Vega, Toletus, Pontas v. *Irregularité* cal. 52.

In Gallia non subsistunt innumerae eæ difficultates, quia in hoc Regno nemo furem, aliumve insequitur, nisi civiliter; nam criminaliter insequi solius est Procuratoris Regii, vel jurisdictionalis. Si tamen ea esset accusatorum intentio, ut malefactores morte plecterentur, irregularitatem non effugerent, ait Nat. Alexander lib. 2. de Ordin. cap. 4. art. 9. unde denuntiatores, qui Judicibus detegunt auctores criminis,

Tourn. Theol. Mor. Tom. II.

Q 9 3

quod

quod nec sibi nec ulli e suis nocivum fuit, communiter pro irregularibus haberi debent, quia solam rei poenam intendere videntur: secus si eos denuntiant qui grave aliquod malum meditantur, quia tunc mali hujus aversionem, non rei vindictam intendere praesumendi sunt, nisi contrarium aliunde constet. Vid. Coll. And. p. 341.

Dico 2. juxta eisdem extraneos Theologos, testes in causa sanguinis, secuta illius contra quem testantur, morte vel mutilatione, irregulares sunt; quia reorum morti principaliter cooperantur, nec est quod irregularitatem evadere putent, emittendo praedictam protestationem; ea enim non in testimonium, sed in accusatoris solius favorem introducta est. Excipiunt Suarez disp. 47. Gibalin. cap. 4. n. 65. Salmanticenses n. 12. casum in quo testis ad ferendum testimonium obligatur, seu jure naturali, ut si aliter innocentis vita conservari nequit; seu praeepto Superioris, seu metu in virum constantem cadente; neque enim, inquit, credibile est, Ecclesiam eos ab altaris ministerio arcere, qui implent id a quo sine peccato, vel gravi detrimento abstinere non possunt. De hoc jam supra.

*Solier in
Pag. 1.3.
tit. 3.
lit. E.*

Aliter sentiunt Galli, praeter paucos, ut Solier; testesque ab irregularitate eximunt. 1. quia alioqui pessime consultum esset bono publico, si ii qui facinorosos cognoscunt, eisdem, ob irregularitatis metum detegere non auderent. 2. quia Canones quibus nituntur Ultramontani, vel hoc in Regno recepti non sunt, vel nihil probant, ut ostendit Pontas cal. 58. ibid. 3. quia testes non habentur apud nos, ut proxima, sed solum ut remota mortis reorum causa, ac veluti conditio sine qua non.

Hanc tamen doctrinam sic temperant Doctores nostri, ut existentem irregularitatem contrahi a testibus. 1. cum eos ad testandum inducit, non boni publici desiderium, sed mortis alienae libido, Gibert pag. 743. 2. cum testantur sponte sua, & antequam ad testandum a Judice compulsi sint, & *condemnati*, ut loquitur Pontas loco mox citato, & ante cum Sambovius tom. 3. cal. 112. sed secunda haec limitatio rejicitur a pluribus e nostris, qui censent Clericum statim ac in testimonium vocatus fuerit a Judice, ad parendum teneri. Ita inter alios sentiunt auctor Collat. Andegav. p. 346. Gohard tom. 1. p. 322. quibus adhuc, cum lex Principis indistincte praecipiat, ut quisquis in testimonium vocatus fuerit, seu Laicus sive Clericus, comparere teneatur.

*Ordem-
nance cri-
min. tit. 6.
art. 6.*

Dico 3. exteri Theologi pro irregularibus habent Procuratorem, Advocatum, & Scribam: moventur iisdem rationibus ac supra, nempe quod ii omnes in mortem fontis proxime insuant.

Aliter sentimus in Gallia de Procuratore & Advocato, nisi ambo vel innocentis causam male defendendo, ipsius mortem procurassent, vel reum injuste tuendo, fuissent in causa, cur justus accusator mortem fontis debitam subiisset.

Quod spectat ad Scribas, seu capitalium causarum Libelliones, non consentiunt Doctores nostri. Alii negant eos esse irregulares. Ita Nat. Alexander, Auctor Theoriae & praxis Sacram. cap. 6. quod probant, quia id non semel in variis hujusce Regni Curiiis judicatum est. 2. quia Scribae nec reorum mortis causa sunt, nec eorum sanguinem effundunt. Alii eisdem irregulares esse putant: quo in dubio censet Pontasius tutius esse, ut hujusmodi homines dispensationem obtineant ad majorem cautelam.

Dico

Dico 4. in Gallia ut alibi irregulares sunt . 1. pars criminalis , ut vocant , id est Procurator Regius , vel alius hujusmodi , qui reum morte plectendum esse *concludit* . 2. Judices qui sententiam mortis ferunt . 3. Liſtores qui ſontem conducunt . 4. tortor qui eum morte afficit . Gibert pag. 743. & alii paſſim . Ratio eſt , quia ii omnes proxime inſunt in mortem rei .

Quod ſi contingat reum morte aut membri alicujus mutilatione damnatum , ab hiſce poenis ſive fuga , ſive gratia Principis immunem fieri , tunc Judices irregularitatem non incurrunt , ut colligere poteſt ex S. Th. 1. 2. qu. 29. a. 5. ad 4. Idem docet Pontas ibid. caſ. 57. quia lex actionem conſummatam requirit , ut ſupra dixi .

Quæres an irregulares ſint qui furem comprehendunt , aut in cauſa ſunt clamore ſuo ut ab aliis comprehendatur , aut eum Judici tradunt .

R. Nullum ex hiſ in Gallia cenſeri irregularem , quia nemo eorum habetur ut proxima mortis cauſa ; proxima enim hæc cauſa , non eſt , niſi tres quos ſtatim indicavi . Hanc deciſionem tradit Sambovius tom. 2. in 4. caſ. 20. 56. & 68. Si tamen quis furem comprehendat , comprehendive curet non animo ſua ſuorumve bona recuperandi , aut avertendi damnum inde imminens vel Reipublicæ , vel proximo , ſed animo procurandæ reo mortis , non dubito quin contrahat irregularitatem , ſicut eam teſte Giberto contrahunt teſtes qui ex alienæ mortis deſiderio teſtantur , & denunciatores qui ex eodem motivo agunt .

Dico 5. peccant , nec tamen irregularitatem contrahunt Clerici qui reorum ſupplicio interſunt . Quod peccent probatur ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cujus hæc ſunt verba : *Sententiam ſanguinis nullus Clericus dicet , aut proferat , ſed nec ſanguinis vindictam exerceat , aut ubi exerceatur interſit .* C. 9. Ne Clerici Occ.

Quale vero ſit peccatum , feralibus hiſce ſpectaculis paſcere oculos , diſſentiunt Theologi . Alii grave eſſe putant , idque hinc confirmari poteſt , quod Concilium Matilconenſe II. Can. 19. gradus & honoris periculum Clericis illis comminatum fuerit . Alii communiter cenſent idem peccatum ſolum eſſe veniale ob materiæ levitatem . Ita Avila p. 7. diſp. 5. ſect. 2. in fine . Idem docet auctor Theor. & praxis Sacramentorum , niſi , inquit , grave hinc oriatur ſcandalum . Imo Navarrus , Avila & alii plures , nullum hic eſſe peccatum cenſent , niſi Clerici vel ſint in ſacris , vel beneficiarii . Navar. cap. 27. n. 214.

Quod autem nulla hinc pertimeſcenda ſit irregularitas , patet , tum quia nemo , per ſimplicem aſſiſtentiam , reorum morti cooperatur ; tum quia id docet Gloſſa communiter recepta .

Si tamen Clericus huic ſpectaculo interſit non ut ſimplex ſpectator , ſed ut auctoritatem præbens iis qui nomine ipſius ſanguinis ſententiam ferunt , aut exequentur , tunc irregularitatem contrahet , ut qui in mortem inſuat . Ita cum aliis Avila & prædictus auctor Theor. & praxis Sacram. qui in hoc ſecum facile conciliari nequit . Eximit enim Scribam ab irregularitate , ut mox dixi : atqui tamen Scriba reorum morti intereſt , ut notat Ferriere in ſua ad praxim Introductione , verbo *Greffiers* : eique non intereſt ut purus ſpectator , ſed ut ſententiæ a ſe conſcriptæ execu-

tionem procuret; ergo ad minus agnoscere debet cum Pontasio, tutius esse, ut Scribæ qui Clerici fieri volent, dispensationem obtineant.

Dico 6. nec extranei, nec Galli inter se consentiunt, an irregularitatem subiaceant funium vel furcarum artifices, qui hæc Justitiarum ministris ad reorum occisionem præbent. Negant alii, ut Salmanticenses, & qui ab iis citantur n. 11. Gibert p. 740. &c. quia ii omnes nec proxima sunt causa mortis eorum qui hisce instrumentis occiduntur; nec ullo juris textu declarantur irregulares. Alii hosce artifices vel fabros irregularitatem incurere contendunt. Aliudemum, ut S. Antoninus 3. p. tit. 28. c. 2. distinctione utuntur. Vel enim quis fecit *scalas, vel funes, vel gladium, non ad mortem inferendam, sed ad omnes usus, & casu postea aliquis utitur ipsis ad occisionem*; & tunc irregularis non est, quia vendidit aliquid tum in se, tum in intentione sua indifferens, quodque forsitan non vendidisset, si futurum ejus usum cognovisset: vel hæc instrumenta, sciens & volens, ad aliorum occisionem vendit, & tunc videtur irregularis; quia actione sua in mortem alterius tendit: unde faber qui in solos tortorum usus laboraret, non levem crudelitatis notam in ore populi sustineret. Idem docet Navar. n. 217. Pontas ibid. cap. 55. atque id mihi videtur tenendum in praxi. A fortiori irregularis est qui projecit vel desert ligna, ut vivus quis comburatur; secus si solum ut comburatur cadaver illius qui jam suffocatus est.

Dico 7. qui per accidens solum & præter intentionem causa est reus citius moriatur, non sit inde irregularis; quia effectus per accidens non imputatur ei qui dat operam rei licitæ: unde qui a Judice impetrant ut reus per viam consuetam non ducatur, ne in hac ut potest nimium populosa majorem subeat infamiam, vel juxta propriam suam aut matris domum transeat, irregulares non sunt, etsi inde fiat ut reus per viam breviorē ducatur, & citius pereat. Neque etiam irregulares sunt qui reum consolationis gratia comitando dicunt. Eja pergamus, sicut nec Confessarii qui carnificem monent se suo jam sanctos esse officio, nihil esse quod ipsum moretur. Idem docet Gibalin. de iis qui rudem carnificem docent modum aptandi aut nodandi funis, modo id fiat in genere tantum, & sine ordine ad hunc vel illum reum.

Dixi, qui per accidens solum &c. non enim ita clarum est eos ab irregularitate immunes esse, qui etiam bono & misericordii animo, rei mortem directe accelerant: unde, ait Nat. Alexander, irregularitatis periculo se exponunt qui carnificem hortantur ut furciferum citius interficiat, ne diu vexetur; ut omnino suffocet eum qui necdum satis strangulatus apparet, ne diutius langueat; ut crura hoc modo frangat, quia sic aperiet venam, unde reum citius moriturum esse contingeret. Utique, pergit idem Theologus, qui hæc faciunt, magnæ imprudentiæ rei sunt, & in dubio a suis functionibus abstinere, & a summo Pontifice dispensationem suppliciter efflagitare debent. Uterius progreditur auctor Collar. Andegav. docetque Sacerdotem qui satagit ut stranguletur homo ferali rotæ impositus, ne in desperationem incidat, irregularem fieri: quod falsum puto, si proxima immineant desperationis indicia; tunc enim jure naturali teneris proximi animæ opem ferre: quod autem jubet lex naturæ, Ecclesia vetare non potest aut improbare.

Ut expediantur aliæ quædam difficultates quæ ad hanc materiâ pertinent.

Quæ.

Quæres 1. an irregularitatem incurrat Sacerdos qui grassantia quædam crimina reprimi intendens, suadet Principi ut legem ferat, qua qui scelerata hæc commiserint, capite plectantur. Item an irregularis fiat Princeps qui legem hanc tulerit; vel Confessarius qui absolutionem denegat, seu Principi qui hujusmodi legem ferre non vult; seu Magistratui qui ut fonti parcat, secundum legem hanc judicare non vult; seu reo qui juridice interrogatus, crimen suum detegere non vult.

R. Neminem ex istis irregularem fieri. Ratio est, quia, ut quis incurrat irregularitatem, necesse est, ut in mortem proxime influat, & libere: atqui ii de quibus agitur in questione proposita, vel proxime non influunt in mortem, vel saltem non libere. 1. quidem non influunt proxime. Qui enim fert legem qua certorum criminum deinceps rei, capite plectantur, directe & primario tendit in Reipublicæ moderationem, nec in quempiam determinate animadvertit, sed generaliter loquitur; ergo non est causa particularis cur hic vel iste morti dentur; ergo nec qui legem hanc tulerit, irregularis est, nec qui eam ferri suaserit aut præceperit. 2. etiam si proxime influerent, ut putat Gibalinus influere Confessarium qui negat absolutionem Judici, reum secundum leges hic & nunc punire recusanti, quia idem præstat ac si diceret: Hunc interfice, alioqui non absolveris, non tamen influit libere; cum non possit absolutionem tribuere Judici id ad quod tenetur facere nolenti: atqui numquam incurritur irregularitas ex homicidio secuto ex actione quam quis sine peccato omittere non potuit; alioqui Ecclesia ad peccandum induceret metu incurrendæ irregularitatis. De quo vide superius dicta.

At, inquit, non magis Confessarius in casu præsentii immunis est ab irregularitate, quam Judex: atqui iste non, ex toties dictis; ergo nec ille. Prob. maj. Ideo juxta nos, Judex licet a ferenda mortis sententia abstinere non possit sine peccato, contrahit nihilominus irregularitatem, quia homicidium eidem saltem in causa voluntarium est, utpote qui Judicis officium sponte amplexus fuerit: atqui pariter Confessarius, Confessarii officium sponte & libere amplexus est; ergo.

R. Ad 1. neg. maj. Ad 2. ideo Judex ratione occisionis irregularitatem incurrit, quia occisio malefactorum officio ejus necessario & primario annexa est, itaut eam in se ut Reipublicæ bonam velit. At aliter se res habet de Confessario, cujus ministerium in sola peccatorum reconciliatione consistit: ex quo fit, ut cum specialius in reorum mortem influat, hanc non in se & directe velit, sed solam poenitentis salutem, quæ pendet ab observatione legum, sive ex mortem rei, seu aliud quid præcipiant.

Quæres 2. an is quem Judex consulit de reo, irregularis fiat, si responderit eum esse dignum morte.

R. 1. Si consulatur quis in communi, respondeatque tale delictum ex legum præscripto, mortem mereri, non erit irregularis: tum quia non magis influit in mortem alicujus particularis, quam influat qui suadet Principi ut legem ferat, qua qui hoc vel illud crimen deinceps commiserint, capite plectantur; tum quia alioqui Doctores qui de variis criminum poenis voce aut scripto disputassent, irregularitatem contraherent, si qui eos audierunt aut legerunt, deinde Judices facti, ex ipsorum doctrina aliquos morte damnarent, quod nemo hactenus dixit.

R. 2. Si consular quis in specie, & in particulari, an v.g. Titius sacrilegii reus hoc vel illo mortis genere plectendus sit, tunc divisi sunt Theologi. Alii negant ullam pertimescendam esse irregularitatem ei qui ore rotundo & sine circuitu dixerit: *Hunc laqueo, illum flammis extingue*: quia, inquit, irregularitas decernitur quidem in jure contra eos qui mortis sententiam ut Judices ferunt, vel exequantur ut ministri, non autem contra eos qui eos docuerint quid in hoc vel illo casu faciendum sit. Ita Salmanticenses qui irregularitatem ex lenitatis defectu, pro virili restringunt & limitant. Alii, ut Avila disp. 5. sect. 2. dub. 6. Gibalin. ubi supra num. 49. non permittunt ut dicat Clericus: *Hunc tolle*, vel, *Malum est si impunitus evadat*; sed solum ut hisce similibus verbis utatur: *Consule leges, Ade Jurisperitos, hoc enim ad me non pertinet, quia nobis non licet interficere quemquam*. Hæc opinio Clericali mansuetudini magis congruit, tutior est in praxi, & utcumque confirmari potest ex c. 10. *De excessib. Prælat.*

Salmant.
num. 8.

ARTICULUS QUARTUS.

De militibus & chirurgis.

Circa milites, eosque omnes qui in bello justo pugnant, queritur 1. an simplex & sola armorum gestatio, hominem militiæ adscriptum constituat irregularem.

R. 1. Quidquid sit de jure antiquo, quo investam fuisse hanc irregularitatem censent aliqui cum Giberto, eandem nunc non subsistere, licet Bancarii Expeditionarii Curie Romanæ, iis qui arma gestaverunt, auctores esse soleant, ut dispensationem postulent. Responsio nostra certa est, & satis colligitur tum ex c. 24. *De homicidio*, ubi Sacerdos qui contra Saracenos dimicaverat, eo solum in casu ab altaris ministerio abstinere præcipitur, si de interfectione cujusquam in illo conflictu, sua eum conscientia remordet; tum ex unanimi Casuistarum consensu, qui omnes docent, neminem in bello justo irregularitati subjacere, nisi qui propria manualium infaferit; tum ex constanti Regni hujusce disciplina, secundum quam qui arma gestaverint, nec ad Beneficia inhabiles sunt, nec a Beneficiis quæ interim possident, excidunt, nisi ab Episcopo canonice moniti ut a sæculari militia abstant, obedire recusent.

R. 2. Eum qui pugne ac conflictui interfuit, & dubitat cum fundamento, an quempiam interfecerit, aut qui de interfectione suspectus est; teneri dispensationem obtinere; sive ne aliis scandalo sit, sive ne partem minus tutam in dubio homicidii sequatur. Ita Pontas ibid. cal. 69. & sequitur ex dictis.

Dixi, & dubitat cum fundamento: qui enim dubitat solum negative, non videtur habendus pro irregulari; quia deest conditio posita cit. c. 24. *De homic.* non enim proprie remordet conscientia de alicujus occisione, quando quis formare non potest probabile judicium, se aliquem interfecisse. Ita Boudard tom. 6. pag. 383. edit. 2. & ante cum Navar. lib. 5. Consil. Consil. 1.

Quæres 2. An irregularis sit qui in bello justo, non occidit quidem propria

propria manu, sed aliis occidentibus, aut mutilantibus opem tulit; eise pulverem pyrium & arma offensiva distribuit, aut eos ad strenue & acriter pugnandum adhortatus est.

R. Illud est discrimen eos inter qui pugnant in bello iusto, & eos qui in iniusto decertant, quod licet in utroque bello censeantur omnes una causa moralis homicidii a quolibet perpetrati, eo quod omnes mutuum sibi opem ferant verbis & operibus, non tamen omnes in utroque casu eandem incurrant irregularitatem: eorum enim qui sive in bello, sive in rixa, occisioni iniquæ cooperantur, nemo ab irregularitate immunis evadit, quia jus eos omnes punire voluit qui concurrunt ad crimen homicidii: at non idem est in bello iusto; in hoc enim ii solum irregulares a jure constituti sunt, qui per se & propria manu occidunt, aut mutilant; quod merito statutum est, ne ex actione unius aliquando hominis, tot alii canonicum hoc impedimentum contraherent, & sic a bellis etiam iustis retraherentur: atque ea est pro utraque parte communis Doctorum opinio, ait Silvius variar. resol. v. *Irregularitas*. Ita etiam Salmant. n. 19. Pontas cas. 71. & alii complures qui ab iis citantur; ex quo patet Duces, Tubicines, & alios qui Martem verbis aut cantu accendunt, & per se non pugnant, irregulares non esse. Eadem de causa irregulares non sunt etiam Clerici qui bellum iustum consulunt.

Excipiunt aliqui ab hac regula, eum qui non in genere, sed in specie ad hujus vel istius hominis occisionem instigaret. Ita Bonac. disp. 7. q. 4. punct. 4. Pontas ibid. & alii non pauci contra Salmant.

Quæres 3. An non aliquando ab irregularitate immunes sint qui in bello etiam iusto mutilant vel occidunt.

R. Irregulares esse eos omnes qui in bello aggressivo mutilant vel occidunt, non autem qui in bello defensivo, nisi eo venerint animo præliandi.

Prob. 1. pars, tum ex cit. c. 24. *De homicid.* quia qui in bello iusto occidunt, similes iis sunt qui auctoritate publica malos tollunt e medio: atqui ii irregulares sunt, ut ostendimus.

Prob. 2. pars; quia pejor non est conditio eorum qui in bello, quam qui extra bellum, necessitate compulsi occidunt ne occidantur: atqui isti irregularitatem non incurrunt; ergo nec illi. Unde irregularitatis expertes sunt qui in bello etiam iniusto positi præcise ut milites spiritualiter adjuvent, aut pacem componant, in eas aliquando angustias veniunt, ut vitam nonnisi hostilis vitæ dispendio servare incolumem possint.

Dixi, *nisi eo venerint animo præliandi*: censent enim Suar. disp. 49. sect. 5. Bonac. ibid. par. 4. & alii plures, eum qui pugnandi animo ad bellum etiam iustum processit, irregularem fieri, si occidat etiam in propria vitæ defensionem. 1. quia qui præliandi animo aciem ingreditur, saltem in casu vult homicidium, cui se exponit: atqui homicidio in se, vel in causa voluto, annexa est a jure irregularitas. 2. quia Judex, licet malefactorum occidere teneatur, non desinit esse irregularis, quia sponte accessit ad officium Judicis; ergo a pari miles qui excubias agit, quique occidendus est nisi occidat, non vacat ab irregularitate.

At inquit Avila disp. 6. sect. 2. dub. 1. Si Judex vel carnifex invadatur a reo quem volebat decapitare, potest eum citra irregularitatis metum occidere, ne occidatur; ergo a pari in proposito.

R. neg. conf. occiso enim rei in hocce casu non est volita in causa; cum rei in carnifices insurgere non consueverint: at occiso ex parte illius qui ad bellum processit, in causa volita est; cum is sit hostium usus, quem omnes satis prævident, ut in hostes suos irruant, eosque nisi præveniantur, occidant. Ceterum qui nec mutilant, nec occidunt, sed solum vulnerant, morte vulnerati non secuta, irregulares non sunt, uti cum aliis pluribus docere videtur auctor Andeg. p. 354.

Quæres 4. An Clerici in sacris qui ex dispensatione Pontificia pugnant in bello iusto, irregulares sint, si propria manu occidant.

R. negat. quia Papa censetur virtualiter dispensare in iure irregularitatem inducente. Ita Covarr. & alii communiter: ubi duo noranda. 1. Papam non censeri eximere Laicum ab irregularitate, etiamsi cum eo dispenseret ut pugnaret in bello, de quo vide Molinam tom. 1. de iustit. tr. 2. disp. 108. & 110. in fine. 2. neque etiam censeri Papam concedere Clericis facultatem pugnandi manu propria in bello, ex eo quod ipsi dem licentiam tribuat bello assistendi; hæc enim licentia solum munera sacerdotalia exercendi facultatem importat.

Quæres 5. An qui alium hortatur ad fundendum pro fide sanguinem, irregularis sit secuta morte.

R. neg. non enim causa est cur Iudex aut tortor impius mortem inferat, sed cur Christianus vividæ charitatis actum eliciat. Idem dicendum de eo qui alium precatur, ut se conijciat in flumen, unde aliquem aquis abreptum extrahat: is enim non intendit mortem illius qui in flumen se conijcit, quam etiam probabiliter non prævidet, ut supponimus; sed solum quarit pereuntis liberationem.

Quod spectat ad Medicos & Chirugos.

Dico 1. Laici qui medicinam aut chirurgiam exercent, non sunt irregulares, morte etiam secuta, tamen si membrum abscindant, aut abscindi præcipiant, modo secundum artis suæ regulas operentur. Ratio est, quia in medicis aut chirurgicis operationibus, non deest lenitas; sed elucet charitas & misericordia: neque enim membrum incidunt aut amputant in vindictam & poenam, sed ad totius conservationem: unde patet quantum eos inter & Iudices intersit differentia.

Dixi, modo operentur secundum artis regulas: si enim culpa vel imperitia Medici aut Chirurgi, mors sequatur, incurrunt irregularitatem ex delicto; quia sunt iniqua mortis causa: imperitia enim in iis qui ut periti operam suam promittunt, culpæ annumerantur L. 9. ff. Locati. Cum autem irregularitas ex delicto, non nisi ob peccatum mortale contrahatur, evidens est incuriam quæ Medico aut Chirurgo irregularitatem procurat, debere esse mortale: sed simul fatendum in re tanti momenti, in qua de vita hominum agitur, minus ad culpam lethalem requiri quam in alia materia. In dubio an Medicus aut Chirurgus necessaria usus sit diligentia, pro irregulari habere se debet, ut colligitur ex c. 18. De homic. A fortiori irregularis est qui ut potionis sibi non satis cognitæ exprimentum faceret, eandem propinavit ægroto qui ex ea mortuus est.

Sed quid si Medicus porrigat ægroto medicinam quam dubitat illi profuturam esse, erit-ne, secuta ægroti morte, irregularis.

Affirmat Hugolinus c. 19. nu. 5. sed placet mihi distinctio Bonacina; quam

quam hic totam referre lubet. Itaque vel Medicus aliud præsto habet remedium, aut certum, aut a prudentioribus Medicis in eodem casu adhiberi solitum, vel non. Si habet, peccat & irregularis est, qui in re tanti momenti dubia & incerta certis præponit. Si vero non habeat remedium certum, aut saltem aliquod ex iis quæ in pari casu a Medicis peritioribus usurpari solent, tunc videndum est an infirmi salus desperata sit, necne. Si necdum desperata sit, adhuc peccat, & ex peccato irregularitatem contrahit, quia censetur incerto remedio eum peremisse, quem natura sanare potuit, aut qui fortasse vixisset donec certiori remedio reficeretur. Si vero jam desperata sit ægrotantis vita, non videtur irregularitatis conscius si applicet remedium, de quo dubitat profuturum ne sit, an secus; satius enim est aliquid de se non malum tentare cum spe salutis, quam inertem & otiosum mortis alienæ spectatorem manere; atque hinc patet quid sentiendum de Chirurgo qui membrum abscindit, dubius sit ne abscindendum.

Dico 2. Clericus, etiam in sacris, non sit irregularis exercendo medicinam aut chirurgiam secundum artis regulas, citra incisionem atque aduersionem. Ratio est, quia id nullibi prohibitum est Clericis; unde si mors sequatur, modo non ex eorum incuria & culpa, irregularitatis expertes sunt. Sicubi tamen medicinam aut chirurgiam exercent Sacerdotes, caute simul & sobrie gerere se debent, ut apposite notat Habert: caute quidem, ne periclitetur eorum castitas & fama; si frequentius cum feminis conversentur, & aliquos curent morbos qui pudicum oculum lædunt, & mentem inquinant: sobrie vero, ut pauperum, non item omnium medici esse videantur, utque id non faciant quod alii istius professionis homines facere possunt.

Dixi 1. secundum regulas: quia qui eas ignorat, occidendi periculo se exponit, ac proinde secuta morte irregularis est.

Dixi 2. citra incisionem &c. quia Concil. Lateran. sub Innocentio III. expressè prohibet ne ullam chirurgiam artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos C. 9. Ne Clerici. exercent, quæ aduersionem vel incisionem inducit: unde Sacerdos, etsi omnem adhibeat diligentiam, & secundum artis regulas brachium abscindat, si mors inde sequatur, erit irregularis: quod etiam verum est juxta Silvium, Bonacinam & alios plures, si solum venam aperiat, quia qui venam aperit, proprie dicitur incidere. Si vero idem Sacerdos secundum regulam artis applicet emplastrum mollescentium, quo apostema se se operit, Silv. ib. v. Chirurgus. & mors inde sequatur sine ejus culpa, non est irregularis, quia non exercet chirurgiam scindendo vel urendo: non enim proprie comburit aut incidit qui carnem aut tumorem aperit emplastro, ut notat Gibalin. cap. 4. q. 2. confect. 11. ac proinde ab irregularitate eximi debet, cum verba in hisce materiis stricte & rigore accipi debeant. Idem docet Pontas ibid. cas. 77.

An prædicta irregularitas cui subjacent Clerici qui chirurgiam urendo & incidendo exercent, in eos etiam aliquando cadat qui non sunt in Sacris, controuertitur inter Doctores. Censent Navarrus, Panormit. alique nec paucinec ignobiles, Clericum etiam in Minoribus, si Beneficiatus sit, irregularitati de qua loquimur, obnoxium esse eisdem in casibus in quibus ei subjacent qui sunt in Sacris, quia pro regula ponunt, id præne quod interdictum est Clericis in sacris, interdictum etiam esse

Clericis Beneficium ad victum sufficiens habentibus. Quia tamen hæc regula gratis affertur, nec ullo juris textu satis confirmari potest, idcirco responsio nostra ad Clericos in sacris omnino limitanda est, atque idiplum tenet Gibal. ibid. Pontas cal. 76.

Circa hanc nostram assertionem quædam notanda sunt.

1. Clericus si tantum consulat, imperet, aut opem ferat Chirurgo, ut membrum abscindat, irregularitatis expertus manet, etiamsi mors sequatur, modo non sequatur ex consilii vel iussionis imprudentia, sed ex vi morbi. Ratio est, quia tametsi Clericis in sacris vetitum sit, ut per se adurant, aut incidant, non tamen ut id ab aliis fieri suadeant, aut imperent, si satis periti sint, ut id prudenter suadere valeant. Et vero poena in operantes imposita non ligat mandantes, nisi lex idiplum exprimat, prout probatum est in Tract. De censuris par. 1. cap. 3.

2. Si subdiaconus aut alius in sacris, urgente necessitate, puta tempore pestis, deficientibus vel nolentibus Chirurgis, membrum incidat vel amputet, non erit irregularis, ut late probat Molina tract. 3. disp. 75. Ratio est, tum quia excusat necessitas; tum quia fieri potest, ut ad id obligetur jure naturali: porro iniqua foret lex quæ juris naturalis observationem puniret.

Nec nocet caput *Tua nos*, 19. De homicid. quia Monachus de quo ibi agitur, mulieris apostema extra casum necessitatis aperuerat, prout communiter sentiunt Canonistæ.

3. Si Clericus extra casum necessitatis abscindat membrum, & mors non sequatur, peccabit quidem contra legem Concilii Lateranensis supra relatam: at non erit irregularis, quia irregularitas ex ea solum mutilatione incurritur, quæ per se ordinatur ad privationem membri, non autem ex ea quæ ordinatur ad conservationem totius, qualis ea est de qua agitur in præsentem.

Sed quid si mors sequatur, non quidem ex adustione sed ex vi morbi, vel ex ægroti culpa, qui regimen sibi præscriptum sequi noluit?

R. Divisi sunt hic Theologi. Alii Clericum hunc etiam morte secuta irregularem fieri negant; quia, inquiunt, eatenus mors irregularitatem in Chirurgo parit, quatenus ei imputari & attribui potest: atqui in præsentem casu mors attribui non potest operationi chirurgicæ, ut supponimus; ergo nec irregularitatem causare potest. Alii vero, ut Suar. disp. 4. sect. 7. n. 4. Pirbing. ad lib. 5. tit. 11. n. 68. contrarium tenent. 1. quia citato cap. *Tua nos*, irregularis declaratur Monachus, qui supponitur peritus, & ex cujus culpa mortua non erat mulier cujus tumorem aperuerat. 2. quia in his casibus semper aliquid est dubii, vixque contingere potest, ut incisio & adustio præsertim gravis, mortem non accelerent, quæ acceleratio ad irregularitatem sufficit, nisi, ut aliqui volunt, sit levissima; ergo tutius est, ut quis in hoc casu se gerat ut irregularem, nisi antea obtinuerit licentiam artis hujus exercendæ, Coll. Andeg. p. 366.

Ex his collige quid sentiendum sit de iis qui ægotantium sive in xenodochiis, sive alibi curam agunt, ex officio, vel Superiorum præscripto. Communis enim est Doctorum opinio, ac Sairus lib. 7. cap. 6. n. 13. eos irregularem non contrahere, nisi ex aliquo eorum facto acceleretur mors ægroti, ob evidentem aut notabilem eorum negligentiam: unde si debi-

debitam adhibeant curam, qualem vir prudens communiter adhibere solet, licet non eam adhibuerint quæ ab oculatissimo adhibita esset, irregularitati non subjacent, prout cum aliis docent Hugolin. cap. 11. §. 3. n. 4. Cajetanus 2. 2. q. 64. art. 8. &c. Hinc irregularis non est qui aliquid infirmo tradit quod eidem vetitum non est, nec nociturum dubitat: aut qui id tradit ex Medici periti præscripto; aut qui versat & revolvit ægrum in lecto, ut facilius quietem aut cibum capiat, etiam si mors inde ex aliqua culpa, non tamen notabili acceleretur. Ita Bonacina punct. 7. n. 12. Qui vero contra Medici præceptum, aliquid tradit, aut tradit consulit infirmo; aut qui cum debet, non obstat ne id tradatur, etiam si id faciat titulo pietatis, puta ne æger diutius careat optato cibo, irregularitatem incurrit, si infirmus inde pereat, aut mors ejus acceleretur. A fortiori irregularis esset qui ut doloribus finem imponeret, imponeret & vitæ, ut fecit Amalecites, qui, rogante Saule, Saulem confecit, & aliquando faciunt milites iniqua in socios suos miseratione conducti.

Quæres quis in irregularitate ex defectu lenitatis dispensare possit.

R. Solus Papa vel quibus id ab eo concessum fuerit, non autem Episcopus, quidquid in contrarium existiment Barbosa, Diana, & alii quidam. Ratio est, quia per Tridentinum solummodo conceditur Episcopis, ut dispensent in irregularitatibus ex delicto &c. atqui irregularitas ex lenitatis defectu non est ex delicto. Ita Bonacina, Avila, Salmanticensis, num. 24.

Consent idem Salmanticenses, Prælatos Religionum dispensare posse in hac irregularitate, siue publica sit, siue secreta; qua de re, quisque Religionis privilegia scrutari & expendere debet; hæc enim valent ut sonant; unde cui permessa esset dispensatio ab irregularitate ex homicidio casuali, non ideo licitum esset dispensare ab irregularitate ex defectu lenitatis; occisio enim quæ defectum lenitatis parit, distinguitur ab homicidio casuali.

P A R S T E R T I A

De Irregularitatibus ex delicto.

QUAS supra recensuimus irregularitatis ex delicto species quinque, singulatim expendemus in hac ultima parte Tractatus nostri, singulasque singulis Capitibus prosequemur. Addemus pro coronide generalia quædam principia; e quibus facilius colligant qui irregularitate innodantur, an & quando ad Pontificem Romanum obtinendam dispensationis causa confugere teneantur.

C A P U T P R I M U M.

De irregularitate ex homicidio.

Homicidium dividitur in necessarium, voluntarium, & casuale. Necessarium, quod etiam justum dicitur, illud est ad quod aliquis quasi obli-

obligatur, seu ratione legitimæ defensionis, ut cum vitam suam aliter tueri non potest; seu ratione officii vel professionis, ut cum Magistratus servato juris ordine fontem morti addicit, aut miles in bello iusto hostem cedit. Hinc patet homicidium non dici necessarium, quasi libertatis expers sit, sed quia oritur ex quadam necessitate vitam suam vel iustitiam conservandi: unde etiam melius dicitur occisio quam homicidium.

Homicidium voluntarium, quod alii injustum appellant, illud est quod directe intenditur, vel in se, ut cum alicui collum abscinditur, vel in causa adeo cum effectu conjuncta, & ut tali cognita, ut non possit quis causam velle, quin effectum ab ea inseparabilem voluisse censeatur; ut cum quis venenum maxime mortiferum propinat alteri, aut ei vulnus infligit ex quo mors necessario sequitur; is enim directe vult & vulnus, & mortem ipsam, etiamsi forte de ea inferenda non cogitet; aliud enim est velle aliquid directe, aliud velle illud explicite, ut bene probat Gibalin. cap. 4. q. 1.

Homicidium casuale, illud est quod agens nec in se, nec in causa cum effectu necessario conjuncta voluit, quodque ideo hoc sensu est præter intentionem agentis. Homicidium casuale duplex est: aliud pure casuale, quod etiam inculpatum vocatur; aliud mistum & culpabile. Homicidium pure casuale, est illud quod præter intentionem agentis sequitur ex actione, ex qua nec prævidetur, nec moraliter prævideri potest esse fecuturum. Tale est homicidium ab eo factum, qui cum pulsaret campanas; ut signo dato conveniret populus Fidelium ad divina, cadens tintinnabulum, percussit quemdam puerum, qui ex eo vulnere decessit: tale etiam est homicidium cuius causa, vel potius occasio fuit juvenis qui cum coetaneis suis ludens, & insequens unum ex illis, lapidem post eum non animo lacerandi, sed timore in incutiendi projecit: qui licet ex projecto lapide percussus non fuerit, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offensum, ob medici imperitiam, & patris incuriam, expiravit. Homicidium casuale mistum, est illud quod quis nec intendit, nec prævidit, sed prævidere potuit & debuit, & eatenus impedire, sive majorem adhibendo diligentiam, sive abstinendo ab opere periculoso, in quo satis peritus non erat, aut, ut adjuvant alii, quod ipsi illicum erat & interdictum: quæ additio an legitima sit, infra expendam. Hinc patet in homicidio casuali misto mortem partim casualem esse, quia ab agente non intenditur; partim voluntariam in causa, quatenus agens libere voluit aut omittere diligentiam debitam, aut suscipere opus in quo satis peritus non erat; hinc sequitur magni momenti.

CONCLUSIO. Homicidium non est voluntarium, prout voluntarium opponitur casuali misto, quoties est contra intentionem agentis, etiamsi ex tali opere non raro, sed sæpius, modo tamen non necessario & inseparabiliter sequatur. E contrario homicidium erit voluntarium, si ab agente intentum & præcogitatum fuerit, tametsi raro admodum ex aliqua actione sequatur.

Prob. 1. pars. 1. ex S. Thoma, qui 2.2. q. 64. art. 8. ubi de homicidio casuali loquitur, sic habet: *Qui percussit mulierem prægnantem, quæ operam rei illicitæ: & ideo si sequatur mors vel mulieris, vel puerperæ animati, non effugiet homicidii crimen: præcipue cum ex tali percussione in promptu sit, quod mors sequatur.* Ubi homicidium illud est casuale quod oritur a causa, ex qua in promptu est mortem sequi, id est, ait Tolet. ex qua in plurimum mors sequitur.

Prob. 2.

Cap. 23.
De Homicidio.

Cap. 23.
ibid.

Tolet l. 1.
c. 77. n. 11.

Prob. 2. In materia admodum pœnali, illud dumtaxat homicidium pro simpliciter voluntario habendum est, quod ut tale nobis exhibetur a jure & a Conciliis: atqui jus & Concilia illud dumtaxat homicidium nobis ut voluntarium exhibent, quod directe volitum est, sive in se, sive in causa cujus volitio cum effectus nolitione non compatitur. Homicidium enim simpliciter voluntarium nobis a jure & a Conciliis exhibetur ut homicidium quod quis commisit *per insuffriam, per insidias, voluntate sua, ex proposito, non ex casu*: atqui tale homicidium necessario importat intentionem directam, voluntatem & propositum occidendi: nam ibi non est sermo de alia voluntate vel proposito quam occidendi.

G. 1. De homicid. Trident. Sess. 24. c. 7.

Conferm. Illud est ex Concilio Tridentino discrimen, homicidium casuale inter & voluntarium, quod casuale inducat irregularitatem dispensabilem, voluntarium vero irregularitatem pariat, in qua vix unquam dispensatur; ergo ad homicidium simpliciter voluntarium, non sufficit ut sit voluntarium indirecte, & in causa ex qua sequi poterat, & ex qua de facto secutum est præter intentionem agentis; sed requiritur ut sit directe volitum in se, aut in causa inseparabili, & ut tali cognita. Prob. consequentia, quia alioqui homicidium casuale mistum, quod aliquid habet voluntarium, cum sit peccatum irregularitatem inducens, esset simpliciter voluntarium: atqui hoc repugnat, cum homicidium mistum per Tridentinum distinguatur a voluntario: neque illdem subiaceat pœnis quibus subiacet voluntarium.

Prob. 3. Fieri non potest, ut idem eventus sit directe simul volitus & directe nolitus, ut loquitur Suar. atqui in hypothesi quam expendimus, eventus idem esset directe volitus, ut supponitur, & simul directe nolitus; quia esset contra directam intentionem agentis, qui non solum non intendit occidere, sed etiam intendit non occidere, ideoque intendit ita actionem suam moderari ut non occidat, ergo quamvis contingat, ut ex actione ejus sequatur homicidium, non tamen dici potest directe voluntarium, cum directe nolitum fuerit, & sequatur ex facto ex quo nec sequitur necessario, nec sequitur ex proposito agentis.

Suarez disp. 46. sect. 1.

Quæres quid judicandum sit de homicidio quod commisit quis habens animum percutiendi, neque excludendo, neque includendo animum occidendi.

R. Quoties occisor ipse intentionem suam explicare satis & evolvere non potest, rem ex conjecturis & circumstantiis definiendam esse: unde si quis ponere voluerit causam adeo proximam & ita efficacem, ut mors ex ea moraliter sequi soleat; puta si quis gladio percutere velit absolute, ubi & quomodo potest, homicidium inde subsequens simpliciter voluntarium reputari debet, qui talem velle causam, idem censetur ac moraliter velle effectum: secus si directe conatus sit, aut non vulnerare, aut vulnerare in parte non periculosa; tunc enim poterit quidem conficius esse subsecutæ mortis, sed solum indirecte. Etsi porro homicidium quamvis aliquando minus casuale, semper sit casuale, ut notat ibidem Toletus, fatendum tamen illud eo gravius esse in ratione peccati, quo frequentius oritur ex causa quæ posita fuit; quia majorem arguit negligentiam, & ex majori occidendi intentione profectum videtur.

Prob. altera pars; nempe homicidium esse simpliciter voluntarium,

Turn. Theol. Mor. Tom. II.

R r

etiã si

etiam si raro admodum ex actione quæ posita est sequatur, modo ab agente intentum & præcogitatum fuerit. Probatur, inquam, quia certum est & apud omnes receptum, casuale & voluntarium in intentionem præfertim esse refundenda: sicut ergo qui nec in se, nec in causa inseparabili homicidium voluit, non censetur directe & simpliciter homicida, ut modo dictum est; sic voluntarie homicida judicari debet, qui homicidium intendens, usus est causa quæ effectu suo frustrari poterat. Unde, ait iterum Toletus, si quis campanam pulsât ea intentione ut cadens malleus aliquem obruat, quem de facto obrui contingat, pulsator ex hoc facto licet parum communi, homicidii voluntarii reus erit.

His præmissis dicemus 1. de homicidio voluntario. 2. de casuali.

ARTICULUS PRIMUS.

De irregularitate ex homicidio voluntario.

CONCLUSIO I. Homicidium simpliciter voluntarium gravissimam inducit irregularitatem.

Prob. 1. ex c. 4. dist. 50. ubi sic loquitur Joannes VII. Miror minus doctam scientiam tuam Sacerdotem putare possit perpetrare homicidium posse in Sacerdotio ministrare, imo, quod est ineptius, nobis suadere velle, ut ipsi tali presumptioni præberemus assensum. Quis enim tam demens, tamque perversi sensus, tale quid existimaret, vel possit quantacumque penitentiam concedendum, cum omnino sit canonice discipline contrarium? debet ergo Sacerdotio privatus lacrymarum fonte flagitium tam immane diluere. 2. idem docet Synodus Tridentina sess. 14. c. 7. his verbis: *Qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id nec ordine judicio probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promoveri possit, nec illi aliqua Ecclesiastica Beneficia, etiam si curam non habent animarum, conferri liceat* &c. qui textus adeo aperti sunt, ut commentario non indigeant.

CONCLUSIO II. Homicidii hujus voluntarii, ii omnes rei sunt, qui actione sive physica, sive morali, proximi mortem directe intendunt & procurant.

Prob. tum ex allata homicidii voluntarii definitione quæ applicari potest iis omnibus de quibus loquitur nostra hæc Conclusio; tum ex recepta hac juris regula; *1. damnum dat*, non solum qui per se agit, sed & qui jubet dare.

Hinc homicidæ voluntarii sunt 1. omnes cujuscumque sint dignitatis, qui in duello, in bello clare injusto, in alia quacumque occasione, ex proposito alium injuste & spontaneè necant, sive protinus & absque mora, sive sensum & via, ut ita loquar, longiori; ut si quis alteri præbeat venenum, quo paulatim & aliquando plures post menses extinguitur; idque verum est, ait Suarez, etiam si dederit venenum animo ejusdem efficaciam experiendi; vult enim directe mortem, tamquam effectum in quo veneni sui vis manifestanda est.

An autem irregularitatem contrahat is qui talem applicuit causam, si eum facti sui sincere poeniteat, priusquam eadem causa operetur, disputant Theologi. Negant Salmanticenses c. 8. n. 5. ubi docent, eum qui

*Regul.
169. ff.
De reg.
jur.*

qui alteri vulnus lethale inflixit, si mortem inde secuturam omnibus quibus potest modis impedire conetur, irregularem non fieri: licet enim, inquit, homo ille physice in mortem influat, non influit tamen moraliter, neque mors ei voluntaria est in seipsa, sed solum in causa, quæ cum ante effectus productionem retractata sit, in conscientia & coram Deo ad culpam imputari non potest. Contrarium tenet Suar. ibid. n. 5. Ratio est, 1. quia sicut poenitentia irregularitatem jam contractam non tollit, sic nec impedire potest quin eadem contrahatur, præcipue in casu præsentis, in quo non impedit ne homo vere & efficaciter sit homicida, & dignus poena tam civili quam ecclesiastica, irregularitate præsertim quæ factum potius quam culpam requirit. 2. quia licet homicidium hoc præsentis & actuali voluntate voluntarium non sit, est tamen voluntarium voluntate præcedenti, eaque efficaci & actu operante: atqui voluntati tam seriæ tamque efficaci sua poena respondere debet; & hæc per meram velleitatem, & displicentiam quæ nihil extra operatur, retardari non potest: ergo.

Hæc secunda opinio eo saltem priori præferenda videtur, quod æque *Vide Tr. de Genf. p. 719-* sit probabilis, & tutior in praxi; imo eam admittunt aliqui ex iis qui negant in hoc casu incurri excommunicationem, quia hæc requirit contumaciam quam non requirit irregularitas. Ita Henriquez apud Avilam disp. 6. sect. 2. dub. 4.

Quæres si ne homicidii simpliciter voluntarii reus qui in rixa repentina hominem subito occidit.

R. Hic etiam divisi sunt inter se Theologi, ut videre est apud Avil. 7. p. disp. 6. dub. 1. Salmant. ibid. & qui ab iis citantur. Censeo ego rem ex circumstantiis resolvendam esse. Si quis enim tam subito tamque acriter ira, tumultu, conviciis in se iactis corripitur, ut vix sui compos, & quasi absque reflexione & deliberatione in alium insiliat, homicidium non censebitur voluntarium simpliciter, sed casuale mistum; quia qui sic occidit, non occidit ex pleno proposito, deliberata voluntate, aut per industriam; quod tamen requiritur ad homicidium ex quo nunc expendimus sensu voluntarium; atque id docent Avila & Perez cum pluribus aliis. Si vero rixa satis animo relinquat pacis, ut homo alicujus e turba mortem meditari, eumque e multis seligere, & gladio transfigere possit, tunc homicidii pure & simpliciter voluntarii conscius videbitur; quia verum est quod libere, voluntarie, ex proposito & ex industria mortem alteri intulerit. Ita sentiunt Molina tom. 4. tract. 3. disp. 79. Suar. ibid. sect. 1. n. 3.

2. Homicidæ simpliciter voluntarii sunt mandantes, consulentes & alii cooperantes; hi enim omnes veræ sunt homicidii causæ: unde c. Si quis viduam, 8. dist. 50. præcipitur, ut quisquis homicidium aut factum, aut præcepto, aut consilio, aut assensione, post Baptismum conscius fuerit a Clericatu in perpetuum deiciatur. Idem evidens est ex Can. 23. de Poenit. dist. 1. ubi responsio nostra traditur & probatur. *Permiciose*, inquit, *se decipiunt*, qui existimant eos tantum homicidas esse qui manibus hominem occidunt, & non potius eos per quorum consilium & fraudem, & exhortationem homines extinguuntur; nam Judæi Cominum nequaquam propriis manibus occiderunt.

Circa mandantem hæc notanda. 1. cum homicidam reputari, etsi ho-

micidium non expresse sed tacite solum mandaverit : unde, ait Avila, *si injuriatus dicat filio, vel famulo. Ne redeas domum, donec aliquid novi de te audiam, censetur auctor homicidii exinde subsecuti.*

2. Is qui mandat aliquem verberari, licet expresse inibeat ne occidatur ullatenus, vel membro alquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens, mutilet vel occidat, cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare, c. final. De homicid. in 6. sed homicidium hoc in mandante directe voluntarium non est, ut bene notat Avila, & ex principiis supra positis sequitur.

3. Qui mandavit homicidium, & mandatum revocavit, sive expresse, sive æquivalenter, jam nec causa est homicidii, quod in mandatarii nequitiam totum refundi debet, nec proinde irregularitatem contrahit. Aliud est communiter de consulente, etiamsi consilium revocaverit, de quo vide quæ dixi tom. I. de Justitia, par. 3. c. 2. art. 5. sect. 4. punct. 1. & 2.

4. Si mandatarius a principio mandatum acceptare noluerit, illud, quæ postea mutata voluntate exequatur, forte etiam contra ipsam mandantis voluntatem qui a priori proposito recessit, idem mandans adhuc subiacet irregularitati. Ratio est, quia, ut bene notat Suarez ibid. sect. 3. n. 9. in hac materia non est sermo de mandato quod propriam justitiæ aut alterius præcepti obligationem inducat, sed de mandato quod consistat in petitione, exhortatione acri, minis, & alia simili voluntatis significatione qua alter ad agendum impellatur: atqui hæc omnia licet ab initio repudiata, semper idonea sunt ad movendum, vimque suam retinent, semperque mandatarii animo exhibent eam esse mandantis voluntatem, ut hostis ejus occidatur, donec ipsemet sufficienter declaraverit se voluntatem hanc objecisse; ergo. Idem tenend Sair. lib. 7. cap. 2. n. 15. Bonacina & alii complures.

5. Si contingat mandatarium ab eo cui mortem intenter, occidi; mandans (idem est de consulente) irregularis efficitur, non quidem irregularitate ex homicidio voluntario, cum mandatarii mortem non intenderit; sed irregularitate homicidii casualis, quia causa fuit cur alter propriæ mortis periculo se exponeret; vix enim fieri potest, ut quis sine sui periculo, mortem alterius tam proxime machinetur. Vide Suarez ibidem n. 17.

Quod spectat ad consulentem, queritur 1. an. quisquis homicidium consulit, irregularitatem contrahat.

R. Eum ab irregularitate immunem esse, si is cui consilium dedit, jam adeo ad homicidium paratus erat, ut nullam ex hoc consilio determinationem receperit: etsi enim talis consulens peccet ratione affectus & intentionis, quia tamen supponitur non influere in homicidium, supponi etiam debet nullam ex eo contrahere irregularitatem. Aliter dicendum si consulens occidendi voluntatem in alio adaugeat, puta si suo efficiat consilio ut alter facilius, citius, crudeliusve aut animo firmitiori homicidium committat; tunc enim irregularis est, quia jam consilium aliquid in mortem operatur. Ita Tolet. lib. 1. cap. 85. Si parato ad occidendum aut mutilandum suadeas, ut tantum percutiat, idque suadeas non intuitu & desiderio percussoris, sed ut ab homicidio vel mutilatione tetrahas, irregula-

gularitatem non incurris; non enim vere causa est cur fiat percussio, sed cur non fiat homicidium. Ita Avila 7.p. disp. 6. dub. 3. Bonac. p. 8. nu. 19. Aliud esset si percussione ipsam intendisses, & ex ea, præter mentem tuam sequeretur homicidium: in hoc enim casu contrahi posset irregularitas ex homicidio casuali; quam a fortiori contraheret, qui etiam ut vitaret malum majus, minori cooperaretur, ut si volenti alium occidere, opem ferret ad secandum brachium vel pedem. Non enim licet positive & absolute facere minus malum, ut in alio vitentur majora mala, tametsi licitum sit ei qui ad majora paratus est, minora consulere, per quæ retrahatur a majoribus; quia tale consilium non est absolutum, sed datur hoc sensu conditionalis; Si ad id demum determinatus es, ut homicidium perpetrare velis, sola mutilatione, aliove minori vulnere contentus esto, Suarez ibid. sect. 3. n. 3. Bonacina & alii.

Immunes etiam sunt ab irregularitate, qui alicui opus necessarium vel licitum consulunt, unde præter consulentium intentionem sequitur mors consulti, ut si quis consulat Petro ut se exponat morti pro defensione fidei, patriæ, patris.

Quæritur 2. qua ratione agnoscí possit an consulens influxerit in homicidium.

Respondet Avila 1. interrogandum esse eum cui consilium datum est, qui si dicat se consilio motum non fuisse, aut voluntatem suam nullatenus ex eo obfirmatam fuisse in proposito occidendi, consulens ab irregularitate liber erit. Huic doctrinæ lubens subscribam, si is qui consilium accepit, talis sit ut fidem mereatur, puta si criminis sui poenitentiam egerit, si in sermone verax sit & sincerus &c. alioqui enim fieri posset, ut qui homicida esse non metuit, non vereretur mendax esse, ut amicum a scrupulis solveret. 2. si consilii influxus ab ipso homicida resciri nequit, recurreret vir prudens ad conjecturas: perpendit v.g. an consulentis verba, animum homicidæ commovisse visa sint, an statim aut paulo post in crimen proruerit: in dubio autem, præsumet consilium influxisse, quia id ut plurimum contingit, ac proinde stabit pro irregularitate. Ita Sair. lib. 7. cap. 3. nu. 2. Avila ibid. dub. 3. Concl. 5. & alii plures contra Gibalin. cap. 14. q. 1. confect. 11.

Quæritur 3. quomodo qui alteri consilium occidendi dedit, gerere se debeat ut non incurrat irregularitatem.

R. 1. Eum omni ope ac modo consilium a se datum revocare debere, & quidem potentius ac efficacius quam mandans mandatum suum revocare teneatur: in mandato enim agitur de ipsa re mandantis, cujus in gratiam mandatarius operari videtur; ac proinde revocato mandato, tota agendi vis & motivum auferuntur: at in consilio agitur de re ipsius consulti, & in ipsius gratiam consilium datur; unde quamdiu subsistent motiva animo ejus instar veneni maligne instillata, consilium ipsum subsistet, eique proinde attribuetur quidquid consultus operabitur mali. Quapropter debet consulens tetri quod injecit consilii motiva, motivis aliis elidere, & precibus importunis uti, ut hominem a sententia sua deterreat. Quod si verba sua nihil operari animadvertat, debet occidendum, secundum charitatis & prudentiæ regulas, seu generatim, seu specialius ad arbitrium viri prudentis, commovere ut sibi caveat; quosemel peracto, liber erit ab irregularitate, morte etiam secuta, quæ in occisi solius negligentiam refundetur: quod

si alium monere nequeat, eo interfecto irregularis evadet, unde Clericum qui abortus consilium dederat conjugatæ, a quo eandem postea dimovere non potuit, irregularem judicavit Navar. cap. 27. n. 233. cui concinit Avila ibid. dub. 4. Sairus n. 6. & alii contra Gibal. consuet. 12.

Sed quid si consulens revocato consilio crediderit effectum jam non esse secuturum? Respondet Sairus, si consulens bona fide, seu, ut loquitur S. Antoninus, *firmiter crediderit revocationem hanc sufficere*, non erit irregularis, quia id omne præstitit ad quod rationabiliter credere potuit se esse obligatum: sin vero, pergit idem Sairus, aliqua ratione dubitavit, aut dubitare potuit, non sufficere revocationem, tenetur indicare ei contra quem datum est consilium, ut sibi caveat, alias secuto homicidio irregularis erit.

De cooperantibus inique aut mutilationi vel occisioni una omnium vox est eos irregularitatem homicidii voluntarii contrahere; unde irregulares sunt.

1. Omnes & singuli milites in bello injusto, etsi nonnisi eorum unus quempiam ex hostibus mutilet; hæc est communis opinio, ut fatetur Gibalinus. Ratio est, quia ii omnes cum conjunctis animis & viribus pugnent, sibi que mutuo opem ferant, sunt una causa moralis cadis, adeoque contrahunt & irregularitatem, & onus restituendi, quidquid in contrarium sentiat Lessius. Eadem de causa; qui arma, pecunias, & similia, intentione hujus belli præbent, aut milites conducunt, irregulares judicantur, quod ad eos etiam qui sarcinas custodiunt extenditur a Navarro n. 234. Avila ibid. sect. 2. dub. 2. Salmant. cap. 8. n. 14. & aperte colligitur ex c. 6. *De homicid.* §. *Hi quoque*. Idem a fortiori locum habet in duce belli injusti, qui in omnibus militibus suis pugnat, adeoque tot incurrit irregularitates quot in bello sunt homicidia, ut docet ipse Gibalinus.

2. Qui testificantur, accusant, judicant injuste, aut injuste accusato viam legitimæ defensionis præcludunt. Idem est de iis qui arma quibus invasus quis ab alio tueri se posset, occurrant animo mortis eidem procurandæ.

3. Qui homicidio assistunt armati, licet arma non educant, si opem occisori ferre parati sunt; hi enim occisorem ad pugnam acuiunt præsentia sua, eique animos addunt, & sic stragi suo modo cooperantur. Hoc extendit Sairus n. 11. ad eum qui occidere volentem comitatur animo ejusdem defendendi, tamen interim eum hortetur ad abstinendum ab homicidio; disuadet enim verbis, re tamen ipsa animum adjicit, & sic opem præstat.

4. Si plures communi consilio sese mutuo concitent, aut invitent ad eadem, nemo effugiet irregularitatem etiamsi unus tantum mutilaverit aut occiderit. Si autem absque consilio, in rixa subito exorta, uno quis lethali vulnere percussus sit a Titio, ab aliis vero leviter, solus Titius de homicidio tenebitur: in dubio quis lethale vulnus inflinxerit omnes pro irregularibus habendi sunt; alias nemo eorum esset irregularis, sicque daretur culpa sine pœna, quod est absurdum. Si certus esses te leviter solum percussisse, non esses irregularis, essent vero ceteri ob dubium. Si decem plagis a totidem hominibus percussus Joannes extremam clausisset diem, omnes subjacebunt irregularitati, si non constet an ex illo potius quam ex isto vulnere decesserit. Si Titius lethalem plagam intulerit Petro, statimque Petri cervices abstulerit Marcus, is solus irregularitati subjacebit, quia solus re ipsa mor-

tem

tem attulit. Idem dic si Marcus novum vulnus inflixerit Petro, quo statim extinctus sit, quia tunc non a Titio, sed a Marco occisus est Petrus: excipe, nisi vulnus inflictum a Titio causa sit cur Petrus tam cito extinctus sit, aut fugam arripere non potuerit. Si post accepta duo vulnera lethalia Petrus non statim obierit, ambo percussores irregularitatem contrahent. Ita Sairus. Mag. Grandin p. 130. & alii passim.

Irregulares etiam esse possunt ex homicidio voluntario, qui ei consentiunt. Qua de re lex hæc mihi statuenda videtur, ut tunc solum consensus irregularitatem pariat, cum parit restituendi obligationem, de quo vide dicta to. 1. p. 189. Unde cum ratihabitio damni quod nomine alicujus illatum est ipso nesciente, eundem restitutioni obnoxium non faciat, si alias in damnum non influxerit: sic nec homicidii nomine & intuitu tuo commissi ratihabitio seu approbatio subsequens, irregularitati obnoxium te facit; quod verum est, etiamsi addas munera quibus homicidam compenses.

Obijciuntur duo. 1. Quod ratihabitio mandato comparetur in jure, ac proinde irregularitatem non secus ac ipsum mandatum parere debeat. 2. Quod qui Clerici percussorem nomine suo factam, ratam habet, *excommunicationem latam a Canone incurstanter incurrit*, cap. 23. *De sent. excomm. in 6.*

R. ad 1. ratihabitio comparatur mandato quoad peccatum, imo & quoad pœnas in jure expressas, non autem quoad eas quæ in jure non exprimentur, præsertim cum eæ pœnæ tales sunt, ut numquam contrahantur, nisi exprimentur in jure, qualis est irregularitatis pœna: hinc patet solutio ad 2. cum jus diserte exprimat ex ratihabitatione percussoris Clerici incurri excommunicationem.

Quæres an non impediens homicidium quod impedire potest, fiat irregularis.

Nota: potest quis duplici titulo ad impediendum homicidium obligari. 1. ratione charitatis, & hoc modo tenentur omnes proximum defendere, cum possunt, ex cap. 7. 8. & 11. *xxiii. quæst. 3. 2. ratione justitiæ*, ut iis contingit qui ex officio, stipendio, vel promissione stricta, proximi damnum avertere tenentur.

R. 1. Qui solum ex charitate homicidium impedire tenetur, non fit irregularis non impediendo. Ita Navar. num. 231. & alii plures quos refert & sequitur Sairus l. 7. c. 4. Ratio est, quia qui solum violat charitatem, non potest esse stricte & vere homicida, cum homicidium essentialiter pugnet contra justitiam. Hinc irregulares non sunt, licet gravissime peccent. 1. qui pauperem fame pereuntem non refovent. 2. qui non revelant alicui consilium quod ab aliis contra vitam ejus iniri audierunt, modo, ut hic semper supponimus ad id nonnisi ex charitate teneantur. 3. qui parato ad ferendam alicui opem ne occidatur, malo animo consulunt ut non ferat: consulens enim non aliud admittit crimen quam ipse consultus; is vero ex hypothesi non peccat nisi contra charitatem. 4. medici qui infirmi ad cujus gerendam curam conducti non sunt, salutem negligunt: secus si vel ab infirmo, vel ab oppido pro incolis stipendium accipiant, aut ea lege admissi sint, ut curam omnium gerant; tunc enim & charitatem & justitiam lædunt.

Sed quid si medicus aut alius quilibet ad subveniendum homini periclitanti, ex sola charitate paratus, ab alio per vim vel dolum retrahatur,

hatur, erit-ne qui eum retrahit, irregularis? Erit utique, quia tunc peccat contra iustitiam, sicut & contra eam peccat qui per vim vel fraudem impedit ne pauper eleemosynam sibi destinatam recipiat; etsi enim pauper jus strictum non habeat in eleemosynam, jus tamen habet ne ea per vim vel dolum privetur.

R. 2. Qui ex iustitia ad avertendam proximi eadem obligantur, si muti mancant, & non obstant quantum possunt, irregularitati subjacent. Ratio est, quia si proximum re ipsi debita privant; ergo sunt causa damni ipsius; ergo ut restitutionis sic & irregularitatis vinculo constringuntur. Hinc irregulares sunt 1. Princeps & Gubernator qui innocentum defensionem negligunt. 2. Judex qui injustæ mortis sententiæ non obstat. 3. dominus aut ferarum custos, qui non cavent ne animalia, quæ eorum dominio vel custodiæ credita sunt, obvios quosque occidant. 4. pater qui illatam sibi injuriam, a filio suo vindicandam esse cognoscens, eum omnibus quibus potest modis non coercet. 5. idem esse de patre qui uxori, aut puellæ quam decepit, abortum proponenti, non contradicit; debet enim ex iustitia vitam prolis servare. 6. maritus qui uxori aliunde non habenti alimenta denegat. 7. medici qui privato vel publico stipendio conducti, ægros imperitia sua, aut negligentia occidunt: hi enim merito vocantur homicidæ, non secus ac gubernator qui neglecta navis cura in scopulos impingit. Hoc extendit Sairus * ad eos etiam medicos qui ægrum deferent, quia mercedem operæ non solvit, aut quia peccatæ confiteri non vult juxta præceptum cap. 13. *De pariti. & remiss.*

* vid. l. 7.
c. 4. n. 5.
6. & 7.

Quæres an non impediens homicidium quod ex iustitia impedire tenetur, incurrat irregularitatem homicidii casualis, an voluntarii?

R. Eum incurrere irregularitatem homicidii voluntarii, si non impediat ex odio, & ex intentione ut alius occidatur; hoc enim est moraliter directe alterius mortem intendere, & quodam modo exequi. Si vero non impediat ex timore humano, vel negligentia, ut sæpius contingit, homicidium censebitur casuale, quia nec directe intentum est, nec directe mandatum executioni. Ita Suar. disp. 45. sect. 4. n. 9. Bonac. ibid. punct. 8 n. 41. & alii. Exciperem casum in quo ex negligentia mors indubie secutura est, ut si viæ custos non moneat prætereuntes per noctem, ut a trito tramite recedant, quia alioqui vel in præcipitium recens subortum, vel in hostes qui de novo irruerunt, incident; est enim hoc, quantum mihi videtur, velle mortem in causa inseparabili.

ARTICULUS SECUNDUS.

De irregularitate ex homicidio casuali.

CERTUM est homicidium pure & omnino casuale non inducere irregularitatem, quia nec directe, nec indirecte, nec in se, nec in causa voluntarium est, adeoque prorsus inculpabile, imo nec actio est humana: unde irregularitatis expertes sunt, tum amentes & furiosi, nisi eo tempore occidant quo lucida habent intervalla, in quibus mortaliter peccare possunt; tum ebrii & dormientes, etiamsi in somnis occiderint eum erga quem ex jurgio præcedenti male affecti erant, modo casum hunc nec prævide-

viderint, nec prævidere potuerint, v.g. ex consuetudine simile aliquid efficiendi; tum infantes rationis usum nondum adepti: si enim jamdoli ac proinde mortalis peccati capaces sint, irregularitatem contrahunt, ut & excommunicationem, si Clericos percutiant. In dubio an puer septennio major, sufficientem habeat rationis usum, pars tutior amplectenda est, ideoque standum est pro irregularitate, ex Bonacina ibid. punct. 7. n. 5. aliisque compluribus.

Ex his sponte sequitur; homicidium casuale, ut irregularitatem pariatur, voluntarii quidpiam habere debere, non quidem in se, sed in causa per accidens, ex qua tamen secuturum prævideri potuit & præcaveri. Hoc autem duplici ex capite contingere potest. 1. si quis, etsi rei licitæ operam dederit, haud tamen sufficientem adhibuit diligentiam. 2. si idem satis quidem adhibuerit diligentiam, sed rei illicitæ vacaverit, sive hæc periculosa sit, sive non. Hinc triplex nobis exurgit solvenda difficultas. Prima est, an qui operam dat rei licitæ ex qua sequitur homicidium, irregularis sit, si sufficientem adhibuerit diligentiam. Secunda, an irregularis sit si res eadem illicita quidem esset, sed de se non periculosa. Tertia denique, quid dicendum si res illa simul illicita fuerit & periculosa. Quæ ut solvantur, sit

CONCLUSIO I. Qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam ad vitandum homicidii periculum, non contrahit irregularitatem, aliasve homicidii pœnas, etiamsi ex facto ejus sequatur homicidium.

Prob. Homicidium non inducit irregularitatem, nisi voluntarium sit & culpabile: atqui homicidium in præsentī casu nec voluntarium est, nec culpabile; non enim reus est qui facit aliquid liciti, unde sequitur aliquid quod nec præcavere nec impedire potuit.

Hinc irregularis non est, 1. qui ex improvisa equi ferocitate invitus rapitur, obviumque habet infantem quem equus opprimit, quia nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, cap. 13. De homic. secus si equitans cognovisset vitium equi, eumque fræni impatientem esse, aut frantum nimis tenue esse, ut equum coerceret &c. 2. qui cum ad deponendam de campanili campanam subserviret, corruens quoddam lignum, puerum oppressit, si hoc contigerit in loco per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, vel etiam, si aliquem hac transire crederet, antea clamavit, cap. 15. eod. tit. juncta Glossa. 3. is cujus cultellus lateri appositus, alium in se, recreationis causa prorudentem, vulnerat & occidit, cap. 9. eod. tit.

Dixi, qui vacat rei licitæ, & debitam adhibet diligentiam; si enim interveniat culpa aut vitandi periculi negligentia, incurritur irregularitas quia homicidium quod vitatum non fuit, cum vitari potuit & debuit, merito reputatur voluntarium. Hinc irregularis est Magister qui in discipuli correctione nimium excedit, aut eum percutit in capite, si discipulus ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirasse, cap. 7. eod. tit. percussio enim in qua non leviter exceditur, aut quæ fit in capite, parte de se periculosa, imprudens est, periculum involvit, & multum supponit negligentiam.

Unum hic notare juvat cum Pirhingo ad hunc titulum num. 55. nempe vulneratum præsumi mortuum ex vulnere, si post dies paucos obierit, post

post octo v. g. longiusve tempus, modo ex re ipsa, aut medicorum iudicio constet, mortem ex præcedenti vulnere subsecutam esse. An autem, ut air ipse post alios, nemo lethaliter vulneratus ultra 40. dies vitam trahere possit; an item qui lethaliter percussus, tandem convaleuit, & paulo post ad eundem statum reversus, animam egit, ex priori vulnere obisse censendus sit, penes medicos sit fides & iudicium. In dubio prior plaga censetur causa mortis, nisi contrarium probetur. Pirrhing. ibid.

Quæres qualis & quanta ad incurrendam homicidii casualis irregularitatem requiratur negligentia & culpa. Culpæ divisio repetenda est ex Tractatu de Iustitia 3. p. c. 2. art. 4.

R. 1. Non sufficit culpa juridica; culpa enim juridica committi potest absque ullo peccato, etiam veniali, quo nomine distinguitur culpa theologica: atqui irregularitas ex homicidio casuali non potest incurri sine peccato: tum quia nulla est irregularitas ex delicto, quæ culpabilis non sit; tum quia ut homicidium irregularitatem hanc pariat, debet indirecte voluntarium esse, quod sine peccato fieri non potest.

Nec nocet quod irregularitas aliquando contrahitur ex homicidio inculpabili; hæc enim irregularitas est ex defectu, oriturque ex homicidio publica auctoritate facto. Sed aliud est in casu præsentis, in quo iuxta Canones homicidium non inducit irregularitatem, nisi aliquatenus sit voluntarium, ac consequenter culpabile coram Deo. Ita Cajetan. 2. 2. q. 64. ar. 8. Suar. disp. 45. sect. 5. n. 7. & alii.

R. 2. Requiritur ad contrahendam hanc casualis homicidii irregularitatem culpa theologica, eaque mortalis. Ratio est, quia irregularitas ex delicto gravis est poena: sed gravis poena gravem culpam supponit: ergo. Vide quæ dixi supra 1. p. c. 2. q. 3.

Sed hic serio notandum, culpam in casu homicidii nunquam esse levem ratione materia, cum vitæ iactura semper sit aliquid gravissimum: hæc itaque culpa non potest esse levis, nisi ratione subreptionis & inadvertentiæ, quæ minuant voluntarium ad culpam mortalem requisitum. Porro fieri optime potest, ut, cum negligentia levi, vel si mavis, quæ in aliis plerisque casibus levis esset, satis reperiatur attentionis & advertentiæ, ut tantum remaneat voluntarii, quantum ad peccatum mortale sufficit. Ratio est, quia certæ sunt occasiones adeo periculose, ut requirant diligentiam diligentia communi majorem: unde qui gradum hunc diligentia omiserit, etsi aliquid in se satis leve omiserit, gravitatem peccati reum se constituet, ut notat Gibalin. c. 4. q. 2. n. 3. Unde

R. 3. Ad contrahendam ex homicidio casuali irregularitatem, sufficere aliquando potest negligentia levis, aut etiam levissima in præcavendis iis ex quibus homicidium secutum est. Est de mente Avilæ disp. 6. sect. 1. dub. 11. idque duobus præsertim in casibus contingit. 1. cum quis mercede, præsertim insolita, conductus est, ut adhiberet diligentiam quam diligentissimi adhibere solent, v. g. in cura infirmi. 2. cum negotium tanti est momenti, totque obnoxium periculis ut diligentiam omnium maximam requirat. Quoniam vero ii casus rari sunt,

Resp. 4. Ut quis prædictam irregularitatem incurrat, communiter loquendo requiritur gravis negligentia: sequitur ex modo dictis. An autem ea negligentia requiratur, cum quis vacat rei illicitæ: an non tunc

tunc sufficit levis vel levissima, discutiendum manet. Pro solutione

Nota: Res aliqua duabus de causis illicita esse potest, vel omnibus, vel certo personarum statui. 1. quia periculosa est, seu quia de se ad mortem tendit: sic periculosum est ignem admovere bombardæ, eo præsertim in loco ubi adest hominum frequentia; torneamenta & alia belli simulacra facere; chirurgiam per incisionem aut aduisionem exercere. 2. res aliquando prohibita est, quia licet de se periculosa non sit, alicui tamen virtuti vel præcepto adversatur: sic prohibetur certis temporibus venatio, ea etiam quæ sit sine periculo, puta ne noceatur conceptui, aut segetibus. His positis, sit

CONCLUSIO II. Qui dat operam rei illicitæ, sed non periculosæ, non nisi ex culpa lata, casualis homicidii irregularitatem incurrit: unde ab ea immunis est, si ad præcavendum homicidium eandem adhibeat diligentiam quam adhibere communiter solent homines qui vel similem, vel eandem actionem licite exercent.

Prob. 1. Irregularitas non incurritur nisi in casibus jure expressis; atqui nullibi expressum est in jure, ut irregularitatem incurrat is ex cujus actione, illicita quidem, sed non periculosa, subsecutum est homicidium, quando sufficientem adhibuit diligentiam, ne tale quid ex actione sua sequeretur. Imo contrarium exprimi videtur cap. 48. dist. 50. ubi qui equos furando, quæ actio sane illicita est, collisit mulierem quæ abortum fecit, furti solum damnatur, non autem irregularitatis aut censuræ, quibus, ait Canonis auctor, *non potest nec debet addici per leges, quia voluntas illius non agnoscitur perniciosa fuisse*, id est cujuspiam mortem intendisse; ergo.

Prob. 2. Homicidium inducens irregularitatem debet esse voluntarium, imo eum voluntarii gradum habere qui ad culpam mortalem sufficit: atqui homicidium quod non sit ex culpa lata, non est hoc modo voluntarium; est enim vel omnino involuntarium, vel non satis voluntarium in ratione homicidii. Neque magis voluntarium efficitur ex eo quod sequatur ex opere illicito, quam si ex licito sequeretur: in opere enim quod periculosum non est, ratio voluntarii non ab ipso opere simpliciter, sed ab opere prout ad effectum relativo repetenda est: ergo si effectus præter intentionem & prævisionem, quanta a prudentibus adhiberi solet, contigerit, non magis censeri debet voluntarius in causa illicita, quam in causa permessa; ergo si quis occidat in ebrietate culpabili, non magis irregularis erit, quam si in ebrietate inculpabili occideret, si homicidium hoc nec præviderit, nec prævidere potuerit; sicut nec ei imputabitur pollutio in quam forte lapsus est, si v.g. de ea nihil umquam antea audierit, nec cogitare potuerit eam ex ebrietate sequi posse.

*Theor. &
prax. Sacrament.
c. 11.*

Prob. 3. quia in opposita opinione dicendum est, eum qui campanas pulsat interdicti tempore ad convocandum populum, esse irregularem si ea casu suo quempiam opprimant, non autem si alio tempore idem omnino accidisset. Item irregularis erit qui cédendo proximi arborem, omnem adhibuit diligentiam, ne quis ab ea opprimatur; non erit vero irregularis, si cum eadem sollicitudine & cura arborem suam cadat. Pariter irregularitatis erit expers Laicus, qui in suo saltu ex errore invincibili hominem occidit pro fera; erit vero si ex eodem errore hominem occidat in saltu alieno: atqui hæc omnia videntur absurda esse.

Obj.

C. 13. De
homicid.
&c.

Obj. Romani Pontifices reddentes causam cur aliqui homicidæ irregularitatem non incurrisent, hanc afferunt causam, quod ii non vacarent rei illicitæ; ergo supponunt, eodem futuros fuisse irregulares si rei illicitæ operam dedissent.

Cap. 15.
ibid.

R. Neg. conseq. Nam 1. argumentum a contrario sensu non valet, præsertim in materia irregularitatis, quæ in iure expressa esse debet: atqui argumentum allatum est a contrario sensu: ergo. 2. cum Princeps aliquam affert rationem responsionis suæ circa particularem casum, non ideo semper definit rationem hanc ita esse necessariam, ut quoties ipsa aliis in casibus defecerit, de iis necessario aliter statuendum sit. Nam v.g. consultus Innocentius III. de Monacho qui campanam deponens, moverat lignum cuius casu puer oppressus fuerat, respondet, eundem Monachum non esse irregularem, si rem necessariam agebat & utilem &c. Quis vero hinc, nisi absurde, colligat, hæc omnia esse necessaria, ut quis vitet irregularitatem, eumque proinde irregularem fore qui quempiam occidit vacando rei licitæ, sed non necessariæ & utili?

CONCLUSIO III. Tenendum est in praxi, eum qui vacat rei illicitæ & non parum periculosa, secuto homicidio irregularem fieri, licet sufficientem ad illud vitandum diligentiam adhibuerit.

Prob. In dubio an quis culpabiliter sit homicida, judicari debet eum esse irregularem: atqui cum aliquis rei prohibitæ simul & valde periculosa indulgens, hominem occidit, ad minus dubium est an sit culpabiliter homicida; si enim id negent Theologi graves gravibus momentis suffulti, ex adverso stant Theologi forte graviore, rationibus non minus firmis innixi. Ita inter alios S. Thomas 2. 2. q. 64. art. 8. Navarr. c. 27. n. 221. Canonistæ plerique omnes, ut fatetur ipse Gibal. & numerosa Doctorum phalanx, quos dabant tum ipse Gibal. tum Sair. lib. 7. c. 6. n. 11. ad quos deinceps acceperunt Fagnan. in c. *Ad audientiam*, 12. De homicid. Cabassut. lib. 5. c. 20. n. 11. auctor Theor. & prax. Sacrament. c. 11. Collat. Andeg. p. 455. Pontas v. *Irregularité* cas. 44. & 47. qui etiam ultra nos progreditur &c. Ratio est, quia homicidium quod prudenter judicatur voluntarium in causa, parere debet irregularitatem: atqui homicidium quod ex actione de se ad mortem tendente, ideoque prohibita quia periculosa, sequitur, prudenter judicatur voluntarium in causa; qui enim vult causam adeo periculosam, effectus inde sequentes velle censetur; nec præsumitur sufficientem adhibere diligentiam, nisi penitus cesset ab opere. Nulla enim est diligentia & præcautio quæ rerum naturam mutare possit, & efficere ut id quod valde periculosum est, non sit periculosum, ac proinde ut qui opus periculosum posuit, de effectu inde contingenti non teneatur.

Dixi, qui vacat rei non parum periculosa: si enim res parum habeat periculi, ita ut raro pariat effectus mortiferos, censent Avila, Grandin, & alii plures, eum qui certus esset se tanta usum esse diligentia, quantæ opus erat, non fore irregularem in foro conscientia, etsi talis haberetur apud homines. Hoc tamen in casu tutius est ut ad Episcopum recurratur; res enim est magni momenti, in qua qui reus est aut esse potest, iudicem constitui non decet.

Ex hac nostra Conclusionem, multa, licet non eadem ab omnibus, deduci

duci possunt Corollaria, sive generaliter, sive dependenter a circumstantiis. Hinc itaque irregulares sunt, morte vel mutilatione secuta. 1. qui mandant alterum percuti, etiamsi expresse prohibuerint ne lethale vulnus infligeretur ex c. ult. *De homicid.* in 6. 2. qui chirurgiam adurendo vel incidendo exercent, de quo supra diximus. 3. juxta auctorem Collat. Andeg. p. 449. Pontas ibid. cal. 44. Clerici qui recreationis aut venationis causa scopetum explodunt, hominemque hic forte latitantem interficiunt. Alia hujusmodi exempla occurrunt in tit. *De homicidio*.

Obj. cum Gibalino c. *Quasitum* 7. *De pœnit. & remiss.* ubi Sacerdotes Græci qui filios dormiendo oppræsserunt, tunc solum ab altaris officio perpetuo remouentur, cum ipsis procurantibus, vel studiose negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppræssi: atqui studiosa negligentia, est negligentia gravis, ergo ea deficiente non incurritur irregularitas, etiam ex actione periculosa; nam infantem in eodem secum lecto reponere res est periculosa.

R. 1. Argumentum hoc nimis probat: probat scilicet neminem esse reum homicidii, nisi ex scientia, consilio, & dolo occidat. Nam studiosa negligentia æquiparatur scientiæ ac dolo, in foro etiam pœnitentiali, ut ait Fagnan. in hoc c. n. 6. atqui hoc non admittent adversarii, juxta quos qui etiam contra intentionem aliquem occidit, irregularis est si occisionem suam præcavere potuerit; ergo vel nimis probant, vel vim vocis *studiosa* ita temperare debent, ut nihil aliud significet quam negligentiam cujus effectus prævideri potuit, quo sensu nihil inde contra nos.

R. 2. Non expendit eo loci Clemens III. quo in casu qui filios opprimunt sint irregulares, sed consultus an Sacerdotibus Græcis qui filios occiderunt, imponenda sit pœnitentia publica, respondet eos si studiosa negligentia filios occiderint, perpetuo ab altari removendos esse, eisque graviore imponi debere pœnitentiam quam Laicis, sed non publicam, nisi sit publicum crimen. Sed quid inde?

R. 3. Non esse absolute periculosum quocumque in casu infantes in eodem lecto secum reponere, sed solum si angustum sit cubile, aut quis expertus sit se inquiete dormire, & tunc homicidium infantis non tam erit casuale quam voluntarium, ut ait Suarez, *disp. 45. sec. 6. n. 25.* nihil concludi potest, quia non constat ibi sermonem esse de actione hic & nunc periculosa. Ceterum si actio hæc quibuscumque in circumstantiis vere periculosa esset, dubio procul incurreretur irregularitas, quia supponeretur interesse negligentia, juxta id c. 20. caus. 2. q. 5. Si negligentia qualibet præveniente pueri suffocentur vel opprimantur ... ipsi parentes homicidii rei interveniunt.

Obj. 2. cum Coninch. *disp. 18. n. 84.* Canones non statuunt irregularitatem de qua loquimur, nisi ob homicidium aliquo modo voluntarium; alias furiosi & amentes, occidendo irregulares essent, non secus ac infantes spurii, quod nemo dixerit; atqui mors nullatenus est voluntaria ei qui in actione quantumvis periculosa, tantam adhibet diligentiam, ut nullo prorsus modo suspicari possit periculum occidendi. Ut enim mors censetur voluntaria in causa, non sufficit ut causa hæc nata sit in genere parere homicidium, sed oportet ut hic & nunc nata sit illud parere spectatis omnibus circumstantiis quæ humanitus specta-

ri possunt; ergo si his omnibus spectatis non appareat actio hic & nunc periculosa, mors fortuito secuta nullatenus imputari poterit operanti, nec proinde erit ei sic voluntaria ut irregularitatem pariat.

R. Ad 1. dist. min. Mors nullatenus est voluntaria reipsa, transeat. Non est voluntaria interpretatione legis, N. Potuit enim, ut ipse agnoscit Gibalin. potuit Ecclesia imponere irregularitatem ei qui prohibitum aliquid & periculosum faceret, quoties inde contingeret homicidium, etiam omnino aut quasi omnino casuale; quod autem id statuerit de facto, evincunt aut saltem admodum probabile reddunt argumenta superius adducta. Atque hæc irregularitas erit homicidii, non quia culpa absolute erit homicidii, sed quia non nisi eo secuto imponitur; imo homicidium illud quadantenus voluntarium erit, quia profectum erit a causa specialiter ipsius homicidii intuitu prohibita. Ita Suarez nu. 17. quem utiliter consules.

ARTICULUS TERTIUS.

An, & quis dispense in irregularitate ex homicidio.

Duo hic examinanda sunt. 1. an possit Papa dispensare in qualibet irregularitate homicidii. 2. quid in eadem materia possit Episcopus.

CONCLUSIO I. Potest Papa dispensare in qualibet irregularitate, etiam ex homicidio injusto prodeunte.

Prob. Potest Papa in iis quæ solum sunt juris positivi dispensare: atque irregularitas ex homicidio, etiam injusto, juris est solum positivi, ut patet ex supra dictis.

Quoniam vero multa licent quæ non expediunt, raro admodum dispensat Apostolica Sedes cum homicidis omnino voluntariis, qui præmeditate seu per industriam & insidias occiderunt, saltem si necdum ad ullum Ordinem promoti fuerint; idque ex mente Tridentini, quod huiusmodi homicidas ab omni Ordine ac beneficio, & officio Ecclesiastico perpetuo excludit. Unde Prosper Fagnan. qui omnem pene vitam in tractandis iis rebus Romæ transegit, asserit se non meminisse, cum promovendis, in homicidio voluntario usquam fuisse dispensatum. Sed cum jam promotis, si homicidium voluntarium, occultum sit, longe frequentius dispensat S. Penitentiaria, cum urgens justaque ratio id postulat. Veluti si Sacerdos a loco commissi delicti discedere nequeat, nec ibi abstinere possit a celebratione Missæ, quin scandalum generet, & suspicionem præbeat de perpetrato homicidio cuius auctor ignoratur &c. In cap. Henricus. De Cleric. pugn. in duel. num. 41. & 37.

CONCLUSIO II. Episcopi non possunt dispensare in homicidio voluntario iusto vel injusto.

Prob. ex Sess. 24. Concil. Trid. cap. 6. ubi in ampla quæ Episcopis datur facultate dispensandi in irregularitatibus, ea excipitur quæ oritur ex homicidio voluntario, vel ex defectu; ergo Episcopi nec in homicidio voluntarie injusto, quod Trident. Synodus directe excepit; nec in homicidio iusto, quale illud est quod publica auctoritate fit, dispensare possunt, cum illud pariat irregularitatem ex defectu, cuius relaxatio nullo jure Episcopis permissa est. Ceterum prohibitio Episcopis facta, ne in homicidio voluntario

rio etiam occulto dispensent, extenditur etiam ad exercitium minorum Ordinum; & beneficium simplex, prout docent Navar. cap. 17. n. 240. & Fagnan. ubi supra n. 43. Salmanticenses c. 8. n. 16. qui tamen hoc ita limitant, ut possit Episcopus dispensare cum homicida occulto, ut ministraret in sacris, si magna urgeat necessitas, & ad Papam recurri non possit.

Sed possunt-ne ii quibus ex privilegio concessum est dispensare in irregularitatibus, ea solum excepta quæ provenit ex homicidio voluntario, possunt-ne, inquam, ab ea dispensare quæ ex homicidio iusto procedit, & quæ proinde solum est ex defectu lenitatis? Affirmant multi cum Suarez disp. 47. sect. 6. n. 13. quia sub homicidio voluntario non comprehenditur illud quod iuste fit, ut hinc patet quod *Judex qui occidit latronem, vel miles qui occidit hostem Reipublicæ, non appellantur homicidæ, ut Augustinus dicit in lib. 1. de libero arbitrio cap. 4. & 5.* verba sunt S. Thomæ 1. 2. q. 88. art. 6. ad 3.

Contrarium tenent Bonacina disp. 7. q. 4. in fine, & Toletus apud eum, ea ducti ratione, quod occiso iusta vocetur in jure canonico homicidium. Verum hæc ratio satis infirma est: tum quia vox utcumque ambigua, in materia minus favorabili, stricte interpretanda est, atque secundum usum quem communiter habet, intelligenda; tum quia homicidium voluntarium quod semper in privilegiis excipitur, est homicidium illicitum & in se volitum, cujus proinde dispensatio caute admodum concedenda est, ideoque primæ Sedi reservanda, quod in homicidio iusto locum non habet.

Quares an Episcopi dispensare possint in irregularitate, quæ provenit ex mutilatione injusta.

R. Possè, si mutilatio occulta sit. Ratio est, quia Episcopi dispensare possunt in qualibet irregularitate, modo hæc oriatur ex delicto occulto quod homicidium voluntarium non sit: atqui mutilatio non est homicidium; ergo.

CONCLUSIO III. Episcopi dispensare possunt in irregularitate contracta ex homicidio casuali occulto.

Prob. Ex Tridentino possunt Episcopi dispensare in omni irregularitate ex delicto occulto, nisi delictum sit homicidii voluntarii: atqui homicidium casuale mistum, non est stricte & proprie voluntarium, prout expresse supra probatum est; ergo cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, dicendum est Episcopos dispensare posse in irregularitate ex homicidio casuali. Ita cum nostris Ultramontani.

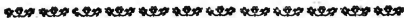
Hinc, ait Bonacina ibid. punct. ult. dispensare possunt Episcopi, 1. cum eo qui leviter solum percutere intendens, occidit. 2. cum eo qui mandavit servo ut percuteret, expresse inhibens ne occideret. 3. cum eo qui defensionis propriæ causâ occidit non servato moderamine inculpatæ tutelæ: quod limito, nisi in vas in ipsâ conflictus serie conceperit intentionem occidendi adversarii, e cujus manibus sentiebat se aliter quam occidendo evadere posse. Videtur enim hic homo ei similis qui ad rixam provocatus, alterius quidem mortem initio non intendebat, sed eam rixæ progressu intendit, procurat & efficaciter vult: atqui iste voluntarie est homicida, ut agnoscit Bonacina ipse cum aliis quos citat. 4. cum eo qui prægnantem percutiendo abortum procuravit, si eam gravidam esse probabiliter ignoraverit, aut leviter percutere intendens, errante manu duriorum inflinxerit plagam; is enim homicida simpliciter voluntarius non videtur.

Quæ-

S. 14.
cap. 7.

Quæres an Beneficiarius voluntarie homicida, ipso facto excidat à Beneficiis suis, ob hæc Tridentini Concilii verba, *Omni Ordine ac Beneficio perpetuo careat.*

R. Negat. nisi (quod tamen aliqui negant) homicidium ejus sit qualificatum, ut assassinium, vel parricidium, fratricidium, cædes Episcopi & similia; requiritur ergo ut homicidæ saltem alterius generis, Beneficiis suis per sententiam priventur. Vide auctores citatos sup. p. 26.

CAPUT SECUNDUM.

De irregularitate ex iteratione Baptismi.

Quæres 1. an qui rebaptizat & rebaptizatur, ambo irregulares sint. R. affirmative. De rebaptizatis habetur expresse cap. 65. dist. 50. non esse unquam permittendum ut ad clericatus gradum promovantur. Idem de rebaptizantibus colligitur ex cap. 2. *De apostatis*, ubi junior Acolythus qui in fratris sui rebaptizatione, ministerium in respondendo Presbytero rebaptizanti exhibuerat, irregularis declaratur; quanto ergo magis, inquit Theologi omnes nemine dempto, irregularis est qui per semetipsum rebaptizat? sicut si irregularis est qui occisioni cooperatur, quanto plus qui occidit?

Quæres 2. an qui in infantia semel & iterum baptizatus est, irregularitatem contraxerit.

R. Negat. atque idem dicendum de eo qui rebaptizaret eum quem antea baptizatum fuisse nesciret, aut de cujus priori Baptismo legitime dubitaret: * *Quia non intelligitur iteratum, quod nescitur vel ambigitur esse factum.* Adde quod hæc irregularitas sit ex delicto, porro nullum est in casibus modo assignatis delictum.

* C. 3. De
Presb.
non bapt.
C. De
Cleric.
per falsum
prom.

Nec dicas, Canones ab Ordinibus eos arcere qui in qualibet ætate rebaptizati sunt, cap. 10. r. q. 7. aut qui bis etiam ignoranter baptizati sunt, Can. 117. *De consecrat.* dist. 4.

Prior enim Canon intelligendus est cum Glossa, de iis qui in qualibet ætate adulta & doli capace, ac proinde non sine peccato rebaptizati sunt. Posterior vero de iis explicatur, quibus baptizati sunt ex ignorantia absolute vincibili, aut qui ignorabant jus Ecclesiasticum, & pœnas eo sancitas, non autem jus divinum: unde ibidem immunes judicantur non quidem a pœnitentia sacramentali, quæ pro culpa qualibet mortali subiri debet, sed a pœnitentia solemnî & publica, cui obnoxii erant ii solum qui scienter omnino novo se Baptismo donari patiebantur.

Sed quid si Sacerdos veritus ne perturbata aut imperita obstetrix erraverit, eum quem domi secundum formam communem baptizatum fuisse rescivit, denuo in Ecclesia sub conditione baptizet, aut baptizet absolute cum de quo ex oblivione non interrogavit, fuerit ne jam baptizatus?

R. In secundo casu non incurri irregularitatem; hæc enim iis solum inuritur qui rebaptizant cum intentione baptizandi: atqui probabile non est, Sacerdotem nullo infectum errore, novum homini jam baptizato baptismum conferre voluisse: ejus ergo intentio legitime præsumpta, fuit virtualiter conditionalis, ita ut infantem, si jam tinctus esset,

set, baptizare noluerit; neque eum de facto baptizaverit, nisi quia judicavit eum, ut vulgo contingit, non esse baptizatum.

Quod ad casum priorem attinet, major est difficultas. Docent enim Catechismus Romanus 2. p. c. 2. n. 43. & S. Carolus in suis de Baptismo Instructionibus, hominem hunc irregularitati obnoxium fore. Alii vero, ut Avila 7. p. disp. 7. dub. 3. id negant: tum quia iste non rebaptizat reipsa, cum non habeat intentionem baptizandi, si is qui sibi praestatur, jam fuerit baptizatus; tum quia qui cum consanguinea contraheret sub hac conditione, *si non sit consanguinea*, non subjaceret excommunicationi positae contra eos qui scienter in gradibus prohibitis contrahunt; ergo a pari. Idem tenet Pontas v. *Irregularitè*, cal. 131. Ut ut sit, graviter peccaret Sacerdos in casu proposito, quia non licet sub conditione rebaptizare, nisi res sit dubia. Addit Pontas ibid. cal. 131. eum qui ex mera suspitione, & absque maturo antea examine, se se rebaptizari curaret, irregularem evasurum esse.

Quæres 3. an qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, sit irregularis. R. Esse, si quantum est de se veram habeat intentionem ille baptizandi, hic suscipiendi Baptismum, quia neuter ad hanc intentionem metu cogi potuit. Si vero quis absque intentione & fide Baptismum receperit, censent plures eum non esse irregularem. An idem dicendum sit de ministro Baptismi, qui Baptismi ritum serio observat, pendet a celebri questione de sufficientia intentionis exterioris.

Quæres 4. quis in hac irregularitate dispenset.

R. Eam, si publica sit, reservatam esse summo Pontifici; si vero occulta sit, ab Episcopo relaxari potest. Imo censent Salmantic. nu. 60. & alii quidam, eam non contrahi, nisi ex publica & solemnī rebaptizatione, quod quidem non est satis tutum, ut notat Coninch. disp. 18. n. 35. Verius videri posset quod docent iidem Theologi, irregularitatem rebaptizantis impedire solum susceptionem Ordinum, non autem usum eorum qui jam suscepti fuerint; sed neque hoc satis tutum est in praxi, ut satis probat Sairus, l. 7. c. 8. num. 5.

Quæres 5. An irregularitas ex indigna aliqua Baptismi receptione incurratur.

R. Incurri 1. cum quis ab Hæretico declarato libere & sine necessitate Baptismum recipit, Can. 18. 1. qu. 1. 2. cum quis Baptismi receptionem usque ad mortem differt, de quo jam supra.

Quæres 6. an alterius præter Baptismum Sacramenti iteratio irregularitatem inducat.

R. Negat. & id verum est, siue Sacramenta hæc characterem imprimant, ut Ordo, siue non, ut si quis hostiam jam consecratam denuo consecret. Ratio est, quia nullibi expressum est in jure, ut repetita Sacramenti cujuslibet præter Baptismum receptio, vel administratio, irregularitatem inducat.

Obijciuntur duo. 1. quod in cap. *Distum*. 8. *De consecrat.* dist. 5. semel & iterum confirmati rebaptizatis comparentur: atqui hi sunt irregulares; ergo & illi. 2. quod ubi eadem est ratio, eadem debeat esse dispositio: atqui ratio quæ vetat ne iteretur Baptismus, militat contra iterationem Ordinis & Confirmationis; hæc enim non secus ac ipsum baptismum characterem imprimunt.

R. Ad 1. dist. Bis confirmati comparantur rebaptizatis, quoad peccatum, C. quoad peccati poenam, N. Quod enim pluries confirmati, non eidem subiaceant poenae ac rebaptizati, ex ipso hoc capite colligitur: ibi enim de pluries confirmatis praecipitur ut *soli Deo sub habitu Regulari vel Clericali religioso famulentur*; ac proinde ut Ordines jam receptos exercere pergant, cum praecipuus Clerici famulatus in Ordinum exercitio consistat, ut bene notat Sairus ibid. n. 29. ergo non judicantur irregulares.

R. Ad 2. dist. maj. ubi eadem est ratio; eadem debet esse dispositio, in legibus directivis, quia quae ejusdem sunt conditionis eodem modo defini debent, C. in legibus penalibus, N. In istis enim, ut pluries observavimus, non valet argumentum a paritate rationis.

R. 2. Neg. min. valet enim irregularitas ab uno casu ad alium extendenda foret ob identitatem rationis, id tamen locum non haberet in casu praesenti; non enim eadem est aliorum Sacramentorum ratio, quae Baptismi. Rebaptizantes irregularitate plecti debuerunt. 1. ad reprimendam Donatistarum aliorumque Rebaptizantium haeresim, quae specialiori modo circa Baptismum, quam circa alia Sacramenta efferebatur, ut bene notat Habert §. 11. 2. quia Baptismus est vera regeneratio, & configuratio mortis Christi: quia vero res eadem semel tantum generatur, & Christus non nisi semel mortuus est, manifestum est hanc Baptismi notionem, ipsius iteratione totam subverti; quod in aliis Sacramentis non contingit. Adde quod qui denuo baptizatur, ipso actu protestatur, se non fuisse haecenus Ecclesiae subditum, quod majorem Ecclesiae injuriam irrogat, ut ex Caballutio docet. Pontas v. *Irregularitas* cas. 131.

CAPUT TERTIUM.

De irregularitate ex mala Ordinum receptione.

NON quaecumque culpabilis est Ordinum receptio irregularitatem inducit, quamnam ergo hanc inducat, hic explicandum. Sit

CONCLUSIO I. Qui Ordines recipiunt furtive, id est qui examen fraudulententer effugerunt, nec alias approbati aut admissi fuere, sed per dolum, aut ignorante Episcopo, immiscent se ordinandis, sunt irregulares. Ita Suarez disp. 42. sect. 3. num. 5. Bonac. disp. 7. qu. 3. p. 5. num. 6. Collat. Andeg. de Ordine p. 134. Gibert p. 792. contra Gibalin. Pirrhing. l. 5. tit. 30. &c.

Prob. ex cap. 1. *De eo qui furtive &c.* ubi qui furtive Diaconatum accepit, dicitur ad Sacerdotium promoveri non posse absque dispensatione; ergo, ait Suarez, aliquod contraxit impedimentum canonikum: atqui impedimentum hoc non potest aliud esse quam irregularitas; quod enim directe ab Ordinum receptione removeret est irregularitas, non autem suspensio, cujus effectus primarius est prohibitio exercitii eorundem Ordinum.

Ab hac irregularitate dispensare potest Episcopus, si ipse furtivam hanc Ordinum receptionem sub excommunicationis poena non prohibuerit: sed quia passim hodie, juxta Pontificale Romanum, Archidiaconus ante ordinationem monet sub excommunicationis poena, *ne quis non descriptus*,

pius,

pius, examinatus, approbatus & nominatus, ullo pacto audeat ad suscipiendos Ordines accedere, idcirco hæc irregularitas, si publica sit, semper est Papæ reservata, nec ab Episcopo potest relaxari, nisi sub conditione ut furtive ordinatus, in aliquo Monasterio seu Canoniam habitum suscipiat regularem; tunc enim, ex quo in illo habitu aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poterit cum eo Episcopus dispensare. Ita habetur cit. cap.

Aliquando etiam furtive ordinari dicitur, qui ficto titulo, vel absque veris litteris dimissoriis ordinatur; & is, ait Suarez ibid. non incurrit propriam irregularitatem, sed suspensionem, de quo vide Tractatum nostrum de Censuris 2. p. cap. 2. art. 2.

CONCLUSIO II. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sairum cap. 10. num. 42. non sunt irregulares, sicut nec ii qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Episcopo recipiunt.

Prob. 1. pars, quia nullibi exprimitur in jure irregularitas, adversus eos qui necdum confirmati Ordines recipiunt.

Prob. 2. pars ex ipsa hujus Regni praxi. Qui vero id inscio Episcopo attentaverit, suspensus est ab exercitio Subdiaconatus; & ad Ordines superiores, irregularis, nisi domum Religionis intraverit; tunc enim, si ita mores ejus exegerint, Abbas in aliis poterit Ordinibus dispensare, cap. 2. De eo qui furtive, Gibert p. 792. Idem locum habet si quis eadem die Subdiaconatum & Diaconatum recipiat, præsertim si Episcopus id prohibuerit sub excommunicationis pœna, cap. 3. ibid. Aliud est si quis tonsuram & Minores recipiat; id enim nullibi prohibitum est sub pœna irregularitatis. Ita Navarrus, Avila, Bonacina &c.

Can. unic.
dist. 52.
Can. unic.
De Clericis per-
salt.

CONCLUSIO III. Incertum est an qui per saltum, seu omisso Ordine inferiori ad superiorem promotus est, sit irregularis. Ratio est, quia Canones duo qui de Clerico per saltum promotio loquuntur, de suspensione optime intelligi possunt, ut etiam a majori Doctorum parte intelliguntur, teste Bonacina, cui concinit Gibert p. 790. Ut ut sit: Sairus, juxta quem incurritur in hoc casu irregularitas, docet lib. 7. cap. 10. n. 37. eam, etiamsi publica sit, ab Episcopo relaxari posse, si tamen sic promoti non ministraverint, ait Trid. Sess. 23. c. 14.

CONCLUSIO IV. Incertum quoque est an incurrat irregularitatem qui Ordines sacros recipit ab Episcopo qui dignitati suæ, id est jurisdictioni & executioni Ordinis Episcopalis renuntiavit. Ratio est, quia de hoc casu nullibi sermo est in jure præterquam in cap. 1. De ordinatis ab Episc. quod sic habet: Quia indignum se fecit, executionem officii non habebit: atqui hæc verba non tam indicant irregularitatem quam suspensionem, quæ primario Ordinum executione privat.

Nec nocet quod ex eodem capite possit Episcopus cum iis qui sic ordinati sunt dispensare, si probabiliter Episcopi ordinatores renuntiationem ignoraverint: nam vox dispensare, aliquando idem est ac absolvere, ut patet ex Tridentino sess. 24. cap. 6. ubi Episcopis conceditur quarundam suspensionum dispensatio, id est absolutio.

CONCLUSIO V. Neque etiam certum est, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam scienter, vel cum ignorantia affectata, stricte irregularis sit.

R. Ad 1. dist. Bis confirmati comparantur rebaptizatis, quoad peccatum, C. quoad peccati poenam, N. Quod enim pluries confirmati, non eidem subiaceant poenae ac rebaptizati, ex ipso hoc capite colligitur: sibi enim de pluries confirmatis praecipitur ut *soli Deo sub habitu Regulari vel Clericali religioso famulentur*: ac proinde ut Ordines jam receptos exercere pergant, cum praecipuus Clerici famulatus in Ordinum exercitio consistat, ut bene notat Sairus ibid. n. 29. ergo non judicantur irregulares.

R. Ad 2. dist. maj. ubi eadem est ratio; eadem debet esse dispositio, in legibus directivis, quia quae ejusdem sunt conditionis eodem modo defini debent, C. in legibus poenalibus, N: In istis enim, ut pluries observavimus, non valet argumentum a paritate rationis.

R. 2. Neg. min. etsi enim irregularitas ab uno casu ad alium extendenda foret ob identitatem rationis, id tamen locum non haberet in casu praesenti; non enim eadem est aliorum Sacramentorum ratio, quae Baptismi. Rebaptizantes irregularitate plesti debuerunt. 1. ad reprimendam Donatistarum aliorumque Rebaptizantium haeresim, quae specialiori modo circa Baptismum, quam circa alia Sacramenta esset, ut bene notat Habert §. 11. 2. quia Baptismus est vera regeneratio, & configuratio mortis Christi: quia vero res eadem semel tantum generatur, & Christus non nisi semel mortuus est, manifestum est hanc Baptismi notionem, ipsius iteratione totam subverti; quod in aliis Sacramentis non contingit. Adde quod qui denuo baptizatur, ipso actu protestatur, se non fuisse haecenus Ecclesiae subditum, quod majorem Ecclesiae injuriam irrogat, ut ex Cabassutio docet, Pontas v. *Irregularitas* cas. 131.

CAPUT TERTIUM.

De irregularitate ex mala Ordinum receptione.

Non quaecumque culpabilis est Ordinum receptio irregularitatem inducit, quamvis ergo hanc inducat, hic explicandum. Sit

CONCLUSIO I. Qui Ordines recipiunt furtive, id est qui examen fraudulententer effugerunt, nec alias approbati aut admissi fuere, sed per dolum, aut ignorante Episcopo, immiscent se ordinandis, sunt irregulares. Ita Suarez disp. 42. sect. 3. num. 5. Bonac. disp. 7. qu. 3. p. 5. num. 6. Collat. Andeg. de Ordine p. 234. Gibert p. 792. contra Gibalin. Pirrhing. l. 5. tit. 30. &c.

Prob. ex cap. 1. *De eo qui furtive &c.* ubi qui furtive Diaconatum accepit, dicitur ad Sacerdotium promoveri non posse absque dispensatione; ergo, ait Suarez, aliquod contraxit impedimentum canonicum: atqui impedimentum hoc non potest aliud esse quam irregularitas; quod enim directe ab Ordinum receptione removet est irregularitas, non autem suspensio, cujus effectus primarius est prohibitio exercitii eorundem Ordinum.

Ab hac irregularitate dispensare potest Episcopus, si ipse furtivam hanc Ordinum receptionem sub excommunicationis poena non prohibuerit: sed quia passim hodie, juxta Pontificale Romanum, Archidiaconus ante ordinationem monet sub excommunicationis poena, *ne quis non descriptus*,

pius, examinatus, approbatus & nominatus, nullo pacto audeat ad suscipiendos Ordines accedere, idcirco hæc irregularitas, si publica sit, semper est Papæ reservata, nec ab Episcopo potest relaxari, nisi sub conditione ut furtive ordinatus, in aliquo Monasterio seu Canonica habitum suscipiat regularem: tunc enim, ex quo in illo habitu aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poterit cum eo Episcopus dispensare. Ita habetur cit. cap.

Aliquando etiam furtive ordinari dicitur, qui sicco titulo, vel absque veris litteris dimissoriis ordinatur; & is, ait Suarez ibid. non incurrit propriam irregularitatem, sed suspensionem, de quo. vide Tractatum nostrum de Censuris 2. p. cap. 2. art. 2.

CONCLUSIO II. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, licet peccent, & quidem mortaliter juxta Sairum cap. 10. num. 42. non sunt irregulares, sicut nec ii qui eadem die Minores & Subdiaconatum approbante Episcopo recipiunt.

Prob. 1. pars, quia nullibi exprimitur in jure irregularitas, adversus eos qui necdum confirmati Ordines recipiunt.

Prob. 2. pars ex ipsa hujus Regni praxi. Qui vero id inscio Episcopo attentaverit, suspensus est ab exercitio Subdiaconatus; & ad Ordines superiores, irregularis, nisi domum Religionis intraverit; tunc enim, si ita mores ejus exegerint, Abbas in aliis poterit Ordinibus dispensare, cap. 2. *De eo qui furtive*, Gibert p. 792. Idem locum habet si quis eadem die Subdiaconatum & Diaconatum recipiat, præsertim si Episcopus id prohibuerit sub excommunicationis pœna, cap. 3. ibid. Aliud est si quis consuerit & Minores recipiat; id enim nullibi prohibitum est sub pœna irregularitatis. Ita Navarrus, Avila, Bonacina &c.

Can. unies. dist. 52. Can. unies. De Clericis pœ. salt.

CONCLUSIO III. Incertum est an qui per saltum, seu omisso Ordine inferiori ad superiorem promotus est, sit irregularis. Ratio est, quia Cōnones duo qui de Clerico per saltum promotō loquuntur, de suspensione optime intelligi possunt, ut etiam a majori Doctorum parte intelliguntur, teste Bonacina, cui concinit Gibert p. 790. Ut ut sit: Sairus, juxta quem incurritur in hoc casu irregularitas, docet lib. 7. cap. 10. n. 37. eam, etiamsi publica sit, ab Episcopo relaxari posse, si tamen sic promoti non ministraverint, ait Trid. Sess. 23. c. 14.

CONCLUSIO IV. Incertum quoque est an incurrat irregularitatem qui Ordines sacros recipit ab Episcopo qui dignitati suæ, id est jurisdictioni & executioni Ordinis Episcopalis renunciavit. Ratio est, quia de hoc casu nullibi sermo est in jure præterquam in cap. 1. *De ordinatis ab Episc.* quod sic habet: *Quia indignum se facit, executionem officii non habebit*: atqui hæc verba non tam indicant irregularitatem quam suspensionem, quæ primario Ordinum executione privat.

Nec nocet quod ex eodem capite possit Episcopus cum iis qui sic ordinati sunt dispensare, si probabiliter Episcopi ordinatoris renuntiationem ignoraverint: nam vox *dispensare*, aliquando idem est ac *absolvere*, ut patet ex Tridentino sess. 24. cap. 6. ubi Episcopis conceditur quarundam suspensionum dispensatio, id est absolutio.

CONCLUSIO V. Neque etiam certum est, an qui excommunicatione majori ligatus Ordines recipit, etiam scienter, vel cum ignorantia affectata, stricte irregularis sit.

SNAR. d.
31. Scilicet. 1.
m. 19.

Gibert
p. 739.

Prob. quia in cap. 32. *De sent. excom.* in quo solo sermo habetur de eo qui excommunicatione ob Clerici percussione ligatus, Ordines recipit, nihil est unde expresse colligatur irregularitas: vult enim Innocentius III. ut Clericus secularis qui hoc scienter fecerit, deponatur in perpetuum, id est careat omni spe dispensationis: si vero ex crassa quadam ignorantia, non tollitur quidem spes dispensationis, sed dispensatio Papæ reservata est: porro hæc juris dispositio suspensioni utcumque accommodari potest.

Verum discussio hæc satis inutilis est, ut notat Gibert, quia cum ii qui huius culpæ conscii sunt, ad Papam recurrere debeant, ut ab eo recipiant facultatem exercendi Ordinis quem receperant censura ligati; parvi interest an exponant se suspensos esse vel irregulares, modo exponant se Ordines recepisse quo tempore excommunicationis censura erant innotati.

Nota tamen eum qui excommunicatione ligatus, tonsuram reciperet, huic pœnæ quæcumque ea sit, non esse obnoxium; secus, juxta sententiam probabiliorē, si Minores recipiat. Ratio est, quia citatum caput 32. *De sent. excom.* loquitur absolute & indistincte de iis qui in excommunicatione positi, Ecclesiasticos Ordines accipere non formidant: atqui Ordinum nomine intelliguntur etiam minores Ordines, non autem tonsura, saltem in materia pœnali.

Nota insuper necessitatem recurrendi ad Papam tunc solum vigere, cum crimen est publicum: secus si occultum sit: erit autem occultum, quando etiam si publica sit Ordinum susceptio, ipsa tamen excommunicatio occulta est, prout observat stykis Pœnitentiariæ, & docent Navarrus cap. 27. n. 241. & Salsus lib. 7. cap. 10. n. 16.

Quæres quid dicendum de eo qui cum sit suspensus vel interdictus Ordines recipit.

R. Probabilius est, eum non incurrere irregularitatem, nisi recipiendo Ordinem simul eum exerceat. Ratio est, quia irregularitas non est in jure expressa contra eum qui iis censuris ligatus recipit Ordines; cum citatum caput 32. *De sent. excom.* de iis solum loquatur qui in excommunicatione positi Ordines receperunt, & pœnæ non sint extendendæ; imo nec citatum caput satis diserte irregularitatis pœnam continet, ut modo dictum est.

Si quis tamen ordinationis tempore Ordinem suum exerceat, puta si Diaconi vel Subdiaconi functiones exerceat canendo Evangelium, vel Epistolam, utique irregularis erit: unde docet Avila disp. 9. sect. 2. dub. 6. eum qui cum suspensus est, Sacerdos consecratur, irregularem fieri, quia cum Episcopo concelebrat; atque idipsum docent Covarruvias, Navarrus, & alii quidam apud & contra Salsum lib. 4. c. 16. n. 23.

CONCLUSIO VI. Qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato excommunicatione majori, suspensio, interdicto, deposito, vel degradato, peccat mortaliter, & est suspensus ab Ordinis sic suscepti executione, & aliquo modo irregularis.

Prob. ex Can. 4. ix. q. 1. ubi prohibetur ei qui sic ordinatus est, tum suscepti Ordinis usus, donec impositam ab Episcopo pœnitentiam peregerit, tum ad superiores Ordines ascensus, nisi necessitas vel utilitas maxima

fl. 21.

flagitaverit, & ipsius sancta conversatio promeruerit; quæ verba suspensionem & irregularitatem quadantenus exprimunt. Vid. Gibert p. 793. & 794.

Hæc autem de excommunicatis &c. qui tales nominatim denunciati sunt, intelligi debent, prout monet cum in locum Gratianus, & docet Sairus ibid. nu. 17. quamquam a peccato excusari non potest qui a quocumque excommunicato ut tali cognito, Sacramenta sine necessitate reciperet, ut alibi docent Theologi.

CONCLUSIO VII. Qui durante matrimonio nondum etiam consummato, aliquem de sacris Ordinibus præsumis accipere, nec in sic suscepto Ordine ministrare, nec ad superiores Ordines probari potest, soluto etiam matrimonio. Ita Joan. XXII. tit. 6. De voto &c. Porro cui expresse prohibetur Ordinis superioris susceptio, vere est irregularis; sed hic nota quoddam ex Gallis scriptoribus existimare citatam Extravagantem in hoc Regno non observari, Gibert ibid.

CAPUT QUARTUM.

De irregularitate ex malo Ordinum usu.

Potest quis dupliciter peccare in Ordinum usu. 1. malè exercendo eos quos habet. 2. eos etiam exercendo quos non recepit. Usus is, seu potius abusus irregularitatem aliquando parit; quandoque vero, paucis expediendum, unde sit

CONCLUSIO I. Ligatus majori excommunicatione, suspensione, vel interdicto, etiam si toleratus sit & occultus, irregularitatem incurrit exercendo solemniter seu ex officio actum majoris Ordinis, nisi legitimam habeat excusationem.

Prob. 1. pars ex cap. 7. xi. q. 3. ubi omnis spes reconciliationis, ac proinde dispensationis denegatur ei qui in excommunicatione positus, Ordinis sui functiones exercuerit. Idem colligitur ex cap. 10. De Cleric. excom. minist. ubi cum statuitur, cum qui celebrat minori excommunicatione ligatus, nullius notam irregularitatis incurrere, satis insinuat eum irregularitati subiacere qui majori excommunicatione percussus celebrare audet.

Prob. 2. pars de suspensis ex cap. 1. De sent. & re judic. in 6. ubi qui suspensione durante, ingreditur se divinis celebrandis, irregularitatis laqueo se involvere dicitur. Idem decernitur cap. 1. De sent. excom. in 6. ubi qui incurrerunt poenam suspensionis ad mensem unum, si divina exequantur officia, irregularitati subjiuntur.

Prob. 3. pars de interdictis ex c. 18. & 20. De sent. excom. in 6. ex quorum priori, qui scienter in loco celebras interdicto, nisi super hoc privilegiatus existat, aut a jure sit concessum eidem, irregularitatem incurrit. In posteriori autem, eidem subjacet poenæ, qui personaliter ab Ecclesiæ ingressu, ac proinde a divinorum celebratione interdictus, divinis se ingredit, in suo operis officio sicut prius. Hic revocandum in mentem, eum qui suspensus est aut interdictus ab uno Ordine vel officio, non semper ab aliis suspensum esse vel interdictum; unde si eos exercet a quibus

suspensus non est, non sit irregularis. Aliud est de excommunicatione majori quæ ab omni Ordinum actu removet.

Dixi, *etiamsi occultus sit &c.* quia celebris Constitutio *Ad vitanda scandala*, nullum excommunicatis licet occultis privilegium concessit, ut alibi ostensum est.

Dixi 2. *actus majoris Ordinis*; quia actus minorum Ordinum, a Laicis perinde ac a Clericis exercentur. Vid. dicta ubi de Censuris p. 866.

Dixi 3. *nisi excusetur*, v. g. ex ignorantia invincibili, inadvertentia, oblivione, necessitate vitandi scandali, de quibus alibi dictum est.

Avila
4.9. *sect. 2.*
dub. 2. Ex his principiis colligitur aliquot casuum resolutio. Hinc itaque irregulares fiunt.

1. Qui censura ligati, Hebdomadarii officium peragunt in Ecclesia, vel extra Ecclesiam, ut in exercitu: ad hoc autem necesse est, ut dicatur *Dominus vobiscum*; qui enim illud omittit, nihil aliud facit quam quod facere solent Moniales.

2. Qui canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, id est cum manipulo & stola: si enim Subdiaconus sine manipulo, vel Diaconus absque stola Evangelium canat, neuter Ordinem sacrum, sed Lectoris aut Cantoris vices exercere censetur. Ita Bonac. disp. 7. q. 3. punct. 5. n. 4. auctor Coll. Andeg. p. 483. qui hoc extendunt, etiamsi uterque vasa sacra contingat; hoc enim & Laici aliquando licite faciunt.

3. Qui solemniter baptizant, secus si privatim in casu necessitatis baptizent; nam & id aliquando præstant mulieres. Qui censura ligatus, etiam in occulto sacramentaliter absolvit, irregularis est, quia actus absolvendi de se non habet aliam solemnitatem. Idem est de eo qui etiam extra Missarum solemnia, Confirmationis aut Ordinis Sacramentum ministrat.

Quæres an cui prohibitum est sub excommunicatione ipso facto incurrenda, ne Ordines exerceat, exercendo prima vice fiat irregularis.

R. Negat. quia prima vice non violat censuras, cum iis tantum plene & adæquate ligari incipiat, cum per Ordinis sui exercitium, Superioris præceptum transgressus est.

Quæres iterum, an qui duplici ligatus censura, Ordinem sacrum exercet, geminam incurrat irregularitatem.

R. Affirm. quia duplex committit delictum quorum unicuique sua poena respondet; aut si mavis, unam incurrit irregularitatem quæ duabus æquivalet, quæque ideo in petenda dispensatione explicari debet.

CONCLUSIO II. Quisquis serio, scienter, & quasi ex officio, sacrum quem non recepit Ordinem exercet, est irregularis. Est communis, & colligitur ex c. 1. & 2. *De Cleric. non ordin. missi*.

Dixi 1. *quisquis*: etsi enim existiment Sairus c. 10. n. 6. & alii plures, Laicum qui sacros Ordines exercet, baptizando solemniter, Missam celebrando &c. non esse irregularem, quia jura loquuntur solum de Clericis, ut ex ipso patet titulo, qui est *De Clerico non ordinato ministrante*; probabilius tamen est & tutius, si id ad Laicos etiam extendatur. Ratio est, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere oportet: atqui lex irregularitatem decernens in eum qui ministrat in Ordine quem non habet, non distinguit Laicum inter & Clericum, sed generaliter & absolute loqui-

quitur, *Si quis baptizaverit*, ait Pontifex, aut aliquod divinum officium exer-
cuerit non ordinatus, propter temeritatem nunquam ordinetur.

Nec nocet dispositio tituli : tum quia Decretalis longe antiquior est
titulo, nec proinde per titulum restringi debet ; tum quia in septem
manuscriptis Codicibus antiquis non legitur, *De Clerico non ordinato*, sed
indefinite, *De non ordinato ministrante*, prout notat Suar. de Bapt. 3. part.
sect. 4. & id docent Navarrus, Valentia, Avila, & alii quos appellat
& sequitur Bonacina punct. 6. ibid.

Dixi 2. *si serio* : quia si id faciat ad discendas v.g. aut docendas Mis-
sæ cæremonias, aut etiam jocose & per ludum, non erit irregularis,
etsi peccare aliquando possit.

Dixi 3. & *scienter* : citatus enim Canon temeritatem & præsumptionem
requirit : unde si quis bona fide, & non ex ignorantia affectata, in Ordine
quem non habet ministraverit, putans se eum habere, aut ministerium
quod exercet, esse sui Ordinis, irregularitatem non contrahet.

Dixi 4. *quasi ex officio*, seu *solemniter* : is autem actum Ordinis ex officio
seu solemniter exercere dicitur, cujus actus talis est, ut non possit exer-
ceri ab alio quam ab eo qui talem Ordinem habet : unde si quis ministrat
eo modo quo a Laicis fieri potest, puta si Evangelium legat sine stola,
non erit irregularis ; quamquam Sairus n. 3. eum dumtaxat ab irregu-
laritate eximat qui sine Dalmatica Evangelium cantat ; quod verum
non puto, cum ex usu satis communi, Laici vel Clerici minores Epi-
stolam canant cum tunica, quæ vix a Dalmatica discrepat.

Nota, hic non excusat prætextus necessitatis : unde Subdiaconus et-
iam Cardinalis, qui in necessitatis casu solemniter baptizaret, irregu-
laritati subjaceret ; nam necesse quidem est ut baptizet, sed nihil opus
est ut baptizet solemniter. An autem Laicus extra necessitatem bapti-
zans sine solemnitate, fiat irregularis, controvertitur. Pars affirmati-
va tutior est, & fundatior videtur, quia citatus Canon non limitat
ad baptizantem solemniter.

Dixi 5. *Ordinem sacrum* : nam irregularis non fit qui Minores exercet,
ut pluries dictum fuit : neque etiam qui eas exercet functiones, quæ licet
a solis Sacerdotibus aut Diaconis exerçantur, ab eorum tamen Ordine
non pendent. Unde, ait Sairus ibid. n. 9. Laicus qui conciones sacras
habet, eo more & modo quo ex officio solet exerceri prædicatio, non est
irregularis : tum quia id per se ad Ordinem sacrum non pertinet ; tum
quia irregularitas hæc nullibi in jure constituta est ; tum quia S. Congre-
gatio, re diligenter examinata, censuit munus prædicationis committi
posse etiam Clerico, qui non sit in sacris Ordinibus constitutus, uti re-
fert Fagnan. in c. *Responsio*. 43. *De sent. excom.* & in Gallia aliquando
observatur teste Pontasio v. *Irregularité* cap. 7. Unde nequidem irregu-
laris fieret qui suspensus a divinis, aut ab ipso etiam prædicationis offi-
cio, prædicaret, prout notat idem Pontas ibid. quia prædicatio non est
functio sacra, eo sensu quo hic nomen istud intelligimus ; & proinde
qui prædicat, seu Laicus sit, sive Clericus in Minoribus, Ordinis sa-
cri functiones non exercet, nec proinde irregularis effici potest.

Quæres an qui non est Sacerdos, si confessionem alterius excipiat,
irregularis sit.

R. Affir. hæc enim functio, quidquid contra sentiat Silvester, *divini officii* nomine satis exprimitur, ut constat ex communi Doctorum intelligentia.

Quæres 2. an Sacerdos qui Eucharistiam, Pœnitentiam, & alia id genus ministrat non subditis, inde irregularis efficiatur.

R. Negant Avila & alii plures: quia jus non constituit irregularitatem contra eum qui exercet jurisdictionem quam non habet, sed contra eum qui exercet Ordinem quem non recepit: atqui in casu præsentis exercet quis Ordinem quem recepit, tantumque alienam jurisdictionem usurpat; ergo. Potest tamen is alias juris pœnas incurrere: sic ipso jure suspensus est quivis Sacerdos qui alterius Sacerdotis Parochianos sine hujus licentia matrimonio conjungere audet, Trid. sess. 24. c. 1. de refor. &c.

Quod si quis mancã Ordinationem recepisset, puta si in Ordinatione sacerdotali Eucharistia conficiendæ potestatem accepisset, ex aliquo autem casu eam non recepisset manuum impositionem, qua peccati remittendæ facultas concedi supponitur, existimat Suarez disp. 42. sect. 4. n. 13. eum si forte absolvere præsumeret, irregularem evasurum, esse, quia ministraret in Ordine, vel, si ita loqui fas est, in parte Ordinis quam nondum habet.

Quæres 3. quis in hac irregularitate dispensare possit.

R. In irregularitate contracta ob violationem censuræ per Ordinis exercitium, solus Papa dispensat, si crimen publicum sit; Episcopus vero si sit occultum. In ea vero quæ incurritur per exercitium Ordinis nondum recepti, dispensat Episcopus quoad usum Ordinis suscepti, post pœnitentiam *biennio toto vel triennio* peractam; Papa vero quoad ascensum ad Ordines superiores, modo tamen crimen publicum sit; si enim occultum fuerit, Episcopus etiam ad Ordines superiores dispensat: imo nec eum tunc obligatum puto ad imponendam biennii pœnitentiam, citato Canone præscriptam; hæc enim in eos solum constituta videtur, qui temerarii simul & publici, Ordinis nondum recepti, fuerint profanatores.

c. 24. De
Cleric.
non ord.
min.

CAPUT QUINTUM.

De irregularitate ex delicto hæretici.

DUO in præsentis Capite investiganda manent. 1. quid de hæreticis, iisve qui ad hæreticos pertinent, constituat jus commune. 2. quid de iis sentiendum juxta Regni hujus usum & leges.

CONCLUSIO I. Jure communi irregulares sunt hæretici, apostata & fide, eorumque fautores & defensores; unde nequidem post conversionem sunt ordinandi. Est communis, ait Suar. disp. 43. sect. 1.

Prob. *De hæreticis*, ex c. 11. r. q. 7. ubi gratiæ instar & favoris conceditur iis qui ab hæresi revertuntur, ut *adempta sibi omni spe promotionis*, in Ordine jam suscepto *maneant*; ergo hæretici ad Ordines superiores gradum facere non possunt, imo nec in iis quos forte susceperint ministrare, nisi ex gratia quadam & dispensatione.

Prob. 2.

Prob. 2. de apostatis, tum ex c. *Presbyteros* 32. dist. 50. tum quia apostata a fide, in omnibus rejiciunt fidem, quam hæretici non nisi in uno quodam puncto abjiciunt.

Prob. 3. de omnibus simul, idest de hæreticis eorumque fautoribus ex c. 2. *De hæret.* in 6. ubi vetat Alexander IV. ne ulli eorum ad Ecclesiastica beneficia, vel officium publicum admittantur: Ordo autem pertinet ad officium publicum, ait Avila 7. p. disp. 4. dub. 2.

Circa hæc notant satis communiter Doctores. 1. ut incurratur irregularitas ex hæresi, necessum non esse ut hæresis notoria sit; etiam notorietate facti, sed satis esse si non sit mere interior. Ita Suar. ibid. & Lugo de fide d. 23. n. 119. qui tamen oppositam opinionem censent probabilem esse. 2. eos qui hæresim exterius professi, fidem servant in corde, licet graviter peccent, haud tamen irregularitatem adversus hæreticos facitæ obnoxios fieri, quia reipsa hæretici non sunt; possunt tamen irregularitatem ex infamia incurrere: qui vero exterius solum a fide apostatant, v.g. idolis sacrificando, fiunt tamen irregulares; quia citatum cap. 32. dist. 50. in eos omnes generatim & indistincte cadit qui immolaverunt. Qui a professione Religiosa apostatant, ad clericatus officium admitti non debent, ac proinde sunt irregulares, ex c. final. dist. 50. Clerici vero ab habitu & tonsura Clericali apostata, nullibi in jure declarantur irregulares, ex Ugolino & Bonacina disp. 7. q. 3. punct. 7. num. 8.

Dixi in Conclusionem, *jure communi*; quia in Gallia hæretici Calvinistæ v.g. non habentur pro irregularibus, unde cum ab errore conversi, absolutionem receperunt, possunt absque recursum ad Sedem Apostolicam, ordinari, & beneficia recipere. Vide Pontas v. *Collation* cas. 108. Gohard tom. 1. q. 2. art. 7. n. 6. & hoc verum est, etiam post Edicti Nannetensis revocationem.

Quæres an schismatici sint irregulares.

R. Non esse si pure sint schismatici, quia id nullibi constitutum est in jure. Si vero simul sint hæretici, ut esse solent, quia *nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim*, c. 26. xxiv. q. 3. irregulares erunt, non præcise ratione schismatis, sed ratione hæreseos eidem annexæ, Gibert p. 801. Neque etiam irregulares sunt ii qui ex neophytis, Paganis, Judæisve descendunt, cum id non sit expressum in jure; secus si ipsi sint recenter conversi, de quo supra 2. p. c. 2. ubi de neophytis.

CONCLUSIO II. Hæreticorum filii, usque ad primum & secundum gradum per paternam lineam . . . per maternam vero ad primum dumtaxat, sunt irregulares. Habetur c. 15. *De hæret.* in 6.

Hæc Juris dispositio spectat tantum filios hæreticorum qui tales sunt v. Suar. actus; vel tales decessisse probantur non autem illorum quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, vel qui ad recipiendam humiliter penitentiam parati fuerint, ibid. disp. 43. sed. 3.

Hæc poena extenditur etiam ad filios illegitimos, ne plus habeat luxuria quam castitas. Ita Avila & alii apud eum. An autem ad eos etiam extendatur qui ante nati sunt quam parentes eorum in hæresim lapsi sint, disputatur. Negant Navarrus Consil. 27. de hæreticis, Ugolin. & alii quos sequitur Bonacina n. 10. tum quia materia penaliter restringi debet quantum potest; tum quia argumentum sumi potest a crimine læsæ majestatis ad crimen hæresis, ex c. 10. Extra. *De hæret.* sed

fili

R. Affir. hæc enim functio, quidquid contra sentiat Silvester, *divini officii* nomine satis exprimitur, ut constet ex communi Doctorum intelligentia.

Quæres 2. an Sacerdos qui Eucharistiam, Pœnitentiam, & alia id genus ministrat non subditis, inde irregularis efficiatur.

R. Negant Avila & alii plures: quia jus non constituit irregularitatem contra eum qui exercet jurisdictionem quam non habet, sed contra eum qui exercet Ordinem quem non recepit: atqui in casu præfenti exercet quis Ordinem quem recepit, tantumque alienam jurisdictionem usurpat; ergo. Potest tamen is alias juris pœnas incurrere: sic ipso jure suspensus est quisvis Sacerdos qui alterius Sacerdotis Parochianos sine hujus licentia matrimonio conjungere audet, Trid. sess. 24. c. 1. de refor. &c.

Quod si quis mancã Ordinationem recepisset, puta si in Ordinatione sacerdotali Eucharistiæ conficiendæ potestatem accepisset, ex aliquo autem casu eam non recepisset manuum impositionem, qua peccati remittendi facultas concedi supponitur, existimat Suarez disp. 42. sect. 4. n. 13. eum si forte absolvere præsumeret, irregularem evasurum, esse, quia ministraret in Ordine, vel, si ita loqui fas est, in parte Ordinis quam nondum habet.

Quæres 3. quis in hac irregularitate dispensare possit.

R. In irregularitate contracta ob violationem censuræ per Ordinis exercitium, solus Papa dispensat, si crimen publicum sit; Episcopus vero si sit occultum. In ea vero quæ incurritur per exercitium Ordinis nondum recepti, dispensat Episcopus quoad usum Ordinis suscepti, post pœnitentiam *biennio toto vel triennio* peractam; Papa vero quoad ascensum ad Ordines superiores, modo tamen crimen publicum sit; si enim occultum fuerit, Episcopus etiam ad Ordines superiores dispensat: imo nec eum tunc obligatum puto ad imponendam biennii pœnitentiam, citato Canone præscriptam; hæc enim in eos solum constituta videtur, qui temerarii simul & publici, Ordinis nondum recepti, fuerint profanatores.

C. 2. De
Cleric.
non ord.
min.

CAPUT QUINTUM.

De irregularitate ex delicto hæresis.

DUO in præfenti Capite investiganda manent. 1. quid de hæreticis, iisve qui ad hæreticos pertinent, constituat jus commune. 2. quid de iis faciendum juxta Regni hujus usum & leges.

CONCLUSIO I. Jure communi irregulares sunt hæretici, apostatæ a fide, eorumque fautores & defensores; unde ne quidem post conversionem sunt ordinandi. Est communis, ait Suar. disp. 43. sect. 1.

Prob. *De hæreticis*, ex c. 21. r. q. 7. ubi gratiæ instar & favoris conceditur iis qui ab hæresi revertuntur, ut *adempta sibi omni spe promotionis*, in Ordine jam suscepto *maneant*; ergo hæretici ad Ordines superiores gradum facere non possunt, imo nec in iis quos forte susceperint ministrare, nisi ex gratiâ quadam & dispensatione.

Prob. 2.

Prob. 2. de apostatis, tum ex c. *Presbyteros* 32. dist. 50. tum quia apostataz a fide, in omnibus rejiciunt fidem, quam hæretici nonnisi in uno quodam puncto abijciunt.

Prob. 3. de omnibus simul, idest de hæreticis eorumque fautoribus ex c. 2. *De hæret.* in 6. ubi vetat Alexander IV. ne ulli eorum ad Ecclesiastica beneficia, sed fatis esse si non sit mere interior: Ita Suar. ibid. & Lugo de fide d. 23. n. 119. qui tamen oppositam opinionem censent probabilem esse. 2. eos qui hæresim exterius professi, fidem servant in corde, licet graviter peccent, haud tamen irregularitati adversus hæreticos sanctæ obnoxios fieri, quia ipsa hæretici non sunt; possunt tamen irregularitatem ex infamia incurrere: qui vero exterius solum a fide apostatant, v.g. idolis sacrificando, fiunt tamen irregulares; quia citatum cap. 32. dist. 50. in eos omnes generatim & indistincte cadit qui immolaverunt. Qui a professione Religiosa apostatant, ad clericatus officium admitti non debent, ac proinde sunt irregulares, ex c. final. dist. 50. Clerici vero ab habitu & tonsura Clericali apostataz, nullibi in iure declarantur irregulares, ex Ugolino & Bonacina disp. 7. q. 3. punct. 7. num. 8.

Dixi in Conclusionē, *iure communi*; quia in Gallia hæretici, Calvinistæ v.g. non habentur pro irregulares, unde cum ab errore conversi, absolutionem receperunt, possunt absque recurſu ad Sedem Apostolicam, ordinari, & beneficia recipere. Vide Pontas v. *Collation* cas. 108. Gohard tom. 1. q. 2. art. 7. n. 6. & hoc verum est, etiam post Edicti Nannetenſis revocationem.

Quæres an schismatici sint irregulares.

R. Non esse si pure sint schismatici, quia id nullibi constitutum est in iure. Si vero simul sint hæretici, ut esse solent, quia nullum schisma non aliquam sibi coniungit hæresim, c. 26. xxiv. q. 3. irregulares erunt, non præcise ratione schismatis, sed ratione hæreseos eidem annexæ, Gibert p. 801. Neque etiam irregulares sunt ii qui ex neophytis, Paganis, Judæisve descendunt, cum id non sit expressum in iure; secus si ipsi sint recenter conversi, de quo supra 2. p. c. 2. ubi de neophytis.

CONCLUSIO II. Hæreticorum filii, usque ad primum & secundum gradum per paternam lineam . . . per matrem vero ad primum duntaxat, sunt irregulares. Habetur c. 15. *De hæret.* in 6.

Hæc Juris dispositio spectat tantum filios hæreticorum qui tales sunt v. Suar; actus, vel tales decessisse probantur; non autem illorum quos emendatos esse constat. *disp. 43. sedit. 3.* Riterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, vel qui ad recipiendam humiliter poenitentiam parati fuerint, ibid.

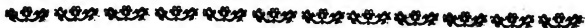
Hæc poena extenditur etiam ad filios illegitimos, ne plus habeat luxuria quam castitas. Ita Avila & alii apud eum. An autem ad eos etiam extendatur qui ante nati sunt quam parentes eorum in hæresim lapsi sint, disputatur. Negant Navarrus Consil. 27. de hæreticis, Ugolin. & alii quos sequitur Bonacina n. 10. tum quia materia poenalis restringi debet quantum potest; tum quia argumentum sumi potest a crimine læsæ majestatis ad crimen hæresis, ex c. 10. Extra. *De hæret.* sed filii

filii reorum læsæ majestatis ante delictum paternum nati, non subjacent pœnis quibus subjacent nati post delictum; ergo.

Quæres an hæreticorum filii in Gallia irregulares sint.

R. Negative. Nusquam enim, sive ante revocationem Ediçti Nannetensis an. 1685. factam, sive post, recurrerunt Episcopi ad Apostolicam Sedem, ut hæreticorum filios promoverent ad Ordines. Ita docent Gilbert p. 802. & melius auctor Collat. Andeg. p. 468. Neque vero hæc praxis Galliæ propria est, cum Bonacina ibid. n. 9. fidem faciat in aliquibus Germaniæ locis consuetudine receptum esse, ut ipsimet hæretici, si ad meliorem frugem redeant, absque dispensatione ordinentur: quanto magis ergo filii qui paternum crimen imitati non sunt, citra dispensationem ordinari possunt?

Ceterum ubi viget citata juris dispositio, hæreticorum filii, non nisi a Papa dispensari possunt, quia hæc irregularitas est ex defectu; ubique vero Episcopus cum hæreticis occultis dispensare potest, ut docet Lugo de fide disp. 23. n. 124.

CAPUT ULTIMUM.

De dispensatione irregularitatis.

Circa irregularitatis dispensationem quasdam proponemus regulas* quarum ope quidquid ad hanc spectat materiam, facilius retineri possit; sed & unicuique regulæ, suam, si quam habet, exceptio- nem adjungemus.

Regula 1. Omnis irregularitas ex defectu, quæ causam habet transitoriam, cessat cessante eadem causa, absque ulla Superioris dispensatione. Hinc qui sunt irregulares defectu ætatis, scientiæ, libertatis corporis, animi, & natalium, irregulares esse desinunt adepta ætate, scientia, libertate, aut sublato naturaliter aut per miraculum defectu corporis & animi, vel obtenta per subsequens matrimonium legitimatione. Ita passim Theologi, ut Salmant. cap. 8. n. 55. Gibert p. 619. Ratio a priori est, quod eæ irregularitates non in perpetuum constitutæ sint, sed ad tempus quo duratura est talis causa. Ratio a posteriori est, quod irregularitas supponat indecentiam; hæc autem indecentia satis ex Ecclesiæ judicio tollitur in prædictis casibus, cum tollitur ejus causa.

Hæc regula extenditur etiam ad infamiam facti, quæ licet sit ex delicto, potest aliquando per solam agendi rationem contrariam tolli, de quo vide supra 2. part. cap. 6. At eadem regula non comprehendit, ut ex ipsius terminis pater, irregularitates quæ causam habent permanentem, quales sunt ex Ecclesiæ judicio ceteræ irregularitates præter eas quas modo recensui: unde irregularitas bigamiæ, illegitimitatis per subsequens matrimonium non reparatur, defectus lenitatis, licet non sint ex delicto, semper perseverant, nisi a Superiore relaxentur. Idem contingit in irregularitatibus ex delicto, quæ, si infamiam excipias, non auferuntur, etiam posita delicti emendatione, & læsæ partis satisfactio-
ne:

ne: unde etiamsi homo occisus resurgeret, occisor semper maneret irregularis; quia semper stat eum posuisse actionem quæ parit indecentiam, quæ juxta Ecclesiæ judicium, sola dispensatione relaxari potest.

Regula 2. Irregularitas quælibet ex delicto proprio confurgens, tollitur per Baptismum; vel ut accuratius loquar, nulla irregularitas ante Baptismum incurritur ratione proprii delicti. Ratio est, quia Baptismus omnem maculam, ac proinde omnem quæ ex ea macula sequi posset indecentiam tollit; unde ex consequenti aufert omne fundamentum irregularitatis ex delicto quæ post Baptismum suboriri posset. Aliud est de irregularitate ex defectu, nisi defectus sit lenitatis; nam bigami, illegitimi, laborantes aliquo corporis vel animi defectu, quo quis ad Ordines inhabilis fit, accepto etiam Baptismo, ad Clericatum absque dispensatione promoveri non possunt, Sair. lib. 7. cap. 13. num. 3.

Regula 3. Duos potissimum habet effectus professio in Religione approbata, secundum jus commune. 1. enim faciliorem reddit cujuscumque irregularitatis dispensationem, ut patet ex cap. 1. 2. & 3. *De eo qui furitur*. 2. efficit ut illegitimi ad sacros Ordines, licet non ad Prælaturas etiam Regulares, possint promoveri, c. 1. *De filiis Presbyt.* An autem Prælati Regulares vi privilegiorum, omnes prolas irregularitates, bigamiæ etiam & homicidii cujuscumque voluntarii, quæ omnium dispensatu difficillimæ sunt, relaxare possint, prout docent Salmanticenses, nostrum non est definire. Satis fuerit si moneamus, quod sicubi Religiosus palam irregularis, præterquam ex natalium defectu, Episcopo ordinandum se siliat, potest in eundem rejicere, nisi exhibeat privilegium vi cuius sese dispensatum esse contendit, neque sufficeret, teste Avila, si consuetudinem allegaret.

*Avil. d.
10 dub. 3.*

Regula 4. Nulla est irregularitas in qua Papa dispensare non possit, sequitur ex dictis

Regula 5. Episcopis licitum est in irregularitatibus omnibus... ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oriatur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum dispensare. Illud porro delictum in præsentī materia occultum dicitur, non modo quod per se occultum est, sed etiam quod licet de se probari possit per testes, quia a duobus v. g. aut tribus personis cognoscitur, hætenus tamen notorium non evasit, neque per sententiam, aut saltem decretum Judicis, vel rei confessionem in judicio factam, neque per tantam facti ipsius divulgationem, ut jam nulla possit tergiversatione celari in tota vicinia, aut majori ejus parte: ad quod non requiritur ut ad omnium magnæ alicujus civitatis vel pagi incolarum, aut majoris partis ejusdem pagi, aures pervaserit; sed su ficit, juxta probabiliorē sententiam, ut saltem a decem loci personis certo cognoscatur: decem enim personæ Parochiam faciunt, caput Unio, 3. ix. quæst. 3. & ideo si in pago vel villula pauciores sint personæ quam decem, factum coram omnibus perpetratum non censetur notorium, prout docet Fagnan. in cap. *Vestra*, *De cohabit.* cleric. Fagnan. num. 88. & 93. Ita docent ex auctoribus Gallis, Collat. Andeg. de irregul. sub finem p. 530. Ducasse 1. part. cap. 10. sect. 4. Solier in Pastor. 1. 3. tit. 37. quibus concinit praxis Ecclesiæ Parisiensis, ut patet ex Mandato Emin. Card. Nozillii de casibus reservatis, anni 1709.

*Fagnan.
tom. 2. in
1. part. 3.
Decretal.*

Verum

Verum quædam hic cautè sunt ponderanda,

Norandum itaque 1. semper censerì occultum id quod certo & indubie non est cognitum : unde quod solo rumore publico niritur, non est vere publicum; neque enim publicis rumoribus immorandum est, cum fama *veris addere falsa* gaudeat. Quapropter licet citati mox Scriptores ad Apostolicam Sedem recurri velint, ut obtineatur irregularitatis ex delicto publico contractæ dispensatio, quod utrique coram Deo tutius esse nemo ambigit, fateatur tamen aut fateri debent, id satis raro contingere; quia vix ullum est crimen quod aliqua tergiversatione celari non possit.

Nota 2. Crimen quod publicum est in ratione criminis, non semper parere irregularitatem publicam. Si enim notorium sit, Sacerdotem ex atroci v. gr. Sacerdotis alterius percussione incurrisse excommunicationem, & non sit certum eum ante sacrorum celebrationem, absolutionem non recepisse, irregularitas non erit publica, prout insinuat auctor Collat. Andeg. pag. 531. unde, meo quidem iudicio (nam aliam esse Pœnitentiariæ Romanæ praxim testatur D. Gohard. tom. 1. pag. 329. 1. edit.) qui publice excommunicatus, non publice sed clam celebraret, publicæ irregularis non esset; atque id expresse tradit Mandatum Parisiense anni 1709. de casibus reservatis, tit. de dispens. Sic etiam si actus qui delictum est, publicus sit, sed occultus in ratione delicti, puta si Sacerdos occulte excommunicatus palam celebret, irregularitas inde consurgens non erit publica, quia peccatum ex quo irregularitas ea procedit, non est publicum formaliter, sed materialiter duntaxat. Imo censet Samborius tom. 3. cas. 114. Sacerdotem censura notoria percussum, si publice celebret coram populo quinesciat inde contrahi irregularitatem, non esse habendum pro publice irregulari, nec dissentit auctor Collat. Andeg. An autem qui Parisiis irregularis est ex delicto publico, si in alio le transferat ubi delictum illud occultum est, & tale remansurum merito conjicitur, an, inquam, ab Episcopo loci illius dispensari possit, magna est inter Jurisperitos dissensio. Negant Navarrus Conf. 43. *De tempor. Ordin.* in novis. Sairus in florib. decision. sub eod. tir. decis. 64. Suarez tom. 4. de Pœnit. disp. 30. sect. 2. num. 2. Affirmant vero Piascius part. 1. capit. 1. num. 56. pag. mihi 62. Barbosa in Collectaneis ad Concil. Trident. sess. 24. cap. 6. num. 28. & in Tract. de officio & potestate Episc. part. 2. alleg. 39. num. 27. & alii apud ipsum. Ex hac opinionum diversitate sequi videtur, validam fore dispensationem quæ in hoc casu concederetur ab Episcopo, quia Episcopus dispensare potest quoties dubitatur an dispensatio sit Papæ reservata. Monet tamen Tiburtius Navar. 1. part. cap. 3. pag. 26. edit. Paris. Confessarios, ut cum impedimento in uno loco occultum, in alio publicum est, & qui eodem tenentur impedimento ad Pœnitentiarum solam rescripserunt, monet, inquam, Confessarios, ut in hisce casibus *numquam dispensent, nisi expresse in Brevis seu Litteris sacre Pœnitentiariæ detur eis facultas in hujusmodi occultis dispensandi*. Quia, nimirum, inquit, *Pœnitentia non solet admitti (id est dispensando relaxare) hoc genus oculi, quod est publicum in alio loco.*

Not. 3. Non omne delictum quod ad forum contentiosum deducitur, parere irregularitatem Romano Pontifici reservatam. Nam 1. necesse est

ut

ut reus saltem citatus fuerit : a citatione enim iudicium inchoatur, ait Piafcius ibid. unde non sufficeret vel solus conquestus apud tribunal Ecclesiasticum, vel informatio ab eodem tribunali facta, prout jam docui in Tractatu de censuris pag. 121. alias 768. 2. necesse est, ut reus innocentiam suam non probaverit; si enim ex falsis etiam probationibus absolutus fuerit, censetur crimen ejus occultum, quia accusatio sine effectu nihil operatur. 3. si reus nec absolutus fuerit, nec condemnatus, sed composuerit & transegerit cum parte, vel cum Curia ad quam res deducta erat, delictum hoc adhuc ab Episcopo vi Tridentini relaxari potest, ex Piafocio ibid.

Noc. 4. Eos qui ab Apostolica Sede irregularitatis dispensationem obtinere volunt, ad Datariam, ubi oratoris nomen & Dioecesis exprimenda sunt, recurrere debere, si crimen sit publicum, si vero occultum fuerit, satis est ut ad Pœnitentiarum recurrant, ubi omnia secreto tractantur.

Regula 6. Irregularitates omnes ex defectu, paucis exceptis, communiter sunt Romano Pontifici reservatæ. Idem dicendum de irregularitatibus ex delicto publico. Ratio est, quia (quidquid in contrarium doceat Gibert in nuperis Institutionibus Ecclesiasticis to. 1. tit. 65.) dispensatio irregularitatis interdicta est Episcopo, quoties eidem non est permissa sive a jure, sive a consuetudine sufficienter præscripta; consuetudo enim, etiam sola, ut jurisdictionem dare, sic & auferre potest, prout notat Sambovius tom. 2. cap. 64. & alibi * cum agmine Theologorum docuimus; atqui pauci sunt casus irregularitatis ex defectu, in quibus jus vel consuetudo Episcopis dispensationem permittant. Cum irregulari ex defectu, ait Cabassutius lib. 5. cap. 19. num. 3. non potest Episcopus dispensare, nisi in uno aut altero casu; nempe cum illegitimis & cum bigamis; idque ad solos Ordines minores, atque ad simplex, non vero ad Beneficium Curatum. Sed fallitur vir eruditus quoad bigamos; multo enim certius est solum Papam dispensare posse in bigamia seu vera, seu interpretativa; aliud est de bigamia similitudinaria, in qua ex cap. Sane 2. De Cleric. conjug. & capit. 1. Qui Clerici &c. constat, Episcopum cum reo, qui pœnitentiam egerit, dispensare posse, ut non solum in sacro, quem ante matrimonium susceperat gradu ministret, sed etiam ut ad superiorem promoveatur. Ita docet contra Cabassutium auctor Coll. Andeg. pag. 290. & Pontas v. Dispense de l'irregularité, cap. 16. & hæc quidem doctrina suas habet limitationes, quas supra retuli p. 120.

Quod spectat ad irregularitates ex delicto publico, nulla mihi occurrat in qua communiter dispensare possit Episcopus, præter eam quæ nascitur ex susceptione Ordinis per saltum; imo valde dubium est, an in hoc casu incurratur irregularitas, ut supra dixi Cap. 3. Concl. 3.

Dixi, communiter; quod ut explicem, sit

Regula 7. Irregularitates Papæ reservatæ, in duplici casu ab Episcopis relaxari possunt.

1. Quidem cum dubia sunt. Ratio est, quia reservatio, utpote odiosa, & Episcoporum potestati incommoda, restringi debet ad casus certæ irregularitatis; unde, ut alibi diximus, Episcopi in dubio castitatis voto, dubia censura, dubio & incerto matrimonii impedimento dispen-

* De
Legib. c. 6.
art. 2.

Vid. Gibert. In-
stit. Ec-
cles. p.
270.

dispensare possunt, Gibert pag. 628. Ducaſſe tom. 1. cap. 10. ſect. 3. n. 7. Gohard tom. 1. pag. 308. & vel ipſi Ultramontani, e quibus vide Fagnan. in cap. *Veniens, De filiis Presbyt.* num. 7. & 8. Eadem de cauſa irregularitates relaxari ab Episcopis poſſunt, cum dubium eſt an Pa-
pæ reſervatæ ſint.

2. Eadem irregularitates ab Episcopo relaxari poſſunt vel in perpetuum, vel ad tempus, cum irregularis vel nunquam ad Apoſtolicam Sedem recurrere poterit propter paupertatem ſuam; vel ſaltem hic & nunc recurrere nequit ob imminens ſcandalum. Ratio eſt, quia reſervatio non eſt in deſtructione; neque ea poteſt eſſe mens Pontificis Romani, ut qui pretium quod ad obtinendas etiam in *forma pauperum* diſpenſationes ſolvi ſolet, impendere non poteſt; perpetuo ab Ordinibus excludatur, ſi magnam injiciat ſpem, futurum ut de Eccleſia præclare & utiliter mereatur. Item non exigit Papa, ut Sacerdos qui ob locorum diſtantiam, nonniſi poſt duos treſve meſes, diſpenſationem obtinere poteſt, Parochiam alio auxilio deſtitutam, aut grave ſcandalum paſſuram deſerat, donec diſpenſationis Breve receperit; ergo in utroque hoc caſu valet Episcopi diſpenſatio, licet in poſteriori, quam primum ad Apoſtolicam Sedem recurrendum ſit, ut ex Sambovio docet Pontas, v. *Diſpenſe de l'irregularité*, caſ. 15.

Quæres an irregularitas quam quis incurrit, violando proprii ſui Episcopi cenſuram, poſſit, etiam cum publica eſt, ab eodem Episcopo relaxari.

Aſſirunt aliqui, quorum ſententiam amplectitur Sambovius tom. 2. caſ. 64. cui adhæret citatum Pariſienſe Mandatum, hiſ verbis: *Ad D. Archiepiſcopum pertinet in hiſ irregularitatibus diſpenſare, quæ exurgunt a violata cenſura aliqua, neque a jure, neque a Conciliis, neque a ſummo Pontifice, ſed ab ipſo D. Archiepiſcopo lata.*

Re tamen, ut decet, inſpecta, evidens eſt, Episcopum non magis in irregularitate ex propria cenſuræ violatione contracta, diſpenſare poſſe, quam ſi hæc ex alterius cujuſlibet cenſuræ violatione contracta fuerit. Ratio eſt, quia licet cenſura, cujuſ occaſione incurritur irregularitas, feratur ab Episcopo, ipſa tamen irregularitas fertur a jure communi, ac proinde irregularitatis in genere naturam ſequitur; ergo Episcopus in ea diſpenſare non poteſt, ſi publica ſit, niſi aut cenſura quam tollit, ſit cenſura large & improprie dicta, quæ proprie dictam irregularitatem non pariat; aut ex conſuetudine præſcripta vel privilegio, diſpenſandi hoc in caſu facultatem habeat, ut verſimiliter habent Archiepiſcopi Pariſienſes.

Unum addo cum recenti auctore Tractatus de Beneficiis, tom. 1. p. 334. irregularitatem cui annexa eſt pleno jure privatio Beneficii, tolli poſſe a Papa, abſque eo quod quis ad Beneficium hoc rehabili-
tetur; irregularitas enim & inhabilitas illa, duæ ſunt pœnæ omnino diſparæ, quarum prior, poſteriori remanente, auferri poteſt.

TRACTATUS DE DISPENSATIONIBUS IN SPECIE.

UM generalium quæ alibi exposuimus, principiorum applicatio graves in praxi difficultates patitur, hortati sunt me amici nonnulli, tum pietate & doctrina, tum secundis, quas in Ecclesia obtinent, sedibus insignes, ut præcipuos percurrerem casus, qui dispensationum materia esse solent; & quam nitide fieri poterit, indicarem quandonam pro obtinenda dispensatione ad Sedem Apostolicam recurrendum sit, quandonam vero eadem dispensatio ab Episcopis concedi possit. Annui postulatis, neque enim exciderat mihi e memoria, doctissimum D. Tournely, pluries, dum in vivis degeret, egisse apud me, ut quædam ea de re scriberem, quibus supplerentur quæ suis de matrimonio prælectionibus deesse poterant. Ergo ut quem olim vivum colui, hujus quoque post ultima fata, nutus & leges venerer, Opusculum hoc qualecumque agredior, in quo iis, quæ de matrimonii impedimentis scripsit vir ille spectatissimus, multa addam, quæ omisit; ex iis vero, quæ quantum satis est pertractavit, id unum suffurabor quod ad præbendam generalem rei tractandæ notitiam necessarium fuerit. Nova singula alterisco * ad marginem designabuntur, ut evidens sit tercentas ad minus hic agitari difficultates quæ ab auctore nostro prætermittæ fuerant. Dux erunt Tractatus hujusce partes. Prima dispensationes, quæ ad matrimonium pertinent, investigabit. Secunda alias dispensationum species complectetur.

*Tract. de
Legib. c.*

PARS

* Asteriscos suppressi ob multitudinem.

P A R S P R I M A.

De dispensationibus ab impedimentis matrimonii.

UT intelligatur quid circa impedimenta matrimonii possit Ecclesia, uniuscujusque impedimenti natura & extensio in primis investigari debet, quod antequam fiat,

Not Impedimenta matrimonii duplicis sunt generis: alia impediunt, ne matrimonium valide contrahatur, & hæc vocantur *dirimentia*; alia vero non dirimunt quidem matrimonium, sed impediunt ne licite contrahatur, & vocantur *prohibitiva*. Impedimenta dirimentia jure antiquo duodecim erant, quibus alia duo jure novo Concilii Tridentini, raptus scilicet & clandestinitas addita fuere. Unde hodie quatuordecim recensentur impedimenta, matrimonii diremptiva, imo & quindecim, adjuncta scilicet dementia quæ male a quibusdam prætermittitur, cum grave sit cujuscumque contractus impedimentum. Omnia iis aut penè similibus verbis exprimi solent:

V. Coll.
And. de
matr. l. 2.
p. 49.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc socianda vetant connubia, fustis retractant.

His præmissis unumquodque impedimentum explicabimus, ut facilius intelligatur an, quando, & a quibus relaxari possit.

CAPUT PRIMUM.

De impedimento erroris.

Suppl. in
3. p. 9. § 1.
art. 2.

Quadruplex hic cum Silvio distingui debet error, personæ scilicet, conditionis, qualitatis, & fortunæ.

Error personæ ille est, quo una persona sumitur pro alia, v. g. Petrus pro Joanne, non quod error sit in nomine, sed quia est in persona nominata.

Error conditionis, prout in præsentem accipitur, ille est, quo judicatur aliquis esse liber, cum sit servus, seu mancipium, gallice *esclave*. De eo agemus, capite sequenti.

Error qualitatis ille est, quo quis judicatur eas habere qualitates, quas de facto non habet; ut quando putatur bonus, qui malus est, catholicus, qui hæretice sentit, sobrius & integer corporis, qui nihil horum habet.

Canon.
unic.
xxix. q. 1.

Error fortunæ est, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel e converso.

Ibidem.

Certum est apud omnes, i. quod error quicumque circa personam, dirimat matrimonium, idque jure naturali; unde matrimonium Jacob cum Lia, novo ejusdem Jacobi consensu confirmari debuit: unde etiam ne apud ipsos quidem Infideles valeret ejusmodi matrimonium. Ratio est, quia ad matrimonium requiritur consensus: porro ubi est error personæ,

sonæ, deest consensus. Tunc enim consensus non fertur in hanc personam, cum qua contrahitur, sed in aliam, quæ adesse putatur; ergo tunc erratur circa ea, quæ sunt de substantia matrimonii; ergo huiusmodi matrimonium omnino invalidum esse debet. Aliud esset, si in nomine solo erratum fuisset, ut bene notat du Perray in Tractatu gallico de dispensationibus matrimonii p. 23. quia nihil facit error nominum, cum de corpore constat, ex Leg. 9. ff. De contrah. empt.

Dixi error quicumque &c. quia ut error matrimonium dirimat, nihil interest, an invincibilis sit, an vincibilis, crassius & fatuus; an procedat ab ipso contrahente, an ab alio, qui eum decipiat; an secluso errore adhuc contracturus fuisset, an non: quia in variis hisce hypothesebus, semper verum est, eum, qui circa personam errat, reipsa non consentire in eam, quæ sibi proponitur, etsi forte vel circa eam erret ex mera sua culpa; vel si eam cognosceret, libentius ei jungeretur, quam cui se se conjungi existimat. Is quidem ultimus casus paulo plus habet difficultatis; sed decisio nostra, quam tradunt Sanch. lib. 2. disp. 40. Silvius ibid. & alii pene omnes, principiis, quæ alibi stabilita sunt, prorsus congruit. Scilicet enim error concomitans, licet non reddat actum involuntarium positive, eundem tamen facit non voluntarium; porro actus non voluntarius, eo ipso quo talis est, excludit aut saltem non includit consensum ad matrimonii validitatem requisitum. Si quis tamen ita affectus esset actualiter, ut vellet contrahere cum persona præsentem, quæcumque ea sit, valeret utique matrimonium, quia sufficiens adesset consensus. Ita Salmanticenses tract. 9. c. 10. n. 1. Ethica amoris pag. 695. &c.

Certum est 2. Errorem qualitatis aut fortunæ, regulariter loquendo, non dirimere matrimonium, quia scilicet per eum non tollitur consensus in primarium matrimonii objectum, quod est persona. Verum quidem est, quod qualitas & fortuna sint causæ, quæ movent ad contrahendum, & quibus seclusis plerumque non contraheretur: at inde sequitur dumtaxat matrimonia ex tali errore contracta esse involuntaria secundum quid, nempe quoad accidentia; sed nullatenus sequitur eadem esse involuntaria absolute & quoad substantiam: quia qui sic contrahunt, revera consentiunt in talem determinate personam, solumque in eo falluntur, quod eam v. g. credant virginem esse, vel divitem, quæ corrupta est vel egena: unde eodem prorsus modo consentiunt, ac si non fallerentur, quia reipsa credunt id inesse circa quod falluntur. Et vero quæ tandem matrimonia valerent, si contrahentes consensum suum ab huiusmodi qualitatibus dependere vellent?

Nec dicas, eleemosynam ei, qui alium ficta & ementita paupertate decipit, concessam, invalide concedi; ac proinde idem dicendum in præsentem casu.

Magna enim est inter utrumque casum disparitas. Nam error in priori casu est circa ipsam substantiam; cum objectum primum & substantiale eleemosynæ, sit vera & realis paupertas, non autem ficta; at vero in casu matrimonii, ipsæ personæ, non autem earum qualitates, sunt primum & substantiale matrimonii objectum; ergo cum aliud sit noli, aliud noluissim, valere debet matrimonium, quod reipsa contrahere voluisti, quamvis si novisses quidquid latitabat mali, contrahere noluisses.

Dixi, *regulariter loquendo*, quia fieri aliquando potest, ut error fortunæ & qualitatis limitet consensum illius qui contrahit. Idque duplici præsertim in casu contingit.

1. Cum error qualitatis transit in errorem personæ; prout fit quoties qualitas, circa quam erratur, determinat personam, cum qua quis intendit contrahere, eamque distinguit ab ea, quæ præsens est; ut si quis intendens contrahere cum filia primi Præsidis, contrahat cum ea, quæse ejusdem Præsidis filiam esse mentitur; aut si ei, quæ Regis primogenito nubere credit, offeratur filius natu minor ejusdem Principis: tunc enim si alius præsentetur ei quam filius primogenitus Regis, est error personæ, & impediatur matrimonium, ait S. Thomas Supplem. 3. part. q. 51. art. 2. ad 5.

2. Idipsum etiam contingit, cum quis explicitè vel implicite intendit non contrahere; si persona, cum qua contrahit, tali careat qualitate. Ratio est, quia re ipsa tunc non intendit ducere personam, quæ iis qualitatibus destituta sit. Hinc judicarunt Doctores Salmanticenses, nullum fuisse matrimonium puellæ cujusdam quæ frequenter declaraverat se malle mori quam nubere cuipiam e Judæorum sanguine oriundo, & quæ detecta fraude illius, cui nupserat, quique protestatus fuerat se nec Judæum nec a Judæis esse, statim reclamaverat. Et id quidem jure ac merito a prædictis Doctoribus definitum est, quia puellæ intentio satis, saltem implicite, ex rei circumstantiis intelligebatur. Ita ex Basilio Pontio refert & approbat Ethica amoris tom. 2. lib. 8. part. 2. cap. 27. n. 211.

Sed in hac materia satis difficili advertendum est cum Theologo Piæstaviensi, cum qui personam jam antea visu cognovit, eamque absolute ducere voluit, si postea decipiatur, existimando eam esse nobilem, vel primogenitam, valide tamen cum ea contrahere, quia error non versatur circa personam, sed circa accidentia. Idque verum est, etiam si contrahere nollit, si personam hanc ignobilem esse cognosceret, ut bene notant Salmanticenses contra Pontium. Atque hoc nisi sunt principio docti quidam Sorbonici, cum adversus Advocatos duos definierunt valere matrimonium in sequenti casu: Vagus quidam, gallice *Avanturier*, cultiori vestitu, eleganti forma, ingenio leporum & amœnitatis pleno, jactitabat se ex illustri familia oriundum, & eo titulo frequens erat in domo viri nobilis, cui erat filia jam matura viro. Placuit utrique advena; unde & ei nuptias sponderunt, si genus suum probaret. Protulit ille ficta testimonia, & celebratæ sunt nuptiæ. Comperta postmodum hominis novi fallacia, quæsitum est an valeret ejusmodi matrimonium. Negarunt Advocati duo, de quibus supra, hac ratione ducti, quod error dans causam contrahui, irritum faciat contractum, præsertim cum ex alterius contrahentis dolo oritur.

Verum aliter sensere Doctores prædicti, quos inter Habertus, cujus verbis rem totam retuli; quia deceptio tota fuit circa qualitates, nulla circa personam puellæ cognitam, & in quam ipsa consensit, licet secluso dolo minime consensura. Neque verum est quod dicebant Advocati de dolo dante causam contractui, ut patet ex iis, quæ dicimus agendo de contractibus tom. 1. pag. 498. Ibi enim ex jure civili probatum est contractus, quibus error aut dolus etiam ab altero contrahen-

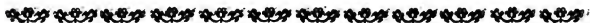
tc.

re causam dedit, ex natura rei validos esse; licet pro nutu partis deceptæ rescindi possint, si talis sint naturæ ut possint rescindi, quod non convenit matrimonio, utpote de se indissolubili. Eadem tamen de causâ possent sponsalia rescindi, quia ex natura sua habent, quod gravibus de causis dissolvi possint.

Antequam ulterius progrediar, operæ pretium est animadvertere, eos, qui ut puellas nobiles, re aut spe opulentas ducant, aut amicis suis ducendas procurent; istorum nativitatem, bona, fortunas præclaras, quibus rem domesticam amplificare possint, animi & ingenii dotes, mendaciter & dolose exaggerant, graviter peccare, & ad restituendum teneri, quia misera hac fallaciarum strue, nobili & opulentæ puellæ præripiunt id quod erat in via habendi, virum scilicet, cujus bona & conditio, bonis & conditioni puellæ respondeant: porro ex S. Thoma 2. 2. quæst. 62. articul. 4: *Homo tenetur ad restitutionem si damnisfecit aliquem impediendò, ne adipiscatur quod erat in via habendi*. Tunc igitur damnum compensari debet, tum a marito qui vel e sumptibus suis detrahat, vel id omne uxori procuret, quod eidem secundum leges procurare poterit; tum ab iis qui bona ejus fallacibus verbis exaggerando, causa sunt, cur puella eum duxit; ii enim in solidum ad restitutionem damni hujus obligantur; unde bene sibi consulunt, qui matrimoniis alienis sese non immiscunt. Hæc decisio iis, quæ pene per totum de Justitia Tractatum diximus, consentanea est, & traditur ab auctore Collat. Paris. tom. 2. pag. 116. His positis, sit

CONCLUSIO. Impedimentum erroris circa personam, nec a Romano Pontifice, nec ab ipsa Ecclesia dispensari potest. Ita S. Thomas in 4. dist. 30. q. 1. art. 1. & ceteri Doctores.

Prob. Quia nulla est auctoritas, quæ validum efficere possit id, quod jure naturali positive invalidum est: atqui matrimonium ex errore circa personam contractum, jure naturali invalidum est. Nam invalidus est jure naturali contractus omnis, in quo circa ipsam ejusdem substantiam erratur: atqui ubi est error circa personam, ibi circa ipsam matrimonialis contractus substantiam erratur; ergo.

CAPUT SECUNDUM.

De impedimento conditionis.

Conditionis nomine hic intelligitur status servitutis. Servorum autem quadruplex genus distinguitur; domesticorum scilicet, adscriptiorum, mancipiorum, & servorum pœnæ.

Domestici ii sunt, qui operas suas hero locant pacta pro iisdem mercede, & qui nonnisi penes easdem operas, a dominis pendent.

Adscriptitii, seu servi glebæ, sunt ii, qui certos agros colere & exercere tenentur in commodum domini cujuscunque, ad quem prædicti agri devenerint: iis solum deductis, quæ ad vitæ sustentationem necessaria fuerint; & hi ratione solum glebæ seu agri a dominis suis dependent.

Mancipia seu servi stricte sumpti, sunt ii, in quos patronus plenam

Tt 2. habet

habet libertatem, adeo ut eos tamquam rem suam vendere possit, aliis locare, quo voluerit transnittere, & in iis quibus volet licitis operibus occupare.

Denique servi pœnæ ii sunt, qui ex iudicis sententia pœnæ alicui mancipati sunt, puta qui damnati sunt ad trirèmes, ad exilium perpetuum, ad mortem, quam fuga declinaverunt.

Nulla hic movetur difficultas de domesticis, aut servis glebæ; i enim vere liberi sunt, adeoque si quis servitutem eorum ignoret, non desinet verum contrahere matrimonium, quia nempe matrimonium hoc nullo jure, nulla lege declaratur invalidum. Tota igitur difficultas est de mancipiis, & de servis pœnæ.

Porro error circa utrumque servorum genus quadrifariam accidere potest, ut notat Silvius in supplem. 3. part. 9. 52. art. 1. Scilicet 1. cum persona libera falso existimat eam, cum qua contrahit, esse etiam liberam. 2. cum ea, quæ libera est, falso putat aliam esse servam. 3. cum quæ serva est, putat liberam esse eam, quæ etiam serva est, 4. cum serva putat eam esse servam, quæ est libera.

Ex his erroribus solus ille matrimonium dirimit, quo persona liberâ falso existimat eam, quam ducit, non esse servilis conditionis.

Quod is error matrimonium dirimat, patet ex cap. 4. *De conjugio servorum*, ubi sic loquitur Innocentius III. *Si confiteris quod miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem . . . contrahendi cum alia liberâ ipsi concedimus auctoritate Apostolica facultatem*; ergo matrimonium hujusmodi non valet, nisi novus partis deceptæ accesserit consensus. Et is quidem consensus jure novo Concilii Tridentini, coram Parocho & testibus renovari debet; quamvis jure antiquo sufficeret consensus verbo vel facto præstitus, ut patet ex cap. 2. ejusdem tituli, ubi Alexander III. præcipit ut qui servam, duxit ab ea separari nequeat, si eam carnaliter cognoverit, postquam audivit eandem ancillam esse.

Quod autem tres alii errores matrimonium non dirimant, patet, quia nec dirimunt jure positivo, cum nullum citari possit; nec dirimunt ex jure naturali. In secundo enim casu, cum quis liber eam ducit, quam putat servam esse, non fallitur in præjudicium sui; neque error melioris conditionis consensum ejus tollere potest. Idem dicendum in quarto casu, quia eadem hic valent rationes. In tertio autem casu plena est æqualitas, nec potest quis plus exigere a comparte, quam eidem reddere possit; ita Silvius, cujus tamen decisio difficilis mihi videretur, si servus, qui credidit se contrahere cum libera, ideo liberam eligere voluerit, quia jam prope diem manumittendus erat, seu libertatem recuperaturus.

Quod si quis liber contrahat cum serva cognita qua tali, valet hodie, saltem apud Latinos, matrimonium, quia unusquisque juri suo cedere potest.

Imo valet hodie, saltem apud eosdem Latinos, idem matrimonium etiam absque dominorum consensu contractum. Quia scilicet, ut bene notat Bonacina qu. 3. punct. 3. matrimonium concessum est jure naturali & divino in remedium concupiscentiæ, & humani generis propagatio-

tionem: hoc autem jus non potest servis per dominos eorum auferri. Unde graviter peccabunt 1. si servorum matrimonio positive resistent. 2. si servos, qui se etiam inconsultis matrimonium contraxerunt, vendant in partibus adeo remotis ut maritalia officia sibi invicem reddere non possint: nisi forte, ait Sanchez disput. 12. num. 12. excusentur ratione magnæ necessitatis.

Dixi *valet bodie*, quia censent plures cum Tournely, conjugia servorum sine consensu dominorum celebrata, prioribus Ecclesiæ sæculis invalida fuisse, de quo consule prædictum Doctorem p. 518.

Dixi iterum, *saltem apud Latinos*, quia Matthæus Monachus hanc etiam esse docet Ecclesiæ Orientalis praxim, ut servorum nuptiæ quæ citra dominorum voluntatem contrahuntur, pro scortationibus habeantur. Vid. auctorem Collat. Paris. tom. 2. pag. 122.

Sed censetur ne juri suo cedere, qui eam ducit, cujus servitutem ignorat ignorantia admodum crassa, & temeraria, quamque facile abjecisset, si attendisset ut poterat?

Affirmant aliqui apud Sanchez lib. 7. disput. 19. numer. 19. sed negant alii communiter, & melius. Quia ad validitatem matrimonii cum persona serva contracti, requiritur electio libera, & adeo voluntaria, ut qui contrahit sponte & lubenter juri suo renuntiet, & voluntarie subbeat damnum & onus, cui se exponit ancillam ducendo: atqui ubi est ignorantia quantumvis crassa servitutis alienæ, ibi deest plena illa & voluntaria electio; ergo non magis valet contractus matrimonialis in hoc casu, quam valeat donatio facta Joanni, quem errore admodum fatuo sumpsi pro Menalca, cui soli dare volui. Is itaque error non excusabit a peccato omni, sed, ut ita loquar, excusabit a matrimonio, sicut in simili excusat error etiam fatuus circa personam, ut dictum est capite præcedenti.

Qui plura circa servitutem vult, consulat Sanchez loco mox citato, ubi multa reperiet juxta mores nostros inutilia, quia nulla est in Regno Galliæ servitus; unde mancipium quodcumque statim ac Franciæ limites tetigit, libertatem obtinet. Ut tamen nostrum de dispensationibus scopum assequamur, sic

CONCLUSIO I. Impedimentum erroris circa conditionem servilem ab Ecclesiâ relaxari potest.

Prob. quia ad hoc sufficit, ut impedimentum illud non sit inductum jure naturali, sed solum positivo: atqui licet impedimentum hoc juri naturali maxime congruat, stricte tamen & proprie inductum non est jure naturali. Jus enim naturale non irritat nisi contractus in quibus reperitur deceptio & injuria circa ipsam contractus substantiam: atqui error conditionis non est circa substantiam matrimonii. Substantia enim matrimonii consistit in mutua corporum traditione, in ordine ad usum conjugalem: atqui hæc traditio subsistit in præsentī casu. Et licet non sit omnino plena & perfecta ex parte servi, est tamen sufficiens ad substantiam matrimonii; quæ solum exigit, ut reddatur debitum, quantum spectato cujuslibet statu commode reddi potest, aliqñ ne quidem valerent nuptiæ cum ancilla cognita ut tali contrahæ; imo nec valerent matrimonia militum, quos uxores suæ insequi non possent; er-

go dicendum est impedimentum conditionis servilis ab Ecclesia auferri posse, quia res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvi potest.

Qui tamen etiam cum dispensatione ancillam duceret, fieret irregularis, secundum id Canonis decimiseptimi inter Apostolicos. *Qui viduam duxit aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis, Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex consortio Sacerdotali, seu, ut alii legunt, ex numero eorum, qui ministerio sacro deferunt, esse non potest.* Excipit Sanchez, nisi dominus propriam ancillam ducendo, eandem liberam reddat, ut fit in Hispania.

CONCLUSIO II. Impedimentum erroris circa conditionem, a solo Papa relaxari potest; nisi aliud ferat consuetudo locorum legitime præscripta.

Prob. Quia impedimentum quodcumque ea solum auctoritate tolli potest, quæ constitutum fuit: atqui impedimentum erroris circa conditionem jure communi aut Pontificio fuit constitutum, eique solus Papa derogare potest; ergo.

Eandem circa singula impedimenta methodum non sequemur, quia satius videtur nobis ad calcem hujusce Tractatus generales dare regulas, ex quibus uno quasi intuitu judicari queat, quæ impedimenta a Papa aut Episcopis relaxari possint, vel non.

Quares an valeat matrimonium ab iis contractum, qui servi pœnæ vocantur.

R. Cum Ferret Tract. de abusu lib. 5. cap. 3. nu. 18. & nupero ejus interprete, matrimonia eorum, qui vel perpetuo exilio, vel perpetuis triremibus multati sunt, valere quoad Sacramentum, non autem quoad jura civilia, seu effectus civiles.

Prob. 1. pars: tum quia matrimonia hæc nulla lege irritantur; tum quia cum apud Deum nulla sit personarum acceptio, servi pœnæ non minus hujus Sacramenti capaces sunt, quam alii quicumque, donec resistat legitima potestas, quæ hæcenus non resistit.

Confirmatur ex variis Parisiensis Senatus *Arrestis*, quorum unum anno 1618. emissum, nuptias ab homine in perpetuum exulante ratas habuit: alterum anno 1625. datum, idem sanxit quoad nuptias hominis morte damnati, qui e carcere evaserat: tertium denique anni 1700. reprobavit secundas nuptias, quas contraxerat mulier, quæ homini ad perpetuas triremes condemnato, inscia conditionis ejus nupserat, & hoc prætextu a priori viro recesserat.

Alia est jurisprudentia territorii Burdigalensis, quantum conjici potest ex Rituali ejusdem Diocesis anni 1707.

Prob. 2. pars, quia prædicti pœnæ servi, censentur mortui civiliter, & computantur inter eos, qui *omni jura civitatis, familiæ, originis ac libertatis amiserunt*; ergo legis beneficium non habent, cum *contra legem mariti sint*; ex Lug. *Filio patron. ff. De ritu nupt.*

Quia tamen *deceptis jura subveniunt*, si uxor validis & omni exceptione majoribus argumentis probare possit se ignorasse conditionem mariti ad perpetuas v. g. triremes damnati, posset ipsa conventiones matrimoniales, v. g. dotem, dotalitium vulgo *donare*, & communitatis jura percipere; prout observat Le Brun in Tract. de Communitate Lib. 1.

cap. 4. n. 26. favorabilior adhuc est conditio prolis ex hujusmodi matrimonio procreata, de quo vide citatum Fevreti Commentatorem ubi supra tom. 1. pag. 486. lit. K.

Quod si quis ad tempus exilio triremibusve damnatus esset, valeret etiam quoad effectus civiles ejus matrimonium, quia non censetur mortuus civiliter, sed æquiparatur iis, qui, cum secundum Jus Romanum, ex una in aliam Provinciam relegati essent, non excidebant a civium Juribus. Ita auctor Collation. Paris. & citatus Fevreti Commentator.

Sed quid si homo damnatus morte appellationem injecerit, eaque pendente nuptias contrahat, valebunt ne quoad effectus civiles?

Non valebunt, ait idem Fevreti, si sententia mortis confirmetur, quia posterior sententia effectum habet retroactivum, & omnia intermedio tempore gesta in irritum deducit. Aliud esset si reus ante confirmationem prioris sententiæ, a qua appellavit, excessisset et vivis. Quia enim *delicta morte delinquentium extinguuntur*, Leg. 20. *De paris*, & qui *divino judicio adstant, debuerunt Romano subtrahi*, c. *Quorundam*, dist. 23. idcirco sententia, a qua appellatum est, pro non data haberetur, sique nec reum, nec successores ejus jure suo private posset.

CAPUT TERTIUM.

De impedimento voti.

Votum generatim est promissio deliberate Deo facta de meliori bono; quam definitionem late explicui in Tractatu de Religione par. 2. c. 4. art. II.

Votum ratione materiæ totuplex distingui potest, quotuplex est materia, quæ voveri possit. Votum, de quo agimus in præsentī, illud est quo quis continentiam Deo promisit. Porro caute hic observandum est, continentiam multipliciter voveri posse. Scilicet primo *in perpetuum*, vel *ad tempus*; secundo *absolute & illimitate*, ut si quis admodum a veneris, quæcumque ea sint, abstinentiam voveat; vel *partialiter & limitate*, ut si quis emitat votum non fornicandi, aut uxorem non ducendi. Neuter enim horum continentiam adæquate voveret, unde prior non peccaret uxorem ducendo; posterior vero peccaret quidem fornicando, quia fornicatio semper peccatum est, sed non peccaret contra religionem, quia vovisset quidem abstinentiam a nuptiis, non tamen a fornicatione.

Votum ratione modi, aliud est *simplex*, quod nuda est promissio sine solemnitate Deo facta, ut votum jejunandi, vel ingrediendi Religionem; aliud *solemnis*, quod est traditio seu consecratio sui ipsius divino cultui cum præscriptis solemnitatibus facta, & Dei ipsius nomine ab Ecclesia acceptata. Utriusque discrimen pro modulo nostro exposuimus Tractatu & loco citatis; unde hic sufficiet animadvertisse non esse vovendi locum, nisi vel in susceptione Ordinis sacri, vel Professione valida Religionis ab Ecclesia approbata.

Dixi, in *Professione valida*: si quis enim invalide voverit, in Ordine

T t 4

Reli.

Religioso, puta quia sine legitima dispensatione vovit ante integrum Novitiatum annum, aut antequam decimum-sexum ætatis annum complevisset, is solemniter voto astrictus non erit; sed solum simpliciter, quia præsumitur vovisse quantum potuit. Idem dicendum, si vota quæ quis in Religionem etiam approbata post legitimæ probationis tempus emisit, non approbentur ab Ecclesia ut solemniter; tunc enim non habebunt vim nisi voti simplicis, adeoque nec matrimonium diriment, nisi contrarium speciali lege sanxerit Ecclesia; ut sanxit quoad Patres Jesuitas, de quibus statim.

Certum est 1. quod *votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum*, prout definit Cælestinus III. cap. 6. *Qui clerici vel videntes*, unde qui simpliciter sive privatim sive in Communitatibus Sæcularibus vota emiserunt, etsi matrimonium contrahendo graviter peccent contra religionem, valide tamen contrahunt; sed de his fufius dicam agendo de impedimentis prohibentibus.

Excipiendi tamen sunt ab hac lege juniores Societatis Jesu alumni, qui cum per vota post biennium Societatis emissæ, vere constituentur Religiosi, valide matrimonium contrahere nequeunt, nisi a Superioribus suis dispensentur: quod ipsis singulari privilegio concessit Gregorius XIII.

Certum est 2. Invalidum esse matrimonium, quod quis contraxit, imo & quod consummavit post emissum solemnem castitatis votum in Religionem approbata. Hæc propositio est de fide, cum definita sit a Concilio II. Lateranensi sub Innocentio II. anno 1139. a Concilio Vienneſi Clement. unic. *de consanguinitate*; & demum a Concilio Tridentino sess. 24. canon. 9. his verbis: *Si quis dixerit, clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto..... anathema sit.*

Atque idem, ut bene notat Bonac. q. 7. pun. 4. n. 3. dicendum esset de quolibet voto solemniter castitatis, si Ecclesia votum aliquod solemniter institueret extra Professionem Religionis, & extra Ordines sacros; hoc enim, utpote votum solemniter, eisdem pareret effectus, quos pariunt solemniter vota quæ nunc in usu sunt.

Certum est 3. Matrimonium ratum, sed non consummatum dirimi per Professionem postea valide factam in Religionem approbata; unde liberum est parti, quæ dimissa est & in sæculo remansit, ad alias nuptias convolare. Ratio est, quia effectus ille Professioni Religiosæ speciali Dei voluntate ac privilegio concessus est, ut latius expendunt Sanch. lib. 2. disp. 18. & Tournely q. 5. art. 2. pag. 164. ex quo sequitur, matrimonium ratum, modo non consummatum, dirimi per solemnem Professionem Equitum militarium, quales sunt Melitenſes, quia etsi in communione vivant, vere tamen sunt Religiosi, unde & valide uxores ducere non possunt.

Sed hic notandum, matrimonium etiam simpliciter ratum neque dissolvi per consecrationem alterius conjugis in Episcopum; neque per susceptionem cujuscumque alterius Ordinis sacri; neque demum per emissionem votorum simplicium Societatis Jesu: tum quia hæc, licet publice emittantur, manent tamen simpliciter, ut testatur Gregor. XIII. apud Sanchez ibid. num. 6. tum quia vota eadem non constituunt hominem

immobilitè Religioſum; tum quia alioqui Religioſus Societatis, poſt emiſſa hæc vota dimiſſus, poſſet, vivente adhuc priori uxore, cum qua contraxit, nec conſummavit, cum alia matrimonio contrahere; ex quo ob frequentiam caſus, turbæ & ſcandala frequenter ſequi poſſent. Hinc cum S. Ignatii tempore quidam, Avila nomine, in Societatem ut Coadjutor temporalis admiſſus fuiſſet poſt ratum matrimonium, cautum eſt ut ad hujus matrimonii diſſolutionem, Romæ ſolemniter profiteretur. Ita reſert Henricus a Sancto Ignatio, ſtudioſus rerum Societatis explorator.

Porro iis, qui matrimonium contraxere conceduntur inſtar Novitiatus cujuſdam menſes duo, per quos de Religionis ingreſſu deliberent; quo tempore poteſt uterque conjux alteri debitum negare; ultra quod vero jam peccat, ſi deneget. Quamquam ſi alteruter poſt bi-meſtre illud, Religionem ingrediatur, diſſolvetur matrimonium, ſtatim ac, ſed non ante quam facta fuerit Profeſſio: unde parti alteri, quæ in ſæculo remanet, aliquando pluribus annis expectandum erit, puta ſi conjux alter vel multum diſtet ab ætate ad Profeſſionis validitatem requiſita, vel eam ingreſſus ſit Religionem, in qua Novitiatus per annos plures durat. Quamquam ſi agendi ratio illius, qui a ſæculo egreditur, fraudein redolet, (ut tunc maxime redolet, cum ab una Religione ad aliam tranſit, quaſi experimentum facturus) poſſit pars dereliſta confugere ad Judicem, qui aliquod assignet tempus, intra quod compars certam eligat Religionem, ut vel in ea profiteatur, vel ad conjugem redeat. An autem permittere poſſit Judex, ut eligatur Religio, quæ longe ſolito plures habet probationis annos, v. g. novem, ut apud Theatinos pro fratribus laicis, aliis expendendum relinquo.

Certum eſt 4. Matrimonium valide contractum & conſummatum, Profeſſione Religioſa non dirimi: quia matrimonium ſemel conſummatum, unam ex marito & uxore carnem facit, unde tunc neceſſario valet illud Chriſti, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Et hæc aſſertio noſtra vera eſt, etiamſi matrimonium ſive intra, ſive ultra primum bi-meſtre, etiam per vim fuerit conſummatum: quia tunc ſtat conjuges factos eſſe unam carnem, adeoque matrimonium illud jam non niſi per mortem diſſolvi poſſe quoad vinculum. Et vero copula, ex qua oritur affinitas, conſumat matrimonium: atqui ex copula etiam violenta oritur affinitas, ut definitum eſt c. 6. *De eo qui cognov. conſang.* ergo copula etiam violenta conſumat matrimonium, adeoque conjuges unam carnem efficit.

Confirm. quia matrimonium hoc ex parte viri vim facientis libere conſummatum eſt; ergo ex parte ejusdem eſt indiſſolubile, etiamſi ſponſa profiteatur; ergo iterum cum vinculum matrimonii claudicare nequeat, neceſſum eſt ut idem matrimonium ſit etiam ex parte alterius conjugis indiſſolubile.

Exiſtimo tamen cum Sanchez Lib. 2. diſput. 22. & aliis, quos ſuſe reſert ibidem partem, quæ vi oppreſſa eſt intra primum bi-meſtre, poſſe non obſtante matrimonii jam vere conſummati vinculo, Religionem ingredi. 1. quia nemini vis & dolus patrocinari debent, nec culpa unius, bonum alterius impedire poteſt: porro conjugum dolus & vis ſua parro-

cinarentur, ejusque culpa uxoris bonum impediret, si hæc jam non posset Religionem ingredi. 2. quia potest conjux propter adulterium vel hæresim mariti, ingredi Religionem; ergo & id potest propter vim sibi inique illatam; quia hæc non minus est contra jus matrimonii. 3. quia ex Institutis, tit. *De actionib.* non solum injuste petit, qui petit non debitum, sed & qui prævenit tempus: atqui maritus petendo debitum intra bimestre, prævenit tempus saltem rigorose exigendi; ergo.

Per accidens tamen fieri potest, ut femina vi oppressa a Religionis ingressu impediatur, si nempe secuta sit proles, quæ sine matris auxilio commode educari nequeat: secus, si possit.

Quod dictum est de vi, idem dicendum de metu cadente in virum constantem. Unde & in hoc etiam casu pars læsa Religionem ingredi potest, quia reipsa injuriam gravem passa est; nemo autem per injuriam privari potest jure suo.

Porro in neutro casu qui vim, vel metum gravem incussit, Religionem sine alterius licentia ingredi potest, quia ex parte ejus matrimonium voluntarie consummatum est.

Hic obiter notandum cum Sanchez ibid. num. 13. & 15. eum, qui compartem ad consummationem matrimonii cogit intra bimestre, peccare letaliter; secus, si non nisi post elapsum bimestre cogat, quia tunc utitur jure suo. Ante tamen quam rigorosis mediis debitum exigat, pacifica media insumere tenetur.

Not. insuper, si sponsi jurent se nondum consummasse matrimonium, eis aliquando credi in exteriori foro, aliquando non. Creditur quidem, si puella probetur virgo; si vero ante matrimonium virgo non erat, sed vidua, aut aliunde corrupta, tunc vel domum sponsi traducta est, eique non creditur; vel nondum est traducta, & ei creditur accedente juramento.

An quando partes ante matrimonium carnalem copulam habuerunt, possit altera, subsecuto absque nova copula matrimonio, Religionem ingredi, gravis est difficultas, circa quam anceps mansisse videtur Sambovius tom. 2. cap. 100. Negativam partem tenet auctor Collat. Paris. tom. 2. p. 235. tum quia Alexander III. ad matrimonii indissolubilitatem solum requirit, ut conjuges fiant una caro, non requirit autem ut fiant una caro post matrimonii celebrationem; tum quia si matrimonium copulam illicitam subsequens, vim habet legitimandæ prolis, vim etiam habere debet efficiendi ut actus, qui proli ortum dedit, habeatur tanquam matrimonii consummatio. Hæc opinio id saltem habet præ alia, quod multo tutior sit in praxi.

Certum est 5. conjuges vel eorum alterum, aliquando posse matrimonio jam consummato in Religione valide profiteri, aliquando non.

1. Quidem non potest alter conjugum valide profiteri, alio vel infcio, vel per dolum aut metum consentiente; unde si in Religione voceris, quia existimasti perisise uxorem tuam, debes ad eam reverti, si te revocaverit. Idem dicendum, si dolo gravi, gravive metu consensum ejus extorseris; quia tunc deest plena & illa spontanea juris proprii cessio, quæ ad validitatem Professionis conjugatorum requiritur.

Major

Major est difficultas, an valeat Professio unius, si is, qui in sæculo remanet, dissimulaverit, idest nec consensum, nec dissensum præstiterit: cum enim ex recepta juris regula, qui tacet, consentire videatur, sola taciturnitas pro consensu sufficere posse videtur; nihilominus, ait Sanchez Lib. 7. disp. 35. num. 13. concordant Doctores integrum esse ei, qui in sæculo manet, professum revocare, quia sola dissimulatio, illius præsertim qui jus ignorat, & qui non nisi periculose contradicere poterat, non est vera & proprie dicta licentia; adeoque qui in casibus mox citatis, voverunt in Religione, ad uxores reverti debent, si ab iisdem revocentur, nisi ex per adulterium, perpetuam divortii causam dederint: tunc enim sponsus alter vel Religionis statum amplecti, vel Ordines sacros, si velit, suscipere potest, etiam invito altero conjugē.

Et si autem qui vovit uxore vel inscia, vel per dolum aut metum consentiente, invalide voverit quoad Religionem, tenet tamen ejus votum quoad obligationem castitatis, quantum fieri poterit, custodienda. Unde nec debitum exigere, sed solummodo reddere, nec post mortem uxoris aliam ducere potest, tametsi ad Monasterium redire non teneatur, ut jam dixi in Tractatu de Religione cap. 4. art. 2.

2. Possunt aliquando conjuges, vel eorum alter valide in Religione profiteri. Et id quidem verum est. 1. cum ambo communi consensu & pacto statum Religiosum amplectuntur. 2. cum unus de licentia alterius Religionem ingreditur. Tunc autem qui in sæculo remansit, debet ipse post Professionem compartis, ingredi Religionem, nisi forte ejus sit aetatis, ut sine suspitione incontinentiæ valescit in sæculo remanere, ait Innocentius III. cap. 13. *De convers. conjug.* Quo in casu adhuc necessum est, ut qui in sæculo manet, perpetuam vocat castitatem in faciem Ecclesiæ, videlicet coram Episcopo & testibus; valida tamen esset, licet non immunis a peccato mortali, Professio conjugati alterius sine Episcopi consensu facta. De hac materia vide Sanchez Lib. 7. disp. 33. Pirrhing in tit. 32. Lib. III. Decretal. tom. 3. pag. 467. Cap. 1. 3.
Cæ. cod.
tit.

His positis queritur, an impedimentum voti solemnis sit dispensabile; seu, quod idem est, an votum solemne jure naturali invalidum reddat matrimonium, quod post emissionem ejusdem voti contrahitur. Hæc questio jam a nobis agitata fuit tom. 2. ubi de voto, sit igitur

CONCLUSIO. Ecclesia dispensare potest cum homine, qui solemnia vota emisit, ut valide matrimonium contrahat.

Prob. 1. quia Ecclesia dispensare potest in eo, quod solum est Juris Ecclesiastici: atqui voti solemnitas, ac proinde ejus contra matrimonium vis & efficacia, est solum Juris Ecclesiastici, ut in eodem loco probavimus: ergo.

Prob. 2. quia votum solemne hodie emissum non plus habet roboris, quam habuerit prioribus Ecclesiæ sæculis: atqui votum etiam solemne, non dirimebat matrimonium prioribus Ecclesiæ sæculis, ut ostendit Tournely in Tract. de Matrimonio. Imo nec illud quidem certo dirimebat tempore S. Bernardi, seu circa medium sæculi duodecimi: ipse siquidem S. Doctor consultus circa matrimonium, quod Monachus quidam dimisso habitu Religioso contraxerat, respondet Epistola 76. non videri sibi Obiit an.
1153.

tantum

tutum uxorem illam, quam duxerat Monachus, non consentientem dimittere, nisi prius Episcopalis auctoritatis accesserit vel consilium, vel imperium.

Prob. 3. quia durum est improbare praxim Ecclesiæ Romanæ, quæ lento admodum passu incedit, maturoque & diu trutinato consilio operatur; & quæ tamen non semel in votis solemnibus dispensavit, ut ostendit Lessius Lib. 2. de voto, cap. 40. dub. 19. num. 141. Vide quæ dicam agendo de impedimento Ordinis sacri.

CAPUT QUARTUM.

De impedimento cognationis, seu consanguinitatis.

Cognatio triplex secernitur, *carnalis* nimirum, quæ dicitur consanguinitas, quasi sanguinis unitas; *spiritualis*, quæ compaternitas nuncupatur; & *legalis*, quæ appellatur adoptio. De his omnibus, præcipue vero de cognatione carnali, quæ amplam in materiis matrimonialibus dubiorum segetem parit, hic nobis est differendum.

ARTICULUS PRIMUS.

De cognatione carnali.

Not. 1. Cognatio carnalis seu naturalis, idest consanguinitas, defini solet, Vinculum personarum, quarum una ab alia, vel ambe ab eadem tanquam a communi ac propinquo stipite per carnalem generationem descendunt.

Dicitur 1. *vinculum*, idest arctior corporum & animorum conjunctio in naturali ejusdem sanguinis communicatione fundata; ac proinde major quædam sic conjunctorum erga se invicem reverentia. Omnes enim gentes quasi naturali instinctu agnoscunt vinculum aliquod & naturalem obligationem, inter eas personas, quæ ab eodem stipite propinquo descendunt; unde & *sanguinis propinquitas*, fere ubique gentium consideratur.

Dicitur 2. *personarum*, quarum una descendit ab alia: ut filius & filia a patre.

Dicitur 3. *vel ambe descendunt ab eadem persona*, sicut frater & soror, ab eodem patre; consobrini germani ab avo.

Dicitur 4. *tanquam a communi stipite*: quia sicut in arbore truncus seu stipes est id, in quo rami coadunantur & quamdam unitatem habent, ita etiam in consanguinitate humana, persona a qua filii, nepotes, & alii prosuunt, est veluti stipes, in quo hi omnes unum esse censentur. Ceterum quamvis ad consanguinitatem non requiratur absolute stipes communis, cum vera fuerit consanguinitas inter Adamum & Cain, qui tamen ambo non erant a stipite communi, haud tamen tolli debuit hæc definitionis nostræ pars, quia casus protoparentum est singularis.

Dici-

Dicitur 5. *& propinquo* : quia in consanguinitate prout matrimonii dirēptiva, non habetur ratio stipitis remoti; alioqui omnes essent consanguinei, cum omnes ab Adamo & Noe descendant. Quidquid itaque ultra quartum gradum est, non tam habetur pro trunco, quam pro radice, quæ de se occulta est, & non consideratur.

Dicitur 6. *per carnalem generationem* : & sic nec Eva Adæ, ex cuius costa plasmata est, nec Angeli Deo, a quo creati fuerē, consanguinei dicuntur : sed ii solum alii aliis carnaliter cognati sunt, qui ab iisdem originem trahunt, seu solitarie, ut Christus a Virgine Deipara, seu aliter, ut ceteri homines. Unde quia ii, qui ab eodem stipite illicite procreantur, vere tamen eundem ab ipsis sanguinem hauriunt, idcirco vere quoque pro consanguineis seu cognatis habentur. In Jure civili, qui a patre descendunt vocantur *agnati* : qui vero a matre, *cognati*. Jus canonicum utroque cognatorum nomine exprimit.

Not. 2. ut intelligatur, quandonam consanguinitas matrimonium dirimat, tria in eadem consanguinitate secerni debent, *stipes* scilicet, *linea*, & *gradus*.

Stipes, de quo jam dixi, est vel pater solus, solave mater, cum filii e diversis connubiis nati sunt; vel pater & mater conjunctim: nam vir & uxor cum sint una caro, unum eundemque stipitem constituunt. *Silvius hic q 54.*

Linea est series, seu ordo, vel collectio personarum ab eodem stipite descendentium, & quæ instar scalæ varios continet gradus. Duplex est linea, *recta* scilicet, & *transversa* seu collateralis.

Linea recta est ordo personarum, quarum una genita est ab alia vel immediate ut filius a patre, vel mediate ut nepos ab avo. Linea recta, licet in se una, est tamen duplex secundum modum numerandi. Alia nempe est *ascendentium*, cum progredimur a genitis ad genitores, inquirendo eorum stipitem, numerando, v. grat. patrem, avum, proavum, abavum. Alia vero est *descendentium*, cum a genitoribus progredimur ad genitos, scilicet a patre ad filium, nepotem, pronepotem, & abnepotem.

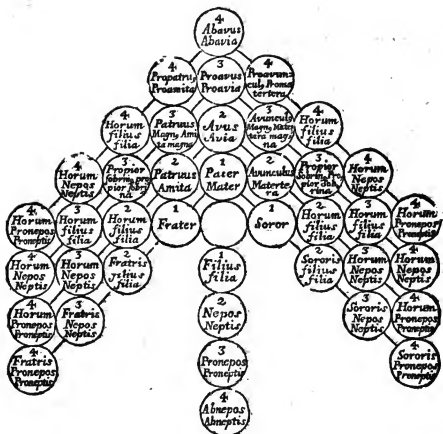
Linea collateralis seu indirecta, est series personarum, quæ descendunt quidem ab uno communi stipite, sed a se invicem non descendunt, ut patet in duobus fratribus, qui ambo sunt ab eodem patre, & in consobrinis duobus, qui ambo sunt ab eodem avo, nec tamen sunt a se invicem. Qui in linea collateralis continentur, proprie vocantur *agnati*, proximi, propinqui & consanguinei; qui nempe neque nos genuerunt, neque a nobis geniti sunt.

Linea collateralis duplex est, *æqualis* alia, cum ii, quorum cognatio inquiritur, æqualiter distant a communi stipite, ut duo fratres; alia *inequalis* quæ etiam *mixta* dicitur, cum consanguineorum alter magis, alter minus distat a stipite communi, ut frater, & fratris filius. Hæc observatio tam necessaria est quam facilis, ut infra patebit.

Gradus est intervallum seu distantia consanguineorum, tum a se invicem, tum a communi stipite.

Not. 3. Ut computentur consanguinitatis gradus, & cognoscatur quantum consanguineus unus distet ab alio, tres assignantur regulæ tum a Jure

Arbor Consanguinitatis.

*In cella vacua se fingit positum, qui de sua
cum altero cognatione querit.*

Jure canonico, tum a S. Thoma in 4. dist. 40. q. 1. art. 2. Prior spectat lineam rectam; posteriores duæ lineam collateralem.

Regula prima hæc est: In linea recta ascendentium & descendendum, tot sunt gradus quot sunt personæ, dempto, seu non computato stipite, a quo personæ illæ vel immediate vel mediate procedunt. Unde quia pater & filius duæ sunt personæ, si stipitem, idest patrem demas, pater & filius erunt in primo gradu, quia dempto stipite, una solum superest persona. Similiter pater, vel si mavis avus & nepos sunt in secundo gradu; quia dempto stipite duæ remanent personæ, filius nimirum & nepos. Eadem de causa pronepos est in tertio gradu cum proavo, & abnepos cum abavo in quarto. Idem dicendum de matre respectu filii vel filiarum, nepotis vel neptis &c.

Ratio hujus regulæ est, quia tot sunt gradus quot generationes, cum unaquæque generatio removeat a stipite: atqui tot sunt generationes, quot sunt personæ, dempto stipite. Stipes enim non potest gradum facere, cum & a semetipso non distet, & consideretur hic quasi prima totius profapæ origo; ergo.

Regula secunda hæc est: In linea collateralis æquali, personæ tot gradibus distant ab invicem, quot gradibus distant a communi stipite. (Unde unusquisque gradus lineæ collateralis, duas personas, v. g. duos fratres complectitur.) Sic duo fratres uno solum gradu a se invicem distant, quia uno solum gradu distant a communi stipite; sic quoque filius unius fratris, quia duobus gradibus distat a stipite communi, duobus etiam gradibus distat a filiis alterius fratris. Ratio est, quia stipes communis tota est & adæquata ratio unionis & consanguinitatis sive fratrum, sive eorum, qui a fratribus originem trahunt; ergo ii nec plus nec minus a se invicem distare possunt, quam a stipite communi. Porro ex eo quod frater non plus distet a fratre, quam distat a patre, non sequitur cum eodem prorsus amoris affectu fratri adherere debere ac patri, quia non omnes gradus ejusdem sunt naturæ. Filius enim jungitur patri, ut immediato sui principio; non jungitur autem fratri, nisi ut effectus a communi causa procedens; ergo semper stat nos patri magis quam fratribus conjunctos esse debere.

Regula tertia ista est: In linea collateralis inæquali, consanguinei tot gradibus distant inter se, quot gradibus distat ille eorum, qui remotior est a stipite communi. Sic si Petrus filios habeat Joannem & Marcum; Marcus vero filium habeat Barnabam, & Barnabas filium Simonem, Simon tribus gradibus distat a Joanne, quia totidem gradibus distat a Petro abavo suo totius hujus consanguinitatis stipite. Ratio, cur in linea collateralis computentur gradus non ab eo, qui stipiti propinquior, sed ab eo, qui remotior est, duplex hæc & quidem legitima asseri solet. 1. quia qui sunt in gradu remotiori a stipite, non possunt propinquiores esse ulli e collateralibus suis, quam stipiti, a quo originem ducunt; cum stipes tota sit propinquitatis ratio: atqui si gradus computarentur ab eo, qui propinquior est stipiti, jam ii, qui sunt a stipite remotiores, magis essent propinqui collateralibus suis, quam ipsimet stipiti. Sic in exemplo mox adducto Simon tribus gradibus distaret a Petro, & uno tantum gradu a Joanne, quia Joannes ipse uno tantum gra-

du distat ab eodem Petro. 2. quia alioqui qui tribus, quatuorve gradibus distat a stipite, non minus conjuncti essent collateralibus suis, quam fratres fratribus, ut etiam in eodem exemplo patet, ubi Simon in eodem esset gradu cum Joanne, ac Joannes cum Marco, idest in primo gradu; quæ sane absurda sunt. Atque hinc Pius V. in Bulla, *Sanctissimus*, data an. 1566. statuit quod de cetero in quovisunque dispensationibus consanguinitatis & affinitatis, excepto solum primo gradu, de quo statim, sufficiat remotiorem tantum gradum exprimere.

Hæ regulæ, ut notant Bonacina qu. 3. punct. 5. & Duperray in Tractatu de dispensationibus matrimonii pag. 177. in materia matrimoniali servari debent in foro tam Sæculari quam Ecclesiastico; tamen si Jus civile aliter gradus computet, non quidem in linea recta, sed in collateralibus, ubi tot numerat gradus, quot sunt personæ dempto stipite: unde secundum Juristas duo fratres licet sint in primo gradu respectu ad communem parentem, sunt in secundo gradu relative ad se, quia duæ sunt personæ, quæ suum singulæ gradum constituunt. Porro utraque computandi ratio legitima est erga eos, a quibus adhibetur: Legistæ enim, quia solas respiciunt successiones, quæ a fratre ad fratrem devolvuntur, merito duos fratres ut duas personas respiciunt; contra vero Canonistæ, cum idcirco progeniem computent, ut aperte monstratur usque ad quorundam generationem a consanguineorum nuptiis sit abstinendum, merito fratres duos in eodem reponunt gradu, eosque quasi unam personam considerant; quia ambo non plus, quam eorum alter, distat a stipite communi.

Circa hæc caute observandum. 1. regulam, quæ statuit, ut in linea transversa gradus remotior ad se trahat propinquiorem, non ita esse generalem, ut nullas patiatur exceptiones. Si enim gradus propinquior sit gradus primus, gradus vero remotior non eat ultra quartum, obreptitia erit dispensatio sine gradus propinquois mentione obtenta, cum in eo primo gradu Sanctitas sua nunquam dispensare intendat, ut expresse tradit Pius V. in Constitutione, *Sanctissimus*, mox citata.

Dixi, si gradus remotior non eat ultra quartum: si enim ex iis, qui contrahere volunt, alter esset in primo gradu, alter in quinto, nulla opus esset dispensatione, ut sanior pars Canonistarum docet post Covarruviam, cujus decisioni subscribit auctor Collat. Paris. tom. 2. pagin. 260. Idipsum docere videtur Pyrrhus Corradus Lib. 7. praxis dispensationum Apostolicarum cap. 7. num. 72. quia, inquit, licet unus tantum sit in quinto gradu, omnes tamen censentur esse in eodem quinto gradu. Contrarium docet Tournely in Tractatu de matrimonio, & pro se adducit eundem Corradum, in quo nihil reperi quod opinioni ejus faveat.

Observandum 2. quod Pius V. statuendo ut gradus remotior trahat secum propinquiorem, simul statuerit, ut qui in aliis ultra primum gradibus omiserint gradum propinquiorem, declaratorias ab Apostolica Sede litteras obtinere teneantur, quibus constet dispensationem sine mentione gradus propinquois obtentam, de subreptionis vel obreptionis vitio notari non posse. Quæritur autem an ex litteræ sint necessariæ, ut dispensatio valide executioni mandetur, Afferunt Gallorum aliqui: sed alii melius

melius negant post Silvium hic q. 54. artic. 4. Salmanticenses tract. 9. cap. 14. Pontas v. *Dispense de mariage*, cas. 13. nisi timeatur scandalum plebis, quæ quandoque existimat gradum propinquiorem debere computari. Si tamen etiam in casu scandalum prædictæ litteræ non peterentur, dispensatio non desineret esse valida, præsertim in Galliis, ut notat Habert, & probat ex Aresto anni 1672. idem docet Solier in Pastor, Lib. 3. tit. 25. num. 2. & alii numero plures.

Nec nocent Brevia duo, alterum quidem Urbani VIII. anni 1624. aliud vero Innocentii X. in quibus prædicti Pontifices declarant, Officiales quosdam invalide dispensasse cum partibus, quæ remotiori solum expresso gradu litteras declaratorias super propinquiori gradu non obtinuerant: quia Brevia hæc in Galliis recepta non sunt. Quoad ea vero loca, ubi eadem Brevia vigent, multo securius videtur quod docent Corradus ibid. nu. 71. Justis Lib. 2. cap. 3. Reiffenstuel nu. 172. Officialem non posse valide exequi prædictam dispensationem, nisi partes antea prædictas litteras obtinuerint: quia, licet dispensatio, quæ tacito propiori gradu obtenta fuit, nec subreptitia nec obreptitia sit, prout constat ex citata Constitutione Pii V. ea tamen prædictas litteras requirit pro foro externo, ut non solum licite, sed & valide executioni mandetur. Dixi pro foro externo, quia si dispensatio pro solo interno foro petatur, nec propinquioris gradus expressio, nec litteræ declaratoriæ requiruntur, prout docet ipse Reiffenstuel ibid. num. 181.

Quia tamen omnis & quæcumque scrupuli causa in hisce materiis rescanda est, solliciti esse debent qui in gradu misto dispensationes petunt, ut gradus propinquior semper exprimatur; idque ad validitatem executionis necessarium censent, ut dixi, quidam e Galliis haud certe contemnendi.

Observandum 2. in gradu inæquali seu misto, qui gradum primum attingit (puta si patruus filiam sororis suæ, vel amita filium fratris sui ducere velit) exprimendum esse quis sexus sit in primo gradu, an vir, an mulier: quia longe difficilior conceditur, ut filius sororis vel fratris in uxorem ducat amitam, vel materteram, quam patruus aut avunculus sororis vel fratris filiam. Et hoc merito constitutum est, quia honestati & ordini repugnare videtur, ut amita, quæ jure naturali superior est filio fratris sui, & quæ quasi alia mater certam in eum auctoritatem habere debet, eidem nubat, eique tamquam capiti subiecta sit. Quæ ordinis subversio locum non habet, cum patruus fratris vel sororis filiam ducit in uxorem, quia hæc subiecta & inferior manet, ut antea erat.

Ceterum matrimonia avunculos inter & fratrum filias, in Gallia vix tolerantur. Quin & Senatus Parisiensis hujusmodi nuptias quoad effectus civiles nullas declaravit anno 1664. & vetuit ne Bancarii in Curia Romana, hujusce generis dispensationes obtinerent. Favorabilior ab eodem Senatu recepta sunt matrimonia inter magnum avunculum, & filiam filie sororis, quia ambo tribus a se gradibus diffiti erant.

Observandum 3. in exprimendo gradu misto seu inæquali, semper incipiendum esse a gradu masculi, sive is sit propinquior, sive remotior. Sic relatio materteræ ad filium fratris dicitur a secundo ad pri-

mun; relatio vero patruui ad filiam sororis vel fratris, dicitur a primo ad secundum.

Observandum 4. cum Duperray & aliis eos, qui circa consanguinitatem consulantur, ne in materia tanti momenti computando aberrant, debere in charta arborem consanguinitatis delineare, ibique excribere stipitem communem, a quo descendunt personæ, de quibus agitur; & deinceps hinc & inde generationes & nomina personarum, usque ad eas, de quibus queritur, an in gradu prohibito consanguineæ sint. Sic enim & facile & multo tutius ex regulis supra recensitis judicabunt, an & qua indigeant dispensatione. Ne autem junioribus Presbyteris moram injiciant nomina, quibus consanguineos exprimere solent Juristæ, quædam minus obvia hic vernacule interpretabimur.

In primo itaque lineæ rectæ ascendentium gradu sunt pater & mater eorum, de quibus agitur.

In secundo sunt avus & avia, *l'ayeul & l'ayeule*.

In tertio proavus & proavia, *le bis-ayeul & la bis-ayeule*.

In quarto abavus & abavia, *le tris-ayeul & la tris-ayeule*.

In primo ejusdem lineæ rectæ descendentium gradu, sunt Filii & filia eorum de quibus agitur.

In secundo nepos & neptis; non ut gallice dicimus, *le neveu & la nièce*, sed ut intelligunt Canonistæ, *le petit-fils, & la petite-fille*.

In tertio pronepos & proneptis, *l'arrière-petit-fils, & l'arrière-petite-fille*.

In quarto abnepos & abneptis, *les enfans de l'arrière-petit-fils, & de l'arrière-petite-fille*.

Ex his personis unaquæque alias parit mihi collaterales. A patre meo fluunt frater meus & soror mea, mihi in primo gradu collaterales; qui germani dicuntur, si sint ab eodem patre, & eadem matre; consanguinei, si sint ab eodem patre, sed a matre diversa; uterini vero, si sint ab eadem matre, & a patre diverso.

Ab avo meo sunt patruus & amita, *oncle & tante du côté du père*; avunculus & matertera, *oncle & tante du côté de la mère*; mihi in secundo gradu collaterales.

A proavo sunt patruus magnus, & amita magna; avunculus magnus, & matertera magna, mihi in tertio gradu collaterales.

Ab abavo demum sunt propatruus, & proamita; proavunculus, & promatertera; mihi in quarto gradu collaterales.

A patruo veniunt patruelis, *le fils de mon oncle paternel, cousin germain du côté de mon père*. Ab avunculo sobrinus, *cousin germain du côté de ma mère*.

His præmissis videndum, quo in gradu matrimonia consanguineis jure naturali vel Ecclesiastico prohibita sint. Sit itaque

CONCLUSIO I. Matrimonia consanguineorum in quolibet rectæ lineæ gradu, saltem jure Ecclesiastico illicita sunt & nulla.

Prob. 1. ex responsione Nicolai I. ad Consulta Bulgarorum, quæ sic habet: *inter personas, quæ parentum liberorumve locum inter se obtinent, nuptiæ contrahi non possunt: veluti inter patrem & filium vel avum & nepem, & usque in infinitum.*

Prob. 2. quia conjugia filiorum cum parentibus adversantur pudori, ut

ut per se notum est, & ordinem naturæ invertunt. Exigit enim naturæ ordo, ut filii semper eodem modo parentibus subditi sint: atqui si filii matrem vel aviam, filia patrem vel avum in conjuges ducere possent, jam utique minus post matrimonium iisdem subditi essent quam ante; quia cum iisdem una caro effecti, eadem pene jura haberent; quod præcipue verum esset in filiis qui matres vel avias ducendo, earum capita efficerentur, cum vir sit ex Apostolo caput mulieris; ergo.

Dixi, *saltem jure Ecclesiastico*, quia consent multi eadem connubia jure etiam naturali invalida esse; unde, inquirunt, si Adam hodie reverteretur, nullam posset uxorem ducere.

Hæc tamen opinio, quam vix in dubium revocari permittit auctor Collat. Andeg. tom. 2. pag. 270. rejicitur a Theologis multis, quales sunt Sanchez Lib. 7. disp. 51. num. 19. Cajetanus ad 2. 2. q. 154. Tapperus art. 2. Silvius in Supplem. 3. part. qu. 54. art. 3. qui omnes contendunt, matrimonium nonnisi in primo lineæ rectæ vel transversalis gradu esse irritum jure naturali, licet eodem jure in aliis gradibus prohibitum esse possit, quod validitati ejus non nocet, quia non omne quod prohibitum est, eo ipso irritum censi debet, ut patet in matrimonio contra priorum sponsalium fidem, vel votum simplex inito: unde ulterius colligunt, Infidelem qui aviam, vel fratris sui filiam duxisset, non esse ab iis separandum, si ad fidem convertatur.

Quod spectat ad matrimonia matrum cum filiis, & filiarum cum patribus, hæc usque adeo juri naturali adversantur, ut ab iis, quasi naturali instinctu abhorruerint gentes omnes bene instructæ; unde pro Barbaris habiti sunt Persæ, qui nefanda hæc commercia permittebant; quique vel ipso brutorum plurium exemplo edoceri potuissent, cum testentur Aristoteles & Plinius camelos & equos adigi nullo pacto posse ut matribus commisceantur.

CONCLUSIO II. Matrimonia consanguineorum in linea collateralis usque ad quartum gradum inclusive sunt nulla jure Ecclesiastico.

Prob. ex Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. an. 1215. Can. 50. ubi sic habetur: *Prohibitio copulæ conjugalis, quæ antea ad septimum usque gradum extendebatur, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.*

Dubitatur autem, ex his gradibus quidam sint, in quibus conjugia jure naturali vel divino irrita sint. Difficultas præcipua est, tum de matrimonio fratris cum sorore, quod juri naturali contrarium videtur; tum de matrimonio amitam inter & fratris sui filium, quod reprobat Levitici cap. 18.

Quod spectat ad matrimonium fratris cum sorore, probabilius mihi est illud non prohiberi stricte & proprie jure naturali. Quod enim jure naturali stricte & proprie prohibetur, malum est per se, nec ab ipso Deo permitti potest, ut alibi diximus: atqui matrimonium fratris cum sorore initio mundi permixtum est. Ecquis credat, ait Ethica amoris num. 228. Deum sic instituisse genus humanum, ut primævi homines statim ipsas naturæ leges violare coacti fuerint? Idem a fortiori dicendum de matrimonio amitam inter & filium fratris ejus.

Leges Levitici moram facere non debent; quia una cum Lege Moy sis abrogatae sunt; unde potest Ecclesia permittere quaedam, quae per eas prohibebantur; sicut & quaedam prohibere potest, quae ipsis permissa erant.

Nusquam tamen permittit aut permittit Ecclesia ut frater sororem ducat, vel soror fratri nubat. Imo sanxit Synodus Tridentina sess. 24. cap. 5. ut in contrahendis matrimoniis, vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa: in secundo autem gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes & ob publicam causam. Ob talem causam dispensavit Alexander IV. cum Philippo II. Hispaniarum Rege, ut duceret Annam Austriacae Maximiliani fratris sui filiam: at similem dispensationem negavit Joannes XXII. Alphonso Arragoniae Regi, quia nulla afferebatur sufficiens ejusdem dispensationis causa.

3 off. 24.
cap. 5.

Qui forte cum impedimento consanguinitatis scienter matrimonium contrahere praesumpserit, debet ex Concilio Tridentino separari ab ea, quam duxit, inque ulla spe dispensationis consequenda; idque, ait Sancta Synodus, ab eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas, ac praecipue bannorum promulgationem, in contrahendo matrimonio neglexerit, ejusdem subijciatur poenis: non enim dignus est, qui Ecclesiae benignitatem facile experiatur, cujus salubria praeccepta temere contempsit. Si vero solemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis dispensari poterit: si nempe aliunde adfit sufficiens dispensandi causa.

Variae porro assignantur causae, ex quibus summi Pontifices ab impedimento sive consanguinitatis sive affinitatis dispensare consueverunt. Earum vero aliae vocantur *honestae*, quae scilicet nullum oratoribus probum & dedecus imprimunt; aliae ex opposita ratione vocantur *infamantes*. Causae honestae ad tredecim revocari possunt.

Prima est *angustia loci*, cum nempe locus originis adeo angustus est, ut oratrix seu mulier, nullum in eo reperire possit paris secum conditionis cui nubat, nisi consanguineum vel affinem. Haec clausula solitarie sumpta nec prodest iis, qui sunt in gradibus propinquis; neque iis, qui urbes Episcopales incolunt, nisi certum sit eas non excedere numerum *tercentorum* seculariorum: & in hoc casu exprimi debet qualitas personarum, ut sint ex honestis familiis, quae tanquam causa venit verificanda. Ita Pyrrhus Corradus Lib. 7. prax. dispens. cap. 5. num. 44. quem citat & sequitur auctor Collat. Andeg. pag. 137.

Sed quid juris si oratrix paris conditionis hominem reperiat in loco ei vicino in quo commoratur?

Respondent Sanchez Lib. 8. disp. 19. num. 13. & Pyrrh. Corradus ibid. num. 35. dispensationem valere: tum quia aliqui responderet Papa sub hac conditione, quam tamen non apponit; *Dummodo in alio loco circum vicino suae patriae, virum paris conditionis invenire nequeat*: tum quia durum existimatur feminam egi extra proprium oppidum nubere, ne sic parentum consortio destituta remaneat; tum quia id Cardinalium Congregatio declaravit his, quae a Sanchez referuntur, ver-

bis

bis : *Clausula illa , quæ dispensationibus occasione dotis incompetencia apponi solet , videlicet quia virum sibi non consanguineum vel affinem paris conditionis invenire nequit , verificatur & justificatur per diligentiam dumtaxat præstitam in ipso loco mulieris , & non in locis circumvicinis . Porro nomine loci , ubi angustiam conceditur ista dispensatio , non intelliguntur suburbia civitatis , licet aliquantulum ab ea distent ; quamvis si per miliare sive paulo minus distent , licite videatur huiusmodi causam admitti posse , prout admissam diu vidimus ; verba sunt Pyr. Corradi ibid. num. 42.*

Addit hic auctor Collat. Paris. tom. 3. p. 453. quod durum est respectu puellæ , ut a familiæ suæ sinu egredietur , alio sibi maritum quaesitura , non habere locum in masculo , qui facilius alium in locum transmigra- re potest .

Secunda causa præcedenti affinis est *angustia locorum* , originis nempe & domicilii , cum nempe oratrix in aliam , v. g. Diocesim , aut alium Diocesis locum se transtulit ; tunc enim exprimitur utrumque locum adeo angustum esse , ut in neutro reperire possit oratrix hominem ejusdem secundæ conditionis , nisi affinem aut consanguineum ; Pyrth. Corradus ibid. cap. 2. num. 8. & 9. Causam hanc prætermittunt multi ex Nostratibus , qui idcirco eam cum prima confundere videntur .

Tertia causa est *angustia locorum* , non quidem simpliciter , sed cum clausula hac : *Quod si oratrix extra dictum locum nubere cogeretur , dos quam ipsa habet non esset competens neque sufficiens ut cum ea invenire possit virum , cui juxta status sui conditionem nuberet .* Et hæc quidem clausula non requiritur in omnibus gradibus , sed tantum in quibusdam propinquioribus , v. g. in secundo & tertio a communi stipite : quia quo propinquior est consanguineorum vel affinium gradus , eo major & urgentior requiritur causa ad dispensandum .

Quarta causa est *incompetencia dotis* oratricis , quæ vel indotata manebit , vel saltem idoneam & statui suo convenientem fortunam non inveniet , nisi consanguineo vel affini nubat . Et hæc causa admodum iusta est , ne puella si innupta manserit , incontinentiæ periculum subeat ; si vero viro inæquali nupserit , misere vivat , cum inæqualia conjugia tristes effectus parere consueverint . Ceterum nihil interest , an oratrix dotanda sit ab eo ipso , cui nubit , an ab alio , qui eam in gratiam matrimonii hujus dotare velit . Ita Corradus Lib. 7. cap. 2. num. 48. ubi duo addit non prætermittenda . 1. non vitiari dispensationis Breve , etsi is , qui puellam ducere vult , asserat se eam dotare velle , cum tamen id alius in oratoris gratiam facturus sit : quia mendacium istud est in re , quæ nihil ad dispensationem confert . 2. dotem , quæ sufficit ut puella virum sibi parem ducat in vicinia , vel alio quovis loco extraneo , sed quæ insufficiens est ut eadem nubat viro pari in proprio loco originis , merito judicari incompetentem . Probatum hæc decisio ex declaratione Cardinalium superius adducta , & ex rationibus ibidem allegatis . Idipsum docet Sanchez Lib. 8. disp. 19. num. 16.

Idem cum prædictis auctoribus dicendum , si femina dotem quidem habeat , sed adeo litibus involutam , ut ipsam sine studio viri solertis & industrii recuperare , tueri & conservare non possit . Si enim vir litem in se suscipere , & ratione vel peritiæ , vel auctoritatis qua pollet , eandem ad

felicem exitum conducere valeat, merito postulabitur & obtinebitur dispensatio, quia pietatis est mulieri auxilio destitutæ, ne bonorum jacturam subeat, provide opitulari. Idipsum a fortiori verum erit, cum lis eo matrimonio, & non aliter extingui potest, quia subintrat tunc alia dispensandi causa, nempe bonum pacis.

Duo hic moventur dubia. Primum est, an dote carere censeatur puella quæ satis habet boni ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat consanguineo vel affini, se ditiori aut potentiori, qui nuptias ejusdem exoptat. 2. an etiam dotem non habere dicenda sit ea quæ quidem de facto nihil possidet, sed parentes habet divites.

R. Ad 1. negative. Neque enim ea est Ecclesiæ intentio, ut faveat puellis gradum superiorem ambientibus, sed tantum ut easdem liberet a periculo incontinentiæ, & ab incommodis, quæ disparia conjugia concomitari solent: atqui ab utroque periculo liberantur, cum viris nubunt ejusdem secum conditionis, & fortunæ; ergo. Ita Pontius Lib. 8. cap. 1. num. 23. Sanchez ibid. num. 17. Reiffenstuel tom. 4. in Appendice n. 89. & alii contra Navarrum, Ledesam, &c.

R. Ad 2. etiam negative cum sanioribus Jurisconsultis, quos sequitur Pontas v. *Dispense de marriage*, cas. 20. Ratio est, quia puella quæ divites habet parentes, jus habet eisdem compellendi ut idoneam dotem juxta facultates suas sibi subministrarent, prout habetur I. fin. Cod. *De dotis promissione*. Hinc Corradus Lib. 7. cap. 2. nu. 23. *Parum refert*, inquit, *quod juxta præsentem statum nihil habeat illa, quæ jus habet succedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam statim juxta ipsius patris qualitatem . . . quod procedit etiam si pater ob aliquam causam recusaret illam dotare . . . unde in hoc casu destinatum habetur pro facto*. Idipsum docet Fagnan. in cap. 1. *De magistris* num. 6. *Divitiæ patris*, inquit, *arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis*.

Aliter discurrendum erit 1. si pater sit quidem dives, sed plures habeat filios, quibus, præsertim masculis, non tantum dare queat, quantum dandum est filiz, ut hæc juxta statum suum nubat. Ratio est, quia pater non tenetur puellam ceteris filiis præponere, imo nec id aliquando posset sine injustitia: unde tunc re ipsa verum est, filiam dote congrua carere. 2. si puella, licet moralem dotis sive ex testamento sive aliter consequendam certitudinem habeat, aut habere se credat, iis tamen bonis nonnisi post tempus moraliter longum potiri debeat. Ratio est; tum quia cum ad ista nullum adhuc jus habeat, & hominis voluntas mutari possit, vere adhuc dicitur pauper & dotis inops; tum quia cum onera matrimonii statim ac ipsum matrimonium incipiant, statim requiritur dos in re præsens, non autem sufficit futura in spe. Ita ferme Sanchez, Pontius &c.

Ex quibus cum prædictis Theologis colliges, quod si, ut sæpe contingit, parentum bona ita se habeant, ut ii, dum vivunt, non possint spoliare se parte bonorum ad competentem filiz dotem necessaria, filia censebitur carens dote: quia ex bonis aliquando solum adventuris, & quæ hic & nunc moraliter loquendo a parentibus dari non possunt, non possunt actualia matrimonii onera sustineri. De his utiliter consuletur Sanchez Lib. 8. disp. 19. num. 52. &c. Pyrrhus Corradus Lib. 7. cap. 2. num. 21. qui merito notat incompetentiam dotis causam esse

esse admodum difficilem verificatu, & circa quam magna opus est attentione ut devitentur fraudes, quæ desuper evenire possunt, cum oratorum; necnon ipsius executoris animarum iactura. Addit idem falli eos, qui incompetentiam dotis cum paupertate confundunt, eamque satis esse credunt ut oratores evadant soltam solutionem expensarum in dispensatione requisitarum. Alias plures causas distinctim affert Pyrrhus Corradus quæ ad prædicias referri possunt.

Quinta causa est *bonum pacis*, sive inter regna, sive etiam privatas inter familias gravibus a sese invicem odiis diffitas, vel prope diem disjungendas, instaurandæ vel confirmandæ. Hæc causa æquitati omni consentanea est, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2. quia in id præcipue sollicita esse debet Ecclesia, ut inter Principes, & inter privatos firmet pacem, qua nullum homini præstantius in hac vita bonum contingere potest. Porro cum de inimicitibus jam existentibus agitur, necesse est eas coram eo, qui ad dispensationem delegatur, in specie, & non in genere solum, *plene & concludenter omnino probari per testes super dictis inimicitibus deponentes, adjecta qualitate & causa inimiciarum; hæc enim non præsumuntur, cum sint facti.* Ita Pyrrh. Corradus num. 71.

Sexta causa est *ætas puellæ* annum vigesimum quantum excedentis. Hæc causa per se solum non sufficit in gradibus proximioribus, puta in secundo, vel in primo & secundo; sufficit tamen in aliis; idque eo magis, quo plus recessit puella ab ætate annorum duodecim, qua nubilis esse incipit. Ratio est, quia est locus timendi, ne puella diu marito destituta, in suum corpus peccet, aut sine parentum consensu nubat. Unde dispensationes hic facilius indulgentur, quinimo minor ab Officiariis Romanæ Curia exigitur compositio, quam in causis hætenus expositis, ut docet Pyrrhus Corradus. Cum autem in supplicatione præmittatur oratricem *hætenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenisse*, dubitari posset an dispensationis executor teneatur inquirere, num oratrix sufficientem in inquirendo viro diligentiam impenderit. Respondet P. Corradus num. 93. satis esse, ut puella ætatis excessum probet; nec requiri ut stricte maritum quæsierit; quamquam necessario supponendum sit eam morali in perquirendo viro diligentia usam esse; quod etsi probare non teneatur, verum tamen esse debet a parte rei. Hæc causa ætatis nunquam admittitur in muliere vidua, quæ ad secundas nuptias convolare vellet. Ita idem ibid. num. 85.

Septima causa est *periculum vite*, & id dupliciter contingit. 1. cum puella commoratur in loco ad litus maris sito, ac propterea continuis piratarum ac Infidelium invasionibus obnoxio; unde sit ut neminem nisi consanguineum invenire commode possit, qui secum in eodem loco commorari velit. 2. cum quis commisit crimen poena capitali dignum, quod tamen familia condonare parata est, si hanc vel illam e consanguineis suis ducere velit. Hæ causæ iustæ sunt; quia æquum est ut cum iis dispensetur, qui sine gravi incommodo legibus Ecclesiæ obsequi non possunt.

Octava causa quæ præcipue apud Belgas & Germanos viget, est *periculum seductionis*, cum nempe oratores matrimonio jungi cum consanguineis intendunt, ne cum Hæreticis, aut de hæresi suspectis jungi

cogantur. Hæc causa nulla æquior fingi potest; cum matrimonia Catholicos inter & Heterodoxos, sive ratione contrahentium, sive ratione prolis, plena sint periculis.

Nona causa est *conservatio bonorum in eadem familia*. Ratio est; tum quia exigit bonum publicum ut familiæ locupletes integræ conferrentur; tum quia ampla unius familiæ bona, ad aliam transire & devolvi non solent sine gravibus litibus, & magno familiæ totius dispendio: unde causa hæc reducitur ad *bonum pacis*. Eadem tamen causa in gradibus propinquioribus, puta in secundo, vel in secundo & tertio, non admittitur sine maximis favoribus, ait Corradus ibidem num. 101.

Decima causa præcedenti affinis, est *illustris familiæ conservatio*; & id rationi admodum consonat; cum & illustres familiæ publicæ rei plurimum inserviant, & homines præsertim nobiles admodum anxii sint & solliciti, ne principalis eorum domus extra familiam suam alienetur; ad quod facit id Jeremæ cap. 5. *Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos*.

Undecima causa est *excellencia meritorum*; eos enim, qui de Ecclesia sive in bello contra Infideles & Hæreticos, sive in legitima iurium ejusdem defensione bene meriti sunt, ab Ecclesia remunerare decet, ut alii iisdem exemplis ad similia facinora accendantur. Hæc tamen merita ab executoribus Rescriptorum Apostolicorum verificanda sunt, ut bene notat Pyrrh. Corradus n. 110.

Duodecima causa est, cum *oratrix filiis ex alio viro procreatis gravata est*, & orator eorundem curam suscepturum se spondet. Hæc causa facile non admittitur sola, & nunquam admittitur, nisi postquam orator idonee *cavit se dictis filiis alimenta præstaturum*.

Decima tertia causa est, cum contrahentes *ex certis & rationabilibus causis moventur* &c. & hæc dispensationum species vocatur, *sine causa*; non quod omni causa careant, sed quia oratores easdem causas Pontifici propositas, executori aperire non tenentur; unde nec is earundem verificationem exigere debet, non obstante clausula, *diligenter informes*; prout Romæ judicatum fuit, referente Pyr. Corrado ibidem.

Causæ infamantes quinque recensentur a Pyrrho Corrado; eaque ad tres reduci possunt.

Prima est, cum partes ob nimiam in colloquiis & tota agendi ratione familiaritatem, seclusa tamen copula, vicinæ scandalum dederunt; adeo ut nisi ambæ coniungantur, futurum sit, ut puella neminem inveniat cui nubere possit.

Secunda est, cum partium familiaritas eousque progressa est, ut prolem habuerint; itaut non aliter quam mutua partis utriusque conjunctione scandalo inde procreato occurrì possit.

Tertia est, cum partes licet consanguineæ vel affines matrimonium contraxerunt, nec jam a se invicem sine gravi scandalo aut dispendio possunt separari. In his autem casibus exprimendum est, an partes impedimentum ante nuptias cognoscerent, an dumtaxat cognoverint post contractum matrimonium; an statim ac ejus notitiam habuerunt, ab omni commercio carnali abstinuerint; an eo sine peccaverint, aut nimia

mia usæ fuerint familiaritate, ut facilius Apostolicam Sedem flecterent, & optatam dispensationem consequerentur.

Sane, ut jam ab anno 1536. annotavit Concilium Colonienſe p. 1. cap. 33. graviter errant, qui nulla, vel minus legitima, vel ficta causa exhibita dispensationes extorquent. Quis hujusmodi deceptores, apud Deum qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur, securos dixerit? Summopere igitur Rescriptorum Apostolicorum executores, examinare ac scrutari debent, an preces veritate nitantur: cum & id districte mandet Romanus Pontifex, & de hoc eorum conscientiam expressissimis verbis oneret. Cavere etiam debent, qui dispensationes quærent, ne ad eos recurrant Bancarios, qui, ut obviam quamque lucri occasionem arripiant, supplicationes ad arbitrium fingunt, idque iis inferunt, non quod veritati congruat, sed quod certo consequendæ dispensationi necessarium sit.

An consanguinei qui aliquam ex prædictis habent dispensationis obtinendæ causam, sed prævium, quem commiserant, incestum non expresserunt in supplicatione, valide contrahant, expendam cap. 16. articul. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cognatione spirituali.

Cognatio spiritualis est conjunctio & propinquitas, quæ contrahitur ratione Baptismi & Confirmationis. Cum enim Baptismus sit spiritualis quædam nativitas & nova generatio, in qua tum baptizans tum susceptores, patrum vicem gerunt, indecens esset, ut qui baptizati sunt, aut a sacro fonte suscepti, eos in matrimonium ducerent, a quibus vel baptizati, vel suscepti fuere. Hinc difficiliter dispensat Sedes Apostolica in impedimento illo, quam in impedimento cognationis carnalis: quin & tradit Fagnan. in cap. *Ex litteris. De cognat. spiritual.* Gregorium XIII. noluisse dispensare cum puella, quæ novennis infantem e sacro fonte levaverat, ut cum eo jam adulto contraheret, quia difficiliter solvitur vinculum cognationis spiritualis, quam carnalis. Idem servata proportionem dicendum de Confirmatione, quæ quoddam est Baptismi complementum.

Jure antiquo late diffundebarur cognatio spiritualis: sed volens sancta Synodus Tridentina incommodis inde frequenter exurgentibus providere, statuit sess. 24. cap. 2. ut unus tantum, sive vir, sive mulier vel ad summum unus & una, baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum, necnon & illius patrem & matrem: necnon inter baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem tantum, spiritualis cognatio contrahitur Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem & confirmatum, illiusque patrem & matrem, ac tenentem non excedit, ait ibidem Tridentinum.

Ex his colliges 1. eos, qui nomen dumtaxat imponunt infanti jam domi baptizato, cum nempe solemnes Baptismi cæremoniæ adhibentur in Ecclesia, nullam contrahere cognationem spirituales: quia tunc non susci-

suscipiunt infantem e sacro fonte ; quod tamen requiritur a Concilio Tridentino . Imo existimant multi, prædictam cognationem non contrahi ab iis, qui infantem susciperent extra Baptismum solemnem ; quia tunc non sunt vere patrini : certe multis in Diœcesibus, ut v.g. in Parisiensi vetitum est, ne admittantur patrini, si Baptismus conferratur extra Ecclesiam.

Frustra objiceretur, eum, qui privatim baptizat, vere contrahere cognationem spirituales ; eamque proinde contrahi debere ab eo, qui privatim suscipit . Nulla enim est inter utrumque paritas ; quia qui privatim baptizat, vere baptizat, & perinde ac si solemniter baptizaret : at vero qui privatim tenet, seu suscipit, non suscipit eo modo, quo est ab Ecclesia constitutum . Hæc opinio, etsi Tournelio displicere videtur, tuta est in praxi ; eamque admittunt Bonacina, Soto, Salamanticenses cap. 12. num. 32. & auctores Collat. Paris. tom. 2. pag. 277. & Andeg. tom. 2. pag. 317. quibuscum notandum est, eum qui Baptismi instrumenta conficit, exprimere debere infantem jam antea domi baptizatum esse, ut in posterum intelligatur, eos, qui honoris causa eidem nomen imposuere, nec vere fuisse patrilinos, nec cognationem ullam contraxisse.

Colliges 2. Tutius esse, ut qui infantem sub conditione baptizatum susceperunt, prædictam cognationem contraxisse supponantur, quia dubium est, an hujusmodi Baptisma valeat ; in dubio autem pars tutior tenenda est . Ita Silvius, auctor Collat. Andegav. ibid. pag. 318. & alii non pauci cum iis. Contrarium sentit auctor Collat. Paris. communi hoc nixus principio, quod in odiosis verba legum stricte sint interpretanda . Fatetur tamen ad conscientiarum pacem satius esse, ut obtineatur dispensatio ab Episcopo, qui eam propter dubium concedere poterit . Si Baptisma alicui secundo & invalide conferretur, nulla ex eo cognatio exurgeret.

Colliges 3. Tutius etiam esse, ut qui per procuratorem puerum susceperunt, spirituales cognationem contraxisse credantur . 1. quia ex regula Juris : Qui per alium facit, per se ipsum facere censetur . 2. quia is solus ex citato Tridentini capite cognationem spirituales contrahit, qui a parentibus aut ab iis, quorum interest, *designatus est* ad levandum infantem : unde si alii *extra designatos baptizatum tetigerint, spirituales cognationem nullo pacto contrahunt*, ibid. jam vero procurator designatus non est ad tenendum infantem, sed ille solum, cujus is vices gerit ; ergo ille solum, non autem procurator, cognationem hanc contrahere debet . 3. quia Navarrus & Fagnan. in cap. *Veniens*, tit. *De cognatione spirituali*. affirmant id ita definitum esse a Congregatione Cardinalium . Contrarium censent alii quidam Theologi, quorum opinionem in Synodalibus Statutis amplexus est Cardinalis le Camus : quapropter opinio nostra, etsi verior nobis appareat ut & communior, haud tamen certa omnino & inconcussa judicari potest ; unde censemus cum Haberto, occurrente hujusmodi casu ad Episcopum confugiendum esse, qui in dubio dispensare potest . Farentur tamen omnes eum, qui delegatur ab alio ad conferendum Baptisma, cognationem contrahere, quam non contrahit ipse delegans : quia nimirum delegatus nomine Christi ipsius, non autem
nomin-

nomine delegantis baptizat; secus de procuratore, qui non suo, sed illius, cujus vices agit, nomine baptizatum suscipit.

Ex hac decisione duo sequi videntur, 1. quod si civitas quædam, puta Parisiensis, infantem de fonte sacro per aliquem a se deputatum levaret, tunc singuli, qui ejusdem civitatis corpus constituunt, prædictam cognitionem contraherent. 2. quod ad eandem contrahendam nec requiritur nec sufficiat contactus physicus, ut perperam docent cum aliis pluribus Bonacina & Salmanticenses a quibus merito recedunt Tannerus, Layman, & Pirhing. in Lib. 4. Decretal. tituli XI. numer. 37. Utrumque vel uno procuratoris, de quo statim loquebamur, exemplo manifestum est: unde etiam inferes eos, qui in levando infante patrinum & matrinam adjuvant, etsi physice tangerent infantem, nullam tamen hinc cognitionem contrahere; nisi & ipsi vere patrini sint: quia etsi vetitum sit a Synodo Tridentina, ne idem puer plures habeat patrilinos, si tamen plures ab imperito vel nimis timido Parocho admitti contingat, omnes cognitionem contrahunt, quia omnes eodem modo infantem tenent. Quod si plures a parentibus designati fuerint, & Parochus unum dumtaxat & unam admiserit, ii soli cognitionem contrahent; quia cum penes Parochum sit eos admittere, quos volet, ut servetur Concilii Tridentini Decretum, ipsa patrini non erunt, quos ille iusta de causa rejecerit. Ita Sanch. & Bonac. numer. 26.

Dixi, quos iusta de causa rejecerit: quia si Parochus ex odio, aut alio quopiam simili motivo eos rejiciat, qui a parentibus designati fuerint, & ii invito Parocho infantem levant, vere tamen patrini erunt, veramque cognitionem contrahent.

Hic notandum multos esse, qui cum Bonacina docent, eos, qui adhibent vel admittunt plures patrilinos mortaliter peccare, quia Ecclesia præceptum transgrediuntur in re magni momenti, ex cujus transgressione multiplicantur cognitiones ad dirimendum matrimonium sufficientes. Addit idem Theologus, Episcopum in hac lege, utpote quæ a Concilio Trident. generali lata fuerit, dispensare non posse; idque definitum esse a Congregatione Cardinalium, prout etiam notat & docet Sanchez disp. 57. num. 7.

Colliges 4. Eum, qui in casu necessitatis baptizat puerum, veram cum eo affinitatem contrahere; quia vere baptizat, & aliunde jus non distinguit inter baptizantem cum necessitate, & baptizantem sine necessitate. Si tamen pater in casu necessitatis prolem propriam, modo tamen legitimam, baptizaret, nullam cum uxore sua cognitionem contraheret, prout definit Joannes VIII. cap. 7. xxx. qu. 1. quod si id faceret extra casum necessitatis, & ex malitia, ut scilicet a conjugis thoro abstineret, teneretur eidem, ut antea, reddere debitum, ne commodum reportaret ex fraude sua, sed deinceps exigere non posset.

Dixi, prolem legitimam: quia qui, etiam in necessitatis casu, concubinae suæ, imo & cujusvis alterius mulieris filium baptizaret, eandem valide ducere non posset absque prævia dispensatione; quia cognitionis spiritualis vinculum pro iis solummodo sublatum est, qui proprios eoque legitimos filios in casu necessitatis baptizant: quod in neutro casu

mox

mox allato locum habet. Ita Navarrus cap. 16. Manual. numer. 34. Fagnan. Habert &c.

Sed quid juris si Titius aliquem suscipiat ex errore personæ?

R. Error facti impedit, siue in parte respectu propriæ prolis, siue in alio quocumque, ne impedimentum cognationis spiritualis contrahat.

Prob. 1. pars ex cap. 2. *De cognat. spiritual.* ubi sic loquitur Alexander L. 4. tit. III. *Si vir vel mulier ex ignorantia filium suum de sacro fonte suscepit, eos ignorantia excusare videtur.*

Prob. 2. pars. Quia etsi ad contrahendam cognationem hanc necessaria non sit intentio ejusdem contrahendæ, ut male censent aliqui apud Sanchez lib. 7. disp. 58. at certe necessaria est intentio fungendi munere patrini, cum nemo simpliciter invitus possit patrinus constitui: sed qui per errorem levat filium Petri, existimans se levare filium Joannis intentionem hanc non habet; ergo non contrahit cognationem spirituales cum filio aut parentibus Petri; neque etiam cum filio aut parentibus Joannis, quia revera non suscipit filium Joannis: secus dicendum; si habeat intentionem suscipiendi puerum præsentem, quisquis ille sit. Ita Sanchez ibid. num. 7. Bonacina num. 17. & alii passim. Longe alia est ratio de eo, qui baptizat filium unius, credens se alterius filium baptizare; quia minister Sacramenti tenetur habere animum & intentionem baptizandi personam præsentem, quæcumque ea sit, ne irritum faciat Sacramentum.

Colliges 5. Baptizatos omnes, & eos ex iis etiam qui de jure in patrilos assumi non debeat, vere tamen cognationem prædictam contrahere; unde ei subjacent non solum Religiosi & Abbates, quibus ex cap. 104. dist. 4. *De consecrat. non licet de Baptismo suscipere filios, nec commatres habere*; sed etiam Hæretici, qui baptizant aut suscipiunt; quia vi Baptismi Ecclesiæ legibus obnoxii sunt.

Aliud esset propter oppositam rationem de Infideli, qui puerum baptizaret, aut forte susciperet; unde tunc nulla exurgeret cognatio ipsam inter & baptizatum, ac baptizati parentes. Idem dicendum, si vir Fidelis baptizet, aut suscipiat filium femina Infidelis; unde sine dispensatione ducere posset hancce feminam, si eam ad fidem converti contingeret: quia nullum præcessit cognationis impedimentum; nec hujusmodi impedimentum postea suboritur ab ejus ad fidem conversione, cum non firmetur tractu temporis quod ab initio non subsistit. Ita iidem Doctores.

Colliges 6. Susceptores, seu patrinum & matrinam, simul matrimonio jungi posse, quia nulla eos inter exurgit cognatio; unde non raro in susceptores admittuntur qui se ad nuptias inquirunt. Porro etsi uxor cum marito nulla auctoritate prohibeatur in baptismo puerum suscipere, ut habetur cap. 6. xxx. qu. 4. satius tamen est ut utrique insimul ad hoc aspirare minime præsumant. Quin & aliquæ sunt Dioceses in quibus uxori & marito alienum puerum tenere non licet; prout observat Bonacina num. 5.

Quod dictum est de cognatione spirituali exorta ex Baptismo, idem dicendum de cognatione exorta in Confirmatione. Ex ea tamen raro hodie nascitur impedimentum; quia consuetudo patrilos & matrilas adhi-

adhibendi in Confirmatione, pluribus in locis obsolevit. Unum addere placet, controversi inter Theologos, an non confirmatus, qui puerum in Confirmatione suscipit, prædictam cognationem contrahat cum eodem puero, ejusque parentibus. Negat Sanchez disput. 60. num. 20. propter hæc verba cap. 102. *De consecrat. dist. 4. In Baptismo vel in Chrismate non potest alium suscipere in filium ipse qui non est baptizatus vel confirmatus*; ubi non magis vere patrinus in Confirmatione declaratur, qui non est confirmatus, quam in Baptismo qui necdum est baptizatus. Si tamen Episcopus, qui confirmatus non esset, Confirmationem conferret, quia verum conficeret Sacramentum, veram contraheret affinitatem.

Multa hic de patrinis, eorum qualitatibus & obligationibus exscribi possent, circa quæ & populos & Pastores ipsos erudiri & commoneri sæpius necessum esset: sed hæc consulo prætermittam, quia uberior eorum indagatio pertinet ad Tractatum de Baptismo. Sit igitur

CONCLUSIO. Cognatio spiritualis jure solum Ecclesiastico matrimonium dirimit; adeoque impedimentum hoc ab Ecclesia relaxari potest.

Prob. 1. quia nulla impedimenti hujus in monumentis priorum trium Ecclesiæ seculorum vestigia apparent: porro impedimentum jure naturali constitutum puriori Ecclesiæ ævo ignotum non fuisse.

Prob. 2. quia impedimentum, quod Ecclesia vel extendere, vel pro mutua restringere potest, non est ab ipso jure naturali constitutum: atqui tale est impedimentum cognationis spiritualis, quod olim multo latius quam nunc extendebatur. Triplex enim jure antiquo erat cognationis spiritualis species, nimirum paternitas, compaternitas, & fraternitas. Paternitas erat non solum inter baptizantem & baptizatum, confirmantem & confirmatum, patrilinos & baptizatum vel confirmatum; sed etiam inter baptizatum aut confirmatum, & uxorem & filios sive patrini, sive baptizantis, sive confirmantis, si is uxorem & filios ante Episcopatum habuisset. Compaternitas erat inter parentes naturales baptizati vel confirmati, & parentes ejus spirituales, scilicet baptizantem, vel confirmantem, & patrilinos Baptismi vel Confirmationis, horumque omnium uxores, etiam si commatres non fuissent; idque non solum, ut nunc, relative ad carnales pueri baptizati vel confirmati parentes, sed etiam relative ad baptizantem vel confirmantem. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis vel confirmantis; vel patrinoꝝ ex una parte, & ipsum confirmatum, vel baptizatum ex altera parte: atqui Ecclesia impedimenta hæc tam late diffusa, pro nutu, vel potius pro sapientia sua temperavit, partim ea auferendo, partim ea restringendo. Hodie enim penitus sublata est fraternitas; unde baptizatus & confirmatus nullam omnino contrahunt cognationem cum filiis baptizantis, confirmantis, aut patrinoꝝ. Paternitas autem & compaternitas restrictæ sunt, ne ad uxores transfundantur: insuper vero compaternitas jam non contrahitur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrilinos; ergo signum est quod impedimentum hoc ab Ecclesia dependeat, & proinde ab ea possit relaxari: atque id docet S. Thomas in 4. dist. 42. q. 1. art. 1. quem omnes sequuntur.

Unum

Unum observatu superest, ei nempe, qui carnaliter cognovit personam, cum qua spiritali cognatione junctus erat, si dispensationem obtinere velit, non cognationem modo, sed & crimen admissum, in supplicatione exprimendum esse. Is enim constans est Curia Romanæ stylus: stylus autem jus facit. Ita Corradus Lib. 8. cap. 8. num. 12.

ARTICULUS TERTIUS.

De cognatione legali.

Ad tit.
XII. L.
IV. De
cognat.

Cognatio seu affinitas legalis, sic dicta quia Principum legibus primitus constituta est, est ea, quæ oritur ex adoptione. Adoptio autem definitur a S. Thoma in 4. distinct. 42. quæst. 2. artic. 1. *Extranea persona in filium, vel nepotem, filiam vel neptem; vel deinceps legitima assumptio.*

Dicitur 1. *assumptio*, id est electio: cum enim naturali quadam proensione exquirat homo in posteros sua bona transfundere, merito sanctum est, ut qui naturalibus liberis orbatum sunt, suæ possint successioni consulere, alios in filios adoptando: unde hic ars defectum naturæ supplet; quæ enim adoptio, quasi artificialis quædam generatio.

Dicitur 2. *Assumptio legitima*, quia debet esse facta secundum leges tam civiles quam canonicas.

Dicitur 3. *Assumptio personæ extraneæ*, id est personæ, quæ non est in potestate adoptantis, ut in ea sunt hæres vel filius: unde persona etiam consanguinea adoptari potest, quia est extranea hoc sensu, quod eo careat conjunctionis gradu, ad quem adoptatur.

Dicitur 4. *In filium vel nepotem, vel deinceps*, quia ex Leg. *Nec apud, Cod. De hered. institut.* non potest quispiam adoptari in fratrem, vel parentem.

Adoptio duplex distinguitur: *perfecta*, quæ *abrogatio* seu *arrogatio* nuncupatur; & *imperfecta*, quæ etiam dicitur *simplex adoptio*, vel *adoptio in specie*. Perfecta ea est, per quam adoptatus transit in adoptantis potestatem, instar filii naturalis; estque ejus hæres necessarius ab intestato; ex testamento autem, in quarta bonorum parte. Imperfecta est ea, per quam adoptatus non transit in potestatem adoptantis, neque est hæres ejus necessarius ex testamento, bene tamen ab intestato. Adoptio perfecta nonnisi Principis auctoritate fieri potest; imperfecta vero, cum magis sit dispositio quædam ad perfectam adoptionem, quam adoptio vera, non indiget auctoritate Principis, sed solius Magistratus. Plura de utriusque discrimine & conditionibus videbis apud Sanchez, eodem Lib. 7. disp. 63.

Ut intelligatur quousque legalis cognatio ex adoptione proveniens matrimonium dirimat, notandum est, in ea tres distingui lineas, sicut in cognatione naturali. Prima, quæ vocatur *paternitas*, est quasi linea recta, & reperitur inter adoptantem, & adoptatum ac descendentes ex adoptato filio (non item ex adoptata filia) in ejus potestate existentes. Secunda, quæ dicitur *fraternitas*, est transversa seu collateralis, & hæc stat inter adoptatum & filios, sive carnales, sive legales adoptan-
tis:

V. Inst.
tit. De
adopt.

tis: potest enim quis plures adoptare personas; potest etiam aliquando qui naturales habet filios, habere & adoptivos, ex Institutis §. 2. *De nuptiis*. Tertia imitatur affinitatem carnalem: & est inter adoptantem, uxoremque adoptati ex una parte; & adoptatum uxoremque adoptantis ex altera parte. His positis

Certum est 1. Cognationem legalem dirimere matrimonium, in linea recta, unde adoptans eam ducere non potest, quam adoptavit: ita habetur c. 1. xxx. q. 3. An autem legalis cognatio usque ad quartum gradum in linea recta matrimonium dirimat, sicut & cognatio carnalis, disputatur. Affirmant Tolet. Valentia, Navar. & alii quidam, hoc nixi principio, quod cognatio legalis imitetur carnalem. Verum hæc ratio probaret cognationem legalem in linea etiam transversa matrimonium usque ad quartum gradum dirimere, quod tamen falsum est. Quapropter admodum probabile est, quod docent Sanchez disp. 63. n. 34. Salmanticenses cap. 12. num. 43. cognationem hanc ultra primum gradum non extendi: quia Jus civile, quod in hac materia a Jure canonico confirmatum est, de solo priori gradu loquitur. Sed caute notandum est cum prædictis auctoribus, cognationem hanc extendi ad eos omnes qui ipso adoptionis tempore sunt sub potestate adoptati, quia ii omnes una cum eo cui subsunt, adoptati censentur.

Certum est 2. Quidquid nonnulli reclament, cognationem legalem in linea transversa matrimonium dirimere: unde filius naturalis illius, qui puellam adoptavit, eandem in uxorem ducere non posset; ita colligitur ex cap. unic. *De cognat. legali*.

Certum est 3. Affinitatem legalem inter adoptatum & uxorem adoptantis ex una parte, & inter adoptantem & uxorem adoptati ex altera, matrimonium dirimere; idque, licet in jure clare expressum non sit, admitti debet, tum ob unanimum Doctorum consensum; tum propter generalem Ecclesiæ consuetudinem, quæ impedimenta ut auferre, sic & inducere potest.

Id porro inter impedimenta in tribus prædictis lineis contracta, discriminis est, quod adoptio in linea transversa non dirimat perpetuo matrimonium, sed *quandiu ipsa durat adoptio*; prout habetur citat. capit. unic. *De cognation. legali*. Unde si adoptans moriatur, aut emancipetur ejusdem filia naturalis, vel filius adoptivus, potest inter hunc & illam matrimonium absque dispensatione contrahi, ut patet ex cap. 6. xxx. q. 3. At vero eadem adoptio, tum in linea recta, tum in linea quasi affinitatis, matrimonium dirimit in perpetuum; hoc est etiam post dissolutionem adoptionis; & emancipationem adoptati. Cujus differentię hæc est ratio, quod adoptatus cum uxore sua, perpetuam adoptanti ejusque uxori reverentiam debeat. Secus si adoptatus comparetur cum filiis adoptantis: cum enim filiatio hæc mere sit interpretativa, multo minorem inducit reverentiam; unde una cum adoptione, cui innitur, cessare debet. Ita Sanchez disp. 63. num. 24. idem repetit Pirhing. hoc tit. n. 8. præverat S. Thomas q. 57. art. 3.

Duo hic moventur dubia, 1. an nomine filiorum adoptantis intelligantur alii ejus filii etiam adoptivi, vel spurii. 2. an adoptio imperfecta eodem modo matrimonium dirimat, quo perfecta.

Resp.

Resp. ad 1. negative; unde adoptati matrimonium inire possunt vel inter se, vel cum illegitima adoptantis prole: tum quia id nulla lege prohibitum ostenditur; tum quia filii illegitimi pro filiis non censentur quoad effectus civiles: neque transeunt in potestatem patris, Instit. *De nuptiis*, §. 13. atqui cognatio legalis solum contrahitur inter eos, qui sunt sub potestate adoptantis. Quia etiam de causa adoptans contrahere potest cum filia mulieris adoptatæ; quia mulier neminem habet in sua potestate, Instit. *De adoptionib.* §. Femina; ergo.

Resp. ad 2. probabilius videtur cognitionem matrimonii diremptivam non nasci ex adoptione imperfecta. 1. quia ex jure cognatio legalis inducitur solum per adoptionem propriam & simpliciter sumptam: atqui adoptio imperfecta, non est adoptio proprie & simpliciter sumpta; sed potius dispositio ad ipsam, ut docet S. Thomas hic q. 57. art. 1. ad 1. ergo. 2. quia impedimentum hoc eo fine inducitur est a Jure civili, & confirmatum a Jure Canonico, ut vitaretur periculum incontinentiæ ex nimia familiaritate inter hujusmodi cognatos imminens; atqui hoc periculum solummodo tale ac tantum imminet, quando adoptatus transit in potestatem & familiam adoptantis, quod non fit per adoptionem imperfectam, nam simpliciter adoptati non traduntur in familiam & domum adoptantis; ergo adoptio imperfecta, non parit impedimentum dirimens. Imo Sanchez, Ledesma, Perez, alique non pauci negant per eam induci impedimentum simpliciter prohibens.

Verum de his plus satis dictum est hætenus, quia adoptio legalem cognitionem pariens, jam nullibi viget in Gallia, & ne in iis quidem regionibus, quæ jure scripto utuntur. Equidem aliquando contingit apud nos, ut viri magnates, nomen suum, gentilitia stemmata, & opes suas in extraneos transfundant; quin & in Diocesi Santonensi, nonnumquam extranei ad hæreditatem una cum filiis dividendam vocantur: at nulla inde exurgit adoptio, nullum impedimentum, quod matrimonio adversetur; ita post Ferrieres auctor Coll. Paris. tom. 2. pag. 294. His omnibus præmissis, fit

CONCLUSIO. Impedimentum a cognitione legali procedens, per Ecclesiæ auctoritatem relaxari potest.

Prob. Quia impedimentum hoc neque naturali, neque divino jure institutum est, sed sola Ecclesiæ voluntate, quæ justas ea de re Principum sæcularium sanctiones confirmavit: atqui quod absolute pendet ab Ecclesia, ab eadem tolli potest; ergo.

CAPUT QUINTUM.

De impedimento criminis.

*Ad tit. 7.
Lib. IV.
Decret.*

ET si crimina multa, vis v. gr. & raptus, matrimonium faciant invalidum, ea tamen criminis nomine non intelliguntur in presenti. Quapropter hic per impedimentum criminis intelligitur illud, quod nascitur vel ex adulterio aut homicidio scorsim sumptis, vel ex utroque conjunctim. Hæc porro crimina matrimonium dirimunt in quatuor casibus, unde

Di-

Dicendum 1. matrimonium dirimi, quando quis adulterium committit, & promittit adulterz se ipsam post mortem mariti ipsius in uxorem ducturum esse. Ita expresse definit Innocentius III. cap. *Significavit*, *De eo qui duxit quam polluit*, & hæc est Galliarum Jurisprudencia, ut bene notat auctor Coll. Andeg. tom. 2. pag. 336.

Hinc neque sola contrahendi matrimonii promissio, criminis impedimentum parit, nisi accedat adulterium; neque solum adulterium, illud idem impedimentum producit, nisi accedat futuri matrimonii promissio, ut patet ex citato cap. *Significavit*, quo Concilii Triburigenis, matrimonia quæcumque inter adulteros irrita declarantis, temperatus est rigor ad mentem S. Augustini, qui Lib. 1. nuptiar. & concupisc. hæc habet: *Mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri potest verum connubium cum quo prius adulterium fuit*. Non ante tamen quam peracta penitentia matrimonium inire debent, qui etiam sine promissione ejusdem matrimonii adulterium commiserunt, & vicissim, ut definit Gregorius IX. capit. *Si quis uxore vivente*; h. t. & hæc promissio matrimonii post conjugis mortem ineundi, irrita est, sicut & promissio vacaturi beneficii, quia utraque dat locum oprandæ mortis alterius. Vide Pontas hic cas. 2.

An. 895.

Ut autem matrimonii futuri promissio adulterio conjuncta impedimentum inducat, oportet 1. ut ab altero complice vel expresse, vel implicite ac virtualiter acceptata fuerit; quia promissio sine acceptatione nullius est momenti, sed mera pollicitatio. Hæc autem acceptatio verbis aut signis exterioribus manifestari debet: neque enim sola sufficeret complicitas taciturnitas, tum quia in rebus nocivis taciturnitas non habetur pro consensu; tum quia lex humana actus mere internos non punit.

Oportet 2. Ut promissio etiam acceptata ante adulterium non revocetur; quia promissio revocata non magis subsistit, quam si facta non fuisset.

Oportet 3. Ut promissio conjuncta sit adulterio utrinque formali: non enim sufficeret ut duo proprium suum conjugium scirent, si neuter conjugium alterius cognoscat. Ita Jurisperiti & Theologi omnes, ex cap. 1. h. t. ubi res clare ab Alexandro III. decisa invenitur. Unde si quis vivente uxore, quam bona fide crederet mortuam, femina quæ vel libera esset, vel libera existimaretur, nuptias sub conditione coitus sponderet, nihil contraheret impedimenti.

Sed quid si adultera complicitis conjugium ignoret quidem, sed non nisi ex culpa sua, contraheretur hoc impedimentum? Contrahi negat Sanchez Lib. 7. disp. 79. num. 38. censetque ignorantiam, etiamsi crassa fuerit & supina, excusare. At ei credendum non est: tum quia a communi Doctorum sententia recedit, ut fatetur ipse; tum quia ignorantia voluntaria, nec a crimine, nec a criminis poena excusat. Ea igitur solum ignorantia in præsentem excusare potest, quæ ab alterius præcepti transgressione excusaret.

Oportet 4. Ut adulterium sit consummatum. Ratio est, quia dispositiones juris penales & odiosæ restringi debent, & strictè accipi: unde cum jura adulterium pure & simpliciter dictum exigant, non nisi

de consummato intelligenda sunt; atque hoc sensu Ecclesiæ canones a sanioribus Theologis explicantur: & vero non obest conatus, ubi injuria non habuit effectum, argum. cap. final. *De sponsal.* An autem ut adulterium censeatur consummatum, requiratur in præsentī materia, virilis feminis intromissio, an vero sufficiat sola feminei vasis penetratio, disputant Theologi. Solam istam sufficere docent non pauci contra Sanchez: tum quia ea ad adulterium verum sufficit; tum quia per novum feminis extra effundendi peccatum facile eluderentur Canones; ita Reinssuet.

Porro ut matrimonii promissio adulterio conjuncta pariat impedimentum criminis, non requiritur 1. ut sit sincera, sufficit ficta. Ficta enim promissio, quæ seria existimatur, æque ad adulterium vel homicidium impellere potest, ac si vera esset: ab his autem criminibus detertere voluit Ecclesia, cum impedimentum criminis constituit.

2. Neque etiam requiritur ut sit pura & absoluta, sed sufficit conditionalis: unde si quis commissio cum Bertha adulterio, eidem promiserit se post mortem ejusdem viri, eam esse ducturam, ea tamen conditione ut Bertha mille aureos sibi in dotem afferat, ex hac promissione quantumvis conditionata nascetur impedimentum dirimens, siue Bertha conditionem impleat, siue non; quia ut hujusmodi promissio matrimonium dirimat, necesse non est ut sit valida, cum siue absoluta sit, siue conditionalis, nunquam valida esse possit: & aliunde vel ad mortem sponsi, vel ad novum adulterium potenter incitet, quod leges cavere voluerunt. Ita Sanch. lib. 7. disp. 79. num. 111. Navarrus, Pontas, hic casus.

Imo etiam si conditio impossibilis esset, aut turpis, atque etiam contra substantiam matrimonii, nihilominus contraheretur hoc impedimentum, quia impedimentum hoc a promissionis valore non pendet.

Aliter dicendum esset 1. si alius adulter vel promissionem ob turpitudinem conditionis non acceptaret; vel ex ipsa conditione sentiret promissionem non serio, sed fictè & mendaciter fieri. 2. si conditio eo instituatur modo qui promissionem subvertat. Si qui spondet matrimonium feminæ quacum peccat, si vir ejus jam obierit, non contrahit impedimentum; quia vel feminæ hujus conjux obiit, vel vivus superest. Si obiit, promissio, ut pote post ejus obitum facta, non parit impedimentum; si vero nondum obierat, nihil promissum est. Idem est, juxta Sanchez, si adulter futurum matrimonium spondeat puellæ, si eam virginem deprehenderit, & hæc de facto a virginitate exidisse comperiatur; tunc enim nihil re ipsa promissum est; ubi autem est adulterium sine promissione, nullum exurgit criminis impedimentum: aliud est, si puella sit virgo.

3. Nihil etiam refert an promissio adulterium præcedat, an vero sequatur: tum quia Canones non distinxerunt inter casum, quo promissio adulterium sequeretur, vel præcederet; imo cap. fin. hoc ut impedimentum contraxisse dicitur, qui prius vel postea dum vixerit uxor illius, aliam adnervio polluxisset. Tum quia promissio adulterium subsequens, ad novum adulterium, imo & uxoricidium impellat; ergo cum eadem

dem debeat intelligi juris dispositio, ubi eadem est juris disponentis ratio, palam est quod Ecclesia quæ adulteria & homicidia coercere voluit, promissionem etiam adulterium subsecutam, inter matrimonii impedimenta recensuisse judicanda sit; & ita passim sentiunt Theologi & Canonistæ. Vide Pikler ibidem numer. 3. Collat. Andegav. pag. 338.

Sed disputant Doctores, an necesse sit ut promissio & adulterium durante eodem conjugio concurrant: an non vero satis sit ut v.g. Joannes sponsus Mariæ, qui vivente Maria absque promissione peccavit cum Clotilde, & defuncta deinceps Maria Annam duxit, tunc temporis absque novo adulterio nuptias promittat Clotildi, si utrumque Annæ supersisterem manere contingat.

Affirmant aliqui, quia tunc verificatur Joannem, dum in conjugio esset, & matrimonium promississe, & cum ea, cui illud promissit, adulterium commisisse; quod solum a sacris Canonibus requiritur. Hæc tamen opinio a majori Canonistarum parte rejicitur, & merito. 1. quia cap. 1. & final. hoc tit. clare requirere videntur, ut adulterium & futuri matrimonii promissio simul sub eodem matrimonio concurrant. 2. quia lex civilis & Ecclesiastica impedire voluerunt, ne quid contra vitam legitimæ conjugis attentaretur: atqui sola futuri matrimonii promissio, quæ in secundis nuptiis supervenit, non præbet fundamentum sufficiens metuendi uxoricidii; alioqui hæc promissio ab omni adulterio seclusa pareret impedimentum criminis, quod falsum est: aliunde vero adulterium, quod vivente prima uxore commissum est, non satis inducit ad inferendam secundæ uxori mortem: ergo ad minus dubium est, an in hoc casu incurratur impedimentum criminis; ac proinde qui rigidius sentiunt, suæ conscientiæ satis providebunt, si ad Episcopum pro obtinenda dispensatione recurrant.

4. Neque etiam requiritur, ut hæc matrimonii promissio sit mutua; unde sufficit promissio ab uno facta, & ab altero acceptata, absque eo quod nova fiat ex parte istius repromissio. Acceptatio enim istius æquivalere repromissioni, quidquid dixerint Enriquez & alii, quos late & solide impugnatur Sanch. eadem disp. 79. num. 20. & seq.

5. Neque etiam opus est, ut eadem promissio juramento confirmata sit. Tametsi enim Canones, cum impedimentum hoc explicant, sæpe his utantur verbis, *Si quis uxore vivente, fide data promissit*, haud tamen existimandum est eisdem requisivisse, ut promissioni accederet jusjurandum; cum ex communi loquendi usu, qui spondet vel promittit, *fidem dare* dicatur. Et certe qualitercumque promittatur matrimonium, militat eadem ratio, qua ducta fuit Ecclesia, ut hoc impedimentum induceret; nempe periculum interficiendi conjugis, spe incundi matrimonii. Atque hinc est quod prædicta Canonum verba hoc nostro sensu explicuerit consuetudo, & communis fere Doctorum sententia, a qua facile non est recedendum. Ita Paludanus, Major, Soto, alique complures, quos refert & sequitur Sanch. ibid. nu. 29.

6. Assertio nostra vera est, etiamsi vir & legitima uxor quoad torum separati vivant ex divortio, c. 4. hoc tit. item etsi nunquam cohabitaverint, ac proinde ratum duntaxat sit, non vero consummatum

eorumdem matrimonium; ita cum aliis P. Anaclet. Reiffenstuel Ordinis Minorum in hunc titulum; quo auctore in Germania & Italia famoso vix melius quisquam scripsit de matrimonio.

Dicendum 2. impedimentum criminis exurgere inter eos, qui legitimo matrimonio etiamnum conjuncti, novum scienter matrimonium contrahunt, vel potius contrahere attentant; ii enim neque secum invicem habitare possunt, quia posterius matrimonium nullum est & sacrilegum; neque etiam post legitimi conjugis mortem, simul conjungi possunt, ut patet. ex cap. final. hoc tit. & ex totius Ecclesiæ consensu. Ratio autem hujus impedimenti, eadem est, quæ præcedentis, nempe scilicet propter futuri matrimonii spem, detur anſa captandæ conjugum mortis.

Ad hoc impedimentum necesse est 1. ut secundum matrimonium (si tamen sacrilegum hoc facinus, matrimonium nuncupari potest) vivente prima uxore consummatum fuerit: si enim vel nunquam consummatum, vel non nisi post legitimæ conjugis mortem consummatum fuerit, quavis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit penitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod adulter post uxoris obitum cum adultera contraxit, dirimendum, c. fin. hoc tit.

Necesse est 2. Ut quæ contrahit cum adultero, prius ejusdem matrimonium cognoscat; alioqui enim ex bona sua fide excusatur, & cum eo jam soluto, potest contrahere si velit, prout definitum est ab Innocentio III. cap. *Veniens*, hoc tit. Imo non tantum inter tales verum deinceps matrimonium consistere potest, sed & tenetur verus adulter post suæ conjugis mortem eam ducere, quam matrimonii sui nesciam cognovit, si ei matrimonium sponderit, aut cum ipsa de præſenti contraxerit, c. 2. & penult. hoc tit. ubi hæc additur ratio, *Quia dignum non est, ut prædictus vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet*. Si tamen quæ bona fide contraxerat, reſcito adulteri conjugio, cum eodem maritaliter vivere perrexerit, jam contractum est hujusmodi impedimentum, ut docet auctor Collat. Andeg. ex cap. *Si quis uxore*.

Necesse est 3. Ut prius matrimonium validum fuerit; quia ceteroquin deesset adulterium. Nihil porro interest, an secundum matrimonium in facie Ecclesiæ contractum fuerit, an clandestine; cum ut per hujusmodi matrimonium inducatur impedimentum criminis, necessarium non sit, ut valeat, quandoquidem nunquam valere possit.

Dicendum 3. & 4. Impedimentum criminis contrahi aliquando per conjugicidium sine adulterio; aliquando non nisi per conjugicidium adulterio conjunctum.

Ut conjugicidium simplex, hoc est ab adulterio separatum, impedimentum dirimens inducat, requiritur, ut homicidium vel ab utroque eorum, qui matrimonium contrahere intendunt, vel saltem ab uno de alterius consensu peractum sit, & quidem cum intentione saltem in uno ducendi complicem, ut infra dicam cum Sanchez. Ut vero homicidium adulterio conjunctum, idem criminis impedimentum inducat, sufficit ut adulterorum alter, vel propriam uxorem, vel mulieris quam ducere intendit, virum interficiat, etiam absque ulla partis adulterantis parti-

pàrticipatione. Utrumque colligitur ex toto pene titulo, *De eo qui duxit in matrimonium, quam soluit per adulterium*; & ex modo dicendis elucescet. Duplicis porro hujusce impedimenti constituendi aequissima est ratio, quidquid in contrarium obganniant Lutherus & Melancton, nimirum ut praelusa matrimonii spe, praeludatur desperata suæ vel alienæ uxoris interficiendæ libido; qua nihil atrocius fingi potest eos inter, qui summo & arctissimo amoris nexu devinciri debeant. Jam vero ut materia hæc secundum se totam cognoscatur.

Not. 1. Ut impedimentum ex conjugicidio contrahatur, non requiri futuri matrimonii promissionem. Ita expresse habetur cap. *Super hoc*, tit. & fatentur omnes.

Not. 2. neque etiam requiri ut utraque pars sit Fidelis, unde si mulier Fidelis maritum occidat, ut nubat Gentili ad fidem convertendo, non statit matrimonium. Ita statuit Cælestinus III. c. 1. *De convers. Infidelium*, ubi omnino vetat, ne Christianæ quædam mulieres nubant Sarracenis, qui dum in captivitate essent, earundem viros, infidus & machinationibus ipsarum occiderant. Ecclesia enim, etsi nihil Gentilibus præcipere potest, potest tamen aliquid præcipere Christianis in ordine ad Gentiles; de quo vide Sanchez lib. 7. disp. 78. n. 3. & 4. ubi contra Palacios merito docet Ethnicum, qui uxorem interfecit, animo ducendi adulteram Infidelem, non fieri post susceptum Baptisma ad ineundum cum ipsa matrimonium inhabilem. Cujus rei hæc est ratio, quod cum uterque Infidelis esset, neuter Ecclesiæ legibus constringi potuit; neuter proinde impedimentum contraxisse censendus est.

Not. 3. Non etiam requiri ut conjux uxorem physice & propria manu occidat, sed satis esse ut moraliter, consilio nempe aut mandato, mortem ejus procuret, eique cooperetur: certe enim Christianæ mulieres, de quibus statim loquebar, non per se ipsas, sed Infidelium manibus, viros suos occiderant. Haud tamen sufficeret rati habitio, quæ non nisi ex sola juris fictione retrotrahitur, adeoque nec subjacet pœnis legum, nisi in casibus a jure diserte expressis.

Sed quid si consilio tuo, vel mandato nihil influxeris in conjugis mortem, puta quia is, cui consilium aut mandatum dedisti, jam ex se satis ad inferendam ei necem determinatus erat?

R. Nihil tunc contrahi impedimenti, sicut nulla contraheretur irregularitas aut restituendi obligatio. Idem dicendum si mos de facto secuta non fuerit, vel ex Medici aut Chirurgi inscitia secuta fuerit. Unde verba Canonum, qui de sola mortis machinatione mentionem facere videntur, intelligenda sunt cum effectu: atque ita docent universi pene Theologi cum S. Th. in 4. dist. 35. q. unic. Ratio est, quia in pœnalibus verba stricte intelligenda sunt, ac proinde de crimine perfecto & consummato, sicut jam dictum est de adulterio. Collat. And. p. 334. Duperrai pag. 220.

Hic porro notat Sanchez, non incurri impedimentum, nisi adulterium præcedat mortem alterius conjugis: unde si quis ut ducat Bertham, cum qua nondum peccavit, lentum uxori suæ venenum propinet, & nonnisi post ejus mortem, Bertham cognoscat, nihil inter utrumque erit impedimenti, posito quod Bertha in mortem uxoris amassit

fui non conspiraverit: quia tunc deficeret adulterium: atque hoc verum cenferi debet, etiam si Bertha eidem amafio nuptias promiffiffet, quia nullus est juris textus, qui folam matrimonii promiffionem cum machinatione alterius dumtaxat, abfque adulterio, ad inducendum hujufmodi impedimentum fufficere delectet.

Not. 4. Perinde effe fi uxor virum, aut vir uxorem interimat; quidquid contra fentiant Ledefma, & alii quidam. Ratio eft, quia cap. Si quis vivente, xxxi. q. i. irritum dicitur matrimonium, cum *adulter aut mulier, virum qui mortuus fuerat, occidiffe notatur*, ubi viricidium non minus impedimentum inducit quam uxoricidium.

An autem ut ex conjugicidio nafcatur impedimentum dirimens, neceffe fit; ut qui fponfi alterius mortem procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum altero fupervivente, difputant Theologi Negant Cajetanus; Petrus Soto, & alii quidam, ea nixi ratione, quod intentionis hujus conditio nullibi in jure requiritur. Contrarium jam afferui cum Sanchez difp. 78. n. 12. ubi pro fe adducit Theologos triginta, quos inter primas tenent S. Thom. S. Bonaventura, S. Antoninus, Bellarminus &c. & Jurifperitos duos fupra viginti qui omnes eo nituntur fundamento, quod impedimentum hoc ideo fuerit indudtum, ne conjux conjugem enecaret, ut matrimonio fic foluto novas cum perfona quam deperit nuptias contraheret; hæc autem ratio locum non habet, quoties conjugis occifio non eo tendit ut aliud matrimonium cum conjuge fupervivente ineatur. Unde. ait Sanchez, nullus eft huic impedimento locus, fi conjux & adulterans communi confilio alium conjugem interficiant, non ut matrimonio inter fe copulentur, fed ut liberius vacent libidini; vel ut mortem alterutri a viro adulterii impatiencie inferendam præveniant, vel ut ineant quidem matrimonium; at non cum complice adulterii, fed cum alia, aut cum perfona indeterminata. (Nifi animus fuerit ducendi hanc vel alteram, aut unam ex pluribus quæ omnes exprefse intentæ fint; modo tamen cum ijs omnibus exprefse intentis præcefferit adulterium;) vel demum in rixa, fimilive occafione quæ ad matrimonium non tendat. Idem docet Coll. Andeg. pag. 333.

Fatetur tamen idem Theologus fatis effe, ut eorum qui alterius conjugis mortem procurarunt, unus matrimonium intendat cum fupervivente, quia tunc concurrunt homicidium cum animo contrahendi; nullibi vero decernitur in jure neceffariam effe hanc in utroque complice intentionem. Addunt alii cum Bosco, fufficere folam intentionem internam nullo figno exteriori manifeftatam.

Not. 5. Quod quando unus folum conjugis mortem machinatus eft, adulterium, quod ad inducendum criminis impedimentum requiritur, debeat utrique nuptias contrahendo cognitum effe; quia alioqui non eft adulterium utrinque formale. Qua etiam de caufa, feclulo adulterio homicidium alterius conjugis utrique contrahendo notum & acceptum effe debet: unde fi quis abfque prævio adulterio interficiat maritum alterius mulieris ut eam in uxorem ducat, validum inter utrumque iniuri poterit connubium, ut pote quod nullibi legibus reprobatum videatur. Ita vulgo Theologi, qui fatentur tamen optandum fore,

fore, ut Ecclesia eo etiam in casu impedimentum statueret, prout animadvertit Tournely.

Not. denique, impedimentum criminis contrahi etiam si adulteri aut conjugicidæ ignorent, illud ex crimine suo exoriri. Ita Diana ipse, Sanchez lib. 7. disp. 40. n. 7. Tannerus & alii communiter contra Pontium. Ratio est 1. quia Canones, quibus constituta sunt matrimonii impedimenta, nullibi ad hoc ut incurrantur, eorum notitiam prærequirunt. 2. quia consuetudo, quæ optima est legum interpres, tam in Romana, quam in alia quacumque Curia habet, ut qui ignorantes impedimenta eadem contraxerunt, præviā ad legitime contrahendum dispensationem obtineant, ut notat Corradus Prax. dispens. Apost. lib. 8. c. 9. nu. 7. 3. quia irregularitas, alique Ecclesiasticæ pœnæ (si censuras, quæ contumaciam, adeoque & notitiam requirunt, exceperis) etiam ab ignorantibus incurruntur.

Ut hæc omnia, quibus interjecti casus nonnihil obscuritatis offundunt, paucis contracta facilius retineantur.

Notandum est 1. impedimentum criminis quadrupliciter contrahi, nimirum ex adulterio sine matrimonio; ex adulterio una cum pseudo-matrimonio; ex solo homicidio; ex homicidio cum adulterio.

Not. 2. Ut impedimentum criminis contrahatur ex adulterio sine matrimonio, requiritur, ut adulterio formali jungatur, sive ante sive post coitum consummatum, promisso acceptata de matrimonio cum parte adultera contrahendo post mortem ejus conjugis; & hæc promissio sufficit etiam ficta, etiam conditionalis, etiam turpis, etiam juramento destituta &c.

Not. 3. Ut ex adulterio, quod matrimonio junctum sit, nascatur impedimentum criminis, requiritur & sufficit cognitio vitæ prioris sponsi valide conjuncti.

Not. 4. Ut impedimentum exurgat ex homicidio solo, requiritur machinatio utriusque, vel saltem unius cum alterius consensu. Sufficit vero ut mors moraliter procurata fuerit, modo de facto eadem mors sequatur ex actione vel physica vel morali conjugum, aut unius de alterius consensu.

Not. 5. Ut impedimentum ex conjugicidio simul & adulterio exurgat, non requiritur, ut ambo contrahentes, vel potius contrahere intendentes, ad homicidium illud concurrant, sed sufficit ut eorum unus homicidium physice aut moraliter operetur, dummodo eo fine perpetraverit homicidium, ut cum sponso adultero & superstite matrimonio contraheret.

CONCLUSIO. Impedimentum criminis est dispensabile.

Prob. ratione jam pluries allata: quia nempe impedimentum illud sola Ecclesiæ voluntate constitutum est, non autem ipsis vel naturæ vel Dei legibus; cum David duxerit Bethsabee, quam infami polluerat adulterio, & cujus virum interemerat, non suo quidem, sed gladio filiorum Ammon. 2. Reg. cap. 13.

CAPUT SEXTUM.

De impedimento disparitatis cultus.

Impedimentum disparis cultus ex diversa contrahentium religione oritur. Hic porro dispar seu diversa religio non ea intelligitur, quæ reperitur inter Fidelem & Hæreticum, sed ea dumtaxat, quæ baptizatum inter & non baptizatum intercedit. Unde Infidelis hic & in jure passim non sumitur late, prout etiam Hæreticum vel a fide Christiana apostatam, qui aliquando baptizatus est, comprehendit, sed strictè pro eo, qui nusquam sacro in fonte renatus fuerit, quales sunt Judæi, Gentiles, Ethnici, Pagani & Turcæ. In præsentī tamen materia exquiri etiam solet, an & quatenus licita sint Catholicorum cum Hæreticis conjugia.

Certum est 1. matrimonia baptizatorum cum non baptizatis jure positivo esse invalida. Patet id ex variis Conciliorum Canonibus, quos videris apud Gratianum Causa xxviii. q. 1. quanquam existimant multi, nullum esse ex his Canonibus, qui evidenter ejusmodi matrimonia irritet; unde ea jure potius tradito, quam scripto, irrita esse contendunt. Ita Pikler ad lib. 4. Decret. tit. 1. n. 124.

Certum videtur 2. Eadem matrimonia non esse ex natura rei mala & peccaminosa. Ratio est, quia alioqui nunquam licita esse possent; quod falsum est: quandoquidem in veteri Testamento Jacob, Joseph, Moyses ipse uxores infideles duxerunt; sic quoque David 2. Reg. 3. contraxit cum Maacha Cananæ; Esther cum Assuero &c. In nova vero Rege S. Cæcilia nupsit Valeriano Ethnico, S. Monica Patricio viro Gentili, S. Clothildes Clodovæo Franciæ Regi, cujus ope Galliæ regnum una cum Rege ad fidem postea conversum est.

Farendum tamen hæc matrimonia regulariter & ordinarie illicita esse: tum quia paci domesticæ, tranquillo veræ religionis exercitio, catholice educationi prolis adversantur; tum quia ab Apostolo his prohibita sunt verbis: *Nolite ducere jugum cum Infidelibus.* 2. Cor. 6.

Sed quid sentiendum de matrimonio contracto inter Infideles.

R. 1. Illud, si neque contra jus naturale, neque contra Edicta Principum, quibus quantum ad suos contractus subsunt Infideles, contractum fuerit, valere in ratione contractus mere civilis; quia Infideles legibus Ecclesiæ non subjacent: unde si uterque ad fidem Catholicam convertatur, nec a Papa quidem post matrimonii consummationem, separari possunt, etiam si cum impedimento juris Ecclesiastici contraxissent. Quod si Turca, aliusve Infidelis, plures duxerit uxores, debet post conversionem ei adherere, quam omnium primam valide duxit, quia posteriora matrimonia reprobantur lege Christi, cui ipsi etiam Infideles obnoxii sunt.

R. 2. Si ex Infidelibus conjugatis unus tantum ad fidem se convertat, distinctio opus est: aut enim is, qui in infidelitate manet, vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale, vult ei, qui conversus est, cohabitare: aut contra.

Capit.
Quinto
De divor.

Si primum, regulariter loquendo is, qui conversus est, ad secundam,

si 20

si voluerit, vota transibit, secundum id Apostoli, *Quod si infidelis discedat*, 1. Cor. 7. *discedat*; non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. Quem textum non modo de separatione quoad torum, sed de ipsa etiam vinculi dissolutione intelligendum esse constat, tum ex unanimi Doctorum consensu, tum ex ipsis verbis Apostoli, qui vel Infideli converso ipsam, Deo dispensante, vinculi dissolutionem concedit; vel nihil concedit, quod ceteris Fidelibus non conveniat, cum Fideles omnes ob varias causas a conjugibus suis sive ad tempus, sive in perpetuum quoad torum separari possint.

Dixi, *regulariter*, quia, ut bene post Abulensem notat Sanch. disp. 74. n. 5. si Infidelis conversus, vel ante, vel post susceptum Baptisma incidisset in adulterium, sibi a comparte Infidele non condonatum, tunc Infidelis jus haberet discedendi a Fidele, absque eo quod Fidelis de ipso conqueri, & proinde novas contrahere nuptias posset. Et vero Christus non alio fine novi matrimonii privilegium concessit infideli converso, quam ut is ob susceptam fidem non egeretur celibem vitam ducere: atqui Infidelis conversus, non cogitur in presenti casu ad continentiam servandam, quia fidem Christi susceperit, sed propter commissum adulterii crimen; ergo. Si tamen Infidelis vel adulterium condonet Fideli, vel in adulterium ipse incidat, jam carebit iure discedendi; unde in idem jus regredietur Fidelis.

Si secundum, idest si is qui in infidelitate manet, ei, qui conversus est cohabitare velit absque contumelia Creatoris, idest nulla in Christum, Christi que legem iactando convitia &c. divisi sunt Theologi. Alii negant licitum tunc esse ei, qui conversus est, ad novas nuptias transire: quia non permittit S. Paulus ut Fidelis discedat ab uxore Infideli, *si hac consentit habitare cum illo*. Alii vero, quibus adhæremus, consentit id absolute licitum esse, modo tamen id fieri possit absque aliorum offensione & scandalo: quemadmodum Pauli tempore licebat vesci idolothytis, a quibus tamen ob devitanda infirmorum scandala, abstinendum erat. Huius porro responsionis hæc est ratio, quod, iuxta allatum Pauli testimonium, Fidelis non sit subiectus servituti prioris matrimonii, sed ad aliud ineundum liber, quoties vel Infidelis omnino recedit a Fidele, vel eam eligit habitationem, quæ Fideli verita est; atqui iuxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, quæ S. Pauli tempore non erat in usu, quoties infidelis converti non vult, quantumcumque pacifice cohabitare velit, eligit cohabitationem prohibitam Fideli; quia jam a temporibus Concilii Toletani quarti, anno 633. habitus, prohibitum est, ne conjux Fidelis remaneat cum viro Judæo, etiam si cum ipsa habitare velit, nisi is ab Episcopo ad monitus fidem suscipiat; quod præceptum lapsu temporis ad omnes cujuscumque sectæ Infideles extensum fuit; ergo Infidelis conversus eo ipso, quo cum priori conjugē remanere nequit, ad alia vota transire potest.

Confirm. quia alioqui Fidelis conversus absque sua culpa continentiam servare teneretur; unde contingeret multos, qui continere non possunt, ab amplectenda fide retrahi; ergo privilegium ad secunda vota transeundi, quod teste S. Paulo a Christo concessum est, præsentem casum complectitur: non quod privilegium ipsum Christi mutatum sit, sed

Capit.
Judæi,
xxviii.
q. 1.

sed quia mutatum est præceptum Ecclesiæ, quæ hodie legitimis de causis eam vetat cohabitationem, quam tempore S. Pauli legitimis de causis permittebat. Has rationes, quæ præsentis instituti non sunt, vide apud Sanch. disp. 73. n. 12.

Expendunt hic Theologi, quid sentiendum sit de matrimonio Catholicorum cum Hæreticis; & circa hoc

Docent 1. Valere hæc matrimonia, si ritu Catholico celebrentur. Ratio est, tum quia nulla est lex Ecclesiæ, qua irrita declarantur; tum quia ex universalis Ecclesiæ consuetudine pro validis agnoscuntur.

Dixi, *si ritu Catholico celebrentur*: si enim vel Catholici cum Hæreticis, vel Catholici inter se, vel demum Hæretici cum Hæreticis, matrimonium ineundo, formam a Concilio Tridentino præscriptam non servant, matrimonium contrahendo, v.g. sine Parochi & testium præsentia, tunc saltem juxta multos invalide contrahunt, posito quod contrahant in loco, ubi promulgatum est & receptum Synodi Tridentinæ Decretum; nisi tamen difficilior sit ad Episcopum, legitimumve Sacerdotem accessus; de quo infra ubi de impedimento clandestinitatis.

Docent 2. Matrimonia hæc tam divino quam Ecclesiastico Jure esse prohibita. 1. cum adest, uti frequenter adest, periculum perversionis. 2. cum legitimum subest periculum timendi, ne Ecclesiæ præcepta, jejunii, verb. grat. vel audiendæ Missæ a conjuge Fidei adimpleri non possint. 3. cum matrimonialis contractus expressam hanc aut tacitam habet conditionem, *ut vel omnes, vel aliqua proles, verb. grat. masculi educentur in fide hæretica patris, femellæ autem in vera religione catholica matris*, prout ordinarie fieri consuevit, saltem in Germania, & in cunctis locis, ubi Hæretici cum Catholicis permixti vivunt, quemadmodum notat Reiffenstuel, qui, quoniam iisce in locis vivit, pleniorum horum omnium notitiam habere debet, quam habuerint Sanch. & Azorius, qui eodem teste circa mores Germanorum minus experti sunt. Ex quibus omnibus deducit, Catholicorum cum Hæreticis matrimonia, iis etiam in locis, ubi alii aliis permixti vivunt, illicita esse, iisque semper pro viribus esse resistendum, donec evidenter ostendatur, cessare in casu particulari omne perversionis, alteriusve scandali periculum, quod, inquit, *vel nunquam, vel saltem rarissime offendi poterit*. Quoad alia vero loca in quibus Hæretici cum Catholicis permixti non sunt, negat absolute toleranda esse aliorum cum aliis matrimonia, etiam si, inquit, contrahant sine præfato iniquo pacto dividendæ patrem inter & matrem filiorum educationis, & absque periculo omni perversionis & scandali: quod limitant multi, nisi causæ admodum graves contrarium possulent.

Quod si, pergit idem Canonista, Hæreticus non solum spem injiciat, sed vere & serio promittat, se Catholicam fidem esse amplexurum, unanimis est omnium sententia, cum (ex prævia eorum, ad quos id pertinet, dispensatione) admitti posse ad nuptias; tum quia jura hunc casum excipiunt; tum quia cessat tunc periculum omne subversionis, & aliunde fit lucrum animæ. Haud tamen seria judicari debet futuræ conversionis promissio, nisi iusta subsit causa ut nuptiæ absolutioni ab hæresi anteponanur; puta quia merito timetur, ne si circa fidei nostræ professionem interrogetur a parentibus, pingui privetur hæreditate, aliud-

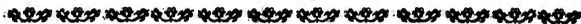
ve

ve grave incurrat præjudicium, aut a matrimonio impediatur: quamquam & in his circumstantiis videndum est, an non hæresis in manu Ordinarii, aut aliter sub gravi secreto ejurare possit. Consent tamen Lugo & alii, aliquando licite contrahi posse cum Hæretico, vel Infideli qui nullam conversionis spem injicit: certo Asseueri conversionem non sperabat Esther cum eodem nupsit. Vid. Tractatum nostrum de fide tom. 5. pag. 318.

Docent 3. matrimonia Catholicorum cum Hæreticis, quantumcumque sub ea fiant conditione ut pars filiorum in Religione hæretica educetur, esse valida; ita omnes contra nuperum aliquem Germaniæ scriptorem nomine Schmier. Atque id patet 1. ex communi Fidelium sensu, qui filios ex hujusmodi matrimoniis procreatos, semper & absque hæsitacione ulla pro legitimis habuerunt. 2. ex unanimi etiam sive Doctorem, sive Episcoporum sententia, qui nunquam talium conjugum, quasi fornicarie viventium, separationem præceperunt. 3. quia conditio spiritali prolis bono contraria, ipsam matrimonii substantiam non perimit; unde valeret matrimonium eo pacto initum, ut proles ad furtum, aut ad artes magicas enutriatur.

CONCLUSIO. Impedimentum disparis cultus est dispensabile.

Prob. quia impedimentum hoc neque naturali, neque divina lege, saltem universaliter loquendo, constitutum est, ut patet ex allatis supra exemplis; ergo a sola Ecclesiæ voluntate pendet; ac proinde in quibusdam casibus admodum raris ab eadem relaxari potest.

CAPUT SEPTIMUM.

De impedimento vis, seu violentiæ.

VIS a Canonistis dividitur in absolutam, & conditionalem. Vis absoluta, est coactio omnimoda & corporalis de præsentī illata personæ reluctanti; ut si violente cogaris ad capitis inclinationem, & ad porrectionem manus, quæ pro signo consensus accipiantur. Vis conditionalis, idem est cum metu, ac proinde est trepidatio mentis ratione periculi instantis vel futuri. Hic porro, ne dicta repetamus, revocandum est ex iis, quæ alibi tradidimus. 1. metum alium esse gravem, qui etiam probabilis nuncupatur; alium levem. 2. incuti posse vel a causa naturali, morbo v.g. vel naufragio, vel ab agente libero. 3. vel ab eo, quocum matrimonium contrahitur, vel ab alio. 4. vel directe ad extorquendum matrimonium, vel propter alium finem: ut si alium occisurus, quo illatam tibi ab eo injuriam ulciscaris, is ut mortem declinet, filiam suam tibi in matrimonium promittat. 5. vel jussu, vel injussu. Juste quidem, cum is, qui timorem incutit, ejusdem incutiendi jus habet: ut si pater ei, qui filia sua abusus est, comminetur se eum apud Judices accusaturum esse, nisi eam ducat; injuste vero, ut si idem pater stupratori mortem minetur a se inferendam, nisi filiam ducat: pater enim jus quidem habet accusandi apud Judicem, non vero propria auctoritate occidendi.

*Vid. to. 1.
pag. 503.
alias 470.
Sanchez.
Lib. 4. per
totum.*

Cer-

Certum est 1. matrimonium contractum ex metu levi, etiam injuste & ad extorquendum consensum incusso, esse validum: tum quia ex Leg. 184. ff. de reg. Juris, *vani seu levis timoris iusta excusatio non est*; tum quia ceteroqui innumera matrimonia, vel nulla, vel admodum dubia, plurimisque anxietatibus obnoxia forent, utpote quæ ex aliquo metu inita fuerint: tum denique quia Professio Religiosa ex levi metu facta, omnino valet, ex c. 1. 2. & penult. *De his quæ vi, iniuste causa*: porro a matrimonio spiritali, utpote etiam indissolubili, valet argumentum ad matrimonium carnale.

Certum est 2. valere matrimonium etiam initum ex gravi metu, iuste tamen incusso, vel incusso a causa non libera: unde si Iudex ei, qui data matrimonii fide puellam vitiauit, mortem, aut magnæ bonorum suorum partis jacturam comminetur, nisi stet promissis, valebit matrimonium ex eo metu contractum. Idem dixeris si stuprator ille, aut quisvis concubinaris, metu mortis ex morbo aut naufragio instantis; item etiam metu gehennæ, aut ad vitandos graves conscientie remorsus puellam aut concubinam ducat, quam ceteroqui ducturus non esset. Ratio est 1. quia metus gravis non eo præcise matrimonium vitiat, quod omnem auferat libertatem (ut patet in actione mala, quæ licet ex gravi metu fiat, non tamen a peccato vacat, ac proinde est simpliciter libera) sed quia certum libertatis gradum injuriose aufert: atqui cum metus iuste incutitur, aut a causa naturali prodit, jam nihil habet injuriosum; ergo. 2. quia si res stricte ponderetur, metus iuste incussus non tam est ab extrinseco, quam ab intrinseco; tota enim timendi causa est intra eum, cui timor incutitur; is enim ipso suo delicto prima sibi fuit timendi radix. Quapropter is qui homini cum filia sua turpiter invento, accusationem apud Judices minatur, nisi eandem ducere velit, non tam metum affert, quam metum delicto annexum aufert, offerendo impunitatem sub matrimonii conditione. 3. ajunt Sanchez, Vega, Soto, & alii quos sequi videtur auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 64. valet matrimonium ab ægro, lethali febre oppresso, cum filia medici aliter eidem ægro mederi nolentis: atqui ideo valet matrimonium istud, eo quod timor mortis urget ab intrinseco, non autem ex parte medici, qui in morbum non influit, & matrimonium instar stipendii postulat; ergo.

Hæc tamen probatio admodum dubia videtur, nec deerunt, qui prædictum matrimonium in multis casibus invalidum esse credant. Et quidem 1. si medicus a communitate conductus sit, ut omnibus loci incolis medeat, peccat contra justitiam, dum viri ægri nuptias in stipendium exigit. 2. si medicus solus sit in civitate, & absque stipendio, potest quidem sine injustitia non mederi, si debito privetur stipendio; sed sine injustitia non potest aliud quam quod legibus permixtum est, stipendium exigere: non posset v. g. picturas elegantes, veteres statuas, pretiosa domus suppellectilia exigere, & nisi donentur, negare auxilium ægroto; multo minus igitur matrimonium exigere poterit; & si exigat, injustum timorem inferet, non quia morbum immiserit, sed quia opem suam iniquis conditionibus alligaverit.

Hæc tamen hypothesis & probatio ex ipsa confurgens locum habe-

re posset in medico ad exercitium artis suæ nullatenus obligato, & qui matrimonium exigendo, nihil nisi operæ suæ proportionatum exigeret.

De cetero hic notandum, aliquando videri metum juste incussum, qui inique incutitur. Sic pater, qui ei, quem cum filia sua turpiter invenit, mortem minatur, nisi eam ducat, injustum timorem imprimit, ut supra dictum est. Sic Judex, saltem de jure communi, qui mortis metu stupratorem cogit ut ducat virginem a se vitiatam absque fide matrimonii, injuste cogit, quia solum cogere potest ut ducat vel dotet: de quo tamen videndæ locorum consuetudines. Sic injuste cogit, qui non cogit secundum allegata & probata; etiam si a parte rei verum sit id quod male probatum est.

Sed quid si bene & juridice, puta a duobus testibus probatum sit, id quod a parte rei falsum erat, v.g. Titium eam corrupisse, quam de facto non corrupit; valebitne matrimonium, ad quod sub mortis metu damnatus fuit a Judice Titius? Afferit Sanchez Lib. 4. disput. 13. num. 8. sed melius negant Pontas hic cas. 4. & alii quos citat: quia hic occurrit timor gravis, saltem radicaliter injuste incussus a duobus testibus, quorum malitiæ Judex licet ignorans serviit. Eadem de causa irritum erit matrimonium, quod quis ex gravi metu contraxit cum femina, cui fidem dederat, sed quæ postea fornicata est, occulte tamen, adeo ut fornicatio probari non possit.

Certum est 3. matrimonium ex gravi metu, injuste ad extorquendum matrimonium incusso, esse ipso jure nullum & invalidum. Ita passim habetur tit. *De sponsalibus*, & merito quidem; quia cum matrimonium semel validum non amplius dissolvi possit, *plena debet securitate gaudere, ne conjux per timorem dicat sibi placere quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis nuptiis solet provenire*, cap. 14. hoc tit. Circa hæc

Not. 1. nihil interest, an metus gravis incutiat ab eo, qui matrimonium avert, an ab alio in ejus gratiam, v.g. ab ejus consanguineo, amico, aut ab alio tandem quocumque. Ratio est 1. quia jura non tam in odium illius, qui timorem injuste incutit, quam in favorem libertatis matrimonii, nullitatem istam statuerunt: atqui hæc matrimonii libertas non læditur minus, cum timor ab alio incutitur, quam cum ab eo, qui sibi matrimonium cupit. 2. quia timor ad rescindendos alios contractus sufficiens, ad matrimonii contractum rescindendum sufficit, ut communiter docent Theologi: atqui metus gravis ad extorquendum contractum incussus, a quocumque tandem proveniat, eundem vel rescindit, vel rescindibilem facit; ergo cum matrimonium valide contractum non amplius rescindi possit, consequens est, ut Ecclesia, quæ metum incutientibus patrocinari non vult, illud actu & de facto annullet & rescindat.

Not. 2. si metus ad alium quam ad matrimonii finem inferatur, valebit matrimonium ex eo; vel potius ejus occasione contractum. Sic 1. si ut mortem tibi a furibus mox inferendam devites, homini illac transfueris, ut opem ferat, nuptias cum ejus filia promiseris, stabit matrimonium. Sic 2. si Princeps obsessus offerat matrimonium cum filia obsidentis, ut urbis suæ excidium avertat, valebunt nuptiæ, nisi obsidio eum in finem injuste parata fuerit: idque, inquit, etiam si, etiam si obli-

obsidio alia ex parte iniqua foret; quod difficultatem habet, ut paulo post patebit. 3. si parentes hominem in stupro inventum interimere velint, isque, ut mortem se subducatur, sponte sua & a nemine coactus matrimonium spondeat, stabit, juxta multos, promissio, eamque subsequens connubium; quia nulla est coactio & injuria circa matrimonium. 4. idem & certius dixeris, si quis capite damnatus, ut evadat incolomis, ducat meretricem, prout, teste Sanchez, quibusdam in locis fieri consuevit: neque enim eidem injectus est timor mortis ut ducat meretricem, sed ipse sponte propria illud evadendi medium eligit. Atque id etiam verum est, quamvis non ipse damnatus matrimonium offerat, sed alius, sive Judex, sive non, ei polliceatur delicti condonationem, si vel filiam suam, vel aliam quamcumque ducere velit: quia non injicitur metus ad finem matrimonii, sed jam conceptus aufertur sub certa conditione.

Sed quid si vir iniquo judicio ad mortem damnatus, ut eandem effugiat matrimonium sibi ab iniquo Judice propositum acceptet?

Constat, illud non valere, si eo fine lata fuerit mortis sententia, ut extorqueretur condemnati consensus: si autem non eo, sed alio quocumque fine, innocens morte condemnatus fuerit, asserit Sanchez adhuc valere matrimonium. 1. quia tunc solum injustus timor matrimonium irritat, cum incusus est ad extorquendum matrimonium; atqui ex hypothesi non intendebat Judex ad matrimonium adigere; licet deinceps hanc evadendam mortis viam homini condemnato aperuerit. 2. quia si quidam tertius hanc ab injusta morte immunitatem offerret eidem condemnato, valeret utique matrimonium; ergo, ait idem Sanchez, valebit adhuc etiam si offeratur a Judice; quia cum metus matrimonium vitiat, nihil interest a quo incutiat, ut paulo ante diximus.

Hæc tamen decisio videtur mihi rejicienda, quia prædictus Judex duplicem vel re, vel virtualiter committit injustitiam: primam, quando infontem morti addicit; secundam, cum in injusta, quam tulit, sententia perseverat, aut ab ea nonnisi sub certa quam offert conditione recedit; ergo etsi dum innocentem addixit morti, non incusserit injustum timorem in ordine ad matrimonium; at eundem nihilominus incutit, cum injustitiæ hujus retractationem, quam gratis deber, nonnisi certa conditioni, matrimonii scilicet, alligat; ergo reipsa gravem in ordine ad matrimonium, incutit timorem, eam nimirum, quam injuste tulit sententiam, injuste exequendi. Longe dispar est agendi ratio tertii illius, qui hanc evadendam mortis viam aperit innocenti: is enim nec inique condemnavit, nec in injusta sententia perseverat.

Hinc patet quid sentiendum de casu Regis urbem inique obsidentis, & cui Princeps obsessus, ut se ab ea vexatione redimit, offert filiam, quæ ex eodem metu matrimonium acceptat.

Duo hic magni momenti moventur dubia: primum, quæ mala metum gravem incutere censenda sint. 2. an matrimonium ex metu gravi initum, & consequenter nullum, per subsequentem copulam aut cohabitationem validetur.

Ad primum: concors est Doctorum sententia, id plerumque Judicis arbitrio permittendum esse, prout habetur L. 3. ff. *Ex quibus causis*. Ra-

tio

tio est, quia innumeri sunt casus, de quibus in Jure nihil expressum est. Imo licet arbitrium Judicis non sit quoad ea mala, quæ Jure constat satis esse ad metum vici constantis; cum, ut notat Baldus, arbitria data sint in his, quæ propter humanam varietatem sub regula comprehendendi nequeunt; sæpe tamen etiam in istis requiritur Judicis æstimatio, qui discutiatur & perpendatur, an mala hæc probabiliter impenderint, atque adeo an debeant præsumi metum incussisse.

Porro de Jure, aut ex communiori Magistrorum sententia metum gravem inferunt. 1. timor mortis, quæ omnium terribilium terribilissimum est. 2. timor mutilationis, quæ est quædam mors partialis membri. 3. timor gravis corporis cruciatus, ex cap. 6. *De his quæ vi.* 4. timor gravium verberum, quia hæc graviter cruciant, & id omnes docent secundum Sanchez. 5. timor servitutis, imo & jure, timor amittendi instrumenta, quibus libertas probari potest, quia horum amissio servitutis periculum inducit, Leg. 7. ff. *De eo quod metus causa.* 6. timor captivitatis, quia hæc quædam est servitus. 7. timor gravis exilii, quod utique grave malum est. 8. timor carceris ex Lege, *Qui carcerem*, ff. *ibid.* cujus textum alii de carcere perpetuo, alii & melius intelligunt de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus; quia tunc gravissima esset poena; secus, ait Sanchez, si carcer brevis sit. 9. timor amittendi status, ff. *ibid.* 10. timor stupri, sive in viro, sive in muliere, cum viris bonis iste metus major esse debeat quam mortis, Leg. 8. ff. *De eo quod metus causa.* Quæ legis ratio, etsi ea mundani homines multis in punctis abutantur, est tamen in præsentem verissima: unde a S. Thoma ea inter quæ gravem metum parere apta sunt, recensentur mors, verbera, debonestatio per stuprum, & servitus.

Sanchez.
disp. 5. n. 4

In 4. disp.
29. q. unicuique
art. 2. ad
2.

Circa hæc tamen notandum 1. non ubicumque præcessit gravis metus, invalidum subsequi matrimonium. Sic si virgo aut vidua metu stupri quod quis actu comminabatur, matrimonium promiserint, & postea contraxerint, non ideo invalidum semper existimari debet matrimonium, quia iis postquam e scelesti viri manibus evaserunt, liberum erat vim sibi illatam Parocho, Judici, aut parentibus suis indicare.

Vid. Pontas
hic
cas. 2.
& 9.

Not. 2. ad invaliditatem matrimonii perinde esse, an metus gravis inferatur personæ, quæ in matrimonio ducenda est, an alicui ex ejus proximis, patri v. g. vel matri, patruo vel amito, fratri vel forori.

Quæres an metus infamiae, excommunicationis, amissionisve bonorum cadat in virum constantem.

R. Ad 1. Metus infamiae juris cadit in virum constantem; metus vero infamiae facti aliquando cadit, aliquando non. Hinc 1. si quis deprehensus in crimine infami minetur fore ut eam prodat, metus inde natus censetur gravis. Hinc 2. metus ne puella violetur ab eo, qui facinus hoc exequi potest, habetur etiam pro gravi. Hinc 3. metus ne eadem puella diffametur quasi rea sceleris, quod non commisit, communiter habetur pro levi, quia communiter huic malo occurri facile potest, implorato scilicet Magistratus & legum auxilio. Ita docet S. Thomas, quem sequitur Pontas, v. *Empêchement de la crainte*, cal. 8. Non desunt tamen casus, in quibus puella vel aliunde suspecta, vel ab homine

mine qui viri probi famam & speciem gerat, accusata, metum gravem tulisse judicaretur.

R. Ad 2. Metus excommunicationis justæ non cadit in virum constantem; quia malum, quod vitari facile potest, non censetur grave: porro excommunicatio justæ vitari facile potest, cum ad hoc sufficiat respicientia illius, cui Jdex censuram hanc comminatur, aut de facto iussit. At vero excommunicationis injustæ metus censetur gravis, & in virum constantem cadit, quando eidem nonnisi ægre & difficile occurri potest per appellationem: quia tunc censura illa & injuriosa est, & gravis pœna, utpote quæ saltem ad vitandum scandalum ad multa obliget, multique priver bonis, de quo vide quæ dixi in Tract. de Censuris.

R. Ad 3. metum non solum bona omnia, majoremve eorum partem, sed etiam bonum in se spectabile amittendi, gravem esse: quia, regulariter loquendo, vix quisquam est qui hisce non terreatur, quique gravia multa non ferat ut jacturam hanc devitet. Ita Francus & Covarr. quos sequitur Sanchez. Haud tamen crediderim artificem, qui nihil habet præter modicam pecuniæ summam, cum eam deperdit, grave damnum perpeti, si labore suo simile quidpiam lucrari facile possit.

Addit idem Sanchez, metum, quo quis injuriose arcetur a lucro, utique vel necessario, vel notabili, ad quod jus habebat, merito reputari gravem, quia hæc jacturæ species pro gravi incommodo æstimatur; unde Leg. fin. ff. *De eo quod metus causa* &c. qui pecuniam injecto perpendi lucri metu extorsit, ad ejus restitutionem cogitur.

Quæres iterum, an metus reverentialis ad gravem revocari debeat; an solum pro levi habendus sit. Ut solvatur hæc quæstio

Not. metus reverentialis nomine non ea solum intelligitur verecundia & reverentia species, qua filii prosequuntur parentes & alios, quibus honor impendi debet; sed in præsentī metus reverentialis est existimatio vel formido mali, quod nobis veremur ab iis quorum legitimæ potestati subjacemus, quousque revereri ac colere tenemur: unde filius vel filia ex metu reverentiali contrahere dicuntur, cum animo repugnante & quasi inviti consentiunt in matrimonium sibi a patre oblatum, non audendo præ pudore & reverentia contradicere: quia verentur, ne patrem aut alios, quibus reverentiam debent, offendant, & excipiant pœnas, quæ ex hac offensione prodire consueverunt; attenta parentum indole, quæ pro capium diversitate diversa est, cum alii morem ex filiorum resistentia conceptum, tristis dumtaxat vultus exhibitione manifestent; alii in querelas, & murmura leviora quandoque, quandoque graviora erumpant; alii murmuribus vel asperam agendi rationem, vel minas sive verberum, sive minnendæ hereditatis adjungant; quæ omnia ex personarum circumstantiis ponderanda sunt, ut in hac materia mille varietatum capaci tuto procedatur. His præmissis

Dicendum quod metus reverentialis, seclusus a gravi comminatione, a verberibus, a cohabitatione difficili admodum & morosa, ad metum levem revocandus sit; ac proinde non irritet matrimonium. Ratio est 1. quia metus sic sumptus, nequaquam talis est, ut virum constantem terrere possit, ejusque vere inviti consensum extorquere. 2. quia communiter loquendo æquum est, ut filii voluntatem suam paternæ volun-

luntati ex metu quodam reverentiali subijciant : cum parentes in rebus filiorum oculatiores esse consueverint , quam ipsimet filii , qui sapius experientia parum , multum vero libidinis habent , & cæco mentis vel potius cordis impetu in nuptias sibi deinde intolerabiles prouunt . 3. quia id expresse satis traditur in Leg. 22. ff. *De ritu nuptiarum* , quæ sic habet : *Si patre cogente ducat uxorem , quam non duceret , si sui arbitrii esset , matrimonium contraxit* . 4. demum quia hæc constans est Theologorum , & utriusque juris Doctorum sententia , quos lato calamo recenset Sanchez disp. 6. num. 7.

Quod si , ut aliquando contingit , reverentialis metus annexas habeat minas , verbera , tractationem asperam , & similia ; tunc ad metum gravem reducitur ; quia hæc virum constantem , eum præsertim qui ab altero pendet , eique subjectus est , movere possunt . Et vero vir prudens hæc ita gravia existimat , ut potius eligat relicta patria , & paterna domo exul vivere , quam ista perpeti .

Verum hic quadam ad pleniorē rei hujus intelligentiam sunt animadvertenda , & quidem 1. minas mali etiam gravis , aliquando graves non esse ; ut si ab eo prodeant , qui multa comminari solet , & nihil vel parum exequi : hujusmodi enim comminationes contemni solent , ut vanæ & nullius momenti ; unde virum constantem non movent . Quapropter Jason , Lancelotus , & alii exigere solent , ut pater sit atrox , & ea , quæ minatur , exequi assuetus . In dubio an superior talis sit , ut minas ad effectum reducat , interrogandi sunt , qui indolem ejus perspectam habent . Quod si clari nihil ea de re possit resciri , existimandum est metum ab eo incussum , esse gravem ; quia qui viri potentis , a quo dependet , mores ignorat , justam habet causam timendi , ne minis poenas addat ; nec quisquam est , qui experiri velit , an homo qui auctoritatem habet , serio comminetur , necne .

2. Minas etiam graves absque verbis virtualiter consistere posse , ut si is , cui debetur reverentia , crudelis sit , & solitus sævire , cum voluntati suæ resistitur ; tunc enim minæ , quæ actu defunt , occurrunt virtute . Hoc sensu docent Decius , alique Jurisconsulti , quos sequitur Sanchez disput. 6. n. 13. vultum terribilem viri potentis , metum gravem incutere , quia frons ad terrorem composita efficacius plerumque comminatur , quam ipsa lingua .

3. Indignationem patris posse inter ea recenferi , quæ gravem metum injiciant , præsertim respectu puellæ ; cum videlicet hæc indignatio diuturna fore prævidetur : grave enim est & durum valde , semper ante oculos patrem aliumve quicum semper victurus sis , habere infensum , qui & verbis & ipso silentio inobedientiam exprobet . Aliud est , si amica boni patris indoles reconciliationem brevi futuram annuntiet . Concinat Pontas pro prima parte v. *Empêchement de la crainte* , cas. 11.

4. Idipsum docent multi de precibus importunis , saltem metui reverentiali conjunctis . Ut intelligatur hæc opinio , caute notandum est , non quascumque assiduas preces importunas dici , sed eas , quæ instantissimæ sunt , & sæpius inculcatæ , cum repetitis defectus amicitia & gratitudinis exprobrationibus , quæ animum audientis defatigant tandem , & sensum excruciant ; secundum id Judic. 16. ubi importunæ Dalila

preces his exprimuntur verbis : *Cumque molesta esset ei, & per multos dies iugiter adhaereret, spatium ad quietem non tribuens &c.* Ubi lxx. Interpretes legunt : *Et factum est, quando vexavit illum sermonibus suis.* Quæ precum importunarum notio mire confirmatur per hæc Christi verba, quibus amici panem petentis importunitas describitur : *si ille perseveraverit, pulsans ; etsi non dabit illi eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem ejus, Siriace, propter importunitatem, surget & dabit illi.* Itaque cum ex una parte importunitas valde urgeat, & quasi vexet atque opprimat, nec tam obtineat quam extorqueat consensum, ut loquitur Joannes XXII. ex alia vero parte reverentia personæ petenti debita, eum, a quo res petitur, timidum, pusillanimum, & quasi incapacem contradicendi reddat ; merito judicari videtur utramque causam simul conjunctam extorquere consensum, eamque tollere libertatem, quæ ad matrimonium requiritur. Ita Covarruvias & alii non pauci, quos sequitur Sanchez disp. 7. num. 7.

EXITUS.
De præb.

Idem docet prædictus Theologus de Principum blanditiis, non quidem solitarie sumptis, cum ex potius augeant voluntarium ; sed prout tacitas habent minas, ut cum Princeps in eos sævire solet, qui blanditiis suis resistunt.

Quæres quanam ex sint personæ, erga quas metum reverentialem habere quis dicitur.

R. Generatim loquendo metum reverentialem in iis occurrere, qui aliquo subjectionis titulo ab aliis dependent ; quales sunt 1. Clerici respectu Episcoporum. 2. Sæculares, præsertim plebei, respectu Magistratum a quibus pendent. 3. uxores respectu virorum. 4. filii respectu patrum ; imo respectu matrum, cum ex austerâ sint, & minas exequi consueptæ. 5. iidem filii respectu sive avorum, aliorumque ascendentium, qui tanquam patres coluntur ; sive focerorum, quia foceri parentis locum obtinent, Leg. 17. ff. *Solut. matrim.* iisque pene eadem quæ patribus ipsis debetur reverentia, ut notat Jason ; sive tutorum & curatorum, ut docet Navarrus lib. 4. consil. cons. 36. de sponsalib. sive respectu patruorum, qui cum defuncti patres, tanquam patres honorantur.

Disp. 6.
nu. 24.

Ampliat hæc & extendit Sanchez, ut locum habeant in sorore imo & in fratre minori respectu fratris natu majoris. Idemque dicendum existimat de sorore minori, respectu sororis majoris modo tamen, ait, si omnes ita secum cohabitent, ut minores a majoribus gubernentur ; quia tunc qui major est, locum parentis habet.

Hæc omnia paulo fusius referenda esse duxi, quia idem metus reverentialis, qui quandoque matrimonium irritat, irritat & Professionem Religiosam, aliosque contractus ex eodem metu profectos. Fatendum tamen hæc omnia multum pendere a circumstantiis, ex quibus aliquando fit ut quod gravem metum incutit uni, levem solum alteri inferat. Ceterum qui in exteriori foro sese ex metu ad matrimonium, aut Religiosam Professionem adactum esse contenderet, graves asserere debet conjecturas ; quamquam, quia metus difficilis est probationis, ad testificandum habiles sunt etiam amici & consanguinei : quin & testem unum de visu sufficere docent Juris Pontificii Doctores non pauci, & inter alios P. Kugler de matr. p. 1. num. 122. Pichler ad tit. 1. Lib. 1v. num. 109.

Gr-

Circa dubium posterius, an scilicet matrimonium ex gravi metu initum, subsequenti copula vel cohabitatione ratificetur, hæc videntur certa.

1. Si post matrimonium ex metu gravi injuste illato contractum habeatur copula sponte, & affectu maritali, idest animo vivendi conjugaliter, omnino validatur matrimonium. Ita D. Thomas in 4. dist. 29. qu. unic. art. 3. D. Bonaventura ibid. qu. 2. num. 13. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 7. & alii quos refert & sequitur Sanchez Lib. 4. disp. 28. n. 2. Ratio est 1. quia ad valorem matrimonii hujus solum requirebatur consensus personæ quæ metum passa erat, cum præcesserit & virtualiter perseveret consensus illius qui metum incussit: sed qui copulam maritali affectu habet, consensum suum præstare incipit. 2. quia cap. 4. *De his qui accusare*, sic habet summarium: *Invita desponsata, sponte cognita, contra matrimonium non auditur.*

2. Si copula non sponte ac libere, sed ex gravi metu subsequitur, lethaliter peccant ambo contrahentes, nec vires sumit matrimonium. Peccant quidem, quia actum pure fornicarium exercent: fornicatio autem etiam gravi extorta metu, non desinit esse peccatum. Neque hinc ratificatur matrimonium, quia si positivus consensus metu gravi extortus, non sufficit ad valorem matrimonii, multo minus valebit tacitus consensus, qui per copulam habetur, si pari extorqueatur metu.

Idem dicendum, si copula animo fornicario habeatur, quia copula hæc excludit consensum conjugalem, sine quo non subsistit matrimonium. In foro tamen exteriori præsumitur copulam sponte & affectu maritali habitam esse, nisi contrarium probetur, cap. 30. *De sponsalib.*

3. Matrimonium ratione metus invalidum, validatur per spontaneam cohabitationem, etiam sine copula, ex cap. 21. *De sponsalib.* & unanimi Canonistarum doctrina: quia cohabitatio spontanea, est signum sufficiens novi consensus, qui solum ad matrimonii valorem considerabatur. Ut autem per cohabitationem ratificetur prius matrimonium, quatuor requiruntur conditiones.

Prima est, ut cohabitatio sit spontanea. Ratio est, quia cohabitatio etiam longo tempore perseverans, si coacta sit, liberi consensus indicium esse non potest. Porro cohabitatio censetur spontanea; cum eo usque sublata est incussus timoris causa, ut metum passus, vel fugere vel commode reclamare potuerit. Non enim sufficit ut desinat metus causa, nisi etiam cessent ea, quæ impediunt ne is, cui incussus est timor, reclamet. Unde consultus in simili materia Navarrus, respondit Monialem patris timore professam, uno post ejus obitum anno reclamare potuisse, quia per illud tempus impedierat communitas ne reclamaret.

Secunda est, ut habitatio a copula sejuncta, sit diuturna, vel potius, ut sufficienter duraverit: quod quidem, ut & alia, in quibus nihil a lege definitum est, discutiendum relinquitur arbitrio Judicis, qui in dubio fugiendi opportunitatem, habitationisque moram perpendet. Quod si constat de habitatione spontanea, sufficit momentanea habitatio, quæ semper in foro externo præsumitur, cum illico & incontinenti (utique non mathematicè, sed moraliter loquendo) non fugit quæ fugiendi opportunitatem habuit. Aliud est de foro conscientie, in quo, etiam post abla-

tam omnem metuendi causam, nulla habitatio matrimonium ratificabit, fidefuerit animus ratificandi, ut bene docet Sanchez Lib. 4. disp. 18. n. 6.

Tertia conditio, ut matrimonium per cohabitationem aut copulam ratificetur est, ut pars metum passa sciat illud nullum fuisse & invalidum: si enim ex errore, quo existimabat validum fuisse matrimonium, cohabitaret aut copulam habeat, nunquam ratificabitur prius matrimonium, ut docent Navarrus cap. 22. n. 76. Silvester v. *Matrimonium*, q. 10. Pirhing. in tit. *De sponsalib.* nu. 113. & alii, quos inter late discurret Sanchez Lib. 2. disp. 36. num. 3. Ratio est 1. quia nihil tam contrarium est consensui, quam error: atqui cum pars metum passa vel cohabitaret, vel alteri copularetur, quia existimat se eidem legitimo matrimonio conjugatam esse, revera operatur ex errore: qui quidem ad errorem personæ reducitur; cum putet se consentire in eam, quæ sua sit, & quæ tamen sua non est. Imo major is esse videtur error quam personæ, cum integræ contractus substantiæ ignorantiam importet: unde fit ut pars sic contrahens ita nesciat id quod facit, ut sapius, si sciret, non esset futura. Quanquam etsi sic affecta esset, ut si matrimonii præcedentis invaliditatem compertam haberet, illud vel copula vel cohabitatione ratum facere vellet, haud tamen propter errorem ratificaretur, sicut a simili non valet matrimonium liberæ cum servo, etsi hæc eidem, cognita ejus servitute, nihilominus nuptura fuisset; ergo. 2. quia invalide professus nihil agit, cum ex errore professionem suam valere existimans, eamdem renovat & sic denuo profitetur; quia posterior consensus non majorem habet vim, quam prior, cui innititur; ergo idem a pari dicendum in præsentī casu, cum matrimonium summam exigit libertatem. 3. quia si copula maritalis ad matrimonii ratificationem sufficeret, frustra tanto labore quærerentur artes & media, quibus matrimonium invalide contractum revalidaretur: sublato quippe impedimento sufficeret, ut pars nullitatis conscia, parti eamdem nullitatem ignoranti maritaliter conjungeretur; pars enim ignorans, cum verum reputet matrimonium, semper maritali affectu conjungitur: atqui tamen illud non sufficit, ex communi pene Doctorum sententia; ergo. De his adhuc dicam agendo de affinitate.

Quarta demum conditio est, ut adhuc perseveret consensus partis, quæ metum incussit. Ratio est, quia ad matrimonii valorem requiritur ut pars utraque consensum simul apponat, si non physica simultate, at saltem morali: hoc autem deest, cum altera pars consensum retrahat; hinc enim efficitur, ut unius solum partis consensus interveniat; ergo.

CONCLUSIO. Matrimonium gravi metu injusto initum, jure solum Ecclesiastico invalidum est; haud tamen impedimentum metus ab Ecclesia relaxari potest.

Prob. 1. pars, 1. quia non magis matrimonium ex iniquo, eoque gravi metu contractum, spectato solo jure naturali, semper invalidum est, quam alii contractus: atqui alii contractus ex iniquo & gravi metu celebrati, jure naturali irriti non sunt, prout alibi docuimus; ergo. 2. quia si matrimonium ex gravi & iniquo metu factum, jure naturali invalidum esset, vel propter defectum consensus, vel ratione

intervenientis injuriæ: atqui neutrum dici potest. Non primum, quia alioquin non valeret matrimonium ex gravi metu juste incusso celebratum; cum is sæpe major sit, quam qui injuste incussus est, ut patet in eo, cui Judex suspensum parat, nisi eam quam violavit, ducat in uxorem. Non secundum, quia in metu etiam levi inique incusso reputatur injuria ad restitutionem obligans, ut bene notat Sanchez Lib. 4. disp. 14. n. 2. & tamen valet matrimonium ex levi metu factum. Idem dicendum de dolo illius, qui contrahentem decipit in qualitate, v. gr. fingendo se virginem esse, divitem, vel e nobili prosapia; ergo.

Prob. 2. pars, quia Ecclesia merito dicitur non posse id, quod prudenter & juste non potest: atqui Ecclesia prudenter & juste approbare & validare non potest matrimonium ex iniquo & gravi metu contractum, quia injuriam alteri illatam confirmare non potest, efficiendo ut cuipiam fraus sua & dolus patrocinentur; ergo.

Confirm. quia contractus omnes ex gravi metu initii, ex natura sua habent, ut ad arbitrium partis metum posse rescindi debeant; ergo cum matrimonium propter indissolubilitatem suam rescindi non possit, æquum fuit & utcumque necessarium pro omni casu ut invalidaretur ab Ecclesia: jam vero Ecclesia in his, quæ ex æquitate & necessitate pro omni & singulo casu constituit, dispensare non potest; ergo.

CAPUT OCTAVUM.

De impedimento Ordinis.

ORdo duplex, minor & sacer; uterque nemini Clericorum igno- Ad 1. tit.
14. Lib.
14. De-
cretal.

Certum est, juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, omnes & solos Clericos in sacris Ordinibus constitutos, sic ad continentiam teneri, ut matrimonium valide contrahere non possint; idque jam indubie viget a temporibus Concilii Lateranensis primi, sub Calisto II. habiti anno 1123. cujus Decretum confirmarunt plures Synodi, ac præcipue Tridentina, Sess. 24. Can. 9. his verbis: *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica anathema sit.*

Quæstio est, an cum hujusmodi Clericis dispensari possit: & hæc quæstio non parum pendet ab alia, an scilicet celibatus Ordinibus sacris annexus sit jure divino, an Ecclesiastico duntaxat. Juris divini vinculum hic intercessisse docuerunt Major in 4. dist. 24. qu. 2. Clichtovæus Lib. de continentia Sacerdotum, cap. 4. & alii quidam, ut Hæreticos postremi temporis, acerrimos Sacerdotalis celibatus hostes acrius oppugnant. Sit

CONCLUSIO. Celibatus eorum, qui sunt in sacris, est solum Juris Ecclesiastici, sicque ab eo dispensari potest.

Prob. 1. quia nec Scriptura nec Traditio ullibi declarant legem continentie Sacerdotibus a Deo fuisse impositam.

Prob. 2. quia Ecclesia Orientalis nuptiarum non quidem celebratio- An. 692.
Tourn. Theol. Mor. Tom. II. Yy 3 nem,

nem, sed usum, quem interdicat Episcopis, permittit Presbyteris & Diaconis jam a temporibus Synodi Quindecimæ: atqui nunquam credidit Ecclesia Latina hanc Ecclesiæ Græcæ licentiam legi divinæ adversari, cum Latini Græcos semel & iterum suam in communionem receperint, nulla iisdem mota lite circa legem calibatus; ergo.

Prob. 3. quia de facto permisit Benedictus IX. ad Polonorum preces, ut Casimirus, Cluniacensis Monachus, idemque & Diaconus, a Polonis electus in Regem, matrimonium contraheret. Idem teste Felino in cap. 5. *De rescriptis*, permissum fuit Ramiro Presbytero Religionem Professo, ut labentem Arragoniæ, profapiam editis liberis propagaret. Quod factum ex sola Soti auctoritate, contra plurium scriptorum testimonium, in dubium revocari posse non credo.

Eæ tamen dispensationes non nisi magnis Principibus conceduntur, & ob causas admodum graves, ut sunt pax & bonum Regni, Regia familiæ continuatio &c.

Duplici porro via potest quis in sacris constitutus matrimonii inveniendi copiam obtinere. 1. quidem per rescriptum *gratiæ*, seu per dispensationem, de qua statim dixi. 2. per rescriptum, ut ajunt, *justitiæ*, cum nempe quis Ordines suscepit invitus, & adactus metu in virum constantem cadente, & injuste incusso: qualis non esset si superior urgente necessitate aliquem ad Ordines eveheret, ut contigit Ambrosio & Augustino.

Rescripta justitiæ nunquam ferme iis conceduntur, qui Ordinis sacri functiones ter obierunt, quia Ordinationem suam approbasse ac ratam habuisse censentur. Aliud esse posset, si probaretur Ordinis executionem non minus coactam fuisse, quam ipsius susceptionem.

Collat. Andeg. tom. 2. c. 149. Ceterum Rescripta Romana, neque Clericis majoribus, neque Religiosis profunt, nisi prius expensa & admissa fuerint a iudicibus eorum in finem deputatis. Imo Religiosi & Sanctimonialia, qui contra vota a se emissa resistui volunt, statum, habitumque regularem in claustro servare tenentur, donec res a Commissariis judicata fuerit; alioqui daretur locus appellationi tanquam ab abusu. Unde quod docent Sanchez disp. 29. Marchinus tract. 2. part. 6. & alii plures eum qui ex metu gravi Ordines suscepit, posse sine dispensatione contrahere, apud nos locum non habet, imo nec ullibi habere debet, ne innumeris malis aperiatur aditus.

Trid. sess. 25. de Regul. c. 19. Col. And. p. 257. Possunt autem Religiosi contra vota reclamare coram locorum Ordinariis, & sine recursum ad Papam; & id in ipsa Italia servatur, teste Fagnano in cap. 1. *De Regularibus &c.* verum reclamatio hæc intra quinque annos a die Professionis fieri debet: alias nullius erit momenti in Gallia, etiamsi Brevis Apostolico præteriti quinquennii mentionem faciente confirmata fuerit. Si tamen eadem vis, quæ ad vivendum coegit, abstruerit a reclamando, tunc etiam post quinque annos valide reclamabitur, modo reclametur intra quinque annos a cessione causæ, quæ vim & metum incutiebat. Sed in hoc casu recurrendum esset ad Papam, qui solus dispensare potest in lege Concilii Tridentini, qua reclamatio post quinque annos vana & irrita declaratur; ita monet Ducasse 2. par. praxis &c. cap. 6. Ceterum invalida foret reclamatio non

non

non solum verbalis, sed & coram Notario facta; ea igitur sola sufficit, quæ sit coram superiore Monasterii, & Ordinario loci. Ita conformiter ad edictum Tridentinum iudicavit Curia Parisiensis die 6. Februarii, ann. 1680.

An autem ut Religiosi contra Professionem coram solis Ordinariis, sic & coram iisdem, sacris Ordinibus initiati contra vinculum suum agere possint, controvertitur. Affirmant Jurisconsulti quidam Galliani; sed quia negant alii plures, tutius est ad Romanum Pontificem recurrere.

An sacer Ordo ante rationis usum, aut post eum, sed ante pubertatem receptus, ad continentiam obliget, & irritet matrimonium subsequens, expendit Sanchez ibidem Lib. 7. disp. 20. sed non est cur metaphysicæ quæstioni immoremur; unde dixisse sufficiat pueros ante rationem ordinatos, neque ex natura rei, neque ratione voti, nuptiarum incapaces esse; non ex natura rei, cum Ordo sacer una cum matrimonio subsistere possit: non ratione voti, quia ejusdem ob rationis defectum incapaces erant. Aliud esset de impuberibus acquisita jam ratione ordinatis: ii enim & capaces sunt voti, & votum hoc nullibi irritatur in jure, etiamsi votum Religionis ab impuberibus, imo & a puberibus ante annum ætatis decimum-seximum, pluries irritatum fuerit.

CAPUT NONUM.

De impedimento ligaminis

Impedimentum ligaminis est illud, quod oritur ex vinculo prioris matrimonii, sive rati tantum, sive consummati.

Certum est durante priori matrimonio non posse aliud valide contrahi. Christus enim, rebus ad primævam originem revocatis, polygamiæ simultaneam sustulit; unde id Synodi Tridentinæ Session. 24. Canon. 2. *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divinæ esse prohibitum; anathema sit.* Hinc Bernardinus Ochim, cum ab errore in errorem eo usque esset progressus, ut plures simul uxores in Evangelica lege duci posse affirmaret, semet deridendum propinavit vel ipsis Protestantibus, qui tamen & ipsi duas uxores Philippo Hassiæ Landgravio permiserunt, facem præferente Luthero, qui polygamiæ

*Vid. Bai-
le v. Lu-
ther.
Bossuet.
variat.
tit. 6. n. 1.*

illis igitur, qui ad secundas nuptias convolare volunt, & plus forte iis qui eisdem in matrimonium conjuncturi sunt, caute pensandum est id capituli 2. *De secund. nupt.* Nullus ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet quod ab hac vita migravit conjux ejus; seu, ut dicitur cap. 19. *De sponsalibus &c.* donec certum nuntium recipiant de morte compartis; qualem non censetur recepisse, qui solum certi sunt maritum vel ad extremas mundi oras translatum fuisse; vel lethali vulnere in prælio fuisse percussum; vel qui de eo per plures annos nihil audierunt, cum non ita pridem Joannes Maillard post 43. absentix annos ad uxorem suam reversus fuerit: unde secundum quod ipsa cum viro nobili con-

traxerat matrimonium, nullius roboris fuisse declaratum est a Senatu Parisiensi.

<sup>* legali-
se.</sup> Itaque regulariter loquendo ut vidna ad alias nuptias admittatur, exigenda sunt ab ea probationes nixæ Instrumento authentico e Regi-
stris sepulturarum extracto, & * recognito ab Episcopo loci, in quo sepultus est defunctus, imo, & quibusdam in locis Instrumentum illud, præsertim si e regione satis remota veniat, approbari debet ab Episcopo loci, in quo novæ nuptiæ celebrari debent: qua de re Parochus Ritualement Diocesis suæ Librum consulere debet.

Quod si quis, miles v.g. eo in loco, vel eo mortis genere clauderetur, quo nec Christianæ sepulture mandari potuerit, nec mortuorum registris inscribi, tunc producendum erit testimonium vel Capitanei, vel inferioris Officiarii, si Capitaneum ipsum periisse contigerit. De quibus plura videris apud auctorem Collat. Paris. tom. 3. lib. 2. coll. 3. pag. 88.

Quod spectat ad testes, uni etiam oculato, & aliunde probò non est habenda fides; cur enim in materia tanti momenti sufficiat testis unus, qui in alia quacumque nullus est? Duo igitur ad minus exiguntur testes, qui quantumcumque probi sint, nunquam ad celebrationem procedat Parochus, nisi consulto prius Episcopo, ejusve generalibus Vicariis.

Sed quid si mulier, quæ priorem maritum obiisse credens, alteri nupserat, eundem in vivis superstitem esse fama plus aut minus certa comperiat?

R. Si mulier certo resciat maritum suum priorem superesse in vivis, debet hæc quantumcumque bona fide contraxerit cum posteriori, & ab eo suscepit prolem, *relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugium reverti*, prout jubet Lucius III. cap. 2. *De secund. nupt.* Ratio est, quia posterius matrimonium, utpote *ab initio vitiosum, tractu temporis quantumcumque longo convallescere non potest*. Hoc tamen in casu filii e secundo matrimonio bona & iusta fide suscepti pro legitimis haberentur; ut post S. Raymundum docet auctor Collat. Paris. An autem ea legitimas ad effectus civiles extendatur, e jurisprudentia quæ aliter & aliter casum hunc, utique pro varietate circumstantiarum, resolvit, certo definiri non potest.

Non censetur autem mulier certo rescire priorem, cui nupserat, maritum necdum excessisse e vivis, cum id discit vel rumore solum publico, qui falsa perinde ac vera sapius disseminat, vel a testibus ignotæ & suspectæ fidei. Si miles ex acie reversus, & qui viri frugi habeatur, dicat mulieri se maritum ejus vidisse tali in loco, debet hæc Confessarium suum consulere, & ex tunc, quantum opinor, conjugalibus debiti postulationem suspendere ad tempus, donec plenior rei notitiam acquirat; qui licet ex c. 28. *de testibus*, testis unus *quantumcumque fuerit auctoritatis*, plenam fidem non faciat, dubiam tamen facere videtur.

Jam vero si mulier de prioris mariti vita incerta sit, & in statu dubii constituta, tunc cum Innocentio III. cap. 44. *De sentent. excomm.* distinguendum est, *utrum habeat conscientiam hujusmodi dubiam ex credulitate levi & temeraria, an probabili & discreta*. Si primum, conscientia len-

vis

vis & temeraria credulitatis explosa ad sui Pastoris judicium, mulier licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Si secundum, id est si conscientia pulsata animum ex credulitate probabilis & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientie committat offensam. Tota hæc nostra decisio habetur insuper tum apud S. Thomam in 4. dist. 38. & dist. 41. art. 5. tum apud Sanctum Bonaventuram ead. dist. 38. in ejus verba: Si mulier incipiat post contractum matrimonium dubitare de morte viri: aut est dubitatio levis; & hæc secundum consilium Prælati poterit a corde removeri, & poterit debitum exigere & reddere. Si vero probabiliter dubitat, debitum debet reddere, sed non exigere. Si vero certificatur de vita primi viri, nec debet petere, nec reddere, sed statim secundum virum deferere. Nisi, ait auctor Collat. Paris. instar fororis cum fratre vivere velit, donec revertatur vir prior; quæ agendi ratio admodum periculosa est, nec temere a Confessario permittenda.

Cur autem in casu dubii mulier possit & debeat reddere debitum, nec tamen illud exigere, hæc afferri solet ratio, quod e duobus malis minus eligi debeat, prout habetur c. 1. & 2. dist. 13. atqui mulier debitorum reddendo ei, qui est in possessione ejusdem exigendi, minus eligit malum. Fornicatio enim in hoc casu pro culpa leviori habetur, quam injustitia, cujus mulier ream se faceret si hominem privaret jure, quod eum esse privandum non cognoscit certo & evidenter; imo hac de causa fornicatio est solum materialis.

Interim vero mulier a petendo debito abstinere debet, quia abstinendo omne peccandi periculum devitat. Et hoc contra Sanchez & Bonacinam verum puto, cum etiam post factam sufficientem veritatis inquisitionem idem perseverat dubium quod prius: quia inquisitio, quæ nullam tibi lucem attulit, non extrahit te a dubio, in quo antea versabaris.

Quod si mulier suas dubitandi rationes secundo marito communicaverit, (ut aliquando potest & debet, cum nullum hinc imminet periculum;) & is pariter dubitare incipiat, vel dubitare debeat, tunc neuter potest reddere vel petere, quia neuter est in possessione pacifica. Ita Silvius in Supplem. q. 45. art. 4. q. 5. & ex Silvio Pontas, v. *Devoir conjugal*, cal. 50. Idem a fortiori dicendum, si uterque conjux dubia fide matrimonium contraxerit, possessio enim juris neque cum mala, neque cum dubia fide inchoari potest.

CAPUT DECIMUM.

De impedimento honestatis.

Honestas, vel, ut ajunt alii, justitia publicæ honestatis, definiri potest, Affinitas seu propinquitas apparens, certas inter personas orta, sive ex matrimonio solum rato, sive ex sponsalibus. Hujus definitionis explicatio varias, quæ hic moram faciunt, difficultates explanabit. Itaque Honestas

Dici-

Dicitur 1. *affinitas seu propinquitas apparet*; quia qui sponsalia vel matrimonium contrahit cum aliqua persona, eo ipso, atque etiam ante consummationem matrimonii, certam contrahit connexionem cum ejusdem consanguineis, vicujus indecens & indecorum videtur, ut eisdem quasi plane extraneos in matrimonium ducat: idque non solum Ecclesie judicio indecorum est, sed & ipsius Juris civilis, quo primum inductum est honestatis publicae impedimentum.

Dicitur 2. *orta inter certas personas*; quia si vinculum veræ consanguinitatis aut affinitatis, non extendatur ad omnes sive consanguineos, sive affines, multo minus extendi debet honestas, præsertim ex puris sponsalibus petita, quæ minus arcte conjungit.

Hinc 1. honestatis nexus non extenditur ad affines, sed solum ad consanguineos: quia leges, quibus impedimentum illud inductum est, loquuntur solum de consanguineis, non autem de affinibus. Quapropter possit * desponsatus post desponsatæ Berthæ mortem ducere non quidem Berthæ sororem, quæ eidem consanguinea est, sed viduam fratris Berthæ, quia vidua hæc Berthæ solum affinis erat, non autem consanguinea. Porro parentes etiam illegitimi nomine consanguineorum in præsentem intelliguntur: tum quia consanguinitas, affinitas, & cognatio spiritualis æque contrahuntur cum illegitimis, ac legitimis; tum quia licet illegitimi quoad aliquos Juris civilis effectus non reputentur pro filiis, at pro filiis habendi sunt in matrimoniis, in quibus jus naturale & pudor inspicienda sunt ex Leg. 141. ff. *De rui nuptiar.* Ita Sanchez disp. 68. num. 4.

Hinc 2. quia sponsalia minus ligant quam matrimonium etiam simpliciter ratum, merito Synodus Tridentina revocato antiquo Jure, secundum quod sponsalia etiam invalida ad quartum usque gradum operabantur, sanxit Sess. 24. cap. 3. ut sponsalia, & ea quidem solum quæ valda fuerint, non excedant primum gradum lineæ directæ vel collateralis: unde si quis postquam sponsalia celebravit cum Methilde, matrimonium contrahat cum ejusdem matre, aut sorore, aut filia, invalide contrahet. At vero valide contrahet cum avia Methildis, aut cum filia filiæ vel sororis ejus, & a fortiori cum ceteris ejusdem consanguineis. Idem dicendum de sponsa seu affdata, quæ cum sponsi patre, fratre vel filio contrahere nequit, potest vero cum aliis ipsius consanguineis.

Dicitur 3. *orta ex sponsalibus*: ut autem impedimentum præsentem sponsalia, necesse est, ut certas habeant condiciones.

Et quidam 1. Debent esse valida, ex mox citato Tridentini textu: unde si impotens, voto solemni, vel Ordine sacro ligatus, aut alio quocumque impedimento dirimente constrictus sponsalia celebret cum muliere, poterit hæc detecta rei veritate, ejusdem consanguineis nubere, quia sponsalia irrita pro nihilo hodie reputantur: aliud erat secundum jus antiquum, tunc enim ex sponsalibus, quacumque ratione essent nulla, aut modo non essent nulla ex defectu consensu, oriebatur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum, cap. unic. *De sponsalibus* &c. in 6.

Hinc rursus, si Joannes sponsalia valide contraxerit cum Berthæ, & post-

post-hac vel alia sponsalia vel matrimonium contrahat cum Maria ejus sorore, ante secundi hujus matrimonii consummationem poterit contrahere cum Bertha, quia nec secunda sponsalia ut pote invalida possunt parere impedimentum publicæ honestatis; nec secundum matrimonium, quod propter impedimentum honestatis e primis sponsalibus ortum, non valet, impedire potest quominus Joannes promissionem Berthæ factam adimpleat, & adimplere teneatur. Si vero Joannes cum Maria matrimonium inique consummaverit, neutram ducere potest. Non Mariam, ob citatam publicæ honestatis impedimentum: non Bertham, ob impedimentum affinitatis consurgens ex copula, quam habuit cum sorore ejus. Unde patet quod affinitas agat retro, & præcedentia sponsalia dissolvat; sponsalia vero sive de futuro, sive de præsentibus, sed ante matrimonii consummationem, non retroagunt, nec valent ad dissolvendum præcedentia. Ita Sanchez ibid. num. 24. Pikler in tit. *De sponsal.* num. 46.

Atque hinc solvitur casus, de quo consultus olim fuit Sanchez ibidem numer. 25. Titius contraxerat sponsalia cum femina, quam duxit frater ejusdem Titii, sed non cognovit maritaliter. Quæsitum est, an Titius eandem feminam ducere posset. Respondit Sanchez id licere; quia matrimonium a fratre Titii contractum, ut pote irritum, præviis Titii sponsalibus præjudicare non potuit.

Pari de causa si Titius ante sponsalia cum Clotilde contracta, ejusdem Clotildis sororem cognovisset, posset utique cum ea Clotildis sorore contrahere matrimonium, quia sponsalia cum Clotilde nulla & invalida fuerunt ob affinitatem exortam ex prævia copula cum Clotildis sorore: non posset vero ob eandem affinitatem cum Clotilde ipsa contrahere.

Gravis hic exurgit difficultas, an scilicet sponsalia intus invalida, exteriusque solum & specietenus valida, inducant honestatem matrimonii diremptivam. An v.g. qui exterius consensisse visus est, sed intus non consensit; an item qui ratione voti castitatis, aut de non nubendo, & similibus quæ in exteriori foro probari non possunt, invalide sponsalia contraxit, valide ducat consanguineam illius cui desponsatus erat.

Duplex est ea de re opinio: prima, quam tenet Sanchez, contendit ex sponsalibus exterius validis, licet in rei veritate invalidis, oriri impedimentum honestatis. Ratio est, inquit, quia impedimentum hoc ad servandam decentiam, vitandum aliquale scandalum, uno verbo propter honestatem publicam institutum est: atqui cum sponsalia exterius valida sunt, & pro talibus habentur, non minus læditur decentia & publica honestas, nec minus creatur scandalum, quam si eadem sponsalia intus & omnino valida forent; ergo.

Secunda opinio, quam tenent Pikler & alii apud ipsum, negat ex hujusmodi sponsalibus oriri impedimentum dirimens. Ratio est, quia juxta Synodum Tridentinam impedimentum illud non oritur ex sponsalibus quacumque ratione invalidis; atqui sponsalia ex ficto consensu, aut cum alio quolibet occulto impedimento contracta, indubie locum habent inter ea, quæ quacumque ratione invalida sunt. Quod enim verba hæc quacumque ratione, de ratione solum externa & apparente inter-

pre-

pretatur Sanchez, mera est imaginatio nullo fundamento innixa. Quis enim credat sanctam Synodum, quæ casum occultæ invaliditatis non ignorabat, usam fuisse verbis tam generalibus, & quæ tot exceptiones pati deberent, si novum jus inducere noluisse, & pro revera invalidis ea etiam sponsalia computare, quæ solum occulte invalida forent?

Nec nocet argumentum prioris sententiæ: ex ipso enim solum sequitur eum, qui fidei duntaxat sponsalibus consensit, in exteriori foro præsumi verum contraxisse impedimentum, ideoque a novis cum consanguinea affdata sponsalibus prohibendum esse; non autem eum de facto, si nova sponsalia de præsentī vel de futuro contrahat, eadem invalide contrahiturum esse. Non enim hic inspicitur quid homines per errorem judicent, sed quid ferat rerum veritas: unde sicut non contrahitur vera affinitas ex eo quod judicent homines copulam carnalem intercessisse inter duos qui eam reipsa non habuerunt, sic neque ob simile iudicium contrahi potest honestas publica, quæ est quædam affinitatis species. Et id quidem a contrario colligi potest. Sicut enim ubi occulta sponsalia in usu sunt, hæc verum honestatis vinculum pariunt, etsi possit sponsus affdata consanguineam sine scandalo & indecentia publica ducere; sic vicissim ex sponsalibus publicis reipsa tamen invalidis non debet exsurgere impedimentum honestatis: cum sicut nihil facit publicitatis defectus, ita nec quidquam operari debeat ipsa publicitas.

Huic posteriori opinioni, licet in priorem propendeam, adhærendum puto: unde si contractus fido consensu sponsalibus cum Titia, Joannes ejusdem sororem in externa regione positam ducat in uxorem, censo valere matrimonium; salvo ut propter vitandum scandalum, si quod immineat, petatur dispensatio publicæ honestatis, & ea obtenta renovetur consensus, ne quid imposterum moram facessere possit.

2. Ut sponsalia impedimentum dirimens pariant, debent esse certa, idest cum persona quadam singulari contracta: unde si quis det fidem de ducenda una ex filiabus Titii, nulla ex iis designata, non nascetur prædictum impedimentum; ita omnes ex cap. unic. *De sponsal.* in 6. Adde quod sponsalia hujusmodi irrita esse multi contendunt cum Sanchez Lib. 1. disput. 26.

3. Debent esse absoluta; unde qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentī, cum secunda remanere debet; ita Bonifacius VIII. capite mox citato. Si quis vero post contracta conditionate sponsalia de futuro cum Berta, nova de futuro sponsalia etiam absoluta cum ejus sorore contrahat, debet is Bertham ducere, non ejus sororem. Posteriora enim sponsalia non possunt inducere obligationem agendi illicite: illicite autem contraheretur matrimonium cum sorore Berthæ, quia priora sponsalia obligant ad expectandum conditionis eventum, ante quem non potest sponsus rem uni sub conditione promissam tradere alteri. Valeret tamen matrimonium cum Berthæ sorore contractum, quia ex citato Bonifacii VIII. textu, sponsalia sub conditione inita, tunc solum publicæ honestatis impedimentum inducunt, cum purificata conditione, & conditionatis sunt absoluta.

Atque hic obiter notandum, nos loqui de conditione & contingenter & honeste futura; quia si conditio vel sit de presenti, vel de eventu necessario, jam habetur pro absoluta; si vero sit de re turpi, aut impossibili habetur pro non adjecta. De quo vide Sanchez disput. 69. lib. 7.

Ceterum impedimentum honestatis publicæ est perpetuum, unde si sponsa vel moriatur, vel ingreditur Religionem, non poterit sponsus cum ejus consanguineis contrahere sine dispensatione. Idem est si sponsalia mutuo partium consensu vel Officialis sententia dissolvantur. Ratio est; tum quia sponsalia hæc antequam dissolverentur valida erant, & ex validis semel sponsalibus oritur perpetuum honestatis impedimentum; tum quia id a sacra Congregatione definitum est, cujus judicio inhærendum esse declaravit Alexander VII. ann. 1658. ut testatur Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, num. 29. *De sponsalib.* Et tunc debet orator in supplicatione exponere sponsalia, vel morte unius partis, vel ex mutuo partium consensu dissoluta esse, his similibusve verbis; *Sed quia alias dictus orator sponsalia de futuro cum oratricis sorore ad præsens defuncta, vel Religionem ingressa &c. contraxit, quæ quidem oratricis soror ab eodem oratore intacta, & in nullo penitus attentata, ab humanis decessit &c.* Quæ formula ideo apponitur, ut intelligat Pontifex impedimentum non oriri e matrimonio rato, etiam non consummato, quod fortius & dispensatu difficilius vinculum parit. Ita Pyr. Corradus Lib. 8. disp. cap. 7. n. 23. pag. mihi 364.

Quæres, an sponsalia coram Notario & testibus, non autem in facie Ecclesiæ celebrata, inducant impedimentum publicæ honestatis.

R. Vel non exigit locorum usus ut sponsalia in Ecclesia celebrentur, vel id exigit.

Si primum, sponsalia hæc impedimentum pariunt; quia habent id omne, quod locorum ritu ad eorum validitatem requiritur. Et ita habet praxis Ecclesiæ Romanæ, ubi sponsalia fiunt absque benedictione sacerdotali.

Si secundum, divisi sunt Casuistæ: alii negant sponsalia hæc parere impedimentum; & ita sentit auctor Collat. Paris. tom. 1. lib. 3. pag. 122. & 123. edit. 2. ubi decisione Sorbonica nititur, & præcipue suffragio Haberti, qui quatuor in Diocæsis Vicarii generalis exercitio munere, majorem praxis Ecclesiæ notitiam habere debuit. Contrarium tenet auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 12. ubi in gratiam opinionis suæ posteriorem Haberti ipsius decisionem citat, ex qua patet, Doctorem hunc in hac materia non omnino sibi constitisse; unde, inquit, si quis puellæ reciprocam matrimonii fidem dedisset, & postea duxisset sororem ejus, recurrendum esset ad Episcopum, qui matrimonium hoc bona fide contractum validare & firmare potest.

Dicitur 4. Quod affinitas illa oriatur etiam ex matrimonio rato, & non consummato: idque præterquam expresse definitum est cap. 4. & 8. *De sponsalibus*, patet argumento a minori ad majus. Si enim sponsalia mera, quæ sunt via ad matrimonium, inducunt impedimentum honestatis publicæ, multo magis illud inducet matrimonium ipsum, quamvis non consummatum. Circa hoc quadam notanda, & quidem

Not.

Not. 1. Impedimentum e matrimonio rato, latius extendi, quam quod oritur e puris sponsalibus; hoc enim, ut diximus, intra primum lineæ rectæ vel collateralis gradum sistit, illud vero ad quartum usque lineæ utriusque gradum operatur; prout declaravit S. Pius V. in Bulla *Ad Romanam*, data anno 1568. quam refert Pyrr. Corradus lib. 8. cap. 7. num. 6. unde hic audiendus non est Toletus lib. 7. cap. 10. ubi parem sponsalium de præfenti ac de futuro esse rationem ex inadvertentia contendit.

Not. 2. Quod licet ex sponsalibus invalidis non exurgit impedimentum honestatis publicæ, exurgat tamen e quocumque matrimonio invalido, modo invalidum non sit ex defectu consensus, prout definit Bonifacius VIII. cit. c. *De sponsalibus*, cui nullo posteriori jure derogatum est, ut bene probat Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, *De sponsal.*

Hinc 1. Si matrimonium Titii cum Bertha invalidum fuerit propter aliquod impedimentum dirimens, sive cognitum iisdem, sive incognitum, ex eodem matrimonio nascetur impedimentum publicæ honestatis, vi cuius nec Titius ullam e consanguineis Berthæ, nec Bertha ullum ex consanguineis Titii intra quartum gradum ducere poterit; unde celebre hoc axioma, *Quod de jure irritum est, nullum parit effectum*, non valet in præfenti.

An autem ex matrimonio clandestine contracto nascatur hoc impedimentum, disputant Theologi. Negat Sanch. lib. 7. disp. 70. nu. 13. quia, inquit, tale matrimonium nullum est ex defectu consensus, cum careat eo genere consensus quem exigit Ecclesia; jam vero ex dictis matrimonio nullum ex defectu consensus non inducit impedimentum honestatis publicæ; ergo.

Opposita tamen opinio præferenda videtur: qui enim sine Parocho, vel debitis testibus contrahit, vere consentit, etsi illegitime, non secus ac Monachus qui matrimonio jungitur; ergo sicut ex istius falso conjugio, sic & ex conjugio illius qui clandestine contrahit, exurgere debet impedimentum publicæ honestatis.

Sunt quidem qui existimant impedimentum honestatis ex matrimonio invalido emergens, non transgredi primum gradum: & item inter alios sentit Cabassutius lib. 3. cap. 24. num. 10. & alii quos non redarguit auctor Collat. Andeg. tom. 3. pagin. 16. hoc forte nixi fundamento, quod & matrimonia invalida æquivalent sponsalibus, atque in ea commutentur, (secundum id Bonifacii VIII. citat. cap. *Valuit*, is invalidi matrimonii contractus, *ut potuit, non sicuti agebatur*, id est valuit ut sponsalia, qui ut matrimonium valere non potuit) & ex sponsalibus emergens impedimentum, intra primum gradum consistat. Hæc tamen ratio non est satis efficax, cum multa sint matrimonia invalida, quæ nespousalibus quidem æquivalent; atque etiam si æquivalerent, possent primum gradum transgredi, non ut sponsalia, sed ut matrimonia; unde ad hærendum est opinioni, quæ hocce impedimentum ad quartum usque gradum extendit, ut communiori & simul tutiori.

Hinc 2. ex matrimonio celebrato inter amantes, furiosos, ebrios, metu gravi constrictos, & fide consentientes non exurgit impedimentum honestatis, quia deest consensus vel omnis, vel saltem liber. Idem dic de matrimonio ex errore circa personam, vel cum persona incerta contracto.

CON.

CONCLUSIO. Impedimentum honestatis dispensabile est.

Prob. quia solo Ecclesiastico jure inducitur: unde unanimis est Theologorum sententia Infideles eidem obnoxios non esse. Quapropter si Turca contractis cum Judæa, imo & cum Christiana, sponsalibus ad Christianam fidem convertatur, poterit is ejus consanguineam in primo quocumque gradu ducere. Ita Pontas verb. *Empêchement de l'bonneste publique*, cal. 9.

CAPUT UNDECIMUM.

De impedimento amentie.

SUB amentibus hic comprehenduntur ii omnes, qui liberum rationis usum non habent; quales sunt stulti, furiosi, imbecilles ea imbecillitatis specie, quæ electionis & deliberationis capacitatem excludat.

Certum est 1. omnes istos jure naturali inhabiles esse ad contrahendum matrimonium, quod libertatis multum requirit. Et vero si nequidem per se ipsos, & independenter a curatore de bonis suis disponere possint, quanto minus de persona sua disponere possunt, eamque in perpetuum obligare?

Certum est 2. quod si amentes lucida rationis intervalla habeant, iisque durantibus, contrahant nuptias, valide contrahunt; quia tunc adest consensus sufficiens. Idem dicendum de iis, qui debile habent ingenium, sed non eo usque ut hinc ratio ac libertas perimatur. Sapienter tamen monet auctor Collat. Andeg. tom. 2. pag. 50. hujusmodi homines ab ineundo matrimonio, si fieri potest, avertendos esse, tum ob funestos complures recurrentis amentie, vel debilitatis ingenii effectus; tum quia matrimonii scopus est ipsa etiam debita & attenta proles educatio, quæ vix ac ne vix quidem ab hominibus in eo miseræ statu constitutis expectari potest.

Quod si instet familia apud Parochum, ut tales personas conjungat, is ante omnia Episcopum consulere debet, ne gravibus se se exponat incommodis. Etsi enim *quilibet præsumitur sana mentis; & qui allegat seu alii objicit furorem, debet ipsum probare*; cum tamen de dementie statu constat, tunc ei, qui factum suum tuetur, seu matrimonii validitatem defendit, probandum incumbit ipsum durantibus lucidis intervallis fuisse celebratum, qua de re lege Ferret l. 5. c. 3. n. 37. de abusu, & nuperum ejus Commentatorem.

Addit idem Ferret, parentes, quibus id unum est in votis ut hujusmodi personarum bona invadant, sæpius sub exaggeratæ imbecillitatis prætextu obtinere a Judicibus sententiam, qua prohibetur ulterior ad contractum matrimoniale processus; & tunc, inquit, non obstante ea prohibitione, matrimonium celebrari potest. Hæc tamen doctrina, vel, ut sonat, falsa est, vel eo est intelligenda sensu, quod Parochus ad benedictionem nuptialem procedere possit, cum inferioris Judicis sententia a superiore rescissa fuerit; ita & bene, auctor Collat. Andeg. tom. 1. pag. 301.

Ceterum quia non omnes a natura furdi & muti imbecillitatis vitio labo-

Not. 1. Impedimentum e matrimonio rato, latius extendi, quam quod oritur e puris sponſalibus; hoc enim, ut diximus, intra primum lineæ rectæ vel collateralis gradum ſiſtit, illud vero ad quartum uſque lineæ utriuſque gradum operatur; prout declaravit S. Pius V. in Bulla *Ad Romanam*, data anno 1568. quam refert Pyrr. Corradus lib. 8. cap. 7. num. 6. unde hic audiendus non eſt Toletus lib. 7. cap. 10. ubi parem ſponſalium de præſenti ac de futuro eſſe rationem ex inadverſentia contendit.

Not. 2. Quod licet ex ſponſalibus invalidis non exurgit impedimentum honeſtatis publicæ, exurgat tamen e quocumque matrimonio invalido, modo invalidum non ſit ex defectu conſenſus, prout definit Bonifacius VIII. cit. c. *De ſponſalibus*, cui nullo poſteriori jure derogatum eſt, ut bene probat Fagnan. in cap. *Ad audientiam*, *De ſponſal.*

Hinc 1. Si matrimonium Titii cum Bertha invalidum fuerit propter aliquod impedimentum dirimens, ſive cognitum iſdem, ſive incognitum, ex eodem matrimonio naſcetur impedimentum publicæ honeſtatis, vi cujus nec Titius ullam e conſanguineis Berthæ, nec Bertha ullum ex conſanguineis Titii intra quartum gradum ducere poterit; unde celebre hoc axioma, *Quod de jure irrium eſt, nullum parit effectum*, non valet in præſenti.

An autem ex matrimonio clandestine contracto naſcatur hoc impedimentum, diſputant Theologi. Negat Sanch. lib. 7. diſp. 70. nu. 13. quia, inquit, tale matrimonium nullum eſt ex defectu conſenſus, cum careat eo genere conſenſus quem exigit Eccleſia; jam vero ex diſtis matrimonium nullum ex defectu conſenſus non inducit impedimentum honeſtatis publicæ; ergo.

Oppoſita tamen opinio præferenda videtur: qui enim ſine Parocho, vel debitis teſtibus contrahit, vere conſentit, etſi illegitime, non ſecus ac Monachus qui matrimonio jungitur; ergo ſicut ex iſtius falſo conjugio, ſic & ex conjugio illius qui clandestine contrahit, exurgere debet impedimentum publicæ honeſtatis.

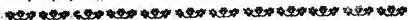
Sunt quidem qui exiſtimant impedimentum honeſtatis ex matrimonio invalido emergens, non tranſgredi primum gradum: & item inter alios ſentit Cabaffutius lib. 3. cap. 24. num. 10. & alii quos non redarguit auctor Collat. Andeg. tom. 3. pagin. 16. hoc forte nixi fundamento, quod & matrimonia invalida æquivalent ſponſalibus, atque in ea commutentur, (ſecundum id Bonifacii VIII. citat. cap. *Valuit*, is invalidi matrimonii contractus, *ut potuit, non ſicuti agebatur*, id eſt valuit ut ſponſalia, qui ut matrimonium valere non potuit) & ex ſponſalibus emergens impedimentum, intra primum gradum conſiſtat. Hæc tamen ratio non eſt ſatis efficax, cum multa ſint matrimonia invalida, quæ ne ſponſalibus quidem æquivalent; atque etiamſi æquivalerent, poſſent primum gradum tranſgredi, non ut ſponſalia, ſed ut matrimonia; unde adhærendum eſt opinioni, quæ hocce impedimentum ad quartum uſque gradum extendit, ut communiori & ſimul tutiori.

Hinc 2. ex matrimonio celebrato inter amantes, furioſos, ebrios, metu gravi conſtriſtos, & ſiſte conſentientes non exurgit impedimentum honeſtatis, quia deſt conſenſus vel omnis, vel ſaltem liber. Idem dic de matrimonio ex errore circa perſonam, vel cum perſona incerta contracto.

CON.

CONCLUSIO. Impedimentum honestatis dispensabile est.

Prob. quia solo Ecclesiastico jure inductum fuit: unde unanimis est Theologorum sententia Infideles eidem obnoxios non esse. Quapropter si Turca contrahis cum Judæa, imo & cum Christiana, sponsalibus ad Christianam fidem convertatur, poterit is ejus consanguineam in primo quocumque gradu ducere. Ita Pontas verb. *Empêchement de l'bonne-tete publique*, cal. 9.

CAPUT UNDECIMUM.

De impedimento amentia.

SUb amentibus hic comprehenduntur ii omnes, qui liberum rationis usum non habent; quales sunt stulti, furiosi, imbecilles ea imbecillitatis specie, quæ electionis & deliberationis capacitatem excludat.

Certum est 1. omnes istos jure naturali inhabiles esse ad contrahendum matrimonium, quod libertatis multum requirit. Et vero si quidem per se ipsos, & independenter a curatore de bonis suis dispondere possint, quanto minus de persona sua dispondere possunt, eamque in perpetuum obligare?

Certum est 2. quod si amentes lucida rationis intervalla habeant, iisque durantibus, contrahant nupcias, valide contrahunt; quia tunc adest consensus sufficiens. Idem dicendum de iis, qui debile habent ingenium, sed non eo usque ut hinc ratio ac libertas perimatur. Sapienter tamen monet auctor Collat. Andeg. tom. 2. pag. 50. hujusmodi homines ab ineundo matrimonio, si fieri potest, avertendos esse, tum ob funestos complures recurrentis amentia, vel debilitatis ingenii effectus; tum quia matrimonii scopus est ipsa etiam debita & attenta proles educatio, quæ vix ac ne vix quidem ab hominibus in eo miseræ statu constitutis expectari potest.

Quod si insitet familia apud Parochum, ut tales personas conjungat, is ante omnia Episcopum consulere debet, ne gravibus se se exponat incommodis. Etsi enim *quilibet præsumitur sana mentis; & qui allegat* seu alii objicit *furorem, debet ipsum probare*; cum tamen de dementia statu constat, tunc ei, qui factum suum tuetur, seu matrimonii validitatem defendit, probandum incumbit ipsum durantibus lucidis intervallis fuisse celebratum, qua de re lege Ferret l. 5. c. 3. n. 37. de abu- su, & nuperum ejus Commentatorem.

Addit idem Ferret, parentes, quibus id unum est in votis ut hujusmodi personarum bona invadant, sæpius sub exaggeratæ imbecillitatis prætextu obtinere a Judicibus sententiam, qua prohibetur ulterior ad contractum matrimoniale processus; & tunc, inquit, non obstant re ea prohibitione, matrimonium celebrari potest. Hæc tamen doctrina, vel, ut sonat, falsa est, vel eo est intelligenda sensu, quod Parochus ad benedictionem nuptialem procedere possit, cum inferioris Judicis sententia a superiore rescissa fuerit; ita & bene, auctor Collat. Andeg. tom. 1. pag. 301.

Ceterum quia non omnes a natura furdi & muti imbecillitatis vitio labo-

laborant, idcirco si intellectum ita habeant perspicacem, ut & signis edoceri possint, quid sit matrimonium, & consensum indicare, valide poterunt contrahere, sicut & Religionem profiteri. Ita Sanch. lib. 1. disp. 8. n. 12. & ex eo Fevreti interpret.

CAPUT DUODECIMUM.

De impedimento affinitatis.

*Ad tit.
14. Lib.
IV. Decr.*

Affinitas, est conjunctio, seu vinculum & propinquitas inter quadam personas orta ex quacumque copula carnali completa.

Dicitur 1. *conjunctio & propinquitas*; ipsa enim naturæ vox clamat eum, qui sororem vel cognatam meam duxit, mihi conjunctiorem esse, quam extraneum. Hinc ubique receptum est, ut sic conjuncti fratrum & cognatorum nominibus se se mutuo salutent.

Dicitur 2. *inter certas personas*, nimirum (& hoc enixe precor ut caute animadvertatur; multi enim non discipuli modo, sed & Parochi hic in errorem inducuntur) nimirum, inquam, inter conjugatum solum, & consanguineos conjugatæ; & vicissim inter conjugatam solam, & consanguineos conjugati: unde si Titius copulam habeat cum Bertha, ipse & quidem solus (non autem ejusdem consanguinei, semel & iterum monito,) sit affinis consanguineis Berthæ; adeo ut jam ipse defuncta Bertha nec possit ducere matrem, nec filiam, neque neptem Berthæ; imo nec cognatas ejus ad quartum usque gradum, si copula intra matrimonium habita sit, de quo infra. Idem vicissim dicendum de Bertha respectu consanguineorum Titii. At vero consanguinei Titii, prædictas Berthæ consanguineas ducere poterunt, juxta tritum id, *Affinitas non parit affinitatem*, cujus sensus est Titium per suam cum Bertha copulam sic fieri affinem consanguineis Berthæ, ut ejusdem Titii consanguinei, per hoc prædictis Berthæ consanguineis affines non reddantur. Qua de causa, juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, pater & filius, matrem & filiam ejus; fratres duo, duas sorores; vel eorum unus matrem, alter filiam; item duo consanguinei, duas consanguineas ducere possunt. Qua itidem de causa Titius etsi Berthæ consanguineas ducere non possit, ejus tamen affines v.g. uxorem fratris Berthæ defuncti, post Berthæ mortem ducere poterit. Ita Sanch. lib. 7. disp. 67. n. 2. Duperray in Tract. gallico de dispens. pag. 187. & ceteri.

Ut autem cognoscatur quoto in gradu duæ personæ sibi sint affines, animadverti debet in affinitate sicut & in consanguinitate distinguere stipitem, lineas, & gradus.

Stipes sunt duæ personæ quæ se carnaliter cognoverunt; quæque, cum una caro efficiantur, non vocantur affines, sed principium affinitatis, sicut pater & mater sunt principium consanguinitatis.

Linea est ordo seu series personarum, quæ sibi sunt affines; & hæc itidem sicut in consanguinitate duplex est, recta scilicet, & transversa.

Affines in linea recta ii sunt, qui in eadem linea consanguinei sunt uni ex personis quæ copulam habuerunt; affines vero in linea transver-

sa, ii consequenter sunt, qui in linea transversa iisdem personis consanguinei sunt. Unde mihi Titio, qui Bertham duxi, affinis est in primo ascendendum gradu mater Berthæ, quæ socrus mea est; in primo autem descendendum gradu ejusdem Berthæ filia, quam ex alio matrimonio suscepit. In linea vero transversa affines mihi sunt, tum soror Berthæ, ejusdemque sororis filiz, tum & aliz ejus consanguineæ. His positis

Dicendum est personam quamlibet in eogradu esse affinem ei, qui copulam habuit cum consanguinea sua, in quo ipsa huic isti consanguinea est. Hinc qui Bertham duxi, affinis sum in primo gradu matri, filiz, & sorori ejus; quia mater, filia, & soror Berthæ, eidem in primo gradu consanguineæ sunt: in secundo autem gradu affinis sum filiz sororis ejus, item & ipsius consobrinæ; in tertio sobrinæ &c.

Hæc regula apud omnes recepta est, licet non semper iisdem terminis exprimatur. Quidam sic proponunt cum Silvio q. 55. in Supplem. art. 7. Quoto gradu consanguinitatis attinet alicui vir alicujus mulieris, tanto affinitatis gradu attinet ei uxor ejusdem hominis. Alii sic; Juxta parentelam viri numeranda est affinitas cum uxore, & quo gradu distat quis in consanguinitate a viro, eodem affinitatis gradu distat ab uxore ejus. At diversæ hæc explicandi rationes in idem recidunt, ut attendenti patet.

Dicitur 3. Ex quacumque carnali copula, id est tam ex illicita, quæ habetur per fornicationem, adulterium, incestum, aut sacrilegium, quam ex licita, quæ habetur ex legitimo matrimonii usu: cum hoc tamen discrimine, quod affinitas ex copula legitima proficiens, dirimat matrimonium usque ad gradum quartum inclusive; quæ vero ex illicita quavis fornicatione oritur, idem non dirimat ultra secundum gradum inclusive: unde qui fornicarie puellam cognovit, consanguineam ejus in tertio gradu valide ducere potest, imo & licite, si nihil aliud obstat, prout declaravit S. Pius V. Bulla sua 62. quam videris apud Corradum lib. 7. c. 1.

Ceterum, sicut in consanguinitate gradus mixtus ex primo & quinto, non inducit impedimentum; sic nec inducit in affinitate orta ex copula licita. Qua etiam de causa affinitas ex copula illicita non operatur in primo & tertio gradu: quia scilicet in hisce materiis, gradus alias prohibitus non computatur, cum dicat ordinem ad gradum minime prohibitum.

Sed quid si matrimonium fuerit invalidum, inducetne affinitatem usque ad quartum gradum diremptivam?

R. Vel est invalidum ex mala contrahentium fide, qui scienter cum impedimento dirimente contraxerunt; vel invalidum est ex ignorantia inculpara.

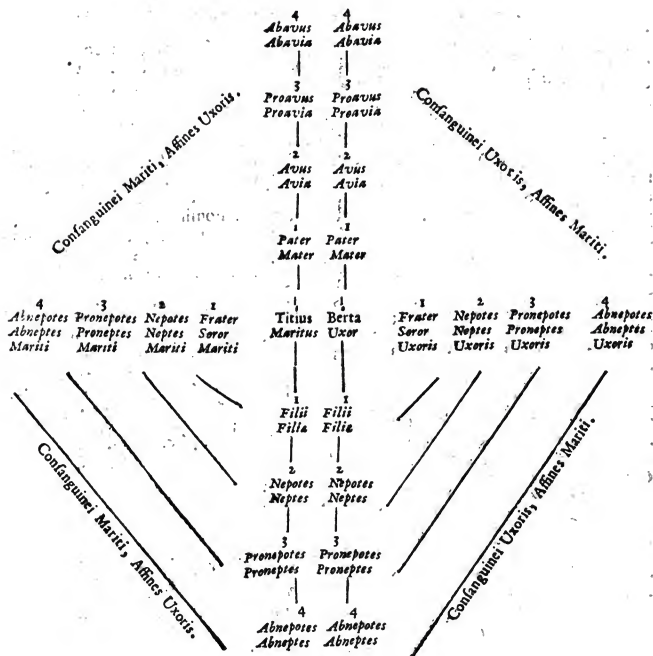
Si primum, affinitas inde exorta, ut pote quæ sit ex copula illicita, non videtur transgredi secundum gradum; contrahetur tamen impedimentum honestatis publicæ ad quartum usque gradum pertingens, prout supra dixi.

Si secundum, cum affinitas ex illa copula licita prodierit, videtur ad quartum usque gradum extendenda. Requirit quidem auctor Collat.

Conso-
brina,
consue-
germai-
ne.
Sobrina,
issus de
germai-
ne.

Trident.
Sess. 24.
c. 4.

ARBOR AFFINITATIS.

Andeg. in matrimonio validitatem, ut hunc operetur effectum; sed quia obiter, raptim & sine explicatione loquitur, mens ejus haud factis certa apparet. Ut ut sit, si contingeret casus ille, de quo nihil in Theologis aut Canonistis quindecim inveni, res tota summo Pontifici aperienda foret. Atque id multo mihi certius videtur, postquam idipsum tandem reperi in Consultationibus Canoniceis Giberti tom. 2. pag. 107. ubi addit conjuges, qui cum impedimento ipsis ignoto contraxerunt, sed solitas ejusdem detegendi vias, bannorum scilicet promulgationes omiserunt, excipiendos ac tractandos esse quasi qui mala fide contraxerint. Ex quo sequitur, affinitatem ex eorum copula prodeuntem, ultra secundum gradum non extendi.

Ceterum copula carnalis, quæ affinitatem parit, ea sola est, quæ consummatur in vase debito; unde non exurgit affinitas ex prapostero, & sodomitico congressu; neque etiam ex seminis effusione extra vas femineum. Ita communiter Theologi.

Nihil autem interest, an persona copulæ consenserit, an non: unde affinitatem parit copula habita cum dormiente, coacta, ignorante, infana, ebria, quia hæc ad generationem sufficiens est; secus si haberetur cum mortua. Ita omnes. Ratio est, quia etiam per talem copulam vir & femina efficiuntur una caro, unum corpus, utriusque sanguis commiscetur, sanguis unius tangit sanguinem alterius, & sic mediate sanguinem totius alterius cognationis; quo in puncto sita est affinitas.

Dicitur 4: *ex copula completa*: quod quamquam aures verecundas lædit, nec nisi post invocatum sancti Spiritus auxilium legi debet, distinctius tamen explicari necesse est; quia non aliter intelligi possunt quæ ad affinitatem, impotentiam, & matrimonii consummationem pertinent. Itaque copula perfecta ea est, quæ de se apta est ad prolis generationem, licet forte per accidens ut in sterilibus, & ætate proVectis, actualis generatio non subsequatur. Porro ea tantum copula ad generationem idonea est, in qua penetratur vas muliebre, cum effusione seminis prolifici intra ipsum.

Hinc (quod utinam omittere possem, quia res est castis mentibus admodum gravis, minus vero castis admodum periculosa) non contrahit affinitatem.

1. Qui licet *claustra pudoris invadat, vel frangat*, sic tamen se retrahit, ut extra vas femineum effundat semen; ita S. Thomas in 4. distinct. 42. Aliud esset si quis vel diaboli opera, vel aliter, intra vas muliebre semen emitteret absque genitalis membri introductione; quia tunc occurreret sufficiens seminum commistio, ad quam negant multi requiri ut mulier semen emittat; cui quidem sententia adhæret Pontas hic cas. 9.

2. Qui licet intra vas emiserit semen, non tamen emisit semen prolificum: sicque non oritur affinitas ex congressu Spadonum, Eunuchorum, eorumque qui utroque carent testiculo, secus si uno tantum, de quo Capite sequenti. Item, neque juxta aliquos oritur ex copula cum impubere, quod admiserim de copula solum tentata, non de completa: eadem enim videtur esse conditio impuberis, quæ mulieris sexagenariæ.

Ceterum observa 1. nihil ad affinitatem interesse, an copula occulta sit, an notoria. 2. quoties constat de copula, toties in exteriori foro præsumi debitam seminis effusionem. 3. eum, qui etiam leviter suspicatus est

se peccasse cum femina, cujus sororem duxit, aut ducere intendit, indigere dispensatione, quam nisi obtinuerit, filii ejus pro illegitimis habebuntur in foro Ecclesie. 4. eos, qui scienter contrahunt in gradibus affinitatis aut consanguinitatis, aut aliis casibus prohibitis, excommunicationem, non tamen reservatam, incurrere: Clemen. unic. *De consang.*

Quæres, quos habeat effectus affinitas matrimonio jam contracto superveniens, ut si Titius cum uxoris suæ sorore, vel nepte incestum commiserit.

R. 1. Per eam non dissolvi matrimonium, quod, ubi legitime contractum est, sola morte dissolvitur.

R. 2. Hanc tamen affinitatem duos parere effectus: quorum prior est, ut qui peccavit cum uxoris suæ consanguinea in primo vel secundo gradu, licet eidem uxori, quæ jure suo privari non meruit, debitum reddere teneatur, non tamen illud exigere possit, nisi obtenta ab Episcopo dispensatione.

Nec nocet, quod qui cum propria sua consanguinea peccavit, possit ab uxore sua debitum exigere: quia jura quæ debiti petitionem hoc in casu non prohibuerunt, prohibuerunt in casu altero. Vide caput 1. *De eo qui cognovit*, in quo nulla fit mentio de copula cum propriis consanguineis aut cum uxoris affinibus habita, sed de ea tantum, quam quis cum ejusdem uxoris consanguineis habere præsumit. Ita Pontas v. *Droit* &c.

Dixi, qui peccavit cum uxoris sua consanguinea in primo vel secundo gradu: si enim in tertio aut quarto gradu peccaverit, non videtur matrimonii usus impediri. Quia ut copula illicita non operatur ultra secundum gradum quoad matrimonii invaliditatem: sic nec ultra eundem gradum operatur quoad privationem juris conjugalis. Ita ibidem cas. 21. & alii.

Quod si uterque conjux cum alterius consanguineis commercium habuerit, vel alter de alterius consensu, neuter jam servat jus exigendi debiti, quia leges jus illud parti solum innocenti relinquunt, & in hoc casu neutra pars est innocens.

Nec obstat, quod mulier, quæ corporis sui usum affinibus suis concedit, rea magis videatur quam vir suus in eodem casu. Etsi enim id utcumque verum est, quia plus inesse debet pudoris mulieri, quam viro, certe tamen ex unanimi pene Theologorum & Canonistarum sensu par est utriusque sponsi conditio, nec minorem vir uxori fidem debet, quam uxor debeat viro.

Si tamen, ait Bonac. q. 3. punct. 11. uterque conjux ea dolosa intentione cum affinibus suis commercium haberet, ut conjugem alterum debito defraudaret; teneretur debitum alteri petenti reddere: quia cum nemini fraus sua patrocinari possit, nemo quoque immunitatem a tali onere acquirere potest; & id colligitur ex cap. 2. *De cognat. spirit.*

Posterior affinitatis matrimonio superveniens effectus, is est, juxta aliquos, ut conjux nocens post conjugis mortem, alias nuptias licite contrahere nequeat; & si contrahat, non possit absque dispensatione petere debitum. Ita Azor 3. p. lib. 3. c. 20: Bonacina ibidem, Sanch. lib. 7. disp. 15. Pirhing, insignis e Societate Jesu Canonista, & alii communiter in cap. 1. *De eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ.*

Verum is effectus, si propter citatum c. 1. *De eo qui cognovit*, alicubi sit

in usu, non ubique viget; & multo minus in Gallia, prout animadvertunt Cabasutius lib. 3. c. 21. n. 9. Pontas v. *Empedimentis prohibitis*. Imo annotat ipse Sanchez ibid. disp. 15. n. 8. jam a temporibus Navarri qui centesimum vitæ suæ annum complevit, & ex omni regione circa consuetudinem casus confulebatur, obtinuisse consuetudinem, videantibus nec contradicentibus Prælati, ut hujusce incestus rei, sine prævia dispensatione, mortuis conjugibus, ad alias nuptias transirent. Quod si alibi prædictus incestus secundi matrimonii celebrationem prohibeat, potest Episcopus in eo dispensare.

Ceterum solus ille incestus privat jure petendi debiti, aut novi matrimonii ineundi, qui formalis fuerit; non autem qui mere materialis, & inculpatus: unde si quis, ut ferme Jacob, ratus se ad uxorem suam accedere, ad ejus sororem accesserit, non privatur suo jure; immunis est enim ab incestu, licet non desinat contrahere affinitatem. Idem dicendum de muliere, si per vim ab affine suo fuerit oppressa; secus si libidini ejus, ex gravi mortis metu cesserit, quia mori potius debuerat quam fœdari; & ideo potest maritus ei debitum negare, juxta Pontas v. *Devoir*, cas. 20.

Porro ad incurrendam pœnam, de qua loquimur, non requiritur sententia Judicis, prout cum aliis docet Sanch. Lib. 7. disp. 64. nu. 18. & colligitur ex iis, quæ dixi agendo de lege pœnali.

An autem ab eadem pœna excuset ignorantia juris, definiendum est a pari ex iis, quæ dixi in Tract. de Irregular. par. 1. c. 4. pag. 30. Certe Pikler, qui nobis adversatur, agnoscit sententiam, quæ homines si ve legis, si ve pœnæ per eam inflictæ nescios, eidem pœnæ subjacere docet, esse opposita communiorem: cum autem aliunde probabilior sit, aut æque probabilis, in praxi servari debet.

Jam inquirendum superest, an & quousque Ecclesia in impedimento affinitatis dispensare possit; quod ab alia pendet questione, an scilicet, & quousque idem impedimentum juris sit naturalis, aut mere positivi. Sic

CONCLUSIO I. Impedimentum affinitatis in quocumque lineæ transversæ gradu dispensabile est.

Prob. quia ad hoc sufficit, ut quis de jure naturali possit ducere uxorem fratris sui jam defuncti: atqui hoc de jure naturali licitum est.

Prob. min. 1. quia jure naturali licitum est duas sorores ducere, cum Jacob vir sanctus, & amicus Dei, Liam & Rachelem duxerit: sed quia unam duxit sororem, cum ejusdem sorore affinitatem contraxit in primo lineæ transversæ gradu; ergo hæc affinitas naturali jure matrimonium non dirimit. 2. quia id diserte sequitur ex lege Deut. 25. his expressa verbis: *Quando habuaverint fratres simul, & unus ex his absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus.* Quis porro existimet, Deum tulisse legem juri naturali contrariam? 3. quia multi, sique scientia conspicui Pontifices hoc in casu dispensaverunt. Sic Innocentius III. cap. fin. *De divorciis*, permisit Infidelibus, ut cum relictis fratrum tuorum uxoris maritaliter habitarent. Sic Alexander VI. in eodem gradu dispensavit cum Emmanuele Lusitanæ Regi. Sic demum Julius II. Henrico VIII. concessit ut Catharinam fratris sui Arturi viduam duceret: quam quidem dispensationem cum ira-

ritam esse imperitē simul & impie contendisset Henricus, ut quam efflētū deperibat Annam Bolenam duceret, Clemens VII. consultis illustribus totius terrarum-orbis Universitatibus, & post grave ac maturum consilium, eandem validam ac legitimam fuisse pronuntiavit.

Objiciuntur tria, 1. quidem istud Levitici 18. v. eodem. *Sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec revelabis turpitudinem ejus*: unde apud omnes constat illicitum fuisse ducere sororem fratris sui, quod & exprimi solet his versibus qui omnia matrimonii impedimenta in Levitico contenta complectuntur.

Nata, soror, neptis, matertera, fratris & uxor,

Et patrui conjux, mater, privigna, noverca,

Uxorisque soror, privigni nata, nurusque,

Atque soror patris, conjungi lege vetantur.

2. Exprobratio a Joanne Baptista facta Herodi his verbis Matth. 14. & Marc. 16. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Herodes enim, utpote alienigena, Mosaicæ legi minime subiectus, non aliter redargui potuit, quam quia Philippi fratris sui, jam, ut scribit S. Chrysostomus homil. 4. in Matth. fato ultimo functi, uxorem ducendo peccabat contra jus naturale. 3. irritum est jure naturali matrimonium fratris cum sorore: porro fratris uxor pro sorore reputatur, ut quæ una cum fratre soror effecta fuerit. Sed hæc non urgent. Unde

R. ad 1. Solutio est in textu qui sic habet: *Sororem uxoris tuæ non accipies*: adhuc illa *vivente*: quæ satis indicant sororem hanc post fororis suæ funera in conjugem accipi posse. Quapropter hic tantum prohibet Moyses, ne quis uxoris suæ adhuc viventis sororem accipiat, ne scilicet eidem uxori zelotypiæ quidpiam & amaritudinis procreet. Adde quod, ut in Tractatu de legibus ostensum est, lex Mosaicæ quoad præcepta judicialia & cærimonialia a Christo abrogata fuerit: porro citata lex Levitici mere judicialis est. Si enim naturalis esset, ejus quoque declaratio seu exceptio, quæ habetur in adducto Deuteronomii textu, naturalis esset; cum exceptio fiat ab iis, quæ ejusdem sunt ordinis & naturæ: atqui exceptio seu declaratio posita cap. 25. Deuteronomii non est naturalis; neque nunc obligat ut divina. Et id quidem præ ceteris tueri debent, qui divortium Henrici VIII. defendere conati sunt; alioqui enim cum Arturus Henrici frater natu major sine liberis decessisset, non solum potuisset, sed & divino ac naturali jure debuisset Henricus Catharinam ejus uxorem ducere, ut suscitaret semen fratri suo.

R. ad 2. Herodes, licet patre alienigena natus, Judaicam Religionem profitebatur: unde Herodiadem deducere non potuit, sive adhuc viveret Philippus, ut tunc adhuc vixisse omnes pene consentiant post Josephum lib. 18. Antiquit. cap. 9. & testatur Hieronymus ex antiquis Historiis: sive jam e vivis excessisset; quia tunc tantum viduam fratri ducere licitum erat, cum ille *mortuus* erat *absque liberis*. Philippus porro ex Herodiade suscepit liberos, atqui in primis filiam eam saltatricem, cujus petulantia & votis concessum est caput Joannis Baptistæ.

R. ad 3. Maritum & uxorem non fieri vere & proprie carnem unam, & multo minus sororem unius unam fieri carnem cum alterius conjugē: unde non adeo repugnat ut soror defunctæ virum ejus ducat, quam

quam ut eadem soror fratri suo copuletur. Quamquam nec absolute verum est fratrum cum sororibus connubia stricte & proprie ipsis naturæ legibus uti nefaria prohiberi, prout supra dictum est.

Major est difficultas, an affinitas jure naturali matrimonium dirimat in linea recta, an saltem in aliquo ejus gradu. Hujus quæstionis resolutio, ait Sanchez lib. 7. disp. 51. ad duo infervit, & quidem 1. ad dignoscendum, quo in gradu Pontifex dispensare possit. 2. & magis ad videndum, quando Infideles, qui in hujus gradibus contraxere, suis sint ab uxoribus separandi.

Dixi, & magis, quia nusquam hæcenus dispensavit Ecclesia in primo gradu affinitatis ex matrimonio prodeuntis, nec Deo auxiliante in futurum dispensatura est: imo præcipit Synodus Tridentina Sess. 24. De refor. matrim. ut *in secundo gradu nunquam dispenseur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam*. Quamquam præsertim in matrimoniis jam contractis aliquando dispensetur inter personas inferioris conditionis, ob privatas etiam causas, v.g. ad vitandum scandalum ex separatione oriturum, ad educationem proles jam susceptæ, & alioqui miserabiliter perituræ; ad subveniendum paupertati puellæ, quam patrueilis dives ducere vult, & cui, si innupta & egena maneat, imminet ex periculis species quæ puellæ plusquam nobili, nubere volenti, & aliunde pauperi sæpius insidiantur. His positis, sit

CONCLUSIO II. Affinitas nequidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, siue orta sit ex copula illicita, siue ex conjugali. Unde si Infidelis, priusquam Christi fidem suscipere, in hoc gradu contraxerit, puta si vitricus privignam, si noverca privignum, si socer nurum, si socrus generum duxerit, non videntur esse separandi, postis ponendis, de quibus dictum est supra.

Probat 1. pars de affinitate ex matrimonio, quæ plus habet difficultatis, cum multo communior sit opinio, quæ affinitatem ex copula illicita, ne in ipso, quidem primo lineæ rectæ gradu, matrimonii diremptivam esse ex natura rei contendit; prob. itaque 1. negative in hunc modum. Ea matrimonia jure naturali valida censi debent, quæ sufficienter non probantur eodem jure invalida esse: atqui non probatur sufficienter matrimonia inter affines in primo etiam lineæ rectæ gradu contracta, invalida esse de jure naturali. Nam juxta naturale ea solum matrimonia invalidat, in quibus violantur naturæ leges, v.g. superioritas & subjeccio naturaliter debita; ratio principii & principiat; specialis reverentia; necessitas refrærandi ardoris facile exurgentis, & qui proinde per matrimonii invaliditatem, quasi per repagulum debuerit coerceri: his quippe & non aliis de causis irritum de jure naturali est matrimonium patrem inter & filiam, matrem inter & filium; & si velis, fratrem inter & sororem ipsius: atqui ex rationes non militant contra matrimonia inter prædictos affines contracta. Neque enim novercam inter & privignum, seu mariti filium ex alio connubio susceptum, occurrit ratio principii, & principiat; non viget inter eos ille libidinis ardor, qui per inductam nuptiarum nullitatem debuerit refrænari; non amicitia ingens, sed potius major aversio quam inter extraneos.

Saltem, iniquis novercam inter & privignum; vitricum inter & pri-

vignam, est quædam ratio superioritatis, scilicet ex parte novercæ & vitrici; & quædam consequenter ratio subjectionis, scilicet ex parte privigni & privignæ, erga quos parentum locum habent vitricus & noverca.

R. prædictas inter personas esse quidem nonnullam superioritatis & subjectionis rationem, sed longo admodum intervallo distantem ab ea, quæ patrem inter & filiam, filium inter & matrem occurrit: porro quæ tantum differunt inter se, cur eisdem in matrimonio nullitatis effectus operentur? Deinde superioritas hæc & subjectio probant quidem matrimonia hæc aliquam habere indecentiam, propter quam passim, & sine gravibus causis non possint licite contrahi; sed an ideo statim probant, ea, si contrahantur, contrahi invalide? Certe indecens quoque est, ut amita fratris vel sororis suæ filio nubat; neque tamen qui in eo contraxissent gradu Gentiles, invalide contraxisse judicarentur.

*Concil.
murel.
can. 10*

Prob. 2. ex Conciliis Agathensi, Epaunensi, & Aurelianensi III. quæ prohibent, ne dissolvantur matrimonia eorum, qui in infidelitate duxerunt relictam patris, filiam uxoris &c. horum enim matrimoniorum dissolutio non prohiberetur, sed potius præciperetur, si naturali jure invalida forent.

Respondet equidem Silvius in Suppl. qu. 55. art. 6. Concilia hæc fuisse solum Provincialia, quæ proinde certo determinare non potuerint affinitatis gradus. Sed unde tandem fiet, ut nulla sit hisce in materiis Conciliorum Provincialium auctoritas? Quoti in jure Canones minoris momenti quotidie a Theologis & Canonistis in ipsa impedimentorum materia citantur, & instar regulæ assumuntur?

Prob. 3. quia affinitas ex copula licita non magis de jure naturali dirimit matrimonium, quam ex illicita: ex utraque enim exurgit eadem corporum conjunctio; per utramque duo æque sunt caro una; nec magis in una, quam in alia contrahi potest, quin accedatur ad fines alterius: atqui plerique adversariorum, & inter alios, Layman lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 6. & Lugo in Respons. Moral. lib. 1. dub. 40. numer. 29. fatentur affinitatem ex copula illicita natam, ne in ipso etiam primo lineæ rectæ gradu esse impedimentum jure naturali dirimens. Idque, ait Pikler, patet ex dispensationibus, quas in hoc gradu sæpe largitur sacra Pœnitentiaria, præsertim quoad usum matrimonii a talibus jam contracti, & quando impedimentum hoc est occultum, ergo.

Obijciuntur quinque, 1. Levit. 20. v. 11. & 12. sic habetur: *Qui dormieris cum noverca sua .i. morte moriantur ambo. Si quis dormieris cum nuru sua, uterque moriatur.* 2. Apostolus 1. Corint. 5. *Audiat, inquit, inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat: ubi ducere uxorem patris sui scelus est adeo juri naturali adversum, ut ne inter ipsos etiam Gentiles audiat.* 3. Lex final. ff. *De conditio sine causa*, declarat novercam, quæ privigno nubit, jure gentium incestum committere: si autem jure gentium, ergo & jure naturali. 4. Ecclesiæ inter affines in hoc gradu, saltem ex copula licita, nunquam dispensavit. 5. affinitas ex rei naturæ, & antecederet ad Ecclesiæ leges habet quod sit vinculum saltem in primo gradu, sicut & consanguinitas; quia per eam conjuges ex natura rei sunt una ca-

ra:

ro : atqui vinculum ex natura rei tale , debet ex eadem natura rei dissolvere matrimonium ; ergo .

R. ad 1. in hoc textu sermonem haberi vel de incestu habito cum noverca , vivente adhuc ejus marito , vel de concubitu habito extra matrimonium : certe contrarium probari non potest .

R. ad 2. flagitiosum Corinthi hominem incestui adulterium permiscuisse ; adeo ut uxorem patris adhuc viventis cognoverit , prout sentiunt ceteri pene omnes contra Catharinum , & habetur causa 2. qu. 2. cap. 17. Et vero quomodo dixisset Apostolus erimen illud nec inter gentes audiri , cum scirent omnes usum fuisse ipsis Apostoli temporibus apud Persas , ut filius mortuo patre , novercam duceret .

R. ad 3. legem e Digestis petitam intelligi debere de jure gentium late & improprie sumpto ; quia nimirum matrimonia hæc , ut apud nos , sic & apud plerasque gentes prohibita sunt ; non autem de jure gentium stricte & universaliter accepto , quasi eadem conjugia nusquam permixta fuerint ; aut ob aliquam necessitatem permitti non potuerint . Adde quod quicquid prohibitum est , non ideo statim invalidum sit jure naturali . Adde rursus quod jus gentium ad jus mere positivum revoceatur ; prout probavi in Tract. de Legibus pag. 78 .

R. ad 4. Ecclesiam in hoc gradu non dispensare , non defectu potestatis , sed defectu rationum . Nempe vero ad dispensationem hanc requiruntur causæ tam graves , ut nunquam occurrerint . Ceterum quia minus urgentes requiruntur ad dispensandum in affinitate ex copula illicita , etiam in primo gradu , quandoque ex dispensationum species ab Ecclesia conceduntur .

R. ad 5. neg. minor. Vinculum enim quandoque perimit substantiam actus , & efficit ut invalide ponatur ; quandoque vero actum fieri prohibet , sed factum non irritat . Fatemur porro ex affinitate induci vinculum matrimonii prohibitivum ; at simul contendimus vinculum illud non magis diremptivum esse , cum affinitas ex copula licita nascitur , quam cum ex illicita : in hoc autem ultimo casu fatentur doctiores ex adversariis , vinculum affinitatis non esse dirimens . Et vero affinitas in primo transverse lineæ gradu est etiam vinculum naturale ; & tamen vix quicquam contendet eam jure naturali in hocce casu diremptivam esse .

Ne quid utilium omittamus in hac , & singulis diebus obvia , & tanti momenti materia , quasdam proponemus difficultates , quæ licet circa alia impedimenta , communius tamen circa consanguinitatem & affinitatem exoriantur . Itaque

Quæres 1. An iis , qui se consanguineos aut affines dicunt , fides haberi debeat a Confessario .

R. Habendam , si id dicant ante matrimonii celebrationem ; unde a nuptiis contrahendis averti & deterreri debent , donec res plenius expensa fuerit & detecta : si vero id post celebratum conjugium dicant , tunc tardiori incedendum est passu , nec ita facile credendum iis , qui ex tædio & mala in aliam partem voluntate , falsa perinde ac vera effundunt : quod præsertim verum est , cum , ut fieri solet , præmissæ sunt bannorum promulgationes . Si tamen pars una constanter persuasum habeat se alteri in gradu prohibito consanguineam esse aut affinem , prohiben-

hibenda erit a petitione debiti, imo & ab ejusdem redditione; quia non solum dubia est, sed & certa de invaliditate matrimonii. Et vero, ut bene ait Silvius in Supplem. qu. 45. art. 4. quæsit. 5. fornicatio semper est illicita: sed qui certus & convictus de matrimonii invaliditate debitum reddit, fornicatur: quia accedit ad eam, de qua certus est aut esse credit, quod non sit conjux sua; ergo.

Et hæc doctrina tenenda est, ait post Bonacinam Silvius, etiamsi pars de impedimento convicta, sub excommunicatione compellatur ad reddendum debitum; aut etiam ex ipsius denegatione gravissima quæque scandala, & ipsius vitæ periculum sequatur: quia quod est, aut certo creditur fornicarium esse, cum eo ipso sit intrinsece malum, nulla unquam de causa licitum esse potest. Interim vero donec dispensatio obtineatur, si impedimentum alteri parti aperire nequit pars ejusdem conscientia, debet hæc ei vel ad aliquot hebdomadas aut menses continentiam persuadere si possit: vel ad aliquod tempus ob mercaturam, executionem voti, aut piæ peregrinationis, abesse a domo, vel, ait Silvius ibidem qu. 55. art. 9. dicere se petitioni ejus non posse facere satis *sine periculo grandis morbi aut etiam mortis (spiritualis videlicet)* quod ultimum non nihil restrictionis mentalis importat.

Quæres 2. Quid factio opus sit post obtentam impedimenti dirimentis dispensationem.

R. 1. Si impedimentum sit publicum necesse est, ut prætensi conjuges suum coram Parocho & testibus consensum renovent. Ratio est, quia non aliter scandalo ex hujusmodi nuptiis orto mederi possunt. Idem dicit Silvius qu. 45. art. 2. concl. 4. Si impedimentum verisimiliter manifestandum sit. Quod si impedimentum alicui personæ notum erat, debet hæc de obtenta dispensatione prudenter admoneri.

R. 2. Si impedimentum occultum erat, aut soli Parocho per viam confessionis cognitum, sufficit ut conjuges quos antea licet invalide, coram Parocho & testibus contraxisse supponimus, inter se solos consensum renovent; ita declaravit S. Pius V. ad preces totius Pœnitentiariæ, prout ex Navarro refert Silvius ibidem, & auctor Collat. Paris. tom. 2. pag. 70. Sed quo tandem modo renovabitur consensus ille; en gravis difficultas, & tamen singulis diebus occurrens; quam sequens responsio adauget, nedum imminuat. Itaque

R. 3. Matrimonium antea nullum convalescere non potest, nisi parti, quæ impedimentum ignoravit, significetur priorem contractum non fuisse validum. Ratio est 1. quia debet ea pars in eo constitui statu, in quo libere consentiat. 2. quia ratificatio ex errore profecta, nihil operatur, neque novam inducere potest obligationem; unde ex Leg. 15. ff. *De jurisdic. errantis & ignorantis* nullus est consensus. Atque hinc est, quod qui votum invalidum ratificat, quia illud validum esse arbitratur, tandiu invalide ratificet, donec præviam ejus invaliditatem cognoverit: sed qui impedimenti nescius matrimonium ratificat, ratificat ex errore; ergo per hanc ratificationem contractus ante invalidus convalescere non potest. 3. quia id evincit stilus Pœnitentiariæ, quæ cum dispensat ad permanendum in matrimonio semel contracto, hæc verba apponere solet: *Etulere (vel viro) de nullitate prioris consensus certiorata: sed*

ua

ita caute ut latoris delictum nunquam cognoscatur. Ubi ponderabis, quod licet matrimonii nullitas intimari debeat, causa tamen illius non sit aperienda; præsertim si fundetur in delicto alterius partis, v. g. in affinitate ex copula illicita. Ita sentiunt S. Thomas, Scotus, Navarrus, Silvius, Sanch. lib. 2. disp. 35. & 36. auctor Collat. Paris. tom. 2. pag. 75. & ut videtur, auctor Collat. Andeg. tom. 2. p. 183. Atque hinc, ut dixi, recrudescunt ambages: quo enim pacto detegatur alteri parti nullitas, cujus referatio funestos exitus habere possit? qua arte ad præstandam novam consensionem allicietur?

R. 4. Cum citato Collat. Andeg. auctore, Confessarium, qui in hisce casibus versatur, ante omnia iunctis jejuniis precibus, Dei *spiritum attrahere* debere, ut ea, qua sibi gradiendum est, via incedat: tum comperitis & mature perpensis penitentium genio, moribus, indole, propensionibus, odio vel amore, quo se invicem prosequuntur, rem totam detegat Episcopo, primario harum materiarum iudici, si tamen detegere potest: si non potest, varios, qui a doctoribus Theologis proponuntur, obtinendæ consensus renovationis modos dignoscat; quatuor autem proponi solent, quos ipsis auctorum verbis referam.

Primus est, quod conscius impedimenti dicat se a principio invalide consensum præstitisse, vel se non consensisse, ut par erat, defectu bonæ instructionis, & propterea ex consilio Confessarii oportere, ut pro securitate conscientiarum ambo invicem consensum renovent. Quapropter ipse quidem iterum consentit libentissime accipere eam in uxorem; & optat ut ipsa etiam consentiat de novo, habere eum in maritum; & tunc si ea quoque consensum suum renovet, erit factum matrimonium.

Quoniam vero modus iste graves patitur difficultates, præsertim si mulier rea sit, & maritus impedimenti nescius; perspicacis, vividæ, & suspiciosæ mentis esse cognoscatur, ideo proponitur secundus modus, quo pars impedimenti conscia generatim ignoranti indicet prioris consensus nullitatem, & novum exigat, dicendo v. g. *suspicio te non esse meam conjugem aliqua de causa*; ideo precor ut ad conscientiarum meæ pacem nos denuo pro conjugibus habeamus. Ita post Cajetanum Navarrus Manual. cap. 22.

Tertius modus est, ut a parte impedimenti nescia novus habeatur consensus, sine expressa quidem, at non sine æquivalenti nullitatis matrimonii cognitione; puta si eum his vocibus amice compeller: Ita tibi afficio, ut si non esset inter nos matrimonium, nihilominus acciperem te, & jam de facto ita te accipio: numquid & tu similiter? Si respondeat: Accipio (non enim sufficeret vox Acciperem, ut notat Pikler) vel eo affectu se cognoscant, matrimonium convalescit, ait Silvius: quia ignarus impedimenti, non solum in matrimonio prius contracto permanere intendit, sed & novum inire, si prius non valuerit unde is consensus est quidem cum errore, sed non ex errore.

Quartus modus, qui cum maritis tractari difficilioribus adhibetur, est ut mulier absque eo quod inficiæ parti aperiat prioris consensus defectum, caute curet, ut utriusque consensus simul renovetur, puta dissimulanter petendo ab eodem ut pro sua consolatione ipsam habeat in conjugem, simulque dicat. Et ego te in conjugem habere volo.

Quin-

Quintus denique modus, ad quem recurritur, cum ceteri prodesse nequeunt, & instat scandalum, gravis infamiae, aut divortii timor est, ut obtemperata dispensatione habeatur copula maritali affectu ex parte illius, quae impedimenti conscia est; quia pars altera, quae impedimentum nescit, eo affectu commercium hoc continuat. Et haec opinio, ait Tiburtius Navar. par. 2. manuuctionis ad praxim, attento alterius cuiuscumque agendi rationis periculo, *probabilitate non caret, maxime cum in dubiis praefenda sit sententia animabus favens: & hac de causa confertur Baptismus in extremitate digiti, quando partus periculans illam extrahit*. Praxim hanc approbat Illust. Episcopus Tutelenfis, in Libro cui titulus, *Explicatio de sept. Sacramentis*, tom. 3. pag. 404. eo praesertim quod pars conscia seipsam infamare non teneatur.

Nec nocet clausula certiorationis a sacra Poenitentiaria praescripta: tum quia, ait idem Navar. *sancta Sedes in his casibus relaxare, & meliori, quo potest, modo providere de remedio censetur*; tum quia clausula haec non ponitur nisi conditio necessaria, sed ad instructionem Confessarii, ut habet Sanchez, Lib. 8. disp. 34. num. 61. *sepe enim haec dispensationes suo valore frustrarentur, si esset conditio necessaria: quia sepe contingit nullitatem non posse detegi absque periculo detegendi delictum, maxime si impedimentum sit ex parte feminae, ut multoties contigisse ipsa experientia demonstrat*. Haecenus Navarr. qui, ut & alii sive Theologi sive Canonistae, pondere difficultatum oppressus, omnem movet lapidem, quo gravibus malis medeatur, medicos scilicet imitatus, quibus solemne est, ut post exhausta scientiae & artis remedia, ea etiam infumant, quibus nec ipsi fidem habent, & quorum ope non tam expellere morbum, quam morbo laborantem solari & pacare moliuntur.

Enim vero ex quinque adductis iterandi matrimonii modis, nullus est praeter primum, & forte tertium qui omnino tutus videatur.

1. Quia, ut fatetur ipse Navar. in his non fit plena, vera & sufficiens certioratio nullitatis prioris consensus; ac proinde non aliter renovatur matrimonium, quam renovetur votum, quod quis ex errore invincibili validum ab initio fuisse putat, quodque fortassis non renovaret, si invaliditatem ejus haberet compertam. Nec prodest quod forte clausula certiorationis, a Poenitentiaria stricte non exigatur: quia certioratio haec ex natura rei requisita videtur, ut nempe vitetur periculum consensus ex solo errore renovari.

2. Quia in Sacramentis non licet sequi sententiam probabilem relicta probabiliori simul & tutiore, nisi in casu extremae necessitatis: atqui in quatuor posterioribus modis, excepto forsitan tertio, tenentur sententiae, quae vix probabiles sunt; idque extra casum extremae necessitatis; cum etiam in casu iisdem discriminibus & periculis obnoxio, quandoque separandi sint putativi conjuges, ut si impedimentum sit ex eorum numero, in quibus nunquam dispensavit Ecclesia, puta si Sacerdos, aut Sanctimonialis matrimonium contraxissent; & tunc quidquid tandem evenire possit, necesse est, ut vel partes vivant tanquam frater & soror, vel ea quae peccavit in remotum locum fugiat, aut Religionem amplectatur si possit, ut notat Silvius in fine art. 4. q. 45.

Ut a praedictis incommodis extricet se Anacletus Reiffenstuel, aliam pro-

proponit viam, quam tutiorem judicat, quamque hic, ut si possim, Confacerdotes meos adjuvem, proponam. Vult ergo citatus Canonista, ut Confessarius, vel alius de licentia partis impedimenti conscius, in se suscipiat negotium, & conjugum nullitatis ignaro (vel potius utrique conjugum, ne quid suboriatur suspicionis) exaggeret, quam necessaria sit gratia sacramentalis ad onera matrimonii portanda, quæ tamen non confertur si matrimonium, ut evenire facile & inculpate potest, ob aliquod impedimentum nulliter contrahatur. His positis, suadeat conjugibus, ut inter se de novo contrahant sub conditione, dicente uno v. g. Si ex aliqua causa matrimonium non esset validum, volo tecum ex nunc de novo contrahere: alio vero respondente: Volo pariter & ego tecum contrahere. Hæc methodus præmissa cauta & publica instructione inservire aliquando posset; & licet in ea non sit certioratio formalis, est tamen æquivalens.

Quæres 3. quam agendi rationem servare debeant Parochi cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt.

R. Vel detegitur impedimentum ante matrimonii celebrationem, vel post idem contractum; item vel detegitur in confessione, vel extra.

Si impedimentum extra viam confessionis detegatur ante matrimonii celebrationem, suspendi debet bannorum promulgatio, aut si ea jam præcesserit, celebratio matrimonii; idque etiam si ab uno tantum teste, etiam de auditu, modo sit fide dignus, objiciatur impedimentum illud, imo & malitiose objici videatur, donec res ad Episcopum, aut si longius distet ad vicarium foraneum delata fuerit; ita S. Carolus Borom. qui hoc extendit, etiam si impedimentum nullius momenti appareat. Ut tamen & Episcopus, qui consulitur, & Parochus, qui consulit, securius procedant, debet Parochus cum sibi hujusmodi impedimenta deteguntur, exigere ut revelatio sibi tradatur in scriptis, & a duobus testibus, atque ab ipso revelante, si scribere norint, subscribatur: debet & tacite rei totius veritatem, ac probationum pondus inquirere. Idem ordo servari debet cum communis fama aliquos impedimento quoque ligari perhibet. Tunc autem si Parochus rebus mature expensis rumores illos, ut sæpe fit, nihil solidi habere animadvertat, ex prævio partium juramento ad nuptias procedere potest. Ita auctor Coll. Andeg. tom. I. p. 278. & seq.

Si Parochus solus etiam extra confessionem rescierit impedimentum quod probare nequeat, quodque a futuris contrahentibus negetur, non potest benedictionem nuptialem denegare, postquam eos pro virili a contrahendo avertere conatus fuerit; ne, quod utique indecens est, idem sit testis & Judex. Prudenter tamen ad Episcopum hoc in casu recurrit, ad quem eæ materiæ pertinent, secundum id Alexandri III. c. I. *De consang. & affinit.* Non sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatem habeant judicandi. Ita auctor Collat. Andeg. pag. 283. Paulo aliter sentit Silvius hic q. 55. art. 9. in fine: sed fatetur tandem quod Parochus accepto Episcopi mandato eos, de quibus loquimur, conjugere debeat, quia justam habet causam fungendi munere suo.

Si impedimentum ante matrimonii celebrationem detegatur a Confessario, debet is, quidquid sentiant nonnulli, eundem de impedimento admo-

Silvius
hic ar. 9.

admonere, ut nimirum vitet Sacramenti Matrimonii nullitatem. Si videt pœnitentem sic affectum esse, ut non obstante impedimento ad nuptias transurus sit, debet & absolutionem negare, & hortari ut ante obtentam dispensationem matrimonium non consumet. Atque hinc Parochi quidam eo maximam merentur laudem, quod eos, qui de matrimonio cogitant, mature & ante bannorum promulgationem hortentur ad confessionem, ne forte si ad ipsum contrahendi matrimonii tempus, confessionem differant, impedimenta quædam detegantur, quibus nonnisi cum magnis difficultatibus, gravique sæpius obmurmuratione, occurrere possit: quæ methodus licet ab omnibus servanda esset, ab iis tamen multo magis servari debet, qui longius ab Episcopali civitate distant. Unde etiam patet his in casibus summopere utilem esse confessionem generalem, imo & necessariam qua parte spectat materias, ex quibus oriri solent impedimenta, nisi Confessarius aliunde & sufficienter pœnitescentes cognoscat.

Si impedimentum matrimonio jam contracto detegatur: vel pœnitens aliquid patitur dubii, ex quo circa matrimonii sui valorem interrogat, vel nihil de matrimonii sui validitate dubitat.

Si primùm, aperienda est ei veritas, quæ sine mendacio negari non potest. Idem dicendum, cum pœnitens, etsi nec dubitet, nec interroget, ex ignorantia tamen juris aut facti, quæ vincibilis sit & mortaliter culpabilis, impedimentum ignorat: alias Confessarius scienter absolveret indignum; cum vere indignus sit, qui contra legem mera sua culpa peccat.

Quod si pœnitentis dubium caderet in alium conjugem a quo admisum aliquod crimen suspicaretur, posset, & ut opinor, deberet aliquando Confessarius ejusdem animos pacare, in hac sicut & in alia quacumque materia; dicendo v.g. non omni spiritui credendum esse: hujusmodi judicia, quo graviora sunt, eo plus postulare maturitatis &c. quod extenderem, etiam si Confessarius non solum via confessionis, sed & alia quacumque, modo secreta, de impedimento certus esset. Ratio est, quia exigunt aliquando circumstantiæ, ut bona conjugum fides foveatur, cum illæsa veritate foveri potest, prout ex sequenti responsionis parte evidens erit. Itaque

Si conjux etsi falsò, indubie tamen de matrimonii sui validitate convictus sit, tunc aliquando moneri debet de nullitate matrimonii, aliquando non.

Debet quidem moneri, si speretur, monitionem profuturam, & remedium adhiberi possit absque ullius gravi infamia, vel scandalo, aut alio quovis notabili detrimento. Ratio est, quia fornicatio etiam materialis vitari debet, quando vitari commode potest. Quod si is, qui impedimentum cognoscit, per se ipsum monere non possit, aut nolit, debet illud denunciare alicui, qui prodesse queat, & non velit obesse, præsertim autem Parocho, aut Confessario.

Si autem ex impedimenti revelatione grave praveatur periculum infamiae, vel divortii, nec haberi possit dispensatio, aut habita executioni mandari absque maxima difficultate, tacere debet etiam Parochus vel Confessarius, qui impedimentum didicit, & ejusmodi conjuges in ea, qua fruuntur, bona fide relinquere. Hæc ergo ex circumstantiis

me-

metienda sunt, inter quas præcipue inspiciendum est, an inter putatios conjuges bene conveniat, an odio urantur &c. Ita Silvius ibidem art. 9. & alii communiter.

Sed quid faciendum si conjux ille matrimonii sui nullitatem invincibiliter ignorans, ita sit affectus ut comparti eadem ignorantia laboranti debitum reddere nolit ex odio, ira, aut mala ejusdem generis dispositione? Eritne ei deneganda absolutio? eritne hortandus, ut debitum materialiter fornicarium reddat?

Respondet Silvius negandam esse ei absolutionem, utpote qui contra conscientiam operetur: non tamen hortandum distincte ut debitum reddat, sed solum ut nihil unquam ex ira, odio, similive passionum impulsu operetur. Haud tamen satis scio, an eo circuitu opus sit: quidni enim homini præcipiam, ut faciat id, quod coram Deo & inculpate & meritorie exequi potest? Deinde qui hominem moneo ut nihil unquam ex odio agat, vel ira, nonne pliusquam virtualiter moneo ut petenti debitum reddat?

CAPUT DECIMUM-TERTIUM.

De impedimento clandestinitatis.

Clandestini matrimonii nomen, quod in jure iis etiam matrimoniis attribuitur, quæ sine præviis bannorum promulgationibus, aut parentum consensu celebrata sunt, strictius & proprie magis sumitur in præsentem, nempe pro matrimonio, quod in absentia Parochi aut testium contractum est; contra id Concilii Trident. Sess. 24. de reform. matrim. c. 1. *Qui aliter quam præsentem Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsentem decreto irritos facit, & annullat.... Decernit insuper ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primæ publicationis in eadem Ecclesia factæ numerandos.* Expositio hujusce textus præcipuas, quæ in hac materia occurrunt, difficultates enucleabit. Quod ut cum aliquali methodo fiat, expendenda sunt quæ ad Parochum, quæ ad testes, quæ ad contrahentes ipsos, quæ demum ad locum, in quo contrahitur, pertinent. Itaque circa Parochum

*Ad tit. 3.
Lib. 1v.
Decretal.*

Quæritur: 1. an Parochus, cujus præsentia ad matrimonii validitatem requiritur, sit Parochus originis, an domicilii. 2. an ejus debeat esse Sacerdos. 3. an liber a censuris. 4. an omnis & quæcumque ejusdem præsentia sufficiat. 5. quid ab eo agendum, præsertim erga vagos & milites. 6. quis Parochi loco, & de qua ejusdem licentia matrimonio interesse possit. R. Ad 1. sufficere & necessario requiri præsentiam Parochi, in quo partes domicilium fixere, sive is sit Parochus originis, sive non. Ratio est, quia Parochus domicilii aut quasi domicilii ille ipse est, cui facienda incumbit bannorum promulgatio, & qui melius, quam alius quilibet, impedimenta, quæ contrahendo matrimonio obstarent, detegere potest. Quæ necessaria sint, ut quis domicilium in aliquo loco habere censetur, exponam agendo de contrahentibus.

Porro

Porro valet matrimonium siue Parochus viri, siue Parochus mulieris, eidem afflitas: tametsi usu, non tamen sub pena nullitatis, receptum sit, ut celebretur matrimonium coram Parocho mulieris, de licentia Parochi viri; ita definit sacra Congreg. Concilii Tridentini interpretes.

Non refert autem ad validitatem, an Parochorum alter sponfos conjungat in propria Parochia, an in Parochia, imo & Diocesi aliena. Quia Parochus contrahentes conjungendo, vel non exercet actum jurisdictionis proprie dictæ, vel exercet actum jurisdictionis voluntariæ, quæ ubicumque exerceri potest. Postulat tamen ordo, ut Parochus neminem in alterius Parochia conjungat, nisi obtenta Episcopi, & Parochi licentia; sic enim & scandalo & alterius Parochi querelis occurritur. Coll. Andeg. tom. 1. pag. 433. Ita & Pontas ubi infra cas. 14. qui monet Episcopi licentiam in scriptis habendam esse, & conjungendam instrumento celebrationis matrimonii.

Imprudenter quoque se gereret Parochus, qui hominem alterius Parochiæ vel Diocesis cum parochiana sua conjungeret, ante quam testimoniales a viri Parocho litteras accepisset, quibus certior fieret & factam fuisse in Parochia viri bannorum promulgationem, nemine contradicente; & futurum sponsum ad Pœnitentiæ Sacramentum accessisse; nihil consequenter obflare, quominus ambo conjungantur.

Valeret tamen matrimonium omiſſis justis hiſce formalitatibus contractum, si revera partes nullo ligarentur impedimento; sicuti valet, cum omiſſæ sunt, quæ tamen non potuerunt sine gravi peccato præmitti, bannorum promulgationes. Imo, ait Silvius q. 45. art. 5. quærit. vii. si Parochus viri, in Parochia mulieris sponſos conjungeret, invito ejusdem loci Parocho, adhuc valeret matrimonium, sicut & valeret absolutio in simili casu proprio Parochiano concessa. Ratio est, quia cum duo Parochi sponſos simul conjungere nequeant, alteruter totam eos conjungendi potestatem habet, quam ubicumque, valide, licet aliquando illicitè exercere potest, siue per seipſum, siue per Sacerdotem ad hoc a se deputatum. Ita Pontas v. *Empêchement de la clandestinité*, cas. 6. Peccaret tamen Parochus viri, qui contra Diocesis statuta, sponſorum conjunctionem Parocho mulieris reservantia, eisdem conjungeret, siue in sua, siue in alterius Parochia. Idem ibid. cas. 7. Sicut & peccaret Parochus, qui contra expressam Episcopi prohibitionem matrimonii interesset; & qui tamen, sicut non defineret verus esse Parochus, sic nec defineret valide interesse, secundum Pontas, ibid. cas. 10. Nat. Alexandrum ubi infra Reg. 9. qui id probat auctoritate sacræ Congregationis.

R. Ad 2. Parochum qui sponſos conjungit debere esse Sacerdotem, siue quia in probabili multorum sententia, Sacerdos est hujus Sacramenti minister; siue quia dato quod sit tantum testis primarius, exigere videtur Synodus Tridentina ut reipsa sit Sacerdos cum ait: *Qui alter quam presente Parocho, vel alio Sacerdote*; dictio enim *alius* in usu communi & quotidiano eandem priori qualitatem inesse supponit, quæ in posteriori denotatur. Adde quod Tridentinum ibidem declaret se in hæc vestigiis Concilii Lateranensis; porro Concilium Lateranense Presbyterum vocat cum, qui a Tridentino Parochus nominatur.

Et

Et id confirmari potest ex declaratione Congregationis Cardinalium, quæ quidquid in contrarium dicant nonnulli, inclinat in sententiam ut *Parochus non Sacerdos, non possit matrimonio contrahendo interesse, sed debeat licentiam alicui Sacerdoti illi interessendi concedere*. Ita refert Navarrus in addit. ad consil. 9. tit. *De clandest. desponsat.* Zerola p. 2. v. *Parochus*, & ex iisdem Silvius, ubi supra.

Qui oppositum sentiunt fatentur 1. Parochum non Sacerdotem multum sibi consulere, si per se matrimonio nunquam interfuit: 2. eundem soli Sacerdoti concedere posse licentiam ut suas hac in parte vices agat.

R. Ad 3. Parochus irregularis, aut censuris ligatus, modo nec beneficio suo privatus sit, nec denunciatus, valide, licet illicite, matrimonio interest: si autem denunciatus sit, nec licite nec valide intererit in sententia eorum, qui eundem pro matrimonii ministro habent, quia tunc caret jurisdictione. Quin & dato quod Parochus non sit matrimonii minister, dubitat Gibertus, an matrimonio valide interesse queat: quia assistentia ejus est functio Curialis & Ecclesiastica, a qua proinde per excommunicationem aut suspensionem a divinis, modo denuntiatam, excidit. Utur est, valeret matrimonium si Parochus, etiam post denuntiatam excommunicationem, ex errore communi haberetur pro legitimo Pastore; quia ubi est error communis, Ecclesia supplet defectum. Hinc simoniacus, imo & quandoque intrusus, licet a parte rei non sint viri Pastores, valide matrimoniis interesse possunt, secundum Pikler; cum scilicet ob ignorantiam plebis, communiter pro veris Parochis habentur. Existimat tamen auctor Collat. Andeg. invalidum semper esse matrimonium coram intrusis celebratum; idque in praxi omnino servandum est.

Tom. 1.
Consult.
52.

R. Ad 4. cum Silvio, non sufficit ad validitatem conjugii, præsentia naturalis Parochi, qualem & bestia exhibere possunt; sed requiritur humana & moralis: & idem de testium præsentia dici debet. Ratio est, quia Parochus & testes de matrimonio testimonium reddere tenentur; ad hoc autem oportet, ut sciant & animadvertant, quid agatur. Unde si coram Parocho & testibus qui vel dormiant, vel inebriati fuerint, vel ad aliud plane diversum attendant, duo mutuum matrimonii fidem simul darent, non stare matrimonium.

Si autem Parochus & testes per vim adducti fuerint, aut etiam contradicant; vel si iis transeuntibus, duo, quæsitam occasione nacti, se in conjuges accipiant, valebit matrimonium secundum eos, qui negant Sacerdotem esse ministrum matrimonii. Ita Silvius, Pontas ibid. cap. 9. & alii plures; quorum si principia circa matrimonii ministrum sequerentur, non adeo facile sequerentur consecratoria: cum in materia Sacramentorum extra casum extremæ necessitatis non liceat opinionem pure probabilem sequi relicta alia, quæ simul & tutior sit, & rationibus haud certe non contemnendis innixa. Utur sit, qui matrimonium ita contrahunt, multis in Diocesisbus, & præsertim in Parisiensi, excommunicationem ipso facto incurruunt, ut notat idem Pontas.

R. ad 5. In primis Parocho sequendum esse Concilii Tridentini Decretum, his expressum verbis: *Muli sunt qui vogantur, & incertas habent sedes, & ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta aliam & plerumque plu-*

Diff. 24.
cap. 7.

res, illa vivente, diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere..... Parochis precipi, ne illorum matrimonius intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. Hujus autem inquisitionis summa est, ut a futuro vel futuris contrahentibus exigantur instrumenta, quibus constet. 1. de eorum Baptismo. 2. de morte patris eorum & matris. 3. de consensu ab iisdem vel dato, vel secundum leges postulato, si adhuc vivant. 4. de morte uxoris, si quam ante duxerint. 5. de libertate eorum, de qua vel per idoneos testes, vel per authentica eorum apud quos manserunt aut laboraverunt scripta constare poterit.

Quod spectat ad viros militares, vetuit Ludovicus magnus Edicto an. 1683. ne Parochus quivis exercituum Officiarios absque Inspectoris generalis licentia debite scripta conjungeret. Et licet nihil hac in parte quoad pueros milites sanxerit Codex militaris, graviter redargueretur Parochus, qui eosdem absque Capitanei consensu maritare præsumeret, prout a legionum Tribunis didicisse se testatur auctor Coll. Andeg. tom. 1. pag. 477. His semel peractis duo præstat Episcopus. 1. quidem dispensat a domicilio. 2. permittit Parocho, ad quem recurrunt partes, ut easdem conjugat.

Sed quid si iis neglectis formalitatibus partes fuerint a Parocho in matrimonium junctæ, stabitne matrimonium?

Affirmant post Sanchez Silvius, Nat. Alexander, Pontas hic cas. 12. & alii plures: quia Parochus reipsa verus est talium Parochus, sicut & Episcopus loci, verus est eorum Ordinarius. Nec nocet, ait Pontas, quod Regio an. 1697. statuto, ii, qui matrimonium contrahere volunt, per sex menses in aliquo loco, imo & per spatium anni totius, si ex alia sint Diocesi domicilium habere teneantur. Hoc enim statutum de iis dumtaxat loquitur, qui fixam sedem habent; non de iis, qui ut mendici, chirurgiæ alumni, aliive artifices, e loco in locum veluti aves transitorie avolant. Atque hinc colligit citatus Pontas ibid. cas. 13. Titium vagum, qui puellam certi domicilii non coram Parocho puellæ illius, sed coram primo, quem nactus est, Parocho duxit, valide duxisse.

Hæc tamen opinio pro utraque parte rejicitur ab auctore Collat. Paris. tom. 3. pag. 324. quia, inquit, matrimonia non valent, nisi coram Parocho contrahantur, ex Trident. Sess. 24. capit. 1. atqui ex eodem Concilio ibid. capit. 7. Episcopus solus est vagorum Parochus quoad matrimonia: cum sacra Synodus cuilibet alteri inhibuerit, ne sine ipsius licentia, tales conjugat; ergo si Parochus sine prævio Episcopi consensu tales conjunxerit, excessit facultates suas, & invalide conjunxit.

At, inquit Sanchez, Synodus hoc non vetuit sub pena nullitatis. Sed fallitur Sanchez, ait mox citatus auctor; quia eo ipso quo caput septimum sanctæ Synodi relativum est ad caput primum, in quo decernitur nullitas, evidens est eandem nullitatem in capite septimo æquivalenter decerni.

Ex his pro & contra rationibus duo concludam, quæ sequerentur in præxi. Et 1. nunquam vagos absque Episcopi licentia maritarem, quia gravis culpa reum se facit, qui Sacramentum exponit nullitati. 2. quia tamen non constat omnino necessariam esse Episcopi licentiam ad hujusmodi

di conjugiorum validitatem, inducerem pro virili tales sponfos ad renovandum consensum, servatis antea formalitatibus, quæ imprudenter seu a me, seu ab alio Parocho prætermisissæ fuissent.

R. ad 6. quæstionem propositam non posse solvi, nisi explicetur quid nomine Ordinarii & Parochi intelligendum sit.

Et quidem 1. Ordinarii nomine intelligi non debet Archiepiscopus erga Suffraganeorum suorum subditos; quia in eos nihil habet juris, nisi causa per appellationem ad ejus audientiam perferatur, cap. 9. De officio judicis ordinis: 2. neque, juxta Fagnan. cujus sententiæ subscribit Pontas hic. cal. 19. is, qui cum loci Episcopus non sit, jurisdictionem quasi Episcopalem habet; & ita pronuntiavit sacra Congregatio. 3. neque Officialis Episcopi, quia nisi is officio suo Vicarii generalis officium & munus conjungat, nihil potest in his, quæ a jurisdictione voluntaria pendent. Unde si quis ex tribus modo citatis, seu per se, seu per alium quem deputaverit, matrimonium celebret, invalide celebravit. Idem dicendum de Archidiacono in visitationum decursu; quem nec per se nec per alium matrimoniis interesse posse docet auctor Coll. Andeg. tom. 1. pag. 445. Aliud esset, ait auctor Collat. Paris. tom. 3. pag. 281. si Archidiaconus Parochiam vacanti per se vel per alium deserviat; tunc enim, ut in Parochi vices, sic & in ipsius facultates succedit.

Valide e contrario idem matrimonium celebrabunt. 1. Episcopus. 2. Parochus. 3. Parochi mortui, suspensi, aut exulis vices gerens, gallice *Deservant*; idque seu per seipsos, seu per alium quem designaverint Sacerdotem.

Paulo major est difficultas de Vicario amovibili; is enim cum a Parocho dependeat, non videtur alii, cui voluerit vices suas committere posse, quia ex recepta Juris regula, *delegatus delegare non potest*. Quia tamen delegatus ad universitatem causarum, ut esse solent simplices Vicarii, subdelegare potest, quemadmodum dixi in Tractatu de Legibus, ideo dicendum Vicarium in præsentis casu subdelegare posse, nisi id eidem expresse a Parocho prohibitum fuisset; & ita declaravit sacra Congregatio, teste Fagnan. in capit. *Quod nobis* 1. De clandestinis. dispensat. Ceterum si delegatus a Vicario, alium subdelegaret, non valeret matrimonium. Ita Pontas ibid. cal. 15. & auctor Coll. Andeg. tom. 1. pag. 443. qui cum tria tribus verbis animadvertenda. 1. Vicarium temporalem non posse cuiquam concedere, ut in alia, quam cui servit, Ecclesia matrimonium celebret. 2. commissum ab Episcopo ad matrimonii benedictionem minus adhuc alium ad id muneris subdelegare posse, quam id possit Vicarius amovibilis. 3. ut omnis scrupuli tollatur occasio, optandum esse, ut Parochi, qui quantum ad matrimonia sunt quasi Ordinarii, Vicariis concedant facultatem alios in sui locum subrogandi Sacerdotes, qui eorum, cum id expediverit, vicibus fungantur.

Quæritur circa testes 1. quot desiderentur. 2. cujus conditionis. 3. an debeant ad hoc vocati fuisse.

R. ad 1. duos aut tres testes a Concilio Tridentino; quatuor vero per Regum nostrorum Edicta; & potissimum per Blesense requiri; quod quidam e nostratibus adeo severe præceptum purant, ut Parochum quatuor testis vicem gerere posse negent. His Regum Edictis accurate inhaerendum est: præsertim cum Synodus Tridentina vehementer optave-

Edict.

Bles. ar.

40.

rit, ut retinerentur laudabiles Provinciarum usus circa ea, quæ ad matrimonium pertinent; & aliunde periculum sit, ne si qua lis circa matrimonia coram duobus tantum aut tribus testibus contracta, moveretur, eadem quoad effectus civiles rescinderentur a Parliamentis, de quo vide Duperray pag. 396. Interim tamen eadem matrimonia in genere Sacramenti valent, ut ex communi omnium hujus regni Provinciarum sensu docent Caballut. Lib. 3. cap. 26. num. 11. auctor Collat. Andeg. tom. 1. pag. 404. item & auctor Collat. Paris. tom. 3. pag. 330.

R. ad 2. enitendum esse Parocho, Regiis utique legibus obstricto, ut testes vocentur omni exceptione majores, quales hoc disticho exprimuntur:

Ætas, conditio, sexus, discretio, fama,

Et fortuna, fides, in testibus ista requiro.

Adeoque non impuberes, non vagi. Quin & Duperray feminas excludere videtur, pag. 395. quamquam & eas hoc sensu in ratione testium maribus præferendas esse agnoscit, quod matrimonia coram iis contracta minus clandestinitatis subeant periculum, cum feminæ a natura loquaces secreta prodere consueverint. Communis tamen Theologorum & Canonistarum opinio docet cum Silvio, ad valorem Sacramenti sufficere quoscumque, qui possint intelligere, ac etiam intelligant quid agatur: *Cujusmodi sunt parentes, consanguinei, viri, & mulieres, boni & mali, infames, excommunicati, imo & impuberes*, qui satis habeant intelligentiæ. Et vero quoti ex parentibus, qui matrimoniis subscribere solent, quos certum est, concubinos esse, homicidas, adulteros, nullius conscientię? quoti Parochi vitam agentes parum Clericalem, ne dixerim scandalosam? An autem requireret in testibus Ecclesia, id quod plerumque desiderat in Parochis? Vide Silvium qu. 45. art. 5. quæ. 9. & auctorem Collat. Paris. qui Silvii argumenta argumentis novis confirmat.

R. Ad 3. dissentiant inter se Canonistæ, an sufficiant testes, qui casualiter solum præsentibus sint: tum quia ex jure qui casualiter adest, adesse non censetur; tum quia qui casu & fortuito interessent, facile possent vel non advertere, vel oblivisci quid gestum sit; ergo ut huic incommodo occurratur, necessum est ut testes specialiter vocati fuerint.

Contrarium & probabilius tenent Sanchez disp. 39. n. 111. Barbosa, Silvius, & alii. Quia testes etiam fortuiti, modo sufficienter animadvertant id quod peragitur, & actis matrimonialibus subscribere, & rei veritatem jurejurando aut aliter confirmare possunt; ergo ex natura rei hujusmodi testes sufficerent; quamquam apud nos testes prius vocari debeant, ut consuetudini & legibus obtemperetur.

Quæritur 3. circa contrahentes 1. an absolute & in omni casu debeant esse Parochiani illius, coram quo contrahunt. 2. quæ quopiam in loco requiratur mora, ut quis Parochianus constituatur; & an qui successive in urbe & villa commorantur, utrobique contrahere possint. 3. quibus obnoxii sint poenis, qui clandestine contrahunt. 4. an clandestina matrimonia saltem valeant pro sponsalibus.

R. Ad 1. negat. Si enim in regione Hæretica vel Infideli latitet Parochus, adeo ut inveniri non possit; aut si inveniri quidem potest, sed tutus ad eum non pateat aditus, puta quia ei sub exilii aut mortis poena prohibitum fuerit, ne matrimonia celebret, tunc contrahi potest co-

ram

ram duobus testibus, stabitque matrimonium, saltem in ratione contrahens. Ratio est, quia Tridentina Synodus nec intendit ut coram Parocho contraherent, qui Parochum invenire non possent; nec velle potuit, ut perpetuam servarent continentiam quicumque hoc in casu constituti essent. Ita olim declaravit Bellarminus ea de re consultus, & Congregatio Concilii interpretes.

Si tamen, ait auctor Collat. Andeg. tom. 1. p. 416. quempiam ibi reperirent Sacerdotem, seu Sæcularem, seu Regularem, possent & deberent coram eo contrahere: tum quia sic pro virili formam a Concilio præscriptam servarent, tum quia Ecclesia cuilibet Sacerdoti hoc in casu videtur concessisse facultatem hujusmodi matrimoniis benedicendi. Quapropter eadem valerent, & in ratione Sacramenti, & quantum ad effectus civiles, prout judicavit Senatus Parisiensis in gratiam conjugii quod Jesuita quidam celebraverat Berolini in Brandeburgio. Idem docet Pontas hic cas. 20. ubi ex Silvio notat quod si Parochus, cui sub capitis poena vetitum est, ne quem conjungat, operam suam cum tali periculo præstare velit, jam invalide contrahent qui coram eo non contrahent, quia ex tunc possunt, ac proinde tenentur Concilii Decretum servare.

Antequam respondeatur ad secundam quæstionem, præmittendum est quid, & quotuplex sit domicilium: ex domicilio enim pendere solet conditio Parochiani.

Domicilium, ait Lex 7. Cod. *De incolis*, est locus, in quo quis sedem posuit laremque, & summam rerum suarum. Ad domicilium igitur duo concurrunt, nimirum habitatio realis in loco, & ejus ibidem continuanda voluntas; uti notat Ferriere v. *Domicile*, pag. 611. Si quis in loco in perpetuum habitare velit, ibidem acquirit domicilium, etiamsi jam primum advenerit, ait Polman; vel etiamsi una tantum die hic habitaverit, ut loquuntur alii. Si vero majorem solum aut ferme æqualem anni partem in eodem loco transigere velit, & post hæc ad sua vel alio reverti, ut in Universitatibus studiosi, in prædiis milites, in oppidis aut urbibus tirones opificiorum, jam non domicilium, sed quasi domicilium acquirit. Si quis demum in duabus successive domibus habitet, adeo ut v. gr. partem anni in urbe, partem rure transigat, jam duplex habebit domicilium. His positis

R. ad 2. 1. eos non esse a Parocho in matrimonium conjungendos, qui in ejus Parochia non manserunt eo tempore quod sufficiat, ut ibi noti sint; ita Nat. Alexander 2. part. cap. 2. artic. 2. Reg. 6. Ratio est, quia nemini constare potest quod tales sint Parochiani.

2. Parochum quemlibet sequi debere statuta & mores Diæcesum, quoad tempus constituendo domicilio ad effectum matrimonii contrahendi præfixum.

3. Et si quis paucis abhinc diebus in Parochia commoretur, modo nullum alibi domicilium habeat, posse eum in matrimonium valide conjungi, factis tamen in Parochia a qua exivit bannorum promulgationibus. Ita Coll. And. tom. 1. pag. 453. quia talis habitatio animo perseverandi inchoata, hominem quoad omnia Sacramenta, præter Ordines scilicet, Parochianum constituit.

4. Et id asserimus verum esse, etiamsi quis non habeat animum contrahendi habitationem ejus loci ultra semel, quia habitatio media aut majori anni parte continuata, præstat quasi domicilium matrimonii sufficiens. Ita Caballut. lib.3. cap.26. num.11.

5. Qui per annum sex mensibus habitat in aliqua Parochia, & alio semel in altera, potest sub utroque Parocho matrimonium inire; quia sicut acquiri potest duplex domicilium, ita & duplex habitationis Parochia, cap. 2. De sepult. in 6. Idem ibid. Tutius tamen fuerit; ut ejus Parochi, coram quo non contrahent, assensum obtineant, sic enim obviam itur quibuslibet incommodis; Coll. Andeg. tom.1. pag.430.

R. ad 3. Clandestini matrimonii poenas his exprimi verbis Synodi Trid. Sess.24. cap.1. *Insuper S. Synodus Parochum vel alium Sacerdotem qui cum minore testium numero, & testis, qui sine Parocho, vel Sacerdote hujusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, præter grave peccatum, matrimonii nullitatem, & illegitimitatem prolis; grauer arbitrio Ordinarii puniri præcipit. Quod si quis Parochus vel alius Sacerdos, five Regularis, five Sæcularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio, vel immemoriali consuetudine licere contendat, alterius Parochiæ sponfos sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat. absolvatur.*

R. ad 4. probabilius est clandestina matrimonia ne vim quidem habere sponfalium. Et id patet 1. ex praxi. 2. ex declaratione Cardinalium. 3. quia tales ad contrahendum omnino inhabiles declarantur a Concilio: qui autem omnino inhabiles sunt, nihil validi facere possunt.

Nec nocet hoc axioma, *Si actus non valet ut geritur, valeat eo modo quo valere potest.* Hoc enim potest quidem habere locum, cum contrahentes secundum debitam formam contraxerunt; unde & impuberum matrimonia in facie Ecclesiæ contracta, pro sponfalibus valent; sed aliud est, cum neglecta fuit forma substantialis, prout post Tridentinum ab iis negligitur, qui clandestine contrahunt. Unde hic aliquid subintrat axioma, *Quod volui non potui; quod potui non volui.* Ita Sanch. lib.1. disp.20. Silvius &c. & quod gravius est Concilium Mediolanense V. part. 3.

Quæritur 4. circa locum, in quo contrahitur. 1. an hodie alicubi post Tridentinum. 2. & quibus in locis valeat matrimonium clandestine contractum. 3. quid dicendum de conjugis Hæreticorum, qui non servant formam Concilii iis in locis, in quibus idem aliquando promulgatum fuit.

Silvius ad 9. 45. a. 5. 2. 4. R. Ad 1. revocanda esse in mentem hæc Concilii verba: *Decernit S. Synodus ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primæ publicationis in eadem Ecclesia factæ numerandos.* Ex his enim sequitur valere matrimonium sine Parocho, non tamen sine testibus, celebratum iis in locis, in quibus nusquam promulgatum fuit Tridentini decretum. Atque ut ibi valide contrahatur, non plus requiritur habitationis, quam ut quis valide contrahat in Parochia, ad quam nuper accessit cum animo ibidem domicilium aut quasi domicilium acquirendi, de quo supra. Unde a contrario sequitur eum, qui nuper e Londino Bononiam appulit, invalide contrahere, si clandestine: quia, ut bene notat Silvius, cum publicatio Con-

cilli

cilii non sit personalis, sed localis, comprehendit personas pro omni & solo tempore, quo locis illis subjectæ sunt.

Quod si incolæ loci, in quo promulgata est lex Tridentini, in alium, ubi eadem lex promulgata non fuit, se transferant, ibique sine animo commorandi uxorem ducant, non stabit matrimonium; quia tales in eo loco ne domicilium quidem inchoatum habent. Ita Silvius *ibid.* & hæc Pag. mi-
hi 191. decisio mihi tenenda videretur, etiamsi prædicti incolæ diutius hic quam intenderant, commorati fuissent; v. gr. propter alterutrius morbum: quia domicilium hoc, non videtur esse veri nominis domicilium.

Dixi, *incole loci &c.* aliud enim esset de hominibus vagis, qui proprie loquendos nullius loci incolæ sunt.

Sed quid si duo in Angliam transferant animo commorandi; sed animum commorandi non habuerint, nisi ut contraherent clandestine?

Respondent aliqui non valere hujusmodi conjugium; quandoquidem nemini fraus & dolus patrocinari debent. Contrarium tenet Silvius; neque, inquit, talibus patrocinatur fraus, sed ipsa incolarum conditio, quam licet non sine dolo, vere tamen comparaverunt. Hæc responsio ex alia plane simili confirmari potest, quam tradidit sacra Congregatio; quæ, ut refert Nat. Alexander *ibid.* Reg. 6. consulta circa matrimonium viri & mulieris, qui aliquod a parentibus impedimentum mutuentes, trajecto ad vicinam urbem Aquigranum se contulerant, ibique aliquandiu morati, contraxerant matrimonium: respondit ratum esse connubium istud, si saltem unius mensis spatio Aquigrani mansissent. Quapropter in præsentis casu, licet grave peccatum agnoscant, nullitatem nihilominus agnoscere non audent auctor Coll. Andeg. & Gerbasius in Tractatu pacifico de potestate Ecclesiæ & Principum circa impedimenta matrimonii: summopere tamen propter dubium Parocho aut Confessario incumbendum esset, ut hujusmodi conjuges, suum denuo, qua fieri posset meliori forma consensum renovarent. Utique graviter peccassent hujusmodi contrahentes.

*Tom. I.
p. 474.
Gerbasius
p. 453.*

Jam observavimus iis etiam in locis, in quibus promulgatum est Decretum Concilii Tridentini, valere aliquando matrimonia sine Parocho contracta, ut 1. cum Parochi præsentia propter dominatum hæresis haberi moraliter non potest. 2. cum aliqui in facie Ecclesiæ, sed propter impedimentum, invalide contraxerunt; neque enim opus est ut obtemperata dispensatione, de novo coram arbitris contrahant. 3. idem dicendum de matrimoniis Infidelium, qui Ecclesiæ legibus non subjacent.

R. Ad 2. cum auctoribus Germanis, quales sunt Pikler, Reiffenstuel, & alii, Concilium non fuisse promulgatum in Svecia, Saxonia, Prussia, Anglia, Scotia, Hybernia, Turcia, Dania, Pomerania, aliisque Provinciis Septentrionalibus, quæ a fide Catholica defecerunt ante annum 1564. quo Decreta Synodi Tridentinæ confirmata fuere & promulgata.

Contra vero promulgatum est in Hollandia, ac Provinciis confederatis, in Hungaria & Silesia. Censetur etiam sufficienter publicatum in Parochiis, ubi Hæretici cum Catholicis concurrunt, ut Editorum vi aliquando concurrunt in Gallia, modo, iis in Parochiis vel promulgatum fuerit, ut in eadem Gallia, vel saltem aliquo tempore tamquam Silvius
ibid. p.
190. Decretum Concilii observatum: quia observatio Decreti præviam ejus

promulgationem subinducat, prout ex declaratione Cardinalium notat Reiffenstuel ad tit. 3. lib. 4. Decretal. num. 118.

Sed quid fit in eadem urbe ut Argentorati, Colmariae, Ratisbonae, Augusta Vindelicorum, suas Catholici Parochias habent, suas & Catholicos, eritne promulgatum apud Haereticos, eo ipso quo apud Catholicos promulgatum fuerit.

R. Negative, nisi Heterodoxi invaserint eas Catholicorum Parochias, in quibus jam antea Decretum hoc publicatum fuerit: unde respiciendum est ad tempus, quo dictae Protestantium Parochiae ab Ecclesia Romana defecerunt. Ratio est, quia ex Fagnan. Barbosa, & aliis, ut Decretum Tridentinum obliget, non sufficit ut in Diocesi, sed necesse est ut in *unaquaque Parochia* publicatum fuerit, prout expresse ferunt ipsa Decreti verba, quae superius adducta sunt: unde mira Tridentini Concilii sapientia elucet; quod nemini offendiculum ponere voluit.

Si queras, an in regionibus, quae Romanae Ecclesiae disciplinam & exercitia prohibent, licitum sit contrahere coram Magistratu, aut locorum Pseudoministris, secundum Provinciae morem; dicam cum Henno illicitum esse contrahere coram Ministris, quia esset id approbatio caeremoniarum falsae Ecclesiae; posse vero contrahi coram Magistratu, cum alioqui matrimonia pro illegitimis haberentur; quia haec contrahendi ratio nihil ad Religionem facit, sed ad civilem pertinet politiam, cujus scopus est ut de matrimonio inito constet; deberent tamen sponsi antea vel post coram Parocho & testibus contrahere, si possent, ut hodie communiter possunt, cum ne in Regionibus quidem maxime Haereticis aut Infidelibus desint Sacerdotes Romani, qui commode satis haberi possunt.

R. Ad 3. circa quaestionem hanc, quae quotidiani est usus in Germania, a se invicem dissentire ejusdem loci Canonistas & Theologos. Censent multi matrimonia haec omnino valida esse; ita cum Laimano, Gonzalo, Bonagratia, & Dicastillo docent Koning, Arfdeckin, Vviestner, Karchne, Kugler, Pikler, & alii, de quibus interrogaret Paschalis an Christiani sint. Et haec opinio

Prob. 1. quia valet matrimonium inter Catholicos sine Parocho contractum, cum physice vel moraliter impossibile est Parochum habere praesentem: atqui iis, de quibus loquimur, moraliter impossibile est ad Sacerdotem Catholicum recurrere; cum id non possint sine gravibus periculis, & magno persecutionum actu. Adde quod eorum multi id sibi illicitum esse putent.

Prob. 2. quia in his regionibus, cum quis ad fidem Catholicam convertitur, nemo Episcoporum sollicitus est, ut is vel dispensationem obtineat a Papa, vel de novo in facie Ecclesiae contrahat, prout nuper visum est in conversione Palatini Neoburgici; ergo palam est matrimonia haec cum impedimentis Pontificio jure iudicatis contracta pro validis haberi. Atque hoc inde confirmatur, quod talium filii Catholicam fidem amplexi, sine ulla dispensatione ad Ordines, aliaque officia quae natalium legitimitatem postulant, ab omnibus admittantur; ergo non censentur illegitimi, nec proinde ex fornicario concubitu nati.

Prob. 3. quia valent matrimonia coram iis contracta, qui licet non

fin

sint veri Pastores, ex communi tamen errore, eoque hic & nunc moraliter invincibili pro Pastoribus habentur: sed Hæretici Ministellos suos ex errore communi pro veris Parochis habent, & eorum multi plures magni se peccati reos crederent, si hoc vocarent in dubium; ergo.

Prob. 4. quia postulat Ecclesiæ sapientia, ut non toleret solum, sed & rata habeat hujusmodi matrimonia, cum alias & gravissima sequerentur incommoda, nempe perpetua in amplissimis Regnis fornicatio prolis illegitimitas, majorque recessus a fide; & nulla ex vigore legis sperari possit utilitas; quæ enim utilitas ex lege, cujus observatio moraliter impossibilis est, & *insuperabilis*? Hactenus Pikler, & alii superius citati; qui inde inferunt matrimonia Hæreticorum cum quocumque impedimento juris solum Pontificii contracta, esse valida, ex quadam Ecclesiæ indulgentia.

Alii ejusdem gentis auctores ex adverso pugnant. 1. ex nonnullis Cardinalium declarationibus. 2. ex praxi quarundam Diocesum, & præcipue Frisingensis. 3. quia aliqui posset Catholicus ducere puellam, quæ coram Parocho contrahere non vult, sed solum coram Ministro, sicut incola potest se accommodare vago, & coram quocumque Parocho, qui vagi Parochus est contrahere; quod inconveniens esse videtur.

Respondent prioris sententiæ defensores, ad primum, objectas Cardinalium declarationes, nec ab ullo Pontifice fuisse approbatas specialiter, quod tamen requiritur ut sint authenticæ & vim legis habeant, prout definit Gregorius XIV. nec in aliis, quam pro quibus data sunt, locis obligare cum occasione specialium loci circumstantiarum emissæ sunt, ut in præsentis, nec demum magis hiæ in locis obligare, quam aliæ leges, quæ usu contrario abrogantur.

Ad secundum, dicunt unam Diocesim non inducere generalem regulam, quæ ceteras asstringat: imo nec certum esse id, quod dicitur de Diocesi Frisingensi,

Ad tertium negant consequ. quia Catholicus coram Parocho contrahere debet, quoties potest; potest autem in præsentis casu: neque enim impotens censetur, qui aliquid ex sola sua, vel alterius libidine non potest.

En præcipua partis utriusque momenta, de quibus pronuntiare meum non est, sed Episcoporum, quibus semper auctor ero ut tutiori sententiæ adherant. Unum animadvertam, nimirum citatos Doctores, qui matrimonia sine Parocho celebrata in præsentis casu valere putant, fatentur 1. eos, qui alicubi publicum sectæ suæ exercitium non habent, invalide contrahere, nisi contrahant coram Parocho, & testibus: quia non valet contractus, nisi fiat secundum leges; unde in Gallia & Bavaria, Hæreticorum matrimonia clandestine inita non valent. 2. invalide etiam contrahere eos, quorum matrimoniis, nisi coram Parocho fiant, resistit Princeps Catholicus, ut in Bohemia, & vicinis Silesiæ ac Moraviæ partibus; quod a fortiori concludit pro iis, qui Parochis Catholicis subsunt, ut in quibusdam ejusdem Silesiæ locis. 3. ad minus incertum esse, juxta eosdem, an iis etiam in locis, quæ liberum hæresis exercitium habent, valeat matrimonium Catholici cum Hæretica sine

Paro-

Parocho celebratum : quia Ecclesia benignior esse potest erga matrimonia Hæreticorum inter se , quam erga matrimonia Catholicorum cum Hæreticis . Et vero aperta est ea de re decisio sacre Congregationis apud Reinssensuel ad tit. 3. lib. 4. Decret. num. 141. ubi matrimonium Catholicum cum Hæretica initum *coram Magistratu seculari in loco ubi Concilium Tridentinum est receptum, & Parochus commode haberi, & adiri poterat, declaratur nullum & invalidum.*

CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

De impedimento impotentia.

*Ad tit.
15. Lib.
1v. De-
cretal.*

ARduam & omni sensu difficilem materiam aggredimur, quam tamen, quia sæpius occurrit, distincte pertractabimus. Faxit propitium nomen, ut quæ ad necessitatem dicta sunt, ex sola necessitate pervolvantur. Impotentia est incapacitas consummandi matrimonium, seu habendi perfectam copulam conjugalem, ad quam requiritur tum feminei vas penetratio, tum emissio seminis intra ipsum.

Ex hac sola definitione quatuor colliguntur : scilicet valere matrimonium 1. inter senes . 2. inter steriles . 3. inter eos, qui uno solum testiculo carent, quique, ut multiplex experientia docet, prolificum semen emittunt . 4. non valere inter eos, qui licet membro virili valeant, utroque tamen teste carent.

Ratio primæ partis est, quia ii omnes ad perfectam copulam potentes sunt, licet hæc quandoque ob debilitatem temperamenti non pariat prolem, ut in senibus, e quibus tamen aliqui etiam centum annis majores, aliquando ex junioribus personis filios suscipere, prout fusc probat Pontas, v. *Impuissance*, cas. xi. Aliud esset de iis, qui præ senio tam debiles forent, ut non possent intra vas seminare.

Ratio secundæ partis est, quia quicumque eunuchi, spadones, & alii qui utroque teste carent, vel quibus uterque est attritus, prolifici seminis incapaces sunt: unde matrimonia eorum invalida declaravit, tum Sixtus V. tum Curia Parisiensis ann. 1665. Hujusmodi ergo, seu mulier impedimentum hoc cognoverit, seu non, a se invicem sunt separandi; Pontas ibidem cas. 7. nisi forte ut frater & soror vivere velint.

Impotentia multiplex distinguitur. Et quidem 1. *alia antecessens*, quæ matrimonium præcedit; *alia subsequens*, quæ eidem jam contracto supervenit .

2. *Alia perpetua*, quæ nec ullo remedio naturali licito, nec per consuetos Ecclesiæ exorcismos, precesse sanari potest; *alia temporalis*, quæ per artis remedia curari valet.

3. *Alia perpetua simul & absoluta*, quæ impossibilem cum quacumque coitum facit; *alia respectiva*, quæ copulam impedit cum una, non cum aliis.

4. *Alia*, quæ oritur ex solo & intrinseco naturæ defectu; *alia*, quæ oritur ex maleficio. Quæritur quænam ex istis dirimat matrimonium.

R. 1. Matrimonium non dirimi per impotentiam consequentem, etiamsi hæc forte præcedat consummationem matrimonii : ita S. Thom. Silvius hic qu. 58. sub finem art. 1. & alii communiter. Ratio est, quia matrimonium semel valide contractum, nunquam dissolvi potest, nisi
pars

pars alterutra ante consummationem in Religione profiteatur: atqui tale matrimonium est valide contractum, cum eo quo initum est tempore, neutra pars ullo laboraret impedimento; ergo valet & in perpetuum valebit, nisi alteruter profiteatur in Religione.

Confirm. quia ea est natura contractus, ut non dissolvatur per supervenientem rei deteriorationem, modo ea res ipso inito contractus tempore bona esset & sufficiens; ergo.

Ceterum si contracto semel etiam valide matrimonio suboriatur aliquid, quod coitum certo impediatur, ex hoc nequidem licitum est sponsis eundem attentare; si autem maritus utroque testiculo per vim aut morbum orbatus fuerit, nec tamen desit potentia ad copulam, hanc ei sicut & sterilibus in remedium concupiscentiæ permittunt Plicker, & alii, quos citat.

In dubio an impotentia præcesserit matrimonium, non præsumitur præcessisse, si pars altera longo solum postea tempore reclamaverit, nisi validis probationibus asstruat id quod intendit. Impotentia tamen naturalis facile judicatur antecedens, & contra eam post octo matrimonii annos utiliter reclamatum est coram Curia Parisiensi. Quin & post quatuordecim matrimonii annos dissolutum est aliquando conjugium, ut refert Horry in Lib. cui titulus, *Nouveau traité du mariage chrétien*, Paris. 1700. pag. 247. Vide etiam Collat. Paris. tom. 3. pag. 118.

R. 2. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium. 1. quia ita definiit Innocentius III. cap. 6. hoc tit. 2. quia ad matrimonii validitatem non requiritur actualis ejusdem usus, sed potentia ad usum: hanc autem potentiam habent qui licet hic & nunc, ob morbum ver. gr. coire nequeant, id tamen poterunt in posterum.

Si quis tamen cum impotentia aliquandiu duratura contrahat, absque eo quod de ea moneat alium conjugem, mortaliter peccat ob gravem, quam comparti infert injuriam; stat nihilominus & subsistit matrimonium: unde qui naturæ adeo calidæ sunt, ut ante vasis penetrationem totum semen emittant, non sunt separandi, ut bene docet Caballut. lib. 3. cap. 25. num. 2. neque enim conatus omnes, cum præsertim nimius ardor temporis progressu deferbuerit, inutiles erunt.

R. 3. Impotentia antecedens perpetua & absoluta matrimonium annullat. Ita omnes.

Prob. tum ex tit. *De frigidis &c.* tum quia, ut bene S. Thomas hic quæst. 58. art. 1. ad 1. *quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad actum est de essentia ejus*: unde sicut in aliis contractibus non valet obligatio, qua quis spondet id, quod non potest, ita nec in presenti.

Sed quid si impotentia unius sit cognita alteri, & is juri suo cedat?

Consent Pontius & alii quidam, hoc in casu posse valide contrahi in ordine ad caste vivendum; sed male, quia qui semel sunt inhabiles, ut in casu presenti, non possunt umquam valide contrahere. Atque hinc omnia & quæcumque spadonum conjugia a Sixto V. irritata fuere; & hæc est communis Doctorum opinio. Quapropter partes a se invicem quoad torum recedere debent (etiam ante probationem triennii, quam Gallia in casu certæ impotentiae non admittit; semper tamen post sen-

tentiam Judicis, ut statim dicetur) quoties certo constat de impotentia, nisi caste ut soror & frater cohabitare velint, & nullum impudicitiae aut scandali immincat periculum. Quod etsi partibus suadendum sit, ut probum, obmurmurationes, & alia id genus accusationi impotentiae annexa devitent, difficile tamen est in praxi, nisi partes pietatem colant; cum ii solum ut frater & soror vivant, qui abstinere non solum ab opere aut conatu conjugali, sed etiam ab eodem thoro, tactibus, osculis &c.

Si autem dubitetur, an impedimentum perpetuum sit, an temporale, permittit Ecclesia ut per triennium experiantur conjuges, an matrimonium consummare valeant; interim vero iis licitum est quidquid sponsi licet, & quae hinc quandoque sequitur pollutio, per accidens sequi censetur. Elapso triennio, si inveniatur matrimonium non esse consummatum, judicio Ecclesia dissolvitur. Et tamen in hoc Ecclesia quandoque errat: quia per triennium quandoque non sufficienter experiri potest perpetuitas impotentiae. Unde si Ecclesia se deceptam inveniat, per hoc quod ille in quo erat impedimentum, invenitur carnalem copulam cum eadem, vel cum alia perfecisse, redintegrat praecedens matrimonium, & dirimit secundum, quamvis de ejus licentia factum. Ita S. Thomas qu. 58. art. 2.

Quibus ex verbis colliges, matrimonium eorum, quorum alter impotens probatur, non esse propria contrahentium, sed Judicis Ecclesiastici auctoritate dissolvendum: tum quia alioqui suboriretur scandalum, cum tales pro legitimis conjugibus habeantur; tum quia facile contingeret ut alter vel uterque, mutuae cohabitationis pertasus, fictitiae impotentiae labem alteri imponeret.

Unde autem incipiat triennium ad experientiam permissum, non convenit inter Jurisperitos. Alii ipsum a die quo celebratum est matrimonium; alii a die sententiae Judicis Ecclesiastici inchoandum censent. Prima opinio est communior: secundam tenet Rota, eique inhærendum esse docet Fevreti Commentator lib. 5. cap. 4. n. 12. quod nulla Regni lege cautum est, & durum videtur. Unde Gibert in notis ad Cabasfutium, asserit, interveniente Judicis sententia deducendum esse tempus quod eam praecessit, adeo ut si post octodecim habitationis menses lis mota fuerit, per octodecim alios menses cohabitare sponsi teneantur. Etsi autem generaliter loquendo, standum est usibus locorum, arguenda tamen sunt, & ab ipsis etiam Gallis Scriptoribus redarguuntur eas regiones in quibus vel spatium nimis angustum, vel, quod pejus est, unius solum diei experientia conceditur. Unde provide congressus Curiae Parisiensis decreto suppressus est an. 1677. neque vero incerta magis & fallax, partim ob metum, partim ob pudorem, haberi poterat probatio. Idem ferme censet Nat. Alexander lib. 2. cap. 4. articul. 10. reg. 11. de inspectionis experimento. Certe, ajebat S. Ambrosius Epist. 5. obstetricum testimonium plerumque quaritur pretio. Ipsi Archiatri dicunt, non satis liquido comprehendendi inspectionis fidem, & ipsis Medicina vetustis Doctoribus id sententiae fuisse. Saepe inter obstetrices oborta varietas. Erit inter plures vel malevola, vel imperita, quam pudoris claustra praeferant &c. Fatendum tamen inspectionis probationem sacris Canonibus esse permissam, eamque aliquando a Judicibus Ecclesiasticis decerni, quod eorum prudentiae relinquendum est.

Si per tempus experientiz concessum partes vel ex morbo diuturno, vel propter longiorem absentiam coitum tentare non potuissent, tempus illud supplendum esset; secus si una tantum vel altera hebdomada impediti fuissent. Si duo statim adepta pubertate contraxissent, existimant Sanchez lib. 7. disp. 110. n. 10. auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 39. Pontas hic cas. 10. & alii triennium computandum esse non a die matrimonii, sed a die *plene* pubertatis, quæ in feminis ann. 14. in maribus ann. 18. ætatis completa esse censetur: quia dubium est, an non procedens eo cundi impotentia ex ætatis defectu, & virium imbecillitate profecta sit. Opposita de causa tempus senibus concessum debet brevius consistui. Opposita de causa tempus senibus concessum debet brevius consistui. Opposita de causa tempus senibus concessum debet brevius consistui.

Elapso triennio, quod, quidquid dicat Cabassutius in multis Galliz locis conceditur, si necdum certo constet de impotentia perpetua, tunc si unus solum conjugum eam agnoscat & fateatur, sit, si ante facta non fuerit, inspectio corporum, mariti quidem per Chirurgos saltem duos, dignos fide & in arte expertos; femina vero per totidem ejusdem conditionis matronas (nisi de incisione agatur, cujus possibilitas & successus pertinent ad Chirurgos) neque Chirurgis aut matronis creditur nisi a Judice electi sint, & fidei non suspectæ, & relationem suam confirmant jurejurando.

V. Horer.
ib. p. 287

Si uterque conjux impotentiam fateatur, & asserat matrimonium tentata licet aliquoties per hebdomadam, ut solent honesti conjuges, copula, non potuisse consummari, exigitur juramentum non a sponsis dumtaxat, ob collusionis periculum, sed, ut loquantur Canones, a *septima propinquorum manu*, idest a septem propinquioribus utriusque sponsi consanguineis, aut in eorum defectum a totidem bonæ famæ vicinis, qui affirmant sibi persuasum esse quod conjuges, de quibus agitur, verum jurent: si tot testes haberi nequeant, sufficiunt duo.

Si pars, sive vir aut femina, quæ impotentiz accusatur, matrimonium fuisse consummatum asserat cum jurejurando, ei, non autem alteri creditur, modo non certa, sed ambigua solum impotentiz signa appareant: in hoc tamen ultimo casu requiritur testimonium septimæ manus, seu septem consanguineorum partis, quæ pro matrimonii validitate jurat. Circa has formalitates quibus stricte inhaerent extranei, & quæ in multis Galliz locis, saltem quoad septimam propinquorum manum, observaverunt ex Giberto in notis ad Cabassutium hic n. 19. quisque Diocesis suæ usum, & consilium Episcopi sequi tenetur.

Postquam vir & mulier ex impotentiz causa separati fuerint, potest pars copulæ idonea, secundum contrahere matrimonium: non autem impotens; nisi impotentia ejus sit solum respectiva, tunc enim potest & hic matrimonium contrahere cum alia, ad quam potens esse præsumatur.

Cum quis pro impotente habitus, ex post facto deprehenditur potens, debet is ex cap. 5. *De frigidis &c.* etiam relicta secunda, quam duxisset, uxore, ad primam quæ etiam alteri viro nupsisset, quocumque tempore reverti; quia posteriora matrimonia propter impedimentum ligaminis invalida fiunt, cum impotentia esset mere temporalis. Excipe, nisi impotentia fuerit respectiva, sive naturaliter, sive ex maleficio: in utroque enim

enim casu tenebit posterius matrimonium; quia in utroque casu prius ob impedimentum tenere non potuit. Verum quædam hic notanda circa impedimentum pure respectivum seu naturale, seu ex maleficio.

Et quidem cum impedimentum hoc quatenus naturale, ex arctiori mulieris statu oriri soleat, antequam contrahentes a se invicem discedant quædam præstanda sunt. 1. enim possunt experiri conjuges, an mulier ab initio nimis arcta, non possit per frequentem copulæ nulum marito idonea fieri: ubi vero constiterit, quod quandoque facile constare potest, eam esse genitalis membri disproportionem ut conatus nunquam succedere possint, abstinendum est ab eo omni, quod solis sponsis permissum sit.

2. Si mulier per levem nec periculosam incisionem viro apta reddi potest, eamque velit pati, stabit utique matrimonium; quia impedimentum erat temporale, cum, ut loquitur Innocentius c. 6. hoc tit. *præter divinum miraculum, per opus humanum absque corporali periculo*, licet non sine dolore tolli potuerit.

Sed hinc nova oritur eaque gravis difficultas, an scilicet mulier hanc incisionem pati teneatur. Certe si tenetur, & non velit, stabit matrimonium, quia impotentia erit mere temporalis: non stabit e contra, si non teneatur.

Teneri mulierem in hoc casu ex iustitia censet Henno cum Sanchez, lib. 7. disp. 39. num. 30. S. Antonino 3. p. tit. 1. cap. 12. & aliis pluribus. Sed contrarium docent Basil. Pontius lib. 7. cap. 62. & Pontas hic cas. 1. quibus subscribo. 1. quia nullibi præcipit Ecclesia, ut mulier incisionem hanc pateretur. 2. quia mulier ea solum conditione corporis sui potestatem viro tradidisse censenda est, ut ille sibi proportionatus esset. 3. quia ut impedimentum reputetur temporale, requiri videtur, ut non solum sine vitæ periculo, sed etiam illæsi honestatis & pudicitie legibus auferri possit: atqui cum ad auferendum impedimentum prærequiritur incisio, requiritur medium, quod non nisi violatis honestatis & verecundie legibus adhiberi potest. Quid enim turpius, quam ut virgo nuda oculis & manibus Chirurghi subjiciatur, & incisionem scædam simul ac gravem pati cogatur? Certe pauca sunt sexus personæ, quæ hac conditione, si ante matrimonium sibi subeunda proponeretur, contrahere vellent. Ita & hætenus Pontas; cujus decisio limitanda videtur, si idem esset Chirurgus qui conjux.

Sed quid, si mulier viro idonea reddita fuerit, vel per incisionem; quam medici periculosam judicaverant, vel per malum, quod habuit cum alio commercium?

R. In utroque casu subsistere primam matrimonii nullitatem; quia impedimentum, quod sine peccato auferri nequit, merito judicatur perpetuum: porro peccat mulier, seu quæ ab alio volens corrumpitur, seu quæ per incisionem se se mortis periculo exponit. Ita Sanchi. lib. 7. disp. 93. num. 15. & alii, quos citat & sequitur Pontas hic cas. 3. Idem si mulier per miraculum fieret capax copulæ. Ita omnes, ait Sanchez qui omnes legerat.

Quid faciendum in dubio an relative ad primum conjugem potens esset mulier, quæ dissoluto matrimonio, cognita est ab alio sive intra
sive

five extra secundum matrimonium, docet, qui omnia docet, Sanchez ibid. num. 12.

Quod spectat ad impedimentum ex maleficio, ante omnia certum est 1. impotentiam, quæ malefici effectus esse creditur, sæpe oriri vel ex *retrecundia & pudore*, vel ex nimio amore, vel ex infenso odio sponse, quam vir aut invitatus, aut invitam duxit: ita ex Zachia celebri Medico, notat auctor Collat. Andeg. tom. 3. pag. 46. addiderim eam sæpius quoque ex imaginationis perturbatione oriri. Sunt enim agrestes inter non pauci, quibus si malum hoc commineris, eo ipso impossibilis evadet coitus, ex sola innodationis idea, prout pluribus demonstrat exemplis auctor Libri cui titulus, *Lettres de M. de S. André Medecin au sujet de la magie, des malefices & des sortiers*. Quem tamen, quia difficile est justos intra limites consistere, in pluribus & in hac ipsa materia merito redarguit D. Boissier in gallica prædicti Operis confutatione, sub hoc titulo, *Recueil de Lettres au sujet des malefices &c.* Legi potest Delrio lib. 3. disquis. magic. par. 1. q. 4. sect. 8. & Sanch. lib. 7. disp. 94. ex quibus malefici signa & indicia quatuor regulis complexus est Pontas hic cal. 14. quæ tunc tandem legendæ sunt, cum quis de hac materia (Sacerdotibus, quos Angelis, si fieri queat, puriores esse deceret, adeo gravi & molesta) serio & ex necessitate interrogabitur.

Apud
Osmont
1725.

Apud
eundem
1731.

Prima, quando uxor, quæ aliqui maritum non odit, eum ad se accedentem pati recusat, quod illius mentulam tantæ magnitudinis imaginatur, ut se ab eo cognoscere nequeat. Secunda, quando conjuges, qui alias se se diligunt, odio tamen inflammantur vel exborrescunt, cum ad copulam deveniendum est. Tertia, quando vir, quem ad alias feminas potentem esse constat, cum sola uxor, quæ nec arte est, nec obicem ullum alium habet, est impotens. Quarta, quando viri coitum appetentis, & erecta mentula parati ad copulam, statim ipso, quo ad mulierem accedit, tempore relaxantur & concidunt organa: cumque recessit, iterum rigent, & si denuo copulam tentat, denuo laxantur.

Certum est 2. Sponsis in hoc miserrimo rerum statu positis, triennium, de quo supra, ad experientiam dari: quo interim tempore hortandi sunt ut corde contrito & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lacrymis, & largioribus elemosinis, & orationibus atque jeuniis Domino satisficiant, & per exorcismos ac exora Ecclesiæ medicina munia, Ministri Ecclesiæ, quantum auferat Dominus, qui Abimelech ac domum ejus Abrahæ orationibus sanavit, tales sanare procurent. Ita Hincmarus in cap. Si per fortitias, q. xxxiii. q. i. Priusquam tamen remedia hæc, quæ mali persuasionem adaugent, proponantur, expendere debet prudens Confessarius, an non in primis sanari debeat imaginatio.

Certum est 3. quod illicitum sit, maleficium tollere, sive alio maleficio, sive quacumque actione, quæ superstitionem involvat: unde peccant conjuges qui ut maleficium; quo ligantur, tollant, secundum in facie Ecclesiæ matrimonium contrahunt, hoc fundamento quod alii qui sic contraxere, sanati fuerint. Est enim hoc, ait Liber Ritualis Ecclesiæ Antuerpiensis, ann. 1618. editus, diabolicum inventum, superstitionis inducendæ causa, vel ut res sacras hominibus ludibrio exponat, & Sacramento Christi gravem

inroget injuriam Et certe nulla est inter matrimonii renovationem, & cessationem maleficii relatio, vel ex natura rei, vel ex Ecclesiae instituto, quod indubium est superstitutionis argumentum. Ita Sylvius resol. variat. v. *Maleficium*, Pontas hic cas. 18. & auctor Collat. Andeg. tom. 3.

An liceat maleficium, seu rem, cui maleficium alligatum est, comburere, agitant Theologi. Affirmavimus in Tractatu de Religione, modo qui illud comburunt, nihil a dæmone expectent, unamque dæmonis opera destruendi intentionem habeant. Vide tom. 2. part. 3. c. 2.

Sed quid, si sponsus spreto peccati metu maleficium maleficio, aut iniquo quopiam alio facinore abstulerit?

1. R. 1. Principii loco hac in materia statuendum esse id, quod jam diximus, & dicunt omnes cum S. Antonino 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. scilicet impedimentum quodcumque quod *non potest revocari nisi per aliquod illicitum*, semper perpetuum judicari, ac proinde matrimonii diremptivum. Unde

2. R. 2. Eum, qui maleficium peccato aliquo abstulit, non teneri de novo eam ducere, quam ante duxerat; quia matrimonium invalidum nullam parit obligationem. Quapropter non placet, quod dicit Pontas hic cas. 16. eum, qui duxerat Paulam, & ratione maleficii ab ea separatus, duxit Gertrudem, quam cum obperseverantiam maleficii cognoscere non posset, ope dæmonis maleficium solvit, teneri de novo contrahere cum Gertrude. Quare enim cum ista potius quam cum illa, vel alia quacumque contrahere tenebitur, qui neutram valide duxerat, & ad utramque pariter potens evasit? Quapropter ei licitum crederem cum quacumque matrimonium, secluso scandali, aut perversi furoris metu contrahere.

Quædam hic addenda cum Sanchez lib. 7. disp. 94. & aliis, 1. maleficium vulgo respectivum esse ad unam: unde qui cum secunda contraxit, & facile consummavit, nihil circa præcedentis impedimenti existentiam sollicitus esse debet.

2. In dubio an impedimentum ex maleficio sit perpetuum an temporale, præsumi perpetuum post triennem experientiam; ne aliqui pars maleficii exspectare, in æternum expectare cogatur; & ita docent S. Antoninus, alique seu jurisperiti seu Theologi apud Sanch. ibid. n. 12.

3. Si mulier ipsa ei, cui postea nupsit, procuraverit maleficium, nihilo plus valebit matrimonium; neque enim valor ejus ex conjugum voluntate pendet, sed ex natura rei: quamquam maleficus damna ex nefario suo facinore compensare debet.

4. Usus esse in Gallia, ut dissoluto semel matrimonio, non solum ratione maleficii, sed etiam ratione frigiditytis, pars quæ ad alias nuptias convolvitur, non compellatur * reverti ad primum conjugem; sive quia præsumitur impedimentum fuisse respectivum; sive quia in Ecclesia Gallicana receptum sit, ut qui tentatam bona fide copulam non possunt intra certum tempus perficere, censeantur contraxisse cum impedimento dirimenti; tam enim hoc statui potuisset, quam statui potuerit, ut impuberes pubertati proximi invalide contrahant; sive demum quia difficile probari potest eum, qui rite judicatus est impotens, potentem evasisse, cum filii, quos deinceps habuisse putat, ut illius, sic & alterius esse queant; de quo vide Gibert in notis ad n. 13. c. 25. lib. 5. Cabassutii.

* V. Fæ-
ret l. 9.
c. 4. n. 13.

Fatendum tamen est, hanc disciplinam multum habere difficultatis, non solum quia caput, si per fortitias, cui præcipue innititur, nec est Papæ cujusquam, nec Concilii, sed solum Hincmari Remensis: verum etiam quia in eo agitur dumtaxat de impedimento per maleficium par-
to; quod, quia respectivum esse solet, merito scripsit Hincmarus: Si forte sanare non potuerint, separari valebunt: sed postquam alias nuptias ex-
petierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant: prioribus quos relique-
rant, etiam si possibilitas concubendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. In
his circumstantiis ne uno quidem passu procedendum * sine Episcopi
consilio. Certe allegata Ecclesiæ Gallicanæ praxis, non usque adeo cer-
ta est & constans; cum Sambonius & Pontas hic cal. 12. utique rerum
Gallicarum periti, aperte respondeant sponsum etiam ex Officialis
sententia a priori uxore separatim, quantumcumque ad novas nuptias
transierit, ad priorem sponfam reverti debere, quoties constat eum
immerito impotentie postulatam fuisse, nisi tamen in Religione solem-
niter professus fuerit; tunc enim matrimonium præcedens, quod con-
summatum non fuit, ipso jure dissolveretur.

* V. Ode-
de Solia-
co Paris.
Episc. in
statutis
an. 1199.
Syn. 1.
cap. De
matrim.

Duo hic supersunt paucis explananda. 1. quid de impuberum. 2. quid
de hermaphroditorum connubiis sentiendum sit.

Quod ad impuberes attinet, eorum matrimonia Jure Ecclesiastico
nulla sunt, ut patet ex cap. 14. De despons. impub. & ex variis quæ Ju-
ri Canonico concordant Parlamentorum Arestis, quorum aliqua vide-
ris apud auctorem Collat. Andeg. tom. 3. pag. 49. idque merito constitu-
tum est ob summam, quæ in re tanti momenti necessaria est, prævio
maturo examine libertatem.

Hæc regula triplicem habet exceptionem. Prima est in gratiam Prin-
cipum, quos aliquando etiam impuberes, ob bonum pacis, matrimo-
nialiter conjungi expedit: & tunc habenda est dispensatio vel a Papa,
vel ab Episcopo loci; hæc enim postrema sufficit, ut in citatum ritu-
lum observat Navarrus lib. 4. Consil. consil. 5. & ex eo auctor Collat.
Andeg. ibid. pag. 53.

Secunda in iis locum habet, qui cum impuberes contraxerint, adepti
pubertate, cohabitare perrexerunt. Hæc enim cohabitationis continua-
tio validum facit id, quod ab initio irritum erat, juxta quosdam Do-
ctores; quamquam alii, & melius, matrimonia hæc de novo in facie
Ecclesiæ contrahenda esse contendunt; ut certius firmetur, quod non
valebat ab initio.

Tertia, quam passim admittunt extranei, in iis est, in quibus matritia
supplet ætatem, id est, qui ante pubertatis annos generare possunt, quod
aliquando contingere probat S. Hieronymus in Epist. ad Vitalem, exemplo
tum Regis Achab qui annos undecim natus genuit Ezechiam; tum pueri,
qui anno ætatis suæ nono nutricem suam reddidit prægnantem. Aliud
subministrat Albertus Magnus exemplum puellæ, quam propriis oculis
viderat; quæque anno ætatis nono concepit, & decimo peperit.

Confer.
4. Reg. 16.
v. 2. &
e. 18. v. 22.

Censent tamen multi impuberum conjugia in hoc ultimo casu pro in-
validis habitum iri a supremis Curii. At merito observat citatus au-
ctor Coll. Andeg. periculosam admodum, & satis iniquam fore talium
separationem, si certo, v. g. ex conceptu puellæ, constaret de matri-

monii consummatione. Addo in eodem casu illicitum esse Parocho quidpiam moliri inconsulto Episcopo.

De hermaphroditis docet Cabassut. lib. 3. c. 25. n. 17. 1. eos, si contrahant, secundum sexum prævalentem contrahere debere: quis vero sexus prævaleat, per inspectionem expertorum dijudicari; in dubio autem hermaphroditi assertioni standum esse. 2. si æqualiter utriusque sexus compotes sint, quod alibi monuimus raro aut numquam contingere, posse eos secundum quem maluerint sexum inire nuptias: sic tamen ut facta semel sexus unius electione, post conjugis mortem licite variare nequeant, ob summam rei indecentiam, quæ tamen secundi conjugii validitatem non perimeret. 3. & id quidem in hac materia capitale est, Parochum non prius suam hermaphroditum conjugio præsentiam exhibere posse, quam Ecclesiasticus Judex & cognoverit de sexus prævalentia, & exegerit declarationem juramento firmatam nunquam deinceps altero sexu utendi ad matrimonium: cum enim, inquit, *pertineant hæc ad forum externum, Parochus se his temere ingereret ante iudicis sententiam: nisi forte talis esset hermaphroditus, quem certum omnino foret uno dumtaxat sexu valere*. Hunc Cabassutii locum non tetigit Gibert, quem idcirco visus est approbasse. His omnibus præmissis, sit

CONCLUSIO. Ecclesia dispensare non potest in impedimento impotentiz.

Prob. Impedimentum, quod tale est ex rei natura, non potest ab Ecclesia relaxari: atqui impedimentum impotentiz, ante quamcumque Ecclesiæ constitutionem, & ex ipsa rei natura verum est impedimentum: nam, ut supra dicebat S. Thomas, quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad actum est de essentia ejus; ergo.

CAPUT DECIMUM-QUINTUM.

De impedimento raptus.

ANtequam raptus impedimentum explicetur, operæ prætium erit totum ea de re Tridentini Decretum referre. Decernit S. Synodus, ajunt Patres Sess. 24. c. 6. inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere conserferit, eam raptor in uxorem habeat: & nihilominus raptor ipse, & omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decendant, Teneatur præterea raptor mulierem raptam, siue eam in uxorem duxerit, siue non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.

Raptus definiri potest, Crimen, quo femina e loco tuto extrahitur, & transfertur in locum, ubi raptoris potestati subest, idque libidinis explendæ, vel matrimonii contrahendi causa.

Dicitur 1. *crimen*, quo quidem vix ullum aliud in societate civili perniciosius fingi potest, ut ex se patet: unde juxta Regni leges pœna mortis plectitur, ut videre est tum in Edicto Blefensi art. 42. tum in

in alio Ludovici Justi Editio, dato ann. 1639. quo eandem capituli poenam art. 3. decernit.

Dicitur 2. quo *femina* : five enim virgo, five corrupta, five vidua, five quæ alii jam marito conjuncta sit, per vim abducatur, perinde est ad raptum : quia Tridentinum omnibus personis, quæcumque ex sint, salvam facere voluit matrimonii libertatem. Quin & si propria sponsa, gallice *fiancée*, invita rapiatur, consent Azor. & Sanch. lib. 7. disp. 13. n. 15. raptum committi, non solum cum raptæ legitima supervenerat a sponsalibus resiliendi causa, quem casum admittunt omnes, sed & in alia quacumque hypothesi. Aliud esset, si quis eam, quam de parentum consensu desponsavit, & quam deinde sibi absque ulla ratione denegant parentes, volentem & consentientem abduceret; quia scilicet, uti notatum est a Silvio 2. 2. q. 154. art. 7. *Sponsus ratione sponsalium habet aliquid juris ad matrimonium cum ipsa consentiente perficiendum, etiam si parentes reclamant.* Idipsum docet Pontas, ubi de hoc impedimento cal. 3. An nomine feminae, vir etiam intelligatur in presenti, expendam infra.

Dicitur 3. *extrahitur*, vel *physice* per injectionem manuum, vel *moraliter* per minas graves, aut metum gravem; item vel per se, vel per alium; in his enim modis subsistit ratio raptus. Posset tamen tertius, qui nec per se, nec per alium rapuit, contrahere cum raptâ; quia cum raptor non sit, nec raptorum poenis subiacere debet.

Dicitur 4. *ex loco tuto*, five is sit parentum, tutorumve domus, five ædes Monasterii, aut alterius cujuscumque loci, in quo mulier, ut violentiæ subduceretur, reposita fuerit.

Dicitur 5. *& transfertur in locum*, seu is raptoris sit, seu amicorum ejus, seu talis, ut persona rapta vim pati merito censeatur.

Dicitur 6. *Idque vel libidinis, vel matrimonii causa*; in utroque enim salvatur tota raptus ratio. Sed an salvetur ratio raptus matrimonium annullantis, cum solius libidinis intuitu rapta est mulier, controvertitur inter Canonistas. Negant Sanchez, & alii, quos non improbat auctor Collat. Andegav. tom. 3. pagin. 77. & adducunt pro se decisionem S. Congregationis. Contrarium tenet cum aliis Cabassutius lib. 3. cap. 26. post Bonacinam * qu. 4. punct. 18. num. 2. & 5. ubi etiam pro se declarationem Cardinalium adducit. Hæc ultima opinio & tutior est opposita, & ad minus æque probabilis: quia raptus, five fiat libidinis aut matrimonii causa, perinde officit matrimoniorum libertati, adeoque verus est raptus ad sensum Concilii Tridentini.

Addit Cabassutius ibid. non esse huic poenæ locum, si puellæ stuprum per vim sine abductione illatum fuerit, quia tunc deest raptus, licet non desit gravior injuria. Nec censeretur abductio, si virgo, ut facilius violaretur, ex uno cubiculo in aliud ejusdem domus contraheretur; aut si inventa in agro, per aliquot passus eundem in finem e loco, in quo erat, in alium deduceretur. Si puella de parentum aut tutorum consensu, non autem de suo raperetur, nec desineret raptus, nec annexa eidem matrimonii invaliditas.

Raptus duplex distinguitur, alter *violentia* modo definitus, quo scilicet

Bbb 2

fct

* Bonacinam pro opposita opinione citat auctor Coll. Parisi, tom. 2. p. 174. sed male profusus, nisi Theologus ille in alia editione se emendaverit. Utor ego edit. Parisiensis an. 1645.

Cabass.
ibid. 20.

cet mulier renitens, & invita e loco tuto per vim abducitur; alter *seductionis*, quo mulier blanditiis, persuasionibus, illecebra voluptatis, aut quocumque alio motivo seducta, invitis iis, a quibus dependet, raptorem volens sequitur: prior vocatur raptus in feminam, posterior raptus in parentes.

Certum est, raptum violentiæ esse impedimentum dirimens; sed graviter convertitur idem ne dicendum sit de raptu *seductionis*, seu *subornationis*.

Negant passim extranei, quos sequitur Cabassut. ibid. num. 21. Ratio eorum præcipue duplex est, eaque gravis. 1. quod finis Concilii Tridentini is unice fuerit, ut libertati conjugiorum provideretur: atqui stat tota matrimonii libertas, cum mulier volens, & consentiens abducitur, ergo. 2. Quia in raptu *seductionis* nihil deprehendi potest vitii præter injuriam illatam parentibus, sine quorum consensu initur matrimonium: atqui matrimonia a filiis contracta absque parentum consensu non sunt invalida, ut expresse definiit Tridentinum Sess. 24. cap. 1. ergo.

Oppositum tenent communiter Galli; quibus etiam subscribunt extranei quidam, quos inter citat auctor Coll. Paris. Marcum Paulum à Lugduno Romanum Jesuitam, & Corradum lib. 7. disp. Apost. cap. 6. num. 55. & hæc opinio, quæ in universis pene Galliis obtinet, & turtior est, cum validitati Sacramenti consulat, & ad minus tam probabilis quam opposita.

Prob. autem 1. quia cum Synodus Tridentina raptum impediens annumeravit, voluit & novum inducere impedimentum, & antiquis Imperatorum contra raptorem sanctionibus, quæ temporis lapsu collapsæ erant, vim & robur pristinum restituere: atqui neutrum fieri potuit, nisi raptu subornationis inter impedimenta constituto. Nam 1. non induxit sancta Synodus novum impedimentum, si solo violentiæ raptu matrimonia dirimi voluerit; cum omni & quocumque tempore, vis quæ libertatem aufert, matrimonium perimere judicata fuerit. 2. nec aliter potuit eadem Synodus collapsas Christianorum Imperatorum Constitutiones renovare: iis enim diserte præceptum est, ut qui rapiunt feminas, vel furantur, vel seducunt (aut qui sive volentibus, sive nolentibus virginibus, vel aliis mulieribus tale facinus perpetrant) eas nullatenus habeant uxores: verba sunt tum Caroli magni lib. 9. capitul. capit. 96. tum Justiniani L. Raptorem, Cod. De raptu virg. ergo.

Prob. 2. quia utique intendit sapiens Concilium id avertere, quod in raptu deterius est, & matrimoniorum sanctitati magis injuriosum: atqui talis est juncta transvectioni puellæ seductio. Plerumque enim multo facilius resistitur violentiæ apertæ, quæ cor abalienat, nedum conciliet, quam insidiosis persuasionibus, blanditiis, muneribus, iisque, ut loquuntur, jura, odiosis artibus, quibus sensum frangitur virtus junioris personæ. Certe, ait teste experientia Albertus magnus, *persuasio fallax magis effuscat animum volentis, quam metus*. Et vero quantum voluntati puellæ inurere vulnus debuit seductor, ut faceret eam velle in tantum dedecus se prædere, quemadmodum loquitur Justinianus leg. 1. Cod. De raptu.

Prob. 3. quia Edictum Blesense ab Henrico III. sub ipsis Cleri Gallicani oculis, & eodem cooperante compositum, Tridentini Concilii

mens.

mentem assequi debuit : atqui in eo Edicto disertè reprobatur raptus seductionis. *Voulons que ceux qui se trouveront avoir suborné fils, ou filles mineures de vingt-cinq ans, sous prétexte de mariage, ou autre couleur, sans le* *Arr. 42.*
gré, seu, vouloir & consentement expres des peres, meres, ou des auteurs, soient
punis de morte ; ergo.

Prob. 4. quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere oportet : atque lex Tridentina non distinguit inter raptorem violentum, & seductorem, imo nec distinguere potuisset, nisi contradicendo doctrinæ Doctōris Angelici, quam semper tanti fecit : sic enim habet ille 2. 2. quæst. 154. art. 6. *Violentia quandoque inferitur tam ipsi virgini quam patri, & quandoque inferitur patri, sed non virgini, puta cum ipsa consentit, ut per violentiam de domo patris abstrahatur ; qualitercumque violentia adfit, salvatur ratio raptus.*

Prob. 5. quia consuetudo nihil habens mali, modo saltem tolerata sit & legitime præscripta, impedimentum dirimens inducere potest ; idque si verum sit de consuetudine unius Diocesis, quanto magis de consuetudine totius cuiusdam Regni : atqui consuetudo Galliæ raptum seductionis inter impedimenta dirimentia pene ubique reposuit ; ergo . Ita multi ex nostris, quos inter vide explicationem gallicam septem Sacramentorum, auctore Illust. Episcopo Tutelensi tom. 3. pag. 350.

Nec nocent alterius opinionis momenta . Unde

Ad 1. neg. min. voluntas enim incantata dolo & illecebris, quæ nemo auferre potest, non est satis sui compos, ut plenam habere libertatem censeatur, sed plus ligatur, quam si metu devincta esset, prout statim aiebat Albertus magnus : atqui ubi intervenit raptus reductionis, jam voluntas puellæ fascinata est & incantata ; nec quisquam est, qui illecebras illas, & quasi interiorem, qua vincitur, catenam auferre possit ; quamdiu enim inter manus seductoris, a quo rapta est, subsistit, tandiu ille dolos, artes & incantamenta multiplicat ; ergo sapienter constitutum est, ut puella tunc non censeatur esse sui juris, ac proinde sibi que suisque parentibus reddenda sit, antequam irrevocabiliter contrahat .

Ad 2. neg. maj. seductio enim, etsi gravem parentibus injuriam facit, at non solis ; cum etiam personæ seductæ & raptae libertati magnopere noceat, & vetet, ne serio perpendat gravitatem contractus, quem init, & quem ut plurimum detestaretur, si sibi suisque reddita esset, & rem totam tranquilliori animo ponderare posset .

Ceterum seductionis raptus quasdam requirit conditiones.

Et quidem 1. non habet locum, nisi in puellis aut filiis minoribus, seu necdum natis annos viginti quinque : qui enim majores sunt, non censentur patriæ potestati subiecti, sed sui juris. Si tamen seductio inceperit in minoritate, & parentes ante resisterint, quam persona rapta majoritatem attigerit, stabit impedimentum etiam adepta majoritate, prout docere videtur Duperrai pag. 110.

2. Præter seductionem requiritur vera puellæ extractio e loco tuto.

3. Oportet etiam ut res insciis parentibus peragatur : si enim consentient (& ipsa simul, ut in præsentī supponimus) non esset raptui locus.

4. Necessium quoque est ut puella rapta, sit alioqui bonis moribus . Etsi enim raptus violentiæ in muliere aliunde vitata locum habere potest : at non raptus seductionis in eadem præsumetur, sed nova

peccandi libido. Excipe nisi mulier a crimine destitisset, & sanio- rem agendi rationem fuisset amplexa.

Quæres an raptus impedimentum stet, si mulier per vim filium mi- norem abduxerit.

Negat Pontascaf. 5. censetque matrimonium hoc in exteriori foro, & quoad effectus civiles invalidum fore, intus autem, & coram Deo non minus valiturum, quam valeant matrimonia minorum, quibus nec pa- rentes, nec qui parentum vicem gerunt tutores consenserint. Ratio ejus est, quod verba legis pœnalis stricte intelligi debeant, & prout sonant: porro sacri Canones ita loquuntur de raptoribus, ut de ra- ptricibus altum sileant. Addi potest, quod ex jure de his, quæ raro contingunt, non constituentur leges: porro rarum & rarissimum est, ut mulier virum rapiat; ergo de hoc jus nihil pronuntiavit.

Contraria tamen opinio melior nobis videtur. 1. quia ideo Tridenti- na Synodus raptus impedimentum constituit, ut matrimoniorum libertati consuleret: atqui hæc libertas perinde aufertur, si femina rapiat virum, ac si vir feminam. 2. quia alia matrimonii impedimenta, uti criminis, metus, honestatis publicæ feminas eque ac viros afficiunt; ergo & im- pedimentum raptus. 3. quia ex jure sub masculino sexu venit etiam fe- mineus, saltem in correlativis, & ubi eadem militat ratio, ut bene probat Pikler: atqui vir & femina in rebus matrimonii sunt correlati- va, & ibi eadem reperitur ratio; ergo.

Atque hinc corrumpunt alterius partis momenta. Nam ad 1. patet Tri- dentinam Synodum nomine raptoris, & raptricem comprehendisse.

Ad 2. 1. neg. maj. quæ falsa est, cum in casibus aliqui raris eadem reperitur ratio. Certe raro etiam contingit, ut mulier gravem viro metum incutiat; & tamen matrimonium ex gravi metu etiam a mu- liere incusso contractum non valeret.

2. neg. min. legitur enim mulieres non paucas, sive famulorum, sive amicorum ope rapuisse viros; & id non ita pridem evenerat, quo tem- pore scribebat Pikler; ergo.

Impedimentum raptus nec perpetuum est, sicut alia impedimenta, nec ut & eadem dispensatione finitur; sed tunc demum desinit, cum *raptā a rap- tore separata, & in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consen- serit*. Quæ Tridentini verba temperant juris illius rigorem, quo raptores ab earum quas rapuerant nuptiis arcebantur in perpetuum: ante tamen quam raptor raptam ducat, excommunicationis, quam *ipso jure* incurrit, ab- solutionem sibi procurare debet. De hac pœna, ejusque extensione vide San- chez l. 7. disp. 13. ubi censuram hanc non esse reservatam evidenter probat.

CAPUT DECIMUM-SEXTUM.

De impedimentis prohibentibus, eorumque dispensatione.

Impedimentum prohibens tantum, seu impediens, est illud quod im- pedit ne matrimonium licite contrahatur, non autem ne contrahatur valide. Duodecim aliquando fuere hujus generis impedimenta, quæ ad quinque sequentibus versibus expressa præsentī jure rediguntur.

Ecce-

*Ecclesia vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jurgio votum,
Impediunt fieri, permittunt junctia teneri,*

Per *Ecclesia vetitum* tria intelliguntur. 1. prohibitio ab Episcopo, atque etiam a Parocho facta cuiquam ne contrahat, donec v.g. perpensum fuerit, an non contrahentes aliquo teneantur impedimento. 2. excommunicationis & interdicti status: excommunicatio enim etiam minor, arcet a matrimonio. Est quidem non nihil dubii, an idem efficiat interdictum: sed vel ipsa hujus dubii ratio ad Superiorem recurrere compellit. 3. demum omisso promulgationis bannorum, quam Ecclesia matrimonio præmitti jubet, nisi legitima adsit dispensandi ratio.

Per *tempus feriatum*, intelligitur sacrum illud tempus, quo Ecclesia nuptias celebrari vetat, nimirum ab *Adventu Domini nostri Jesu Christi, usque in diem Epiphaniæ, & a feria quarta cinerum, usque in octavam Paschatis inclusivè*. Ambigitur autem, an eo tempore prohibeatur ipsum simpliciter matrimonium, an solum solemnitates ejus, quæ ut plurimum ex abusu sunt solemnitis transductio sponsæ in domum sponsi, pompa exterior, publica lætitiæ signa, choreæ, & convivia. Sed tutius videtur, ipsas secundum substantiam nuptias prædictis temporibus prohiberi. 1. quia Nicolaus I. in responsione ad Bulgaros expresse asserit quo tunc temporis *nec uxorem ducere, nec convivia facere* licitum sit, ubi non modo solemnitates, sed & matrimonium prohibetur. 2. quia Ecclesiæ mens hic præcipue inspicienda est, ut Fideles orationibus & pœnitentiæ intenti, voluptati, quantum fieri potest valedicant: quis porro dixerit, nuptias etiam citra solemnitatem celebratas, orationis & pœnitentiæ amicas esse, inimicas vero voluptatis? Cerre ait S. Thomas in 4. dist. 32. quæst. unic. *ipsa nuptiarum novitas ad voluptatum curam animos occupat, illosque vana lætitiâ dissolvit*. 3. quia solemnitas a Sacerdote benedictio, solemnitatem nuptiarum ingreditur, ut fatentur adversarii; ergo Adventus & Quadragesimæ tempore tollenda esset hæc benedictio: atqui tamen vetat Concilium Tridentinum, ne matrimonia celebrentur, absque eo quod sponis benedicat Sacerdos per hæc verba *Ego vos in matrimonium conjungo: in nomine Patris &c.*

Catechismus varie a variis exponitur. Alii eonimine intelligunt instructionem, quæ Baptismum præcedebat, cum scilicet ad Ecclesiæ fores Catechumeni, ad regenerationis lavacrum præparandi, Christianam doctrinam edocebantur: hæc enim instructio, ut pote initium quoddam Baptismi, constituerebat impedimentum prohibens, ex cap. 2. *De cognat. spirituali* in 6. Alii per Catechismum intelligunt munus illius qui imperfecte patrinus est, cum scilicet infanti privatim baptizato suppleatur ceremoniæ.

Sed non convenit inter Theologos, an ex Catechismo juxta utrumque vel alterutrum sensum intellecto, nascatur hodie impedimentum impediens. Affirmant aliqui, sed negant alii & melius cum Sanchi lib. 7. disput. 10. n. 12. r. quia cognatio spiritualis, ad patrilos & matrilas relative tum ad baptizatum, tum ad ejus patrem & matrem, restricta fuit a Tridentino, *omnibus inter alias personas hujus cognationis spiritualis impedimenti omnino sublati*, si autem extra patrilos impedimentum omne omnino sublatum fuerit, palam est nullum, ne prohibens quidem, ex puro Ca-

Trident.
Sess. 24.
c. 10.

Sess. 24.
cap. 2.

techismo oriri posse impedimentum. 2. quia sacra Congregatio definiit, cum, qui in Ecclesia fuit præsens infanti, qui domi vere fuit baptizatus, si deinde in Ecclesia fuerunt servata solemnitates, nullam cognitionem spirituales contraxisse. Hæc opinio usque adeo videtur certa auctori Collat. Andeg. ut eam contra decisionem Ritualis Andegavensis tueatur.

Tom. 2.
p. 40.

Sponsalia sic dicta a spondendo, sunt futuri matrimonii mutua promissio, acceptata, inter personashabiles. Cum autem ei, cui data est fides præsertim in re tanti momenti, eadem regulariter servari debeat, certum est, cum, qui post sponsalia cum Clotilde, Mariam ducit, regulariter loquendo gravis culpæ conscium fieri. An autem & quando a sponsalibus resiliere liceat, expendunt Theologi in Tract. de Matrimonio.

Denique *votum simplex*, quo quis vel Ordinum susceptionem, vel ingressum Religionis, vel abstinentionem seu a veneris, seu a conjugio vovit, obstat ne matrimonium licite contrahatur. Si enim facta homini promissio servari debet, quanto magis quæ facta est Deo.

Ex dictis patet non quinque, sed quatuor nunc esse impedimenta impedientia, quæ hoc exprimi possunt versus.

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

Non abs re fuerit hic annotare eos, qui norunt aliquem impedimento etiam simpliciter prohibente alligari (excepto utique sacratum temporis impedimento, quod nemini ignotum esse potest) teneri ad faciendam Parocho revelationem ejus: tum quia Ecclesiæ, quæ cujuscumque impedimenti revelationem generatim & indistincte præcipit, sine gravi peccato resisti non potest, præsertim cum impedienda est Sacramenti profanatio; tum quia non licet alterius sacrilegio consentire: consentit autem, qui non impedit, cum potest; & ita docet Pontas hoc tit. cap. 2.

Ne rem obviam & facilem alio remittamus, duo hic expendenda sunt. 1. quis in impedimentis simpliciter prohibentibus dispensare queat. 2. quid in ordine ad redditionem debiti operentur hæc impedimenta in iis, qui eisdem ligati contraxerunt.

Quod ad primam partem attinet, nodum secut Pontas tit. *Dispense de mariage*, his brevibus verbis; *Tout Eveque peut dispenser de tous les empêchemens qui ne sont que prohibitifs*: quæ responsio eidem excidit incauto, & omnino falsa est; unde fit

Tom. 1.
p. 1285.

REGULA I. Si impedimentum sit ex tempore, vel ex vetito, potest Episcopus dispensare. Si sit ex sponsalibus, nec ipse potest, nec Papa. Si sit ex voto, potest quandoque, quandoque non potest.

Ratio primæ partis est: quia ex usu & consuetudine receptum est, ut Episcopi, quoties id necessarium vel utile censent, permittant matrimonium temporibus alioqui prohibitis celebrari. Et vero ex Glossa in c. 29. *De sentent. excomm.* * possunt Episcopi dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita, seu a jure, seu a consuetudine: atqui Episcopis nullibi inhibita est, ut tempore sacro dispensent; ergo licet prohibitio eodem tempore ineundi matrimonia, sit a jure communi, possunt tamen in ea Episcopi, seu per se, seu per Vicarios generales dispensare.

Quod spectat ad *vetitum*, possunt quoque in eo dispensare Episcopi, prohibitionem sive a semetipsis, sive a Parocho factam tollendo. Si tamen

pro-

* Fallit hoc Glossæ dictum, si generaliter sumatur, Vid. de legib. pag. 358.

prohibitio vel a Metropolitano aut ejus Officiali in casu appellationis confirmata esset; vel facta fuisset ob causam subsistentem, male prorsus dispensarent, ut ex terminis evidens est.

Si per vetitum intelligatur tempus interdicti, possunt quoque Episcopi dispensare; quia in dubiis casibus dispensare possunt: dubium autem est, an interdicti tempore matrimonia celebrare prohibitum sit, prout dixi in Tract. de Censur. part. 2. c. 3. art. 2.

Si tandem vetitum oriatur ex excommunicatione, quam quis incurrit, non potest Episcopus dispensare, nisi tollendo excommunicationem; a qua, licet quis etiam invitatus absolvi possit, nunquam tamen sic absolvi potest, ut Sacramenta licite & sancte recipiat, nisi prius Ecclesiae aut Deo per poenitentiam satisfecerit.

Ratio secundae partis est; quia sponsalia legitima continent promissionem quae sine tertii praesudicio & injuria violari non potest: atqui ne ipse quidem Papa permittere potest, ut inferatur praesudicium tertio; ergo oportet ut partes resiliant, aut habeant justam resiliendi causam, quae a Judice approbetur.

Ratio tertiae partis est; quia quorundam votorum dispensatio Papae reservata est, ex consuetudine in multis, non tamen in omnibus Dioecesis praescripta; quorundam vero relaxatio ad Episcopos pertinet. Quae porro castitatis vota Papae reservata sint, dixi in Tract. de Relig. c. 4. ar. 7.

Hic tamen notandum cum auctore Coll. Andeg. tom. 2. pag. 70. quod Episcopus in voto castitatis aliqui Papae reservato dispensare valeat, si qua circumstantia celeritatem exigat dispensationem, quam quae a Papa obtineri possit: puta si timeatur ne juvenis qui sub spe matrimonii puella voto castitatis stricta abusus est, ab ea, ut nunc consentit, duenda avertatur, nisi matrimonium incontinenti & absque longiori mora celebretur. Ratio est, quia reservatio aliqui & Ecclesiae bono; & saluti animarum perniciose foret. Idem est si grave vel incontinentiae vel scandalum periculum, ex una parte, ex alia vero distantia locorum, vel paupertas persona dispensationis accelerationem postulet: ita cum Suarez, Lessio & aliis pluribus docent Sanch. lib. 8. d. c. n. 22. & Pisker, qui tamen notat rarissime occurrere casus tam urgentes ut Romam usque recurri non possit. Nec nocet partium paupertas, nisi votum sit notorium, cum in Poenitentiaria omnia gratis expediantur: aut saltem paupertas illa quam maxima esse debet.

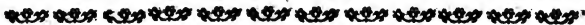
REGULA II. Si impedimentum sit ex tempore sacramento, vel ex sponsalibus, non peccat, qui consummat matrimonium; si sit ex prohibitione Judicis Ecclesiastici, consentit aliqui quod peccet semper; si demum sit ex voto simplici, peccat quoties petit debitum, vel prima vice reddit. Ita Piselli.

Prob. 1. pars, quia licet prohibitum sit, ne quis in hoc circumstantiarum genere uxorem ducat, haud tamen prohibitum est, ne initum matrimonium consummet: etsi optandum sit ut tempore sacramento, seu, ut alii dicunt, feriato, quantum sine periculo fieri potest absteineatur ab opere conjugali.

Prob. 2. pars, quia matrimonii consummatio in hocce casu, videtur esse continuatio prioris contemptus, quo contra Judicis Ecclesiastici prohibitionem initum est idem matrimonium.

Prob. 3. pars, quia qui directe vel indirecte castitatem vovit, agit contra votum quodcumque aliquid exigit oppositum castitati: non agit tamen contra votum cum reddidit id quod debet, quia votum juri alieno præjudicare non potest: excipe cum prima vice reddidit, quia adhuc penes eum est non reddere, cum possit ante matrimonii consummationem, Religionem ingredi, & quodcumque emisit castitatis votum adimplere. Sed fusior horum investigatio non est præsentis loci.

Non recensui hæresim partis alterius inter impedimenta prohibentia, quia hoc a nemine factum inveni: & tamen animadverti ne ipsos quidem viros Principes, Hæreticis matrimonialiter conjunctos fuisse sine pravia, eaque obtentu admodum difficili Romani Pontificis dispensatione.

CAPUT DECIMUM-SEPTIMUM.

A quibus, & qualiter obtinenda sint dispensationes matrimoniales.

UT generalem eorum, quæ ad hoc argumentum pertinent, noticiam subministremus; opera pretium est præsens caput in tres Articulos dividere. In primo expendemus, quando, & ad quod Romæ Tribunal, & qua demum forma, sive ad Pœnitentiariam, sive ad Datariam recurrendum sit. In secundo explicabimus quid ab iis præstari debeat, quibus Apostolica Sedes Rescriptorum suorum executionem mandat. In tertio quid in hac parte possint Episcopi, discutere conabimur.

ARTICULUS PRIMUS.

Unde & quomodo obtinenda Romæ dispensatio.

NOt. 1. impedimenta omnia jure solum Ecclesiastico constituta, a Pontifice Romano posse relaxari. Ratio est: tum quia per quas causas res nascitur, per easdem etiam dissolvi potest; tum quia alioqui nemo in Ecclesia dispensare posset, cum Episcoporum nullus plus habeat auctoritatis quam Summus Pontifex: unde vel ab omni prorsus dispensatione abstinendum esset, quod utique fieri non potest, quia *legi insistere, cum ejus observantia infert præjudicium, crudelitatem sapit; vel generalia singulis diebus haberi deberent Concilia, ut dispensationes singulis diebus necessariæ concederentur.*

Symmac. Epist. ad Avitum.

Hinc colliges, Papam dispensare posse in impedimentis. 1. conditionis. 2. cognationis, tum spiritualis, tum legalis, tum etiam carnalis, excepta tamen linea recta (& quidem tota juxta bene multos): & primo lineæ transversæ gradu; in quo Ecclesia seu possit, seu non possit dispensare, nec dispensavit unquam, nec unquam dispensatura est. 3. affinitatis, ne excepto quidem, ut probabilius est, primo lineæ rectæ gradu. 4. voti etiam solemnitis. 5. Ordinis. 6. criminis. 7. disparitatis cultus. 8. honestatis publicæ. 9. clandestinitatis. 10. tandem & raptus, qui licet olim aliquando, at non semper matrimonium diremit; hoc tamen sensu, quod mulier adhuc penes raptorem existens, si libere consentiret, etiam tunc temporis contraheret valide, ut post auctorem Collat. Paris. docet Illust. Episcopus Tutelenfis in Opere pluries infra citando; quod si mulier non dabat

dabat manum nisi invita, irritum erat conjugium ob vim, non ob ratum. In aliis vero, quæ jure vel naturali vel divino matrimonium dirimunt, dispensare nequit propter rationem contrariam.

Not. 2. duplex pro concedendis dispensationibus erectum esse Tribunal Romæ, *sacra* scilicet *Pœnitentiaria*, & *Dataria*.

A Pœnitentiaria petitur & conceditur dispensatio pro solo foro interiori super omnibus & solis impedimentis occultis, siue impedimentis siue dirimentibus, tam ad contrahendum matrimonium, quam ad remanendum in contraçto: exceptis tamen impedimentis tum consanguinitatis, tum affinitatis ex copula licita, tum denique cognationis spiritalis, in quibus, quantumcumque occulta sint, nunquam dispensat Pœnitentiaria ad contrahendum. Dico, *ad contrahendum*: si enim matrimonium jam contraçtum sit, Pœnitentiaria ad ipsum revalidandum, dispensat in ceteris, præter primum & secundum, consanguinitatis & affinitatis gradibus, modo occulti sint: imo si publici sint, potest Pœnitentiaria matrimonia in iis nulliter contraçta, revalidare, quando nullitas provenit ex causa subreptionis, vel obreptionis occultæ literarum a Dataria obtentorum, præterquam si falsitas consistat in narratione præcedentis copulæ, quæ tamen ante non intervenit. Ita Syrus Placentinus Minorita, qui cum minor Pœnitentiarius esset, pleniorum rei hujus notitiam habere debuit. Vide librum ejus cui titulus: *Dilucidatio facultatum minorum Pœnitentiariorum* &c. Romæ 1699. par. 2. cap. 2. His duo adde. 1. quod Pœnitentiaria in mistis ex primo & quocumque alio gradu consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita dispensare non consuevit. 2. quod dispenseret in omni & linea & gradu affinitatis profectæ ex copula illicita, utique occulta, quod hic semper supponi debet.

Porro impedimentum censetur occultum, cum vel omnino secretum est, ita ut nulla ratione probari valeat; vel si cognoscitur ab uno vel alio, aut tribus vel quatuor, nullum tamen est periculum ne ulterius divulgetur. Ratio est, quia illud in jure censetur occultum, quod non est notum pluribus quam quinque personis in communitate quæ saltem decem personas contineat; de quo vide quæ dixi in Tractatu de Censuris. Hinc in praxi prorsus attendendum est, non tantum quot personæ, sed etiam quales impedimenti notitiam habeant: quia fieri potest ut quinque prudentes & pii aliquod impedimentum absque ullo divulgationis ulterioris periculo cognoscant; & duo vel tres illud idem non sine justo & probabili divulgationis periculo resciant, puta si sint garruli, a natura detractores, inimici &c.

In Tribunali Pœnitentiariæ non exprimuntur vera dispensandorum nomina vel cognomina, sed ficta solum, v. g. Cajus, Bertha, vel litteræ, A. B. &c. neque ullæ ibidem solvuntur expensæ, aut taxa, sed omnia gratis expediuntur.

A Dataria petuntur dispensationes pro foro externo. Ibi vera dispensandorum nomina, eorumque Diœcesis vel Diœceses exprimi debent; insuper, nisi dispensatio expediatur *in forma pauperum*, solvendæ sunt expensæ cum taxa pecuniaria non modica, quæ pios in usum Romano Pontifici applicatur, v. g. in redemptionem captivorum, in sustentationem Missionariorum quos in omnes mundi partes emittit Sedes Apostolica.

Et si

Et si autem Tribunal pro externo foro Romæ erectum, Dataria absolute vocitari solet, non tamen in eodem loco, neque ab iisdem Officialibus expediuntur dispensationes omnes pro exteriori foro requisitæ. Nam in Dataria, quæ etiam *Officium minoris gratiæ* vocatur, et omnes & solæ expediuntur dispensationes quæ in remotioribus gradibus, videlicet in quarto, vel in tertio & quarto gradu petuntur, sive ab uno sive a diversis stipitiis proveniant. Et vero omnes & solæ quæ pro tertio, vel secundo & tertio gradu, sive ex uno sive ex pluribus stipitiis proveniant, necessariæ sunt, expediuntur in *Cancellaria*. Quæ autem petuntur in primo affinitatis gradu; vel in primo & secundo, vel in primo & tertio, vel demum in primo & quarto consanguinitatis aut affinitatis gradu, et, inquam, omnes & solæ expediuntur in *Præfectura Brevium*, & sub annulo Piscatoris.

Cum autem Confessarii bene multi petendarum huiusmodi dispensationum praxim ignorent, hanc eo loci recensendam arbitratum sum.

I. Itaque ante omnia videndum est, an impedimentum, quo laborant partes quæ matrimonium contrahere, aut in contracto manere volunt, sit ex numero eorum, in quibus Papa dispensare possit: & id quidem ex dictis dijudicari potest.

II. *Supplicatio* quæ Romam pro dispensatione obtinenda mittitur, debet communiter idiomate latino, & verbis quantum fieri potest, in Curia Romana usitatis exprimi, absque ullo dictionis & verborum apparatu, præsertim vero sine ambagibus; si enim ignotis & peregrinis vocibus utantur oratores, vel potius ii qui in ipsorum gratiam scribunt, supplicatio dilacerari solet, ut ex praxi advertunt Corradus lib. 2. cap. 1. num. 30. & Reiffenstuel in Appendice num. 237.

Dixi supplicationem communiter idiomate latino fieri debere: si enim fieret lingua vulgari, non ideo rejiceretur, quia sacra Pœnitentiaria suos ex quacumque regione Pœnitentiariorum subordinatos habet, ut notat P. Tiburtius Navarr. Ordinis S. Francisci Recollectorum olim in Lateranensi Basilica Pœnitentiarius, in exinio opere cui titulus, *Manuductio ad praxim Litterarum sacræ Pœnitentiariæ*; typis Parisiensibus ac Romanis deinde expresso.

III. Videndum est a quo tribunali, an Dataria, an Pœnitentiariæ, obtinenda sit dispensatio, & exprimendum id omne & solum quod uniuscujusque tribunalis praxis & stylus exprimi volunt. Quædam porro in utroque tribunali, quædam in alterutro solum exprimi debent.

Hæc in utroque sint necessario exprimenda.

Primo, ipsum impedimentum, super quo petitur dispensatio, rite & in sua specie proponi debet, non autem unum pro alio, etiam majus pro minori, v. gr. consanguinitas pro affinitate; quia in dispensatione non valet argumentum a minori ad majus. Ita Sanchez lib. 8. disp. 1. num. 3. Pirrhus Corrad. lib. 1. cap. 5.

Secundo, exprimi simul in una eademque supplicatione debent impedimenta omnia ad matrimonium relativa, quibus tenentur ii, qui contrahere volunt. Is enim est stylus Curia, qui facit jus; & ita docent Pontius cap. 17. num. 25. Justis lib. 1. cap. 4. num. 96. & alii communiter contra Navarrum. Quod si impedimentum unum consanguinitatis v. gr.

publi-

publicum sit, aliud vero, puta criminis, occultum, tunc impedimentum publicum in Dataria, vel Cancellaria proponi debet ad impetrandam pro externo foro dispensationem: utrumque vero tam publicum quam occultum Pœnitentiariæ aperiri debet, non quidem ut hæc impedimentum publicum relaxet, sed ut examinet an & qua conditione dispensare debeat: quia nimirum difficilior dispensat cum iis, qui duplici quam qui uno solum impedimento ligantur. Non interest autem an prius pro foro exteriori in Dataria petatur dispensatio, an pro interiori in Pœnitentiaria, prout teste Reiffenstuel in Append. num. 153. declaravit Sacra Congregatio; quamquam si dispensatio obtentu difficilis videatur, existimem melius esse ut prius ad Pœnitentiariam recurratur, ne inutilis & quidem non sine multo sumptu obtineatur dispensatio a Dataria.

Tertio, si copula in dispensationis causam allegetur ab oratoribus, exprimendum est an habita fuerit sub spe dispensationis facilius obtinendæ; quod merito cautum est, ne quis ex fraude & peccato commodum facile reportet: & hæc spes, etiamsi ex unius tantum parte fuerit, necessario adhuc exprimenda est juxta Corradum lib. 8. cap. 1.

Quarto, si dispensatio petatur post matrimonium jam actu sed invalide contractum, quatuor necessario sunt exprimenda. 1. an partes (vel earum una, id enim omnino consulendum est in praxi) bona vel mala fide contraxerint, nempe cum notitia impedimenti quo obstrictæ erant. Non censetur autem mala fide contraxisse, qui meminerat quidem se v. g. rem turpem habuisse cum consanguinea illius quam duxit, sed nesciebat inde exoriri impedimentum dirimens. Quod extendunt Sanchez lib. 2. disp. 40. num. 4. & Reiffenstuel in Append. n. 58. etiamsi quis id ex ignorantia crassa, & culpa lata ignoraverit; sed male, vel saltem nimis incerto, cum ignorantia crassa æquiparetur scientiæ. Unde hic ea solum ignorantia excusare potest, quæ vel est a culpa immunis, vel oritur ex culpa levissima aut solum levi, ait Corradus lib. 8. cap. 4. num. 47. & seq. 2. an contraxerint ex spe facilius impetrandæ dispensationis. 3. an etiam matrimonium consummaverint. 4. an partes quæ impedimentum suum ignorabant, clandestine vel sine præmissis denuntiationibus contraxerint: eos enim qui in hoc casu versantur, omni dispensationis gratia carere vult Tridentina Synodus, Sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. non quod absolute omnis dispensatio negetur, sed quia multo difficilior obtinetur. Et hæc de omnibus prorsus impedimentis dirimentibus, quibus quis dum contraheret, ligari potuit, dicta censeri debent, uti solide evincit Corradus lib. 8. cap. 3.

IV. Præter hæc quæ generalia sunt, quædam insuper circa unumquodque impedimentum in particulari sunt exprimenda. Sic

Circa consanguinitatem fideliter exprimi debet.

1. An sit in linea recta, an in transversali, & quoto utriusque gradu.

2. An partes duplici consanguinitatis vinculo conjunctæ sint, puta quia fratres duo duas sorores duxerunt; & a fortiori an non plura diversæ rationis habeant impedimenta.

3. Exprimendus est incestus, seu copula cum consanguinea ante matrimonium notorie habita, cum vel sine spe dispensationis facilius obtinendæ, etiam in casu quo alia legitima dispensationis obtinendæ cau-

sa affertur. Ita Sanchez lib.8. disp. 25. num. 8. Barbosa lib.2. voto 17. Corradus lib.8. cap.71. num. 3. auctor Collat. Andeg. tom.2. pag.116. Ethica amoris ubi de Legibus, cap.36. & alii plures contra Pontium, Justis, & Dianam. Ratio tertiæ hujus resolutionis est. 1. quia is est Curia Romanæ stilus, ut testantur Barbosa, & Corradus in hisce materiis admodum practicus: porro stilus Curia facit jus. 2. quia expressa copula incestuosa, jam alio modo, & cum certis moderationibus dispensat Pontifex; majorem enim imponi jubet poenitentiam, majorem quoque compositionem seu taxam exigit, & prohibet ne ii quibuscum sic dispensatum est, ad alias transeant nuptias, si alteruter moriatur: jam vero suppressio veri, quo expresso Papa aliter, & cum aliis moderationibus dispensasset, dispensationem reddit subrepticam, ut cum aliis docet Sanchez lib.8. disput. 21. num.17. 3. quia cum agitur de valore Sacramentorum, non licet sequi sententiam minus tutam relicta tutiori æque vel magis probabili: atqui sententia requirens expressioem copulae prahabita, si non certa moraliter, at saltem probabilior videtur. Imo hanc omnino tenendam pluries declaravit Sacra Congregatio, cum expresse definierit dispensationem esse subrepticam, si inter consanguineos vel affines, aut spiritali cognatione conjunctos carnalis copula præcessisset, cujus mentionem in supplicatione oratores non fecissent, prout referunt Corradus lib.8. cap.71. num.37. Barbosa, Garcias, & alii. 4. demum, quia nunquam intendit Papa dispensare cum præjudicio tertii: porro non expressa copula fit præjudicium tertio, scilicet Officialibus Curia, qui ex ea suppressione fraudantur taxa ad quam jus habent; quia Officia emerunt sub conditione jura solita percipiendi. Exprimendum etiam est an incestus habitus fuerit cum cognitione, an cum ignorantia impedimenti. Hæc autem incestus exprimendi necessitas ex Corrado extenditur ad eos, qui non solum ab affinitate, sed & a cognatione spiritali, & honestate publica dispensari quærunt. An autem sæpius repetita fuerit copula cum persona eadem aperire necessum non est.

Dixi exprimendam esse copulam, si notoria sit, quia si remanserit occulta, præsumi non potest piam matrem Ecclesiam intendere ut hæc cum ingenti sui diffamatione, & nonnunquam cum vitæ periculo divulgetur, & hoc in sensu intelligenda sunt argumenta mox allata: neque vero vel Papa censetur velle, vel Curia Officiales prætere, ut ob majus lucrum sibi eventurum, grave incestus occulti crimen ab oratoribus publicetur. Ita Sanchez Lib.8. disp. 25. num.10. & Reiffenstuel num.192.

Sed eritne tunc ad Poenitentiarium recurrendum? Negant Pikler ad tit.16. Lib.4. num.37. & Reiffenstuel: quia, inquit, incestus propria dispensatione non indiget; & aliunde Poenitentia nec potest; nec solet compositionem ullam exigere, utpote quæ quidquid expedit, gratis expediat, & propterea a tergo litterarum signet, gratis ubique. Idipsum docent Theologi plures & Canonistæ apud Sanchez, ubi supra nu.6. at ipse censet in hoc casu recurrendum esse ad Poenitentiarium, ubi etiam docet explicandam esse consanguinitatem aut affinitatem publicam super qua vel jam dispensavit, vel dispensaturus est summus Pontifex. Idipsum tradit M. Paulus Leo in praxi part.2. cap.17. n.2. Nec de hujusmodi praxi, inquit, dubitari potest, quia ut testis oculatus id assero, cum materias prædictas

dictas 14. annorum spatio sedulo pertractaverim. Huic opinioni, ut quæ tior sit, & ad minus ejusdem cum opposita probabilitatis, adharendum puto, eique qui adhaerint Episcopos cognovi.

Sed quid si partes post dispensationem Romæ obtentam commercium carnale habere inceperint?

R. Cum Ducasse & aliis post Pyrrhum Corradum, non valere dispensationem hanc. Nam 1. dispensatio, ut nunc *in forma commissoria* datur, non tam est actualis dispensatio, quam *mandatum de dispensando* ad Officiale loci directum, ut inquirat an res eo se habeant modo quo expressæ fuerunt: atqui verificationis tempore, jam verum non est nullam inter partes copulam præcessisse; ergo. 2. idipsum evincunt & praxis Romanæ Curie, & declaratio S. Congregationis Concilii Tridentini interpretis; ergo obtinendæ sunt litteræ quas vocant *perinde valere*: quamquam & hic solius Episcopi dispensationem satis esse docet Episcopus Tutelenfis tom. 3. pag. 407.

Si vero partes ante ipsam dispensationis petitionem rem turpem habuerint & expreſſerint, ac in idem scelus relabantur, distinguendum est: vel enim relabuntur ante fulminationem dispensationis, & tunc valet dispensatio, quia necesse non est, ut crimen exponatur quoad numerum; * vel nonnisi post fulminationem dispensationis, & tunc variant inter se Theologi. Alii nova dispensatione opus esse putant, ita satis aperte habere cap. 13. de legib. Alii vero communius id negant, ut Sanchez Lib. 8. cap. 25. n. 4. Silvius, Pyrrhus Corradus, qui expressam ea de re sacre Congregationis decisionem refert; Reiffenstuel in Append. n. 193. atque omnes Romani Canonistæ, ait auctor Collat. Paris. tom. 3. Collat. 4. §. 5. tum quia copula dispensationem subsequens, jam non est incestus, cum incestus non dicatur, nisi ubi est commissio inter consanguineos & affines absque dispensatione matrimoniali, ut post Cajetanum, Vegam, & alios docet idem Sanchez Lib. 7. disp. 67. nu. 9. tum quia, etiamsi ea copula incestus foret, incestus ille matrimonii diremptivus censeri non deberet; incestus enim, ut ibidem notat Habert, hodie non computatur inter impedimenta matrimonii: unde caput *Si quis, De eo, qui cognovit* &c. contraria consuetudine abrogatum est. Hæc responsio tota locum habet erga affines, & alios, quos ad exprimendum incestum teneri diximus.

Circa affinitatem exprimi debent, 1. gradus. 2. vinculi multiplicitas, si adsit (puta si quis cum duabus illius, quam ducere vult, consanguineis peccaverit,) & quidem in eadem supplicatione. 3. etiam gradus propinquior, si inæqualis sit graduum distantia (Quod an etiam in Gallia necessarium sit, colligi potest ex iis, quæ alibi dicta sunt de expressione gradus propinquioris in consanguinitate) Ratio est, quia, quod in consanguinitate servatur, idem etiam in affinitate servari postulant jura, Curie stylus, & communis Doctorum opinio. 4. exprimi etiam debet an affinitas ex copula licita an ex illicita oriatur, cum petitur dispensatio super primo vel secundo gradu. Ratio est, tum quia difficilius dispensatur super affinitate ex copula licita, quam illicita; tum quia id necessarium est ut intelligatur an cum affinitate concurrat honestas publica. Hæc enim, cum semper annexa sit copulæ licitæ, tacite exponitur, & tacite dispensatur, eo ipso, quo exprimitur affinitatem ex copula licita ortam

* Vid.
Pontas
ibid. cas.
10.

Sanchez,
l. 8. disp.
24.

tam esse. 5. exprimendum etiam an affinitas sit in linea recta vel transversa, si, saltem si affinitas oriatur ex copula licita, de quo vid. Sanch. L. 8. disp. 24.

Circa honestatem publicam explicandum an ea oriatur ex sponsalibus, an ex matrimonio; & quo in gradu sint, qui contrahere volunt. Ubi revocandum est in mentem, quod affinitas ex sponsalibus orta primum gradum non excedit.

Sanch. ibid. Circa cognitionem spirituales exprimendum est. 1. an ea sit paternitas aut maternitas ex una parte, & proinde filiatio ex altera; an sit tantum compaternitas, vel commaternitas: multo enim indecentius est matrimonium inter patrem & filiam spirituales, quam inter patrem & matrem ejusdem filia &c. unde vix unquam in paternitate spirituali dispensat Sedes Apostolica. 2. an cognatio spiritualis sit duplex: puta an, qui Petri filiam levavit e fonte sacro; eandem vel ejus fratrem aut sororem tenuerit in Confirmatione; an non item Petrus levaverit filios illius, qui filios suos levavit. Haud tamen necesse est exprimere an quis plures ejusdem filios vel in Baptismo, vel in Confirmatione susceperit, quia cognatio spiritualis non censetur hinc multiplicata; prout apud Garciam p. 8. cap. 3. num. 78. declaravit Clemens VIII. Censent etiam Sanchez ibid. num. 15. & Reiffenstuel num. 201. necessum non esse, ut exprimeretur, an cognatio spiritualis ex Baptismo, an ex Confirmatione oriatur; quia hæc nihil vel parum rem mutant.

Circa criminis impedimentum exponi debet, an sit ex machinatione conjugis, an ex adulterio solo sine machinatione, an ex utroque simul. Quia si sit ex machinatione, nunquam dispensat Papa pro foro exteriori; raro autem pro interno.

Ex his colliges, quædam esse impedimenta, circa quæ, quidquid possit Papa, nequidem tentanda est petitio dispensationis; quædam vero in quibus nonnisi ob gravissimas causas, & difficillime dispensat. Sic nunquam dispensat in secundo, tertio, & quarto consanguinitatis gradu in linea recta; sicut nec in secundo lineæ transversæ gradu, nimirum fratrem inter & sororem, licet, ait Pikler ad tit. 16. Lib. 4. n. 31. jam sæpius id ardentur postularint magni Principes. Sic nonnisi ob causas, quæ vix occurrunt, dispensat in conjugicidio publico, & in impedimento disparis cultus. Sic difficillime dispensat in paternitate & maternitate spirituali, & in cognatione legali lineæ rectæ. Sic in secundo consanguinitatis, vel affinitatis lineæ transversæ gradu non solet dispensare, nisi cum magnis Principibus. Universim quo arctius est vinculum inter personas, eo difficilior est dispensatio, & gravior ad eam requiritur causa: unde difficilior dispensatur in impedimento consanguinitatis, quam affinitatis, licet sint in eodem gradu; difficilior in gradu propinquiore, quam remotiori; difficilior in impedimento honestatis ex matrimonio, quam ex sponsalibus; difficilior, & solum ob publicam causam, cum Diacono, quam cum Subdiacono; difficilior cum Religioso professo, quam cum Subdiacono seculari; difficilior si matrimonium necdum est contractum, quam si contractum sit juxta formam Tridentini.

Quod spectat ad ea quæ licet apud Datariam exprimenda sint, non tamen exprimuntur apud Pœnitentiarium, hæc sunt numero quinque, quæ quamquam ex dictis colligi facile possunt, hic tamen majoris claritatis gratia paucis repetam.

Itaque

Itaque apud Pœnitentiariam exprimi non debent. 1. nomen vel cognomen oratorum. 2. nec nomen Diœcesis. 3. nec necessum est ut exprimatur gradus propinquior, nisi sit primus. 4. neque etiam; juxta aliquos quos supra appellavimus, exprimi necessario debet copula, nisi habita fuerit sub spe dispensationem facilius obtinendi; quia, inquit, declarationes S. Congregationis, quæ præviam copulam exprimi volunt, & aliæ ejusdem generis, externum dumtaxat forum respiciunt, nisi aliud exprimatur, ut bene advertit Corradus Lib. 8. cap. 1. num. 53. sed admisso Corradi principio, negavimus supra consequentiam.

Supra
p. 413.

Aliud est in Dataria, in qua exprimi debent. 1. nomen & cognomen oratorum sine abbreviatione. 2. Diœcesis originis, nisi partes in alia Diœcesi domicilium fixerint. 3. duæ Diœceses, si orator in una, oratrix in altera commoretur. Hæc fusiori stylo tractanda esse duxi ob gravitatem materiæ, nunc ad propositum reverti operæ pretium est.

V. Itaque aliter inscribendæ sunt litteræ, quibus a Pœnitentia, aliter ex quibus a Dataria petitur dispensatio: & quamvis absolute loquendo sufficiat ut impedimentum & dispensandi causa clare, nitide & sine ambagibus explicentur, expedit tamen ut consuetus in Curia supplicandi stilus servetur. Is porro sic se habet.

In supplicatione ad obtinendam pro foro interno dispensationem, supplicationis inscriptio extra, seu a foris apponenda, non fit ad Papam, sed ad Majorem Pœnitentiarium qui unus est e S. R. E. Cardinalibus, in hunc modum:

L'adresse.

EMINENTISSIMO ET REVERENDISSIMO DOMINO, DOMINO CARDINALI MAJORI PœNITENTIARIO

ROMAN.

Intus autem his incipit verbis Epistola, seu supplicatio:

Eminentissime & Reverendissime Domine.

Tum proceditur ad expositionem impedimenti; circa quam notandum quod si unus dumtaxat conjugum, sit conscius impedimenti ex delicto occulto, uti plerumque se res habet, non ambo conjuges vel sponsi; plurali numero, sed reus in singulari, sic nomine supplicat his ferme verbis, quæ petitionem dispensationis super impedimento affinitatis ante contractum matrimonium continent, quæque aliis dispensationum supplicationibus accommodari facile possunt.

Eminentissime & Reverendissime Domine.

Exponitur humiliter Reverentia vestra pro parte devoti illius oratoris N. (vel Titii, aut alterius sic nomine expressi) quod postquam idem orator carnaliter cognovit Fabiam, postea ignarus impedimenti, bona fide (vel conscius impedimenti) tractatum habuit de contrahendo matrimonio cum sorore dictæ Fabiæ: cum autem dictum impedimentum sit occultum, tractatus vero sit publicus, & nisi ad effectum deducatur, scandala exinde verosimiliter exoritura sint, cupit orator ad vitanda scandala, & pro conscientie suæ quiete de præmissis de quibus summe dolet absolvi, & secum dispensari. Quare Eminentia vestra humiliter supplicat, ut super his de opportuno remedio auctoritate Apostolica providere dignetur.

Dignetur Eminentia vestra responsum dirigere N. ad me infra scriptum. Hic exprimendum est nomen & cognomen illius ad quem rescribendum est;

Town. Theol. Mor. Tom. II.

Ccc

nomen

nomen item oppidi vel civitatis ad quam, vel per quam rescribendum est, & hæc quidem vulgari lingua.

*Navarr.
in fine.*

Cum autem dispensationis executio committatur solum Doctoribus in Theologia, vel Jure canonico, si neuter haberi facile possit, id addere debet sollicitator, & rogare ut alii committatur executio dispensationis, his, similibusve verbis: *Et quis in oratoris loco nullus reperitur Confessarius, in Theologia Magister, vel Canonum Doctor, vel alius ad exequendum privilegiatus, dignetur Eminentia vestra providere & disponere, ut etiam alius exequi valeat; præsertim Parochus, aut etiam simplex Confessarius, cui poenitens suam aperuit conscientiam, vel cui majorem haberet aperiendi fiduciam; ne ipse poenitens, & præcipue femina huc & illuc ad dispensationis executionem circumire cogantur.* Hæc facultas ad Confessarium etiam non Doctorem recurrenti facile conceditur in casibus, qui parum habent difficultatis, & feminis præsertim. Religiosi Mendicantes, Jesuitæ, etiam si Doctores non sint; Brevia Poenitentiarie exequi possunt, ut & Presbyteri Congregationis Missionis.

Aliam supplicationis methodum breviorē & certam proponunt alii, cujus hic exemplum subjicere placet.

Eminentissime & Reverendissime Domine.

Tilius N. Laicus, conficius (vel ignarus) impedimenti, contraxis in facie Ecclesie matrimonium cum muliere, cujus matrem, vel filiam, vel sororem prius carnaliter cognovit; quare cum absque scandalo separari non possint, & impedimentum sit occultum, humillime supplicat pro absolutionis & dispensationis remedio. Dignetur &c. Quod si quis ad ipsum Majorem Poenitentiarium scribere nolit, scribere poterit ad unum ex Procuratoribus generalibus Ordinum, qui, ut monet Riffenstuel Lib. 4. in Append. num. 433. munus hoc Dei intuitu libenter suscipiunt, cum de sola Poenitentia agitur: is autem talium litterarum est stilus, quem in dispensatione a voto simplici castitatis exprimam. Admodum Reverende in Christo Pater, Quod, gratia & copiosa A. R. Paternitatis negotia interpellem, arget charitas proximi. Siquidem Bertha votum simplex perpetuæ castitatis emisit; sed cum de factis orbatâ suis parentibus, variis exponatur incontinentiæ periculis, itaut continenter se vivere posse dissidat, enixe rogat dispensationem ad effectum nubendi, ut sibi debitum conjugale, & exigere, & reddere liceat. Quare humillime rogat, & ego cum ipsa, dignetur A. R. Paternitas necessariam dispensationem pro foro interno apud S. Poenitentiarium amore Dei, & proximi procurare, & obtentam mihi transmittere. Deus omnis charitatis largiffimus retributor dabit mercedem, quæ ut copiosa sit, exiguas preces meas promitto, & humillime me commendo. Parisiis 14. Maji 1740. A. R. Paternitatis servus in Christo addictissimus Petrus N. Extorius vero scribatur vel gallice, vel latine, Admodum Reverendo Patri Procuratori generali Ordinis Franciscanorum Reformatorum. Romæ. Ubi nota, quod præter Majorem Poenitentiarium, qui semper est Cardinalis, tres eadem subordinati in præcipuis tribus Romæ Basilicis constituti sint Poenitentarii, qui Minores vocantur, nempe in Vaticana Patres Societatis Jesu, in Lateranensi PP. Franciscani Reformati; & in Liberiana, seu ad S. Mariam Majorem PP. Dominicani.

Olim, ait auctor Collat. Andeg. usus erat ut litteræ ad Majorem Poeni-

Pœnitentiarium scriptæ, per cursores publicum Romam mitterentur: nunc autem, inquit, sigillo clausæ reponi debent in manibus Bancarii, & eadem via recipitur responsio. Quo nixus fundamento hæc asserat, & unde nata sit hæc disciplina mutatio detegere non potui. Contrarium expresse docet Illust. Episcopus Tutelensis tom. 3. suæ septem Sacramentorum expositionis pag. 434: ubi notat posse scribi vel ad amicum, vel ad alicujus Ordinis Procuratorem, vel quod facilius est, ad ipsum immediate Majorem Pœnitentiarium, soluto prius Epistolæ portu. Aliud est de dispensationibus a Dataria concessis, quæ sub nullitatis pœna, Expeditionariorum ministerio, secundum Regis Edicta obtineri debent.

Cum dispensatio petitur a Dataria, supplices litteræ diriguntur ad Papam unde interius Epistola his incipit verbis, *Beatissime Pater*: exterius autem inscriptio est ad summum Pontificem. Etsi in Gallia inutile est nosse qua forma ad Pontificem scribi debeat, cum, ut mox dixi, cura hæc solos Bancarios respiciat; quia tamen nostrum hoc Opus prodesse potest extraneis, a quibus jam prælo subjectum est, placet hic exemplum dare supplicæ seu Epistolæ ad Papam pro dispensatione impedimenti publici conscribendæ. Supponemus causam dispensandi esse tum insufficiantiam dotis, tum angustiam loci, qui quidem locus nominari debet, vernacula lingua, nisi satis latina expressus intelligatur.

Beatissime Pater.

Parisiensis.

Exponitur humiliter Sanctitati vestræ pro parte devotorum illius oratorum Petri Tollet Diœcesis Blesensis, & Margaritæ Gantier Diœcesis Parisiensis exoppidat' Argentuæ, quod cum dicta oratrix dotem habeat minus competentem, juxta statum sui conditionem, cum qua vii & propter angustiam dicti loci, virum non consanguineum (vel non affinem) paræ conditionis cui nubere possit, invenire nequeat, & dictus orator, qui in memorato oppido domicilium fixit, cum dicta minus competente dote, oratricem in uxorem ducere intendant, & si extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipsa habet, non esset competens neque sufficiens, ut virum paræ conditionis invenire valeat, loco hujus causæ, alia quæcumque modo vera, & alioqui ad dispensationes sufficiens allegari potest, v. g. extinctio litis, aliunde tamen quam ex causâ matrimonii ortæ, devitatio infamiz vel scandalali, dignitas personarum, bona in Ecclesiâ merita &c. nec unquam suppressi debet copula notoria, cum ejus expressio certo necessaria sit, si habita fuerit sub spe dispensationis facilius obtinendæ; & admodum probabiliter necessaria, etiam extra hujus nefariæ intentionis casum, ut supra diximus. Tum vero sic continuatur: Quia vero tertio & quarto gradu consanguinitatis conjuncti (hic ponitur impedimentum unum vel multiplex, cum omnibus circumstantiis necessario exprimendis) desiderium suum in hac parte adimplere non possint, humiliter supplicanti Sanctitati vestræ, quatenus cum ipsæ oratoribus, quod impedimento quarti (vel tertii & quarti) consanguinitatis gradus hujusmodi non obstante, matrimonium inter se servata forma Concilii Tridentini contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo postmodum remanere libere & licite valeant, dispensare: distantiam vero tertii gradus prædicti eis non obflare declarare, prolemque suscipiendam exinde legitimam nuntiare dignemini de speciali gratia, non obstantibus præmissis ac Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque, cum clausulis opportunis..

Ccc 2.

Qui.

Qui singulorum prædictæ & alterius cujuscumque similis supplicæ terminorum notitiam & rationem habere volet, consulat Pyrrhum Corradum Lib. 3. praxis dispensat. Apostolicæ. c. 2.

Si partes in forma pauperum dispensari velint, Parochus eorum paupertatis fidem facere debet apud Episcopum, ejusve Vicarium generalem, qui eam ad Apostolicam Sedem his verbis transmittat.

Nos . . . Illustrissimi ac Reverendissimi N. Episcopi N.
Vicarius generalis, vel Officialis.

Fidem facimus & attestamus, Joannem N. & Luciam N. hujus N. Diocesis, adeo pauperes & miserabiles existere, quod ex labore & industria tantum vivunt: prout ex fide Parochi, aliorumque fide dignorum testimonio nobis constare fecerunt; in cujus rei testimonium presentes fieri fecimus, manu nostra subscriptas, nostroque sigillo munitas. Parisiis die anno &c. Ita Corradus Lib. 8. cap. 5. num. 18.

ARTICULUS SECUNDUS.

De executione dispensationis.

Dispensatio vel est a Pœnitentiaria, vel a Dataria. Unaquæque diversos habet executores: prima quidem Confessarios; secunda vero Episcopum ejusve Vicarios generales. De utrisque seorsim dicendum.

Quod ad Confessarios attinet, dispensatio ad eos a Majori Pœnitentiaro directâ, exterius his inscribitur verbis: *Discreto viro, N. Confessario Theologia Magistro (vel Decretorum Doctore) ex approbatis ab Ordinario per latorem, vel latricem pœnitentem eligendo, ad intra scripta specialiter deputato.*

Intus vero explicatur & impedimentum, & ejusdem relaxandi ratio. Quod ut distinctius intelligatur duo proponemus exempla, aliud quidem dispensationis ad contrahendum; aliud vero dispensationis ad manendum in contracto. Prius sic habebit ut plurimum:

Lucius miseratione divina Episcopus N. S. R. E. Cardinalis N.

Discreto viro Confessori... Salutem in Domino. Ex parte latoris presentium nobis oblata petitiõ continebat quod ipse de matrimonio contrahendo tractavit cum muliere, quæ, & cujus matrem carnaliter cognovit. cum autem, sicut eadem petitiõ subjungebat, dicta carnalis cognitio cum præfata mulieris matre sit occulta, & nisi latet cum dicta muliere matrimonium contrahat, periculum imminet scandalorum: ideo ad dicta scandala evitanda, & pro sue conscientie quiete cupis per Sedem Apostolicam absolvi, secumque dispensari. Quare supplicavit humiliter, ut sibi super hoc de opportuno remedio providere dignaremur. Nos discretioni tue committimus, quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, ac sublata occasione amplius peccandi cum dicta mulieris matre, ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentia salutari, & aliis quæ de jure

jure fuerint injungenda. Demum, dummodo impedimentum ex præmissis proveniens occultum sit, & aliud canonicum non obstat, cum eodem latore, quod præmissis non obstantibus matrimonium cum dicta muliere, & uterque inter se publice, servata forma Concilii Tridentini contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeat misericorditer dispenses, prolem suscipiendam exinde legitimam pronuntiando in foro conscientie, & in ipso actu sacramentalis confessionis tantum & non aliter, neque nullo alio modo: ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judicario nullatenus suffragentur. Nullis super his testibus adhibitis, aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laceratis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ lacerare tenearis, neque eas latiori restituas: quod si restitueris, nihil ei præsentis litteræ suffragentur. Datum Romæ &c.

Posterior rescriptum ad remanendum in contracto, fere ejusdem erit tenoris, unde discrimina refertur sufficit.

Lucius &c. Discreto viro &c. Ex parte viri latoris præsentium nobis oblata petitio continebat, quod ipse alias matrimonium publice in facie Ecclesiæ contraxit, & successive consummavit cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat. Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, dictus lator ob impedimentum ex præmissis proveniens, quod occultum est, in dicto matrimonio remanere nequeat absque Sedis Apostolicæ dispensatione, ad evitanda scandala, quæ, si divortium fieret inter se & prædictam mulierem, exorirentur, cupit a præmissis de quibus plurimum dolet, absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicavit humiliter &c. Nos igitur... discretioni tuæ committimus, quatenus si ita est, dictum latorem audita prius &c. a quibusvis sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, incestu & excessibus hujusmodi absolutus... injuncta ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pœnitentiæ salutari, ac confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum, & aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo impedimentum præfatum occultum sit, & separatio inter latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo, & ex cohabitatione de incontinentia probabiliter timendum sit, aliudque canonicum non obstat, cum eodem latore, ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur matrimonium cum eadem muliere, & uterque inter se de novo, secreta ad evitanda scandala, prædictis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licite valeat, misericorditer dispenses prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernendo in foro conscientie &c. ut supra.

In dispensationibus, aut commutationibus votorum simplicium castitatis aut Religionis, quæ quis vel transgrediretur, vel jam transgressus est matrimonium contrahendo, peculiare quædam clausulæ adduntur in hunc modum.

Nos discretioni tuæ committimus, quatenus si est ita, dictum latorem &c. absolvas, injuncta ei pœnitentiæ salutari, sibi que votum præfatum ad hoc tantum ut matrimonium legitime contrahere, & in eo debitum conjugale exigere & reddere licite valeat, in sacramentalem confessionem semel quolibet mense, & in alia pœnitentiæ opera perpetua per te injungenda, inter quæ sunt etiam aliqua (Religionis quam ingressurus fuisset) quæ quotidie facere teneatur ad eum finem ut ea v. Pickler adimplens meminisse semper possit obligationis, quæ hujusmodi voto astringebatur, p. 576. prout secundum Deum, ipsius animæ salutis expedire judicaveris, dispensando commutatus, in foro conscientie tantum &c.

Ut in his quæ juniore Confessario, & seniore quandoque moram facere possent, tuto procedatur, eas prædictorum rescriptorum partes explicabimus quæ aliquid difficultatis habent. Sed expositioni huic præmittenda est expositio alia breviatarum communium quæ in litteris sacre Pœnitentiariæ apponi solent.

alē	A.	mirāone	miseratione
alī	aliter	mir	misericorditer
Aplica	alias	nullus	N.
appbātis	Apostolica	ordio	O.
appbātis	approbat	P.	ordinario
auctē	auctoritate	Pp	Papa
Cardilis	Cardinalis	Pr	Pater
canicē	canonicē	Pontus	Pontificatus
cen.	cenfuris	pus	prædictus
confeone	confessione	ptur	præfertur
coione	communione	ptium	præsentium
conficē	conscientiæ	Pbter	Presbyter
discreoni	D.	Pbricida	Presbytericida
Dnus	discretioni	pœnia	pœnitentia
	Dominus	Pœniaria	Pœnitentiaria
	E.	poe	posse
Eccle	Ecclesie	pror	procurator
effus	effectus	qtnus	Q.
exit	existit	qmlbt	quatenus
Ecclis	Ecclesiasticis	qd	quomodolibet
Epus	Episcopus	relari	R.
fr	F.	relione	regulari
frum	frater	Roma	religione
gnali	G.		Romana
	generalis	Sntē	S.
humoi	H.	saluri	Sanctæ
humilr	huiusmodi	sentia	salutari
	humiliter	spealr	sententia
infraptum	I.	supplioni	specialiter
irregulte	infra scriptum	spmalibus	supplicationi
igr	irregularitate		spiritualibus
inttopta	igitur		T.
	introscripta	tn	tamen
lia	L.	tm	tantum
licima	licentia	Thia	Theologia
lre	legitima	tili	tituli
litē	litteræ		V.
	licite	venerbli	venerabili
mrmonium	M.	vre	vestre
magro	matrimonium		
	magistro		

Nunc enucleandæ veniunt clausulæ, quarum observatio necessaria est ut Confessarius rescriptum valide aut licite exequatur.

Discreto viro Doctori &c. Non ergo sufficit ut quis sit vel Licentiatius in Theologia aut Jure canonico; vel utriusque Professor vel Doctor in Jure civili; vel ut reipsa doctus sit, vel ut ex errore communi Doctor existimetur, vel ut Magister in Religione sua appelletur, nisi vere ad Magisterii seu Doctoratus gradum in Universitate aliqua evectus sit: unde in his casibus dispensatio suo frustraretur effectû. * Excipiuntur ab hac regula PP. Societatis & Religiosi Mendicantes, & qui per participationem privilegii eorum fruuntur. Item & simplices Confessarii, qui executionem dispensationis sibi delegari precati sunt & obtinuerunt. Vid. Sanchez Lib. 8. disp. 34. qui n. 12. bene advertit quod si litteræ aperiantur ab eo qui Magisterii gradu insignitus non fuerit, non ideo careant effectû, modo a Doctore etiam indocto executioni mandentur.

Ex approbatis ab Ordinario. Unde Doctor qui actus approbatus non est, licet alias vel alibi approbatus fuerit, dispensationem exequi non potest. Si rescriptum sit in favorem Religiosi, sufficit ut Confessarius ab eo eligendus sit approbatus a Superiore Ordinis, qui respectu Religiosorum suorum vices Ordinarii gerit. Si agatur de Moniali, debet hæc eligere Confessarium ex approbatis pro Monialibus. Circa quod duo notat Tiburtius Navar. pag. 15. 1. non requiri ut Confessarius approbatus sit pro Monasterio in quo degit ea Monialis. 2. hujusmodi commissiones aliquando committi Confessariis ex approbatis ab Ordinario, etiam si non sint approbati pro Monialibus, nimirum ut Moniales habeant libertatem confitendi cuilibet. Verum multo decentius & tutius est, ut quis specialem ad audiendas Moniales approbationem postulet ab Ordinario; quam quidem ad breve tempus & generatim, ne quid nascatur suspitionis, efflagitare potest.

Age jam & interiores rescripti clausulas interpretemur, quæ serio pensari debent.

Prima est ista hæc: *quatenus si ita est*; vel ut olim dicebatur, & etiam cum omisum est, utcumque subaudiri debet: *quatenus si ita esse, per diligentem oratoris examinationem, ac post monita & consilia opportuna illi præstata inveneris* &c. Circa clausulas istas quædam sunt annotanda, & quidem

1. Monita hæc & consilia in eo sita esse, quod Confessarius pœnitentem adhortetur ut veritatem sincere & coram Deo explicet; quod existimo necessarium non esse si pœnitentis probitas & religio Confessori jam notæ sint.

2. Confessarium teneri in conscientia & sub gravi peccato rei fundum & circumstantias indagare & scrutari, investigando scilicet an impedimentum quod Pœnitentiariæ propositum est, occultum sit; & an ex dispensationis denegatione oritura sint incommoda, quæ alioqui secutura esse declaravit orator: uno verbo, an preces veritate nitantur, & an a parte rei subsistat causa finalis quæ Pœnitentiarium movet ad dispensandum? & qua seclusa non dispenseret. Hoc autem examen quandoque satis facile est, quandoque difficile; nec semper reipsa sufficiunt, quæ prima fronte sufficere videntur: unde ei qui ut a castitatis voto li-

Ccc 4 bera.

* Hæc scribens audio breviam pœnitentiariæ nunc non dirigi ad Doctores.

beraretur, exposuit se *stimulis carnis adeo agitari, ut continenter vivere posse non speret*, non sufficit vel sola tentatio, vel, juxta aliquos, periculum unius aut alterius transgressionis; tunc enim adhuc utile est votum ut voventem contineat, ne ita facile labatur. Requiritur ergo, ait Sanchez, vel periculum quod oriatur ex ipso voventis statu, qui v.g. conjugatus sit; vel tanta implendi voti difficultas sive ob habitum, sive ob vehementiam tentationis, ut probabiliter judicetur votum & violandum saepius fore, & non vitandis sed augendis peccatis inservitutum esse. Ita post Navarrum citatus Sanchez Lib. 8. disp. 20. n. 18. Facile tamen credidero eum, qui conjugem ducere potest, cujus usu concupiscentiam refranet, posse voti dispensationem sollicitare, cum graviter tentatur, & imminet probabile vel unius lapsus periculum; juxta id Cypriani Epistola 62. edit. Pamel. *Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est ut nubant, quam in ignem delictis suis cadant*; & ita docet Pontas v. *Disp. de vœux*, cas. 6.

Quædam hic moventur dubia. 1. an qui sine examine dispensationem executus est, valide executus fuerit. 2. an si Confessarius cui præsentatum est rescriptum dispensationis, idem judicet subreptitium, possit alius adiri qui contra sentiat. 3. cui credendum sit cum verificandum est, an preces veritate nitantur.

R. Ad 1. 1. certum est si facti veritas Confessario nota sit, non opus esse examine. 2. si Confessarius veritatis minime conscius sine prævio examine dispense, censet Sanchez, etiam posita facti veritate, invalidam esse dispensationem: quia, inquit, verba hæc, *si ita esse per diligentem examinationem inveneris*, inducunt formam qua minime observata corrumpit tota commissionis validitas. Aliud esset, teste eodem ibidem num. 26. si simpliciter diceretur: *Dispensa si ita est*. Ex quo colligo valere hodie dispensationes sine examine, non tamen sine facti veritate, concessas; quia nunc usus est ut solum scribatur, *si ita est*, vel *si preces veritate nitantur*. Graviter tamen peccaret, qui seriem veritatis facti examen culpate omitteret, cum super hoc conscientia ejus a Pontifice oneretur.

R. Ad 2. licitum esse pœnitenti ab uno Confessario ad alium recurrere; modo non eo fine ut laxiorem inveniat, aut eruditum minus, qui libidini suæ faveat. Potest etiam Confessarius, re propius expensa, a priori sua opinione recedere. Neutrum juxta Sanchez Lib. 8. disp. 27. n. 38. licet Officialibus erga dispensationes a Dataria concessas. Non primum; quia ex Leg. 30. ff. *De judiciis*, ubi semel cœptum est iudicium, ibi terminari debet; idque verum est, etiamsi Officialis, cui priori præsentatum est rescriptum, in alterius electionem consentiret. Non secundum, quia perimitur jurisdictio judicis delegati, statim ac sententiam definitivam tulit, etiamsi ferendo erraverit; ergo, ait idem Sanchez, non potest variare, ac proinde in utroque casu recurrendum est ad Pontificem, qui alium deleget: sed de his judicent Officiales. Unum hic monere sufficiat cum auctore Coll. Andeg. & Illust. Episcopo Tuteleni, Confessarii onus non esse ut expendat an expositio Papæ facta vere sufficiens sit ad obtinendam dispensationem, ideoque an in hoc casu concedi debuerit dispensatio; sed tantum an res eo se habeant modo quo Pontifici expositæ fuerunt.

Col. And.
p. Explic.
4. nrel.
tom. 3.
p. 429.

R. Ad

R. Ad 3. credendum esse pœnitentis assertioni, cum in foro Pœnitentiæ nec adhibeantur nec adhiberi possint testes; nec ullus confici processus judicialis, prout ejusdem Pœnitentiariæ rescriptum declarat. Quod si Confessarius aliunde norit rem non ita esse ut exposita est, non debet dispensationem exequi, quidquid in contrarium asserat pœnitens; nisi forte id ex alterius confessione rescierit; quo in casu quid faciendum sit docent Theologi agendo de sigilli obligatione in Tract. de Pœnitentia.

Secunda clausula hæc est, *audita prius ejus sacramentali confessione*: unde necesse est ut lator peccata, saltem ea quæ a postrema confessione commisit, deponat apud Confessarium rescripti executorem: idque verum est, ait Navarrus p. 20. etiamsi dispensatio concederetur in materia quæ nullum pœnitentis delictum supponit, puta in irregularitate orta ex defectu natalium. Haud tamen necesse est ut vel mortalia, vel ea quæ circa materiam dispensationis commisit, peccata confiteatur, si hæc jam apud alium vel eundem Confessarium deposuerit: qui enim venialia solum habens, venialia deponit, prædictam clausulam verificat & adimplet. Censet quidem Sanch. L. 8. d. 34. num. 29. confessionem non necessario requiri ad hoc ut dispensatio valide executioni mandetur; sed absit ut in materia tanti momenti pars minus tuta propter meras probabilitates teneatur.

Tertia clausula est, *sublata occasione peccandi* &c. Quæ verba demonstrant pœnitentem nec ante absolvendum, nec ante dispensandum esse, quam absoluerit occasionem peccandi, voluntariam quidem, de factis; necessariam autem, animo & corde: de quo vide quæ dixi in Tract. de Peccatis.

Quarta clausula est, *injuncta ti..... gravi pœnitentia*: quæ quamvis a Confessarii discretionem & personarum statu dependeat, ait Navarrus, pag. 88. posset tamen esse jejunium per sex menses, semel qualibet hebdomada; recitatio tertiæ partis Rosarii per tres menses, tribus diebus qualibet hebdomada; vel aliquod aliud pietatis opus arbitrio ipsius Confessarii imponendum, frequens præsertim confessio, usus meditationis, & similia quæ cor potentius afficiunt; consideratis semper statu, qualitate, sexu, & ætate pœnitentis, & advertendo quod pœnitentia sit ita prudenter imposita & moderata, ut nusquam pœnitentis delictum detegi possit. Utique si pœnitens in aliis confessionibus jam antea rite factis, pœnitentiam crimini propter quod dispensari voluit, parem recepit, & executus est, erit hujus præviæ satisfactionis habenda ratio: unde Confessarius pœnitentias Brevi Romano præscriptas moderari & temperare debebit, sic tamen ut modum temperans, substantiam servet. Huic clausulæ aliam substituit Pœnitentiaria, cum agitur de relaxatione voti, eaque his quæ jam retuli verbis continetur, *sibi quoque votum præsum ad hoc tantum* &c. ut supra, quæ paulo fusiùs explicanda sunt.

1. Itaque monendi sunt a Confessario pœnitentes a votis dispensandi, dispensationem nonnisi ad contrahendi matrimonii effectum concedi, unde eo usque tenentur voto. Quapropter si in gravi incontinentiæ periculo versentur, hortandi sunt ut quamprimum matrimonium inceptum, ne interim multiplicentur voti transgressiones. Quod si post contractum matrimonium adversus castitatem conjugalem peccent, ex hac parte vo-

ti transgressores erunt, ut pote quod non nisi in ordine ad matrimonii usum relaxatum fuerit.

2. Cum dispensationi a Pœnitentiaria concessæ annexa sit quædam species commutationis in *sacramentalem confessionem semel quolibet mense*, hoc mensuræ confessionis onus a Confessario pœnitenti imponendum est.

3. Cum additur voti commutationem faciendam insuper esse in *dispensatione opera*, necessum est ut Confessarius præter mensuram confessionem alia pœnitenti imponat pœnitentiæ opera, puta jejunium, aut abstinentiam ab ovis, & lacticiis feria sexta, vel sabbato; aut Officium aliquod, parvum v.g. B. Mariæ, item septem Psalmos, & similia. Cum autem alia hæc *pœnitentia opera* plurali numero exprimantur, debent ad minuseffe duo: sed & duo sufficiunt, ne gravetur pœnitens. Porro hæc pietatis opera *tamdiu duratura* sunt ex rescripto; *quamdiu prædicta commutationi locus erit*. Ex quibus tria sequuntur. 1. obligationem prædictorum operum ab ea solum die incipere, quo orator contrahit & consummat matrimonium; quia non ante operatur dispensatio. 2. sublato per mortem alterius conjugis, commutationis usu, cessare singulas dictæ & mor dicendæ pœnitentiæ partes, quia reviviscit obligatio voti. 3. id locum habere in dispensatione voti castitatis, non autem voti Religionis amplectendæ: quia votum castitatis, dissoluto per alterius mortem conjugio, reviviscit; non vero votum Religionis, cujus proinde relaxationi, ut pote perpetuæ, perpetua respondere debet pœnitentia.

4. Cum adhuc præcipiatur ut inter opera pietatis quædam *sint etiam quæ pœnitens quotidie facere teneatur*, ut semper primæ voti sui obligationis meminerit; evidens est, præter mox exposita pietatis opera (quorum prima non sunt in perpetuum; secunda sunt quidem in perpetuum, vel potius quamdiu commutationi locus erit, non tamen quotidiana) alia imponi debere quæ singulis diebus impleantur. Hæc autem & faciliora, & utiliora præscribi debent, v.g. lectio quotidiana brevis, breve conscientie examen, oratio mentalis ad minus per quadrantem, aliquod charitatis opus in proximum, juxta vires, fortunas, & statum pœnitentis. Cum vero ea imponat Confessarius, monebit pœnitentem, ut dum ea exequetur, meminerit vinculi a quo dispensatus est, prout jubet sacra Pœnitentiaria.

Si dispensatio detur in voto Religionis, inter pœnitentiæ opera a Confessario præscribenda, quædam esse debent Religionis, quam pœnitens ingressurus fuisset, & quæ quotidie facere teneatur in memoriam voti. In hoc ordine sunt gestatio chordulæ Ordinis, recitatio quotidiana & quintuplex Orationis Dominicæ, & Angelicæ salutationis; item Litaniarum quæ in Ordine dicuntur; breve conscientie examen. Si dispensatus sit in Sacris, habenda est ratio officii ad quod jam tenetur: unde imponi ei potest commemoratio Sancti Institutoris Religionis quam voverat, cum Litiis Deiparæ, aut brevi conscientie examine. His addi possunt opera quænam ejusdem generis: sed haud quotidiana.

Quinta clausula est, & aliis injunctis quæ de jure fuerint injungenda: hæc clausula generalis est, & subauditur, etiam non expressa. Ejus scopus est, ut si pœnitens in foro pœnitentiæ dispensandus, alia Confessario peccata declaret, ex quibus ad restitutionem alieni boni, denigratæ famæ repa-

reparationem, aliave similia teneatur, hæc ei præcipiantur a Confessore, præter speciales pœnitentias de quibus modo actum est.

Sexta clausula est, *dummodo impedimentum sit occultum*; & hæc est conditio sine qua non dispensat Pœnitentiaria, quæque, ait Navarr. pagin. 23. *semper est punctualiter observanda*. Unde si Confessarius ex pœnitentis examine agnoscat factum esse *famosum, vel manifestum, vel notorium facti vel juris*, ulterius ad executionem procedere non potest, etsi interim pœnitentem monere debeat, quid factio opus sit. Quando autem & quatenus impedimentum debeat occultum judicari, colligitur ex dictis in Tract. de Irregularit. par. 2. cap. ultim. pagin. 207. item ex Tract. de Censuris part. 1. cap. 5. art. 1. pag. 125. & melius ex Gamachæo tom. 3. qu. 97. cap. 2. pag. 345. edit. Paris. 1627.

Septima clausula est, *aliudque canonicum*, impedimentum nempe, non obstat: unde si partes alio impedimento sive occulto, sive publico ligatæ sint, rursus ad sacram Pœnitentiariam recurrendum erit; pro occulto quidem, ut ejus dispensatio, nova prioris impedimenti mentione facta, ab eadem Pœnitentiaria impetretur; pro publico autem, ut significetur eidem, partes impedimento hoc teneri a quo per Datariam dispensari satagent. Jam enim supra monuimus, Pœnitentiariam exigere ut publicum, quo partes vinciuntur, impedimentum sibi patefiat; neque vero aliter judicare potest, an non satius sit spem quamcumque dispensationis adimere.

Octava sic habet, *cum eodem latore; quæ præmissis non obstantibus*; quibus indicatur Confessarium, non obstante præfato impedimento, & aliis quæ Pœnitentiariæ exposita sunt, ad executionis gratiam devenire posse.

Nona hæc est, *matrimonium*: *scilicet servata forma concilii Tridentini contrahere, & in eo remanere licite valeant*; id est præviis seu omissis de licentia Ordinarii denuntiationibus, coram Parocho & testibus, contrahere, & matrimonio uti, ac si nullo umquam impedimento ligati fuissent, adeo ut proles inde oritura, pro legitima habenda sit.

Decima, *in foro conscientie, & in ipso actu sacramentalis confessionis tantum &c.* quæ verba de novo demonstrant contra Sanchez, forum conscientie de quo hic agitur, esse ipsum Pœnitentiæ tribunal, extra quod gratia hæc a Confessario expediri non potest.

Undecima, *ita quod hujusmodi absolutio, & dispensatio in foro judiciali nullatenus suffragentur*. Unde si forte impedimentum ex occulto publicum fiat, & in judicio deducatur, gratia Pœnitentiariæ in foro fori non suffragetur, adeoque tunc ad Datariam recurrendum esset: quamquam si pœnitens maritali jure uteretur sine scandalo, non peccaret, ut qui vere coram Deo dispensatus fuerit, cum a Pœnitentiaria dispensari potuerit, quo tempore impedimentum erat occultum.

Duodecima, *sed præsenibus laceratis &c.* Scilicet quam primum moraliter fieri poterit, eaque attentione, ut nec rescriptum, nec delictum pœnitentis cognosci possint.

Decima-tertia, *neque eas latore restituas; quod si restitueris, nihil ei præsentis litteræ suffragentur*: id est nunquam ei in foro fori suffragentur, quod tamen intendere videretur pœnitens qui has litteras sibi restitui vellet. Interim, etsi graviter peccaret, & excommunicationem prædi-

His verbis latam incurreret Confessarius litterarum restitutor, semper valeret dispensatio rite semel & legitime executioni mandata.

Eisdem clausulæ iisdem fere verbis repetuntur in rescriptis ad remanendum in contractu, cum differentiis quibusdam hic breviter exponendis.

Prima est, *a quibusvis sententiis, censuris & poenis*, quas scilicet poenitens sive de jure communi, sive ex speciali locorum lege, ob incestus crimen incurrit, aut incurrere potuit.

Secunda est, *injuncta ei* :::: *confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus arbitrio tuo statuendum*: unde per duos ad minus menses prædicta confessio injungi debet, & melius ad sex menses injungitur.

Tertia est, *& separatio* :: fieri non possit absque scandalo, & ex cohabitatione de incontinentia timendum sit. Harumce clausularum verificatio Confessorem torquere non debet; cum evidens sit personas quæ palam pro legitimis conjugibus habentur, nec posse separari sine scandalo, nec secum invicem absque gravi incontinentiæ periculo cohabitare.

Quarta est, *ut dicta muliere de nullitate prioris consensu certiorata &c.* & hæc est clausula tot tantisque discriminibus obnoxia, quam anxie & pro modulo cum communi exposuimus supra cap. 13.

Quinta est, *matrimonium inter se de novo secreta* :: *præmissis non obstantibus contrahere*, id est sine Parochæ & testibus; adeo tamen ut poenitens non prius in debiti redditionem consentiat, quam præviam eo quo poterit meliori modo consensus renovationem obtinuerit a parte impedimenti nescia: alioqui enim fornicaretur, tametsi a rescripti gratia non excideret.

Has clausularum Poenitentiariæ expositiones, quo certius iis pedem figat lector, desumpsi tum ex Tiburtio Navarr. tum ex Syro Placentino, utroque & Ordinis S. Francisci, & Apostolicæ Sedis Poenitentiario.

His omnibus mature ponderatis & præstitis, Confessarius post datam in forma solita absolutionem a censuris & peccatis, gratiam Apostolicam his exequetur verbis, mutato, ut evidens est, impedimentorum nomine.

Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi & secundi) gradus ex copula illicita a te habita cum sorore mulieris cum qua contrahere intendis, proveniente sicut præfatum impedimento non obstante, matrimonium cum dicta muliere, publice, servata forma concilii Tridentini, contrahere, consummare, & in eo remanere licite possis & valeas. In nomine Patris &c.

Insuper eadem auctoritate Apostolica prolem, quam ex matrimonio susceperis, legitimam fore nuntio & declaro. In nomine Patris &c. Passio Domini nostri &c. ut post finem consuetæ confessionis.

Si dispensatio detur ad remanendum in contractu, forma hæc erit: & insuper :: dispenso tecum super impedimento primi affinitatis gradus ex copula illicita, quam cum sorore tuæ putatæ conjugis antea habuisti, ut illo non obstante, renovato consensu cum præfata conjuge, matrimonium cum illa contrahere &c.

Et pariter eadem auctoritate Apostolica prolem, si quam suscepisti, & susceperis, legitimam fore decerno & declaro &c.

Si dispensatio sit a voto castitatis dicitur: *insuper* :: *tibi votum castitatis quod emisisti, ad effectum ut matrimonium contrahere, & debitum conjugale reddere & licite possis & valeas, in opera quæ tibi præscripta, dispensando com-*
munt

mato. In nomine &c. Eadem pene est forma dispensationis a Religionis voto, in ordine ad matrimonium: quod si quis dispensatus sit, dummodo cœlibem vitam ducat, non dicitur ad effectum contrahendi matrimonium; bene vero ad effectum remanendi in sæculo in vita cœlibe.

Si quis non obstante castitatis voto matrimonium inierit, dicitur: *item te, non obstante castitatis voto, quod emisisti, & transgressus fuisti, in dicto matrimonio remanere, & debitum conjugale reddere posse & debere declaro; & ut idem debitum etiam exigere licite possis, & valeas, tecum eadem auctoritate Apostolica dispenso. In nomine Patris &c.*

Ex his absolvendi formulis nemo est qui congruas unicuique casui efformare facile non possit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid in impedimentis matrimonialibus possint Episcopi.

Certum est 1. summopere cavendum esse, ne dispensandi facultatem sibi arrogent quibus hæc vel a jure, vel a consuetudine denegata est; eæ enim dispensationes, pro contrahendis matrimoniis concessæ, aut nullitatem aut incertitudinem causant Sacramenti. Et tamen in re Sacramentaria unanimes docent Theologi non esse licitum quidquam incerti adhibere, eo certo medio prætermisso, quod adhiberi possit; atque ita licentia ista, vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad summum, tutiore simul & probabiliore opinione rejecta, minus probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento consecratur opinionem. Hæc & ipsis terminis Cabasut. lib. 3. cap. 27. n. 6. ubi etiam animadvertit, futurum ut, si pro nutu dispensent Episcopi, exuberantior, & inordinatio exurgat dispensandi licentia, quam quæ a quibusdam redarguitur in summo Pontifice, falsis plerumque, ne dicam semper, expositionibus decepto; imò ut Præsules per captionem & distractionem bonorum Episcopatum a Judicibus cogerentur ad dispensandum, sicut jamdudum inviti compelluntur ad monitoria, & excommunicationes decernendas. Cui prædicti Scriptoris annotationi, hanc addere placet quam dat eruditus Tutelenfis Ecclesiæ Antistes; nimirum Episcopos vel multa conscientia dictamen, viris potentibus concessuros esse; veleorum iram, & vexationes, si resistere auderent, esse perpeffuros. Ecquis Regi, Principi, vel iniquam dispensationem, vel præcedentis matrimonii dissolutionem, armatis, ut ajunt, precibus sollicitanti contradicere præsumeret? Amplior ergo dispensandi potestas, Episcopis non esset favori, sed oneri & dispendio. Quapropter his profecto incommodis obviam iturum Concilium Turonense anni 1583. tit. 9. sic loquebatur: *In quanto consanguinitatis & affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus, Episcopi dispensare non licere declaramus.*

Certum est tamen 2. Episcopos in hac dispensationum materie, totum id posse quod sibi consuetudine legitime præscripta, antiqua scilicet & pacifica, concessum est: unde nihil hic quod certum sit simul & generale statui potest; cum ex Episcopis alii nunquam dispensent ab impedimentis publicis; alii & a publicis dispensent, sive in contractu,
sive

Collat.
Andeg.
tom. 3.
pag. 80.

sive in contrahendo; alii dispensent quidem cum pauperibus, alii & cum iis, qui pauperes non sunt; alii in quarto simplici; alii in quarto misto affinitatis & consanguinitatis gradu; alii vi indulti, alii ordinaria potestate; idque quantum ad certa quædam impedimenta locum habet in Ecclesia Andegavensi, non obstante citato Metropolitani Concilii decreto. Quapropter uniuscujusque Diœcesis Confessarii didicisse debent quid possint eorumdem locorum Episcopi, sive ex Indulto, sive aliter: quamquam ex iis multi ad Pœnitentiarum recurrere malint, ne, quod in villulis facilius evenire posset, innotescat pœnitentis crimen, prout annotat Episcopus Tutelensis. Hoc semel præsupposito, quædam regulas e sanioribus Theologis & Canonistis petitas hic proponam, quæ Confessarii solatio esse valeant.

REGULA I. Possunt Episcopi dispensare circa impedimentum omne, quo post matrimonium legitime contractum aufertur debiti conjugalitatis exigendi potestas, ut est affinitas sive ex Baptismo, sive ex incestu: imposita tamen pro gravitate incestus pœnitentia, & procurato occasionis peccandi recessu. Hæc est communis opinio, ait post Silvestrum Cabassut. ibid. num. 7. Vide Sanchez lib. 8. disp. 12. num. 16.

Possunt etiam Religiosi Mendicantes cum eo, qui non obstante castitatis voto matrimonium iniit & consummavit, dispensare ad petitionem debiti conjugalitatis: idem possunt Jesuitæ cum speciali Provincialis licentia. Neutri vero ad contrahendum dispensare possunt in eodem voto, ut multo probabilius docent Suarez, Sanchez, Layman, & plures alii.

REGULA II. Possunt Episcopi in contracto dispensare ab impedimentis dirimentibus, alioqui Papæ reservatis, cum occurrunt sex subsequentes circumstantiæ. 1. ut occultum sit impedimentum, matrimonium vero publicum. 2. ut matrimonium bona fide, seu sine prævia impedimenti noticia contractum fuerit. 3. ut fuerit consummatum. 4. ut partes sine verisimili scandali periculo separari non possint. 5. ut partes præ inopia non possint ire, aut recurrere ad Papam ejusve Legatum. 6. ait Pikler, ut tale sit impedimentum, in quo dispensatio a Papa dari consueverit. In harum conditionum concursu dispensandi potentia penes Ordinarium est, prout sibi ab Urbe Roma responsum fuisse testatur Zerola 1. part. v. *Dispensatio*, §. ad 5. idem docent Collat. Andeg. tom. 2. pag. 94. Cabassut. ubi supra num. 3. Pikler ad tit. 16. lib. 4. num. 33. & alii communiter.

Si vero, ait idem Cabassut. aliqua absit ex præfatis circumstantiis, & personæ sint pauperes, aut rudes, aut rusticæ, officium erit Ordinarii prosequi hanc dispensationem in forma pauperum apud Sedem Apostolicam, ut gratis & sine compositione obtineatur, nisi ait auctor Collat. Andeg. aliunde dispensandi potestatem habeat.

Docet tamen Gibert in notis ad prædictum Cabassutii textum, constare ex Jure Canonico quod cesset reservatio Papalis, cum partes Romanæ ire aut mittere non possunt: unde, inquit, Galliæ Episcopi plurimis in casibus dispensant, si partes rusticæ sint atque inopes. Hæc doctrina satis congruit iis, quæ tradidi in Tract. de Censuris part. 1. cap. 5. pag. 128. & ad id. saltem infervire posse videtur, ut cum pauperibus facilius dispensetur, quam cum aliis. Eandem quasi generalem in hoc re-

gno.

gno tradit Episcopus Tutelensis quoad impedimenta ex affinitate illicita; ex sponsalibus, ex cognatione spiritali levantem inter & matrem levati; imo & ex crimine. Non ita profusus est & liberalis auctor Collat. Andeg. is enim duo statuit. 1. Episcopum non posse dispensare cum pauperibus, nisi concurrant quatuor priores circumstantia superius allegatae. 2. Episcopum, qui dubitat an Sedi suae annexa sit potestas in hoc vel illo casu dispensandi, non posse in hoc dubio dispensare; quia in materia Sacramentorum dubiam opinionem sequi non licet: & idcirco necessum est ut Episcopi patrum suorum terminos non transgrediantur.

Tom. 3.
P. 437.
39. 40.
&c.

REGULA III. Possunt aliquando Episcopi, qui etiam ex Diocesis suae usu dispensandi facultatem non habent, ab impedimentis dirimentibus modo occultis dispensare ad contrahendum. Et quidem 1. in casu dubii. 2. in casu magnae necessitatis. 3. & juxta aliquos, in casu dispensationis a Papa quidem, sed nulliter obtentae.

1. Quidem in casu dubii; unde si is qui contrahere vult, dubitet an commercium illicitum habuerit cum futurae suae sponsae consanguinea, poterit, & tenebitur ad Episcopum recurrere. Idem est si dubitent anteriores Theologi, an impedimentum in hoc vel illo casu contrahatur, necne. Ratio est, quia uti saepius dictum fuit, casus dubii eo ipso quo vere dubii sunt, Papae non reservantur: imo censent ex extraneis plerique, nulla hic opus esse dispensatione, eo quod in gratiam libertatis judicandum sit. At vero principium hoc, putidae probabilitatis confectarium, pluries impugnavimus. Potest ergo & debet in hoc casu adiri Episcopus, qui eo ipso quo dubitat de reservatione impedimenti, jam de sua ad dispensandum potestate dubitare non debet.

Existimat tamen Pikler, quod comperta postmodum impedimenti certitudine, ad Papam recurrendum sit; quod fallum puto, cum impedimentum absolute & semel sublatum, non indigeat iterum auferri, saltem in eo foro, in quo jam sublatum est. Quod si non praecise dubia, sed multo probabilior foret impedimenti existentia, non sufficeret dispensatio Episcopi.

2. In casu magnae necessitatis, ut si rebus omnibus jam ad matrimonium contrahendum paratis, invitato parentum coetu, assignata ad nuptias die admodum propinqua, puella ex confessione detegat se dirimenti impedimento irretitam esse, & nulla praeter Ordinarii dispensationem pateat via, quae periculum gravis scandalis, suspicionis, infamiae, atque etiam inimicitiarum removeri possit. Ratio est, quia reservatio in casu tam urgente non esset in aedificationem, sed potius in perniciem animarum. Ista, quam Sanchez primus produxit, opinio, evasit subinde inter Doctores communis, ut post Bonacinam notat Cabassutius ibid. num. 4.

Proponit quidem idem Sanchez aliam, quae puella se extricet, rationem, ut nempe emittat castitatis votum ad tempus, adeoque vel ab Episcopo, vel ex solo temporis lapsu dispensabile, & palam dicat sibi propter votum hoc a Confessario praecceptum esse, ut a matrimonio abstinere; interim vero recurrat ad Papam pro sollicitanda veri, quo ligatur, impedimenti relaxatione: sed quoniam cautela haec, vel non semper occurrit menti, vel ob rerum aut personarum circumstantias quandoque

im-

impossibilis est in praxi, aut admodum difficilis; aliunde vero timendum est ne si puella urgeatur, an ad tempus voverit, non desint qui statim regeant, ei ergo sufficere Episcopi dispensationem; ideo, ait Caballus. tunc recurrendum est ad Ordinarii dispensationem quæ in talibus angustiis, iusta erit, & valida in foro conscientiarum.

Tom. 3.
p. 420.

3. Et juxta aliquos possunt Episcopi dispensationem ab Apostolica Sede obtentam, sed *nullam*, valide in certis casibus. Ita Illustr. Episcopus Tutelenfis, & obiter auctor Collat. Paris. tom. 3. lib. 5. coll. 2. num. 9. quorum doctrina ut intelligatur, notandum est, juxta eisdem, rescriptum seu a Dataria, seu a Pœnitentiaria concessum, aliquando *excitativum* esse, aliquando *attributivum*. Excitativum quidem, si Ordinarii potestatem quæ ex non usu & consuetudine quasi sopita est, excitet, eique pristinas, quas ex natura rei habet, vires restituat: attributivum vero, si det Ordinario potestatem quam per se nec habet, nec habere debet. Sic v. gr. si Papa Episcopo Andegavenfi remittat facultatem dispensandi cum Diœcesano Episcopo Cenomanensis, Breve erit attributivum: quia Episcopus Andegavenfis vi ordinaria nec habet nec unquam habuit facultatem dispensandi cum subditis alterius Episcopi. Si vero Papa eidem Andium Episcopo tribuat facultatem cum uno & Diœcesanis suis dispensandi, Breve erit excitativum: modo casus, ad quem datur prædicta dispensandi facultas, non sit ex iis in quibus Ecclesia specialiter dispensari vetet (nisi occurrant quædam conditiones, quas supponimus deesse iis de quibus in præsentem loquimur) tunc enim Breve Pontificium, adhuc deberet attributivum censi.

Hæc præmissa distinctione, censent ejusdem auctores, Episcopum dispensare posse cum iis Diœcesanorum suorum qui ab Apostolica Sede rescriptum obtinuisse subreptitæ vel obreptitæ nullum, dummodo Breve illud pro affinitate vel consanguinitate in tertio vel quarto gradu concessum fuisset, non item si pro gradu propinquiore fuisset obtentum.

Sess. 24.
cap. 5.

Ratio primæ partis est, quia Pontificium Breve, utpote jurisdictionis ordinariæ excitativum, Episcopum in ea, quam primitus habebat, potestate reponit; ergo vi illius potest Episcopus validare eas dispensationum species quæ quasi iustitiæ habentur apud Romanum Pontificem, ut sunt eæ quæ pro tertio & quarto gradu conceduntur.

Ratio secundæ partis est, quia Ecclesia in Concilio Tridentino specialiter prohibuit ne unquam in secundo gradu dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam; ergo si quis minime Princeps in hoc gradu dispensationem subreptitæ vel obreptitæ obtinuerit, non poterit Episcopus cum eo dispensare, quia Breve Pontificium hoc in casu mere attributivum est. Ita ferme citatus Episcopus Tutelenfis.

Hæc doctrina, meo quidem iudicio, suas patitur difficultates. Si enim Episcopi primitus habuerint potestatem in omnibus impedimentis positivo jure inductis dispensandi, solo non usu, & rescripta consuetudine ligatam; quare vi Brevis Romani potestas eorum non excitabitur ad dispensandum in omni omnino gradu, facilius quidem in remotiore; difficilius vero in eo qui propinquior fuerit? Rursus vero, si dispensare nequeant in gradu propinquiore, etiam cum ad id Breve Pontificio excitata videntur, quare dispensare poterunt in gradu remotiori? quare exci-

cap.

tantur in uno, & non in alio? quare in tertio, & quarto gradu, si non in secundo? Obstat, inquiunt, prohibitio Tridentina. Obstat quid em; sed magis obstat consuetudo jurisdictionem perimens, quam lex quæ juxta ipsos jurisdictionis fundum & substantiam perimere non potuit: porro si consuetudo efficiat ut Pontificium Breve in secundo gradu mere sit attributivum, quidni & idem efficiat in gradu remotiori?

Faterer equidem sponte Brevia Romana aliquo sensu pristina potestatis excitativa esse, quatenus scilicet iis munitus Præsul plus potest quam qui Episcopum non sit; unde non dubito quin Episcopus alii cui voluerit, Romani Brevis executionem demandare possit, quod non potest simplex delegatus: at inde non sequeretur Episcopum validari posse rescriptum alioqui invalidum, cum potestas ei a summo Pontifice concessa non habeat pro objecto dispensationem novam, sed executionem dispensationis concessæ sub hac conditione, quod preces oratorum veritate nitantur.

Censeo tamen quod in Diocæsiibus ubi invaluit consuetudo, ut Brevia nulliter obtenta ab Episcopis validentur, validatio hæc ad legitimam dispensationem sufficiat; quia consuetudo hæc tribuit in hoc casu facultatem dispensandi: tunc autem nemo, & ne Officialis quidem, sine Episcopi licentia dispensare potest; & hanc agendi rationem secutus est ann. 1704. Cardinalis Noallius, qui dispensationem ab Officiali suo in simili casu concessam abiecit, & voluit per semetipsum dispensare.

Collat.
Parif.
tom. 3.
p. 386.
edit. 2.

Ut solvantur nonnullæ quæ supersunt difficultates.

Quæres 1. An si contrahentes e diversis sint Diocæsiibus, unusquisque ab Episcopo, cui subest, debeat dispensari. Non loquor de dispensationibus à Papa concedendis: constat enim quod si Titius Carnotensis, obtinuerit à Roma facultatem ducendi consanguineam suam Bleensem, valeat dispensatio, quia par est in utriusque Diocæsis subditos Papæ auctoritas. Tota igitur quæstio est de Episcopis.

R. duplex est ea de re opinio. Prima quam tenent Sambovius, auctores Collatorum Parisiensium, tum Andegav. Gibert. tom. 2. Consultat. canonic. Consult. 65. & alii pene omnes, docet necessariam esse utriusque Episcopi dispensationem, quia Episcopus Carnotensis potest quidem Diocæsiani sui, non autem Diocæsiani alterius vinculum tollere. Quod si Episcopus alter in certo gradu, sive vi indulti, sive ex more suæ Sedis dispensare valeat; alter vero id non possit, recurrendum est ad Papam; eique semper exprimenda est Diocæsis oratricis, quia referiptum semper dirigitur ad Officiale Diocæsis in qua feminæ domicilium habent. Si partes aliqua de causa optent ut *fulminandi* Brevis munus committatur Officiali oratoris, erit id expresse postulandum: fulminatio enim in una solum Diocæsi peragitur.

Collat.
Andeg.
tom. 2.
p. 8. &
seq.

Secunda opinio quam tenet Episcopus Tutelensis, præcedentem in singulis capitibus impugnatur, & docet 1. sufficere in hoc casu unius Episcopi dispensationem, illius nimirum in cujus Diocæsi celebrabitur matrimonium. 2. si partes ad Papam recurrant, satis esse ut unius Diocæsis nomen exprimat. 3. perinde esse si Breve ab Oratoris aut Oratricis Officiali fulminetur.

Tom. 1.
p. 401.
& 423.

Ratio primæ partis est, quod Episcopus tollendo Diocæsianæ suæ vinculum in ordine ad virum alterius Diocæsis, eandem habilem faciat

Tourn. Thol. Mor. Tom. II.

Ddd

rela-

relative ad huncce virum; qui statim ac prædicti Episcopi dispensantis Diocesim ingressus fuerit, ut consanguineam suam ducat, satis ejusdem Episcopi subditus & Diocesanus constituitur, ut gratiam alteri concessam participet; etiamsi nullam ab Episcopo suo dispensationem obtinuerit. Et hoc, ait citatus Illustr. auctor, quotidie evenit in Diocesi S. Flori, cujus Episcopus dispensat in tertio consanguinitatis gradu. Cum enim puella dispensationem hanc consecuta est, civis Tutelensis, præmissa in territorio Tutelensi bannorum promulgatione, absque ulla Tutelensis Episcopi dispensatione, in vicinam S. Flori Diocesim se transfert, ibique nemine reclamante matrimonium contrahit, ac deinde conjugem suam ad Diocesim Tutelensem conducit.

Nullus quidem dubitat quominus prædicta matrimonia in his locis valeant, ex tacita sive Episcoporum sive Papæ ipsius licentia. Ubi tamen moris est ut utriusque Diocesis Episcopi subditum quisque suum dispenset, male tutum videretur ab ea consuetudine recedere.

Quod spectat ad duo posteriora capita, satius est ut teneatur Romanæ Curie stilus, juxta quem exprimenda est oratrix Diocesis.

Quæres 2. quid sit *fulminatio*, ut ajunt, rescripti Pontificii, a quo, & quibus observatis fieri debeat.

R. Ad 1. fulminatio est sententia qua Commissarius ab Apostolica Sede designatus præcipit ut rescriptum Pontificium suam sortiatur executionem; ideoque inscribatur Officialitatis Registro.

P. 424. R. Ad 2. fulminationem hanc fieri ab Officiali Diocesis femina, ad quem Breve dirigi solet. Si Officialis vel ex morbo, vel propter absentiam rescriptum exequi non possit, censet Episcopus Tutelensis Vicegerentem posse illud exequi. Idem docet de Episcopo ipso, dummodo Breve excitativum sit, non autem pure attributivum; quia si committatur Officialis Parisiensis ad executionem rescripti quod incolas Carnotenses respiciat, solus ille in eos jurisdictionem pro hac parte habet, qui a Papa delegatus fuerit.

Solent tamen Episcopi pro eorum etiam Brevium executione quas excitativa nuncupantur, creare Officalem *ad hoc*, cum consuetus loci, Officialis rescriptum per se exequi & fulminare non potest. Imo generatim & indistincte docent Pontas y. *disp. de marriage*, Ducasse, & alii plures, invalidam fore fulminationem quæ vel a Vicegerente, vel ab ipso Episcopo fieret. Ceterum si ante fulminationem morerentur Episcopus & Officialis, posset is qui ab Episcopo successore, Vicarius generalis constitueretur, dispensationem prædecessori suo commissam fulminare. Sed aliter dicendum de Vicario generali, aut Officiali, quem constituit Capitulum Sede vacante: declaravit enim sacra Congregatio 2. Augusti 1631. *Vicarium generalem Capituli Sede vacante, non posse exequi commissiones Apostolicas in forma dignum, & alias directas Episcopo, vel ejus Vicario generali, intuitu Officii, vel nomine dignitatis*; & ita post Silvium, alioque plures docet Pontas hic cas. 32. Contrarium docere videtur Episcopus Tutelensis pag. 422. cui consonat Pikler ad tit. 16. num. 34. generali nîsus principio, quod Capitulum possit quidquid non quidem ex privilegio, sed ex jure ordinario potest Episcopus. Standum credo locorum usibus.

R. Ad

R. Ad 3. Illud omne in exequendis Dataria rescriptis faciendum in eum Obsequio Officiali, quod a Confessario in exequendis Pœnitentiarum Brevis faciendum esse monui: unde sollicite, & quidem, cum agatur de rebus publicis, iuridice inquirere debet, an res se habeant prout Pontifici expositæ fuerint; cujus inquisitionis modum fuisse satis evoluit Ducasse 2. part. c. 4. sect. 5. pag. mihi 126. Vide Coll. Andeg. tom. 2. pag. 23.

Ceterum etsi monent Pontas hic cas. 17. auctor Collat. Andeg. & alii communiter, non esse Officialis perpendere an rationes quæ Papam ad dispensationis concessionem moverunt, ad legitimam dispensationem sufficienter, sed tantum an preces veritate nitantur; aliunde tamen monet jam pluries citatum Opus Tutelenfis Episcopi, dispensationem, si abusive prorsus concessa videretur, rejici posse ab Episcopo, cui prædictum abusus apertuerit Officialis.

Examine veritatis prece Officialis commissarius Officialem alterius Diocesis præficere & committere potest; imo & alicubi laicum, sed non in Gallia: verum peracta informatione necessum est ut Officialis a Papa commissus per se sententiam ferat.

Post dispensationis fulminationem non tenetur Parochus exterius inquirere an valida sit dispensatio; at in pœnitentiæ foro potest & debet a partibus inquirere an non & Papæ & Officiali illuserint; illque absolutionis beneficium, nisi matrimonio huic renuntient, denegare, cum dolo usi fuerint.

Haud tamen, si conjungi publice petant, ab impertienda eis matrimoniali benedictione abstinere valeat. Si alia quam confessionis via supplicæ mendacia detexerit, opus est ut rem indicet Episcopo; eique in omnibus obtemperet. Celebrato matrimonio, dispensationis mentionem in Registro faciat, quo securitati partium, & legitimitati proli consuletur. Aliud est de secretis Pœnitentiariæ dispensationibus, quas alto silentio premi necesse est, ne partes infamiae labem sustineant.

PARS SECUNDA.

De ceteris dispensationibus remissive.

Materia dispensationi obnoxia, præter eas de quibus actum est in præcedenti parte, sunt juramenta, vota, irregularitates, Officii recitatio, simonia, quibus adiungit Pontas excommunicationem & suspensionem; quæ tamen, pace ipsius dictum sit, si veræ censuræ sint, non dispensationis, sed solius absolutionis via tolluntur.

Mens erat quæ ad horum omnium dispensationes pertinent hic congerere, ut uno quasi icu tota dispensationum materies perciperetur. Quoniam vero id non ferunt spissi jam & æquo amplioris voluminis limites, ideo remittimus ad loca in quibus variæ eorum partes jam a nobis uberius fuerint pertractatæ.

De dispensatione & reservatione juramenti & voti diximus in Tractatu de Religione part. 2. cap. 3. & 4. utrobique art. ultimo.

De dispensatione irregularitatum egimus in hoc ipso volumine part. 3. in ipso fine Tractatus de Irregularitatibus.

De Officii recitatione fufe egimus in citato Tractatu de Religione cap. 2. de ejus autem dispensatione paucula quadam dicta sunt artic. 7. quibus addendum est, quod quamvis Episcopi ab Officio toto, nisi forte de causa admodum urgenti, dispensare non valeant, possint tamen, juxta aliquos, Officium magnum in aliud minus, v. gr. in Officium B. Virginis, æqua de causa commutare. Ita docet auctor Coll. Andeg. tom. 2. de Contractib. p. 274. qui tamen tria addit notanda. 1. nimirum commutationem hanc iis solum concedi, quorum Beneficia tam modici sunt redditus, ut non adæquet minorem summam ex iis (si diversæ pro diversis constitutæ sint, ut aliquando fit) quæ ad titulum Ecclesiasticum Diocesana lege requiruntur. 2. eandem commutationem iis solum concedi, qui necdum annorum quindecim ætatem attigerunt, qua ætate semel obtenta cessat dispensatio. 3. demum eandem dispensationem non concedi nisi Clericis qui studio vacant: & hæc est Romana Curie praxis. Si junior Beneficiarius infirma uteretur valetudine, dispensatio ultra annum decimum quintum ab Episcopo prorogari, & extendi posse videretur.

Quod ad simoniam spectat, tamen materiam hanc fufe satis evolvi-
mus in speciali Tractatu, generalia quæ passim dispersa sunt principia
regulis aliquot complectemur.

REGULA I. Nec Episcopus nec ipse Papa dispensare potest in simonia quæ jure naturali & divino prohibita est. Ratio est 1. quia nullus Pontificum quidquam potest contra jus vel naturale, vel divinum. 2. quia aliqui Papa nunquam simoniæ conscius esse posset, quia semper secum dispenseret: porro, ait S. Th. 2.2. q. 100. art. 1. ad 3. *Papa potest incurrere vitium simoniæ, sicut & quilibet alius homo.*

REGULA II. Potest Papa dispensare in simonia juris Ecclesiastici; imo & id certis in casibus possunt Episcopi. Ratio est, quia simonia Ecclesiastica consistit in certis clausulis quas prohibuit Ecclesia, non quia malas intrinsece, sed ut mali facilius capaces; quales eæ sunt quæ pertinent ad permutationes Beneficiorum, ac renuntiationes sub tali conditione & modo: atqui potest Ecclesia in hisce suis legibus dispensare; & quotidie dispensat, sive per Episcopos si de simplicibus Beneficiorum permutatione sermo sit; sive per Papam si agatur de permutatione vel beneficii cum pensione, vel beneficii cum beneficio, sed sub onere pensionis, aut cum pacto ut permutantium alter omnes solus præstet expensas, quæ aliqui in utrumque refundi debent: item si agatur de resignationibus in favorem. Quæ latius & cum modificationibus suis expensa sunt in Tractatu de Beneficiis c. 5.

REGULA III. Relaxatio pœnarum quas incurrunt simoniaci aliquando Papæ reservatur, aliquando pertinet ad Episcopos. Quadruplex enim pœna incurritur a simoniacis, excommunicatio scilicet, suspensio ab Ordinum receptorum functionibus, invaliditas actus simoniace facti, & obligatio restituendi simoniace accepta: atqui ex iis pœnis nullæ sunt quæ in casu notorietatis etiam facti, ab Episcopis relaxari possint; ab iisdem vero prima & secunda tolli possunt, si sint occultæ; tertia vero & quarta etiam si sint occultæ, non possunt ab Episcopo auferri, nisi in raris casibus, de quibus egi in Tract. de simonia c. 5. art. 2. sub finem: unde Episcopus absolvens simoniacum occultum a crimine si-
mo-

monia, & annexis eidem censuris, debet ipsum remittere ad summum Pontificem, pro rehabilitatione ad titulum, ac conditione fructuum: uti docet Pontas v. *dispense de la simonie*, cas. 3. post Baii de triplici examine 2. p. quæst. 19.

Si occultum sit simoniae crimen, recurritur ad Pœnitentiariam, quæ, repetita ut solet facti expositione, sic pergit in Brevis dispensatorio: Nos &c. discretioni tuæ committimus, quatenus, si est ita, dictum latorem, audita prius ejus sacramentali confessione, dummodo cum effectu præfatum Beneficium simoniæ obtentum dimiserit, & non aliter, a quibuscumque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit, simoniae labe, & excessibus hujusmodi absolvas injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia salutari, quodque culpabiles in præfacta simoniae labe, quantum potest, moneat ad impetrandum a Sede Apostolica absolutionem, necnon fructus a se ex præfato Beneficio perceptos, prout de jure restituat, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Demum, dummodo præmissa occulta sint, cum eodem latore suffraganeis sibi dignis pœnitentiæ fructibus & meritis, alioque ei canonico non obstante, super irregularitate ex preteritis eum præmissis quomodolibet contracta, quodque illa, & aliis præmissis non obstantibus, in suis Ordinibus ministrare, ac Beneficia Ecclesiastica, non tamen illud super quo fuit commissæ simonia, quatenus ei alias canonice conferantur, recipere & retinere licite valeat, misericorditer dispenses in foro conscientie tantum &c.

Ex iis clausulis quasdam, quæ necdum a nobis in præcedentibus expositæ sunt, in gratiam Confessariorum paucis explicabimus.

I. Quatenus si ita est: id est si vera sit causa finalis Pœnitentiariæ exposita, & propter quam non modo vult orator absolvi a censuris (a quibus tamen hoc in Regno ab Episcopis absolvi posset) sed & ad Beneficia deinceps canonice obtinenda rehabilitari. Item an factum sit occultum.

II. Dummodo præfatum Beneficium dimiserit: si enim necdum illud dimiserit, nec licite nec valide rescriptum exequi potest Confessarius. Aliquando tamen, si id gravissimæ causæ postulent, puta vitandi scandali, gravissimæ suspicionis necessitas, permittitur a Pœnitentia, ut quis beneficium simoniace comparatum servet, præsertim si eo nesciente ab alio in ejus gratiam commissæ fuerit simonia.

III. A quibuscumque censuris, & pœnis: qui enim non obstante simonia Ordinibus sacri functiones facit, præter excommunicationem tot canonibus impositam, irregularis efficitur.

IV. Injuncta ei pro modo culpæ pœnitentia, quæ, uti monent quicumque *pag. 3.* ea de re traxerunt, aspera esse debet: imo, ait post Glossam Marcus *cap. 50.* Paulus, usque ad mortem continuari, ut pœnitens injuriam Deo, & rebus sacris illatam cognoscat, & supremi numinis iram flectere possit, si forte remittatur sibi hæc cogitatio cordis ejus.

Ad. 4.

V. Quodque culpabiles quantum potest moneat, id est non per jocum & frigide, sed studiose & serio, quantum scilicet licite & commode admonere poterit. Plura sane facere quis debet erga complices, quorum criminis pars magna fuit, quam erga ceteros, quibus tamen pro loco & tempore fraternam correctionem debet.

VI. Necnon fructus restituat prout de jure: neque enim fructus facere suos

potuit, qui beneficii verus possessor non fuerit. Porro fructus restituuntur *prout de jure*, cum restituuntur in utilitatem Ecclesiæ, cujus beneficium simoniace obtentum est. Nam generaliter loquendo satisfactio fieri debet in gratiam ejus cui illata est injuria: injuria autem actionis simoniacæ cessit in dedecus Ecclesiæ, cujus beneficium indigna simoniæ via arreptum est: ergo huic Ecclesiæ restituendum est. Si tamen restitutio Ecclesiæ facta indirecte cederet in commodum simoniaci, quatenus v. gr. cum eximeret ab iis ad quæ aliunde tenetur, crederem cum Marco Paulo, restitutionem esse tunc faciendam pauperibus, ad quos Ecclesiæ bona quadantenus spectant.

VII. *Suffragantibus latiori dignis pœnitentiæ fructibus*: unde a Confessario perpendi debent mores & prævia pœnitentis emendatio, ut judicetur an gratia per S. Pœnitentiarium concessa dignus sit; quod si tepide ab admisso criminis tempore vixerit, differenda est rescripti executio, & expectandum donec is evaserit qui esse debet.

VIII. *Ac Beneficia Ecclesiastica*, ubi exprimi solet anabilitas ad quæcumque Beneficia etiam curam animarum habentia extendatur. Si generatim & indistincte diceretur *ad Beneficia*, rescriptum de solis simplicibus intelligendum esset, quia dispensationes utpote juri contrariæ restringi debent, ut dixi in Tractatu de irregularitatibus.

IX. *Non tamen illud super quo commissæ sunt simonia*. Istud enim excipi solet, nec ad illud redditur simoniacus habilis, nisi graves id exigant causæ, ut jam dixi. Porro præter scandalicam, admittitur etiam oratoris paupertas, quam ut verificet Confessarius, tenetur expendere conditionem familiæ oratoris, an scilicet nobilis sit, an plebeja; item & realia ejusdem oratoris onera, nimirum an ære alieno gravatus sit, an genitores habeat egenos, quibus de jure naturæ opitulari debeat, an sorores pauperes quæ ab eo vel alendæ, vel dotandæ sint. Generatim hic censetur Clericus esse pauper, qui præter Beneficium ad quod habilis effici postulat, non habet unde commode vivere possit; sed pluribus egent nobiles quam plebei. Quapropter plebejus excluditur a paupertate, si habeat quinquaginta scuta (nummos) in annuis redditibus, modo nec debitis nec parentibus gravetur. Nobilis vero inter pauperes, imo inter mendicos numeratur, si in censibus ultra centum scuta non habeat: cum hæc non sufficiant ad honestam habitationem, decentes vestes, & congruam viri nobilis sustentationem. Ita & iisdem terminis Marcus Paulus 3. p. c. 32. n. 3. cujus tamen doctrina suo tempore vera, falleret nostro, cum multo minus præstent hodie quinquaginta vel centum nummi, quam uno minus sæculo præstabant. Quapropter expendet etiam Confessarius, quo in loco maneat orator, cujus sit ætatis, & similia. Qui enim Lutetiæ, aut in vicinioribus ejusdem locis vivit, jamque provectus est ætatis, ut vix quidquam ex obsequiis Ecclesiæ præstandis percipere queat, majorem necessario impensam facit, & pluribus indiget, quam qui iis in Provinciis degit ubi necessaria quæque vili pretio comparantur.

P. 197.

Ceterum notat Tiburt. Navarr. *quod si orator qui fructuum male perceptorum condonationem petit, aliquo modo componere possit, melius esset venire per viam compositionis, etiamsi de vigesima parte, considerato ipsius statum compo-*

componeret, quam per viam condonationis: quia periculum est ne sibi nimis parcat orator, & prætensa paupertas, non sit tanta quanta esse debet. Et hæc animadversio multum ab iis pensanda est, qui in forma pauperum dispensari volunt, quique sæpius sibi in hac parte illudunt. Excipiendi sunt ab hac lege Helvetii, qui etiam nobiles, & Senatoria dignitate decorati, dispensationes matrimoniales in forma pauperum obtinent ex speciali Curie Apostolicæ gratia, teste Pikler ad tit. 16. lib. 4. n. 12.

Et hæc sunt quæ de irregularitatibus, & multiplici dispensationum specie dicenda habebamus: in quibus si quid minus resti exciderit nobis, ut excidit sane ob summam materię difficultatem, jam nunc pro revocato haberi volumus. Interim & hoc quaecumque, & alia quæ hæcenus a nobis prodierunt Opuscula, corde magno & animo volenti subijcimus sanctæ Romanæ Ecclesiæ judicio, cujus in communione & vivimus, & vivere porro ac mori, Deo auspice, fixum nobis est & immotum.

F I N I S.

INDEX RERUM.

A

Abbas. Abbates jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, idem possunt quod Episcopi respectu illegitimorum, 565.
Abortus. Qui uxori, vel puellæ quam decipit abortum proponenti non contradicit, est irregularis, 612.
Abstemii. Sunt irregulares, nec cum iis dispensari potest, ut ad Presbyteratum promoveantur, 576.
Accusator. An in materia criminali incurrat irregularitatem, 613. Quando protestatio ab eo facta inutilis est, vel necessaria, ibi. **Ufus Gallix,** 614.
Administratores. Non alieni administratores, actores aliena negotia gerentes, curatores aulicorum vel pupillorum, non nisi post deposita onera, & reddita ratioe inia ad Ordines promoveri possunt, 586. An hæc irregularitas viget in Gallia, 387.
Adoptio. Quid sit, 686. Alia perfecta, alia imperfecta, ibid. Tres lineæ in adoptione, 687. Adoptio in linea transversa non dirimit perpetuo matrimonium, ibid. Dirimit vero in linea recta, & in linea quasi affinitatis, ibid. Nominæ filiorum adoptantis non intelliguntur alii ejus filii adoptivi, vel spurii, ibid.
Adrogatio. **Arrogatio,** 686.
Adscriptus. Adscriptiti, seu servi glebæ, quomodo sint, 659.
Adulterium. Quandonam sit impedimentum directivum matrimonii, 689. Non sufficit, nisi accedat matrimonii promissio, nec hæc sola sine adulterio, ibid. & 696. Debet esse consummatum, 690. An necesse sit ut promissio & adulterium durante eodem conjugio concurrant, ibid. Vide *Promissio matrimonii*.
Advocatus. In causa sanguinis est irregularis, 614. **Ufus Gallix,** ibid.
Ætas. Varia sunt Ecclesiæ disciplina circa ætatem ad Ordines requisitam, 580. Qualis nunc requiratur ad Ordines sacros, ibid. Qualis ad Tonсурam, ibid. Qualis ad beneficium, ibid. Beneficia curam animarum annexam habentia, & Dignitates &c. exigunt vigesimum quintum ætatis annum, 581. Ad Dignitates, quibus nulla subest animarum cura, sufficit annus vigesimus secundus, ibi. & 582. Ad Abbatias & Prioratus Conventuales requiruntur anni viginti tres ad minus, 583. Qui intra annum ad sacerdotium promoveri potest, capax est Decanatus Cathedralis & Collegiatæ, aliorumque beneficiorum quibus annexa est cura animarum, ibid. **Ufus Armorice & Normaniæ,** 582.
 Ad obtinenda beneficia quæ de jure Sacerdotum, Diaconatum aut Subdiaconatum exigunt, sufficit ut provetus in tali ætate sit constitutus, ut infra annum ad Ordines requiritos promoveri possit, ibid. & seq. Si Præbenda vel Capellania, aut aliud beneficium Sa-

cerdotium aliove sacros Ordines, ex fundatoris titulo exigat, solum conferri ei potest, qui jam Ordines illos suscepit, 46. **Ætas** ad Canonicatus & Præbendas requisita, 583. Ad beneficia simplicia, ibid. Ad pensiones, 584.
 Unde computetur ætas ad Ordines & beneficia requisita, 583. An in supputanda ætate ordinandum, eorumque qui Religionem aliquam profiteri debent, numerandus sit dies bisextus, 584. An qui die 14. Martij hora quinta vespertina annum ætatis vigesimum quintum ingressurus est, possit eadem die hora decima vel undecima matutina Presbyter ordinari, ibid. Quoto a tempore ammus, quem attigisse oportet ut quis ordinetur, inchoatus esse debeat, ibid. & seq.
Æthiopes. An sint irregulares, 576.
Affinitas. Quid sit, 729. Quam affines sint in linea recta; qui in linea transversa, ibid. Oritur affinitas ex quacunque carnali copula completa, tam ex illicita, quam ex licita, 722. Sicut in consanguinitate gradus minus ex primo & quinto non inducit impedimentum, sic nec inducit in affinitate ex copula licita, 723. An matrimonium invalidum inducat affinitatem usque ad quartum gradum directivam; ibid. Effectus affinitatis matrimonio jam contracto supervenientis, 724. & seq. Affinitas agit retro, & præcedentia sponsalia dissolvit, 725.
 Affinitas legalis dirimit matrimonium, 687.
 Impedimentum affinitatis in quocunque lineæ transversæ gradu dispensabile est, 725. Affinitas ne quidem in primo lineæ rectæ gradu matrimonium jure naturali dirimit, si ve orta sit ex copula illicita, si ve ex conjugali, 726. & seq. An iis, qui se affines dicunt, fides haberi debeat a Confessario, 729. Quid circa affinitatem exprimendum sit in supplicatione ad petendam dispensationem, 767.
Amentes. Quinam sub hoc nomine comprehenduntur, 719. Sunt perpetuo irregulares, 566. Qui vere amentes fuerint, licet in pristinum sanæ mentis statum restituantur, vix unquam ad Ordines admitti debent, 566.
 Jure naturali sunt inhabiles ad contrahendum matrimonium, nisi lucida rationis intervalla habent, 719.
Andregini. An sint irregulares, 578. Quid de eorum matrimoniis, 753.
Anima. **Animus.** Vide *Desectus animi*.
Apostata. Apostata a fide sunt irregulares, 648. Idem dicendum de iis qui a Professione Religiosa apostatant, 649.
Artifex. An sint irregulares artifices qui iunæ vel furcas Justitiæ ministris præbeat ad reorum supplicium, 616.
Aures. Qui carent auriculis sunt irregulares, 577. Irregularis non est qui alterius auriculam amputat, 607.

E 2-

Baptismus. Qui rebaptizant & rebaptizantur sunt *irregulares*, 640. Qui in infantia semel & iterum sunt baptizatus, non est irregularis, *ibid.* Sacerdos qui sub conditione in Ecclesia baptizat puerum domi ab obsterice baptizatum, non incurrit irregularitatem, 641. Quid de eo qui baptizatur eum de quo ex oblivione non interrogavit an fuerit baptizatus, *ib.* An sit irregularis, qui ex metu gravi rebaptizat aut rebaptizatur, *ibid.* Qui ab Hæretico declarato libere & sine necessitate baptizatur, est irregularis, *ibid.* Item qui Baptismi receptionem usque ad mortem differt, *ibid.* Nullius Sacramenti, præter Baptismum, receptio inducit irregularitatem, *ibid.* Se rebaptizatio sit publica, dispensatio irregularitatis propter eam contractæ pertinet ad S. Pontificem; ad Episcopum vero si sit occulta, *ib.* An laicus extra necessitatem baptizans sine solemnitate fiat irregularis, 642. Ante Baptismum nulla irregularitas incurritur ex proprio delicto, 651.

Beneficiarius. An Beneficiarius voluntarie homicida, ipso facto excidat a beneficio suo, 640.

Beneficium. Provisio beneficii illiterato scientia competentis delituit, est invalida, 570.

Bigamia. Quid sit, 595. Triplex est, 596. Quid sit interpretativa, & quot modis contingere possit, *ibid.* Quid bigamia similieudinaria, *ibid.* & seq.

Bigami sunt irregulares, 596. Ratio hujus irregularitatis, *ib.* An sit bigamus, qui duas habuit uxores, unam ante Baptismum, & alteram post, vel utramque ante Baptismum, 597. An, & quæ matrimonii consummatio requiratur ad bigamiam realem, 598. An bigamus sit interpretative, qui secundum matrimonium invalide contraxit defectu consensus, *ibid.* An qui ducit uxorem repudiatam ab alio, velem quæ cum meretricibus commoratur, vel fabularum astrictem, sit irregularis, si tales personæ sint virgines, 599. An qui virginem ducit, sed ipse excidit a virginitate, sit irregularis, *ibid.* An sit bigamus, qui non ab alio sed a seipso prius violatam ducit, *ibid.* An irregularitatem contrahat, qui ad uxorem adulteratam invitatus accedit, 600. An sit irregularis qui accedit ad uxorem suam ab alio per vim vel dolum cognitam, *ib.* An qui Religionem professus est, aut castitatis votum in Ordinis sacri susceptione emisit, fiat irregularis si matrimonium contrahere & consummare attenteat, *ibid.* An laicus irregularis fiat, si nubat Moniali castitatem proficiscens, 600.

Dispensari potest circa irregularitatem ex bigamia, *ibid.* Quis in ea dispensare possit, *ibid.* Episcopi nec ad tonsuram quidem & minores Ordines dispensare possunt bigamos, 601. Limitationes, 602. Episcopi dispensare potest in bigamia similitudinaria, 603. Exceptiones, *ib.* Spec-

LEON. Theol. Mor. Tom. II.

fiato jure communi, & exclusis privilegiis, nihil aliud possunt Prelati Regulares cum subditis suis, quam quod Episcopus cum suis, *ib.* Quid exprimendum in petenda dispensatione, *ibid.*

Cancellaria Romana. Quænam dispensationes in illa expediuntur, 565.

Capitulum. Quod potest Episcopus respectu illegitimorum, hoc potest Capitulum Sede vacante, *ibid.*

Catechismus. Quid sit, & an nunc sit impedimentum prohibens matrimonium, 759.

Causa. Causa honestæ, ex quibus summi Pontifices ab impedimento sive consanguinitatis, sive affinitatis dispensare solent, 676. Causas infamantes, 680.

Censura. Incurrunt irregularitatem qui censura ligati Hebdomadarii officium peragunt, sive in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, ut in exercitu, si dicant *Dominus vobiscum*. Item qui canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, qui solemniter baptizant; qui etiam in occulto sacramentaliter absolvent, 646.

Qui dupliciter ligatus censura Ordinem sacrum exercet, duplicem incurrit irregularitatem, *ibid.*

Chirurgus. An sint irregulares Chirurghi, morte infirmi etiam secuta, modo secundum artis regulas operati sint, 620. Quid si impetitia Chirurghi mors sequatur, *ibid.*

Clandestinitas. Quid sit impedimentum clandestinitatis, 735. Pœnæ contra matrimonia clandestina, 742. Ne vim quidem habent sponsalium, *ibid.* Valet matrimonium sine Paroco, non tamen sine testibus celebratum in locis ubi promulgatum non fuit Tridentini decretum, 743. Publicatio decreti non est personalis, sed localis, *ibid.* Si incolæ loci, in quo promulgata est lex Tridentini, in alium, ubi promulgata non fuit, se transferant, ibique sine animo commorandi contrahant, non habet matrimonium, *ibid.* Pœnæ contra commorandi habuerint, sed ut contrahant clandestine, *ib.* Quibus in locis valeat matrimonium clandestine contractum, *ibid.* & seq. An in regionibus, quæ Ecclesiæ Romanæ disciplinam prohibent, licitum sit contrahere coram Magistratu aut locorum pseudoministris, 744.

Clericus. Clericus assilens eorum supplicio peccat, non tamen sit irregularis, 615. Nisi adit ut auctoritatem præbens, *ibid.* Clerici in sacris qui ex dispensatione Pontificia pugnant in bello iusto, non sunt irregulares si propria manu occidant, 620. Clericus in sacris non sit irregularis, medicinam aut chirurgiam exercendo secundum artis regulas, extra incisionem atque adusionem, 621. Qui non sunt in sacris possunt sine periculo irregularitatis exercere chirurgiam, etiam incidendo & urendo, *ibid.* Clericus qui consultat, imperat, aut opem fert chirurgi ut membrum amputet, irregularitatis expers

D d d 5 cit,

INDEX RERUM.

est, 622. Clericus in sacris, qui urgente necessitate & defectu Chirurgi membrum incidit aut amputat, non est irregularis, *ibid.* Si extracalum necessitatis abscondat membrum, & mors non sequatur, peccabit quidem, sed non erit irregularis, 80. Quid si mors sequatur ex vi morbi, vel ex ægroti culpa, non autem ex adulatione vel incisione, *ibid.*

Clinici. Quinam tales dicantur, 573 sunt irregulares, *ibid.*

Cæcus. Qui oculos habent, sed non vident, sunt irregulares, 576. Qui iam Sacerdos cæcus evadit, perdit executionem Ordinis, quantum ad consecrationem hostiæ, *ib.* Aliquando cum cæcis dispensat Papa ut celebrent, *ibid.*

Cælibatus. Cælibatus eorum qui sunt in sacris, est solum juris Ecclesiastici, sique in eo dispensari potest, 709. Duplici via potest quis in sacris constitui: matrimonii iurendi copiam obtinere, 710. An Clerici in sacris contra vinculum coram solis Ordinariis agere possint, 711.

Cognatio carnalis. Vide *Consanguinitas*.

Cognatio legalis. Quid sit, 686. In legali cognatione tres distinguuntur lineæ, 687. Cognatio legalis dirimit matrimonium in linea recta; sed non extenditur ultra primum gradum; dirimit etiam in linea transversa, *ibid.* Cognatio legalis matrimonii diremptiva non nascitur ex adoptione imperfecta, *ibid.*

Cognatio spiritualis. Quid sit, 684. In ea difficilius dispensatur, quam in cognatione carnali, *ibid.* Ad quos se extendat, *ibid.* Jure antiquo latius diffundebatur, 685. Qui nomen duntaxat imponunt infanti jam domi baptizato, cum solennes Baptismi caeremoniæ adhibentur in Ecclesia, nullam contrahunt cognationem spirituales, 681. An contrahatur ab iis qui infantem suscipiunt extra Baptismum solemnem, *ibid.* Item an contrahatur ab iis qui infantem sub conditione baptizatum suscipiunt, 682. Item an contrahatur ab iis qui per procuratorem puerum susceperunt, *ibid.* Si civitas quædam infantem de fonte sacro per delegatum levaret, tunc singuli cives hujus civitatis cognationem spirituales contraherent, 683. Ad illam contrahendam non requiritur nec sufficit contactus physicus, *ibid.* An non confirmatus qui puerum in Confirmatione suscipit, cognationem spirituales cum eo & ejus parentibus contrahat, 684.

Cognationis spiritualis impedimentum ab Ecclesia relaxari potest, 685. Qui carnaliter cognovit personam, cum qua spirituali cognatione junctus est, debet ad dispensationem obtinendam, non cognationem modo, sed & crimen admittit, in supplicatione exprimere, *ibid.* Quid ultra sit exprimendum ab oratore, 768.

Cohabitatio. Ut cohabitatio valide matrimonium ratum metus invalidum, debet esse spontanea & duratura, 707. Item debet pars metum passa, scire matrimonium fuisse nullum & invali-

dum, & illa quæ metum incussit, perseverare in suo priori consensu, 708. 709.

Compaternitas. Quid sit in ordine ad cognationem spirituales, 685.

Conditio. Vide *Error*.

Confessarius. Qui censura ligatus, etiam in occulto sacramentaliter absolvit, est irregularis, 646. Vide *Confessio*.

Quid Confessario agendum cum iis quos impedimento dirimente teneri animadvertit, 733.

Quid sciendum Confessariis circa praxim petendarum dispensationum, 764. Quid agendum Confessario, cui a Romana Pœnitentia dirigitur rescriptum ad dispensationem alicujus impedimenti, 775. An qui sine examine dispensationem executus est, valide executus fuit, 776. Credendum est penitentis assertioni, nisi aliunde Confessarius norit rem non ita esse ut exposita est, *ibid.* Formulæ quibus uti debent Confessarii in exequendis dispensationibus R. Pœnitentiarie, 780.

Confessio. Qui non est Sacerdos, & confessionem alterius excipit, est irregularis, 647. Sacerdos qui audit confessiones non sibi subditorum, non est irregularis; potest tamen alias juris pœnas incurere, 648.

Qualis esse debeat confessio quæ injungitur in rescriptis dispensationum, 777.

Congressus. Suppressus ex decreto Curie Parisiensis anni 1677. 748.

Conjugatus. Conjugati sunt irregulares, & inhabiles ad beneficia, 593. Cum ipsis dispensari non potest ut ordinentur, 594. Exceptio, *ibid.* Non potest conjugatus ad minores etiam Ordines promoveri, nisi ab uxore continentiam proficte absolutus fuerit, *ibid.*

Conjugicidium. Impedimentum criminis contrahitur aliquando per conjugicidium sine adulterio; aliquando per conjugicidium adulterio junctum, 692. Ut impedimentum conjugicidii contrahatur, non requiritur futuri matrimonii promissio, 693. Nec etiam ut conjux uxorem physice & propria manu, sed sufficit ut moraliter occidat, *ibid.* & 696. Quid si consulens aut mandans nihil influxerit in conjugicidium, 694. Non incurrit impedimentum, nisi adulterium præcedat mortis alterius conjugis, *ibid.* An ut ex conjugicidio nascatur impedimentum, necesse sit ut mortem alterius conjugis procurat, intentionem habeat matrimonium contrahendi cum alio superflite, *ibid.*

Consanguinitas. Nomina quædam minus obvia quibus Juriste consanguineos exprimere solent, gallice reddita, 674. *Consanguinea matrimonium.* Nomina in quolibet lineæ rectæ gradu, saltem jure Ecclesiastico illicita sunt, & nulla, 675. In linea vero collateralis, usque ad quartum gradum exclusive sunt nulla eodem jure, *ibid.* Matrimonium fratris cum sorore non prohibetur stricte & proprie jure naturali, *ibid.* Illud tamen nunquam permisit Ecclesia, 676. Qui cum impedimento consanguinitatis scienter matrimonium contrahere præsumperit, debet ex

Coac.

I N D E X R E R U M.

Conc. Trident. separari ab ea, quam duxit; absque ulla spe dispensationis consequenda; *ibid.* Cause ex quibus summi Pontifices ab impedimento live consanguinitatis live affinitatis dispensare *consequeruntur*, *ibid.*

Consanguinitas. Quid sit, 668. Tria in consanguinitate secerni debent, 669.

Consulens. Vide *Homicidium*.

Continentia. Multipliciter voveri potest, 663.

Corpus. Corpore vitati per quatuor ad minus secula irregulares non fuerunt, 574. A quinto Ecclesie seculo & deinceps vitium corporis irregularitatem induxit, *ib.* Qualis defectus corporis requiratur ad illam, 575. Vide *Oculus*. Qui altiore vel breviori staturam a natura sortiti sunt, irregulares censentur, 577. Item qui ventrem nimis præturgidum gerunt, vel qui ita gibbosi sunt, ut vix erigere se possint, *ibid.* Item qui carent pede altero, aut qui functiones altaris sine baculi auxilio exequi nequeunt, aut qui indigent pede ligneo, *ib.* Non vero qui crura solum distorta habent, *ibid.* An sit eadem ratio defectuum corporis, qui præcedunt Ordines & beneficia, ac eorum qui subsequuntur, 635. Solius Episcopi est judicare an ordinandi sint irregulares ex defectu corporis, *ibid.* Irregularitas ex corporis defectu, cessat per cessationem defectus, *ib.* Solus Papa circa eam dispensat, *ibid.*

Crimen. Quid intelligatur per impedimentum criminis, 688. Contrahitur, & matrimonium dirimit quatuor in casibus, *ib.* 689. Vide *Adulterium*. *Conjugicidium*.

Impedimentum criminis exurgit inter eos qui legitimo matrimonio conjuncti, novum scienter matrimonium contrahunt, 691. Debet tamen secundum matrimonium, vivente primæ uxore, consummatum fuisse, *ibid.* Requiritur item, ut primum matrimonium cognitum sit illi qui cum adultero contrahit, 192. Item ut prius matrimonium validum fuerit, *ibid.*

Impedimentum criminis contrahitur, etiam si adulteri aut conjugicida ignorent illud ex crimine suo exoriri, 695. Quid circa impedimentum criminis exponi debet in supplicatione ad petendam dispensationem, 767.

Cultus. Quando incurritur impedimentum disparitatis cultus, 696. Est dispensabile, 699.

Curatores. Vide *Administratores*.

Curiales. Olim irregulares erant, 586. In Gallia ordinari possunt, retentis etiam Officiis, si ea cum munus Ecclesiasticis sint compatibilia, *ib.*

D

Dataria Romana. Ab ea petuntur dispensationes pro foro externo, 764. Quid in Dataria simul & Penitentiaria necessario exprimendum ad obtinendam dispensationem, *ibid.* 763. Formula supplicationis ad Datariam pro obtinenda dispensatione, 770. Dispensationes a Dataria concessæ, ad Episcopos eorumque Vicarios generales diriguntur, 772.

Defectus ætatis. Irregularitatem, inducit 585. Pœnæ quibus subiacent qui ante legitimam ætatem recipiunt Ordines, *ibid.* An irregularitas ex defectu ætatis possit contrahi per niam & decrepita ætatem, 586. Vide *Ætas*.

Solus Papa in eo impedimento dispensat, *ib.*

Defectus animi. Qui totaliter carent usu rationis, sunt irregulares, *ib.* Item lunatici, energumeni, furiosi, epileptici, 587.

Defectus corporis. Vide *Corpus*.

Defectus famæ. Vide *Infamia*.

Defectus lenitatis. Quinam patiantur hunc defectum, 604. Qui per accidens & præterintentionem causa est cur reus citius moriatur, non fit irregularis. 616. Quid de iis qui bono & misericordii animo rei mortem accelerant, *ibid.*

Sacerdos qui Principi suadet ut legem ferat, qua rei aliquorum criminum capite plebentur: item Princeps qui hanc legem fert: item Confessar us qui absolutionem denegat, seu Principi qui hanc legem ferre non vult, vel Magistratui qui secundum legem hanc judicare non vult, non sunt irregulares, 617. An Clericus qui de reo consultur a Iudice, respondet eum dignum esse morte, fiat irregularis, *ibid.*

Quinam dispensare possint in irregularitate ex defectu lenitatis, 623.

Defectus libertatis. Vide *Administratores*. *Conjugati*. *Curiales*. *Servi*.

Defectus natalium. Hoc defectu laborant filii illegitimi, 558. Vide *Illegitimi*.

Quot modis tolli potest irregularitas ex defectu natalium, 563. Necessitas recurrendi ad Papam locum habet, etiam si illegitimitas omnino occulta sit, 564. Sufficit tamen in hoc casu recurrere ad Penitentiariam, *ib.* Quid exprimendum in dispensatione petenda, 566. Vide *Dispensatio*.

Defectus scientiæ. Vide *Ignorantia*. *Scientia*.

Delictum. Non omne delictum, quod ad forum contentiosum deducitur, parit irregularitatem R. Pontifici reservatam, 653. Nulla est irregularitas ex delicto publico, in qua communiter dispensare possit Episcopus, 653.

Denuntiator. Qui Iudici detegit auditores criminis, nec sibi nec suis nocivi, irregularis est, 614. Vide *Accusator*.

Digiti. Quorumnam digitorum privatio inducit irregularitatem, 575. Qui habet sex digitos non censetur irregularis, 576. An sine periculo irregularitatis possit digitus superfluous abscindi, *ibid.*

Dispensatio. Dispensatio irregularitatis ex defectu natalium in quo differat a legitimatione, 564. Solus Papa dispensat ad Ordines majores & ad beneficia curam animarum habentia, *ibid.* In quibus dispensent Episcopi, *ibid.* Vide *Defectus natalium*. Illegitimus qui in eadem Ecclesia, in qua pater suus Sacerdos beneficium habet vel habuit, beneficium obtinere intendit, gemina indiget dispensatione, *ibid.*

INDEX RERUM.

Ibid. Vide *Episcopus*. Dispensatio ab illiteratura quantum ad Ordines, Vide *Scientia*. Dispensatio ab homicidio, Vide *Homicidium*.

Omnis irregularitas ex defectu, quæ causam habet transitoriam, ea cessante causa, cessat absque Superioris dispensatione, *650*. Nulla est irregularitas in qua Papa dispensare non possit, *651*. In quibus possint Episcopi relaxare, *ibid.* Ubi recurrendum sit ad dispensationem irregularitatis in Curia Romana, *652*.

Formulæ dispensationum quibus uti debent Concliaris ad quos directæ sunt rescripta Penitentiarie Romanæ, *780*.

Domestici. Quinam tales dicantur, *659*.

Domicilium. Quid sit, *740*. Quid requiratur ad constituendum domicilium, *ibid.* Qui per annum sex mensibus habitat in aliqua Parochia, & alio semestri in altera, acquirit duplex domicilium, *741*.

Dos. An dote carere censetur puella, quæ satis habet boni ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat consanguineo, vel affini, se ditiori aut potentiori, qui nuptias ejus exoptat, *677*. Dotem non habere dicenda non est ea, quæ de facto nihil possidet, sed parentes habet divites, *678*. Exceptiones, *ibid.* Incompetentia dotis confundi non debet cum paupertate, *ibid.*

Dubium. Quid sit dubium juris, & facti, *554*. Qui volens matrimonium contrahere, dubitat an commercium illicitum habuerit cum future uxoris sponse consanguinea, tenetur ad Episcopum recurrere, *783*.

E

Ennergumens. Irregulares sunt ennergumens, *567*. An a demonis vexatione liberati ad Ordines promoveri possint, *568*.

Epileptici. Epileptici sunt irregulares, *567*. Quo ætatis anno censentur vere insanabiles, *568*.

Quid de iis qui post acceptos Ordines huic morbo obnoxii esse incipiunt, *ib.*

Episcopus. In quibus dispensent Episcopi ab irregularitate ex defectu natalium, *565*. An cum illegitimis dispensare possint ad effectum possidendi Canonici in Ecclesia Cathedrali, *ib.* Qui a proprio Episcopo dispensationem obtinuit ad effectum possidendi beneficii simplicis, ubique dispensatus censetur, *566*. Episcopi dispensare possunt in irregularitate quæ provenit ex mutilatione iniusta, modo mutilatio sit occulta, *639*. Possunt etiam dispensare in irregularitate contracta ex homicidio casuali occulto, *ib.* Item possunt dispensare in irregularitate propter rebaptizationem, si illa sit occulta, *641*. Casus in quibus possunt in irregularitatibus ex delicto publico provenientibus dispensare, *642*. An irregularitas quam quis incurrit violando proprii Episcopi censuram, possit ab eodem Episcopo relaxari, *643*.

In dispensationibus possunt Episcopi id totum quod sibi consuetudine legitime præscripta concessum est, *782*. Amplior dispensandi potestas ipsis non estet favori, sed onori & dispendio, *781*. Possunt dispensare circa petitionem debiti conjugalis quo quis privatus est, *782*. Possunt in contracto matrimonio dispensare ab impedimentis dirimentibus Papæ reservatis, quando occurrunt quædam circumstantiæ, *ib.* Item possunt in quibusdam casibus, ab impedimentis dirimentibus, modo occultis, dispensare ad contrahendum, *ibid.* An si contrahentes e diversis sint Diocesis, unusquisque ab Episcopo, cui *sub-*est, debeat dispensari, *785*.

Episcopus censura ligatus incurrit irregularitatem, si etiam extra Missarum solemniam Confirmationis aut Ordinis Sacramenta ministrat, *646*.

Error. Error qui est impedimentum matrimonii quadruplex est, *656*. Error quicumque circa personam dirimit matrimonium, *ibid.* In eo impedimento nec Papa, nec ipsa Ecclesia dispensare potest, *659*. Error qualitatis auctoritate, regulariter loquendo, non dirimit matrimonium, *657*. Casus in quibus error fortunæ & qualitatis limitat consensum illius qui contrahit, *658*. Gravior peccat, & ad restitutionem tenetur, qui, ut puellamobiles & opulentas ducant, aut amicosducendas procurent, suas, vel ipsorum qualitates mendaciter & dolose exaggerant, *ibid.*

Error circa servorum genus quarissimam acceidere potest, *660*. Quinam dirimat matrimonium, *ib.* Impedimentum erroris circa conditionem servilem ab Ecclesia relaxari potest, *661*.

Expositi. An infantes expositi censentur illegitimi, *560*.

F

Facies. Quæ ejus difformitates irregularitatem producant, *575*.

Formula. Formulæ dispensationum quæ a sacra Penitentiarie emanant, *772*. Clausularum quæ in eis inseruntur expositio, *775*. Formulæ quibus uti debent Concliaris in exequendis dispensationibus Penitentiarie, *780*.

Fraternitas. Quid sit in ordine ad cognationem spirituales, *685*. Quid in cognatione legali, *686*.

Fulminatio. Quid sit fulminatio rescripti Pontificis, *786*. A quo fieri debet, *ibid.*

Fur. An sit irregularis qui in actione furti deprehensus, modo occidendus est, nisi ipse occidat, *612*. An sint irregulares qui furem comprehendunt, aut clamore suo sunt in causa ut ab aliis comprehendantur, *615*.

G

Gratus. Quid sit in consanguinitate, *669*. Regulæ ad computandos consanguinitatis gradus, *571*. Regula, quæ statuit ut in linea transversa gradus remotior ad se trahat propinquior.

INDEX RERUM.

quorem; aliquas patitur exceptiones, 672. In gradu misso qui gradum primum attingit, exprimendum est quis sexus sit in primo gradu, an vir, an mulier: item in illo gradu misso seu inæquali exprimendo, incipiendum est a gradu masculo &c. 673. Quid observandum ab iis qui circa gradus consanguinitatis consulunt, *ibid.* & seq.

Observanda circa gradus affinitatis, 721. Vide *Affinitas*.

H

Hæresis. Vide *Beneficium*.

Hæreticus. Jure communi irregulares sunt Hæretici, etiam non notorii, eorumque fautores & defensores, 648. In Gallia non habentur pro irregulâribus, 649. Qui hæresim exterius professi, fidem servant in corde, non sunt irregulares; possunt tamen irregularitatem incurere propter infamiam, *ib.* Hæreticorum filii sunt irregulares jure communi, non tamen in Gallia, *ibid.*

Quid dicendum de conjugiiis Hæreticorum qui non servant formam Concilii Trid. iis in locis in quibus idem Concilium aliquando promulgatum fuit, 745.

Helvetius. Helvetii etiam nobiles, dispensationes matrimoniales in forma pauperum obtinent, 791.

Hermaphroditus. Vide *Androgynus*.

Histrion. Irregulares sunt histriones, 592.

Homicida. Quinam homicida voluntarii dicendi sunt, 626. An sit homicida voluntarius, qui in rixa repentina hominem subito occidit, 627.

Homicida reputatur qui homicidium etiam solum tacite mandavit, *ib.* Qui mandat aliquem verberari, licet expresse inhibeat ne occidatur, irregularis efficitur, si mandatararius nuntiet vel occidat, 628. Qui mandavit homicidium, & mandatum revocavit, nec causa est homicidii, nec irregularitatem contrahit, *ib.* Si mandatarius, mandatum occidendi aliquem acceptare noluerit, illudque postea mutata voluntate, exequatur, mandans adhuc subjacet irregularitati, *ib.* Si mandatarius ab eo cui mortem intendat occidatur, mandans irregularis efficitur, *ibid.*

Quando consulens homicidium irregularitatem contrahat, 628. Qua ratione cognosci potest an consulens influxerit in homicidium, 629. Quomodo qui consulit homicidium gerere se debet ut non incurrat irregularitatem, *ibid.* Quid si consulens revocato consilio crediderit effectum jam non esse futurum, 630. Qui arma, quibus invasus quis ab alio tueri se posset, occultat animo mortis eidem procurandæ, est irregularis, *ib.* Item qui homicidio assistit armatus, licet arma non educat, si opem occisori ferre paratus sit, *ib.* Si plures communi consilio sese conticent ad eadem, omnes erunt irregulares, licet unus tantum mutilaverit aut occiderit, *ib.* Quid agendum quando in rixa subito & absque consilio exorta, unus quis

lethaliter percussit, alii vero leviter, *ibid.* Quid de consentientibus homicidio voluntario, *ib.* An non impediens homicidium fiat irregularis, 631. Qui ex insititia ad avertendam proximædam obligatur, sunt irregulares, si muti maneat & non obstant, 632. Item qui non cavent ne animalia eorum custodie credita, obvios quousque occidant, *ibid.*

Homicidium. Triplex distinguitur, 624. Quid necessarium, *ibid.* Quid voluntarium, *ibid.* Quid sit homicidium qualificatum, 551.

Qui voluntarie & actu consummatum occidit hominem, aut ad homicidium proxime concurrat, est irregularis, 604, 626. Qui ut vitam suam ab injusto invasore tueatur, cum occidit cum moderamine inculpate tutelæ, non sit irregularis, 608. An sit irregularis qui sua culpa constituit se in necessitate vel occidendi, vel moriendi, 609. Item, qui iniquum invasorem occidit vel mutilat, cum fugiendo possit sibi consulere, 610. Item, qui parantem sibi insidias ad inferendam mortem, prævenit & occidit, *ibid.* Item, qui ob honoris vel bonorum defensionem alium occidit, 611. Item, qui alium necat ut servet vitam patris, fratris &c. quam aliter servare non potest, *ib.* An irregularitas incurritur in casu in quo non solum quis occidere licite potest, sed & ad occidendum tenetur jure naturali vel divino, ut ad defensionem Regis, *ib.* Quid de homine injuste accusato, qui iussit ministris a quibus queritur ad mortem, interficere, 612. An sit irregularis qui vitam tuendo, venialiter non autem mortaliter excedit moderamen inculpate tutelæ, *ib.* Vide *Homicida. Conjugicidium*.

Quid sit homicidium casuale, 624. Pure & omnino casuale non inducit irregularitatem, 631. & seq. Qualis & quanta, ad incurrendam homicidii casualis irregularitatem, requiratur negligentia & culpa, 634. In casu homicidii culpa nunquam est levis ratione materiæ, *ib.* Ad contrahendam irregularitatem aliquando sufficit negligentia levis vel etiam levissima, *ibid.* Dans operam rei illicitæ, sed non periculose, non incurrit irregularitatem casualis homicidii, nisi ex culpa lata, 635. Qui vacat rei illicitæ, & non parum periculose, secuto homicidio sit irregularis, 636.

Potest Papa dispensare in qualibet irregularitate homicidii, 638. Episcopi illud non possunt in homicidio voluntario iusto vel injusto, *ib.* An ii, quibus concessum est dispensare in irregularitatibus, possint ab ea dispensare quæ ex homicidio iusto procedit, *ibid.*

Honestas. Quid sit impedimentum honestatis, 713. Honestatis nexus non extenditur ad affines, sed solum ad consanguineos, 714. Non excedit gradum primum linearæ rectæ vel collateralis, *ib.* Vide *Sponsalia*.

Impedimentum honestatis est perpetuum, 717. Ortum & matrimonium solum ratolacius extenditur, quam illud quod oritur ex prius sponsalibus, 718. Licet ex sponsalibus invali-

dis non exurgat impedimentum publicæ honestatis, exurgit tamen & quocumque matrimonio invalido, modo tale non sit ex defectu consensus, *ib.* Aut ex matrimonio clandestino nascatur impedimentum honestatis, *ibid.* An transgreditur primum gradum, *ibid.*

Impedimentum honestatis est dispensabile, 719. Quid circa honestatem publicam explicandum sit in supplicatione ad petendam dispensationem. 768.

I

Jesuita. Juniores Societatis Jesu alumni, per vota post biennium emissæ, valide matrimonium contrahere nequeunt, nisi a Superioribus suis dispensentur. 664. Eorum tamen præcedens matrimonium ratum non dissolvitur per illorum votorum emissionem, 665.

Posseunt Jesuitæ, cum licentia speciali Provincialis, dispensare ad debiti conjugalis petitionem, cum eo qui non obstante castitatis voto matrimonium iniit & consummavit, 782.

Ignorantia. Quæ vere & nunc vincibilis est non excusat ab irregularitate, 552. Qualis requiratur ad inducendam irregularitatem, 569.

Illegitimi. Alii tales sunt physice, alii canonice, 558. Variæ species eorum qui physice sunt illegitimi, *ib.* An possit mater suadere filio, quem sola novit esse illegitimum, ut Clericatum ingreditur, 559. An filius, qui pro legitimo habetur, teneatur fidem habere patri vel matri, qui in extremis declarant illum esse illegitimum, *ib.* Illegitimi, etiam professi, de jure communi sunt inhabetiles ad Prælaturas, 564. V. *Dispensatio. Episcopus. Expositus. Irregularis. Monialis.*

Impedimentum. Impedimenta matrimonii, alia dirimentia, alia prohibentia, 666. Impedimenta dirimentia, quot & quænam sint, *ibid.* Impedimenta matrimonii in Levitico contenta, 726. Quid Parochus agendum cum iis, quos impedimento dirimente teneri animadvertunt, 733. & seq. Item quid Confessarius in eodem casu, 734. Omnia impedimenta a jure solum Ecclesiastico constituta, possunt a Papa relaxari, 762. Quid agendum post obtentam impedimenti dirimentis dispensationem, 730.

Impedimenta prohibentia, quæ & quot sint, 758. Qui norunt aliquem impedimento etiam simpliciter prohibente illigari, tenentur ad faciendam Parocho revelationem ejus, 760. Quis possit in impedimentis simpliciter prohibentibus dispensare, 761. Quid in ordine ad petitionem debiti conjugalis operetur impedimenta prohibentia, 762.

Impotentia. Quid sit in ordine ad matrimonium, 746. Multiplex distinguitur, 747. Matrimonium non dirimitur per impotentiam consequentem, *ibid.* Nec per impotentiam temporalem, 798. Dirimitur vero per impotentiam

antecedentem, perpetuam, & absolutam, *ibid.* Quid, si impotentia unus sit cognita alteri, & is juri suo cedat, *ibid.*

In dubio an impotentia sit perpetua, an temporalis, permittit Ecclesia ut per triennium experiantur conjugēs, an matrimonium consummare valeant, 749. Unde incipit illud triennium, *ibid.*

Post separationem, impotentie causa potest pars copula idonea secundum contrahere matrimonium; non autem pars impotens, nisi impotentia ejus sit solum respectiva, *ib.*

Quid agendum quando impotentia naturalis reperitur in muliere, 750. An subsistat prima matrimonii nullitas, si mulier viro idonea reddita fuerit, vel per incisionem periculofam, vel per malum, quod habuit cum alio, commercium, *ibid.*

Impotentia quæ creditur esse ex maleficio, unde sæpius oritur, 751. Regula quibus dignosci potest impotentia ex maleficio, *ibid.* Quid agendum sponsis in hoc statu positus, *ibid.* Illicitum est maleficium tollere, si alio maleficio, siue quacumque actione, quæ superstitionem involvat, *ibid.* Peccant conjugēs, qui, ut maleficium, quo ligantur, tollant, secundum in facie Ecclesiæ matrimonium contrahunt, 752. Impotentia quæ non potest sanari nisi per aliquod illicitum, semper perpetua judicatur, *ibid.* Ecclesia dispensare non potest in impedimento impotentiz, 754.

Impubes. Impuberes acquisita jam ratione ordinati, sunt incapaces nuptiarum, 711. Impuberes qui satis habent intelligentiæ, possunt adesse matrimonio ut testes, 740.

Jure Ecclesiastico impuberum matrimonia sunt nulla, 753. Exceptiones, *ibid.*

Incestus. Ut prius jure petendi debiti conjugal, aut novi matrimonii ineundi, debet esse formalis, 725.

Infamia. Quid sit, 588. Infamia juris, & facti, *ibid.* & 590. Infamia juris tribus modis contrahi potest, *ibid.* Nullum crimen, exceptis paucis, quandiu manet occultum, parit irregularitatem, 591. Infamia juridica plures habet effectus, quam legalis, 593.

Quot modis infamia auferri potest, *ibid.* Contra quæ per sententiam, non tollitur per emendationem, sed per Ecclesiæ dispensationem, 594. A quibus hæc dispensatio concedi potest, *ibid.* Infamia facti legalis sola dispensatione tollitur, 58. An tollatur per Baptismum, *ibid.* Tollitur per mutationem loci, sed non tollitur irregularitas, *ibid.*

Qui fabularum acricem, licet virginem, aut etiam, quæ cum meretricibus commoratur, uxorem ducit, non est irregularis, sed ab Ordine repellendus, 599. Vide *Infamia. Infamis.* Quinam sint infames ob crimen, 588. Quinam per sententiam Judicis, 589. Quinam ob exercitium professionis, quæ infamiam incurrit, 590. Infames omnes ab Ordine, & bene-

INDEX RERUM.

beneficiis arceri debent, 597. Probabile est, infames non solum infamia juris, sed & facti legalis esse irregulares, *ibid.* Qui delictum de iure infamans coram duobus, aut tribus testibus commiserit, non ideo infamiserit, nisi &c. 592. Si pendente lite voluerit ordinari, omnino repellendus est, si vero probationum defectu absolutus sit, non indiget dispensatione, *ibid.* Innocens, qui ex falsorum testimonii allegatis poena infamante damnatus est, debet se gerere, ut irregularem, donec &c. 592.

Infirmus. Qui in Xenodochiis, vel alibi infirmorum curam agunt ex officio, non contrahunt irregularitatem, nisi ex aliquo eorum facto acceleretur mors *agroti*, 622. Nec qui aliquid infirmo tradit, quod ei vetitum non est, nec nocivum dubitat, aut qui id tradit ex Medici p accepto, aut qui versat aut revolvit in lecto, 623. Qui vero contra Medici preceptum aliquid tradit infirmo, vel non obstat ne tradatur, irregularitatem incurrit, si mors ejus acceleretur, *ibid.*

Intrusus. Non valet matrimonium coram Patro intruso celebratum, 737.

Irregularitas. Quid sit, 537. Differt ab interdictione & suspensione, 538. Irregularitatis variae divisiones, 539. Irregularitas totalis, & partialis. 540. Tres regulæ circa illas, *ibid.* Irregularitas ex defectu, & ex delicto, 541. Quot sint ex defectu, *ibid.* Quot ex delicto, *ibid.*

Causæ irregularitatis, 542. Nulla irregularitas fertur per sententiam ab homine, *ibid.* Nec peculiaribus Diocesium statutis, vel consuetudine introducitur, *ib.* In irregularitatibus non valet argumentum a simili, vel a fortiori, *ibid.* Solus homo Ordinis capax, est subiectum irregularitatis, 543. Qualis culpa requiritur ad incurrendam irregularitatem, *ibid.* Quid per irregularitatem mentalem debet intelligi, 544. Nulla irregularitas privat hominem in actionibus quæ Clericis, ac Laicis æque conveniunt, 546. Irregularitatis effectus, *ibid.* Irregularitas aliquando habet omnes effectus suos, aliquando solum quosdam. 547. An irregularitas partialis respectu illius qui jam Ordinem aliquem suscepit, sit totalis respectu illius qui nullo Ordine initiatus est, 548. Irregularitas antecedens, etiam occulta, illicitam facit beneficiorum receptionem, *ibid.* An faciat etiam invalidam, *ibid.* Irregularitas superveniens jurisdictionem obtentæ, ejus exercitium non invalidat, nisi publica sit, 549. Quid sit irregularitas publica, 550. Nulla irregularitas, siue ex defectu, siue ex delicto, per se admittit ius conferendi beneficia, nisi crimen ipso facto beneficii vacationem induceret, *ibid.* An irregularitas privet ipso facto beneficium ante eam receptis, *ibid.* Ex communis Jurisperitorum Gallorum sententia, beneficia non vacant ipso facto, nisi per homicidium qualificatum, 551. Irregularitas privat omni jure ad rem, *ibid.* Non omne delictum ad forum contentiosum deductum parit irregularitatem S. P. reservata.

tam. 652. Irregularitas quolibet ex delicto proprio tollitur per Baptismum, 657.

Quænam excusant ab irregularitate incurrenda, 552. An in dubio incurratur irregularitas, 554. Vide *Bigamia*. *Censura*. *Defensio*. *Dispensatio*.

Irregularis. Peccat mortaliter irregularis Tonsuram recipiens, & scienter confers, 546. Irregularis suos non facit fructus beneficii irregularitate accepti, eosque debet restituere, 549. Quid si invincibiliter ignorasset se esse irregularem, *ibid.* Debet beneficium dimittere, nisi irregularitatis dispensationem, & novam collationem obtineat, *ibid.* Actus eligendi, præstandi, beneficia conferendi &c. invalide ab irregulari exercentur, *ibid.* Inhabilis est ad recipiendam de novo jurisdictionem ordinariam, 550. Aliud dicendum de jurisdictione delegata, *ibid.* Casus in quibus valet collatio beneficii facta irregulari, 551. Qui post obtentum beneficium irregulari evadit, non statim tenetur beneficium dimittere, sed potest illud aliquo tempore retinere, ut dispensationem obtineat, *ibid.* Si dispensationem obtinere nolit aut non possit, potest de beneficio, etiam in favorem alterius disponere &c. *ibid.* Illegitimi, tam physice, quam canonice, sunt irregulares, 558. Qui censura ligatus Hebdomadarii officium peragit in Ecclesia, vel extra Ecclesiam, sicut dicit *Dominus vobiscum*, est irregularis, 646. Item qui canunt solemniter Epistolam vel Evangelium, *ib.* Item qui solemniter baptizant vel privatum in casu necessitatis, *ib.*

In dubio juris nemo censendus est irregularis, 554. Nec in dubio facti, extra casum homicidii, 556.

Judex. Potest sine irregularitatis periculo condemnare reum, siue ad torturam, siue ad cauterium liliatum, siue ad flagellum, 605. Judex qui sententiam mortis fert contra reum, irregularis est secuta morte, 614. Qui iudicat injuste, aut injuste accusato viam legitimæ defensionis præcludit, est irregularis, 620. Judex qui injuste mortis sententiam non obstat, est irregularis, 632.

L

Legitimatio. Legitimatio quæ fit per subsequens matrimonium, non sufficit ut quis promoveri possit ad beneficium quod ex fundatione sua non nisi vere legitimis conferri debet, 562. Ad hoc ut filii ex illicita copula concepti, per matrimonium subsequens legitimantur, necesse est ut coitus tempore parentes matrimonium contrahere potuerint, 563.

Legitimatio quæ fit a Principe, valet tantum ad effectus civiles, quæ vero fit a Papa, inservit solum ad effectus ecclesiasticos, 553. In quo differat legitimatio a dispensatione, *ibid.*

Legi-

Legitimi. Quinam sint relative ad Ordines & beneficia, 561. Quibus in casibus legitimi filii a beneficiis & Ordinibus arceantur, 563.
Lenitas. Vide *Defectus lenitatis*.
Libello capitalium casuum. Vide *Scriba*.
Lictor. Lictores qui reum ad supplicium conducunt, sunt irregulares secuta morte, 615.
Ligamen. Quid sit impedimentum *ligaminis*, 711. Quid agendum cum iis qui ad secundas nuptias convolare volunt, 712. Testi uni, etiam oculato & aliunde probato non est habenda fides, *ibid.* Quid si mulier, quæ priorem maritum obisse credens, alteri nupsit, eundem in vivis superflitem esse fama comperiat, *ibid.* & *seq.*
Linea. Quid sit in consanguinitate, 727. Alia recta, alia collateralis transversa, *ibid.* Linea recta, alia ascendendum, alia descendendum, *ibid.* Collateralis, alia æqualis, alia mista, *ibid.* Vide *Gradus*.
 Quid sit linea in affinitate, 722. Alia directæ, alia transversa, *ibid.*
Littera declaratoria. Quid sint, & an necessaria, 672.

M

M *Agistratus.* Vide *Curiales*.
Maleficium. Illicitum esse maleficium tollere, sive alio maleficio, sive quacumque actione quæ superstitionem involvit, 751. An liceat maleficium, seu rem cui maleficium allegatum est, comburere, 752.
 Qui maleficium peccato aliquo abstulit, non tenetur de novo eam ducere quam ante duxerat, *ibid.* Maleficium vulgo respectivum est ad unam, *ibid.* Quid de usu Gallæ, ut dissoluto semel matrimonio, non solum ratione maleficii, sed etiam ratione frigiditatis, pars quæ ad alias nuptias convolvatur, non revertatur ad primum conjugem, *ibid.*
Mamilla. Qui feminae mamillam abscindit, est irregularis, 607.
Mancipia. Quinam tales dicantur, 659.
Mandans. Vide *Homicida*.
Mandatarius. Vide *Homicida*.
Manus. Quid sit septima propinquorum manus, 749. Obsolevit in multis Gallæ locis, *ibid.*
Manczeres. Quinam tales vocantur, 558.
Maritus. Qui uxori aliunde non habenti alimenta denegat, est irregularis, 632.
Martyrium. Qui alium hortatur ad fundendum pro fide sanguinem non fit irregularis secuta morte, 620.
Matrimonium. Votum simplex castitatis impedit matrimonium contrahendum, non dirimit contractum, 663. Invalidum est matrimonium, quod quis contraxit, imo & quod consummavit post solemnem professionem in Religione approbata, 664. Matrimonium ratum sed non consummatum dirimitur per professionem Religiosam postea valide factam, *ibid.* Iis qui matrimonium contraxerunt conceduntur menses duo, per quos de Religionis ingressu deliberent, 665. Qui compartem ad

consummationem matrimonii cogit intra bi-mensem, peccat mortaliter, 666. Matrimonium valide contractum, & consummatum, non dirimitur per professionem Religiosam, etiam si intra vel ultra primum bimestre per vim vel metum fuerit consummatum, 665, 666. Potest tamen oppressa Religionem ingredi; quod non licet ei qui vim vel metum incussit, sine partis alterius licentia, *ibid.*

Matrimonium contractum ex metu levi, est validum, 700. Valet etiam initium ex metu gravi iuste incusso, vel a causa non libera, *ibid.* Est invalidum si contrahatur ex gravi metu ad extorquendum matrimonium iniuste incusso, 709. Nihil interest a quo talis metus incutitur, *ibid.* Si metus ad alium, quam ad matrimonii finem inferatur, valebit matrimonium, *ibid.* Item valet, si quis capite damnatus, ut evadat incolumis, ducit meretricem, 702. Quid si vir iniquo iudicio ad mortem damnatus, ut eam effugiat, matrimonium ab iniquo Iudice propositum accipiet, *ibid.* Non ubicumque præcessit gravis metus, invalidum subsequitur matrimonium, 703. & *seq.* An matrimonium ex metu gravi initium, subsequente copula vel cohabitatione ratificetur, 707. Si copula non sponte, sed ex gravi metu subsequitur, vires non sumit matrimonium, sed lethaliter peccant ambo, *ibid.* Item si copula animo fornicario habeatur, *ibid.* In foro tamen exteriori præsumitur copula animo maritali habita, *ibid.* Matrimonium ratione metus invalidum, validatur per spontaneam cohabitationem, etiam sine copula, *ibid.* Conditiones ad hoc requisitæ, 708. Matrimonium metu graviniuste contractum, jure solum Ecclesiastico invalidum est: non potest tamen Ecclesia illud impedimentum relaxare, *ibid.*

Matrimonium antea nullum convalescere non potest, nisi parti, quæ impedimentum ignoravit, significetur priorem contractum non fuisse validum, 730. Quibus modis obtineri possit renovatio consensus ab ea parte quæ impedimentum ignorat, *ibid.* & *seq.*

Solus Episcopus, Parochus, vel Parochi vires gerens possunt valide matrimonium celebrare, sive per seipsos, sive per alium, quem designaverint, Sacerdotem, 739.

An matrimonium contrahentes debeant absolute & necessario esse Parochiani illius coram quo contrahunt, 740. Quando in regione hæretica vel infideli latet Parochus, si reperitur ibi Sacerdos vel Sæcularis vel Regularis, possunt & debent coram eo contrahere, *ibid.* Vide *Affinitas*. *Clandestinitas*. *Honestas*. *Impotentia*.

Medicus. Qui medicinam exercet non fit irregularis, morte etiam infirmi secuta, si secundum artis regulam operatus sit, 620. Quid si imperitia Medici mors secuta fuerit, *ibid.* Irregularis est, qui ad experimentum potionem non satis sibi cognitam propinavit aegrotis, qui

I N D E X R E R U M.

ex ea mortuus est, *ibid.* Quid si Medicus dubitat medicinam profuturam ægroto, secuta ejus morte, *ibid.* Medicus negligens salutem infirmi, pro quo vel ab eo vel a Communitate stipendium accipit, est irregularis, 631. Qui Medicum ex sola charitate paratum ad subveniendum ægro, pervim vel dolum im-pedit, est irregularis, *ibid.*

An valeat Matrimonium agrorum filia Medici aliter ei mædieri nolentis, 701.

Meliterse. Equitur Melitenfium matrimonium ratum, sed non consummatum, dirimitur per eorum solemnem professionem, 664.

Membrum. Quid intelligatur hoc nomine, 605. An mutilatio membri oculi inducat irregularitatem, 578.

Metus. Multiplex est, & multis modis incutitur, 699. Aliquando videtur iuste incussus, qui inique incutitur, 700. Mala quæ metum gravem incutere censenda sunt, 702. An metus infamiz, excommunicationis, vel amissionis bonorum cadat in virum constantem, 704. Vide *Matrimonium*.

Quid si metus reverentialis, & an ad metum gravem revocari debeat, 704. & seq. Qui in exteriori foro, se ex metu ad matrimonium vel Professionem Religiosam adaptum esse contenderet, graves asserere debet conjecturas, 706. Vide *Mine*.

Miles. Milites qui in bello iusto pugnant, non sunt irregulares, nisi alios propria manu invaserint, 619. Qui pugne interfuit, & dubitat cum fundamento an quempiam interfecerit, tenetur dispensationem obtinere, *ib.* Qui in bello iusto non occidit quidem propria manu, sed alius opem tulit, arma, & pulverem pyrium distribuendo, aut ad pugnam adhortando, non est irregularis, *ib.* Qui in bello aggressivo occidit vel mutilant, sunt irregulares; non autem in bello defensivo, *ibid.* Omnes & singuli milites in bello iniusto, etiam si tantum eorum quempiam occiderit, sunt irregulares, 630. Idem a fortiori dicendum de eorum duce, *ibid.*

Milites non debent contrahere matrimonium sine consensu sui Capitanei, 738. Nec Officialis sine licentia Inspektoris generalis, *ibid.*

Mimus. Mimi sunt irregulares, 592.

Mina. Mali etiam gravis minæ, aliquando graves non sunt, 705. Minæ etiam graves, absque verbis virtualiter consistere possunt, 706.

Monialis. Moniales illegitimæ ad Prælationes sine dispensatione assumi nequeunt, 564.

Monstruosa. Sunt irregulares, 577.

Morbis. An sint aliqui morbi inducentes irregularitatem, 578.

Mulier. Matrimonio adesse potest ut testis, 739.

Muti. Muti, aut a natura, aut vi morbi, sunt irregulares, 575. Item qui ita difficile loquuntur, aut balbutiuntur, ut vix ullam vocem distincte pronuntiare possint, non vero qui impeditionis sunt lingue, sed verba bene expriment, *ibid.*

A natura surdi & muti possunt aliquando contrahere matrimonium, 719.

Mutilatio. Quid sit, 605. Qui vitam suam ab iniusto invasore, tueatur, eundem mutilat, non sit irregularis, 608. Vide *Judex*, *Membrum*.

N

Nasus. Qui naso carent, sunt irregulares, 576.

Natales. Vide *Defectus natalium*.

Neophytus. Horum multiplex genus, 572. Neophyti ad fidem recens conversi, sunt irregulares, *ibid.* Laici recens ad Clerum cooptati, non sunt strictè neophyti, iis tamen non licet præpropere & non servatis interdictis ad Ordines superiores promoveri, 573. Quid de filiis Judæorum, Maurorum aut Infidelium, *ibid.* Quale tempus requiratur ad probationem neophytorum, *ibid.*

Nothi. Quinam tales dicantur, 558.

O

Oculum. Quid dicatur oculum in materia criminis, 652. Crimen quod publicum est in ratione criminis, non semper parit irregularitatem publicam, *ibid.*

Oculus. Qui utrumque oculum habens, unius solum visu privatur, non ideo irregularis est, 576. Monoculus est irregularis, *ibid.* Qui defectum hunc celat, ope oculi entausi naturam perfecte mentientis, non est dicendus irregularis, *ibid.* Qui notabilem maculam habent in oculo, aut oculos difforatos, vel lippos, sunt irregulares, *ibid.*

Officiales Regii. Vide *Curiales*.

Officialis. Quid Officialibus agendum circa dispensationes a Dataria concessas, 776. 787.

Officium divinum. Quid possunt Episcopi in dispensatione a recitatione Officii, 788.

Ordinarium. Qui Ordinarii nomine intelligendus sit, quantum ad celebrationem matrimonii, 739.

Ordo. Qui Ordines recipiunt furtive, id est, qui examinem fraudulenter effugerunt, aut ignorant Episcopo immiscent se ordinandos, sunt irregulares, 642. Quando ab hac irregularitate dispensare possit Episcopus, *ibid.* Qui ficto titulo, vel absque veris Litteris dimissoris ordinatur incurrit tantum suspensionem, 643. Qui ante Confirmationem Ordines recipiunt, peccant, non tamen sunt irregulares, sicut nec ii qui, approbante Episcopo, eadem die Minores, & Sabbadia conatum recipiunt, *ibid.* Quid de eo qui per saltum est ordinatus, *ibid.*

An qui Ordines sacros recipit ab Episcopo qui dignitati suæ renuntiavit; item, qui excommunicatione majori ligatus, etiam scienter ordinatur, sint irregulares, 644. Necessitas recurrendi ad Papam supponit publicitatem criminis, id est, Non Ordinem suspensionis, sed excommunicationis, *ibid.* Qui ex-

com-

INDEX RERUM.

communicatus minores Ordines recipit, incurrit censuras, 645. Qui suspensus vel interdictus Ordines recipit, non incurrit irregularitatem, nisi Ordinem recipiendo, illum simul exerceat, *ibid.* Quid de eo qui scienter ordinatur ab Episcopo excommunicato &c. *ib.* Quid de eo qui durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem Ordinem sacrum recipit, *ibid.*

Ligatus majori excommunicatione, suspensione &c. etiam toleratus, & occultus, incurrit irregularitatem exercendo solemniter adum. majoris Ordinis, nisi adsit legitima excusatio, 645. Cui prohibitum est sub excommunicatione ipso facto incurrenda, ne Ordines exerceat, non fit irregularis prima vice exercendo, 646. Est irregularis, quisquis serio & quasi ex officio Ordinem sacrum, quem non recepit, exercet, *ibid.*

Solus Papa dispensat in irregularitate contracta ob violationem censure per Ordinis exercitum, si publicum sit crimen; Episcopus illud potest, si sit occultum, 648.

Quid sit Ordinis impedimentum, 709. Pueri ante rationem ordinati, neque ex natura rei, neque ratione voti nuptiarum incapaces sunt, 711. Vide *Impubes*.

P

Papa. Potest omnia impedimenta jure solum Ecclesiastico constituta relaxare, 762. Impedimenta in quibus numquam dispensat, 768. Item, in quibus non dispensat nisi difficillime, 769.

Parochus. Ad validitatem matrimonii requiritur necessaria presentia Parochi domicilii, 736. Valet matrimonium, si Parochus viri, si Parochus mulieris assistat, *ib.* Non refert ad validitatem, an Parochus matrimonium celebret in propria Ecclesia, an in aliena, *ibid.* Valeret matrimonium, si Parochus viri illud celebraret in Parochia mulieris, etiam invito loci Parocho, 737. Peccaret Parochus, qui contra expressam Episcopi prohibitionem matrimonium interesset, *ibid.*

Parochus qui sponfos conjungit, debet esse Sacerdos, *ibid.* Parochus irregularis, aut censuris ligatus, modo nec beneficio privatus sit, nec denunciatus, valide, sed illicito matrimonio interest, *ibid.* Valeret tamen matrimonium, si post denuntiata excommunicationem, ex errore communi, Parochus adhuc haberetur pro legitimo pastore, *ib.* Invalidum est matrimonium coram intruso celebratum, *ibid.* Qualis esse debeat presentia Parochi, 738.

Quid agendum Parocho circa vagos, & viros militares, *ibid.* & seq. Nullus debet in matrimonium conjungere, qui in ejus Parochia non manserunt eo tempore quod secundum statuta & mores Diocesis requiritur ad constituendum domicilium, 742. & seq.

Quid Parochis agendum cum iis quos impedimento dirimente teneri animadvertunt, 733. & seq. Quid post dispensationis fulminationem, 786.

Paternitas. Quid sit in ordine ad cognationem spirituale, 686. Quid in cognatione legalis, *ibid.*

Patrimus. Vetuit Synodus Tridentina, ne idem puer plures habeat patrilinos, 682. Si tamen plures admitteret Parochus, omnes cognationem contraherent, 683. Quod si e pluribus designatis, unum dumtaxat & unam admiserit Parochus, ii soli contrahent cognationem, 684. Designati qui, invito sine causa iusta Parocho, infansem levant, cognationem contrahunt, *ib.* Qui adhibent vel admittunt plures patrilinos, mortaliter peccant, *ibid.*

Qui in levando infante patrilinum & matrilinum adjuvant, nullam cognationem contrahunt, 683. Qui in casu necessitatis baptizat infansem, veram cum eo affinitatem contrahit, *ibid.* Excipitur pater qui in casu necessitatis prolem suam, modo legitimam, baptizat, *ib.* Quid juris in errore personae susceptae, 684. & seq.

Nulla est cognatio inter patrilinum & matrilinum, 684. Maritus tamen & uxor ad hoc manus admitti non debent, *ibid.*

Pauper. Paupertas. Quinam pauperes censentur ut dispensationem obtineant in forma pauperum, 654. Filia quae parentis habet, quorum bonis succedere debet, est ne pro paupere habenda, quia actu nihil possidet, aut quia pater eam dotare non vult, 678. Testimonium pauperis Romam mittendum ad obtinendam dispensationem in forma pauperum, 772. V. *Helvetii*.

Qualis debet esse paupertas illius cui conceditur retinere beneficium simoniaci acceptum, 791.

Pensio. Pensiones Ecclesiasticae ab irregularibus recipi non possunt, 550. Aetas ad pensiones obtinendas requisita, 583.

Preces. Quid de precibus importunis, 705.

Poenitentia. Poenitentiae in Litteris dispensationum praescriptae, 777.

Poenitentiarum Romana. Pro quibus dispensationibus ad eam recurrendum sit, 763. An ad illam recurratur pro incestu, *ib.* Quena in supplicationibus ad Penitentiarum exprimi non debent, 769.

Formula supplicationum ad sacram Poenitentiarum pro obtinendis dispensationibus, *ibid.* Dispensationes Poenitentiarum ad Confessarios diriguntur, 772. Earum formulae, *ib.* Expolitio abbreviationum quae in iis occurrunt, 774. Expolitio clausularum quae in rescriptis Poenitentiarum apponi solent, *ibid.* & seq.

Predicatio. Laicus qui coniones exercet eo modo quo ex officio exerceri solet praedicationis, non est irregularis, 647. Item nec Clericus qui suspensus a divinis, aut ab ipso praedicationis officio, praedicavit, *ibid.*

Præfutura. Brevisium. Quenam dispensationes in illa expediuntur,

Prælati. Prælati Regulares possunt cum subditis suis

suis dispensare in omnibus illis in quibus possunt Episcopi dispensare cum suis, 564. V. *Professio*. *Procurator*. In causa capitali est irregularis, 614. *Ufus* Gallie, *ibid*.

Procurator Regius qui concludit ad mortem rei, est irregularis, secuta morte vel mutilatio, 615. *Professio Religiosa*. Tollit partialiter irregularitatem ex defectu natalium, 563. Duos habet effectus circa dispensationem in irregularitatibus, 650. An Prelati Regulares possint relaxare omnes irregularitates bigamie, vel homicidii voluntarii, *ibid*.

An quando partes ante matrimonium carnalem copulam habuerunt, possit aliter, subsecuto absque nova copula matrimonio, Religionem profiteri, 666. *Conjuges, vel eorum* alter possunt aliquando, matrimonio iam consummato, Religionem ingredi, aliquando non, *ib*. An valeat professio unius, si alter qui in saculo remanet, dissimulaverit, idest nec consensum nec dispensum præstiterit, 667. Vide *Matrimonium*. Ecclesia dispensare potest cum homine, qui solemnia vota emisit, ut valide matrimonium contrahat, *ibid*.

An in supputanda ætate illius qui Religionem aliquam profiteri debet, numerandus sit dies bissextus, 583.

Promissio matrimonii. Ut fiat impedimentum, debet a complice acceptari, 690. Etiam acceptata non debet ante adulterium revocari, *ib*. Oportet ut conjuncta sit adulterio utrinque formali, *ib*. Sufficit ficta, conditionalis, impossibilis aut turpis, *ibid*. *Conditio* promissionis debet esse de futuro, non de presenti aut præterito, 691. Nil refert an promissio adulterium præcedat, an sequatur, *ibid*. Non requiritur ut sit mutua, vel juramento confirmata, 692. Valet promissio illius, qui in stupro inventus, ut morti se subducatur, sponte sua & a nemine coactus matrimonium spondet, 702.

Protestatio. Vide *Accusator*.

R

Raptus. Quid sit, 754. Decretum Tridentini contra raptorem, *ib*. An salvetur ratio raptus matrimonium annullantis, cum solum libidinis intuitu rapta est mulier, 755.

Raptus violentie, *ib*. Raptus seductionis, *ib*. Raptus in feminam, raptus in parentes, 756.

Deest raptus, si puella stuprum per vim sine abductione illatum fuerit, *ib*. An raptus seductionis sit impedimentum dirimens, *ib*. *Conditio*. Conditiones ad raptum seductionis, 757. An raptus impedimentum sit, si mulier per vim filium minorem abduxerit, *ib*. Quando desinat impedimentum raptus, 758.

Reclamatio. Possunt Religiosi contra vota reclamare coram locorum Ordinariis, & sine recursum ad Papam, 711. Si eadem vis quæ ad votum coegit, absteruerit a reclamatione, etiam post quinque annos valide reclamabitur,

modo reclametur intra quinque a votum cessatione causas, quæ vim & metum incutiebant, *ibid*. Invalida foret reclamatio verbalis, vel coram Notario facta; sed sufficit ea quæ fit coram Superiore monasterii, & Ordinario, *ibid*. *Religiosi*. Qui contra vota a se emissâ restitui volunt, statum, habitumque regularem in Claustro servare tenentur, donec res a Commissariis judicata fuerit, 711.

Possunt Religiosi Mendicantes cum eo qui non obstante castitatis voto matrimonium inuit & consummavit, dispensare ad petitionem debiti conjugalis, 782.

Rescriptum. Discrimen inter rescripta gratiæ, & rescripta iustitiæ, 710. Rescripta Romana, neque Clericis maioribus, neque Religiosis profunt, nisi prius expensa & admissa fuerint a Iudicibus eum in finem deputatis, *ib*.

Quid sint rescripta excitativa, quid attri-butiva, 784.

S

Schismaticus. Non sunt irregulares Schismatici, si non sint simul Hæretici, 649.

Scientia. Ejus defectus irregularitatem parit, 568. Qualis requiratur ad Ordines, *ib*. Scientia eminens, & competens, 669. Qui carent scientia competente, nec Ordines suscipere, nec in susceptis ministrare possunt sine gravi peccato, *ib*. Sunt irregulares, *ib*.

Irregulares ex defectu scientiæ aliquando dispensabiles est, aliquando indispensabiles, 571. Conditiones hujus dispensationis, *ib*. A quo concedi potest, *ib*. Vide *Beneficium*.

Seribis. Seu capitalium causarum Libellio, an sit irregularis, 614.

Secretum. Quandoquidem impedimentum censetur secretum, 763.

Serfs de matris morte. Quando ad Ordines promoveri possunt, 586.

Servus, Esclavus. An sint irregulares, *ibid*.

Servorum quadruplex genus distinguitur, 659. Servi glebæ, V. *Ascripticii*. Servi pæne, quinam sint, 660.

Qui etiam cum dispensatione ancillam duceret, feret irregularis, 662. An valeat matrimonium ab iis contractum qui servi pæne vocantur, *ib*.

Simonia. Nec Episcopus, nec ipse Papa dispensare potest in simonia quæ jure naturali & divino prohibita est, 788. Potest Papa dispensare in simonia juris Ecclesiastici: idem in certis casibus possunt Episcopi, *ib*. Quando occultum est simoniæ crimen, recurritur ad Pœnitentiarium Romanum, *ib*. Forma dispensationis a Pœnitentiaria concessæ, 789.

Simoniæ. Pœne contra simoniacos lata, *ibid*. Earum relaxatio aliquando Papæ reservatur, aliquando pertinet ad Episcopos, 790.

Sodomia. Peccatum sodomiticum non inducit irregularitatem, nec Bulla Pii V. in Gallia recepta est, 591.

INDEX RERUM:

Sponsalia. Ut præsent impedimentum honestatis, debent esse valida, 714. Non retroagunt; nec valent ad dissolvendum præcedentia, 715. Casus circa hanc materiam, *ib.* An sponsalia iustus invalida, exteriusque solum valida inducant honestatem matrimonii diremptivam, 716. Debent esse certa, & absoluta, *ibid.* & *seq.* An sponsalia coram Notario & testibus, non autem in facie Ecclesiæ celebrata, inducant impedimentum publicæ honestatis, 717. Nec Episcopus, nec Papa dispensare possunt in impedimento proveniente ex sponsalibus, 761.

Spiritus. Variæ spirituum species, 558.

Stripes. Quid sit in consanguinitate, 668. & *seq.* Quid in affinitate, 721.

Surdus. Surdi qui prorsus non audiunt, sunt irregulares, 575. Non autem surdastri, modo utramque aurem habeant, *ib.* Vide *Mutus*.

T

T*empus*. Quid sit tempus feriatum, 759. An non solum solemnitates nuptiarum, sed & ipsæ nuptiæ prohibeantur tempore feriato, *ibid.* In hoc impedimento potest Episcopus dispensare, 761.

Testis. Testes in causa sanguinis irregulares sunt, secuta morte vel mutilatione, 614. Usus Gallie, *ibid.* Qui testificantur iniuste, sunt irregulares, 630.

Quot desiderentur testes ad validitatem matrimonii, 740. Qualitates eorum, *ibid.* Qualis esse debeat illorum præsentia, *ibid.* Vide *Ligamen*.

Tonsura. Qui excommunicatione ligatus Tonsuram recipit, nec suspensionem incurrit, nec irregularitatem, 644.

Tortor. Tortor, qui reum morte afficit, est irregularis, 615.

V

V*agus*. Inquisitio faciendâ circa vagorum matrimonium contrahendum, 717. Quid agen-

dum in præxi, 742.

Venerum. Homicida est voluntarius, qui alteri præbet venenum, quo paulatim & aliquando plures post menses extinguitur, etiam si dederit animo efficaciam ejus experiendi, 616. An irregularitatem contrahat, si priusquam venenum operetur, facti sui eum poeniteat, 637.

Verigo. An qui vertiginibus laborant, sunt irregulares, 568.

Vetustum. Quid intelligatur per Ecclesiæ vetustum, 759. Quando in hoc impedimento potest Episcopus dispensare, 761.

Vicarius. An Vicarii amovibiles possint aliquem delegare ad celebrationem matrimonii, 739.

Violentia. Vide *Metus*.

Uxoridium. Non minus impedimentum criminis inducit, quam uxoridium, 694.

Vis. Alia est absoluta, alia conditionalis, 699. Vide *Morus*.

Votum. Votum continentie, aliud simplex, aliud solenne. Vide *Matrimonium*, *Professio Religiosa*.

Qui votum invalidum ratificat, quia illud validum esse arbitrat, tamdiu invalide ratificat, donec præviam ejus invaliditatem cognoverit, 730.

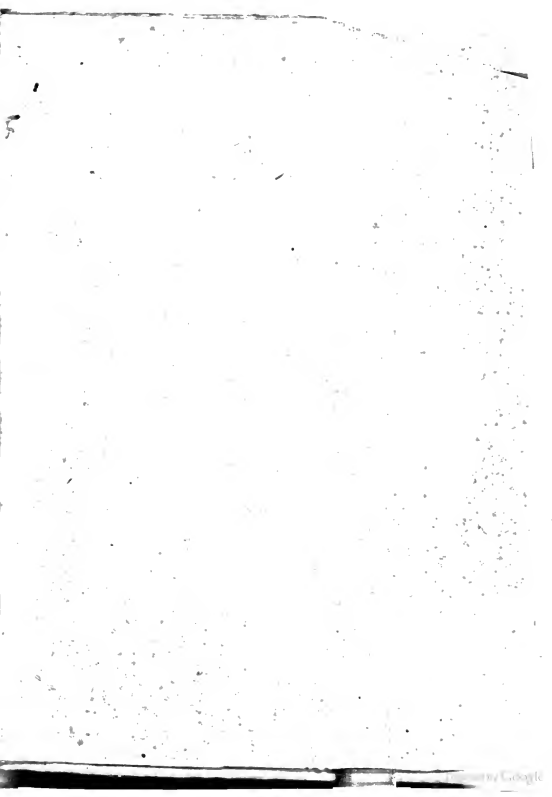
Votum simplex, quo quis vel Ordinum suspensionem, vel Religionis ingressum, vel abstinentiam a veneris, seu a conjugio vivit, obstat ne matrimonium licite contrahatur, 760. In hoc impedimento potest aliquando Episcopus dispensare, aliquando non potest, *ibid.*

Dispensatio a voto castitatis, non nisi ad contrahendum matrimonii effectum conceditur, 772. Si post contractum matrimonium peccent adversus castitatem conjugalem, voti transgressores sunt, *ibid.* Commutationes per dispensationis rescriptum injunctæ, 778. Quid imponendum ei, qui in voto Religionis dispensatur, *ibid.* Vide *Matrimonium*.

Uxoridium. Vide *Conjugidium*.

FINIS INDICIS,

Sam